BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
22 I
9 M

y B 166 f

IOANNIS
CASSIANI
EREMITAE

De Inſtitutis renuntiantium Libri XII.
Collationes Sanctorum Patrum XXIV.

Ab innumeris pene mendis auxilio vetuſtiſſimorum codicum expurgatæ, & ad ſuam integritatem reſtitutæ. Adiectæ ſunt quarundam obſcurarum dictionum interpretationes ordine alphabeti diſpoſitæ: & obſeruationes in loca ambigua & minus tuta, quæ pium lectorem offendere poſſent. Præterea indices duo teſtimoniorum ſacræ ſcripturæ, quæ a Caſſiano vel explicantur, vel aliter quàm vulgata editio habet citantur. Index poſtremo rerum memorabilium.

Acceſſit Regula S. Pachomij, quæ a S. Hieronymo in Latinum ſermonem conuerſa eſt, multo emendatior quàm antea.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Ad usum Fris Josephi Pisani Carmelite

ROMAE
Ex Typographia Dominici Baſæ.
Anno CIϽ IϽ LXXX.

SANCTISS. D. N. GREGORIO XIII. PONT. MAX.

IOANNIS Caſſiani opera, Beatiſſime Pater, quorum lectione viri ſanctiſſimi Gregorius Pont. Max. eius nominis primus, Benedictus qui cœnobiticam in Italia vitam primus inſtituit, Thomas Aquinas in philoſophia ac theologia ſummus, & plerique alij, maximopere ſunt delectati, prodeunt ex officina noſtra. Atq. ea licet doctorum hominum labore & induſtria ab innumeris pene mendis collatione vetuſtiſſimorum codicum expurgata & ſcholijs illuſtrata, priores omnes editiones multis partibus ſuperent; verecunde tamen atq. cunctanter (vtpo-

te a Gelaſio Beatitudinis veſtræ prædeceſſore inter apocrypha numerata) adirent Sanctitatem veſtram, niſi eruditas obſeruationes interpretes ſententiæ ſuæ, & quaſi conciliatores ſibi comparaſſent. Quod enim erant nonnulla obſcura & ambigua, quædam incerta, adhibitæ ſunt explanationes ad piorum hominum ſenſum accommodatæ, & pro incerta doctrina vera & catholica ſubſtituta eſt. Quamquam Caſſianus de gratia & libero arbitrio (qua in re cum Pelagianis ſenſiſſe creditus eſt) adeo varia & ſecum pugnantia profert, vt ea ex illorum potius diſputationibus quorum ſententias refert, quàm ex ſuo ſenſu deprompta eſſe videantur: quod ipſe alicubi admonet. Vtcumq. ſit, his obſeruationibus quiſq. munitus, inoffenſe Caſſianum deinceps percurrere poterit, habebitq. elegantem ſcriptorem nitori ſuo reſtitutum, ex quo diſcat vitia omnia cognoſcere & cognita ſuperare, huius mundi rebus vt caducis & vanis, vere atq. ex ani

mo

mo renuntiare, puras & feruentes preces ad Deum frequenter emittere, veræ caſtitatis & perfectionis viam inſiſtere, ac diuinarum rerum contemplationi (vt ipſius verbis vtar) iugiter adhærere. Excitat enim hic auctor mirabiles virtutis amores, & detecta vitiorum fœditate, eorum odium atq. horrorem inducit; eoq. ſententiarum grauitate & ſanctorum Patrum exemplis lectores adigit, vt calcato omni faſtu & diuitiarum ſuperbia, nihil præter Deum ſitiant, in eo omne vitæ præſidiũ collocent, ab eius immenſitatis bonitatiſq. contemplatione diuelli nolint. Non parum autem debent religioſi & Deo deuoti viri ampliſſimo Cardinali Antonio Carafæ, cuius maxime opera hoc quidquid eſt laboris & ſuſceptum & perfectum fuit. Suſcipiat igitur Sanctitas veſtra qua ſolet benignitate Caſſianum, qui Leoni illi magno Beatitudinis veſtræ prædeceſſori in expugnando Neſtorio hæretico egregiam operam præſtitit; dum ad antiquorum

aliquot Patrum monumenta quamemen datiſſime edenda me comparo. Deus optimus maximus Sanctitatem veſtram Reipublicæ Chriſtianæ diu ſeruet incolumem. Romæ. Kalendis intercalarib. Anno CIƆ IƆ LXXX.

Sanctitatis Veſtræ

Humillimus ſeruus

Dominicus Baſa Typographus.

Ad Lectorem.

CONSTANS *opinio eſt a Dionyſio Carthu-
ſiano neſcio aucta an exorta, & confirma-
ta a Trithemio, Ioannem Caſſianum Inſti-
tutionum libros & Collationes Patrum
Græca lingua edidiſſe: verum ea Latine
ſcripta ex pluribus eius locis adeo manife
ſtum eſt, vt mirum ſit quemquam lecto Caſſiano in eam ſen
tentiam diſceſſiſſe. Id enim ipſe in præfatione Collationum
his verbis teſtatur:* Obtineant itaq. orationes veſtræ ab eo
qui dignos nos vel viſu eorum, vel diſcipulatu, vel conſortio
iudicauit, vt nobis earundem traditionum memoriam ple-
nam, & ſermonem ad dicendum facilem conferre dignetur,
quo tam ſancte ea, tamq. integre quàm ab ipſis accepimus
explicantes, & quod maius eſt, Latino diſputantes eloquio
vobis exhibere poſſimus. *Et lib. Inſtitutionum* 1. *cap.* 3.
Habentes, inquit Apoſtolus, alimenta & operimenta, his
contenti ſimus. *Operimenta, inquiens, non veſtimenta, vt
in quibuſdam Latinis exemplaribus non proprie cõtinetur.
Libr. etiam* 5. *cap.* 16. Tentatio vos non apprehendit niſi
humana. *Hoc Apoſtoli teſtimonium non intelligentes qui-
dam poſuerũt pro indicatiuo optatiuum modum, ideſt:* Ten-
tatio vos non apprehendat niſi humana. *quod ab ipſo magis
dici manifeſtum eſt non optantis, ſed pronuntiantis vel ex-
probrantis affectu. Quin & Collat.* 23. *cap.* 8. *locum Iob
referens:* Si in ſanctis, inquit, ſuis non confidit, & in ange-
lis ſuis reperit prauitatem; ſiue vt emendatior translatio
habet: Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis &c. *Emen
datiorem translationẽ vocat vulgatam noſtram a S. Hiero-
nymo ad Hebræorum codicum fidem translatam, qua Caſ-
ſianus qui ipſius Hieronymi ætate vixit, primus omniũ vti
cœpit. Frequenter enim relicta* LXX. *interpretum editio-
ne, Scripturæ teſtimonia ex noſtra vulgata profert, aliquan*

do vtramq. coniungit, vt Lib. 12. cap. 31. locũ illum Eſaiæ citans: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem verba mea? Siue ſecundum exemplaria, inquit, quæ Hebraicam exprimunt veritatem: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum &c. Collat. etiam 3. cap. 15. ſe Latine ſcripſiſſe oſtendit, cum adducens illud Apoſtoli: Sufficientia noſtra ex Deo eſt, ſubdit: Quod minus Latine, ſed expreſſius dici poteſt; Idoneitas noſtra ex Deo eſt. Non minus id colligitur ex cap. 5. Collationis 1. & ex cap. 11. Collat. 9. & ex cap. 16. Collationis 14. atq. ex ſexcentis alijs locis. Neq. vero Gallis hominibus ſcribens Græco idiomate vti debuit. Extant quidem in Vaticana bibliotheca Collationes aliquot, & octo poſtremi libri Inſtitutionũ in Latinam linguã conuerſi, ſed ab homine parum Latine docto, & in ſacris litteris negligenter verſato. Nam vt vnum e multis locum proferam; quod Collat. 2. cap. 5. eſt ſcriptum de Herone: Quem quinquaginta annis in hac eremo commoratum &c. ille qui per incuriam in Acheremo legiſſet, & nomen eſſe loci propriũ exiſtimaſſet, ſic vertit: τοῦτον γὰρ μεμνήμεθα πεντήκοντα ἔτη ἐν ἀχιρήμῳ διατρίψαντα, *&c. Et paulo poſt pro: Cunctos in hac eremo conſtitutos,* πάντας τοὺς ἐν ἀχιρήμῳ πατέρας *transfert, hoc eſt, cũctos in Acheremo. Teſtimonia vero ſacræ ſcripturæ verbis multo diuerſis ab ijs quæ in Biblijs Græcis legũtur profert. Sed & ea quæ dixi, in compendium potius redacta quàm integre conuerſa ſunt; quod ab Eucherio Lugdunenſi epiſcopo factũ Gennadius in Catalogo ſcript. auctor eſt: Caſſiani, inquit, quædã opuſcula lato tenſa eloquio, anguſto reuoluens verbi tramite, in vno coegit volumine. Contra vero Victorem Africanũ epiſcopũ Caſſiani ſcriptis quædã addidiſſe Caſſiodorus tradit lib. 1. inſtitu. diuin. lection. his verbis: Caſſiani dicta Victor Martyritanus epiſcopus Afer ita Domino iuuante purgauit, & quæ minus erant addidit, vt ei rerum iſtarum palma merito conferatur. Et mirum*

quidem

quidem videri poteſt nullum extare nunc ab Eucherio aut Victore expurgatum librum, cum ipſius Caſſiani exemplaribus bibliothecæ omnes refertæ ſint. Certe Vaticana octo nobis antiquiſſima exhibuit, & ex his quædam emendatiſſime ſcripta, ex quorum collatione innumerabilia loca ſunt in hac editione reſtituta: ſed ea adnotare non fuit conſiliũ, in immenſum enim volumen excreſceret; ſatis ſit hoc loco monuiſſe, lectionem vetuſtorum codicum tanta a nobis fuiſſe religione conſeruatam, vt neq. eorum varietatem, ſi quando inciderat, neglexerimus. Præter hæc Græcas voces quibus hic auctor libenter vtitur, & Latinas quaſdam, rudioribus conſulentes, alphabeti ordine diſpoſitas latius explanauimus, adductis eorum locis ex quorum fontibus hauſiſſe Caſſianũ exiſtimauimus. Teſtimonia ſacræ ſcripturæ omnia diligenter conquiſita in margine notauimus; & quæ erant ex LXX. interpretum editione, aut a noſtra vulgata aliquanto diuerſa, ne forte vitioſa crederentur, in indicis formam digeſta ſeorſim impreſſimus; quibus & Græca vnde ſunt tranſcripta coniunximus ex antiquiſſimo Vaticanæ bibliothecæ libro & alijs venerandæ vetuſtatis exemplaribus. Adiecimus & ſecundũ indicem, loca in his libris obiter explicata continentẽ. Porro, id quod erat maxime neceſſarium, aduerſus quaſdã minus tutas huius auctoris ſententias quod antidotũ ſit exhibitũ, ſuperiore epiſtola diximus. Scripſit quidem Caſſianus hortatu Leonis I. Pont. Max. luculentos libros de incarnatione Domini contra Neſtoriũ; ſed eos, quòd nullũ extaret in Vaticana bibliotheca manuſcriptum exemplar ad cuius fidem emendari poſſent, & ab inſtituto noſtro quo hominẽ vere religioſum informare ſtuduimus, multũ diſtarent, omiſimus. Addidimus vero regulã S. Pachomij qua monachi Tabennenſiotæ, quorũ frequenter Caſſianus meminit, vtebantur, a S. Hieronymo in Latinã linguam translatã. Reſtat benigne lector, vt hunc noſtrũ laborem qui tui tantum iuuandi cauſa ſuſceptus eſt, grato animo accipias. Vale.

DOCTORVM QVORVNDAM virorum de Ioanne Caſſiano teſtimonia.

Proſper Aquitanicus in Chronico.

IOannes monachus cognomento Caſſianus Maſſiliæ inſignis & facundus ſcriptor habetur.

Idem in opuſculo contra Collatorem.

Vnius potiſſimum definitiones, quem non dubium eſt omnibus alijs in ſanctarum ſcripturarum ſtudio præſtare, referemus.

Et paucis interiectis.

In libro, cuius prænotatio eſt, De protectione Dei, vir quidam ſacerdotalis ordinis, qui diſputandi vſu inter eos quibuſcum degit, excellit, Abbatem quendam introducit de gratia Dei & libero arbitrio differentem.

Gennadius in Catalogo Illuſtrium virorum.

Caſſianus natione Scytha, Conſtantinopoli a Ioanne magno epiſcopo diaconus ordinatus, apud Maſſiliam presbyter, condidit duo, id eſt, virorum & mulierum monaſteria; quæ vſq. hodie extant. Scripſit experientia magiſtrante plano & librato ſermone, & (vt apertius dicam) ſenſu verba inueniens, & actione linguam mouens, res omnium monachorum profeſſioni neceſſarias; id eſt, de habitu monachi, de canonico orationum atq. pſalmorum modo, qui in monaſterijs Aegypti die noctuq. tenetur, libros tres; Inſtitutionum librum vnum: De origine & qualitate ac remedijs octo principalium vitiorum, libros octo; ſingulos ſcilicet de ſingulis vitijs libros expediens. Digeſſit etiam Collationes cum Patribus Aegypti habitas: & ad extremũ rogatus a Leone archidiacono, poſtea vrbis Romæ Epiſcopo, ſcripſit aduerſus Neſtorium de Incarnatione Domini libros ſeptem: & in his ſcribendi apud Maſſiliam, & viuendi finem fecit, Theodoſio & Valentiniano regnãtibus.

S. Benedictus in Regula, cap. 42.

Monachi omni tempore, ſiue ieiunij ſiue prandij fuerit, mox vt ſurrexerint a cœna ſedeant omnes in vnum, & legat vnus Collationes, vel Vitas Patrum, aut certe aliquid quod ædificet audientes.

Et pauc

Et paulo poſt.

Si autem ieiunij dies fuerint, dicta Veſpera paruo interuallo mox accedant ad lectionem Collationum, vt diximus, & lectis quattuor aut quinq. folijs,&c.

Et cap. 73.

Ad perfectionem conuerſationis qui feſtinant, ſunt doctrinæ ſanctorum Patrum; quarum obſeruatio perducit hominem ad celſitudinem perfectionis. Quæ enim pagina, aut quis ſermo diuinæ auctoritatis veteris ac noui teſtamenti non eſt rectiſſima norma vitæ humanæ? Aut quis liber ſanctorum catholicorum Patrũ hoc non reſonat, vt recto curſu perueniamus ad creatorẽ noſtrum? Necnon & Collationes Patrum, & Inſtituta,& Vitæ illorum,& Regula S. Patris noſtri Baſilij quid aliud ſunt niſi bene viuentiũ & obedientium monachorum exempla, & inſtrumẽta virtutum?

Caſſiodorus ad fratres monaſterij ſui.

Caſſianum presbyterum qui ſcripſit de Inſtitutione fidelium monachorum, ſedulo legite, frequenter audite. Qui inter ipſa ſancti propoſiti initia, octo principalia vitia dicit eſſe fugienda. Hic noxios motus animarũ ita competenter inſinuat, vt exceſſus ſuos hominem prius videre faciat,& vitare compellat; quos antea confuſione caliginis ignorabat.

Idem in expoſitione Pſalmi LXIX.

Sed hunc locum facundiſſimus Caſſianus in decima Collatione, plurima de eius vtilitate differens, tanto honore concelebrat, vt quidquid monachi aſſumpſerint, ſine huius verſiculi trina iteratione non inchoarent.

S. Antoninus Archiepiſcopus Florentinus part. 2. hiſtor. tit. 10. cap. 10. §. 2.

Claruit etiam tempore Honorij, ſecundum Vincent. Specul. hiſt. lib. 20. vir illuſtris, prudens & facũdus Ioannes Eremita, qui & Caſſianus. Hic multa ſcripſit, inter quæ etiam vitas Patrum in Aegypto compertas, doctrinasq. & regulas datis ad plurimos libris expoſuit. De eius libris ſic ſcribit Vincentius vbi ſupra: Certe huius opuſcula multam ædificationem continent animarum, & luculento ſermone niteſcunt, nec inter multa antiquorum opuſcula quidquam

ad

ad ſpiritales profectus, atq. ſpiritalis perfectionis apicem tendenti ita vtile me arbitror legiſſe. Vnde & B. Pater Dominicus, vt in eius vita legitur, librum illum qui Collationes Patrum inſcribitur, ſtudioſe legens ac vigilanter intelligens, ſalutis in eo rimatus ſemitas, magnum perfectionis apicem apprehendit. Agit ſiquidem liber ille de cordis puritate, de vitijs, & omnium perfectione virtutum &c.

De D. Thoma Aquinate apud Leandrum ſcribitur, quòd pro conſuetudine habuerit in ſingulos dies acta Patrum audire. Interrogatus vero quid ſubeſſet cauſæ: ſe animum ſuum & confirmare, & inquirendæ veritati reddere aptiorem reſpondit: ſecutus Patris ſui Dominici veſtigia, quem acta Patrum vehementer oblectabant, vt eis legendis ſummam fuerit adeptus perfectionem.

Ioannes Trithemius in Catalogo Illuſtrium virorum.

Ioannes Caſſianus natione Scytha, beati Ioannis Chryſoſtomi Conſtantinopolitani epiſcopi quondam auditor atq. diſcipulus, & ab eo diaconus ordinatus, poſt aliquot annos ab eodem neſcio propter quam cauſam expulſus, apud Maſſiliam presbyter cōſecratus, duo monaſteria, virorū ſcilicet & mulierū condidit: in quibus regularis diſciplinæ feruor magnus pluribus annis permanſit. Scripſit experientia magiſtra plura opuſcula: in quibus etiam apud Interpretem venuſtas eloquij conſpicitur. e quorum numero feruntur.

De Incarnatione Domini aduerſus Neſtorium hæreticum libri ſeptem; quos ſcripſit rogatus a Leone archidiacono, poſtea Romanæ vrbis Epiſcopo.

De Inſtitutis Monachorum, libri quattuor.

De octo capitalibus vitijs, libri octo.

Collationes SS. Patrum, vigintiquattuor.

In his Collationibus SS. Patrū vtilis & neceſſaria monachorum inſtructio eſt: ſed quia per B. Proſperum de arbitrij libertate in certis reprehenditur, opuſcula eius inter apocrypha numerantur. Moritur tandem poſt multorū editionem librorū apud Maſſiliā, non ſine opinione ſanctitatis, Theodoſio & Valentiniano regnantibus, Anno Domini 435.

IOANNIS
CASSIANI
EREMITAE
IN XII. LIBROS DE INSTITVTIS COENOBIORVM, ET OCTO PRINCIPALIVM VITIORVM REMEDIIS

Ad Caſtorem Epiſcopum Præfatio.

VETERIS inſtrumenti narrat hiſtoria, ſapientiſſimum Salomonem, poſt acceptam diuinitus ſapientiam prudentiamq. multam nimis, & latitudinem cordis 3.Reg.4.
quaſi arenam maris innumerabilem, ita vt Domini teſtimonio nullus ei ſimilis 3.Reg.3.
retroactis temporibus extitiſſe, neque poſt eum ſurrecturus eſſe dicatur; illud magnificum Domino templum extruere cupientem, alienigenæ regis auxilium popoſciſſe. Qui miſſo ad ſe Hiram filio mulieris viduæ, quidquid 3.Reg.7.
diuina ſapientia ſuggerente præclarum in templo Domini vel in ſacris vaſis moliebatur, miniſterio eius ac diſpoſitione perfecit. Si ergo ille vniuerſis regnis terræ ſublimior principatus, & Iſraelitici generis nobilior excellentiorq. progenies, illaq. ſapientia diuinitus inſpirata, quæ cunctorum Orientalium & Aegyptiorum diſciplinas atq. inſtituta ſuperabat, nequaquam pauperis & alienigenæ viri conſilium dedignatur; recte etiam tu his eruditus exemplis, beatiſſime Papa Caſtor, verum ac rationabile Deo templum, non lapidibus inſenſibilibus, ſed ſanctorum virorum congregatione; nec temporale & corruptibile, ſed æternum atque inexpugnabile ædificare diſponens, vaſa etiam pretioſiſſima Domino cupiens conſecrare, non † multo auri metallo argentive conflata, quæ poſt al. muto
rex Babylonius capta concubinarum ſuarum ac principum deputet voluptati; ſed animabus ſanctis, quæ inno- Dan. 5.

centiæ, iuſtitiæ, & caſtitatis integritate fulgentes, regem Chriſtũ in ſemetipſis circumferant commorantem; egenũ me, omniq. ex parte pauperrimum, ad communionem tanti operis dignaris adſciſcere. In prouincia ſiquidem tua, cœnobiorum ex parte Orientalium, maximeq. Aegyptiorum volens inſtituta fundare, cùm ſis ipſe cunctis virtutibus ſcientiaq. perfectus, & vniuerſis ita refertus diuitiis ſpiritalibus, vt perfectionem quærentibus ſatis abundeq. non modo tuus ſermo, ſed etiam ſola vita ſufficiat ad exemplum; me quoque elinguem, & pauperem ſermone atque ſcientia, vt aliquid ad explementum tui deſiderij de inopia ſenſus mei conferam, poſcis: præcipiſq. vt inſtituta monaſteriorum, quæ per Aegyptum ac Palæſtinam cuſtodiri conſpeximus, ita vt ibi nobis a patribus tradita ſunt, quamuis imperito digeram ſtylo: non leporem ſermonis inquirens, in quo ipſe apprime es eruditus, ſed ſanctorum ſimplicem vitam ſimplici ſermone fratribus in nouello monaſterio tuo cupiens explanari. Cui rei quantum me pius ardor deſiderij tui prouocat obedire, tantum multiplices æſtuum moles volentem obtemperare deterrent. Primũ, quia nec vitæ meæ ita æquiparant merita, vt confidam me res tam arduas, tam obſcuras, tam ſanctas digne poſſe animo ac mente complecti. Secundo, quòd ea quæ a pueritia noſtra inter eoſdem conſtituti, atque ipſorum incitati quotidianis adhortationibus & exemplis, vel agere tentauimus, vel didicimus, vel viſu percepimus, minime iam poſſumus ad integrum retinere, tot annorum curriculis ab eorum cõſortio & imitatione conuerſationis abſtracti: præſertim cum harum rerum ratio nequaquam poſſit otioſa meditatione doctrinaq. verborum, vel tradi, vel intelligi, vel memoria contineri: totum namque in ſola experientia vſuq. conſiſtit. Et quemadmodum tradi niſi ab experto non queunt, ita nec percipi quidem vel intelligi, niſi ab eo qui ea pari ſtudio ac ſudore apprehendere elaborauerit, poſſunt. quæ tamen ſi collatione iugi ſpiritualium virorum frequenter diſcuſſa non fuerint & polita, cito † retrorſum mentis incuria dilabuntur. Tertio, quia idipſum quod vtcumque non pro merito rei, ſed pro præſentis temporis ſtatu poſſumus reminiſci, imperitior ſermo congrue nõ præualet explicare. Huc accedit, quòd ſuper hac re, viri & vita nobiles, &

al. rurſum

ſermone ſcientiaq. præclari, multa iam opuſcula deſudarunt; ſanctum Baſilium & Hieronymum dico, aliosq. nonnullos, quorum anterior ſciſcitantibus fratribus ſuper diuerſis inſtitutis vel quæſtionibus, non ſolum facundo, verum etiam diuinarum ſcripturarum teſtimonijs copioſo ſermone reſpondit: alius vero non ſolum ſuo elucubratos ingenio edidit libros, verum etiam Græca lingua digeſtos, in Latinum vertit eloquium. Poſt quorum tam exuberantia eloquentiæ flumina, poſſem non immerito præſumptionis notari, ſi aliquid ſtillicidij huius inferre tentaſſem, niſi me & fiducia tuæ ſanctitatis animaret, & ſponſio, quòd vel tibi hæ nugæ forent acceptæ, qualeſcumque ſunt; vel eas congregationi fratrum in nouello tantum monaſterio commorantiũ deputares: qui ſi quid a nobis minus forſan caute prolatum fuerit, & pie relegant, & cum venia indulgentiore ſuſtentent, fidẽ potius ſermonis mei, quàm venuſtatem eloquij requirentes. Quapropter beatiſſime Papa vnicum religionis & humilitatis exemplar, tuis precibus animatus, ſecundum vires ingenij mei, opus quod iniungis aggrediar; & ea quæ omnimodis intacta relicta ſunt ab anterioribus noſtris, vtpote qui audita potius quàm experta deſcribere tentauerunt, velut rudi monaſterio, & veritatem ſitientibus intimabo. Nec plane mirabilium Dei ſignorumque narrationem ſtudebo contexere, quæ quamuis multa per ſeniores noſtros & incredibilia non ſolum audierimus, verum etiam ſub obtutibus noſtris perſpexerimus impleta: tamen his omnibus prætermiſſis, quæ legentibus præter admirationem nihil amplius ad inſtructionem vitæ perfectæ conferunt, inſtituta eorum tantummodo, ac monaſteriorum regulas, maximeque principalium vitiorum, quæ octo ab eis deſignantur, origines & cauſas, curationesque, ſecundum traditiones eorum, quantum Domino adiuuante potuero, fideliter explicare contendam. Propoſitum ſiquidem mihi eſt, non de mirabilibus Dei, ſed de correctione morum noſtrorum, & conſummatione vitæ perfectæ, ſecundum ea quæ a ſenioribus noſtris accepimus, pauca diſſerere. In eo quoque præceptis tuis ſatisfacere ſtudebo, vt ſi quid forte non ſecundum typum maiorum antiquiſſima conſtitutione fundatum, ſed pro arbitrio vniuſcuiuſq. inſtituentis monaſterium, vel diminutum, vel additum in

iſtis regionibus comprobauero,ſecundum eam quam vidimus monaſteriorum regulam, per Aegyptum vel Palæſtinam antiquitus fundatorum, fideli ſermone, vel adijciam vel recidam. Nequaquam credens rationabilius quidpiam vel perfectius conſtitutionem nouellam in occiduis Galliarum partibus reperire potuiſſe, quàm illa ſunt inſtituta, in quibus ab exordio prædicationis apoſtolicæ a ſanctis ac ſpiritalibus patribus fundata monaſteria ad nos vſq. perdurant. Illam ſane moderationem opuſculo huic inferre præſumam, vt ea quæ ſecundum Aegyptiorũ regulam, ſeu pro aſperitate aerũ, ſeu pro difficultate ac diuerſitate morum, impoſſibilia in his regionibus, vel dura vel ardua comprobauero, inſtitutis monaſteriorum, quæ per Palæſtinam vel Meſopotamiam habentur, aliquatenus temperem. quia ſi rationabilis poſſibilium menſura ſeruetur, eadem obſeruantiæ perfectio eſt etiam in impari facultate.

PRAEFATIONIS FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE
DE HABITV MONACHI LIBER PRIMVS.
CAP. I.

DE Inſtitutis ac regulis monaſteriorum dicturi, vnde competentius, donante Deo, quàm ex ipſo habitu monachorum ſumemus exordium? Quorum interiorem cultum conſequenter tunc poterimus exponere, cum exteriorem ornatum ſub oculorum depinxerimus obtutibus.

De cingulo monachi. Cap. II.

ITaque monachum, vt militem Chriſti, in procinctu ſemper belli poſitum, accinctis lumbis iugiter oportet incedere. Hoc enim habitu etiam illos ambulaſſe qui in veteri teſtamento profeſſionis huius fundauere primordia, Eliam ſcilicet, & Eliſæum, diuinarum ſcripturarum auctoritate monſtratur: ac deinceps principes auctoresq. teſtamenti noui, Ioannem videlicet, Petrum, & Paulum, ceteroſq. eiuſdem ordinis viros taliter inceſſiſſe cognoſcimus. Quorum prior, qui in veteri teſtamento virginitatis iam flores, & caſtimoniæ continentiæque præfigurabat exempla, cum fuiſſet a Domino miſſus ad increpandos nuntios Ochoziæ ſacrilegi regis Iſrael, eo quòd ægritudine præpeditus, ſuper ſtatu ſalutis ſuæ Beelzebub deum Accaron conſulere deſtinaſſet; & idcirco eis occurrens idem propheta, deſcenſum de lecto eius in quo conſcenderat, denegaſſet; decumbenti regi expoſita veſtis qualitate compertus eſt. Reuerſos enim ad ſe nuntios, ac referentes ſibi prophetæ ſententiam, ſciſcitatus cuius eſſet figuræ & habitus vir qui occurriſſet eis, & locutus fuiſſet huiuſcemodi verba: Vir, inquiunt, piloſus, & zona pellicea accinctus renibus. Ex quo habitu confeſtim rex cõtemplatus hominẽ Dei, ait: Elias Theſbites eſt. zonæ videlicet indicio, & hirſuti incultiq. corporis ſpecie, vi-

4. Reg. 1.

Ibid.

rum Dei indubitanter agnoſcens: eo quòd iſtud ei inter tot Iſraelitici populi millia, cultûs proprij [redacted] velut quoddam impreſſum ſpeciale ſignum perpetuo cohæreret. De
Luc.16. Ioanne quoque, qui veteris nouiq. teſtamenti, velut quidã ſacratiſſimus limes, finis initiumq. proceſſit, ita Euange-
Matth.3. liſta narrante cognoſcimus: Ipſe autem Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonã pelliceam circa lumbos ſuos. Petro etiam in cuſtodiam carceris ab Herode detruſo, & ad necem die poſtero producendo, ange-
Act.12. lo aſſiſtente, præcipitur: Præcingere, & calcia te caligas tuas. Quod vt faceret, nequaquã monuiſſet angelus Dei, niſi vidiſſet eum ob refectionem nocturnæ quietis, pauliſper defecta membra ſolita cinguli obſtrictione laxaſſe. Paulum quoq. aſcendentem Hieroſolymã, & protinus a Iudæis in vincla mittendum, Agabus propheta reperiens Cæſareæ, ſublato eius cingulo, manus ſuas ligans ac pedes, vt geſtu corporis ſui, paſſionis eius præfiguraret iniu-
Act.21. rias, ait: Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum cuius eſt zona hæc, ſic alligabunt Iudæi in Hieruſalem, & tradent in manus gentium. Quod vtique a propheta proferri minime potuiſſet, dicente: Virum cuius eſt zona hæc; niſi Paulus eam lumbis ſuis indeſinenter ſolitus fuiſſet aptare.

De veſte monachi. Cap. III.

VEſtis quoq. ſit monachi quæ corpus cõtegat tantum, ac repellat nuditatis verecundiam, & frigoris retundat iniuriam, non quæ ſeminaria vanitatis aut elationis
1. Tim. 6. enutriat; ita eodẽ Apoſtolo prædicante: Habentes autem alimenta & operimenta, his contenti ſimus. Operimenta, inquiens, non veſtimenta, vt quibuſdam Latinis exemplaribus non proprie continetur: id eſt, quæ corpus operiant tantum, non quæ amictus gloria blandiantur: ita vilia, vt nulla coloris vel habitus nouitate inter ceteros huius propoſiti viros habeantur inſignia: ita a ſtudioſis accurationibus aliena, vt nullis rurſum ſint affectatis per incuriam ſordibus decolora. poſtremo ſic ab huius mundi ſeparentur ornatu, vt cultui ſeruorũ Dei in omnibus communia perſeuerent. Quidquid enim inter famulos Dei præſumitur ab vno vel paucis, nec catholice per omne corpus fraternitatis tenetur; aut ſuperfluũ aut elatum eſt, & propter hoc noxium iudicandum eſt, magiſq. ſpeciem

vanitatis,

vanitatis, quàm virtutis oſtentans. Et idcirco hæc quæ neq. a veteribus ſanctis qui huius profeſſionis fundamẽta iecerunt, neq. a patribus noſtri temporis, qui eorum per ſucceſſiones inſtituta nunc vſque cuſtodiunt, tradita videmus exempla, vt ſuperflua & inutilia nos quoq. reſecare conueniet. Quamobrem cilicinam veſtem, velut circumſpectam cunctis atq. notabilem, & quæ ex hoc ipſo non ſolum nulla ſpiritui poſſit emolumenta conferre, ſed etiam elationis concipere vanitatem; quæq. ad neceſſarij operis exercitium, in quo monachum ſemper impigrum expeditumq. oportet incedere, inhabilis atq. inepta ſit, omnimodis refutarunt. Quòd ſi quoſdã hoc amictu circumdatos audimus probabiles extitiſſe; non ex eo nobis monaſteriorum eſt regula ſancienda, vel antiqua ſanctorum patrum ſunt perturbanda decreta; quòd pauci præſumentes aliarum uirtutum priuilegio, ne in his quidem quæ non ſecundum catholicam regulam ab eis vſurpata ſunt, reprehendi debere creduntur. Generali namq. omnium conſtitutioni, paucorum non debet præponi nec præiudicare ſententia. Illis enim debemus inſtitutis ac regulis indubitatam fidem, & indiſcuſſam obedientiam per omnia commodare, non quas paucorum voluntas intulit, ſed quas vetuſtas tantorum temporum, & innumeroſitas ſanctorum patrum concordi definitione in poſterũ propagauit. Nec hoc ſane præiudicare nobis debet ad quotidianæ conuerſationis exemplum, quòd vel Ioram ſacrilegus rex Iſrael cateruis hoſtium circumſeptus, ſciſſa veſte, cilicium habuiſſe perhibetur intrinſecus: vel quòd Niniuitæ ad mitigandam Dei ſententiam quæ in eos illata fuerat per prophetam, cilicij aſperitate velati ſunt: cum & ille ita intrinſecus latenter indutus eo fuiſſe monſtretur, vt niſi ſciſſo deſuper † veſtimento, a nemine prorſus potuiſſet intelligi; & iſti eo tempore operimentum cilicij oſtentarent, quo cunctis ſuper imminente vrbis euerſione lugentibus, eodemq. amictu circumdatis, nullus poſſet a quoquam oſtentationis notari. Quia niſi inſolens ſit diuerſitas, non offendit æqualitas.

4. Reg. 6. *Ionæ. 3.* *al. indumento*

De cucullis Aegyptiorum. Cap. IV.

SVnt præterea quædam in ipſo Aegyptiorum habitu, non tantum ad curam corporis, quantum ad morum formulam

formulam congruentia, quo ſimplicitatis & innocentiæ obſeruantia, etiam in ipſa veſtitus qualitate teneatur. Cucullis namque perparuis vſque ad ceruicis humerorumq. demiſſis confinia, quibus tantum capita contegant, indeſinenter diebus vtuntur ac noctibus: ſcilicet vt innocentiã & ſimplicitatem paruulorũ iugiter cuſtodire, etiam imitatione ipſius velaminis commoneantur: qui reuerſi ad
Matth. 18. infantiam Chriſti, cunctis horis cum affectu ac virtute
Pſal. 130. decantant: Domine nõ eſt exaltatũ cor meum, neq. elati ſunt oculi mei. neque ambulaui in magnis, neq. in mirabilibus ſuper me. Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animã meam: ſicut ablactatus eſt ſuper matrẽ ſuam.

De colobijs Aegyptiorum. Cap. V.

COlobiis quoq. lineis induti, quæ vix ad cubitorũ ima pertingunt, nudas de reliquo circumferunt manus, vt amputatos habere eos actus & opera mundi huius ſuggerat abſciſſio manicarum: & ab omni conuerſatione terrena mortificatos eos, velaminis linei doceat indumentum; audiantq. per hoc Apoſtolum quotidie dicentem ſi-
Coloſſ. 3. bi: Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. Il-
Ibid. lud quoq. ipſo habitu proteſtante: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Et iterum:
Galat. 2. Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Mi-
Galat. 6. hi quidem mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

De rebrachiatorijs. Cap. VI.

GEſtant etiam reſticulas duplices, laneo plexas ſubtegmine, quas Græci analaboys, nos vero ſuccinctoria, ſeu redimicula, vel proprie rebrachiatoria poſſumus appellare. Quæ deſcendentia per ſumma ceruicis, & a lateribus colli diuiſa, vtrarumq. alarum ſinus ambiunt, atq. hinc inde ſuccingunt; vt conſtringentia, latitudinem veſtimenti ad corpus contrahant atque coniungant: & ita conſtrictis brachiis, impigri ad omne opus expeditiq. red dantur, illud Apoſtoli præceptum ſtudentes omni vir-
Act. 20. tute complere: Quia non ſolum mihi, ſed etiam his qui
2. Theſſ. 3. mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Neque gratis panem ab aliquo manducauimus, ſed in labore & fatigatione nocte ac die operantes, ne quem veſtrum grauaremus.
Ibid. &: Si quis non vult operari, nec manducet.

De maforttibus eorum. Cap. VII.

POſt hæc anguſto pallio tam amictus humilitatem, quàm vilitatem pretij compendiumq. ſectantes, colla pariter atq. humeros tegunt: quod maforttes tam noſtro quàm ipſorum nuncupatur eloquio. & ita planeticarum atq. birrorum pretia ſimul ambitionemq. declinant.

De melote & pelle caprina. Cap. VIII.

VLtimus eſt habitus eorum pellis caprina, quæ melotes, vel pera appellatur, & baculus: quæ geſtant ad imitationem eorum, qui profeſſionis huius præfigurauere lineas iam in veteri teſtamento. De quibus Apoſtolus: Circumierunt, inquit, in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, & in montibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ. Qui tamen habitus pellis caprinæ, ſignificat mortificata omni petulantia carnalium paſſionum, debere eos in ſumma virtutum grauitate conſiſtere: nec quidquam petulcum, vel calidum iuuentutis ac mobilitatis antiquæ, in eorū corpore reſidere. *Hebr.* 11.

De baculo. Cap. IX.

NAm & baculum geſtaſſe eoſdem viros, etiam Eliſæus, qui vnus ex ipſis eſt, docet, cum dicit ad Giezi puerum ſuum, mittens eum ad ſuſcitandum filium mulieris: Tolle baculum meum, & currens pone eum ſuper faciem pueri, vt viuat. Quem vtique non dediſſet ei propheta geſtandum, niſi eum manu ſua ſolitus eſſet iugiter circumferre. Cuius geſtatio ſpiritaliter monet, numquam debere eos inter tot oblatrantes vitiorum canes, & inuiſibiles nequitiarum ſpiritalium beſtias, inermes incedere; de quibus beatus Dauid liberari poſtulans, dicit: Ne tradas Domine beſtiis animam confitentem tibi. ſed irruentes eas retundere crucis ſignaculo, ac longius propulſare, atque aduerſum ſe ſæuientes, iugi memoria dominicæ paſſionis, & imitatione illius mortificationis extinguere. 4. *Reg.* 4. *Pſal.* 73.

De calciamentis eorum. Cap. X.

CAlciamenta vero velut interdicta euangelico præcepto recuſantes, cum infirmitas corporis, vel matutinus hiemis rigor, ſeu meridiani æſtus feruor exegerit, tan- *Matth.* & *Luc.* 10.

tummodo

tummodo caligis ſuos muniunt pedes: hoc interpretan-
Act. 12. tes vſum earum vel dominica permiſſione ſignari, vt ſi in
Marc. 6. hoc mundo conſtituti, cura & ſolicitudine carnis huius
omnimodis exuti eſſe non poſſumus, nec ab ea penitus
præualemus abſolui; ſaltem occupatione leui & implica-
tione tenui, neceſſitatem corporis explicemus: ne vel ani
mæ noſtræ pedes (qui expediti ad ſpiritalem curſum, &
Epheſ. 6. prædicandã Euangelij pacem ſemper debent eſſe parati;
Cant. 1. quibus poſt odorem vnguentorum Chriſti currimus; &
Pſal. 61. de quibus Dauid: Cucurri, inquit, in ſiti. & Hieremias:
Hier. 17. Ego autem non laboraui te ſequens) morticinis huius ſæ
ſec. LXX. culi curis patiamur inuolui; de his ſcilicet cogitantes
quæ non ad ſupplendam neceſſitatem naturæ, ſed ad ſu-
perfluam noxiamq. pertinent voluptatem. Quod ita im-
Rom. 13. plebimus, ſi ſecundum Apoſtolum, carnis curam non fe-
cerimus in deſideriis. Quibus tamen caligis, quamquam
Act. 12. licito vtantur, vtpote Domini mandato conceſſis; nequa-
Marc. 6. quam tamen pedibus eas inhærere permittunt, cum acce-
dunt ad celebranda ſeu percipienda ſacroſancta myſteria:
illud æſtimãtes etiã ſecundũ litterã cuſtodiri debere, quod
Exod. 3. dicitur ad Moyſen, vel ad Ieſum filium Naue: Solue corri
Ioſue. 5. giã calciamẽti tui: locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt.

De temperamento obſeruantiæ, quæ ſecundum aerum qualitatem, vel vſum prouinciæ ſit tenenda. Cap. XI.

HAec dicta ſint, ne quid prætermiſiſſe de Aegyptiorum habitu videamur. Ceterum a nobis tenenda ſunt illa tantummodo, quæ vel locorum ſitus, vel vſus prouinciæ admittit. Nam neque caligis nos, neque colobiis, ſeu vna tunica eſſe contentos hiemis permittit aſperitas; & paruiſſimi cuculli velamen, vel melotis geſtatio, deriſum potius quàm ædificationem vllã videntibus comparabit. Quapropter illa tantum quæ ſuperius commemorauimus, quæq. ſunt & humilitati profeſſionis noſtræ, & qualitati aerum congruentia, a nobis quoque affectanda cenſemus, vt omnis ſumma noſtri veſtitus non in nouitate habitus, qui poſſit offendiculum hominibus ſæculi huius inferre, ſed honeſta in vilitate conſiſtat.

De cingulo ſpiritali, & ſacramento ipſius. Cap. XII.

HIs itaque veſtimentis Chriſti miles indutus, nouerit prius ſe ob id cinguli conſtrictione munitum, vt ad

cunctos vſus & opera monaſterij non ſolum, mente promptus, ſed etiam ipſo habitu ſemper expeditus incedat. Tanto namq. feruentior circa ſpiritalem profectum, ac diuinarum rerum ſcientiam, & cordis puritatem probabitur, quanto fuerit erga obedientiæ ſtudium operiſque deuotior. Secundo cognoſcat etiã in ipſo habitu cinguli, ineſſe non paruum quod a ſe expetitur ſacramentum. Accinctio enim lumborum, & ambitus pellis emortuæ ſignificat eum mortificationem circumferre membrorum, in quibus libidinis atque luxuriæ ſeminaria continentur, euangelicum illud mandatum quo dicitur: Sint lumbi veſtri præcincti; apoſtolica interpretatione ingeri ſibi ſemper intelligens: Mortificate ſcilicet membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam. Ideoq. illos tantummodo legimus in ſcripturis ſãctis cingulo fuiſſe præcinctos, in quibus ſeminaria coitus inueniuntur extincta; quiq. illud beati Dauid eloquium opere atq. virtute decantant: Quia factus ſum ſicut vter in pruina; eo quòd eraſa medullitus carne vitiorum, emortuam exterioris hominis cutem, ſpiritus virtute diſtendant. Et idcirco: In pruina, ſignificanter adiecit, quòd ſcilicet nequaquam fuerint ſola cordis mortificatione contenti, verum etiam exterioris hominis motus, & ipſius naturæ incentiua, continentiæ pruina extrinſecus accedente, habuerint congelata: nullũ iam, dumtaxat ſecundum Apoſtolum, regnum peccati in ſuo mortali corpore ſuſtinentes; nec geſtantes carnem ſpiritui repugnantem.

Luc. 12. *Coloſſ. 3.* *Pſal. 118.* *Rom. 6.* *Gal. 5.*

LIB. I. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE DE CANONICO NOCTVRNARVM ORATIONVM, ET PSALMORVM MODO.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I.

DVplici igitur hoc, quo diximus, cingulo Chriſti miles accinctus, interim qui modus canonicarum orationum, pſalmorumq. ſit in partibus Orientis a ſanctis patribus antiquitus ſtatutus, agnoſcat. De qualitate vero earũ, vel quem-
1. Theſſ. 5. admodum orare, ſecundum Apoſtoli ſententiam, ſine intermiſſionè poſſimus, ſuis in locis cum ſeniorum collationes cœperimus exponere, quantum Dominus dederit, proferemus.

De diuerſitate numeri qui ad decantandos pſalmos per vniuerſas prouincias ſit ſtatutus. Cap. II.

MVltos namque comperimus per alias regiones pro captu mentis ſuæ, habentes quidem, vt ait Apoſto
Rom. 10. lus, zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, ſuper hac re diuerſos typos ac regulas ſibimet conſtituiſſe. Quidam enim vicenos, ſeu tricenos pſalmos, & hos ipſos antiphonarum protelatos melodiis, & adiunctione quarundam modulationum debere dici ſingulis noctibus cenſuerunt. alij hunc modum etiam excedere tentauerunt. nonnulli decem & octo: atq. in hunc modum diuerſis in locis diuerſum canonem agnouimus inſtitutum, totq. pro pemodum typos ac regulas vidimus vſurpatas, quot etiã monaſteria cellasq. conſpeximus. Sunt quibus in ipſis quoque diurnis orationum officiis, ideſt tertia, ſexta, nonaq. id viſum eſt, vt ſecundum horarum modum in quibus hæc Domino redduntur obſequia, pſalmorum etiam & oratio-

& orationum putarent numerum coæquandum, nonnullis placuit ſenarium numerum ſingulis diei conuentibus deputari. Quapropter neceſſarium reor antiquiſſimam patrum proferre conſtitutionem, quæ nunc vſque per totam Aegyptum a Dei famulis cuſtoditur, quò nouelli monaſterij in Chriſto rudis infantia, antiquiſſimorum potius patrum vetuſtiſſimis inſtitutionibus imbuatur.

De vniformis regulæ per totam Aegyptum cuſtodia, & de electione eorum qui fratribus præponuntur. Cap. III.

ITaque per vniuerſam Aegyptum & Thebaidem, vbi monaſteria non pro vniuſcuiuſque renuntiantis inſtituuntur arbitrio, ſed per ſucceſſiones ac traditiones maiorum, vſque in hodiernum diem vel permanent, vel permanſura fundantur; legitimum orationum modum in veſpertinis cõuentibus, ſeu nocturnis vigilijs vidimus retentari. Non enim quiſquam conuenticulo fratrum, ſed ne ſibi quidem ipſi præeſſe conceditur, priuſquam non ſolum vniuerſis facultatibus ſuis reddatur externus, ſed ne ſui quidem ipſius eſſe ſe dominum, vel poteſtatem habere cognoſcat. Ita namq. renuntiantem huic mundo, quibuslibet facultatibus ac diuitiis præditum, neceſſe eſt cœnobij commorationẽ expetere, vt in nullo ſibi ex his quæ reliquit, aut monaſterio intulit blandiatur; ſic obedire cunctis, vt redeundum ſibi, ſecundum ſententiam Domini, ad infantiam priſtinam nouerit; nihil ſibi conſideratione æui vel annorum numeroſitate præſumens, quam in ſæculo inaniter conſumptam ſe reputat perdidiſſe, ſed pro rudimentorum merito, & tyrocinij nouitate, quam ſe gerere in Chriſti militia recognoſcit, ſubdere ſe etiã iunioribus non moretur. Operis quoque ac ſudoris aſſuetudinem ita ſubire cõpellitur, vt propriis manibus, iuxta Apoſtoli præceptum, quotidianum victum vel ſuis vſibus, vel aduenientium neceſſitatibus præparãs, & faſtus vitæ præteritæ poſſit & delicias obliuiſci, & humilitatem cordis contritione laboris acquirere. Ideoq. nullus congregationi fratrum præfuturus eligitur, priuſquã idem qui præficiendus eſt, quid obtemperaturis oporteat imperari, obediendo didicerit; & quid iunioribus tradere debeat, inſtitutis ſeniorũ fuerit aſſecutus. Bene enim regere vel regi ſapientis eſſe pronuntiãt, ſummumq. donum & gratiam ſancti Spiritus eſſe

Matth. 18.

2. *Theſ.* 3.

eſſe definiunt. Nam neque ſalutaria præcepta quempiam poſſe obtemperantibus præſtituere, niſi qui prius vniuerſis virtutum diſciplinis fuerit inſtructus; nec obedire quemquam ſeniori poſſe, niſi eum qui conſummatus timore Dei, & humilitatis fuerit virtute perfectus. Ideoque diuerſitates typorum ac regularum per ceteras prouincias cernimus vſurpatas, quòd plerumq. ſeniorum inſtitutionis expertes, monaſterijs præeſſe audemus, & abbates nos antequam diſcipulos profeſſi, quod libitum fuerit ſtatuimus; promptiores noſtrorum inuentorum cuſtodiam exigere, quàm examinatam maiorum ſeruare doctrinam. Sed dum orationum modum qui potiſſimum debeat cuſtodiri, voluimus explicare, inſtitutis patrum auidius prouocati, narrationem quam ſuis reſeruabamus locis,
al. praepropero † propero exceſſu præuenimus. Nunc itaque ad propoſitum reuertamur.

Quòd per Aegyptum & Thebaidem duodenarius pſalmorum numerus obſeruetur. Cap. IV.

12. IGitur per vniuerſam Aegyptum & Thebaidem duodenarius pſalmorũ numerus, tam in veſpertinis quàm in nocturnis ſolemnitatibus cuſtoditur, ita dumtaxat, vt poſt hunc numerũ duæ lectiones, veteris ſcilicet ac noui teſtamenti ſingulæ ſubſequantur. Qui modus antiquitus cõſtitutus, idcirco per tot ſæcula penes cuncta illarum prouinciarũ monaſteria intemeratus nuncvſque perdurat, quia non humana adinuentione ſtatutus a ſenioribus affirmatur, ſed cælitus angeli magiſterio patribus fuiſſe delatus.

De duodenario pſalmorum numero angeli traditione ſuſcepto. Cap. V.

NAm cum in primordiis fidei, pauci quidem, ſed probatiſſimi, monachorum nomine cenſerentur, qui ſicut a beatæ memoriæ Euangeliſta Marco, qui primus Alexandrinæ vrbi Pontifex præfuit, normam ſuſcepere viuendi; non ſolum illa magnifica retinebant quæ primitus eccleſiã, vel credentium turbas in Actibus Apoſtolorum
Act. 4. legimus celebraſſe, (Multitudinis ſcilicet credentiũ erat cor vnum & anima vna; nec quiſquam eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erãt illis omnia com
Ibid. munia. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum

rum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,& ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis prout cuiq. opus erat) verum etiam his multo ſublimiora cumulauerant. Etenim ſecedētes in ſecretiora ſuburbiorum loca, agebant vitam tanto abſtinentiæ rigore diſtrictam, vt etiam his qui erant religionis externi, ſtupori eſſet tam ardua conuerſationis profeſſio. Eo enim feruore ſcripturarum diuinarum lectionibus, orationique, & operi manuum diebus ac noctibus incubabant, vt nec eſcarum quidem appetitus vel memoria, niſi alio, tertioue die corporis interpellaret inedia: cibumque ac potum non tam deſideratum, quàm neceſſarium ſumerent,& ne hunc quidem ante ſolis occaſum; vt tempus lucis cum ſpiritalium meditationum ſtudijs, curam vero corporis cum nocte ſociarent; aliaque his multo ſublimiora perficerent. De quibus etiam is qui minus indigenarum relatione cognouerit, Eccleſiaſtica hiſtoria poterit edoceri. Ea igitur tempeſtate cum eccleſiæ illius primitiuæ perfectio, penes ſucceſſores ſuos adhuc recenti memoria inuiolata duraret, ferenſque paucorum fides necdum in multitudinem diſperſa tepuiſſet; venerabiles patres peruigili cura poſteris conſulentes, quinam modus quotidiano cultui per vniuerſum fraternitatis corpus decerni deberet, tractaturi conueniunt; vt hereditatem pietatis ac pacis, etiam ſucceſſoribus ſuis abſolutam ab omni diſſenſionis lite tranſmitterent: verentes ſcilicet ne qua in quotidianis ſolemnitatibus inter viros eiuſdem culturæ diſſonantia vel varietas exorta quandoque, in poſterum erroris vel æmulationis ſeu ſchiſmatis noxium germen emitteret. Cumque pro ſuo vnuſquiſque feruore infirmitatis immemor alienæ, id ſtatui debere cenſeret, quod contemplatione fidei ac roboris ſui facillimum iudicabat, parum diſcutiens quod generaliter plenitudini fratrum poſſibile eſſet, in qua neceſſe eſt infirmorum quoque partem maximam reperiri, diuerſoque modo enormem pſalmorum numerum inſtituere pro animi ſui virtute certarent, & alij quinquagenos, alij ſexagenos pſalmos, nonnulli vero ne hoc quidem numero contenti, excedi eum debere cenſerent, eſſetque inter eos pro religionis regula piæ contentionis ſancta diuerſitas, ita vt tempus ſolennitatis veſpertinæ, ſacratiſſimæ ſucchederet quæ-

ſtioni;

ſtioni; quotidianos orationum ritus volentibus celebrare, vnus in medium pſalmos Domino cantaturus exurgit. Cumq. ſedentibus cunctis (vt eſt moris nunc vſque in Aegypti partibus) & in pſallentis verba omni cordis intentione defixis, vndecim pſalmos orationum interiectione diſtinctos, contiguis verſibus, parili pronuntiatione cantaſſet, duodecimum ſub † alleluiæ reſponſione conſummans, ab vniuerſorum oculis repente ſubtractus, quæſtioni pariter & cærimonijs finem impoſuit.

al. alleluia

De conſuetudine duodecim orationum. Cap. VI.

EXin venerabilis patrum ſenatus, intelligens angeli magiſterio congregationibus fratrum generalem canonem, non ſine diſpenſatione Domini conſtitutũ, decreuit hunc numerum tam in veſpertinis quàm in nocturnis conuenticulis cuſtodiri; quibus lectiones geminas, id eſt, vnam veteris, & aliam noui teſtamenti, tamquam a ſe eas traditas, & velut extraordinarias volentibus tantum, ac diuinarum ſcripturarum memoriam poſſidere aſſidua meditatione ſtudentibus addiderunt. In die vero ſabbati vel Dominico, vtraſq. de nouo recitant teſtamento; id eſt, vnã de Apoſtolo, vel Actibus Apoſtolorum; & aliam de Euangelijs. Quod etiam totis quinquageſimæ diebus faciunt hi quibus lectio curæ eſt, ſeu memoria ſcripturarum.

De diſciplina orandi. Cap. VII.

HAs igitur orationes hoc modo incipiunt atque conſummant, vt finito pſalmo non ſtatim ad incuruationem genuum corruant, quemadmodum facimus in hac regione nonnulli; qui nedum bene finito pſalmo in orationem procumbere feſtinamus, ad celeritatem miſſæ quantocyus properantes. Cuius dum volumus excedere modum qui antiquitus a maioribus ſtatutus eſt, ſupputantes reſiduorum pſalmorum numerum, ad finem tendere perurgemus, de refectione potius laſſi corporis cogitantes, quàm orationis vtilitatem & commoda requirentes. Apud illos vero non ita eſt, ſed antequam flectant genua pauliſper orant, & ſtantes, in ſupplicatione maiorem temporis partem expendunt. Itaque poſt hæc puncto breuiſſimo procidentes humi, velut adorantes tantum diuinam clementiam, ſumma velocitate conſurgunt, ac rurſus

erecti

erecti, expanſis manibus eodem modo quo prius ſtantes orauerant, ſuis precibus intentius immorantur. Humi namq. diutius procumbentes, non ſolum cogitationibus aiunt, verum etiam ſomno grauius impugnari. Quod etiã nos verum eſſe vtinam non experimentis & quotidiana conſuetudine noſceremus, qui ſæpenumero hanc eandẽ incuruationem membrorum, non tam orationis quàm refectionis obtentu in terrã proſtrati, optamus diutius prolongari. Cum autem is qui orationem collecturus eſt, e terra ſurrexerit, omnes pariter ſurgunt; ita vt nullus nec antequam inclinetur ille, genu flectere, nec cum e terra ſurrexerit, remorari præſumat, ne non tam ſecutus ſuiſſe illius concluſionem qui precem colligit, quàm ſuam celebraſſe credatur.

De ſubſequente oratione poſt pſalmum. Cap. VIII.

ILlud etiam quod in hac prouincia vidimus, vt vno cantante, in clauſula pſalmi omnes adſtantes cõcinant cum clamore: Gloria patri & filio & ſpiritui ſancto; nuſquam per omnem Orientem audiuimus. ſed cum omnium ſilentio, ab eo qui cantat finito pſalmo, orationem ſuccedere: hac vero glorificatione Trinitatis tãtummodo ſolere †antiphona terminari. *al. antiphonam*

De orationis ſtatu, ſuper quo in collationes ſeniorum plenior reſeruetur inſtructio. Cap. IX.

ET quia nos ad orationum canonicarum modum conſequenter inſtitutorum ordo prouexit, quarum pleniorẽ tractatum licet in collationes ſeniorum reſeruemus, ibidem plenius digeſturi, cum de earum qualitate ſeu iugitate verbis eorum diſſerere cœperimus; neceſſarium tamen reor pro oportunitate loci ac narrationis ipſius, quoniam ita obtulit ſeſe occaſio, etiam in præſenti pauca perſtringere; vt formantes interim exterioris hominis motus, & velut quædam nunc orationis fundamenta iacientes, minore poſt hæc labore cum cœperimus de ſtatu interioris hominis diſputare; eius quoque faſtigia conſtruamus. Illud ante omnia prouidentes, vt ſi nos ab illa narratione, quam cupimus oportune Deo volente digerere, præueniens vitæ finis excluſerit, vel initia vobis rei præſertim tam neceſſariæ, hoc opere relinquamus, quibus *Collat. 9.*

pro ardore deſiderij totum tardum eſt; vt dum nobis huius commorationis tribuuntur induciæ, ſaltem quaſdam tantiſper orationum vobis lineas præſignemus, quibus hi vel maxime qui in cœnobiis commorantur, valeant aliquatenus informari. Simul etiam proſpicientes his qui forſitan huic tantummodo occurſuri ſunt libro, & ad illum peruenire nõ poterunt. vt inſtructione huius, erga orationis qualitatem vel ex parte reperiãtur imbuti. vt quemadmodum ſunt de habitu & amictu exterioris hominis inſtituti, ita etiam qualiter eum ad offerenda ſpiritalia ſacrificia debeant exhibere non neſciant. Siquidem hi libelli quos in præſenti cudere, Domino adiuuante, diſponimus, ad exterioris hominis obſeruantiam, & inſtitutionem cœnobiorum competentius aptabuntur: illi vero ad diſciplinam interioris, ac perfectionem cordis, & anachoretarum vitam atq. doctrinam, potius pertinebunt.

Cum quanto ſilentio & breuitate orationes apud Aegyptios colligantur. Cap. X.

CVm igitur prædictas ſolemnitates, quas illi ſynaxes vocant, celebraturi conueniunt, tantum a cunctis ſilentium præbetur, vt cum in vnum tam † innumeroſa fratrũ multitudo conueniat, præter illum qui conſurgens pſalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adeſſe credatur. ac præcipue cum conſummatur oratio, in qua non ſputum emittitur, non excreatio obſtrepit, non tuſſis interſonat, non oſcitatio ſomnolenta diſſutis malis & hiantibus trahitur. nulli gemitus, nulla ſuſpiria etiã, adſtantes impeditura promuntur; nulla vox, abſq. ſacerdotis precem cõcludentis auditur. niſi forte hæc quæ per exceſſum mentis clauſtra oris effugerit, quæq. inſenſibiliter cordi ſubrepſerit, immoderato ſcilicet, atq. intolerabili ſpiritus feruore ſuccẽſa: dum ea, quæ ignita mens in ſemetipſa nõ præualet continere, per ineffabilẽ quendam gemitum, ex intimis pectoris ſui conclauibus euaporare conatur. Illum vero qui conſtitutus in tepore mentis cum clamore ſupplicat, aut aliquid horum quæ prædiximus, a faucibus ſuis emittit, ac præcipue oſcitationibus præuenitur, dupliciter peccare pronuntiant. Primo, quòd orationis ſuæ reus ſit, quòd eam videlicet negligenter offerat Deo. Secundo, quòd indiſciplinato ſtrepitu, alterius quoq. qui forſitan ar-

† al. numeroſa

dentius orare potuit, intercipit ſenſum. Ideoq. præcipiunt eam celeri fine concludi, ne forte immorantibus nobis in ea, redundantia quædam ſputi ſeu phlegmatis interrumpat noſtræ orationis exceſſum. Et idcirco dum adhuc feruet, velut e faucibus inimici velociter rapienda eſt. Qui procuIdubio cum ſit nobis ſemper infeſtus, tunc maxime adſiſtit infeſtior, cum contra ſe offerre nos preces Domino velle peruiderit, cogitationibus ſeu diuerſis humoribus excitatis, abducere mentem noſtram a ſupplicationis intentione feſtinans, & per hoc eam tepeſacere a cœpto feruore contendens. Quamobrem vtilius cenſent breues quidem orationes, ſed creberrimas fieri, illud quidem vt frequentius Dominum deprecantes iugiter eidem cohærere poſſimus: hoc vero vt inſidiantis diaboli iacula, quæ infligere nobis tunc præcipue cum oramus inſiſtit, ſuccincta breuitate uitemus.

Qua diſciplina apud Aegyptios pſalmi dicantur. Cap. XI.

ET idcirco ne pſalmos quidem ipſos quos in congregatione decantant, continuata ſtudent pronuntiatione concludere: ſed eos pro numero verſuum duabus vel tribus intercíſionibus cum orationum interiectione diuiſos, diſtinctim particulatimq. conſummant. Non enim multitudine verſuum, ſed mentis intelligentia delectantur; illud tota virtute ſectantes: Pſallam ſpiritu, pſallam & mente. ideoq. vtilius habent decem verſus cum rationabili aſſignatione cantari, quàm totum pſalmum cum confuſione mentis effundi; quæ nonnumquam pronuntiantis feſtinatione generatur, dum reſiduorum pſalmorum qui decantandi ſunt, modum numerumq. conſiderans, non diſtinctionem ſenſuum audientibus ſtudet pandere, ſed ad finẽ ſynaxeos properat peruenire. Deniq. ſi quiſpiam iuniorum vel pro feruore ſpiritus, vel pro eo quod necdum inſtitutus eſt, cœperit modũ decantationis excedere; pſallentis progreſſio ſenioris interciditur plauſu; quem dans manu ſua in ſedili quo ſedet, cunctos facit ad orationem conſurgere: illud omnibus modis prouidens, ne quod ſedentibus tædium generetur prolixitate pſalmorum, qua is qui decantat, non modo per ſeipſum intelligentiæ fructum amittat, ſed etiam per illos incidat detrimentum quos faſtidium ſynaxeos nimietate ſua facit incurrere. Illud quoque apud

1. Cor. 14.

al. alleluia eos omni obſeruantia cuſtoditur, vt in reſponſione † alle- *al. alleluia* luiæ nullus dicatur pſalmus, niſi is qui in titulo ſuo † alleluiæ inſcriptione notatur. Prædictum vero duodenarium pſalmorum numerum ita diuidunt, vt ſi duo fuerint fratres, ſenos pſallant; ſi tres, quaternos; ſi quattuor, ternos. Quo numero numquam minus in congregatione decantant: ac proinde quantalibet multitudo conuenerit, numquam amplius pſallant in ſynaxi, quàm quattuor fratres.

Cur vno pſallente, ceteri in ſynaxi ſedeant: vel quali poſt hoc ſtudio per cellulas ſuas vſq. ad lucem vigilias extendant. Cap. XII.

HVnc ſane canonicum quem prædiximus duodenarium pſalmorum numerum, tali corporis quiete releuant, vt has eaſdē congregationū ſolemnitates ex more celebrantes, abſque eo qui dicturus in medium pſalmos ſurrexerit, cuncti ſedilibus humillimis inſidentes, ab ore pſallentis omni cordis intentione dependeant. Ita namq. ieiuniis & operatione totius diei noctiſq. laſſeſcunt, vt niſi huiuſcemodi refectione adiuuentur, ne hunc quidem numerum ſtantes implere valeant. Nullum etenim tempus ab operis exercitatione vacuum tranſire concedunt, quia non ſolum ea quæ diei ſplendor admittit, omni inſtantia manibus exercere contendūt, ſed etiam illa operationum genera ſolicita mente perquirunt, quæ ne ipſius quidem noctis denſiſſimæ tenebræ valeant impedire, credentes ſe tanto ſublimiorem ſpiritalium contemplationum † puritatem mentis intuitu quæſituros, quanto deuotius fuerint erga operis ſtudium ac laboris intenti. Et idcirco mediocrem canonicarum orationum numerum iudicant diuinitus moderatum, vt ardentioribus fide ſpatium quo ſe virtutis eorum inſatigabilis curſus extenderet ſeruaretur, & nihilominus feſſis ægriſq. corporibus minime gigneretur de nimietate faſtidium. Ideoq. cum fuerint orationum canonicarum functiones ex more finitæ, vnuſquiſque ad ſuam recurrens cellulam, quam aut ſolus aut cum alio tantum inhabitare permittitur, quem ſcilicet ſocietas operationis, vel diſcipulatus & diſciplinæ imbutio copulauit, vel certe quem ſimilitudo virtutum comparem fecit, idem rurſus orationum officium, velut peculiare ſacrificium ſtudioſius celebrant, nec vlterius quiſquam eorum in.

al. ſtatu quæſituros

rum in requiem ſomni reſoluitur, donec ſuperueniente diei ſplendore, nocturno operi ac meditationi operatio diurna ſuccedat.

Quare poſt miſſam nocturnam dormire non oporteat. Cap. XIII.

QVem laborem, præter illam rationem qua tota induſtria annitentes, ſacrificium Deo de fructu manuum ſuarum offerre ſe credunt, duabus ex cauſis cum omni obſeruatione cuſtodiunt. Quod nos quoq. ſi perfectioni ſtudemus, eadē diligentia conuenit obſeruare. Prima, ne forte purificationem noſtram nocturnis pſalmis & orationibus acquiſitam, inuidus inimicus liuens puritati noſtræ, cui maxime inſidiatur ſemper, & indeſinenter infeſtus eſt, quadam ſomni illuſione contaminet. Qui poſt illam ſatiſfactionem quam pro negligentiis ſeu ignorationibus noſtris obtulimus, & confeſſionis noſtræ veniam profuſis gemitibus imploratam, ſolicitius nos ſi tempus quietis inuenerit, maculare feſtinat, tunc præcipue fiduciam noſtram deiicere atq. eneruare contendens, cum feruentius nos ad Deum tendere orationum noſtrarum puritate peruiderit: ita vt nonnumquam quos per totum noctis ſpatium ſauciare non potuit, ſub illius horæ breuiſſimo tempore dehoneſtare conetur. Secunda vero, quòd tametſi nulla talis verenda diaboli emergat illuſio, intercedens etiam purus ſopor inertiā monacho mox euigilaturo parturiat, ſegnemq. torporem inferens menti, per totum diei ſpatium vigorem eius obtundat, illamq. hebetet perſpicaciam ſenſus, & pinguedinem cordis exhauriat, quæ nos poſſit per totū diē aduerſus omnes inſidias inimici cautiores robuſtioreſq. ſeruare. Quamobrē canonicis vigiliis priuatæ ab eis ſubiunguntur excubiæ, ac maiore illis obſeruatione ſuccedunt: vt & illa purificatio quæ pſalmis & orationibus eſt acquiſita, nō pereat; & intentior ſolicitudo diligentius nos per diē cuſtoditura, præparetur meditatione nocturna.

Quemadmodum in cellulis ſuis opus manuum & orationes pariter exerceant. Cap. XIV.

ET idcirco eas cum adiectione operis exequuntur, ne velut otioſis valeat ſomnus irrepere. Sicut enim nullum ferme ab eis otio tempus excipitur, ita nec meditatio-

ni quidem ſpiritali finis imponitur. Nam pariter exercentes corporis animæq. virtutes, exterioris hominis ſtipendia cum emolumentis interioris exæquant, lubricis motibus cordis & fluctuationi cogitationum inſtabili, operum pondera, velut quandam tenacem atq. immobilem anchoram præfigentes, cui volubilitas ac peruagatio cordis innexa, intra cellæ clauſtra, velut in portu fidiſſimo valeat contineri: atq. ita ſpiritali meditationi tantum & cuſtodiæ cogitationum intenta, non modo ad conſenſum prauæ cuiuſq. ſuggeſtionis peruigilem mentẽ corruere non ſinat, verum etiam ab omni ſuperflua otioſaq. cogitatione cuſtodiat: ita vt quid ex quo pẽdeat haud facile poſſit a quoquam diſcerni; id eſt, vtrum propter meditationem ſpiritalem ~~[illegible]~~ manuum opus exerceant, an propter operis iugitatem tam præclarum profectum ſpiritus ſcientiæq. lumen acquirant.

incessabilem

Qua lege modeſtiæ poſt orationum miſſam vnuſquiſq. ad ſuam cellulam redeat, & cui ſubdatur increpationi is qui aliter fecerit. Cap. XV.

Finitis itaq. pſalmis, & quotidiana congregatione, ſicut ſuperius memorauimus, abſoluta; nullus eorum vel ad modicum ſubſiſtere, aut ſermocinari audet cum altero: ſed ne quidem per totum diei ſpatium a cella ſua progredi, aut deſerere opus quod in ea ſolitus eſt exercere præſumit: niſi forte cum fuerint ad officium neceſſarij cuiuſq. operis euocati. Quod ita explent foras egreſſi, vt nulla inter eos ſermocinatio penitus cõferatur. Sed ſic vnuſquiſq. opus iniunctũ exequitur, vt pſalmũ vel ſcripturã quãlibet memoriter recenſendo, non ſolũ conſpirationi noxiæ, vel cõſiliis prauis, ſed nec otioſis quidem colloquiis, vllã copiam vel tempus impartiat: oris pariter & cordis officio in meditatione ſpiritali iugiter occupato. Summa namq. obſeruantia cuſtoditur, ne quiſquã cum alio, ac præcipue † iuniores, vel ad punctũ temporis pariter ſubſtitiſſe, aut vſpiã ſeceſſiſſe, vel manus ſuas inuicem tenuiſſe deprehendatur. Si qui vero cõtra huius regulæ diſciplinã reperti fuerint aliquid admiſiſſe, vt contumaces ac præuaricatores mãdatorũ, nõ leuis culpæ rei pronuntiati, ſuſpicione etiã coniurationis prauiq. conſilij carere non poterunt. Quam culpam niſi in vnum cunctis fratribus congregatis publica diluerit pœ-

al. iuniore.

rit pœnitentia, orationi fratrum nullus eorum intereſſe permittitur.

Quod nulli orare cum illo qui fuerit ab oratione ſuſpenſus liceat. Cap. XVI.

SAne ſi quis pro admiſſo quolibet delicto fuerit ab oratione ſuſpenſus, nullus cum eo prorſus orandi habet licentiam, antequam ſubmiſſa in terram pœnitentia, reconciliatio eius, & admiſſi venia coram fratribus cunctis, publice fuerit ab abbate conceſſa. Ob hoc namq. tali obſeruantia ſemetipſos ab orationis eius conſortio ſegregant atq. ſecernunt, quòd credunt eum qui ab oratione ſuſpenditur, ſecundum Apoſtoli ſententiam, tradi ſatanæ, & ſi quis orationi eius, antequam recipiatur a ſeniore, inconſiderata pietate permotus, communicare præſumpſerit, complicem ſe damnationis eius efficiat: tradens ſcilicet ſemetipſum voluntariè ſatanæ, cui ille pro ſui reatus emendatione fuerat deputatus. in eo vel maxime grauius crimen incurrens, quòd cum illo ſe vel confabulationis vel orationis communione miſcendo, maiorē illi generet inſolentiæ fomitem, & contumaciam delinquentis in peius enutriat. Perniciosſum namq. ſolatium tribuens, cor eius magis ac magis faciet indurari, nec humiliari eum ſinet ob quod fuerat ſegregatus, & per hoc vel increpationem ſenioris non magni pendere, vel diſſimulanter de ſatisfactione & venia cogitare.

1. Cor. 5.
1. Tim. 1.

Quod is qui ad orationem fratres exſuſcitat, hora ſolita debeat eos commonere. Cap. XVII.

IS autem cui religioſi conuentus commonitio, vel ſynaxeos cura committitur, non paſſim vt libitum eſt, nec pro vt nocte fuerit experrectus, aut oportunitas eum ſomni proprij ſeu inſomnij coartat, fratres etiam ad quotidianas vigilias exſuſcitare præſumit. Sed quamuis eum conſuetudo diuturna hora ſolita euigilare compellat, tamen ſolicitè frequenterq. ex ſtellarum curſu præſtitutū congregationis tempus explorans, ad orationum eos inuitat officiū; ne in vtroq. inueniatur incautus, ſi vel oppreſſus ſomno ſtatutam tranſgrediatur horam, vel eandem dormiturus atque feſtinus ad ſomnum anticipet: & non tam officio ſpiritali vel quieti omnium deſeruiſſe, quàm requiei ſuæ ſatisfeciſſe credatur.

Quod a veſpera ſabbati vſq. ad veſperam diei Dominicæ genua non flectantur. Cap. XVIII.

HOc quoq. noſſe debemus, a veſpera ſabbati, quæ luceſcit in diem Dominicum, vſq. in veſperã ſequentem, apud Aegyptios genua non curuari: ſed nec totis quidem quinquageſimæ diebus, nec cuſtodiri in eis ieiuniorum regulam. Quarum rerum ratio ſuo loco in collationibus ſeniorum, cũ Dominus iuſſerit, exponetur. Nunc propoſitum eſt nobis cauſas tantummodo breui narratione percurrere, ne caſtigatum modum volumen excedens, aut faſtidio legentem oneret, aut labore.

Collat. 21. cap.

LIBRI II. FINIS.

IOANNIS CASSIAN EREMITAE

LIBER TERTIVS

De ſolemnitate horæ tertiæ, ſextæ, vel nonæ, quæ in Syriæ partibus obſeruatur. Cap. I.

DE nocturno orationum & pſalmorũ modo, quinam per Aegyptum habeatur, donante Deo, quantum tenuitas ingenij noſtri præualuit, arbitror expeditum. nunc de ſolemnitate tertiæ, ſextæ, nonæq. ſecundum regulam monaſteriorũ Palæſtinæ vel Meſopotamiæ nobis eſt diſſerendum; vt præfati ſumus in prologo, perfectionem Aegyptiorum, & inimitabilem diſciplinæ rigorem, horum inſtitutionibus moderantes.

Quod apud Aegyptios ſine horarum diſcretione, per totam diem cum operis adiectione, & orationibus iugiter inſiſtatur & pſalmis. Cap. II.

APud illos etenim hæc officia quæ Domino ſoluere per diſtinctiones horarum & temporis interualla cũ admo-

admonitione compulſoris adigimur, per totum diei ſpatium iugiter cum operis adiectione ſpontanea celebrantur. Ita namq. ab eis inceſſanter operatio manuum priuatim per cellulas exercetur, vt pſalmorum quoq. vel ceterarum ſcripturarum meditatio numquam penitus omittatur. Cui preces & orationes per ſingula momenta miſcentes, in his officiis quæ nos ſtatuto tempore celebramus, totum diei tempus abſumunt. Quamobrem exceptis veſpertinis nocturniſq. congregationibus, nulla apud eos per diē publica ſolēnitas, abſq. die ſabbati vel Dominica, celebratur; in quibus hora tertia ſacræ communionis obtentu cōueniunt. Plus enim eſt id quod inceſſanter offertur, quàm quod temporis interuallo perſoluitur: & gratius voluntarium munus, quàm functiones quæ canonica compulſione redduntur. pro hoc Dauid quoq. glorioſius aliquid exultante, cum dicit: Voluntarie ſacrificabo tibi. &: Voluntaria oris mei beneplacita ſint tibi Domine. *Pſal. 53.* *Pſal. 118.*

Quod per omnem Orientem ſolemnitas tertiæ, ſextæ, vel nonæ, trinis pſalmis & orationibus finiatur: & cur ſpecialius iſtis horis hæc ſpiritalia ſint officia deputata. Cap. III.

ITaq. in Palæſtinæ vel Meſopotamiæ monaſteriis ac totius Orientis, ſupradictarum horarū ſolemnitates trinis pſalmis quotidie finiuntur, vt & orationum aſſiduitas ſtatutis temporibus Deo offeratur, & neceſſaria operationis officia, conſummatis iuſto moderamine ſpiritalibus obſequiis, nullatenus valeant impediri. His enim tribus temporibus etiam Danielem prophetā quotidie feneſtris apertis in cœnaculo preces Domino fudiſſe cognoſcimus. *Dan. 6.* Nec immerito hæc ſpecialius tempora religioſis ſunt officiis deputata. In his ſiquidem promiſſionū perfectio, & ſumma noſtræ ſalutis eſt adimpleta. Hora namq. tertia repromiſſus olim per prophetas Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos in orationū officio conſtitutos, deſcendiſſe primitus cōprobatur. *Ioel. 2.* *Eſai. 44.* Nam cum pro elocutione linguarum, quæ ab eis infuſione Spiritus ſancti profluebat, gēs incredula Iudæorum, obſtupeſcens pariter & irridens diceret eos muſto repletos; ſtans Petrus in medio eorum ait: Viri Iſraëlitæ & qui habitatis Hieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea. *Act. 2.* Non enim ſicut vos æſtimatis, hi ebrij ſunt, cum ſit hora diei tertia; ſed hoc eſt quod dictum

Ioel. 2. dictum eſt per prophetã Ioel: Et erit in nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnem: & prophetabunt filij veſtri & filiæ veſtræ; & iuuenes veſtri viſiones videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia ſomniabunt. Et quidem ſuper ſeruos meos & ſuper ancillas meas in diebus illis effundam de ſpiritu meo, & prophetabunt. Quæ omnia hora tertia videmus impleta, ſanctiq. Spiritus vaticinatum per prophetas aduentum, eodem tem-

Luc. 23. pore ſuper Apoſtolos commeaſſe. Hora autem ſexta immaculata hoſtia Dominus noſter atq. Saluator oblatus eſt patri, crucemq. pro totius mundi ſalute conſcendens, huma-

Coloſſ. 2. ni generis peccata deleuit: & ſpolians principatus ac poteſtates traduxit palam. vniuerſoſq. nos obnoxios atq. conſtrictos inſolubili chirographi debito liberauit, tollens id de medio, & crucis ſuæ affigẽs trophæo. Eadem quoq. Pe-

Act. 10. tro hora in exceſſu mẽtis vocatio gentium omniũ per ſubmiſſionem vaſis euangelici delati cælitus, & purificatio omnigenum animantium in eodem conſiſtentium, delata

Ibid. ad eum voce diuinitus reuelatur, dicente ei: Surge Petre, occide, & manduca. Quod vas quattuor initiis de cælo ſubmiſſum, non aliud quàm Euangelium deſignare manifeſte cognoſcitur. Licet enim quadriformi Euangeliſtarum narratione diſtinctum, quattuor videatur habere principia; vnum tamen Euangelij corpus eſt: eiuſdem ſcilicet Chriſti natiuitatẽ pariter ac deitatem, miracula quoque,

Ibid. paſſionemq. complectens. Pulchre autem nõ ait, linteum, ſed, quaſi linteũ. Linteum quippe mortificationis indiciũ eſt. Quoniam igitur mors dominicæ paſſionis non humanæ naturæ lege, ſed propriæ voluntatis ſubitur arbitrio, quaſi linteum dicitur. Mortuus enim ſecundum carnem, non eſt ſecundũ ſpiritum mortuus: quia nec derelicta eſt

Act. 2. anima eius in inferno, nec caro eius vidit corruptionẽ. Et

Ioan. 10. rurſus: Nemo (inquit) tollit a me animam meã, ſed ego pono eam a meipſo. Poteſtatẽ habeo ponere eam, & poteſtatem iterum habeo ſumere eam. In hoc itaq. Euãgeliorum vaſe cælitus deſtinato, id eſt a Spiritu ſancto præſcripto, omnes gentes quæ quondã extra legis obſeruantiã poſitæ, habebantur immundæ, per credulitatem fidei cõfluentes, vt ab idolorũ cultu ſalubriter immolentur, atq. ad ſalutarem eſcam proficiant, Petro, purificante voce dominica,

Matth. 27. deferuntur. Hora vero nona inferna penetrans, inextricabi-

les tartari tenebras coruſcatione ſui ſplendoris extinxit, *Eſai.* 45.
portaſq. eius æreas effringens, ac ſeras ferreas conterens,
captiuitatem ſanctorum quæ clauſa tenebris immitis tene
batur inferni, ſalubriter captã tranſuexit ſecum ad cælos: *Epheſ.* 4.
igneaq. rhomphæa ſummota, antiquum incolam paradi- *Gen.* 3.
ſo pia confeſſione reſtituit. Eadem quoq. hora Cornelius *Act.* 10.
centurio in precibus ſolita deuotione perſiſtens, comme-
morationem orationum & eleemoſynarum ſuarum ante
Dominum factam, angelo ſibi colloquente cognoſcit: pa-
lamq. ei hora nona vocationis gentium ſacramenta pan-
duntur, quæ Petro in exceſſu mentis hora ſexta fuerant *Ibid.*
reuelata. Alio quoq. loco de eodem tempore in Actibus
Apoſtolorum ita narratur: Petrus autem & Ioannes aſcen *Act.* 3.
debant in templum, ad horam orationis nonam. Quibus
liquido comprobatur, non immerito a ſanctis & apoſto-
licis viris has horas religioſis obſequiis conſecratas, a no-
bis quoq. obſeruari ſimiliter oportere: qui niſi velut lege
quadam ſoluere hæc pietatis officia ſaltem ſtatutis tempo
ribus adigamur, totũ diei ſpatium obliuione, aut deſidia
vel occupationibus inuoluti, abſq. orationis interpellatio-
ne conſumimus. De veſpertinis autem ſacrificiis quid di-
cendum eſt, quæ iugiter offerri etiam in veteri teſtamen-
to lege Moſaica ſanciuntur? Holocauſta enim matutina, &
ſacrificia veſpertina cunctis diebus in templo, licet figu-
ralibus hoſtiis, etiam ex eo probare poſſumus indeſinen-
ter oblata, quod a Dauid canitur: Dirigatur oratio mea ſi- *Pſal.* 140.
cut incenſum in conſpectu tuo, eleuatio manuũ mearum
ſacrificiũ veſpertinũ. Quo in loco de illo quoq. vero ſacri
ficio veſpertino ſacratius intelligi poteſt, quod veſpere a
Domino Saluatore cœnantibus Apoſtolis traditur cum *Matth.* 26.
initiaret Eccleſiæ ſacroſancta myſteria: vel quod ipſe die
poſtero ſacrificium veſpertinum, in fine ſcilicet ſæculo-
rum, eleuatione manuum ſuarum pro ſalute totius mun-
di oblatus eſt patri. Quæ extenſio manuum eius in pa-
tibulo, ſatis proprie eleuatio nuncupatur. Omnes enim
nos in inferno iacentes, eleuauit ad cælos, ſecundum pro-
miſſionis eius ſententiam, dicentis: Cum exaltatus fuero *Ioan.* 12.
a terra, omnia traham ad me ipſum. De matutina vero ſo-
lemnitate etiam illud nos inſtruit, quod in ipſa quotidie
decantari ſolet: Deus Deus meus, ad te de luce vigilo. Et: *Pſal.* 62.
In matutinis meditabor in te. Et: Præueni in maturitate, *Ibid.*
& cla-

Pſal. 118. & clamaui. Et rurſum: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua. In his quoq. horis etiã ille
Matt. 20. euangelicus paterfamilias operarios conduxit in vineam ſuam. Ita enim & ille primo mane cõduxiſſe deſcribitur: quod tempus deſignat matutinam noſtram ſolemnitatem: deinde tertia, inde ſexta, poſt hæc nona, ad extremum vndecima, in qua lucernaris hora ſignatur.

Quod matutina ſolemnitas non antiqua traditione ſtatuta ſit, ſed noſtro tempore pro cauſa ſit adinuenta. Cap. IV.

SCiendum tamen hanc matutinam quæ nunc obſeruatur occiduis vel maxime regionibus canonicam functionẽ, noſtro tempore noſtroq. monaſterio primitus inſtitutam, vbi Dominus noſter Ieſus Chriſtus natus ex virgine, humanæ infantiæ ſuſcipere incrementa dignatus, noſtram quoq. adhuc in religione teneram & lactentem infantiam ſua gratia confirmauit. Vſq. ad illud enim tempus hac ſolẽnitate matutina, quæ expletis nocturnis pſalmis & orationibus, poſt modicum temporis interuallum ſolet in Galliæ monaſteriis celebrari, cum quotidianis vigiliis pariter conſummata; reliquas horas refectioni corporum deputatas a maioribus noſtris inuenimus. Verum cum hac abutentes indulgentia, negligentiores quiq. inducias ſomni longius protelarent: quippe quos vel cellas progredi, vel de ſuis ſtratis conſurgere ante horam tertiã nulla conuentus vllius neceſſitas inuitaret, & cum operationis iactura tempore quoq. diei quo nonnullis oportebat officiis inhærere, ſoporis nimietate torperent, in his præſertim diebus quibus a veſpertinis horis excubias vſq. ad auroræ viciniam celebrantibus, naſcebatur oneroſior laſſitudo; quorundam illic fratrum feruentiũ ſpiritu, quibus hoc negligentiæ genus haud leuiter diſpliceret, ad ſeniores querela delata, decretum eſt ab eis diutino tractatu & conſultatione ſolicita, vt vſq. ad ſolis ortum quo iam ſine offenſione vel lectio parari, vel opus manuum poſſet aſſumi, feſſis corporibus refectione conceſſa: inuitati poſt hæc religionis huius obſeruantia cũcti pariter e ſuis ſtratis conſurgerent: ac tribus pſalmis & orationibus celebratis, ſecundum modũ qui antiquitus in obſeruatione tertiæ, ſextæ, vel nonæ, trinæ cõfeſſionis exẽplo ſtatutus eſt, & ſomno deinceps finem, & initium operationi æquali ſimul

mul moderamine facerent. Qui typus licet ex occaſione videatur inuẽtus, & recenti memoria pro cauſa quã diximus ſtatutus appareat, tamen illũ numerũ quem deſignat beatus Dauid, quamquam ſpiritalem quoq. habeat intelle ctum, ſecundum litterã maniſeſtiſſime ſupplet: Septies in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ. Hac enim adiecta ſolemnitate, ſepties ſine dubio ſpiritales hos conuẽtus in die facientes, ſepties in ea laudes Domino dicere comprobamur. Denique cum hic idem typus de Oriente procedens, hucuſq. fuerit vtiliſſime propagatus; in nonnullis tamẽ per Orientem antiquiſſimis monaſteriis, quæ nequaquam vetuſtiſſimas regulas patrum violari patiuntur, nunc vſq. minime videtur admiſſus. Pſal. 118.

Quod poſt matutinas orationes ad ſomnum reuerti non oporteat. Cap. V.

CVius ſolemnitatis ratio cur ſtatuta ſit vel inuenta, in hac prouincia nõnulli ignorãtes, expletis matutinalibus hymnis, iterum reuertuntur ad ſomnum, in illã cauſam nihilominus incidentes, ob quã compeſcendam hæc a ſenioribus noſtris ſolemnitas eſt inſtituta. Illa namq. hora eam conſummare feſtinant, qua negligentioribus minuſq. ſolicitis rurſum dormiendi reddatur occaſio. Quod omnimodis fieri nõ oportet, (ſicut in libello ſuperiori, deſcribentes Aegyptiorum ſynaxin, plenius expoſuimus) nẽ purificationem noſtram cõfeſſione ſupplici & antelucanis orationibus acquiſitam, vel emergens quædam redundantia humorum naturaliũ polluat, vel illuſio inimici corrumpat, vel certe intercedens etiã puri ac ſimplicis ſomni refectio interrumpat ſpiritus noſtri feruorẽ; ac tepefactos ſomni torpore per totum diei ſpatium inertes deinceps ignauoſq. traducat. Quod Aegyptij ne incurrant, equidem cum ſoleant certis temporibus etiam ante cantum gallorum ſurgere, miſſa canonica celebrata, vſque ad lucem poſt hæc vigilias extendunt, vt eos ſuperueniens lux matutina in hoc feruore ſpiritus reperiat conſtitutos, ac per totum diei tempus feruentiores ſolicitioreſq. cuſtodiat, præparatos eos ſuſcipiens ad conflictum, & contra diurnã diaboli colluctationem, nocturnarum exercitio vigiliarum ac ſpiritali meditatione firmatos. Lib. 2. c. 13.

Quod

Quod nihil ſit a ſenioribus immutatũ de antiquo ordine pſalmorum cum matutina ſtatueretur ſolemnitas. Cap. VI.

Illud quoq. noſſe debemus, nihil a ſenioribus noſtris qui eandem matutinã ſolemnitatẽ addi debere cenſuerunt, de antiqua pſalmorum conſuetudine eſſe immutatũ: ſed eodem ordine miſſam quo prius in nocturnis conuentibus perpetuò celebratam. Etenim hymnos quos in hac regione ad matutinam † excepere ſolemnitatem, in fine nocturnarum vigiliarum, quas poſt gallorum cantum ante auroram finire ſolent, ſimiliter hodieq. decantant: id eſt, centeſimum quadrageſimum octauum pſalmum, cuius initium eſt: Laudate Dominum de cælis; & reliquos qui ſequuntur. quinquageſimum uero pſalmum, & ſexageſimum ſecundum, & octogeſimum nonum, huic nouellæ ſolemnitati nouimus deputatos. Deniq. per Italiã hodieq. conſummatis matutinalibus hymnis, quinquageſimus pſalmus in vniuerſis eccleſiis canitur: quod non aliunde quàm ex inde tractum eſſe non dubito.

al. excipere

Quod ei qui ad diurnam orationem antequam primus finiatur pſalmus non occurrerit, oratorium introire non liceat: in nocturnis autem vſque ad finem ſecundi pſalmi veniabilis mora ſit. Cap. VII.

Is vero qui in tertia, ſexta, vel nona priuſquàm pſalmus cœptus finiatur, non ad orationem occurrerit, vlterius oratorium introire non audet, nec ſemetipſum admiſcere pſallentibus: ſed congregationis miſſam ſtans pro foribus præſtolatur, donec egredientibus cunctis, ſubmiſſa in terram pœnitentia, negligentiæ ſuæ vel tarditatis impetret veniam: ſciens, nequaquam ſe poſſe deſidiæ ſuæ noxam aliter expiare; ſed ne in ea quidẽ quæ poſt tres horas erit ſecutura ſolemnitas, admittendum, niſi pro negligentia præſenti confeſtim vera humilitate ſubnixus, ſatisfacere feſtinauerit. In nocturnis vero conuenticulis, vſq. ad ſecundum pſalmum præberetur † tardanti dilatio, ita dumtaxat, vt antequam finito eodem pſalmo fratres in oratione procũbant, ſemetipſum congregationi interſerere atq. admiſcere feſtinet; eidẽ proculdubio increpationi ac pœnitentiæ quam prædiximus, ſubijciendum, ſi vltra præſtitutam dilationis horam, vel modicum tardet.

al. tardandi

Vigi-

Vigiliæ quæ a veſpera illuceſcēte ſabbato celebrantur, quem temporis modum teneant, vel quo ordine celebrentur. Cap. VIII.

SAne vigilias quæ ſingulis hebdomadibus a veſpera illuceſcente ſabbato celebrantur, idcirco ſeniores hiemali tempore, quo noctes ſunt longiores, vſq. ad quartum gallorum cantum per monaſteria moderantur, vt poſt excubias totius noctis, reliquis duabus ferme horis reficiētes corpora ſua, nequaquam per totum diei ſpatium ſomni torpore marceſcant, breuis huius temporis requie pro totius noctis refectione contenti. Quod nos quoq. cū omni obſeruatione conuenit cuſtodire, vt ſcilicet contenti ſomno qui nobis poſt vigiliarū miſſam vſq. ad lucis indulgetur aduentū, id eſt vſq. ad matutinos pſalmos, totum deinceps diem in opere ac neceſſariis ducamus officiis, ne ſomnum quem nocti ſubtraximus, reſumere per diem vigiliarū laſſitudine & inanitate compulſi, nō tam requiem corpori ſubtraxiſſe, quàm quietis tempus & refectionem nocturnam commutaſſe videamur. Nullatenus enim poteſt fragilis caro ita totius noctis quiete fraudari, vt per conſequentem diem ſine dormitatione mentis animiq. torpore inconcuſſam poſſit ſeruare vigiliam. Quæ impedietur ex hoc potius quàm iuuabitur, niſi poſt vigiliarū miſſam ſomni quantulumcumq. guſtauerit. Et idcirco ſaltem vnius horæ ſopor, quemadmodum diximus, ante lucis aduentum ſi fuerit impartitus, lucrabimus omnes vigiliarū horas quas tota nocte in oratione conſumpſimus, impartientes naturæ quod ſuum eſt, nec habentes neceſſitatem reſumendi per diem quod nocti ſubtraximus. Totū enim carni huic proculdubio reddet, quiſquis ei non rationabiliter partem ſubtrahere, ſed totum tentauerit denegare, & vt uerius dixerim, non ſuperflua ſed neceſſaria voluerit amputare. Propter quod maiore fœnore neceſſe eſt vigilias compēſari, ſi fuerint vſq. ad lucem inconſiderata atq. irrationabili nimietate protractæ. Ideoq. eas tripertitis diſtinguunt officiis; vt labor hac diuerſitate diuiſus, delectatione quadam defectionem corporis releuet. Nam cū ſtantes † antiphona tria concinuerunt, humi poſt hæc vel ſedibus humillimis inſidētes, tres pſalmos vno modulante reſpondent, qui tamen ſinguli a ſingulis fratribus viciſſim ſuccedentibus ſibi præbentur, atq. his ſub eadem quiete reſidentibus, ternas adiiciunt lectiones. Itaq. fit vt corpo-

al. antiphonaria concinuerunt,

 reum

reum minuentes laborem, vigilias ſuas intentione maiore mentis exerceant.

Quare illuceſcente die ſabbati vigiliæ ſtatutæ ſint: & quare per omnem Orientem abſolutio ieiunij in die ſabbato præſumatur. Cap. IX.

QVas a tempore prædicationis apoſtolicæ, quo religio ac fides Chriſtiana fundata eſt, per vniuerſum Orientem idcirco ſtatutum eſt illuceſcente ſabbato celebrari, quòd Domino & Saluatore noſtro ſexta ſabbati crucifixo, diſcipuli adhuc recenti eius paſſione perculſi, peruigiles tota nocte manſerunt, nullatenus ſomnũ quietis oculis ſuis indulgentes. Quamobrem ex illo tempore huic nocti deputata vigiliarum ſolemnitas, vſq. in hodiernũ diem per vniuerſum Orientẽ ſimiliter obſeruatur. Ideoq. & abſolutio ieiunij poſt vigiliarũ laborem, [illegible] ab apoſtolicis viris in die ſabbati ſtatuta, nõ immerito præſumitur per vniuerſas Orientis eccleſias, ſecundum illam quoq. Eccleſiaſtes ſententiam, quæ licet habeat & alium myſticũ ſenſum, tamẽ ab hoc quoq. nõ abhorret; quo vtriq. diei, ideſt, hebdomadi pariter & ogdoadi eandem partẽ ſolemnitatis

Eccls. 11. Sec. LXX. impartire præcipimur, ita dicentis: Da partem his ſeptẽ, & quidẽ his octo. Non enim ad communionẽ feſtiuitatis Iudaicæ abſolutio iſta ieiunij reputãda eſt, his præſertim qui ab omni Iudaica ſuperſtitione alieni monſtrantur, ſed ad refectionẽ quã diximus laſſi corporis pertinere; quod per totas anni ſeptimanas iugiter quinis diebus ieiunans, niſi duobus ſaltem interpoſitis refocillatum fuerit, facile laſſeſcit ac deficit.

Vnde factum ſit vt in Vrbe die ſabbati ieiunetur. Cap. X.

CVius moderaminis cauſam nonnulli in quibuſdã occidentalibus ciuitatibus ignorantes, & maxime in Vrbe, idcirco putãt abſolutionẽ ſabbati minime debere præſumi, quòd Apoſtolum Petrũ in eodẽ die contra Simonem conflictaturũ aſſerũt ieiunaſſe. Ex quo magis apparet hoc eum conſuetudine canonica non feciſſe, ſed præſentis potius neceſſitate cõflictus. ſiquidem & ibi pro hac eadem re nõ generale ſed ſpeciale uideatur Petrus diſcipulis ſuis ieiunium indixiſſe. Quod vtiq. non feciſſet, ſi ſciſſet illud canonica conſuetudine ſolere ſeruari; idem proculdubio etiam Dominico die paratus indicere, ſi certaminis ipſius

in eum

in eum compegiſſet occaſio;nec tamen ex hoc ſtatim canonica fuiſſet ieiunij regula promulganda; quòd non generalis obſeruatio ſtatuerat, ſed vt ſemel fieret ratio neceſſitatis extorſerat.

In quo Dominicæ diei ſolemnitas ab aliorum dierum conſuetudine diuerſa teneatur. Cap. X.

VErum ne hoc quidem eſt ignorandum, die Dominico vnam tantummodo miſſam ante prandium celebrari: in qua pſalmorum atque orationum ſeu lectionum, pro ipſius collectæ vel communionis dominicæ reuerentia, ſolemnius aliquid ac propenſius impendentes, in ipſa tertiam, ſextámq; pariter reputant conſummatam. Itaq. fit vt de orationum obſequijs nihil imminuatur, adiectione ſcilicet lectionum: & nihilominus differentia quædam vel remiſſio videatur fratribus indulgeri, pro reuerẽtia dominicæ reſurrectionis, præ cetero tempore; quæ & totius ſeptimanæ videatur obſeruantiam relaxare, & pro hac ipſa quæ intermiſcetur quadam differentia, eundem diem velut feſtiuum prouocet rurſum ſolemnius expectari: minusq. faciat hebdomadis venturæ ieiunia huius expectatione ſentiri. Semper enim æquanimius qualibet fatigatio ſuſtinetur, & ſine faſtidio labor impenditur, ſi interiecta ei viciſſitudo quædam, vel operis immutatio qualiſcumque ſuccedat.

Quibus diebus cum cœna fratribus exhibetur, accedentibus ad refectionem pſalmus non dicatur, ſicut fieri in prandijs ſolet. Cap. XII.

DEnique etiam in ipſis diebus, id eſt, ſabbato vel Dominica, ſeu feriatis temporibus, quibus pariter prandium & cœna ſolet fratribus exhiberi, ad veſperam pſalmus non dicitur: id eſt, nec cùm accedunt ad cœnam, nec cum ab ea conſurgunt, vt ſolet fieri in ſolemnibus prandijs, vel canonica ieiuniorũ refectione; quam & præcedere conſuetudinarij pſalmi ſolent, & ſubſequi: ſed tantummodo ſimplici oratione facta ad cœnã accedũt, eamque, rurſum conſurgentes ab ipſa, ſola oratione concludunt. quòd ſcilicet extraordinaria ſit inter monachos iſta refectio, nec omnes ad eam conuenire cogantur; niſi aut peregrini qui ſuperuenerint fratres, aut hi quos infirmitas corporis, aut propria inuitat voluntas.

LIBRI III. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE DE INSTITVTIS RENVNTIANTIVM.

LIBER QVARTVS.

De inſtitutis eorum qui renuntiant huic mundo, & quemadmodum apud Tabennenſiotas vel Aegyptios imbuantur hi qui in monaſterijs ſuſcipiuntur. Cap. I.

DE canonico modo pſalmorum atque orationum qui debeat in diurnis conuenticulis per monaſteria cuſtodiri, ad inſtitutionem eius qui renuntiat huic mundo, narrationis nos ordine prouocante, tranſiuimus. Condiciones in primis, quibus hi qui ad Dominum conuerti cupiunt recipiantur in cœnobijs, breui, quantũ poſſumus, ſtudentes ſermone complecti; quædam ſcilicet de Aegyptiorum, quædam de Tabennenſiotarum regulis admiſcentes, quorũ eſt in Thebaide cœnobiũ, quanto numero populoſius cunctis, tanto conuerſationis rigore diſtrictius. Siquidem in eo pluſquam quinq. milia fratrum ſub vno abbate reguntur; tantaq. obedientia hic tam prolixus monachorũ numerus omni æuo ſeniori ſubditur, quanta non poteſt apud nos vnus vni vel obedire pro modico tempore, vel præeſſe.

Qua ratione vſque ad vltimam ſenectutem apud eos in cœnobijs monachi perſeuerent. Cap. II.

QVorum tam longa perſeuerantia & humilitas atq. ſubiectio quemadmodũ tam diuturna perduret, quaue inſtitutione formetur, per quam vſq. ad incuruã ſenectam in cœnobio perſeuerent, opinor nos ante omnia debere perſtringere. (tanta namq. eſt, quantam neminem in monaſterijs noſtris ingreſſum, ne anno quidem integro tenuiſſe meminimus.) vt cum renuntiationis eorum primordia viderimus, conſequens fuiſſe intelligamus vel in tam ſublimia perfectionis faſtigia † talia initiorum fundamenta conſurgerent. *al. talium*

Quo

Quo examine probetur qui in cœnobio ſuſcipiendus eſt. Cap. III.

IGitur ambiens quis in cœnobij recipi diſciplinam, non ante prorſus admittitur, quàm diebus decẽ vel eo amplius pro foribus excubans, indicium perſeuerantiæ ac deſiderij ſui, pariterq. humilitatis ac patientiæ demonſtrauerit. Cumq. omnium prætereuntiũ fratrũ genibus prouolutus, & ab vniuerſis de induſtria refutatus atq. deſpectus, tamquam qui non religionis ſed neceſſitatis obtentu monaſterium optet intrare; iniurijs quoque & exprobrationibus multis affectus, experimentum dederit conſtantiæ ſuæ, qualiſq. futurus ſit in tentationibus, opprobriorum tolerantia declarauerit, atq. ita fuerit explorato mentis ardore ſuſceptus: diligentia ſumma perquiritur, nũ de priſtinis facultatibus ſuis inhæſerit ei vel vnius nummi cõtagio. Sciunt enim eum ſub monaſterij diſciplina diuturnum eſſe non poſſe; ſed ne humilitatis quidem aut obedientiæ apprehenſurum eſſe virtutem, nec illa cœnobij paupertate ac diſtrictione fore contentum, ſi in conſcientia eius pecuniæ quantulumcumq. latuerit: ſed vbi primum exorta fuerit qualibet occaſione commotio, fiducia ſtipis illius animatum continuo de monaſterio, velut funda rotante, fugiturum.

Quare qui in monaſterio recipiuntur, nihil ſuum permittantur inferre. Cap. IV.

ET idcirco ne vſibus quidem cœnobij profuturas ſuſcipere ab eo pecunias acquieſcunt. Primum ne confidentia huius oblationis inflatus, nequaquam ſe pauperioribus fratribus æquare dignetur: tum ne per hanc elationem nullatenus ad humilitatẽ Chriſti deſcendens, cum in diſciplina non poſſit cœnobij perdurare; egreſſusq. ex inde, ea quæ in principio renuntiationis ſuæ ſpiritali feruore ſuccenſus intulerat, tepefactus poſtea non ſine iniuria monaſterij, ſacrilego ſpiritu recipere atq. exigere moliatur. Quod omnimodis obſeruari debere, multis ſunt experimentis frequenter edocti. Nam per alia minus cauta monaſteria ſimpliciter quidam ſuſcepti, de eis quæ intulerant, quæq. in Dei opera fuerant diſpenſata, cum ingenti poſt blaſphemia redhibitionem poſcere tentauerunt.

Cur hi qui renuntiant ſuſcepti in monaſterijs, propria veſtimenta deponant, & ab abbate alijs induantur. Cap. V.

QVamobrẽ ita nudatur quiſque, cum receptus fuerit, omni priſtina facultate, vt ne ipſum quidẽ quo opertus eſt indumentũ habere permittatur vlterius; ſed in concilio fratrum productus in mediũ, exuatur proprijs, ac per manus abbatis induatur monaſterij veſtimentis: vt per hoc ſe non ſolũ vniuerſis rebus ſuis antiquis nouerit ſpoliatũ, verum etiam omni faſtu depoſito mundiali, ad Chriſti paupertatem & inopiam deſcendiſſe; iamque opibus ſuſtentandum non ſæculi arte quæſitis, nec de infidelitate priſtina reſeruatis, ſed de ſanctis ac pijs monaſterij largitionibus, militiæ ſuæ ſtipendia percepturum. atque inde ſe deinceps veſtiendum alendumq. cognoſcens, & nihil habere, & nihilominus de craſtino nõ eſſe ſolicitũ, ſecundũ Euangelij diſcat ſententiã: nec erubeſcat pauperibus, id eſt, corpori fraternitatis æquari, quibus connumerari Chriſtus, & quorũ ſe fratrẽ non erubuit nuncupare: quin potius glorietur domeſticis eius factum ſe eſſe conſortẽ.

Matt. 6.

Qua cauſa veſtimenta renuntiantium cum quibus ingreſſi ſunt monaſterium, a diſpenſatore ſeruentur. Cap. VI.

ILla vero quæ depoſuit veſtimenta, œconomo conſignata, tamdiu reſeruantur, donec profectus & conuerſationis eius ac tolerantiæ virtutem, diuerſis tentationibus ac probationibus euidenter agnoſcant. Et ſi quidem poſſe eum inibi perdurare tempore procedente perſpexerint, & in eodẽ quo cœpit feruore perſiſtere, indigentibus eadem largiuntur. Sin vero quoddam ex eo murmurationis vitium, vel paruæ cuiuslibet inobedientiæ culpam proceſſiſſe deprehenderint, exuentes eum monaſterij, quibus indutus fuerat, veſtimentis, & antiquis reueſtitum quæ fuerant ſequeſtrata, depellunt. Nullum etenim fas eſt cum illis quæ accepit abſcedere: nec quemquã patiuntur illis adhuc indui, quem ſemel ab inſtitutionis ſuæ regula tepuiſſe peruiderint. Vnde etiã copia nulli penitus palam diſcedendi conceditur, niſi aut in morem ſerui fugacis, captans denſiſſimas tenebras nocte diffugiat; aut certe hoc ordine & profeſſione iudicatus indignus, cum confuſione & nota coram cunctis fratribus, depoſita monaſterij veſte pellatur.

Cur in monaſterio ſuſcepti, non permittantur ſtatim congregationi fratrum commiſceri, ſed xenodochio ante tradantur. Cap. VII.

CVm igitur quis ſuſceptus eſt, & hac perſeuerantia quam diximus comprobatus, ac depoſitis proprijs veſtimentis habitu monaſteriali fuerit accinctus; non ſtatim congregationi fratrum commiſceri permittitur, ſed deputatur ſeniori, qui ſeorſum haud longe a veſtibulo monaſterij commanens, habet curam peregrinorum & aduenientium deputatam, eisq. omnem diligentiam ſuſceptionis, & humanitatis impendit. Cumq. ibidem integro anno deſeruiens, abſq. vlla querela ſuum erga peregrinos exhibuerit famulatū, imbutus per hæc prima inſtitutione †humilitatis *al. humanitatis* & patientiæ, atq. in ea longa exercitatione præcognitus, admiſcendus ex hoc congregationi fratrum, alij traditur ſeniori, qui decē iunioribus præeſt, quos ſibi creditos ab abbate inſtituit pariter & gubernat, ſecundū illud ſcilicet quod per Moyſen ordinatū in Exodo legimus. *Exod.* 18.

Quibus primum inſtitutis iuniores exerceantur, vt ad ſuperandas omnes concupiſcentias proficiant. Cap. VIII.

CVius hæc erit ſolicitudo & eruditio principalis, per quam iunior introductus aſcendere conſequenter etiam culmina perfectionis ſumma præualeat; vt doceat eum primitus ſuas vincere voluntates. quem ſtudioſe in his ac diligenter exercens, hæc illi ſemper imperare curabit, quæ ſenſerit animo eius eſſe contraria. Multis ſiquidem experimentis edocti, tradunt monachū, & maxime iuniores, ne † voluptatem quidem concupiſcentiæ *al. voluntatem* ſuæ refrænare poſſe, niſi prius mortificare per obedientiam ſuas didicerit voluntates. Ideoq. pronuntiant nullatenus præualere vel iram, vel triſtitiam, vel ſpiritum fornicationis extinguere: ſed nec humilitatem cordis veram, nec cum fratribus vnitatem perpetuam, nec firmam diuturnamq. poſſe retinere concordiam; ſed nec in cœnobio quidem diutius perdurare eum, qui prius voluntates ſuas non didicerit ſuperare.

Quare iunioribus imperetur vt ſeniori ſuo nihil de cogitationibus ſuis ſubtrahant. Cap. IX.

HIs igitur inſtitutis eos quos initiant, velut elementis quibusdam ac ſyllabis imbuere ad perfectionē, atq.

informare feſtinant: per hæc ad liquidum diſcernentes, vtrum ficta & imaginaria, an vera ſint humilitate fundati. Ad quod vt facile valeant peruenire, conſequenter inſtituuntur nullas penitus cogitationes prurientes in corde pernicioſa confuſione cælare; ſed confeſtim vt exortæ fuerint, eas ſuo patefacere ſeniori: nec ſuper earum iudicio quidquam ſuæ diſcretioni committere, ſed illud credere malum eſſe, vel bonum, quod diſcuſſerit ac pronuntiauerit ſenioris examen. Itaq. fit vt in nullo circumuenire iuuenem callidus inimicus, velut inexpertum ignarumq. præualeat; nec vlla fraude decipere quem peruidet nō ſua ſed ſenioris diſcretione muniri, & ſuggeſtiones ſuas, vel ignita iacula quæcumq. in cor eius iniecerit, vt ſeniorem cælet non poſſe ſuaderi. Aliter quippe ſubtiliſſimus diabolus illudere vel deiicere iuniorem non poterit, niſi cum eum ſiue per arrogantiam, ſiue per verecundiam, ad cogitationum ſuarum velamen illexerit. Generale namq. & euidens indicium diabolicæ cogitationis eſſe pronuntiāt, ſi eam ſeniori confundimur aperire.

Quanta obedientia a iunioribus etiam in naturali neceſſitate cuſtodiatur. Cap. X.

iſta indiſtincta obedientia ſeniori exhibenda ... caſſianus infra collat. xviij. cap. iij. vide infra lib. cap. xxvij.

POſt hæc tanta obſeruantia obedientiæ regula cuſtoditur, vt iuniores abſq. præpoſiti ſui ſcientia vel permiſſu, non ſolum non audeant cellā progredi, ſed ne ipſi quidem communi ac naturali neceſſitati ſatisfacere ſua auctoritate præſumant. Sicq. vniuerſa complere, quæcumq. fuerint ab eo præcepta, tamquam a Deo ſint cælitus edita ſine vlla diſcuſſione feſtinant, vt nonnumquam etiam impoſſibilia ſibimet imperata ea fide ac deuotione ſuſcipiant, vt tota virtute, ac ſine vlla cordis hæſitatione ea perficere & conſummare nitantur: & nec impoſſibilitatē quidem præcepti pro ſenioris reuerentia metiantur. De quorum obedientia ſpeciatim nunc dicere prætermitto. Exemplis enim eam ipſis tradere ſuo loco diſponimus, ſi Dominus nobis orationibus veſtris dederit commeatum. Nunc inſtituta cetera proſequamur, prætermittentes illa contexere quæ in hac regione vel tradi monaſteriis, vel ab ipſis nequeunt cuſtodiri, ſicut in præfatiuncula noſtra facturos nos eſſe promiſimus. quòd ſcilicet, nec laneis indumentis vtantur, ſed lineis tantum: & ne

ipſis quidem duplicibus: quibus vicaria præpoſitus vnuſquiſq. ſuæ decaniæ ſubminiſtrat, cum illa quibus veſtiti ſunt, ſorduiſſe conſpexerit.

Cuiuſmodi cibus apud eos delicatiſsimus habeatur. Cap. XI.

ILlud quoq. arduum atq. ſublime genus continentiæ ſimiliter prætermittens, in qua ſummæ reputantur deliciæ, ſi herba ſale condita, quam lapſanum vocant, aqua diluta, ad refectionem fratribus apponatur; aliaq. complura his ſimilia, quæ in hac prouincia nec aërum temperies, nec qualitas noſtræ fragilitatis admittit; illa tantummodo proſequar, quæ nec vlla carnis infirmitas, nec ſitus loci poterit impedire, ſi ea non fragilitas animæ ac tepor mentis ademerit.

Quod ad ſonitum pulſantis oſtium nihil operis non omittant ſtudio celeriter occurrendi. Cap. XII.

ITaq. confidentes intra cubilia ſua, & operi ac meditationi pariter intendentes, cum ſonitum pulſantis oſtium, ac diuerſorum cellulas percutientis audierint, ad orationem eos ſcilicet, ſeu ad opus aliquod inuitantis; certatim e cubilibus ſuis vnuſquiſq. prorumpit: ita vt is qui opus ſcriptoris exercet, quam repertus fuerit inchoaſſe litteram finire non audeat; ſed in eodem puncto quo ad aures eius ſonitus pulſantis aduenerit, ſumma velocitate proſiliens, ne tantum quidem moræ interponat, quantum cœpti apicis conſummet effigiem; ſed imperfectam lineã litteræ derelinquens, non tam operis compendia lucrave ſectetur, quàm obedientiæ virtutem exequi toto ſtudio atq. æmulatione feſtinet. Quam non ſolum operi manuum, ſeu lectioni vel ſilentio & quieti cellæ, verum etiã cunctis virtutibus ita præferunt, vt huic iudicent omnia poſtponenda: & vniuerſa diſpendia ſubire contenti ſint, dummodo hoc bonum in nullo violare videantur.

Quam crimino ſum habeatur ſi aliquid vel viliſsimum quiſpiam ſuum dixerit. Cap. XIII.

ILlam ſane virtutem inter ceteras eorum inſtitutiones vel commemorare ſuperfluum puto, quòd ſcilicet nulli ciſtellam, nulli peculiarem ſportellam liceat poſſidere, nec tale aliquid quod velut proprium retinens ſuo

debeat communire ſignaculo. Quos ita nouimus omni ex parte nudos exiſtere, vt præter colobium, maforte, caligas, melotem, ac pſiathium, nihil amplius habeant. cum in alijs quoq. monaſterijs in quibus aliqua remiſſius indulgentur, hanc regulam videamus ſtrictiſſime nunc vſq. ſeruari, vt ne verbo quidem audeat quis dicere aliquid ſuum; magnumq. ſit crimē ex ore monachi proceſſiſſe: codicem meum; tabulas meas; graphium meum; tunicam meam; caligas meas: proq. hoc digna pœnitentia ſatisfacturus ſit, ſi caſu aliquo per ſubreptionem vel ignorantiā huiuſmodi verbum de ore eius effugerit.

Quod licet multa pecunia de vniuſcuiuſq. opere congeratur, nullus tamen præſumat excedere ſtatutæ ſufficientiæ parcitatem. Cap. XIV.

ET cum tantos vnuſquiſq. eorum quotidie de opere ac ſudore proprio redditus conſerat monaſterio, vt ex his ſuſtentare non ſolum ſuam valeat parcitatē, verumētiam vſibus poſſit exuberare multorum: in nullo tamē inflatur, nec ſibi de tanto operis ſui quæſtu ac ſudore blanditur; ſed præter duo paxamacia, quæ tribus vix denarijs ibidem diſtrahuntur, nihil ſibimet amplius vnuſquiſque præſumit. Inter quos nullum peculiare opus (quod pudet dicere, quodque in noſtris monaſterijs vtinam fieri neſciremus) non dicam effectu, ſed ne cogitatione quidem ab aliquo penitus affectatur. Cumq. totam enthecam cœnobij ſuam credat eſſe ſubſtantiā, cunctiſq. rebus vt omnium dominus omnem curam ſolicitudinemq. dependat; ad retinendam nihilominus arreptæ nuditatis virtutem, quam ſtudet ad finem vſq. perfecte atq. inuiolabiliter cuſtodire, ita ſemetipſum a cunctis extraneum, & ex omnibus iudicat alienū, vt tamquā peregrinū ſe gerat & incolā iſtius mundi, alumnumq. ſe potius monaſterij reputet ac miniſtrū, quàm dominum rei cuiuſq. præſumat.

De immodico apud nos ſtudio habendi. Cap. X V.

AD hæc nos miſerabiles quid dicemus, qui in cœnobijs commorantes, ac ſub abbatis cura & ſolicitudine conſtituti, peculiares circumferimus claues, omniq. profeſſionis noſtræ verecundia & confuſione calcata, etiā anulos quibus recondita præſignemus, in digitis pa-

lam

lam geſtare præſumimus?quibus nõ ſolũ ciſtellæ vel ſportæ, ſed ne arcæ quidẽ vel armaria, ad ea quæ congerimus, vel quæ egreſſi de ſæculo reſeruauimus condenda ſufficiunt? quique ita nonnumquam pro viliſſimis nulliſq. rebus accendimur, eas nobis velut proprias vindicantes, vt ſi quis vel digito quidquam ex his contrectare præſumpſerit, tanta contra eum iracundia ſuppleamur, vt commotionẽ cordis noſtri ne a labijs quidẽm ac tota corporis indignatione reuocare poſſimus? Sed prætermiſſis noſtris vitijs, & his quæ nec commemorari quidem dignum eſt, ſilentio traditis, ſecundum illud eloquium: Non loquatur os meum opera hominum; virtutes potius quæ apud illos ſunt, & ea quæ nos quoque omni ſtudio debemus appetere, cœpto narrationis ordine proſequamur; ipſaſq. iam regulas ac typos curſim breuiterq. ponamus. vt peruenientes poſt hæc ad quoſdã actus & opera ſeniorum, quæ ſtudioſe memoriæ mandare diſponimus, hæc quæ noſtra expoſitione digeſta ſunt, velut teſtimonijs validiſſimis roboremus: vniuerſa quæ diximus, exemplis eorum potius ac vitæ auctoritate firmantes. *Pſal. 16.*

De regulis diuerſarum correptionum. *Cap.* XVI.

SI quis igitur gillonem fictilem, quem baucalẽ nuncupãt, aut huiuſmodi aliud caſu aliquo fregerit, aut perdiderit aliquid; non aliter negligentiam ſuam quàm publica diluet pœnitentia: cunctiſq. in ſynaxi fratribus congregatis, tamdiu proſtratus in terram veniam poſtulabit, donec orationum ſolemnitas conſummetur, impetraturus eam cũ iuſſus fuerit abbatis iudicio de ſolo ſurgere. Eodem modo ſatisfaciat quiſquis ad opus aliquod accerſitus, vel ad congregationẽ ſolitam, tardius occurrerit: aut ſi decantans pſalmum vel modicum titubauerit. ſimiliter ſi ſuperfluo, ſi durius, ſi contumacius reſponderit, ſi negligentius obſequia iniuncta compleuerit, ſi vel leuiter murmurauerit, ſi lectionem operi vel obedientiæ præferens, officia ſtatuta ſegnius fuerit executus: ſi dimiſſa ſynaxi non concitus ad cellam recurrere feſtinauerit, ſi cum aliquo vel ad modicum ſubſtiterit, vel ſi ad punctũ temporis vſpiam ſeceſſerit, ſi alterius tenuerit manum, ſi cum illo qui cellulæ ſuæ cohabitator non eſt, confabulari quantulumcumq. præſumpſerit, ſi orauerit cum illo qui eſt ab

oratione

oratione ſuſpenſus, ſi parentũ quempiam vel amicorũ ſæcularium viderit, vel collocutus ei ſine ſuo fuerit ſeniore; ſi epiſtolam cuiuſcumq. ſuſcipere, ſi reſcribere, ſine abbate tentauerit. Hucuſq. & in huiuſmodi ac ſimilibus admiſſis, procedit animaduerſio ſpiritalis. Reſidua vero quæ apud nos indifferenter admiſſa, reprehenſibilius ſuſtinentur, ideſt, aperta conuicia, manifeſti contemptus, contradictiones tumidæ, libera & effrænata proceſſio, familiaritas apud feminas, iræ, rixæ, ſimultates & iurgia, operis peculiaris præſumptio, phylargiriæ contagio, affectus atq. poſſeſſio rerũ ſuperfluarum quæ a ceteris fratribus non habentur, extraordinaria ac furtiua cibi refectio, & his ſimilia, non illa increpatione, quã diximus, ſpiritali; ſed vel plagis emendantur, vel expulſione purgantur.

Quibus auctoribus ſit inuentum, vt reficientibus fratribus ſacræ lectiones in cœnobijs recitentur, & quantum apud Aegyptios præbeatur ſilentium. Cap. XVII.

ILlud autem vt reficientibus fratribus ſacræ lectiones in cœnobiis recitentur, non de typo Aegyptiorum proceſſiſſe, ſed de Cappadocum nouerimus. Quos nulli dubium eſt non tam ſpiritalis exercitationis cauſa, quàm compeſcendæ ſuperfluæ otioſæq. confabulationis gratia, & maxime contentionum quæ plerumq. ſolent in conuiuiis generari, hoc ſtatuere voluiſſe: videntes eas aliter apud ſe cohiberi non poſſe. Apud Aegyptios enim, vel maxime Tabennenſiotas, tantum ſilẽtium ab omnibus exhibetur, vt cum in vnũ tanta numeroſitas fratrũ refectionis obtentu cõſederit, nullus nec mutire quidẽ audeat, præter eum qui ſuæ decaniæ præeſt. Qui tamen ſi quid menſæ ſuperinferri vel auferri neceſſarium eſſe peruiderit, ſonitu potius quàm voce ſignificat. Tantaq. veſcentibus eis ſilentij huius diſciplina ſeruatur, vt cucullis vltra oculorũ palpebras demiſſis, ne ſcilicet liber aſpectus habeat curioſius copiã euagandi, nihil amplius intueantur quàm menſam, & appoſitos in ea vel quos ex ea capiũt cibos; ita vt quemadmodũ, vel quantũ reficiat alius nullus inuicem notet.

Quam illicitum ſit extra menſam communem quidquam cibi, potuſve guſtare. Cap. XVIII.

ANteque vel poſt quam legitimam communemque refectionem percipiat, ſumma cautione ſeruatur ne

extra

extra menſam quidquam cibi penitus ori ſuo quiſquam indulgere præſumat: vt incedétibus per hortos & pomaria,cum paſſim blandeq. per arbores poma pendentia,nõ ſolum obiiciant ſe pectoribus tranſeuntium,verum etiam ſtrata per terram conculcanda pedibus offerant, atq. ad colligendum parata,facile ad conſenſum concupiſcentiæ illicere valeant intuentes,& oportunitate vel copia, quãuis diſtrictos atq. abſtinentiſſimos ad ſui deſiderium prouocare; ſacrilegum ducatur non modo quidquam ex his deguſtare, verumetiam manu contingere; abſq. eo quod palam cunctis in commune reficiétibus exhibetur, & ad percipiendum, œconomi diſpenſatione, per fratrum obſequia publice miniſtratur.

Quemadmodum per Palæſtinam vel Meſopotamiam quotidiana fratribus exhibeantur obſequia. Cap. XIX.

NE quid ſane de inſtitutis cœnobiorum prætermiſiſſe videamur; quemadmodum quotidiana fratribus etiã per alias regiones exhibeantur obſequia, commemorandum breuiter puto. Per cunctam namq. Meſopotamiam, Palæſtinã, & Cappadociam,ac totum Orientem,ſingulis hebdomadibus viciſſim fratres ad hæc officia ſibi reddenda ſuccedunt,ita vt ſecundum cœnobij multitudinẽ, miniſtrorum quoq. numerus deputetur. Quæ explere tanta deuotione & humilitate deproperant, quanta nullus ſeruorũ † duriſſimo domino ac præpotenti exhibet famulatum. ita vt ne iſtis quidem ſolis contenti obſequijs, quæ canonico iure ſoluuntur,etiam nocte ſurgẽtes, illos quos ſpecialiter hæc manet cura,ſtudio ſuo releuent;& ea quæ ab ipſis perficienda ſunt, furtim præuenientes implere contendant. has autem ſeptimanas vnuſquisq. ſuſcipiens, vſq. ad cœnam dominici diei miniſtraturus obſeruat. Qua peracta miniſterium totius hebdomadis ita concluditur, vt hi quibus ſuccedendum eſt, conuenientibus in vnum fratribus ad concinendos pſalmos, quos quieturi ex more decantant, omnibus in ordine pedes lauent; hanc ſcilicet ab eis pro labore totius ſeptimanæ benedictionis mercedem fideliter expetentes, vt eos, explentes mandatum Chriſti, emiſſa generaliter ab omnibus fratribus oratio proſequatur, quæ vel pro ignorationibus intercedat,vel pro admiſſis humana fragilitate peccatis; & com-

† al. diriſſimo

Ioan. 13.

Pſal. 19. & commendet Deo velut ſacrificiũ pingue, conſummata eorum deuotionis obſequia. Itaq. ſecunda ſabbati poſt matutinos hymnos, alijs rurſum ſuccedentibus vtenſilia in quibus miniſtrauerant, ac vaſa conſignant: quæ ſuſcipientes tanta ſolicitudine curaq. cuſtodiunt ne quid ex eis imminuatur vel pereat, vt credant ſe etiam pro minimis quibuſq. vaſis, tamquam pro ſacroſanctis rationẽ non ſolum diſpenſatori præſenti, ſed etiã Domino reddituros, ſi forte aliquid ex eis negligentia eorum fuerit imminutũ. Cuius diſciplinæ qui modus ſit, vel quanta fide & cautione ſeruetur, vno teſtimonio, quod exempli gratia ponam, poteritis agnoſcere. Sicut enim ſtudemus ſatisfacere veſtro feruori, quo plenam vniuerſorum cognitionem deſiderantes, etiã ea quæ optime noſtis, hoc libello vobis cupitis iterari: ita veremur menſuram breuitatis excedere.

De tribus lenticulæ granis ab œconomo repertis. Cap. XX.

IN ſeptimana cuiuſdam fratris, cum præteriens œconomus tria lenticulæ grana in terra iacere vidiſſet, quæ hebdomadario feſtinanti, dum ea præparat coctioni, inter manus cum aqua qua diluebantur elapſa ſunt; confeſtim ſuper hoc abbatem conſuluit. A quo velut interuerſor neglectorq. ſacri peculij iudicatus, ab oratione ſuſpenſus eſt. Cuius negligentiæ reatus non aliter ei remiſſus eſt, niſi eum publica pœnitentia diluiſſet. Non ſolũ enim ſeipſos non eſſe ſuos, ſed etiam omnia quæ ſua ſunt, credunt Domino conſecrata. Propter quod ſi quid fuerit monaſterio ſemel illatum, vt ſacroſanctum cum omni decernunt reuerentia debere tractari. Tantaq. fide vniuerſa procurant atq. diſpenſant, vt etiam ea quæ deſpectui habentur, paruaq. reputantur ac vilia, ſi vel loco mouerint, vel competentius collocauerint, ſi gillonem aqua impleuerint, ſi ex eo cuiquam obtulerint ad bibendum, ſi tenuẽ feſtucam de oratorio cellave ſubmouerint, mercedem ſe conſecuturos a Domino tota credulitate confidant.

De ſpontaneo quorundam fratrum miniſterio. Cap. XXI.

NOuimus fratres in quorum ſeptimana cum accidiſſet tanta lignorum penuria, vt non eſſet penitus vnde ſoliti cibi fratribus pararentur, & donec poſſent coempta deferri, vt xerophagia contenti eſſent abbatis fuiſſet

auctori-

auctoritate præceptum, eſſetq. hoc vniuerſis placitũ, nec quiſquam poſſet vllum coctionis ſperare pulmentum: illos velut qui fructu ac mercede ſui laboris & obſequij fraudarentur, ſi in ordine vicis ſuæ cibos fratribus nō ſecundum conſuetudinem parauiſſent, tantum ſibi spontanei operis ac ſolicitudinis indixiſſe, vt in illis aridis ac ſterilibus locis, in quibus ligna niſi de fructiferis arboribus excidātur, omnimodis nequeunt inueniri (nec enim, vt apud nos, vlla reperiuntur fruteta ſilueſtria,) per extenta auia diſcurrentes, & eremum quæ verſus mare mortuum tenditur obeuntes, feſtucas tenues ac ſpinulas quas ventus huc illucq. diſperſerat, ſuo ſinu & gremijs colligentes, cunctam ſolemnitatem ciborum ſpontaneis obſequijs præpararent: ita vt de ſolita præbitione nihil paterētur imminui: tanta fide hæc ſua munia fratribus exhibentes, vt etiam cum illos honeſte poſſet vel lignorum excuſare penuria, vel abbatis imperium, pro fructu ſuo atque mercede noluerint hac abuti licentia.

De Aegyptiorum typo qui eſt ſuper quotidianis fratrum ſtatutus obſequijs. Cap. XXII.

HAec ſint dicta ſecundum typum, vt præfati ſumus, totius Orientis: quem etiā in partibus noſtris neceſſario ducimus debere ſeruari. Ceterū apud Aegyptios, quibus maxima cura eſt operis, non eſt hebdomadarum mutua viciſſitudo, ne ſub occaſione huius officij omnes ab operis canone impediantur: ſed vni probatiſſimo fratrum cellarij vel coquinæ cura committitur, qui donec vires eius vel ætas admittit, iugiter opus iſtud exerceat. Non enim magno labore corporis fatigatur, quia nec tanta cura inter eos parandorum ciborum vel coctionis impenditur; quippe qui maxime xerophagijs vel omophagijs vtuntur, & apud quos ſecta ſingulis menſibus porrorum folia, lapſania, ſal frictum, oliuæ, piſciculi minuti ſalliti quos illi mænidia vocant, ſumma voluptas eſt.

De obedientia abbatis Ioannis, per quam vſque ad prophetiæ prouectus eſt gratiam. Cap. XXIII.

ET quoniam hic liber de inſtitutione eſt eius qui renuntiat huic mundo, per quam ſcilicet introductus ad humilitatem veram, & obedientiam perfectam, ceterarū

quoque

quoque virtutum culmina poſſit aſcendere: neceſſarium reor quædam ſeniorum geſta, quibus per hanc enituere virtutem, exempli gratia, ſicut promiſimus, explicare; de multis admodum pauca carpentes, vt ſtudentibus ſublimiora ſectari, non ſolum incitamentum ex his vitæ perfectæ, ſed etiam propoſiti forma procedat. Quamobrem duos vel tres, pro libelli huius compendio, de tam innumera patrum multitudine proferentes; ponemus primum abbatem Ioannem qui commoratus eſt iuxta Lyco (quod eſt oppidum Thebaidis) quiq. propter obedientiæ virtutem ad prophetiæ gratiam ſublimatus, ſic vniuerſo orbi claruit, vt etiã regibus mũdi huius merito ſuo redderetur illuſtris. Nam cum in extremis, vt diximus, Thebaidis partibus commaneret, non ante præſumebat Theodoſius imperator ad præpotentiũ tyrannorũ bella procedere, quàm oraculis illius animaretur atq. reſponſis. Quibus confidens velut cælitus ſibi delatis, trophæa de bellis deſperatis atq. hoſtibus reportabat.

De ligno putri atq. arido quod idem abbas Ioannes ad arbitrium ſenioris ſui quaſi adolendum rigare non deſtitit. Cap. XXIV.

HIc itaq. beatus Ioannes ab adoleſcentia ſua vſq. ad perfectam ac virilem ætatem ſeniori deſeruiens, donec ille in huius vitæ conuerſatione durauit, tanta humilitate inhæſit eius obſequijs, vt ipſi quoq. ſeni ſtuporem ſummum obedientia eius incuteret. Cuius hanc virtutem vtrum de vera fide ac profunda cordis ſimplicitate deſcenderet, an affectatitia eſſet, & quodãmodo coactitia, & quæ ad imperantis faciem præberetur, volens manifeſtius explorare, quamplura ei etiã ſuperflua, minusq. neceſſaria, vel impoſſibilia frequentius iniungebat. Ex quibus tria ponã, per quæ manifeſtari poſſit volentibus ſcire, vel mentis eius, vel ſubiectionis integritas. Sumpſit itaque de lignario ſuo ſenex virgultũ, quod olim exciſum vſibus foci fuerat præparatum: dumq. coctionis tardat occaſio, non modo aridũ, ſed prope putre temporis vetuſtate iacebat. Cumq. hoc coram ipſo fixiſſet in terram, præcepit aduecta aqua quotidie bis rigari, vt ſcilicet diuturnis humoribus radicitum, atq. in antiquam arborem reuireſcens, diffuſis ramis amœnitatẽ oculis, atq. vmbraculũ in æſtu feruenti, ſubter reſidentibus exhiberet. Quod præceptum venera-

veneratione ſolita, ſine vlla impoſſibilitatis conſideratione ſuſcipiens adoleſcens, ita quotidianis diebus expleuit, vt aquam per duo ferme milia indeſinenter apportans, nul latenus lignum rigare ceſſaret; atque per totum anni ſpatium non infirmitas corporis, nō feſtiuitatis ſolemnitas, non occupatio neceſſitatis vllius quæ illum etiam honeſte excuſaret ab executione mandati, non deniq. hiemis aſperitas intercedens, ab huius obſeruatione præcepti potuerit impedire. Cumq. eius hanc ſedulitatem tacitus ſenex diebus ſingulis exploraret, & videret eum ſimplici cordis affectu mandatum ſuum velut emiſſum diuinitus, ſine vlla permutatione vultus, vel rationis diſcuſſione ſeruare; ſinceram humilitatis eius obedientiam comprobans, pariter etiam miſerans tam longum laborē, quem per totum anni ſpatium ſtudio deuotionis impenderat, ad virgultum aridum accedens: O, inquit, Ioannes, miſit ne radices hæc arbor, an non? Cumq. ille ſe neſcire dixiſſet, ſenex velut inquirens rei veritatem, & tamquam tentans vtrum ſuis radicibus niteretur, euulſit corā ipſo leui commotione virgultum, ſicq. proijciens illud, præcepit vt deinceps rigare deſineret.

De proiecto ab abbate Ioanne vaſe vnico olei ad ſenioris imperium. Cap. XXV.

ITaque cum huiuſmodi exercitijs eruditus, quotidie iuuenis in hac parendi virtute ſuccreſceret, & humilitatis eius eniteſceret gratia, atq. obedientiæ ſuauis odor per monaſteria vniuerſa fragraret; quidam fratrum probationis, immo ædificationis obtentu venientes ad ſenē, cum ſubiectionem eius quam audierant, mirarentur, vocans eum repente ſenex: Aſcende, ait, & ſumens lenticulam olei (quæ ſola in eremo ſuis vel aduenientium vſibus, liquorem pinguedinis tenuiſſimum miniſtrabat) deorſum proijce per feneſtram. Quam ille, cum ad ſuperiora concitus peruolaſſet, per feneſtram proferens comminuendam demiſit ad terram; parum cogitans vel retractans præcepti ineptiam, diuturnam neceſſitatem, infirmitatem corporis, penuriam ſumptuum, eremi ſqualentis anguſtias ac difficultates, in qua etiam ſi pecunia ſuppeditaret, nihilominus perdita ſpecies inueniri reparariq. non poſſet.

Quem-

Quemadmodum abbas Ioannes ſuo obedierit ſeniori ad aduoluendum ſaxum, quod ne a multis quidem poſſibile erat moueri. Cap. XXVI.

ALijs rurſum ædificari cupientibus obedientiæ huius exemplo, vocans eum ſenior: Curre, inquit, Ioannes, ſaxum illud huc aduolue quantocyus. Qui confeſtim ſaxum immane, quod vel turbæ multæ hominum mouere non poſſent, applicita nunc ceruice, nunc toto pectore, tanto niſu atq. conatu prouoluere contendebat, vt ſudore omnium membrorum, non ſolum totum infunderet veſtimentum, ſed etiam ſaxum ipſum ſuis ceruicibus humectaret. in hoc quoq. parum metuens impoſſibilitatem præcepti vel facti pro reuerentia ſenioris, & obſequij ſimplicitate ſincera, qua credebat tota fide ſenem nihil poſſe incaſſum ac ſine ratione præcipere.

De humilitate & obedientia abbatis Mucij, quam in proijciendo in fluuium paruulo filio ex præcepto ſenioris, non hæſitauit implere. Cap. XXVII.

HVcuſq. abbatis Ioannis pauca de multis dixiſſe ſufficiat. nunc abbatis Mucij factum memoria dignum comprehendã. Hic namq. abrenuntiare deſiderans huic mundo, tamdiu pro foribus monaſterij excubans perdurauit, donec immobili perſeuerantia ſuã, contra omnem conſuetudinem cœnobiorum, cum filio paruulo, qui octo circiter erat annorũ, vt ſuſciperetur eliceret. Cumq. tandem recepti fuiſſent, confeſtim non ſolum diuerſis præpoſitis traditi, verumetiam cellæ habitatione ſeiuncti ſunt; ne ſcilicet iugi viſione paruuli reminiſceretur pater ex omni ſua quam renuntians abiecerat facultate atq. affectione carnali, ſaltem ſibi filium ſupereſſe: & quemadmodum ſe iam diuitem non eſſe ſciebat, ita etiam patrem eſſe dediſceret. Quod vt plenius probaretur, vtrũ videlicet pluris faceret affectionem ſanguinis ac ſuorũ viſcerum charitatẽ, an obedientiam & mortificationem Chriſti, quam renuntians quiſq. pro eius debet amore præferre; de induſtria negligebatur paruulus, pannis potius quàm veſtimentis indutus; ſordibus quoq. ita obſitus ac fœdatus, vt offendere potius quàm delectare paternos oculos poſſet quotiens ab eo fuiſſet aſpectus: etiam colaphis atq. alapis expoſitus diuerſorum, quas plerumq.

 ſub

ſub obtutibus ſuis innocenti paruulo etiam gratis cernebat inferri, ita vt numquã genas eius niſi ſordentibus lacrymarũ veſtigijs videret infectas. Cumq; taliter infans ſub oculis eius per dies ſingulos ageretur, pro amore nihilominus Chriſti, & obedientiæ virtute, rigida ſemper atque immobilia patris viſcera permanſerunt, Non enim reputabat ſuum filium, quem ſecũ pariter obtulerat Chriſto; nec curabat de præſentibus eius iniurijs, ſed potius exultabat quòd eas nequaquam infructuoſe tolerari cernebat, parum cogitans de lacrymis eius, ſed de propria humilitate ac perfectione ſolicitus. Quam diſtrictionem mentis illius atq. immobilem rigorem peruidens cœnobij ſenior, ad comprobandã penitus animi eius conſtantiam, cum plorare quadam die vidiſſet infantẽ, ſimulans ſe aduerſus eum commotum, præcepit patri vt tollens eum iactaret in flumen. Tunc ille, velut a Domino hoc ſibi præceptum eſſet, confeſtim celeri curſu rapiens filiũ, vlnis proprijs vſque ad oram fluminis iactaturus aduexit. Quod profecto feruore fidei & obediẽtiæ eius fuiſſet ope re conſummatum, niſi procurati fuiſſent de induſtria fratres, qui ſolicite ripã fluminis obſiderent, proiectumq. iã quodammodo de fluminis alueo paruulum rapuiſſent; & conſummationẽ præcepti, obſequio patris, ac deuotione completã, ab effectu operis atq. ab ipſo fine reuocaſſent.

Quemadmodum reuelatum ſit abbati de patre Mucio opus eum Abrahæ feciſſe: & quod defuncto eidem abbati idem pater Mucius in monaſterij adminiſtratione ſucceſſerit. Cap. XXVIII.

CVius fides atq. deuotio intantum Deo fuit accepta, vt diuino ſtatim teſtimonio comprobata ſit. Reuelatum namq. eſt continuo ſeniori, hac eum obedientia Abrahæ patriarchæ opus impleſſe. Cumq. breui tempore tranſacto, idem abbas cœnobij de mundi huius commoratione migraret ad Dominũ; hunc præponens cunctis fratribus, ſucceſſorem ſibi atq. abbatem monaſterio dereliquit. *Gen. 22.*

De obedientia fratris, qui decem ſportas circumferens, publice diſtraxit ad abbatis imperium. Cap. XXIX.

NOn tacebimus etiam nobis cognitum fratrem, ſecundum ſæculi huius ordinẽ ſummæ familiæ. Nã patre

comite ac ditiſſimo oriundus fuit, ſtudiis quoq. liberalibus non mediocriter inſtitutus. Qui relictis parentibus cum ad monaſterium peruolaſſet, ad comprobandā mentis humilitatem vel fidei eius ardorem, confeſtim ei a ſeniore præceptum eſt, vt decem ſportas, quas neceſſe non erat publice venditari, ceruicibus ſuis onerans diſtrahendas per plateas circumferret, adiecta cōditione qua diutius in hoc officio retineretur, vt ſi forte eas vnus coemere voluiſſet, non cederet, ſed ſingillatim eas quærentibus venundaret. Quod ille tota deuotione compleuit; & omni confuſionis verecundia pro nomine ac deſiderio Chriſti calcata, ſportas humeris ſuis imponens, pretio ſtatuto diſtraxit, ac pecuniam ad monaſteriū reportauit; nequaquam perterritus tam vilis & inſueti officij nouitate, nec conſiderans indignitatē rei, nataliumq. ſplendorē, ac venditionis iniuriā, dum illam Chriſti humilitatē, quæ eſt vera nobilitas, per obedientiæ gratiam deſiderat obtinere.

De abbatis Pynuphij humilitate, qui relicto cœnobio celeberrimo cui presbyter præerat, longinquum monaſterium, in quo velut incipiens ſuſciperetur, deſiderio ſubiectionis expetijt. Cap. XXX.

COartat nos libelli modus ad finem tendere, ſed obedientiæ bonum, quæ inter ceteras virtutes primatum tenet, non patitur nos eorū geſta qui per hanc claruerunt penitus ſilentio præterire. Propter quod vtrumq. congrue temperantes, id eſt, tam breuitati quàm ſtudioſorum deſideriis atq. vtilitatibus ſeruientes, vnum adhuc ponemus exemplum, quod non ab incipiente, ſed a perfecto atque abbate completum, non ſolum iuniores inſtruere, ſed etiam ſeniores ad perfectam humilitatis virtutem lectione ſua poterit incitare. Vidimus itaq. abbatem Pynuphium, qui cum eſſet immanis cœnobij presbyter, quod eſt in Aegypto, non longe a Panephyſi ciuitate, & pro ipſa reuerentia vel vitæ ſuæ, vel ætatis, vel ſacerdotij, cunctis honorabilis ac venerandus exiſteret, vidēs ſe pro hoc ipſo humilitatem illam, quam ſecundum ſuæ mentis ardorem concupierat, exercere non poſſe; nec habere quo virtutē deſideratæ ſubiectionis extenderet, clam fugiens de cœnobio, ſeceſſit ſolus in Thebaidis vltimas partes. Ibiq. depoſito habitu monachorum, aſſumpta ſæculari veſte

veſte cœnobium Tabennenſiotarum expetiit quod ſciebat cunctis eſſe diſtrictius, & in quo ſe vel pro longitudine regionis credidit ignorandum, vel pro magnitudine monaſterij ac multitudine fratrũ facile poſſe cælari. Vbi diutiſſime pro foribus perſeuerans, cunctorum fratrum genibus prouolutus, vt ſuſciperetur ſummis precibus exorabat. Cumq. multo deſpectu tandem fuiſſet admiſſus, quòd ſcilicet decrepitus ſenex, & qui omnem ſuam † peruixiſſet ætatem, ingredi cœnobium poſtularet, quo tempore iam ne deſeruire quidem ſuis voluptatibus præualeret, ac ne hoc quidem ipſum cauſa religionis eũ expetere aſſererent, ſed famis & inopiæ neceſſitate conſtrictum: vt ſeni nulliq. operi penitus apto horti cura diligentiaq. mãdatur. Quam ſub alio fratre iuniore qui eum ſibi creditũ retinebat, exercens, ſic eidem ſubdebatur, tantaq. obedientia deſideratam humilitatis excolebat virtutem, vt nõ ſolum ea quæ ad horti curam diligentiamq. pertinebant, verumetiam vniuerſa officia quæ cunctis erant aſpera vel indigna, atq. ab omnibus ducebantur horrori, tota quotidie ſedulitate compleret. Quamplura etiam nocte conſurgens ita furtim nullo teſte vel conſcio, tenebris occulentibus faciebat, vt penitus auctorem operis nemo deprehenderet. Cumq. ibidem triennio delitęſcens, diperſis per vniuerſam Aegyptum vbiq. fratribus quæreretur, a quodam tandem qui de Aegypti partibus commearat, vix potuit pro humilitate habitus ſui, ac vilitate officij quod gerebat agnoſci. Nam ſarculo deorſum incuruus laxabat oleribus terram, deinde ſtercus humeris ſuis aduectans, eorum radicibus ingerebat. Cumq. hæc intuens frater ſuper agnitione eius diutiſſima fuiſſet hæſitatione detentus, propius tandem accedens, & non ſolum vultum ſed etiam ſonum vocis diligenter explorãs, ad pedes eius comminus procidens, primo quidem ſuper hoc ſtuporem ſummum videntibus cunctis incuſſit, cur videlicet iſtud fecerit ei qui apud ipſos velut nouitius, ac de ſæculo nuper egreſſus habebatur extremus: poſt vero miraculo ſunt maiore perculſi, cum eius nomen quod apud ipſos quoq. magna fuerat opinione compertum, protinus prodidiſſet. A quo vniuerſi fratres prioris ignorantiæ veniam poſtulantes, quòd eum videlicet tanto tempore inter iuniores ac paruulos deputaſſent, inuitum ac flentem quòd inui-

al. perdixiſſet.

dia diaboli digna ſibi fuiſſet conuerſatione atq. humilitate fraudatus, quam diuriſſime requiſitam, tandem aliquando ſe inueniſſe gaudebat, nec meruiſſet vitam ſuã in illa quam arripuerat ſubiectione finire, ad propriũ cœnobium reduxerunt, cuſtodientes eum ſumma diligentia, ne ab eis quoq. ſimiliter quoquam dilapſus aufugeret.

Quemadmodum abbas Pynuphius reductus in monaſterium ſuum, modico tempore commoratus iterum fugerit in partes Syriæ. Cap. XXXI.

VBi cum fuiſſet modico tempore demoratus, eodem rurſus humilitatis deſiderio atq. ardore ſuccenſus, captans nocturna ſilentia ita diffugit, vt iam nõ vicinam prouinciam, ſed ignotas & alienas, longeq. diuiſas regiones expeteret. Nam cõſcendens nauem in Palæſtinæ partes commeare feſtinauit, credens ſe tutius latitaturum, ſi ad illa ſemetipſum aſportaret loca, in quibus ne nomen quidem ſuum fuiſſet auditum. Quo cum aduenisſet, noſtrum monaſterium protinus expetiuit, quod non longe fuit a ſpelæo in quo Dominus noſter Ieſus Chriſtus ex virgine naſci dignatus eſt. In quo permodico tempore
Matth. 5. delitéſcens, ſecundum ſententiam Domini, tamquam ciuitas ſuper montem poſita diutius abſcondi non potuit. Nam continuo quidam fratrũ qui ad loca ſancta de Aegypti partibus orationis cauſa conuenerant, agnitum eum ſumma vi precum ad ſuum cœnobium reuocarunt.

Quæ præcepta dederit idem abbas Pynuphius fratri quem in ſuo monaſterio ſub noſtra præſentia recipiebat. Cap. XXXII.

HVnc igitur ſenem, pro illa quæ nobis fuerat apud ipſum in monaſterio noſtro familiaritas, cum poſt hæc in Aegypto ſtudioſiſſime requiſiſſemus, exhortationem quam dedit fratri, quem ſub noſtra præſentia in cœnobio ſuo recipiebat, quia puto ex hac poſſe aliquid inſtructionis accedere, eſt animus huic opuſculo intexere. Noſti, ait, quot diebus pro foribus excubans, hodie ſis receptus. Cuius difficultatis cauſam primitus debes agnoſcere. Poterit enim tibi in hac via quam ingredi concupiſcis, multum conferre, ſi ratione eius agnita ad Chriſti ſeruitium conſequenter, ac ſicut oportet acceſſeris.

Quod

Quod ſicut magna remuneratio debetur monacho ſecundum inſtitutionem patrum laboranti, ita & pœna negligenti tribuatur: & ideo non debeat quis facile in monaſterio admitti. Cap. XXXIII.

SIcut namq. immenſa gloria fideliter ſeruiẽtibus Deo, ac ſecundum regulæ inſtitutionem ei adhærentibus, repromittitur in futurum; ita pœnæ grauiſſimæ præparãtur his qui tepide eam negligenterq. fuerint executi, & ſecundum hoc quod profeſſi ſunt, vel quod ab hominibus eſſe creduntur, fructus etiam congruos ſanctitatis eidem exhibere neglexerint. Melius eſt enim (ſecũdũ ſcripturæ ſententiam) non vouere quemquam, quàm vouere & nõ reddere. &: Maledictus qui facit opus Dei negligẽter. Ideo igitur a nobis diutiſſime refutatus es, non quia tuam vel omnium ſalutem non toto deſiderio cupiamus amplecti, & his qui ad Chriſtum cupiunt peruenire, etiã procul occurrere non optemus; ſed ne temere recipientes, & nos apud Deum leuitatis, & temetipſum reum grauioris ſupplicij faceremus, ſi ad præſens facile ſuſceptus, nec pondus profeſſionis huius intelligens, vel deſtitutor poſt hæc vel tepidus extitiſſes. Quamobrẽ ipſam cauſam abrenuntiationis debes in primis agnoſcere: quo ea perſpecta, quid te conueniat agere manifeſtius inſtruaris. Eccl. 5. Hier. 48.

Quod abrenuntiatio noſtra nihil ſit aliud quam mortificatio & imago crucifixi. Cap. XXXIV.

ABrenuntiatio nihil eſt aliud quàm crucis ac mortificationis indicium. Ideoq. noueris hodierno die te huic mundo & actibus eius ac deſideriis eſſe defunctum, teque, ſecundum Apoſtolum, mundo huic eſſe crucifixũ, tibiq. hunc mundum. Conſidera ergo condiciones crucis ſub cuius te deinceps ſacramento oportet in hac luce verſari, quia iam tu non viuis, ſed ille viuit in te, qui eſt crucifixus pro te. Eo ergo habitu ac figura qua pro nobis in patibulo fuit ille ſuſpenſus, nos quoq. neceſſe eſt in hac vita degere; vt ſcilicet, ſecundum Dauid, affigentes timore Domini carnes noſtras, vniuerſas voluntates noſtras ac deſideria, non noſtræ concupiſcentiæ feruentia, ſed mortificationi eius habeamus affixa. Sic enim Domini præceptũ implebimus dicens: Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. Sed forte dicas: Quomodo Galat. 6. Galat. 2. Pſal. 118. Matth. 10.

modo poteſt homo crucem ſuam iugiter portare? vel quemadmodum viuens quis poſſit eſſe crucifixus? Audi rationem breuiter.

Quod crux noſtra timor Domini ſit. Cap. XXXV.

CRux noſtra timor Domini eſt. Sicut ergo crucifixus quis iam non pro animi ſui motu membra ſua quoquam mouendi vel conuertendi habet poteſtatem, ita & nos voluntates noſtras ac deſideria nõ ſecundum id quod nobis ſuaue eſt, ac delectat ad præſens, ſed ſecundum legem Domini, quo nos illa conſtrinxerit applicare debemus. Et ſicut is qui patibulo crucis affigitur, non iã præſentia cõtemplatur, nec de ſuis affectionibus cogitat, non pro die craſtino ſolicitudine curaq. diſtenditur, nulla poſſidendi concupiſcentia permouetur, nulla ſuperbia, nulla contentione, nulla æmulatione ſuccenditur, non de præſentibus dolet iniuriis, non præteritarum iam recordatur, ſeque cum adhuc ſpirat in corpore, cunctis elementis credit eſſe defunctum, illuc immittens ſui cordis intuitum, quo ſe non dubitat ilico tranſiturum: ita nos quoq. timore Domini crucifixos, oportet his omnibus, id eſt, non ſolum carnalibus vitiis, verumetiam ipſis elementis mortuos eſſe: illuc habẽtes oculos animæ noſtræ defixos, quo nos ſperare debemus momentis ſingulis migraturos. Hoc enim modo mortificatas poterimus vniuerſas concupiſcentias noſtras & affectus habere carnales.

Quod renuntiatio noſtra nil proſit, ſi iiſdem quibus renunciauimus implicemur. Cap. XXXVI.

CAue ergo ne quid aliquando eorum reſumas quæ renuntians abieciſti, & contra Domini interdictum de *Matth. 24.* agro euangelicæ operationis reuerſus, inueniaris tunica tua qua te ſpoliaueras reueſtiri. neq. ad humiles terrenaſque mundi huius concupiſcentias ac ſtudia reuoluaris, & *Ibid.* contra Euangelij mandatum, de perfectionis tecto deſcendens, tollere aliquid præſumas ex his quæ abrenuntians abdicaſti. Caue ne parentum, ne affectionis priſtinæ recorderis, & ad curas huius ſæculi ſolicitudineſq. reuoca- *Luc. 9.* tus, ſecundum Saluatoris ſententiam, ponens manum tuã ſuper aratrum, & aſpiciens retro, regno cælorum aptus eſſe non poſſis. Caue ne quando ſuperbiam quam nunc incipiens

cipiens ardore fidei ac pia humilitate calcaſti, cum cœperis pſalmorum vel profeſſionis huius quandam notitiā deguſtare, paulatim elatus reſuſcitare mediteris, ac ſecūdum Apoſtoli ſententiam, quæ deſtruxiſti iterum reædificans, præuaricatorem conſtituas temetipſum: ſed potius vt in hac nuditate quam coram Deo & angelis eius profeſſus es, ad finem vſq. perdures. In hac quoq. humilitate ac patientia, qua vt ſuſciperéris in monaſterio decem diebus pro foribus perſeuerans, multis lacrymis imploraſti, non ſolummodo perſiſtas, verumetiam proficias atq. ſuccreſcas. Satis enim miſerum eſt, vt cum debeas a rudimētis ac primordiis tuis prouehi, & ad perfectionem tendere, etiam ab ipſis incipias ad inferiora decidere. Nō enim qui cœperit hæc, ſed qui perſeuerauerit in his vſque ad finem, hic ſaluus erit.

Galat. 2.

Matth. 10.

Quod diabolus noſtro fini ſemper inſidietur, & nos eius caput iugiter obſeruare debeamus. Cap. XXXVII.

VErſutus enim ſerpens calcanea noſtra ſemper obſeruat; id eſt, inſidiatur exitui noſtro, & vſq. in finem vitæ noſtræ nos ſupplantare conatur. Et idcirco bene cœpiſſe nil proderit, nec pleno feruore renuntiationis arripuiſſe principia, ſi hæc congruus etiam finis ſimiliter nō commendauerit atq. concluſerit: Chriſtiq. humilitas atq. paupertas, quam nunc coram ipſo profeſſus es, vſq. ad extremum vitæ quemadmodum arrepta eſt, a te non fuerit cuſtodita. Quod vt poſſis implere, tu eius capita, id eſt, cogitationum principia ſemper obſerua; ad ſeniorem ſcilicet mox ea deferens. Ita enim diſces pernicioſa eius initia conterere, ſi nihil ex eis ſeniori tuo erubueris reuelare.

Gen. 3. ſec. LXX.

Ibid.

De renuntiantis præparatione aduerſum tentationes, & de paucis imitandis. Cap. XXXVIII.

QVa propter ſecundum ſcripturæ ſententiam, egreſſus ad ſeruiendum Domino, ſta in timore Dei, & præpara animam tuam, non ad requiem, non ad ſecuritatem, non ad delicias, ſed ad tentationes & anguſtias. Per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnū Dei. Anguſta namq. eſt porta, & arta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam. Conſidera ergo te de paucis & electis effectum, & ne exemplo ac tepore mul-

Eccli. 2.

Act. 14.

Matth. 7.

titudinis refrigeſcas, ſed viue vt pauci, vt cum paucis in-
Matth. 20. ueniri merearis in regno Dei. Multi enim ſunt vocati, pau
Luc. 12. ci vero electi. &: Puſillus eſt grex, cui complacuit patri
hereditatem dare. Itaq. non leue noueris eſſe peccatum,
perfectionem profeſſum quempiam, ea quæ ſunt imper-
fecta ſectari. Ad quem perfectionis ſtatum his gradibus
atque hoc ordine peruenitur.

Quo ordine quis ad perfectionem valeat peruenire, per quam de timore Dei ad charitatem conſequenter aſcendat. Cap. XXXIX.

Prou. 9. PRincipium noſtræ ſalutis eiuſdemq. cuſtodia, ſicut di-
xi, timor Domini eſt. Per hunc enim & initium conuer
ſionis, & vitiorum purgatio, & virtutum cuſtodia, his qui
imbuuntur ad viam perfectionis acquiritur. Qui cum pe-
netrauerit hominis mentem, contemptum ei rerum om-
nium parit, obliuionem parentum, mundiq. ipſius gignit
horrorem. Contemptu autem ac priuatione facultatum
omnium, humilitas acquiritur. Humilitas vero his indi-
ciis comprobatur. primo ſi mortificatas in ſe habeat om-
nes voluntates. ſecundo ſi non ſolum actuum ſuorum, ve-
rum etiam cogitationum nihil ſuum cælauerit ſeniorem.
tertio ſi nihil ſuæ diſcretioni, ſed iudicio eius vniuerſa cō
mittat, ac monita eius ſitiens libenter auſcultet. quarto ſi
in omnibus ſeruet obedientiam, manſuetudinem, & pa-
tientiæ conſtantiam. quinto ſi non ſolum iniuriam inferat
nulli, ſed ne ab alio quidem ſibimet irrogatam doleat atq.
triſtetur. ſexto ſi nihil agat, nihil præſumat quod non vel
communis regula vel maiorum cohortentur exempla. ſe-
ptimo ſi omni vilitate contentus ſit, & ad omnia ſe quæ
ſibi præbentur, velut operarium malum, iudicarit indi-
gnum. octauo ſi ſemetipſum cunctis inferiorem, non ſu-
perficie pronuntiet labiorum, ſed intimo cordis credat af-
fectu. nono ſi linguam cohibeat, vel non ſit clamoſus in
voce. decimo ſi non ſit facilis ac promptus in riſu. Tali-
bus namq. indiciis & his ſimilibus humilitas vera dino-
ſcitur. Quæ cum fuerit in veritate poſſeſſa, confeſtim te
1. Ioan. 4. ad charitatem, quæ timorem non habet, gradu excellen-
tiore perducet: per quam vniuerſa quæ prius non ſine pœ
na formidinis obſeruabas, abſque vllo labore velut na-
turaliter incipies cuſtodire, non iam contemplatione ſup-
plicij

plicij vel timoris vllius, ſed amore ipſius boni & delectatione virtutum.

Quod non debeat monachus exempla perfectionis a multis expetere, ſed ab vno vel paucis. Cap. XL.

AD quod vt valeas facilius peruenire, exempla tibi ſunt imitationis ac vitæ perfectæ in congregatione commoranti, a paucis, immo ab vno, vel duobus, non a pluribus expetenda. Nam præter id quod examinata vita atq. ad purum excocta reperitur in paucis, etiam iſtud ex hoc vtilitatis accedit, quod ad perfectionem propoſiti huius, ideſt, cœnobialis vitæ, diligentius quis vnius imbuitur ac formatur exemplo.

Quarum debilitatum ſimilitudinem ſuſcipere debeat, qui in cænobio commoratur. Cap. XLI.

QVæ omnia vt poſſis conſequi, & ſub hac regula ſpiritali perpetuo perdurare, tria hæc in congregatione neceſſario cuſtodienda ſunt tibi. Vt ſcilicet, ſecundũ Pſalmiſtæ ſententiã, qui ait: Ego autem tamquam ſurdus non audiebã, & ſicut mutus qui non aperit os ſuum: & factus ſum ſicut homo non audiens, & nõ habens in ore ſuo increpationes; tu quoq. velut ſurdus ac mutus & cæcus incedas, vt abſq. illius contemplatione qui tibi fuerit ad imitandũ merito perfectionis electus, vniuerſa quæcumq. videris minus ædificationis habentia, velut cæcus nõ videas; ne animatus eorum qui hæc agunt auctoritate vel forma, ad id quod deterius eſt, & quod ante damnaueras, traducaris. Si inobedientem, ſi contumacem, ſi detrahentem audieris, vel ſecus quàm tibi traditum eſt aliquid admittentem, non offendaris, nec ad imitandũ eum tali ſubuertaris exemplo; ſed vt ſurdus qui hæc penitus neç audieris, vniuerſa transmittas. Si tibi ingeruntur conuiciæ, ſi irrogantur iniuriæ, eſto immobilis, & vt mutus auſculta, ſemper hunc Pſalmiſtæ verſiculum in tuo corde decantans: Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſus me. obmutui & humiliatus ſum, & ſilui a bonis. Verum & quartum hoc præ omnibus excole, quod hæc quæ ſupra diximus tria commẽdet atq. ornet, ideſt, vt ſtultum te, ſecundum Apoſtoli ſententiam,

Pſal. 37.

Pſal. 38.

1.*Cor.* 3.

tentiam, facias in hoc mundo, vt ſis ſapiens. nihil ſcilicet diſcernens, nihil diiudicans ex his quæ tibi fuerint imperata; ſed cum omni ſimplicitate ac fide obedientiã ſemper exhibeas, illud tantummodo ſanctũ, illud vtile, illud ſapiens eſſe iudicans, quidquid tibi vel lex Dei, vel ſenioris examen indixerit. Tali enim inſtitutione fundatus, ſub hac diſciplina poteris durare perpetuo, & de cœnobio nullis tẽtationibus inimici, nullis factionibus deuolueris.

Quod bonum patientiæ ſuæ non debeat monachus de aliorum ſperare virtute, ſed de ſua longanimitate. Cap. XLII.

ERgo patientiam tuam non debes de aliorum ſperare virtute; id eſt, vt tunc eam tantummodo poſſideas cũ
al. vt poſsit a nemine fueris irritatus; quod † ne poſſit nõ euenire, tuæ non ſubiacet poteſtati, ſed potius de humilitate tua & longanimitate, quæ in tuo pendet arbitrio.

Recapitulatio expoſitionis per quam monachus ad perfectionem poſſit aſcendere. Cap. XLIII.

ET vt hæc omnia quæ latiori ſermone digeſta ſunt, cordi tuo facilius inculcentur, ac tenaciſſime tuis ſenſibus valeant inhærere, quoddam ex his breuiarium colligam, per quod poſſis breuitate & compendio mãdatorum memoriter vniuerſa complecti. Audi ergo paucis ordinem, per quem ſcandere ad perfectionem ſummam ſine vllo labore ac difficultate perualeas. Principiũ noſtræ ſalutis ſa-
Prou. 9. pientiæque, ſecundũ ſcripturas, timor Domini eſt. De timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris. De compunctione cordis procedit abrenuntiatio, id eſt, nuditas & cõtemptus omnium facultatum. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluntatum generatur. Mortificatione voluntatum extirpantur atq. marceſcunt vitia vniuerſa. Expulſione vitiorum virtutes fructificant atq. ſuccreſcunt. Pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur. Puritate cordis apoſtolicæ charitatis perfectio poſſidetur.

LIBRI IV. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE DE SPIRITV GASTRIMARGIAE,

LIBER QVINCTVS.

Tranſitus de inſtitutis cœnobiorum ad colluctationem octo principalium vitiorum. Cap. I.

QVINCTVS nobis iuuante Deo liber iſte procuditur. Nam poſt quatuor libellos qui ſuper inſtitutis monachorum digeſti ſunt, nunc arripere colluctationẽ aduerſus octo principalia vitia, veſtris orationibus Domino confortante diſponimus. id eſt, primum Gaſtrimargiæ, quæ interpretatur gulæ concupiſcentia. ſecundum Fornicationis. tertium Philargyriæ, quod intelligitur auaritia, vel vt proprius exprimatur, amor pecuniæ. quartum Iræ. quinctum Triſtitiæ. ſextum Acediæ, quod eſt anxietas ſiue tædium cordis. ſeptimum Cenodoxiæ, quod ſonat vana ſeu inanis gloria. octauum Superbiæ. Quem ineuntes agonem, tuis precibus, o beatiſſime Papa Caſtor, nunc impenſius indigemus, vt primum naturas eorum, tam minutas, tam occultas, tamq. obſcuras inueſtigare condigne; deinde cauſas eorundem ſufficienter exponere; tertio vt idoneas curationes eorum ac remedia poſſimus inferre.

γαστριμαργία · φιλαργυρία · ἀκηδία · κενοδοξία

Quod cauſæ vitiorum ſicut in omnibus immorantur, ita ab omnibus ignorantur: & quod ad manifeſtandas eas Domini egeamus auxilio. Cap. II.

QVarum paſſionum cauſæ quemadmodum cum patefactæ fuerint traditionibus ſeniorũ ab omnibus protinus agnoſcuntur, ita priuſquam reuelentur cum ab ipſis vniuerſi vaſtemur, & in cunctis hominibus immorentur, ab omnibus ignorantur. Verum eas ita nos aliqualtenus explicare poſſe confidimus, ſi interceſſionibus veſtris ad nos quoq. ille qui per Eſaiam prolatus eſt ſermo Domini dirigatur: Ego ante te ibo, & potentes terræ humiliabo; portas æreas † côteram, & vectes ferreos † confringam, *Eſa. 45.* *al. confringam* *al. conterã*

gam, & aperiam tibi theſauros abſconditos & arcana ſecretorum: vt nos quoq. verbum Dei præcedens, primum terræ noſtræ potentes humiliet, id eſt, has eaſdem quas expugnare cupimus paſſiones, dominationem ſibi ac
Rom. 6. tyrannidem ſæuiſſimam in noſtro mortali corpore vindicantes, easq. faciat indagini noſtræ atq. expoſitioni ſuccumbere; & ita noſtræ ignorationis portas effringens, ac vitiorum vectes excludentium nos a vera ſcientia conterens, ad ſecretorum noſtrorũ nos arcana perducat, ac ſe-
1. Cor. 4. cundum Apoſtolum, illuminatis nobis reuelet ea quæ ſunt abſcondita tenebrarum, & manifeſtet conſilia cordium, vt ſic ad tetras vitiorum tenebras puriſſimis oculis animæ penetrantes, patefacere eas ac producere poſſimus ad lucẽ, earumq. cauſas atq. naturas his, qui vel caruerũt eis, vel adhuc obligati ſunt pandere valeamus: & ita ſe-
Pſal. 65. cundum prophetam, tranſeuntes per ignem vitiorum diriſſime noſtras exurentium mentes, confeſtim per aquas quoq. virtutum extinguentium ſcilicet ea, tranſire poſſimus illæſi, ac ſpiritalibus remediis irrorati, ad refrigeriũ perfectionis puritate cordis mereamur educi.

Quod prima nobis colluctatio ſit aduerſus ſpiritum Gaſtrimargiæ, id eſt, concupiſcentiam gulæ. Cap. III.

ITaque primum ineundum certamen eſt aduerſus Gaſtrimargiam quam diximus gulæ eſſe concupiſcentiã. Et in primis de modo ieiuniorum & eſcarũ qualitate dicturi, rurſus ad Aegyptiorum traditiones ac ſtatuta recurremus; quibus ſublimiorem continentiæ diſciplinam, & perfectam diſcretionis ineſſe rationem nullus ignorat.

Teſtimonium abbatis Antonij quo docet vnamquamq. virtutẽ ab illo qui eam peculiarius poſſidet expetendam, Cap. IV.

VEtus namq. eſt beati Antonij admirabilisq. ſententia, monachum qui poſt cœnobiale propoſitum faſtigia nititur ſublimioris perfectionis attingere, & apprehenſo diſcretionis examine, proprio iam potens eſt ſtare iudicio, atq. ad arcem anachoreſeos peruenire; minime debere ab vno quamuis ſummo vniuerſa genera virtutũ expetere. Alius enim ſcientiæ floribus exornatur, alter diſcretionis ratione robuſtius communitur, alter patientiæ grauitate

grauitate fundatur, alius humilitatis, alius cōtinentiæ virtute præfertur, alius ſimplicitatis gratia decoratur. hic magnanimitatis, ille miſericordiæ, iſte vigiliarum, hic taciturnitatis, ille laboris ſtudio ceteros ſupereminet. Et idcirco monachum ſpiritalia mella condere cupientem, velut apem prudentiſſimam debere vnamquamq. virtutem ab his qui eam familiarius poſſident deflorare, & in ſui pectoris vaſe diligēter recondere; nec quid minus aliquis habeat diſcutere, ſed hoc tantum, quid virtutis habeat contemplari ſtudioſeq. decerpere. Cunctas namq. ſi ab vno volumus mutuari, aut difficile aut certe numquam idonea ad imitandum nobis exempla poterunt repenri. Quia licet necdum Chriſtum omnia factum ſecundum Apoſtolum videamus in omnibus, tamen hoc modo poſſumus eum, id eſt, per partes in omnibus inuenire. De ipſo enim dicitur: Qui factus eſt nobis ex Deo ſapientia, iuſtitia, ſanctitas & redemptio. Dum ergo in alio ſapientia, in alio iuſtitia, in alio ſanctitas, in alio manſuetudo, in alio caſtitas, in alio humilitas, in alio patientia reperitur, membratim Chriſtus per vnumquemq. nunc ſanctorum diuiſus eſt. Concurrentibus vero vniuerſis in vnitatem fidei ac virtutis, reditur in virum perfectum, plenitudinem ſui corporis in ſingulorum membrorum compage ac proprietate perficiens. Donec ergo veniat illud tempus, quo ſit Deus omnia in omnibus, in præſenti poteſt hoc quo diximus modo, id eſt, per partes virtutum eſſe in omnibus Deus, licet nondum per plenitudinem earum omnia ſit in omnibus. Quia licet vnus religionis noſtræ ſit finis, profeſſiones tamen diuerſæ quibus ad Deum tendimus: ſicut in collationibus ſeniorum plenius diſputandum eſt. Ideoq. diſcretionis & continentiæ forma ab his eſt nobis peculiarius expetenda, a quibus virtutes has per gratiam Spiritus ſancti vberius videmus effluere. nō quòd † vllus quæ in multos diuiſa ſunt ſolus poſſit acquirere, ſed vt in his bonis quorū capaces eſſe poſſumus, ad eorū nos imitationem qui ea peculiarius obtinuere tendamus.

Coloſſ. 3. *1. Cor. 1.* *Epheſ. 4.* *Coloſſ. 3.* *al. vnus*

Quod non poſſit ab omnibus vniformis ieiuniorum regula cuſtodiri. Cap. V.

ITaq. ſuper ieiuniorum modo haud poteſt facile vniformis regula cuſtodiri, quia nec robur vnum cunctis corpori-

poribus ineſt, nec ſicut ceteræ virtutes animi ſolius rigore parantur. Et idcirco quia non in ſola fortitudine mentis animæq. conſiſtunt (cum corporis enim poſſibilitate participant,) talem his definitionem traditam nobis accepimus. diuerſum quidem eſſe refectionis tempus, ac modum, & qualitatem, pro impari ſcilicet corporum ſtatu vel ætate, vel ſexu; vnam tamen eſſe omnibus, pro mentis continentia atq. animi virtute, caſtigationis regulam. Neq. enim cunctis poſſibile eſt hebdomadibus protelare ieiunia, ſed ne triduana quidem vel biduana inedia refectionẽ cibi differre. A multis quippe ægritudine, & maxime ſenio iam †defeſſis, ne vſq. ad occaſum quidem ſolis ieiunium ſine afflictione toleratur. Non omnibus infuſorum leguminum eſus conuenit eneruatus, nec cunctis purorum olerum habilis eſt parſimonia, nec vniuerſis ſicci panis refectio caſtigata conceditur. Alius quantitate librarum duarum ſaturitatem non ſentit, alius libræ vnius ſiue vnciarum ſex edulio prægrauatur; attamen vnus in omnibus his continentiæ finis eſt, ne quis iuxta menſuram capacitatis ſuæ ſaturitatis oneretur ingluuie. Non enim qualitas ſola, ſed etiam quãtitas eſcarum aciem cordis obtundit, ac mente cum carne pariter impinguata, noxium vitiorum fomitem igneumq. ſuccendit.

al. defectis

Quod non ſolo vino mens inebriatur. Cap. VI.

QVilibet eſcis refectus vẽter ſeminaria luxuriæ parit, nec præualet mens diſcretionum gubernacula moderari, ciborum pondere præfocata. Non ſola crapula vini mentem inebriare conſueuit, ſed cunctarum eſcàrum nimietas vacillantem eã ac nutabundam reddit, omniq. integritatis ac puritatis contemplatione deſpoliat. Sodomitis cauſa ſubuerſionis atq. luxuriæ, non vini crapula, ſed ſaturitas extitit panis. Audi Dominum per prophetam

Ezech. 16. Hieruſalem increpantem: Quid enim peccauit ſoror tua Sodoma, niſi quia panem ſuum in ſaturitate & abundantia comedebat? Et quia per ſaturitatem panis inextingui-

Gen. 19. bili carnis fuerant ardore ſuccenſi, iudicio Dei cælitus ſunt igne ſulphureo concremati. Quòd ſi illos ſola nimietas panis ad tam præruptum præcipitium flagitiorum vitio ſatietatis impegit; quid cenſendum eſt de his qui vegeto corpore perceptionem carnium ac vini immoderata

vber-

vbertate præſumunt, non quantum expetit imbecillitas, ſed quantum animi libido ſuggerit vſurpantes?

Qua ratione infirmitas carnis puritatem cordis nequeat impedire. Cap. VII.

INfirmitas carnis ad puritatem cordis non officit, ſi hæc tantũmodo quæ fragilitas, non quæ voluptas exigit vſurpentur. Facilius vidimus viros qui ab eſcis corpulentioribus omnimodis temperarẽt, quàm moderate vſos pro neceſſitate conceſſis; & qui totũ ſibi pro continentiæ amore denegarent, quàm qui eas ſub infirmitatis occaſione ſumentes menſuram ſufficientiæ cuſtodirent. Habet etiam corporis imbecillitas continentiæ ſuæ palmam, dummodo eſcis defectioni carnis indultis adhuc indigentem ſe refectione defraudet; tantumq. eſus indulgeat, quantum ſufficere ad viuendi vſum temperantiæ diſcretio rigida iudicarit, non quantum deſiderij appetitus expoſcit. Eſculentiores cibi vt procurant corporis ſanitatem, ita caſtitatis non adimunt puritatem, ſi cum moderatione ſumantur. Quidquid enim fortitudinis eſu eorum percipitur, ægritudinis labore ac defectione conſumitur. Quamobrem vt nulli ſtatui virtus parſimoniæ adimitur, ita ne integritatis quidem conſummatio denegatur.

Quo perfectæ continentiæ fine eſca ſumenda ſit. Cap. VIII.

VEriſſima eſt itaq. patrum probatiſſimaq. ſententia, ie iuniorum & continentiæ modum in menſura parcitatis tantum & caſtigatione conſiſtere: & hunc eſſe perfectæ virtutis in commune omnibus finem, vt eſcis quas ſumere ſuſtentandi corporis neceſſitate compellimur, adhuc in appetitu earum poſiti temperemus. Quamuis enim quis corpore ſit infirmus, perfectam virtutem æque quàm robuſtus ac ſanus in omnibus poſſidebit, ſi deſideria quæ fragilitas carnis exigit, mentis rigore caſtiget. Apoſtolus namq. ait: Et carnis curam ne feceritis in deſideriis. Rom. 13. Non ergo curam eius omnimodis interdixit, ſed vt in deſideriis fieret, denegauit. Voluptuoſam ademit diligentiam carnis, gubernationem vitæ neceſſariam non excluſit: illud ne indulgentia carnis ad deſideriorum occupationes noxias deuoluamur, hoc vero ne corruptum noſtro vitio corpus ſpiritales ac neceſſarias functiones implere non poſſit.

De menſura caſtigationum aſſumendarum, remedioq. ieiunij. Cap. IX.

SVmma igitur continentiæ non ſola temporis ratione, nec eſcarum qualitate tantummodo, ſed antè omnia conſcientiæ iudicio colligenda eſt. Tantum enim debet vnuſquiſq. ſibi frugalitatis indicere, quantum corporeæ obluctationis pugna depoſcit. Vtilis quidem & omnimodis obſeruanda eſt canonica ieiuniorum cuſtodia; ſed niſi hanc frugi fuerit ciborum refectio ſubſecuta, ad integritatis calcem non poterit peruenire. Longorum namq. ieiuniorum inedia, ſaturitate corporis ſubſequente, laſſitudinem potius temporalem, quàm puritatem caſtitatis acquirit. Integritas mentis ventris cohæret inediæ. Non habet perpetuam caſtimoniæ puritatem, quiſquis non iugem temperantiæ æqualitatem tenere contentus eſt. Quamuis enim diſtricta ſint ieiunia, ſuccedente ſuperflua remiſſione vacuantur, & in Gaſtrimargiæ vitium protinus collabuntur. Melior eſt rationabilis cum moderatione quotidiana refectio, quàm per interualla arduum longumq. ieiunium. Nouit immoderata inedia non modo mentis labefactare conſtantiam, ſed etiam orationum efficaciam reddere laſſitudine corporis eneruatam.

Ad conſeruandam mentis & corporis puritatem abſtinentiam ciborum non poſſe ſufficere. Cap. X.

AD integritatem mentis & corporis cõſeruandam abſtinentia ciborum ſola non ſufficit, niſi fuerint ceteræ quoq. virtutes animæ coniugatæ. Humilitas igitur primitus obedientiæ virtute, & cordis contritione, corpôriſq. fatigatione diſcenda eſt. Pecuniarum non ſolum eſt vitanda poſſeſſio, ſed etiam deſiderium earum penitus extirpandum. Non enim eas ſufficit non habere, quod plerumq. ſolet etiam ex neceſſitate deſcendere; ſed ne ipſam quidem, ſi forte oblatæ fuerint, habendi recipere voluntatem. Iræ conterẽdus eſt furor, Triſtitiæ ſuperãda deiectio, Cenodoxia, id eſt, vana gloria contemnenda, Superbiæ calcandus eſt faſtus, mentis quoq. ipſius inſtabiles vagiq. diſcurſus aſſidua Dei memoria refrænandi. Totienſq. nobis eſt ad contemplationẽ Dei lubrica cordis noſtri peruagatio reducẽda, quotiẽs ſubtilis hoſtis ab hoc intuitu mẽtẽ captiuare pertẽtans, receſſibus noſtri cordis irrepſerit.

Con-

Concupiſcentias cordis non extingui niſi omni exurpatione vitiorum. Cap. XI.

IMpoſſibile namq. eſt extingui ignita corporis incentiua, priuſquam ceterorum quoq. principalium vitiorum fomites radicitus excidantur; de quibus ſingillatim diſtinctis libellis ſuo loco, donante Domino, diſſeremus. Nunc vero propoſitum nobis eſt de Gaſtrimargia, id eſt, gulæ concupiſcentia, contra quam nobis primus conflictus eſt, diſputare. Numquam igitur poterit ardentis concupiſcentiæ ſtimulos inhibere, quiſquis deſideria gulæ refrænare nequiuerit. Interioris hominis caſtitas, virtutis huius conſummatione diſcernitur. Numquam enim robuſtioribus æmulis colluctari poſſe confidas eum, quem in leuiore conflictu conſpexeris ab infirmioribus paruiſq. ſuperari. Cunctarum namq. virtutum vna natura eſt, licet in multas diuidi ſpecies & vocabula videatur; ſicut auri vna ſubſtantia eſt, licet per multa variaq. monilium genera pro artificum videatur ingenio ac voluntate diſtincta. Itaq. nullam perfecte poſſidere probabitur, quiſquis eliſus in earum parte dinoſcitur. Quo enim modo flagrantes æſtus concupiſcentiæ, qui non ſola inſtigatione corporis, ſed & etiam mentis vitio ſuccenduntur, extinxiſſe credendus eſt, qui aculeos iræ cordis ſolius intemperantia prorumpentes mitigare non potuit? Aut quonam modo putandus eſt carnis animæq. laſciuientes ſtimulos retudiſſe, qui ſuperbiæ vitium ſimplex non quiuit euincere? Aut quemadmodum credendus eſt inſertam carni luxuriam conculcaſſe, qui pecuniarum concupiſcentiam forinſecus ſitam, atq. a ſubſtantia noſtra alienam non valuit abdicare? Qua autē ratione bellum carnis & animæ triumphabit, qui idoneus non fuit morbum curare triſtitiæ? Quamlibet vrbs ſublimitate murorum & clauſarum portarum firmitate muniatur, poſterulæ vnius quamuis paruiſſimæ proditione vaſtabitur. Quid enim differt, vtrum per excelſa mœnia & ampla portarum ſpatia, an per cuniculi anguſti latibula pernicioſus hoſtis penetralibus ciuitatis irrepat?

De agone carnali etiam ſpiritalis agonis imitationem eſſe ſumendam. Cap. XII.

QVi in agone contendit, nō coronabitur niſi legitime certauerit. Qui naturales appetitus carnis optat ex- *2. Tim. 2.*

E tingue-

tinguere, extra naturam vitia collocata primitus ſuperare feſtinet. Si enim apoſtolicæ ſententiæ vim volumus experiri; quæ ſint agonis mundani leges ac diſciplina primitus debemus agnoſcere; vt ita demum harum comparatione ſcire poſſimus quid nos in ſpiritali agone certantes beatus Apoſtolus hoc exemplo voluerit edocere. In illis enim certaminibus quæ, ſecundum eundem Apoſtolum,
1. Cor. 9. corruptibilem coronam vincentibus parant, mos iſte ſeruatur, vt is qui ſe ad glorioſam coronam, & immunitatis priuilegio decoratam præparare contendit, & perfecta cupit agonis ſubire certamina, prius in Olympiacis ac Pythiis certaminibus indolem ſuæ iuuentutis ac rudimentorum robur oſtentet. In his ſiquidem iuniores qui has diſciplinas cupiunt profiteri, vtrum mereantur vel debeant ad eas admitti, tã eius qui iſtis certaminibus præſidet, quàm totius populi iudicio comprobantur. Cumq. diligenter examinatus quis primũ repertus fuerit nulla vitæ reſperſus infamia, deinde non ſeruitutis iugo ignobilis, & ob hoc indignus diſciplina vel congreſſu eorum qui hanc profitentur, fuerit iudicatus, tertio ſi artis, ſi fortitudinis digna præferat documenta; & iunioribus coæuiſq. decertans, peritiam pariter ac virtutem ſuæ demonſtrauerit iuuentutis, ac proficiens de ephebórum luctamine, perfectis iam viris & experientia longa probatis congredi permiſſus fuerit præſidentis examine, ſeque non ſolum parem virtutis eorum aſſidua colluctatione probauerit, verumetiam frequenter inter hos quoq. victoriæ palmam fuerit conſecutus; tum demum ad agonis præclara certamina merebitur peruenire, in quibus non niſi victoribus tantum, & his qui multarum coronarum ſtipendiis decorati ſunt, facultas conceditur decertandi. Si intelleximus carnalis agonis exemplum, ſpiritalis quoq. certaminis quæ diſciplina vel ordo ſit, comparatione huius debemus agnoſcere.

Quod niſi gulæ fuerimus vitio liberati nequaquam poſſimus ad pugnas interioris hominis peruenire. Cap. XIIII.

OPortet nos quoq. primum libertatem noſtram carnis
2. Petr. 2. ſubiectione monſtrare. A quo enim quis vincitur,
Ioan. 8. ei & ſeruus addicitur. Et: Omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. Cumq. nos nullã concupiſcentiæ turpis re-

ſperſos.

ſperſos infamia examen certamini præſidentis inuenerit, nec fuerimus ab eo vt ſerui carnis & ignobiles indigni Olympiacis vitiorum colluctationibus iudicati; tunc poterimus contra coæuos noſtros, id eſt, concupiſcentiam carnis, & motus ac perturbationes animæ inire certamen. Impoſſibile namq. eſt ſaturum ventrem pugnas interioris hominis experiri: nec bellis robuſtioribus attentari dignū eſt eum qui poteſt deiici leuiore conflictu.

Quomodo poſſit gulæ concupiſcentia ſuperari. Cap. XIV.

PRima ergo nobis eſt gulæ calcanda concupiſcentia, & eo vſq. extenuanda mens, non ſolum ieiuniis, verum etiam vigiliis, lectione quoque, & crebra compunctione cordis, in quibus ſe forſitan vel illuſam vel victam reminiſcitur ingemiſcens, nunc horrore vitiorum, nunc deſiderio perfectionis & integritatis accenſa; donec eiuſmodi curis ac meditationibus occupata pariter ac poſſeſſa, ipſius cibi refectionē non tam iucunditati conceſſam quàm oneris vice ſibi impoſitam recognoſcat, magiſq. eam neceſſariam corpori quàm deſiderabilem animæ ſentiat attributam. Quo ſtudio mētis & iugi compunctione detenti, laſciuiam carnis quæ fotu eſcarum vehementius inſoleſcit, & aculeos eius noxios retundemus; atq. ita fornacē corporis noſtri, quæ à rege Babyloniæ occaſiones peccatorum & vitia nobis iugiter ſubminiſtrante ſuccenditur, quibus naphthæ & picis vice acrius exuramur, vbertate lacrymarū & fletu cordis poterimus extinguere: donec Dei gratia, ſpiritu oris ſui in cordibus noſtris inſibilante, æſtus carnalis concupiſcentiæ penitus valeant conſopiri. Hæc eſt igitur nobis prima contentio, hæc noſtra velut in Olympiacis certaminibus prima probatio, gulæ ventriſq. concupiſcentiam deſiderio perfectionis extinguere. Ob quod ciborum non ſolum ſuperfluus appetitus virtutum contemplatione calcandus, ſed etiam ipſi naturæ neceſſarius tamquam caſtitati contrarius, non ſine cordis anxietate ſumendus eſt. Et ita demum vitæ noſtræ inſtituendus eſt curſus, vt nullum magis ſit tempus quo ſentiamus nos a ſpiritalibus ſtudiis reuocari, quàm quo deſcendere ad neceſſariam corporis curam eius fragilitate compellimur. Cumq. ad hanc neceſſitatem ſubmittimur, vſui potius vitæ quàm mentis deſiderio famulantes

Dan. 3.

titudinis refrigeſcas, ſed viue vt pauci, vt cum paucis in-
Matth. 20. ueniri merearis in regno Dei. Multi enim ſunt vocati, pau-
Luc. 12. ci vero electi. &: Puſillus eſt grex, cui complacuit patri hereditatem dare. Itaq. non leue noueris eſſe peccatum, perfectionem profeſſum quempiam, ea quæ ſunt imperfecta ſectari. Ad quem perfectionis ſtatum his gradibus atque hoc ordine peruenitur.

Quo ordine quis ad perfectionem valeat peruenire, per quam de timore Dei ad charitatem conſequenter aſcendat. Cap. XXXIX.

Prou. 9. PRincipium noſtræ ſalutis eiuſdemq. cuſtodia, ſicut dixi, timor Domini eſt. Per hunc enim & initium conuerſionis, & vitiorum purgatio, & virtutum cuſtodia, his qui imbuuntur ad viam perfectionis acquiritur. Qui cum penetrauerit hominis mentem, contemptum ei rerum omnium parit, obliuionem parentum, mundiq. ipſius gignit horrorem. Contemptu autem ac priuatione facultatum omnium, humilitas acquiritur. Humilitas vero his indiciis comprobatur. primo ſi mortificatas in ſe habeat omnes voluntates. ſecundo ſi non ſolum actuum ſuorum, verum etiam cogitationum nihil ſuum cælauerit ſeniorem. tertio ſi nihil ſuæ diſcretioni, ſed iudicio eius vniuerſa cōmittat, ac monita eius ſitiens libenter auſcultet. quarto ſi in omnibus ſeruet obedientiam, manſuetudinem, & patientiæ conſtantiam. quinto ſi non ſolum iniuriam inferat nulli, ſed ne ab alio quidem ſibimet irrogatam doleat atq. triſtetur. ſexto ſi nihil agat, nihil præſumat quod non vel communis regula vel maiorum cohortentur exempla. ſeptimo ſi omni vilitate contentus ſit, & ad omnia ſe quæ ſibi præbentur, velut operarium malum, iudicarit indignum. octauo ſi ſemetipſum cunctis inferiorem, non ſuperficie pronuntiet labiorum, ſed intimo cordis credat affectu. nono ſi linguam cohibeat, vel non ſit clamoſus in voce. decimo ſi non ſit facilis ac promptus in riſu. Talibus namq. indiciis & his ſimilibus humilitas vera dinoſcitur. Quæ cum fuerit in veritate poſſeſſa, confeſtim te
1. Ioan. 4. ad charitatem, quæ timorem non habet, gradu excellentiore perducet: per quam vniuerſa quæ prius non ſine poena formidinis obſeruabas, abſque vllo labore velut naturaliter incipies cuſtodire, non iam contemplatione ſup-

plicij

plicij vel timoris vllius, ſed amore ipſius boni & delecta-tione virtutum.

Quod non debeat monachus exempla perfectionis a multis expetere, ſed ab vno vel paucis. Cap. XL.

AD quod vt valeas facilius peruenire, exempla tibi ſunt imitationis ac vitæ perfectæ in congregatione commoranti, a paucis, immo ab vno vel duobus, non a pluribus expetenda. Nam præter id quod examinata vita atq. ad purum excocta reperitur in paucis, etiam iſtud ex hoc vtilitatis accedit, quod ad perfectionem propoſiti huius, ideſt, cœnobialis vitæ, diligentius quis vnius imbuitur ac formatur exemplo.

Quarum debilitatum ſimilitudinem ſuſcipere debeat, qui in cœnobio commoratur. Cap. XLI.

QVæ omnia vt poſſis conſequi, & ſub hac regula ſpiritali perpetuo perdurare, tria hæc in congregatione neceſſario cuſtodienda ſunt tibi. vt ſcilicet, ſecundũ Pſalmiſtæ ſententiã, qui ait: Ego autem tamquam ſurdus non audiebã, & ſicut mutus qui non aperit os ſuum: & factus ſum ſicut homo non audiens, & nõ habens in ore ſuo increpationes; tu quoq. velut ſurdus ac mutus & cæcus incedas, vt abſq; illius contemplatione qui tibi fuerit ad imitandũ merito perfectionis electus, vniuerſa quæcumq. videris minus ædificationis habentia, velut cæcus nõ videas; ne animatus eorum qui hæc agunt auctoritate vel forma, ad id quod deterius eſt, & quod ante damnaueras, traducaris. Si inobedientem, ſi contumacem, ſi detrahentem audieris, vel ſecus quàm tibi traditum eſt aliquid admittentem, non offendaris, nec ad imitandũ eum tali ſubuertaris exemplo; ſed vt ſurdus qui hæc penitus nec audieris, vniuerſa transmittas. Si tibi ingeruntur conuicia, ſi irrogantur iniuriæ, eſto immobilis, & vt mutus auſculta, ſemper hunc Pſalmiſtæ verſiculum in tuo corde decantans: Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſus me. obmutui & humiliatus ſum, & ſilui a bonis. Verum & quartum hoc præ omnibus excole, quod hæc quæ ſupra diximus tria commẽdet atq. ornet, ideſt, vt ſtultum te, ſecundum Apoſtoli ſententiam,

Pſal. 37.

Pſal. 38.

1. Cor. 3.

tentiam, facias in hoc mundo, vt ſis ſapiens. nihil ſcilicet diſcernens, nihil diiudicans ex his quæ tibi fuerint imperata; ſed cum omni ſimplicitate ac fide obedientiã ſemper exhibeas, illud tantummodo ſanctũ, illud vtile, illud ſapiens eſſe indicans, quidquid tibi vel lex Dei, vel ſenioris examen indixerit. Tali enim inſtitutione fundatus, ſub hac diſciplina poteris durare perpetuo, & de cœnobio nullis tẽtationibus inimici, nullis factionibus deuolueris.

Quod bonum patientiæ ſuæ non debeat monachus de aliorum ſperare virtute, ſed de ſua longanimitate. Cap. XLII.

ERgo patientiam tuam non debes de aliorum ſperare virtute; id eſt, vt tunc eam tantummodo poſſideas cũ a nemine fueris irritatus: quod † ne poſſit nõ euenire, tuæ non ſubiacet ꝑteſtati, ſed potius de humilitate tua & lon ganimitate, quæ in tuo pendet arbitrio.

al. vt poſſit

Recapitulatio expoſitionis per quam monachus ad perfectionem poſſit aſcendere. Cap. XLIII.

ET vt hæc omnia quæ latiori ſermone digeſta ſunt, cor di tuo facilius inculcẽtur, ac tenaciſſime tuis ſenſibus valeant inhærere; quoddam ex his breuiarium colligam; per quod poſſis breuitate & compendio mãdatorum memoriter vniuerſa complecti. Audi ergo paucis ordinem, per quem ſcandere ad perfectionem ſummam ſine vllo la bore ac difficultate perualeas. Principiũ noſtræ ſalutis ſa pientiæque, ſecundũ ſcripturas, timor Domini eſt. De timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris. De compun ctione cordis procedit abrenuntiatio, id eſt, nuditas & cõ temptus omnium facultatum. De nuditate humilitas procreatur. De humilitate mortificatio voluntatum generatur. Mortificatione voluntatum extirpantur atq. marceſcunt vitia vniuerſa. Expulſione vitiorum virtutes fructifi cant atq. ſuccreſcunt. Pullulatione virtutum puritas cordis acquiritur. Puritate cordis apoſtolicæ charitatis perfectio poſſidetur.

Prou. 9.

LIBRI IV. FINIS.

IOAN-

IOANNIS CASSIANI EREMITAE

DE SPIRITV GASTRIMARGIAE.

LIBER QVINCTVS.

Tranſitus de inſtitutis cœnobiorum ad colluctationem octo principalium vitiorum. Cap. I.

QVINCTVS nobis iuuante Deo liber iſte procuditur. Nam poſt quattuor libellos qui ſuper inſtitutis monachorum digeſti ſunt, nunc arripere colluctationẽ aduerſus octo principalia vitia, veſtris orationibus Domino confortante diſponimus. ideſt, primum Gaſtrimargiæ, quæ interpretatur gulæ concupiſcentia. ſecundum Fornicationis. tertium Philargyriæ, quod intelligitur auaritia, vel vt proprius exprimatur, amor pecuniæ. quartum Iræ. quinctum Triſtitiæ. ſextum Acediæ, quod eſt anxietas ſiue tædium cordis. ſeptimum Cenodoxiæ, quod ſonat vana ſeu inanis gloria. octauum Superbiæ. Quem ineuntes agonem, tuis precibus, o beatiſſime Papa Caſtor, nunc impenſius indigemus; vt primum naturas eorum, tam minutas, tam occultas, tamq. obſcuras inueſtigare condigne; deinde cauſas eorundem ſufficienter exponere; tertio vt idoneas curationes eorum ac remedia poſſimus inferre.

γαστριμαργία
φιλαργυρία
ἀκηδία
κενοδοξία

Quod cauſæ vitiorum ſicut in omnibus immorantur, ita ab omnibus ignorantur: & quod ad manifeſtandas eas Domini egeamus auxilio. Cap. II.

QVarum paſſionum cauſæ quemadmodum cum patefactæ fuerint traditionibus ſeniorũ ab omnibus protinus agnoſcuntur, ita priuſquam reuelentur cum ab ipſis vniuerſi vaſtemur, & in cunctis hominibus immorentur, ab omnibus ignorantur. Verum eas ita nos aliqualtenus explicare poſſe confidimus, ſi interceſſionibus veſtris ad nos quoq. ille qui per Eſaiam prolatus eſt ſermo Domini dirigatur: Ego ante te ibo, & potentes terræ humiliabo; portas æreas † conteram, & vectes ferreos † confringam,

Eſa. 45.
al. confringam
al. conterã

grauitate fundatur, alius humilitatis, alius cõtinentiæ virtute præfertur, alius ſimplicitatis gratia decoratur. hic magnanimitatis, ille miſericordiæ, iſte vigiliarum, hic taciturnitatis, ille laboris ſtudio ceteros ſupereminet. Et idcirco monachum ſpiritalia mella condere cupientem, velut apem prudentiſſimam debere vnamquamq. virtutem ab his qui eam familiarius poſſident deflorare, & in ſui pectoris vaſe diligẽter recondere; nec quid minus aliquis habeat diſcutere, ſed hoc tantum, quid virtutis habeat contemplari ſtudioſeq. decerpere. Cunctas namq. ſi ab vno volumus mutuari, aut difficile aut certe numquam idonea ad imitandum nobis exempla poterunt reperiri. Quia licet necdum Chriſtum omnia factum ſecundum Apoſtolum videamus in omnibus, tamen hoc modo poſſumus eum, id eſt, per partes in omnibus inuenire. De ipſo enim dicitur: Qui factus eſt nobis ex Deo ſapientia, iuſtitia, ſanctitas & redemptio. Dum ergo in alio ſapientia, in alio iuſtitia, in alio ſanctitas, in alio manſuetudo, in alio caſtitas, in alio humilitas, in alio patientia reperitur, membratim Chriſtus per vnumquemq. nunc ſanctorum diuiſus eſt. Concurrentibus vero vniuerſis in vnitatem fidei ac virtutis, reditur in virum perfectum, plenitudinem ſui corporis in ſingulorum membrorum compage ac proprietate perficiens. Donec ergo veniat illud tempus, quo ſit Deus omnia in omnibus, in præſenti poteſt hoc quo diximus modo, id eſt, per partes virtutum eſſe in omnibus Deus, licet nondum per plenitudinem earum omnia ſit in omnibus. Quia licet vnus religionis noſtræ ſit finis, profeſſiones tamen diuerſæ quibus ad Deum tendimus: ſicut in collationibus ſeniorum plenius diſputandum eſt. Ideoq. diſcretionis & continentiæ forma ab his eſt nobis peculiarius expetenda, a quibus virtutes has per gratiam Spiritus ſancti vberius videmus effluere. nõ quòd † vllus quæ in multos diuiſa ſunt ſolus poſſit acquirere, ſed vt in his bonis quorũ capaces eſſe poſſumus, ad eorũ nos imitationem qui ea peculiarius obtinuere tendamus.

Coloſſ. 3. *1. Cor. 1.* *Epheſ. 4.* *Coloſſ. 3.* *al. vnus*

Quod non poſsit ab omnibus vniformis ieiuniorum regula cuſtodiri. Cap. V.

Itaq. ſuper ieiuniorum modo haud poteſt facile vniformis regula cuſtodiri, quia nec robur vnum cunctis cor-

poribus ineſt, nec ſicut ceteræ virtutes animi ſolius rigore parantur. Et idcirco quia non in ſola fortitudine mentis animæq. conſiſtunt (cum corporis enim poſſibilitate participant,) talem his definitionem traditam nobis accepimus. diuerſum quidem eſſe refectionis tempus, ac modum, & qualitatem, pro impari ſcilicet corporum ſtatu vel ætate, vel ſexu; vnam tamen eſſe omnibus, pro mentis continentia atq. animi virtute, caſtigationis regulam. Neq. enim cunctis poſſibile eſt hebdomadibus protelare ieiunia, ſed ne triduana quidem vel biduana inedia refectionẽ cibi differre. A multis quippe ægritudine, & maxime ſenio iam †defeſſis, ne vſq. ad occaſum quidem ſolis ieiunium ſine afflictione toleratur. Non omnibus infuſorum leguminum eſus conuenit eneruatus, nec cunctis purorum olerum habilis eſt parſimonia, nec vniuerſis ſicci panis refectio caſtigata conceditur. Alius quantitate librarum duarum ſaturitatem non ſentit, alius libræ vnius ſiue vnciarum ſex edulio prægrauatur; attamen vnus in omnibus his continentiæ finis eſt, ne quis iuxta menſuram capacitatis ſuæ ſaturitatis oneretur ingluuie. Non enim qualitas ſola, ſed etiam quãtitas eſcarum aciem cordis obtundit, ac mente cum carne pariter impinguata, noxium vitiorum fomitem igneumq. ſuccendit.

al. defectis

Quod non ſolo vino mens inebriatur. Cap. VI.

QVilibet eſcis refectus vẽter ſeminaria luxuriæ parit, nec præualet mens diſcretionum gubernacula moderari, ciborum pondere præfocata. Non ſola crapula vini mentem inebriare conſueuit, ſed cunctarum eſcàrum nimietas vacillantem eã ac nutabundam reddit, omniq. integritatis ac puritatis contemplatione deſpoliat. Sodomitis cauſa ſubuerſionis atq. luxuriæ, non vini crapula, ſed ſaturitas extitit panis. Audi Dominum per prophetam Hieruſalem increpantem: Quid enim peccauit ſoror tua Sodoma, niſi quia panem ſuum in ſaturitate & abundantia comedebat? Et quia per ſaturitatem panis inextinguibili carnis fuerant ardore ſuccenſi, iudicio Dei cælitus ſunt igne ſulphureo concremati. Quòd ſi illos ſola nimietas panis ad tam præruptum præcipitium flagitiorum vitio ſatietatis impegit; quid cenſendum eſt de his qui vegeto corpore perceptionem carnium ac vini immoderata vber-

Ezech. 16. *Gen. 19.*

vbertate præſumunt, non quantum expetit imbecillitas, ſed quantum animi libido ſuggerit vſurpantes?

Qua ratione infirmitas carnis puritatem cordis nequeat impedire. Cap. VII.

INfirmitas carnis ad puritatem cordis non officit, ſi hæc tantũmodo quæ fragilitas, non quæ voluptas exigit vſurpentur. Facilius vidimus viros qui ab eſcis corpulentioribus omnimodis temperarẽt, quàm moderate vſos pro neceſſitate conceſſis; & qui totũ ſibi pro continentiæ amore denegarent, quàm qui eas ſub infirmitatis occaſione ſumentes menſuram ſufficientiæ cuſtodirent. Habet etiam corporis imbecillitas continentiæ ſuæ palmam, dummodo eſcis defectioni carnis indultis adhuc indigentem ſe refectione defraudet; tantumq. eſus indulgeat, quantum ſufficere ad viuendi vſum temperantiæ diſcretio rigida iudicarit, non quantum deſiderij appetitus expoſcit. Eſculentiores cibi vt procurant corporis ſanitatem, ita caſtitatis non adimunt puritatem, ſi cum moderatione ſumantur. Quidquid enim fortitudinis eſu eorum percipitur, ægritudinis labore ac defectione conſumitur. Quamobrem vt nulli ſtatui virtus parſimoniæ adimitur, ita ne integritatis quidem conſummatio denegatur.

Quo perfecta continentia fine eſca ſumenda ſit. Cap. VIII.

VEriſſima eſt itaq. patrum probatiſſimaq. ſententia, ie iuniorum & continentiæ modum in menſura parcitatis tantum & caſtigatione conſiſtere: & hunc eſſe perfectæ virtutis in commune omnibus finem, vt eſcis quas ſumere ſuſtentandi corporis neceſſitate compellimur, adhuc in appetitu earum poſiti temperemus. Quamuis enim quis corpore ſit infirmus, perfectam virtutem æque quàm robuſtus ac ſanus in omnibus poſſidebit, ſi deſideria quæ fragilitas carnis exigit, mentis rigore caſtiget. Apoſtolus namq. ait: Et carnis curam ne feceritis in deſideriis. Non ergo curam eius omnimodis interdixit, ſed vt in deſideriis fieret, denegauit. Voluptuoſam ademit diligentiam carnis, gubernationem vitæ neceſſariam non excluſit: illud ne indulgentiá carnis ad deſideriorum occupationes noxias deuoluamur, hoc vero ne corruptum noſtro vitio corpus ſpiritales ac neceſſarias functiones implere non poſſit. Rom. 13.

De

De menſura caſtigationum aſſumendarum, remedioq. ieiunij. Cap. IX.

SVmma igitur continentiæ non ſola temporis ratione, nec eſcarum qualitate tantummodo, ſed antè omnia conſcientiæ iudicio colligenda eſt. Tantum enim debet vnuſquiſq. ſibi frugalitatis indicere, quantum corporeæ obluctationis pugna depoſcit. Vtilis quidem & omnimodis obſeruanda eſt canonica ieiuniorum cuſtodia; ſed niſi hanc frugi fuerit ciborum refectio ſubſecuta, ad integritatis calcem non poterit peruenire. Longorum namq. ieiuniorum inedia, ſaturitate corporis ſubſequente, laſſitudinem potius temporalem, quàm puritatem caſtitatis acquirit. Integritas mentis ventris cohæret inediæ. Non habet perpetuam caſtimoniæ puritatem, quiſquis non iugem temperantiæ æqualitatem tenere contentus eſt. Quamuis enim diſtricta ſint ieiunia, ſuccedente ſuperflua remiſſione vacuantur, & in Gaſtrimargiæ vitium protinus collabuntur. Melior eſt rationabilis cum moderatione quotidiana refectio, quàm per interualla arduum longumq. ieiunium. Nouit immoderata inedia non modo mentis labefactare conſtantiam, ſed etiam orationum efficaciam reddere laſſitudine corporis eneruatam.

Ad conſeruandam mentis & corporis puritatem abſtinentiam ciborum non poſſe ſufficere. Cap. X.

AD integritatem mentis & corporis cõſeruandam abſtinentia ciborum ſola non ſufficit, niſi fuerint ceteræ quoq. virtutes animæ coniugatæ. Humilitas igitur primitus obedientiæ virtute, & cordis contritione, corpõriſq. fatigatione diſcenda eſt. Pecuniarum non ſolum eſt vitanda poſſeſſio, ſed etiam deſiderium earum penitus extirpandum. Non enim eas ſufficit non habere, quod plerumq. ſolet etiam ex neceſſitate deſcendere; ſed ne ipſam quidem, ſi forte oblatæ fuerint, habendi recipere voluntatem. Iræ conterẽdus eſt furor, Triſtitiæ ſuperãda deiectio, Cenodoxia, id eſt, vana gloria contemnenda, Superbiæ calcandus eſt faſtus, mentis quoq. ipſius inſtabiles vagiq. diſcurſus aſſidua Dei memoria refrænandi. Totienſq. nobis eſt ad contemplationẽ Dei lubrica cordis noſtri peruagatio reducẽda, quotiẽs ſubtilis hoſtis ab hoc intuitu mẽtẽ captiuare pertẽtans, receſſibus noſtri cordis irrepſerit.

Con-

Concupiſcentias cordis non extingui niſi omni exturpatione vitiorum. Cap. XI.

IMpoſſibile namq. eſt extingui ignita corporis incentiua, priuſquam ceterorum quoq. principalium vitiorum fomites radicitus excidantur; de quibus ſingillatim diſtinctis libellis ſuo loco, donante Domino, differemus. Nunc vero propoſitum nobis eſt de Gaſtrimargia, id eſt, gulæ concupiſcentia, contra quam nobis primus conflictus eſt, diſputare. Numquam igitur poterit ardentis concupiſcentiæ ſtimulos inhibere, quiſquis deſideria gulæ refrænare nequiuerit. Interioris hominis caſtitas, virtutis huius conſummatione diſcernitur. Numquam enim robuſtioribus æmulis colluctari poſſe confidas eum, quem in leuiore conflictu conſpexeris ab infirmioribus paruiſq. ſuperari. Cunctarum namq. virtutum vna natura eſt, licet in multas diuidi ſpecies & vocabula videatur; ſicut auri vna ſubſtantia eſt, licet per multa variaq. monilium genera pro artificum videatur ingenio ac voluntate diſtincta. Itaq. nullam perfecte poſſidere probabitur, quiſquis eliſus in earum parte dinoſcitur. Quo enim modo flagrantes æſtus concupiſcentiæ, qui non ſola inſtigatione corporis, ſed & etiam mentis vitio ſuccenduntur, extinxiſſe credendus eſt, qui aculeos iræ cordis ſolius intemperantia prorumpentes mitigare non potuit? Aut quonam modo putandus eſt carnis animæq. laſciuientes ſtimulos retudiſſe, qui ſuperbiæ vitium ſimplex non quiuit euincere? Aut quemadmodum credendus eſt inſertam carni luxuriam conculcaſſe, qui pecuniarum concupiſcentiam forinſecus ſitam, atq. a ſubſtantia noſtra alienam non valuit abdicare? Qua autẽ ratione bellum carnis & animæ triumphabit, qui idoneus non fuit morbum curare triſtitiæ? Quantalibet vrbs ſublimitate murorum & clauſarum portarum firmitate muniatur, poſterulæ vnius quamuis paruiſſimæ proditione vaſtabitur. Quid enim differt, vtrum per excelſa mœnia & ampla portarum ſpatia, an per cuniculi anguſti latibula perniciosus hoſtis penetralibus ciuitatis irrepat?

De agone carnali etiam ſpiritalis agonis imitationem eſſe ſumendam. Cap. XII.

QVi in agone contendit, nõ coronabitur niſi legitime certauerit. Qui naturales appetitus carnis optat ex- 2. Tim. 2.

E tungue-

tinguere, extra naturam vitia collocata primitus ſuperare feſtinet. Si enim apoſtolicæ ſententiæ vim volumus experiri, quæ ſint agonis mundani leges ac diſciplina primitus debemus agnoſcere; vt ita demum harum comparatione ſcire poſſimus quid nos in ſpiritali agone certantes beatus Apoſtolus hoc exemplo voluerit edocere. In illis enim certaminibus quæ, ſecundum eundem Apoſtolum,
1. Cor. 9. corruptibilem coronam vincentibus parant, mos iſte ſeruatur, vt is qui ſe ad glorioſam coronam, & immunitatis priuilegio decoratam præparare contendit, & perfecta cupit agonis ſubire certamina, prius in Olympiacis ac Pythiis certaminibus indolem ſuæ iuuentutis ac rudimentorum robur oſtentet. In his ſiquidem iuniores qui has diſciplinas cupiunt profiteri, vtrum mereantur vel debeant ad eas admitti, tã eius qui iſtis certaminibus præſidet, quàm totius populi iudicio comprobantur. Cumq. diligenter examinatus quis primũ repertus fuerit nulla vitæ reſperſus infamia, deinde non ſeruitutis iugo ignobilis, & ob hoc indignus diſciplina vel congreſſu eorum qui hanc profitentur, fuerit iudicatus, tertio ſi artis, ſi fortitudinis digna præferat documenta; & iunioribus coæuiſq. decertans, peritiam pariter ac virtutem ſuæ demonſtrauerit iuuentutis, ac proficiens de epheborum luctamine, perfectis iam viris & experientia longa probatis congredi permiſſus fuerit præſidentis examine, ſeque non ſolum parem virtutis eorum aſſidua colluctatione probauerit, verumetiam frequenter inter hos quoq. victoriæ palmam fuerit conſecutus; tum demum ad agonis præclara certamina merebitur peruenire, in quibus non niſi victoribus tantum, & his qui multarum coronarum ſtipendiis decorati ſunt, facultas conceditur decertandi. Si intelleximus carnalis agonis exemplum, ſpiritalis quoq. certaminis quæ diſciplina vel ordo ſit, comparatione huius debemus agnoſcere.

Quod niſi gulæ fuerimus vitio liberati nequaquam poſſimus ad pugnas interioris hominis peruenire. Cap. XIII.

OPortet nos quoq. primum libertatem noſtram carnis
2. Petr. 2. ſubiectione monſtrare. A quo enim quis vincitur,
Ioan. 8. ei & ſeruus addicitur. Et: Omnis qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati. Cumq. nos nulla concupiſcentiæ turpis reſperſos,

ſperſos infamia examen certamini præſidentis inuenerit, nec fuerimus ab eo vt ſerui carnis & ignobiles indigni Olympiacis vitiorum colluctationibus iudicati; tunc poterimus contra coæuos noſtros, id eſt, concupiſcentiam carnis, & motus ac perturbationes animæ inire certamen. Impoſſibile namq. eſt ſaturum ventrem pugnas interioris hominis experiri: nec bellis robuſtioribus attentari dignũ eſt eum qui poteſt deiici leuiore conflictu.

Quomodo poſsit gulæ concupiſcentia ſuperari. Cap. XIV.

PRima ergo nobis eſt gulæ calcanda concupiſcentia, & eo vſq. extenuanda mens, non ſolum ieiuniis, verum etiam vigiliis, lectione quoque, & crebra compunctione cordis, in quibus ſe forſitan vel illuſam vel victam reminiſcitur ingemiſcens, nunc horrore vitiorum, nunc deſiderio perfectionis & integritatis accenſa; donec eiuſmodi curis ac meditationibus occupata pariter ac poſſeſſa, ipſius cibi refectionẽ non tam iucunditati conceſſam quàm oneris vice ſibi impoſitam recognoſcat, magiſq. eam neceſſariam corpori quàm deſiderabilem animæ ſentiat attributam. Quo ſtudio mẽtis & iugi compunctione detenti, laſciuiam carnis quæ fotu eſcarum vehementius inſoleſcit, & aculeos eius noxios retundemus; atq. ita fornacẽ corporis noſtri, quæ à rege Babyloniæ occaſiones peccatorum & vitia nobis iugiter ſubminiſtrante ſuccenditur, quibus naphthæ & picis vice acrius exuramur, vbertate lacrymarũ & fletu cordis poterimus extinguere: donec Dei gratia, ſpiritu oris ſui in cordibus noſtris inſibilante, æſtus carnalis concupiſcentiæ penitus valeant conſopiri. Hæc eſt igitur nobis prima contentio, hæc noſtra velut in Olympiacis certaminibus prima probatio, gulæ ventriſq. concupiſcentiam deſiderio perfectionis extinguere. Ob quod ciborum non ſolum ſuperfluus appetitus virtutum contemplatione calcandus, ſed etiam ipſi naturæ neceſſarius tamquam caſtitati contrarius, non ſine cordis anxietate ſumendus eſt. Et ita demum vitæ noſtræ inſtituendus eſt curſus, vt nullum magis ſit tempus quo ſentiamus nos a ſpiritalibus ſtudiis reuocari, quàm quo deſcendere ad neceſſariam corporis curam eius fragilitate compellimur. Cumq. ad hanc neceſſitatem ſubmittimur, vſui potius vitæ quàm mentis deſiderio famulantes

Dan. 3.

quantocius ab ea, velut a ſalutaribus nos ſtudiis retrahente, ſubtrahi feſtinemus. Nequaquã enim poterimus eſcarum præſentium ſpernere voluptates, niſi mens contemplationi diuinæ defixa, amore virtutum potius & pulchritudine rerũ cæleſtiũ delectetur. Et ita quis velut caduca deſpiciet vniuerſa præſentia, cum ad ea quæ immobilia ſunt & æterna, inſeparabiliter defixerit mentis obtutum; adhuc in carne poſitus futuræ commorationis beatitudinẽ iam corde contemplans.

Quomodo ad cuſtodiendam cordis ſui puritatem monachus ſemper eſſe debet intentus. Cap. XV.

VElut ſi quis immania virtutum præmia in ſublimi quibuſdam paruis indiciis deſignata, perſpicaciſſimis oculorum obtutibus cum teli directione tendentibus ferire feſtinet, ſciens immenſam gloriæ palmam & remunerationis præmia in eorum confixione conſiſtere, oculorum aciem ab omni intuitu auertens, illuc dirigat neceſſe eſt, vbi ſummam remunerationis & præmij perſpicit collocatam: amiſſurus proculdubio peritiæ palmam & remunerationem virtutis, ſi quantulumcumq. contemplationis eius acies deuiauerit.

Quod monachus ſecundum Olympiaci certaminis morem non poſſit ſpiritales conficere pugnas, niſi obtinuerit bella carnalia. Cap. XVI.

ITaq. ventris & gulæ concupiſcentia hoc intuitu ſuperata, nec ſerui carnis, nec infames vitiorum nota pronũtiati, velut in Olympiacis diſciplinis, iudicabimur ſuperiorum quoq. certaminũ digni eſſe conflictu; præmiſſiſq. huiuſcemodi documentis, ſpiritalibus quoq. nequitiis cõgredi poſſe credemur; quæ non niſi victoribus tantum & his qui merentur in ſpiritali agone contendere, concertare dignantur. Illud enim eſt cunctorũ luctaminũ velut quoddam ſolidiſſimũ fundamentũ; vt primitus carnaliũ deſideriorum incentiua perimantur. Nam nullus carne propria nõ deuicta legitime poterit decertare. Et qui legitime non
2. Tim. 2. decertat, ſine dubio nec in agone confligere, nec coronæ gloriam victoriæ gratia poterit promereri. Quòd ſi hoc fuerimus ſuperati certamine, velut ſerui carnalis concupiſcentiæ comprobati, & per hoc nec libertatis nec robo-

ris inſignia præferentes, a ſpiritalium congreſſionum conflictu, vt indigni ſerui non ſine confuſionis nota protinus repellemur. Omnis enim qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Diceturq. nobis per beatum Apoſtolum cum his inter quos fornicatio nominatur: Tentatio vos non apprehendit, niſi humana. Non enim merebimur mentis robore conquiſito grauiores pugnas nequitiarum cæleſtiũ experiri, qui carnem fragilem reſiſtentem ſpiritui noſtro ſubiugare nequiuimus. Quod Apoſtoli teſtimonium non intelligentes quidam, poſuerunt pro indicatiuo optatiuũ modum, id eſt: Tentatio vos non apprehendat, niſi humana. Quod ab ipſo magis dici manifeſtum eſt non optantis ſed pronuntiantis vel exprobrantis affectu. Ioan. 8. 1. Cor. 10. εἴληφεν

Quod fundamentum ac baſis ſpiritalis agonis in Gaſtrimargiæ ſit certamine collocata. Cap. XVII.

VIs audire verum athletam Chriſti legitimo agonis iure certantem? Ego igitur, inquit, ſic curro, nõ quaſi in incertum; ſic pugno, non quaſi aerem verberans; ſed caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio, ne aliis prædicans ipſe reprobus efficiar. Vides vt in ſeipſo, id eſt, in carne ſua colluctationum ſummam velut in baſe quadam firmiſſima ſtatuerat, & prouentum pugnæ in ſola caſtigatione carnis & in ſubiectione ſui corporis collocarat. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum. Non currit in incertum qui cæleſtem Hieruſalem conſpiciẽs, defixum habet quo ſibi cordis ſui indeflexibilis ſit dirigenda pernicitas. Non currit in incertum qui obliuiſcens poſteriora, ad ea quæ priora ſunt extendit ſe, ad deſtinatum perſequens brauiũ ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu; quo ſemper dirigens ſuæ mentis obtutum, & ad eum omni cordis præparatione feſtinans, cum fiducia proclamat: Bonum agonem certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui. Et quia ſe nouerat poſt odorem vnguentorum Chriſti præ-peti conſcientiæ deuotione infatigabiliter cucurriſſe, & ſpiritalis agonis certamen carnis caſtigatione viciſſe, cũ fiducia infert, & dicit: De cetero repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Et vt nobis quoq. ſimilem retributionis ſpem aperiret, ſi in agone curſus iſtius imitari eum velimus, adiecit: Non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt ad- 1. Cor. 9. Ibid. Philip. 3. 2. Tim. 4. Cant. 1. 2. Tim. 4. Ibid.

uentum eius; participes nos coronæ ſuæ in die iudicij fore pronuntians, ſi diligentes aduentum Chriſti, non illum tantum qui etiam nolentibus apparebit, ſed etiam hunc qui quotidie in ſanctis commeat animabus, victoriam certaminis caſtigatione corporis acquiramus. De quo aduen-
Ioan. 14. tu Dominus in Euangelio: Ego, inquit, & pater meus veniemus ad eum, & manſionem apud eum faciemus. Et ite-
Apoc. 3. rum: Ecce ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipſe mecum.

Per quot genera certaminum atq. palmarum beatus Apoſtolus ad coronam ſublimiſsimi agonis aſcenderit. Cap. XVIII.

NEc tamen agonem curſus tantummodo ſe conſummaſſe deſcribit cum dicit: Sic curro, non quaſi in incertum; quod ſpecialiter refertur ad intentionem mentis & feruorem ſpiritus ſui, quo toto Chriſtum ſequebatur ardore, cum ſponſa decantans: Poſt te in odorē vnguentorū tuórum curremus. & iterum: Adhæſit anima mea poſt te; ſed etiam aliud colluctationis genus ſe viciſſe teſtatur, dicens: Sic pugno, non quaſi aerem verberans; ſed caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio. Quod proprie ad continentiæ labores & corporale ieiunium atq. afflictionem carnis pertinet; per hanc ſe pugilem quendam ſtrenuum ſuæ carnis eſſe deſcribens, nec in vanum aduerſus eam ictus continentiæ exercuiſſe deſignās, ſed triumphum pugnæ mortificatione ſui corporis acquiſiſſe; quo verberibus continentiæ caſtigato, & cæſtibus ieiuniorum eliſo, victori ſpiritui immortalitatis coronam & incorruptionis contulit palmam. Vides legitimum colluctationis ordinem, & ſpiritalium certaminum contemplaris euentum, quemadmodum athleta Chriſti adeptus de rebellatrice carne victoriam, ſubiecta illa quodammodo †non pedibus ſuis, vt ſublimis triumphator inuehitur. Et idcirco nō currit in incertum, quia confidebat vrbem ſanctam Hieruſalem cæleſtem ſe protinus ingreſſurum. Sic pugnat ieiuniis ſcilicet & afflictione carnali, non quaſi aerem verberans, id eſt, in vanum ictus continentiæ porrigens, per quos non aerem vacuum, ſed illos ſpiritus qui in eo verſantur, caſtigatione ſui corporis verberabat. Qui enim di-
Ibid. cit: Non quaſi aerem verberans; oſtendit ſe tametſi non

aerem

Marginal notes: *1. Cor. 9.* (Sic curro); *Cant. 1.* (Poſt te); *Pſal. 62.* (Adhæſit); *1. Cor. 9.* (Sic pugno); *al. deeſt, non* (†non)

aerem vacuum & inanem, aliquos tamen in aere verberare. Et quia hæc certaminum genera ſuperarat, & ditatus multarum coronarum ſtipendiis incedebat;non immerito robuſtiorum incipit hoſtium ſubire luctamina, ac prioribus æmulis triumphatis, cum fiducia proclamat & dicit: Iam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. *Epheſ. 6.*

Quod athletæ Chriſti donec in corpore commoratur pugna non deſit. Cap. XIX.

Athletæ Chriſti in corpore commoranti, numquam †deſit colluctationũ palma;ſed quanto magis triumphorum ſucceſſibus creuerit, tanto ei etiam colluctationum robuſtior ordo ſuccedit. Subiugata etenim carne atque deuicta, quantæ aduerſariorum cohortes, quanta hoſtium agmina aduerſum victorem triumphis eius inſtigata conſurgunt? ſcilicet, ne pacis otio miles Chriſti lenteſcens incipiat obliuiſci colluctationum ſuarum glorioſa certamina, ac ſecuritatis inertia diſſolutus, præmiorum ſtipendiis ac triumphorum meritis defraudetur. Itaque ſi ad hos triumphorum gradus cupimus creſcente virtute conſcendere, eodem nos quoq. ordine oportet præliorum inire certamina, & primum cum Apoſtolo dicere: Sic pugno, non quaſi aerem verberans; ſed caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio. vt hoc conflictu ſuperato, rurſus cum eo poſſimus dicere: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Aliter enim congredi cum illis nullo modo poterimus, nec ſpiritales pugnas merebimur experiri, carnali deiecti conflictu, & colluctatione ventris eliſi; meritoq. nobis ab Apoſtolo cum exprobratione dicetur: Tentatio vos non apprehendit, niſi humana.

al. deficit · *1. Cor. 9.* · *Epheſ. 6.* · *1. Cor. 10.*

Quod non debeat monachus ſumendi cibi tempus excedere, ſi vult ad pugnas interiorum certaminum peruenire. Cap. XX.

Igitur monachus ad pugnas interiorum certaminum cupiens peruenire, hanc in primis ſibimet cautionem in-

dicat, vt non potus quidquam, non eſus, vlla oblectatione deuictus, ante ſtationem legitimam, communemq. refectionis horam, extra menſam percipere ſibimet prorſus indulgeat; ſed ne refectione quidem tranſacta, ex his præſumere ſibi quantulumcumq. permittat: ſimiliter quoq. canonicum ſomni tempus menſuramq. cuſtodiat. Eodem namq. ſtudio iſtæ ſunt mentis amputandæ laſciuiæ, quo meretricationis vitium deſecandum. Qui enim gulæ ſuperfluos appetitus inhibere non potuit, quomodo æſtus carnalis concupiſcentiæ valebit extinguere? Et qui non quiuit paſſiones in propatulo ſitas paruaſq. compeſcere, quemadmodum occultas, nulloq. hominum teſte prurientes, moderatrice diſcretione poterit debellare? Et idcirco per ſingulos motus & in quolibet deſiderio robur animæ comprobatur: quæ ſi in minimis apertiſq. cupiditatibus ſuperatur, quid in maximis ac fortioribus occultiſq. ſuſtineat, vnicuiq. ſua conſcientia teſtis eſt.

De interiori monachi pace, & abſtinentia ſpiritali. Cap. XXI.

NOn enim eſt nobis aduerſarius extrinſecus formidandus; in nobiſmetipſis hoſtis incluſus eſt. Inteſtinum nobis quotidie geritur bellum: deuicto eo omnia quæ forinſecus ſunt reddentur infirma, ac militi Chriſti vniuerſa pacata erunt & ſubdita. Non habebimus aduerſarium nobis extrinſecus metuẽdum, ſi ea quæ intra nos ſunt, ſpiritui deuicta ſubdantur. Nec ſolum nobis iſtud ieiunium viſibilium ciborum ad perfectionem cordis, & corporis puritatem ſufficere poſſe credamus, niſi huic fuerit animæ quoq. ieiunium copulatum. Habet namq. & illa ſuos noxios cibos, quibus impinguata etiam ſine eſcarũ abundantia ad luxuriæ prærupta deuoluitur. Detractio cibus eius eſt, & quidem perſuauis. Ira etiam cibus eius eſt, licet minime lenis; ad horam tamen infelici eam eſu paſcens, ac pariter letali ſapore proſternens. Inuidia cibus eſt mentis, virulentis eam ſuccis corrumpens, & proſperitatis alienæ ſucceſſibus iugiter miſeram excruciare non deſinens. Cenodoxia, id eſt vana gloria, cibus eſt eius, qui delectabili eam eſca permulcet ad tempus, poſt vero vacuam omniq. virtute ſpoliatam reddit ac nudam, cunctis eam ſpiritalibus fructibus ſterilem inanemq. dimittens: ita vt non ſolum immanium laborum faciat merita depe-

rire,

rire, verumetiam ſupplicia maiora conquirat. Omnis concupiſcentia & peruagatio cordis inſtabilis, paſtus quidam eſt animæ, noxiis eſcis eam nutriens; expertem vero cæleſtis panis ac ſolidi cibi in poſterum derelinquens. Ab his itaque, quanta nobis eſt virtus, ſacratiſſimo ieiunio continentes, vtilem habebimus commodamq. obſeruantiam ieiunij corporalis. Labor namq. carnalis ſpiritus contritioni coniunctus, acceptiſſimum Deo ſacrificiū dignumque ſanctitatis habitaculum puris mundiſq. receſſibus exhibebit. Ceterum ſi corporaliter ieiunantes pernicioſiſſimis animæ vitiis implicemur, nihil nobis proderit carnalis afflictio pretioſiore parte polluta. per eam ſcilicet ſubſtantiam delinquentibus nobis, qua efficimur habitaculum Spiritus ſancti. Non enim tam corruptibilis caro, quàm cor mundum habitaculum Dei templumq. Spiritus ſancti efficitur. Oportet ergo exteriore homine ieiunante, interiorem quoq. ſimiliter a cibis noxiis temperare: quem præcipue exhiberi mundum Deo, vt hoſpitem in ſe Chriſtum recipere mereatur, beatus Apoſtolus monet his verbis: In interiore, inquiēs, homine Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris. *Epheſ. 3.*

Quod idcirco nos oporteat exercere continentiam corporalem, vt per ipſam perueniamus ad ſpiritale ieiunium. Cap. XXII.

NOuerimus itaque nos idcirco laborem continentiæ corporalis impēdere, vt ad puritatem cordis hoc poſſimus ieiunio peruenire. Ceterum labor a nobis impenditur in caſſum, ſi hunc quidem contemplatione finis infatigabiliter ſuſtentemus, finem vero propter quem tolerauimus afflictiones tantas, obtinere nequeamus. meliuſque fuit interdictis eſcis animæ temperaſſe, quàm voluntariis minuſq. noxiis corporaliter ieiunaſſe. In his enim ſimplex & innoxia creaturæ Dei perceptio eſt, nihil per ſemetipſam habens peccati; in illa vero primitus fratrum pernicioſa deuoratio, de qua dicitur: Noli diligere detrahere, ne eradiceris. *Prou. 20. ſec. LXX.* Et de ira atq. inuidia beatus Iob dicit: Etenim ſtultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia. *Iob. 5.* Simulq. notandum, quòd qui iraſcitur ſtultus, & qui inuidet paruulus indicetur. Ille namq. non immerito ſtultus iudicatur, voluntarie ſibi mortem iræ ſtimulis incitatus inducens: & hic dum liuet, paruulum, minoremq.

ſe pro-

ſe probat. Dum enim inuidet, teſtatur maiorem eſſe eum cuius proſperitate cruciatur.

Qualis eſſe monachi cibus debeat. Cap. XXIII.

IGitur eligendus eſt cibus non tantum qui concupiſcentiæ flagrantis æſtus temperet, minuſq. ſuccendat, verumetiam qui ad parandum ſit facilis;& quem ad comedendum oportuniorem vilioris pretij compendium præſtet;quiq. ſit conuerſationi fratrum vſuiq. communis. Triplex enim natura eſt Gaſtrimargiæ. vna quæ canonicam refectionis horã præuenire cõpellit: alia quæ tantummodo ventris ingluuie & ſaturitate quarũlibet gaudet eſcarum: tertia quæ accuratioribus epulis & eſculentioribus oblectatur. Ideoq. aduerſus eam neceſſe eſt monachũ obſeruantiam triplicem cuſtodire. id eſt, vt primum legitimum tempus abſolutionis expectet: deinde vt caſtiget & refrænet deſiderium carnis: tertio vt qualibuſcumq. eſcis etiã vilioribus contentus ſit. Quidquid enim extra conſuetudinem præſumitur vſumq. communem, vt vanæ gloriæ atq. oſtentationis morbo pollutum, antiquiſſima patrum traditio notat; nec quemquam ex his quos merito ſcientiæ ac diſcretionis enituiſſe peruidimus, vel quos ad imitandum gratia Chriſti velut ſplendidiſſima luminaria omnibus prælocauit, eſu panis qui apud eos vilis habetur ac facilis, abſtinuiſſe cognouimus; nec eorum quempiam qui hanc regulam declinantes, prætermiſſo panis vſu, leguminum vel olerum ſeu pomorum refectionem ſectati ſunt, inter probatiſſimos habitum aliquando conſpeximus, ſed ne diſcretionis quidem aut ſcientiæ gratiam conſecutum. Non ſolum enim ceteras inuſitatas eſcas expetere monachum non debere decernunt, ne videlicet curſus eius velut in propatulo cunctis expoſitus, inanis factus ac vacuus cenodoxiæ morbo depereat, ſed ne ipſam quoq. ieiuniorum caſtigationem communem cuiquam facile patefieri oportere pronuntiant; verum quantum fieri poteſt contegi pariter & abſcondi. Aduentantibus autem fratribus magis humanitatis ac dilectionis offerri debere virtutem, quàm cõtinentiæ diſtrictionem & quotidiani propoſiti rigorem manifeſtari, probabilius cenſuerunt; nec quid voluntas vtilitaſq. noſtra ſeu deſiderij ardor expoſcat attendere, ſed quod aduenientis requies vel infirmitas exigit præponere, & gratanter implere.

Quod

Quod in Aegypto indifferenter vidimus ſub aduentu noſtro ſolui quotidiana ieiunia. Cap. XXIV.

CVm de Syriæ partibus ſeniorum ſcita diſcere cupientes, Aegypti prouinciam petiſſemus, ibiq. tanta cordis alacritate nos ſuſcipi miraremur, vt nulla prorſus, ſicut fueramus in Palæſtinæ monaſteriis inſtituti, vſq. ad præſtitutam ieiunij horam refectionis regula ſeruaretur, ſed abſq. legitimis quartæ, ſextæq. feriæ, quocumq. perrexiſſemus, quotidiana ſtatio ſolueretur: quidam ſeniorū percunctantibus nobis cur ita. indifferenter apud eos præterirentur quotidiana ieiunia, reſpondit: Ieiunium ſemper eſt mecum; vos autem continuo dimiſſurus mecum iugiter tenere non poſſum. Et ieiunium quidem licet vtile ſit ac iugiter neceſſarium, tamen voluntarij muneris eſt oblatio. Opus autem charitatis impleri, exigit præcepti neceſſitas. Itaq. ſuſcipiens in vobis Chriſtum, reficere eum debeo: deducens autem vos, humanitatem eius obtentu præbitam, diſtrictiore ieiunio in memetipſo potero compenſare. Non enim poſſunt filij ſponſi ieiunare, donec cū illis eſt ſponſus. Cū autem diſceſſerit, tunc illi ieiunabūt. *Matth. 9.*

De continentia ſenis, qui ita ſexies cibum ſumpſit, vt ſeruaret eſuriem. Cap. XXV.

QVidam ſeniorum cum reficientem me, vt adhuc paululum quid ederem hortaretur, iamq. me non poſſe dixiſſem; reſpondit: Ego iam ſexies diuerſis aduenientibus fratribus menſam poſui, hortanſq. ſingulos, cum omnibus cibum ſumpſi, & adhuc eſurio; & tu primitus nūc reficiens, iam te non poſſe dicis?

De eo ſene, qui in cella ſua eſcam numquam ſolus accepit. Cap. XXVI.

VIdimus alium in ſolitudine commorantem, qui numquam ſe ſibi ſoli indulſiſſe cibum teſtatus eſt, ſed etiā ſi per totos quinque dies ad eius cellulam nullus e fratribus adueniſſet, refectionem iugiter diſtuliſſe donec ſabbatorum vel Dominico die deuotæ congregationis obtentu procedens ad eccleſiam, peregrinorum quempiam reperiſſet; quem exinde reducens ad cellulam, conſorte eo refectionem corporis, non tam ſuæ neceſſitatis obtentu, quàm humanitatis gratia cauſaq. fratris aſſumeret. Itaq. vt no-

vt norunt in aduentu fratrum indifferenter ſoluere quotidiana ieiunia, ita diſcedentibus eis refectionem ob illos indultam continentia maiore compenſant, perceptionem cibi paruiſſimi, acriore caſtigatione, nec ſola panis, ſed etiam ſomni ipſius diminutione durius exigentes.

Quid de fructu ſtudij ſui profeſſi ſint abbas Pæſius, & Ioannes. Cap. XXVII.

al. Pheſium

AD ſenem †Pæſium in eremo vaſtiſſima commorantē, cum ſenex Ioannes magno cœnobio ac multitudini fratrum præpoſitus aduenisset, & ab eo velut antiquiſſimo ſodale perquireret, quidnam per omnes quadraginta annos quibus ab eodem ſeparatus in ſolitudine minime a fratribus interpellatus egiſſet: Numquam me, ait, ſol reficientem vidit. Et ille: Nec me, inquit, iratum.

nunquam per 40: nec iratum.

Quam exempli ſui profeſſionem abbas Ioannes diſcipulis reliquerit diſceſſurus. Cap. XXVIII.

EVndem ſenem cum alacrem tamquam ad propria tranſmigrantem, in extremo iam anhelitu poſitum anxij fratres circumuallantes ſuppliciter precarentur, vt aliquod eis memoriale mandatum velut hereditarium quoddam legatum relinqueret, per quod poſſent ad perfectionis culmen præcepti compendio facilius peruenire; ingemiſcens ille: Numquam, ait, meam feci voluntatem, nec quemquam docui quod prius ipſe non feci.

De abbate Machete inter collationes ſpiritales numquam dormitãte, & ſemper inter terrenas fabulas obdormiente. Cap. XXIX.

VIdimus ſenem Machetem nomine, a turbis fratrum eminus commoratem, hanc a Domino gratiam diuturnis precibus impetraſſe, vt quotquot diebus ac noctibus agitaretur collatio ſpiritalis, numquam ſomni torpore penitus laxaretur. Si quis vero detractionis verbum ſeu otioſum tentaſſet inferre, in ſomnum protinus concidebat, nec vſque ad aurium quidem eius pollutionem virus obloquij poterat peruenire.

Eiuſdem ſenis de nemine iudicando. Cap. XXX.

HIc idem ſenex cum inſtitueret nos neminē diiudicare debere, intulit; tria fuiſſe in quibus diſcuſſerit vel

repre-

reprehenderit fratres. quòd ſcilicet vuam ſibi nonnulli pa terentur abſcidi, quòd haberent in cellulis ſagum, quòd oleum benedicentes expoſcentibus ſæcularibus darent; & hæc omnia ſe incurriſſe dicebat. Nam ægritudinem vuæ contrahens, tamdiu, inquit, eius languore diſtabui, donec tam doloris neceſſitate quàm ſeniorum omnium adhortatione compulſus abſcidi eam permitterem. Cuius etiam infirmitatis obtentu ſagum quoq. habere coactus ſum. Oleum etiam benedicere, ac ſupplicantibus dare; quod præ omnibus execrabar, vtpote iudicās illud ex magna cordis præſumptione deſcendere, circumdātibus me repente ſæcularibus multis ita conſtrictus ſum, vt aliter eos nullatenus euadere poſſem, niſi a me ſumma vi & obteſtationibus extorſiſſent, vt oblato ab eis vaſculo manum meam impreſſo crucis ſignaculo ſuperponerē: itaq. ſe credentes benedictionis oleum cōſecutos, tandem me aliquando relaxarunt. Quibus mihi manifeſte compertū eſt, iiſdem cauſis ac vitiis monachum obligari, in quibus de aliis iudicare præſumpſerit. Oportet ergo vnumquēq. ſemetipſum iudicare tantūmodo, & circumſpecte cauteq. cuſtodire in omnibus, non aliorum conuerſationem vitamq. diſcutere, ſecundum illud Apoſtoli præceptum: Tu autem quid iudicas fratrem tuum? ſuo domino ſtat aut cadit. Et: Nolite iudicare ante tempus. Et illud: Nolite iudicare, vt non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Præter hāc enim quam diximus cauſam, etiam ob hoc iudicare de aliis periculoſum eſt, quòd ignorantes vel neceſſitatem vel rationem qua illi hæc in quibus offendimus, aut recte coram Deo, aut venialiter agunt, inuenimur eos temere iudicaſſe, & per hoc admittimus nō leue peccatum, ſecus quàm oportet de fratribus noſtris aliquid ſentientes.

Rom. 14.
1. Cor. 4.
Matth. 7.

Increpatio eiuſdem ſenis, cum fratres inter ſpiritales collationes dormitantes, ad narrationem otioſæ fabulæ vidiſſet expergefactos. Cap. XXXI.

HIc idem ſenex otioſarum fabularum diabolum eſſe fautorem, ac ſpiritalium collationum impugnatorem ſemper exiſtere, his declarauit indiciis. Nam cum fratribus quibuſdam de rebus neceſſariis ac ſpiritalibus diſputaret, eoſq. videret lethæo quodā ſopore demergi, nec

poſſe

poſſe ab oculis ſuis pondus ſomni depellere; otioſam repente fabulam introduxit. Ad cuius oblectationem cum eos euigilaſſe confeſtim, atq. erectas aures ſuas habere vidiſſet, ingemiſcens ait: Nunc vſq. de ſpiritalibus loquebamur, & omnium veſtrum oculi letali dormitatione deprimebantur: at cum otioſa fabula intromiſſa eſt, omnes expergefacti torporem ſomni dominãtis excuſſimus. Vel ex hoc ergo perpendite, quiſnã collationis illius ſpiritalis fuerit impugnator, aut quis huius infructuoſæ atq. carnalis inſinuator exiſtat. Ille etenim eſſe manifeſtiſſime deprehendetur, qui malis adgaudẽs, vel iſtam fouere, vel illam impugnare non deſinit.

De epiſtolis priuſquam legerentur incenſis. Cap. XXXII.

NEc minus quoq. hic opus fratris erga puritatem ſui cordis intenti, & erga contemplationem diuinam valde ſoliciti, commemorari neceſſariũ reor. Qui cum ei poſt annos quindecim patris ac matris amicorumq. multorum de prouincia Ponti complures epiſtolæ delatæ fuiſſent, accipiẽs grandem faſciculum litterarum, diuq. apud ſemetipſum voluens: Quantarum, inquit, cogitationũ cauſa erit mihi harum lectio, quæ me vel ad inane gaudium, vel ad triſtitias infructuoſas impellent? quot diebus eorũ recordatione qui ſcripſerint, intentionem pectoris mei a propoſita contemplatione reuocabunt? Poſt quantum tẽporis digerenda eſt hæc mentis concepta confuſio, quantoq. labore rurſus iſte tranquillitatis reparandus eſt ſtatus, ſi ſemel animus litterarum permotus affectu, eorumq. recenſendo ſermones ac vultus quos tanto tempore dereliquit, iterum eos reuiſere, ipſiſq. cohabitare, & animo ac mente cœperit intereſſe? Quos profecto corporaliter deſeruiſſe nil proderit, ſi corde eos incipiat intueri, ac memoriam quam ſæculo huic renuntians quiſq. velut mortuus abdicauit, reuiuiſcens eandem rurſus admiſerit. Hæc voluens in corde ſuo, non ſolum nullam reſoluere epiſtolam definiuit, ſed ne ipſum quidem faſciculum reſignare: ne ſcilicet eorum qui ſcripſerant vel nomina recenſendo, vel vultus recordando, a ſpiritus ſui intẽtione ceſſaret. Itaque vt eum conſtrictum ſuſceperat, igni tradidit comburendum: Ite, inquiens, cogitationes patriæ, pariter concremamini, ne me vlterius ad illa quæ fugi, reuocare tẽtetis.

De

De abſolutione quæſtionis quam abbas Theodorus orando promeruit. Cap. XXXIII.

VIdimus etiam abbatem Theodorum ſumma ſanctitate & perfecta ſcientia præditum non ſolum in actuali vita, ſed etiam notitia ſcripturarum; quam ei non tam ſtudium lectionis vel litteratura mundi contulerat, quàm ſola puritas cordis: ſiquidem vix ipſius quoq. Græcæ linguæ perpauca verba aut intelligere poſſet aut proloqui. Hic cũ explanationem cuiuſdam obſcuriſſimæ quæſtionis inquireret, ſeptem diebus ac noctibus in oratione infatigabilis perſtitit, donec ſolutionem propoſitæ quæſtionis Domino reuelante cognoſceret.

De ſententia eiuſdem ſenis, qua docuit quo ſtudio monachus poſſit aſſequi ſcientiam ſcripturarum. Cap. XXXIV.

HIc ergo quibuſdam fratribus admirantibus tam præclarum ſcientiæ eius lumen, & ab eodem quoſdam ſcripturarum ſenſus inquirentibus, ait: Monachum ad ſcripturarum notitiam pertingere cupientẽ, nequaquam debere labores ſuos erga commentariorum libros impendere, ſed potius omnem mentis induſtriam & intentionem cordis erga emundationem vitiorũ carnalium detinere. Quibus expulſis, cõfeſtim cordis oculi, ſublato velamine paſſionum, ſacramenta ſcripturarum † velut naturaliter incipient contemplari. Siquidem nobis non vt eſſent incognita vel obſcura ſancti Spiritus gratia promulgata ſunt, ſed noſtro vitio velamine peccatorum cordis oculos obnubẽte redduntur obſcura: quibus rurſum naturali redditis ſanitati, ipſa ſcripturarum ſanctarũ lectio ad contemplationem veræ ſcientiæ abunde etiam ſola ſufficiat, nec eos commentariorum inſtitutionibus indigere, ſicut oculi iſti carnales ad videndum nullius egent doctrina, ſi modo fuerint à ſuffuſione vel caligine cæcitatis immunes. Ideo namq. & tanta varietas erroreſq. inter tractatores ipſos exorti ſunt, quòd pleriq. minime erga purgationem mentis adhibita diligentia, proſilientes ad interpretandũ eas, pro pinguedine vel immunditia cordis ſui diuerſa atq. contraria vel fidei vel ſibimet ſentientes, veritatis lumen comprehendere nequiuerunt.

† al. naturaliter contẽplantur

Increpatio eiuſdem ſenis cum ad meam cellulam media nocte veniſſet. Cap. XXXV.

HIc idem cum inopinatus ad meam cellulam intempeſta nocte veniſſet, quidnam rudis adhuc anachoreta ſolus agerem, paterna curioſitate latenter explorans, meq. ilico finita veſpertina ſolemnitate incipientem iam feſſum corpus reficere, & incubantẽ pſiathio reperiſſet; protrahens imo corde ſuſpiria, meoq. me vocitans nomine: Quanti, inquit, o Ioannes, hora hac Deo colloquuntur, eumq. in ſemetipſis amplectuntur ac retinent, & tu fraudaris tanto lumine, inerti ſopore reſolutus. Et quoniam nos ad huiuſcemodi narrationem diuertere patrum virtutes & gratia prouocarunt, neceſſarium reor memorabile opus charitatis, quam ſummi viri Archebij humanitate ſumus experti, in hoc volumine commendare, quo puritas continentiæ operi charitatis inſerta, propenſius eniteſcat pulchra varietate diſtincta. Etenim tunc gratum Deo ieiunij munus efficitur, cum hoc fructibus charitatis fuerit conſummatum. *Eſai.* 58.

Deſcriptio eremi quæ eſt in Diolco, in qua anachoretæ commorantur. Cap. XXXVI.

ITaq. cum de Palæſtinæ monaſteriis ad oppidum Aegypti, quod Diolcos appellatur, rudes adhuc veniſſemus, ibiq. plurimam turbam cœnobij diſciplina conſtrictam, & optimo ordine monachorum, qui etiam primus eſt, inſtitutam mirifice videremus, alium quoq. ordinẽ qui excellentior habetur, id eſt, anachoretarum, cunctorũ præconiis inſtigati, ſagaciſſimo corde videre properauimus. Hi namq. in cœnobiis primum diutiſſime commorantes, omni patientiæ ac diſcretionis regula diligenter edocti, & humilitatis pariter ac nuditatis virtute poſſeſſa, atq. ad purum vitiorum vniuerſitate conſumpta, diriſſimis dæmonum præliis congreſſuri, penetrant eremi profunda ſecreta. Huius igitur propoſiti viros comperientes circa Nili fluminis alueum commorari, in loco qui vno latere eodem flumine, alio maris vaſtitate circumdatus, inſulam reddit, nullis aliis quàm monachis ſecreta expetentibus habitabilem: (nec enim cuiq. culturæ aptam eſſe eam ſalſitas ſoli ac ſterilitas patitur arenarum) ad hos, inquam, ſummo deſiderio feſtinantes, vltra modum ſumus labores eorũ, quos contem-

contemplatione virtutũ & amore ſolitudinis tolerant, ad mirati. Nam ipſius aquæ tanta penuria conſtringuntur, vt tali eam diligentia ſcrupuloq. diſpenſent, quali nemo frugaliſſimorum ſpeciem pretioſiſſimi vini conſeruat & parcit. Tribus namq. milibus vel eo amplius eam de prædicti fluminis alueo neceſſariis vſibus aduehũt: quod † tantũ interuallum arenoſis diuiſum mõtibus, laboris difficultate grauiſſima duplicatur. *al. tamen*

De traditis nobis ab abbate Archebio cum inſtructu ſuo cellis. Cap. XXXVII.

HIs igitur viſis, cum imitationis eorum nos ardor accenderet, prædictuſq. Archebius probatiſſimus inter eos humanitatis gratia nos ad ſuam cellulam pertraxiſſet, explorato deſiderio noſtro, confinxit ſe de eodẽ loco velle diſcedere, ac nobis cellulã ſuam velut exinde migraturus offerre, ſeſe id facturũ etiam ſi minime † affuiſſemus affirmans. Quam rem nos & deſiderio commorationis accenſi, & aſſertionibus tanti viri indubitatã accommodantes fidem libenter amplexi, cellulam cum omni ſupellectili vtẽſilibuſq. ſuſcepimus. Itaq. religioſa potitus circumuẽtione, paucis diebus quibus cõſtruendæ cellæ pararet impendia de loco diſcedens, reuerſus poſt hæc aliam ſibi ſummo labore conſtruxit. Quam rurſum non longo poſt tempore aliis ſuperuenientibus fratribus, eodemq. deſiderio cupientibus ibidem cõmorari, ſimili charitatis mendacio circumuenĩs, cum vniuerſo tradidit inſtrumẽto. Ipſe uero erga opus charitatis infatigabilis perſeuerans, tertiam ſibi cellulam in qua commaneret, extruxit. *al. fuiſſe mus*

De debito quod abbas Archebius manuum ſuarum labore pro matre diſſoluit. Cap. XXXVIII.

OPeræpretium mihi videtur aliud quoq. eiuſdem viri charitatis opus memoriæ tradere, quo noſtrarum partium monachi nõ ſolũ continentiæ rigorem, verumetiam ſinceriſſimum retinere dilectionis affectũ, vnius eiuſdẽq. viri inſtituantur exemplo. Hic namq. non ignobili oriundus familia, ad monaſterium quod a prædicto oppido ferme quattuor milibus diſtat, mundi huius ac parentum affectione contempta, a puerilibus annis aufugit. Vbi ita vitæ ſuæ omnẽ exegit ætatem, vt numquam prorſus per

totos quinquaginta annos non ſolum vicum ex quo egreſſus eſt, nec fuerit ingreſſus, nec viderit: ſed nec cuiuſquam feminæ, vel ipſius matris ſuæ conſpexerit vultum. Interea pater morte præuentus, centum ſolidorum debitũ dereliquit. Cũq. hic eſſet omni inquietudine penitus alienus, vtpote qui vniuerſis paternis facultatibus eſſet extorris, a creditoribus tamẽ inquietari vehementer comperit matrem. Tunc hic ab euangelico illo rigore quo ante hac in ſtatu proſpero parentibus conſtitutis, nec patrem in terra ſe nouerat habuiſſe nec matrem, pietatis cõſideratione mollitus, ita ſe habere credidit matrem, eiq. ſubuenire feſtinauit oppreſſæ, vt nihil a propoſita diſtrictione laxaret. Intra monaſterij namq. clauſtra perdurans, ſoliti operis penſum ſibimet triplicari popoſcit. Et ibi per totum anni ſpatium diebus pariter noctibuſq. deſudans, debiti modum operis ſudore partum creditoribus ſoluens, matrẽ omni inquietudinis iniuria liberauit; ita eruens eam debiti ſarcina, vt nihil de propoſiti rigore piæ neceſſitatis obtentu pateretur imminui. Ita diſtrictionem ſolitam cuſtodiuit, vt nequaquam pietatis opus maternis viſceribus denegaret, & quã pro Chriſti charitate prius deſpexerat, pro eius rurſus pietate cognoſceret.

Qua ſimulatione cuiuſdam ſenioris cuidam fratri, cum otioſus eſſet, opus manuum ſit prouiſum. Cap. XXXIX.

CVm frater nobis optime carus nomine Symeon, penitus Græci ſermonis ignarus, e partibus Italiæ cõmeaſſet, quidam ſeniorum erga eum, vtpote peregrinũ, charitatis opus quodam redhibitionis colore cupiẽs exhibere, inquirit ab eo, cur otioſus ſederet in cella, per hoc conijciens eum tam otij peruagatione, quàm penuria neceſſariarum rerum diutius in eã durare non poſſe, certus neminẽ poſſe impugnationes ſolitudinis tolerare, niſi eũ qui proprijs manibus victum ſibimet fuerit parare cõtentus. Quo reſpondente, nihil ſe nec noſſe nec præualere ex illis quæ illic exercebãtur a fratribus operari, præter librariam manum, ſi tamen vllus in Aegypti regione Latinum codicẽ vſui eſſet habiturus: tunc ille tandem nactus occaſionem, qua poſſet deſideratum pietatis opus velut debiti colore mercari: Ex Deo hæc inuenta eſt, inquit, occaſio: nã olim quærebam, qui Apoſtolum Latina mihi manu perſcribe-

ret.

ret. Etenim habeo fratrem militiæ laqueis obligatum, & apprime Latinis inſtructũ, cui de ſcripturis ſanctis aliquid ad legendũ ædificationis eius obtentu tranſmittere cupio. Itaq. Symeone hanc occaſionem velut a Deo oblatam ſibi gratanter ſuſcipiente: ſenex quoq. colorem, ſub cuius prætextu pietatis opus libere poſſet implere, libentius amplexus, confeſtim nõ ſolum vniuerſas ei neceſſitates ſub obtentu mercedum totius anni conuexit, verumetiam membranas & vtenſilia quæ ad ſcribendum neceſſaria erant, comportans, recepit poſt codicem ſcriptum nullis vſibus vel commodis profuturum, quippe vniuerſis in illa regione penitus linguæ huius ignaris; præter id quod hac ſubtilitate ſumptuque prolixiore mercatus eſt quemadmodum & ille ſine confuſionis verecundia, merito laboris & operis ſui neceſſaria victus alimenta perciperet, & ipſe munificentiæ ſuæ pietatem tamquam debiti neceſſitate compleret, eo abundantius mercedem ſibi conquirens; quo ambitu maiore peregrino fratri non ſolũ victus neceſſaria, verum etiam operis inſtrumenta & operandi occaſionem pariter contuliſſet.

De pueris qui deferentes ad ægrotantem ficus, non degustatis eiſdem, fame in eremo defecerunt. Cap. XL.

SEd quoniam in loco vbi de ieiuniorum & continentiæ rigore dicere aliquid propoſuimus, affectio & opera charitatis videntur admixta, rurſum ad propoſitum reuertentes quoddam puerorum ætate nõ ſenſu factum memorabile opuſculo huic inſeremus. Nam cum vltra omnem admirationem ficus quidam de Mareotæ Libyæ partibus velut rem ante in loco non viſam abbati Ioanni œconomo in eremo Scythi detuliſſet, qui diſpenſationem ipſius eccleſiæ temporibus beati Paphnutij preſbyteri ab eodẽ ſibi creditã gubernabat: hic confeſtim eas ad ſenẽ quendam, qui in interioribus deſerti mala valetudine laborabat, per duos adoleſcentulos miſit. Siquidẽ decem & octo milibus longe ab eccleſia commanebat. Qui pomis acceptis, cum ad prædicti ſenis tenderent cellam, quod ibi perfacile ſolet etiam ſenioribus euenire, infuſa repente dẽſiſſima nebula, tramitem recti itineris perdiderunt. Cumq. tota die & nocte diſcurrentes per auiam eremi vaſtitatem nequaquam potuiſſent ægrotantis cellulam reperire, tam

itineris laſſitudine quàm inedia ſitiq. confecti, fixis genibus, in orationis officio ſpiritum Domino reddiderunt. Qui poſt hæc veſtigiorum ſuorũ indiciis diutiſſime perquiſiti, quæ in locis illis arenoſis tãquam niuibus impreſſa ſignantur, donec ea vel leui ventorum flatu tenuis arena diſcurrens rurſus operiat, inuenti ſunt ficus intactas vt acceperant reſeruaſſe: eligentes ſcilicet animam magis quàm fidem depoſiti prodere, vitamq. potius amittere tẽporalem, quàm ſenioris violare mandatum.

Sententia abbatis Macarij de obſeruantia monachi, vel tamquã diutiſſime victuri, vel tamquam quotidie morituri. Cap. XLI.

ADhuc vnum beati Macarij proferetur nobis ſalutare mandatum, quo libellum ieiuniorum & continentiæ tanti viri claudat ſententia. Ita, inquit, debere monachum ieiuniis operam dare, vt centum annis in corpore commoraturum; ita motus animi refrænare, & iniuriarum obliuiſci, triſtitiaſq. reſpuere, dolores quoq. ac detrimẽta contemnere, tamquam quotidie moriturum. In illo namq. vtilis eſt prudenſq. diſcretio, æquali monachum diſtrictione faciens ſemper incedere, nec permittens ſub occaſione debilitati corporis de arduis ad perniciosiſſima prærupta deuolui: in hoc verò magnanimitas ſalutaris, quæ valeat non ſolum quæ videntur proſpera mundi præſentis deſpicere, verumetiam aduerſis triſtibuſq. non frangi, & ea velut parua nullaq. cõtemnere; illic habẽs iugiter fixum ſuæ mentis intuitum, quo quotidie ſingulisq. momentis accerſendum eſſe ſe credit.

LIBRI V. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE

DE SPIRITV FORNICATIONIS

LIBER SEXTVS.

De duplici pugna aduerſus ſpiritum fornicationis. Cap. I.

SEcundum, traditione patrum, aduerſus ſpiritum fornicationis certamen eſt, longum præ ceteris ac diuturnum, & perpaucis ad purum deuictum: immane bellum, & quod cum a primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominũ genus, non, niſi prius cetera vitia ſuperentur, extinguitur. Duplex namq. eſt oppugnatio gemino armata vitio conſurgens ad præliũ, & idcirco ſimiliter ei gemina eſt acie reſiſtendum. Siquidem vt morbo carnis animæque concretum vires acquirit, ita niſi vtriſq. pariter dimicantibus nequeat debellari. Nec enim ſufficit ſolum corporale ieiunium ad conquirendam vel poſſidendam perfectæ caſtimoniæ puritatẽ, niſi præceſſerit contritio ſpiritus, & oratio contra hunc immundiſſimum ſpiritum perſeuerans, dein continuata meditatio ſcripturarum, huicque fuerit ſcientia ſpiritalis adiuncta, labor etiam opuſq. manuum inſtabiles cordis peruagationes coercens ac reuocans; & ante omnia fundata fuerit humilitas vera, ſine qua nullius penitus vitii poterit triumphus acquiri.

De principali correctione aduerſus ſpiritum fornicationis. Cap. II.

PRincipaliter enim vitij huius correctio de cordis perfectione deſcendit, ex quo etiam huius morbi virus
Domini voce prodire ſignatur: De corde, inquit, exeunt *Matth.* 15.
cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, &c. Illud ergo eſt primitus expiandum, vnde fons vitæ & mortis manare cognoſcitur; di-
cente Salomone: Omni cuſtodia ſerua cor tuum. ex his *Prou.* 4.
enim ſunt exitus vitæ. Caro enim eius arbitrio atq. im- *ſec. LXX.*

perio famulatui, & idcirco ſummo ſtudio parſimonia ieiuniorum ſectanda eſt, ne eſcarum abundantia referta caro, præceptis animæ ſalutaribus aduerſata, rectorem ſuũ ſpiritum deijciat inſoleſcens. Ceterum ſi omnem ſummã in caſtigatione tantum corporis collocemus, anima non ſimiliter a ceteris vitijs ieiunante, nec meditatione diuina & ſpiritalibus ſtudijs occupata, nequaquam ad illud ſublimiſſimum veræ integritatis faſtigium poterimus aſcendere, illo quod in nobis eſt principale puritatem corporis noſtri infeſtante. Oportet ergo nos mundare prius
Matth. 23. iuxta ſententiam Domini, id quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat & id quod deforis eſt mundum.

Quantum ad ſuperandum fornicationis vitium remedij conferat cum continentia ſolitudo. Cap. III.

DEnique cetera vitia etiam vſu hominum & exercitio quotidiano purgari ſolẽt, & quodammodo ipſius lapſus offenſione curari: vt puta, iræ, triſtitiæ, impatientiæ, meditatione cordis ac peruigili ſolicitudine, fratrum etiam frequenti & aſſidua prouocatione ſanantur. Dumque commota manifeſtantur ſæpius, & crebrius arguuntur, ocius perueniunt ad ſalutem. Hoc vero, cum corporis afflictione & contritione cordis, ſolitudine quoque ac remotione indiget, vt poſſit ad integrum ſanitatis ſtatũ, pernicioſa æſtuũ febri depoſita, peruenire. Et ſicut plerumq. certa ægritudine laborantibus vtile eſt, vt cibi noxij ne oculorum quidem ipſorum obtutibus offeratur, ne quod aſpectus occaſione deſiderium eis letale gignatur: ita plurimum confert ad depellendum hunc ſpecialiter morbum quies ac ſolitudo, vt mens ægra minime diuerſis figuris interpellata, ad puriorem perueniens contẽplationis intuitum, faciliꝰ peſtiferum concupiſcentiæ fomitem radicitus poſſit eruere.

Quid interſit inter caſtitatem & continentiam, & an vtraq. ſimul ſemper habeatur. Cap. IV.

NEmo tamen ex hoc negare nos putet, etiam in congregatione fratrũ poſitos inueniri continentes, quod perfacile fieri poſſe fatemur. Aliud enim eſt continentem eſſe, id eſt, ἐγκρατῆ aliud caſtum: & vt ita dicam, in affectum integritatis vel incorruptionis tranſire, quod dicitur

citur ἁγνὸν. Quæ virtus illis ſolis tribuitur maxime, qui virgines vel carne vel mente perdurant, vt vterq. Ioannes in nouo teſtamento: in veteri quoque Elias, Hieremias, Daniel fuiſſe noſcuntur. In quorum gradu ij quoq. non immerito reputabuntur, qui poſt experimenta corruptionis ad ſimilem puritatis ſtatũ per laborẽ longum & induſtriã peruenerunt, & aculeos carnis non tã impugnatione cõcupiſcentiæ turpis, quàm naturæ tantũmodo motu ſentiũt. Quẽ ſtatum dicimus difficillime poſſe inter hominũ turbas apprehendi; vtrũ vero & hoc poſſibile ſit, vnuſquiſque nõ noſtra ſententia expectet agnoſcere, ſed conſcientiæ ſuæ rimetur examine. Ceterum multos exiſtere non dubitamus, qui impugnationẽ carnis, quam vel raro vel quotidie ſuſtinent, ſeu metu gehennæ, ſeu deſiderio regni cælorum extinguunt atq. compeſcunt. Quos ſeniores ſicut pronunciant poſſe non penitus incentiuis obrui vitiorum, ita ſecuros & inſauciatos ſemper exiſtere non poſſe definiunt. Neceſſe eſt enim vnumquemque in colluctatione poſitum, quamuis frequenter aduerſarium vincat ac ſuperet, ipſum tamen aliquando turbari.

Quod impugnatio fornicationis ſola humano ſtudio non poſſit euinci. Cap. V.

QVapropter ſi nobis cordi eſt agonem ſpiritalem cum Apoſtolo legitime decertare, hunc immundiſſimum ſpiritum ſuperare omni mentis intentione, non noſtris viribus confidentes (hoc enim perficere induſtria humana nõ præualet) ſed opitulatione Domini, feſtinemus. Tãdiu namq. hoc vitio animam neceſſe eſt impugnari, donec ſe bellum gerere ſupra ſuas vires agnoſcat, nec labore vel ſtudio proprio victoriam obtinere ſe poſſe, niſi Domini fuerit auxilio ac protectione ſuffulta. 2. Tim. 4.

De peculiari gratia in munere caſtitatis. Cap. VI.

ET re verã cum in omnibus virtutum profectibus, & cunctorum expugnatione vitiorum, Domini ſit gratia atq. victoria; in hoc præcipue peculiare beneficium Dei ac ſpeciale donum, & patrum ſententia & experimento purgationis ipſius manifeſtiſſime declaratur his qui eam meruerint poſſidere. Quodammodo enim exire de carne

eſt in corpore commorantem, & vltra naturam eſt fragili carne circumdatum, carnis aculeos non ſentire. Et idcirco impoſſibile eſt hominem ſuis (vt ita dixerim) pennis ad tam præcelſum cæleſteq. præmium ſubuolare, niſi eum gratia Domini de terræ cœno munere caſtitatis eduxerit. Nulla etenim virtute tam proprie carnales homines ſpiritalibus angelis imitatione conuerſationis æquantur, quàm merito & gratia caſtitatis, per quam adhuc in terra
Philip. 3. degentes, habent, ſecundũ Apoſtolum, municipatũ in cæ-
Matth. 22. lis: quod depoſita corruptela carnali habituros promittitur in futurum, hic iam in carne fragili poſſidentes.

Exemplum de agone mundiali ſecundum ſermonem Apoſtoli. Cap. VII.

1. Cor. 9. AVdi quid dicat Apoſtolus: Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet. A quibus omnibus dixerit inquiramus, vt poſſit nobis ſpiritalis agonis inſtructio comparatione carnalis acquiri. Illi etenim qui in agone viſibili ſtudẽt legitime decertare, vtẽdi omnibus eſcis quas deſiderij libido ſuggeſſerit, non habent facultatem; ſed illis tantum quas eorundem certaminum ſtatuit diſciplina. Et non ſolum interdictis eſcis, & ebrietate, omniq. crapula eos neceſſe eſt abſtinere: verum etiam cuncta inertia, otio atq. deſidia, vt quotidianis exercitiis, iugiq. meditatione virtus eorum poſſit accreſcere. Et ita omni ſollicitudine ac triſtitia, negotiiſq. ſecularibus, affectu etiã & opere coniugali efficiuntur alieni, vt præter exercitium diſciplinæ, nihil aliud nouerint, nec vlli mundiali curæ penitus implicentur: ab eo tantum qui certamini præſidet, ſperantes quotidiani victus ſubſtantiam, & coronæ gloriam, condignaq. præmia victoriæ laude conquirere. Atq. in tantum ſe mundos ab omni coitus pollutione cuſtodiunt, vt cum ſe præparant ad agonũ certamina, ne qua forſitan per ſomnum nocturna deluſi fallacia, vires minuant multo tempore conquiſitas, laminis plumbeis renum contegant loca, quo ſcilicet metalli rigore genitalibus membris applicito, obſcenos humores valeant inhibere; intelligentes ſe proculdubio eſſe vincẽdos, nec iam poſſe propoſitũ certamẽ ademptis viribus adimplere, ſi prouiſam pudicitiæ ſoliditatẽ fallax noxiæ voluptatis imago corruperit.

De comparatione purificationis eorum qui in terreno agone certamen ſubituri ſunt. Cap. VIII.

ITaq; ſi agonis mundialis intelleximus diſciplinam, cuius exemplo beatus Apoſtolus nos voluit erudire, docens quanta in illa ſit obſeruatio, quanta diligentia, quāta cuſtodia, quid nos cōueniet facere? qua puritate oportebit cuſtodire noſtri corporis atq. animæ caſtitatem, quos neceſſe eſt quotidie ſacroſanctis agni carnibus veſci, quas nemine immundum contingere, etiam veteris legis præcepta permittunt? In Leuitico namq. ita præcipitur: Omnis mundus manducabit carnes. Et anima quæcumq. comederit de carnibus ſacrificij ſalutaris quod eſt Domini, in qua eſt immunditia, peribit coram Domino. Quantum igitur integritatis eſt munus, ſine qua etiam illi qui erant ſub veteri teſtamento, ſacrificiis typicis non poterant interreſſe, & qui huius mundi corruptibilem coronam cupiunt adipiſci, nequeunt coronari? Leuit. 7. ſec. LXX.

Quantam ſemper cordis puritatem parare Dei oculis debeamus. Cap. IX.

ITaq. omni cuſtodia cordis noſtri ſunt latebræ primitùs expiandæ. Quod enim illi in corporis puritate aſſequi cupiūt, nos debemus etiam in arcanis conſcientiæ poſſidere, in qua Dominus arbiter atq. agonotheta reſidens, pugnam curſus & certaminis noſtri iugiter ſpectat, vt ea quæ in propatulo horremus admittere, ne intrinſecus quidem coaleſcere incauta cogitatione patiamur; & in quibus humana cognitione confundimur, ne occulta quidē † cōniuentia polluamur. Quæ licet poſſit hominum præterire notitiam, ſanctorum tamen angelorum ipſiuſq. omnipotentis Dei ſcientiam quam nulla ſubterfugiunt ſecreta, latere non poterit. al. conhibentia

Quod ſit indicium perfectæ & integræ puritatis. Cap. X.

CVius puritatis hoc erit euidens indiciū ac plena probatio, ſi vel nulla imago illiciēs quieſcentibus nobis & in ſoporem laxatis occurrat, vel certe interpellans nullos cōcupiſcentiæ motus valeat excitare. Licet enim ad plenam peccati noxam talis commotio minime reputetur; tamen necdum perfectæ mentis indicium eſt, nec ad purum excocti vitij manifeſtatio, cum per fallaces imagines huiuſmodi operatur illuſio.

Ex quo

Ex quo vitio illuſio nocturna procedat. Cap. XI.

QValitas enim cogitationum quæ diſtentionibus diei negligentius cuſtoditur, probatur quiete nocturna. Et idcirco cum interceſſerit aliqua talis illuſio, non culpa ſomni credenda eſt, ſed negligentia temporis præcedētis, & manifeſtatio morbi latentis intrinſecus; quem non primitus noctis hora parturiit, ſed intimis animæ recōditum fibris ad cutis ſuperficiem ſomni refectione produxit, arguēs occultas æſtuū febres quas per totum diei ſpatiū noxiis cogitationibus paſti cōtraximus; vt ſolēt malæ quoq. valetudines corporum non ea colligi tempeſtate qua videntur emergere, ſed negligentia ſunt præteriti temporis acquiſitæ, quo paſtus quis imprudenter eſcis ſaluti cōtrariis, noxios humores ſibimet letaleſq. contraxit.

Quod carnis puritas ſine munditia cordis nequeat obtineri. Cap. XII.

IDeoq. humani generis creator & conditor Deus, opificij ſui naturam præ omnibus † emendationemq. cognoſcens, illuc curā adhibuit medicinæ, vnde cauſas morbi principaliter nouerat emanare: *al. emundationemq.* *Matth. 5.* Quicumque, inquiēs, viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Petulantes oculos notans, non tā eos arguit, quàm illum interiorem ſenſum, qui officio eorum male vtitur ad videndum. Cor namq. eſt ægrum & ſauciū libidinis telo quod ad concupiſcendum videt, beneficium intuitus rectè ſibimet a creatore conceſſum, ſuo vitio ad operum prauorum miniſteria cōtorquens, & in ſemetipſo reconditum concupiſcentiæ morbum contemplationis occaſione producens. Idcirco huic præcipitur ſalutare mandatum, cuius vitio peſſimus languor viſus occaſione procedit. Non enim dicitur: Omni cuſtodia ſerua oculos tuos, quos vtique oportuit principaliter cuſtodiri, ſi ex ipſis concupiſcentiæ prodiret affectus: (nihil enim amplius oculi quàm ſimplex præbent viſionis officium,) *Prou. 4.* ſed dicit: Omni cuſtodia ſerua cor tuum, illi potiſſimum impoſita medicina quod abuti poteſt oculorum miniſterio.

Quæ ſit purgationis carnalis prima cuſtodia. Cap. XIII.

HAec igitur erit purgationis huius prima cuſtodia, vt cum menti noſtræ memoria ſexus feminei per ſubtilem ſuggeſtionem diabolicæ calliditatis obrepſerit, primum recordatione præmiſſa matris, ſororum, parentum, ſeu certe fœminarum ſanctarum, quantocius eam de noſtris receſſibus extrudere feſtinemus; ne ſi fuerimus in ea diutius immorati, occaſionem ſexus ſemel indeptus illex malorum, ad eas perſonas exinde ſubtiliter deuoluat ac præcipitet mentem, per quas noxias cogitationes poſſit inferere. Quamobrem illius præcepti iugiter meminiſſe debemus: Omni cuſtodia ſerua cor tuum: & ſecundum Dei principale mandatum ſolicite ſerpentis obſeruare noxium caput, id eſt, cogitationum malarum principia, quibus ſerpere in animam noſtram diabolus tentat: nec ſinamus per negligentiam penetrare in cor noſtrum reliquum eius corpus, id eſt, oblectationis aſſenſum. Qui proculdubio ſi fuerit intromiſſus, morſu virulento mentē interimet captiuatam. Emergentes etiam peccatores terræ noſtræ, id eſt, ſenſus carnales in matutinis ſui ortus nos oportet extinguere, & dum adhuc paruuli ſunt allidere filios Babylonis ad petram. Qui niſi dum tenerrimi ſunt, fuerint enecati, adulti per † conniuentiam in perniciem noſtram validiores inſurgent, aut certe non ſine magno gemitu ac labore vincentur. Dum enim fortis, ſcilicet ſpiritus noſter, domum ſuam cuſtodit armatus, receſſus cordis ſui Dei timore communiens, in pace erit omnis ſubſtantia eius; id eſt, emolumenta laborum ac virtutes longo tempore conquiſitæ. Si autem fortior ſuperueniens vicerit eum, id eſt, diabolus cogitationum conſenſu; arma eius diripiet, in quibus confidebat, id eſt, memoriam ſcripturarum, vel timorem Dei: & ſpolia eius diuidet, virtutum ſcilicet merita per contraria vitia quæq. diſpergens.

Prou. 4.
Gen. 3.
ſec. LXX.
Pſal. 100.
Pſal. 136.
al. conhibentiam
Luc. 11.

Quod non laudem ſtudeamus texere caſtitatis, ſed effectum eius exponere. Cap. XIV.

ET vt cuncta prætereā quæ in ſanctis ſcripturis ob laudem virtutis huius inſerta ſunt. (non enim mihi propoſitum eſt laudem texere caſtitatis, ſed qualitatem ipſius, vel quemadmodum acquiri vel cuſtodiri debeat, quiue ſit finis eius, patrum traditionibus explicare.) vnam tan-

tantummodo ponã Apoſtoli beati ſententiam, qua pateat qualiter illã, Theſſalonicenſibus ſcribens, virtutibus prætulerit vniuerſis, tali eam verbi nobilitate commendans.

Quod ſpecialiter caſtitatis virtus ab Apoſtolo ſanctimonia nuncupetur. Cap. XV.

1. Theſſ. 4. HAec eſt, inquit, voluntas Dei, ſanctificatio veſtra. Et ne forte dubium nobis relinqueret vel obſcurum, quidnam ſanctificationem voluerit appellare, vtrum iuſtitiam, an charitatem, an humilitatem, an patientiã: (in omnibus enim iſtis virtutibus creditur acquiri ſanctificatio,) infert & manifeſte deſignat quid proprie ſanctificationẽ voluerit appellare. Ibid. Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos, inquit, a fornicatione, vt ſciat vnuſquiſq. veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore, non in paſſione deſiderij, ſicut & gentes quæ ignorant Deum. Vides quibus eam laudibus proſequatur: honorem vaſis, id eſt, corporis noſtri, & ſanctificationem appellans eam. Igitur econtrario qui in paſſione deſiderij eſt, in ignominia & immunditia conſiſtit, & alienus a ſanctificatione verſatur. Tertio quoq. poſt pauca infert, rurſus ſanctimoniam eam pronuntians: Ibid. Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctimoniam. Itaq. qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum, qui etiam dedit Spiritum ſuum ſanctum in nobis. Auctoritatẽ quoq. Ibid. præcepto ſuo inuiolabilem iunxit, dicens: Qui hæc ſpernit, (id eſt, quæ de ſanctimonia præfatus ſum) non hominem ſpernit, 2. Cor. 13. (hoc eſt, me qui hæc præcipio,) ſed Deũ qui in me loquitur, qui etiam Spiritui ſuo ſancto cor noſtrum Epheſ. 2. habitaculum deputauit. Cernis ſimplicibus verbis ac puris quibus eam præconiis quantiſq. extulerit laudibus: primum virtuti huic ſanctificationẽ proprie tribuendo: deinde per hanc aſſerens vas noſtri corporis ab immunditia liberandũ: tertio quòd abiecta ignominia & contumelia, in honore ſit & ſanctificatione manſurum: poſtremò (quæ ſumma eſt perfecti præmij ac beatitudinis remuneratio) per hanc habitatorem pectoris noſtri ſanctum fore Spiritum deſignauit.

De alio Apoſtoli teſtimonio ſuper eadem ſanctimonia. Cap. XVI.

ET licet ad finem libelli tendat oratio, aliud adhuc ſimile huic eiuſdem Apoſtoli teſtimonium ponam. Ad

Hebræ-

Hebræos namq. ſcribens: Pacem, inquit, ſectamini cum omnibus & ſanctimoniā, ſine qua nemo videbit Deum. Hic quoque euidenter ſine ſanctimonia, quam ſolet integritatem mentis, vel puritatem corporis appellare, pronuntiauit Deum penitus videri non poſſe: ſi quidem & hic ſimiliter infert, eundem ſenſum explanans: Ne quis fornicator aut profanus vt Eſau. Hebr. 12. Ibid.

Quod ſpes ſublimioris præmij debeat cuſtodiam caſtitatis augere. Cap. XVII.

ITaq. quantum ſublime cæleſteq. eſt præmium caſtitatis, tanto grauioribus aduerſariorum inſidijs laceſſitur. Et idcirco propenſius nobis eſt, nō ſolum continentia corporis, verumetiam contritio cordis aſſiduis orationum gemitibus adhibenda, vt clibanus carnis noſtræ quem rex Babylonius incentiuis ſuggeſtionum carnalium ſuccendere non deſiſtit, deſcendente in corda noſtra rore ſancti Spiritus extinguatur. Dan. 3.

Quod ſicut abſq. humilitate caſtitas obtineri non poteſt, ita ſine caſtitate ſcientia. Cap. XVIII.

VT enim hanc ſeniores aiunt apprehendi nō poſſe, niſi prius humilitatis in corde fundamenta fuerint collocata; ita ne ad fontem quidem veræ ſcientiæ perueniri poſſe definiunt, donec penetralibus animæ noſtræ radix vitij huius inſederit; & poſſibile quidem eſſe integritatem ſine ſcientiæ gratia reperiri, impoſſibile vero ſcientiam ſpiritalem ſine integritatis caſtimonia poſſideri. quia & diuerſa ſunt dona, & non omnibus vna gratia Spiritus ſancti tribuitur, ſed ad quam ſe vnuſquiſq. ſtudio vel induſtria ſua dignum aptumq. præbuerit. Deniq. cum in omnibus Apoſtolis ſanctis virtus integritatis perfecta fuiſſe credatur, abundantius tamē ſciētiæ donū exuberauit in Paulo, quia ſe ad hanc aptum ſolerti ſtudio atq. induſtria præparauit.

Sententia ſancti Baſilij epiſcopi de qualitate virginitatis ſuæ. Cap. XIX.

FErtur ſancti Baſilij Cæſarienſis epiſcopi diſtricta ſententia: Et mulierem, inquit, ignoro, & virgo non ſum. Intantum intellexit incorruptionem carnis, nō tam in mulieris eſſe abſtinentia, quàm in integritate cordis, quæ vere in-

re incorruptam perpetuo ſanctimoniam corporis vel timore Dei vel caſtitatis amore cuſtodiat.

Qui finis verò integritatis ac puritatis ſit. Cap. XX.

ITaq. hic eſt integritatis finis ac perfecta probatio, ſi quieſcentibus nobis titillatio voluptatis nulla ſubrepſerit, ac pro neceſſitate naturæ nobis inconſciis concretiones egerentur obſcenæ. Quas ſicut abſcidere per omnia & in perpetuum amputare ſuper naturā eſt, ita reuocare ad ineuitabilē rariſſimamq. naturæ neceſſitatem ſummæ virtutis eſt, quæ pulſare monachum duobus interpoſitis menſibus ſolet. Quod tamen dictum ſit ſecundum noſtrā experientiam, non ſecundum ſententiam ſeniorum, à quibus etiam hæ memorati temporis induciæ admodum iudicabantur anguſtæ; quas ſi hoc modo quo ab ipſis percepimus, voluerimus exponere, his forte qui pro negligētia ſua vel remiſſiore ſtudio puritatem hanc minus experti ſunt, incredibilia vel impoſſibilia deſcripſiſſe credemur.

Quemadmodum perfectæ puritatis ſtatum retinere poſſimus. Cap. XXI.

QVem ſtatū ita tenere perpetuo poterimus, ac nunquam naturalem modum nec tempus excedere ſuperius comprehenſum, ſi Deum non ſolum ſecretorum actuum noſtrorum, verumetiam cogitationum internarum diurnum pariter nocturnumq. inſpectorem eſſe & conſcium cogitemus, ac pro omnibus quæ in noſtro corde verſantur, ſicut pro factis & operibus noſtris rationem nos ei reddituros eſſe credamus.

Vſq. ad quem modum poſſit integritas corporis noſtri perduci, vel quod indicium ſit ad purum mentis excoctæ. Cap. XXII.

HVcuſq. igitur feſtinandum eſt nobis, & eo vſq. aduerſus animi motus vel carnis incentiua pugnādum, donec iſta carnis condicio neceſſitatem naturæ expleat, non ſuſcitet voluptatem; concretam exuberantiam ſine vllo pruritu noxaq. propellens, non pugnam ſuſcitans caſtitati. Ceterum mens dum adhuc dormiens imaginum viſione deluditur, nouerit ſe necdum ad integram perfectionem caſtitatis excoctam.

Remedia quibus perfecta poſſit cordis & corporis noſtri puritas permanere. Cap. XXIII.

IGitur vt illuſiones hæ ne dormientibus quidē nobis ſubrepere valeant, æquale moderatumq. ſemper tenendum ieiunium eſt. Quiſquis enim menſuram diſtrictionis excedit, neceſſe eſt vt modū quoq. remiſſionis excedat. Qua inæqualitate detentus, ab hoc tranquillitatis planiſſimo ſtatu ſine dubio reuocabitur: nunc quidem nimia inanitate defectus, nunc autem cibo propenſiore diſtentus. Cū immutatione ſiquidem refectionis, qualitatem quoq. puritatis noſtræ neceſſe eſt immutari. Deinde iugis humilitas ac patientia cordis adhibenda perpetuò eſt, atq. intenta aduerſus iram vel ceteras paſſiones per diem cautio. Vbi enim furoris inſederit virus, libidinis quoq. neceſſe eſt incendium penetrare. Ante omnia vero peruigil neceſſaria eſt ſolicitudo nocturna. Nam ſicut puritas & cuſtodia diei nocturnam præparant caſtitatem, ita nocturnæ vigiliæ cordi pariter & obſeruationi diurnæ ſtatum ſolidiſſimum roburq. præmittunt.

LIBRI VI. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE DE SPIRITV PHILARGYRIAE

LIBER SEPTIMVS.

Quod peregrinum ſit bellum Philargyriæ, & eadem non ſit in homine naturalis, vt cetera vitia. Cap. I.

TErtius nobis conflictus eſt aduerſus Philargyriam, quam nos amorē pecuniarum poſſumus appellare: peregrinum bellum & extra naturam, nec aliunde in monacho ſumens principium, quàm de corruptæ ac torpidæ mētis ignauia, & plerumque initio abrenuntiationis male arrepto, & erga Deum tepido amore fundato. Cetera namq. vitiorum incitamenta humanæ inſerta naturæ velut ingenita videntur in nobis habere principia, & quodammodo inuiſcerata carni,

ni, ipſiq. propemodum coæua natiuitati diſcretionem boni maliq. præueniunt: & licet prima arripiant hominem, longo tamen labore vincuntur.

Quod perniciosius ſit morbus Philargyriæ. Cap. II.

HIc vero morbus poſterius ſuperueniens. & extrinſecus accidens animæ, quanto facilius caueri poteſt ac reſpui, tanto neglectus & intromiſſus ſemel cordi, fit perniciosior cunctis, difficiliuſq. propellitur. Malorū namq.
1. Tim. 6. omnium efficitur radix, multiplices fructificans fomites vitiorum; vt puta carnis ſimplices motus. nonne videmus non ſolū in pueris in quibus adhuc innocentia boni maliq. præuenit diſcretionem, verum in paruulis atq. lactentibus; qui cum ne initium quidē vllius libidinis in ſemetipſis habeant, motus carnis naturali incitamento ſibi ineſſe deſignant? Iræ quoq. aculeos truces nonne ſimiliter in paruulis iam vigere conſpicimus, & antequàm patientiæ virtutem agnoſcant, iniuriis eos cernimus commoueri, & verborum ſentire etiam per iocum iniurias irrogatas? ac nonnumquam cum deſint vires, voluntas tamen vltionis ira inſtigante non deeſt.

Quæ nobis in vitijs naturalibus ſit vtilitas. Cap. III.

NEc hoc dico quo vocem naturam condicionis in culpam, ſed quo aſſeram motus hos qui procedunt ex nobis, quoſdam quidem vtilitatis cauſa nobis inſertos, quoſdam vero negligentiæ vitio ac malæ voluntatis arbitrio extrinſecus introductos. Hi namq. quos ſupra diximus motus carnales ob reparationē ſobolis. & poſteritatis propaginem ſuſcitandam, vtiliter ſunt corpori noſtro prouidentia creatoris inſerti, non ad perpetranda ſtuprorum flagitia & adulteria quæ legis etiam auctoritate damnatur. Iræ etiam aculeos nonne ſaluberrime nobis
al. indignantes intelligimus attributos, vt noſtris vitiis & erroribus † iraſcentes, virtutibus potius ac ſpiritalibus ſtudiis occupemur, omnem charitatem Deo, & patientiam noſtris fratribus exhibentes? Triſtitiæ quoq. vtilitas quanta ſit nouimus; quæ inter cetera uitia cum in contrarium affectum eſt mutata connumeratur. Eſt enim & ſecundum Dei timorem perneceſſaria, & ſecundum ſæculum admodum
2. Cor. 7. perniciosa, vt docet Apoſtolus, dicens: Quæ enim ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam ad ſalutem ſtabilem operatur: ſæculi autem triſtitia mortem operatur.

Quod

Quod ineſſe nobis quædam naturalia vitia ſine creatoris dicamus iniuria. Cap. IV.

NOn ergo ſi dixerimus hos motus a creatore nobis inſertos, ex eo culpabilis ille videbitur, ſi nequiter his abuſi maluerimus eos ad noxia potius miniſteria detorquere, & velimus pro infructuoſis & ſæcularibus lucris, non pro ſalutari pœnitentia & vitiorum correctione triſtari: vel certe ſi non nobiſmetipſis vtiliter, ſed contra interdictum Domini noſtris fratribus iraſcamur: velut ſi ferrum quis ad neceſſarium & vtile miniſterium contributum, ad necem voluerit inſontium retorquere, non ex hoc infamabit materiæ conditorem, ſi quod ille ad vſum bene †viuendi aptum ac neceſſarium præſtitit, iſte hoc vſus eſt ad nocendum. Matth. 5. al. vtendi

De vitiis quæ extra naturalem motum noſtro vitio contrahuntur. Cap. V.

DIcimus tamen quædam vitia ſine vlla præcedente naturali occaſione concreſcere, ſed ſolius corruptæ ac malæ voluntatis arbitrio; vt eſt inuidia, ipſaq. Philargyria; quæ cũ nulla habeant in nobis de naturali inſtinctu principia, extrinſecus contrahuntur. Quæ tamen quantum facilia ſunt ad cauendum & oportuna ad declinãdum, tantũ occupatam mẽtem atq. poſſeſſam miſeram faciunt, vixq. ad ſanitatis concedunt remedia peruenire; ſiue quòd nõ merentur curari celeri medicina qui ab his ſauciati ſunt, quæ vel ignorare vel vitare vel facillime vincere potuerunt; vel certe quòd male fundati, virtutum ſtructuram & perfectionis ſuſcipere culmen ſunt indigni.

Receptus ſemel Philargyriæ morbus quam difficile pellatur. Cap. VI.

QVamobrem nulli vilis deſpectuſq. videatur hic morbus: qui ſicut poteſt perfacile declinari, ita ſi quemquam poſſederit, ad ſanitatis remedia vix peruenire cõcedit. Receptaculum namq. eſt vitiorum, malorumq. omnium radix, & inextricabilis nequitiæ fomes efficitur, dicente Apoſtolo: Radix omnium malorum eſt Philargyria: id eſt, amor pecuniæ. 1. Tim. 6.

Quibus vitijs Philargyria generetur, vel quantorum malorum ſit eadem procreatrix. Cap. VII.

HAec igitur cum remiſſam tepidamq. monachi poſſederit mentem, primitus eum in exigua ſumma ſolicitās, iuſtos quoſdam & velut rationabiles ei colores ob quos reſeruare ſibi aliquid pecuniæ debeat vel parare, deſcribit. Nam & ea quæ præbentur in monaſterio queritur non eſſe ſufficientia, & ſano robuſtoq. corpore vix poſſe tolerari; quid faciendū ſi valitudo mala carnis emerſerit, & reconditū non fuerit aliquid peculiare quo ſuſtentetur infirmitas? Monaſterij præſtationem eſſe pertenuē, & negligentiā erga ægrotantes maximā. Si propriū aliquid nō fuerit quo cura corpori valeat adhiberi, miſere eſſe moriēdū. Ipſum etiam veſtimentū nō ſufficere quod præbetur, niſi procurauerit vnde ſibi aliud valeat exhiberi. Poſtremo nec diu poſſe in eodem loco vel monaſterio commorari: & niſi parauerit ſibi viatici ſumptus, euectioniſq. trāſmarinæ mercedem, nō poſſe cum voluerit tranſmigrare, & neceſſitate inopiæ coartatum, laborioſam ac miſerabilem abſq. vllo profectu vitam iugiter toleraturum: inopē quoq. ſe ſemper ac nudum non ſine improperio aliena ſubſtantia ſuſtentandum. Itaq. cum huiuſcemodi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter vnum ſaltem denarium acquirere poſſit excogitat. Tūc peculiare opus quod exerceat abbate inſcio ſolicita mente perquirit. Quod vendēs clam, & optato tandem potitus nummo, qualiter eum duplicet acrius vehemētiuſq. torquetur, vbi reponat, cui ve illum credat ambiguus. Deinde quid ex eo coemere, qualiq. eum commercio valeat duplicare, cura grauiore diſtenditur. Cumq. illi & hoc ex voto ceſſerit, auidior fames accreſcit auri, tantoq. vehementius ſuſcitatur, quanto etiam ſumma lucri maior apponitur. Cum pecuniæ etenim incremento rabiēs cupiditatis augetur. Tum deinde vita longæua promittitur, ſenectus incurua, infirmitates diuerſæ atq. prolixæ, quæ, niſi maior ſumma in iuuentute fuerit præparata, tolerari in ſenecta non poſſint. Agitur itaq. infelix anima ſerpentinis nexibus obligata, dum materiam male concretam nequiore cura concupiſcit augere, peſtem ſibi qua dirius inflammetur ipſa parturiens, totaq. lucri cogitatione poſſeſſa, nihil aliud reſpicit cordis intuitu, quàm vnde pecuniā parare valeat, per quā poſſit

de monaſterij diſciplina quantocius euolare, nullam exhibensfidem vbi potuerit nummi ſpes aliqua refulgere. Pro hac non mendacij, non periurij, non furti facinus admittere perhorreſcit, nõ fidem frangere, non iracundiæ noxio furore ſuppleri. Si quoquam a ſpe quæſtus deciderit; non honeſtatis, non humilitatis modum tranſcendere pertimeſcit, fitq. ei per omnia, vt aliis venter, ita huic aurum & ſpes lucri pro Deo. Vnde beatus Apoſtolus huius morbi noxia venena proſpiciens, non ſolum eam radicem eſſe omnium malorum; verumetiã ſeruitutem idolorum pronuntiauit, dicẽs: Et auaritia, quod in Græco dicitur φιλαργυρία, quæ eſt ſimulacrorũ ſeruitus. Cernis igitur ad quantam labem rabies hæc per gradus ſingulos creſcat, vt etiã idolorum vel ſimulacrorum ſeruitus Apoſtoli voce pronuntietur, eo quòd figura Dei & imagine prætermiſſa, quam deuote ſeruiens Deo immaculatam in ſemetipſo debuit cuſtodire, hominum figuras impreſſas auro diligere pro Deo maluit & tueri. 1. Tim. 6. Coloſ. 3.

Quod Philargyria omnes virtutes impediat. Cap. VIII.

TAlibus igitur deceſſionũm profectibus in deterius creſcens, nullam deinceps humilitatis, nullã charitatis, nullam obediẽtiæ, non dicam virtutem, ſed ne vmbrã quidem virtutis retinere contentus, indignatur ad omnia, & ad ſingula opera murmurat atq. ſuſpirat. Nullaq. iam reuerentia reſeruata, velut equus duriſſimus ad præcipitiũ fertur infrænis: nec victu quotidiano, nec ſolito indumẽtô contentus, non ſe diutius hæc toleraturum eſſe teſtatur: Deumq. non ibi ſolummodo eſſe proclamat, nec ſalutem ſuam in illo tantum loco eſſe concluſam. Vnde ſi quoquam ſe non celerius aſportauerit, ſe periturum protinus ingemiſcit.

Quod monachus habens pecunias, in cœnobio permanere non poſſit. Cap. IX.

ITaq. inſtabilitatis ſuæ uiaticum habens nummos, in quorum præſidio alarum ſibi inſtar aptauit, iamq. ad tranſmigrandum paratus inſolenter ad omnia præcepta reſpondet: & tamquam peregrinum extraneumq. ſe gerens, quæcumq. indigentia correctione perſpexerit, negligit atq. contemnit. Cumq. furtim poſſideat reconditam

pecuniam, nec calciamenta quidem ac veſtimenta ſe habere conqueritur, dariq. ſibi tardius indignatur. Ac ſi forte diſpenſatione ſenioris ei prius qui nihil penitus habere cognoſcitur, aliquid horum fuerit impartitum, maioribus iræ ſtimulis inardeſcit, ſeq. deſpici veluti extraneum putat; nec ad vllum opus manus ſuas accommodare contentus, reprehendit omnia quæ neceſſario fieri monaſterij compellit vtilitas. Deinde occaſiones quibus offendi vel iraſci debeat, ſtudioſe perquirit, ne leuiter motus de cœnobij diſciplina videatur exire. Nec ſolus tamen tranſmigrare contentus, ne tamquam ſuo vitio deſeruiſſe credatur, quantos potuerit ſuſurrationibus clandeſtinis deprauare non deſinit. Quòd ſi etiam temporis aſperitas itineris ſeu nauigationis eius intercluſerit commeatum, per omne illud tempus ſuſpenſo anxioq. reſidens corde, triſtitias ſerere vel excitare non ceſſat: diſceſſus ſolatium & excuſationem leuitatis non ſe aliter credens quàm nota vel macula monaſterij reperturum.

Quem Philargyriæ laborem ſubeat deſertor monaſterij, qui ante pro leuiſſimis operibus murmurabat. Cap. X.

AGitur itaq. facibus pecuniarum ſuarum magis accenſus, quæ poſſeſſæ, numquam monachum vel in monaſterio reſidere, vel viuere ſub regulæ inſtitutione permittunt. Cumq. exinde eum velut feralis quædam beſtia de cœtu gregis ſegregâs, pecus oportunum prædæ deſtitutione ſodalium fecerit, & deuorationi facilem contubernij priuatione reddiderit; eum qui prius opera monaſterij leuia exercere deſpexerat, die ac nocte ſpe quæſtus inſatiabiliter laborare compellit, non orationum ſolemnia, non ieiuniorum modum, non vigiliarum regulam cuſtodire permittit, non honeſtarum interceſſionum explere officia ſinit, dummodo vel auaritiæ rabiem ſatiare, vel quotidianis vſibus poſſit occurrere, cupiditatis ignem dum acquirendo extinguendum credit accendens.

Quod occaſione cuſtodiendæ pecuniæ, feminarum contubernia requirantur. Cap. XI.

HInc iam nonnulli per abruptum præcipitium lapſi, irreuocabili ruina feruntur ad mortem; & non contenti ſoli poſſidere quas vel numquam habuerant,

vel initio malo reſeruarant pecunias, inquirunt contubernia feminarum, quæ debeant ea quæ male congeſta vel retenta ſunt cuſtodire: tantiſq. ſe occupationibus noxiis ac perniciosis inuoluunt, vt vſq. ad profundum inferi deuoluti, dum acquieſcere illi apoſtolicæ ſententiæ renuūt: vt habentes victum & veſtimentū, his contenti ſint quæ monaſterij exhibeat frugalitas; ſed volentes diuites fieri incidant in tentationem & laqueum diaboli, & deſideria multa, & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorū eſt cupiditas, id eſt, Philargyria: quam quidam appetentes errauerunt a fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. 1. Tim. 6. Ibid.

Exemplum cuiuſdam tepidi monachi Philargyriæ laqueis obligati. Cap. XII.

NOn ignoro quendam qui ſemetipſum autumat monachum, ſibiq. (quod eſt deterius) de perfectione blāditur: qui receptus in cœnobio, cum a ſuo moneretur abbate, ne reuolueretur ad illa quæ renuntians abdicarat, ſeq. de radice malorum omnium Philargyria terreniſq. laqueis expediret, ac ſi mallet priſtinis paſſionibus emundari, quibus eum grauiſſime ſingulis momentis videbat vrgeri, ceſſaret affectare ea quæ ne antea quidem poſſederat, quorum ſine dubio nexibus compeditus ad purgationem vitiorū ſuorū penitus peruenire non poſſet; truculento vultu eidem reſpondere non hæſitauit: Si tu habes plurimos vnde ſuſtentes, me ſimiliter habere cur prohibes?

Quid conferant ſeniores iunioribus in denudatione vitiorum. Cap. XIII.

HAec autem nemini videantur vel ſuperflua vel moleſta. Niſi enim prius expoſita fuerint genera vulnerum, & origines cauſæq. morborum fuerint indagatæ; nec infirmis poterit adhiberi cōgrua medicinæ curatio, nec validis conferri perfectæ cuſtodia ſanitatis. Nam & hæc & multo his plura ad inſtructionem iuniorum ſolent a ſenioribus, qui innumeros diuerſorum caſus ac ruinas ſunt experti, in collatione proferri. Quorum multa ſæpenumero cognoſcentes in nobis, ita ſenioribus exponentibus ac reuelantibus, velut qui iiſdem ipſi quoque paſſionibus pulſarentur, abſq. cōfuſionis noſtræ verecun-

dia curabamur, cum & remedia pariter & cauſas infeſtantium nos vitiorum taciti diſceremus. quæ nos non fraternitatis veriti corpus vel prætериimus vel obteximus; ſed ne forte delapſus liber in manus eorum qui in hoc propoſito minus inſtituti videtur, patefaciat inexpertis quæ deſudantibus ſolis ac feſtinantibus culmen perfectionis attingere debent eſſe comperta.

Quibus exemplis morbus Philargyriæ triplex eſſe doceatur. Cap. XIV.

TRiplex itaq. eſt huius valitudinis morbus, qui ab vniuerſis patribus æquali deteſtatione dānatur. Vnus hic cuius ſuperius deſcripſimus labem, qui decipiens miſerabiles quoſque, ea quæ ne antea quidē cum in ſæculo degerent poſſidebāt, congregare perſuadet. Alius qui hæc quæ in primordiis ſuæ renuntiationis abiecerant; poſtea reſumere ac rurſum deſiderare cōpellit. Tertius qui initio malo vitioſoq. contractus, & ab imperfectione incipiēs, eos quos ſemel hoc tēpore mētis infecerit, paupertatis ac diffidētiæ timore perterritos, ſpoliare ſe cunctis mundi facultatibus omnino non ſinit: eaſq. pecunias vel ſubſtantias quas vtiq. renuntiantes abiicere debuerant, reſeruantes, ad euangelicam perfectionem numquam peruenire concedit. Quarum trium ruinarum exempla, in ſcripturis ſanctis etiam inuenimus non leui pœna fuiſſe damnata. Nā Giezi ea quæ ne antea quidem poſſederat volens acquirere, non modo gratiam prophetiæ non meruit poſſidere, quam per ſucceſſionem, velut hereditariam a ſuo habuit magiſtro ſuſcipere: verumetiam econtrario æterna lepra ſancti Eliſæi maledictione perfunditur. Iudas autem volens reſumere pecunias quas antea Chriſtum ſecutus abiecerat, non ſolum ad proditionem Domini lapſus, apoſtolatus perdidit gradum, ſed etiam vitam ipſam communi exitu finire non meruit, eamq. violenta morte concluſit. Ananias vero & Sapphira reſeruātes partem quādam ex his quæ poſſederant, apoſtolico ore morte multantur.

4. Reg. 5. — Matth. 27. — Act. 5.

Male renuntians a non renuntiante quo differat. Cap. XV.

DE his igitur qui dicentes renuntiaſſe ſe huic mundo, rurſusq; incredulitate fracti nudari terrenis opibus timēt, in Deuteronomio myſtice ſic præcipitur: Si quis eſt ho-

al. increduli facti — Deut. 20.

homo formidoloſus & corde pauido, non egrediatur ad bellū: vadat & reuertatur in domum ſuam, ne pauere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut & ipſe timore perterritus eſt. Hoc teſtimonio quid euidentius quæſo? Nonne manifeſte mauult eos ſcriptura profeſſionis huius nec initiū ſibimet vſurpare nec nomen, quàm exhortatione exemploq. corrupto etiam alios ab euangelica perfectione reuocare, & infideli infirmare terrore? Iubetur itaq. eis vt diſcedentes e pugna reuertantur in domum ſuam; (quia non poteſt quiſquam duplici corde bella Domini prœliari. Vir enim duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis:) ne cogitãtes, ſecundum illam Euangelij parabolam, eum qui cum decem milibus progreditur, contra regem cum viginti milibus venientem non poſſe confligere; adhuc eo longe poſito poſtulent pacem: id eſt, vt initium renuntiationis potius non arripiant, quàm tepide eam poſt exequentes maiori diſcrimine ſemet inuoluant: Melius eſt enim non vouere, quàm vouere & non reddere. Pulchre autẽ hic cum decem milibus, & ille cum viginti venire deſcribitur. Amplior enim vitiorum nos impugnantium numerus eſt, quàm virtutum pro nobis dimicantium. Nemo autem poteſt Deo ſeruire & mammonæ. Nec ponẽs quiſquam manum ſuam ſuper aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.

Iacob. 1. *Luc. 14.* *Eccls. 5.* *Matth. 6.* *Luc. 9.*

Cuius teſtimonij ſe colore tueantur qui exui facultatibus ſuis nolunt. Cap. XVI.

HI ergo occaſionem auaritiæ priſtinæ ſibimet intromittere quadam ſcripturæ ſanctæ auctoritate conantur: quam vitioſiore intellectu interpretantes, Apoſtoli, immo Domini ſententiam corrumpere atq. ad ſuum deſiderium geſtiunt deprauare; non ſuam vitam vel intellectum ſcripturarum ſenſui coaptantes, ſed vim ſcripturis pro deſiderio ſuæ libidinis inferentes, conſentire eas ſuis opinionibus volunt; aiuntq. ſcriptum eſſe: Beatius eſt magis dare quàm accipere. Cuius interpretatione prauiſſima eneruiatam Domini putant illam eſſe ſententiam qua dicitur: Si vis perfectus eſſe, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo: & veni ſequere me. Et arbitrantur hoc colore diuitias ſuas ſe abiicere non debere: beatiores ſcilicet ſemetipſos pronuntian-

Act. 20. *Matth. 19.*

tes, ſi priſtinis ſuffulti ſubſtantiis, aliis quoq. de earum ſu-
perabundantia largiantur: dumq. erubeſcunt pro Chriſto
glorioſam cum Apoſtolo ſuſcipere nuditatem, nec opere
manuum nec monaſterij parſimonia volunt eſſe conten-
ti. Quibus ſupereſt vt ſe aut circũuenire nouerint ſemet-
ipſos, & nequaquam renuntiaſſe huic mundo diuitiis pri-
ſtinis incubantes; aut ſi profeſſionẽ monachi re atq. ope-
re cupiunt experiri, diſperſis atq. abiectis omnibus, nihil-
que ex his quibus renuntiauerant reſeruantes, cum Apo-
2. Cor. 11. ſtolo glorientur in fame & ſiti, in frigore & nuditate.

De renuntiatione Apoſtolorum & eccleſiæ primitiuæ. Cap. XVII.

QVaſi vero & ille ſimiliter non potuerit facultatibus
priſtinis ſuſtentari, qui ſe non ignobilem etiam in
huius mundi ordine fuiſſe teſtatur, cum ſe aſſerit a natiui-
Act. 22. tate ciuis Romani dignitate prælatum; ſi hoc eſſe ad per-
fectionem commodius iudicaſſet. Et illi qui Hieroſoly-
mis cum eſſent poſſeſſores agrorum vel domorum, ven-
dentes omnia & nihil ſibi ex his penitus reſeruantes, affe-
Act. 4. rebant pretia eorum, & ponebant ante pedes Apoſtolo-
rum, non potuerint neceſſitatem corporis ſui facultatibus
propriis ſuſtentare, ſi hoc perfectius fuiſſet ab Apoſtolis
iudicatum, vel ipſi eſſe vtilius probauiſſent: ſed vniuerſas
ſimul abiicientes ſubſtantias, maluerunt labore proprio
vel collatione gentium ſuſtentari. De quorum ſumptu
ſanctus Apoſtolus ad Romanos ſcribens, ſuumq. eis in
hoc miniſterium prædicans, ac ſubtiliter eos ad hanc col-
Rom. 15. lationem prouocans, ait: Nunc vero proficiſcar Hieruſalẽ
miniſtrare ſanctis. Cõplacuit enim & Macedoniæ & A-
chaiæ collationẽ aliquam facere in pauperes ſanctorũ qui
ſunt Hieruſalẽ. cõplacuit enim, & debitores ſunt eorum.
Quoniã ſi ſpiritaliũ eorũ participes factæ ſunt gẽtes, de-
bent & in carnalibus miniſtrare eis. Ad Corinthios quo-
que, horũ ſolicitudinẽ ſimiliter gerens, monet eos vt ante
aduentũ ſuũ collationẽ quã ad vſus eorũ mittere diſpone-
1. Cor. 16. bant, ſolicitius præpararent, dicens: De collectis autẽ quæ
fiũt in ſanctos, ſicut ordinaui eccleſiis Galatiæ, ita & vos
facite. Vnuſquiſq. veſtrũ per vnã ſabbati theſaurizet apud
ſemetipſum recondens quod ei bene placuerit, vt non cũ
venero, tunc collectæ fiant. Cum autem venero, quoſcum-

que

que probaueritis per epiſtolas hos tranſmittam perferre gratiam veſtram in Hieruſalem. Et vt eos ad largiorem collationem prouocaret, infert: Quod ſi dignum fuerit vt & ego eã, mecum ibũt. id eſt, ſi talis fuerit oblatio veſtra, quæ mea quoq. mereatur proſecutione deferri. Ad Galatas quoque, cũ prædicationis miniſterium cum Apoſtolis partiretur, hoc idem ſe depactum cum Iacobo, Petro, & Ioanne teſtatur, vt licet prædicationem ſuſciperet gentiũ; pauperum tamen qui erant Hieroſolymis, nequaquã ſolicitudinem curamq. reſpueret: qui propter Chriſtũ vniuerſis rebus ſuis renuntiantes, ſpontaneam ſubierant egeſtatem: Et cum vidiſſent, inquit, gratiam Dei quæ data eſt mihi, Iacobus & Cephas & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederũt mihi & Barnabæ ſocietatis, vt nos inter gentes prædicaremus, ipſi autẽ in circumciſione: tantum vt pauperum memores eſſemus. Quam rem omni ſolicitudine ſe teſtatur impleſſe, dicens: Quod etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere. Qui igitur ſunt beatiores, vtrũnam hi qui nuper de numero gentium congregati, nec prævalentes euangelicam perfectionem conſcendere, adhuc ſuis ſubſtantiis inhærebãt; in quibus magnus fructus ab Apoſtolo ducebatur, ſi ſaltem ab idolorum cultu & fornicatione, & ſuffocatis & ſanguine reuocati, fidem Chriſti cum ſuis facultatibus ſuſcepiſſent; an illi qui euãgelicæ ſatisfacientes ſententiæ, crucem Domini quotidie portantes, nihil ſibi de propriis facultatibus ſupereſſe voluerunt? Cumq. ipſe beatus Apoſtolus vinculis & carceribus obligatus, ſeu vexatione itineris impeditus, & ob hoc conſuetam victus ſubſtantiam parare, vt erat ſolitus, ſuis manibus non occurrens, a fratribus qui de Macedonia venerãt, ſupplementum ſuæ neceſſitatis ſe aſſerat accepiſſe: (Nam quod mihi, inquiens, deerat, ſuppleuerunt fratres qui venerunt a Macedonia. Et ad Philippenſes ipſe referens: Scitis enim & vos Philippẽſes, quia in principio Euangelij, quando profectus ſum a Macedonia, nulla eccleſia mihi communicauit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli: quia & Theſſalonicã & ſemel & bis in vſum mihi miſiſtis.) erunt, ſecundum iſtorum ſentẽtiam quam mẽte tepida conceperunt, & iſti beatiores Apoſtolo, quia de ſuis inueniuntur ei ſubſtantiis impartiſſe? Quod amẽs quilibet dicere non audebit.

Ibid.

Galat. 2.

Ibid.

Act. 15.

Luc. 9.

2. Cor. 11.

Philip. 4.

Quod ſi Apoſtolos imitari velimus, non debeamus noſtris definitionibus viuere, ſed illorum exempla ſectari. Cap. XVIII.

QVamobrem ſi euangelico præcepto volumus obedire, & Apoſtoli, ac totius illius ecclesiæ primitiuæ, ſeu patrũ qui virtutibus ac perfectioni eorum noſtris temporibus ſucceſſerunt, imitatores exiſtere; non noſtris definitionibus acquieſcamus, de hoc tepido ac miſerabili ſtatu perfectionem nobis euangelicam pollicentes: ſed illorum ſectantes veſtigia circumuenire noſmetipſos minime ſtudeamus, & ita monaſterij diſciplinam inſtitutionemq. pariter expetamus, vt in veritate renuntiemus huic mundo; nihil ex his quæ contempſimus infidelitate nos retrahente ſeruantes: quotidianum victum non recondita pecunia, ſed opere proprio conquiramus.

Sententia ſancti Baſilij epiſcopi aduerſus ſyncleticum quendam prolata. Cap. XIX.

FErtur ſententia ſancti Baſilij Cæſarienſis epiſcopi, ad quẽdam prolata* ſyncleticum, tali quo diximus tepore torpentem: qui cum ſe renuntiaſſe diceret huic mundo, quædã ſibi de propriis facultatibus reſeruauit, nolens exercitio manuum ſuarum ſuſtentari, & humilitatem verã nuditate, &† operis contritione, monaſteriiq. ſubiectione conquirere: Et ſyncleticum, inquit, perdidiſti, & monachum non feciſti.

σνγκλητικόν, id eſt, ſenatorem.

† al. corporis

Quam ignominioſum ſit a Philargyria ſuperari. Cap. XX.

ITaq. ſi agonem ſpiritalem certare legitime cupimus, hunc quoq. pernicioſum hoſtem a noſtris cordibus extrudamus. Quem quantum ſuperare non magnæ virtutis eſt, tantum ab eo uinci ignominioſum plenumq. dedecoris. A potente enim elidi licet ſit in deiectione dolor, & gemitus in amiſſione victoriæ; tamen quodammodo de aduerſarij robore victis naſcitur conſolatio. Sin vero & inimicus exilis, & genus colluctationis infirmum, vltra deiectionis dolorem, confuſio turpior, & ignominia detrimento grauior infertur.

Quemadmodum ſuperanda ſit Philargyria. Cap. XXI.

DE quo hæc erit ſumma victoria triumphuſq. perpetuus, vt, quemadmodum dicitur, nec minuto quidem nummo

ſummo cõſcientia monachi polluatur. Impoſſibile namq.
eſt eum qui victus exigua ſtipe, concupiſcentiæ ſemel in
corde ſuo radicem ſuſceperit, non maioris deſiderij proti-
nus incendio conflagrari. Tamdiu namq. miles Christi vi-
ctor ac ſecurus, cunctaq. cupiditatis impugnatione erit
externus, donec initia concupiſcentiæ huius hic nequiſſi-
mus ſpiritus in corde eius non ſeuerit. Quapropter cum in
cunctis generibus vitiorũ generaliter ſerpẽtis caput opor Gen. 3.
teat obſeruari, in hoc præcipue diligentius cõuenit præ- ſec. LXX.
caueri. Quod ſi fuerit intromiſſum, ſua materia conualeſ-
cẽs ipſum ſibimet vehemẽtiora ſuſcitabit incẽdia. Ideoq.
non ſolum pecuniarum eſt cauẽda poſſeſſio, verumetiam
voluntas ipſa ab animo penitus extrudenda. Non enim tã
effectus Philargyriæ vitandus eſt, quàm affectus ipſius ra-
dicitus amputandus. Nihil enim proderit pecunias non
habere, ſi voluntas in nobis fuerit poſſidendi.

Quod poſſit quis etiam non habens pecunias Philargyrus iudicari. Cap. XXII.

POſſibile namq. eſt etiam non habentem pecunias ne-
quaquam Philargyriæ morbo carere, nihilq. ei prodeſ-
ſe beneficium nuditatis, qui cupiditatis vitium reſecare
non valuit: paupertatis bono non virtutis merito delecta-
tus, & neceſſitatis onere non ſine cordis lãguore conten-
tus. Quemadmodum enim corpore non pollutos, euãgeli-
cus ſermo pronũtiat corde mœchatos, ita pecuniæ quoq. Matth. 5.
pondere minime ſarcinatos, affectu ac mente, cum Philar-
gyris condemnari poſſibile eſt. Occaſio enim eis habendi
defuit, non voluntas, quæ ſemper apud Deum ſolet magis
quàm neceſſitas coronari. Itaq. feſtinandum nobis eſt, ne
in vacuum laborum noſtrorum emolumenta depereant.
Miſerabile namq. eſt paupertatis ac nuditatis exitus tole-
raſſe, fructus vero earum caſſæ voluntatis vitio perdidiſſe.

Exemplum de Iuda. Cap. XXIII.

VIs noſſe quàm pernicioſe, quàm noxie, fomes iſte niſi
fuerit diligenter exciſus, ad eius interitũ qui eũ con-
ceperit fruticet, & omnigenis pullulet ramuſculis vi-
tiorum? Reſpice Iudam Apoſtolorũ numero deputatum,
quia noluit ſerpẽtis huius caput letale conterere, qualiter Gen. 3.
eum ſuo veneno peremerit, & cõcupiſcentiæ laqueis irre-
titum

titum, ad quam abrupti præcipitij crimē impegerit, vt re-
Matth. 26. demptorem mundi & humanæ ſalutis auctorem triginta
argenteis vendere perſuaſerit. Qui nequaquam eſſet ad tā
ſceleſtum proditionis facinus deuolutus, ſi non Philargy-
al. necationis riæ morbo fuiſſet infectus: nec dominicæ † negationis reus
Ioan. 12. ſacrilegus extitiſſet, niſi prius ſolitus fuiſſet creditos ſibi lo-
culos compilare.

Quod Philargyria niſi nuditate vinci non poſſit. Cap. XXIV.

IMmane ſatis & euidens tyrannidis huius exemplum, quæ ſemel (vt diximus) animæ captiuatæ nullā permittit honeſtatis regulā cuſtodire, nec vlla quæſtus adiectione ſatiari. Finis enim rabiei huius non diuitiis, ſed nuditate conquiritur. Deniq. cum hic ipſe ob hoc loculos diſpenſationi pauperū deputatos ſuæ poteſtati creditos accepiſſet, vt ſaltem pecuniarum abundantia ſatiatus cōcupiſcentiæ ſuæ modum imponeret; in tantum copia earū in abundantiorem fomitem cupiditatis exarſit, vt iam non loculos clanculo compilare, ſed ipſum Dominum venundare maluerit. Vniuerſas enim diuitiarum moles, cupiditatis huius rabies exuperat.

De exitu Ananiæ & Sapphiræ & Iudæ quem Philargyria impellente ſubierunt. Cap. XXV.

DEniq. princeps Apoſtolorum his eruditus exemplis, ſciens habentem quidpiam cupiditatis fræna nō poſſe moderari, nec finem eius in parua ſumma magnave
Act. 5. cōſiſtere, ſed in ſola nuditatis virtute, Ananiam & Sapphiram, quorum ſuperius fecimus mētionem, quia ſibi quidpiam de ſua facultate ſeruauerant, morte multauit, vt interitum quē ille vltro ſibi pro reatu dominicæ proditionis intulerat, hi pro mendacio cupiditatis exciperent. Quanta in hoc quoq. facinoris ac ſupplicij ſimilitudo cōcurrit. Ibi namq. Philargyriā proditio, hic falſitas ſubſecuta eſt. Ibi veritas proditur, hic mendacij crimen admittitur. Licet enim operis eorum diſſimilis videatur effectus, vnus tamen finis in vtroq. concurrit. Ille namq. refugiens paupertatem reſumere, quæ abiecerat concupiuit; hi ne fierent pauperes, de ſubſtantia ſua quā aut Apoſtolis offerre fideliter, aut totam diſpergere fratribus debuerant, quiddā retinere tentarunt. Et ideo vtrobiq. ſequitur mortis damnatio,

natio, quia vtrumq. crimen de Philargyriæ radicibus pullulauit. Itaq. ſi in eos qui non alienas concupierunt ſubſtantias, ſed propriis parcere tentauerunt, nec habuere deſiderium acquirēdi, ſed reſeruandi tantummodo voluntatem, proceſſit tam ſeuera ſententia; quid cenſendum de his qui numquam poſſeſſas pecunias cupiūt congregare, & nuditatem coram hominibus præferentes, affectu concupiſcentiæ coram Deo diuites comprobantur?

Quod Philargyria lepram animæ inferat ſpiritalem.
Cap. XXVI.

QVi ſecundum ſimilitudinem Giezi ſpiritu ac mente leproſi eſſe noſcuntur, qui mundi huius caducas pecunias concupiſcens, immundæ lepræ contagione reſperſus eſt. Per quam nobis euidens reliquit exemplū, omnem animam cupiditatis labe pollutam ſpiritali vitiorum lepra reſpergi, immundamq. apud Dominum perenni maledictione reputari. *4. Reg. 5.*

Teſtimonia de ſcripturis, quibus perfectionem deſiderans edocetur non reſumere quæ renuntians abdicauit. Cap. XXVII.

IGitur ſi perfectionis deſiderio dimittens omnia ſecutus es Chriſtum dicentem tibi: Vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me; quid miſſa ſuper aratrum manu reſpicis retro, vt eiuſdem Domini voce pronuntieris nō eſſe aptus regno cælorum? Super tectum euāgelici culminis ſtabilitus, quid deſcendis tollere aliquid de domo tua, ex his videlicet quæ antea contempſiſti? Conſtitutus in agro atq. operatione virtutum, ſubſtantia mundi qua te renuntians ſpoliaſti, quid recurrens niteris reueſtiri? Si vero paupertate præuentus nihil quod dimitteres habuiſti, multo minus acquirere debes quod antea non poſſediſti. Ob id enim ita Domini beneficio præparatus es, vt expeditior ad eum nullis pecuniarum laqueis impeditus accurreres. Verumtamen nullus in hoc egens frangatur; nemo eſt enim qui nō habeat quod dimittat. Vniuerſis renūtiauit facultatibus mūdi, quiſquis affectū poſſidendi eas radicitus amputauit. *Matth. 19.* *Luc. 9.* *Matth. 24.*

Quod aduerſus Philargyriam victoria non aliter poſſit niſi nuditate conquiri. Cap. XXVIII.

HAec eſt igitur de Philargyria perfecta victoria, vt par uiſſimæ cuiuslibet ſtipis in corde noſtro reſidere

non

non ſinamus igniculum, certi quòd reſtinguendi eum non habebimus vlterius facultatem, ſi quantulamcumq. ſcintillæ huius in nobis materiam fouerimus.

Quemadmodum poſſit nuditas a monacho ſuſtentari. Cap. XXIX.

QVam virtutem non aliàs retinere valebimus illibatã, niſi in monaſterio conſiſtentes, ſecundum Apoſtolũ:
1. Tim. 6. habentes victum & veſtimentum his contenti fuerimus.

Remedia contra morbum Philargyriæ. Cap. XXX.

Act. 5. DAmnationem ergo Ananiæ & Sapphiræ memoriter retinentes, horreſcamus aliquid ex his reſeruare quæ renuntiantes penitus abdicare deuouimus. Giezi quoq.
4. Reg. 5. pertimeſcamus exemplum, qui ob Philargyriæ culpam
al. æterno † æternæ ſupplicio lepræ multatur, & aliquid ex his quæ nec ante poſſedimus caueamus acquirere. Nec non etiam
Matth. 27. Iudæ vel meritum vel exitum formidantes, quicquam pecuniæ reſumere, quã ſemel a nobis abiecimus, tota virtute uitemus. Super hæc omnia cõſiderantes condicionẽ fragilis incertæq. naturæ noſtræ, caueamus ne dies Domini
1. Theſſ. 5. ſicut fur in nocte ſuperueniens maculatam vel vno obolo noſtram conſcientiam deprehendat; qui omnes fructus noſtræ renũtiationis euacuans, illud quod in Euãgelio diuiti dictum eſt, ad nos quoq. faciat voce Dominica dirigi:
Luc. 12. ſtulte, hac nocte animam tuam expetent a te: quæ autem
Matth. 6. paraſti, cuius erunt? Nihilq. de craſtino cogitantes, numquam nos de cœnobij diſciplina patiamur auelli.

Quod non poſſit quis Philargyriam vincere niſi in cœnobio perſeuerans: & quemadmodum poſſit ibidem permanere. Cap. XXXI.

QVod ſine dubio nequaquam permittemur implere, ſed ne ſub inſtitutionis quidem regula permanere, niſi prius patientiæ virtus, quæ non aliunde quàm de humilitatis fonte procedit, in nobis fuerit firma ſoliditate fundata. Illa namq. nulli commotiones nouit inferre: hæc vero illatas ſibi magnanimiter tolerare.

LIBRI VII. FINIS.

IOAN-

IOANNIS CASSIANI EREMITAE DE SPIRITV IRAE

LIBER OCTAVVS.

Quod quartum certamen aduerſus iræ ſit vitium, & quanta mala generet hæc perturbatio. Cap. I.

QVARTO quoq. certamine eſt iræ mortiferum virus de receſſibus animæ funditus eruendum. Hac enim in noſtris cordibus inſidente, & oculum mẽtis noxiis tenebris obcæcante, nec iudicium rectæ diſcretionis acquirere, nec honeſtæ contemplationis intuitum, nec maturitatem conſilij poſſidere, nec vitæ participes, nec iuſtitiæ tenaces, ſed ne ſpiritalis quidem ac ueri luminis capaces poterimus
exiſtere; quia turbatus eſt, inquit, præ ira oculus mens. nec Pſal. 30.
ſapientiæ participes effici, tametſi ſapientes omniũ pronuntiari opinione videamur; quia ira in ſinu inſipientiũ Eccls. 7.
requieſcit. Sed ne vitam quidem immortalitatis conſequi poterimus, quamuis prudentes videamur definitione hominum iudicari; quia ira perdit etiam prudentes. Nec iu- Prou. 15.
ſtitiæ moderamina perſpicaci diſcretione valebimus ſec. lxx.
obtinere, licet perfecti ſanctique cunctorum opinationibus æſtimemur; quia ira viri iuſtitiam Dei non opera- Iacob. 1.
tur. Ipſam quoq. honeſtatis grauitatem quæ etiam viris ſæculi huius ſolet familiaris exiſtere, nullo modo poſſidere poterimus, licet nobiles & honeſti natalium prærogatiua putemur; quia vir iracundus inhoneſtus eſt. Conſi- Prou. 11.
lij etiam maturitatem nullatenus valebimus obtinere, ſec. lxx.
quamuis graues & ſumma ſcientia præditi videamur; quia vir iracundus agit ſine conſilio. Sed nec quieti eſſe Prou. 14.
a perturbationibus noxiis, nec poterimus carere pecca- ſec. lxx.
tis, tametſi nequaquam nobis inquietudines ab aliis inferantur; quia vir animoſus parat rixas, vir autem iracun- Prou. 15. et
dus effodit peccata. 29. ſec. lxx

De his qui dicunt iram nõ eſſe noxiam ſi delinquentibus iraſcamur, quia & ipſe Deus iraſci dicatur. Cap. II.

NOnnullos audiuimus hunc animæ pernicioſum morbum ita excuſare tẽtantes, vt eum deteſtabiliore interpretatione ſcripturarum extenuare geſtirent, dicentes non eſſe noxium ſi delinquentibus fratribus iraſcamur: ſi quidem, inquiunt, ipſe Deus contra eos qui eum vel ſcire nolunt, vel ſcientes contemnunt, furere atq. iraſci dicatur;
Pſal. 105. vt ibi: Et iratus eſt furore Dominus in populum ſuum.
Pſal. 6. vel cum orat Propheta, dicens: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me: non intelligentes quòd dum hominibus occaſionem peſtiferi vitij volunt concedere, immenſitati diuinæ ac fonti totius puritatis iniuriam carnis admiſceant.

De his quæ in Deo ex noſtræ naturæ conſuetudine nominantur. Cap. III.

SI enim hæc cum dicũtur de Deo, carnali & pingui ſenſu ſecundum litteræ ſignificationem accipienda ſunt;
Pſal. 43. ergo & dormit, cum dicitur: Exurge, quare obdormis Do-
Pſal. 120. mine? de quo alibi dicitur: Ecce non dormitabit neq. dor-
Eſai. 66. miet qui cuſtodit Iſrael. & ſtat, ac ſedet, cũ dicit: Cælum mihi ſedes, terra autem ſcabellum pedum meorum: qui
Eſai. 40. metitur cælum palmo, & terram pugillo concludit, & cra-
Pſal. 77. pulatur a vino, cum dicitur: Et exſurrexit ſicut dormiens
1. *Tim.* 6. Dominus, ſicut potens crapulatus a vino: qui ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem: vt prætermittam ignorationem & obliuionem, quæ de ipſo legimus in ſcripturis ſanctis frequenter inſerta: deinde liniamenta membrorum, quæ tamquam de homine figurali & compoſito deſcribuntur, capite & haribus, oculis ac facie, manibus ac brachijs, digitis, vtero, pedibuſque: quæ omnia ſecundum vilem litteræ ſonum ſi voluerimus admittere, Deum liniamentis membrorum & corporea figura compoſitum, quod dictu quoq. nefas eſt, quodq. abſit a nobis, neceſſe eſt æſtimari.

Qualiter de affectibus membriſq. humanis quæ indemutabili & incorporeo Deo adſcribi legimus, ſentiendum ſit. Cap. IV.

ITaq. vt hæc ſecundum litteram non abſq. nefando ſacrilegio poſſunt intelligi ſuper eo qui inuiſibilis, ineffabilis,

ſabilis, incomprehenſibilis, inæſtimabilis, ſimplex, & incompoſitus ſanctarũ ſcripturarum auctoritate definitur; ita ne furoris quidem & iræ perturbatio, illi indemutabili naturæ ſine ingenti blaſphemia poterit coaptari. Nam huiuſcemodi ſignificatione membrorum diuinas efficiẽtias Dei & immenſas operationes eius ſentire debemus, quæ nobis niſi per hæc vſitata vocabula membrorum nequeũt intimari: vtputa ſignificatione oris collocutionẽ eius quæ in arcanos animæ ſenſus ſolet clemẽter infundi, vel quòd in patribus noſtris atq. prophetis idem locutus ſit agnoſcamus: in oculis immenſitatem perſpicaciæ qua vniuerſa perluſtrat ac perſpicit, & quòd nihil eum ex his quæ à nobis geruntur gerendave ſunt ſeu cogitantur lateat, ſcire poſſimus: manuum nuncupatione prouidentiam & operationem, qua quòd omnium ipſe ſit creator & conditor ſentiamus: brachium quoq. virtutis & gubernationis eius inſignia † quibus cũcta ſuſtentat, moderatur, ac regit. Et vt de ceteris taceam, canities capitis quid aliud quàm longæuitatem deitatis & antiquitatem ſignificat? quia ſine vllo principio eſt & ante omnia tẽpora, & creaturas excedit vniuerſas. Ita igitur & de ira Dei vel furore cũ legimus, non ἀνθρωποπαθῶς, id eſt, ſecundum humilitatem humanæ perturbationis; ſed digne Deo, qui omni perturbatione alienus eſt, ſentire debemus: ſcilicet quo per hæc eum iudicẽ & vltorem omnium quæ inique geruntur in hoc mundo, poſſimus aduertere, & retributorem terribilem actuum noſtrorum his verborum ſignificationibus formidantes, cõtra illius voluntatem quidquã timeamus admittere. Illos etenim timere conſueuit humana natura quos indignari nouit & veretur offendere, vt in nõnullis æquiſſimis iudicibus ſolet ab his qui aliquo reatu ſuæ conſcientiæ remordentur, ira vltrix timeri; nõ ſcilicet quòd hæc in animis eorum qui iuſte iudicaturi ſunt perturbatio conſiſtat, ſed quòd ita metuentibus ille ſentiatur affectus qui pro executione legum, examinatione iuſtitiæ, & æquilibratione procedit. Quæ tamen quantalibet animi fuerit manſuetudine ac lenitate † prolata, ab his qui pro ſuo merito pœna plectendi ſunt, furor grauis & ira ſæuiſſima iudicatur. Longum eſt nec præſentis operis, ſi voluerimus omnia quæ de Deo humana ſignificatione figuraliter in ſcri-

al. qua

al. propoſita

ſcripturis dicta ſunt, explanare. Hæc ad præſentem neceſſitatem quæ contra furoris vitium pertinebant, dixiſſe ſufficiat, vt nullus exinde ſibimet occaſionem morbi mortiſq. perpetuæ per ignorantiam trahat, vnde ſanctitas & immortalitas vitæ ſalutiſq. remedia conquiruntur.

Cuius placiditatis monachum eſſe conueniat. Cap. V.

Itaq. monachus ad perfectionem tendens, & agonem ſpiritalem legitime cupiens decertare, omni iræ furoriſq. vitio alienus exiſtat, & audiat quid ſibi vas electio-
Epheſ. 4. nis præcipiat: Omnis, inquit, ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur a vobis, cum omni malitia. Cum dicit, Omnis ira tollatur a vobis, nullā penitus velut neceſſariam & vtilem nobis excepit. Delinquentemq. fratrē ſi neceſſe eſt, ita curare feſtinet, vt dum medelam leuiori forſitan febricula laboranti procurat inferre, non ſemetipſum iratus terriori morbo cæcitatis inuoluat. Oportet nāque illū qui alterius vulneri mederi cupit omni languoris morbo alienum ſanumq. ſubſiſtere, ne illud euangelicum
Luc. 4. dicatur ei: Medice prius cura teipſum: ac videns feſtucam
Matth. 7. in oculo fratris ſui, trabem in oculo ſuo non videat. vel quomodo videbit eiicere feſtucā de oculo fratris ſui, qui trabem furoris geſtat in oculo ſuo?

De iniuſta iracundiæ commotione vel iuſta. Cap. VI.

Qualibet ex cauſa iracundiæ motus efferuēs excæcat oculos cordis; & acumini viſus exitialem validioris morbi ingerens trabem, ſolem iuſtitiæ intueri non ſinit. Nihil intereſt, vtrum aurea lamina plumbeave ſeu cuiuſlibet metalli oculorum obtutibus imponatur: differentiam cæcitatis non facit pretioſitas metallorū. Habemus ſane iræ miniſterium ſatis commode nobis inſertum, ad quod ſolum eam recipere vtile nobis eſt ac ſalubre, cum contra laſciuiētes cordis noſtri motus indignantes infremimus: & ea quæ agere cōfundimur coram hominibus ſiue proloqui, in latebras aſcendiſſe noſtri pectoris indignamur: angelorum ſcilicet ac Dei ipſius præſentiam vbiq. &
al. penetrantem omnia †penetrantis, oculumq. eius tota formidine tremiſcentes; quem nequaquam poſſunt conſcientiæ noſtræ latere ſecreta.

In que

In quo tantùmodo nobis ira ſit neceſſaria, vel quibus beati David exemplis ira ſalubriter aſſumatur. Cap. VII.

VEl certe cum contra hanc ipſam iram cur nobis aduerſus fratrem irrepſerit commouemur, & irati letales inſtigationes eius extrudimus, nec in abditis pectoris noſtri noxias eã latebras habere permittimus. Taliter nos iraſci etiam ille propheta docet, qui in tantum hanc e ſuis abegerat ſenſibus, vt ne inimicis quidem propriis, & quidem a Deo ſibi traditis, maluerit reddere talionem: Iraſcimini, inquiẽs, & nolite peccare. Ille enim cum aquam de ciſterna Bethleemitica concupiſſet, eamq. à viris fortibus per medias hoſtium cateruas ſuſcepiſſet allatam, protinus effudit in terram: & ita voluptuoſam concupiſcentiæ paſſionem iratus extinguens, libauit eam Domino, & cupiditatis ſuæ deſiderium non expleuit, dicens: Propitius ſit mihi Dominus ne faciam hoc. Num ſanguinem hominum iſtorũ qui profecti ſunt, & animarũ periculũ bibam? Vel cum Semei in regem Dauid audiente eo lapides & maledicta ingereret coram omnibus, velletq. Abiſai filius Saruiæ princeps militũ, conuicij regalis vltionẽ truncatione capitis eius explere: beatus Dauid aduerſus diram ſuggeſtionẽ eius pia indignatione cõmotus, humilitatis modũ & patientiæ rigore inconcuſſa lenitate ſeruauit, dicẽs: Quid mihi & vobis filij Saruiæ? Dimittite eũ vt maledicat: Dominus enim præcepit ei vt malediceret Dauid: & quis eſt qui audeat dicere, quare ſic fecerit? Ecce filius meus qui egreſſus eſt de vtero meo, quærit animam meam; quanto magis nunc filius Iemini? Dimittite eum vt maledicat iuxta præceptum Domini, ſi forte reſpiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna.

Pſal. 4. 2. Reg. 23. Ibid. 2. Reg. 16. Ibid.

De ira aduerſus noſmetipſos ſuſcipienda. Cap. VIII.

IVbemur itaq. iraſci ſalubriter, ſed nobiſmetipſis, ac ſuggeſtionibus accedentibus prauis: & non peccare, ad effectum ſcilicet eas noxiũ perducentes. Deniq. hunc eundem ſenſum euidentius explanat verſiculus ſequens: Quæ dicitis in cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini: ideſt, quæcumq. in cordibus veſtris ingruentibus repentinis ac lubricis inſtigationibus cogitatis, cõſilij moderatione omnem ſtrepitum & perturbationem furoris

Pſal. 4.

amouentes, velut in cubili quietis poſiti, cõpunctione ſaluberrima emendate atq. corrigite. Deniq. beatus Apoſtolus vſus huius verſiculi teſtimonio, cum dixiſſet: Iraſcimini & nolite peccare, ſubiunxit: Sol non occidat ſuper iracundiã veſtram, neq. detis locũ diabolo. Si noxium eſt ſuper iracundiam noſtram occidere ſolẽ iuſtitiæ, & irati confeſtim locum diabolo damus in corde noſtro; quomodo ſuperius præcipit vt iraſcamur, dicẽs: Iraſcimini & nolite peccare? Nonne euidenter hoc dicit: iraſcimini vitijs & furori veſtro, ne† cõniuentibus vobis ſol iuſtitiæ Chriſtus incipiat propter iracundiã veſtrã mentibus obſcuratis occidere, & diſcedẽte illo locũ diabolo in veſtris cordibus præbeatis?

Epheſ. 4. *Ibid.* *al. cõnibilentibus*

De quo ſole dicatur, vt non occidat ſuper iracundiam noſtram. Cap. IX.

DE quo ſole per prophetam Deus euidenter commemorat, ita dicens: Timentibus autem nomen meum orietur ſol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius. Qui rurſus peccatoribus & pſeudoprophetis, illiſq. qui iraſcũtur, occidere dicitur medio die, dicente propheta: Occidet eis ſol in meridie. Vel certe ſecundum tropicum ſenſum, mens, id eſt, *νοῦς*, ſiue ratio, quæ pro eo quòd omnes cordis cogitationes †diſcretioneſq. perluſtret, ſol merito nuncupatur, iræ vitio non extinguatur, ne eadem occidente, perturbationum tenebræ cum auctore ſuo diabolo vniuerſum noſtri cordis occupẽt ſenſum; & tenebris iræ poſſeſſi, velut in nocte cæca, quid nos agere oporteat ignoremus. Tali ſenſu hunc Apoſtoli locum inſtitutis ſeniorum traditum nobis, quia neceſſe fuit quemadmodum de ira ſentirent †dicere, licet longiore ſermone protulimus; qui eam nec ad momentum quidem cor noſtrum penetrare permittunt, illud Euangelij omnimodis obſeruantes: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Ceterum ſi vſq. ad occaſum ſolis licitum ſit iraſci, ante furoris ſatietatem & vltricis iræ commotionem poterũt noxiæ perturbationes explere, quàm iſte ſol ad locũ ſui vergat occaſus.

Malach. 4. *Amos. 8.* *al. diſcretione ſua* *al. deeſt, dicere* *Matth. 5.*

De his quorum iracundiæ ne occaſus quidem ſolis iſtius modum ponit. Cap. X.

QVid vero † dicam de his (quod quidem dicere ſine mea confuſione non poſſum) quorum implacabilitati

al. dicendũ

tati nec hic quidem ſol occidens terminum ponit, ſed per dies eam plurimos protelantes, atq. aduerſus eos in quos commoti fuerint, rancorē animi reſeruātes, negant quidē ſe verbis iraſci, ſed re ipſa & opere indignari grauiſſime comprobantur? Nam neq. eos congruo ſermone compellant, nec affabilitate eis ſolita colloquuntur; & in eo ſe minime delinquere putant, quòd vindictam ſuæ commotionis non expetant: quam tamen quia proferre palam & exercere aut non audent, aut certe non poſſunt, in ſuam perniciem virus iracundiæ retorquentes concoquunt in corde taciti, ac ſilentes in ſemetipſis conſumunt: amaritudinem triſtitiæ nō virtute animi protinus expellentes, ſed digerentes proceſſu dierum, & vtcumq. pro tempore mitigantes.

Quod hic finis triſtitiæ vel iræ ſit, vt hoc quod præualet vnuſquiſq. perficiat. Cap. X I.

QVaſi vero non hic finis † vtrique vindictæ ſit, & *al. vniquiq.* abunde quis furori proprio vel triſtitiæ ſatisfecerit, ſi id quod præualet, ira inſtigante cōpleuerit: quod hi quoq. facere noſcūtur, qui motus ſuos non appetitu placiditatis, ſed inopia vltionis cohibent: nihil enim inferre amplius his quibus irati ſunt poſſunt, niſi vt cum eis affabilitate ſolita minime colloquātur: aut quaſi in effectu operis ſolūmodo ſit iracundia moderanda, & non potius ab arcanis noſtri pectoris eruēda, ne tenebris illius obſcurati, nec cō ſilij ſalubris, nec ſciētiæ lumen admittere; ſed nec templū Spiritus ſancti, habitāte in nobis ſpiritu iracundiæ, nequaquam valeamus exiſtere. Cohibitus enim in corde furor, adſtantes quidem homines nō offendit, ſed æque Spiritus ſancti ſplendidiſſimum iubar, ac ſi prolatus, excludit.

Quod ne momentaneam quidem iram liceat retentari. Cap. X I I.

AVt quemadmodum vel ad momentum vult eam Dominus retentari, qui nec ſacrificia quidem ſpiritalia orationum noſtrarum permittit offerri, ſi vel alium contra nos aliquid rancoris habere cògnoſcimus, dicēs: Si offers *Matth. 5.* munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuū ad altare, & vade prius recōciliare fratri tuo, & ſic veniēs offer munus tuum? Quomodo ergo, non dicam vſq. in

dies plures, ſed vel vſq. ad occaſum ſolis iſtius permittimur contra fratrem retinere triſtitiā, qui ne illo quidē habente aliquid aduerſum nos orationes noſtras Deo offerre cōcedimur? quibus præcipitur ab Apoſtolo: Sine intermiſſione orate. &: In omni loco leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione? Supereſt igitur vt aut numquam oremus huiuſcemodi virus retinentes in cordibus noſtris, & apoſtolico huic præcepto ſiue euāgelico, quo indeſinēter & vbiq. iubemur orare, ſimus obnoxij; aut ſi noſmetipſos circumuenientes precem fundere contra eius interdictū præſumimus, non orationem Domino, ſed rebellione ſpiritus contumaciam nos eidem nouerimus offerre.

1. Theſſ. 5.
1. Tim. 2.

De reconciliatione fraterna. Cap. XIII.

ET quia plerumq. ſeu læſos fratres & contriſtatos contemnimus, vel certe non vitio noſtro dicentes eos offenſos deſpicimus: animarū medicus & occultorum conſcius, occaſiones iracundiæ volēs radicitus à cordibus noſtris euellere, nō ſolum ſi læſi fuerimus iubet nos remittere, & reconciliari fratribus noſtris, nullamq. aduerſus eos iniuriæ ſeu læſionis memoriam retinere, ſed etiam ſi illos aduerſum nos ſeu iuſte ſeu iniuſte habere aliquid nouerimus, ſimiliter præcipit vt munus noſtrum relinquētes, id eſt, compeſcētes orationes noſtras, ad eorum prius ſatisfactionem tendere feſtinemus: & ita fratris curatione præmiſſa, orationum noſtrarum munera illibata deferre. Non enim ita noſtris obſequiis communis omnium Dominus delectatur, vt quod in vno acquirit, perdat in altero domināte triſtitia. In cuiuslibet namq. diſpendio vnum patitur detrimētum, qui eodem modo omnium famulorum ſuorum ſalutem deſiderat & expectat. Et idcirco æque habente aliquid aduerſum nos fratre inefficax erit oratio noſtra, ac ſi nos aduerſum eum tumenti ſpiritu indignationis amaritudinem reſeruemus.

Matth. 5.

Quod vetus quoq. lex iram non tantum de effectu, ſed etiam de cogitatione conuellat. Cap. XIV.

SEd quid diutius præceptis euangelicis atque apoſtolicis immoramur, cum etiam vetus lex quæ aliquid habere remiſſionis videtur, hæc eadem præcaueat, dicēs: Ne oderis fratrem tuum in corde tuo. & iterū: Non eris memor

Leuit. 19.
Ibid.

mor iniuriæ ciuium tuorum. & rurſum; Itinera eorum qui memoriam retinẽt malefacti, in mortem? Vides & ibi nequitiam non in opere tantum, ſed etiam in arcanis cogitationibus reſecari, cum de corde odium, & iniuriæ non ſolum retributio, ſed etiam ipſa memoria radicitus iubeatur euelli. Prou. 12. ſec. LXX.

De ſuperflua ſeceßione eorum, qui ab inemendatis moribus non recedunt. Cap. XV.

INterdum ſuperbia vel impatientia ſuperati, cum incon ditos mores noſtros atq. inordinatos volumus emendare, ſolitudinem nos deſiderare conquerimur, tamquam ibi nullis nos concitantibus ilico virtutem patientiæ reperturi; excuſantes negligentiam noſtram, cauſaſq. commotionis non noſtra dicentes impatientia, ſed fratrum vitio generari. Dumq. in alios erroris noſtri vertimus cauſas; numquam ad patientiæ ac perfectionis calcem valebimus peruenire.

Quod tranquillitas cordis noſtri non in alterius arbitrio, ſed in noſtra debeat ditione conſiſtere. Cap. XVI.

SVmma igitur emendationis ac tranquillitatis noſtræ non eſt in alterius arbitrio collocanda, quod nequaquam noſtræ ſubiacet poteſtati, ſed in noſtra potius ditione conſiſtit. Itaq. vt non iraſcamur, non debet ex alterius perfectione, ſed ex noſtra virtute deſcendere, quæ non aliena patientia, ſed propria longanimitate conquiritur.

Quo ſtudio eremum debeamus expetere, & qualinm inibi ſit profectus. Cap. XVII.

POrro eremũ perfectos omniq. vitio purgatos oportet expetere, & excoctis ad purum in congregatione vitiis, non puſillanimitatis perfugio, ſed diuinæ cõtemplationis obtentu, & deſiderio intuitus ſublimioris intrare, qui non niſi in ſolitudine a perfectis ſolummodo poterit apprehendi. Quæcumq. enim vitia incurata in eremum detulerimus, operta in nobis non abolita ſentientur. Solitudo namq. ſicut nouit emendatis moribus contemplationem puriſſimam reſerare, & intuitu ſinceriſſimo ſpiritalium ſacramentorum ſcientiam reuelare; ita eorum qui minus emendati ſunt vitia non ſolum ſeruare, verum-

etiam exaggerare conſueuit. Tamdiuq. ſibi patiens quis videtur & humilis, donec nullius hominis commiſceatur conſortio, ad naturam priſtinam mox reuerſurus cum interpellauerit cuiuſlibet commotionis occaſio. emergunt quippe ex eo confeſtim vitia quæ latebant, & velut equi infrænes certatim e ſuis repagulis otio longiore nutriti acrius ad perniciem aurigæ proprij ferociuſq. prorumpunt. Magis enim exercitio vſuq. humano ceſſante efferantur in nobis vitia, niſi fuerint ante purgata. Ipſamq. vmbram patientiæ quam poſſidere imaginarie permixti fratribus ſaltem pro eorum reuerentia & nota publica videbamur, deſidia ſecuritatis amittimus.

Qua comparatione æſtimandi ſint, qui tunc tantum patientes ſunt, cum a nemine prouocantur. Cap. XVIII.

Quaſi vero vniuerſa virulenta ſerpentium genera vel ferarum, cum in ſolitudine ſuiſq. cubilibus immorantur, †non noxia perſeuerent, nec tamen ex eo pronuntiari poſſunt innoxia, quia nulli noceant. Hoc enim eis nõ affectus bonitatis, ſed neceſſitas ſolitudinis confert. Quæ cum lædendi copiam nacta fuerint, in ſemetipſis recõditum virus & animi feritatem protinus egerunt atq. demonſtrant. Ideoq. perfectionem quærentibus non ſufficit contra hominem non iraſci. Meminimus enim in ſolitudine commorantibus nobis, cõtra calamum cum aut craſſitudo eius aut exilitas diſpliceret, contra ve ſcalpellum cũ incidenda hebeti acie ſegniter exſecaret, contraq. ſilicem ſi forte ex ea feſtinãtibus nobis ad lectionẽ tardius ſcintilla ignis emicuit, ita indignationis irrepſiſſe motum, vt nõ aliàs perturbationem mentis quàm vel contra inſenſibiles materias, vel certe aduerſus diabolum maledictione prolata digerere atq. euaporare poſſemus. Quamobrẽ ad perfectionis dumtaxat rationem non ſatis proderit abeſſe homines in quos ira moueatur, cum ſi patientia prius non fuerit acquiſita, etiam erga res mutas ſpecieſque minutas exerceri ſimiliter iracundiæ poſſit affectus; qui reſidens in corde noſtro, nec iugem nos poſſidere tranquillitatis ſtatum, nec reſiduis vitiis carere permittet: niſi forte in eo putemus cõmotionibus noſtris lucrũ aliquod vel remedium comparari, quòd maledictionibus vel iracundiæ noſtræ minime res inanimæ mutæq. reſpondeãt,

al. †noxia

& intemperantiam cordis noſtri ad maiorem nequaquam prouocent furoris inſaniam.

De amputanda ira ſecundum Euangelium. Cap. XIX.

QVapropter ſi illam ſummam diuini præmij cupimus adipiſci, de quo dicitur: Beati mũdo corde, quoniam ipſi Deum videbunt: non ſolum e noſtris actibus hæc amputanda eſt, ſed etiam de internis animæ radicitus extirpanda. Non enim valde proderit iracundiæ cohibitus furor in verbo, nec in effectum prolatus, ſi illum arcanis pectoris noſtri Deus, quem ſecreta non latent cordium, ineſſe perſpexerit. Radices enim vitiorũ potius excidi præcipit euangelicus ſermo, quàm fructus; qui proculdubio euulſis fomitibus nequaquam vlterius pullulabunt, atq. ita mens poterit iugiter in omni patientia & ſanctitate durare, cum hæc non de ſuperficie operationis & actuum, ſed de cogitationum euulſa fuerint penetralibus. Et ideo ne homicidium perpetretur, ira odiumq. ſucciditur, ſine quibus homicidij crimẽ nullo modo valebit admitti. Qui iraſcitur enim fratri ſuo, reus erit iudicio. &: Qui odit fratrem ſuũ, homicida eſt: in eo ſcilicet quòd eum corde cupiat interire: cuius cruorem propria manu vel telo apud homines minime fudiſſe cognoſcitur, affectu iræ homicida pronuntiatur a Domino, qui non ſolum pro operationis effectu, ſed etiam pro volũtatis ac voti deſiderio, vniciq. aut præmium reddet aut pœnam, ſecundum illud quod ipſe loquitur per prophetam: Ego autem opera eorũ & cogitationes eorum venio vt cõgregem cum omnibus gentibus & linguis. Et Apoſtolus: Inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die qua iudicabit Deus occulta hominum.

Matth. 5.
Ibid.
1. Ioan. 3.
Eſai. 66.
Rom. 2.

In eo quod in Euangelio ſcriptum eſt: Qui iraſcitur fratri ſuo, vtrum recipiendum ſit quod adiectum eſt, Sine cauſa. Cap. XX.

SCiendum tamen in eo quod in quibuſdam exemplaribus inuenitur: Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio; ſuperfluum eſſe, Sine cauſa, & adiectum ab his qui amputandam iram pro iuſtis cauſis minime putauerunt: cum vtiq. nullus quamlibet abſq. ratione cõmotus, ſine cauſa ſe dicat iraſci. Quamobrem apparet ab Matth. 5.

eis adiectum qui propoſitum non intellexerunt ſcripturæ volentis fomitem iracundiæ omnimodis amputare, nullamq. occaſionem indignationis penitus reſeruare; ne dũ iubemur iraſci cum cauſa, etiam ſine cauſa iraſcendi nobis intromittatur occaſio. Finis enim patientiæ nõ in iraſcendo iuſte, ſed in penitus non iraſcendo conſiſtit. Licet a quibuſdam hoc ipſum quod dicitur, Sine cauſa, ita interpretari ſciam, quòd ſcilicet ſine cauſa iraſcatur is cui expetere vltionem irato non liceat. Melius tamen eſt ita tenere, vt & nouella exemplaria multa, & antiqua omnia inueniuntur eſſe perſcripta.

Remedia quibus iram de cordibus noſtris eradicare poſſimus. Cap. XXI.

QVapropter athletam Chriſti legitime decertantem, iracundiæ motus radicitus oportet euellere. Cuius morbi hæc erit medicina perfecta, vt credamus primitus nullo modo ſiue iuſtis ſiue iniuſtis ex cauſis licere nobis iraſci, ſcientes nos diſcretionis lumen, rectiq. conſilij firmitatem, ipſam quoq. honeſtatem, & iuſtitiæ moderamina protinus amiſſuros, ſi principale cordis noſtri lumen eius fuerit tenebris obſcuratum. Tum deinde puritatem mentis noſtræ mox perturbandam, templumq. eam ſancti Spiritus effici omnino non poſſe, iracundiæ in nobis ſpiritu commorante. Poſtremo, vt cogitemus nequaquam licere nobis orare, nec iratos fundere preces ad Deum. Et præ omnibus incertum ſtatum condicionis humanæ præ oculis habentes, quotidie nos credamus e corpore migraturos; nihilq. nobis continentia caſtitatis, nihil abrenuntiatione omnium facultatum, nihil diuitiarum contemptu, nihil ieiuniorum vigiliarumq. laboribus conferendum, quibus propter iracundiam ſolam & odium ab vniuerſitatis iudice ſupplicia promittuntur æterna.

LIBRI VIII. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE
DE SPIRITV TRISTITIAE
LIBER NONVS.

Quod quintum certamen ſit aduerſus ſpiritum Triſtitiæ, & quæ per ipſam menti inferantur diſpendia. Cap. I.

QVinto nobis certamine edacis Triſtitiæ ſtimuli retundendi ſunt. Quæ ſi paſſim per ſingulos incurſus & incertos ac varios caſus obtinendi animum noſtrum habuerit facultatem, ab omni nos per momenta ſingula ſeparat diuinæ contemplationis intuitu, ipſamq. mentem ab vniuerſo puritatis ſtatu deiectam funditus labefactat ac deprimit. Non orationes eam explere cum ſolita cordis alacritate permittit, non ſacrarũ lectionum ſinit remediis incubare, tranquillum quoq. ac mitem fratribus eſſe non patitur, & ad cuncta operationũ vel religionis officia impatientem & aſperum reddit, omniq. perdito ſalubri conſilio, & cordis conſtantia perturbata, velut amentem facit & ebrium ſenſum, frangitq. & obruit deſperatione pœnali.

Qua cautione morbus Triſtitiæ ſit curandus. Cap. II.

QVamobrem nõ minore proſpectu, ſi ſpiritalis agonis certamina legitime cupimus deſudare, hic quoq. nobis curandus eſt morbus. Sicut enim tinea veſtimento, & vermis ligno, ita triſtitia viri nocet cordi. Satis euidenter ac proprie vim noxij huius ac pernicioſi vitij, ſpiritus diuinus expreſſit. Prou. 25.

Quam comparationem habeat anima, quæ Triſtitiæ morſibus deuoratur. Cap. III.

VEſtimentum namq. tinearum eſu attactum, nullius pretij vel honeſti vſus poterit vlterius habere commercium: itidemq. lignum vermibus exaratum, non iam ad ornatum vel mediocris ædificij, ſed ad combuſtionem ignis

ignis merebitur deputari. Ita igitur & anima, quæ edaciſſimis triſtitiæ morſibus deuoratur, inutilis erit vel veſtimento illi pontificali, quod vnguentum Spiritus ſancti de cælo deſcendens, prius in barbam Aaron, deinde in oram ſuam ſolere ſuſcipere, ſancti Dauid vaticinio perhibetur,
Pſal. 132. ſecundùm illud: Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti eius. Sed nec ad ſtructuram templi illius ſpiritalis atq. or-
1. Cor. 3. natum poterit pertinere, cuius Paulus architectus ſapiens
Ibid. poſuit fundamenta, dicens: Vos eſtis templum Dei, & ſpiritus Dei habitat in vobis. Cuius qualia ſint ligna, ſponſa
Cantic. 1. deſcribit in Cantico canticorum: Trabes, inquiens, noſtræ cypreſſus, tigna domorum noſtrarum cedri. Et idcirco huiuſcemodi ad templum Dei lignorum genera deliguntur, quæ ſunt & bonæ fragrantiæ, & imputribilia, quæq. nec corruptelæ vetuſtatis, nec eſui vermium valeant ſubiacere.

Vnde vel quibus modis Triſtitia gignatur. Cap. IV.

NOnnumquam tamen iræ præcedentis vitio ſubſequi, ſeu concupiſcentiæ lucri ve cuiuſdam minus indepti generari ſolet, cum ſe harum rerum quadam ſpe mēte concepta quis viderit excidiſſe. Interdum vero etiam nullis exiſtentibus cauſis quibus ad hanc labem corruere prouocemur, inimici ſubtilis inſtinctu, tanto repente mœrore deprimimur, vt ne carorum quidem ac neceſſariorum noſtrorum aduentum ſolita ſuſcipere affabilitate poſſimus, & quidquid ab eis competenti fuerit cōfabulatione prolatum, importunū nobis ac ſuperfluum iudicetur, nullaq. a nobis reddatur grata reſponſio, vniuerſos cordis noſtri receſſus felle amaritudinis occupante.

Quod non aliorum, ſed noſtro vitio, commotiones excitentur in nobis. Cap. V.

VNde manifeſtiſſime comprobatur, non ſemper nobis aliorum vitio commotionum ſtimulos excitari, ſed potius noſtro, qui reconditas in nobiſmetipſis habemus offenſionum cauſas ac ſeminaria vitiorum: quæ, cū mentem noſtram tentationum imber alluerit, in germina confeſtim fructuſq. prorumpunt.

Quod

Quod nullus repentino lapſu corruat, ſed paulatim per longam incuriam recidens, pereat. Cap. VI.

NVnquam enim quis alterius vitio laceſſitus peccare compellitur, ſi repoſitam materiem delictorum in ſuo corde non habeat. Nec tunc ſubito quiſpiam deceptus eſſe credendus eſt, cum conſpecta mulieris forma in baratrum concupiſcentiæ turpis inciderit, ſed potius occultos ac latentes medullitus morbos occaſione viſus in ſuperficiem tunc fuiſſe productos.

Quod non ſint fratrum deſerenda conſortia, vt perfectio conquiratur, ſed patientia iugiter excolenda. Cap. VII.

IDeoq. creator omnium Deus opificij ſui curationem præ omnibus noſcens, & quia non in aliis ſed in nobiſmetipſis offenſionum radices cauſæq. conſiſterent, nō deſerenda præcepit fratrum conſortia; nec vitari eos quos læſos a nobis, vel a quibus nos arbitramur offenſos, ſed deliniri iubet: ſciens perfectionem cordis non tam ſeparatione hominum, quàm patientiæ virtute conquiri. Quæ firme poſſeſſa, ſicut poteſt nos etiam cum his qui oderunt pacem pacificos conſeruare, ita ſi parta non fuerit, ab his quoq. qui perfecti ac meliores nobis ſunt, facit iugiter diſſidere. Occaſiones enim commotionum ob quas eos quibus iungimur deſerere feſtinamus, in conuerſatione humana deeſſe non poterunt, & idcirco triſtitiæ cauſas ob quas a prioribus ſeparamur, nō euadimus, ſed mutamus.

Matth. 5. *Pſal. 119.*

Quod ſi mores noſtros emendatos habuerimus, poſſit nobis cum omnibus conuenire. Cap. VIII.

PRocurandum itaq. nobis eſt, vt noſtra potius emendare vitia & mores corrigere feſtinemus. Quæ procul dubio ſi fuerint emendata, nō dicam cum hominibus, ſed etiā cum feris & beluis facillime nobis conueniet, ſecundum illud quod in libro beati Iob dicitur: Beſtiæ enim terræ pacatæ erunt tibi. Extrinſecus quippe venientia nō verebimur offendicula, nec vlla poterunt ſcandala nobis deforis inferri, ſi in nobiſmetipſis intus radices eorum receptæ inſertæq. non fuerint. Pax enim multa diligentibus nomen tuum, & non eſt illis ſcandalum.

Iob. 5. *Pſal. 118.*

De alio genere triſtitiæ quod deſperationem ſalutis importat. Cap. IX.

EST etiam aliud deteſtabilius triſtitiæ genus, quod non correctionem vitæ nec emendationem vitiorum, ſed perniciosiſſimam deſperationē animæ iniicit delinquēti.
Gen. 4. Quod nec Cain fecit poſt fratricidium pœnitere, nec Iudam poſt traditionem ad ſatisfactionis remedia feſtinare,
Matth. 27. ſed ad ſuſpendium laquei ſua deſperatione pertraxit.

In quo tantummodo ſit nobis triſtitia vtilis. Cap. X.

IDeoq. vtilis nobis vna in re tantū triſtitia iudicanda eſt, cum hanc vel pœnitudine delictorū, vel deſiderio perfectionis accenſi, vel futuræ beatitudinis contempla-
2. Cor. 7. tione cōcipimus. De qua & beatus Apoſtolus: Quæ ſecundum Deum eſt, inquit, triſtitia, pœnitentiam ad ſalutem ſtabilem operatur: ſæculi autē triſtitia mortem operatur.

Quemadmodum diſcernatur quæ ſit vtilis ac ſecundum Deum triſtitia, & quæ diabolica atq. mortifera. Cap. XI.

SEd illa triſtitia quæ pœnitentiam ad ſalutem ſtabilem operatur, obediens eſt, affabilis, humilis, manſueta, ſuauis, ac patiens, vtpote ex Dei charitate deſcendens, & ad omnem dolorem corporis ac ſpiritus contritionē, infatigabiliter ſemetipſam deſiderio perfectionis extendens, & quodammodo læta ac ſpe profectus ſui vegeta, cunctam affabilitatis & longanimitatis retinet ſuauitatem, habens in ſemetipſa omnes fructus Spiritus ſancti, quos enume-
Galat. 5. rat idem Apoſtolus: Fructus autem ſpiritus eſt charitas, gaudiū, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, manſuetudo, continentia. Hæc vero aſpera, impatiens, dura, plena rācore & mœrore infructuoſo ac deſperatione pœnali, eum quem complexa fuerit, ab induſtria ac ſalutari dolore frangens ac reuocans, vtpote irrationabilis & intercipiens non ſolum efficaciam orationū, verum etiam vniuerſos quos prædiximus fructus ſpiritales euacuās, quos nouit illa conferre.

Quod abſq. illa ſalutari triſtitia, quæ tribus modis generatur, omnis triſtitia tamquam noxia repellenda ſit. Cap. XII.

QVapropter abſq. illa quæ pro ſalutari pœnitentia, vel pro ſtudio perfectionis, vel pro deſiderio ſuſcipitur

pitur futurorum, omnis triſtitia tamquam ſæculi, & quæ mortem inferat, æqualiter repellenda eſt, ac ſicut fornicationis ſpiritus ſeu Philargyriæ vel iræ de noſtris cordibus penitus extrudenda.

Remedia quibus triſtitiam a cordibus noſtris exterminare poßimus. Cap. XIII.

HAnc ergo pernicioſiſſimam paſſionem ita de nobis expellere poterimus; ſi mentem noſtrã ſpiritali meditatione iugiter occupatam, futuri ſpe & cõtemplatione repromiſſæ beatitudinis erigamus. Hoc enim modo vniuerſa triſtitiarũ genera, ſiue quæ ex præcedenti ira deſcendunt, ſiue quæ amiſſione lucri, vel detrimenti illatione nobis adueniũt, ſiue de irrogata generãtur iniuria, ſiue quæ de irrationabili mentis confuſione procedunt, ſeu quæ letalem deſperationem nobis inducũt, valebimus ſuperare, cum æternarum rerum ac futurarum intuitu ſemper læti atq. immobiles perdurãtes, nec caſibus deiecti præſentibus, nec proſperis fuerimus elati, vtraq. velut caduca & mox tranſeuntia †contemplantes.

al. contemnentes

LIBRI IX. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE

DE SPIRITV ACEDIAE

LIBER DECIMVS.

Quod ſextum certamen ſit aduerſus ſpiritum Acediæ, & de natura eius. Cap. I.

SExtvm nobis certamẽ eſt aduerſus eam quam Græci ἀκηδίαν vocant, nos tædium ſiue anxietatem cordis poſſumus nuncupare. Affinis hæc triſtitiæ eſt, & vagis ac ſolitariis magis experta, & in eremo cõmorantibus infeſtior hoſtis ac frequẽs, maxime circa horam ſextam monachum inquietans, vt quædam febris ingruens tempore præſtituto, ardentiſſimos

mos æſtus acceſſionum ſuarum, ſolitis ac ſtatutis horis animæ inferens ægrotanti. Deniq. nonnulli ſenũ hunc eſſe pronuntiant meridianum dæmonem, qui in pſalmo nonageſimo nuncupatur.

Quemadmodum Acedia ſerpat in corde monachi, quæve inferat menti diſpendia. Cap. II.

QVi cum miſerabilem obſederit mentem, horrorem loci, faſtidium cellæ, fratrum quoq. qui cum eo vel eminus commorantur, tamquam negligentium ac minus ſpiritalium aſpernationem gignit atq. contemptum. Ad omne quoq. opus quod intra ſepta ſui cubilis eſt, facit deſidem & inertem. Non eum in cella reſidere, nec operam ſinit impendere lectioni, nihilq. ſe proficere tanto tempore in eadem commorantem crebrius ingemiſcit, nec habere ſe fructum aliquem ſpiritalem, donec fuerit illi conſortio copulatus conqueritur atq. ſuſpirat, & ab omni ſe dolet ſpiritali quæſtu inanem in loco vacuumq. conſiſtere, vtpote qui cum poſſet etiam alios regere ac prodeſſe plurimis, nullum ædificauerit, nec quemquam inſtitutione ſua doctrinaq. lucratus ſit. Abſentia longeq. poſita magnificat monaſteria, loca etiam illa magis ad profectum vtilia & ſaluti congruentiora deſcribit; conſortia quoq. ibidem fratrũ ſuauia & plena ſpiritali cõuerſatione depingit. Econtra vniuerſa quæ habentur in manibus aſpera; & nõ ſolum ædificationem nullam eſſe in fratribus qui morantur in loco, ſed ne ipſum quidem victũ corporis abſq. ingenti labore conquiri. Poſtremo non poſſe ſaluari in eo loco durantem, niſi relicta cella, cũm qua ſibi ſi adhuc in ea fuerit remoratus pereundum erit, exinde ſemetipſum quantocius aſportauerit. Deinde laſſitudinem corporis cibiq. eſuriem, quinta ſextaq. hora tantam ſuſcitat, vt velut longo itinere grauiſſimoq. labore confectus ſibimet laſſuſq. videatur, aut quaſi refectionem cibi biduano ieiunio triduanove diſtulerit. Tum præterea huc illucq. anxius circumſpectat, & nec fratrem ſibi quempiam aduentare ſuſpirat, ſæpiuſq. egreditur & ingreditur cellam, ac ſolem velut ad occaſum tardius properantem crebrius intuetur. Et ita quadam irrationabili mentis confuſione velut tetra ſuppletur caligine, omniq. actu ſpiritali redditur otioſus ac vacuus, vt nulla re alia tantæ oppugnationis reme-

remedium, quàm viſitatione fratris cuiuſpiam, ſeu ſomni ſolius ſolatio poſſe æſtimet inueniri. Deinde honeſtas idem morbus ac neceſſarias ſuggerit ſalutationes fratribus exhibendas, viſitationeſq. infirmorum vel eminus vel comminus poſitorũ. Quædã etiã pia ac religioſa dictat officia, illos vel illas debere parẽtes inquiri, & ad ſalutandos eos crebrius properari, illam religioſam deuotamq. Deo feminam, omni præſertim parẽtum præſidio deſtitutam, magnum opus eſſe pietatis frequentius inuiſere, ac ſi quid ei ſit neceſſarium, quæ a propriis parentibus negligitur atq. deſpicitur, ſanctiſſimum procurari, magiſq. oportere in his operam pietatis impendi, quàm † infructuoſe ac ſine vllo profectu in cellula reſidere. al. infructuoſum

Quibus generibus monachum ſuperet Acedia. Cap. III.

AGitur itaq. infelix anima talibus inimicorum machinis impetita, donec Acediæ ſpiritu velut ariete validiſſimo fatigata, aut in ſomnũ diſcat cõcidere, aut excuſſa clauſtris cellulæ ſuæ conſolationem impugnationis huius viſitatione fratris conſueſcat acquirere, hoc quo vtitur ad præſens remedio, paulo poſt acrius infirmanda. Frequentius enim ac durius aduerſarius eũ attentabit, quem cõſerto prælio præbiturum cominus ſibi terga cognoſcit, ſalutemq. ſibi non de victoria nec de cõflictu, ſed de fuga ſperare peruidit, donec paulatim protractus e cella actus ſuæ profeſſionis incipiat obliuiſci, quod non eſt aliud quàm intuitus & cõtemplatio diuinæ illius & excellentis ſuper omnia puritatis, quæ non alibi poteſt niſi in ſilentio & iugi cellæ perſeuerantia ac meditatione conquiri, atq. ita militiæ ſuæ fugitiuus ac deſertor Chriſti miles effectus, implicet ſe negotiis ſæcularibus, ei † cui ſe probauit minime placiturus. 2. Tim. 2. al. qui

Quod Acedia excæcat mentem ab omni contemplatione virtutum. Cap. IV.

HVius ægritudinis vniuerſa incommoda vno verſiculo beatus Dauid eleganter expreſſit: Dormitauit, inquiens, anima mea præ tædio, id eſt, præ Acedia. Proprie ſatis non corpus dixit, ſed animam dormitaſſe. Vere enim ab omni contemplatione virtutum & intuitu ſpiritalium ſenſuum dormitat anima, quæ perturbationis huius telo fuerit ſauciata. Pſal. 118.

Quod duplex Acedia ſit in pugna. Cap. V.

ITaq. Chriſti verus athleta qui agonem perfectionis cupit legitime decertare, hunc quoq. morbum de latebris animæ ſuæ feſtinet extrudere, & ita contra hunc quoq. nequiſſimum Acediæ ſpiritum vtrobiq. cõtendat, vt neq. ſomni telo eliſus concidat, neq. de monaſterij clauſtris expulſus, quamuis ſub prætextu coloris pij fugitiuus abſcedat.

Hi qui ab Acedia cœperint vinci, quatenus collabantur. Cap. VI.

al. deſidioſũ

QVemcumq. enim in qualibet parte cœperit ſuperare, aut tamquam inertem & †dedititium ſibi patietur abſq. vllo profectu ſpiritus in cellula commorari, aut excuſſum exinde inſtabilem de cetero reddet ac vagum, & ad omne opus deſidem; cellas fratrum ac monaſteria iugiter faciet circumire, nihilq. aliud procurare, quàm vbi quove colore occaſionem refectionis futuræ valeat præparare. Mens enim otioſi nihil aliud cogitare nouit, quàm de eſcis ac ventre, donec inuenta quandoq. ſodalitate cuiuſquam viri vel feminæ tepore æquali torpentis, rebus eorum ac neceſſitatibus inuoluatur, & ita paulatim reddatur noxiis occupationibus irretitus, vt tamquam ſerpentinis ſpiris obſtrictus, numquam deinceps ad perfectionem profeſſionis antiquæ ſe valeat enodare.

Teſtimonia Apoſtoli contra ſpiritum Acediæ. Cap. VII.

HVnc morbum qui de Acediæ ſpiritu naſcitur, beatus Apoſtolus vt verus ac ſpiritalis medicus, vel tũc iam conſpiciens ſerpere, vel emerſurũ inter monachos ſancto ſpiritu reuelante proſpiciẽs, ſalutaribus præceptorũ ſuorum medicamẽtis præuenire feſtinat. Theſſalonicenſibus enim ſcribens, & primo vt peritiſſimus quidã perfectuſq. medicus, infirmitatem ſuſceptorum blanda leniq. verbi curatione fomentans, ac de charitate incipiens, eoſq. in ea parte collaudans, quouſq. letale vulnus leniore remedio delinitum, depoſita tumoris indignatione, facilius medi-

1. Theſſ. 4. camina auſteriora ſuſtineat, ita ait: De charitate autem fraternitatis nõ neceſſe habemus ſcribere vobis. Ipſi enim a Deo docti eſtis, vt diligatis inuicem. Etenim facitis illud in omnes fratres in vniuerſa Macedonia. Præmiſit laudis fomẽta lenia, fecit eorum aures ad curam ſalutaris verbi placi-

placidas & paratas. Rurſum infert: Rogamus autem vos fratres, vt abundetis magis. Adhuc eos blanda verborum lenitate demulcet, ne forte hec dum aptos ad perceptionem perfectæ curationis inueniat. Quid eſt in quo rogas Apoſtole, vt abundent magis? ſcilicet in charitate, de qua ſuperius dixeras: De charitate autem fraternitatis non neceſſe habemus ſcribere vobis: Et quid neceſſe eſt vt dicas eis: Rogamus autem vos vt abundetis magis, qui ſuper hac re ne ſcribi quidem ſibi aliquid indigent, cum præſertim & inferas cauſam ob quam hoc ipſo non egeant, dicens: Ipſi enim vos a Deo docti eſtis, vt diligatis inuicem; tertium quoq. maius adiicias, quòd non ſolum a Deo docti ſint, verumetiam compleant opere quæ docentur? Etenim facitis illud, inquis, non in vno tantum vel duobus, ſed in omnes fratres, nec in veſtros tantummodo ciues vel notos, ſed in vniuerſa Macedonia. Dic igitur tandem, quid eſt quod tantopere hoc præmittis. Iterum infert: Rogamus autem vos fratres, vt abundetis magis? Et vix aliquãdo in id quod olim moliebatur erumpit: Et operam detis, vt quieti ſitis. Dixit primam cauſam, deinde infert ſecundã: Et vt veſtra negotia agatis. Tertiam quoque: Et operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis. Quartã: Et vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt. † ſoris ſunt ſcilicet qui ſæculo viuunt.) Quinctam: Et nullius aliquid deſideretis. Ecce, illa cunctatio quam tantis proferre prooemiis differebat, quid in eius pectore parturiebat agnoſcitur. Et operam detis, vt quieti ſitis, id eſt, in veſtris cellulis commorantes, nec diuerſis rumoribus qui ſolent otioſorum votis vel fabulis generari, inquieti effecti, aliis quoq. inquietudines inferatis. Et vt veſtra negotia agatis, non veſtra curioſitate actus mundi velitis inquirere, ac diuerſorum cõuerſationes explorantes, opera veſtra non ad correctionem veſtram ſeu virtutum ſtudia, ſed ad detractiones fratrum velitis impendere. Et operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis. Vt illa fierent quæ monuerat ſuperius, ne agerent, id eſt, ne inquieti eſſent, & aliena curarent negotia, vel inhoneſte ambularent ad eos qui foris ſunt, vel alterius aliquid deſiderarẽt; nũc intulit, dicens: Et operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis. Vt enim illa fierent quæ ſuperius reprehendit, otiũ cauſam eſſe euidenter expreſſit. Nullus enim poteſt vel

Ibid. *Ibid.* *Ibid.* *Hæc abſunt a .v. c.* *Ibid.* *Ibid.*

inquietus eſſe, vel aliena curare negotia, niſi qui operi manuum ſuarum nõ acquieſcit inſiſtere. Quartum quoq. intulit morbum, qui ex hoc ipſo † otio naſcitur, id eſt, vt inhoneſte non ambulent, dicens: Et vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt. Numquam poteſt nec apud eos quidẽ qui ſæculi homines ſunt, honeſte incedere, qui nequaquam clauſtris cellæ & operi manuum ſuarum inhærere contentus eſt; ſed neceſſe eſt eum inhoneſtum eſſe, dum neceſſaria victus requirit, adulationi quoq. operam dare, nouitates etiam rumorum ſectari, cauſarum fabularumq. occaſiones conquirere, per quas ſibimetipſi aditum paret ac facultatem qua diuerſorum domos valeat penetrare. Et nullius aliquid deſideretis. Nõ poteſt non alienis donis & muneribus inhiare, qui nõ delectatur pio quietoq. labore operis ſui quotidiani victus parare ſubſtãtiam. Videtis tot cauſas, tã graues ac turpes, vna huius vitij labe generari? Deniq. hos ipſos quos in epiſtola prima molli fouerat palpatione verborũ, qualiter in ſecunda, velut qui non profeciſſent ad † molliora remedia, auſterioribus quibuſdam & cauſticis medicamentis ſanare aggreditur, nullaq. iam mitium verborum foměta præmittit, non vllam teneram vocem ac blandam, vt ibi: Rogamus autem vos fratres, ſed: Denſitiamus vobis fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate. Ibi rogat, hic denũtiat. In illa blandientis affectus, in hac obteſtantis ſeueritas & minantis. Denuntiamus vobis fratres. Quia prius rogantes contempſiſtis audire, ſaltẽ nunc denuntiationibus obedite. Ipſamq. denuntiationem non nudo verbo, ſed cum obteſtatione nominis Domini noſtri Ieſu Chriſti terribilem infert, ne forte ſimplicem velut humana voce prolatam rurſum contemnerẽt, nec magnopere ducerent obſeruandam. Statimq. vt peritiſſimus medicus putribus membris quibus leni medicamento remedium ferre non potuit, mederi ſpiritalis ferri inciſione pertentat: Vt ſubtrahatis vos, inquiens, ab omni fratre ambulante inordinate & non ſecundum traditionem quã acceperunt a nobis. Itaq. ab his qui vacare operi nolunt, iubet ſubtrahi, & velut membra otij corrupta putredine deſecari, ne inertiæ morbus velut letale cõtagium, etiam ſanas membrorum partes tabe ſerpente corrumpat. Dictu ruſq. de his qui operari manibus ſuis nolunt, & panem

al. vitio (margin, beside "intulit morbum")
al. leniora (margin, beside "ciſſent ad")
2. Theſſ. 3. (margin, beside "Denſitiamus")

ſuum cum ſilentio mãducare, a quibus etiã præcipit ſubtrahendum, qualibus eos a principio opprobriis inurat attendite. In primis inordinatos dicit, nec ſecundum ſuam traditionem ambulare: aliis verbis contumaces eos, vtpote qui nollent iuxta inſtitutionem eius incedere, & inhoneſtos eſſe deſignans, id eſt, non proceſſionis, non viſitationis, non verbi, non temporis oportunitatem congruam honeſtamq́. ſectantes. Omnibus enim iſtis vitiis inordinatum quemque neceſſe eſt ſubiacere. Et non ſecundum traditionem quam acceperunt a nobis. Et in hoc rebelles eos quodammodo & contemptores notat, qui traditionem quam acceperunt ab eo, tenere contemnerent, nec imitari vellent id quod magiſtrum nõ ſolum verbo docuiſſe meminerint, ſed etiam opere nouerint perfeciſſe: Ipſi enim ſcitis quemadmodum oporteat imitari nos. Immanem cumulum reprehenſionis exaggerat, cum hoc eos aſſerit non obſeruare quod & memoriæ eorũ inhæreat, & ad imitandum non ſolum verbo inſtruente didicerint, ſed etiam exemplo operum prouocante ſuſceperint. *Ibid.* *Ibid.*

Quod neceſſe ſit inquietum eſſe eum qui opere manuum ſuarum non vult eſſe contentus. Cap. VIII.

QVia non inquieti fuimus inter vos. Cum ſe vult inquietum inter eos non fuiſſe per operis exercitium comprobare, eos qui operari nolunt, abunde notat otioſitatis vitio inquietos ſemper exiſtere: Neq. gratis panem manducauimus ab aliquo. Per ſingula verba increpationis auxeſin facit Doctor gentium, prædicator Euãgelij dicit ſe non gratis panem ab aliquo manducaſſe, qui nouit Dominum præcepiſſe, vt qui Euangelium denuntiant, de Euangelio viuant. & rurſum; Dignus eſt operarius cibo ſuo. Cum igitur non gratis qui Euangelium prædicabat, tam ſublime ac ſpiritale opus exercens, cibum ſibi Dominicæ iuſſionis auctoritate præſumeret; quid nos faciemus, quibus non ſolum nulla prædicatio verbi cõmiſſa eſt, ſed nec vlla quidem niſi animæ noſtræ ſolius cura mandatur? Qua fiducia otioſis manibus gratis panem comedere audebimus, quem vas electionis euangelica ſolicitudine & prædicatione conſtrictus, ſine opere manuum comedere non præſumit? Sed in labore, inquit, & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus. *Ibid.* *Ibid.* *1. Cor. 9.* *Matth. 10.* *2. Theſſ. 3.*

mus. Adhuc additamenta ſuæ caſtigationis exaggerat. Non enim ſimpliciter dixit: Non comedimus panem gratis ab aliquo veſtrum, & ſtetit. Poterat enim videri proprio otioſoq. ſumptu ac recondita pecunia vel aliorum, licet non iſtorũ collatione ſeu muneribus ſuſtentatus fuiſ-
Ibid. ſe. Sed in labore, inquit, & fatigatione, nocte ac die operantes, ideſt, noſtro opere ſpecialiter ſuſtentati. Et hoc, inquit, nõ pro noſtra voluntate perpetrabamus, nec pro delectatione, vt requies & exercitiũ corporis inuitabat, ſed vt neceſſitas & inopia victus non ſine ingenti fatigatione corporis facere compellebat. Non ſolum namq. per totum diei ſpatium, ſed etiam noctis tempore, quod quieti corporis videtur indultum, hoc opus manuum pro eſcæ ſolicitudine indeſinenter vrgebam.

Quod non ſolum Apoſtolus, ſed etiam hi qui cum illo erant, manibus ſuis operati ſunt. Cap. IX.

NEc tamen ſe ſolum taliter inter eos conuerſatũ fuiſſe teſtatur, ne forte non magna nec generalis videretur hæc forma, ſi ipſius tantummodo traderetur exemplo, ſed etiam omnes qui erant ſecum ad miniſteriũ Euangelij deputati, id eſt, Siluanum & Timotheum, qui hæc eadem cum eo ſcribunt, aſſerit ſimiliter opere laboraſſe.
Ibid. In eo etiam quod dicit: Ne quem veſtrum grauaremus, verecundiam eis incutit magnam. Si enim ille qui Euangelium prædicabat, ſignis illud virtutibusq. cõmendans, ne grauaret quempiam, gratis panem manducare non audet; quomodo illi non æſtiment ſe grauare, qui quotidie eum otioſi vacanteſq. præſumunt?

1. Cor. 9. Matth. 10.
Quod ob hoc manibus ſuis Apoſtolus operatus ſit, vt nobis operandi præberet exemplum. Cap. X.

Ibid. NOn quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed vt noſmet ipſos formam daremus vobis ad imitandum nos. Pandit cauſam cur tantum ſibi laboris indixerit: Vt formam, inquit, daremus vobis ad imitandum nos; vt ſi forte doctrinam verborum auribus veſtris frequenter ingeſtam obliuioni traderetis, ſaltem conuerſationis exempla ſub oculorum fide vobis tradita memoriter retineretis. Haud leuis eorum & in hoc reprehenſio, cũ dicit, ſe nulla alia quàm exempli gratia, laborem hunc & fatigationem

die-

die noctuq. corporis exegiſſe, & eos nihilominus erudiri nolle, propter quos ipſe neceſſitatem non habens, tantum ſibi fatigationis indixerit. Et quidem, inquit, cum haberemus poteſtatem, & paterent nobis facultates omnium veſtrum atq. ſubſtantiæ; & vtendi eis Domini noſtri noſſem me habere permiſſum, non ſum tamen vſus hac poteſtate, ne quod a me bene ac licito fieret, aliis otij noxij præberet exemplum. Et idcirco Euangelium prædicans, meis manibus atq. opere malui ſuſtentari, vt vobis quoq. volentibus iter virtutis incedere, viam perfectionis præirem, & conuerſationis formam meo labore præberem.

Quod non ſolum exemplo, ſed etiam verbis prædicans, monuerit operari. Cap. XI.

SEd ne forte tacitus operans, & erudire eos volẽs exemplis, minimè illos etiam præceptorum monitis inſtruxiſſe videretur, infert: Nam & cum eſſemus, inquit, apud vos, hoc denuntiabamus vobis, quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. Adhuc illorum deſidiam qui ſcientes eum vt magiſtrum bonum doctrinæ gratia & inſtitutionis obtentu ſuis manibus operantem imitari contemnũt, & diligentiam cautionemq. ſuam exaggerat, dicens, non tantum ſe hoc illis exemplo tradidiſſe præſentem, ſed etiam verbis iugiter prædicaſſe; vt ſi quis ſcilicet non vult operari, nec manducet. *Ibid.*

De eodem. Cap. XII.

NOn iam doctoris vel medici vtitur ad eos conſilio, ſed diſtrictione in eos iudiciariæ pronuntiationis inuehitur; & apoſtolica poteſtate reſumpta, velut e tribunali in contemptores ſententiam dicit. Illa nempe poteſtate, quam cum interminatione, ſcribens ad Corinthios, a Domino ſibi aſſerit datam, cum eos in delicto poſitos præmoneret, vt ante aduentum ſuum ſemetipſos corrigere feſtinarent, ita præcipiens: Rogo vos, ne præſens compellar audere in quoſdam poteſtate illa quæ data eſt mihi in vobis. *2. Cor. 10.* Et iterum: Si enim voluero aliquid gloriari de poteſtate quã dedit mihi Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram, non erubeſcam. *Ibid.* Illa, inquam, poteſtate pronuntiat: Si quis non vult operari, nec manducet: non gladio carnali eos addicens, ſed auctori- *2. Theſſ. 3.*

tate Spiritus ſancti, huius vitæ eis interdicens ſubſtantiã: vt ſi forte pœnam futuræ mortis minime cogitantes, adhuc vellent amore otij exiſtere contumaces, ſaltem neceſſitate naturali conſtricti, & metu præſentis interitus, ſalutaria præcepta ſuſcipere cogerentur.

De eo quod dicit: Audimus enim inter vos quoſdam ambulare inquiete. Cap. XIII.

POſt tantum itaq. rigorem euangelicæ diſtrictionis, nunc iam cauſam exponit, cur hæc vniuerſa præmiſerit: Audimus enim quoſdam inter vos ambulare inquiete, nihil operantes, ſed curioſe agentes. Nuſquam eos qui dediti operi eſſe nolunt, vno tantum morbo corruptos pronuntiare contentus eſt. In priori namq. epiſtola inordinatos eos appellat; nec ſecundum traditionem ambulare quam acceperant ab eo. Inquietos etiam eſſe definit, & gratis panem manducare. Rurſum hic: Audimus, inquit, quoſdam inter vos ambulare inquiete, Et ſubiungit ſtatim ſecundum languorem, qui inquietudinis huius eſt radix: Nihil, inquit, operantes. Tertium quoq. morbum, qui ex iſto velut quidam ramuſculus oritur; Sed curioſe agentes.

Ibid.

Immo hoc ipſo cap.

Quod multa vitia amputet operatio. Cap. XIV.

ITaq. fomiti vitiorum tantorum congruam nunc emendationem conferre feſtinat, & illa apoſtolica qua vſus fuerat paulo ante, depoſita poteſtate, iterum ad viſcera pij patris, vel clementis reuertitur medici, & velut filiis ſuſceptiſq. ſuis conſilio ſalubri infert remedia ſanitatis, dicens: His autem qui eiuſmodi ſunt, denuntiamus & obſecramus in Domino Ieſu, vt cum ſilentio operantes panem ſuum manducent. Cauſas tantorum vlcerum quæ de radice otioſitatis emergunt, vno operationis ſalutari præcepto curauit, vt peritiſſimus medicorum; ceteras quoq. valitudines malas eodem ceſpite pullulantes ſciẽs protinus extinguendas, origine morbi principalis exempta.

Ibid.

De humanitate etiã otioſis & negligẽtibus impartienda. Cap. XV.

NIhilominus tamen vt perſpicaciſſimus ac prouidus medicus, non ſolum infirmantium cupit mederi vulneribus, ſed etiam ſanis, quibus eorum poſſit perpetua

ſoſpitas cuſtodiri, ſimiliter congruentia præcepta commendat, dicens; Vos autem nolite deficere benefacientes. Qui *Ibid.*
nos, id eſt, vias noſtras ſectantes, exempla vobis tradita operis imitatione completis, ac nequaquam eorum deſidiam inertiamq. ſectamini: Nolite deficere benefaciẽtes, id eſt, humanitatem veſtram erga eos ſi forte neglexerint obſeruare quæ diximus, ſimiliter impertite. Vt caſtigauit ergo eos qui erãt infirmi, ne otio diſſoluti inquietudini & curioſitati operam darent; ita hos qui ſani ſunt præmonet, vt humanitatem quam bonis ac malis impartire Domini *Matth. 5.*
præcepto iubemur, ſi forte quidam praui ad ſanam doctrinam conuerti noluerint, nõ abſcindant ab eis, ſed benefacere & fouere eos tã conſolationis & correptionis ſermone, quàm beneficiis ſolitis & humanitate non deſinant.

Quod non odij, ſed dilectionis cauſa, eos qui delinquunt corripere debemus. Cap. XVI.

RVrſum tamen ne forte hac lenitate prouocati quidã præceptis eius obedire contemnant, intermiſcet apoſtolicam ſeueritatem; Quòd ſi quis non obedit verbo noſtro, per epiſtolam hunc notate, & nolite commiſceri cum illo, vt confundatur. Monenſq. eos pro reuerentia ſui & vtilitate communi quid oporteat obſeruari, quaq. cautione apoſtolica mandata cuſtodiant, ſubiungit confeſtim patris indulgentiſſimi lenitatem; & vt filios ſuos quem erga prædictos pro charitate fraternitatis affectum debeãt retinere, ſimiliter docet: Et nolite, inquit, quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite vt fratrem. Seueritati iudiciariæ paternã intermiſcuit pietatem, & ſententiam apoſtolico rigore prolatam, clementi manſuetudine temperauit. Nam & notari iubet eum qui obedire præceptis ſuis contempſerit, & cum illo non commiſceri, & tamen hæc fieri nõ odij vitio præcipit, ſed fraternæ dilectionis & eorum emẽdationis intuitu. Nolite, inquit, commiſceri cum illo, vt confundatur: vt qui non eſt meis præceptis mitibus emendatus, ſaltem publica omnium veſtrum ſegregatione confuſus, ad tramitem ſalutis aliquando incipiat reuocari.

2. Theſſ. 3. *Ibid.* *Ibid.*

Diuerſa teſtimonia quibus Apoſtolus præcipit operari debere, vel ipſe operatus fuiſſe monſtratur. Cap. XVII.

IN epiſtola quoq. ad Epheſios de hoc ipſo opere ita præcipit, dicens; Qui furabatur, iam non furetur, magis autem *Epheſ. 4.*

tem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. In actibus etiã Apoſtolorum hæc eadem non ſolum docuiſſe eum, ſed etiam opere perfeciſſe ſimiliter inuenimus. Nam cùm ve niſſet Corinthum, alibi ſe manere non patitur, niſi apud Aquilam & Priſcillam, eo quòd eiuſdem artis eſſent opifi

Act. 18. ces, quam ipſe erat ſolitus exercere. Ita enim habes: Poſt hæc Paulus egreſſus ab Athenis, venit Corinthum, & inueniens quendam Iudæum nomine Aquilam, Ponticum genere, & Priſcillã vxorem eius; acceſſit ad eos, eo quòd eiuſdem eſſent artis, & manebat cum eis, & operabatur. Erant enim ſcenofactoriæ artis.

Quod tantum operatus ſit Apoſtolus, quantum non ſibi ſoli, ſed etiã his qui cum eo erant, poſſet ſufficere. Cap. XVIII.

Act. 20. DEinde procedens Miletum, & exinde mittens Epheſum, conuocanſq. ad ſe presbyteros Epheſiorum eccleſiæ, & dans eis præcepta quemadmodum regere eccle

Ibid. ſiam Dei ſe abſente deberet, ait: Aurum & argentum nullius concupiui: ipſi ſcitis quoniam ad omnia quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Omnia oſtendi vobis, quia ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verbi Domini Ieſu; quoniam ipſe dixit: Beatius eſt magis dare quàm accipere. Graue nobis ſuæ conuerſationis reliquit exemplum, cum ſe non ſolum id operatum eſſe teſtatur quod neceſſitati tantummodò ſui corporis expediret, ſed etiam quod vſibus eorum qui ſecum erant poſſet ſufficere: his videlicet qui quotidie neceſſariis miniſteriis occupati, nequaquam ſibi parare ſimiliter victum ſuis manibus occurrebant. Et

2. Theſſ. 3. ſicut ad Theſſaloniceńſes operatum ſe dixit, vt illis formã daret ad imitandũ eum, ita & hic tale quid intulit, dicẽs.

Quemadmodum intelligi debeat: Beatius eſt magis dare quam accipere. Cap. XIX.

Act. 20. OMnia oſtendi vobis, quia ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ſcilicet vel mente vel corpore, id eſt, vt noſtro potius labore ſumptuq. operis ſudore quæſito, & non de abundantiæ cumulo ſeu repoſita pecunia, ſed ne de aliena quidem largitate ac ſubſtantia eos reficere feſti-

Ibid. nemus. Et hoc ipſum Domini dicit eſſe mandatum: Quoniam

niam ipſe, inquit, dixit, id eſt, Dominus Ieſus: Beatius eſt magis dare quàm accipere. Hoc eſt, impertientis beatior largitas quàm accipientis penuria, quæ non de pecunia per infidelitatem vel diffidentiam reſeruata, nec de reconditis auaritiæ theſauris impenditur, ſed quæ de fructu operis proprij & pio ſudore profertur. Et ideo beatius eſt magis dare quàm accipere: quia cũ illius qui accipit, is qui tribuit habeat paupertatẽ, nihilominus labore proprio non ſolum ſuæ neceſſitati ſufficientia, verumetiam quod tribuat indigenti pia ſolicitudine parare feſtinat; duplici gratia decoratus, quòd & perfectam nuditatem Chriſti vniuerſarũ rerũ ſuarũ abiectione poſſideat, & munificẽtiam diuitis laboris ſui exhibeat effectu. Hic quidẽ, honorans Deum de ſuis iuſtis laboribus, & delibans ei de fructibus iuſtitiæ ſuæ: ille vero, otij torpore & inertia reſolutus, indignum ſe eſſe etiam cibo panis, Apoſtoli probat ſententia, contra eius ſcilicet interdictum, otioſus eũ non ſine reatu contumaciæ præſumens. *Prov. 3.* *ſec. LXX.*

De fratre deſidioſo, qui alios egredi de cœnobio ſolicitabat. Cap. XX.

NOuimus fratrem, cuius etiam nomen ſi amplius aliquid ex hoc inſtructionis accederet, proderemus, qui cum in cœnobio moraretur, eumq. neceſſitas coartaret, vt ſtatutum operis penſum quotidie œconomo traderet; ne in maiorem operis modum alicuius propenſius laborantis tenderetur vel confunderetur exemplo, cum in cœnobio quempiam fratrum vidiſſet ingreſſum, qui ardore fidei vellet aliquid amplius operis conſignare, ſi clandeſtinis eum perſuaſionibus reuocare ab huiuſmodi intentione minime poſſet, conſilijs prauis ac ſuſurrationibus ad tranſmigrandum exinde perſuadebat. Et quo eũ facilius aſportaret, ſe quoq. iam olim multis ex cauſis offenſum confingebat velle diſcedere, ſi ſolatium itineris vel comitis reperiſſet. Cumq. eum ad conſenſum occultis obtrectationibus monaſterij pellexiſſet, condicens ei horam qua de monaſterio deberet exire, vel locum quo ſe præueniens expectaret, ipſe velut ilico ſubſecuturus ibidem ſubſiſtebat. Illoq. iam pro diſceſſus ſui verecundia non audente ad monaſterium de quo aufugerat, vlterius aggregari, illex fugæ eius in cœnobio reſidebat. Hoc vnũ

exemplum de iſtiuſmodi genere hominum pro Incipientium cautione dixiſſe ſufficiat, quo pateat euidétius, quan-
Eccli. 33. ta mala otioſitas ſecundum ſcripturæ ſententiam in monachi mente parturiat, vel quemadmodum corrumpant bo-
1. Cor. 15. nos mores colloquia mala.

Diuerſa ex Salomone contra Acediam teſtimonia. Cap. XXI.

Prou. 28. QVod otioſitatis vitium etiã ſapientiſſimus Salomon euidentiſſime notat in multis, ita dicés: Qui ſectatur otiũ, replebitur paupertate, vel viſibili ſcilicet, vel inuiſibili, quia neceſſe eſt otioſum quemque & diuerſis vitiis inuolutũ teneri, & alienũ ſemper exiſtere a contẽplatione Dei vel diuitiis ſpiritalibus, de quibus beatus Apoſtolus:
1. Cor. 1. Quia in omnibus, inquit, diuites facti eſtis in illo, in omni verbo & in omni ſcientia. De hac autem otioſi pauper-
Prou. 13. tate alibi quoq. ita ſcribitur: Et veſtietur conciſa veſte &
ſec. LXX. pannoſa omnis ſomniculoſus. Sine dubio enim non merebitur illo veſtimento incorruptionis ornari, de quo Apo-
Rom. 13. ſtolus præcipit (Induite vos Dominum Ieſum Chriſtum.
1. Theſſ. 5. & iterum: Induti lorica iuſtitiæ & charitatis: & de quo
Eſai. 52. etiã Dominus ad Hieruſalé loquitur per prophetã: Exſurge, exſurge Hieruſalẽ, induere veſtimẽtis gloriæ tuæ) quiſquis ſomno otij vel Acediæ ſuperatus, non induſtriæ ſuæ labore, ſed inertiæ pannis operiri maluerit, quos abſcidés de perfecta plenitudine & corpore ſcripturarum, non veſtimentum gloriæ nec decoris, ſed ignominioſum excuſa-
al. coaptauit tionis velamen ſuæ † coaptabit ignauiæ. Solent enim hi qui ſunt hac ſegnitie diſſoluti, nolentes opere manuum ſuarum ſuſtentari, quod Apoſtolus indefinenter exercuit, vel nobis exercere præcepit, quibuſdam vti teſtimoniis ſcripturarum, quibus quoddam inertiæ ſuæ velamen im-
Ioan. 6. ponant, dicentes ſcriptum eſſe: Operamini nõ cibum qui
Ioan. 4. perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Et: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem patris mei. Sed hæc teſtimonia panni quidam ſunt de ſolida euangelicæ lectionis plenitudine abſciſi, & ad hoc aſſuuntur, vt contegant potius ignominiam otioſitatis ac verecundiæ noſtræ, quàm vt calefaciant & exornent nos illa pretioſa veſte perfectaq. virtutũ, quam in Prouerbiis mulier illa ſapiẽs quæ fortitudine & decore induta eſt, vel ſibi vel viro ſuo feciſſe de-
Prou. 31. ſcribitur, de qua etiam cõſequenter infertur: Fortitudine
ſec. LXX. & de-

& decore induta eſt, & lætata eſt in diebus nouiſſimis. De
hoc inertiæ morbo rurſus idem Salomon ita commemo-
rat: Viæ nihil operantium ſtratæ ſunt ſpinis: id eſt, illis *Prou.* 15.
ac ſimilibus vitiis quæ Apoſtolus in ſuperioribus de otio *ſec.* LXX.
pullulare præfatus eſt. Et iterum: In deſideriis eſt omnis *Prou.* 13.
otioſus. De quibus Apoſtolus commemorauit, dicens: Et *ſec.* LXX.
nullius aliquid deſideretis. Et ad extremum: Multa mala 2. *Theſſ.* 3.
enim docuit otioſitas. Quæ euidenter Apoſtolus in his *Eccli.* 33.
quæ ſupra expoſuimus enumerauit, dicens: Nihil operan- 2. *Theſſ.* 3.
tes, ſed curioſe agentes. Huic quoq. vitio ſubiunxit aliud:
Et operam detis vt quieti ſitis. Et deinde: Vt veſtra nego- *Ibid.*
tia agatis, & vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt,
& nullius aliquid deſideretis. Quos etiam inordinatos ac
rebelles notat, ab his ſtudioſos quoſq. ſegregari præci-
piens: Vt ſubtrahatis vos, inquit, ab omni fratre ambulan *Ibid.*
te inordinate, & non ſecundum traditionem quam acce-
perunt a nobis.

Quod per Aegyptum fratres ita ſuis manibus operantur, vt non ſolum propriis neceſſitatibus ſatisfaciant, ſed etiã his qui in carceribus ſunt, ſubminiſtrent. Cap. XXII.

HIs itaq. exemplis per Aegyptum patres eruditi, nullo modo otioſos eſſe monachos ac præcipue iuuenes ſinunt, actum cordis ac profectum patientiæ & humilitatis ſedulitate operis metientes: & nõ ſolum a nullo quidquam ad vſum victus ſui accipere patiuntur, ſed etiam de laboribus ſuis non tantum ſuperuenientes ac peregrinos reficiunt, verumetiam per loca Libyæ, quæ ſterilitate ac fame laborant, nec non etiam per ciuitates his qui ſqualore carcerum contabeſcunt, immanem cõferentes dirigunt alimoniæ victuſq. ſubſtantiam, de fructu manuum ſuarum rationabile ac verum ſacrificium Domino tali oblatione ſe offerre credentes.

Quod otium faciat in partibus Occidentis non eſſe cœnobia monachorum. Cap. XXIII.

HInc eſt quod in his regionibus nulla videmus monaſteria tanta fratrum celebritate fundata: quia nec operum ſuorũ facultatibus fulciuntur, vt poſſint in eis iugiter perdurare, & ſi eis ſuppeditari quoquo modo valeat ſufficientia victus alterius largitate, voluptas tamen otij & peruagatio cordis diutius eos in loco perſeuerare non

patitur.

patitur. Vnde hæc eſt apud Aegyptum ab antiquis patribus † ſancta ſententia, operantem monachũ dæmone vno pulſari: otioſum vero innumeris ſpiritibus deuaſtari.

al. ſancita

De abbate Paulo, qui ſingulis annis omne opus manuum ſuarum igne ſuppoſito concremabat. Cap. XXIV.

DEniq. abbas Paulus probatiſſimus patrũ, cum in ereno vaſtiore conſiſtens, quæ Porphyrio nuncupatur, palmarũ fructibus & modico horto ſecurus, haberet ſufficientem alimoniæ ſuæ victuſq. ſubſtantiam, nec poſſet aliquid aliud vnde ſuſtentaretur, operis exercere, eo quòd ab oppidis & habitabili terra ſeptem manſionibus vel eo amplius deſerti illius ſepararetur habitatio, pluſq. expeteretur pro mercede vecturæ, quàm valere poſſet pretium operis deſudati; collectis palmarum foliis, quotidianum penſum, velut exinde ſuſtẽtandus, a ſemetipſo iugiter exigebat. Cumq. opere totius anni antrum eius fuiſſet impletum, id quod ſolicita cura laborauerat ſingulis annis igne ſuppoſito concremabat: in tantum probans ſine opere manuũ nec in loco poſſe monachũ perdurare, nec ad perfectionis culmẽ aliquando cõſcendere: vt cũ hoc fieri nequaquã neceſſitas victus exigeret, pro ſola purgatione cordis & cogitationũ ſoliditate ac perſeuerãtia cellæ, vel Acediæ ipſius victoria & expugnatione perficeret.

Verba abbatis Moyſi quæ dixerat mihi de remedio Acediæ. Cap. XXV.

CVm incipiens in eremo commorari, abbati Moyſi omnium ſanctorũ ſummo dixiſſem me ægritudine Acediæ heſterno die grauiſſime fuiſſe confectũ, nec ab ea potuiſſe aliàs liberari, niſi ad abbatem Paulum protinus cucurriſſem; ille: Non te, ait, ab ea liberaſti, ſed magis ei te †addictum ac ſubditum præbuiſti. Grauius enim te vt deſertorem ac fugitiuum deinceps aduerſarius impugnabit, quem de conflictu ſuperatũ protinus aufugiſſe conſpexit: niſi de cetero commiſſa congreſſione, non deſertione cellæ, vel ſomni torpore ingruentes æſtus eius ad horam euaporare malueris, ſed tolerantia potius & conflictu didiceris triumphare. Vnde experimento probatum eſt, Acediæ impugnationem non declinando fugiendam, ſed reſiſtendo ſuperandam.

al. deditititiũ

LIBRI X. FINIS.

IOAN-

IOANNIS CASSIANI
EREMITAE
DE SPIRITV CENODOXIAE
LIBER VNDECIMVS.

Quod ſeptimum certamen aduerſus Cenodoxiam ſit, & de natura eius. Cap. I.

SEPTIMVM nobis certamen eſt cõtra ſpiritũ Cenodoxiæ, quam nos vanã ſiue inanẽ gloriam poſſumus appellare; multiformẽ, varium atq. ſubtilẽ, ita vt quibuslibet perſpicaciſſimis oculis non dicam caueri, ſed peruideri deprehendiq. vix poſſit.

Quod Cenodoxia non ſolum in parte carnali, ſed etiam in ſpiritali monachum pulſet. Cap. II.

NOn ſolum enim vt cetera vitia in parte carnali, ſed etiam in ſpiritali monachum pulſat, ſubtiliore ſe nequitia ingerens menti: ita vt qui nõ potuerint vitiis carnalibus decipi, ſucceſſibus ſpiritalibus acrius ſauciẽtur: tantoq. eſt pernicioſior ad conflictum, quanto obſcurior ad cauendum. Omnium namq. vitiorum manifeſtior apertiorq. congreſſus eſt, & in vnoquoq. eorum contradictione rigida confirmatus incentor, inualidior factus abſcedet, victoremq. ſuum deiectus aduerſarius deinceps infirmior attentabit. Hic vero morbus cum pro elatione carnali pulſauerit mentem, & fuerit reſponſionis ſcuto repulſus, rurſus vt quædam multiformis nequitia, priore habitu perſonaq. mutata, ſub virtutum ſpecie victorem confodere & iugulare pertentat.

Quod Cenodoxia multiplex ſit ac multiformis. Cap. III.

ETenim cetera vitia ſeu perturbationes, vniformes ac ſimplices eſſe noſcũtur; hæc vero multiplex & multiformis ac varia, vndiq. bellatori & ex omni parte victori occurrẽs. Nã & in habitu, & in forma, in inceſſu, in voce,

ce,

ce, in opere, in vigiliis, in ieiuniis, in oratione, in remotione, in lectione, in ſcientia, in taciturnitate, in obedientia, in humilitate, in longanimitate, militem Chriſti vulnerare conatur, & velut quidam perniciosiſſimus ſcopulus tumentibus vndis obtectus, improuiſum ac miſerabile naufragium ſecundo nauigantibus vento, dum non cauetur nec præuidetur, importat.

Quomodo monachum Cenodoxia a dextris & a ſiniſtris impugnet. Cap. IV.

2. Cor. 6. ITaq. via regia volentē incedere per arma iuſtitiæ quæ a dextris ſunt & a ſiniſtris, oportet apoſtolica diſciplina tranſire per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam: & tanta cautione inter tumentes tentationum fluctus gubernante diſcretione & flante nobis ſpiritu Domini, virtutis iter dirigere, vt dextra leuaq. ſi paululum deflectamus, ſciamus nos pernicioſis mox cautibus illidendos. Ideoq. per ſapientiſſimum Salomonem monemur: Ne diuertaris ad dextram neq. ad ſiniſtram, id eſt, ne tibi de virtutibus blandiaris, & dextris ſucceſſibus ac ſpiritalibus extollaris, nec deflectens ad ſiniſtrū tramitem vitiorum, ſecundum Apoſtolum, gloriam tibi ex eis in tua confuſione conquiras. Nā cui ſub ſpecie ſuccinctæ veſtis ac nitidæ Cenodoxiā nō potuit diabolus generare, pro ſqualida & inculta ac viliore conatur inſerere. Quem non potuit per honorem deiicere, humilitate ſupplantat. Quem ſcientiæ & elocutionis ornatu nequiuit extollere, grauitate taciturnitatis elidit. Si ieiunet palam, vanitatis gloria pulſatur. Si illud contēnendæ gloriæ cauſa contexerit, eodē vitio elationis obtunditur. Ne vanæ gloriæ contagio maculetur, orationes prolixas ſub fratrū vitat celebrare conſpectu; & quòd eas latenter exerceat, nullumq; habeat conſcium facti, non effugit aculeos vanitatis.

Prou. 4.

Philip. 3.

Qua comparatione monſtretur natura Cenodoxiæ. Cap. V.

PVlchre ſeniores noſtri naturam morbi huius in modū cepæ † bulborumq. deſcribunt, quæ vno decorticata tegimine, alio rurſum inueniuntur induta; totienſq. reperiuntur obtecta, quotiens fuerint ſpoliata.

al. porrorūq.

Quod Cenodoxia nec beneficio ſolitudinis extinguatur. Cap. VI.

IN ſolitudine quoque cunctorum mortalium conſortia gloriæ cauſa fugientem, perſequi non deſiſtit. Quantoq. am-

amplius vniuerſum quis vitauerit mundum, tanto eum acrius inſectatur. Alium quòd patientiſſimus ſit operis ac laboris, alium quòd ad obediendum promptiſſimus, aliũ quòd humilitate præponderet ceteros, conatur extollere. Alius ſciẽtiæ, alius lectionis, alius vigiliarum prolixitatẽ tentatur. Nec aliàs quemquã hic morbus niſi ſuis nititur virtutibus ſauciare, in his offendicula tendens interitus, in quibus vitæ ſtipẽdia conquiruntur. Volentibus quippe iter pietatis ac perfectionis incedere, nõ alibi inimici insidiantes, niſi in via qua ambulant, laqueos deceptionis abſcondunt, ſecundum illam beati Dauid ſententiam: In via hac qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi; vt in hac ipſa ſcilicet virtutum viã qua gradimur tendentes ad brauium ſupernæ vocationis, noſtris elati ſucceſſibus corruamus, obligatiſq; animæ noſtræ pedibus cõcidamus Cenodoxiæ laqueis compediti. Et ita fit vt qui aduerſarij conflictu non potuimus ſuperari, noſtri triumphi ſublimitate vincamur, ſeu certe (quod eſt etiam aliud deceptionis genus) vt excedentes continentiæ vel noſtræ poſſibilitatis modum, perſeuerantiam noſtri curſus infirmitate corporis intercedente perdamus. Pſal. 141. Philip. 3.

Quod Cenodoxia cum deiecta fuerit, acrius reſurgat ad luctam. Cap. VII.

OMnia vitia ſuperata marceſcunt, & deuicta per ſingulos dies infirmiora redduntur, & vel loco vel tempore minuuntur atq; deferuent, ſeu certe a contrariis virtutibus diſſidentia vel cauẽtur facilius, vel vitantur; hoc vero deiectum acrius reſurgit ad luctam, & cum putatur extinctum, ſua morte viuacius cõualeſcit. Cetera genera vitiorum eos tantum impugnare ſolent quos in certamine ſuperarint, hoc vero ſuos victores acrius inſectatur. Quantoq; fuerit validius eliſum, tanto vehementius victoriæ ipſius elatione cõgreditur. Et hæc eſt ſubtilis inimici verſutia, vt militem Chriſti propriis faciat telis occumbere, quem hoſtilibus armis ſuperare non potuit.

Quod Cenodoxia nec eremo, nec ætate deferueat. Cap. VIII.

ALia interdum vitia, ſicut diximus, etiam locorũ beneficio conquieſcunt, & materia peccati vel oportunitate eius & occaſione ſubtracta, lenteſcere ſolent & minui;

hoc vero cum fugiẽte deſerta penetrat, nec loco nouit excludi, nec extrinſecus materia ſubtracta marceſcere. Non enim aliunde quàm virtutum eius quem impetit ſucceſſibus animatur. Quædam etiam proceſſu temporis vt præfati ſumus, interdum molliuntur atq; euaneſcunt: huic longæuitas, niſi fuerit induſtria ſolerti ac prudenti diſcretione fundata, non ſolum non officit, verùm etiam maiora nouit fomenta congerere.

Quod Cenodoxia periculoſior ſit virtutibus mixta. Cap. IX.

POſtremo ceteræ perturbationes a contrariis ſibi virtutibus diſſidentes, & ex aperto tamquam die claro bellantes, & ſuperantur facilius, & cauentur: hæc autem virtutibus inſerta, & aciei permixta velut in nocte cæca dimicans, atrocius inopinatos decipit & incautos.

Exemplum regis Ezechiæ quemadmodum telo Cenodoxiæ deiectus fuerit. Cap. X.

ITa namq. Ezechiam regem Iudæ virum in omnibus cõ
4.Reg.18. ſummatæ iuſtitiæ, & ſanctarum ſcripturarũ teſtimonio comprobatum; poſt innumera virtutum præconia vno elationis telo legimus fuiſſe deiectum, & qui internecionem
4.Reg.19. cẽtum octoginta quinque miliũ de exercitu Aſſyriorum, angelo ſub nocte vaſtãte, vna prece valuit impetrare, vanitatis gloriatione ſuperatur. Cuius vt præteream virtutũ tam prolixum catalogum quem replicare perlongum eſt, hoc vnum dicam: Qui poſt interdictum terminum vitæ, mortiſq. diem Domini ſententia præfinitum; quindecim
4.Reg.20. annis vitæ metas excedere vna oratione promeruit; ſole per decem gradus quos ad occaſum tendens iam illuſtrauerat reuertente, qui lineas quas abſceſſu eius vmbra occupauerat, ſuo rurſum reditu fugãs duplicatum diem vniuerſo orbi contra fixas naturæ leges inaudito miraculo præbuit; poſt tanta tamq. incredibilia ſigna, poſt tam immania documenta virtutum; qualiter fuerit ſucceſſibus
Ibid. ſuis eliſus, audi ſcripturam narrantem: In diebus, inquit, illis ægrotauit Ezechias vſq. ad mortẽ, & orauit Dominum, & exaudiuit eum, & dedit ei ſignum, illud ſcilicet quod legimus de ſolis datum eſſe reditu per Iſaiam prophetam in
2.Paral.32 quarto Regnorum libro: ſed nõ, inquit, ſecundũ beneficia quæ acceperat, retribuit ei, quia eleuatum eſt cor eius, &

facta eſt contra eum ira, & contra Iudam & Hieruſalē: humiliatuſq. eſt poſtea eo quòd exaltatum fuiſſet cor eius, tam ipſe quàm habitatores Hieruſalem, & idcirco non venit ſuper eos ira Domini in diebus Ezechiæ. Quàm perniciosus, quàm grauis eſt elationis morbus. Tantæ iuſtitiæ, tantæ virtutes, tanta fides atq. deuotio, quæ naturam ipſam ac totius mundi leges immutare meruerunt, vna elatione deperennt, ita vt vniuerſis virtutibus ſuis ac ſi non fuiſſent obliuioni traditis, iram Domini cōfeſtim ſuſcepiſſet, niſi eam reſumpta humilitate placaſſet: vt qui de tam excelſo meritorum faſtigio, elatione impellēte, deciderat, non niſi per eoſdem rurſum humilitatis gradus ad amiſſum culmen aſcenderet. Vis aliud quoq. exemplum ſimilis ruinæ percipere?

Exemplum regis Oziæ eiuſdem morbi labe ſuperati. Cap. XI.

OZias huius quem commemorauimus regis atauus, in omnibus quoq. ipſe ſcripturæ teſtimonio collaudatus, poſt ingentia virtutum ſuarum præconia, poſt innumeros triūphos quos deuotionis ac fidei ſuæ merito perpetrauit, diſce qualiter ſit vanæ gloriæ elatione deiectus. Et egreſſum eſt, inquit, nomen Oziæ procul, eo quòd auxiliaretur ei Dominus, & corroboraſſet illū. Et cū roboratus eſſet, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum, & neglexit Dominū Deum ſuum. Cernis aliud exemplū ruinæ grauiſſimæ, & conſpicis duos viros tam iuſtos, tamq. perfectos triumphis ſuis atq. victoriis fuiſſe confectos. Vnde videtis quàm pernicioſi rerum ſecundarum ſoleant eſſe ſucceſſus, ita vt qui non potuerunt aduerſis frangi, proſperis, ſi incauti fuerint, acrius elidantur; & qui in conflictu atq. acie mortis euaſerunt diſcrimina, trophæis propriis triumphiſq. ſuccumbant.

2. Paral. 26

Diuerſa teſtimonia contra Cenodoxiam. Cap. XII.

IDeo Apoſtolus monet: Nolite fieri inanis gloriæ cupidi. Et Dominus Phariſæos caſtigans: Quomodo, inquit, vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis? De his & beatus Dauid cum interminatione dicit; Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent.

Galat. 5. *Ioan. 5.* *Pſal. 52.*

Quibus modis Cenodoxia monachum pulſet. Cap. XIII.

SOlet etiam incipientium mentes, & eorum qui minus adhuc vel virtute animi, vel ſciētia profecerint, aut propter ſonum vocis extollere, quòd ſcilicet modulatius pſallat, aut quòd ſint, vel exeſis carnibus, vel corpore lautiores, aut quòd parentes diuites aut nobiles habeant, vel quòd militiam honoreſq; contempſerint. Interdum etiam dignitates & opes quæ forte nec apprehendi quidem aliquando potuiſſent, perſuadet quempiā perfacile fuiſſe adepturum ſi perſeueraſſet in ſæculo, vana ſpe etiam de incertis inflans eum, & de his quæ numquam poſſedit, velut qui ea contempſerit gloria vanitatis extollens.

Quemadmodū clericatus gradum ſuggerat ambiendū. Cap. XIV.

NOnnumquam vero clericatus gradum, & deſiderium presbyterij, vel diaconatus immittit. Quem ſi vel inuitus fuiſſet adeptus, tāta expleturum ſanctitate ac rigore depingit, vt ceteris quoq. ſacerdotibus præbere potuerit ſanctitatis exempla: dein multos non ſolum conuerſationis forma, verumetiam doctrina ſua ſermoneq. lucraturū. Facit etiam in ſolitudine vel in cellula commorantem, diuerſorum domos ac monaſteria mēte atq. animo circumire, & plurimorum conuerſiones ſub incitamento imaginariæ exhortationis acquirere. Agitur itaq. infelix anima tali vanitate velut profundiſſimo ſopore deluſa, vt pleruq. huiuſmodi cogitationum illecta dulcedine, & his oppleta ſimulacris, ne præſentes quidem actus vel fratres valeat contemplari, dum his quæ cogitationum peruagatione vigilans ſomniauit, delectatur inhærere quaſi veris.

Quomodo Cenodoxia mentem inebriet. Cap. XV.

MEmini cuiuſdam ſenis cum in eremo Scithi commoraretur: qui cum ad cellam cuiuſdam fratris gratia viſitationis adueniens oſtio proximaſſet, audiſſetq. eum obmurmurantem intrinſecus, paululū ſubſtitit, cognoſcere volens quidnā de ſcripturis legeret, vel, ſicut eſt moris, operans memoriter recenſeret. Cumq. piiſſimus explorator aure diligenter applicita curioſius auſcultaret, ita eum repperit huius ſpiritus impugnatione pellectum, vt in eccleſia facere ſe crederet exhortatorium plebi ſermonem. Cumq. ſubſiſtens ſenex audiſſet eum finiſſe tractatum, & muta-

mutato rurſum officio celebrare velut diaconum catechumenis miſſam, tunc demum pulſauit oſtium. Qui egreſſus occurrẽſq. ſeni veneratione ſolita, introducenſq. eũ quàm olim venerit cogitationum ſuarum conſcientia remorden te perquirit, ne ſcilicet diutius ſtans ad oſtium iniuriam pertuliſſet: iocularitter ſenex grateq. reſpondit: Modo, inquiens, veni, quãdo tu miſſam catechumenis celebrabas.

Quod aliter vitia curari non poſſint, niſi eorum radices & cauſæ fuerint publicatæ. Cap. XVI.

HAec idcirco inſerere huic opuſculo neceſſariũ duxi, vt de impugnationum vi atq. ordine vitiorum quibus miſerabilis anima laceratur, non ſolum ratione, ſed etiam exemplis inſtructi, ad deuitandos laqueos & multiplices decipulas inimici cautiores eſſe poſſimus. Ita nãq. indifferenter hæc ab Aegyptiis patribus proferuntur in medium, vt omnium vitiorum certamina, vel illa quæ patiuntur, vel illa quæ paſſuri ſunt iuniores, relatione ſua tãquam qui adhuc ea ſuſtineãt apud eos detegant atq. denudent, quo exponentibus eis illuſiones omnium paſſionum quicumq. incipientium ſunt ac feruentiũ ſpiritu, colluctationum ſuarum arcana cognoſcãt, & ea tamquàm in ſpeculo cõtemplantes, & cauſas vitiorum quibus pulſantur, & remedia doceantur: futurorum quoq. certaminum congreſſibus antequam ſuperueniant eruditi, qualiter præcauere & occurrere eis, vel cõfligere debeant inſtruantur. Vt ſolent peritiſſimi medicorum nõ ſolũ mederi præſentibus morbis, verumetiã futuris ſagaci peritia occurrere, eoſq. præceptis vel poculis ſalutaribus præuenire: ita hi quoq. veriſſimi animarum medici emerſuras valitudines cordiũ ſpiritali collatione velut quodam cæleſti antidoto prænecantes in iuniorum mentibus nõ patiuntur adoleſcere, aperientes eis & cauſas imminentium paſſionum, & remedia ſanitatum.

Quod monachus debet vitare mulieres & epiſcopos. Cap. XVII.

QVapropter hæc eſt antiquitus patrum permanens nunc vſq. ſententia, quam proferre ſine mea confuſione non potero, qui nec germanam vitare, nec epiſcopi manus euadere potui: omnimodis monachum fugere debere mulieres, & epiſcopos. Neuter enim ſinit eum quem

ſemel ſuæ familiaritati deuinxerit, vel quieti cellulæ vlterius operam dare, vel diuinæ theoriæ per ſanctarum rerũ intuitum puriſſimis oculis inhærere.

Remedia quibus Cenodoxiam vitare poſſimus. Cap. XVIII.

Ideoq. athleta Chriſti qui verum ac ſpiritalem agonem legitime certare deſiderat, hanc multiformem variamque beſtiam omnimodis ſuperare feſtinet. Quam nobis ex omni parte velut multiplicem nequitiam occurrentem tali remedio poterimus euadere, vt cogitantes illud Dauidicum eloquium: Dominus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent; primitus nihil propoſito vanitatis & inanis gloriæ capeſſendæ gratia noſmetipſos facere permittamus: deinde ea quæ bono initio fecerimus, obſeruatione ſimili cuſtodire nitamur, ne omnes laborum noſtrorum fructus poſt irrepens Cenodoxiæ morbus euacuet. Quidquid etiã in cõuerſatione fratrum minime cõmunis vſus recipit vel exercet, omni ſtudio, vt iactantiæ deditũ declinemus, & ea quæ nos poſſunt inter ceteros notabiles reddere, ac veluti ſolis facientibus laus apud homines ſit cõquiréda, vitemus. His enim vel maxime indiciis Cenodoxiæ letale contagiũ nobis inhærere mõſtrabitur. Quod facillime poterimus effugere, ſi conſideremus non ſolum fructum laborum noſtrorum nos penitus amiſſuros quoſcumq. Cenodoxiæ propoſito fecerimus, ſed etiam reos magni criminis factos, æterna ſupplicia velut ſacrilegos ſoluturos; vtpote qui ad iniuriam Dei opus quod eius obtentu nos oportuit agere, hominum gratia maluimus exercere; ab eo qui occultorum eſt cõſcius, homines Deo, & gloriam mundi gloriæ Domini prætuliſſe conuicti.

Pſal. 52.

LIBRI XI. FINIS.

IOANNIS CASSIANI EREMITAE DE SPIRITV SVPERBIAE

LIBER DVODECIMVS.

Quod octauum certamen aduerſum ſpiritum Superbiæ ſit, & de natura eius. Cap. I.

OCTAVVM, quod & extremum, aduerſus ſpiritum Superbiæ nobis certamen eſt: Qui morbus licet vltimus ſit in cõflictu vitiorum, atq. in ordine ponatur extremus, origine tamen & tempore primus eſt: ſæuiſſima & ſuperioribus cunctis immanior beſtia, perfectos maxime tentans, & propemodum iam poſitos in cõſummatione virtutum, morſu diriore depaſcens.

Quod Superbiæ duo ſint genera, Cap. II.

CVius† duo ſunt genera. Vnum hoc quo diximus ſpiritales viros ſummoſq. pulſari; aliud quod etiam incipientes carnaleſq. complectitur. Et licet vtrumq. Superbiæ genus tam in Deum, quàm in homines noxia inflet elatio, tamen illud primum ſpecialiter refertur ad Deum; ſecundum ad homines proprie pertinet. Cuius originem ac remedia in poſterioribus libelli huius, donante Deo, in quantum poſſumus exequemur. Nũc de illo priore quo præfati ſumus perfectos præcipue tentari, propoſitum nobis eſt pauca diſſerere. †al. Huius

Quod Superbia omnes pariter virtutes auferat. Cap. III.

NVllum eſt igitur vitium aliud quod ita omnes virtutes exhauriat, cunctaq. iuſtitia & ſanctitate hominẽ ſpoliet ac denudet, vt Superbiæ malum, tamquã generalis quidam ac peſtifer morbus non vnum membrum partemve eius debilitare contentus, ſed ſolidum corpus letali corrumpit exitio; & in virtutum iam faſtigio collocatos,

grauiſſima ruina deiicere ac trucidare conatur. Omne namq. vitium ſuis eſt terminis & fine contentum, & licet contriſtet alias quoq. virtutes, contra vnam tamen principaliter tendit, eamq. ſpecialiter opprimit & impugnat. Et vt hoc ipſum quod dicimus clarius poſſit intelligi, gaſtrimargia, id eſt, appetitus ventris ſeu concupiſcentia gulæ, temperantiæ rigorem corrumpit; caſtitatem libido contaminat; ira patientiam vaſtat: vt nonnumquam vni quis deditus vitio aliis virtutibus penitus non deſtituatur, ſed illa tantum virtute truncata quæ e diuerſo æmulo repugnante ſuccumbit, reliquas poſſit vel ex parte retinere: hæc vero cum infelicem poſſederit mentem, vt quidam ſæuiſſimus tyrannus, ſublimiſſima capta arce virtutũ, vniuerſam funditus ciuitatem diruit atq. ſubuertit. Excelſa quondam ſanctitatis mœnia vitiorum ſolo coæquans atq. permiſcens, nullam deinceps imaginẽ libertatis animæ ſibi ſubditæ ſupereſſe concedit. Quantoq. ceperit ditiorem, tanto grauiori ſeruitutis iugo ſubditum, vniuerſis virtutũ facultatibus crudeliſſima deprædatione nudabit.

Quod ob ſuperbiam lucifer ille de archangelo factus eſt diabolus. Cap. IV.

1 ET vt grauiſſimæ tyrannidis eius potentiam cognoſcamus, angelũ illum qui præ nimietate ſplendoris atq. decoris ſui lucifer nũcupatus eſt, nullo alio quàm hoc vitio deiectũ cælitus inuenimus, & ex illa beata ſublimiq. angelorũ ſtatione telo ſuperbiæ vulneratũ ad inferna fuiſſe collapſum. Si igitur illũ tanta virtute, & tantæ potentiæ prærogatiua decoratum, vna elatio cordis potuit de cæleſtibus ad terrena deuoluere; qua nos obſeruantia carnis fragilitate circumdatos cauere oporteat, ipſius ruinæ magnitudo demonſtrat. Quemadmodum vero huius morbi virus pernicioſiſſimum deuitemus inſtrui poterimus, ſi ruinæ ipſius cauſas atq. originem perſequamur. Numquam enim curari languor, nec remedia poterũt malis valitudinibus exhiberi, niſi prius inquiſitione ſagaci origines earum inueſtigentur & cauſæ. Hic namq. indutus diuina claritate, & inter ceteras ſupernas virtutes conditoris largitate præfulgens, ſplendorem ſapientiæ & virtutũ pulchritudinem qua ornabatur gratia creatoris, naturæ ſuæ potentia, non munificentiæ illius beneficio ſe credidit

dit obtinere. Et ob hoc elatus, tamquam qui ad perſeuerantiam puritatis huius diuino non egeret auxilio, Deo ſe ſimilem iudicauit; vtpote qui nullius indigeret quemadmodum Deus, liberi ſcilicet arbitrij facultate cōfiſus, per illam credens affluenter ſibimet omnia ſuppeditari, quæ ad conſummationem virtutum vel perennitatem ſummæ beatitudinis pertinerent. Hæc ei ſola cogitatio facta prima ruina eſt. Ob quam deſertus a Deo quo ſe credidit non egere, inſtabilis repente & nutabundus effectus, & infirmitatem propriæ naturæ perſenſit, & beatitudinem qua Dei munere fruebatur, amiſit. Et quia dilexit verba præcipitationis, quibus dixerat: In cælum conſcendam: & linguam doloſam, qua vel de ſe dixerat: Ero ſimilis altiſſimo; vel de Adam & Eua: Eritis ſicut dij; propterea Deus deſtruet illum in finem, euellet eum, & emigrabit de tabernaculo ſuo, & radicem eius de terra viuentium. Tunc ruinam eius videntes iuſti timebunt, & ſuper eum ridebunt, dicentes (quod etiam ad hos qui ſe ſine protectione auxilioq. Dei ſummum bonum perficere poſſe confidunt, iuſtiſſime dirigetur:) Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarū ſuarum, & præualuit in vanitate ſua.

Pſal. 51. Eſai. 14. Ibid. Gen. 3. Pſal. 51. Ibid.

Quod fomites vitiorum omnium de Superbia pullulent. Cap. V.

HAec eſt primæ ruinæ cauſa, & principalis origo morbi. Qui rurſum per illū qui fuerat a ſe deiectus in protoplaſtum ſerpens, infirmitates omnium vitiorum & materias germinauit. Dum enim gloriam deitatis, arbitrij libertate & induſtria ſua credit ſe poſſe conquirere, etiam illā perdidit quam adeptus fuerat gratia conditoris.

Quod Superbiæ vitium ſit in ordine colluctationis extremum, tempore tamen & origine primum ſit. Cap. VI.

ITaq. exemplis ac teſtimoniis ſcripturarum manifeſtiſſime comprobatur, Superbiæ labem cum poſterior ſit in conflictuum ordine, origine tamen anteriorem eſſe, omniumq. peccatorum & criminum eſſe principium: nec ſicut cetera vitia ſolummodo contrariam ſibi virtutem, id eſt humilitatem tantum extinguere, verumetiam cunctarum ſimul interemptricem eſſe virtutum: nec mediocres tantum paruoſq. tentare, ſed maxime in fortitu-

dinis culmine conſiſtentes. Ita enim de hoc ſpiritu propheta commemorat: Et eſcæ eius electæ. Ideoq. beatus
Abac. 1. ſec. LXX. Dauid licet tanta circumſpectione cordis ſui cuſtodiret arcana, vt ad eum quem ſecreta cõſcientiæ ſuæ non latebant, audenter proclamaret: Domine non eſt exaltatum
Pſal. 130. cor meum, neq. elati ſunt oculi mei, neq. ambulaui in magnis, neq. in mirabilibus ſuper me, niſi humiliter ſentiebam. & iterũ: Non habitabit in medio domus meæ
Pſal. 100. faciens ſuperbiã: ſciens tamen quàm difficilis ſit etiam perfectis iſta cuſtodia, nõ de ſua tantum præſumit induſtria, ſed orans Domini implorat auxilium, vt huius inimici te
Pſal. 35. lum poſsit inſauciatus euadere; dicens: Non veniat mihi pes ſuperbiæ; pauens ac metuens ne in illud incidat quod
Iacob. 4. dicitur de ſuperbis: Deus ſuperbis aduerſatur. Et iterum:
Prou. 16. ſec. LXX. Immundus eſt apud Deum omnis qui exaltat cor ſuum.

Quod tantum ſit malum Superbiæ, vt ipſum Deum aduerſarium habere mereatur. Cap. VII.

QVantum eſt malum Superbiæ, vt non angelum, non alias virtutes ſibi contrarias, ſed ipſum Deum aduerſarium habere mereatur. Notandum ſiquidem eſt, quòd nequaquã dixerit ſuper his qui ceteris ſunt vitiis inuoluti, quòd habeant ſibi Deum reſiſtentẽ, id eſt, Deus gaſtrimargis, fornicariis, iracundis, ſeu philargyris aduerſa-
Iacob. 4. tur; ſed ſolis ſuperbis. Illa namq. vitia vel in vnumquemq. delinquentium tantummodo retorquentur, vel in ſuos participes, id eſt, in alios homines videntur admitti: hæc vero proprie pertingit ad Deum, & idcirco eum ſpecialiter digna eſt habere contrarium.

Quemadmodum Deus ſuperbiam diaboli virtute humilitatis extinxerit. Cap. VIII.

IDeoq. vniuerſitatis creator & medicus Deus, cauſam principiumq. morborum Superbiam eſſe cognoſcens, contrariis ſanare contraria procurauit, vt ea ſcilicet quæ per ſuperbiam corruerant, per humilitatẽ reſurgerent. Ille
Eſai. 14. namq. dicit: In cælum conſcendam. Hic dicit: Humilia-
Pſal. 43. ta eſt in terra anima mea. Ille dicit: Et ero ſimilis altiſsi-
Eſai. 14. mo. Hic cum eſſet in forma Dei, exinaniuit ſemetipſum,
Philip. 2. formam ſerui accipiens, humiliauitq. ſe factus obediens
Eſai. 14. vſq. ad mortem. Ille dicit: Super aſtra Dei exaltabo ſoliũ

meum. Iſte dicit: Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. Ille dicit: Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam. Iſte dicit: Si dixero quia non noui eum, ero ſimilis vobis mendax: ſed noui eum, & mandata eius ſeruo. Ille dicit: Mea ſunt flumina, & ego feci ea. Iſte dicit: Non poſſum ego a me ipſo facere quidquam, ſed pater meus in me manens ipſe facit opera. Ille dicit: Mea ſunt omnia regna mundi, & gloria eorum, & cui voluero do ea. Iſte cum diues eſſet, pauper effectus eſt, vt eius inopia nos diuites redderemur. Ille dicit: Sicut colliguntur oua quæ derelicta ſunt, ſic vniuerſam terram ego congregaui, & non fuit qui moueret pennam, & aperiret os, & ganniret. Iſte dicit: Similis factus ſum pelicano ſolitario; vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Ille dicit: Exſiccaui veſtigio pedum meorum omnes riuos aggerum. Hic dicit: Numquid non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquam duodecim legiones angelorum? Si principalis ruinæ cauſam, & ſalutis noſtræ fundamenta perſpeximus, a quo, & qualiter vel iſta iacta ſint, vel illa emerſerint, quemadmodum deuitare tam atrocem mortem Superbiæ debeamus, vel illius ruina, vel huius doceamur exemplo.

Matth. 11.
Exod. 5.
Ioan. 8.
Ezech. 29.
Ier. LXX.
Ioan. 5.
Luc. 4.
2. *Cor.* 8.
Eſai. 10.
Pſal. 101.
Eſai. 37.
Matth. 26.

duodecim milia legi

Quemadmodum nos quoq. Superbiam ſuperare poſſimus. Cap. IX.

ITaq. hunc nequiſsimi ſpiritus laqueum taliter poterimus euadere, ſi in ſingulis quibus ſenſerimus nos virtutibus profeciſſe, illud apoſtolicum dixerimus: Non ego, ſed gratia Dei mecū. &: Gratia Dei ſum id quod ſum. & Deum eſſe qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate: dicente etiam ipſo auctore ſalutis noſtræ: Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere. Et: Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam. Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilauit qui cuſtodit eam. Et: Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere. Quia non eſt volentis neq. currentis, ſed miſerentis Dei.

1. *Cor.* 15.
Ibid.
Philip. 2.
Ioan. 15.
Pſal. 126.
Ibid.
Rom. 9.

Quod nemo poſsit perfectionem virtutum vel promiſſam beatitudinem ſuis tantum viribus obtinere. Cap. X.

NVllius namque, quamuis volentis & currentis, tam idonea poteſt voluntas eſſe vel curſus, vt carne ſpi-

ritui repugnante circumdatus, valeat tantum perfectionis præmium, & palmam integritatis ac puritatis attingere, niſi fuerit diuina miſeratione protectus; vt ad illud quod magnopere vult, & quo currit, peruenire mereatur. Omne enim datum bonum, & omne donum perfectum, de ſurſum eſt, deſcendens a patre luminum. Quid enim habes quod non accepiſti? Quòd ſi accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis?

Iacob. 1.

1. Cor. 4.

Exemplum latronis, ſiue David, vel vocationis noſtræ, ad Dei gratiam demonſtrandam. Cap. XI.

Luc. 23.

SI enim vel illum latronem ob vnam confeſsionem introductum in paradiſum recordemur, intelligemus eum non curſus ſui merito tantam beatitudinem conſecutum, ſed dono Dei miſerentis adeptum. Vel ſi reminiſcamur Dauid regis duo tam grauia tamq. immania crimina vno pœnitudinis ſermone deleta, nec hic videbimus ad indulgentiam tanti criminis obtinendã laboris merita æquiparaſſe, ſed ſuperabundaſſe Dei gratiam, qui vere pœnitudinis occaſione percepta, tantam peccatorum materiã ſub vnius verbi plena confeſsione conſumpſit. Principium quoq. diſcutientes vocationis ac ſalutis humanæ, qua non ex nobis, nec ex operibus noſtris, ſecundũ Apoſtolum, ſed Dei ſumus dono gratiaq. ſaluati, liquido poterimus aduertere, quemadmodum perfectionis ſumma, nõ volentis neq. currentis, ſed miſerentis eſt Dei: qui nequaquam laborum vel curſus noſtri merito compenſante, vitiorum nos facit eſſe victores, nec æquiparante noſtræ voluntatis induſtria, tam arduum integritatis culmen ſubiugata qua vtimur carne cõſcendere. Nulla ſiquidem corporis huius afflictio, nullaq. cordis contritio ad capeſſendam veram illam interioris hominis caſtitatẽ poteſt eſſe condigna, vt tantam puritatis virtutem angelis ſolis ingenitam, cæliq. vernaculam, nudo humano labore, id eſt, ſine adiutorio Dei valeat obtinere: quia totius bonitatis effectus ab illius profluit gratia, qui tantam perennitatem beatitudinis, & immenſitatem gloriæ, exiguæ voluntati, breuiq. ac paruo curſui noſtro, multiplicata largitate donauit.

2. Reg. 12.

Ephes. 2.

Rom. 9.

Quod

Quod nullus ſit labor qui poſſit repromiſſæ beatitudini comparari. Cap. X I I.

OMnis enim longæuitas vitæ præſentis, cum ad illam futuræ gloriæ perennitatem reſpexeris, euaneſcit: & dolores cuncti contemplatione illius immenſæ beatitudinis effugantur, vt fumus ad nihilũ extenuati liqueſcunt, & nuſquam vt fauilla comparent.

Traditio ſeniorum de conſequenda puritate. Cap. X I I I.

QVapropter iam tempus eſt, vt ipſis quibus traditur verbis patrum ſententiam proferamus, eorum ſcilicet qui viam perfectionis, & qualitatem eius, non verborum iactantia depinxerũt, ſed potius †re & opere ac virtute ſpiritũs poſſidentes, experimentis eam propriis & exẽplis certiſſimis tradiderunt. Aiunt itaq. non poſſe ad purum quempiam carnalibus vitiis emundari, niſi vniuerſum laborem ſuum atq. conatum, ad tantæ perfectionis finem intellexerit non poſſe ſufficere, nec eam niſi Dei miſeratiõne & adiutorio comprehendi, non tam tradentis inſtitutione quàm effectu atq. virtute & experimẽtis propriis eruditus, agnoſcat. Ad capeſſenda namq. tam magnifica tamq. præcelſa puritatis & integritatis præmia, quantumlibet ieiuniorum, vigiliarũ, lectionis, & ſolitudinis, ac remotionis labor fuerit impenſus, condignus eſſe non poterit qui hæc induſtriæ ſuæ merito vel laboris obtineat. Numquam enim diuinum munus labor proprius humanave compenſabit induſtria, niſi deſideranti diuina fuerit miſeratione conceſſum. *al. recte*

Quod adiutorium Dei laborantibus tribuatur. Cap. X I V.

NEc hoc dico, vt humanos conatus euacuans ab induſtria & laboris intentione quemquam reuocare contendam: ſed plane conſtantiſſime, non mea ſed ſeniorum ſententia definio, perfectionem quidem ſine his omnino capi non poſſe, his autem ſolis ſine gratia Dei poſſe eam a nemine cõſummari. Vt enim dicimus conatus humanos apprehendere eam per ſeipſos ſine Dei adiutorio non poſſe, ita pronuntiamus laborantibus tantum ac deſudantibus miſericordiam Dei gratiamq. conferri: &, vt verbis Apoſtoli loquar, volentibus & currẽtibus impartiri, ſecundum illud quod etiã in pſalmo octogeſimo octauo ex perſona *Rom. 9.*

ſona Dei cantatur: Poſui adiutorium in potente, & exaltaui electum de plebe mea. Dicimus enim, ſecundũ Saluatoris ſententiam, dari quidẽ petentibus, & aperiri pulſantibus, & a quærentibus inueniri, ſed petitionem, & inquiſitionem, & pulſationem noſtram non eſſe condignam, niſi miſericordia Dei id quod petimus dederit, vel aperuerit quod pulſamus, vel illud quod quærimus fecerit inueniri. Præſto eſt namq. occaſione ſibi tantũmodo a nobis bonæ voluntatis oblata, ad hæc omnia cõferenda. Amplius enim ille quàm nos, perfectionem ſalutemq. noſtram deſiderat & expectat. Et in tantum beatus Dauid prouentum ſui operis ac laboris propria tantum induſtria non poſſe nouerat obtineri, vt a Domino promereri directionẽ ſuorum operum iterata prece depoſceret, dicens: Et opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos, & opus manuum noſtrarum dirige. Et rurſum: Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis.

Matth. 7. *Pſal. 89.* *Pſal. 67.*

A quibus perfectionis viam diſcere debeamus. Cap. XV.

IDeoq. ſi ad veram conſummationem virtutum volumus effectu & opere peruenire, illis debemus acquieſcere magiſtris ac ducibus, qui hanc non vaniloqua diſputatione ſomniantes, ſed re atq. experimentis apprehendentes, nos quoq. docere, atq. ad eam dirigere ſimiliter poſſunt, & viam quemadmodum perueniamus ad eam † certiſſimo tramite demonſtrare: quiq. ad hanc fide ſe potius perueniſſe quàm laborum merito teſtabantur. Quibus etiam hoc præcipuum ſui cordis acquiſita puritas conferebat, vt magis magiſq. ſe deprimi peccatis agnoſcerẽt. Tanta namq. in eis delictorum compunctio per dies ſingulos augebatur, quanta puritas animi profeciſſet: trahebantq. iugiter intimo corde ſuſpiria, eo quòd ſemetipſos ſentiret nequaquam poſſe delictorum næuos ac maculas deuitare, quæ eis per multiplices cogitationum minutias inurebantur. Et idcirco futuræ vitæ ſtipendia non operum ſperare ſe merito, ſed miſericordia Domini proclamabãt, nihil ſibi de tanta circumſpectione cordis aliorum comparatione donantes: quippe qui hanc ipſam nõ ſuæ induſtriæ, ſed gratiæ diuinæ adſcribebãt: nec blandientes ſibi de inferiorum ac tepidorum negligentia, ſed contemplatione potius illorum quos vere peccato carere, atq. in regno cæ-

† al. rectiſſimo

lorum iam æterna beatitudine perfrui nouerant, humilitatem perpetuam conquirebant:atq. ita cõſideratione hac & elationis ruinam pariter declinabant, & quo tenderet, vel quod dolerent ſemper inueniebant, intelligentes ſemetipſos ad illam puritatem cordis quam cupiunt, obſiſtente carnis ſarcina, peruenire non poſſe.

Non poſſe nos ſine miſericordia & inſpiratione Dei, ad ipſum laborem obtinendæ perfectionis accedere. Cap. XVI.

IGitur ſecundum traditiones & inſtitutiones eorum, ſic ad eam feſtinare debemus ieiuniis, vigiliis, orationibus, contritioni cordis & corporis operam dantes, ne hæc omnia morbo hoc inflante vacuemus. Non ſolum namq. ipſam perfectionẽ oportet credere noſtra induſtria nos vel labore noſtro poſſidere non poſſe, ſed ne hæc ipſa quidẽ quæ illius exercemus obtentu, id eſt, labores conatuſq. noſtros ac ſtudia, ſine diuinæ protectionis auxilio inſpirationiſq. eius & caſtigationis atq. exhortationis gratia poſſe perficere, quam ſcilicet cordibus noſtris, vel per alium ſolet, vel per ſemetipſum nos viſitans, clementer infundere.

Teſtimonia diuerſa, quibus euidenter oſtenditur, nihil poſſe nos quod ad ſalutem noſtram pertinet, ſine adiutorio Dei perficere. Cap. XVII.

POſtremo inſtruit auctor ſalutis noſtræ, quid nos oporteat in ſingulis quibuſq. quæ gerimus, non modo ſentire, ſed etiam confiteri: Non poſſum ego, inquit, a me ipſo facere quidquam. pater autem in me manens ipſe facit opera. Ille ex perſona hominis aſſumpti dicit, nihil a ſemetipſo poſſe ſe facere; & nos cinis & terra, in his quæ ad noſtram ſalutem pertinet, arbitramur adiutorio Domini non egere? Diſcamus itaq. & nos per ſingula noſtram ſimul infirmitatem, & illius adiutoria ſentientes, quotidie proclamare cum ſanctis: Impulſus verſatus ſum vt caderem, & Dominus ſuſcepit me. Fortitudo mea, & laudatio mea Dominus, & factus eſt mihi in ſalutẽ. Et: Niſi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitauerat in inferno anima mea. Si dicebam, motus eſt pes meus, miſericordia tua Domine adiuuabat me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ

Ioan. 5. *Ioan. 14.* *Pſal. 117.* *Pſal. 93.*

lætificauerunt animam meam. Videntes etiam cor noſtrum in timore Domini, & patientia roborari, dicamus:
Pſal.17. Et factus eſt Dominus firmamentum meũ, & eduxit me in latitudine. Scientiam quoq. profectu operum intelli-
Ibid. gentes nobis augeri, dicamus: Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus illumina tenebras meas. Quoniam in te eripiar a tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum. Dein ſentientes etiam noſmetipſos fortitudinem tolerantiæ conquiſiſſe, & in ſemita virtutũ
Ibid. facilius ac ſine labore dirigere, dicamus: Deus qui præcingis me virtute, & poſuiſti immaculatam viam meam. Qui perficis pedes meos tamquam cerui, & ſuper excelſa ſtatuis me. Qui doces manus meas ad prælium. Conſecuti etiam diſcretionem, qua roborati poſſimus aduerſa-
Ibid. rios noſtros elidere, proclamemus ad Deum: Diſciplina tua correxit me in finẽ, & diſciplina tua ipſa me docebit. Dilataſti greſſus meos ſubtus me, & non ſunt infirmata veſtigia mea. Et quia taliter ſum roboratus ſciẽtia tua atq. virtute, inferam confidenter ea quæ ſequuntur, & dicam:
Ibid. Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & nõ conuertar donec deficiant. Conteram illos, nec poterunt ſtare, cadent ſubtus pedes meos. Rurſum infirmitatis noſtræ memores, nec poſſe nos tam acerbos vitiorum hoſtes fragili carne circumdatos, ſine illius adiutorio ſuperare, di-
Pſal.43. camus: In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis. Non enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me. Saluaſti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos
Pſal.17. confudiſti. Sed: Et præcinxiſti me virtute ad bellũ, & ſupplantaſti omnes inſurgentes in me ſubtus me. Et inimicos meos dediſti mihi dorſum, & odiẽtes me diſperdidiſti. Sed nec armis noſtris poſſe nos vincere cogitantes, di-
Pſal.34. camus: Apprehẽde arma & ſcutum, & exſurge in adiutorium mei. Effunde frameã, & conclude aduerſus eos qui perſequuntur me, dic animæ meæ; ſalus tua ego ſum. Et:
Pſal.17. Poſuiſti vt arcũ æreũ brachia mea, & dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ, & dextera tua ſuſcepit me. Quia nec
Pſal.43. patres noſtri in gladio ſuo poſſederunt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos: ſed dextera tua & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuiſti in eis. Poſtremo vniuerſa beneficia eius cũ gratiarum actio-
ne

ne mente ſolicita perluſtrantes, ſuper his omnibus quòd vel pugnauimus, vel illuminationem ſcientiæ, vel diſcipli nã diſcretionis ab eo conſecuti ſumus, vel quòd ſuis nos armis inſtruxit, & virtutis cingulo communiuit, vel quòd inimicorum noſtrorum nobis præbuit dorſum, & tribuit virtutem comminuendi eos vt puluerem ante faciem ven ti, intimo cordis affectu clamemus ad eum: Diligam te Domine virtus mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus adiutor meus, & ſperabo in eum, protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus, laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero. *Pſal. 17.* *Ibid.*

Quod non ſolum in naturali conditione, ſed etiam in quotidiana diſpenſatione, Dei gratia muniamur. Cap. XVIII.

NOn ſolum pro his ei gratias referentes, quòd vel rationabiles nos condidit, vel liberi arbitrij poteſtate donauit, vel baptiſmi largitus eſt gratiam, vel ſciẽtiam legis adiutoriumq; cõceſſit; ſed etiam pro his quæ erga nos quotidiana eius prouidentia cõferuntur, quòd ſcilicet ab aduerſariorum nos inſidiis liberat, quòd cooperatur nobis vt carnis vitia ſuperare poſſimus, quòd a periculis nos etiam ignorantes protegit, quòd a lapſu peccati communit, quòd adiuuat nos & illuminat vt ipſum adiutoriũ noſtrum (quod non aliud quidã interpretari volunt quàm legem) intelligere & agnoſcere valeamus; quòd pro negligẽtiis delictiſq. noſtris eius inſpiratione latenter compungimur, quòd dignatione eius viſitati ſaluberrime caſtigamur, quòd ab eo nonnunquam etiam inuiti trahimur ad ſalutem; poſtremo quia ipſum liberum arbitrium noſtrũ, quod procliuius fertur ad vitia, ad meliorem dirigit frugem, & ad virtutum viam inſtigationis ſuæ viſitatione contorquet.

Quod hæc fides ab antiquis patribus ſit tradita de gratia Dei. Cap. XIX.

HAec eſt proprie erga Deum humilitas; hæc eſt antiquiſsimorum patrum ſincera fides, quæ penes ſucceſſores eorum intemerata nunc vſq. perdurat. Cui fidei virtutes apoſtolicæ quæ ſæpenumero per eos manifeſtatæ ſunt, non ſolum apud nos, ſed etiam apud infideles & in-

credulos indubitatum teſtimonium reddunt. Qui ſimplicem piſcatorum fidem in corde ſimplici retinentes, non eam ſyllogiſmis dialecticis, & Tulliana facundia, ſpiritu concepere mundano, ſed experiméto vitæ ſinceræ, actuq. puriſsimo, correctione quoq. vitiorum, & (vt verius dixerim) in ipſa perfectionis ineſſe naturam oculatis indiciis deprehenderunt; ſine qua nec pietas in Deũ, nec purgatio vitiorum, nec emendatio morum, nec virtutum cõſummatio poterit apprehendi.

De eo qui propter blaſphemiam immundiſſimo ſpiritui traditus eſt. Cap. XX.

NOui quendam de fratrum numero (quem vtinam minime ſciſſem, ſiquidem poſt hæc ordinis mei gradu ſe paſſus eſt prægrauari,) qui probatiſſimo cuidam ſenum vitio carnis ſemetipſum grauiſſimo confeſſus eſt impugnari; nam contra vſum naturæ, deſiderio patiendi magis quàm inferendi ignominiam, intolerabili æſtu libidinis vrebatur: tum illum, vt ſpiritalem verumq. medicum, interiorem cauſam morbi huius & originem protinus peruidiſſe. Qui grauiter ſuſpirans, Nequaquã, ait, tam nequam ſpiritui tradi te Dominus permiſiſſet, niſi aliquid blaſphemaſſes in eum. Quo ille comperto, confeſtim procidit ad pedes eius in terram, ſummaq. admiratione perculſus, tamquam a Deo cernens arcana ſui pectoris patefacta, cõfeſſus eſt in Dei ſe filiũ cogitatione impia blaſphemaſſe. Vnde perſpicuum eſt eum qui Superbiæ ſpiritu poſſidetur, vel qui in Deum blaſphemus exiſtit, tãquam qui irroget illi iniuriam a quo puritatis ſperanda ſunt dona, perfectionis integritate priuari, & ſanctificationem caſtimoniæ non mereri.

Exemplum Ioas regis Iudæ, quo oſtenditur quid propter ſuperbiam meruerit. Cap. XXI.

2. Paral. 24 LEgimus tale aliquid in Paralipomenon libro. Ioas enim rex Iuda, ſeptem annorũ ab Ioiada põtifice adſcitus in regnum, atq, in omnibus, quoad vixit memoratus pontifex, teſtimonio ſcripturæ laudatus eſt. De quo poſt obitum Ioiadæ audi quid ſcriptura cõmemoret, & quemadmodũ elatus Superbia ignominioſæ fuerit traditus paſſioni: *Ibid.* Poſtquam autẽ obiit Ioiada, ingreſſi ſunt principes

Iuda, & adorauerũt regẽ. Qui delinitus obſequiis eorũ, acquieuit eis, & dereliquerũt templum Domini Dei patrum ſuorum, ſeruieruntq. lucis & ſculptilibus; & facta eſt ira contra Iudam & Hieruſalem propter hoc peccatũ. Et poſt pauca: Cumq. euolutus eſſet annus, aſcendit contra eum exercitus Syriæ, venitq. in Iudam & Hieruſalem, & interfecit cunctos principes populi, atq. vniuerſam prædã miſerunt regi Damaſcum. Et certe cum permodicus veniſſet numerus Syrorum, tradidit Dominus in manibus eorum infinitam multitudinem, eo quòd dereliquiſſent Dominũ Deum patrum ſuorum. In Ioas quoq. ignominioſa exercuere iudicia, & abeuntes dimiſerunt eum in languoribus magnis. Vides quàm flagitioſis ac ſordidis paſſionibus tradi mereatur Superbia. Qui enim elatus arrogãtia, vt Deũ ſe paſſus eſt adorari, traditur ſecundũ Apoſtolũ in paſſiones ignominiæ, & in reprobũ ſenſum, vt patiatur ea quæ nõ conuenit. Et quia dicit ſcriptura: Immundus eſt apud Deum omnis qui exaltat cor ſuum; iſte qui tumida elatione cordis inflatus eſt, turpiſſimæ confuſioni traditur deludendus; vt humiliatus taliter ſentiret ſemetipſum eſſe vel immunditia carnis & conſcientia impuræ paſſionis immundum, quod animi ſui noluerat elatione ſentire: & vt carnis ignominioſa cõtagio patefaceret immunditiã cordis eius occultam, quã Superbiæ malo contraxerat: ac manifeſta pollutione corporis ſui probaretur impurus, qui per elationem ſpiritus factum ſe non ſentiebat immundũ.

Ibid. Rom. 1. Prou. 16. ſec. LXX.

Omnem animam ſuperbam ſubdi ſpiritalibus nequitijs illudendam. Cap. XXII.

QVibus manifeſte probatur omnem animam quæ Superbiæ fuerit tumore poſſeſſa, intellectualibus Syris, id eſt, nequitiis ſpiritalibus tradi, eamq. paſſionibus carnis inuolui, vt ſaltem vitiis humiliata terrenis, immundam ſe carnaliter † pollutamq. cognoſcat, quæ tepore mentis erecta, immundam ſe in conſpectu Dei per elationem cordis effectam intelligere ante non potuit; quo vel ſic humiliatus quis a priſtino tepore diſcedat, & ignominia carnalium paſsionum deiectus atq. confuſus, ad ſpiritalem feruorem deinceps ſemetipſum ardentius conferre feſtinet.

† al. polluta

Quod perfectio attingi niſi humilitatis virtute non poſsit. Cap. XXIII.

EVidenter itaq. monſtratur, non poſſe quemquam perfectionis finem ac puritatis attingere, niſi per humilitatem verã, quam primitus fratribus reddens, Deo quoq. in penetralibus cordis exhibeat: credens ſine protectione eius atq. auxilio per ſingula ſibi momenta delato, perfectionem quam cupit, & ad quam magnopere currit, ſe penitus obtinere non poſſe.

Quos ſpiritalis Superbia pulſet quoſq. carnalis. Cap. XXIV.

HVcuſq. de ſpiritali Superbia qua diximus perfectos quoſq. pulſari, quantum tenuitas ingenij noſtri præualuit, donãte Deo dixiſſe ſufficiat. Quod Superbię genus non multis cognitũ nec expertum eſt; quia nec plures ſtudent perfectam cordis apprehendere puritatem, vt ad hos præliorum gradus valeant peruenire, nec præcedentium vitiorum, quorum in ſingulis libellis naturam pariter remediaq. præmiſimus, procuratur vlla purgatio. Sed illos ſolũmodo pulſare ſolet, qui deuictis ſuperioribus vitiis, iã propemodum ſunt in virtutum culmine collocati. Quos quia lapſu carnali ſubtiliſſimus hoſtis ſuperare nõ quiuit, ſpiritali ruina deiicere ac ſupplãtare conatur, per hãc illis vniuerſis veterum ſtipendiorũ meritis multo labore quæſitis ſpoliare contendens. Ceterum nos qui adhuc terrenis ſumus paſſionibus inuoluti, nequaquã hoc modo tentare dignatur, ſed craſſiore, &, vt ita dixerim, carnali elatione ſupplantat. Et idcirco de hac qua maxime nos ſeu noſtræ menſuræ homines, ac præcipue iuniorum vel incipientium mentes periclitari ſolent, neceſſarium reor ſecũdum promiſſionem noſtram pauca depromere.

Deſcriptio carnalis Superbiæ, vel quæ mala in monachi mente parturiat. Cap. XXV.

HAec igitur quam diximus carnalis Superbia, cum tepido ac male arrepto renũtiationis principio in monachi reſederit mente, de priſtino ac ſæculari eum tumore ad veram Chriſti humilitatem deſcendere non permittens, primum inobedientem eum reddit & aſperum, deinde mitem atq. affabilem eſſe non patitur, æqualem quoq. fratribus fieri communemq. non ſinit, nec ſecundum Dei

ac Saluatoris noſtri mãdatum, ſpoliari terrenis opibus nudariq. concedit. & cum renuntiatiõ nihil aliud ſit, niſi mortificationis & crucis indiciũ, nec valeat aliis inchoari vel conſurgere fundamentis, quàm vt ſe non ſolum actibus huius mundi ſpiritaliter nouerit interemptum, verumetiam corporaliter quotidie credat eſſe moriturum; econtrario facit eum vitam ſperare longæuam, infirmitates proponit ei prolixas & multas, confuſionem quoq. incutit ac pudorem, ſi nudus effectus alienis & non propriis facultatibus cœperit ſuſtẽtari. perſuadet etiam multo eſſe melius victum indumentumq. ſibi ſua potius quàm aliena ſubſtantia miniſtrari, ſecundum illud ſcilicet (quod quemadmodum dictum ſit, tali hebetudine ac tepore cordis obtuſi, ne intelligere quidẽ aliquando potuerunt:) Beatius eſt magis dare quàm accipere. *Matth. 19.* *Act. 20.*

Quod male fundatus quis ad deteriorem ſtatum quotidie prolabatur. Cap. XXVI.

TAli igitur diffidẽtia mentis obſeſſi, & a ſcintilla fidei qua viſi fuerãt in primordiis ſuæ conuerſionis accenſi, diabolica infidelitate reuocati; incipiunt pecunias quas ante diſpergere cœperãt, diligẽtius cuſtodire, & eas velut qui ſemel profligatas vlterius reparare non poſſint, auaritia vehementiore cõſeruant, ſeu, quod eſt deterius, ea quæ prius abiecerant reſumẽtes; vel certe, quod eſt tertium ac teterrimũ nequitiæ genus, quæ nec ante quidem poſſederant cõgregantes, nihil amplius egreſſi e ſæculo quàm nomen acquiſiſſe tantummodo ac vocabulũ monachi comprobantur. Super hæc igitur initia male vitioſeq. fundata, neceſſe eſt vt vniuerſa deinceps † vitioſius ſtructura conſurgat, nec quidquam ſuperponi peſſimis valeat fundamentis, niſi quod miſerabilem animam ruina lugubriore proſternat. *al. vitiorum*

Expoſitio vitiorum quæ per morbum Superbiæ generantur. Cap. XXVII.

TAlibus ſiquidem paſſionibus obdurata, atq. a tepore deteſtabili incipiẽs, neceſſe eſt vt in deterius quotidie proficiat, & reliquam quoq. vitam ſuam deformiore finẽ cõcludat: dumq. cupiditatibus priſtinis oblectatur, ac, ſecundum Apoſtolum, ſacrilega philargyria vincitur, (ita

Coloſſ. 3. eodem pronuntiante de illa: Et philargyria quæ eſt ſimu-
1.Tim. 6. lachrorum ſeruitus. & iterũ: Radix enim, inquit, omnium malorum eſt philargyria.) numquam poſſit in corde ſuo humilitatem Chriſti ſimplicem veramq. ſuſcipere; cũ vel de nobilitate nataliũ gloriatur, vel inflatur de ſæculi, quã corpore nõ mẽte deſeruit, dignitate, vel pecuniis, quas ad ruinam ſuam retentat, extollitur: per quæ iam non monaſterij iugum ſuſtinere contentus eſt, nõ ſenioris vllius inſtitui diſciplina. Quiſquis enim Superbiæ morbo fuerit occupatus, non ſolũ nullam ſubiectionis aut obedientiæ regulam cuſtodire dignatur, verum ne ipſam quidem auribus ſuis doctrinam perfectionis admittit. tantumq. concreſcit in corde eius ſpiritalis verbi faſtidiũ, vt cũ forte talis fuerit oborta collatio, vno in loco ſtare neſciat eius obtutus, ſed huc atq. illuc ſtupidus circumferatur intuitus, aliorſum & in obliquũ quã moris eſt oculi defigãtur. Pro ſuſpiriis enim ſalutaribus, ſpũta de ſicco gutture corraduntur, excreationes etiã ſine vlla interpellatione phlegmatis prouocantur, digiti ludũt, & in modũ quiddam ſcribẽtis volitant atq. depingũt: & ita huc atq. illuc vniuerſa membra corporis commouentur, vt dum ſpiritalis agitatur collatio, totum ſe vel ſcatentibus vermibus, vel acutiſſimis ſudibus credat inſidere, & quidquid ſimplex collatio ad ædificationem protulerit audientium, ob ſuam ſugillationem æſtimet eſſe prolatum. Totoq. tempore quo ſpiritalis vitæ examinatio ventilatur, ſuis ſuſpicionibus occupatus, non quid exinde ad profectum ſuum capere debeat aucupatur, ſed cauſas cur vnumquodque ſit dictum ſolicita mente perquirit, vel quid eis poſſit obiicere tacita intra ſe cordis volutatione conicctat, vt nihil ex his quæ ſaluberrime ſunt digeſta penitus apprehendere, aut in aliquo valeat emendari. Et ita fit vt non ſolum in nullo ei proficiat collatio ſpiritalis, verumetiã damnoſa magis exiſtat, efficiaturq. ei cauſa maioris peccati. Dũ enim pro cõſcientia ſua totum contra ſe ſuſpicatur eſſe prolatum, vehementiori cordis obſtinatione duratur, irę quoq. ſtimulis acrius inſtigatur: deinde poſt hæc excelſa vox, ſermo rigidus, amara & turbulẽta reſpõſio, inceſſus erectus ac mobilis, lingua facilis, procax loquela, nec vmquam taciturnitatis amica, niſi cum cõtra fratrem rancorem quendam in ſuo corde conceperit, ſitq. ſilentium eius non compunctionis

nec humilitatis vllius, ſed ſuperbiæ & indignationis indi ciũ, ita vt quid in eo deteſtabilius ſit haud facile diſcernatur, vtrũ diffuſa illa petulanſq. lætitia, an dira hæc virulentaq. ſeries. In illa namq. ſermo non opportunus, riſus leuis ac fatuus, effrænata ac indiſciplinata cordis elatio: in iſta vero ira plenũ virulentumq. ſilentiũ, & quod ob hoc tantum concipitur, vt aduerſus fratrem rãcor taciturnitate ſeruatus protelari diutius poſſit, non vt ex eo virtus humilitatis ac patientiæ præbeatur. Et cum ipſe timore poſſeſſus facile cunctis triſtitias inferat, atq. ad ſatisfactionẽ læſi fratris ſemetipſum ſubmittere dedignetur, etiam ab illo ſibimet oblatam reſpuit atq. contemnit. Et non ſolum nulla fratris ſatisfactione compungitur atq. mollitur, verumetiam quia ab eo ſit in humilitate præuentus grauius indignatur. Fitq. ei ſalutaris humilitas ac ſatisfactio, quæ finem diabolicis† intentionibus ſolet inferre, cauſa vehementioris incendij. *al. tentationibus*

De fratris cuiuſdam ſuperbia, Cap. XXVIII.

AVdiui in hac dumtaxat regione (quod horret pudetq. reuoluere) quendam iuniorum cum a ſuo increparetur abbate, cur humilitatem quam renuntians pro modico tempore retentarat, cœpiſſet excedere, ac diabolica inflari ſuperbia, ſumma contumacia reſpondiſſe: Numquid ob hoc memetipſum humiliaui pro tempore, vt ſemper ſubditus ſim? Ad quod eius tam effrænatum ſceleſtũq. reſponſum, ita eſt ſenior obſtupefactus, omniſq. eius interceptus eſt ſermo (velut qui ab illo ipſo antiquo lucifero verba hæc prolata, non ab homine percepiſſet) vt nullã vocem aduerſus tantam proteruiam de ore ſuo prorſus emittere, niſi gemitus de corde tantummodo ac ſuſpiria potuerit; illud ſolum tacitus intra ſemetipſum voluens quod de Saluatore noſtro dicitur: Qui cum in forma Dei eſſet, humiliauit ſe, factus obediens (non vt ille ait diabolico ſpiritu ac tumore poſſeſſus, pro tẽpore,) ſed vſq. ad mortem. *Philip. 2.*

Indicia quibus Superbia carnalis animæ ineſſe cognoſcitur. Cap. XXIX.

ET vt breuius ea quæ dicta ſunt de hoc Superbiæ genere perſtringamus, quædam ſigna eius in quantum

poſſumus colligentes, vt his qui de perfectione ſitiunt eru diri, quodammodo characteres eius de exterioris hominis motibus exprimamus, neceſſarium puto paucis eadẽ replicari, vt compendioſius agnoſcamus, quibus eam diſcernere ac deprehendere valeamus indiciis; quo nudatæ atq. in ſuperficiem productæ paſſionis huius radices, & oculatum deprehenſæ atq. perſpectæ, vel conuelli facilius valeant, vel vitari. Tunc enim poterit peſtifer morbus ad integrum declinari, cum contra ipſius pernicioſos æſtus & impetus noxios, non ſera obſeruantia, cum iam dominantur aſſumitur, ſed cum præcedentes eius (vt ita dixerim) lineas agnoſcẽtes, prouida eum ſagaciq. diſcretione præcurrimus. De exterioris namque, ſicut prædiximus, hominis motu, interioris ſtatus agnoſcitur. His igitur indiciis carnalis iſta, quam præfati ſumus, Superbia declaratur. Ineſt primitus in loquela eius clamor, amaritudo in taciturnitate, excelſus & effuſus in lætitia riſus, irrationabilis in ſerietate triſtitia, in reſponſione rancor, facilitas in ſermone, verba paſſim ſine vlla cordis grauitate erumpẽtia. Expers patientiæ eſt, charitatis aliena, audax ad contumelias irrogandas, puſillanimis ad tolerandas, ad obediendum difficilis, niſi in quo eam deſiderium ſuũ voluntaſq. præuenerit, ad recipiendam exhortationem implacabilis, ad reſecandas voluntates ſuas infirma, ad ſuccumbendum alienis duriſſima, ſemperq. ſuas definitiones ſtatuere contendens, ipſa vero nequaquã cedere alterius acquieſcens: & ita fit vt etiam incapax conſilij ſalubris effecta, in omnibus ſuo potius quàm ſeniorum credat iudicio.

Tepefactus quis per Superbiam aliis quoq. præeſſe deſiderat. Cap. XXX.

Qvibus deſcenſuum gradibus, is quem ſemel poſſidet deuolutus, iam ipſam diſciplinam cœnobij perhorreſcit, ac veluti qui fratrum conſortio de perfectione retrahatur, ac de bono patientiæ atq. humilitatis aliorum vitio & impedimento reuocetur, habitationem ſolitariæ cellæ deſiderat: ſeu certe velut plures alios lucraturus conſtruere monaſterium, & quos docere atq. inſtituere debeat congregare feſtinat: ex diſcipulo nequam, deteſtabilior magiſter effectus. Nam cũ huiuſcemodi elatione cordis in pernicioſiſſimum teporem noxiumq. corruerit, &

nec verus monachus, nec ſæcularis effectus ſit, quod eſt deterius, etiam perfectionem ſibi ex hoc ipſo miſerabili ſtatu & conuerſatione promittit.

Quomodo Superbiam vincere, vel ad perfectionem peruenire poſſimus. Cap. XXXI.

QVamobrem ſi ædificij noſtri faſtigia perfecta volumus ac placentia Deo conſurgere, fundamenta eius non ſecundum noſtræ libidinis voluntatem, ſed ſecundū diſtrictionis euangelicæ diſciplinam iacere feſtinemus; quæ alia eſſe non poſſunt quàm timor Dei, atq. humilitas, quæ de manſuetudine & cordis ſimplicitate deſcendit. Humilitas vero nullatenus poterit abſq. nuditate conquiri. Qua peregrinante, nec obedientiæ bonum, nec patientiæ robur, nec manſuetudinis tranquillitas, nec conſummatio charitatis vllatenus poterit apprehendi: ſine quibus cor noſtrum habitaculum Spiritus ſancti penitus eſſe non poterit, ita pronuntiante Domino per prophetā: Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilē & quietum, & trementem verba mea? Siue ſecundum exemplaria quæ Hebraicam exprimunt veritatem: Ad quem reſpiciam, niſi ad pauperculum & contritum ſpiritu, & trementem verba mea? *Eſai. 66. ſec. LXX.*

Quomodo depopulatrix omnium virtutum Superbia per veram humilitatem poſſit extingui. Cap. XXXII.

QVapropter athleta Chriſti qui ſpiritalem agonem legitime certans, a Domino deſiderat coronari, hanc quoq. ferociſſimam beſtiam, vt deuoratricem cunctarum virtutum, omnimodis feſtinet extinguere: certus quòd hac in ſuo pectore commorante, non ſolum omnigenis vitiis carere non poſſit, verumetiam ſi quid virtutis habere videatur, huius veneno depereat. Nullo enim modo poterit in anima noſtra virtutum ſtructura conſurgere, niſi prius iacta fuerint veræ humilitatis in noſtro corde fundamina; quæ firmiſſime collocata, perfectionis & charitatis culmen valeant ſuſtinere: ita ſcilicet, vt, quemadmodum diximus, primum fratribus noſtris humilitatem veram intimo cordis exhibeamus affectu, in nullo ſcilicet acquieſcentes eos contriſtare vel lædere. Quod nullatenus poterimus implere, niſi abrenuntiatio vera, quæ in expoliatione omnium facultatū ac nuditate conſiſtit, in nobis

fuerit Chriſti amore fundata: deinde obedientiæ iugum & ſubiectio ſimplici corde ac ſine vlla fuerit ſimulatione ſuſcepta, ita vt præter abbatis mandatum, nulla penitus voluntas viuat in nobis. Quod non aliter obſeruari poterit, niſi quis nō ſolum ſe mortuum huic mundo, verumetiam inſipientem iudicarit ac ſtultum, vniuerſa quæ ſibi fuerint a ſenioribus imperata, ſine vlla diſcuſſione perficiens, ſacroſancta ea credens ac diuinitus promulgata.

Remedia aduerſus morbum Superbiæ, Cap. XXXIII.

IN qua conſiſtentibus qualitate, proculdubio ſtatus ille humilitatis vere trāquillus atq. immobilis ſubſequetur; vt noſmetipſos inferiores omnibus iudicantes, vniuerſa quæ nobis fuerint irrogata, tametſi iniurioſa ſint, vel dānoſa, tamquā a ſenioribus noſtris illata, patiētiſſime toleremus. Quæ quidem a nobis non ſolum facillime tolerabuntur, verumetiam parua iudicabuntur ac nulla, ſi mente iugiter recolamus vel Domini noſtri vel ſanctorū omnium paſſiones: conſiderantes tanto leuioribus nos iniuriis attentari, quanto longius a meritis eorum & conuerſatione diſtamus. pariter etiam cogitantes in breui nos de hoc ſæculo migraturos, eorumq. nos, celeri vitæ huius fine, mox futuros eſſe conſortes. Perēptoria namq. eſt hæc contemplatio, non ſolum ſuperbiæ, verumetiam generaliter omnium vitiorum. Deinde poſt hæc hanc eandem humilitatem erga Deum firmiſſime retentemus. Quod a nobis ita complebitur, vt nihil noſmetipſos abſq. opitulatione vel gratia, quod ad virtutum conſummationem pertinet, poſſe perficere cognoſcamus: ſed & hoc ipſum quod intelligere meruimus, eius eſſe muneris, in veritate credamus.

LIBRI XII. AC POSTREMI
FINIS.

IOAN-

IOANNIS CASSIANI EREMITAE IN DECEM COLLATIONES PATRVM IN SCITHICA EREMO COMMORANTIVM,

Ad Leontium epiſcopum & Helladium.

PRAEFATIO.

DEBITVM quod beatiſſimo Papæ Caſtori in eorum voluminum præfatione promiſſum eſt, quæ de inſtitutis cœnobiorum, & octo principalium vitiorum remediis, duodecim libellis Domino adiuuante digeſta ſunt, in quantum tenuitas noſtri ſuffecit ingenij, vtcumq. ſarcitum eſt. Viderim ſane quid ſuper hoc vel illius vel noſtri fuerit examinis æquitate perpenſum, vtrum in rebus tam profundis tamq. ſublimibus, & quæ in vſum ſtili, vt arbitror, antea non venerint, dignum aliquid cognitione veſtra omniumq. ſanctorum fratrum deſiderio prompſerimus. Nunc autem quia derelinquens nos Pontifex ſupradictus, migrauit ad Chriſtum; has interim decem collationes ſummorum patrum, id eſt, anachoretarum, qui in eremo Scithi morabantur (quas ille incomparabili flagrãs ſtudio ſanctitatis, ſimili ſibi iuſſerat ſermone conſcribi, non expendens præ multitudine charitatis, quanto infirmas ceruices pondere prægrauaret) vobis potiſſimũ, o beatiſſime Papa Leonti, & ſancte frater Helladi, credidi conſecrandas. Alter ſiquidem veſtrum memorato viro & germanitatis affectu, & ſacerdotij dignitate, & (quod his maius eſt) ſancti ſtudii feruore coniunctus, hereditario fraternum debitum iure depoſcit: Alter anachoretarum inſtituta ſublimia, non vt quidam propria aggreſſus eſt præſumptione ſectari, ſed legi-

legitimum doctrinæ tramitem, ſancto Spiritu ſuggerente, pene antequam diſceret apprehendẽs, non tam ſuis adinuentionibus, quàm illorum traditionibus maluit erudiri. In quibus mihi nũc in portu ſilentij cõſtituto, immenſum pelagus aperitur, vt ſcilicet de inſtituto atq. doctrina tantorum virorum quædam tradere audeam memoriæ litterarum. Tanto enim profundioris nauigationis periculis fragilis ingenij cymba iactanda eſt, quanto a cœnobiis anachoreſis, & ab actuali vita, quæ in congregationibus exercetur, contẽplatio Dei, cui illi inæſtimabiles viri ſemper intenti ſunt, maior atq. ſublimior eſt. Veſtrum igitur eſt conatus noſtros piis orationibus adiuuare, ne aut tam ſancta materia imperito quidem ſed fideli ſermone promenda periclitetur in nobis; aut rurſus eiuſdem materiæ abyſſis obruatur noſtra ruſticitas. Proinde ab exteriore ac viſibili monachorum cultu, quem prioribus digeſſimus libris, ad inuiſibilem interioris hominis habitum tranſeamus, & de canonicarum orationum modo, ad illius quam
1. *Theſſ.* 5. Apoſtolus præcipit orationis perpetuæ iugitatem aſcẽdat eloquium; vt quiſquis iam ſuperioris operis lectione, Ia-
Gen. 27. cob illius intelligibilis nomen carnalium vitiorũ ſupplantatione promeruit, nunc etiam non tam mea, quàm patrũ inſtituta ſuſcipiẽs, diuinæ iam puritatis intuitu ad meritũ
Gen. 32. &(vt ita dixerim) dignitatẽ tranſiens Iſraelis, quid in hoc quoq. perfectionis culmine debeat obſeruare, ſimiliter inſtruatur. Obtineant itaq. orationes veſtræ ab eo qui dignos nos, vel viſu eorum, vel diſcipulatu, vel conſortio iudicauit, vt nobis earumdem traditionũ memoriam plenam, & ſermonem ad dicendum facilem conferre dignetur, quo tam ſanctè eas, tamq. integre, quàm ab ipſis accepimus explicantes, ipſos quodammodo ſuis inſtitutis incorporatos, &, quod eſt maius, Latino diſputantes eloquio vobis exhibere poſſimus. Hoc ſane volumus ante omnia, tam harum collationum, quàm ſuperiorum voluminum præmonitum eſſe lectorem, vt ſi qua forte in his pro ſtatus ſui & propoſiti qualitate, ſiue pro vſu & conuerſatione communi, vel impoſſibilia putauerit eſſe, vel dura, nõ ea ſecundum ſuæ modulum facultatis, ſed ſecundum dignitatem & perfectionẽ loquentiũ metiatur; quorũ prius ſtudium atq. propoſitum mente concipiat, quo vere mortui huic conuerſationi mundanæ, nullis affectionibus

paren

parentum carnalium, nullis actuum ſæcularium nexibus obligantur. Deinde locorum quoque in quibus commorantur, conſideret qualitatem, quia in ſolitudine vaſtiſſima conſtituti, atq. ab vniuerſorum mortalium conſortio ſeparati, & per hoc illuminationem ſenſuum poſſidentes, contemplantur vel proloquuntur ea quæ inexpertis atq. ineruditis pro condicione & mediocritate conſuetudinis ſuæ impoſſibilia forſitan videbuntur. De quibus tamen ſi quis voluerit veram proferre ſententiam, & vtrum impleri queant deſiderat experiri, feſtinet prius eorum propoſitum ſimili ſtudio & conuerſatione ſuſcipere, & tunc demum ea quæ ſupra facultatem hominis videbantur, non ſolum poſſibilia, verumetiam ſuauiſſima deprehendet. Sed nunc iam ad collationes eorum & inſtituta properemus.

PRAEFATIONIS FINIS.

COLLA-

COLLATIO PRIMA ABBATIS MOSI DE MONACHI DESTINATIONE VEL FINE.

De habitatione Scithi, & propoſito abbatis Moſi. Cap. I.

CVM in eremo Scithi vbi monachorum probatiſſimi patres, & omnis commorabatur perfectio, abbatem Moſen qui ſuauius inter illos egregios flores, non ſolum actuali, verumetiam theoretica vita fragrabat, inſtitutione eius fundari cupiens expetiſſem vna cum ſancto abbate Germano (cum quo mihi ab ipſo tyrocinio ac rudimentis militiæ ſpiritalis ita indiuiduum deinceps contubernium tam in cœnobio quàm in eremo fuit, vt cuncti ad ſignificandam ſodalitatis ac propoſiti noſtri parilitatem pronuntiarent, vnam mentem atque animam duobus ineſſe corporibus,) pariterque ab eodem abbate ædificationis ſermonem ſuſis lacrymis ambiremus; (quippe cuius hunc animi rigorem manifeſtiſſime noueramus, vt niſi fideliter deſiderantibus, & cum omni cordis contritione quærentibus, nequaquã penitus acquieſceret perfectionis † aperire doctrinam, ne ſcilicet ſi paſſim vel nolentibus eã, vel tepide ſitientibus exhiberet, res neceſſarias, & quæ ſolis perfectionem cupiẽtibus debent eſſe compertæ, indignis & faſtidioſe ſuſcipientibus pandens, aut iactantiæ vitium, aut proditionis crimen videretur incurrere:) tandem fatigatus precibus noſtris, ita exorſus eſt.

al. ianuam aperire

De interrogatione abbatis Moſi, quærentis qui monacho ſcopos, vel quis ſit finis. Cap. II.

OMnes, inquit, artes ac diſciplinę σκοπόν quẽdã, ideſt, deſtinationem; & τέλος, hoc eſt, finem proprium habere noſcuntur, ad quem reſpiciens vniuſcuiuſq. artis induſtrius appetitor, cunctos labores & pericula atque diſpendia æquanimiter gratanterque ſuſtentat. Nam & agri-

agricola flagrantes ſolis radios, pruinas quoq. & glaciem non declinans; terram infatigatus exercet, & indomitas agri glebas frequenti vomere ſubigit, dum ſcopon ſeruat, vt eam cunctis ſentibus expurgatam, vniuerſiſq. graminibus abſolutam, in modum ſolubilis arenæ fauillæq. cõminuat: finem, id eſt, perceptionem copioſarum frugum & exuberantium ſegetum non aliàs adepturum ſe eſſe cõfidens; quo vel ipſe deinceps vitam ſecurus exigere, vel ſuam poſſit amplificare ſubſtantiam. Referta etiam frugibus horrea libenter exhaurit, eaſq. putribus ſulcis inſtanti labore commendat, præſentem diminutionem futurarum meſſium contemplatione non ſentiens. Illi etiam qui negotiationum ſolent exercere commercia, non incertos pelagi timent caſus, non vlla diſcrimina perhorreſcunt, dum ad finem quæſtus ſpe propoſita prouocantur. Nec non etiam hi qui militiæ mundialis ambitione flammantur, dum proſpiciunt honorum ac poteſtatum finem, peregrinationum exilia ac pericla non ſentiunt, nec præſentibus ærumnis belliſq. franguntur, dum propoſitum ſibi dignitatis finem cupiunt obtinere. Habet ergo & noſtra profeſſio ſcopon proprium ac finem ſuum, pro quo labores cunctos non ſolum infatigabiliter, verumetiam gratanter impendimus, ob quem nos ieiuniorum inedia non fatigat, vigiliarum laſſitudo delectat, lectio ac meditatio ſcripturarum continuata non ſatiat, labor etiam inceſſabilis, nuditaſq. & omnium rerum priuatio iucundiſſime ſuſtinetur, horror quoq. huius vaſtiſſimæ ſolitudinis non deterret. Ob quem vos ipſi proculdubio parentum ſpreuiſtis affectum, & patrium ſolum ac delicias mũdi tot pertranſitis regionibus deſpexiſtis, vt ad nos homines ruſticos & idiotas, atq. in hoc eremi ſqualore degentes peruenire poſſetis. Propter quod reſpondete, inquit mihi, quæ ſit deſtinatio veſtra vel finis, qui ad hæc omnia ſuſtinenda vos prouocat.

De reſponſione noſtra. Cap. III.

ET cum perſiſteret noſtram elicere ſuper inchoata diſputatione ſententiam, reſpondimus: Regni cælorum cauſa nos hæc cuncta tolerare.

De interrogatione Moſi ſuper propoſitione prædicta. Cap. IV.

AD quod ille: Bene, inquit, & argute de fine dixiſtis; qui vero debeat eſſe ſcopos noſter, id eſt, deſtinatio,

cui

cui iugiter inhærentes finem valeamus attingere, præ omnibus noſſe debetis. Et cum ignorationem confeſſi ſimpliciter fuiſſemus, adiecit: In omni, vt dixi, arte ac diſciplina præcedit quidam ſcopos, id eſt, animi deſtinatio, ſiue inceſſabilis mentis intentio, quam niſi quis omni ſtudio perſeuerantiaq. ſeruauerit, nec ad finem deſiderati fructus poterit peruenire. Nā, vt dixi, agricola finem habés ſecure copioſeq. viuendi in prouentu ſegetum fecundarum, ſcopon, id eſt, deſtinationem gerit, agrum ſuum ſentibus cunctis abſoluere, eumq. vniuerſis infructuoſis vacuare graminibus, nec aliter ſe † quietis finem opulentiamq. adepturum eſſe confidit, niſi id quod vſu obtinere deſiderat, quadam prius operis ac ſpei ſuæ ratione poſſideat. Negotiator quoq. illud vel iſtud mercandi deſideriū non deponit, per quod poſſit quæſtuoſius diuitias congregare; quia fruſtra concupiſceret lucrum, niſi viam qua ad id tenderet, elegiſſet. Et qui certis quibuſq. dignitatibus mundi huius cupiunt honorari, cui ſe officio vel ordini mancipare debeant, ante proponunt, vt per legitimū ſpei tramitem, finem quoq. valeant deſideratæ dignitatis attingere. Itaq. & vitæ noſtræ finis quidem eſt regnū Dei, qui vero ſit ſcopos debet diligenter inquiri. Qui ſi nobis ſimiliter compertus non fuerit, fruſtra nitendo fatigabimur, quia ſine via tendentibus labor eſt itineris, non profectus. Ad quod obſtupeſcentibus nobis, intulit ſenex: Finis quidem noſtræ profeſſionis, vt diximus, regnum Dei ſeu regnum cælorum eſt: deſtinatio vero, id eſt ſcopos, puritas cordis, ſine qua ad illum finem impoſſibile eſt quempiam peruenire. In hac igitur deſtinatione defigentes noſtræ directionis obtutus, velut ad certam lineam, curſum rectiſſimum dirigemus: ac ſi paululū quid ab hac cogitatio noſtra deflexerit, ad contemplationem eius illico recurrentes, rurſus eam velut quadam norma rectiſſima corrigemus, quæ ſemper omnes conatus noſtros ad vnum hoc reuocans ſignum, arguit ſtatim ſi a propoſita directione mens noſtra vel paululum deuiarit.

al. quæſiti finis opulentiā

De comparatione eius qui deſtinata ferire contendat. Cap. V.

QVemadmodum hi quibus vſus eſt bellica tela tractandi, cum ante regem mundi huius artis ſuæ cupiunt peritiam demonſtrare, in paruiſſima quadam ſcutula, quæ depicta in ſe continet præmia, iacula vel ſagittas

tas intorquere contendunt, certi quòd non aliàs, niſi deſtinationis ſuæ linea ad finẽ poſſint deſiderati præmij peruenire, ſecuri de illo, ſi modo propoſitum ſcopon valuerint obtinere. Qui ſi forte ab eorum fuerit ſubtractus intuitu, nec indeclinabiliter ei ſagaciſſimorum obtutuum peruicacia inhæſerint, quantumlibet a recto tramite caſſa imperitorũ deerret intentio, excidiſſe ſe tamen ab illius diſciplinatæ lineæ directione non ſentient, quia nullũ habent certum ſignum quod vel peritiam directionis probet, vel arguat prauitatem; & ideo cùm inutiles in aera vacuum effuderint iactus, in quo peccauerint, quove decepti ſint diiudicare nõ poſſunt, quippe quos † nulla menſura propoſita arguit quantum a directione diſceſſerint, nec quo deinceps corrigere vel reuocare debeant lineam diſciplinæ docere poteſt paſſiuus obtutus. Ita igitur & noſtri propoſiti finis quidem, ſecundũ Apoſtolum, vita æterna eſt, ita eodem pronuntiante: Habentes quidem fructũ veſtrum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam: Scopos vero eſt puritas cordis, quam ſanctificationẽ non immerito nuncupauit, ſine qua prædictus finis non poterit apprehendi. Ac ſi dixiſſet aliis verbis: Habentes quidẽ ſcopon veſtrũ in cordis puritate, finẽ vero vitam æternã. De qua deſtinatione alibi docens nos idem beatus Apoſtolus, ipſum nomen, id eſt, ſcopon, ſignificanter exprimens, ita intulit: Quæ poſteriora ſunt obliuiſcens, ad ea vero quæ ante ſunt extendens me, ad deſtinatum perſequor brauium ſupernæ vocationis Domini. Quod euidentius in Græco ponitur, κατὰ σκοπὸν διώκω, id eſt, ſecundũ deſtinationem perſequor; tamquam ſi dixiſſet: Hac deſtinatione, qua illa quæ poſteriora ſunt obliuioni tranſmitto, id eſt, anterioris hominis vitia, ad finem brauij cæleſtis peruenire contendo. Quidquid ergo nos ad hunc ſcopon, id eſt, puritatem cordis poteſt dirigere, tota virtute ſectandum eſt; quidquid autem ab hac retrahit, vt pernicioſum ac noxium deuitandum. Pro hac enim vniuerſa tolleramus & agimus, pro hac parẽtes & patria, dignitates, diuitiæ, deliciæ mundi huius, & voluptas vniuerſa contemnitur, vt ſcilicet puritas cordis perpetua retẽtetur. Hac itaq; nobis deſtinatione propoſita, ſemper actus noſtri & cogitationes ad eam obtinendam rectiſsime dirigentur. Quæ ſi præ oculis noſtris iugiter ſtatuta non fuerit, non

al. nullũ accuſat iudiciũ

Rom. 6.

Philip. 3.

 ſolum

ſolum cunctos labores noſtros varios pariter atq. inſtabi les reddens, incaſſum eos ac ſine vllo emolumento compellet effundi, ſed etiã cogitationes omnes diuerſas ſibiq. contrarias ſuſcitabit. Neceſſe eſt enim mentem quo recur rat, cuivè principaliter inhæreat non habentem, per ſingu las horas atq. momenta pro incurſuum varietate mutari; atque ex his quæ extrinſecus accidunt, in illum ſtatum continuo transformari, qui ſibi primus occurrerit.

De his qui abrenuntiantes mundo ad perfectionem ſine charitate contendunt. Cap. VI.

Hinc namq. eſt, quòd nonnullos mundi huius maximas facultates, & non ſolum multa auri atq. argenti talenta, verumetiam prædiorum magnificentiam contem nentes, poſt hæc videmus pro ſcalpello, pro graphio, pro acu, pro calamo commoueri. Qui ſi contemplationem mundi cordis fixam tenerent, numquam vtiq. pro paruis rebus admitterent, quod ne pro magnis ac pretioſis incur rerent opibus, eaſdem penitus abiicere maluerunt. Nam plerumque nonnulli tanto zelo codicem ſeruant, vt eum ne leuiter quidem legi vel contingi ab aliquo patiantur; & inde occaſiones impatientiæ ac mortis incurrant, vnde monentur ſtipendia patientiæ & charitatis acquirere. Cumque omnes diuitias ſuas pro Chriſti amore diſperſerint, priſtinum tamen cordis affectum in rebus minimis retentantes, & pro ipſis nonnumquam mobiliter iraſcentes, veluti qui non habeant apoſtolicam charitatem, ex omnibus infructuoſi ſterileſque redduntur.
1. Cor. 13. Quod in ſpiritu beatus Apoſtolus præuidens: Et ſi diſtribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Vnde liquido comprobatur perfectionem non ſtatim nuditate nec priuatione om nium facultatum, ſeu dignitatum abiectione contingi; ni
al. affuerit. ſi † fuerit charitas illa, cuius Apoſtolus membra deſcribit, quæ in ſola cordis puritate conſiſtit. Nã quid eſt aliud, non æmulari, non inflari, non irritari, nõ agere perperam, non quærere quæ ſua ſunt, non gaudere ſuper iniquitate, nõ cogitare malum, & reliqua; niſi cor perfectum ac mun diſſimum Deo ſemper offerre, & intactum a cunctis perturbationibus cuſtodire?

De appetenda tranquillitate cordis. Cap. VII.

OMnia igitur huius gratia gerenda appetendaq. ſunt nobis, pro hac ſolitudo ſectanda eſt, pro hac ieiunia, vigilias, labores, corporis nuditatem, lectionem, ceteraſq. virtutes debere nos ſuſcipere nouerimus, vt ſcilicet per illas ab vniuerſis paſſionibus noxiis illæſum parare cor noſtrum & conſeruare poſſimus, & ad perfectionem charitatis iſtis gradibus innitendo conſcendere, & non propter has obſeruantias, ſi forte honeſta ac neceſſaria occupatione præuenti, ſolemnitatem noſtræ diſtrictionis non potuerimus implere, incidamus in triſtitiam, vel iram, ſiue indignationē, ob quæ expugnāda illud quod prætermiſſum eſt, fueramus acturi. Non enim tantum eſt lucrū ieiunij, quantum iræ diſpendium; nec tantus lectione capitur fructus, quantum contemptu fratris incurritur detrimentum. Ea igitur quæ ſequentia ſunt, id eſt, ieiunia, vigiliæ, anachoreſis, meditatio ſcripturarum, propter principalem ſcopon, id eſt, puritatem cordis, quod eſt charitas, nos conuenit exercere; & non propter illa principalem hanc perturbare virtutem: qua in nobis integra illæſaq. durante, nihil oberit ſi aliquid eorum quæ ſequentia ſunt, pro neceſſitate fuerit prætermiſſum. Siquidem nec proderit vniuerſa feciſſe, adempta hac quam diximus principali cauſa, cuius obtentu ſunt omnia perpetranda. Ob hoc enim quiſ† vtenſilia cuiuſlibet artis inſtituere ſibimet ac præparare feſtinat, non vt ea poſſideat otioſa, nec vt emolumenti illius fructum qui ſperatur ex ipſis, in nuda inſtrumentorum poſſeſſione conſtituat, ſed vt eorum miniſterio peritiam finemq. illius diſciplinæ, cuius hæc adiumenta ſunt, efficaciter apprehendat. Igitur ieiunia, vigiliæ, meditatio ſcripturarum, nuditas ac priuatio omnium facultatum, non perfectio, ſed perfectionis inſtrumenta ſunt, quia non in ipſis conſiſtit diſciplinæ illius finis, ſed per illa peruenitur ad finem. Incaſſum igitur hæc exercitia molietur, quiſquis his velut ſummo bono contentus, intentionem ſui cordis huc vſq. defixerit, & non ad capiendum finem propter quem hæc appetenda ſunt, omni conatu ſemet extenderit, habens quidem diſciplinæ illius inſtrumenta, finem vero in quo omnis fructus conſiſtit ignorans. Quidquid igitur poteſt iſtam mentis noſtræ puritatem trāquillitatemq. turbare, quamuis vtile ac neceſ-

† *al. ferramenta*

 ſarium

ſarium videatur, vt noxium deuitãdum eſt. Hac enim nor ma & errorum peruagationumq. omnium diſperſione poterimus euadere, & deſideratum finem linea certæ directionis attingere.

De principali conatu erga diuinarum rerum contemplationem, & ſimilitudine Mariæ & Marthæ. Cap. VIII.

HIc ergo nobis principalis debet eſſe conatus, hæc immobilis deſtinatio cordis iugiter affectanda, vt diuinis rebus ac Deo mens ſemper inhæreat, quidquid ab hac diuerſum eſt, quamuis magnum, ſecundum tamen aut etiam infimum, ſeu certe noxium iudicandum eſt. Huius mentis vel actus figura, etiam in Euangelio per Martham & Mariam pulcherrime deſignatur. Cum enim Martha ſancto vtique miniſterio deſeruiret, vtpote quæ ipſi Domino eiuſq. diſcipulis miniſtrabat; & Maria ſpiritali tantummodo intenta doctrinæ, Ieſu pedibus inhæreret, quos oſculans, bonæ confeſſionis liniebat vnguento: præfertur tamen a Domino, quòd & meliorẽ elegerit partem, & eam quæ ab ea non poſſit auferri. Nã cum laboraret Martha pia ſolicitudine ac diſpenſatione diſtenta, ſolam ſe videns ad tantum miniſterium non poſſe ſufficere, adiutorium ſororis a Domino poſtulabat, dicens: †Num tibi placet quia ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? Dic ergo illi vt me adiuuet. Vtiq. non ad vile opus, ſed ad laudabile eam miniſterium prouocabat: & tamen audit a Domino: Martha Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima: paucis vero opus eſt, aut etiam vno. Maria bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Videtis ergo principale bonum in theoria ſola, id eſt, in contemplatione diuina Dominum poſuiſſe: vnde ceteras virtutes licet neceſſarias & vtiles pronuntiemus, ſecundo tamen gradu cenſendas eſſe decernimus, quia vniuerſæ huius vnius † patrantur obtentu. Dicens enim Dominus: Solicita es, & turbaris erga plurima: paucis vero opus eſt, aut etiam vno; ſummum bonum non in actuali, quamuis laudabili opere, & multis fructibus abundanti, ſed in diuina contemplatione, quæ vere ſimplex & vna eſt, collocauit; paucis opus eſſe pronuntians ad perfectã beatitudinem, id eſt, illam theoriam quæ prius in paucorum ſeruatur conſideratione ſanctorum, ad quorum contemplationem conſcendens is qui adhuc in profectu po-

Luc. 10. *Luc. 7.* *Luc. 10.* *al. Non tibi ſedet* *Ibid.* *al. parantur* *Ibid.*

ſitus

ſitus eſt, ad illud quoq. quod dicitur vnum, id eſt, Dei ſolius intuitum, ipſo adiuuante perueniret: vt ſcilicet etiam ſanctorum actus ac miniſteria mirifica ſupergreſſus, ſolius Dei iam pulchritudine ſcientiaq. paſcatur. Maria ergo bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Et hoc diligentius intuendum eſt. Nam cum dicit: Maria bonam partem elegit; licet taceat de Martha, & nequaquam eam vituperare videatur, illam tamen laudans, hanc inferiorem eſſe pronuntiat. Rurſum cum dicit: Quæ non auferetur ab ea, oſtendit quòd ab hac ſua portio poſſit auferri: (nec enim miniſterium corporale cum homine poterit iugiter permanere:) illius vero ſtudium nullo prorſus æuo docet poſſe finiri.

Interrogatio, quomodo functiones virtutum cum homine non perſeuerent. Cap. IX.

GERMANVS.

AD quod nos valde permoti; Quid ergo? diximus, labor ieiuniorũ, lectionis inſtãtia, opera miſericordiæ, iuſtitiæ, pietatis, & humanitatis auferentur a nobis, & non permanebunt cum auctoribus ſuis? præſertim cum ipſe Dominus retributionem regni cælorum his operibus repromittat, dicens: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum paratũ vobis a cõſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Quomodo ergo auferentur hæc, quæ introducunt factores ſuos in regnum cælorum? *Matth. 25.*

Reſponſio, quod non ſit earum merces, ſed actio ceſſatura. Cap. X.

MOSES.

NEc ego dixi mercedem boni operis auferendam, dicente eodem Domino: Qui potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam. ſed actionem dico, quam vel neceſſitas corporalis, vel impugnatio carnis, ſeu mundi huius inæqualitas adminiſtrari exigit, auferendam. Nam lectionis inſtantia, vel ieiuniorũ afflictio ad emundationem cordis & caſtigationem carnis (quæ ſi elata fuerit eſcarum nimietate, ſeu mentis incuria, confeſtim luxuriæ atq. libidinis aculeis puritatem cordis infeſtat) in præſenti tantummodo vtiliter exercentur, donec caro concupiſcit aduerſus ſpiritum; quæ non numquam ab his qui labore nimio, ſeu ægritudine corporis, ſenio vel defeſſi ſunt, etiam in præſenti videmus auferri, nec *Matth. 10.* *Galat. 5.* *al. defecti*

ri, nec ab homine poſſe iugiter exerceri: quanto magis er-
1. Cor. 15. go hæc in futuro ceſſabunt, cum corruptibile hoc indue-
rit incorruptionem, corpuſq. iſtud quod nũc animale eſt,
Galat. 5. ſurrexerit ſpiritale, & cœperit caro non eſſe iam talis; vt
aduerſus ſpiritum concupiſcat? de quibus etiam beatus
1. Tim. 4. Apoſtolus manifeſte pronuntiat: Corporalis, inquiẽs, exer
citatio ad modicum vtilis eſt: pietas autem (quæ ſine du-
bio charitas intelligitur) ad omnia vtilis eſt, promiſſionẽ
habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. Quæ ergo dicitur
ad modicum eſſe vtilis, manifeſte pronuntiatur nec per
omne tempus exerceri poſſe, nec ſummam perfectionis
per ſe ſolam laboranti cõferre. Modicum quippe ad vtrũ-
que referri poteſt, id eſt, vel ad breuitatem temporis, quòd
ſcilicet homini tam in præſenti quàm in futuro exercita-
tio corporalis coæterna eſſe non poſſit, vel certe ad parui-
tatem vtilitatis quæ de carnali exercitatione conquiritur,
eo quod afflictio corporalis initia quædam profectus, nõ
ipſam perfectionem pariat charitatis, quæ promiſſionem
habet vitæ præſentis & futuræ. Et idcirco exercitia ope-
rum prædictorum neceſſaria eſſe cenſemus, quia ſine ip-
ſis ad charitatis faſtigia nõ poſſit aſcendi. Hæc etiam quæ
dicitis opera pietatis ac miſericordiæ neceſſaria ſunt in
hoc tẽpore, dum adhuc inæqualis diuerſitas dominatur,
al. expecta-retur quorum ne hic quidem † expeteretur operatio, niſi inopũ,
indigentium, infirmorumq. pars maxima redundaret, quæ
inæqualitate hominum facta eſt, eorũ ſcilicet qui ea quæ
omnibus in commune a creatore conceſſa ſunt, in ſuos
tantum occupant vſus, nec tamen vtenda tenuerint. Do-
nec ergo in hoc mũdo inæqualitas iſta graſſatur, erit hæc
actio neceſſaria & vtilis exercenti, reſtituens quidem
bono affectui & piæ voluntati retributionem hereditatis
æternæ, ipſa vero in futuro ſæculo parilitate regnante ceſ
ſabit, cum iam non fuerit inæqualitas propter quam hæc
debeant exerceri, ſed cũcti ab hac multiplici, id eſt, actua-
li operatione ad charitatem Dei, & diuinarum rerum con
templationem perpetua cordis puritate tranſibunt; cui ſe
hi quibus curæ eſt vel ſcientiæ vel emundationi mentis
inſiſtere, iam in hoc ſæculo conſtituti elegerunt omni co-
natu ac viribus mancipare: illi ſcilicet ſemetipſos officio
adhuc in carne corruptionis poſiti deputantes, in quo
erunt corruptione depoſita permanſuri; peruenientes ad

illam promiſſionem Domini Saluatoris, qua dicitur: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Matth. 5.*

De charitatis perpetuitate. Cap. X I.

ET quid miramini, ſi illa officia ſuperius comprehenſa tranſibunt, cum ſanctus Apoſtolus etiam ſublimiora Spiritus ſancti chariſmata trãſitura deſcribat, ſolam vero charitatem deſignet ſine fine manſuram? Siue, inquiens, prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue ſcientia deſtruetur. De hac autem: Charitas numquam excidit. Omnia namque dona pro vſu ac neceſſitate tribuuntur ad tempus, conſummata diſpenſatione mox proculdubio tranſitura: charitas vero nullo intercipietur tempore. non ſolum enim in præſenti vtiliter operatur in nobis, ſed etiam in futuro ſarcina corporeæ neceſſitatis abiecta, efficacior multo atq. excellentior permanebit, nullo vmquam corrumpenda defectu, ſed per incorruptionem perpetuam flagrantius Deo atq. intentius adhæſura. *1. Cor. 13.* *Ibid.*

Interrogatio de perſeuerantia ſpiritalis theoriæ.

GERMANVS. Cap. X I I.

QVis ergo poteſt fragili carne circũdatus ita eſſe huic theoriæ ſemper affixus, vt numquam cogitet de fratris aduentu, de viſitatione infirmi, de opere manuum, vel certe de humanitate peregrinis vel aduenientibus exhibenda? Poſtremo quis non interpelletur corporis ipſius prouiſione vel cura? At quemadmodum mens vel in quo illi inuiſibili & incomprehenſibili Deo valeat inſeparabiliter cohærere, cupimus edoceri.

Reſponſio de directione cordis in Deum, & de regno Dei, & diaboli.

MOSES. Cap. X I I I.

INhærere quidem Deo iugiter, & contemplationi eius, quemadmodum dicitis, inſeparabiliter copulari, impoſſibile eſt homini iſtius carnis fragilitate circumdato. Verũ oportet nos ſcire vbi noſtræ mentis intentionẽ debeamus habere defixam, & ad quam deſtinationem ſemper animæ noſtræ reuocemus intuitum; quam cum potuerit obtinere mens gaudeat, & a qua diſtractam ſe doleat atq. ſuſpiret; totienſq. ſe a ſummo bono ſentiat† receſsiſſe, quotiens ſe ab illo intuitu deprehenderit ſeparatam; fornicationem iudicans vel momentaneum a Chriſti contemplatione diſceſſum; a quo cum paululum deuiauerit noſter obtutus, rurſus ad eum cordis oculos retorquentes, velut *al. recidiſſe*

elegans explicatio qualiter sit in nobis regnum Dei.

rectiſsima linea mentis aciem reuocemus. Totum namq. in animæ conſiſtit receſſu. Vnde expulſo diabolo, ac nequaquam in ea iam regnantibus vitiis, conſequenter regnum Dei fundatur in nobis, dicente Euangeliſta: Regnū Dei non veniet cum obſeruatione; neq. dicent: Ecce hic, aut ecce illic eſt. Amen amen dico vobis, quia regnum Dei intra vos eſt. Intra nos vero nihil aliud eſſe poteſt quàm ſcientia & ignoratio veritatis, & vel virtutū amicitia vel vitiorum; per quæ aut diabolo aut Chriſto regnum paramus in corde. Cuius etiam regni qualitatem deſcribit Apoſtolus, dicens: Nō enim regnum Dei eſt eſca & potus, ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in Spiritu ſancto. Itaq. ſi regnum Dei intra nos eſt, & ipſum regnum Dei iuſtitia & pax & gaudium eſt, ergo qui in iſtis commoratur, ſine dubio in regno Dei eſt. Et econtrario illi qui in iniuſtitia, & diſcordia, & triſtitia mortē operante verſantur, in regno diaboli, & in inferno ac morte ſunt conſtituti. His enim indiciis vel Dei, vel diaboli diſcernitur regnum. Et revera ſi mente atq. animo conſideremus ſtatū illum in quo degunt cæleſtes ſupernæq. virtutes, quæ vere in regno Dei ſunt, quid aliud eſſe credendum eſt quàm perpetua iugiſq. lætitia? Quid enim tam proprium veræ beatitudini tamque poteſt eſſe conueniens, quàm tranquillitas iugis, & gaudium ſempiternum? Et vt hoc ipſum quod dicimus, ita eſſe non mea coniectura, ſed ipſius Domini auctoritate certius inſtruaris, audi eum qualitatem & ſtatum mundi illius apertiſſime deſcribentem: Ecce, inquit, ego creo cælos nouos, & terram nouam, & non erunt in memoria priora, neq. aſcendent ſuper cor, ſed gaudebitis & exultabitis vſq. in ſempiternum in his quæ ego creo. Et rurſum: Gaudium & lætitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. &: Erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato. Et iterum: Gaudium & lætitiam obtinebūt, fugiet dolor & gemitus. Et ſi adhuc clarius de illa conuerſatione & ciuitate ſanctorū vultis agnoſcere, attendite quæ ad ipſam Hieruſalem voce Domini dirigantur: Et ponam, inquit, viſitationem tuam pacem, & præpoſitos tuos iuſtitiam. Non audietur vltra iniquitas in terra tua, vaſtitas & contritio in terminis tuis: & occupabit ſalus muros tuos, & portas tuas laudatio. Non erit tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lu-

Marginal references: Luc. 17. — Rom. 14. — 2. Cor. 7. — Eſai. 65. — Eſai. 51. — Eſai. 66. — Eſai. 35. — Eſai. 60.

næ illuminabit te; ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltra ſol tuus, & luna tua non minuetur, † ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus tui. Et idcirco beatus Apoſtolus nō generaliter neq. ſimpliciter omne gaudium regnum Dei eſſe pronuntiat, ſed ſignāter ac ſpecialiter illud ſolum quod in Spiritu ſancto eſt. Nouit enim eſſe aliud quoq. vituperabile gaudium, de quo dicitur: Mundus iſte gaudebit. &: Væ vobis qui ridetis, quia plorabitis. Regnum ſane cælorū tripliciter accipiendum eſt. aut quòd regnaturi ſunt cæli, id eſt, ſancti, † malis ſubditis, ſecundum illud: Eſto tu ſuper quinq. ciuitates, & tu ſuper decem. Illud quoq. quod dicitur ad diſcipulos: Sedebitis ſuper ſedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Iſrael. aut quòd ſancti in cælis ſint cum Domino regnaturi. vel certe quòd ipſi cæli incipiant a Chriſto regnari, cū ſcilicet omnibus ei ſubiectis cœperit eſſe omnia in omnibus Deus.

al. quia *Ioan. 16.* *Luc. 6.* *al. in aliis* *Luc. 19.* *Matth. 19.* *1. Cor. 15.*

De animæ perpetuitate. Cap. XIV.

QVamobrem hoc in corpore conſtitutus iam nouerit vnuſquiſq. illius ſe † regioni vel miniſterio deputandum, cuius in hac vita ſemetipſum participē cultoremq. præbuerit; illiuſq, ſe etiam in illo perenni ſæculo conſortem futurum eſſe non ambigat, cui nunc miniſtrum ſe ſociumq. maluerit exhibere, ſecundum ſententiam Domini ita dicentis: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Nam quemadmodum diaboli regnum per conniuentiam ſuſcipitur vitiorum, ita regnum Dei per exercitationem virtutum, puritate cordis ac ſpiritali ſcientia poſsidetur. Vbi autem regnum Dei eſt, ibi proculdubio & vita habetur æterna; & vbi regnum diaboli eſt, ibi mortem atq. infernum eſſe nō dubium: in quo qui fuerit, nec laudare Dominum poterit, ſecundum Prophetæ ſententiam dicentis: Non mortui laudabunt te Domine, neq. omnes qui deſcendunt in infernū; (ſine dubio peccati.) Sed nos, inquit, qui viuimus, nō vitiis ſcilicet, nec mundo huic, ſed Deo, benedicimus Dominum, ex hoc nunc & vſq. in ſæculum. Non enim eſt in morte qui memor ſit Dei, in inferno autem peccati quis confitebitur Domino? id eſt, nemo. Nullus enim tametſi milies ſemetipſum vel Chriſtianum profiteatur eſſe

al. regnationi *Ioan. 12.* *Pſal. 113.* *Pſal. 6.*

vel monachum, cum peccat confitetur Domino. Nullus admittens ea quæ Dominus execratur, reminiſcitur Dei, nec ſeruum ſe veraciter profitetur illius cuius præcepta contumaci temeritate contemnit. in qua morte illam viduam quæ eſt in deliciis, beatus Apoſtolus eſſe pronũtiat:
1. Tim. 5. Vidua, inquiens, quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt. Sunt ergo multi qui viuentes in hoc corpore mortui ſunt, & in inferno iacentes Deum laudare non poſſunt. Et ecõ trario ſunt qui cum mortui ſint corpore, Deum ſpiritu be
Dan. 3. nedicunt atq. collaudant, ſecundum illud: Benedicite ſpi-
Pſal. 150. ritus & animæ iuſtorum Dominũ. &: Omnis ſpiritus lau-
Apoc. 6. det Dominum. Et in Apocalypſi, animæ occiſorum non ſolum laudare Deum, ſed etiam interpellare dicuntur. In Euangelio quoq. euidentius Dominus ad Sadducæos:
Matth. 22. Non legiſtis, inquit, quod dictum eſt a Deo dicẽte vobis: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? non eſt Deus mortuorum, ſed viuentium. Omnes enim
Hebr. 11. ei viuunt. De quibus & Apoſtolus: Propter quod, inquit, non confunditur Deus vocari Deus eorum. parauit enim illis ciuitatem. Nam quia nec otioſæ ſint poſt ſeparationem huius corporis animæ, neq. nihil ſentiant, etiã Euan
Luc. 16. gelij parabola quæ de illo paupere Lazaro, & diuite purpurato profertur, oſtendit; quorum vnus beatiſſimam ſedem, id eſt, ſinus Abrahæ requiem promeretur, alius intolerabili ardore æterni ignis exuritur. Si autem & illud
Luc. 23. quod dicitur ad latronem: Hodie mecum eris in paradiſo; voluerimus attendere, quid aliud manifeſte deſignat, quam perdurare in animabus non ſolum priſtinos intellectus, ſed etiam viciſſitudine eas congrua pro meritorum actuumq. ſuorum perfrui qualitate? Hoc enim illi nequaquam Deus promiſiſſet, ſi eius animam noſſet poſt ſeparationem carnis vel priuandam ſenſu, vel in nihilum reſoluendam. Non enim caro eius in paradiſum, ſed anima erat ingreſſura cũ Chriſto. Cauenda ſane, immo toto horrore eſt deteſtãda prauiſſima hæreticorum illa diſtinctio, qui dum non credunt Chriſtum potuiſſe eodem die quo in inferna deſcendit, etiam in paradiſo reperiri, ita diſtin-
Ibid. guunt: Amen dico tibi hodie, & interpoſita diſtinctione inferunt, Mecum eris in paradiſo: vt ſcilicet hæc promiſſio nõ ſtatim poſt tranſitum vitæ huius impleta, ſed poſt reſurrectionis eius aduentum intelligatur implenda; non intel-

intelligentes illud quod ante reſurrectionis ſuæ diem protulit ad Iudæos; qui eum vt ſemetipſos credebant humanis anguſtiis & carnali infirmitate concludi: Nemo aſcendit in cælum niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo. Quibus manifeſte probatur animas defunctorum non ſolum ſuis ſenſibus non priuari, ſed ne ipſis quidem affectibus, id eſt, ſpe atq. triſtitia, gaudio ac metu carere, & ex eis quæ ſibi in illo generali examine reſeruātur, quiddam eas iam incipere prægustare: nec ſecundum opinionem quorundam infidelium, in nihilum eas reſolui poſt huius commorationis exceſſum, ſed viuacius ſubſiſtere, Deiq. laudibus intentius inhærere. Et reuera vt ſequeſtratis pauliſper teſtimoniis ſcripturarum, de ipſius animæ natura ſecundum mediocritatem ſenſus noſtri paucis aliqua diſputemus; nonne vltra omnis ineptiæ nō dicam fatuitatem, ſed inſaniam eſt vel leuiter ſuſpicari illam pretioſiorem hominis portionem, in qua etiam imago Dei, ſecundum beatum Apoſtolum, ac ſimilitudo conſiſtit, depoſita hac qua retunditur in præſenti ſarcina corporali inſenſibilem fieri, quæ omnem rationis vim in ſe continens, etiam mutam atq. inſenſibilem materiam carnis, participatione ſui facit eſſe ſenſibilem? cū vtiq. conſequens ſit, & hoc rationis ipſius ordo contineat, vt exuta mens iſta carnali qua nunc hebetatur pinguedine, intellectuales virtutes ſuas in melius reparet, & puriores eas ac ſubtiliores recipiat potius quàm amittat. In tantum autem hoc quod dicimus, beatus Apoſtolus verū eſſe cognoſcit, vt etiam optet ab hac carne diſcedere, vt ſeparatione eius enixius valeat Domino copulari, dicens: Deſiderium habeo diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multo magis melius. Quia dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino: & idcirco audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, & præſentes eſſe ad Dominum. propter quod etiam contendimus, ſiue abſentes ſiue præſentes placere illi: commorationē ſcilicet animæ, quæ in hac carne eſt, peregrinationem a Domino atq. abſentiam a Chriſto eſſe pronuntians, eiuſq. ab hac carne ſeparationem atq. diſceſſum præſentiam eſſe ad Chriſtum tota credulitate confidens. Et euidentius iterum ſuper hoc ipſo viuaciſſimo animarum ſtatu idem Apoſtolus: Sed acceſſiſtis, inquit, ad Sion mon-

Ioan. 3.

1. Cor. 11.
Coloſ. 3.

Philip. 1.
2. Cor. 5.

Hebr. 12.

tem

tem, & ciuitatem Dei viuentis, Hieruſalem cæleſtem, &
ad multorum milium angelorum frequentiam, & eccle-
ſiam primitiuorum, qui conſcripti ſunt in cælis, & ſpiri-
tus iuſtorum perfectorum. De quibus ſpiritibus in alio lo
Ibid. co: Deinde patres, inquit, carnis noſtræ habuimus erudi-
tores, & reuerebamur, non multo magis ſubiiciemur pa-
tri ſpirituum, & viuemus?

De contemplatione Dei. Cap. XV.

Contemplatio vero Dei multifarie concipitur. Nam
Deus non ſola incomprehenſibilis illius ſubſtantiæ
ſuæ admiratione cognoſcitur, quod tamen adhuc in ſpe
promiſſionis abſconditū eſt, ſed etiam creaturarum ſuarū
magnitudine, vel æquitatis ſuæ conſideratione, vel quoti
dianæ diſpenſationis auxilio peruidetur; quum ſcilicet
quæ cum ſanctis ſuis per ſingulas generationes egerit mē
te puriſſima perluſtramus, cum potentiam ipſius qua vni-
uerſa gubernat, moderatur, ac regit, cum immenſitatem
ſcientiæ eius, & oculum quem ſecreta cordium latere nō
poſſunt, trementi corde miramur, cum harenæ maris vn-
darumq. numerū dimenſum ei cognitumq. pauidi cogi-
tamus, cum pluuiarū guttas, cum ſæculorū dies & horas,
cum præterita futurave vniuerſa obſtupeſcentes ſcientiæ
eius aſſiſtere cōtemplamur, cū ineffabilē clemētiam eius
conſideramus, qua innumera flagitia quæ ſingulis qui-
buſq. momentis ſub ipſius committuntur aſpectu, inde-
feſſa longanimitate ſuſtentat, cū intuemur vocationem,
qua nos nullis præcedentibus meritis gratia ſuæ miſera-
tionis adſciuit; cum deniq. quot occaſiones ſalutis tribuit
adoptandis, cum quodam admirationis intuemur exceſ-
ſu; quòd ita nos naſci præcepit, vt ab ipſis cunabulis gra
tia nobis legiſq. ſuæ notitia traderetur; quòd ipſe aduerſa-
rium vincens in nobis, pro ſolo bonæ voluntatis aſſenſu
æterna beatitudine ac perpetuis nos præmiis muneratur:
cum poſtremo diſpenſationem incarnationis ſuæ pro no-
ſtra ſalute ſuſcepit, ac mirabilia myſteriorum ſuorum in
cunctis gentibus dilatauit. Sunt autem aliæ quoque hu-
iuſmodi contemplationes innumeræ, quæ pro qualitate
vitæ ac puritate cordis in noſtris ſenſibus oriuntur, qui-
bus Deus vel videtur mūdis obtutibus, vel tenetur. Quas
profecto nullus perpetuo retentabit, in quo adhuc ali-
Exod. 33. quid carnalium viuit affectuum: Quia non poteris, ait Do
minus,

minus, videre faciem meam: non enim videbit me homo & viuet, ſcilicet mundo huic affectibusq. terrenis.

Interrogatio de cogitationum mobilitate.

GERMANVS. *Cap.* XVI.

QVid ergo eſt quod etiam nolentibus, immo vero neſcientibus nobis ita ſuperfluæ cogitationes ſubtiliter ac latenter irrepunt, vt non ſolum eas expellere, verumetiam intelligere ac deprehendere difficultatis immodicæ ſit? Poteſt ne ergo mens aliquando ab iſtis vacua reperiri, & numquam huiuſcemodi illuſionibus incurſari?

Reſponſio, quid poſſit mens ſuper cogitationum ſtatu, quidve non poſſit.

MOSES. *Cap.* XVII.

MEntem quidem non interpellari cogitationibus impoſſibile eſt; ſuſcipere vero eas ſiue reſpuere, omni ſtudēti poſſibile eſt. Quemadmodum igitur ortus earum non omnimodis pendet a nobis, ita probatio vel electio conſiſtit in nobis. Nec tamen ex eo quod diximus impoſſibile eſſe mentem cogitationibus non adiri, totum vel incurſui, vel illis ſpiritibus tribuendum eſt, qui eas nobis nituntur ingerere; alioquin nec liberū in homine maneret arbitrium, nec in nobis ſtaret noſtræ correctionis induſtria. Sed eſt, inquam, noſtrum magna ex parte, vt cogitationum qualitas emendetur, & vel ſanctæ ac ſpiritales in cordibus noſtris, vel terrenæ carnaleſq. concreſcant. Ideo namq. frequēs lectio, & iugis adhibetur meditatio ſcripturarum, vt exinde nobis ſpiritalis memoriæ præbeatur occaſio. Idcirco decantatio crebra pſalmorū, vt aſſidua nobis exinde compunctio miniſtretur. Idcirco vigiliarum, ac ieiuniorum, orationumq. ſedulitas adhibetur, vt extenuata mens non terrena ſapiat, ſed cæleſtia contempletur. Quibus rurſum negligentia irrepente ceſſantibus, neceſſe eſt vt mens vitiorum ſqualore concreta, in carnalem partem mox inclinetur & corruat.

Comparatio aquariæ molæ & animæ. Cap. XVIII.

QVod exercitium cordis non incongrue molarum ſimilitudini comparatur, quas meatus aquarum præceps impetu rotante prouoluit. Quæ nullatenus quidem ceſſare poſſunt ab opere ſuo aquarum impulſibus circūactæ; in eius vero qui præeſt ſitum eſt poteſtate, vtrum nā triticum malit, an hordeum loliumve cōminui. Illud quippe eſt proculdubio commolendum, quod ingeſtum ab il-

lo fuerit, cui operis illius cura commiſſa eſt. Ita igitur etiam mens per vitæ præſentis incurſus vndiq. ingruentibus tentationum torrentibus circumacta, vacua quidem cogitationum æſtibus eſſe non poterit; quales vero vel admittere, vel parare ſibi debeat, ſtudij ac diligentiæ ſuæ prouidebit induſtria. Si enim, vt diximus, ad ſanctarum ſcripturarum meditationem iugiter recurramus, ac memoriam noſtram ad recordationem ſpiritalium rerum & deſiderium perfectionis, ſpemq. futuræ beatitudinis erigamus, neceſſe eſt vt ortæ cogitationes exinde ſpiritales, in his quæ meditati ſumus mentem faciãt immorari. Sin vero deſidia ſeu negligentia ſuperati, vitiis & otioſis confabulationibus occupemur, ſeu curis mundanis & ſuperfluis ſolicitudinibus implicemur, conſequenter exinde
Matth. 13. velut quædam zizaniorum ſpecies generata, operationẽ
Matth. 6. quoq. noſtro cordi noxiã miniſtrabit: & ſecundum ſententiã Domini Saluatoris, vbi fuerit theſaurus operũ ſeu intẽtionis noſtræ, ibi & cor noſtrum neceſſario permanebit.

De tribus cogitationum noſtrarum principiis. Cap. XIX.

ILlud ſane præ omnibus noſſe debemus, tria cogitationum noſtrarum eſſe principia, id eſt, ex Deo, ex diabolo, & ex nobis. Ex Deo quidem ſunt, cũ Spiritus ſancti illuſtratione nos viſitare dignatur, erigẽs nos ad ſublimiorem profectum, & in quibus vel minus acquiſiuimus, vel deſidioſe agentes ſuperati ſumus, ſaluberrima compunctione caſtigat: vel cum reſerat nobis cæleſtia ſacramẽta, & propoſitum noſtrum ad meliores actus voluntatemq.
Eſther. 6. conuertit; vt ibi cum rex Aſſuerus caſtigatus a Domino, libros annales inſtigatur inquirere, quibus Mardochæi beneficia recordatus, ſummi eum gradu honoris exaltat, ac protinus crudeliſſimam ſuper nece Iudææ gentis ſenten-
Pſal. 84. tiam reuocat. Vel cum Propheta commemorat: Audiam
Zach. 1. quid loquatur in me Dominus Deus. Alius quoque: Et dixit, inquit, angelus qui loquebatur in me. Vel cũ filius Dei
Ioan. 14. vẽturum ſe vna cũ patre, & manſionem apud nos ſacturũ
Matth. 10. eſſe promittit, Et: Nõ eſtis vos, inquit, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et vas electio-
2. Cor. 13. nis: An experimentum, inquit, eius quæritis qui in me loquitur Chriſtus? Ex diabolo vero cogitationum naſcitur ſeries, cum ſubuertere nos tam vitiorum oblectatione, quàm etiam occultis conatur inſidiis, ſubtiliſſima calliditate

tate mala pro bonis fraudulenter oſtentans, & transfigurans ſe nobis in angelum lucis. Vel cum Euangeliſta refert: Et cœna facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor Iudæ Simonis Iſcariotis vt traderet Dominum. Et iterum: Poſt bucellam, inquit, introiuit in illum ſatanas. Petrus quoq. ad Ananiam: Quare, ait, tentauit ſatanas cor tuum mẽtiri te Spiritui ſancto? Et illud quod multo ante per Eccleſiaſten prædictũ legimus: Si ſpiritus poteſtatẽ habentis aſcenderit ſuper te, locum tuũ ne dimittas. Illud quoq. quod dicitur ad Deũ cõtra Achab in tertio Regnorũ libro ex perſona ſpiritus immũdi: Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Ex nobis autem oriuntur, cum eorum quæ geſſimus vel audiuimus, naturaliter recordamur. De quibus beatus Dauid: Cogitaui, inquit, dies antiquos, & annos æternos in mente habui, & meditatus ſum nocte cum corde meo, & exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum. Et iterum: Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniam vanæ ſunt. & : Cogitationes iuſtorum iudicia. In Euangelio quoq. Dominus ad Phariſæos: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris?

2. Cor. Ioan. 13. Ibid. Act. 5. Eccls. 10. 3. Reg. 22. Pſal. 76. Pſal. 93. Prou. 12. Matth. 9.

De diſcernendis cogitationibus ad ſimilitudinem probabilis trapezitæ. Cap. XX.

HAnc igitur tripartitam rationem oportet nos iugiter obſeruare, & vniuerſas cogitationes quæ emergunt in corde noſtro, ſagaci diſcretione diſcutere, origines earum & cauſas auctoreſq. primitus indagantes, vt quales nos eis præbere debeamus, ex illorum merito qui eas ſuggerunt, conſiderare poſſimus, vt efficiamur, ſecundũ præceptum Domini, probabiles trapezitæ: quorum ſumma peritia eſt ac diſciplina, probare quodnam ſit aurum puriſſimum, &, vt vulgo dicitur, obrizum, quodve ſit ignis purgatione minus excoctum: æreo quoq. viliq. denario, ſi pretioſum numiſma ſub colore ſulgẽtis auri † imitetur, prudentiſſima diſcretione nõ falli; & non ſolũ numiſmata tyrannorum vultum exprimentia ſapienter agnoſcere, ſed etiam illa quæ ſunt veri quidem regis imagine, ſed non legitime figurata, peritia ſagaciore diſcernere; deinde ne quid illis a legitimo pondere diminutum ſit, cenſura trutinæ diligenter inquirere. Quæ omnia nos quoq. debere ſpiritaliter obſeruare, euangelicus ſermo ſub huius nominis demonſtrat exemplo. Primum, vt quidquid cordibus

al. ementitur

noſtris.

noſtris irrepſerit, vel ſi quod nobis dogma fuerit intromiſſum, vtrum nam ſit diuino illo & cæleſti Spiritus ſanĉti igne purgatum, an ad Iudaicam ſuperſtitionem pertinens, ſeu de ſæcularis philoſophiæ tumore deſcendens, in ſuperficie tantum præferat pietatem, diligentiſſime perſcrutemur. Quod ita poterimus implere, ſi illud
1. Ioan. 4. apoſtolicum fecerimus: Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex Deo ſint. Quo genere illi quoq. decepti ſunt, qui poſt profeſſionem monachi, nitore ſermonis,
al. illectis & quibuſdam ſunt philoſophorum dogmatibus † incitati, quæ prima fronte piis quibuſdam ſenſibus ac religioni conſonis audientes velut auri fulgore fallentia, quos ſemel ſuperficie illexerant, velut numiſmatibus æreis falſiſque deceptos, perpetuo nudos ac miſeros reddiderunt, vel ad ſæculi eos ſtrepitum reuocantes, vel ad hæreticos errores ac præſumptiones tumidas pertrahentes. Quod etiã
Ioſu. 7. Achar in libro Ieſu Naue legimus fuiſſe perpeſſum, qui de caſtris Allophylorum regulam auream concupiſcens atq. furatus, anathemate percuti, atq. æterna meruit morte damnari. Secundo ſolicite nos explorare conueniet, ne auro puriſſimo ſcripturarum praua interpretatio coaptata, metalli pretioſitate nos fallat. In quo etiam Domino Saluatori calidiſſimus diabolus, velut homini ſimplici tentauit imponere, dum ea quæ generaliter ſunt ſuper omnium iuſtorum intelligenda perſonis, maliuola interpretatione corrumpens, ſpecialiter huic qui angelorum cuſto-
Matth. 4. dia non egebat, conatur aptare, dicens: Quia angelis ſuis
ex Pſal. 90. mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedẽ tuum. Pretioſa ſcilicet eloquia ſcripturarum callida aſſumptione conuertẽs, & ad contrariũ noxiumq. ſenſum detorques, vt imaginẽ tyrãnici vultus ſub colore nobis auri fal
f. paracharagmis lẽtis obiiciat, ſiue cũ † paracharaximis nos conatur illudere, quoddã ſcilicet pietatis opus admonẽs affectandũ, quod nõ de legitima ſeniorũ procedẽs moneta, ſub prætextu virtutum ducit ad vitia, vel immoderatis incompetentibuſq.
al. inordinatis ieiunijs, ſeu vigilijs nimijs, vel orationibus † importunis, vel incongrua lectione decipiens, ad noxium pertrahit finem. vel cum interceſſiones ac viſitationes pias perſuadet impendere, quibus nos ab ſpiritalibus monaſterij clauſtris, & ſecreto amicæ quietis excutiat, ſolicitudines etiã

curaſq.

curaſq. ſuſcipere religioſarum ac deſtitutarum ſuggerit ſe
minarum, vt huiuſmodi laqueis monachũ inextricabiliter irretitum pernicioſarum ſolicitudinum occupatione
diſtendat. vel certe cum deſiderare ſanctum clericatus officium ſub prætextu ædificationis multorũ, & amore lucri
ſpiritalis inſtigat, per quod nos ab humilitate propoſiti
huius ac diſtrictione diuellat. Quæ omnia cum ſint noſtræ ſaluti profeſſioniq. contraria, tamen velamine quodam miſericordiæ ac religionis obtecta, facile imperitos
incautoſq. decipiunt. Imitantur enim numiſmata veri regis, quia videntur ad præſens plena pietatis, ſed non ſunt à
legitimis monetarijs, id eſt, probatis & catholicis patribus figurata; nec de †cardinali ac publica collationis eorum prodeunt officina, ſed furtim fraude dæmonum fabricata, non ſine detrimento imperitis quibuſq. & ignorantibus ingerũtur. Quæ quamuis vtilia ac neceſſaria videantur ad præſens, tamen ſi ſoliditati profeſſionis noſtræ incipiant poſt hoc eſſe cõtraria, & totũ quodãmodo corpus noſtri labefactare propoſiti, tamquã neceſſarium quidem, ſed
ſcandalizãs membrũ, & quod dextræ manus vel pedis agere videatur officiũ, proijci a nobis atq. abſcidi ſalubre eſt.
Satius enim eſt abſq. vnius præcepti mẽbro, id eſt, operatione vel fructu, in ceteris ſanũ firmũq. durare, & tamquã
debilẽ introire in regnum cælorũ, quàm cũ ſoliditate mandati incidere in aliquod ſcandalum, quod pernicioſa conſuetudine ſeparans nos a diſtrictionis regula, atque arrepti
propoſiti diſciplina, inducat in tale diſpendium, quod nequaquã futura detrimenta compenſans, omnes præteritos
fructus totumq. operationis noſtræ corpus gehennæ faciat
ignibus concremari. De his generibus illuſionum etiam
in Prouerbijs eleganter exprimitur: Sunt viæ quæ videntur rectæ eſſe viro, nouiſſima autem earum veniunt in profundum inferni. Et iterum: Malignus nocet cum ſe commiſcuerit iuſto; id eſt, diabolus decipit cum fuerit colore ſanctitatis obtectus: Odit autem ſonũ tutelæ, id eſt, diſcretionis vim, quæ de ſeniorũ verbis ac monitione procedit.

al. canonicali *Matth. 5. & 18.* *Prou. 16.* *Prou. 11. ſec. LXX.* *Ibid.*

De illuſione abbatis Ioannis. Cap. XXI.

IN quo etiam abbatem Ioannem qui Lyci commoratur,
nouimus nuper illuſum. Nam cum exhauſto corpore
atq. defecto, perceptionem cibi biduano ieiunio diſtuliſſet, accedenti ei ad refectionem die poſtero, veniens dia

bolus in figura Aethiopis tetri, atq. ad eius genua prouolutus: Indulge, inquit, mihi abba, quia ego tibi hunc laborem indixi. Itaq. ille vir tantus & in diſcretionis ratione perfectus, ſub colore continentiæ incongruenter exercitæ intellexit ſe ob hoc calliditate diaboli circumuentũ, taliq. diſtentum ieiunio, vt laſſitudinem non neceſſariam, immo etiam ſpiritui nocituram, fatigato corpori ſuperponeret; † parach araximo ſcilicet illuſus numiſmate, dũ in illo veri regis imaginem veneratur, parum diſcutit an eſſet legitime figuratum. Vltima verò obſeruatio huius probabilis trapezitæ, quam de inquiſitione ponderis eſſe prædiximus, taliter a nobis implebitur, ſi quidquid agendum cogitatio noſtra ſuggeſſerit, omni † ſcrupulo retractãtes, atque in noſtri pectoris trutina collocãtes, æquilibratione iuſtiſſima perpendamus, an plenum ſit honeſtate communi, an Dei timore ſit graue, an integrum ſenſu, an humana oſtentatione aut aliqua nouitatis præſumptione ſit leue, ſi meriti eius pondus inanis imminuerit vel arroſerit gloria. Et ſic ea protinus ad examen publicum trutinantes, ideſt, ad prophetarum & Apoſtolorum teſtimonia conferentes, vel tamquam integra atque perfecta illiſque † collibrantia ſuſcipiamus, vel tamquam imperfecta atq. damnoſa, nec illorum ponderi conſonantia, omni diligentia refutemus.

f. paracharagmo *f. ſcripulo* *al. cõpenſantia teneamus*

De quadripartita diſcretionis ratione. Cap. XXII.

ERit ergo hoc quadripartito quo diximus modo neceſſaria nobis iſta diſcretio, ideſt, primũ vt materia nos auri veri fucatiue non lateat: ſecundo, vt has eaſdem cogitationes quæ mentiuntur opera pietatis, tamquã adulterina numiſmata & † paracharaxima reprobemus, vtpote quæ falſam imaginem regis non legitime ſignata contineant: vel illa quæ in auro pretioſiſſimo ſcripturarum, vitioſo & hæretico ſenſu, non veri regis, ſed tyranni præferunt vultum, ſimiliter diſcernentes refutare poſſimus; ſiue illa quorum pondus ac pretium ærugo vanitatis arrodens exagio ſeniorum adæquari non ſinit, vt numiſmata leuia atq. damnoſa, minuſq. penſantia recuſemus, ne in illud incidentes quod obſeruare tota virtute præcepto Domini commonemur, cunctis laborum noſtrorum meritis ſtipendiiſq. fraudemur: Nolitè, inquit, theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effo-

f. paracharagma *Matth. 6.*

effodiunt & furantur. Quidquid enim contemplatione humanæ gloriæ fecerimus, in terra nos theſaurizare, ſecundum Domini ſentẽtiam, nouerimus; & conſequenter illud humi reconditum atq. defoſſum vel diuerſis dæmoniis populandum, vel edaci cenodoxiæ ærugine conſumendum, vel ita ſuperbiæ tineis deuorandum, vt ad nullã recondentis vtilitatem emolumentumq. proficiat. Omnes igitur cordis noſtri receſſus iugiter perſcrutandi ſunt, & aſcendentium in eos veſtigia indagatione ſagaciſſima retractanda, ne qua forte intellectualis ibidem beſtia, vel leo vel draco pertranſiens, pernicioſa veſtigia latenter impreſſerit, quibus acceſſus etiam ceteris in abdita pectoris noſtri per cogitationum negligentiam præbeatur. Et ita per ſingulas horas atq. momenta terram cordis noſtri euãgelico aratro, hoc eſt, iugi Dominicæ crucis recordatione ſulcantes, vel noxiarum ex nobis ferarum cubilia, vel virulentorũ ſerpentium exterminare latibula poterimus.

De ſermone doctoris ſecundum audientium meritum.

Cap. XXIII.

AD hæc obſtupefactos nos intuens ſenex, & ad verba narrationis ſuæ inexplebili ardore ſuccenſos, pro admiratione deſiderij noſtri pauliſper ſermone ſuſpenſo, rurſus adiecit: Quoniam nos, o filij, ad diſputationem tam longam veſtra ſedulitas prouocauit, & ignis quidam † collationis noſtræ feruentiores ſenſus pro veſtro deſiderio ſubminiſtrat, vt ex hoc etiam ipſo manifeſte contempler in veritate vos perfectionis ſitire doctrinam; volo vobis adhuc ſuper diſcretionis eximietate vel gratia quæ inter cunctas virtutes arcem ac primatũ tenet, pauca diſſerere, excellentiamq. eius & vtilitatem non ſolum quotidianis exemplis, ſed etiam antiquis patrum † conſultationibus ac ſententiis approbare. Frequenter namq. memini nonnullis huiuſmodi ſermonem cum gemitu lacrymiſq. poſcentibus, me quoq. aliquid eis doctrinæ conferre cupientem nullatenus potuiſſe, & ita in me non ſolum ſenſus, verum etiam ipſum eloquium defeciſſe, vt nõ inuenirem quemadmodum eos vel cum leui conſolatione dimitterem. Quibus indiciis euidenter agnoſcitur, Domini gratiam pro merito ac deſiderio audientium diſputantibus aſpirare ſermonem. Quem quia breuiſſimum iſtud quod ſupereſt noctis ſpatium non occurrit explere, indulgentes

al. collationi *al. collationibus*

illud potius quieti corporeæ, cui neceſſe eſt totum perſolui, ſi id quod modicum eſt ſuerit denegatum, plenum narrationis ordinē integro futuri diei ſeu noctis examini reſeruemus. Decet namq. diſcretionis optimos conſultores, in hoc primum pateſacere ſuæ mentis induſtriam, & vtrum ſint, vel queant eius capaces eſſe hoc indicio ac patientia comprobare, vt de illa quæ moderationis generatrix eſt virtute tractantes, nequaquam vitium quod ipſi contrarium eſt, nimietatis incurrant; vim rationis ac naturæ eius, quam verbis excolunt, effectu atq. opere violātes. In hoc ergo nobis diſcretionis bonum, de qua quantū Dominus dederit adhuc indagare diſponimus, primitus proſit, vt nos de ipſius excellentia & moderatione, quæ prima virtus eſſe cognoſcitur, differentes, diſputationis quoq. vel temporis modum non permittat excedere. His itaque beatus Moſes collationi noſtræ dans finem, adhuc nos auidos, ac de ſuo ore pendentes deguſtare ſomnū paulisper hortatus eſt, iiſdem ipſis quibus inſidebamus pſiathiis admonens incubare, embrimiis pariter capiti noſtro ceruicaliū vice ſuppoſitis, quæ craſſioribus papyris in longos graciléſq. faſciculos coaptatis, ſeſquipedali interuallo molliter nexa, nunc quidem humillimum ſedile ad ſcabelli vicē fratribus in ſynaxi conſidentibus præſtāt, nunc vero ſubiecta ceruicibus dormientiū præbēt capiti non nimie durum, ſed tractabile aptumq. fulmentum. Ad quos monachorū vſus hæc idcirco vel maxime oportuna habentur & congrua, quòd non ſolum ſint aliquatenus mollia, paruoq. & opere præparentur & pretio, vt pote paſſim papyro per ripas Nili fluminis emergente, quam cuiq. volēti in vſum adſumere nemo prohibeat deſecare, ſed etiā quòd ad remouendū, ſeu cū neceſſe fuerit admouendum habilis materiæ leuiſq. naturæ ſint. Atq. ita præcepto lenis tandem ſumus ad deguſtationē ſomni onerosa cōpoſti quiete, tam digeſtæ collationis inflāmati gaudio, quàm repromiſſæ diſputationis expectatione ſuſpenſi.

PRIMAE COLLATIONIS ABBATIS MOSI DE MONACHI DESTINATIONE FINIS.

COLLA-

COLLATIO SECVNDA

ABBATIS MOSI DE DISCRETIONE.

Procemium abbatis Moſi ſuper diſcretionis gratia, Cap. I.

DEGVSTATO itaq. matutino ſopore, cum ortum lucis tãdem nobis claruiſſe gaudentes, repromiſſam narrationẽ repoſcere cœpiſſemus, beatus Moſes ita exorſus eſt: Cum videam vos tanto deſiderij ardore flãmatos, vt ne ipſum quidem paruiſſimum quietis momentum (quod ſpiritali collationi ſubtrahens, refectioni carnis maluerant deputare) ad requiem credã veſtri corporis profeciſſe, mihi quoq; hunc veſtrum conſideranti feruorem ſolicitudo maior incumbit. Neceſſe eſt enim etiam me in perſoluendo debito, tanto maiorem deuotionis curam gerere, quanto vos id attentiuſ video poſtulare, ſecundum illam ſententiam: Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige *Prou. 23.* quæ apponuntur tibi, & immitte manum tuam, ſciens *ſec. LXX.* quia talia te oportet præparare. Quamobrem de bono diſcretionis eiuſq. virtute dicturi, in quam ſermo nocturnæ collationis ingreſſus, finem noſtræ diſputationi dedit, congruum credimus eius excellentiam patrum primo conſignare ſententiis, vt cum patuerit quid de illa ſenſerint vel pronũtiauerint noſtri maiores, tum prolatis tam antiquis quàm recentibus ruinis & caſibus diuerſorũ, qui pro eo quòd minus eam fuerãt aſſecuti pernicioſo deiecti ſunt lapſu, inquantum poſſumus vtilitates eius & commoda retractemus. quibus diſcuſſis, quemadmodum expetere eam atq. excolere debeamus conſiderantes, meriti eius & gratiæ pondus efficacius inſtruamur. Eſt enim non mediocris quædã virtus, nec quæ humana paſſim valeat induſtria comprehendi, niſi diuina fuerit lar-

largitate collata. Siquidem inter nobiliſsima Spiritus ſancti dona, hanc quoq. ita legimus ab Apoſtolo numerari:
1. Cor. 12. Alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum: alij fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu. Et poſt pauca: Alij diſcretio ſpirituum. Deinde completo omni catalogo ſpiritalium chariſmatũ ſubdit:
Ibid. Omnia autem hæc operatur vnus atq. idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Videtis ergo non terrenum nec paruum eſſe diſcretionis munus, ſed diuinæ gratiæ maximum præmium; quam niſi monachus omni intentione fuerit aſſecutus, & aſcendentium in ſeſe ſpirituũ diſcretionem certa ratione poſſederit, neceſſe eſt eum velut in nocte cæca tetriſq. tenebris oberrantem, non ſolum in pernicioſis foueis præruptiſq. concidere, ſed etiam in planis ac directis frequenter offendere.

Quid diſcretio conferat monacho, & diſputatio ſuper hoc beati Antonij. Cap. II.

MEmini igitur quondam in annis adhuc pueritiæ conſtitutus in partibus Thebaidis vbi beatus Antonius morabatur, ſeniores ad eum perfectionis inquirendæ gratia conueniſſe. cumq. a veſpertinis horis vſque ad lucem fuiſſet protracta collatio, circa quæſtionem hanc maximum noctis ſpatium conſumpſiſſe. Nam diutiſſime quærebatur, quænam virtus vel obſeruãtia monachum poſſit a diaboli laqueis ac deceptionibus cuſtodire ſemper illæſum, vel certe recto tramite firmoq. greſſu ad perfectionis culmen euehere. Cumq. pro captu mentis ſuæ proferret vnuſquiſque ſententiam, & alij quidem hoc in ieiuniorum vigiliarumque ſtudio collocarent; quòd his videlicet extenuata mens, ac puritatem cordis & corporis aſſecuta, Deo facilius vniretur: Alij in contemptu vniuerſarũ rerum, quibus mens ſi penitus nudaretur, tamquam nullis deinceps retinentibus laqueis ad Deũ expeditior perueniret. Alij anachoreſin neceſſariam, id eſt, remotionem & eremi ſecreta cenſerent: in qua commanens quis, familiarius interpellare Deum, eiq. poſſit peculiarius inhærere. Nonnulli ſectanda charitatis, id eſt, humanitatis officia definirent, eo quod his regna cælorum daturum ſe Dominus in Euangelio, velut ſpecialius repromittat di-
Matth. 25. cens: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis

bis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere, &c. Cumq. in hunc modum diuerſis virtutibus aditum certiorem ad Deum parari poſſe decernerent, eſſetq. noctis maximum tempus hac inquiſitione conſumptum, intulit demum beatus Antonius: Omnia quidem hæc quæ dixiſtis, neceſſaria ſunt & vtilia ſitientibus Deum, atq. ad eum cupientibus peruenire, ſed his principalem tribuere gratiam nequaquam nos innumeri multorum caſus & experimenta permittunt. Nam ſæpe innumeros acerrime ieiunijs ſeu vigilijs incubātes, ac mirifice in ſolitudine ſecedētes, priuationem quoque omnium facultatum ita ſectantes, vt ex ipſis ne vnius quidē diei victum ſibimet, vnumve denarium ſupereſſe paterentur, humanitatis etiam ſtudia tota deuotione complentes, ita vidimus repente deceptos, vt arreptum opus non potuerint congruo exitu terminare, ſummumq. feruorem & conuerſationem laudabilem detestabili fine cōcluſerint. Quamobrē quid principaliter ducat ad Deum manifeſte poterimus agnoſcere, ſi ruinæ ac deceptionis illorum cauſa diligentius a nobis fuerit indagata. In illis namq. cum exuberarent prædictarum virtutū opera, diſcretio ſola deficiens vſque ad finem ea durare nō ſiuit. Nec enim alia lapſus eorum cauſa deprehenditur, niſi quòd minus a ſenioribus inſtituti, nequaquam poterant rationem diſcretionis adipiſci, quæ prætermittēs vtramq. nimietatem, via regia monachum docet ſemper incedere, & nec dextera virtutum permittit extolli, id eſt, feruoris exceſſu iuſtæ continentiæ modum inepta præſumptione tranſcendere, nec oblectatuum remiſſione deflectere ad vitia ſiniſtra concedit, hoc eſt, ſub prætextu gubernandi corporis contrario ſpiritus tepore lenteſcere. Hæc namque eſt diſcretio quæ oculus & lucerna corporis in Euangelio nuncupatur, ſecundum illam ſententiam Saluatoris: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. quòd ſi oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit; ſi autem oculus tuus nequam fuerit; totum corpus tuum tenebroſum erit. eò quòd † ipſas cogitationes hominis vniuerſas actuſq. diſcernens, cuncta quæ ſunt gerenda peruideat atque perluſtret: quæ ſi in homine nequam fuerit, id eſt, non vero iudicio & ſcientia communita, ſeu quolibet errore ac præſumptione decepta, totum corpus noſtrum

Matth. 6.

al. ipſa

faciet tenebroſum, hoc eſt, omnem aciem mentis actuſq. noſtros reddet obſcuros, cæcitate ſcilicet vitiorum & perturbationum tenebris inuolutos. Si enim, inquit, lumen
Matth. 6. quod in te eſt tenebræ ſunt, ipſæ tenebræ quãtæ erũt? Nulli namque dubium eſt, errante iudicio cordis noſtri, & ignorationis nocte poſſeſſo, cogitationes quoque & opera noſtra quæ ex diſcretionis deliberatione deſcendunt, maioribus peccatorum tenebris implicari.

De errore Saulis & Achab, quo per diſcretionis imperitiam ſunt decepti. Cap. III.

DEniq. ille qui primus Dei iudicio regnum Iſraelis emeruit, quia hunc diſcretionis oculum nequam habuit, velut toto corpore tenebroſus effectus, etiã ipſo deiectus eſt regno, dum lucernæ huius tenebris atque errore deceptus, acceptabiliora Deo ſacrificia ſua, quàm præceptum Samuelis, obedientiamque iudicauit. Atque ex illa magis parte cauſam offenſionis incurrit, ex qua repropitiãdam ſibi diuinam ſperauerat maieſtatem. Huius, inquam, diſcretionis ignoratio Achab regem Iſrael poſt illum ſublimiſſimæ victoriæ triumphum, qui ei fuerat Dei fauore conceſſus, credere compulit meliorem eſſe miſericordiam ſuam, quàm executionem ſeueriſſimi, &, quemadmodum ipſi videbatur, crudelis imperij. Qua conſideratione mollitus dum mauult cruentam victoriam clementia temperare, ob indiſcretam miſericordiam velut toto corpore redditus tenebroſus, irreuocabili morte damnatur.

1. Reg. 15.

3. Reg. 20.

Quæ de bono diſcretionis in ſcripturis ſanctis referantur. Cap. IV.

HAec eſt diſcretio, quæ non ſolum lucerna corporis, ſed etiam ſol ab Apoſtolo nuncupatur, ſecundum illud: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Hæc etiã vitæ noſtræ gubernatio dicitur, ſecundum illud: Quibus non eſt gubernatio, cadunt vt folia. Hæc conſilium rectiſſime nominatur, ſine quo nihil agere omnino ſcripturæ auctoritate permittimur, ita vt ne ipſum quidem ſpiritalẽ vinũ, quod lætificat cor hominis, ſine ipſius ſinamur moderatione percipere, ſecundum illud: Cum conſilio omnia fac, cum conſilio vinum bibe. Et iterum: Sicut ciuitas muris diruta & non circumdata, ſic eſt vir qui non cum conſilio aliquid agit. Cuius priuatio quàm pernicioſa ſit monacho, teſtimonij huius exemplum figuratę declarat,

Epheſ. 4.
Prou. 11. ſec. LXX.
Pſal. 103.
Prou. 31. ſec. LXX.
Prou. 25. ſec. LXX.

dirutæ eum ac ſine muris comparans ciuitati. In hac ſapientia, in hac intellectus ſenſuſq. conſiſtit, ſine quibus nec interior noſtra ædificari domus, nec ſpiritales poterunt diuitiæ congregari, ſecundum illud: Cum ſapientia ædificatur domus, & cum intellectu iterum erigitur: cum ſenſu implentur cellaria omnibus diuitiis pretioſis & bonis. Hæc, inquam, eſt ſolidus cibus, qui niſi a perfectis tantum ac robuſtis ſumi non poteſt, ſecundum illud: Perfectorum autem eſt ſolidus cibus, eorum qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionẽ boni ac mali. Quæ in tantum vtilis nobis ac neceſſaria comprobatur, vt etiam verbo Dei eiuſq. virtutibus coaptetur, ſecundum illud: Viuus eſt enim Dei ſermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingẽs vſq. ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoq. & medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis. Quibus maniſeſtiſſime declaratur, nullam ſine diſcretionis gratia perfecte poſſe vel perfici, vel ſtare virtutem. Et ita tam beati Antonij quàm vniuerſorum ſententia definitum eſt, diſcretionem eſſe quæ fixo gradu intrepidum monachum perducat ad Deum, prædictaſq. virtutes iugiter conſeruet illæſas, cum qua ad conſummationis excelſa faſtigia minore poſſit fatigatione conſcẽdi, & ſine qua multi etiam propenſius laborantes, perfectionis nequiuerint culmen attingere. Omnium namq. virtutum generatrix, cuſtos, moderatrixq. diſcretio eſt.

Prou. 24. ſec. LXX.

Hebr. 5.

Hebr. 4.

De morte Heronis ſenis. Cap. V.

ET, vt hanc eandem definitionem antiquitus a ſancto Antonio & ceteris patribus promulgatã, recens quoque, ſicut promiſimus, confirmet exemplum; recolite id quod nuper geſtum oculorum veſtrorum vidiſtis obtutibus, ſenem videlicet Heronem ante paucos admodũ dies illuſione diaboli a ſummis ad ima deiectum, quem quinquaginta annis in hac eremo commoratum, ſingulari diſtrictione rigorem continentiæ tenuiſſe meminimus, & ſolitudinis ſecreta vltra omnes hic commorantes miro feruore ſectatum. Hic igitur quo pacto, quaue ratione poſt tantos labores ab inſidiatore deluſus, grauiſſimo corruẽs lapſu, cũctos in hac eremo cõſtitutos luctuoſo dolore percuſſit? Nõne quia minus diſcretionis virtute poſſeſſa, ſuis definitionibus regi, quàm conſiliis vel collationibus fra-

mentis inſtigat,) eiſq. cõtra naturam feritatis ſuæ cum panibus occurriſſent, vnus ex eis ſubueniente diſcretione velut a Domino ſibi porrectos, cum gaudio & gratiarum actione ſuſcepit, reputans eſcam ſibi diuinitus miniſtrari, nec ſine Deo factum, vt hi qui ſemper hominum cruore gauderent, deficientibus ac iam tabeſcentibus, vitæ ſubſidia largirentur: alius vero recuſans cibum, velut ab homine ſibi oblatum, inediæ defectione conſumptus eſt. Quorum licet initia ex reprehenſibili perſuaſione deſcenderint, vnus tamen ſubueniente diſcretione, id quod temere incauteq. conceperat, emendauit: alius autem in ſtulta præſumptione perdurans, ac penitus diſcretionis ignarus, mortem quam Dominus auerti voluit, ſibiipſi conſciuit, nequaquam credens inſtinctu diuino factum, quòd immites barbari propriæ feritatis obliti, panes eis pro gladiis obtuliſſent.

De alterius illuſione, quam per imperitiam diſcretionis incurrit. Cap. VII.

QVid etiam de illo cõmemorem (cuius nominis quia adhuc ſupereſt, mentionem facere nolumus) qui dũ longo tempore dæmonem in angeli ſuſcipit claritate, reuelationibus eius innumeris ſæpe deceptus, credidit nuntium eſſe iuſtitiæ? Nam exceptis his, etiam per omnes noctes in cella eius lumen abſq. vllius lucernæ præbebat officio. Ad extremum iubetur a dæmone, vt Deo filium ſuũ, qui cum eodem pariter in monaſterio commanebat, offerret; vt ſcilicet hoc ſacrificio Abrahæ patriarchæ meritis æquaretur. Cuius intantum eſt credulitate ſeductus, vt parricidiũ opere perfeciſſet, niſi eum videns puer cultrũ extra conſuetudinem acuendo præparare, & vincula quibus eum velut oblaturus ad immolandum conſtringere diſponebat, inquirere, præſagio ſceleris futuri perterritus aufugiſſet.

De lapſu & deceptione monachi Meſopotameni. Cap. VIII.

LOngum eſt deceptionem illius quoq. monachi Meſopotameni narrando percurrere, qui in illa prouincia perpaucis imitabilem exhibens continentiam, quam per annos multos ſingulariter in cella retruſus exegerat, ita eſt ad extremum diabolicis reuelationibus ſomniiſq. deluſus, vt poſt tantos labores atq. virtutes, quibus omnes monachos ibidem reſidentes excellerat, ad Iudaiſmũ

&

& conciſionē carnis lapſu miſerabili fuerit deuolutus. Nā cū volens eum conſuetudine viſionū ad credulitatem futuræ deceptionis illicere, veriſſima quæq. multo tempore diabolus velut veritatis nuntius reuelaſſet, ad extremum oſtendit Chriſtianum populum vna cum principibus religionis ac fidei noſtræ, Apoſtolis ſcilicet atq. martyribus, tenebroſum ac tetrum, omniq. macie tabidum atq. deformem: econtra Iudæorum plebem vna cum Moſe, patriarchis atq. prophetis, ſumma tripudiantem lætitia, & ſplendidiſſimo lumine coruſcantem; ſuadens, vt ſi mallet meriti ac beatitudinis illorum particeps fieri, circumciſionem quoq. ſuſcipere feſtinaret. Horum itaq. profecto nullus tam lugubriter fuiſſet illuſus, ſi rationem diſcretionis huius aſſequi laboraſſet. Quamobrem inquantum pernicioſum ſit diſcretionis gratiam non habere, multorum caſus & experimenta declarant.

Interrogatio de acquirenda vera diſcretione.

Cap. IX.

AD hæc Germanus: Et nouellis exēplis & definitionibus antiquorum ſatis abunde perpatuit diſcretionē fontē quodammodo atq. radicem cunctarum eſſe virtutū. Quomodo ergo acquiri debeat, cupimus edoceri; aut quemadmodum vtrum vera & ex Deo, an falſa & diabolica ſit, poſſit agnoſci, vt ſecundum illam euangelicam, quam ſuperiore tractatu diſſeruiſti, parabolam, qua iubemur fieri probabiles trapezitæ, numiſmati impreſſam veri regis imaginem peruidentes, deprehendere valeamus quod non ſit in moneta legitima figuratum, atq. illud, ſicut vulgari vſus verbo heſterna collatione dixiſti, tamquam † paracharaximum reprobemus, illa inſtructi peritia quam ſatis copioſe & integre proſecutus, ſpiritali atque euāgelico trapezitæ eſſe debere ſignaſti. Quid enim proderit virtutis eius & gratiæ merita cognouiſſe, ſi quemadmodum expetenda, vel acquirenda ſit, neſciamus?

Collat. I. *cap.* 20.

† *f. paracharagmum*

Reſponſio quemadmodum poſsideatur vera diſcretio.

Cap. X.

TVnc Moſes: Vera, inquit, diſcretio non niſi vera humilitate conquiritur. Cuius humilitatis hæc erit prima probatio, ſi vniuerſa non ſolum quæ agenda ſunt, ſed etiā quæ cogitantur, ſeniorū reſeruētur examini, vt nihil quis ſuo iudicio credens illorum per omnia definitionibus acquie-

quieſcat, & quid bonum vel malum debeat iudicare eorum traditione cognoſcat. Quæ inſtitutio non ſolum per veram diſcretionis viam iuuenem recto tramite docebit incedere, verumetiam a cunctis fraudibus & inſidiis inimici ſeruabit illæſum. Nullatenus enim decipi poterit quiſque, ſi non ſuo iudicio, ſed maiorum viuat exemplo: nec valebit ignorationi eius callidus hoſtis illudere, qui vniuerſas cogitationes in corde naſcentes pernicioſa verecundia neſcit obtegere, ſed eas maturo examine ſeniorum vel reprobat vel admittit. Illico namq. vt patefacta fuerit cogitatio maligna marceſcit; & antequam diſcretionis iudicium proferatur, ſerpens teterrimus velut e tenebroſo ac ſubterraneo ſpecu confeſſionis virtute protractus ad lucem & traductus quodammodo ac dehoneſtatus abſcedit. Tamdiu enim ſuggeſtiones eius noxiæ dominantur in nobis, quamdiu cælantur in corde. Et vt virtutē ſententiæ huius efficacius colligatis, referam vobis abbatis Serapionis factum, quod ille iunioribus ſolebat inſtructionis gratia frequenter inferre.

Verba abbatis Serapionis, & de marcore patefactarum cogitationum, & de periculo propriæ confidentiæ. Cap. XI.

CVm adhuc eſſem puerulus, inquit, & cū abbate Theona commanerem, hæc mihi fuerat inimici impugnatione conſuetudo feralis ingeſta, vt poſtquam refeciſſem hora nona cum ſene, vnum paxamacium quotidie in ſinu meo latēter abſconderem, quod ſero illo ignorante occulte comederem. Quod furtum licet conniuentia† cogitationis & inoliti ſemel deſiderij incontinentia ſine ceſſatione committerem, expleta tamen concupiſcentia fraudulenta, ad memetipſum reuertēs ſuper admiſſo furti crimine grauius cruciabar, quàm ſuper eſu eius fueram iucundatus. Cumq. illud moleſtiſſimum opus velut ab exactoribus Pharaonis indictum mihi vice laterum ſingulis diebus explere non ſine cordis mei dolore compellerer, nec tamen eruere me poſſem ab hac eorum ſæuiſſima tyrannide, & clandeſtinum furtum ſeni manifeſtare confunderer, contigit Dei nutu de hoc me captiuitatis iugo volentis eripere, vt quidam fratres cellam ſenis obtentu ædificationis expeterent. Cumq. refectione tranſacta, collatio ſpiritalis agitari cœpiſſet, reſpondenſq. ſenex propoſitis interrogationibus eorum, de gaſtrimargiæ vitio & occul-

tarum

al. voluptatis

Exod. 5.

tarum cogitationum dominatione diſſereret, earumq. na
turam & atrociſſimam vim quam haberent donec cæla-
rentur, exponeret; ego collationis huius virtute compun-
ctus, & conſcientia redarguente perterritus, velut qui cre
derem ob hoc ea fuiſſe prolata, quòd ſeni Dominus ſecre
ta mei pectoris reuelaſſet, in occultos primum gemitus
excitatus, deinde cordis mei compunctione creſcente, in
apertos ſingultus lacrymaſq. prorumpens, paxamacium
quod conſuetudine vitioſa ſubtraxeram clanculum come-
dendum, de ſinu furti mei conſcio ac ſuſceptore produxi,
eumq. in medium proferens, quemadmodum quotidie
latenter ederem, proſtratus in terram cum veniæ poſtu-
latione confeſſus ſum, & vbertim profuſis lacrymis vt
abſolutionem duriſſimæ captiuitatis a Domino poſcerẽ
imploraui. Tunc ſenex: Confide, ait, o puer, abſoluit te ab
hac captiuitate, etiam me tacente confeſſio tua. Victorem
namq. aduerſarium tuum hodie triumphaſti, validius eũ
tua confeſſione proſternens, quàm ipſe fueras ab eo tua
taciturnitate deiectus, quẽ vtiq. nequaquam vel tua vel al
terius reſponſione confutans, in te nunc vſq. permiſeras
Eccls. 8. dominari, ſecundum illam Salomonis ſententiam: Quia
ſec. LXX. non fit contradictio ab his qui faciunt malum cito, ideo
repletum eſt cor filiorum hominum in ipſis, vt faciãt ma
al. tuam la. Et idcirco iam te poſt hanc publicationem †ſuam ne-
quiſſimus ſpiritus iſte nullatenus inquietabit vlterius, nec
in te latibulum ſibi teterrimus ſerpens vſurpabit dein-
ceps, de tenebris cordis tui ſalutari confeſſione protractus
ad lucem. Necdum ſenex hæc verba compleuerat, & ecce
lampas accenſa de meo ſinu procedens, ita cellam reple-
uit odore ſulphureo, vt vehementia fœtoris ipſius vix in
ea nos reſidere permitteret. Reſumenſq. ſenex admonitio-
nem: Ecce, inquit, Dominus tibi ſermonum meorum ve-
ritatem viſibiliter approbauit, vt paſſionis incentorem de
corde tuo ſalubri confeſſione depulſum oculis peruide-
res, pateſactumq. hoſtem nequaquam locum in te vlte-
rius habiturum, aperta eius expulſione cognoſceres. Itaq.
ſecundum ſententiam ſenis, ita eſt, inquit, in me confeſ-
ſionis huius virtute dominatio diabolicæ illius tyrannidis
extincta atq. in perpetuum conſopita, vt numquam mihi
ne memoriam quidem concupiſcentiæ huius vlterius ten-
tauerit inimicus ingerere, nec me poſt hæc aliquãdo pul-
ſatum

ſatũ furtiui illius deſiderij inſtigatione perſenſerim. Quẽ ſenſum in Eccleſiaſte quoq. pulcherrime legimus figuratum: Si momorderit, inquit, ſerpens non in ſibilo, non eſt abundantia incantatori; taciti ſerpentis morſum pernicioſum eſſe deſignans: id eſt, ſi per confeſſionem ſuggeſtio ſeu cogitatio diabolica incantatori cuiquam, ſpiritali ſcilicet viro, qui carminibus ſcripturarum mederi protinus vulneri, & extrahere de corde conſueuit noxia venena ſerpentis, patefacta non fuerint, ſuccurrere periclitanti perituroue non poterit. Hoc igitur modo ad ſcientiam diſcretionis veræ peruenire poterimus, vt ſeniorũ veſtigia ſubſequentes, neq. agere quidquam noui, neq. diſcernere noſtro iudicio præſumamus, ſed quemadmodum nos vel traditio illorum, vel vitæ probitas informarit, in omnibus gradiamur. Qua inſtitutione formatus, non modo ad perfectam diſcretionis rationem quiſque perueniet, verum etiam munitus a cunctis inſidiis inimici tutiſſimus permanebit. Nullo namq. alio vitio tam præcipitem diabolus monachum pertrahit ac perducit ad mortem, quàm cum eum neglectis conſiliis ſeniorum ſuo iudicio perſuaſerit definitioniq. confidere. Etenim cum omnes artes ac diſciplinæ humano ingenio repertæ, & quæ nihil amplius quàm vitæ huius commodis proſunt, licet manu palpari queant, & oculis peruideri; recte tamen a quoquam ſine inſtituentis doctrina nequeant comprehendi; quàm ineptum eſt credere hanc ſolam non egere doctore, quæ & inuiſibilis & occulta eſt, & quæ non niſi corde puriſſimo peruidetur, cuius error non temporale damnum, nec quod facile reparetur, ſed animæ perditionem parit, mortemq. perpetuam. Habet enim non aduerſus viſibiles, ſed inuiſibiles atq. immites hoſtes diurnum nocturnumq. cõflictum, nec contra vnum ſeu duos, ſed contra innumerabiles cateruas ſpiritale certamen, cuius caſus tanto pernicioſior cunctis, quanto & infeſtior inimicus, & congreſſus occultior. Et ideo ſemper ſeniorum ſumma cautione ſunt ſectanda veſtigia, atq. ad eos cuncta quæ in noſtris cordibus oriuntur, ſublato cõfuſionis velamine deferẽda.

Eccls. 10.
Sec. LXX.

Confeſſiq verecundiæ ob quam confunderemur cogitationes noſtras ſenioribus reuelare. Cap. XII.

GERMANVS.

Occaſionem nobis pernicioſæ verecundiæ, qua cogitationes malas ſtudeamus obtegere, illa præcipue

pue creat cauſa, qua nouimus quendam in Syriæ partibus, vt credebatur, præcipuum ſeniorum cuidam fratri cogitationes ſuas ſimplici confeſſione prodenti, poſtmodum quadam indignatione commotum eaſdem grauiter exprobraſſe. Vnde fit vt dum eas in nobis præmimus ac ſenioribus erubeſcimus publicare, curationum remedia conſequi nequeamus.

Reſponſio de confuſione calcanda, & periculo non condolentis.

MOSES. *Cap.* XIII.

SIcut non ſunt omnes iuuenes pari modo vel feruentes ſpiritu, vel diſciplinis ac moribus optimis inſtituti, ita ne ſenes quidem cuncti vno modo vel perfecti poſſunt vel probatiſſimi reperiri. Diuitiæ enim ſenum non ſunt canitie capitis, ſed induſtria iuuentutis ac præteritorum laborum ſtipendiis metiendæ: Quæ enim non congregaſti, inquit, in iuuentute, quomodo inuenies in ſenectute tua?
Eccli. 25.
Sap. 4. Senectus enim honorabilis eſt, non diuturna, neq. numero annorum computata. Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata. Et idcirco non omniũ ſeniorum quorum capita canities tegit, quoſq. vitæ longæuitas ſola commendat, nobis ſunt ſectãda veſtigia, ſeu traditiones ac monita ſuſcipienda, ſed eorum quos laudabiliter vitam ſuam ac probatiſſime cõpererimus in iuuentute ſignaſſe, nec præſumptionibus propriis, ſed maiorum traditionibus inſtitutos. Sunt enim nõnulli, quorum etiã, quod eſt lugubrius, maior eſt multitudo, qui in tepore ſuo quem ab adoleſcentia conceperunt, atque ignauia ſeneſcentes, auctoritatem ſibi non maturitate morum, ſed annorum numeroſitate conquirunt. De quibus exprobratio illa Domini proprie ſatis dicitur per prophetam: Et comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit, ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit. Hos, inquam, in exemplũ iunioribus, non vitæ probitas, nec vlla propoſiti huius laudabilis atq. imitanda diſtrictio, ſed annoſitas ſola prouexit. Quorum canitiem callidiſſimus inimicus, ad deceptionem iuniorum in præiudicata auctoritate proponẽs, etiam illos qui ad viam perfectionis, vel ſuis vel aliorum potuerunt monitis incitari, ſubuertere ac decipere exemplis eorum fraudulenta ſubtilitate feſtinat, vel in teporem eos noxium, vel in letalem deſperationem doctrinis eorum inſtitutiſq. perducens. Cuius rei volens vobis exem-
Oſee. 7.

pla

pla proferre, auctoris nomine prætermiſſo, ne nos quoq. illius qui patefacta ſibi fratris vitia publicauit, ſimile aliquid admittamus, rem tantum geſtam quæ inſtructionem neceſſariam vobis conferre poſſit, exponam. Cum igitur ad ſenem quendam nobis optime cognitum quidam non ignauiſſimorum iuuenum profectus ſui & curationis gratia perrexiſſet, & carnalibus incentiuis ac fornicationis ſpiritu ſemetipſum inquietari ſimpliciter prodidiſſet, conſolationem credens laboribus ſuis oratione ſenis, & remedia inflictis vulneribus reperturum; ille amariſſimis eum increpās verbis, miſerabileq. & indignum, nec monachi nomine cenſendum eſſe pronuntians, qui potuerit huiuſmodi vitio & concupiſcentia titillari, ita ſuis econtrario correptionibus vulnerauit, vt eum ſumma deſperatione deiectum ac letali triſtitia conſternatum e ſua cella dimitteret. Cumq. ei tali mœrore depreſſo, nec iam de remedio paſſionis, ſed de expletione conceptæ concupiſcentiæ profunda cogitatione tractanti, abbas Apollo, ſeniorum probatiſſimus occurriſſet, laboremq. & oppugnationis vehementiam quæ in corde eius tacite voluebatur, de cōtemplatione vultus, & deiectione coniectans, cauſam tantæ perturbationis inquireret, atq. ille molliter ſe compellanti ſeni ne reſponſum quidem vllum poſſet referre, magis ac magis eum ſentiens ſenex non inaniter cauſam tantæ triſtitiæ ſilentio velle contegere, quā ne vultu quidem diſſimulare valeret, intentius ab eo cauſas occulti doloris cœpit inquirere. Quibus ille conſtrictus, pergere ſe ad vicum confitetur, vt quia, ſecundum ſententiam illius ſenis, monachus eſſe non poſſet, nec refrænare ſtimulos carnis, nec impugnationis remedia conſequi iam valeret, vxorem duceret, ac relicto monaſterio reuerteretur ad ſæculum. Quem ſenior blanda conſolatione demulcens, ſeſeq. aſſerens iiſdem quotidie incentiuorum ſtimulis atq. æſtibus agitari, & idcirco non debere eum prorſus deſperatione cōcidere, nec mirari ſuper impugnationis ardore, qui non tam laboris ſtudio quàm miſericordia Domini & gratia vinceretur; vnius tantum diei ab eodem popoſcit inducias, & vt reuerteretur ad ſuam cellulam deprecatus, ad monaſterium prædicti ſenis tota feſtinatione perrexit. Cumq. eidem proximaſſet, expanſis manibus orationem cum lacrymis fundens; Conuerte,

O ait,

ait, Domine, qui occultorum & infirmitatis humanæ ſolus arbiter pius, ac† ſecretus es medicus, impugnationem illius iuuenis in ſenem iſtum, vt condeſcendere infirmitatibus laborantium, & compati fragilitati iuniorum vel in ſenectute doceatur. Cumq. ille hanc precem cum gemitu concluſiſſet, cernit Aethiopem tetrum contra illius cellulam ſtantem, atq. aduerſus eum ignita iacula dirigentem. Quibus cum fuiſſet ille protinus ſauciatus, & progreſſus e cella, huc atq. illuc velut amens & ebrius curſitaret, atq. egrediens & ingrediens, iam ſe in ea contínere non poſſet, eadem via concitus pergere cœpit, qua iuuenis ille diſceſſerat. Quem abbas Apollo velut amentem factum quibuſdam furiis agitari conſpiciens, intellexit ignitum diaboli quod viderat telum, in eius corde fuiſſe defixum, illamq. in eo confuſionem mentis ac perturbationẽ ſenſuum intolerandis æſtibus operari; accedenſq. ad eum: Quo, inquit, properas, aut quænam te cauſæ ſenilis illius grauitatis oblitũ, ita pueriliter inquietãt, ac mobiliter curſitare cõpellunt? Cumq. ille pro cõſcientiæ ſuæ reatu ac turpi exagitatione cõfuſus, crederet ardorem ſui pectoris deprehenſum, ac retectis ſeni ſui cordis arcanis nullam reſpõſionem percunctanti reddere prorſus auderet: Reuertere, inquit, ad cellam, tandemq. te intelligẽ vel ignoratum hactenus a diabolo, vel deſpectum, nec in eorum numero reputatum, quibus ille quotidie confligere & colluctari profectibus eorum ac ſtudiis inſtigatur, qui vnum eius in te directum iaculum poſt tantam annorum ſeriem, quam in hac profeſſione triuiſti, non dicam reſpuere, ſed ne vno quidem die differre quiuiſti; quo te idcirco Dominus paſſus eſt ſauciari, vt ſaltem in ſenecta diſceres compati infirmitatibus alienis, & fragilitati condeſcendere iuniorum tuis exemplis atq. experientia docereris; qui ſuſcipiens iuuenem infeſtatione diabolica laborantem, non modo nulla conſolatione fouiſti, ſed etiã pernicioſa deſperatione deiectum, inimici manibus tradidiſti, quantum in te eſt, ab eodem lugubriter deuorandum. quem ſine dubio nequaquam tam vehementi conflictu fuiſſet aggreſſus, quo te nunc vſq. eſt appetere dedignatus, niſi futuro profectui eius inuidens inimicus, illã virtutem quam animo eius ineſſe cernebat, anticipare ac peruertere ſuis ignitis iaculis feſtinaſſet; proculdubio iudicans

dicans fortiorem cui tanta vehementia conſligere operæpretium iudicauit. Diſce itaq. tuis exemplis laborantibus compati, & periclitantes nequaquam perníciosa deſperatione terrere, nec duriſſimis ſermonibus aſperare, ſed potius leni blandaq. conſolatione reficere, & ſecundum præceptum ſapientiſſimi Salomonis: Eruere eos qui ducuntur ad mortem, & redimere eos qui interficiuntur ne parcas; noſtriq. Saluatoris exemplo, arundinem quaſſatam non conterere, & linum fumigans non extinguere, illamq. a Domino gratiam poſcere, qua ipſe quoq. fiducialiter valeas opere ac veritate cantare: Dominus dedit mihi linguam eruditam, vt ſciam ſuſtentare eum qui laſſus eſt verbo. Nullus enim inimici ſufferre poſſet inſidias, ſeu carnales æſtus naturali quodammodo igne flagrantes, vel extinguere vel reprimere, niſi gratia Dei vel iuuaret fragilitatem noſtram, vel protegeret ac muniret. Et idcirco ſalutaris huius diſpenſationis ratione finita, qua vel illum iuuenẽ pernicioſis æſtibus Dominus liberare, vel de impugnationis vehementia & compatiendi affectu te voluit erudire, communibus eum precibus imploremus, quo flagellũ iſtud quod vtilitatis gratia tibi Dominus inferre dignatus eſt, iubeat amoueri: (Ipſe enim dolere facit, & rurſum medetur, percutit, & manus eius ſanant: ipſe humiliat & exaltat, ipſe occidit & viuificat, deducit ad inferos & reducit.) & ignita diaboli iacula quæ me †arbitro tibi permiſit infligi, ſpiritus ſui rore redundãte reſtinguat. Quam tentationem licet eadem celeritate qua inferri Dominus paſſus eſt, ad vnam ſenis orationem rurſus abſtulerit; euidenti tamen experimento docuit, non modo non exprobrari patefacta cuiuſq. vitia debere, ſed ne leuiter quidem laborantis dolorem debere contemni. Et idcirco nequaquam nos vnius ſenis ſiue paucorum vel imperitia vel leuitas ab illa ſalutari quam prædiximus via & traditione maiorum deterreat & excludat, quorum canitie ad deceptionem iuniorum callidiſſimus abutitur inimicus; ſed abſq. vllo confuſionis operimento omnia debent ſenioribus reuelari, atq. ab eis vel remedia vulnerum, vel exempla conuerſationis ac vitæ fiducialiter ſumi, in quibus parem opem & ſimilem experiemur effectum, ſi nihil penitus affectare noſtro iudicio ac præſumptione tentemus.

Prou. 24. ſec. LXX. *Matth. 12.* *Eſai. 50.* *Iob. 5. ſec. LXX.* *1. Reg. 2.* *al. impetrãte, arbitror.*

De vocatione Samuelis. Cap. XIV.

DEniq. in tantum placita Deo hæc ſententia comprobatur, vt etiam ſcripturis ſanctis hanc eandem inſtitutionem non otioſe reperiamus inſertam, ita vt puerum Samuelem iudicio † prælectum ſuo, nollet per ſemetipſum diuini colloquij diſciplina Dominus erudire, ſed recurrere ſemel & iterum pateretur ad ſenem, eumq. quem ad ſuum vocabat alloquium, etiam illius qui offenderat Deum, dummodo ſenioris, doctrina vellet inſtitui; & quẽ ſua vocatione digniſſimum iudicarat, ſenioris mallet inſtitutione formari, vt ſcilicet & illius qui ad diuinum miniſterium vocabatur, probaretur humilitas, & iunioribus forma ſubiectionis huius proponeretur exemplo.

al. prælatum *1. Reg. 3.*

De vocatione Pauli Apoſtoli. Cap. XV.

PAulum quoque per ſemetipſum vocans & alloquens Chriſtus, cum poſſet ei perfectionis viam reſerare confeſtim, dirigere ad Anania maluit, & ab eo iubet viã veritatis agnoſcere, dicens: Surge, & ingredere ciuitatem, & ibi tibi dicetur quid te oporteat facere. Mittit itaq. & hunc ad ſeniorem, eumq. illius potiùs doctrina quàm ſua cenſet inſtitui, ne ſcilicet quod rectè geſtum fuiſſet in Paulo, poſteris malum præſumptionis præberet exemplum, dum vnuſquiſq. ſibimet perſuaderet, ſimili modo ſe quoq. debere Dei ſolius magiſterio atq. doctrina potius quàm ſeniorum inſtitutione formari. Quam præſumptionem etiam ipſe Apoſtolus non ſolum litteris, ſed etiã opere atq. exemplo docet omnimodis deteſtandam, ob hoc ſolummodo ſe aſſerens Hieroſolymam conſcendiſſe, vt Euangelium quod comitante gratia Spiritus ſancti cũ poteſtate ſignorum & prodigiorum gẽtibus prædicabat, cum ſuis coapoſtolis & anteceſſoribus priuata quodammodo ac domeſtica examinatione conferret: Et contuli, inquiens, cum illis Euangelium quod prædico inter gentes; ne forte in vacuum currerem aut cucurriſſem. Quis ergo tam præſumptor & cæcus ſit qui ſe audeat ſuo iudicio ac diſcretioni committere, cum vas electionis indiguiſſe ſe coapoſtolorum ſuorum collatione teſtetur? Vnde manifeſtiſſime comprobatur, nulli a Domino viam perfectionis oſtendi, qui habẽs vnde valeat erudiri, doctrinam ſeniorum vel inſtituta contempſerit, paruipendens illud eloquium quod oportet diligentiſſime cuſtodiri: Interroga pa

Act. 9. *Galat. 2.* *Deut. 32.*

ga patrem tuum, & annuntiabit tibi; ſeniores tuos, & dicent tibi.

De appetenda diſcretione. *Cap.* XVI.

OMni igitur conatu debet diſcretionis bonum virtute humilitatis acquiri, quæ nos illæſos ab vtraq. poteſt nimietate ſeruare. Vetus namq. ſententia eſt, ἀκρότητες ἰσότητες, id eſt, nimietates æqualitates ſunt. Ad vnũ enim finem nimietas ieiunij & voracitas peruenit, eodemq. diſpendio vigiliarum immoderata cõtinuatio monachum, quo ſomni grauiſſimi torpor inuoluit. Nam per exceſſum continentiæ debilitatum quemq. ad illum ſtatum reuocari neceſſe eſt in quo negligens quiſq. per incuriam detinetur: ita vt frequenter quos per gaſtrimargiam decipi non potuiſſe conſpeximus, per immoderationem ieiuniorum viderimus fuiſſe deiectos, atq. ad eandem quam vicerant paſſionem infirmitatis occaſione collapſos. Vigiliæ quoque & pernoctationes irrationabiles deiecerunt quos ſomnus ſuperare non potuit. Quapropter ſecundum Apoſtolum, per arma iuſtitiæ quæ a dextris ſunt & a ſiniſtris, recto moderamine trãſeundum eſt, & ita inter vtraſque nimietates diſcretione moderante gradiendum eſt, vt nec a tradito continentiæ tramite acquieſcamus abduci, nec rurſum remiſſione noxia, in gulæ ac ventris deſideria concidamus. 2. Cor. 6.

De immoderatis ieiunijs & vigilijs. *Cap.* XVII.

ETenim memini me frequenter ita appetitum cibi penitus reſpuiſſe, vt duobus diebus ac tribus refectione dilata, ne memoria quidem vllius edulij meam interpellauerit mentem; & rurſum ab oculis meis ita ſomnum diaboli impugnatione ſubtractum, vt plures noctes ac dies paululum quid ſomni meis oculis a Domino precarer infundi, grauiuſq. me periclitatum ſomni cibiq. faſtidio, quàm ſoporis & gaſtrimargiæ colluctatione perſenſi. Itaq. ſicut feſtinandum nobis eſt ne appetitu corporeæ voluptatis in diſſolutionem noxiam delabamur, & ante præſtitutum tempus vel cibo indulgere, vel modum eius præſumamus excedere; ita eſt eſcæ ſomniq: refectio hora legitima, etiã ſi horreat, ingerenda. Vtrumq; enim bellũ aduerſarij factione conſurgit, & pernicioſius continentia immoderata, quàm ſaturitas remiſſa ſupplantat. Ab hac namq. ad menſuram diſtrictionis intercedente ſalutari cõ

punctione conſcendi poteſt, ab illa non poteſt.

Interrogatio de continentia vel refectionis menſura.

GERMANVS. *Cap.* XVIII.

QVis igitur eſt continentiæ modus, quem æquo moderamine retinentes, inter vtramq. nimietatem illæſi tranſire poſſimus?

De optimo cibi quotidiani modo.

MOSES. *Cap.* XIX.

SVper hac re inter maiores noſtros frequenter nouimus habitum fuiſſe tractatum. Nam diſcutientes continentias diuerſorum, qui vel ſolis leguminibus, vel oleribus tantum, vel pomis vitam iugiter exigebant; præpoſuere *Al. ſolius* cunctis illis refectionem † ſicci panis; cuius æquiſſimum modum in duobus paxamaciis ſtatuerunt, quos paruulos panes, vix vnius libræ pondus habere certiſſimum eſt.

Obiectio de facilitate continentiæ quæ duobus paxamacijs ſuſtinetur.

GERMANVS. *Cap.* XX.

QVod nos gratanter amplexi; reſpondimus, hunc modum nos minime pro continentia reputare; quippe qui integrum eum nequaquam poſſemus inſumere.

Reſponſio de vi huius menſuræ & continentiæ.

MOSES. *Cap.* XXI.

SI vultis experiri vim ſtatuti huius, modum iſtum iugiter retinete: nullũ extrinſecus coctionis pulmentum die Dominico vel ſabbati, neq. ſub aliqua aduenientium fratrũ occaſione ſumentes: nã his refecta caro non ſolũ minore quantitate diebus reſiduis poterit ſuſtentari, verumetiã totã refectionem ſine labore differre, illorum ſcilicet ciborũ quos extrinſecus ſumpſerit, adiectione ſuffulta. Quod nullo modo facere, nec refectionẽ panis differre in diẽ poſterum præualebit, quiſquis fuerit ſemper prædictæ menſuræ quantitate contentus. Etenim memini ſeniores noſtros (quod nos quoq. retineo frequẽter fuiſſe perpeſſos) cũ tanto labore ac difficultate hanc parſimoniam ſuſtentaſſe, tantaq. vi atq. inedia prædictam cuſtodiſſe menſuram, vt inuiti quodammodo nec ſine gemitu atq. triſtitia hunc finem ſibi refectionis imponerent.

Qui nam generalis continentiæ ac refectionis modus ſit.

Cap. XXII.

GEneralis tamen hic continentiæ modus eſt, vt ſecundum capacitatem virium vel corporis vel ætatis tantum

tum ſibimet cibi vnuſquiſq. concedat, quantum ſuſtentatio carnis, non quantum deſiderium ſaturitatis expoſcit. In vtraq. enim parte ſuſtinebit maximum detrimentum, quiſquis inæqualitatem tenens, nunc ventrem ieiuniorũ ariditate conſtringit, nunc eſcarũ nimietate diſtendit. Vt enim mens cibi inanitate laſſata perdit orationis vigorem, dum carnis laſſitudine nimia prægrauata dormitare cõpellitur; ita rurſum nimietate voracitatis oppreſſa emittere ad Deum preces puras leneſq. non poterit. Sed nec caſtimoniæ quidem ipſius puritatem indirupta valebit iugitate ſeruare, dum ei etiam diebus illis quibus carnem acriore videtur continentia caſtigare, præterita cibi materia, quamuis ad præſens defecto ſit corpore, ignem carnalis concupiſcentiæ ſubminiſtrat.

Quemadmodum abundantia humorum genitalium caſtigetur. Cap. XXIII.

NAm quod ſemel per eſcarum abundantiam concretum fuerit in medullis, neceſſe eſt egeri atq. ab ipſa naturæ lege propelli, quæ exuberantiam cuiuſlibet humoris ſuperflui velut noxiam ſibi atq. contrariã in ſemetipſa reſidere non patitur. Ideoq. rationabili ſemper & æquali eſt corpus noſtrum parſimonia caſtigandum, vt ſi naturali hac neceſſitate commorantes in carne omnimodis carere non poſſumus, ſaltem rarius nos & non amplius quàm trina vice reſperſos † iſto deliquio totius anni curſus inueniat. Quod tamen ſine vllo pruritu quietus egerat ſopor, non fallax imago index occultæ voluptatis eliciat. Quamobrem hæc eſt temperata quam diximus continentiæ æqualitas atq. menſura, quæ patrum quoq. iudicio comprobatur, vt quotidianam panis refectionẽ quotidiana comitetur eſuries, in vno eodemq. ſtatu animam pariter corpuſq. conſeruans; nec ieiunij fatigatione concidere, nec grauari mentem ſaturitate permittens. Tanta namq. frugalitate finitur, vt interdum ſe poſt veſperam nec ſentiat aut meminerit refeciſſe.

† *al. iſta colluuione*

De labore æqualis refectionis, & de fratris Beniamin edacitate. Cap. XXIV.

ET in tantum hoc non ſine labore perficitur, vt malint hi qui perfectionem diſcretionis ignorant, etiam biduo protelare ieiunia, idq. quod hodie ſumpturi fuerant in craſtinum reſeruare, dummodo ad refectionem perue-

nientes deſiderata ſatietate potiantur. Quod nuper Beniamin ciuem veſtrum pertinaciter tenuiſſe cognoſcitis, qui ne quotidie duo paxamacia percipiens æquali caſtigatione continuam parcitatem iugiter retentaret, maluit biduana ſemper continuare ieiunia, dummodo ad refectionem veniens duplicata menſura repleret ventris ingluuiem, id eſt, vt quattuor paxamacia comedens deſiderata ſaturitate gauderet, & expletionem ventris biduano ieiunio quodãmodo compararet. Qui obſtinatione & pertinacia mentis ſuæ definitionibus potius propriis quàm ſeniorum traditionibus acquieſcens, quali fine ſuum propoſitum terminarit, proculdubio meminiſtis. Siquidem relicta eremo, rurſus ad inanem philoſophiam mundi huius ac vanitatem ſæculi deuolutus, prædictam ſententiam ſeniorum ſui caſus ſignat exemplo, ruinaq. ſua cunctos docet, neminem ſuis definitionibus, vel proprio iudicio confidentem, perfectionis culmen aliquãdo poſſe cõſcendere, ſed nec diaboli quidẽ pernicioſas illuſiones euadere.

Interrogatio quomodo vna ſemper eademq. menſura ſeruetur.

GERMANVS. Cap. XXV.

QVomodo igitur a nobis hic modus indirupte poterit cuſtodiri? Nam nonnumquam hora nona ſoluta iam ſtatione ieiunij ſuperuenientibus fratribus neceſſe eſt eorũ obtentu aut adiici aliquid ad ſtatutam ſolitamq. menſuram, aut certe humanitatem quam iubemur omnibus exhibere, penitus† abdicari. *al. euitari*

Reſponſio de non excedendo refectionis modo.

MOSES. Cap. XXVI.

VTraq. vno modo ac ſolicitudine pari conuenit obſeruari. Nam & menſuram cibi cauſa continentiæ ac puritatis cum omni ſcrupulo cuſtodire debemus, & humanitatem atq. †adhortationem aduenientibus fratribus charitatis obtentu ſimiliter exhibere, quia ſatis abſurdum eſt, vt fratri immo Chriſto menſam offerens non cum eo cibum pariter ſumas, aut ab eius refectione te facias alienum. Itaq. in neutra parte reprehenſibiles inueniemur, ſi hæc a nobis cõſuetudo retineatur, vt hora nona de duobus paxamaciis quæ nobis canonica menſura iure debentur, vno paxamacio prælibato, aliud huius expectationis gratia in veſperam reſeruemus: quem, ſi ſuperuenerit quiſpiã fratrum cum ipſo pariter inſumamus, nihil conſuetudini *al. adorationem*

ſolitæ amplius adiungentes, & hac diſpenſatione nequaquàm fratris nos cōtriſtabit aduētus, qui nobis debet eſſe †gratulabilis. ſi quidē ita ei exhibebimus humanitatis obſequia, vt nihil à rigore cōtinentiæ relaxemus. Si vero nullus aduenerit, hoc quoq. velut de canonico modo debitū nobis libere præſumemus: qua parcitate nec ſtomachus veſpere poterit aggrauari (quippe hora nona vno paxamacio iam præmiſſo) quod plerūq. his qui diſtrictiorē abſtinentiam ſe tenere credentes, totam refectionem ad veſperam differunt, euenire conſueuit. Nam recens eſcæ perceptio tam in veſpertinis quàm in nocturnis orationibus tenuem leuemq. ſenſum inueniri non ſinit. Ideoq. commodum ſatis & vtile hora nona refectionis tempus indultum eſt, in quo reficiens monachus non ſolum in nocturnis vigiliis leuis ac vacuus, verumetiā in ipſis veſpertinis ſolēnitatibus digeſto iam cibo inuenietur aptiſſimus. Talibus nos ſanctus Moſes geminæ inſtitutionis epulis ſaginauit; non ſolum diſcretionis gratiam atq. virtutem præſenti eruditione verborum, ſed etiam abrenuntiandi rationem, & deſtinationem finemq. propoſiti anteacta diſputatione demonſtrans, vt quod antea feruore tantum ſpiritus ac zelo Dei clauſis quodammodo oculis ſectabamur, luce clarius aperiret; faceretq. ſentire quantum a puritate cordis & directionis linea fuiſſemus ad id tēporis euagati. quippe cum etiam omnium viſibilium in hoc ſæculo artium diſciplina abſq. deſtinationis ratione ſubſiſtere, ac ſine cōtemplatione certi finis attingi omnino non poſſit.

al. gratiſſimus

COLLATIONIS II. BEATI MOSI DE DISCRETIONE FINIS.

COLLA-

COLLATIO TERTIA, QVAE EST ABBATIS PAPHNVTII, DE TRIBVS ABRENVNTIATIONIBVS.

De conuerſatione ac vita abbatis Paphnutij. Cap. I.

IN illo ſanctorum choro qui velut aſtra puriſſima in nocte mundi iſtius refulgebāt, vidimus ſanctum Paphnutium vice luminaris magni claritate ſciētiæ coruſcantē. Hic namq. presbyter congregationis noſtræ, id eſt, illius quæ in eremo Scithi morabatur, fuit; in qua ita vſq. ad extremā durauit ætatem, vt numquam e cella quam iunior cœperat habitare, quæq. ab eceleſia milibus quinq. diſtabat, ſaltem ad viciniora migrauerit; nec feſſus annis die ſabbati vel Dominico vēturus ad eccleſiam vexaretur tanti itineris ſpatio, ſed nec vacuus quidem reuerti exinde contentus, vas aquæ quam per totam hebdomadam erat ſumpturus ſuis ceruicibus ſuperponens reportabat ad cellam. Cumq. nonagenariam exceſſiſſet ætatem, nūquam paſſus eſt eam iuniorum ſibi labore deferri. Hic itaq. ab adoleſcentia ſua ſcholis cœnobiorum tanto ardore ſe tradidit, vt in eis paruo tempore commoratus tam ſubiectionis bono quàm vniuerſarum virtutum ſcientia pariter ditaretur. Humilitatis namq. & obedientiæ diſciplina omnes ſuas mortificans volūtates, & per hanc extinctis vniuerſis vitiis, cunctiſq. virtutibus conſummatis, quas monaſteriorum inſtituta vel antiquiſſimorum patrum doctrina fundauit, ſublimioris profectus ardore ſuccenſus eremi feſtinauit penetrare ſecreta, vt Domino cui inter fratrum turbas poſitus ſitiebat inſeparabiliter inhærere, nullo deinceps humano conſortio retrahente, facilius vniretur. Vbi rurſum tāto feruore etiam ipſorum anachoretarum virtutes ſuperās, deſiderio & intentione iugis ac diuinæ illius theoriæ, cunctorum deuita-

bat

bat aſpectus, vaſtiora & inacceſſibilia ſolitudinis penetrans loca, multoq. in eis tempore deliteſcens, vt ab ipſis quoq. anachoretis difficulter ac rariſſime deprehenſus, angelorum quotidiano conſortio delectari ac perfrui crederetur, atq. ei merito virtutis huius ab ipſis inditum fuerit Bubali cognomentum.

De ſermone eiuſdem ſenis, ac reſponſione noſtra. Cap. II.

HVius igitur magiſterio inſtitui cupientes cogitationum etiam ſtimulis agitati, ad cellam eius iã die adueſperaſcente peruenimus. Qui habito aliquantiſper ſilentio cum propoſitum noſtrum prædicare cœpiſſet, quòd ſcilicet patriam relinquentes, tot prouinciis pro amore Domini perluſtratis egeſtatem ac vaſtitatem eremi tolerare & imitari rigorem conuerſationis illorũ† toto opere nitemur, quem vix ipſi qui in eadem neceſſitate atq. inopia nati educatiq. ſunt ſuſtinerent; reſpondimus nos ob id ad eius doctrinam ac magiſterium tetendiſſe, vt imbui aliquatenus tãti viri inſtitutionibus ac perfectione poſſemus quam innumeris documentis eidem ſenſeramus ineſſe; non vt illis, quæ tamen in nobis non eſſent, laudibus grauaremur, aut elatione animi, qua in noſtris quoq. cellulis nonnumquam ſuggeſtione inimici titillabamur, ipſius quoq. ſermonibus inflaremur. Quamobrem illa nobis potius precabamur infundi, quibus cõpungi vel humiliari, non quibus nobiſmetipſis blandiri extolliq. poſſemus. *al. tãtopere*

Propoſitio abbatis Paphnutij de tribus vocationum generibus, & de tribus abrenuntiationibus. Cap. III.

TVnc beatus Paphnutius: Tres, inquit, vocationũ ſunt ordines; tres quoq. renũtiationes monacho in quocũque vocationis ordine conſtituto neceſſarias nouerimus. Et primam quidem cauſam qua tres eſſe vocationum ordines diximus, oportet diligenter inquirere, vt cum cognouerimus nos ad Dei cultum primo gradu vocationis aſcitos, ſecundum eius ſublimitatem, cõuerſationis quoque noſtræ congruentiam temperemus. Nihil enim proderit ſublimiter inchoaſſe, ſi ſimilem principiis non exhibuerimus & finem. Quod ſi etiam vltimo ordine nos a conuerſatione ſæculi extractos fuiſſe cognoſcimus, quanto minus probabili ad religionem principio videmur initi, tanto acrius noſmetipſos ad meliorem finem ſpiritali feruore incitare curemus. Secundam quoq. cauſam tri-

næ abrenuntiationis omnimodis noſſe nos conuenit, quia nullo modo perfectionem poterimus attingere, ſi eam vel ignorauerimus, vel ſcientes non contenderimus opere conſummare.

Expoſitio trium vocationum. Cap. IV.

VT igitur tres hi vocationum modi ſpeciali diſtinctione pandantur; primus ex Deo eſt, ſecundus per hominem, tertius ex neceſſitate. Ex Deo quidem eſt, quoties inſpiratio quædam immiſſa in cor noſtrum nonnumquam etiam dormientes nos ad deſiderium æternæ vitæ ac ſalutis exſuſcitat, Deumque ſequi & eius inhærere præceptis compunctione ſaluberrima cohortatur, vt in ſcripturis ſanctis Abraham voce Dominica, de genitali ſolo & totius cognationis affectibus, patriſq. domo legimus euocatum, dicente Domino: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Quo etiam modo beatum Antonium accitum eſſe cognouimus, qui occaſionem ſuæ cõuerſionis a ſola diuinitate percepit. Namq. ingreſſus eccleſiam, ibiq. audiens in Euangelio Dominum prædicantem: Qui non odit patrem & matrem & filios & vxorem & agros, inſuper & animam ſuam, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus. &: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo; & veni ſequere me. Præceptum hoc Domini velut ſpecialiter ad ſe directum cum ſumma cordis compunctione ſuſcepit, confeſtimq. renuntians cunctis ſecutus eſt Chriſtum, nulla exhortatione neq. doctrina hominum prouocatus. Secũdus vocationis modus eſt, quem fieri per hominẽ diximus, cum vel exemplis quorundam ſanctorum vel monitis inſtigati, ad deſiderium ſalutis accendimur. Quo nos quoq. per gratiam Domini retinemus aſcitos, qui prædicti viri monitis ac virtutibus incitati, huic nos ſtudio profeſſioniq. tradidimus; quo ordine etiam in ſcripturis ſanctis per Moſen filios Iſrael de afflictione Aegypti legimus liberatos. Tertius vero vocationis modus eſt, qui ex neceſſitate deſcendit, cum diuitiis mundi huius vel voluptatibus obligati, ingruentibus repente tentationibus, quæ vel mortis pericula comminantur, vel amiſſione bonorum ac proſcriptione percutiunt, vel carorum morte compungunt, ad Deum quem ſequi in rerum proſperitate contempſimus, ſaltem inuiti

Gen. 12.
Luc. 14.
Matth. 19.
Exod. 14.

properare compellimur. Cuius vocationis neceſſitatem in ſcripturis quoq. ſæpiſſime reperimus, cum filios Iſrael ob merita peccatorum legimus a Domino traditos hoſtibus ſuis, ob quorum dominationem crudelitatemq. ſæuiſſimam, ruſus conuerſos ad Dominum proclamaſſe: Et *Iudic. 3.* miſit eis, inquit, Dominus ſaluatorem Aod filium Gera, filij Iemini, qui vtraq. manu pro dextera vtebatur. Et rurſum: Clamauerunt, inquit, ad Dominum, qui ſuſcitauit *Ibid.* eis ſaluatorem, & liberauit eos, Othoniel filium Cenez, fratrem Caleb iuniorem. Et de talibus in Pſalmo dicitur: Cum occideret eos tunc quærebāt eum, & reuertebātur, *Pſal. 77.* & diluculo veniebant ad Deum, & recordati ſunt quia Deus adiutor eorum eſt, & Deus excelſus redemptor eorum eſt. Rurſumque: Et clamauerunt ad Dominum cum *Pſal. 106.* tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos.

Quod & deſidioſo vocatio prima non proſit, & ſtrenuo poſtrema non obſit. Cap. V.

EX his itaq. tribus modis licet priores duo melioribus inniti principiis videantur, nonnumquā tamen inuenimus etiam de tertio gradu, qui infimus videtur ac tepidus, perfectos viros ac ſpiritu feruentiſſimos extitiſſe, illiſq. conſimiles qui optimo principio aggreſſi Domini famulatum, reliquam quoq. vitam laudabili feruore ſpiritus exegerunt: & iterum de illo ſuperiori gradu plurimos tepefactos ad vituperabilem finem ſæpiſſime recidiſſe: ac perinde ſicut illis nil obfuit quòd non ſuo viderentur arbitrio, ſed neceſſitatis compulſione conuerſi, quippe quibus hanc ipſam occaſionem qua compungerentur, Domini benignitas procurauit; ita etiam iſtis omnino nil profuit ſublimiora conuerſionis habuiſſe principia, quia non ſtuduerunt reliquam vitam fine congruo terminare. Nec enim abbati Moſi, qui habitauit in loco illius eremi qui Calamus nuncupatur, quidquam defuit ad perfectæ beatitudinis meritum, quòd metu mortis quæ ei propter homicidij crimen intentabatur, impulſus ad monaſterium decucurrit, quia ita neceſſitatem conuerſionis arripuit, vt eam in voluntatem prompta animi virtute conuertens ad perfectionis faſtigia ſumma peruenerit; ſicut etiam econtrario plurimis quos nominatim memorare non debeo, nil profuit Domini ſeruitutem meliore arripuiſſe principio, qui deinceps cordis ignauia ac duritia ſubſequente,

in te-

in teporem noxium, ac in profundum mortis barathrum conciderunt. Quam rem in Apoſtolorum quoq. vocatione vidimus euidenter expreſſam. Quid enim profuit Iudæ apoſtolatus ſublimiſſimum gradũ eodem ordine quo Petrus ceteriq. Apoſtoli adſciti ſunt volũtarie ſuſcepiſſe, qui vocationis ſuæ præclara principia cupiditatis ac phi-

Matth. 26. largyriæ peſtifero fine conſummãs, vſq. ad traditionẽ Domini crudeliſſimus parricida prorupit? Aut quid obfuit

Act. 9. Paulo quòd repente cæcatus ad viam ſalutis velut inuitus videtur attractus, qui poſtea Dominum toto animi feruore ſectatus, initium neceſſitatis voluntaria deuotione conſummans, glorioſam tantis virtutibus vitã inimitabili fine concluſit? Totum ergo in fine conſiſtit, in quo poteſt quis & optimæ cõuerſionis initiis dedicatus inferior per negligentiam reperiri, & neceſſitate attractus ad nomen monachi profitendum, effici per timorem Dei diligentiamq. perfectus.

Expoſitio trium abrenuntiationum. Cap. VI.

NVnc de abrenuntiationibus diſſerendum eſt, quas tres eſſe & patrum traditio, & ſcripturarum ſanctarum demonſtrat auctoritas, quaſq. vnumquemq. noſtrũ omni ſtudio oportet implere. Prima eſt qua corporaliter vniuerſas diuitias mundi facultateſq. contemnimus; ſecunda qua mores ac vitia affectuſq. priſtinos animi carniſq. reſpuimus; tertia qua mentem noſtram de præſentibus vniuerſis ac viſibilibus euocantes, futura tantummodo contemplamur, & ea quæ ſunt inuiſibilia concupiſcimus. Quæ tria vt ſimul perficiantur, etiam Abrahæ legi-

Gen. 12. mus Dominũ præcepiſſe, cũ dixit: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui. Primum dixit, Exi de terra tua, id eſt, de facultatibus mundi huius, opibuſq. terrenis; ſecũdo, de cognatione tua, id eſt, de cõuerſatione & moribus vitiiſq. prioribus, quæ nobis a noſtra natiuitate cohærentia velut affinitate quadam & conſanguinitate cognata ſunt; tertio, de domo patris tui, id eſt, de omni memoria mundi huius quæ oculorum occurrit obtutibus. De duobus enim patribus, id eſt, ſiue de illo qui deſerendus eſt, ſiue de illo qui expetendus eſt, ita per Da-

Pſal. 44. uid ex perſona Dei canitur: Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui. Nam qui dicit: Audi filia, pater vtiq. eſt, & il-

lum

lum cuius domum vel populum obliuioni tradi debere perſuadet, patrem nihilominus ſuæ filiæ fuiſſe teſtatur. Quod ita fit cum mortificati cum Chriſto ab elementis huius mundi contemplamur, ſecundum Apoſtolum, iam non ea quæ videntur, ſed quæ non videntur. quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna. Et exeuntes corde de hac temporali ac viſibili domo, in illam in qua ſumus iugiter permanſuri, noſtros oculos mentemque dirigimus. Quod tunc implebimus, cum in carne ambulantes non ſecundum carnem militare Domino cœperimus, illam beati Apoſtoli ſententiam opere ac virtute clamantes: Noſter autem municipatus in cælis eſt. His tribus abrenuntiationibus propriè tres libri Salomonis aptantur. Nam Prouerbia primæ abrenuntiationi conueniunt, quibus concupiſcentiæ carnalium rerum, ac terrena vitia reſecantur. Secundæ abrenuntiationi Eccleſiaſtes, vbi vniuerſa quæ aguntur ſub ſole vanitas pronuntiantur. Tertiæ Canticum cāticorum, in quo mens viſibilia cuncta tranſcendens verbo, iam Dei cæleſtium rerum contemplatione coniungitur.

2. Cor. 4.

1. Cor. 10.

Philip. 3.

τὸ πολίτευμα

Eccles. 1.

Quemadmodum ſingularum renuntiationum ſit apprehendenda perfectio. Cap. VII.

QVapropter non multum proderit primam nos abrenuntiationem conſummata deuotione fidei ſuſcepiſſe, ſi ſecundam nō eodem ſtudio, atq. eodē impleuerimus ardore. Et ita cum etiam hanc fuerimus indepti, ad illam quoq. tertiam peruenire poterimus qua de domo prioris noſtri parentis egreſſi, (quem ab exordio natiuitatis noſtræ ſecundum veterem hominem ac priſtinam conuerſationem, quando erāmus natura filij iræ, ſicut & ceteri, patrem nobis fuiſſe meminimus,) omnem mentis intuitū ad cæleſtia deflectemus. De quo etiā patre ad Hieruſalē, quæ verum patrem Deum contempſerat, dicitur: Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Chettæa. Et in Euāgelio: Vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Quem cum dimiſerimus de viſibilibus ad inuiſibilia tranſmigrantes, cum Apoſtolo dicere poterimus: Scimus autem quoniā ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd habitationem habemus ex Deo, domum non manufactam, æternam in cælis. Et illud quod paulo ante commemorauimus: Noſter autē municipatus

Ephes. 2.

Ezech. 16.

Ioan. 8.

2. Cor. 5.

Philip. 3.

in cælis eſt: vnde & ſaluatorem expectamus Dominum Ieſum Chriſtũ, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ
Pſal. 118. cõforme corpori claritatis ſuæ. Et illud beati Dauid: Quia incola ego ſum in terra, & peregrinus, ſicut omnes patres mei; vt ſecundum Domini vocem, tales efficiamur, quales illi de quibus hæc Dominus ad patrem in Euangelio lo-
Ioan. 17. quebatur: De mundo hoc non ſunt, ſicut & ego non ſum
Ioan. 15. de hoc mundo. Et rurſum ad ipſos Apoſtolos: Si de hoc mundo eſſetis, mundus quod ſuum eſt vtiq. diligeret; ſed quia de hoc mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de hoc mundo, propterea odit vos mundus. Huius ergo renuntiationis tertiæ veram perfectionem tunc merebimur obtinere, quando mens noſtra nullo carneæ pinguedinis hebetata contagio, ſed peritiſſimis elimationibus expolita, ab
al. diuinarũ ſcripturarũ omni affectu & qualitate terrena per indeſinentem † diuinorum meditationem, ſpiritaleſq. theorias, ad illa quæ inuiſibilia ſunt eo vſq. trãſierit, vt circumdatam ſe fragilitate carnis ac ſitu corporis, ſupernis & incorporeis intenta non ſentiat, atq. in huiuſmodi rapiatur exceſſus, vt nõ ſolum nullas voces auditu corporali recipiat, nec intuendis prætereuntium imaginibus occupetur, ſed ne adiacentes quidem moles, & ingentes materias obiectas oculis carnis aſpiciat. Cuius rei fidem atq. virtutẽ nemo capiet, niſi qui hæc quæ dicuntur, experientia magiſtrante percepit; cuius videlicet ita Dominus oculos cordis de vniuerſis præſentibus auocarit, vt ea nõ tamquam tranſitura ſed quaſi tranſacta iam reputet, & velut inanẽ fumũ in nihilum reſoluta cõſpiciat, ambulanſq. vt Enoch cũ Deo, ac de humana cõuerſatione moribuſq. tranſlatus, nõ inueniatur in præſentis ſæculi vanitate. Quod in illo etiã corpora-
Gen. 5. liter factũ, lectio Geneſeos ita commemorat: Ambulauitq. Enoch cum Deo, & non inueniebatur, quia trãſtulit illũ
Hebr. 11. Deus. Apoſtolus quoq. ait: Fide Enoch tranſlatus eſt, vt nõ videret mortem. De qua morte Dominus in Euangelio:
Ioan. 11. Qui viuit, inquit, & credit in me, non morietur in æternum. Quapropter feſtinare debemus, ſi perfectionem verã deſideramus attingere, vt quemadmodum corpore parentes, patriam, diuitias mundi, voluptateſq. deſpeximus, ita etiã corde hæc omnia relinquẽtes, nulla rurſus ad ea quæ dimiſimus concupiſcentia reuertamur, ne (ſicut illi qui educti per Moſen, cum vtiq. corpore non rediiſſent, corde

tamen reuerſi in Aegyptum dicuntur, relicto ſcilicet Deo, qui eos eduxerat cum tanta virtute ſignorum, idola Aegypti quæ contempſerant, venerantes, ſicut ſcriptura commemorat. Et reuerſi ſunt cordibus ſuis in Aegyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. cum illis etiam pariter condemnemur, qui in eremo commorantes, poſt eſcam mannæ cæleſtis deſiderauerunt vitiorum fœtidos, ac ſordidæ vilitatis cibos; noſq. cum eis ſimiliter murmurare videamur: Bene nobis erat in Aegypto, vbi ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus cæpe & allia, & cucumeres & pepones. Quæ figura licet in illo præceſſerit populo, tamen nunc quoq. eam quotidie in noſtro ordine ac profeſſione videmus impleri. Omnis enim quicũq. poſt renuntiationẽ mundi huius ad antiqua reuertitur ſtudia, & ad priſtina deſideria reuocatur, hæc eadem cum illis opere ac mẽte proclamat, dicens: Bene mihi erat in Aegypto. Quorum vereor ne tanta inuenienda ſit multitudo, quantas tunc ſub Moſe præuaricantium turbas legimus extitiſſe. Nam cum ſexcenta fere milia armatorum de Aegypto dinumerentur egreſſa, ex his non ſunt amplius quàm duo tantũ terram repromiſſionis ingreſſi. Vnde feſtinandũ eſt nobis, vt a paucis ac rariſſimis ſumamus exẽpla virtutũ, quia ſecundũ illam quã diximus figurã, in Euangelio quoq. multi vocati, pauci autẽ dicuntur electi. Nihil ergo nobis proderit abrenũtiatio corporalis, & locali quodãmodo trãſmigratio ex Aegypto, ſi renuntiationẽ cordis quæ ſublimior & vtilior eſt, nõ valuerimus ſimiliter obtinere. De illa enim abrenũtiatione corporali quã diximus, ita pronuntiauit Apoſtolus: Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Quod beatus Apoſtolus numquam dixiſſet, niſi quia futurum ſpiritu præuidebat, vt aliqui facultatibus vniuerſis in pauperum alimenta diſperſis, ad perfectionem euangelicam, & charitatis arduum culmen peruenire non poſſent; quia ſcilicet priſtina vitia morumq. incontinentiam, vel ſuperbia, vel impatientia dominante in ſuis cordibus retinentes, nequaquam ſe ab illis expurgare curarent, & ob id ad charitatem Dei, quæ numquam cadit, minime peruenirent, qui vtiq. inferiores effecti hoc ſecundo renuntiationis gradu, multo minus illum tertium

Exod. 32.

Exod. 16.

Num. 11.

Exod. 12.

Num. 14.

Matth. 22.

1. Cor. 13.

qui proculdubio eſt ſublimior apprehendent. Diligentius tamen etiam hoc mente perpendite, quòd non ſimpliciter dixerit: Si diſtribuero facultates meas; videretur enim de illo forte dixiſſe, qui necdum euangelicum implens mandatum, adhuc ſibi ex eis, ſicut nonnulli tepidorum faciunt,
Ibid. aliquid reſeruaſſet; ſed: Si diſtribuero, inquit, omnes facultates meas in cibos pauperum, id eſt, etiam ſi perfecte abrenuntiauero diuitiis iſtis terrenis: Huic quoq. renuntiationi
Ibid. aliud maius adiunxit: Et ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem vero non habuero, nihil ſum. Ac ſi aliis verbis dixiſſet: Si diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, ſecundum euangelicum illud mandatum, quod dicitur: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me; ita ſcilicet abrenuntiãs, vt ex his nihil penitus mihi reſeruem, & huic erogationi martyrium exuſtione meæ carnis adiunxero, ita vt corpus meum tradam pro Chriſto, & tamen vel impatiens, vel iracundus, vel inuidus, vel ſuperbus ſim, vel aliorum inflammer iniuriis, vel quæram quæ mea ſunt, vel ea quæ mala ſunt cogitem, vel vniuerſa quæ mihi poſſunt inferri, non patienter libenterq. ſuſtineam; nihil mihi proderit exterioris hominis abrenuntiatio atq. combuſtio, interiore adhuc vitiis priſtinis inuoluto, eo quòd ſimplicem ſubſtantiam mundi huius primæ conuerſionis feruore cõtemnens, quæ nec bona eſſe nec mala, ſed media definitur, vitioſi cordis noxias facultates ſimiliter abiicere non curarim, nec attingere Dominicam charitatem, quæ patiens, quæ benigna eſt, quæ non æmulatur, non inflatur, non irritatur, non agit perperam, non quærit quæ ſua ſunt, non cogitat malum; quæ omnia ſuffert, omnia ſuſtinet; poſtremo quæ ſectatorem ſuum numquam cadere ſinit ſupplantatione peccati.

Matth. 19. (margin, beside "datum, quod dicitur: Si vis perfectus eſſe")

1. Cor. 13. (margin, beside "tiens, quæ benigna eſt")

De proprijs diuitijs in quibus conſiſtit animæ pulchritudo vel fœditas. Cap. VIII.

FEſtinare igitur omni debemus inſtãtia, vt interior quoque noſter homo vitiorum ſuorum diuitias quas in anteriore conuerſatione contraxit, vniuerſas abiiciat atq. diſpergat, quæ corpori atq. animæ iugiter cohærentes propriæ noſtræ ſunt, ac niſi adhuc in hoc corpore conſtitutis nobis abiectæ fuerint & abſciſæ, etiam poſt exceſſum

nos

nos non deſinent comitari. Vt enim virtutes vel ipſa charitas quæ earum fons eſt, in hoc ſæculo† conquiſitæ, poſt finem quoq. huius vitæ pulchrum ac ſplendidum amatorem ſuum‡ reddunt, ita vitia obfuſcatam quodammodo mentem coloribus tetris ad illam perennem commorationem infectamq. tranſmittunt. Pulchritudo enim vel fœditas animæ virtutum ſeu vitiorum gignitur qualitate. Ex quibus quidam attractus color, aut ita eam ſplendidam reddet ac pulchram, vt a Propheta mereatur audire: Et concupiſcet rex decorem tuum. aut certe atram, fœtidam, atq. deformem, ita vt fœtorem propriæ turpitudinis ipſa confiteatur & dicat: Computruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ. Et ipſe Dominus ad eam: Quare, inquit, non eſt obducta cicatrix filiæ populi mei? Et idcirco hæ ſunt propriæ noſtræ diuitiæ, quæ cum anima iugiter commorantur, quas nobis nullus regum, nullus hoſtium nec conferre poterit, nec auferre. Hæ ſunt propriæ diuitiæ noſtræ quas ne ipſa quidẽ mors valebit ab anima ſeparare, quibus vel renunciantes ad perfectionem poſſumus peruenire, vel implicati æterna morte percelli.

† al. cõquiſita

‡ al. reddit

Pſal. 44.

Pſal. 37.

Hier. 8.

De tripartito genere diuitiarum. Cap. IX.

Tripartito enim modo in ſcripturis ſanctis intelliguntur diuitiæ, id eſt, malæ, bonæ, mediæ. Et malæ quidẽ ſunt de quibus dicitur: Diuites eguerunt & eſurierunt. Et: Væ vobis diuites, quia recepiſtis conſolationem veſtram. Quas etiam diuitias abieciſſe ſumma perfectio eſt. Ad quarũ diſtinctionẽ pauperes illi ſunt, qui in Euãgelio Domini voce laudantur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Et in Pſalmo: Iſte pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum. Et iterum: Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Sunt etiam bonæ, quas acquiſiſſe magnæ virtutis ac meriti eſt, quas vir iuſtus poſſidens collaudatur, dicente Dauid: Generatio rectorum benedicetur: gloria & diuitiæ in domo eius, & iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi. Et iterum: Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ. De quibus diuitiis ſpiritalibus in Apocalypſi dicitur illi qui eas non habens vituperabiliter pauper & nudus eſt: Incipiam te, inquit, euomere ex ore meo, quia dicis, quòd diues ſum & locuples, & nullius egeo, & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper,

Pſal. 33.

Luc. 6.

Matth. 5.

Pſal. 33.

Pſal. 73.

Pſal. 111.

Prou. 13.

Apoc. 3.

& cæcus, & nudus. ſuadeo tibi emere a me aurum igni-
tum probatum, vt locuples fias, & veſtimentis albis in-
duaris, & non appareat confuſio nuditatis tuæ. Sunt quo-
que mediæ, id eſt, quæ poſſunt vel bonæ eſſe, vel malæ.
Ad vtramq. enim partem pro arbitrio vel qualitate vten-
1. Tim. 6. tium transferuntur: de quibus beatus Apoſtolus: Diuiti-
bus, ait, huius mundi præcipe non ſublime ſapere, nec
ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo, qui præſtat no-
bis abunde omnia ad fruendum, benefacere, diuites fieri
in bonis operibus, facile tribuere, communicare, theſau-
rizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt appre-
hendant veram vitam. Quas iterum diues ille in Euange-
lio retinens, ac nequaquam indigentibus ſubminiſtrans,
Luc. 16. de cuius micis ſaturari pauper Lazarus ante foreſeius ex-
poſitus cupiebat, intolerandis gehennæ ignibus, & æter-
no deputatur ardori.

*Non poſſe quemquam primo tantum renuntiationis gradu
eſſe perfectum. Cap. X.*

HAs igitur viſibiles mundi diuitias relinquentes, non
noſtras ſed alienas abiicimus facultates, quáuis eas
gloriemur vel noſtro labore quæſitas, vel parentum ad
nos hereditate tranſmiſſas. Nihil enim, vt dixi, noſtrũ eſt,
niſi hoc tantum quod corde poſſeſſum, atq. animæ noſtræ
cohærens, a nemine poteſt prorſus auferri. De illis autem
viſibilibus diuitiis ad eos qui illas tamquam proprias re-
tentantes communicare indigentibus nolunt, increpans
Ibid. loquitur Chriſtus: Si in alienis fideles non fuiſtis, quod
veſtrum eſt quis dabit vobis? Euidenter igitur has diui-
tias alienas eſſe, non ſolum quotidiana experientia docet,
verumetiam ſententia Domini ipſa appellatione ſignauit.
De viſibilibus vero pefſimiſq. diuitiis loquitur Petrus ad
Matth. 19. Dominum: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus
te, quid ergo erit nobis? Qui vtiq. nihil amplius quàm vi-
liſſima conſciſſaq. retia dimiſiſſe noſcuntur. Quæ omnia
niſi in hac abrenuntiatione vitiorum, quæ vere magna &
ſumma eſt, fuerint intellecta, nec pretioſum aliquid inue-
niemus Apoſtolos reliquiſſe, ac poſt Dominum abiiſſe,
propter quod illis tantam beatitudinis gloriam largiretur,
Ibid. vt ab eodem mererentur audire: In regeneratione cum ſe-
derit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis &
vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus
Iſrael.

Iſrael. Si igitur hi qui perfecte terrenas iſtas viſibileſque abdicant facultates, certis ex cauſis ad illam apoſtolicam charitatem peruenire non poſſunt, nec illum ſublimiorem paucorumq. admodum renuntiationis tertium gradum expedito queunt vigore conſcendere, quid illi de ſemetipſis iudicare debebunt, qui nec primam quidē, quæ facilis eſt, perfecte arripientes, atq. antiquas pecuniarum ſuarum ſordes cum infidelitate priſtina retentantes, nudo tantum ſibimet autumant monachorum vocabulo gloriandum? Ergo prima quam diximus abrenuntiatio rerum alienarum eſt, ideoq. per ſe ſolam, perfectionem renuntianti conferre non ſufficit, niſi peruenerit ad ſecundam, quæ vere abrenuntiatio rerum noſtrarum eſt, quam adepti expulſione omnium vitiorum, tertiæ quoq. abrenuntiationis faſtigia conſcendemus; per quam non ſolum omnia quæ in hoc mundo geruntur, vel particu'atim ab hominibus poſſidentur, verumetiam ipſam cunctorum elementorum plenitudinem, quæ putatur eſſe magnifica, tā quam vanitati ſubiectam, & mox tranſituram tranſcendentes, animo ac mente deſpicimus, intuentes dumtaxat, ſecundum Apoſtolum, non ea quæ videntur, ſed quæ non videntur. quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna: vt ita demum illud ſupremum mereamur audire quod ad Abraham dicitur: Et veni in terrā quam tibi monſtrauero. Per quod euidenter oſtenditur, quòd niſi quis tres ſuperiores illas abrenuntiationes omni mentis ardore compleuerit, ad quartum hoc peruenire nō poſſit, quod remunerationis ac præmij vice taliter renuntianti tribuitur, id eſt, vt terram repromiſſionis mereatur intrare, nequaquam ſibi iam vitiorum ſpinas ac tribulos germinantem; quæ poſt expulſionem paſſionum cunctarum puritate cordis in hoc corpore poſſidetur, quam non virtus vel induſtria laborantis, ſed ipſe Dominus oſtenſurum ſe eſſe promittit: Et veni, inquiens, in terram quam tibi monſtrauero. Per quod manifeſte probatur & initium noſtræ ſalutis Domini fieri vocatione dicentis: Exi de terra tua; & conſummationem perfectionis ac puritatis ab eodem ſimiliter tribui, cùm dicit: Et veni in terram quam tibi monſtrauero, id eſt, non quā tu ex temetipſo noſſe, vel induſtria tua valeas reperire, ſed quam ego tibi non ſolū ignoranti, ſed etiam non inquirenti monſtrauero. Ex quo

Rom. 8.

2. Cor. 4.

Gen. 12.

Gen. 3.

Gen. 12.

Ibid.

Ibid.

manifeſte colligitur, quòd quemadmodum inſpiratione Domini prouocati, ad viam ſalutis accurrimus, ita etiam magiſterio ipſius & illuminatione deducti, ad perfectionem ſummæ beatitudinis peruenimus.

Interrogatio de libero arbitrio hominis & gratia Dei.

GERMANVS. *Cap.* XI.

IN quo ergo liberum conſiſtit arbitrium, noſtræq. quòd laudabiles ſumus reputatur induſtriæ, ſi Deus in nobis
al. pertinent omnia quæ ad noſtram perfectionem † tendunt, & incipit & conſummat?

Reſponſio de diſpenſatione diuinæ gratiæ manente arbitrij libertate.

PAPHNVTIVS *Cap.* XII.

HOc vos recte mouiſſet, ſi in omni opere vel diſciplina principium tantum eſſet ac finis, & non etiã quædam medietas intereſſet. Itaq. ſicut occaſiones ſalutis diuerſis modis Deum cognoſcimus operari, ita noſtrum eſt occaſionibus a diuinitate conceſſis, vel enixius vel remiſſius famulari. Nam ſicut Dei fuit vocantis oblatio: Exi de terra tua; ita Abrahæ exeuntis fuit obedientia. (*Gen. 12.*) & quemadmodum illud quod dicitur: Et veni in terram, vt fiat obtemperantis eſt opus, ita illud quod additur: Quam tibi monſtrauero, iubentis Dei vel promittentis eſt gratia. (*Ibid.* *Ibid.*) Certos tamen eſſe nos conuenit, quòd omnem virtutem indefeſſis conatibus exercentes, nequaquam diligentia vel ſtudio noſtro perfectionem poſſimus attingere; nec ſufficiat humana ſedulitas laborum merito ad tam ſublimia beatitudinis præmia peruenire, niſi ea Domino nobis cooperante, & cor noſtrum ad id quod expedit dirigente fuerimus indepti; ideoq. debemus cum Dauid orantes momentis ſingulis dicere: Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea. (*Pſal. 16.*) &: Statuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos (*Pſal. 39.*): vt noſtrum arbitrium quod procliuius vel ignoratione boni, vel oblectatione paſſionum fertur ad vitia, ille inuiſibilis rector mentis humanæ, ad virtutũ potius ſtudia retorquere dignetur. Quod vno verſiculo per Prophetam manifeſtiſſime legimus decantari: Impulſus verſatus ſum vt caderem (*Pſal. 117.*); in quo liberi arbitrij infirmitas deſignatur: Et Dominus ſuſcepit me (*Ibid.*); rurſum adiutorium Domini iunctum eidem ſemper oſtenditur, quo ne penitus libero collabamur arbitrio, cum titubaſſe nos viderit, porrectione quodammodo manuũ ſuarum

rum ſuſtentat atq. confirmat. Et iterum: Si dicebam, motus *Pſal. 93.*
eſt pes meus, lubrica ſcilicet arbitrij facultate, Miſericordia
tua Domine adiuuabat me; iterum mobilitati ſuæ Dei
coniungit auxilium, quo, ne moueretur pes fidei ſuæ, non
induſtriæ propriæ fuiſſe, ſed miſericordiæ Domini confitetur.
Et iterum: Secundum multitudinem dolorum meorum *Ibid.*
in corde meo, qui libero vtiq. mihi naſcebantur arbitrio,
Conſolationes tuæ lætificauerunt animam meã; per
tuam ſcilicet inſpirationem venientes in cor meum, & referantes
contemplationem futurorum bonorum, quæ pro
tuo nomine laborantibus præparaſti, non ſolum abſtulerunt
omnem anxietatem cordis mei, verumetiam ſummã
lætitiam contulerunt. Et rurſum: Niſi quia Dominus adiuuit *Ibid.*
me, paulominus habitauerat in inferno anima mea: liberi
vtiq. arbitrij prauitate ſe in inferno habitaturum fuiſſe
teſtatur, niſi Domini fuiſſet adiutorio ac protectione ſaluatus.
A Domino enim, non a libero arbitrio, greſſus hominis *Pſal. 36.*
diriguntur. Et cum ceciderit iuſtus, libero dumtaxat
arbitrio, non collidetur. Quare? Quia Dominus ſupponit *Ibid.*
manum ſuam. Hoc eſt apertiſſime dicere: Nullus iuſtorũ
ſibi ſufficit ad obtinendam iuſtitiam, niſi per momenta
ſingula titubanti eidem & corruenti fulmenta manus ſuæ
ſuppoſuerit diuina clementia, ne proſtratus intereat penitus,
cum fuerit liberi arbitrij infirmitate collapſus.

Quod directio viæ noſtræ ex Deo ſit. Cap. XIII.

NEc ſane vmquam viri ſancti directionem viæ, qua
gradiebantur, ad profectum virtutum conſummationemq.
tendentes, induſtria ſe propria obtinuiſſe teſtati
ſunt; ſed eam potius a Domino precabantur, dicentes: Dirige *Pſal. 24.*
me in veritate tua. & : Dirige in conſpectu tuo viam *Pſal. 5.*
meam. Alius autem non ſolum fide, ſed etiam experimento,
& quodammodo ipſa rerum natura, hoc ipſum ſe deprehendiſſe
proclamat: Cognoui Domine quia non eſt in *Hier. 10.*
homine via eius, nec viri eſt vt ambulet, & dirigat greſſus
ſuos. Et ipſe Dominus ad Iſraelem: Et dirigam eum *Oſee. 14.*
ego, inquit, vt abietem virentem; ex me fructus tuus inuentus
eſt.

Quod ſcientia legis magiſterio & illuminatione Domini conferatur. Cap. XIV.

LEgis quoque ipſius ſcientiam non lectionis induſtria,
ſed magiſterio & illuminatione Dei quotidie deſide-

Pſal. 24. rant adipiſci, dicentes ad eum: Vias tuas Domine demon-
Pſal. 118. ſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. & : Reuela oculos
Pſal. 142. meos, & cōſiderabo mirabilia de lege tua. &: Doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu. Et iterum:
Pſal. 93. Qui doces hominem ſcientiam.

Quod intellectus quo mandata Dei poſſimus agnoſcere, & bonæ voluntatis effectus a Domino condonetur. Cap. X V.

IPſum etiam intellectum beatus Dauid quo mandata Dei poſſit agnoſcere, quæ vtiq. in libro legis nouerat
Pſal. 118. eſſe perſcripta, a Domino poſtulat promereri, dicens: Seruus tuus ego ſum, da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua. Vtiq. & intellectum ſemel ſibi per naturam præſtitum poſſidebat, notitiam quoq. mandatorum Dei, quæ deſcripta tenebantur in lege, vtiq. habebat in promptu, & tamen vt hanc plenius apprehendat Dominum deprecatur, ſciens nequaquam ſibimet ſufficere poſſe id quod per naturam conditionis inſertum eſt, niſi quotidiana Domini illuminatione ad intelligendam ſpiritaliter legem ac mandata eius apertius agnoſcenda, ſenſus ipſius ab eodē fuerit illuſtratus, ipſo etiam vaſe electionis, hoc quod di-
Philip. 2. cimus, clarius prædicante: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. Quid potuit apertius dici, quàm vt & bonam voluntatem noſtrā, & operis conſummationem a Domino in nobis pronun-
Philip. 1. tiaret impleri? Et iterum: Quia vobis donatū eſt pro Chriſto non ſolū vt in eum credatis, ſed vt etiam pro illo patiamini. Hic quoq. & initium conuerſionis ac fidei noſtræ, & paſſionum tolerantiam donari nobis a Domino declarauit. Quod intelligēs Dauid quoq. ſimiliter orat ſibi hoc
Pſal. 67. ipſum Domini miſeratione concedi, dicens: Confirma Deus hoc quod operatus es in nobis; oſtendens non ſufficere ſibi ſalutis principia dono Dei gratiaq. collata, niſi fuerint eadem miſeratione ipſius & quotidiana opitulatione perfecta. Non enim liberum arbitrium, ſed Domi-
Pſal. 145. nus ſoluit compeditos. Nō noſtra virtus, ſed Dominus eri-
Ibid. git eliſos. Non lectionis induſtria, ſed Dominus illuminat cæcos: quod Græce dicitur, κύριος σοφοῖ τυφλούς, id eſt, Dominus ſapientes facit cæcos. Non noſtra cautio, ſed Dominus cuſtodit aduenas. Non noſtra fortitudo, ſed Dominus
Pſal. 144. alleuat ſiue ſuffulcit omnes qui corruunt. Hæc autem dicimus non vt ſtudium noſtrum vel laborem atq. induſtriam

ſtriam quaſi inaniter & ſuperfluo impendẽda vacuemus, ſed vt nouerimus nos ſine auxilio Dei nec adniti poſſe, nec efficaces noſtros eſſe conatus ad capeſſendum tam immane præmium puritatis, niſi nobis adiutorio Dei ac miſericordia fuerit contributum. Equus enim paratur in diem belli, a Domino autem eſt adiutoriũ: quia non eſt in fortitudine potens vir. Oportet igitur nos ſemper cum beato Dauid canere: Fortitudo mea, & laudatio mea; non liberum arbitrium, ſed Dominus: & factus eſt mihi in ſalutem. Quod doctor quoq. gentium non ignorans, idoneum ſe factum miniſterio noui teſtamenti non ſuo merito nec ſudore, ſed Dei miſeratione, proclamat: Non quòd ſimus, inquit, idonei cogitare aliquid a nobis, quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. quod minus Latine, ſed expreſſius dici poteſt: Idoneitas noſtra ex Deo eſt. Deniq. ſequitur: Qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtaméti. *Prou. 21.* *1. Reg. 2.* *ſec. LXX.* *Pſal. 117.* *Ibid.* *2. Cor. 3.* *Ibid.*

Quod ipſa fides a Domino concedatur. Cap. XVI.

IN tantum auté vniuerſa quæ ad ſalutem pertinent, Apoſtoli ſibimet a Domino largita ſenſerũt, vt ipſam quoq. fidem præſtari ſibi a Domino poſtularent, dicẽtes: Domine, auge nobis fidem. plenitudinẽ eius non libero arbitrio præſumentes, ſed Dei ſibi credentes munere conferendã. Deniq. docet nos idem auctor ſalutis humanæ, quàm ipſa fides noſtra lubrica ſit & infirma, & nequaquàm ſibi ſufficiens, niſi fuerit auxilio Domini roborata, dicens ad Petrum: Simon Simon, ecce ſatanas expetiuit vos vt cribraret tamquam triticum; ſed ego rogaui patrẽ meum vt nõ deficiat fides tua. Quod alius in ſemetipſo ſentiẽs fieri, & quodammodo fidem ſuam infidelitatis fluctibus ad pernicioſi naufragii videns ſcopulos perurgeri, ad eundẽ Dominum auxilium fidei ſuæ poſtulans, dicit: Domine adiuua infidelitatem meam. In tantum itaq. ſenſerunt euangelici & apoſtolici viri, vniuerſa quæ bona ſunt, auxilio Domini conſummari, & ne ipſam quidẽ fidẽ ſuam † confiſi ſunt illæſam ſe poſſe ſuis viribus vel arbitrij libertate ſeruare, vt hãc vel adiuuari in ſe, vel donari ſibi a Domino poſtularent. Quæ ſi in Petro ne deficeret Domini egebat auxilio, quis erit tam præſumptor & cæcus, qui ſe † erga huius cuſtodiam quotidiano Domini credat adiutorio non egere? præſertim cum ipſe Dominus in Euãgelio hoc ipſum euidenter expreſſerit, dicens: Sicut palmes non poteſt fructũ *Luc. 17.* *Luc. 22.* *Marc. 9.* *al. confeſſi* *al. [illegible]* *Ioan. 15.*

ſacere

facere a ſemetipſo niſi in vite mãſerit; ita & vos niſi in mẽ
Ibid. manſeritis. Et iterum: Quia ſine me nihil poteſtis facere.
Quam ſit igitur ineptum ac ſacrilegum quidquam de bo-
nis actibus noſtræ induſtriæ & non Dei gratiæ vel adiu-
torio deputare, manifeſte probatur, Dominica proteſtante
ſententia ſine ſua cooperatione vel inſpiratione ſpiritales
Iacob. 1. fructus exhibere neminem poſſe. Omne enim datum bo-
num, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendẽs
Zach. 9. a patre luminũ. Zacharias quoque: Quia ſi quid bonũ, ip-
ſec. LXX. ſius eſt; & ſi quid optimum, ab ipſo. Et ideo conſtanter
1. Cor. 4. beatus Apoſtolus: Quid, inquit, habes quod non accepi-
ſti? Quòd ſi accepiſti, quid glorioris quaſi non acceperis?

Quod moderatio & tolerantia tentationum nobis a Domino tribuantur. Cap. XVII.

SVmmam quoq; tolerantiæ, qua tentationes illatas ſu-
ſtinere poſſimus, non tam in noſtra virtute, quàm in
Dei miſericordia & moderatione conſiſtere, beatus Apo-
1. Cor. 10. ſtolus ita pronuntiat: Tentatio vos non apprehendat niſi
humana. fidelis autem Deus qui nõ permittet vos tentari
ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam
** ἔκβασιν* * exitum, vt ſuſtinere poſſitis. Deum quoque aptare
ſiue confirmare animos noſtros ad omne opus bonum, &
operari in nobis ea quæ ſibi ſunt placita, idem Apoſtolus
Hebr. 13. docet: Deus autem pacis qui eduxit de *tenebris paſtorem
** ἐκ νεκρῶν* magnum ouium in ſanguine teſtamẽti æterni Ieſum Chri
ſtum, aptet vos in omni bono, vt faciatis eius voluntatem,
faciens in vobis quod placet coram ſe. Quod etiam Theſ-
2. Theſſ. 2. ſalonicenſibus vt eueniat ita precatur, dicens: Ipſe autem
Dominus Ieſus Chriſtus & Deus pater noſter qui dilexit
nos, & dedit conſolationem æternam & ſpem bonam in
gratia, exhortetur corda veſtra, & confirmet in omni ope-
re & ſermone bono.

Quod perpetuitas timoris Dei nobis a Domino conferatur. Cap. XVIII.

IPſum deniq. timorem Dei quo firmiter eum tenere poſ
ſimus a Domino nobis infundi, Hieremias propheta ex
Hier. 32. perſona Dei manifeſte teſtatur, ita dicens: Et dabo eis cor
vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuerſis diebus, &
bene ſit eis & filiis eorum poſt eos, & feriam eis pactum
ſempiternum, & non deſinam eis benefacere; & timorem
meum dabo in corde eorũ, vt non recedant a me. Ezechiel
quo-

quoque: Et dabo eis cor nouum, & ſpiritum nouum tribuam in viſceribus eorum. & auferam cor lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum; vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea cuſtodiant, faciantq. ea, & ſint mihi in populum, & ego ſim eis in Deum. *Ezech. 11. & 36.*

Quod initium voluntatis bonæ & conſummatio eius a Domino ſit. Cap. XIX.

QVibus maniſeſtiſſime perdocemur & initium voluntatis bonæ nobis Domino inſpirante concedi, cum aut per ſe, aut per exhortationem cuiuſlibet hominis, aut per neceſſitatem nos ad ſalutis attrahit viam, & perfectionem virtutum ab eodem ſimiliter condonari; noſtrum vero hoc eſſe, vt adhortationem auxiliumq. Dei vel remiſſius vel enixius exequamur, & pro hoc nos vel remunerationem vel ſupplicia digniſſime promereri, quòd eius diſpēſationi ac prouidētiæ erga nos benigniſſima dignatione collatæ, vel neglegimus vel ſtuduimus noſtræ obedientiæ deuotionem congruere. Quod euidenter in Deuteronomio aperteq. deſcribitur: Cum, inquit, introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quam poſſeſſurus † ingredieris, & deleuerit gentes multas coram te, Ethæum, & Gergeſæum & Amorrhæum, Chananæum & Pherezæū, Euæum & Iebuſæum, ſeptem gentes multo maioris numeri & robuſtiores te, tradideritq. Dominus Deus tuus eas tibi, percuties eas vſq. ad internecionem: non inibis cum eis fœdus, neq. ſociabis cum eis coniugia. Quòd igitur introducuntur in terram repromiſſionis, quòd delentur gentes multæ coram eis, quòd traduntur in manus eorum nationes maioris numeri, & robuſtiores quàm populus Iſrael, Dei eſſe gratiam ſcriptura pronuntiat. Vtrum autē percutiat eas Iſraël vſq. ad internecionem, an eas reſeruet & parcat, & vtrum ineat cum eis fœdus, & vtrum ſociet cum eis coniugia, an non ſociet, ipſorū eſſe teſtatur. Quo teſtimonio maniſeſte diſcernitur, quid libero arbitrio, quidve diſpēſationi vel quotidiano adiutorio Domini debeamus adſcribere, & quòd diuinæ ſit gratiæ præſtare nobis occaſiones ſalutis, & prouentus ſecūdos, atq. victoriā; noſtrū vero, vt cōceſſa Dei beneficia vel intentius vel ſegnius exequamur. Quam rationem etiam in illorum cæcorum curatione ſatis euidēter videmus expreſſam. Quòd enim tranſiit ante eos Ieſus, diuinæ prouidentiæ & digna- *Deut. 7.* *† al. ingrederis*

Matth. 20. tionis eſt gratia. Quòd vociferantur & dicũt: Miſerere noſtri Domine fili Dauid, fidei ipſorum & credulitatis eſt opus. Quòd viſum recipiunt oculorum, diuinæ miſerationis eſt munus. Quòd autem etiam poſt perceptionem cuiuſlibet muneris tam gratia Dei quàm ratio liberi arbitrij perſeueret, leproſorum quoq. decem qui pariter curati

Luc. 17. ſunt, declarat exemplum. Ex quibus dum vnus per arbitrij ſui bonum gratiarum reſtituit actionem, Dominus nouẽ requirens, vnumq. collaudans, ſolicitudinem adiutorij ſui etiam circa immemores beneficiorum ſuorum iugem retinere ſe monſtrat. Hoc ipſum enim viſitationis ſuæ donum eſt, quòd vel ſuſcipit & approbat gratum, vel requirit ac reprehendit ingratos.

Quod nihil in hoc mundo ſine Deo geratur. Cap. XX.

CRedere tamen inconcuſſa fide nos cõuenit, nihil ſine Deo prorſus in hoc mundo geri. Aut enim voluntate eius aut permiſſu agi vniuerſa fatendũ eſt, vt ſcilicet hæc quæ bona ſunt, voluntate Dei perfici auxilioq. credantur: quæ autem contraria ſunt, permiſſu eius, cũ pro nequitiis ac duritia cordis noſtri nos deſerens diuina protectio, diabolum nobis, vel ignominioſas corporis paſſiones patitur dominari. Quod etiam Apoſtoli vocibus euidentiſſime

Rom. 1. perdocemur, dicentis: Propter quod tradidit illos Deus in

Ibid. paſſiones ignominiæ. Et iterum: Quia non †crediderunt

al. decreuerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea quæ non conueniunt. Ipſe quoq. Do-

Pſal. 80. minus per Prophetam ait: Et non audiuit populus meus vocem meam, & Iſrael non intendit mihi. Propter quod:

Ibid. Dimiſi eos, inquit, ſecundum adinuentiones cordium eorum, ambulabunt in adinuentionibus ſuis.

Obiectio ſuper liberi arbitrij poteſtate.

GERMANVS Cap. XXI.

HOc teſtimonium apertiſſime liberum demonſtrat ar-

Ibid. bitrium, quo dicitur: Si populus meus audiſſet me.

Ibid. & alibi: Et non audiuit populus meus vocem meam. Cũ enim dicit: Si audiſſet, oſtẽdit in poteſtate illius fuiſſe vel acquieſcendi, vel non acquieſcendi iudiciũ. Quomodo igitur non in nobis noſtra ſalus eſt collocanda, cum ipſe nobis vel audiendi, vel non audiendi conceſſerit facultatem?

Reſponſio quod liberum arbitrium noſtrum adiutorio Domini PAPHNVTIVS *ſemper indigeat.* Cap. XXII.

Acute quidem conſideraſtis hoc quod dicitur: Si audiſſet me; ſed nequaquam quis ſit qui ad audientem vel non audientem loquatur attenditis; nec illud quod ſequitur; Pro nihilo vtiq. inimicos eorum humiliaſſem, & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam. Nemo igitur hæc quæ protulimus, vt nihil geri ſine Domino probaremus, praua interpretatione detorquens ad defenſionem liberi arbitrij ita conetur aſſumere, vt ab homine gratiam Dei prouiſionemq. quotidianam tentet auferre per hoc quod dicitur: Et non audiuit populus meus vocem meã. & iterum: Si populus meus audiſſet me, Iſrael ſi in viis meis ambulaſſet, &c. ſed reſpiciat quòd ſicut liberi arbitrij facultas populi inobedientia comprobatur, ita quotidiana circa eum prouiſio Dei clamantis quodammodo & monentis oſtenditur. Cum enim dicit: Si populus meus audiſſet me, priorem vtiq. ſe locutum eis euidenter oſtendit: quod fieri a Domino non ſolum per legem perſcriptam litteris, verumetiam quotidianis monitis ſolet, ſecundum illud quod per Eſaiã dicitur: Tota die expãdi manus meas ad populum non credentem mihi, & contradicentem. Vtrumq. ergo poteſt hoc teſtimonio comprobari quod dicitur: Si populus meus audiſſet me, Iſrael ſi in viis meis ambulaſſet, pro nihilo vtiq. inimicos eorum humiliaſſem, & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam. Nam ſicut liberum arbitrium per inobedientiam populi demonſtratur, ita diſpenſatio Dei & auxilium eius verſiculi ipſius initio declaratur ac fine, cum ſe & priorem locutum fuiſſe commemorat, & poſtea inimicos eius humiliaturum, ſi ab eodem fuiſſet auditus. Nos enim per hæc quæ protulimus, non liberum arbitrium hominis voluimus ſubmouere, ſed huic adiutorium & gratiam Dei per ſingulos dies ac momenta neceſſariam comprobare. His ſermonibus eruditos abbas Paphnutius e ſua cella non tam alacres quàm compunctos corde ante medium noctis emiſit, hoc nobis præcipuum ſuæ collationis conferens munere, vt cum per abrenuntiationem primam, quã tota virtute ſtudebamus implere, attingenda nobis perfectionis culmina crederemus, inciperemus agnoſcere necdum nos cœpiſſe monachorum faſtigia ſomniare: quippe

Ibid. *Ibid.* *Ibid.* *Rom.* 10. *ex Eſai. 65. ſec.* LXX. *Pſal.* 80.

qui de ſecunda abrenuntiatione parum quid in cœnobiis eruditi, tertiam in qua omnis perfectio continetur, quæq. illas inferiores duas multis modis excedit, ne auditu quidem nos antea percepiſſe noſſemus.

TERTIAE COLLATIONIS abbatis Paphnutij de tribus abrenuntiationibus finis.

COLLATIO QVARTA, QVAE EST ABBATIS DANIELIS, DE CONCVPISCENTIA CARNIS ET SPIRITVS.

De vita Abbatis Danielis. Cap. I.

INTER ceteros Chriſtianæ philoſophiæ viros, abbatem quoq. vidimus Danielẽ, æqualem quidem in omni virtutum genere his qui in eremo Scithi commanebant, ſed peculiarius gratia humilitatis ornatum, qui merito puritatis ac manſuetudinis ſuæ, a beato Paphnutio ſolitudinis eiuſdem preſbytero, & quidem cum multis iunior eſſet ætate, ad diaconij eſt prælatus officium. Intantum enim beatus Paphnutius ipſius virtutibus adgaudebat, vt quem vitæ meritis & gratia parem nouerat, coæquare ſibi etiam ſacerdotij ordine feſtinaret. ſiquidem nequaquam ferens in inferiore eũ miniſterio diutius immorari, optanſq. ſibimet ſucceſſorem digniſſimum prouidere, ſuperſtes eum presbyterij honore prouexit. Qui tamen prioris humilitatis conſuetudinem non omittens, nihil vmquam ſibi illo præſente de ſublimioris ordinis adiectione donauit, ſed ſemper abbate Paphnutio ſpiritales hoſtias offerente, hic velut diaconus in

in prioris miniſterij permanſit officio. In quo tamen beatum Paphnutium, cum talis vir eſſet ac tantus vt in multis etiam præſcientiæ gratiam poſſideret, hæc ſpes ſubſtitutionis electioq. fruſtrata eſt. Nam non multo poſt hunc quem ſibi parauerat ſucceſſorem, præmiſit ad Deum.

Inquiſitio vnde oriatur repentina commutatio mentium ab ineffabili lætitia in mæſtiſſimam animi deiectionem. Cap. II.

HIc igitur beatus Daniel inquirentibus nobis, cur interdum reſidentes in cellula tanta alacritate cordis, cum ineffabili quodam gaudio & exuberantia ſacratiſſimorũ ſenſuum repleremur, vt eam nõ dicam ſermo ſubſequi, ſed nec ipſe quidẽ ſenſus occurreret; oratio quoq. pinguis emitteretur ac prompta, & mens plena ſpiritalibus fructibus preces ſuas efficaces ac leues etiam per ſoporem ſupplicans ad Deũ peruenire ſentiret: ac rurſum nullis exiſtẽtibus cauſis tãto ſubito repleremur angore, & irrationabili quadam triſtitia premeremur, vt non ſolum noſmetipſos huiuſmodi ſenſibus areſcere ſentiremus, verumetiã horreret cella, ſorderet lectio, ipſa quoq. inſtabilis ac nutabunda, & quodammodo ebria emitteretur oratio, ita vt ingemiſcentibus & conantibus nobis, ad directionem priſtinam mens noſtra reuocari non poſſit; quantoq. intentius ad Dei reduceretur intuitum, tanto vehementius ad diſcurſus inſtabiles lubrico raperetur exceſſu, & ita omni ſpiritali fructu redderetur effœta, vt nec deſiderio regni cælorum, nec metu gehennæ propoſito, ab hoc letali ſomno excitari valeret; ita reſpondit.

Reſponſio ſuper propoſita quæſtione. Cap. III.

TRipartita a maioribus ratio nobis ſuper hac, quam dicitis, ſterilitate mentis eſt tradita. Aut enim de negligentia noſtra, aut de impugnatione diaboli, aut de diſpenſatione Domini ac probatione deſcendit. Et de negligentia quidem, cum vitio noſtro tepore præcedente indifferenter noſmetipſos & remiſſius exhibentes, & per ignauam deſidiam noxiis cogitationibus paſti, terram cordis noſtri ſpinas & tribulos facimus germinare. quibus in ea pullulantibus conſequenter efficimur ſteriles, atq. ab omni reddimur ſpiritali fructu & contemplatione †deſerti. De impugnatione vero diaboli, cum etiam bonis nonnumquam ſtudiis dediti, callida ſubtilitate mentem noſtram

Gen. 3.

al. ieiuni.

ſtram aduerſario penetrante, vel ignorantes ab optimis intentionibus abſtrahimur vel inuiti.

Quod diſpenſationis ac probationis Dei duplex cauſa ſit. Cap. IV.

DIſpēſationis autē ac probationis duplex eſt cauſa. Prima, vt paulisper a Domino derelicti, & mentis noſtræ infirmitatem humiliter intuentes, ſuper præcedente puritate cordis quæ nobis illius eſt viſitatione donata, nullatenus extollamur, probanteſq. nos ab eo derelictos, gemitibus noſtris & induſtria illũ lætitiæ ac puritatis ſtatũ recuperare non poſſe intelligamus, & præteritam cordis alacritatem non noſtro ſtudio, ſed illius nobis dignatione fuiſſe collatã, & præſentem de ipſius rurſum gratia & illuminatione poſcendã. Secunda vero probationis eſt cauſa, vt perſeuerantia noſtra vel mentis conſtantia & deſideriũ comprobetur, & qua intentione cordis vel orationum inſtantia, deferentem nos viſitationem ſancti Spiritus requiramus manifeſtetur in nobis; ac pariter agnoſcentes quanto labore amiſſum iſtud ſpiritale gaudium & puritatis lætitia conquiratur, ſolicitius inuentam cuſtodire, ac tenere intentius ſtudeamus. Quodammodo enim negligentius cuſtodiri ſolet quidquid creditur facile poſſe reparari.

Quod ſtudium & induſtria noſtra nihil ſine Dei adiutorio præualeat, Cap. V.

PEr quæ euidenter probatur, gratiam Dei ac miſericordiam ſemper operari in nobis ea quæ bona ſunt. Qua deſerente, nihil valere ſtudium laborantis, & quantālibet † annitentis induſtriam ſine ipſius iterum adiutorio ſtatũ priſtinum recuperare non poſſe, illudq. in nobis iugiter adimpleri: Non volentis neq. currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Quæ gratia nonnumquã econtrario negligētes ac reſolutos inſpiratione hac, quã dicitis, ſancta, & exuberantia ſpiritalium cogitationum viſitare nõ deſpicit, ſed inſpirat indignos, exſuſcitat dormientes, & illuminat ignorantiæ cæcitate poſſeſſos, clementerq. nos arguit atque caſtigat, infundēs ſe cordibus noſtris, vt vel ſic de inertiæ ſomno cõpunctione ipſius inſtigati ſurgere prouocemur. Deniq. frequenter etiam odoribus vltra omnem ſuauitatē compoſitionis humanæ, in his ipſis ſubito viſitationibus, adimplemur, ita vt mens hac oblectatione reſoluta in quendam ſpiritus rapiatur exceſſum, ſeq. commorari obliuiſcatur in carne.

al. animi nitentis — *Rom. 9.*

Quod

Quod vtile nobis ſit interdum a Domino derelinqui. Cap. VI.

INtantum vero illum quem dixi abſceſſum, & vt ita loquar, deſertionem Dei, beatus Dauid vtilem eſſe cognouit, vt nequaquam orare maluerit ne a Deo penitus in nullo relinqueretur: hoc enim ſciebat incōgnitum eſſe vel ſibi vel humanæ naturæ ad quamlibet perfectionem peruenienti; ſed temperari eam potius deprecatus ſit, dicens: Non me derelinquas vſquequaque. Ac ſi diceret aliis verbis: Scio quòd derelinquere ſoleas vtiliter ſanctos tuos, vt probes eos. aliter enim ab aduerſario tentari nō poſſunt, niſi a te pauliſper fuerint derelicti: & ideo nō rogo vt nūquam me derelinquas, quia non expedit mihi, vt non vel meam infirmitatem ſentiens dicam: Bonum mihi quia humiliaſti me; vel exercitium non habeā præliandi, quod ſine dubio habere non potero, ſi mihi ſemper & indirupte cohæſerit diuina protectio. Suffultum namq. me tua defenſione tentare diabolus non audebit, illud obiiciens & exprobrans, vel mihi vel tibi, quod aduerſus athletas tuos ſolet calūnioſa voce proferre: Nūquid gratis Iob colit Deū? nonne tu vallaſti eum ac domum eius, vniuerſamq. ſubſtantiam eius per circuitum? ſed magis peto ne me vſque quaq. deſeras, quod Græce dicitur, ἕως σφόδρα id eſt, vſq. ad nimietatē. Quātum enim mihi vtile eſt ſi me paululū ſubrelinquas, vt deſiderij mei conſtantia comprobetur, tantum noxium eſt ſi pro meritis ac delictis meis nimium me deſeri patiaris: quia nulla virtus humana ſi diutius in tentatione tuo deſeratur auxilio, ſua poterit cōſtantia perdurare, & nō protinus aduerſarij vel potentia vel factione ſuccumbere, niſi tu ipſe qui es humanarū viriū conſcius ac luctaminū moderator non permiſeris tentari nos ſuper id quod poſſumus, ſed feceris cum tentatione etiam exitū vt ſuſtinere poſſimus. Tale quid & in Iudicum libro ſuper exterminatione gentiū ſpiritaliū quæ aduerſantur Iſraeli, myſtice legimus deſignatum: Hæ ſunt, inquit, gentes quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, & haberent conſuetudinem cum hoſtibus præliandi. Et iterum poſt pauca: Dimiſitq. eos Dominus vt in ipſis experiretur Iſraelem, vtrum audirent mandata Domini quæ præceperat patribus eorum per manum Moſis, an non. Quam vtiq. pugnam non inuidens Deus quieti Iſraelis, nec male eidem conſulens, ſed ſciens eſſe vtiliſſimam, reſeruauit,

Pſal. 118.

Ibid.

Iob. 1.

ſec. LXX.

1. Cor. 10.

Iudic. 3.

Ibid.

vt dum gentium ſemper iſtarum impugnatione deprimeretur, numquam ſe ſentiret auxilio Domini non egere, & ob id ſemper in eius meditatione & inuocatione perſiſtens, nec inerti otio ſolueretur, nec bellandi vſum & exercitia virtutis amitteret. Frequenter enim quos non potiuerunt aduerſa ſuperare, ſecuritas & proſperitas deiecerunt.

De vtilitate eius pugnæ quam Apoſtolus ponit in colluctatione carnis & ſpiritus. Cap. VII.

Galat. 5. HAnc pugnam vtiliter noſtris quoq. membris inſertam etiam in Apoſtolo legimus: Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. Hæc autem ſibi inuicem aduerſantur; vt non quæcumq. vul tis illa faciatis. Habes & hic pugnam inuiſceratã quodammodo corpori noſtro, diſpenſatione Domini procurante. Quidquid enim generaliter & ſine aliqua exceptione omnibus ineſt, quid aliud iudicari poteſt, niſi ipſi humanæ ſubſtantiæ poſt ruinam primi hominis velut naturaliter attributum; & quod vniuerſis congenitum concretũq. deprehenditur, quomodo non credendum ſit arbitrio Domini non nocentis, ſed conſulentis inſertum? Cauſam vero huius belli, id eſt, carnis & ſpiritus, hanc eſſe pronun-
Ibid. tiat: vt non, inquit, quæcumq. vultis illa faciatis. Ergo id quod procurauit Dominus vt a nobis non poſſet impleri, id eſt, vt nõ quæcũq. volumus illa faciamus, ſi impleatur, quid aliud credi poteſt eſſe quàm noxium? Et eſt quodammodo vtiliter hæc pugna nobis diſpenſatione creatoris inſerta, & ad meliorem nos ſtatum prouocans atq. compellens, qua ſublata proculdubio pax econtrario pernicioſa ſuccedet.

Interrogatio quid ſit quod in capitulo Apoſtoli poſt aduerſantes ſibi concupiſcentias carnis & ſpiritus, tertia adijciatur voluntas. Cap. VIII.

GERMANVS

LIcet nobis quædam intellectus lineæ iam prælucere videantur, tamen quia necdum poſſumus Apoſtoli ſententiam ad liquidum peruidere, volumus hæc nobis apertius explanari. Tres enim res hic indicari videntur. Prima, carnis aduerſus ſpiritum pugna. Secunda, ſpiritus aduerſus carnem concupiſcentia. Tertia, voluntas
Ibid. noſtra quæ velut media collocatur, de qua dicitur: Vt non quæcumq. vultis illa faciatis. Super qua re licet, vt dixi, ſuſpiciones quaſdam ex his quæ expoſita ſunt intelligentiæ

col-

colligamus, volumus tamen quia ſe obtulit huius collationis occaſio, aliquid nobis lucidius diſputari.

Reſponſio de intellectu interrogantis.

DANIEL Cap. IX.

DIſcernere diuiſiones & lineas quæſtionum portio intellectus eſt, & maxima pars intelligentiæ ſcire quid neſcias. Propter quod dicitur: Inſipienti interroganti ſapientiam, ſapientia reputabitur; quia licet is qui interrogat, vim propoſitæ quæſtionis ignoret, tamen quia prudenter inquirit, & intelligit quòd non intelligat, hoc ipſum illi reputatur ad ſapientiam, eo quòd quid neſciret prudenter agnouerit. Secundũ diuiſionem itaq. veſtram tres hoc loco res ab Apoſtolo nominari videntur, concupiſcentia carnis aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, quarum aduerſus ſe inuicem pugna hanc videtur habere cauſam atq. rationem, vt ea quæ volumus, inquit, facere nequeamus. Quarta igitur ſupereſt cauſa quam minime vos vidiſtis, vt illud ſcilicet quod nolumus faciamus. Nunc ergo opus eſt nobis vt prius duarum concupiſcentiarum vim, id eſt, carnis & ſpiritus agnoſcamus, & ita demum quæ voluntas ſit noſtra quæ inter vtramq. poſita eſt, diſcutere valeamus; deinde quid poſſit voluntatis noſtræ non eſſe, ſimiliter diſcernamus. Prou. 17. ſec. LXX.

Quod vocabulum carnis non in vna ſignificatione ponatur. Cap. X.

VOcabulum carnis in ſcripturis ſanctis multifarie legimus nominari. Nam nonnumquam ſignificat hominem integrum, id eſt, qui ex corpore conſtat & anima; vt ibi: Et verbum caro factum eſt. &: Videbit omnis caro ſalutare Dei. Nonnumquam homines peccatores atq. carnales, vt ibi: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, eo quòd ſint caro. Interdũ pro ipſis peccatis ponitur, vt ibi: Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. & iterũ: Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Deniq. ſequitur: Neq. corruptio incorruptelam poſſidebit. Nonnũquam pro cognatione & propinquitate, vt ibi: Ecce nos os tuũ & caro tua ſumus. & Apoſtolus: Si quo modo in æmulationem inducam carnem meam, & ſaluos faciam aliquos ex illis. Quærendum ergo nobis eſt, ſecundum quã ſignificationem ex his quattuor carnẽ hic debeamus accipere. Manifeſtum namq. eſt ſecundum illud quod poſitum eſt:

Ioan. 1. Luc. 3. Gen. 6. Rom. 8. 1. Cor. 15. Ibid. 2. Reg. 5. Rom. 11

Ioan. 1. eſt: Et verbum caro factum eſt. Vel illud: Et videbit omnis
Luc. 3. caro ſalutare Dei; penitus ſtare non poſſe, ſed neq. ſecun-
Gen. 6. dum illud quod dicitur: Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, eo quòd ſint caro: quia non ſicut ibi abruptè de homine peccatore, ita & hic ponitur caro, cum di-
Galat. 5. citur: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Neq. enim de rebus ſubſtantialibus loquitur, ſed de actualibus, quæ in vno eodemq. homine vel pariter vel ſingillatim cum quadam temporis viciſſitudine & mutatione luctantur.

Quid in hoc loco caro ab Apoſtolo nominetur, & quid ſit concupiſcentia ſpiritus. Cap. XI.

QVamobrem in hoc loco carnem non hominem, id eſt, hominis ſubſtantiam, ſed voluntatem carnis & deſideria peſſima debemus accipere, ſicut nec ſpiritum quidem aliquam rem ſubſtantialem, ſed animæ deſideria bona & ſpiritalia deſignari. Quem ſenſum idem beatus
Ibid. Apoſtolus ſuperius euidenter expreſſit, ita inquiens: Dico autem: Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. Caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus vero aduerſus carnem. Hæc autem ſibi inuicem aduerſantur, vt non quæcumq. vultis illa faciatis. Quæ cum vtraque, id eſt, deſideria carnis & ſpiritus in vno eodemq. ſint homine, inteſtinum quotidie intra nos geritur bellum, dum concupiſcentia carnis quæ præcipitanter fertur ad vitia, his quæ ad præſentem requiem pertinet, delicijs gaudet: Quibus econtra concupiſcentia ſpiritus aduerſata, ita deſiderat tota ſpiritalibus ſtudiis inhærere, vt etiam neceſſarios carnis vſus optet excludere, ſic illis iugiter cupiens occupari, vt nullam optet fragilitati eius curam penitus impartiri. Caro luxuriis ac libidine delectatur, ſpiritus ne ipſis quidem naturalibus deſideriis acquieſcit. Illa cupit ſatiari ſomno, repleri cibo; hic ita vigiliis & ieiuniis ſaginatur, vt ne ad ipſum quidem neceſſarium vitæ vſum ſomnum cibumque velit admittere. Illa vniuerſis exuberare copiis concupiſcit; hic ne ipſius quidem exigui panis quotidianam ſubſtantiam habere contentus eſt. Lauacris illa niteſcere, & quotidianis adulantium cuneis appetit conſtipari; hic ſqualore ſordium, & inacceſſibilis eremi vaſtitate congaudet, cunctorumq. mortalium præſentiã perhorreſcit. Honoribus illa & laudibus hominũ confouetur,

tur; hic irrogatis ſibi iniuriis ac perſecutionibus gloriatur.

Quid ſit voluntas noſtra, quæ inter concupiſcentiam carnis & ſpiritus ponitur. Cap. XII.

INter has igitur vtraſq. concupiſcentias, animæ voluntas in meditullio quodam vituperabiliore conſiſtens, nec vitiorum flagitiis oblectatur, nec virtutum laboribus acquieſcit, ſic quærens a paſſionibus temperari carnalibus, vt nequaquam velit dolores neceſſarios ſuſtinere, ſine quibus† virtutes ſpiritus nequeunt poſſideri; abſq. caſtigatione carnis caſtimoniam cupiens corporis obtinere, ſine vigiliarum labore cordis acquirere puritatem, cum requie carnis ſpiritalibus exuberare virtutibus, abſq. vllius exaſperatione cõuicij patientiæ gratiam poſſidere, humilitatem Chriſti ſine honoris mundani exercere iactura, religionis ſimplicitatem cum ſæculi ambitione ſectari, Chriſto cum hominum laude ac fauore ſeruire, diſtrictionis veritatẽ ſine cuiuſpiam vel tenui offenſione proferre: poſtremo ſic vult futura conſequi bona, vt præſentia non amittat. Quæ voluntas numquã nos ad perfectionem verã faceret peruenire, ſed in tẽpore quodã teterrimo collocaret, taleſq. faceret, quales illi ſunt qui in Apocalypſi increpatione Domini caſtigãtur: (Scio opera tua, quia neq. frigidus es, neq. calidus; vtinam frigidus eſſes aut calidus: nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere de ore meo) niſi hunc tepidiſſimum ſtatum altrinſecus hæc inſurgentia bella dirumperent. Nam cum famulantes huic voluntati noſtræ ad hanc remiſſionem voluerimus noſmetipſos paululum relaxare, confeſtim aculei carnis inſurgunt; ſuiſq. nos vitiis & paſſionibus ſauciantes, nequaquam in illa qua delectamur puritatis qualitate ſtare permittunt, atque ad illam quam horremus frigidam voluntatem, plenamq. ſentibus pertrahunt viam. Rurſus ſi ſpiritus feruore ſuccenſi, opera carnis volentes extinguere, ſine vllo reſpectu fragilitatis humanæ totos noſmetipſos tentauerimus ad immoderata virtutum ſtudia cordis elatione conferre, interpellans imbecillitas carnis ab illa reprehenſibili nimietate ſpiritus reuocat ac retardat; & ita fit vt vtraq. cõcupiſcentia tali colluctatione alterne ſibimet repugnante, animæ voluntas quæ nec totam ſe carnalibus deſideriis dedere, nec virtutum vult laboribus deſudare, quodam iuſto moderamine temperetur, dum hæc inter vtramq. con-

† al. deſideria

Apoc. 3.

tentio, illam pernicioſiorem excludens animæ voluntatē, vt quandam æquitatis libram in ſtatera noſtri corporis collocat, quæ ſpiritus carniſq. confinia iuſto diſcernit examine, nec a dextris mentem ſpiritus ardore ſuccēſam, nec a leua carnem vitiorum aculeis præponderare permittēs. Dumque hæc pugna quotidianis diebus vtiliter agitatur in nobis, ad illud quartum quod nolumus ſalubriter venire compellimur, vt puritatem cordis non otio nec ſecuritate, ſed iugi ſudore & contritione ſpiritus acquiramus, caſtitatemq. carnis diſtrictis ieiuniis, fame, ſiti ac vigilantia ſuſtentemus; directionem etiam cordis, lectione, vigiliis, oratione continua, & ſolitudinis ſqualore capiamus; patientiam tribulationum exercitiis retentemus, cum blaſphemiis & opprobriorum ſaturitate noſtro ſeruiamus auctori; veritatem cum inuidia mundi huius & inimicitiis ſi neceſſe fuerit, exequamur; & tali colluctatione in noſtro corpore militante, protractis nobis ab hac ignaua ſecuritate, atque ad iſtum quem nolumus laborem ac virtutum ſtudia prouocatis, æquitas media retentetur, & tepidum noſtræ voluntatis arbitrium, hinc ſpiritus feruor, illinc carnis gelidiſſimus rigor moderatiſſimo calore contemperēt, ac neq. ad effrænata vitia mentem pertrahi con cupiſcentia ſpiritus ſinat, nec rurſum † ad virtutum irrationabiles appetitus, fragilitas carnis ſpiritum patiatur extolli, ne vel inde omnigenum pullulent fomites vitiorum, vel hinc elatio morbi principalis emergens telo nos ſuperbiæ grauiore cōfodiat, ſed horum pugnæ æquilibratio iuſta ſuccedens ſanam & moderatā inter vtramq. virtutem reſeret viam, itinere regio docens militem Chriſti ſemper incedere: atq. ita fiet vt cū pro tēpore huius quam diximus ignauiſſimæ voluntatis propenſius mens ad deſideria carnis fuerit deuoluta, ſpiritus concupiſcentia refrænetur, nequaquam eo vitiis acquieſcente terrenis, rurſumque ſi immoderato feruore per exceſſum cordis ad impoſſibilia fuerit ſpiritus noſter & inconſiderata præreptus, infirmitate carnis ad iuſtum retrahatur examen, & tranſcendens voluntatis noſtræ tepidiſſimum ſtatum commodiſſima temperie planoq. tramite cum ſudoris induſtria viam perfectionis incedat. Simile quid etiam in illius turris extructione legimus a Domino diſpenſatum in libro Geneſeos, vbi linguarum oborta repente confuſio ſacrile-

al. a virtutū tramite

Gen. 11.

gos

gos auſus hominum nefandoſq. compeſcuit. Permanſiſſet enim etiã ibi aduerſus Deum, immo aduerſus eos qui diuinam eius attentare cœperant maieſtatem, conſenſus noxius; niſi eos diſpenſatione Dei repugnans inter ſe diuerſitas linguæ per diſſonantiam vocis in meliorem ſtatum proficere compuliſſet, & quos ad excidium ſui animauerat pernicioſa conſenſio, ad ſalutem reuocaſſet bona vtiliſq. diſcordia, incipientes ſcilicet humanam fragilitatem intercedente diuiſione ſentire, quam per noxiam conſpirationem elati antea neſciebant.

De vtilitate cunctationis, quæ ex colluctatione oritur carnis & ſpiritus. Cap. XIII.

INtantum vero vtilis nobis ex huius pugnæ diuerſitate cunctatio naſcitur, & ſalutaris ex hac concertatione dilatio, vt reſiſtente ſoliditate corporea, dum ab eorum effectu quæ nequiter mente concipimus, retardamur, nonnumquam in meliorem ſtatum, ſeu pœnitudine ſubſequente, ſeu emendatione quadam quæ ſolet procraſtinatione operis & recogitatione interueniente deſcendere, corrigamur. Deniq. hos quos intelligimus ad voluntatum ſuarum deſideria perficienda, nullo carnis obſtaculo retardari, dæmones ſcilicet ac ſpiritales nequitias, & quidem cum ſint de eminentiori angelorum ordine deuoluti, deteſtabiliores eſſe hominibus contemplamur, eo quòd poſſibilitate eorum deſideriis adiacente, id quod nequiter ſemel conceperint, irreuocabili malo perficere non † morentur, quia ſicut eſt animus eorum velox ad excogitandum, ſic ad perficiendum pernix ac ſoluta ſubſtantia. dumque ſuppeditat eis prona facultas ea quæ voluerint peragendi, conceptum malum nulla intercedens deliberatio ſalutaris emendat. *al. verentur*

De inemendabili malitia ſpiritalium nequitiarum. Cap. XIV.

SPiritalis namq. ſubſtãtia nec vlla carnis ſoliditate† deuicta, vt excuſationem exortæ in ſeſe prauæ non recipit volũtatis, ita veniam malignitatis excludit, quia nulla quemadmodum nos ad peccandum impugnatione carnis extrinſecus laceſſita eſt, ſed vitio ſolius malæ voluntatis accenſa, & ob hoc ſine venia peccatum, & ſine remedio languor eſt. Sicut enim nulla ſollicitante terrena materia corruit, ita nec indulgentiam quidem aut locũ poteſt pœnitudinis obtinere. Quibus ex rebus euidenter colligitur, *al. deuincta*

quòd non ſolum noxia non ſit hæc quæ contra ſe inuicem ſuſcitatur in nobis carnis ſpiritusq. contentio, verumetiā multam conferat nobis vtilitatem.

Quid nobis proſit carnis aduerſus ſpiritum concupiſcentia.
Cap. XV.

PRimo, quòd deſidias ac negligentias noſtras ſtatim arguit, & vt quidam diligentiſſimus pædagogus a diſtrictionis & diſciplinæ linea numquam nos deuiare concedens, ſi paululum quid ſecuritas noſtra menſuram cōgruæ ſerietatis exceſſerit, flagellis incentiuorum ſtimulat confeſtim & increpat, atq. ad competentem reuocat parcitatē. Secundo, quòd pro caſtimoniæ ac puritatis integritate cū Dei gratia concedente, ita nos longo tempore a genitali pollutione viderimus immunes, vt ne ipſa quidem ſimplici commotione carnis vlterius nos inquietandos eſſe credamus, & per hoc velut qui non geſtemus corruptelam carnis in ſecretis conſcientiæ noſtræ fuerimus elati, ſuo nos rurſum quāuis quieto ac ſimplici viſitās fluxu humiliat ac retundit, noſq. homines eſſe ſuis ſtimulis admonet. Quodammodo enim cum in ceteris generibus vitiorum & quidem grauioribus magiſq. noxiis indifferentius ſoleamus incurrere, nec tam facile in eorū compungamur admiſſu, in hoc peculiarius humiliatur conſcientia noſtra, quòd per hanc illuſionem neglectarum quoq. paſſionum recordatione mordetur, euidenter intelligens immundam ſe factam naturalibus incentiuis, quæ cum eſſet immundior ſpiritalibus vitiis ignorabat, & recurrens protinus ad emendationem anterioris ignauiæ commonetur nec ſuper ſucceſſibus præteritæ puritatis debere confidere, quam ſe perſpicit puſillum quid declinantem a Domino perdidiſſe, nec poſſe huius purificationis donū niſi per ſolius Dei gratiā poſſidere, docentibus nos quodammodo ipſius rei experimētis, vt ſi integritatē cordis perpetuo cōſequi delectamur, humilitatis ſtudeamus virtutem iugiter obtinere.

De incentiuis carnis, quibus niſi humiliaremur, grauius rueremus. Cap. XVI.

HVius igitur puritatis elationem pernicioſiorem futuram cunctis ſceleribus ac flagitiis, & ob hanc nihil nos emolumenti conſecuturos pro qualibet caſtitatis integritate, teſtantur illæ virtutes quarum ſuperius mentionē fecimus, quæ cum nullas huiuſmodi titillationes carnis habuiſ-

habuiſſe credantur, ob ſolam cordis elationem perpetua ruina de illa ſublimi cæleſtiq. ſtatione deiectæ ſunt. Eſſemus itaq. penitus abſque remedio tepidi, vtpote non habentes indicem negligentiæ noſtræ, vel in corpore noſtro aut in conſcientiis propriis inſidentem, nec ſtuderemus ad perfectionis vmquam peruenire ſeriorẽ, ſed nec frugalitatis quidem diſtrictionem vel continentiæ teneremus, niſi nos hæc titillatio carnis increſcens humiliaret atq. retunderet, aduerſus ſpiritalium quoq. vitiorum purgationem ſolicitos redderet & intentos.

De eunuchorum tepore. Cap. XVII.

DEniq. in his qui ſpadones ſunt corpore, idcirco hunc animi teporem plerumq. ineſſe deprehendimus, quia velut ſoluti ab hac neceſſitate carnali, nec labore continentiæ corporalis, nec contritione cordis ſe æſtimant indigere, & hac reſoluti ſecuritate, numquam perfectionem cordis, ſed nec ſpiritalium quidem vitiorum purgationẽ vel quærere in veritate vel poſſidere feſtinant. Qui ſtatus a carnali qualitate deſcendens, efficitur animalis, qui eſt proculdubio deterior gradus. Ipſe eſt enim qui de frigido ad tepidum tranſiens deteſtabilior Domini voce ſignatur. *Apoc. 3.*

Interrogatio quid interſit inter carnalem & animalem GERMANVS. *virum.* Cap. XVIII.

DE vtilitate colluctationis quæ inter carnem & ſpiritum ſuſcitatur, quantum videtur nobis, euidenter expreſſum eſt, ita vt eam ipſis quodammodo manibus noſtris palpabilem factam eſſe credamus. Et idcirco hanc quoq. rationem nobis ſimiliter cupimus aperiri, quid interſit inter carnalem & animalem virum, vel quemadmodum animalis carnali poſſit eſſe deterior.

Reſponſio de triplici animarum ſtatu. DANIEL. Cap. XIX.

SEcundum definitionem ſcripturæ tres ſunt animarum ſtatus. Primus carnalis, ſecundus animalis, tertius ſpiritalis. Quos in Apoſtolo legimus deſignari. Nam de carnali dicitur: Lac vobis potum dedi, non eſcam: necdum enim poteratis, ſed nec adhuc nunc poteſtis; adhuc enim carnales eſtis. Et iterum: Vbi enim eſt inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis? De animali quoq. taliter commemoratur: Animalis autem homo non percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei, ſtultitia enim eſt illi. De ſpiritali vero: Spi *1. Cor. 3.* *Ibid.* *1. Cor. 2.*

Ibid. ro: Spiritalis autem examinat omnia, ipſe autem a nemine diiudicatur. Et iterum: Vos qui ſpiritales eſtis, inſtruite
Galat. 6. eos qui eiuſmodi ſunt in ſpiritu lenitatis. Itaq. feſtinandũ eſt nobis vt cum renuntiantes deſierimus eſſe carnales, id eſt, a ſæcularium cœperimus conuerſatione ſeiungi, & ab illa manifeſta carnis pollutione ceſſare, ſpiritalem ſenſum protinus apprehendere tota virtute nitamur, ne forte blandientes nobis quòd videmur ſecundum exteriorem hominem huic renuntiaſſe mundo, vel carnalium fornicationum deſeruiſſe contagia, tamquam qui ſummam perfectionis per hoc apprehenderimus, remiſſiores deinceps erga emundationem ceterarum paſſionum lentioreſq. reddamur, & inter vtraq. detenti gradum ſpiritalis profectus aſſequi nequeamus, exiſtimantes ad perfectionem nobis abunde ſufficere, quòd exteriore homine videamur de conuerſatione mundi huius ac voluptatibus ſegregati, vel quòd immunes ſimus a corruptela & cõmixtione carnali, & ita inuenti in illo tepido ſtatu, qui deterior indicatur, euomendos nos ex ore Domini ſecundum eius ſenten-
Apoc. 3. tiam nouerimus, ita dicentis: Vtinam calidus eſſes aut frigidus; nunc autem quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Nec immerito eos Dominus quos iam in vi-
al. noxie tepefactos ſceribus receperat charitatis, † noxios & tepefactos, cum quadam conuulſione pectoris ſui euomendos eſſe pronuntiat; qui cum ſalutarem quodammodo ei potuiſſent præbere ſubſtantiam, auelli ab eius viſceribus maluerunt, tanto deteriores effecti illis, qui numquam ori Dominico illati ſunt, cibis, quanto id quod nauſea compellente proiicimus, odibilius deteſtamur. Quidquid enim frigidũ eſt, etiam ore noſtro ſuſceptum vertitur in calorem, & ſalutifera ſuauitate percipitur; quòd autem ſemel vitio pernicioſi teporis abiectum eſt, non dicam labiis admouere, ſed etiam eminus intueri ſine ingenti horrore non poſſumus. Rectiſſime ergo pronuntiatur eſſe deterior, quia faci-
al. conuerſionem lius ad ſalutarem † conuerſationem ac perfectionis faſtigium carnalis quis, id eſt, ſæcularis vel gentilis accedit, quàm is qui profeſſus monachum, nec tamen viam perfectionis arripiens ſecundum regulam diſciplinæ, ab illo ſemel ſpiritalis feruoris igne diſceſſit. Ille namq. corporalibus ſaltem vitiis humiliatus, atq. immundum ſe ſentiens contagione carnali, ad fontem veræ purificationis ac per-

fectio-

fectionis culmen, quandoq. compunctus, accurrit, & horreſcens illum in quo eſt infidelitatis gelidiſſimum ſtatum, ſpiritus ardore ſuccenſus, ad perfectionem facilius conuolabit. Nam qui ſemel, vt diximus, tepido exorſus initio monachi cœpit abuti vocabulo, nec tamen humilitate ac feruore quo debuit iter huius profeſſionis arripuit, infectus ſemel hac miſerabili lue, & in ea quodammodo reſolutus, nec ex ſeſe vlterius perfecta ſapere, nec alterius poterit monitis erudiri. Dicit enim in corde ſuo, ſecundum illam Domini ſententiàm: Quia diues ſum & locu- *Apoc.* 3. ples, & nullius egeo. Cui illud quoq. quod ſubſequitur cōſequenter aptabitur: Tu autem es miſer & miſerabilis, & *Ibid.* pauper & cæcus & nudus. in eo factus etiam ſæculari deterior, quòd nec miſerū ſe nec cæcum ac nudum, aut emēdatione dignum, vel egere monitis alicuius aut inſtitutione cognoſcit, & ob hoc nec exhortationem quidem vllā verbi ſalutaris admittit, non intelligens ipſo monachi ſe nomine prægrauari, ac deprimi opinione cunctorum, quā dum creditur ab omnibus ſanctus, & velut Dei famulus colitur, neceſſe eſt vt in futuro vehementiori iudicio pœnæq. ſubdatur. Poſtremo quid diutius immoramur in his quæ nobis experimento ſatis comperta ſunt ac probata? Frequenter enim vidimus de frigidis atq. carnalibus, id eſt, de ſæcularibus ac paganis, ad ſpiritalem perueniſſe feruorem; de tepidis atq. animalibus omnino non vidimus. Quos etiam per prophetam ita legimus Dominum deteſtari, vt ſpiritalibus viris atq. doctoribus præcipiatur, vt ab eis monendis docendiſq. diſcedant, & nequaquam velut in ſterili atq. infructuoſa terra noxiiſq. ſentibus occupata, ſemen verbi ſalutaris expendant, ſed vt contemnentes eam, nouam potius excolant terram, id eſt, erga paganos ac ſæculares omnem doctrinæ culturam ac verbi trāſferant ſalutaris inſtantiam, quod ita legitur: Hæc dicit Do- *Hier.* 4. minus viro Iuda & habitatoribus Hieruſalem: Nouate vobis noualem, & nolite ſerere ſuper ſpinas.

De male abrenuntiantibus. Cap. XX.

DEnique, quod pudet dicere, ita pleroſq. abrenuntiaſſe conſpicimus, vt nihil amplius immutaſſe de anterioribus vitiis ac moribus comprobentur, niſi ordinem tantummodo atq. habitum ſæcularem. Nam & acquirere pecunias geſtiunt, quas nec antea poſſederūt, vel certe quas

habuerunt retinere non deſinunt; aut (quod eſt lugubrius) etiam amplificare deſiderant, ſub hoc prætextu, quòd vel famulos ſuos ſemper exinde, vel fratres alere ſe debere iuſtum eſſe contendunt, vel certe ſub obtentu congregandi cœtus reſeruant, quem velut abbates inſtituere ſe poſſe præſumunt. Qui ſi in veritate viam perfectionis inquirerent, hoc potius tota virtute perficere niterentur, vt ſcilicet exuti non ſolum pecuniis, ſed etiam affectionibus priſtinis & diſtentionibus vniuerſis, ſemetipſos ſingulares ac nudos ita ſub ſeniorũ imperio collocarẽt, vt curã non modo aliorum nullam, ſed ne ſui quidem gererent. E contrario autem euenit, vt dum fratribus præeſſe feſtinãt, nunquam ſenioribus ipſi ſubiiciantur, & a ſuperbia inchoantes dum alios inſtituere cupiũt, nec diſcere ipſi, nec agere ea quæ ſunt docenda mereantur. Quibus neceſſe eſt, vt
Matth. 15. ſecundum Saluatoris ſententiam, cæci duces cæcorum effecti, pariter in foueam cadãt. Cuius ſuperbiæ licet vnum ſit genus, duplex tamen eius eſt ſpecies; vna quæ ſerietatẽ
al. emẽtitur grauitatemq. iugiter† imitatur, alia quæ effrænata libertate in cachinnos fatuos riſuſq. diſſoluitur. Et illa quidem taciturnitate congaudet, hæc vero dedignatur ſilentio coarctari, nec confunditur paſſim proloqui etiã res incongruas & ineptas, dum erubeſcit vel inferior ceteris vel indoctior iudicari. Alia ob elationem clericatus ambit officium, altera deſpicit, vtpote iudicans illud aut dignitati priſtinæ, aut vitæ, ac natalium ſuorum meritis incongruum vel indignum. Quarum quæ deterior pronuntianda ſit, vniuſcuiuſq. diſcutiat ac perpendat examen. Vnum ſane atq. idem inobedientiæ genus eſt, vel propter operationis inſtantiã, vel propter otij deſiderium ſenioris violare mandatum, tamq. diſpendioſum eſt pro ſomno quàm pro vigilantia monaſterij ſtatuta conuellere. Tantum deniq. eſt abbatis tranſire præceptum vt legas, quantum ſi contemnas vt dormias; nec alius ſuperbiæ fomes eſt pro ieiunio fratrem quàm pro refectione contemnere; niſi quòd pernicioſiora & a remediis longinquiora ſunt vitia quæ ſub ſpecie virtutũ & imagine ſpiritalium rerum videntur emergere, quàm illa quæ ex aperto pro carnali voluptate gignuntur. Hæc enim velut palam expoſiti ac manifeſti languores, & arguuntur comminus & ſanantur; illa vero dum ſub prætextu virtutum teguntur, incurata perdurant, & deceptos
quoſ-

quoſque periculoſius faciunt ac deſperatius ægrotare.

De his qui contemptis magnis, occupantur in paruis.

Cap. XXI.

NAm illud ridiculum qualiter exprimetur, quòd nonnullos poſt illum primæ renũtiationis ardorem, quo vel res familiares vel opes plurimas ac militiam ſæculi relinquentes, ſemetipſos ad monaſteria contulerunt, tanto cernimus ſtudio in his quæ penitus abſcidi non poſſunt, & quæ nequeunt in hoc ordine non haberi, quamuis parua viliaq. ſint, eſſe deuinctos, vt horum cura priſtinarum omnium facultatum ſuperet paſſionem? Quibus profectò non magnè proderit maiores opes ac ſubſtantias contempſiſſe, quia affectus earum ob quos illæ contemptæ ſunt, in res paruas atq. exiguas tranſtulerunt. Nam vitium cupiditatis & auaritiæ quod erga ſpecies pretioſas exercere non poſſunt, circa viliores materias retinentes, non abſcidiſſe ſed commutaſſe ſe probant priſtinam paſſionem. Nam nimia diligentia deuincti erga curã pſiathij, ſportellæ, vt ſagelli, codicis, mattæ, aliarumq. ſimilium rerum, quamuis viliſſimarum, eadem tamẽ qua antea libidine detinentur. Quæ etiam tanta æmulatione cuſtodiunt atq. defendunt, vt pro ipſis aduerſus fratrem commoueri, & (quod eſt turpius) etiam litigare non pudeat. In quibus adhuc ægritudine cupiditatis priſtinæ laborantes, hæc eadem quæ vſus corporis poſſidere monachum vel neceſſitas cogit, ſecundum numerum menſuramq; communem non ſunt habere contenti, in hoc quoq; ſui cordis auaritiã deſignantes, cum vel ea quibus vti neceſſe eſt, propenſius ſtudent habere quàm cæteri, vel excedentes diligentiæ modũ peculiarius ea attentiuſq. cuſtodiunt, & ab aliorum contrectatione defendunt, quæ vniuerſis fratribus debent eſſe communia. Quaſi vero differentia tantummodo metallorum, & non ipſa paſſio cupiditatis habeatur in noxa, & pro rebus quidem magnis iraſci non liceat, pro vilioribus vero hoc ipſum feciſſe ſine culpa ſit, & non idcirco pretioſiores abiecerimus materias, vt facilius diſceremus viliora contemnere. Quid enim differt, vtrũ quis perturbationem cupiditatis erga opes amplas atq; magnificas, an erga viliores exerceat ſpecies? niſi quòd in eo reprehenſibilior iudicandus eſt, quòd qui maxima ſpreuerit, mini-

al. ſaccelli

 mis

mis obligetur. Ideoq. perfectionem cordis abrenuntiatio iſta non obtinet; quia cum cenſum habeat pauperis, non abiicit diuitis voluntatem.

QVARTAE COLLATIONIS abbatis Danielis de concupiſcentia carnis & ſpiritus Finis.

COLLATIO QVINTA, QVAE EST SERAPIONIS, DE OCTO PRINCIPALIBVS VITIIS.

Aduentus noſter ad abbatis Serapionis cellam, & inquiſitio de generibus & impugnatione uitiorum. Cap. I.

IN illo cœtu antiquiſſimorum ſenum fuit vir nomine Serapion, apprime gratia diſcretionis ornatus, cuius collationem operæpretium reor litteris tradere. Ambientibus enim nobis vt de impugnatione vitiorum aliqua diſputaret, quibus origines eorum & cauſæ manifeſtius panderentur, ita exorſus eſt.

Narratio abbatis Serapionis de octo principalibus vitiis. Cap. II.

OCto ſunt principalia vitia, quæ humanum genus infeſtāt, id eſt, Primum Gaſtrimargia, quod ſonat ventris ingluuies. Secundum Fornicatio. Tertiū Philargyria, id eſt, auaritia ſiue amor pecuniæ. Quartum Ira. Quintum Triſtitia. Sextum Acedia, id eſt, anxietas ſiue tædium cordis. Septimum Cenodoxia, id eſt, iactantia ſeu' vana gloria. Octauum Superbia.

De duobus vitiorum generibus, & efficientia eorum quadripartita. Cap. III.

HOrum igitur vitiorum genera ſunt duo. Aut enim naturalia ſunt, vt Gaſtrimargia; aut extra naturam, vt Philargyria. Efficiẽtia vero quadripartita eſt. Quædã enim ſine actione carnali conſummari non poſſunt, vt eſt Gaſtrimargia & Fornicatio; quædam vero etiam ſine vlla corporis actione complentur, vt eſt Superbia & Cenodoxia; nonnulla commotionis ſuæ cauſas extrinſecus capiunt, vt eſt Philargyria & Ira; alia vero inteſtinis motibus excitantur, vt eſt Acedia atq. Triſtitia.

Recapitulatio de Gaſtrimargiæ & Fornicationis paſſione, & curatione earum. Cap. IV.

ET vt hæc eadem non ſolum diſputatione quantum poſſumus breui, ſed etiam ſcripturarum teſtimoniis manifeſtiora reddamus; Gaſtrimargia & Fornicatio cum naturaliter nobis inſint (nam nonnumquam etiam ſine vllo animæ incitamento ſolius inſtigatione ac pruritu carnis oriuntur) materia tamen vt cõſummentur egent extrinſecus, & ita in effectum corporali actione perueniunt. Vnuſquiſq. enim tentatur a propria concupiſcentia; deinde cõcupiſcentia cum fuerit concepta, parit peccatum: peccatũ vero cum fuerit conſummatum, generat mortem. Nam nec primus Adam per Gaſtrimargiam decipi potuit, niſi eſcæ materiam habens in promptu abuſus ea fuiſſet illicite: nec ſecundus ſine cuiuſdam materiæ illicitatione tentatur, cum dicitur ei: Si filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Fornicatio quoq. quòd non niſi per corpus perficiatur, omnibus patet, ita de hoc ſpiritu dicente Deo ad beatum Iob: Ecce virtus eius in lumbis, & poteſtas eius ſuper vmbilicum ventris. Ideoq. hæc ſpecialiter duo quæ miniſterio carnis explentur, extra illam ſpiritalem animæ curam, egent peculiarius etiam continentia corporali. Siquidem ad retundendos horum ſtimulos non ſufficit ſola mentis intentio (vt nonnumquam ſolet aduerſus iram ſeu triſtitiam ceteraſq. fieri paſſiones, quas etiam ſine vlla carnis afflictione ſola expugnare nouit mentis induſtria) niſi etiã caſtigatio corporalis acceſſerit; quæ ieiuniis, vigiliis, & cordis contritione perficitur; hiſq. fuerit remotio localis adiuncta, quia ſicut amborum vitio, id eſt, animæ & corporis generantur, ita ſuperari niſi vtriuſq. labore non pote-

Iacob. 1. *Gen. 3.* *Matth. 4.* *Iob. 40.*

poterunt. Et licet beatus Apoſtolus omnia vitia generaliter pronuntiauerit eſſe carnalia, ſiquidem inimicitias, & iras, atq. hæreſes, inter cetera carnis opera nūmerauerit; nos tamen ad illorum curationes atq. naturas diligentius colligēdas, duplici ea diuiſione diſtinguimus. Nam ex his quædam dicimus eſſe carnalia, quædam vero ſpiritalia: & illa quidem carnalia, quæ ſpecialiter ad fotum, & ad ſenſum pertinent carnis; quibus illa ita delectatur ac paſcitur, vt quietas etiam incitet mentes, inuitaſq. eas nōnumquam pertrahat ad ſuæ volūtatis aſſenſum. De quibus beatus Apoſtolus: In quibus, ait, & nos omnes aliquando conuerſati ſumus, in deſideriis carnis noſtræ facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filij iræ, ſicut & ceteri. Spiritalia vero dicimus, quæ inſtinctu animæ ſolius orta, non ſolum nihil voluptatis conferunt carni, ſed etiam grauiſſimis eam languoribus afficientia, miſerrimæ iucunditatis paſtu animam tātum nutriunt ægrotantem. Et idcirco hæc quidem ſimplici cordis indigent medicina; quæ autē carnalia ſunt, non niſi duplici, quemadmodum diximus, ad ſanitatem curatione perueniunt. Vnde puritati ſtudentibus plurimum confert, vt harum carnaliū paſſionū ipſas materias ſibi primitus ſubtrahant, quibus poteſt vel occaſio vel recordatio earundem paſſionum ægrotāti adhuc animæ generari. Neceſſe eſt enim vt morbo duplici duplex adhibeatur curatio. Nam corpori ne concupiſcentia in effectum tentet prorumpere, neceſſario effigies & materia illiciens ſubtrahenda eſt; & animæ nihilominus ne eam vel cogitatione concipiat, attentior meditatio ſcripturarum, & ſolicitudo peruigil ac remotio ſolitudinis vtiliter apponenda. In ceteris autem vitiis humana conſortia nihil obſunt, quinimmo etiā plurimum conferunt his qui carere eis in veritate deſiderāt; quia frequentia hominum magis arguuntur; & dum laceſſita maniſeſtantur crebrius, celeri medicina perueniunt ad ſalutem.

Galat. 5. *Epheſ. 2.*

Quomodo Dominus noſter ſolus abſq. peccato tentatus ſit.
Cap. V.

IDeoq. Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum Apoſtoli pronuntietur ſententia tentatus fuiſſe per omnia ſecundum ſimilitudinem noſtram, dicitur tamen: Abſq. peccato, id eſt, abſq. huius paſſionis contagio, nequaquam ſcilicet

Hebr. 4.

licet

licet aculeos cõcupiſcentiæ carnalis expertus, quibus nos
neceſſe eſt etiam ignorantes inuitoſq. compungi; quippe
cui nulla ineſſet ſimilitudo ſeminationis vel conceptionis
humanæ, ita rationem cõceptus eius archangelo nuntian
te: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi *Luc. 1.*
obumbrabit tibi. Ideoq. & quod naſcetur ex te ſanctum,
vocabitur filius Dei.

De ratione tentationis, qua a diabolo tentatus eſt Dominus. Cap. VI.

IN illis enim paſſionibus etiam ipſe tentari debuit, in-
corruptam imaginem Dei ac ſimilitudinem poſſidens,
in quibus & Adam tentatus eſt, cum adhuc in illa inuio-
lata Dei imagine perduraret, hoc eſt, Gaſtrimargia, Ceno
doxia, Superbia; non in quibus poſt præuaricationem mã
dati imagine Dei ac ſimilitudine violata, ſuo iam vitio
deuolutus inuoluitur. Gaſtrimargia namq. eſt qua inter-
dicti ligni præſumit edulium. Cenodoxia, qua dicitur: Ape *Gen. 3.*
rientur oculi veſtri. Superbia, qua dicitur: Eritis ſicut dij, *Ibid.*
ſcientes bonum & malum. In his tribus vitiis etiam Do-
minum Saluatorem legimus fuiſſe tentatum. Gaſtrimar-
gia, cum dicitur ei a diabolo: Dic vt lapides iſti panes *Matth. 4.*
fiant. Cenodoxia: Si filius Dei es, mitte te deorſum. Super- *Ibid.*
bia, cum oſtendens illi omnia regna mundi & eorum glo
riam, dicit: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadẽs adoraueris me: *Ibid.*
vt iiſdem quibus ille tentationum lineis eſt appetitus, nos
quoq. quemadmodum tẽtatorem vincere deberemus, ſuo
doceret exemplo. Ideoq. & ille Adam dicitur, & iſte Adã.
Ille primus ad ruinam & mortem; hic primus ad reſurre- *1. Cor. 15.*
ctionem & vitam. Per illum omne genus hominum con-
demnatur; per iſtum omne genus hominum liberatur. Ille *Gen. 2.*
de rudi atq. intacta fingitur terra; hic de Maria virgine *Luc. 1.*
procreatur. †Huius ergo vt ſuſcipere eum tẽtationes opor *al. Huiuſce-modi*
tuit, ita excedere neceſſarium †non fuit. Nec enim qui Ga
ſtrimargiam vicerat, poterat Fornicatione tentari, quæ ex *al. abeſt negatio*
illius abundantia ac radice procedit; qua ne ille quidem
primus Adam fuiſſet eliſus, niſi ante generatricem eius
paſſionẽ deceptus illecebris diaboli recepiſſet. Et ob hoc
filius Dei non abſolute in carne peccati veniſſe dicitur,
ſed in ſimilitudine carnis peccati; quia cum eſſet in eo ve *Rom. 8.*
ra caro, manducans ſcilicet, & bibens, & dormiens, cla-
uorum quoq. confixionem in veritate ſuſcipiens, pecca-

tum eius quod præuaricatione contraxit, verum non habuit, ſed imaginarium. Non enim ignitos aculeos concupiſcentiæ carnalis expertus eſt, qui etiam nolentibus nobis, natura iam adminiſtrante conſurgunt, ſed huius quandam ſimilitudinem, naturam participando ſuſcepit. Nam, cum omnia quæ officij noſtri ſunt in veritate compleret, & vniuerſas infirmitates geſtaret humanas, conſequenter huic quoq. paſſioni putatus eſt ſubiacere; vt per has infirmitates etiam condicionem huius quoq. vitii atq. peccati videretur in ſua carne portare. Deniq. in his eum tantummodo vitiis diabolus tentat, in quibus illum primum deceperat, conijciens hunc quoq. velut hominem ſimiliter in ceteris illudendum, ſi eum in illis, quibus priorem deiecerat, ſenſiſſet eliſum. Verum ei ſecundum iam morbum qui de radice principalis vitij pullularat, primo certamine confutatus inferre non potuit. Videbat enim nullatenus eum initialem cauſam huius ægritudinis ſuſcepiſſe, eratq. ſuperfluum ſperari ab eo fructum peccati, cuius eum ſemina vel radices nullo modo recepiſſe cernebat. Licet ſecundum Lucam, qui poſtremam tentationem illam
Luc. 4. ponit, qua dicitur: Si filius Dei es, mitte te deorſum; hæc Superbiæ paſſio poſsit intelligi, ita vt illa ſuperior quam
Matth. 4. Matthæus tertiam ponit, in qua iuxta prædictum Lucam Euangeliſtam, omnia ei regna mundi in puncto temporis oſtendens diabolus repromittit, accipiatur paſſio Philargyriæ: quòd ſcilicet poſt Gaſtrimargiæ victoriã, Fornicatione eum tentare non præualens ad Phylargyriam tran-
1. Tim. 6. ſierit, quam radicem eſſe malorum omnium nouerat; in qua iterum ſuperatus, nullum ei vitium ex his quæ ſequebantur eam auſus ingerere (quippe quæ nouerat de eius radice ac fomite pullulare) ad extremam Superbiæ tranſit paſsionem, qua nouerat etiam perfectos quoſq. deuictis omnibus vitiis poſſe pulſari: qua etiam vel ſeipſum cum eſſet vt lucifer, vel complures alios abſque vllo illicitamento præcedentium paſſionum, de cæleſtibus meminerat corruiſſe. Iuxta hunc ergo quem prædiximus ordinẽ, qui ab Euangeliſta Luca deſcribitur, etiam ipſa illicitatio & figura tentationum, quibus vel illum primum, vel iſtũ ſecundum Adam callidiſsimus aggreditur inimicus, ele-
Gen. 1. gantiſsime congruit. Illi namq. dicit: Aperientur oculi ve-
Matth. 4. ſtri: huic oſtendit omnia regna mũdi, & gloriam eorum.

Ibi dicit: Eritis ſicut dij; hic: Si filius Dei es.

De conſummatione Cenodoxiæ & Superbiæ ſine miniſterio corporali. Cap. VII.

ET vt de efficientiis ceterarum quoq; paſsionum, quarum narrationem intercidere nos expoſitio Gaſtrimargiæ vel Dominicæ tẽtationis neceſſario compulit, eodem quo propoſueramus ordine diſſeramus. Cenodoxia atq; Superbia etiam ſine vllo conſummari olent miniſterio corporali. In quo enim egent actione carnali, quæ pro conniuentia & voluntate ſola conquirendæ laudis & humanæ gloriæ conſequendæ abunde ruinam generant animæ captiuatæ? Aut quem effectum habuit corporalem prædicti luciferi illius antiqua ſuperbia, niſi quòd eam tãtummodo animo & cogitatione concepit, ita Propheta commemorante: Qui dicebas in corde tuo, in cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei ponam ſolium meum, aſcendam ſuper altitudinem nubium, ero ſimilis altiſsimo? Qui ſicut huius ſuperbiæ neminem habuit incentorem, ita ei conſummationem criminis ruinæq. perpetuæ cogitatio ſola perfecit; & quidem cum affectatæ tyrannidis nulla fuerint opera ſubſecuta. *Eſai. 14.*

De Philargyria, quod extra naturam ſit; & quid interſit inter ipſam & naturalia vitia. Cap. VIII.

PHilargyria & Ira licet non ſint vnius naturæ, (nã prior extra naturam eſt, ſequens vero originale videtur in nobis ſeminarium poſsidere,) ſimili tamen oriuntur modo; extrinſecus ſiquidem cauſas commotionis plerumque concipiunt. Etenim frequenter hi qui adhuc infirmiores ſunt, vel irritatione, vel inſtinctu quorundam, in hæc ſe corruiſſe vitia cõqueruntur, ac præcipitatos ſe vel ad Iracundiam vel ad Philargyriam aliorum prouocatione, cauſantur. Quòd autem extra naturam ſit Philargyria, hinc liquido peruidetur, quia nec originale probatur in nobis habere principium, nec de materia concipitur quæ pertingit ad animæ vel carnis participationem, vitæq. ſubſtantiam. Nihil enim ad vſum vel neceſsitatem naturæ communis præter eſcam quotidianam ac potum certum eſt peruenire; reliquæ vero vniuerſæ materiæ quantolibet ſtudio atq. amore ſeruentur, alienæ tamen ab humana indigentia etiam vſu vitæ ipſius approbantur, ideoq; hoc veſut extra naturam exiſtens non niſi tepidos ac male fun-

datos monachos pulſat. Quæ autem naturalia ſunt, etiam probatiſsimos monachorum & quidem in ſolitudine commorantes attentare non deſinunt. Et intantum hoc veriſsimum comprobatur, vt etiam gentes nonnullas ab hac paſſione, id eſt Philargyria, liberas omnimodis agnoſcamus, quia nequaquam vitij huius ægritudinem vſu & conſuetudine receperunt; illum quoque priorem mundum qui ante diluuium fuit, diutiſſime concupiſcentiæ huius rabiem credimus ignoraſſe. Quæ etiam in vnoquoque noſtrum recte abrenuntiante ſine vllo labore probatur extingui, cum ſcilicet vniuerſis quis ſubſtantiis abiectis, ita expetierit cœnobij diſciplinam, vt ex eis ne vnum quidem denarium ſibimet ſupereſſe patiatur. Cuius rei teſtes multa hominum milia poſſumus inuenire, qui cum ſub momento breuiſſimo diſperſis omnibus facultatibus ſuis ita hanc eradicauerint paſſionem, vt ne tenuiter quidem ab ea pulſentur vlterius; nihilominus omni tempore contra Gaſtrimargiam pugnantes, niſi ingenti circumſpectione cordis & abſtinentia corporis dimicarint, ſecuri eſſe non poſſunt.

Quod Triſtitia & Acedia nulla prouocatione extrinſecus generentur, ſicut alia vitia. Cap. IX.

TRiſtitia & Acedia nulla, quemadmodum ſuperiora diximus, accedente extrinſecus prouocatione generari ſolent. Nam ſolitarios † quoq. & in eremo conſtitutos, nulliq. humano commixtos conſortio, frequenter atque amariſſime vexare noſcuntur: quod eſſe veriſſimum quiſque fuerit in ſolitudine commoratus, & pugnas hominis interioris expertus, ipſis experimentis perfacile comprobabit.

al. quoſq.

De ſex vitiorum concordia, & duorum ab eis diſſidentium cognatione. Cap. X.

HAec igitur octo vitia licet diuerſos ortus ac diſſimiles efficientias habeant, ſex tamen priora, id eſt, Gaſtrimargia, Fornicatio, Philargyria, Ira, Triſtitia, Acedia, quadam inter ſe cognatione, &, vt ita dixerim, concatenatione connexa ſunt, ita vt prioris exuberantia ſequentis efficiatur exordium. Nam de abũdantia Gaſtrimargiæ Fornicationem, de Fornicatione Philargyriam, de Philargyria Iram, de Ira Triſtitiam, de Triſtitia Acediam neceſſe eſt pullulare; ideoq. ſimili contra hæc modo atq. eadem ra-

tione pugnandum eſt, & a præcedentibus ſemper aduerſus ſequentia oportet nos inire certamina. Facilius enim cuiuſlibet arboris noxia latitudo ac proceritas exareſcit, ſi antea radices eius quibus innititur, vel nudatæ fuerint vel ſuccisæ. Et infeſtantes humores aquarum continuo ſiccabuntur, cum generator earum fons ac profluentes venæ ſolerti induſtria fuerint obturatæ. Quamobrem vt Acedia vincatur, ante Triſtitia ſuperanda eſt; vt Triſtitia propellatur, Ira prius extrudenda eſt; vt extinguatur Ira, Philargyria calcanda eſt; vt euellatur Philargyria, Fornicatio compeſcenda eſt; vt Fornicatio ſubruatur, Gaſtrimargiæ vitiũ eſt caſtigandum. Reſidua vero duo, id eſt, Cenodoxia, & Superbia, ſibi quidem ſimiliter illa qua de ſuperioribus vitiis diximus ratione iunguntur, ita vt incrementum prioris ortus efficiatur alterius. Cenodoxiæ enim exuberantia Superbiæ fomitem parit. Sed ab illis ſex prioribus vitiis penitus diſſident, nec ſimili cum eis ſocietate fœderantur. Siquidem non ſolum nullam ex illis occaſionem ſuæ generationis accipiunt, ſed etiam contrario modo atq. ordine ſuſcitantur. Nam illis euulſis hæc vehementius fructificãt, & illorum morte viuacius pullulant atq. ſuccreſcunt. Vnde etiam diuerſo modo ab his duobus vitiis impugnamur. In vnumquodq. enim illorum ſex vitiorum tunc incidimus, cum a præcedentibus eorum fuerimus eliſi; in hæc vero duo, victores, & vel maxime poſt triumphos periclitamur incurrere. Omnia igitur vitia quemadmodum incremento præcedentium generantur, ita illorum diminutione purgantur. Et hac ratione vt Superbia poſſit excludi, Cenodoxia eſt præfocanda. Et ita ſemper prioribus ſuperatis, ſequentia conquieſcent, & extinctione præcedentium, reſiduæ paſſiones abſq. labore marceſcent. Et licet hæc quæ prædiximus octo vitia, illa qua commemorauimus ratione inuicem ſibi connexa atq. permixta ſint, ſpecialius tamen in quattuor coniugationes & copulas diuiduntur. Gaſtrimargiæ namq. Fornicatio peculiari conſortio fœderatur; Philargyria Iræ; Triſtitiæ Acedia, Cenodoxiæ Superbia familiariter coniugatur.

De origine & qualitate vniuſcuiuſq. vitij. Cap. XI.

ET vt ſingillatim nunc de vniuſcuiuſq. vitij generibus diſputemus, Gaſtrimargiæ genera ſunt tria. Primum, quod ad refectionem perurget monachum ante horã ſta-

tutam ac legitimam feſtinare. Secundum, quod expletione ventris & quarumlibet eſcarũ voracitate lætatur. Tertium, quod accuratiores & delicatiſſimos deſiderat cibos. Quæ tria non leui diſpendio monachum feriunt, niſi ab omnibus iſtis pari ſtudio atq. obſeruantia ſemetipſum expedire contenderit. Nam quemadmodum abſolutio ieiunij ante horam canonicam nullatenus præſuméda eſt, ita & ventris ingluuies & eſcarum ſumptuoſa atq. exquiſita præparatio ſimiliter amputanda. Ex his enim tribus cauſis diuerſæ ac peſsimæ valitudines animæ procreantur. Nam de prima monaſterij odium gignitur, atq. exinde horror, & intolerantia eiuſdem concreſcit, quam ſine dubio mox diſceſsio aut fuga velociſſima ſubſequetur. De ſecunda igniti luxuriæ & libidinis aculei ſuſcitantur. Tertia etiam inextricabiles Philargyriæ laqueos nectit ceruicibus captiuorum, nec aliquando monachum ſinit perfecta Chriſti nuditate fundari. Cuius nobis paſſionis ineſſe veſtigia, iſto quoq. deprehendimus indicio, cum forte ad refectionem detenti ab aliquo fratrum, contenti non ſumus eo ſapore cibos ſumere, quo ab exhibente conditi ſunt, ſed quiddam ſuperfundi eis vel adiici importuna atque effrænata poſcimus libertate. Quod fieri penitus non oportet, tribus de cauſis. Primo, quia mens monachi ſemper debet in omni tolerantiæ ac parcitatis exercitatione

Philip. 4. verſari, &, ſecundum Apoſtolum, diſcere in quibus eſt ſufficiẽs eſſe: nullatenus enim poterit vel occulta vel maiora corporis deſideria refrænare, quiſquis deguſtatione modicæ inſuauitatis offenſus, ne ad momentum quidem delicias gutturis ſui valuerit caſtigare. Secundo, quòd nõnumquam euenit vt ad horam deſit illa ſpecies quæ poſtulatur a nobis, & verecundiam neceſsitati vel frugalitati ſuſcipientis incutimus, publicantes ſcilicet paupertatẽ eius quam ſoli Deo cognitam eſſe maluerat. Tertio, quòd interdum ſolet ſapor ille quem nos adiici poſcimus, aliis diſplicere, & inuenimur iniuriam multis, dum noſtræ gulæ ac deſiderio ſatisfacere cupimus, irrogare: propter quod omnimodis hæc in nobis eſt caſtiganda libertas. Fornicationis genera ſunt tria. Primum, quod per commixtionem ſexus vtriuſq. perficitur. Secundum, quod abſq. femineo

Gen. 38. tactu, pro quo Onan patriarchæ Iudæ filius a Domino percuſſus legitur, quod in ſcripturis ſanctis immunditia

nun-

nuncupatur, ſuper quo Apoſtolus: Dico autem innuptis & viduis, bonum eſt illis ſi ſic permaneant ſicut & ego: quòd ſi ſe non continent, nubant. melius eſt enim nubere quàm vri. Tertium, quod animo ac mente concipitur. de quo Dominus in Euãgelio: Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Quæ tria genera beatus Apoſtolus pari modo extinguenda pronuntians: Mortificate, inquit, membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem &c. Et iterum ad Epheſios de duobus: Fornicatio autem & immunditia nec nominetur in vobis. Et iterum: Illud autem ſcitote, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet hereditatem in regno Chriſti & Dei. Quæ tria vt a nobis pari obſeruatione caueantur, ſimilis nos eorum a regno Chriſti atq. vna deterret excluſio. Philargyriæ genera ſunt tria. Primum, quod renuntiantes diuitiis ac facultatibus ſuis ſpoliari non ſinit. Secundum, quod ea quæ a nobis diſperſa ſunt vel indigentibus diſtributa, reſumere nos maiori cupiditate perſuadet. Tertium, quod ea quæ ne antea quidem poſſedimus, deſiderari acquirive compellit. Iræ genera ſunt tria. Vnum, quod exardeſcit intrinſecus, quod Græcè θυμὸς dicitur. Aliud, quod in verbum & opus effectúq. prorumpit, quod ὀργὴ nuncupatur, de quibus & Apoſtolus: Nunc autem deponite, inquit, & vos omnia, iram, indignationem. Tertium, quod non vt ille feruor ad horam digeritur, ſed per dies & tempora reſeruatur, quæ μῆνις dicitur. Quæ omnia æquali ſunt a nobis horrore damnãda. Triſtitiæ genera ſunt duo. Vnum, quod vel iracundia deſinente, vel de illato dãno, ac deſiderio præpedito caſſatoq. generatur. Aliud, quod de irrationabili mentis anxietate ſeu deſperatione deſcendit. Acediæ genera ſunt duo. Vnũ, quod ad ſomnum præcipitat æſtuantes; aliud quod cellam deſerere ac fugere cohortatur. Cenodoxia licet multiformis ac multiplex ſit, & in diuerſas ſpecies diuidatur, genera tamen eius ſunt duo. Primum, quo pro carnalibus ac manifeſtis extollimur rebus; ſecundum, quo pro ſpiritalibus & occultis deſiderio vanæ laudis inflamur.

1. Cor. 7.
Matth. 5.
Coloſ. 3.
Epheſ. 5.
Ibid.
Coloſ. 3.

In quo ſit vtilis Cenodoxia. Cap. XII.

VNa re tamen Cenodoxia vtiliter ab incipiẽtibus aſſumitur, ab his dumtaxat qui adhuc vitiis carnalibus

inſtigātur, vt verbi gratia, ſi illo tempore quo Fornicationis ſpiritu perurgentur, mente conceperint vel ſacerdotalis officij dignitatem, vel opinionem cunctorum qua ſancti & immaculati eſſe creduntur, & ita immundos concupiſcētiæ ſtimulos quaſi turpes atq. indignos vel exiſtimationi ſuæ vel illi ordini iudicantes, hac ſaltem contemplatione declinent, minore malo id quod maius eſt retundentes. Satius eſt enim Cenodoxiæ vitio quēq. pulſari, quàm incidere in fornicationis ardorem, vnde reparari aut non valeat, aut vix valeat poſt ruinam. Quem ſenſum ex perſo-
Eſai. 48. na Dei vnus prophetarum eleganter expreſſit, dicens: Propter me longe faciam furorem meum, & laude mea infrænabo te ne intereas. id eſt, vt dum Cenodoxiæ laudibus cōpediris, nequaquam ad inferni profunda procurras; & irreuocabiliter mortalium peccatorum conſummatione mergaris. Nec mirum tantam paſſioni huic ineſſe virtutem, vt irruentem quempiam in fornicationis labem valeat refrænare, cum ſit multorum experimentis ſæpiſſime comprobatum, quòd ita eum quem ſemel veneni ſui peſte corruperit, infatigabilē reddat, vt faciat ab eo ne biduana quidem ieiunia vel triduana ſentiri. Quod etiam nonnullos in hac eremo frequenter nouimus fuiſſe confeſſos, ſe in cœnobiis Syriæ conſtitutos, quinis diebus refectionem cibi
al. tunc ſine labore toleraſſe, † nunc autem tanta ſe fame ab hora tertia perurgeri, vt vſq. nonam vix queant quotidiana differre ieiunia. Super qua re pulchre abbas Macarius cuidā percunctanti cur ſame ab hora tertia in eremo pulſaretur, qui in cœnobio hebdomadibus integris refectionem ſæpe contemnens non ſenſiſſet eſuriem, reſpondit: Quia nullus eſt hic ieiunij tui teſtis, qui te ſuis laudibus nutriat atque ſuſtentet; ibi autem te digitus hominum & Cenodoxiæ refectio ſaginabat. Huius autem rei figura qua diximus ſuperueniente Cenodoxia vitium Fornicationis excludi, pul-
4. *Reg.* 24. chre ſatis in Regnorum libro ac ſignanter exprimitur, vbi populum Iſraelem a Nechao rege Aegypti captiuatum aſcendens Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum de finibus Aegypti ad ſuam tranſtulit regionem, non ſcilicet vt eos libertati priſtinæ & genitali reſtitueret regioni, ſed vt a ſuis abduceret terris, longius aſportandos quàm in terra Aegypti fuerant captiuati. Quæ figura in hoc quoq. competenter aptabitur. Licet enim tolerabilius ſit Cenodoxiæ quàm

Fornicationis vitio deſeruire, difficilius tamen a Cenodoxiæ dominatione diſceditur. Quodammodo enim longiore itineris ſpatio captiuus abductus laborioſius ad genitale ſolum & libertatem priſtinam reuertetur; meritoque ad eum increpatio illa prophetica dirigetur: Quare inueteratus es in terra aliena? Recte ſiquidem inueteratus dicitur in terra aliena, quiſquis a terrenis vitiis non renouatur. Superbiæ genera ſunt duo. Primum, carnale: ſecundum ſpiritale, quod etiam pernicioſius eſt. Illos namq. ſpecialius impugnat quos in quibuſdam virtutibus profeciſſe repererit. Baruc. 3. al. reuocatur

De varia oppugnatione omnium vitiorum. Cap. XIII.

HAec igitur octo vitia cum omne hominũ genus pulſent, non tamen vno modo impetunt cunctos. In alio namq. ſpiritus Fornicationis locum obtinet principalem, in alio ſuperequitat Furor, in alio Cenodoxia vindicat tyrannidem, in alio arcem Superbia tenet. Et cum cõſtet omnes ab omnibus impugnari, diuerſo tamen modo & ordine ſinguli laboramus.

De inſtituendo aduerſum vitia certamine ſecundum ipſorum infeſtationem. Cap. XIV.

QVamobrem ita nobis aduerſus hæc arripienda ſunt prælia, vt vnuſquiſq. vitium quo maxime infeſtatur explorans, aduerſus illud arripiat principale certamen, omnem curam mentis ac ſolicitudinem erga illius impugnationem obſeruationemq. defigens, aduerſus illud quotidiana ieiuniorum dirigens ſpicula, cõtra illud cunctis momentis cordis ſuſpiria crebraq. gemituum tela contorquens, aduerſus illud vigiliarum labores ac meditationes ſui cordis impendens, indeſinentes quoq. orationum fletus ad Dominum fundens, & impugnationis ſuæ extinctionẽ ab illo ſpecialiter ac iugiter poſcens. Impoſſibile namq. eſt de qualibet paſſione triumphum quempiam promereri, priuſquam intellexerit induſtria vel labore proprio victoriam certaminis ſemet obtinere non poſſe, cum tamen vt valeat emundari, neceſſe ſit eum die noctuque in omni cura & ſolicitudine permanere. Cumque ſe ab ea ſenſerit abſolutum, rurſum latebras ſui cordis ſimili intentione perluſtret, & excipiat ſibi quam inter reliquas perſpexerit diriorem, atq. aduerſus eã ſpecialius omnia ſpiritus arma commoueat, & ita ſemper validioribus Deu. 7. Deut. 8.

ſupe-

ſuperatis celerem de reſiduis habebit facilemq. victoriã, quia & mens triumphorum proceſſu reddetur fortior, & infirmior pugna ſuccedens promptiorem ei prouentum faciet prœliorum, vt fieri ſolet ab his qui coram regibus mũdi huius omnigenis congredi beſtiis, præmiorum cõtemplatione conſueuerunt, quod ſpectaculi genus vulgo pancarpum nuncupatur. Hi, inquam, feras quaſcumq. fortiores robore, vel feritatis rabie conſpexerint diriores, aduerſus eas primæ congreſſionis certamen arripiunt, quibus extinctis, reliquas quæ minus terribiles minuſq. vehementes ſunt, exitu faciliore proſternunt. Ita & vitiis ſemper robuſtioribus ſuperatis, atq. infirmioribus ſuccedentibus, parabitur nobis abſq. vllo diſcrimine perfecta victoria. Nec tamen putandum, quod principaliter quis contra vnum dimicans vitium, & velut incautus aliorum tela proſpiciẽs, inopinato ictu facilius valeat ſauciari; quod nequaquam fiet. Impoſſibile namq. eſt eum qui pro cordis ſui emundatione ſolicitus erga impugnationem vitij cuiuſlibet intentionem ſuæ mentis armauerit, aduerſus cetera quoq. vitia generalem quendam horrorem & cuſtodiam ſimilẽ non habere. Quo enim modo vel de illa qua abſolui deſiderat paſſione merebitur obtinere victoriam, qui ſe indignum purgationis præmio aliorum facit contagio vitiorum? Sed cum principalis noſtri cordis intentio, velut ſpecialem ſibi pugnam aduerſus vnam exceperit paſſionem, pro ipſa orabit attentius, peculiari ſolicitudine ac ſtudio ſupplicans, vt eam diligentius obſeruare, & per hoc celerem mereatur obtinere victoriam. Hunc namq. nos ordinem prœliorum exercere debere, nec tamen de noſtra virtute confidere, etiam legiſlator his docet verbis: Nõ timebis eos, quia Dominus Deus tuus in medio tui eſt. Deus magnus & terribilis, ipſe conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim atq. per partes. Non poteris delere eas pariter, ne forte multiplicentur contra te beſtiæ terræ. Dabitq. eos Dominus Deus tuus in conſpectu tuo, & interficiet illos donec penitus deleantur.

Pancarpũ, ſpectaculi genus.

Deut. 7.

Nihil nos poſſe aduerſum vitia ſine auxilio Dei, nec debere nos in eorum extolli victoria. Cap. XV.

Deut. 8.

SEd neq. debere nos in eorum extolli victoria ſimiliter admonet: Ne poſtquam comederis, inquit, & ſatiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habue-

habuerisq. armenta boum, & ouium greges, argenti & auri, cunctarumq; rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiſcaris Domini Dei tui qui eduxit te de terra Aegypti, de domo ſeruitutis, & ductor tuus fuit in ſolitudine magna atq. terribili. Salomon quoq. in Prouerbiis: Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari; in ſupplantatione autem eius noli extolli, ne videat Dominus & non placeat ei, & auertat iram ſuam ab eo: id eſt, ne perſpiciens elatioñe cordis tui ab eius impugnatione diſcedat, & incipias derelictus ab eo rurſus ab illa quam per Dei gratiam ante ſuperaueras paſſione vexari. Non enim oraſſet Propheta, dicens: Ne tradas Domine beſtiis animam confitentem tibi; niſi ſciſſet propter inflationem cordis quoſdam vt humilientur, eiſdem rurſum vitiis quæ vicerant, tradi. Quamobrem certos nos eſſe cõuenit, tam ipſis rerum experimentis quàm innumeris ſcripturæ teſtimoniis eruditos, noſtris nos viribus, niſi Dei ſolius auxilio fulciamur, tãtos hoſtes ſuperare nõ poſſe, & ad ipſum quotidie ſummam victoriæ noſtræ referre debere; ita ſuper hoc quoque per Moſen Domino commonente: Ne dicas in corde tuo, cum deleuerit eas Dominus Deus tuus in conſpectu tuo: Propter iuſtitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hanc poſſiderem, cum propter impietates ſuas iſtæ deletæ ſint nationes. Neq. enim propter iuſtitias tuas & æquitatem cordis tui tu ingrederis vt poſſideas terras earum, ſed quia illæ egerũt impie, te introeunte deletæ ſunt. Rogo quid apertius potuit dici contra perniciosam opinionem eorum, præſumptionemq. noſtrã qua totum quod agimus, vel libero arbitrio, vel noſtræ volumus induſtriæ deputare? Ne dicas, inquit, in corde tuo, cum deleuerit eas Dominus Deus tuus in conſpectu tuo: Propter iuſtitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hanc poſſiderem. Nonne his qui oculos animæ reſeratos, & aures habẽt ad audiendum, euidenter expreſsit: Cum tibi, inquiẽs, proſpere vitiorum carnalium bella ſucceſſerint, & videris te de ipſorum cœno & cõuerſatione mundi iſtius liberatum, non tuæ id virtuti nec ſapientiæ, prouentu pugnæ atque victoriæ inflatus, adſcribas, credens te propter labores & ſtudium tuum, & arbitrij libertatẽ, de ſpiritalibus nequitiis vel carnalibus vitiis obtinuiſſe victoriam. Quibus proculdubio in nullo penitus prævalere potuiſſes, niſi te Domi-

Prou. 24. *ſec. lxx.*

Pſal. 73.

Deut. 9.

Ibid.

Domini communiſſet ac protexiſſet auxilium.

De ſignificatione ſeptem gentium quarum Iſrael accepit terras, & quare alibi ſeptem & alibi multæ gentes eſſe dicantur. Cap. XVI.

HAe ſunt ſeptem gentes quarum terras egreſſis ex Aegypto filiis Iſrael daturum ſe Dominus repromiſit.
1. Cor. 10. tit. Quæ omnia ſecundum Apoſtolum cum in figura contingerent illis, ad noſtram commonitionem ſcripta debe-
Deut. 7. mus accipere. Ita enim dicitur: Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quam poſſeſſurus ingrederis, & deleuerit gentes multas corã te, Ethæum & Gergeſæum & Amorrhæum & Chananæũ & Pherezæum & Euæum & Iebuſæum, ſeptem gentes multo maioris numeri quàm tu es, & robuſtiores te, tradideritq. eas Dominus tibi, percuties eas vſq. ad internecionem. Quòd vero multo maioris numeri eſſe dicuntur, hæc eſt ratio, quia plura ſunt vitia quàm virtutes. Et ideo in catalogo quidem dinumerantur ſeptem nationes, in expugnatione vero earum ſine nu-
Ibid. meri adſcriptione ponuntur. Ita enim dicitur: Et deleuerit gẽtes multas coram te. Numeroſior enim eſt quàm Iſrael, carnalium paſſionum populus, qui de hoc ſeptenario fomite vitiorum ac radice procedit. Exinde enim pullulant homicidia, contentiones, hæreſes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, comeſſationes, ebrietates, detractiones, ludicra, turpiloquia, mendacia, periuria, ſtultiloquia, ſcurrilitas, inquietudo, rapacitas, amaritudo, clamor, indignatio, contemptus, murmuratio, tentatio, deſperatio, multaq. alia quæ commemorare perlongum eſt. Quæ cum a nobis leuia iudicentur, quid de illis Apoſtolus ſenſerit, vel quam
1. Cor. 10. ſuper his ſententiam tulerit, audiamus: Neq. murmurauer itis, inquit, ſicut quidam illorum murmurauerunt, & pe-
Ibid. rierunt ab exterminatore. Et de tentatione: Neq. tentemus Chriſtum, ſicut quidam illorum tentauerunt, & a ſerpen-
Prou. 20. tibus perierunt. De detractione: Noli diligere detrahere,
ſec. LXX. ne eradiceris. Et de deſperatione: Qui deſperantes ſemetip
Epheſ. 4. ſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem omnis erroris, in immunditiam. Quòd vero clamor, ſicut ira & indignatio & blaſphemia condemnetur, eiuſdem Apoſtoli vo
Ibid. cibus manifeſtiſſime perdocemur, ita præcipientis: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur a vobis, cum omni malitia; aliaq. complura

his

his ſimilia. Quæ cum ſint multo maioris numeri quàm vir tutes, deuictis tamẽ illis octo principalibus vitiis, ex quorum natura eas certum eſt emanare, omnia protinus conquieſcunt, ac perpetua pariter cum his internecione delentur. De Gaſtrimargia namq. naſcũtur comeſſationes, ebrietates. De Fornicatione, turpiloquia, ſcurrilitas, ludicra, ac ſtultiloquia. De Philargyria, mendacium, fraudatio, furta, periuria, turpis lucri appetitus, falſa teſtimonia, violentia, inhumanitas ac rapacitas. De Ira, homicidium, clamor & indignatio. De Triſtitia, rãcor, puſillanimitas, amaritudo, deſperatio. De Acedia, otioſitas, ſomnolentia, importunitas, inquietudo, peruagatio, inſtabilitas mentis & corporis, verboſitas, curioſitas. De Cenodoxia, contentiones, hæreſes, iactãtia, ac præſumptio nouitatum. De Superbia, cõtẽptus, inuidia, inobedientia, blaſphemia, murmuratio, detractio. Quòd autem hæ peſtes etiam robuſtiores ſint, manifeſte naturæ ipſius impugnatione ſentimus. Fortius enim militat in membris noſtris oblectatio carnalium paſſionum, quàm ſtudia virtutum, quæ non niſi ſumma contritione cordis & corporis acquiruntur. Si autem & illas innumerabiles hoſtium cateruas ſpiritalibus oculis contempleris, quas beatus Apoſtolus enumerat, dicens: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus: & illud quod de viro iuſto in nonageſimo dicitur Pſalmo: Cadent a latere tuo mille, & decem milia a dextris tuis; liquido peruidebis, quòd multo maioris ſint numeri & validiores quàm nos, carnales ſcilicet atque terreni, quippe cum illis ſpiritalis atque aerea conceſſa ſubſtantia ſit. *Epheſ. 6.* *Pſal. 90.*

Interrogatio de comparatione ſeptem gentium & octo vitiorum. Cap. XVII.

GERMANVS.

QVomodo igitur octo ſunt vitia quæ nos impugnant, cum per Moſen ſeptem ſint gentes dinumeratæ quæ aduerſantur Iſraeli, vel quemadmodum terras vitiorum commodum nobis eſt poſſidere?

Reſponſio, quomodo ſecundum octo vitia octo gentium numerus impleatur. Cap. XVIII.

SERAPION.

OCto eſſe principalia vitia quæ impugnant monachũ, cunctorũ abſoluta ſentẽtia eſt. Quæ figuraliter ſub gẽ

tium

tium vocabulo nominata, idcirco nunc omnia non ponuntur, eo quòd egreſſis de Aegypto, & liberatis ab vna gente validiſſima, id eſt Aegyptiorum, Moſes vel per ipſum
Deut. 7. Dominus in Deuteronomio loquebatur. Quæ figura in nobis quoq. rectiſſime ſtare deprehenditur, qui de ſæculi laqueis expediti, Gaſtrimargiæ, id eſt, ventris vel gulæ vitio caruiſſe cognoſcimur. Et habemus iam cõtra has reſiduas ſeptẽ gentes ſimili ratione conflictũ, prima ſcilicet quæ iã deuicta eſt minime cõputata. Cuius etiã terra in poſſeſſionẽ Iſraeli non datur, ſed vt deſerat eã perpetuo, & egrediatur ab ea, Domini præceptione ſancitur. Et idcirco ita ſunt moderanda ieiunia, vt non neceſſe ſit per immoderationẽ continentiæ, quæ defectione carnis vel infirmitate contracta eſt, reuerti rurſus ad Aegyptiorum terram, id eſt, priſtinã gulæ & carnis concupiſcentiã, quam cum mundo huic abrenuntiaremus, abiecimus. Quod figuraliter illi perpeſſi ſunt, qui egreſſi in ſolitudinem virtutum, rurſus deſiderauerunt ollas carnium ſuper quas ſedebant in Aegypto.
Exod. 3. *Exod. 16.* *Num. 11.*

Cur vna gens quidem deſeri, ſeptem vero iubeantur extingui. Cap. XIX.

QVod autem illa gens in qua nati ſunt filij Iſrael, non penitus extingui, ſed tantummodo deſeri eius terra præcipitur, hæ vero ſeptem vſq. ad internecionem iubentur extingui, hæc ratio eſt, quia quantolibet ardore ſpiritus ſuccenſi eremum virtutum fuerimus ingreſſi, vicinitate ac miniſterio Gaſtrimargiæ & quodammodo quotidiano eius commercio nequaquam carere poterimus. Semper enim in nobis edulij & eſcarum vt ingenitus ac naturalis viget affectus, licet amputare ſuperfluos eius appetitus ac deſideria feſtinemus, quæ ſicut per omnia deleri nõ poſſunt, ita debent quadam declinatione vitari. De hac
Rom. 13. enim dicitur: Et carnis curam ne feceritis in deſideriis. Dũ huius ergo curæ quam præcipimur non per omnia abſcidere, ſed abſq. deſideriis exhibere, retinemus affectum, euidenter Aegyptiam nationem non extinguimus, ſed ab ipſa quadam diſcretione ſeparamur, non de ſuperfluis ſeu lautioribus epulis cogitantes, ſed ſecundum Apoſtolum, vi-
1. Tim. 6. ctu quotidiano indumentoq. contenti. Quod ita figuraliter etiam in lege mandatur: Non abominaberis Aegy-
Deut. 23. ptium, quia fuiſti incola in terra eius. Neceſſarius enim victus corpori, non ſine ipſius pernicie vel animæ ſcelere

dene-

denegatur. Illarum vero ſeptem perturbationum velut omnimodis noxiarum, de receſſibus animæ noſtræ penitus exterminandi ſunt motus. De his enim ita dicitur: Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur a vobis, cum omni malitia. Et iterum: Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas. Poſſumus ergo horum quæ naturæ ſuperinducta ſunt radices abſcidere vitiorum, vſum vero Gaſtrimargiæ nequaquam valebimus amputare. Non enim poſſumus quantumlibet profecerimus, id non eſſe quod naſcimur. Quod ita eſſe tam noſtra qui ſumus exigui, quàm omnium perfectorum vita & conuerſatione monſtratur; qui cum reliquarum paſſionum reciderint ſtimulos, atq. eremum toto mentis feruore & corporis experierint nuditate, nihilominus quotidiani victus prouidentia & annui panis præparatione, nequeunt liberari.

Ephes. 4.

Ephes. 5.

De natura Gaſtrimargiæ ad ſimilitudinem aquilæ comparatæ. Cap. XX.

HVius paſſionis figura, qua neceſſe eſt quamuis ſpiritalem ſummumq. monachum coartari, proprie ſatis aquilæ ſimilitudine deſignatur. Quæ cum excelſiſſimo volatu vltra nubium fuerit altitudinem ſublimata, ſeſeq. ab oculis cunctorum mortalium, ac a facie terræ totius abſconderit, rurſus ad vallium ima ſubmitti, & ad terrena deſcendere, ac morticinis cadaueribus implicari, ventris neceſſitate compellitur. Quibus manifeſtiſſime comprobatur Gaſtrimargiæ ſpiritum nequaquam poſſe, vt cetera vitia, reſecari, vel per omnia ſemel extingui, ſed aculeos eius ac ſuperfluos appetitus virtute animi retundi tantum, ac cohiberi.

De perſeuerantia Gaſtrimargiæ aduerſus philoſophos diſputata. Cap. XXI.

NAm huius vitij naturam quidam ſenum cum philoſophis diſputans, qui eum pro ſimplicitate Chriſtiana velut ruſticum crederent fatigandum, ſub hoc problematus figurans colore eleganter expreſſit. Multis, inquit, creditoribus pater meus me reliquit obnoxium, ceteris ad integrum ſoluens, ab omni ſum eorum conuentionis moleſtia liberatus, vni ſatisfacere quotidie ſoluendo non poſſum. Cumq. illi ignorantes vim propoſitæ quæſtionis, abſolutionem

tionem eius precario poſtularent. Multis, ait, vitiis fui naturali condicione conſtrictus, ſed inſpirante Domino deſiderium libertatis, cũctis illis tamquam moleſtiſſimis creditoribus renuntians huic mundo, & omnem ſubſtantiam quæ mihi ſucceſſione patris obuenerat pariter a me abiiciens ſatisfeci, atq. ab eis ſum omnimodis abſolutus; Gaſtrimargiæ vero ſtimulis nullo modo carere præualui. Nec enim quamuis eam in paruum modum viliſſimamq. redegerim quantitatem, vim quotidianæ cõpulſionis euado, ſed neceſſe eſt me perpetuis eius conuentionibus perurgeri, & interminabilem quandam ſolutionem iugi functione dependere, atq. inexplebile indictionibus eius inferre vectigal. Tum illi hunc, quem velut idiotam ac ruſticum ante deſpexerant, pronuntiauerunt primas philoſophiæ partes, id eſt, ethicam diſciplinam, apprime comprehendiſſe, mirati admodum potuiſſe eum naturaliter aſſequi, quod nulla ſæcularis eruditio contuliſſet, cum ipſi ſudore multo longaq. doctrina hæc attingere nequiuiſſent. Hæc ſpecialiter de Gaſtrimargia dixiſſe ſufficiat. Nunc reuertamur ad diſputationem quam de generali vitiorum cognatione cœperamus exponere,

Cur Abrahæ prædixerit Deus decem gentes expugnandas a populo Iſrael. Cap. XXII.

CVm ad Abrahã de futuris Dominus loqueretur, quod vos minime requiſiſtis, non ſeptem gentes legitur di-
Gen. 15. numeraſſe, ſed decem, quarum terra ſemini eius danda promittitur. Qui numerus adiecta Idololatria, atq. Blaſphemia euidenter impletur, quibus ante notitiam Dei & gratiam baptiſmi, vel impia gẽtilium, vel blaſphema Iudæorum multitudo ſubiecta eſt, donec in intellectuali Aegypto commoratur. Si autem abrenuntians quis & egreſſus exinde per Dei gratiam deuicta pariter Gaſtrimargia ad eremum peruenerit ſpiritalem, de impugnatione trium gentium liberatus, contra ſeptem tantum quæ per Moſen dinumerantur bella ſuſcipiet.

Quomodo vtile nobis ſit vitiorum terras poſſidere. Cap. XXIII.

QVod vero iſtarum pernicioſarum gentium regiones ſalubriter poſſidere præcipimur, ita intelligitur. Habet vnũquodq. vitium in corde noſtro propriã ſtationem, quam ſibi vindicans in animæ noſtræ receſſu exterminat

Iſraelem, id eſt, contemplationem rerum ſummarum atq; ſanctarum, eiſq. ſemper aduerſari non deſinit. Non enim poſſunt virtutes cum vitiis pariter commorari. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Sed cum ab Iſraelis populo, id eſt, virtutibus contra ſe dimicātibus vitia fuerint ſuperata, locum quem ſibi in corde noſtro concupiſcentiæ vel Fornicationis ſpiritus retentabat, deinceps caſtitas obtinebit: quem Furor cœperat, patientia vindicabit: quem Triſtitia mortem operans occupauerat, ſalutaris & plena gaudio † lætitia poſſidebit: quem Acedia vaſtabat, incipiet excolere fortitudo: quem Superbia conculcabat, humilitas honeſtabit: & ita ſingulis vitiis expulſis, eorum loca, id eſt affectus, virtutes contrariæ poſſidebunt. Quæ filij Iſrael, id eſt, animæ vidētes Deum, non immerito nuncupantur, qui cum vniuerſas cordis expulerint paſſiones, non tam alienas poſſeſſiones peruaſiſſe quàm proprias recuperaſſe credendi ſunt. 1.Cor. 6. al. triſtitia

Quod terræ de quibus expulſi ſunt populi Chananæorum, ſemini Sem fuerint deputatæ. Cap. XXIV.

ETenim, quantum docet vetus traditio, has eaſdem terras Chananæorum in quas introducuntur filij Iſrael, filij Sem fuerant quondam in orbis diuiſione ſortiti, quas deinceps per vim atq. potentiam poſteritas Cham peruaſionis iniquitate poſſedit. In quo & Dei iudicium rectiſſimum comprobatur, qui & illos de locis alienis quæ male occupauerant expulit, & iſtis antiquam patrum poſſeſſionem, quæ proſapiæ eorum in diuiſione orbis fuerat deputata, reſtituit. Quæ figura in nobis quoq. ſtare certiſſima ratione cognoſcitur. Nam voluntas Domini poſſeſſionem cordis noſtri non vitiis ſed virtutibus naturaliter deputauit. Quæ poſt præuaricationem Adæ inſoleſcentibus vitiis, a propria regione depulſæ, cum ei rurſum per Dei gratiam diligentia noſtra ac labore fuerint reſtitutæ, non tam alienas occupaſſe terras quàm proprias credēdæ ſunt recepiſſe.

Teſtimonia diuerſa ſuper ſignificatione octo vitiorum. Cap. XXV.

DE his octo vitiis & in Euangelio ita ſignificatur: Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et veniens Matth. 12.

inuenit vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit & aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, & intrantes habitant ibi, & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Ecce vt ibi ſeptem gentes legimus, excepta Aegyptiorum, de qua egreſſi fuerant filij Iſrael, ita & hic ſeptem introire ſpiritus dicuntur immundi, excepto eo qui ab homine prius narratur egreſſus. De hoc ſeptenario fomite vitiorum Salomon quoq. in Prouerbiis ita deſcribit:
Prou. 26. Si te rogauerit inimicus magna voce, ne conſenſeris ei;
ſec.LXX. ſeptem enim nequitiæ ſunt in anima eius. id eſt, ſi ſuperatus Gaſtrimargiæ ſpiritus cœperit tibi ſua humiliatione blandiri, rogans quodammodo vt aliquid relaxans a cœpto feruore impertias ei, quod continentiæ modum & menſuram iuſtæ diſtrictionis excedat, ne reſoluaris ſubiectione eius, nec arridente impugnationis ſecuritate, qua videris paulisper a carnalibus incentiuis factus quietior, ad priſtinam remiſſionem vel præteritas gulæ concupiſcentias reuertaris. Per hoc enim dicit ſpiritus ille quem
Matth. 12. viceras: Reuertar in domum meam vnde exiui. Et procedentes ex eo confeſtim ſeptem ſpiritus vitiorum, erunt tibi acriores quàm illa paſſio quæ in primordiis fuerat ſuperata, quæ te mox ad deteriora pertrahent genera peccatorũ.

Quod deuicta paſsione gulæ impendendus ſit labor ad virtutes ceteras obtinendas. Cap. XXVI.

QVapropter ieiuniis & continentiæ incubantibus nobis, feſtinandum eſt vt ſuperata gulæ paſſione, protinus animam noſtram vacuam eſſe a neceſſariis virtutibus non ſinamus; ſed eis vniuerſos receſſus cordis noſtri ſtudioſius occupemus, ne reuerſus concupiſcentiæ ſpiritus, inanes nos ab ipſis vacanteſq. reperiat, & non ſibi iam ſoli aditum parare cõtentus, introducat ſecum in animam noſtram ſeptenarium hũc fomitem vitiorum, & faciat nouiſſima noſtra peiora prioribus. Turpior enim erit poſt hæc & immũdior anima, ac ſupplicio grauiore plectetur, quæ ſe renuntiaſſe huic ſæculo gloriatur, dominantibus ſibi octo vitiis, quàm fuerat quondam in ſæculo conſtituta, cum nec diſciplinam monachi ſuiſſet profeſſa nec nomen. Nam & nequiores hi ſeptem ſpiritus illo priore qui egreſſus fuerat, idcirco dicuntur; quia deſiderium gulæ, id eſt, Gaſtrimargia per ſeſe non eſſet adeo noxia, niſi intromitteret grauiores alias paſſiones, id eſt, Fornicationis,

Philar-

Philargyriæ, Iræ, Triſtitiæ, ſiue Superbiæ, quæ per ſemet noxia animæ ac peremptoria eſſe non dubium eſt. Et idcirco perfectionis puritatem numquam poterit obtinere, quiſquis eam de hac ſola continentia, id eſt, ieiunio corporali ſperauerit acquirendam, niſi nouerit ob id ſe hãc exercere debere, vt humiliata carne ieiuniis, facilius aduerſus alia vitia poſſit inire certamen, non inſoleſcente carne ſaturitatis inglunie.

Quod non idem ordo præliorum ſit qui ponitur in catalogo vitiorum. Cap. XXVII.

SCiendum tamen non eundem eſſe in omnibus nobis ordinem præliorum, quia ſicut diximus, non vno modo impugnamur omnes, & oportet vnumquemq. noſtrum ſecundum qualitatem belli quo principaliter infeſtatur, certationum luctamen arripere, ita vt alium neceſſe ſit aduerſus vitium quod tertium ponitur, primum exercere cõflictum, alium contra quartum ſeu quintum, & ita prout ipſa vitia in nobis obtinent principatum, vtq. impugnationis exigit modus, nos quoq. oportet ordinem inſtituere præliorum, ſecundum quem prouentus quoque victoriæ triumphiq. ſuccedens, faciet nos ad puritatem cordis & perfectionis plenitudinem peruenire. Hucuſq. abbas Serapion de natura octo principalium vitiorum nobis ediſſerens, latentium in corde noſtro paſſionum genera, quarũ cauſas atq. affinitates, cum ab ipſis quotidie vaſtaremur, nec cognoſcere penitus antea nec diſcernere poteramus, ita lucide reſerauit, vt eas quodammodo ante oculos poſitas, intueri nobis velut in ſpeculo videremur.

QVINTAE COLLATIONIS abbatis Serapionis de octo principalibus vitijs Finis.

COLLATIO SEXTA, QVAE EST THEODORI ABBATIS, DE NECE SANCTORVM.

Deſcriptio eremi, & inquiſitio de nece ſanctorum. Cap. I.

Amos. 1.

IN Palæſtinæ partibus, iuxta Thecue vicum, qui Amos prophetam meruit procreare, ſolitudo vaſtiſſima eſt vſq. Arabiam ac mare mortuum (quo ingreſſa deficiunt fluenta Iordanis, & cineres Sodomorũ) ampliſſima extenſione porrecta. In hac ſummæ vitæ ac ſanctitatis monachi diutiſſime cõmorantes, repente ſunt a diſcurrẽtibus Saracenorum latrunculis interempti. Quorum corpora licet ſciremus tam a pontificibus regionis illius quàm ab vniuerſa plebe Arabum tanta veneratione præerepta, & inter reliquias martyrum condita, vt innumeri populi e duobus oppidis concurrentes grauiſſimum ſibi certamen indixerint, & vſq. ad gladiorum conflictum pro ſancta rapina ſit eorum progreſſa cõtentio, dum pia inter ſe deuotione decertant, quinam iuſtius eorum ſepulchra ac reliquias poſſiderent, aliis ſcilicet de vicinia commorationis ipſorum, aliis de originis propinquitate gloriantibus: nos tamen vel noſtra vel quorundam non mediocriter ex hac parte ſcandalizantium fratrum offenſione permoti, inquirenteſq. cur tanti meriti ac tantarum virtutum viri ita ſint a latrunculis interfecti, tantumq. Dominus paſſus fuerit erga ſuos famulos facinus perpetrari, vt viros cunctis mirabiles in manus traderet impiorum; mœſti ad ſanctum Theodorum ſingularem in conuerſatione actuali perreximus virum. Hic namq. morabatur in Cellis, qui locus inter Nitriam ac Scithin ſitus, & a monaſteriis quidem Nitriæ quinque milibus diſtans, octoginta milium ſolitudine ab eremo Scithi in qua cõmorabamur interueniente diſcernitur. Cui cum de prædictorum virorum nece querimoniam ſudiſſemus, admirantes tantam Dei patientiam, quòd viros ſcilicet il-

lius meriti taliter interimi permiſiſſet, vt qui alios quoq. ſuæ ſanctitatis pondere de huiuſmodi liberare tentatione debuerint; ne ſeipſos quidem præripuerint de manibus impiorum; aut cur Deus admitti in ſeruos ſuos tantum facinus† conſenſiſſet; beatus Theodorus reſpondit. † *al. cōceſſiſſet*

Reſponſio abbatis Theodori ad propoſitam quæſtionem.

Cap. II.

HAec quæſtio illorum ſolet animos permouere, qui parum fidei vel ſcientiæ poſſidentes, merita ſanctorum vel præmia, (quæ non in præſenti redduntur, ſed repoſita ſunt in futurum) arbitrantur in huius temporalis vitæ breuitate reſtitui. Ceterum nos qui non ſumus in hac vita tantum ſperantes in Chriſto (ne, ſecundum Apoſtolum, miſerabiliores ſimus omnibus hominibus, quia ſcilicet in hoc mundo nihil promiſſionum recipientes, etiam in futuro eas pro hac incredulitate perdamus) opinionibus eorum non debemus errare; ne ignorata veræ definitionis ſententia titubantes ac trepidi in tentationibus, cum eiſdem nos quoq. moueamur, vel iniuſtitiam ſcilicet, vel incuriam humanarum rerũ Deo (quod dictu quoq. nefas eſt) adſcribentes, quia ſanctos viros recteq. viuentes in tentatione non protegat, nec bonis ea quæ bona ſunt, nec malis mala retribuat in præſenti, & cum illis damnari mereamur, quos Sophonias propheta caſtigans: Qui dicunt, inquit, in cordibus ſuis, non faciet Dominus bene, ſed neque faciet male. vel certe cum illis inueniamur, qui huiuſmodi querimoniis Deum blaſphemare dicuntur: Omnis qui facit malum, bonus eſt in conſpectu Domini, & tales ei placent; aut certe vbi eſt Deus iuſtitiæ? illam quoq. blaſphemiam quæ in ſubſequentibus deſcribitur, ſimiliter adiungentes: Vanus eſt qui ſeruit Deo, & quod emolumentum quia cuſtodiuimus præcepta eius, & quia ambulauimus triſtes coram Domino? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, ſiquidem ædificati ſunt facientes impietatem, & tentauerunt Deum, & ſalui facti ſunt. Quamobrem vt hanc ignorationem, quæ prauiſſimi huius erroris radix & cauſa eſt, poſſimus euadere, primum noſſe debemus, quid verè ſit bonum, quid malum, & ita demum ſuper his non falſam vulgi, ſed verãm ſcripturarum definitionem tenentes, minime infidelium hominum decipiemur errore.

1. Cor. 15. *Sophon. 1.* *Malac. 2.* *Malac. 3.*

De tribus quæ in hoc mundo ſunt, id eſt, bonis, malis, & medijs. Cap. III.

TRia ſunt omnia quæ in hoc mundo ſunt, id eſt, bonũ, malum, medium. Debemus itaq. noſſe quid proprie bonum, quid malum, quidve ſit medium, vt noſtra fides vera ſcientia communita in cunctis tentationibus inconcuſſa perduret. Nihil igitur in rebus dumtaxat humanis principale bonum eſſe credendum eſt, niſi virtus animi ſola, quæ fide ſincera nos ad diuina perducens illi immutabili bono facit iugiter inhærere. Et econtrario nil malum eſſe dicendum eſt, niſi peccatum ſolum, quod a bono Deo nos ſeparãs, malo facit diabolo copulari. Media ſunt quæ in vtramq. partem pro affectu & arbitrio vtentis deriuari poſſunt, vt puta, diuitiæ, poteſtas, honor, robur corporis, ſanitas, pulchritudo, vita ipſa, vel mors, paupertas, infirmitas carnis, iniuriæ, & cetera his ſimilia, quæ pro vtentis qualitate & affectu, vel ad bonam poſſunt partem proficere, vel ad malam. Nam & diuitiæ proficiunt fre-

1. Tim. 6. quenter ad bonum, ſecundum Apoſtolum, qui diuitibus huius mundi præcipit vt facile tribuant, communicẽt indigentibus, theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, vt per has apprehendant verãm vitam. Et ſecundũ

Luc. 16. Euangelium bonæ ſunt illis qui ſibi amicos faciunt de iniquo mammona. Quæ rurſum retorquentur ad malum, cũ ad recondendum tantummodo, vel ad luxuriam congeruntur, & non ad vſus indigentium diſpenſantur. Poteſtas quoque & honor, corporiſq. robur ac ſanitas, quàm ſint media & vtrobiq. conuenientia, etiam ex hoc facile comprobatur, quòd multi ſanctorum in veteri teſtamento potiti his omnibus, & in ſummis diuitiis & culmine dignitatum ac fortitudine corporis conſtituti, Deo quoq. acceptiſſimi fuiſſe noſcuntur. Et ediuerſo qui his male abuſi ſunt, & ea ad miniſterium ſuæ nequitiæ detorſerunt, non immerito vel puniti ſunt vel extincti; quod frequenter Regnorum liber indicat factum. De ipſa etiã vita ac morte, quòd mediæ ſint, vel ſancti Ioannis, vel Iudæ natiuitas proteſtatur. Vnius namq. in tantum ſibimet vita profuit, vt aliis quoq. gaudium ortus eius contuliſſe dicatur, ſecundum il

Luc. 1. lud: Et multi ſuper eius natiuitate gaudebunt: de alterius

Matth. 26. vero dicitur vita: Bonum erat ei ſi natus non fuiſſet homo ille. De morte etiam Ioannis, omniumq. ſanctorum dici-

tur: Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius. *Pſal.* 115.
De Iudæ autem ſimiliumq. eius: Mors peccatorum peſſi- *Pſal.* 33.
ma. Infirmitas etiam carnis interdum quàm ſit commoda, Lazari illius vlceroſi beatitudine demóſtratur. Cuius cum *Luc.* 16.
nulla alia virtutum merita ſcriptura cõmemoret, pro hoc ſolo quòd egeſtatem & infirmitatem corporis patientiſſime tolerauit, ſinus Abrahæ requiem poſſidere beatiſſima ſorte promeruit. Egeſtas quoq. ac perſecutiones & iniuriæ, quæ mala eſſe totius vulgi opinione cenſentur, quàm ſint vtiles ac neceſſariæ etiam ex hoc liquido comprobatur, quòd ſancti viri non ſolum eas numquam vitare voluerunt, verum etiam virtute ſumma vel appetentes, vel fortiter tolerantes, amici Dei effecti, æternæ vitæ ſint ſtipendia conſecuti, beato Apoſtolo concinente: Propter quod *2. Cor.* 12.
placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto. Cũ enim infirmor, tunc potens ſum; quia virtus in infirmitate perficitur. *Ibid.*
Et idcirco illi qui ſummis huius ſæculi diuitiis & honoribus ac poteſtatibus extolluntur, non ex his principale bonum obtinuiſſe credendi ſunt, quod in ſolis eſſe virtutibus definitur, ſed medium quiddam: quia ſicut iuſtis recte ac neceſſarie vtentibus vtilia hæc eſſe repeiuntur & commoda, (occaſionem namq. operis boni fructuſq. in illius vitæ æternitate parturiũt,) ita illis qui male abutuntur inutiles ſunt ac incommodæ; & occaſionem peccati mortiſq. concinnant.

Quod malum nulli inuito ab alio poſſit inferri. Cap. IV.

HAs itaq. diuiſiones fixas atq. immobiles retinentes, ſcienteſq. nihil eſſe bonum niſi virtutem ſolam, quæ ex timore Dei ac dilectione deſcendit, nec malum quidquam niſi peccatum ſolum, & ſeparationem a Deo; diligenter nunc diſcutiamus, vtrum Deus vmquam ſanctis ſuis, aut per ſe, aut per alium quempiam inferri permiſerit malum: quod ſine dubio nuſquam omnino reperies. Nec enim potuit aliquando cuiquam nolenti ac reſiſtenti malum peccati alter inferre, niſi illi ſoli qui illud in ſeſe cordis ignauia & corrupta voluntate ſuſcepit. Deniq. cum beato Iob diabolus adhibitis vniuerſæ nequitiæ ſuæ ma- *Iob.* 1.
chinis malum hoc peccati voluiſſet inferre, ac non ſolum cunctis eum facultatibus ſpoliaſſet, verumetiam poſt illum de morte ſeptem filiorum tam atrocem tamq. inſpera-

Iob. 2. tum orbitatis dolorem, vulnere eum peſſimo a capitis vertice vſq. ad plantam pedum, & intolerandis cruciatibus oneraſſet, nequaquam ei peccati maculam quiuit infligere, quia in cunctis immobilis perſeuerans, nullum blaſphemiæ accommodauit aſſenſum.

Obiectio, quemadmodum Deus dicatur creare mala.

GERMANVS Cap. V.

Eſai. 45. FRequenter legimus in ſcripturis ſanctis Deum creaſſe mala, vel hominibus intuliſſe, vt eſt illud: Quoniam abſq. me non eſt Deus, ego Dominus, & non eſt alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans

Amos. 3. mala. Et iterum: Si eſt malitia in ciuitate, quam Dominus

ſec. LXX. non fecit?

Reſponſio ſuper interrogatione propoſita.

THEODORVS. Cap. VI.

NOnnumquam ſolet ſcriptura diuina abuſiue mala pro afflictionibus ponere; non quia per naturā proprie mala ſint, ſed ſecundū hoc quòd ab his ſentiātur mala quibus vtiliter inſeruntur. Cum hominibus enim diſputans diuina cenſura, neceſſe eſt vt humanis verbis & affectibus eloquatur. Etenim ſectio vel vſtio ſalutaris, quæ illis qui vlcerum contagione putrefacti ſunt, pie infertur a medico, mala a tolerantibus creditur, nec equo calcar, nec emendatio ſuauis eſt delinquenti. Omnes etiam diſciplinæ his qui erudiuntur amaræ ſentiuntur ad præſens, ſicut Apoſto

Hebr. 12. lus dicit: Omnis autem diſciplina in præſenti non videtur eſſe gaudij ſed mœroris, poſtea autem fructum pacatiſſi

Ibid. mum his qui per ſe exercitati ſunt reddit iuſtitiæ. Et: Quē diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium

Ibid. quem recipit. Quis enim eſt filius quem non corripit pater? Itaq. mala nonnumquam poni pro afflictionibus ſo

Hiere. 26. lent, ſecundum illud: Et pœnituit Deum ſuper malitiam

Ione 4. quam locutus eſt vt faceret eis, & non fecit. Et iterū: Quia

ſec. LXX. tu Domine miſericors, & miſerator, patiēs & multum miſericors, & pœnitens in malitiis; id eſt, ſuper tribulationibus & ærumnis quæ nobis pro peccatorū noſtrorum meritis inferre compelleris. Quas ſciēns vtiles eſſe nonnullis, ita alius propheta, vtiq. non inuidens ſaluti eorum, ſed cō

Eſai. 26. ſulens, imprecatur dicens: Adde illis mala Domine, adde

ſec. LXX. mala glorioſis terræ. Et ipſe Dominus: Ecce, inquit, indu-

Hiere. 11. cam ſuper eos mala; id eſt, dolores ac vaſtitates, quibus in

præ-

præſenti ſalubriter caſtigati, ad me, quem in rebus proſperis contempſerunt, reuerti tandem ac feſtinare cogantur. Ideoq. hæc principalia eſſe mala non poſſumus definire; multus enim ad bonum proficiunt, & cauſas æternorum pariunt gaudiorum. Et idcirco vt ad quæſtionem propoſitam recurramus, vniuerſa quæ putãtur mala nobis ab inimicis, vel a quibuſcumq. aliis irrogari, non ſunt credenda mala eſſe, ſed media. Non enim talia inuenientur qualia putat eſſe ille qui intulit animo furibundo, ſed qualia ſenſerit ille qui ſuſtinet. Ideoq. cum illata fuerit mors viro ſancto, non ei malum illatum eſſe credendum eſt, ſed medium quoddam. Quod cum peccatori malum ſit, iuſto requies & abſolutio fit malorum: Mors enim viro requies, cuius [illegible] abſcondita eſt. Et ideo nec vir iuſtus ex hac aliquod perpetitur detrimentum qui nihil pertulit noui, ſed id quod ei acceſſurum fuerat neceſſitate naturæ, inimici nequitia non ſine præmio vitæ perennis excepit, ac debitum mortis humanæ quod inexcuſabili lege reddendum eſt, cum fructu vberrimo paſſionis, ac magnæ remunerationis mercede perſoluit.

Iob. 3. [illegible]

1. Cor. 5.

Interrogatio, an reus ſit qui iuſto intulit mortem, cum iuſtus habeat de morte mercedem.

GERMANVS. *Cap.* VII.

ERgo ſi interemptus iuſtus non ſolum nihil mali perpeſſus eſt, ſed etiam mercedem paſſionis aſſequitur, quomodo in reatum vocabitur, qui non nocuit mortem inferendo, ſed profuit?

Reſponſio ad præcedentem interrogationem.

THEODORVS. *Cap.* VIII.

NOs de proprietate boni malique, vel eius quod diximus eſſe medium diſputamus, non de affectu eorum qui iſta committunt. Nec enim quis impius vel iniquus, idcirco impunitus erit, quia malitia ſua iuſto nocere non potuit. Tolerantia enim & virtus iuſti non illi qui mortẽ vel ſupplicia intulit, ſed illi proficit ad mercedem qui illata ſibi patienter excepit. Ideoq. & hic merito punietur pro crudelitatis ſæuitia qua malum voluit inferre, & ille nihilominus nihil mali perpeſſus eſt, quia virtute animi ſui patienter tentationes doloreſq. ſuſtentans, ea quæ malo propoſito illata ſunt, ad profectum melioris ſtatus, & æternæ vitæ fecit beatitudinem pertinere.

Exem-

Exemplum beati Iob a diabolo tentati, & Domini a Iuda traditi: & quod iuſto tam proſpera quam aduerſa proficiant ad ſalutem. Cap. IX.

NEq. enim patientia Iob mercedem diabolo quia eum illuſtriorem ſuis tentationibus reddidit, ſed illi ipſi qui eas viriliter pertulit, acquiſiuit; nec Iudas æterni ſupplicij immunitate donabitur, quia proditio eius ad ſalutem generis profecit humani. Non enim prouentus conſiderandus eſt operis, ſed operantis affectus. Quapropter hæc debet in nobis definitio immobiliter cuſtodiri, quòd nulli malum ab alio poſſit inferri, niſi qui illud ignauia ſui cordis ac puſillanimitate contraxerit; hanc eandem ſententiã
Rom. 8. beato Apoſtolo vno verſiculo confirmante: Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur ad bonum. Dicẽs enim; Omnia cooperantur ad bonum, vniuerſa non ſolum proſpera, verum etiam quæ putantur aduerſa pariter comprehendit. Per quæ & in alio loco idẽ Apo-
2. Cor. 6. ſtolus ſe tranſiſſe deſcribit, cum dicit: Per arma iuſtitiæ quæ ſunt a dextris, & a ſiniſtris, id eſt, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, vt ſeductores & veraces, vt triſtes, ſemper autem gaudentes, vt egentes, multos autem locupletantes, &c. Omnia ergo quæ proſpera reputantur, & dextræ dicuntur partis, quæ ſanctus Apoſtolus gloriæ & bonæ famæ vocabulo deſignauit; illa etiã quæ exiſtimantur aduerſa, quæ per ignobilitatem & infamiam euidenter expreſſit, quæq. a ſiniſtris eſſe deſcribit, efficiũtur viro perfecto arma iuſtitiæ, ſi illata ſibi magnanimiter ſuſtentauerit; quòd videlicet per hæc dimicans, & iſtis ipſis quibus impugnari putatur aduerſis tamquam armis vtendo, eiſq. velut arcu & gladio ſcutoq. validiſſimo contra illos qui hæc ingerunt communitus, profectum ſuæ patientiæ ac virtutis acquirat, glorioſum cõſtantiæ triumphum ex ipſis quæ letaliter inferuntur capiens hoſtium telis, nec proſperis dumtaxat elatus, nec deiectus aduerſis, ſed itinere plano ac via regia ſemper incedens, ab illo tranquillitatis ſtatu nequaquam lætitia ſuperueniẽte quaſi in dexteram motus, nec aduerſis ingruẽtibus, triſtitiaq. do-
Pſal. 118. minãte velut ad leuã rurſus impulſus. Pax enim multa diligentibus nomen tuũ, & nõ eſt illis ſcandalũ. De illis vero qui per ſingulos incurrentes caſus pro eorum qualitate ac
Eccli. 27. varietate mutantur, ita dicitur: Stultus autem ſicut luna mu-

mutatur. Vt enim de perfectis ac ſapientibus dicitur: Diligentibus Deum omnia cooperantur ad bonum; ita de inſirmis pronuntiatur ac ſtultis: Omnia aduerſa viro inſipiēti: nec proſperis enim rebus proficit, nec emendatur aduerſis. Eiuſdem namq. virtutis eſt triſtia fortiter tolerare, cuius etiam ſecunda moderari; & eum qui in vno eorum ſuperatur, neutrum ſufferre certiſſimum eſt. Facilius tamen quis elidi poteſt proſperis, quàm aduerſis. Hæc enim interdum etiam inuitos retinent atq. humiliant, & compunctione ſaluberrima vel minus peccare faciunt, vel emendant: illa vero mollibus mentem ac perniciofis extollentia blandimentis, ſecuros felicitatis ſuæ prouentu ruina maiore proſternunt. Rom. 8. Prou. 14. ſec. LXX.

De virtute viri perfecti, qui ambidexter figuraliter nuncupatur. Cap. X.

ISti ſunt ergo qui figuraliter in ſcripturis ſanctis ἀμφοτεροδέξιοι, id eſt, ambidextri nuncupātur, vt ille Aod in libro Iudicum fuiſſe deſcribitur, qui vtraq. manu vtebatur pro dextera. Quam virtutē ita poterimus nos quoq. intellectualiter poſſidere, ſi ea quæ proſpera ſunt dexteraq. cenſentur, & ea quæ aduerſa ſunt ac ſiniſtra dicuntur, bono rectoq. vſu ad partem dextram fecerimus pertinere, vt quæcumq. fuerint illata, fiant nobis, ſecundum Apoſtolum, arma iuſtitiæ. Duabus namq. partibus, & (vt ita dixerim) manibus interiorem hominem noſtrum ſubſiſtere peruidemus; nec quiſquam ſanctorum carere hac ſiniſtra quam dicimus, poteſt, ſed in hoc virtus perfecta diſcernitur, ſi vtramq. in dextram bene vtendo conuertat. Et vt manifeſtius hoc quod dicimus poſſit intelligi, habet vir ſanctus dexteram, ſucceſſus videlicet ſpiritales, in qua tunc conſiſtit, quando feruens ſpiritu, deſideriis & concupiſcentiis omnibus dominatur, quando ab omni diabolica impugnatione ſecurus abſq. vllo labore ac difficultate vitia carnis vel reſpuit vel abſcidit, cum ſublimatus a terra vniuerſa præſentia atq. terrena velut inanem fumum vmbramq. vacuam contemplatur, & vt mox tranſitura contemnit, cū futura per exceſſum mentis, non ſolum ardentiſſime concupiſcit, verum etiam clarius intuetur, cum efficacius ſpiritalibus paſcitur theoriis, cum lucidius reſerata ſibi conſpicit cæleſtia ſacramenta, cum orationes purius atq. alacrius emittit ad Deum, cum ita ſpiritus ardore ſucceenſus Iudic. 3. 2. Cor. 6.

ad ea

ad ea quæ inuiſibilia ſunt & æterna tota animi alacritate tranſmigrat, vt neqnaquam ſe iam credat in carne cōſiſtere. Habet ſimiliter & ſiniſtram, cum tentationum turbinibus implicatur, cum ad deſideria carnis incētiuorum æſtibus inflammatur, cum ad iracundiæ furorem perturbationum igne ſuccenditur, cum ſuperbiæ ſeu cenodoxiæ ela-
Eccli. 30. tione pulſatur, cum triſtitia mortem operante deprimitur, cum machinis acediæ & impugnatione cōcutitur, cumque omni ſpiritali feruoré ſubtracto, quodam tepore atque irrationabili mœrore torpeſcit, vt non ſolum cogitationibus rectis ac feruentibus deſeratur, ſed etiam pſalmus, lectio, oratio, cellæ remotio ſimul horreant, & intolerabili quodam tetroq. faſtidio vniuerſa ſordeant inſtrumēta virtutum, quibus cum pulſatur monachus, ſiniſtris partibus ſe cognoſcat vrgeri. Quiſquis igitur in illis quæ dextræ partis eſſe prædiximus, minime fuerit ſubintrāte gloria vanitatis elatus, & in iſtis quæ ſiniſtræ partis ſunt, viriliter dimicans, nulla deſperatione conciderit, ac potius de cōtrariis arma quædam patientiæ ad exercitium virtutis aſſumpſerit, vtraq. manu vtetur pro dextra, & in vtroque actu triumphator effectus, tam de ſiniſtro ſtatu quàm de dextro palmam victoriæ conſequetur. Qualem beatum Iob legimus meruiſſe, qui vtiq. per dextram coronabatur, quando ſeptem filiorum pater opulentus ac diues incedens quoti-
Iob. 1. diana pro eorum purificatione ſacrificia Domino deferebat, nō tam ſibi eos quàm Deo ſuſceptos ac familiares cupiens exhibere, quando ianua eius omni aduenienti pate-
Iob. 29. bat, quando erat pes claudorum, & oculus cæcorum, quan-
Iob. 31. do de velleribus ouium eius humeri calefiebāt infirmorū, quando erat orphanorum pater, & viduarum, quando nec corde quidem ſuo ſuper inimici ſui ruina gauiſus eſt. Idémque rurſus per ſiniſtram partem ſublimiore virtute de ad-
Iob. 1. uerſitatibus triumphabat, cum ſeptem filiis vno orbatus momento, non vt pater acerbo luctu conficiebatur, ſed vt verus Dei famulus ſuper creatoris ſui volūtate gaudebat; cum ex locuplete pauperrimus, nudus ex diuite, ex valido tabidus, ex inclyto & glorioſo ignobilis atq. deſpectus, incorruptam animi fortitudinem retentabat; cum deniq. om-
Iob. 2. ni ſubſtantia atq. opibus deſtitutus, ſterquilinij factus erat habitator, & velut quidam corporis ſui ſæuiſſimus carnifex teſta radebat ſaniem profluentem, atq. ex omni parte mem-

membrorum glebas vermium merſis in profunda vulnerum digitis detrahebat. In quibus cũctis in nullã deſperando blaſphemiã eſt prolapſus, nec aduerſus creatorẽ ſuum in aliquo murmurauit, quinimmo nequaquã tanta tentationũ mole atq. acerbitate conterritus, ipſum quoq. quod ex omni priſtina facultate ſuo corpori ſuperfuerat indumẽtum, quodq. ſolum quia ipſo veſtiebatur, a diaboli potuerat vaſtatione ſaluari, reſcindens atq. abiiciens adiecit ſuper illam quam diriſſimus prædo intulerat ſpontaneam nuditatem. Comam quoq. capitis, quæ ſola de prioris gloriæ reliquiis intacta remãſerat, vexatori ſuo proiecit abſciſam, & amputans etiam id quod ſæuiens reliquerat inimicus, illa cæleſti aduerſus eum voce tripudiat & inſultat: Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala non ſuſtinebimus? Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, nudus reuertar illuc. Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ſic factum eſt: ſit nomen Domini benedictũ. Ambidextrum etiam merito dixerim Ioſeph, qui in proſperis gratior patri, religioſior fratribus, acceptior Deo: in aduerſis caſtus, domino fidelis, carceris mitiſſimus vinctis, iniuriæ immemor, beneficus inimicis; inuidis, & quãtum in ipſis fuit interfectoribus fratribus non ſolum pius, ſed etiam munificus inuenitur. Hi ergo eorumq. conſimiles recte ἀμφοτεροδέξιοι, id eſt, ambidextri nuncupãtur. vtraq. enim manu vtuntur pro dextra, & inter hæc quæ Apoſtolus dinumerat tranſeuntes, pariter dicunt: Per arma iuſtitiæ, quæ a dextris ſunt, & a ſiniſtris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiã & bonam famam, &c. De qua dextera vel ſiniſtra ita Salomon ex perſona ſponſæ loquitur in Cantico canticorum: Leua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Quas licet vtraſq. vtiles eſſe ſignificet, tamẽ leuam ſub capite ſuo ponit, quia ſubiacere debent aduerſæ partes principali. Ad hoc ſiquidem tantum vtiles ſunt, vt pro tempore nos exerceant & erudiant ad ſalutem, ac perfectos ad patientiam reddant: dexteram vero ad confouendam ſe ac perpetuo conſeruandam ſalutari amplexu ſponſi ſibimet cohærere, atq. inſolubiliter ei optat innecti. Erimus igitur ambidextri, quando nos quoque rerum præſentium copia vel inopia non mutarit, & nec illa nos ad voluptatis noxiæ remiſſionem impulerit, nec iſta ad deſperationem attraxerit, & querelam; ſed ſimi-

Iob. 1.
Iob. 2.
Ibid.
Geneſ. 4 cap. 37.
Gen. 39.
2. Cor. 6.
Cantic. 2.

liter Deo grates in vtroq. referentes parem fructum de ſe- cundis aduerſiſq. capiemus, qualem ſe ille verus ambidex ter doctor gentium fuiſſe teſtatur, dicens: Ego enim didici in quibus ſum ſufficiens eſſe. ſcio & humiliari, ſcio & abundare; vbiq. & in omnibus inſtitutus ſum, & ſaturari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati; omnia poſſum in eo qui me confortat.

Philip. 4.

De duplici genere tentationum, quæ triplici modo inferuntur. Cap. XI.

ERgo licet dixerimus tentationem bipartitam eſſe, id eſt, in rebus vel proſperis vel aduerſis, ſciendum eſt tamen omnes homines triplici ratione tentari. Plerumque ob probationem, nonnumquam ob emundationem, interdum ob merita delictorum. Et ob probationem quidem, vt beatum Abraham, vt Iob, multoſq. ſanctorum quos tribulationes innumeras legimus pertuliſſe; vel illud quod in Deuteronomio dicitur ad populum per Moſen: Et recordaberis cũcti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum, vt affligeret te atq. tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo verſabantur, vtrum cuſtodires mandata illius, an non. & illud quod in Pſalmo dicitur: Probaui te apud aquam contradictionis. Ad Iob quoque: An putas me tibi aliter locutum, quàm vt appareres iuſtus? Ob emundationem vero, cum Dominus iuſtos ſuos pro paruis quibuſdam leuibuſq. peccatis, ſeu pro elatione ſuæ puritatis humilians diuerſis tentationibus tradit: vt omnem ſordem cogitationum, & vt verbis Prophetæ dicam: Scoriam quam in occultis eorum peruidet eſſe cõcretam, excoquens in præſenti, velut aurum purum futuro tranſmittat examini, nihil in eis reſidere permittens, quod ſcrutans poſt hæc iudicij ignis pœnali cruciatu expurgaturus inueniat, ſecundum illud: Multæ tribulationes iuſtorum. &: Fili, noli negligere diſciplinam Domini, neq. fatigeris dum ab eo increparis. quem enim diligit Dominus, corripit; flagellat autem omnem filium quẽ recipit. quis enim eſt filius quem nõ corripit pater? Quòd ſi extra diſciplinam eſtis cuius participes facti ſunt omnes, ergo adulterini & nõ filij eſtis. & in Apocalypſi: Ego quos amo, arguo & caſtigo. Ad quos etiam ſub figura Hieruſalem, ex perſona Dei ita per Hieremiam ſermo dirigitur: Faciam enim conſummationem in cunctis gentibus in qui-

Gen. 22. Iob. 1. et 2. Deut. 8. Pſal. 80. Iob. 40. ſec. LXX. Eſai. 1. Pſal. 33. Hebr. 12. Apoc. 3. Hiere. 30.

in quibus diſperſi te, te autem non faciam in conſummationem, ſed caſtigabo te in iudicio, vt non tibi videaris innoxius. Pro qua ſalutari emundatione orat Dauid, dicens: Proba me Domine & tenta me; vre renes meos & cor meum. *Pſal. 25.* Hieremias quoq. vtilitatem huius tentationis intelligens: Corripe, inquit, nos Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo. *Hiere. 10.* Et Eſaias: Confitebor tibi Domine quoniam iratus es mihi, conuerſus eſt furor tuus, & cõſolatus es me. *Eſai. 12.* Pro merito autem peccatorum plaga tentationis infertur, vt vbi plagas populo Iſraeli immiſſurum ſe Dominus comminatur, dicens: Dentes beſtiarum immittam in eos, cum furore trahentium ſuper terram. *Deut. 32.* &: Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſciplinam non recep[illegible]. *Hiere. 2.* In *ſec. LXX.* Pſalmis quoque: Multa flagella peccatoris. *Pſal. 31.* Et in Euangelio: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. *Ioan. 5.* Inuenimus ſane & quartam rationem, qua ob manifeſtandam ſolummodo gloriam & opera Dei inferri quibuſdam aliquas paſſiones ſcripturarum auctoritate cognoſcimus, ſecundum illud Euãgelij: Neq. hic peccauit, neq. parentes eius, ſed vt manifeſtentur opera Dei in illo. *Ioan. 9.* Et iterum: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria Dei, vt glorificetur filius Dei per ipſam. *Ioan. 11.* Sunt autem & alia vltionum genera, quibus nonnulli qui malitiæ ſupergreſſi ſunt cumulum percutiuntur ad præſens, vt Dathan & Abiron ſiue Core legimus fuiſſe damnatos, *Num. 16.* & vel maxime illos de quibus Apoſtolus dicit: Propter quod tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ, & in reprobum ſenſum; *Rom. 1.* quod etiam ceteris pœnis grauius iudicandum eſt. De ipſis namq. Pſalmiſta: In laboribus, inquit, hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. *Pſal. 72.* Non enim merentur ſaluari viſitatione Domini, nec temporalibus plagis conſequi medicinam; qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationẽ omnis erroris in immunditiam; *Epheſ. 4.* quiq. obduratione cordis, & vſu ac frequentia delinquendi purgationem breuiſſimi huius æui & vltionem vitæ præſentis excedunt. Quibus per Prophetã ſermo diuinus exprobrat: Subuerti vos ſicut ſubuertit Deus Sodomam & Gomorrham, & facti eſtis ſicut torris erutus de incendio, & nec ſic rediſtis ad me, dicit Dominus. *Amos. 4.* Et Hieremias: Interfeci & perdidi populum meum, & tamen a viis ſuis non ſunt reuerſi. *Hiere. 15.* Et iterum:

Per-

Hiere. 5. Percuſſiſti eos & non doluerunt, attriuiſti eos & renuerũt accipere diſciplinam, indurauerunt facies ſuas ſuper petram, & noluerunt reuerti. Erga quorũ curationem, omnẽ temporis illius medicinam videns propheta incaſſum fuiſſe conſumptam, deſperans quodammodo iam de eorum
Hiere. 6. ſalute proclamat: Defecit ſufflatorium, in igne conſumptũ eſt plumbum, fruſtra conflauit cõflator; malitiæ enim eorum non ſunt conſumptæ, argentum reprobũ vocate eos, quia Dominus proiecit illos. Hanc ſalutarem ignis purgationem circa eos qui prædurati ſunt ſceleribus ſuis, inaniter ſe Dominus adhibuiſſe ſub figura ollæ concretæ
Ezech. 24. profunda rubigine peccatorum, ita conqueritur: Pone, inquiens, eam ſuper prunas vacuam, vt incaleſcat & liquefiat æs eius; & conſletur in medio eius inquinamentũ eius, & conſumatur rubigo eius: multo labore ſudatũ eſt, & non exiuit de ea nimia rubigo eius, neq. per ignẽ. Immunditia tua execrabilis; quia mundare te volui, & non es mundata a ſordibus tuis. Quamobrem vt peritiſſimus medicus expenſis omnibus ſalutaribus curis, nec vllum iam remedij genus quod infirmitati eorum poſſit aptari Dominus ſupereſſe conſpiciens, quodammodo iniquitatũ magnitudine ſuperatur, ac diſcedere ab illa clementi ſua
Ezech. 16. caſtigatione compellitur; itaq. eis denuntiat, dicens: Iam non iraſcar tibi: & zelus meus receſſit a te. De aliis vero quorum non prædurauit cor frequentia peccatorum, nec illa ſeueriſſima, & (vt ita dixerim) cauſtica indigent medicina, ſed eruditio ſalutaris verbi ſufficit ad ſalutem, dici-
Oſee. 7. tur: Emendabo eos in auditu tribulationis ſuæ. Non igno-
ſec. LXX. ramus alias quoq. animaduerſionum ſiue vltionum cauſas quæ inferuntur his qui grauiſſime deliquerunt, non ad expianda eorum crimina, nec ad abolenda merita peccatorum, ſed ad emendationem metumq. viuentium: quæ
3. Reg. 14. euidenter in Ieroboam filium Nabat; Baaſa quoq. filium
3. Reg. 16. Ahiæ, & Achab atq. Iezabel, illata cognoſcimus, ita pro-
3. Reg. 21. nuntiante diuina cenſura: Ecce, ego inducam ſuper te malum, & demetam poſteriora tua, & interficiam de Achab mingentem ad parietem, & clauſum, & nouiſſimum in Iſrael: & dabo domum tuam ſicut domum Ieroboam filij Nabat, & ſicut domum Baaſa filij Ahiæ, quia egiſti vt me ad iracundiam prouocares, & peccare feciſti Iſrael. canes etiam comedent Iezabel in agro Iezrahel. ſi mortuus fue-

rit

rit Achab in ciuitate, comedent eum canes; ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Et illud quod pro ingenti comminatione denuntiat: Non inferetur cadauer tuum in ſepulchrum patrum tuorum; nō quo vel illius tam profana commenta qui vitulos aureos ad perpetuam præuaricationem plebis impiamq. a Domino ſeparationem primus inſtituit, vel illorū tam innumera tamq. nefaria ſacrilegiorum crimina hæc excoquere breuis ac momentanea pœna ſufficeret, ſed vt ceteris quoque qui futura vel negligentes vel penitus non credentes, conſideratione tantummodo præſentium frangebātur, terror iſtarum quas metuebant vltionum, incuteretur exemplo, nec apud illam ſummi numinis maieſtatem eſſe humanarum rerum & quotidianæ diſpenſationis incuriam documento huius ſeueritatis agnoſcerent; ac retributorem Deum cunctorum actuum per hæc quæ grauiſſime formidabant manifeſtius peruiderent. Inuenimus ſane etiam pro leuioribus culpis nonnullos eandem mortis ad præſens excepiſſe ſententiam, qua ſunt & illi puniti quos prædiximus extitiſſe ſacrilegæ præuaricationis auctores, vt factum eſt in illo qui ſabbato ligna collegerat; vel in Anania & Sapphira, qui parum quid clam de ſubſtantia ſua infidelitatis errore ſeruauerant: non quòd æqualia fuerint pondera peccatorum, ſed quia nouæ tranſgreſſionis præſumptores reperti debuerunt præbere ceteris quemadmodum peccati, ita etiam pœnæ ac terroris exemplum, vt quiſquis ea deinceps affectare tentaſſet, noſſet ſibi ſecundum eandem formam qua illi damnati ſunt, etiam ſi in præſenti ſupplicium differatur, in futuri iudicij examinatione reddendū. Et quia videmur exceſſum quēdam dum genera tentationum vel vltionum percurrere volumus, a propoſita narratione feciſſe, qua dicebamus virum perfectum in vtraque tentatione manere ſemper immobilem, ad eandem nunc iterum reuertamur.

3.Reg. 13.

Num. 15.

Act. 5.

Quomodo vir iuſtus non ceræ, ſed adamantino ſignatorio debeat eſſe conſimilis. Cap. XII.

Itaq. mens viri iuſti non debet eſſe ſimilis ceræ vel alterius cuiuſq. materiæ mollioris, quæ ſemper characteri ſignantium cedens pro eius forma atq. imagine figuratur, quamq. in ſe tamdiu retinet, donec alio rurſus ſuperimpreſſo ſignaculo reformetur; atq. ita fit, vt numquam in

ſua qualitate perſiſtens, ad formam eorum quæ imprimuntur ſemper convertatur ac transeat; quin potius debet velut quoddam eſſe adamantinum ſignatorium, vt inuiolabilem mens noſtra figuram ſui ſemper cuſtodiens characteris, vniuerſa quæ incurrerint ſibi ad qualitatem ſui ſtatûs ſignet atque transformet; ipſa vero inſigniri nullis incurſibus poſſit.

Interrogatio ſi poſſit mens iugiter in vna atq. eadem qualitate durare. Cap. XIII.

GERMANVS

POteſt ne mens noſtra vnum ſtatum iugiter retinere, & in eadem ſemper qualitate durare?

Reſponſio ad interrogantis propoſitionem. Cap. XIV.

THEODORVS

2. Cor. 4. NEceſſe eſt vt ſecundum Apoſtolum, aut renouatus quis ſpiritu mentis ſuæ per ſingulos dies proficiat, ad

Philip. 3. ea ſe quæ in ante ſunt ſemper extendēs, aut ſi neglexerit, cōſequens eſt vt retro redeat atq. in deterius relabatur. Et idcirco nullo modo poterit mens in vna atq. eadem qualitate durare; velut ſi quis contra aquas violenti fluminis nauem ſubigere remorum impulſione conetur, neceſſe eſt eum aut virtute brachiorum torrentis aluei impetum deſecantem ad ſuperiora cōſcendere, aut remiſſis manibus ad præceps prono amne reuocari. Quapropter iſtud erit euidens noſtri indicium detrimenti, ſi intellexerimus nos nihil amplius acquiſiſſe; nec dubitemus retrorſum nos fuiſſe omnimodis reuocatos, qua die non ſenſerimus ad ſuperiora progreſſos: quia, vt dixi, nec in eodem ſtatu mens homini poteſt iugiter permanere, nec in hac carne conſiſtens, ita virtutum apicem poſſidebit quiſquis ille ſanctorum, vt immobilis perſeueret. Neceſſe eſt enim aut aliquid adiici illis ſemper aut minui; nullaq. in omni creatura talis poterit eſſe perfectio, quæ mutabilitatis non ſubiaceat paſſio-

Iob. 15. ni, ſecundum illud quod in libro beati Iob legitur: Quid eſt homo vt immaculatus ſit, & vt iuſtus appareat natus de muliere? Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis, & cæli non ſunt mundi in conſpectu eius. Solum namq. Deū immutabilem confitemur; quem tantūmodo ſancti illius

Pſal. 101. Prophetæ ita cōpellat oratio: Tu autē idem ipſe es. Et ipſe

Malac. 3. de ſe: Ego ſum, inquit, Dominus, & non mutor, quia ſcilicet ſolus ipſe ſit naturaliter ſemper bonus, ſemper plenus, ſemperq. perfectus; cui nihil nec adiici poſſit aliquando,

nec minui. Ideoq. debemus ad virtutum ſtudia irremiſſa cura ac ſolicitudine noſmetipſos ſemper extendere, ipſiſq. nos iugiter exercitiis occupare, ne ceſſante profectu, confeſtim diminutio ſubſequatur. Vt enim diximus, in vno mens eodemq. ſtatu manere non præualet; id eſt, vt nec augmenta virtutum capiat, nec detrimenta ſuſtineat. Non acquiſiſſe enim minuiſſe eſt, quia deſinens proficiendi appetitus non aberit a periculo recidendi.

Quod detrimentum ſit diſcedentis e cella. Cap. XV.

IDeoq. iugis cellæ commoratio retentanda eſt. Toties enim, etiam reuerſus quis, velut nouus in ea & incipiés habitator titubabit atq. turbabitur, quoties ab eadem fuerit euagatus. Illam namq. quam in cella reſidens acquiſierat intentionem animi, ſi fuerit relaxata, recuperare rurſus non ſine labore poterit ac dolore, & per hoc reductus retro non de amiſſo cogitabit profectu, quem ſuperadiicere potuit ſi cella non fuiſſet excuſſus, ſed gaudebit potius ſi illum ſtatum de quo recidit, ſemetipſum ſenſerit recepiſſe. Nã ſicut amiſſum ac præteritũ tempus vlterius reuocari non poteſt, ita ne illa quidẽ quæ perierũt poſſunt emolumenta reſtitui. Quantumlibet enim poſt hæc animi intentio fuerit operata, inſtantis diei profectus & præſentis temporis quæſtus eſt, non lucri ſemel perditi reparatio.

De mutabilitate etiam ſupernarum cæleſtiumq. virtutum. Cap. XVI.

MVtabilitati autem etiam ſupernas poteſtates, vt diximus, ſubiacere, declarant illi qui de eorum numero voluntatis corruptæ vitio corruerunt. Vnde neq. illi immutabilis naturæ eſſe putandi ſunt, qui in illa qua creati ſunt beatitudine perſeuerant; eo quòd in contrariam partem non fuerint ſimiliter deprauati. Aliud namq. eſt immutabilis naturæ eſſe, aliud virtutis induſtria boniq. cuſtodia per immutabilis Dei gratiam non mutari. Quidquid enim per diligẽtiam vel acquiritur vel tenetur, poteſt etiam per negligentiam deperire. Ideoq. dicitur: Ne beatifices hominem ante exitum ſuum. quòd videlicet adhuc in colluctatione quis, & (vt ita dixerim) ſcammate cõſtitutus, quamuis vincere ſoleat, ac frequentes palmas victoriæ cõſequatur, nõ poteſt tamen à metu ac ſuſpicione incerti prouentus eſſe ſecurus. Et idcirco Deus ſolus immutabilis vel bonus dicitur, qui bonitatem non induſtriæ ſtudio, ſed natu- Eccli. 11.

raliter poſſidens, non poteſt aliud quid eſſe quàm bonus. Nulla igitur virtus poteſt immobiliter ab homine poſſideri, ſed vt parta iugiter teneatur, neceſſe eſt eam ſemper illa qua acquiſita eſt, ſedulitate atq. induſtria cuſtodiri.

Quod nemo ruina ſubitanea collabatur. Cap. XVII.

LApſus vero quiſpiam nequaquam ſubitanea ruina corruiſſe credendus eſt, ſed aut prauæ inſtitutionis deceptus exordio, aut per longam mentis incuriam paulatim virtute animi decidente, & per hoc ſenſim vitiis increſcentibus caſu miſerabili concidiſſe. Ante contritionem enim præcedit iniuria, & ante ruinam mala cogitatio; quemadmodũ domus numquam ſubitaneo ad ruinã procumbit impulſu, niſi aut antiquo vitio fundamenti, aut lõga inhabitantium deſidia, ſtillicidiis primum paruiſſimis penetrantibus corrupta ſenſim fuerint munimenta tectorum, quibus per vetuſtam negligentiam in maiorem modum patefactis atq. collapſis, ritiatim poſt hæc influit pluuiarum imbriumq. tempeſtas. In pigritiis enim humiliabitur contignatio, & in ſegnitie manuum ſtillabit domus. Quod animæ ſpiritaliter euenire idem Salomon aliis verbis ita deſignat: Stillicidia, inquiens, eiiciunt hominem in die hiemali de domo ſua. Eleganter ergo mentis incuriã domati cõparauit tectoq. neglecto, per quam primo quidem velut minutiſſima quædam penetrant ad animam ſtillicidia paſſionum, quæ ſi velut parua ac leuia negligantur, corrumpunt tigna virtutum, & poſt hæc influunt imbres largiſſimi vitiorum; per quos in die hiemali, id eſt, in tempore tentationis ingruẽte impugnatione diaboli, expellitur mens de habitatione virtutum, in qua ſcilicet aliquando circumſpectam diligentiam retinens velut in domus propriæ poſſeſſione requieuerat. His itaq. compertis infinitã ſpiritalis cibi percepimus voluptatẽ, ita vt ex hac collatione maiore animi gaudio repleremur, quàm ante triſtitia ſuper nece ſanctorum fueramus affecti. Non ſolũ enim de quibus hæſitabamus edocti ſumus, verum etiam illa quæ pro tenuitate ſenſus noſtri minus inquirere noueramus, ſub illius quæſtionis interrogatione cognouimus.

Prou. 16. ſec. LXX.

Eccls. 10.

Prou. 27. ſec. LXX.

SEXTAE COLLATIONIS ABBATIS *Theodori de nece ſanctorum Finis.*

COLLA-

COLLATIO SEPTIMA, QVAE EST PRIMA ABBATIS SERENI, DE ANIMAE MOBILITATE, ET SPIRITALIBVS NEQVITIIS.

De caſtitate abbatis Sereni. Cap. I.

SVMMAE ſanctitatis & continentiæ virum, nominiſq. ſui ſpeculum abbatem Serenum, quem ſingulari ſumus veneratione præ cæteris admirati, ſtudioſorum mentibus inſinuare cupientes, aliter arbitramur deſiderium noſtrum nos explere non poſſe, quàm ſi collationes eius noſtris libellis tentauerimus inſerere. Cui ſupra omnes virtutes quæ non ſolum in eius actu vel moribus, ſed etiam in ipſo vultu per Dei gratiam refulgebant, ita eſt peculiari beneficio donum caſtitatis infuſum, vt iam ſe ne ipſis quidem naturalibus incentiuis inquietari vel in ſopore ſentiret. Ad quam tamen præcipuam puritatem quemadmodum gratia Dei adminiculante peruenerit, quoniam ſupra humanæ videtur condicionem naturæ, neceſſarium reor primitus explicare.

Interrogatio prædicti ſenis ſuper ſtatu cogitationum noſtrarum. Cap. II.

HIc igitur pro cordis atque animæ caſtitate nocturnis diurniſque precibus, ieiuniis quoque ac vigiliis infatigabiliter inſiſtens, cum vidiſſet orationum ſuarum obtinuiſſe ſe vota, cunctoſq. æſtus in corde ſuo concupiſcentiæ carnalis extinctos, velut ſuauiſſimo guſtu puritatis accenſus, in maiorẽ ſitim, zelo caſtitatis exarſit, & intẽtioribus cœpit ieiuniis atq. obſecrationibus incubare, vt mortificatio paſſionis huius ad exteriorem etiam puritatẽ eatenus perueniret, vt ne ipſo quidẽ ſimplici ac naturali motu, qui etiam in paruulis atq. lactantibus excitatur, vlterius pulſaretur; indepti ſcilicet muneris experimẽto, quod

ſe nouerat non laborum merito, ſed Dei gratia conſecutũ, ardentius animatus ad hoc quoq. ſimiliter obtinendum, credens multo facilius hos ſtimulos carnis radicitus Deũ poſſe conuellere, quos etiam humanæ artis induſtria nonnumquam ſolet quibuſdam poculis vel medicamentis, ſeu ferri ſectione detrahere; quandoquidem illam ſpiritus puritatem quæ ſublimior eſt, quamq. impoſſibile eſt humano labore vel ſtudio comprehendi, ſuo munere contuliſſet. Cumq. petitioni cœptæ ſupplicatione iugi ac lacrymis indefeſſis inſiſteret, aduenięs ad eũ angelus in viſione nocturna, eiuſq. velut aperiens vterum, quandam ignitam carnis ſtrumam de eius viſceribus auellens atq. proiiciens, ſuiſq. omnia vt fuerant locis inteſtina reſtituens: Ecce, inquit, incentiua tuæ carnis abſciſa ſunt, & obtinuiſſe te noueris hodierna die perpetuam corporis puritatem, quam fideliter popoſciſti. Hæc de gratia Dei quæ memorato viro peculiariter attributa eſt, breuiter dixiſſe ſufficiat. Ceterum de illis virtutibus quas cum reliquis ſummis viris communiter poſſidebat, aliquid commemorari ſuperfluum puto, ne ſpecialis ſuper nomine hujus iſta narratio aliis demere videatur id quod de iſto ſingulariter fuerit prædicatum. Hunc igitur ſummo deſiderio collationis eius atq. inſtitutionis accenſi, diebus quadrageſimæ videre curauimus. Qui cum a nobis de qualitate cogitationum noſtrarum & interioris hominis ſtatu, tranquilliſſima compellatione quæſiſſet, vel quid nobis ad eius puritatem tanti temporis eremi habitatio contuliſſet, his eum querimoniis adorſi ſumus.

Reſponſio noſtra ſuper animæ mobilitate. Cap. III.

SVpputatio temporum ac ſolitudinis habitatio, cuius cõtemplatione interioris hominis perfectionem nos conſequi debuiſſe decet, hoc ſolummodo contulit nobis, vt diſceremus quid eſſe nequeamus, non tamen fecit eſſe quod eſſe contendimus: nec tamen aut deſideratæ puritatis fixã ſtabilitatẽ, aut robur aliquod firmitatis nos hac ſciẽtia nouimus aſſecutos, ſed tantummodo confuſionis ac pudoris augmenta. Etenim cum omnium diſciplinarum meditatio ad hoc quotidianis ſtudiis exerceatur atq. proficiat, vt a trepidis rudimentis ad peritiam certam ſtabilemq. perueniens, incipiat noſſe quæ primitus vel ambigue nouerat vel penitus ignorabat, & firmo (vt ita dixerim) gradu in il-

hius diſciplinæ qualitate procedens; perfecte in ea ac ſine vlla iam difficultate verſetur; econtrario me in huius puritatis ſtudio laborantem, id ſolummodo profeciſſe reperio, vt ſciam quid eſſe non poſſim: ex quo nihil mihi aliud ſentio quàm luctũ tanta cordis contritione conferri, vt numquam ſcilicet deſit materia lacrymarum, nec tamen eſſe deſinam quod eſſe non debeo. Et idcirco quid profuit didiciſſe quod ſummum eſt, ſi cognitum nequeat apprehendi? Nam cum directionem cordis ad deſtinatum pertendere ſenſerimus, inſenſibiliter mens inde reuoluta ad priores euagationes impetu vehementiori prolabitur, & ita quotidianis diſtenſionibus occupata, innumeris captiuitatibus inceſſanter abducitur, vt propemodum iam deſperetur a nobis deſiderata correctio, & ſuperflua hæc obſeruantia videatur. Siquidem per momenta ſingula lubricis diſcurſibus animus euagatus, cum ad timorem Dei, vel contemplatiorſem reducitur ſpiritalem, priuſquam firmetur in ea, rurſus fugacius euaneſcit. Cumq. eum velut expergefacti deprehenderimus ab intentione propoſita deuiaſſe, atq. ad ~~illam theoriam~~ vnde diſceſſerat reducentes, voluerimus eum tenaciſſima cordis intentione velut quibuſdam ~~vin~~culis obligare, in ipſo conatu noſtro ocius quàm anguilla de receſſibus mentis elabitur. Ob quam rem quotidianis huiuſmodi obſeruationibus æſtuantes, nec tamen ex ipſis aliquod noſtro cordi ſtabilitatis robur acceſſiſſe cernentes, ad hanc opinionem fracti deſperatione tranſducimur, vt nõ noſtro iam, ſed naturæ vitio has animæ peruagationes humano generi ineſſe credamus.

Diſputatio ſenis de ſtatu animæ, ac virtute eius.

SERENVS Cap. IV.

PEriculoſæ præſumptionis eſt, necdum rebus recte diſcuſſis, nec certa ratione collectis, de natura cuiuſlibet rei præpropere definire, ac de fragilitatis ſuæ cõſideratione capere coniecturam, non de ſtatu & qualitate ipſius diſciplinæ, vel de aliorum experientia, proferre ſententiam. Nec enim ſi quis natandi ignarus, ſciens pondus corporis ſui ferri aquarum liquore non poſſe, experimento ſuæ voluerit imperitiæ definire, neminem penitus poſſe liquidis elementis ſolida carne circumdatum ſuſtineri, idcirco vera eius opinio iudicanda eſt, quam ſecundum experientiam ſuam viſus eſt protuliſſe, cum hoc non ſolum non eſſe im

poſſibile, ſed etiam perfacile ab aliis fieri, ratione certiſſima & oculorum fide non dubia comprobetur. Νοῦς itaque, id eſt mens, ἀεικίνητος καὶ πολυκίνητος, id eſt: ſemper mobilis, & multum mobilis definitur. Quod etiam in Sapientia, quæ dicitur Salomonis, aliis verbis ita deſcribitur:
Sap. 9. Τὸ γεῶδες σκῆνος βρίθει νοῦν πολυφροντίδα, id eſt: Terrenum habitaculum aggrauat mentem multa cogitantem. Hæc igitur pro condicione naturæ numquam poteſt otioſa conſiſtere, ſed neceſſe eſt eam niſi prouiſum habuerit vbi ſuos exerceat motus, & in quibus iugiter occupetur, propria mobilitate diſcurrere, & per omnia volitare, donec longo exercitio, vſuq. aſſuefacta diuturno, quod vos incaſſum dicitis laborare, experiatur & diſcat quas memoriæ ſuæ materias debeat præparare, erga quas circumagat indefeſſos volatus, & immorandi robur acquirat, & ita præualeat aduerſas inimici ſuggeſtiones, quibus diſtrahebatur extrudere, atq. in illo quem deſiderat ſtatu & qualitate durare. Non ergo hanc noſtri cordis euagationē, vel humanæ naturæ, vel Deo creatori eius debemus adſcribere.
Eccls. 7. ſec. LXX. Vera eſt enim ſcripturæ ſententia; quia ~~Dominus hominē fecit~~ rectum, & ipſi quæſierunt cogitationes multas. A nobis ergo earum qualitas pendet: quia cogitatio bona, in-
Prou. 19. ſec. LXX. quit, ſcientibus eam appropinquat, vir autem prudens inueniet eam. Quidquid enim vt inueniri poſſit, noſtræ prudentiæ induſtriæq. ſubiectum eſt, ſi non fuerit inuentum, ſine dubio noſtræ deſidiæ vel imprudentiæ, non naturæ vitio deputandum eſt. Cui ſenſui Pſalmiſta quoq. congruit,
Pſal. 83. dicens: Beatus vir cuius eſt auxilium abs te Domine, aſcēſus in corde ſuo diſpoſuit. Videtis ergo in noſtra ditione conſiſtere, vt ſiue aſcenſus, id eſt, pertingentes ad Deum cogitationes, ſiue deſcenſus, ad terrena ſcilicet & carnalia currentes in noſtris cordibus diſponamus. Quæ ſi non in noſtra poteſtate conſiſterent, nec Phariſæos Dominus in-
Matth. 9. crepaſſet: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? nec
Eſai. 1. per Prophetam præcepiſſet, dicēs: Auferte malum cogita-
Hiere. 4. tionum veſtrarum ab oculis meis. &: Vſquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Nec in die iudicij earū qualitas quemadmodum operum exigeretur a nobis, ita per
Eſai. 66. Eſaiam Domino comminante: Ecce ego, inquit, venio vt congregem opera & cogitationes eorum, cum omnibus gentibus & linguis. Sed nec condemnari quidem ea-

rum

rum teſtimonio vel defendi in illo terribili atq. metuendo examine, ſecundum beati Apoſtoli ſentētiam mereremur, ita dicentis: Et inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die quum iudicabit Deus occulta hominum, ſecundum Euangelium meum. Rom. 2.

De perfectione animæ, ex ſimilitudine euangelici Centurionis aſſumpta. Cap. V.

HVius ergo perfectæ mentis figura per illum euangelicum Centurionem pulcherrime deſignatur, cuius virtus atq. conſtantia, qua non quibuſlibet ingruentibus cogitationibus abducebatur, ſed pro ſuo iudicio vel admittebat bonas, vel contrarias abſq. vlla difficultate pellebat, hac tropica ſignificatione deſcripta eſt: Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & ſeruo meo, fac hoc, & facit. Si igitur nos quoq. viriliter aduerſus perturbationes & vitia dimicantes, potuerimus ea ditioni noſtræ, †diſcretioniq. ſubiicere, ac militātes in carne noſtra paſſiones extinguere, vel inſtabilem cogitationum noſtrarum cohortem rationis imperio ſubiugare, ac Dominicæ crucis ſalutari vexillo diriſſimas aduerſariarum poteſtatum turmas a terminis noſtri pectoris propulſare, pro tantorum meritis triumphorum, ad ſpiritalis huius centurionis ordinem proueheмur, quem in Exodo quoq. per Moſen myſtice legimus deſignatū: Cōſtitue tibi χιλιάρχας & cēturiones, & quinquagenarios, & decanos. Et ita nos quoq. dignitatis huius apice ſublimati, habebimus hanc imperandi poteſtatem atq. virtutem, qua non quibus nolumus cogitationibus abducamur, ſed his quibus ſpiritaliter delectamur, immorari vel inhærere poſſimus, malis quidem ſuggeſtionibus imperantes, abite, & abibunt; bonis vero venite, & venient: ſeruo quoque noſtro, id eſt corpori, ea quæ caſtitatis vel continentiæ ſunt ſimiliter iniungemus, & ſine contradictione deſeruiet, non iam ſuſcitans nobis aduerſos concupiſcentiæ ſtimulos, ſed omnem ſpiritui exhibēs famulatum. Huius centurionis qualia arma ſint, vel ad quæ præliorum exercitia præparētur, audi beatum Apoſtolum prædicantem: Arma, inquit, militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potentia Deo. Dixit qualia ſint, id eſt, non carnalia nec infirma, ſed ſpiritalia & potentia Deo: deinde ad quos ſint† exercenda conflictus cōſequen

Matth. 8. (margin)

al. diſtrictioniq. (margin)

Exod. 18. (margin)

2. Cor. 10. (margin)

al. exerenda (margin)

Ibid. ſequenter inſinuat: Ad deſtructionem munitionum cogitationes purgantes, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & captiuantes omnem intellectũ in obediẽtiam Chriſti, & præparati vlciſci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit veſtra obediẽtia. Quæ quoniam ſingillatim percurrere ſicut neceſſarium, ita etiã alterius temporis eſt; armorum tantũmodo volo vobis genera proprietateſq. patefacere, quibus nos quoq. ſi volumus
1. Reg. 18. bella Domini præliari, & inter centuriones euangelicos
Epheſ. 6. militare, accincti iugiter debemus incedere. Sumite, inquit, ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignita reſtinguere. Fides eſt ergo quæ excipiens ardentiſſima libidinum tela, metu futuri iudicij & cæleſtis regni
1. Theſſ. 5. credulitate mortificat. Et loricam, inquit, charitatis. Ipſa nempe eſt quæ vitalia pectoris noſtri circumdans atq. cõmuniens, letalibus perturbationum obiecta vulneribus cõtrarios retundit ictus, nec ad interiorem hominem noſtrũ
1. Cor. 13. iacula diaboli penetrare permittit. Omnia enim ſuffert,
1. Theſſ. 5. omnia patitur, omnia ſuſtinet. Et galeam ſpem ſalutis. Galea munimen capitis eſt. Quia ergo caput noſtrũ eſt Chriſtus, debemus iſtud ſemper ſpe futurorum bonorum velut inexpugnabili galea in cunctis tentationibus ac perſecutionibus communire, & principaliter fidem eius illæſam atq. integram cuſtodire. Aliis enim membris truncatum quempiam, licet debilem, poſſibile tamen eſt vtcumq. ſupereſſe: ſine capite vero nemini vel breuis vitæ ſpatium
Epheſ. 6. prorogatur. Et gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei. Pe-
Hebr. 4. netrabilius namq. eſt omni gladio ancipiti, & pertingens vſq. ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoq. & medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionũ cordis; diuidẽs ſcilicet & abſcidẽs quidquid in nobis carnale terrenũve repererit. Quibus armis quiſquis fuerit cõmunitus, ab hoſtiũ ſemper telis ac populatione defenſus, non vt captiuus ac ſubditus ad hoſtilem cogitationum terram conſtrictus deprædantium vinculis abducetur, nec au-
Baruc. 3. diet per prophetam: Quare inueteratus es in terra aliena? ſed tamquam triumphator ac victor in illa qua voluerit cogitationum regione conſiſtet. Vis etiam ipſum robur ac fortitudinem centurionis huius qui hæc arma, quæ prædiximus non carnalia, ſed potentia Deo, geſtat, agnoſcere? Audi ipſum regem viros fortes ad ſpiritalem militiam cõgre-

gregantem, quo eos dilectu ſignet ac probet: Infirmus, inquit, dicat: quia fortis ſum ego. & : Qui patiens eſt, ſit pugnator. Videtis ergo bella Domini præliari niſi patientes infirmoſq. non poſſe: illa proculdubio infirmitate qua ſuffultus ille noſter centurio euangelicus cum fiducia loquebatur: Cum enim infirmor, tunc potẽs ſum. Et iterum: Virtus enim in infirmitate perficitur. De qua infirmitate vnus prophetarum: Et erit, inquit, qui infirmatur inter eos, ſicut domus Dauid. Patiens etiam hæc bella præliabitur: nempe illa patientia de qua dicitur: Patientia vobis neceſſaria eſt, vt voluntatẽ Dei facientes, recipiatis remunerationẽ.

Ioel. 3. ſec. LXX. *Ibid.* *2. Cor. 12.* *Ibid.* *Zach. 12. ſec. LXX.* *Hebr. 10.*

De perſeuerantia erga cogitationum cuſtodiam. Cap. VI.

DEbere tamen ac poſſe nos Domino cohærere, & experientia propria deprehendemus, ſi mortificatas voluntates, ac deſideria mundi huius habeamus abſciſa; & illorum auctoritate docebimur, qui Domino colloquentes, fiducialiter dicunt: Adhæſit anima mea poſt te. & : Adhæſi teſtimoniis tuis Domine. & : Mihi autem adhærere Deo bonum eſt. & ; Qui adhæret Domino, vnus ſpiritus eſt. Nõ ergo debemus his euagationibus animæ fatigati ab hoc ſtudio relaxari. Qui enim colit terram ſuam, ſaturabitur panibus; qui autem ſectatur otium, replebitur egeſtate. Nec ab intentione huius obſeruantiæ pernicioſa deſperatione frangamur; quia: In omni ſolicito ineſt amplius: at qui ſuauis & ſine dolore eſt, in egeſtate erit. Et iterum: Vir in laboribus laborat ſibi, & vim facit perditioni ſuæ. Nec non etiam: Regnũ cælorum vim patitur, & violenti diripiũt illud. Nulla namq. virtus ſine labore perficitur; nec vlli poſſibile eſt ad iſtam quam cupitis ſtabilitatem mentis ſine ingenti cordis contritione conſcendere. Homo enim ad laborem naſcitur. Qui vt in virum perfectum poſſit occurrere, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, maiori eum intentione neceſſe eſt ſemper eſſe peruigilem, iugiq. ſolicitudine deſudare. Ad cuius tamen menſuræ plenitudinem nemo perueniet aliàs in futurum, niſi qui præmeditatus & imbutus ea fuerit in præſenti, eamq. adhuc in hoc ſæculo poſitus prælibauerit, Chriſtiq. membrum pretioſiſſimum deſignatus, arrham compaginis illius per quam corpori eius valeat copulari, in hac carne poſſederit; vnum dumtaxat deſiderans, vnum ſitiens, ad vnum omnes non ſolum actus ſuos, verumetiam cogitationes ſemper

Pſal. 62. *Pſal. 118.* *Pſal. 72.* *1. Cor. 6.* *Prou. 28.* *Prou. 14. ſec. LXX.* *Prou. 16. ſec. LXX.* *Matth. 11.* *Iob. 5.* *Epheſ. 4.*

per intendens, vt illud quod in futurum dicitur de beata conuerſatione ſanctorum, iam ſubarrhatum teneat in præſenti, id eſt; vt ſit ei Deus omnia in omnibus.
1. Cor. 15.

Interrogatio de mobilitate animæ & impugnatione nequitiarum cælestium. GERMANVS *Cap.* VII.

POſſet forſitan hæc volubilitas mentis aliquatenus coerceri, ſi eam non tantus aduerſariorum numerus circũuallans, ad ea quæ non vult, immo quo illam ſuæ quoq. naturæ mobilitas rapit, indeſinenter impelleret. Quam cũ tam innumerabiles, tam potentes, tamq. terribiles circumagant inimici, reſiſti illis, ab hac præſertim fragili carne, impoſſibile crederemus, niſi ad hanc opinionem veſtris ſententiis velut cæleſtibus animaremur oraculis.

Reſponſio ſuper Dei adiutorio & liberi arbitrij poteſtate. SERENVS *Cap.* VIII.

ADuerſarios nobis quidem iugiter inſidiari, quicumq. interioris hominis experti ſunt pugnas; dubitare nõ poſſunt. Sed ita dicimus hos noſtris profectibus aduerſari, vt eos tantummodo incentores malorum, non etiam impulſores eſſe credamus. Ceterum nullus hominum poſſet omnino vitare peccatum quodcumq. illi cordibus noſtris
al. inurere †ingerere voluiſſent, ſi eis quemadmodum ad ſuggerendum, ita & ad compellendum facultas violenta ſuppeteret. Quamobrem ſicut in illis eſt inſtigationis copia, ita & in nobis virtus reſpuendi, ſiue acquieſcendi libertas eſt attributa. Quorum tamen potentiam & impugnationes ſi pertimeſcimus, etiam protectiones atq. adiutoria Dei ecõ-
1. Ioan. 4. trario conferamus, de quo dicitur: Maior eſt enim qui in vobis eſt, quàm qui in mundo. Cuius auxilia multo vehementiore militant virtute pro nobis, quàm aduerſum nos illorum multitudo confligit. Nam bonarum rerum non tãtum ſuggeſtor, ſed etiam fautor atq. impulſor eſt Deus: ita vt nonnumquam nos etiam inuitos & ignorantes attrahat ad ſalutem. Conſtat ergo neminem poſſe a diabolo decipi, niſi illum qui præbere ei maluerit ſuæ voluntatis aſſen-
Eccls. 8. ſum. Quod Eccleſiaſtes his verbis euidẽter expreſſit: Quia
ſec. LXX. enim non fit contradictio ab his qui faciunt malum cito, ideo repletum eſt cor filiorum hominum in ipſis, vt faciãt malum. Ergo manifeſtum eſt hinc vnumquemq. delinquere, quòd ingruentibus cogitationibus prauis non eis confe-
Iacob. 4. ſtim repulſam contradictionis obiiciat. Nam; Reſiſtite ei,

ei, inquit, & fugiet a vobis.

Interrogatio ſuper animæ ac dæmonum coniunctione.

GERMANVS Cap. IX.

QVod iſtud quæſo eſt animæ cum iſtis ſpiritibus nequam tam indiſcretum permixtumq. conſortium, quo ſic eidem non dicam iungi, ſed vniri poſſint & alloqui eam inſenſibiliter, & inſeri, atq. inſpirare illi quæcumque voluerint, & ad ea quæ placuerint eam valeant inſtigare, eiuſq. cogitationes ac motus videant atq. perluſtrēt; tantaq. inter ipſos ac mentem vnitas fiat, vt ſine Dei gratia quid ex illorum incitamento, quid ex noſtra voluntate procedat, diſcerni pene non poſſit?

Reſponſio in quem modum immundi ſpiritus humanis mentibus copulentur.

SERENVS Cap. X.

NOn mirum eſt poſſe ſpiritum ſpiritui inſenſibiliter cō iungari, & occultam ſuadendi vim ad ea quæ libita fuerint exercere. Eſt enim inter eos, ſicut inter homines, quædam ſubſtantiæ ſimilitudo atq. cognatio. Siquidē definitio quæ de natura animæ aſſumitur, etiam illorum ſubſtantiæ ſimiliter coaptatur. Altrinſecus vero eos ſibi inſeri vel vniri, ita vt capax alter alterius eſſe poſſit, omnimodis impoſſibile eſt. Hoc namq. ſolummodo deitati, quæ ſola incorporea ſimplexq. natura eſt, rectiſſime tribuetur.

Obiectio vtrum poſſint immundi ſpiritus eorum quos ſuppleuerint animabus inſeri vel vniri.

GERMANVS Cap. XI.

HVic rationi ſatis arbitramur eſſe contrariū illud quod videmus in arreptitiis fieri, cum afflati ſpiritibus immundis loquuntur & agunt ea quæ neſciunt. Quomodo ergo animas illorum ſpiritibus illis non credamus vniri, quorum videmus illas velut organum factas, & derelicto naturali ſtatu ad illorum motus affectuſq. tranſire, ita vt iam non ſuas, ſed illorum voces & geſtus voluntateſque depromant?

Reſponſio quemadmodum energumenis immundi ſpiritus dominentur.

SERENVS Cap. XII.

PRædictæ definitioni noſtræ non eſt contrarium id quod dicitis in energumenis fieri, cum ſpiritibus immundis arrepti loquuntur, vel agunt ea quæ nolunt, vel ea quæ ignorant proferre coguntur. Non enim vno modo iſtā eos infuſionem ſpirituum ſuſtinere certiſſimum eſt. Quidam enim ſic afflantur, vt nequaquam ea quæ gerunt vel loquun-

loquuntur intelligant; quidam vero norunt, & poſtea recordantur. Quod fieri per infuſionem ſpiritus immundi non ita putandum eſt, vt animæ ipſius penetrans ſubſtantiam, & velut vnitus ei, & quodammodo indutus ea, ſermones ac verba per os patientis emittat. Nullo namq; modo iſtud ab eis fieri poſſe credendum eſt. Nec enim per aliquam animæ diminutionem, ſed per corporis debilitatem hoc euenire manifeſta ratione deprehenditur; cum ſcilicet in illis membris in quibus vigor animæ continetur, immundus ſpiritus inſidens, eiſq. importabile atq. immenſum põdus imponens, obſcuritate teterrima intellectuales eius obruit & intercipit ſenſus. Quod nonnumquam etiam vini febriſq. vitio, ſeu nimij frigoris, aliiſq. valitudinibus extrinſecus ſuperuenientibus videmus accidere. Quod ne beato Iob diabolus, qui carnis eius acceperat poteſtatem, moliretur inferre, præcepto Domini prohibetur, dicentis:
Iob. 2. Ecce trado eum in manus tuas; tantum animam eius cuſtodi; id eſt, tantummodo eum amentem ne facias debilitato animæ domicilio; & obruas intellectum ac ſapientiam reſiſtentis; principali ſcilicet cordis eius tuo pondere præfocato.

Quod ſpiritus ſpiritui penetrabilis eſſe non poßit, ſed incorporeo ſoli Deo. Cap. XIII.

NEq. enim ſi craſſæ huic ſolidæq. materiæ, id eſt carni, ſpiritus admiſcetur, quod fieri facillime poteſt; idcirco & animæ, quæ itidem ſpiritus eſt, ita vniri poſſe creditur, vt eam quoq. ſimiliter ſuæ reddat naturæ capacem. Quod ſoli eſt poſſibile Trinitati, quæ ſic vniuerſæ intellectualis naturæ efficitur penetratrix, vt non ſolum circumplecti eam atq. ambire, ſed etiam illabi ei, & velut incorporea corpori poſſit infundi. Licet enim pronuntiemus nonnullas eſſe ſpiritales naturas, vt ſunt angeli, archangeli, ceteræq. virtutes, ipſa quoq. anima noſtra, vel certe aer iſte ſubtilis; tamen incorporeæ nullatenus æſtimãdæ ſunt. Habent enim ſecundum ſe corpus quo ſubſiſtunt, licet multo tenuius quàm nos. Nam ſunt corpora, ſecundũ Apo
1. Cor. 15. ſtoli ſententiam ita dicentis: Et corpora cæleſtia, & corpo
Ibid. ra terreſtria. Et iterum: Seminatur corpus animale; ſurget corpus ſpiritale. Quibus manifeſte colligitur; nihil eſſe incorporeum, niſi ſolum Deum, & idcirco ipſi tantummodo penetrabiles omnes ſpiritales atq. intellectuales eſſe

ſub-

ſubſtantias, eo quòd ſolus, & totus, & vbique, & in omnibus eſt, ita vt & cogitationes hominum, & internos motus, atq. abdita mentis vniuerſa cōſpiciat atq. perluſtret. De ipſo ſiquidem ſolo pronuntiauit beatus Apoſtolus, dicens: Viuus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior ſuper omnem gladium ancipitem, & pertingens vſq. ad diuiſionem animæ & ſpiritus, cōpagum quoq. ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis, & non eſt creatura inuiſibilis in conſpectu eius. Et beatus Dauid: Qui fingit, inquit, ſingillatim corda eorum. Et iterum: Ipſe enim nouit occulta cordis. Salomon quoque: Quia tu ſolus noſti corda filiorum hominum. Hebr. 4. Pſal. 32. Pſal. 43. 3. Reg. 8.

Obiectio qua dæmones credi debent cogitationes hominum **GERMANVS** *peruidere.* Cap. XIV.

HAc ratione qua dicis, nec cogitationes quidem noſtras inſpicere iſti ſpiritus poſſunt, quod exiſtimare valde putamus abſurdum, dicente ſcriptura: Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te. Et iterum: Cum diabolus miſiſſet in cor Simonis Iſcariotis, vt traderet Dominū. Qui ergo credi poteſt non patere eis cogitationes noſtras, quarum ſeminarium, pro parte maxima, ipſis immittentibus atq. inſtigantibus oboriri ſentimus? Eccls. 10. Ioan. 13.

Reſponſio quid poſſint dæmones in cogitationibus hominum, **SERENVS** *quidve non poſſint.* Cap. XV.

NVlli dubium eſt, quòd poſſint immundi ſpiritus cogitationum noſtrarum attingere qualitates, ſed indiciis eas ſenſibilibus forinſecus colligentes, id eſt, ex noſtris diſpoſitionibus, aut verbis, & ſtudiis in quæ propenſius nos conſpexerint inclinari. Ceterum illas quæ necdum de internis animæ prodierunt, adire omnino non poſſunt. Ipſas quoque cogitationes quas ingerunt, vtrum ſuſceptæ, vel quemadmodum ſuſceptæ ſint, non per ipſius animæ naturam, id eſt, per illum interiorem motum in medullis (vt ita dixerim) latitantem, ſed ex motibus atq. indiciis exterioris hominis deprehendunt; vtputa cum ſuggeſſerint gaſtrimargiam, ſi viderint monachum ad feneſtram oculos aut ad ſolem curioſius erexiſſe, vel de hora ſollicitius inquiſiſſe, cognoſcunt deſiderium gulæ fuiſſe ſuſceptum. Si fornicationem ingerentes ſenſerint eum patienter telum libidinis ſuſcepiſſe, ſeu viderint carne commotum, aut certe non vt oportuit aduerſus ſuggeſtionis immundæ ſuſpi-

raſſe

raſſe laſciuiam, intelligunt in penetralibus animæ libidinis iaculum fuiſſe defixum. Si incitamenta triſtitiæ, ſi iræ, ſi furoris admouerint, vtrumnam cordi inſederint, geſtu corporis, & ſenſibili commotione dinoſcunt; ſcilicet, cum vel infremuiſſe tacitum, vel cum quadam indignatione ſuſpiraſſe, ſeu vultum conſiderauerint quodam pallore aut rubore mutaſſe, & ita ſubtiliter quiſnam cui ſit vitio deditus deprehendunt. Illo namq. vnumquemq. noſtrum delectari certa ratione cognoſcunt, ad cuius inſtigationē mox quodam nutu vel motu corporis conſenſum conniuentiamq. ab eo præſtitam fuiſſe peruiderint. Quæ ab illis aereis virtutibus ita deprehendi non mirum eſt, cum hoc a prudentibus quoq. viris ſæpiſſime fieri videamus, vt ſcilicet interioris hominis ſtatum de figura & vultu ſeu qualitate exterioris agnoſcant. Quanto ergo certius hæc ab eis poterunt deprehendi, quos vtique vt ſpiritalis naturæ, multo ſubtiliores ac ſagaciores hominibus eſſe non dubium eſt?

Similitudo qua immundi ſpiritus cogitationes hominum doceantur agnoſcere. Cap. XVI.

QVemadmodum enim nonnulli latronum in his domibus quas furtim aggredi cupiunt, occultas hominum ſolent explorare ſubſtantias, qui per tetras noctis tenebras cauta ſpargentes manu minutias arenarum, reconditas opes quas viſu peruidere non poſſunt, tinnitu quodā ad earum lapſum reſpondente deprehendunt, ac ſic ad certiſſimam rei vel metalli cuiuſq. notitiam, quadam elicitæ vocis proditione perueniunt; ita hi quoq. vt theſaurum noſtri cordis explorent, velut arenas quaſdam, ſuggeſtiones nobis noxias inſpargentes, cum ſecundum illarum qualitatem affectum corporeum viderint emerſiſſe, velut quodā de intimis conclauibus prodeunte tinnitu, quid ſit reconditum in abditis interioris hominis recognoſcunt.

Quod non ſinguli quiq. dæmones vniuerſas hominibus ingerant paſſiones. Cap. XVII.

HOc tamen noſſe debemus non omnes dæmones vniuerſas hominibus inferre paſſiones, ſed vnicuiq. vitio certos ſpiritus incubare: & alios quidem immunditiis ac libidinum ſordibus oblectari, alios blaſphemiis, alios iræ furoriq. peculiarius imminere, alios paſci triſtitia, alios cenodoxia, ſuperbiaq. mulceri; & vnumquemq. illud

vitium

vitiũ humanis cordibus quo ipſe gaudet inſerere: ſed nec cunctas pariter ſuas ingerere prauitates, ſed viciſſim prout temporis, vel loci, vel ſuſcipientis opportunitas prouocarit.

Interrogatio, an inter dæmones impugnationis ordo ac viciſſitudinis GERMANVS *diſciplina ſeruetur.* Cap. XVIII.

ERgo credendum eſt inter eos ordinatam, & (vt ita dixerim) diſciplinatam eſſe nequitiam, vt quidam viciſſitudinis ab eis ordo ſeruetur, ac rationabilis geratur impugnationis incurſio, cum conſtet nec modum nec rationem niſi inter bonos atq. honeſtos poſſe ſubſiſtere; ſecundum illam ſcripturæ ſententiam: Quæres ſapientiam apud malos, & non inuenies. & Inimici noſtri inſenſati. Illud etiam: Non eſt ſapientia, non eſt fortitudo, non eſt conſilium apud impios? Prov. 14. ſec. LXX. Deut. 32. ſec. LXX. Prov. 21. ſec. LXX.

Reſponſio, in quem modum conſenſio dæmonum ſuper viciſſitudinis SERENVS *impugnatione ſubſiſtat.* Cap. XIX.

NOn eſſe inter malos perpetuam in omnibus conſenſionem, nec poſſe perfectam ſtare concordiam etiam in illis ipſis vitiis quibus communiter oblectantur, certa definitio eſt. Nunquam enim poterit, quemadmodum dixiſtis, in rebus indiſciplinatis diſciplina modusq. ſeruari. In nonnullis tamen, vbi ſcilicet vel operationis communio, vel neceſſitas exigit, ſeu cuiuſdam lucri inuitat conſortium, neceſſe eſt temporalem commodare conſenſum. Quod eſſe in hac militia nequitiæ ſpiritalis maniſeſtiſſime peruidemus, vt non ſolum tempora inter ſe viciſſitudineſq. cuſtodiant, ſed etiam locis quibuſdam ſpecialiter inhærere, eaq. iugiter obſidere noſcantur. Nam quia neceſſe ſit eos immutatis tentationibus certiſq. vitiis atq. temporibus exercere impugnationes ſuas, hinc liquido cõprobamus, quia nullus poteſt ſimul cenodoxiæ vanitate deludi, & concupiſcentia fornicationis exuri: nec poteſt tumida inflari elatione ſpiritalis ſuperbiæ, & carnalis gaſtrimargiæ pariter humilitate ſubmitti. Nec poteſt quis cachinnis fatuis riſuq. diſſolui, & iracundiæ ſub eodem tempore ſtimulis incitari, ſeu certe edacis triſtitiæ mœrore ſuppleri: ſed neceſſe eſt vnumquemque ſpirituum ita ſingillatim impugnationem mentis arripere, vt cum aut victus abſceſſerit, alij eam ſpiritui cedat acrius impugnandam; aut certe ſi victor extiterit, alij nihilominus tradat ſimiliter illudendam.

Quod non ſint vnius fortitudinis contrariæ poteſtates, nec tentandi facultas in eorum ſit arbitrio collocata. Cap. XX.

ILlud etiam nequaquam ignorare debemus, non eſſe omnes eiuſdem ferocitatis & deſiderij, ſed ne vnius quidem fortitudinis atq. nequitiæ; & incipientibus quidem atq. infirmis non niſi infirmiores ſpiritus in certamine cõparari, & his nequitiis ſpiritalibus ſuperatis gradatim ſemper aduerſus athletam Chriſti robuſtior pugna ſuccedit. Pro comparatione ſiquidem virium ac profectus humani, etiam difficultas colluctationis augetur. Nullo enim modo quilibet ſanctorum ſufficeret talium tantorumque hoſtium ſufferre nequitiam, vel inſidiis eorum poſſet occurrere, ſed nec crudelitatem quidem ac ſæuitiam ſuſtinere, ſi non certamini noſtro clementiſſimus arbiter atque agonotheta præſidens Chriſtus, & exæquaret colluctantium vires, & immoderatos eorum repelleret ac refrænaret
1. Cor. 10. incurſus, faceretque cum tentatione & exitum, vt ſuſtinere poſſimus.

Quod dæmones cum hominibus non ſine ſuo labore confligant. Cap. XXI.

HAnc autem illos colluctationem non ſine ſuo credimus labore conficere. Habent namq. etiam ipſi in ſuo conflictu quandam anxietatem atq. triſtitiam, & maxime cum fuerint validioribus æmulis, id eſt, viris ſanctis perfectiſq. congreſſi. Alioquin iam non conflictus nec colluctatio, ſed ſimplex tantum, &, vt ita dixerim, ſecura illis eſſet hominum attributa deceptio. Et quomodo ſtaret il-
Ephes. 6. lud Apoſtoli quod dicit: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Illud quo-
1. Cor. 9. que: Sic pugno non quaſi aerem verberans. Et iterum: Bo-
2. Tim. 4. num agonem certaui. Vbi enim agon dicitur, & certa-
al. vtrinq. men, & pugna, ſeu colluctatio, neceſſe eſt † vtrorumq. ſudor, & labor, & ſolicitudo ſubeatur, & æqualiter illos vel ſuper deiectione maneat dolor atq. confuſio, vel de victoria gaudium conſequatur. Vbi vero alio cum ſudore luctante, alius cum otio ac ſecuritate cõfligit, & ad deiiciendũ æmulum ſola pro viribus vtitur voluntate, non pugna dicenda eſt, nec colluctatio, neq. certamẽ, ſed iniqua quædam & irrationabilis oppugnationis impreſſio. Sed pla-

ne laborant & ipſi non minus impugnantes humanum genus, & deſudant vt præualeant de vnoquoq. illam quam cupiunt obtinere victoriam, & retorqueṫur in eos illa confuſio, quæ nos manebat ſi ab ipſis fuiſſemus eliſi, ſecundū illud: Caput circuitus eorum, labor labiorum ipſorum operiet eos. &: Conuertetur dolor eius in caput eius. & iterū: Veniat illi laqueus quem ignorat, & captio quam abſcondit apprehendat eum, & in laqueo cadat in ipſo; ſcilicet quem ſuper hominum deceptione molitur. Dolent igitur etiam ipſi non minus, & quemadmodum nos elidunt, ipſi quoq. ſimiliter eliduntur, nec victi ſine confuſione diſcedunt. Quas eorū ruinas atq. conflictus, ille qui ſanos interioris hominis oculos poſſidebat, quotidie cernens, videnſque eos ſupergaudere ruinis & caſibus ſingulorū, ac timēs ne de ſe quoq. eueniret eis iſta lætitia, Dominum deprecatur: Illumina, inquiens, oculos meos ne vmquā obdormiā in morte; ne quando dicat inimicus meus: præualui aduerſus eum. qui tribulant me exultabunt, ſi motus fuero. &: Deus meus ne ſupergaudeant mihi, ne dicant in cordibus ſuis: euge euge animæ noſtræ, neq. dicāt: deuorauimus eū. &: Frenduerunt ſuper me dentibus ſuis. Dominē quādo reſpicies? Inſidiatur enim in abſcondito, vt leo in cubili ſuo. inſidiatur vt rapiat pauperem; & quærat a Deo eſcam ſibi. Qui rurſum cunctis expenſis conatibus, cum deceptionē noſtrā non potuerint obtinere, ſuper caſſo labore ſuo neceſſe eſt vt confundantur, & erubeſcant, qui quærunt animas noſtras, vt auferāt eas; induantur confuſione & pudore, qui cogitant nobis mala. Hieremias quoque: Cōfundantur, inquit, illi, & non cōfundar ego: paueant illi, & nō paueam ego: induc ſuper eos irā furoris tui, & duplici contritione contere eos. Nulli etenim dubium eſt, cū a nobis fuerint ſuperati, cōtritione eos duplici conterendos. Primum quòd hominibus expetentibus ſanctitatem, illi eam poſſidentes amiſerint, cauſaq. extiterint perditionis humanæ. Deinde quòd ſpiritales ſubſtantiæ fuerint a carnalibus terreniſq. deuictæ. Has igitur ruinas hoſtium ſuaſq. victorias intuens vnuſquiſq. ſanctorum, cum exultatione proclamat: Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiant. conteram illos, nec poterunt ſtare: cadent ſubtus pedes meos. Contra quos etiam orās idem Propheta: Iudica, inquit, Domine nocētes me:

Pſal. 139. *Pſal.* 7. *Pſal.* 34. *Pſal.* 12. *Pſal.* 34. *Ibid.* *Pſal.* 9. *Pſal.* 103. *Pſal.* 39. *Pſal.* 34. *Hiere.* 17. *Pſal.* 17. *Pſal.* 34.

expugna impugnantes me. apprehende arma & ſcutum, & exurge in adiutorium mihi. effunde frameam, & concluде aduerſus eos qui perſequuntur me, dic animæ meæ: ſalus tua ego ſum. Quos cum ſubditis & extinctis vniuerſis paſſionibus vicerimus, merebimur illam benedictionis
Michæ. 5. vocem conſequenter audire: Exaltetur manus tua ſuper hoſtes tuos, & omnes inimici tui interibunt. Hæc igitur omnia, & his ſimilia ſacris voluminibus inſerta legentes ſiue canentes, niſi cõtra iſtas nequitias ſpiritales quæ nobis inſidiantur diebus ac noctibus acceperimus fuiſſe conſcripta, non modo ex eis ædificationem nullam lenitatis ac patien-
al. penitus tiæ conſequemur, ſed etiam dirum † quendam atq. contrarium euangelicæ perfectioni concipiemus affectum. Non
Matth. 5. ſolum enim docebimur nõ orare pro inimicis noſtris, nec diligere eos, ſed etiã deteſtari illos implacabili odio prouocabimur, & maledicere eis, atq. orationem aduerſus eos indeſinenter effundere. Quæ tali ſpiritu prolocutos fuiſſe viros ſanctos & amicos Dei intelligere perquã ſceleſtum eſt ac profanum; quibus ante aduentum Chriſti idcirco nõ eſt lex poſita, eo quòd tranſcendentes mandata eius, euangelicis parere præceptis, & apoſtolicæ perfectioni ſtudere, præuenientes diſpenſationem temporis, maluerunt.

Quod non ſit poteſtas nocendi in arbitrio dæmonum collocata. Cap. XXII.

Iob. 2. NOn habere autem eos poteſtatem quemquam hominum lædendi, exemplum beati Iob manifeſta ratione demonſtrat, vbi non amplius eum tentare audet inimicus, quàm diuina ei diſpenſatione conceditur; & confeſſio eorundem ſpirituum euangelicis monimentis
Matth. 8. inſerta teſtatur, dicentium: Si eiicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Qui multo magis credendi ſunt in nul-
Geneſ. 1. lo hominum qui ad imaginem Dei creati ſunt introire pro arbitrio ſuo poſſe, cum in animalia muta ac immunda ingrediendi abſque Dei permiſſu non habuerint poteſtatem. Ceterum nemo poſſet, non dicam iuuenum quos videmus in hac eremo conſtantiſſime commorari, ſed nec perfectorum quidem tantis taliumque hoſtium agminibus circumſeptus in eremo ſingulariter habitare, ſi in ipſis eſſet pro voluntate ſua nocendi vel tentandi facultas atque libertas. Quod euidentius etiam Domini ac Saluatoris noſtri confirmat ſententia, quam pro

humilitate hominis aſſumpti protulit ad Pilatum, ita dicentis: Non haberes in me poteſtatem vllam, niſi datum tibi fuiſſet deſurſum. *Ioan. 19.*

De imminuta dæmonum poteſtate. Cap. XXIII.

SAtis tamen nobis eſt & experiẽtia, & ſeniorum relatio ne compertum, non eandem vim habere nunc dæmones quam anteriore tempore inter anachoretarum dumtaxat principia, in quibus adhuc raritas monachorum in eremo commanebat. Tanta namq. erat eorum feritas, vt vix pauci, & admodum ſtabiles atq. ætate prouecti, tolerare habitationem ſolitudinis poſſent. Siquidem in ipſis cœnobiis in quibus commorabantur octo vel decem, ita eorum atrocitas graſſabatur, & frequentes ac viſibiles ſentiebantur aggreſſus, vt non auderent omnes pariter noctibus obdormire, ſed viciſſim aliis deguſtantibus ſomnum, alij vigilias celebrantes, pſalmis & orationibus ſeu lectionibus inhærebant. Cumq. illos ad ſoporem naturæ neceſſitas inuitaret, expergefactis aliis ad eorum qui dormituri erant cuſtodiam ſimiliter excubiæ tradebantur. Vnde dubitari non poteſt, hanc ſecuritatem vel confidentiam quæ nunc non ſolũ nobis qui videmur pro experientia ſenectutis aliquatenus roborati, ſed etiam iunioribus ætate cõfertur, vnũ eſſe e duobus. Aut enim virtute crucis etiã deſerta penetrante, & vbiq. eius gratia coruſcante, retunſa eſt nequitia dæmonum; aut negligentia noſtra illos ab impugnatione priſtina reddidit lentiores, dum dedignantur aduerſum nos illa intentione confligere, qua tunc contra illos probatiſſimos Chriſti milites ſæuiebant, hac ſcilicet nos fraudulentia † viſibilium tentationum ceſſatione dirius elidentes. In tantum enim teporem videmus corruiſſe nonnullos, vt neceſſe ſit eos etiam remiſſioribus monitis appalpari: modo ne deſertis cellulis ſuis ad pernicioſiores inquietudines reuoluantur, & circumeuntes ac vagi craſſioribus (vt ita dixerim) vitiis implicentur: magnuſque fructus ab eis obtineri credatur, ſi ſolummodo ſe etiam cum qualibet ignauia valeant in ſolitudine continere; ac pro ingenti remedio ſoleat eis a ſenioribus dici: Sedete in cellulis veſtris, & quantum libitum fuerit manducate, & bibite, atque dormite, dummodo in eis iugiter perduretis. *al. inuiſibilium tentationum diriuſ*

Qua ratione dæmones ſibi in eorum corpora quos arrepturi ſunt aditum parent. Cap. XXIV.

COnſtat ergo immundos ſpiritus non aliter poſſe in illos quorum obſeſſuri ſunt corpora penetrare, niſi prius eorum mentes cogitationeſq. poſſederint. Quos cum timore ac memoria Dei vel ſpiritali meditatione nudauerint, velut exarmatos omni præſidio ac munitione diuina, facile vincendos audenter inuadunt, domicilium deinceps in eis, velut in poſſeſſione ſibi tradita, præſumentes.

Quod miſerabiliores ſunt hi qui a vitiis, quam qui ab ipſis dæmonibus poſſidentur. Cap. XXV.

LIcet multo illos grauius conſtet vehementiuſq. vexari, qui cum corporaliter ab ipſis ſuppleri minime videantur, animo tamen perniciosius poſſidentur, eorum ſcilicet vitiis ac voluptatibus inuoluti. Secundum Apoſtoli namq.
2. Petr. 2. ſententiam, a quo quiſque ſuperatur, ei & ſeruus addicitur. Niſi quòd iſti in hoc deſperatius ægrotant, quòd cum ſint eorum mancipia, nec impugnari ſe ab illis, nec dominatum eorum ferre cognoſcunt. Ceterum corporaliter traditos ſatanæ, vel infirmitatibus magnis, etiam viros ſanctos nouimus pro leuiſſimis quibuſq. delictis; cum in illis ne tenuiſſimum quidem næuum aut maculam in illo iudicij die patiatur inuenire diuina clementia, omnem cordis eorum ſcoriam, ſecundum prophetæ, immo Dei ſententiã, excoquens in præſenti, vt eos tamquam aurum vel argentum ignitum, ad illam perpetuitatem, nulla indigentes pœnali purgatione, tranſmittat. Et excoquam, inquit, ad purum ſcoriam tuam, & auferam omne ſtannum tuum; & poſt hoc vocaberis ciuitas iuſti, vrbs fidelis. Et iterum: Sicut probatur argentum & aurum in camino, ita eligit corda Dominus. Et iterum: Aurum & argentum probat ignis, vir autem probatur in fornace humiliationis. Illud quoque: Quem enim diligit Dominus corripit; flagellat autem omnem filium quem recipit.

Eſai. 1.
Prou. 17. ſec. LXX.
Eccli. 2.
Hebr. 12.

De nece prophetæ ſeducti, & infirmitate abbatis Pauli, quam pro ſua emendatione promeruit. Cap. XXVI.

QVod in illo propheta atq. homine Dei, in tertio Regnorũ libro manifeſte videmus impletũ; qui pro culpa vnius inobedientiæ, quam tamen non de induſtria nec vitio propriæ voluntatis, ſed alterius circumuentione contraxit,

traxit, confeſtim a leone conteritur, ita de eo ſcriptura nar-
rante: Vir Dei eſt, qui inobediens fuit ori Domini, & tra- 3. Reg. 13.
didit eum Dominus leoni, & confregit eum, & occidit eũ
iuxta verbum Domini quod locutus eſt ei. In quo facto &
ſolutionem delicti præſentis atq. erroris incauti, & iuſti-
tiæ merita, pro quibus prophetam ſuum temporaliter Do-
minus tradidit vexatori, parcitas ipſa & continentia præ-
datoris oſtendit, quia nihil penitus audet voraciſſima be-
ſtia de tradito ſibi cadauere deguſtare. Cuius rei noſtris
quoq. tẽporibus ſatis euidens contigit & aperta probatio
in abbate Paulo vel Moſe, qui habitauit locũ huius ſolitu-
dinis, qui Calamus nuncupatur. Nam prior cõmoratus eſt
in eremo quæ adiacet Panephyſi ciuitati; quam ſolitudi-
nem nos olim factam aquæ ſalſiſſimæ inundatione co-
gnouimus. Quæ quotiens flauerit ſpiritus aquilonis de ſta-
gnis impulſa, ac ſuperfuſa adiacentibus terris, ita omnem
illius ſuperficiem contegit regionis, vt antiquos ibidem
vicos qui olim hac ipſa de cauſa omni ſunt habitatore de-
ſerti, faciat velut inſulas apparere. Hic igitur abbas Pau-
lus in tantam cordis puritatem quiete ſolitudinis ſilentio-
que profecerat, vt non dicam vultum femineum, ſed ne ve
ſtimenta quidem ſexus illius conſpectui ſuo pateretur of-
ferri. Nam cum eidem pergenti ad cuiuſdam ſenioris cel-
lam vna cum abbate Archebio eiuſdem ſolitudinis acco-
la, caſu mulier obuiaſſet, offenſus occurſu eius, tanta fuga
ad ſuum rurſus monaſterium (prætermiſſo quod arripue-
rat piæ viſitationis officio) recucurrit, quanta nullus a fa-
cie leonis vel immaniſſimi draconis aufugeret, ita vt ne
memorati quidem abbatis Archebij reuocantis eum cla-
more ac precibus flecteretur, vt ad requirendum ſenem,
quemadmodum propoſuerant, cœpto itinere tenderent.
Quod licet zelo caſtitatis & puritatis ardore ſit factum, ta-
men quia non ſecundũ ſcientiã præſumptũ eſt, ſed obſeruã
tia diſciplinæ, iuſtæq. diſtrictionis exceſſus eſt modus (nõ
enim ſolam familiaritatem quæ vere eſt noxia feminarũ,
ſed ipſam quoq. figuram ſexus illius credidit execrãdam)
tali confeſtim correptione percuſſus eſt, vt eius vniuerſum
corpus paralyſeos valitudine ſolueretur, nullumq. in eo
membrum penitus explere ſuum præualeret officium. Si-
quidem non ſolum pedes ac manus, ſed etiam linguæ mo-
tus, quo elocutio vocis exprimitur, ipſæq. aures ita audi-

tus proprij amiſerant ſenſum, vt in eo nihil amplius ex homine, quàm immobilis tantum atq. inſenſibilis figura remaneret. Eò autem redactus eſt, vt infirmitati eius nullo modo virorum diligentia deſeruire ſufficeret, niſi ſola ei muliebris ſedulitas miniſtraſſet. Nam delato ad cœnobiũ ſanctarum virginum, cibus ac potus, quem ne nutu quidẽ petere poterat, femineo ingerebatur obſequio, explendiſq. omnibus naturæ neceſſitatibus, eadem illi diligentia per annos ferme quattuor, id eſt, vſq. ad vitæ ſuæ terminum ſeruiebat. Qui cum tanta eſſet omnium membrorum debilitate conſtrictus, vt nulli in eo artus viuacem motum aut ſenſibilem retentarent, nihilominus tanta ex eo virtutũ gratia procedebat, vt cum de oleo quod cadauere ſuo potius quàm corpore contigiſſet, vngerentur infirmi, confeſtim cunctis valitudinibus curarentur, ita vt ſuper hac eius valitudine, etiam ipſis infidelibus euidenter aperteq. clareſcere, & debilitatem membrorum omnium diſpenſatione atq. amore Domini contributam, & ſanitatum gratiam pro teſtimonio puritatis ac manifeſtatione meritorum, ei Spiritus ſancti virtute præſtari.

De tentatione abbatis Moſi. Cap. XXVII.

SEcundus verò quem diximus in hac eremo commoratum, cum ipſe quoq. ſingularis & incomparabilis vir eſſet, ob reprehenſionem vnius ſermonis quem contra abbatem Macarium diſputans paulo durius protulit, quadam ſcilicet opinione præuentus, tam diro confeſtim eſt traditus dæmoni, vt humanas egeſtiones ori ſuo ſuppletus ingereret. Quod flagellum purgationis gratia ſe Dominus intuliſſe, ne ſcilicet in eo vel momentanei delicti macula reſideret, velocitate curationis eius atq. auctore remedij demõſtrauit. Nam continuo abbate Macario in oratione ſubmiſſo, dicto citius nequam ſpiritus ab eo fugatus abſceſſit.

Quod ſperni non debeant hi qui ſpiritibus traduntur immundis. Cap. XXVIII.

EX quo manifeſte perpenditur, non debere eos abominari vel deſpici quos videmus diuerſis tentationibus ſiue iſtis nequitiæ ſpiritalibus tradi: quia duo hæc credere
Ephes. 6. immobiliter nos oportet. Primo quòd ſine Dei permiſſu nullus ab eis omnino tentetur. Secundo quòd omnia quæ nobis a Deo inferuntur, ſiue triſtia ad præſens, ſeu læta videãtur, velut a piiſſimo patre, clemẽtiſſimoq. medico pro

noſtris vtilitatibus irrogentur, & idcirco eos velut pædago gis traditos humiliari, vt diſcedentes ex hoc mundo, vel purgatiores ad vitam aliam transferantur, vel pœna leuiore plectantur; qui, ſecũdum Apoſtolum, traditi ſunt in præ ſenti ſatanæ in interitũ carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini noſtri Ieſu Chriſti. 1. Cor. 5.

Obiectio cur hi qui ſpiritibus vexantur immundis, a communione GERMANVS. *Dominica ſeparentur.* Cap. XXIX.

ET quomodo eos non ſolum deſpici ab hominibus vel horreri, ſed etiam a communione Dominica in noſtris prouinciis perpetuo vidimus abſtinere, ſecundum illam Euangelij ſententiam: Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos; cum de illis, quemadmodum dicis, ita credendum ſit, quòd eis purgationis vel vtilitatis obtentu, huius tentationis humiliatio tribuatur? Matth. 7.

Reſponſio ſuper propoſita quæſtione.
SERENVS Cap. XXX.

SI habuerimus hanc ſententiam, immo fidem, quam ſuperius comprehendi, vt & omnia per Deũ fieri, & pro vtilitate animarum diſpenſari vniuerſa credamus, non ſolum nequaquam deſpiciemus eos, ſed etiam pro ipſis, tam quam pro membris noſtris, inceſſanter orabimus, eiſq. totis viſceribus ac pleno compatiemur affectu (cum enim patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra) ſcientes nos abſq. illis, vtpote membris noſtris, omnimodis conſummari non poſſe, quemadmodum legimus ne anteriores quidem noſtros ſine nobis repromiſſionis ſummam conſequi potuiſſe, ita de illis Apoſtolo pronuntiante: Et hi omnes teſtimonio fidei comprobati, non acceperũt repromiſſiones, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, ne ſine nobis conſummarentur. Communionẽ verò eis ſacroſanctam a ſenioribus noſtris numquam meminimus interdictam, quinimmo ſi poſſibile eſſet etiam quotidie eis impertiri eam debere cenſebant. Nec enim ſecundum Euangelij ſententiam, quam incongrue huic ſenſui coaptaſtis: Nolite ſanctum dare canibus; ad † dæmonis eſcã ſacroſancta communio, & non potius ad purgationem ac tutelam corporis animæq. peruenire credenda eſt; quæ ab homine percepta, eum qui in membris eius inſidet ſpiritum, ſeu in ipſis latitare † conatur, velut exurens fugat incendio. 1. Cor. 12. Hebr. 11. al. damnationem hæc al. cognoſcitur

cendio. Hoc namq. modo curatum & abbatem Andronicum nuper aſpeximus, aliosq. quamplures. Magis namque ac magis inimicus inſultabit obſeſſo, cum eum a cæleſti medicina viderit ſegregatum; tantoq. dirius ac frequentius attentabit, quanto eum ab ſpiritali remedio longius ſenſerit abdicatum.

Quod miſerabiles ſint hi qui ſubdi temporalibus iſtis tentationibus non merentur. Cap. XXXI.

CEterum illi ſunt vere miſeri ac miſerabiles iudicandi, qui cum ſe vniuerſis criminibus flagitiiſq. contaminent, non ſolum nullum viſibiliter in eis ſignum diabolicæ ſuppletionis oſtenditur, ſed nec aliqua quidem operationibus eorum condigna tentatio, nec vllum flagellum correptionis infertur. Non enim merentur celerem expeditamq. iſtius temporis medicinam, quorum duritia & impœnitens cor pœnam vitæ præſentis excedens, theſaurizat ſibi iram & indignationem in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei; in quo vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Contra quos Propheta velut anxius pro afflictione ſanctorum; videns eos ærumnis variis ac tentationibus ſubiacere, & econtra peccatores non ſolum abſq. vllo humiliationis flagello curſum iſtius mundi tranſire, ſed etiam affluentia diuitiarum ac ſumma rerum omnium proſperitate gaudere, intolerabili zelo, ac ſpiritus ſui feruore ſuccenſus, exclamat: Mei autem pene moti ſunt pedes, paulominus effuſi ſunt greſſus mei: quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns: quia non eſt reſpectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum: in labore hominum non ſunt, & cum hominibus nõ flagellabuntur; ſcilicet in futuro cum dæmonibus puniendi, qui in præſenti non meruerunt in ſorte ac diſciplina filiorum cum hominibus flagellari. Hieremias quoque cum Deo ſuper hac impiorum proſperitate diſceptãs, licet nequaquam dubitare ſe de iuſtitia Domini profiteatur, dicẽs: Iuſtus quidem tu es Domine, ſi diſputem tecum: cauſam tamen huius tantæ inæqualitatis inquirẽs, ſubiungit, & dicit: Verumtamẽ iuſta loquar ad te. Quare via impiorum proſperatur, bene eſt omnibus qui præuaricantur, & inique agunt? plantaſti eos & radicem miſerunt, proficiũt & faciunt fructum. Prope es tu ori eorum, & longe a renibus eorũ. Quorum ruinam deflente Domino per prophetam,

Rom. 2.
Eſai. 66.
Pſal. 72.
Hiere. 12.
Ibid.

tam, & ad eorũ curationẽ medicos atq. doctores ſolicite dirigente, & quodammodo eos ad planctum ſimilem prouocante ac dicente: Subito cecidit Babylon, contrita eſt, vlulate ſuper eam, tollite reſinam ad dolorem eius, ſi forte ſanetur. reſpondent deſperantes angeli, quibus ſalutis humanæ cura commiſſa eſt; vel certe propheta ex perſona Apoſtolorum ſeu ſpiritalium virorum atq. doctorum videntium duritiam mentis eorum & impœnitens cor: Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata; relinquamus eam, & eamus vnuſquiſq. in terram ſuam; quoniam peruenit vſq. ad cælos iudicium eius, & eleuatum eſt vſq. ad nubes. De iſtorum igitur deſperato languore, ex perſona Dei loquitur Eſaias ad Hieruſalem: A planta pedis vſq. ad verticem non eſt in eo ſanitas. vulnus, & liuor, & plaga tumens; nõ eſt circumligata, nec curata medicamine, neq. fota oleo. Hiere. 51. Ibid. Eſai. 1.

De diuerſitate ſtudiorum ac voluntatum quæ in aereis poteſtatibus ſunt. Cap. XXXII.

TOt autem eſſe in immundis ſpiritibus quot in hominibus ſtudia non dubie comprobatur. Nam nonnullos eorum; quos etiã Faunos vulgus appellat, ita ſeductores ac ioculatores eſſe manifeſtum eſt, vt certa quæq. loca ſeu vias iugiter obſidentes, nequaquam tormentis eorũ quos potuerint prætereuntes decipere, delectentur; ſed de riſu tantummodo & illuſione contenti, fatigare eos potius ſtudeant quàm nocere: quoſdam ſolummodo innocuis incubationibus hominum pernoctare: alios ita eſſe furori ac truculentiæ deditos, vt non ſint contenti illorum tantummodo corpora quos ſuppleuerint atroci dilaceratione vexare, ſed etiam irruere ſuper eminus tranſeuntes, atq. afficere illos ſæuiſſima cæde feſtinent; quales illi in Euangelio deſcribuntur, ob quorum metũ per viam illam tranſire iam nullus audebat, quos eorumq. conſimiles bellis quoq. & ſanguinis effuſione, pro inſatiabili feritate gaudere non dubium eſt. Alios ita eorum corda quos ceperant, inani quodam tumore vidimus infeciſſe, quos etiam Bacuceos vulgus appellat, vt ſemetipſos vltra ſui proceritatem corporis erigentes, nunc quidem ſe in quoſdam faſtus geſtuſq. ſuſtollerent, nunc vero velut acclines ad quẽdam ſe tranquillitatis & adfabilitatis ſtatum communes blandoſq. ſubmitterẽt, ſeſeq. velut illuſtres & circumſpe- Matth. 8.

ctabi-

al. hominibus ſtabiles † omnibus æſtimantes, nunc quidem adorare ſe poteſtates ſublimiores corporis inflexione monſtrarent, nunc vero ab aliis ſe crederent adorari; & omnes motus quibus vera officia, aut ſuperbe, aut humiliter peraguntur, explerent. Alios reperimus non ſolum ſtudere mendaciis, ſed etiam blaſphemias hominibus inſpirare. Cuius rei etiã nos teſtes ſumus, qui audiuimus apertiſſime dæmonem confitentem, per Arium & Eunomium ſe impietatem ſacrilegi dogmatis edidiſſe. Quod etiam in tertio Regnorũ libro vnum ex eiſdem ipſis manifeſte legimus prædicantem:
3. Reg. 22. Egrediar, inquit, & ero ſpiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius. De quibus Apoſtolus arguens illos qui
1. Tim. 4. ab ipſis decipiuntur, ita infert: Attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium. Eſſe autem & alia dæmonum genera,
Marc. 9. id eſt, mutorum atq. ſurdorum, Euangeliſtæ teſtantur. In-
Luc. 11. centores etiam libidinum atque luxuriæ quoſdam ſpiritus
Oſee. 4. eſſe propheta commemorat: Spiritus, inquiens, fornicationis decepit eos, & fornicati ſunt a Deo ſuo. Nocturnos
Pſal. 90. quoque, ſiue diurnos, ac meridianos dæmones ſimiliter ſcripturarum auctoritas docet. De quorum diuerſitate per longum eſt, ſi volumus omnia ſcripturarũ volumina per-
Eſai. 13. ſcrutantes ſingillatim percurrere; qui per prophetam ono-
& 34. centauri, qui piloſi, qui ſirenæ, qui lamiæ, qui vlulæ, qui ſtruthiones, qui eritij deſignantur; qui aſpis, qui baſiliſcus
Pſal. 90. in pſalmo, qui leo, qui draco, qui ve ſcorpius in Euangelio
Luc. 10. nuncupetur; qui princeps mundi huius, qui rectores tene-
Ioan. 14. brarum harum, qui ve ſpiritalia nequitiæ ab Apoſtolo no-
Epheſ. 6. minentur. Quæ vocabula non caſu nec fortuitu indita illis debemus accipere, ſed ſignificatione iſtarũ ferarum quæ apud nos vel minus noxiæ vel magis pernicioſæ ſunt, illorum feritates rabieſq. diſtingui; & ex ſimilitudine nequitiæ virulentæ, ſeu principatus, quem iſtis inter ceteras feras ſiue ſerpentes quædam excellentia malitiæ ſuæ confert, illos quoq. eorũ vocabulis nuncupari; vt ſcilicet alius quidem ob vehementiam furoris & rabiem ſeuitatis ſuæ, leonis appellationem, alius baſiliſci ob illud mortiferum virus quod priuſquam ſentiatur interimit, alius vero ob tẽporem malitiæ ſuæ onocentauri, aut eritij nomen, ſtruthionis ve ſortitus ſit.

Interrogatio vnde differentia nequitiarum cæleſtium tanta
GERMANVS *proceſſerit.* Cap. XXXIII.

NOn quidem ambigimus illos quoq; ordines quos Apoſtolus enumerat, ad iſtos referri: Quia nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, cõtra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Volumus tamen noſſe, vnde ſit hæc tanta inter eos differentia, vel quemadmodum tanti nequitiæ extiterint gradus. An ad hoc creati ſint, vt hos ordines militiæ ſortiretur, & quodammodo huic nequitiæ militarent? *Epheſ. 6.*

Dilatio ſuper abſolutione propoſitæ quæſtionis.
SERENVS Cap. XXXIV.

QVamquam, propoſitiones veſtræ totum tempus nocturnæ quietis ita noſtris furentur obtutibus, vt appropinquantis auroræ nequaquam viciniam ſentiamus, & vſq. ad ortum ſolis inſatiabiliter collationis huius verba contexere prouocemur, tamen quoniam abſolutio propoſitæ quæſtionis cũ cœperit indagari, in quoddam ampliſſimum ac profundiſſimũ nos educet quæſtionum pelagus, quod præſentis horæ breuitas tranſmeari nõ ſinet, cõmodius reor vt eam futuræ noctis indagini reſeruemus, quo & mihi ſub huius quæſtionis occaſione, de veſtro propenſiori colloquio lætitia ſpiritalis ac fructus vberior conferatur, & propoſitarum quæſtionum ſinus, præbente nobis Spiritu ſancto proſperos flatus, liberius penetrare poſſimus. Quamobrem ſoporis modicum deguſtantes diſcutiamus obrepentem oculis noſtris, vicina iam luce, torporem; ac deinceps pariter ad eccleſiam procedentes, quoniam nos hoc facere Dominicæ diei ſolemnitas commonet, reuerſi poſt ſynaxin, ea quæ Dominus ad inſtructionem communem pro deſiderio veſtro largitus fuerit, duplicato gaudio conferemus.

PRIMAE COLLATIONIS
abbatis Sereni de animæ mobilitate, &
ſpiritalibus nequitijs, Finis.

COLLA-

COLLATIO OCTAVA, QVAE EST SECVNDA ABBATIS SERENI, DE PRINCIPATIBVS, SEV POTESTATIBVS.

De humanitate abbatis Sereni. Cap. I.

CONSVMMATIS quæ diei ſolemnitas exigebat, & eccleſiæ congregatione dimiſſa reuerſi ad cellam ſenis, refecti primum lautiſſime ſumus. Nã pro muria quæ ſuperiecta olei gutta quotidianæ refectioni ſolebat apponi, modicum liquaminis miſcuit, & olei quiddam ſolito propenſius ſuperfudit. Nam illam olei guttam ob hoc vnuſquiſq. quotidie refecturus inſtillat, non vt eius ex hoc guttur quandam ſuauitatẽ percipiat (quippe cuius tantus eſt modus, vt vix ipſius gutturis ac faucium meatus non dicam lenire, ſed pertranſire ſufficiat) ſed vt hoc vſu iactantiam cordis quæ pro abſtinentia diſtrictiore blande ſolet ac latẽter irrepere, & ſtimulos elationis obtundat: quia quanto abſtinentia ipſa occultius exercetur, nulloq. hominum teſte perficitur, tanto ſubtilius occultatorem ſuum tentare non deſinit. Deinde appoſuit ſalem frictum, oliuas ternas, quibus poſt hæc ſuperintulit caniſtrum habens cicer frictum, quod illi trogalia vocant, ex quibus quina tantum ſumpſimus grana, myxaria bina, caricas ſingulas: hunc enim numerum in illa eremo quemquam exceſſiſſe culpabile eſt. Qua refectione tranſacta, repromiſſam quæſtionis abſolutionem cum repoſcere cœpiſſemus: Proferte, inquit ſenex, interrogationem veſtram, cuius in hanc horam diſtuleramus indaginem.

Propoſitio de diuerſitate nequitiarum cæleſtium. Cap. II.

GERMANVS

VNde, quæſumus, tanta varietas aduerſariarum poteſtatum contra hominem ac diuerſitas iſta proceſſit, quã
Epheſ. 6. beatus Apoſtolus ita dinumerat: Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduer

aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Et iterum: Neq. angeli, neque principatus, neq. virtutes, neq. creatura alia poterit nos ſeparare a charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Vnde ergo tantæ militiæ æmula nobis emerſit aduerſitas? An ad hoc poteſtates iſtas a Domino conditas eſſe credendum eſt, vt his contra hominem gradibus atque ordinibus militarent? *Rom. 8.*

Reſponſio de multiplici eſca ſcripturarum ſanctarum.

SERENVS. *Cap.* III.

Diuinarum ſcripturarum auctoritas, de his in quibus nos voluit erudire, quædam etiam his qui acumine ingenij carent tam lucide & euidenter effata eſt, vt non ſolum nulla occultioris ſenſus obſcuritate velentur, ſed nec vllo quidem patrocinio interpretationis indigeant, in ſuperficie vocis ac litteræ ſuos intellectus ac ſententias præferentia: quædam vero ita contecta, & quibuſdam obſcurata myſteriis, vt in eorũ diſcuſſione & intellectu immenſum nobis exercitij campum ac ſolicitudinis reſeruaret. Quam rem multas ob cauſas Deum diſpenſaſſe manifeſtũ eſt. Primum, ne ſacramenta diuina nullum habentia ſpiritalis intellectus velamen obductum, cunctis hominibus, id eſt, tam fidelibus quàm profanis, æquali ſcientia & notitia panderetur, & per hoc inter inertes ac ſtudioſos nulla eſſet virtutis prudentiæq. diſtantia: tum vt etiã inter ipſos domeſticos fidei, dum intellectuũ ſpatia corã eis immenſa tenduntur, eſſet in quibus & deſidioſorũ argueretur ignauia, & ſtudioſorũ alacritas atq. induſtria probaretur. Ideoque ſatis proprie ſcriptura diuina agro opimo ac fertili cõparatur, qui cũ multa gignat ac proferat quæ ad hominũ victum ſine aliqua ignis coctione proficiant, quædam niſi prius flammæ calore mollita atq. mitigata omnem aſperitatem ſuæ depoſuerint cruditatis, vel incongrua humanis vſibus vel noxia ſentirentur. Nonnulla vero ita vtriq. vſui aptat naſcuntur, vt nec incocta ſua cruditate diſpliceant vel offendant, & tamen ignis calore† lenita ſalubriora reddantur. Plura quoq. ad eſcam tantummodo irrationabiliũ proferuntur cibis hominum minime profutura, quæ etiã in ſua aſperitate manentia abſq. vlla ignis coctione vitalem iumentis conferunt ſatietatem. Quam rationem ſatis euidenter aſpicimus in hoc vberrimo ſpiritalium ſcripturarum *al. naſcũtur,* *al. decocta*

rarum paradiſo contineri, in quo ita quædam ſignificatio-
ne litteræ plana ac luculenta reſplendent, vt cũ ſublimiore
interpretatione non egeant, ſimplici tantum litteræ ſono
Deut. 6. abunde paſcant ac nutriant audientes, vt eſt illud: Audi
Ibid. & Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. Et: Diliges Do-
Matth. 22. minum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima
tua, & ex tota virtute tua. Quædam autem ſi allegorica ex-
planatione extenuata non fuerint, & ſpiritalis ignis exami-
natione mollita, nullo modo ad ſalutarem interioris homi-
nis cibũ ſine corruptionis labe peruenient, magiſq. ex eo-
rum perceptione læſio quam vtilitas aliqua ſubſequetur,
Luc. 12. vt eſt illud: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes.
Luc. 22. &: Qui non habet gladium, vendat tunicam ſuam, & emat
Matth. 10. ſibi gladium. &: Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur
me, non eſt me dignus. Quod quidam diſtrictiſſimi mona-
Rom. 10. chorum, habentes quidem zelum Dei, ſed non ſecundum
ſcientiam, ſimpliciter intelligentes, fecerunt ſibi cruces li-
gneas, eaſq. iugiter humeris circumferentes, non ædifica-
tionem, ſed riſum cunctis videntibus intulerunt. Nonnul-
la vero ad vtramq. perceptionem, id eſt, tam hiſtoricam
quam allegoricam ita commode ac neceſſarie capiuntur,
vt vtraq. explanatio vitales animæ ſuccos ſubminiſtret, vt
Matth. 5. eſt illud: Si quis te percuſſerit in dextram maxillam tuam,
Matth. 10. præbe illi & alteram: Cũ perſequentur vos in ciuitate iſta,
Matth. 19. fugite in aliam. &: Si vis perfectus eſſe, vade vende omnia
quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cæ-
Pſal. 103. lo, & veni ſequere me. Producit ſane & fœnum iumentis,
quibus pabulis omnes ſcripturarũ repleti ſunt campi, ſim-
plicem nempe puramq. narrationem lectionis hiſtoricæ,
qua ſimpliciores quiq. ac minus capaces perfectæ atq. inte-
Pſal. 35. græ rationis (de quibus dicitur: Homines & iumẽta ſalua-
bis Domine,) ſecundum ſtatus, ac menſuræ ſuæ conditio-
nem, ad opus tantum & laborem actualis vitæ vegetiores
robuſtioreſq. reddantur.

De genuina ſententia ſuper intellectu ſcripturarum ſanctarum. Cap. IV.

QVamobrem de his quæ aperta explanatione prolata
ſunt, nos quoq. conſtanter poſſumus definire, auden-
terq. noſtram proferre ſententiam. Ea vero quæ meditatio-
ni & exercitio noſtro reſeruans obiecta ſanctis ſcripturis
ſpiritus diuinus inſeruit, quibuſdam ea volens indiciis &
opi-

opinionibus colligi, ita pedetentim debent cauteq. conferri, vt ſit eorum aſſertio ſeu confirmatio in diſputantis vel ſuſcipientis arbitrio collocata. Nonnumquam enim cum ſuper vna re diuerſa promatur ſententia, poteſt vtraq. rationabilis iudicari, & ſine detrimēto fidei vel fixe vel medie ſuſcipi, id eſt, vt ei nec plena credulitas, nec abſoluta refutatio deputetur, prioriq. ſequens opinio derogare non debeat, cum neutra earum fidei inueniatur obſiſtere; quale eſt illud, quòd Elias venerit in Ioanne, & iterum ſit aduentum Domini præceſſurus; & de abominatione deſolationis, quòd ſteterit in loco ſancto, per illud ſimulachrum Iouis quod Hieroſolymis in templo poſitum legimus, & iterum ſtare habeat in Eccleſia per aduentum Antichriſti, illaq. omnia quæ in Euangelio ſequuntur, quæ & impleta ante captiuitatem Hieroſolymorum, & in fine mundi huius intelliguntur implenda, e quibus neutra opinio impugnat aliam, nec ſequentem prior intellectus euacuat.

Matth. 11.
Matth. 24.
2. Macha. 6

Quod propoſita quæſtio inter illa quæ medie tenenda ſunt debeat accipi. Cap. V.

ET idcirco propoſita a vobis quæſtio licet non ſatis videatur nec frequenter inter homines ventilata, nec apud plurimos pateat, & ex hoc ipſo apud aliquos ea quæ proferemus forſitan videantur ambigua, ita debemus noſtram temperare ſententiam, quoniam fidei Trinitatis nihil præiudicant, vt inter illa habeantur quæ medie ſunt tenenda, quamquam non tali opinione qualis ſuſpicionibus tantum & coniecturis colligi ſolet, ſed manifeſtis ſcripturarum teſtimoniis omnia comprobentur.

De eo quod nihil a Deo malum creatum ſit. Cap. VI.

ABſit ergo vt Deum quidquā creaſſe confiteamur quod ſubſtantialiter malum ſit, dicente ſcriptura: Omnia quæ fecit Deus bona ſunt valde. Si enim a Deo tales iſti creati ſunt, vel ad hoc facti vt hos malitiæ gradus teneāt, ac ſemper deceptionibus & ruinis hominum vacent, contra prædictæ ſcripturæ ſententiam infamabimus Deum velut creatorem atq. inuentorem malorum, quòd ſcilicet peſſimas voluntates ac naturas ipſe condiderit, ad hoc eas creans, vt ſemper in nequitia perſeuerātes numquam tranſire poſſint in bonæ voluntatis affectum. Hanc igitur rationem diuerſitatis huius, traditione patrum de ſanctarum ſcripturarum fonte percepimus. Geneſ. 1.

De initio principatuum ſeu poteſtatum. Cap. VII.

ANte conditionem huius viſibilis creaturæ ſpiritales cæleſteſq. virtutes Deum feciſſe, quæ pro hoc ipſo quòd ſcirent ſe ad tantam beatitudinis gloriam beneficio creatoris ex nihilo fuiſſe productas, perpetuas ei gratias referentes indeſinenter eius laudibus inhærerent, nemo fidelium dubitat. Nec enim exiſtimare debemus creationis & opificij ſui principia ab huius mundi conſtitutione Deum primitus inchoaſſe, quaſi in illis anterioribus atq. innumeris ſæculis, ab omni prouidentia & diſpenſatione diuina fuerit otioſus, ac tamquam non habens in quos bonitatis ſuæ beneficia exerceret, ſolitarius, atq. ab omni munificentia alienus fuiſſe credatur; quod de illa immenſa ac ſine principio & incomprehenſibili maieſtate ſatis humile eſt incongruumq. ſentire, ipſo Domino de illis poteſtatibus

Iob. 38. hæc dicente: Quando facta ſunt ſimul ſidera, laudauerunt

ſec. LXX. me voce magna omnes angeli mei. Qui ergo interfuerunt creationi ſiderum, ante iſtud principium in quo factum

Gen. 1. dicitur cælum & terra, creati fuiſſe manifeſtiſſime cõprobantur; quippe qui pro iſtis omnibus viſibilibus creaturis quas videbant ex nihilo proceſſiſſe, creatorem magna voce referuntur & admiratione laudaſſe. Ante iſtud ergo tẽ-

Ibid. porale principium quod a Moſe ponitur, quodq. mundi huius ſecundum hiſtoricum, immo Iudaicum ſenſum ſignat ætatem, ſaluo ſcilicet noſtro ſenſu, quo nos interpretamur omnium rerum Chriſtum eſſe principium, in quo etiam

Ioan. 1. omnia creauerit pater, ſecundum illud: Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: ante iſtud, inquã, Geneſeos temporale principium, omnes illas poteſtates cæleſteſq. virtutes Deum creaſſe non dubium eſt. Quas

Coloſ. 1. Apoſtolus per ordinem numerans, ita deſcribit: Quia in Chriſto creata ſunt omnia, ſiue quæ in cælis, ſiue quæ in terra ſunt, viſibilia & inuiſibilia, ſiue angeli, ſiue archangeli, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt.

De lapſu diaboli & angelorum. Cap. VIII.

DE iſtorum itaq. numero nõnullos principes fuiſſe collapſos lamentatio Ezechielis ſiue Eſaiæ manifeſtiſſime docet, in quibus principem Tyri, aut illum Luciferum qui mane oriebatur, flebili planctu cognoſcimus lamenta-

Ezech. 28. ri: Et de illo quidem ita Dominus ad Ezechiel: Fili homi-

nis,leua planctum ſuper principem Tyri, & dices ei: Hæc dicit Dominus Deus:Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, perfectus decore, in deliciis paradiſi Dei fuiſti. Omnis lapis pretioſus operimentum tuum, ſardius, topazius, & iaſpis, chryſolithus, & onyx, & berrillus, ſapphyrus, & carbunculus, & ſmaragdus: aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es præparata ſunt. Tu Cherub extentus & proteges, & poſui te in monte ſancto Dei, in medio lapidum ignitorum ambulaſti. perfectus in viis tuis a die cōditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti; & eieci te de monte Dei, & perdidi te o Cherub protegens de medio lapidum ignitorum. Eleuatum eſt cor tuum in decore tuo; perdidiſti ſapientiam tuam a decore tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi te, vt cernerēt te. in multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluiſti ſanctificationem tuam. Eſaias quoq. de alio: Quomodo *Eſai. 14.* cecidiſti de cælo lucifer qui mane oriebaris? corruiſti in terram qui vulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo: In cælum cōſcendam, ſuper aſtra Dei † exaltabo ſolium meū, *al. ponam* ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis. aſcendam ſuper altitudinem nubiū, ero ſimilis altiſſimo. Quos tamen non ſolos ex illo beatiſſimæ ſtationis apice corruiſſe ſcriptura commemorat, dicens: Tertiam partem ſtellarum *Apoc. 12.* draconem illum pariter pertraxiſſe. Vnus quoq. Apoſtolorū euidentius dicit: Angelos vero qui nō ſeruauerunt *Iudas in* ſuum principatum, ſed reliquerunt domicilium ſuum, in *epiſt.* iudicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. Illud etiam quod ad nos dicitur: Vos autem ſicut ho- *Pſal. 81.* mines moriemini, & ſicut vnus de principibus cadetis; quid aliud quàm multos principes cecidiſſe ſignificat? Quibus indiciis ratio diuerſitatis huius iſta colligitur, has differentias ordinum quas inſtar ſanctarum cæleſtiumq. virtutum aduerſæ poteſtates habere dicuntur, vel ex illius anterioris ordinis gradu in quo vnaquæq. creata fuerat, nunc etiam retentare; vel certe de cæleſtibus deuolutas ad ſimilitudinem illarum virtutum quæ ibidem perſeuerant, pro nequitiæ ſuæ merito in qua vnaquæq. in malum † pro- *al. creuit.* fecit, hos inter ſe gradus & ordinum vocabula in parte contraria vindicaſſe.

Obiectio quòd ruina diaboli a deceptione Euæ principium ſumpſerit. Cap. IX.

GERMANVS.

NOs hactenus credebamus cauſam atq. initium ruinæ ſeu præuaricationis diaboli, qua de angelica ſtatione deiectus eſt, inuidiam ſpecialiter extitiſſe, quando Adam
Gen. 3. & Euam liuida calliditate decepit.

Reſponſio de initio lapſus diaboli. Cap. X.

SERENVS.

NOn eſſe iſtud præuaricationis illius ſeu deiectionis initiũ, Geneſeos lectio manifeſtat, quæ ante illorum deceptionem ſerpentini nominis eum nota credidit inuren-
Ibid. dum, ita dicens: Serpens autem erat ſapientior, ſiue, vt Hebraici exprimunt libri, callidior cunctis beſtiis terræ, quas fecit Dominus Deus. Intelligitis ergo quòd ante illam circumuentionem primi hominis, de angelica diſceſſerat ſanctitate, ita vt non ſolum nominis huius inſigniri mereretur infamia, ſed etiã in nequitiæ tergiuerſatione ceteris præferretur beſtiis terræ. Non enim tali vocabulo ſcriptura bonũ angelũ deſignaſſet, nec de his qui in illa beatitudine perſe-
Ibid. uerant diceret: Serpens autem erat ſapientior omnibus beſtiis terræ. Nam hoc cognomen non ſolum Gabrieli ſiue Michaeli nullo modo poſſet aptari, ſed ne bono quidem cuiquam homini conueniret. Apertiſſimè itaq. & ſerpentis vocabulum, & comparatio beſtiarum non ſonat angeli dignitatem, ſed præuaricatoris infamiam. Deniq. liuoris ac ſeductionis materia, qua vt hominem deciperet inſtigatus eſt, de anterioris ruinæ extitit cauſa, quòd ſcilicet de li-
Gen. 2. mo terræ nuperrime figuratum, ad illam eum gloriam cerneret euocandum, vnde cum eſſet vnus de principibus ſe meminerat corruiſſe. Et idcirco priorem eius lapſum quo ſuperbiendo corruerat, quo etiam ſerpens meruerat nuncupari, ſecunda ruina per inuidiam ſubſecuta eſt, quæ inueniens eum adhuc aliquid in ſeſe erectum habentem, ita vt etiam cuiuſdam colloquij atq. conſilij cum homine poſſet habere conſortium, ſententia Domini vtiliter in ima deiectus eſt, vt non iam ſicut ante ſublime aliquid intuens, & excelſus incederet, ſed vt ſolo cohærens reperet potius, & humiliatus ſuper ventrem terrenis vitiorum eſcis & operibus paſceretur, occultum deinceps publicans inimicum,
Gen. 3. ac ponens inter ipſum & hominem vtiles inimicitias, ſalutaremq. diſcordiam; vt dum cauetur tamquam hoſtis noxius,

xius,

xius, amicitiis fraudulentis vlterius homini nocere non poſſet.

De eius qui decipit ſiue decipitur pœna. Cap. XI.

IN quo tamen & illud nos præcipue debet inſtruere, vt a malis conſiliis declinemus, quod licet deceptionis auctor congrua pœna & condẽnatione plectatur, ne ille quidem qui ſeducitur ſupplicio careat, licet aliquantulò leuiore, quàm ille qui auctor deceptionis extiterit. Quod hic expreſſum pleniſſime cernimus. Adam namq. qui ſeductus eſt, immo (vt Apoſtoli verbis eloquar) qui ſeductus nõ eſt, ſed ſeductæ acquieſcens, in exitiabilem videtur acceſſiſſe conſenſum, ſudore vultus ac labore tantummodo condemnatur: qui tamen illi non per ſuam, ſed per terræ maledictionem ſterilitatemq. decernitur. Mulier vero quæ huius rei perſuaſor extitit, multiplicatione gemituum ac dolorum atq. triſtitiæ premitur, perpetuo pariter iugo ſubiectionis addicta. Serpens autem qui primus incentor huius offenſæ fuit, perenni maledictione multatur. Quamobrem ſumma ſolicitudine & circumſpectione cauendum eſt a conſiliis prauis; quia ſicut auctorem puniũt, ita deceptum nec peccato faciunt carere, nec pœna. *1. Tim. 6.* *Gen. 3.* *Ibid.*

De conſtipatione dæmonum & inquietudine quam in hoc aere ſemper exercent. Cap. XII.

TAnta vero ſpirituum denſitate conſtipatus eſt aer iſte qui inter cælum terramq. diffunditur, in quo nõ quieti otioſiq. peruolitant, vt ſatis vtiliter humanis aſpectibus eos prouidentia diuina ſubtraxerit. Aut enim terrore concurſus eorum vel horrore vultuum, in quos ſe pro voluntate ſua cum libitum fuerit transformant atq. conuertunt, intolerabili formidine conſternarentur homines atq. deficerẽt, nequaquam valentes hæc carnalibus oculis intueri; aut certe nequiores quotidie redderentur, exemplis eorum iugibus & imitatione vitiati; & per hoc inter homines & immundas atq. aereas poteſtates fieret noxia quædam familiaritas, ac perniciosa coniunctio, quia hæc flagitia quæ nunc inter homines admittuntur, vel parietum ſeptis, vel locorum interuallo, & quadam verecundiæ cõfuſione celantur, ſi aperta iugiter viſione conſpicerent, ad maiorem furoris incitarentur inſaniam, nullo ſcilicet interueniente temporis puncto, quo ab iſtis ſceleribus eas cernerent deſinentes: quippe quas nulla laſſitudo carnalis, ſeu occupa-

 tio rei

tio rei familiaris, ac diſtentio quotidiani victus, quemadmodum nos, a cœptis intentionibus etiam inuitiſſimos nonnumquam ceſſare compellunt.

Quod impugnationem quam erga homines aereæ poteſtates impendunt, etiam aduerſum ſe commoueant.

Cap. XIII.

HAs namq. impugnationes quibus homines impetũt, etiam contra ſe inuicem ipſas affectare certiſſimum eſt. Nam diſcordias atque conflictus ſuper nonnullis gentibus pro quadam ſibi nequitiæ vernacula familiaritate ſuſceptis, indefeſſo certamine ſimiliter exercere non deſinunt. Quod etiam in viſione Danielis prophetæ maniſeſtiſſime legimus figuratum; angelo Gabriele ita narrante: Noli timere Daniel, quia ex die primo quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu Dei tui, exaudita ſunt verba tua, & ego veni propter ſermones tuos. Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remanſi ibi iuxta regem Perſarum. Veni autem vt docerem te quæ ventura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus. Quem principem regni Perſarum aduerſariã poteſtatem eſſe, quæ fauebat genti Perſarum inimicæ populo Dei, minime dubitandum eſt; quiq. ad impediendam vtilitatem quam videbat per abſolutionem quæſtionis pro qua propheta Dominum exorauerat, ab archangelo miniſtrandam, †liuens ſemetipſum, ne ocius ad Danielem ſalutaris angeli conſolatio perueniret, Deiq. populum cui Gabriel archangelus præerat, confortaret, obiecit. Qui tamen ait, ne tunc quidẽ ob impugnationis illius vehementiam ſe ad eum peruenire potuiſſe, niſi in adiutorium ſibi Michael archangelus aduenisset, & occurrens principi regni Perſarum, ſeſeq. cõflictui eius interſerens & opponens, eumq. ab ipſius impugnatione defendens, ad inſtructionem prophetæ poſt viceſimum & vnum diem peruenire feciſſet. Et poſt pauca: Et ait, inquit, angelus: Numquid ſcis quare venerim ad te? Et nunc reuertar vt prælier aduerſus principem Perſarũ. Cum enim ego egrederer, apparuit princeps Græcorum veniens. Verumtamen annuntiabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis. Et nemo eſt adiutor meus in his omnibus, niſi Michael princeps veſter. Et iterum: In tempore illo

Dan. 10. — al. libens — Ibid. — Dan. 12.

illo conſurget Michael princeps magnus,qui ſtat pro filiis populi tui. Legimus ergo Græcorum quoq. principem ſimiliter alium nuncupari, qui vtiq. fauens genti ſibi ſubditæ,tam populo Iſraeli, quàm nationi Perſarum videbatur aduerſus.Ex quo liquido peruidetur,quòd diſcordias gentium & conflictus ac ſimultates quas inter ſe iſtis inſtigantibus gerunt, etiam contra ſe aduerſæ exerceant poteſtates,& illarum vel victoria gaudeant,vel diminutione crucientur; & ob hoc non poſſunt inter ſe eſſe concordes, dum vnuſquiſq. pro his quibus præeſt,contra alterius gentis præſulem inquieta ſemper æmulatione contendit.

Vnde factum ſit vt poteſtatum ſeu principatuũ nomina ſpiritales nequitiæ ſortirentur. Cap. XIV

HOs ergo præter illas quas ſuperius expoſuimus opiniones,etiam idcirco dici principatus vel poteſtates, euidenti poſſumus ratione colligere, quòd ſcilicet vel diuerſis gentibus dominentur ac præſint, vel certe quòd in inferiores ſpiritus atq. dæmonia(de quibus etiam Euangelia,legiones eſſe propria ipſorũ confeſſione teſtantur)ſuos exerceant principatus. Non enim dominationes dici poſſunt,niſi habeãt in quos ditionem ſuæ dominationis exerceant; nec poteſtates aut principatus vocari queunt, niſi fuerint in quos ſibi vindicent principatus. Quod etiam in Euangelio deſignari calumniantibus Phariſæis manifeſtiſſime reperimus: In Beelzebub principe dæmoniorum hic eiicit dæmones.Nam & rectores tenebrarum harum legimus appellari,& alium mundi huius principem nuncupari.Quos tamen gradus beatus Apoſtolus in futurum,cum omnia fuerint Chriſto ſubiecta,aſſerit euacuandos:Cũ tradiderit, inquiens, regnum Deo & patri,cum euacuauerit omnem principatum, & poteſtatem, & dominationem. quod vtiq. non aliter fiet, niſi fuerint de ipſorum ditione ſublati,in quos in hoc ſæculo poteſtates ſeu dominationes vel principatus adminiſtrare noſcuntur.

Luc. 8. Luc. 11. Ephe. 6. Ioan. 14. 1. Cor. 15.

Quod non ſine cauſa ſanctis cæleſtibuſq. virtutibus angelorum ſiue archangelorum ſint nomina indita. Cap. XV.

NAm quia bonæ parti eorundem ordinũ vocabula non ſine ratione cauſave ſint indita, ſed officiorũ vel meritorum ſeu dignitatum ſint nomina, nulli dubium eſt. Etenim de officio nuntiandi Angelos, id eſt,nũtios appellari manifeſtũ eſt:& Archãgelos, eo quòd ipſis angelis præſint,

nominis ipſius proprietas docet: Dominationes etiam ab eo quòd quibuſdam dominentur: Principatus quoq. quòd habeant quorum ſint principes: & Sedes, quòd ita ſcilicet Deo cohæreant, & domeſticæ ſint ei ac familiares, vt in ipſis velut in quadam ſede diuina maieſtas peculiarius requieſcat, & quodammodo in eis firmius reclinetur.

De ſubiectione dæmonum quam ſuis principibus præbent.

Cap. XVI.

Regi autem immundos hos ſpiritus a nequioribus poteſtatibus, eiſq. ſubditos eſſe, præter illa ſcripturarum teſtimonia, quæ in Euangeliis quoq. calumniantibus Pharisæis, Domini legimus reſponſione deſcripta: Si ego in Beelzebub principe dæmoniorum eiicio dæmones; etiam perſpicuæ viſiones & experimenta ſanctorum multa nos edocent. Nam cum vnus ex fratribus noſtris in hac ſolitudine iter ageret, aduesperaſcente iam die, antrum quoddam reperiens, ibidem ſubſtitit, veſpertinam volens in eo ſynaxin celebrare. Vbi dum pſalmos ex more decantat, tempus mediæ noctis exceſſit. Cumq. finita ſolemnitate receſſurus laſſum corpus paululum, reſediſſet, repente cœpit cateruas dæmonum vndiq. confluentium innumerabiles intueri, quæ infinita conſtipatione atq. ordine longiſſimo procedentes, aliæ præibant principem ſuum, aliæ ſuo agmine ſequebantur. Qui tandem aliquando & magnitudine procerior cunctis, & aſpectu terribilior aduenit: ac poſito ſolio cum in tribunali quodam ſublimiſſimo conſediſſet, vniuſcuiuſq. actus diligenti cœpit examinatione diſcutere, illoſq. qui necdum ſe circumuenire æmulos ſuos potuiſſe dicebant, velut inertes ignauoſq. a conſpectu ſuo cum nota & iniuria iubebat expelli, ſpatia temporis tanti, & opus inaniter ab eis expenſum cum fremitu & indignatione furoris exprobrans. Illos vero qui ſe nuntiabant conſignatos ſibimet decepiſſe, ſummis laudibus cum exultatione ac fauore cunctorum, vt fortiſſimos bellatores ad exemplum cunctorum glorioſiſſimos corā omnibus emittebat. In quorum numero cum quidam nequiſſimus ſpiritus, vtpote quendam triumphum ſublimiſſimum delaturus, lætior aduenisset, nomen monachi optime cogniti deſignauit, aſſerens ſe poſt quindecim annos quibus eum iugiter obſediſſet, tandem aliquando præualuiſſe, vt eum eadem ipſa nocte ruina fornicationis elideret; nam cum

Luc. 11.

qua-

quadam ſacra puella nō ſolum impuliſſe vt ſtupri crimen incurreret, ſed etiam perſuaſiſſe vt eam ſibi iure coniugij retentaret. Super cuius † proſecutione cum immane cunctorū gaudiū fuiſſet exortū, ſummis a principe tenebrarū laudibus eleuatus, magniſq. præconiis coronatus abſceſſit. Aurora itaq. ſuperueniente, cum omnis ab oculis euanuiſſet dæmonū multitudo, dubitans frater de immūdi ſpiritus aſſertione, magiſq. id ratus, quòd inolita conſuetudinis ſuæ fallacia ſibi voluiſſet illudere, & innocenti fratri inurere crimen inceſti; memor euāgelicæ ſententiæ, quòd in veritate non ſtetit, quia nō eſt veritas in eo; cum loquitur mendacium, de propriis loquitur, quia mendax eſt, & pater eius; Peluſium petiit, vbi illū quem immundus ſpiritus aſſeruit eſſe deiectum, nouerat commorari; (erat ſiquidem illi etiam notiſsimus frater.) Quem cum requiſiſſet, reperit quòd eadem nocte qua teterrimus ille dæmon ruinam eius ſuæ cohorti & principi renuntiauerat, monaſterio priſtino derelicto, vicum petiſſet, & cum deſignata puella fuiſſet lapſu miſerabili deuolutus. al. relatione Ioan. 8.

Quod ſingulis hominibus duo ſemper angeli adhæreant.
Cap. XVII.

NAm quòd vnicuiq. noſtrum duo cohæreant angeli, id eſt, bonus & malus, ſcriptura teſtatur. Et de bonis quidem Saluator: Ne contemnatis, inquiens, vnum ex puſillis iſtis; dico enim vobis, quòd angeli eorum in cælis ſemper vidēt faciem patris mei qui in cælis eſt. Illud quoque: Immittet angelus Domini in circuitu timentium eū, & eripiet eos. Necnon etiam quod in Actibus Apoſtolorū de Petro dicitur: Quia angelus eius eſt. De vtriſq. vero, liber Paſtoris pleniſſime docet. Si autem conſideremus & illum qui beatū Iob expetiit, apertiſſime inſtruemur illum fuiſſe qui ſemper inſidiatus ei, numquam eum ad peccatum potuerit incitare, & idcirco poteſtatem a Domino poposciſſe, velut qui non virtute illius, ſed Domini defenſione, qui illum ſemper protegeret, vinceretur. De Iuda quoque dicitur: Et diabolus ſtet a dextris eius. Matth. 18. Pſal. 33. Act. 12. Liber Paſtoris. Iob. 2. Pſal. 108. cuius partem S. Petrus de Iuda interpretatur Act. 1.

Differentia nequitiæ quæ aduerſis ſpiritibus ineſt, per duos philoſophos approbata. Cap. XVIII.

DE differentiis ſane dæmonum etiam per illos duos philoſophos, qui quondam magicis artibus vel inertiam eorum, vel fortitudinem ſæuamq. nequitiam fuerant

frequen-

frequenter experti, multum cognitionis accepimus. Hi namq. deſpicientes beatum Antonium velut imperitum ac ſine litteris virum; volenteſq. eum (ſi nihil amplius lædere potuiſſent) ſaltem de cella ſua magicis præſtigiis & circumuentione dæmonum protturbare, ſpiritus eſ nequiſſimos immiſerunt, ad impugnationem hanc morſu liuoris adducti, eo quod maximæ hominum turbæ ad eum veluti famulum Dei quotidie conuenirent. Cumq. illo nunc quidem imprimente pectori ſuo frontiq. ſignaculum crucis, nunc vero orationi ſuppliciter incubante, ne approximare quidem diriſſimi dæmones eidem prorſus auderent, atque ad illos qui eos direxerant abſq. vllo reuerterentur effectu; & alios illi in nequitia vehementiores rurſus immitterēt, itidemq. ipſis incaſſum ſuas expendentibus vires, atq. inaniter redeuntibus, potentiores nihilominus aduerſus militem Chriſti victorem iterum deſtinati, nihil penitus præualerent: eo quidem profecerunt tales tantæq. eorum inſidiæ tota magica arte quæſitæ, vt per hæc euidentiſſime cōprobarent, magnam profeſſioni Chriſtianorum ineſſe virtutem, quibus illæ tam ſæuæ & tam potentes vmbræ, quas æſtimabant ſolem lunamque, ſi ad eas directæ fuiſſent, obducere potuiſſe, hunc non ſolum nil lædere, ſed ne ad punctum quidem de monaſterio ſuo valuerint protturbare.

Quod dæmones nihil aduerſus homines præualeant, niſi eorum prius mentes obſederint. Cap. XIX.

CVmq. pro hac admiratione confeſtim veniētes ad abbatem Antonium, impugnationum ſuarum magnitudinem, & cauſas atq. inſidias patefeciſſent liuoris occulti; Chriſtianos ſe fieri protinus popoſcerunt. requiſito autē ab illis proditæ impugnationis die, aſſeruit ſe amariſſimis cogitationum ſtimulis tunc fuiſſe pulſatum. Quo experimento ſententiam noſtram, quam heſterno die in collatione protulimus, probauit ac definiuit beatus Antonius: nullatenus dæmones poſſe mentem cuiuſquam vel corpus inuadere, nec habere facultatem in cuiuſlibet animam penitus irruendi, niſi eam primo deſtituerint omnibus cogitationibus ſanctis, ac ſpiritali contemplatione vacuam nudamq. reddiderint. Sciendū tamen duobus modis immundos ſpiritus hominibus obedire. Aut enim ſanctitati fidelium diuina gratia ac virtute ſubduntur; aut ſacrificiis impiorum ſeu quibuſdam carminibus deliniti, velut fami						liari-

ſtantibus adulantur: Qua opinione Phariſæi quoq; decepti, arbitrati ſunt etiam Dominum Saluatorem hac arte dæmoniis imperaſſe, dicentes: In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmones: ſecundum illam ſcilicet conſuetudinem, qua nouerant ſuos magos vel maleficos per inuocationem illius nominis, ac ritu ſacrificiorum quo eũ delectari & gaudere cognoſcunt, velut domeſticos eius habere etiam in dæmones ei ſubditos poteſtatem. Luc. 11.

Interrogatio de apoſtatis angelis, qui in Geneſi cum filiabus hominum concubuiſſe dicuntur. Cap. XIX.

GERMANVS

QVia Geneſeos lectio paulo ante in medium Dei diſpenſatione prolata eſt, quæ nos oportune commonuit, vt id quod ſemper diſcere cupiebamus, nunc poſſimus congrue ſciſcitari; quid etiam de illis apoſtatis angelis ſentiendum ſit, optamus agnoſcere, qui ſe cum filiabus hominum miſcuiſſe dicuntur, vtrum hoc poſſit ſpiritali naturæ ſecundum litteram conuenire. Illud quoq; Euangelij teſtimonium, quod de diabolo paulò ante dixiſti: Quia mendax eſt, & pater eius; ſimiliter deſideramus audire, quinã eius pater intelligendus ſit. Gen. 6. Ioan. 8.

Solutio propoſitæ quæſtionis. Cap. XXI.

SERENVS

DVas quæſtiones non mediocres pariter protuliſtis, de quibus quantũ poſſumus, eodẽ quo propoſuiſtis ordine reſpõdebo. Nullo modo credendũ eſt ſpiritales naturas coire cũ feminis carnaliter poſſe. Quòd ſi aliquãdo hoc ſecundum litteram fieri potuiſſet, quomodo nunc quoque idipſum non vel raro cõtingeret, vt abſq; ſemine vel coitu viri aliquos naſci ſimiliter de mulieribus conceptu dæmonũ cerneremus? cũ præſertim conſtet eos libidinũ ſordibus admodũ delectari; quas proculdubio per ſemetipſos exercere quàm per homines mallent, ſi id vllo modo poſſet impleri, Eccleſiaſte quoq. idipſum pronuntiante: Quid eſt quod fuit? ipſum quod futurũ eſt: & qđ eſt quod factũ eſt? ipſum quod fiet: & nõ eſt omne recẽs ſub ſole quod loquatur & dicat: ecce hoc nouũ eſt; iã fuerũt in ſæculis quæ fuerũt ante nos. Sed ita quæſtio huius propoſitionis abſoluitur. Poſt necẽ Abel iuſti, ne a fratricida & impio omne hominũ genus exordiũ ſumeret, in locũ fratris extincti naſcitur Seth, qui nõ ſolũ poſteritati, ſed etiã fraternæ iuſtitiæ pietatiq. ſuccederet. Cuius progenies patris ſecuta iuſtitiã, Eccl. 1. Gen. 4.

ſtitiã, a ſocietate & cõiunctione cognationis illius quæ ex Cain ſacrilego deſcẽdebat, ſemper diuiſa permanſit, ſicut
Gen. 5. etiã genealogiæ diſcretio manifeſte declarat, ita dicens: A-
1. Paral. 1. dã genuit Seth, Seth genuit Enos, Enos genuit Cainã, Cainã autem genuit Malaleel, Malaleel autem genuit Iared, Iared genuit Enoch, Enoch autẽ genuit Mathuſalẽ, Mathuſalẽ genuit Lamech, Lamech genuit Noe. Item genealogia
Gen. 4. Cain ita diuiſa deſcribitur: Cain genuit Enoch, Enoch genuit Irad, Irad genuit Mauiael, Mauiael genuit Mathuſael, Mathuſael genuit Lamech, Lamech genuit Iubal. Itaq. illa generatio quæ de Seth iuſti propagine deſcendebat, ſuæ lineæ iugiter agnationiq. permixta, in patrũ atq. ataui ſanctitate longa ætate durauit, nequaquam ſcilicet ſacrilegiis ac malitia nequiſſimæ prolis infecta, quæ in ſemet impietatis germen velut auita traditione retinebat inſertum. Donec ergo perſeuerauit inter illos generationis eorum iſta diſcretio, ſemẽ illud Seth, vtpote de optima radice procedẽs, pro merito ſanctitatis angeli Dei, ſiue, vt diuerſa exemplaria continent, filij Dei vocati ſunt: & econtrario illi propter impietatem vel ſuam vel patrum ſuorum & opera terrena, filii hominum nuncupantur. Cum eſſet ergo inter ipſos vſque ad illud tempus hæc vtilis ſanctaq. diuiſio, vidẽtes poſt hæc filii Seth, qui filii Dei erant, filias eorum qui de Cain progenię naſcebantur, deſiderio pulchritudinis earum accenſi, acceperunt ſibimet de ipſis vxores, quæ viris ſuis parentum ſuorum nequitias infundentes, ab illa eos ingenita ſanctitate ac ſimplicitate paterna protinus corruperunt. Ad quos ſatis cõgrue directum eſt illud eloquiũ:
Pſal. 81. Ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes. Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut vnus de principibus cadetis. Quippe ab illa vera phyſicę philoſophiæ diſciplina tradita ſibi a maioribus exciderũt, quam primus homo ille, qui vniuerſarum naturarũ inſtitutionem eveſtigio ſubſecutus potuit euidenter attingere, ſuiſq. poſteris certa ratione trãſmittere. Quippe qui mundi ipſius infantiam adhuc teneram, & quodammodo palpitantem rudemque conſpexerat; & in quem tanta fuit non ſolum ſapientiæ plenitudo,
Gen. 2. ſed etiam gratia prophetiæ, diuina illa inſufflatione tranſfuſa, vt vniuerſis animantibus nomina rudis adhuc mundi huius habitator imponeret, ac non ſolum omnigenum beſtiarum atq. ſerpentium furores viruſq. diſcerneret, ſed

etiam virtutes herbarum, arborum lapidumq. naturas, ac
temporum necdum expertorum viciſſitudines partiretur;
ita vt potuerit efficaciter dicere: Dominus dedit mihi eo- *Sap. 7.*
rum quæ ſunt, ſcientiam veram, vt ſciam diſpoſitio-
nem orbis terrarum, & virtutes elementorum, initium
& conſummationem & medietatem temporum, viciſſitu-
dinum mutationes, & dimenſiones temporum, annorum
curſus, & ſtellarum diſpoſitiones, naturas animalium, &
iras beſtiarum, vim ſpirituum, & cogitationes hominum,
differentias arborum, & virtutes radicum; & quæcumq.
ſunt abſcondita & in promptu cognoui. Hanc ergo ſcien-
tiam omnium naturarum per ſucceſſiones generationum
ſemen Seth paterna traditione ſuſcipiens, donec diuiſum
a ſacrilega propagine perdurauit, quemadmodum ſancte
perceperat, ita etiam vel ad Dei cultum, vel ad vtilitatem
vitæ communis exercuit. Cum vero impiæ generationi
fuiſſet admixtum, ad res profanas ac noxias, quæ pie didi-
cerat inſtinctu quoq. dæmonum deriuauit, curioſaſq. ex
ea † maleficiorum artes, atque præſtigias, ac magicas ſu- *al. malefico-*
perſtitiones audacter inſtituit; docens poſteros ſuos vt ſa- *rum*
cro illo cultu diuini nominis derelicto, vel elementa hæc,
vel ignem, vel aereos dæmones venerarentur & colerent.
Hæc igitur quam diximus curioſarum rerum notitia, quo-
modo in diluuio non perierit, ac ſuperuenientibus ſæculis
innotuerit, licet hoc minime abſolutio propoſitæ quæſtio-
nis expoſcat, tamen quia nos occaſio huius expoſitionis
admonuit, perſtringendum breuiter puto. Quantum ita-
que antiquæ traditiones ferunt, Cham filius Noe, qui ſu-
perſtitionibus iſtis & ſacrilegis ac profanis fuerat arti-
bus inſtitutus, ſciens nullum ſe poſſe ſuper his memoria-
lem librum in arcam prorſus inferre, in qua erat vna cum
patre iuſto ac ſanctis fratribus ingreſſurus, ſceleſtas artes
ac profana commenta diuerſorum metallorum laminis,
quæ ſcilicet aquarum corrumpi inundatione non poſſent,
& duriſſimis inſculpſit lapidibus. Quæ, peracto dilu-
uio, eadem qua celauerat curioſitate perquirens, ſacri-
legiorum ac perpetuæ nequitiæ ſeminarium tranſmiſit in
poſteros. Hac itaque ratione illa opinio vulgi, qua credunt
angelos vel maleficia vel diuerſas artes hominibus tra-
didiſſe, in veritate completa eſt. De illis ergo, quemad-
modum diximus, filiis Seth & filiabus Cain nequiores

filij

filij procreati ſunt, qui fuerunt robuſtiſſimi venatores, violentiſſimi ac truculentiſſimi viri; qui pro enormitate corporum, vel crudelitatis atq. malitiæ, gigantes nuncupati ſunt. Hi namq. † finitimos populari, ac rapinas inter homines† exercere primi cœperūt, præda potius exigere vitam ſuam, quàm ſudore operis ſui ac labore contenti; & quorum vſq. eo ſcelera ſupercreuerant, vt expiari mūdus aliàs niſi diluuij inundatione non poſſet. Ita ergo filiis Seth libidinis inſtigatione tranſgreſſis illud mandatum quod ab exordio mundi huius naturali inſtinctu diutiſſime fuerat cuſtoditum, neceſſe fuit per litteram legis poſtea reparari: Filiam tuam non dabis filio eius vxorem, nec de filiabus eorum accipies filio tuo, quia ſeducent corda veſtra vt diſcedatis a Deo veſtro, & ſequamini deos earum, ac ſeruiatis eis.

Gen. 6. *al. fines inuadere* *al. agere* *Deut. 7.* *Exod. 34.* *3. Reg. 11.*

Obiectio quemadmodum generi Seth cum filiabus Cain profana commixtio ante interdictum legis potuerit imputari.

GERMANVS *Cap.* XXII.

MErito potuiſſet illis ex hac præſumptione vel nouitate coniugij crimen tranſgreſſionis adſcribi, ſi data fuiſſet illis iſta præceptio. At cum ſeiunctionis iſtius obſeruantia necdum aliqua fuiſſet conſtitutione præfixa, quemadmodum illis permixtio generis ad noxam debuit imputari, quæ nullo fuerat interdicta mandato? Lex enim non præterita ſolet crimina, ſed futura damnare.

Reſponſio quod naturali legi ab initio homines iudicio ſeu pœnæ fuerint obnoxij.

SERENVS *Cap.* XXIII.

DEus hominem creans omnem naturaliter ei ſcientiā legis inſeruit, quæ ſi fuiſſet ab homine ſecundū propoſitum Domini vt cœperat, cuſtodita, non vtiq. neceſſarium fuiſſet aliam dari, quam litteris poſtea promulgauit. Erat enim ſuperfluū extrinſecus offerri remediū, quod adhuc intrinſecus vigebat inſertū. Sed quia hæc, vt diximus, penitus corrupta iam fuerat libertate vſuq. peccādi, velut huius executor ac vindex, &, vt ipſis ſcripturæ verbis eloquar, adiutrix appoſita eſt Moſaicæ legis ſeuera diſtrictio, vt vel metu pœnæ præſentis non penitus bonum ſcientiæ naturalis extinguerent, ſecundum prophetæ ſententiam dicentis: Legem dedit in adiutorium; quæ etiam ſecundum Apoſtolum, pædagogus velut paruulis data fuiſſe deſcribitur, erudiens ſcilicet eos atq. cuſtodiens, ne ab illa diſciplina

Iſai. 8. ſec. LXX. *Galat. 5.*

plina in qua naturaliter fuerant inſtituti, quadam obliuione diſcederent. Nam quia ſit homini omnis ſcientia legis ab initio creationis infuſa, hinc manifeſte probatur, quòd mandata legis abſq. litteræ lectione ante legem, immo ante diluuium omnes ſanctos obſeruaſſe cognoſcimus. Quemadmodum enim ſcire potuit Abel, necdum lege mandante, quòd de primitiuis ouium ſuarum, & de adipe ipſarum ad ſacrificiũ Deo deberet offerre, niſi per inſitam ſibi legẽ naturaliter fuiſſet edoctus? Quemadmodum Noe quod mũdum vel quod immundum eſſet animal diſcreuiſſet, nondum hæc legali diſtinguẽte mandato, niſi ſcientia naturali fuiſſet inſtructus? Vnde Enoch didicit ambulare cũ Deo, nullam legis illuminationem ab aliquo conſecutus? Vbi Sem & Iaphet legerant: Turpitudinem patris tui non reuelabis; vt incedentes retrorſum, patris verenda velarent? Vnde monitus Abraham ſpoliis hoſtium quæ ſibi offerebantur, ne retributionem laboris ſui conſequerêtur, abſtinuit: vel decimas ſacerdoti Melchiſedec quæ Moſaica lege præcipiuntur, exſoluit? Vnde idem ipſe Abraham, vnde Lot, tranſeuntibus ac peregrinis humanitatis iura & ablutionem pedum, necdum euangelico coruſcante mandato, ſuppliciter obtulerunt? Vnde † Iob tantam deuotionem fidei, tantam caſtimoniæ puritatem, tantam humilitatis, manſuetudinis, miſericordiæ, humanitatis ſcientiam conſecutus eſt, quantam nunc ne ab illis quidem quæ Euangelia memoriter retinent videmus impleri? Quem ſanctorũ legimus ante legem vllum legis non obſeruaſſe mandatũ? Quis illorum non cuſtodiuit: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus † Dominus vnus eſt? Quis non impleuit illorum: Non facies tibi ſculptile, neq. vllam ſimilitudinem eorum quæ in cælo ſunt, ſiue quæ in terra, vel eorum quæ ſunt in aquis ſub terra? Quis eorum non obſeruauit: Honora patrẽ tuum & matrem tuã: vel illa quæ in Decalogo ſubſequuntur: Non occides, non adulterabis, non facies furtum, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces vxorem proximi tui, aliaq. his multo maiora, quibus non ſolum legis, ſed etiam Euangelij præuenere mandata?

Gen. 4. Gen. 7. Gen. 5. Leuit. 18. Gen. 9. Gen. 14. Exod. 22. Gen. 18. & 19. Ioan. 13. al. Ioſeph Deut. 6. al. Deus Exod. 20. Ibid.

De eo quod iuſte puniti ſunt hi qui ante diluuium peccauerunt.

Cap. XXIV.

ITa ergo intelligimus ab initio Deũ omnia creaſſe perfecta, nec fuiſſe quod ordinationi eius principali velut impro-

improuidæ & imperfectæ neceſſe eſſet adiungi, ſi in illo
ſtatu ac diſpoſitione qua ab ipſo creata ſunt, vniuerſa man
ſiſſent. Et idcirco in eos qui ante legē, immo ante diluuiū
peccauerunt, iuſto iudicio Deum animaduertiſſe pro-
babimus, quia tranſgreſſi naturalem legē, ſine vlla meruē
runt excuſatione puniri. Nec in illorum incidemus bla-
ſphemias calumniamque, qui ignorantes hanc rationem,
derogant Deo veteris teſtamenti, ac detrahentes noſtræ fi-
dei ſubſannanteſq. reſpondent: Quid ergo placuit Deo ve
ſtro, vt poſt tot annorū milia legē voluerit promulgare, tan
ta ſæcula paſſus ſine lege trāſire? Quòd ſi poſtea melius ali
quid adinuenit, apparet eum in primordio mūdi inferiora
vel deteriora ſapuiſſe, & poſt hæc velut experimentis edo-
ctū, cœpiſſe rectiora proſpicere, ac principales ordinatio-
nes ſuas in melius emendare. Quod immenſæ præſcientiæ
Dei penitus conuenire nō poteſt, nec ſine ingenti blaſphe
mia hæc de ipſo ab hæretica inſania proferūtur, dicēte Ec
Eccls. 3. cleſiaſte: Cognoui quoniā omnia quæ fecit Deus ab initio
sec. LXX. ipſa erunt in æternū. Super illa nō eſt quod addatur, & ab
1. Tim. 1. illis non eſt quod auferatur. Et idcirco iuſtis lex non eſt po
ſita, iniuſtis autem & non ſubditis, impiis & peccatori-
bus, ſceleratis & contaminatis. Illi namq. habentes natu-
ralis illius atq. inſitæ legis ſanam atq. integram diſcipli-
nam, nequaquam lege hac extrinſecus adhibita litteriſq.
Eſai. 8. deſcripta, quæq. in adiutorium illi naturali data eſt, indi-
sec. LXX. gebant. Ex quibus apertiſſima ratione colligitur, nec le-
gem iſtam perſcriptā litteris dari ab initio debuiſſe, (erat
enim ſuperfluum hoc fieri ſtante adhuc naturali lege, nec
ad integrum violata;) nec euāgelicam perfectionem tradi
ante legis potuiſſe cuſtodiam. Non enim poterant audire:
Matth. 5. Qui te percuſſerit in dextram maxillam tuam, præbe illi
& alteram; qui contenti non erant talionis æqualitate iniu
rias proprias vlciſci, ſed letales calces ac telorum vulnera
pro alapa leuiſſima rependebant, & pro vno dente, percu-
Ibid. tientium animas expetebant. Sed nec dici poterat illis: Di
ligite inimicos veſtros; in quibus magnus fructus & vtili-
tas ducebatur, vt amicos ſuos diligerent, declinarent vero
inimicos, & ſolo ab eis odio diſſiderent, nec opprimere il
los & interficere feſtinarent.

De

Quomodo intelligendum ſit quod in Euangelio dicitur de diabolo: Quia mendax eſt, & pater eius. Cap. XXV.

Illud vero quod vos de diabolo mouerat; Quia mendax eſt, & pater eius; quòd videlicet tam ipſe quàm pater ſuus mendax pronuntiari videatur a Domino, ſatis abſurdum eſt hoc vel leuiter opinari. Vt enim paulo ante diximus, ſpiritus ſpiritum non generat, ſicut nec animam quidem poteſt anima procreare, licet concretionem carnis non dubitemus humano ſemine coaleſcere; ita de vtraque ſubſtantia, id eſt, carnis & animæ, quæ cui adſcribatur auctori, Apoſtolo manifeſtius diſtinguente: Deinde patres, inquit, carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur; non multo magis ſubiiciemur patri ſpirituum, & viuemus? Quid hac diuiſione clarius potuit definiri, vt carnis quidem noſtræ patres homines pronuntiaret, animarum vero Deum ſolum eſſe patrem conſtanter exprimeret? Quamquam & in ipſa corporis huius concretione miniſterium tantummodo ſit hominibus adſcribendum, ſumma vero conditionis Deo omnium creatori, dicente Dauid: Manus tuæ fecerunt me & plaſmauerunt me. Et beatus Iob: Nonne ſicut lac, inquit, mulſiſti me, & coagulaſti me vt caſeum, oſſibus & neruis inſeruiſti me? Et Dominus ad Hieremiam: Priuſquam te formarem in vtero noui te. Eccleſiaſtes vero vtriuſq. ſubſtantiæ naturam atq. originem, examinatione ortus atq. initij ex quo videlicet vnaquæq. proceſſit, & cõſideratione finis ad quẽ vnaquæq. contendit, ſatis euidenter ac proprie colligens, pariterq. de corporis huius atq. animæ ſeparatione diſceptans, ita diſſeruit: Priuſquã conuertatur puluis in terram ſicut fuit, & ſpiritus reuertatur ad Deum qui dedit eũ. Quid apertius dicere potuit, quàm vt materiam carnis quã puluerem nominauit, quia de hominis ſemine ſumit exordium, eiuſq. videtur miniſterio ſeminari, velut e terra ſumptam iterum reuerti pronuntiaret ad terram; ſpiritum vero qui non per commixtionem ſexus vtriuſq. generatur, ſed peculiariter a Deo ſolo tribuitur, ad auctorem ſuum redire ſignaret? Quod etiam per illã Dei inſufflationẽ qua Adam primitus animauit, euidenter exprimitur. Itaq. his teſtimoniis manifeſte colligimus, patrẽ ſpirituum neminẽ dici poſſe niſi Deum ſolum, qui eos ex nihilo cum voluerit facit; homines vero carnis noſtræ patres tantummodo nominari.

Ioan. 8.
Hebr. 12.
Pſal. 118.
Iob. 10.
Hiere. 1.
Eccl. 12.
Gen. 2.

Igitur & diabolus ſecundũ hoc quod vel ſpiritus vel angelus bonus creatus eſt, patrem neminem habuit niſi Deum conditorem ſuum. Qui cùm ſuperbia fuiſſet elatus, & dixiſſet in corde ſuo: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ero ſimilis altiſſimo; factus eſt mendax, & in veritate non ſtetit, ſed de proprio nequitiæ theſauro mendacium proferens, non ſolum mendax, ſed etiam pater ipſius mendacij factus eſt, quo deitatem homini repromittens ac dicens: Eritis ſicut dij; in veritate non ſtetit, ſed ab initio factus eſt homicida, vel Adam in cõditionem mortalitatis inducẽs, vel Abel inſtigatione ſua per manum fratris interimens. Sed iam diſputationem noſtram duarum ferme noctium lucubratione confectam ſubſequens aurora concluſit, ac de profundiſſimo quæſtionum pelago cymbam huius collationis ad tutiſſimum ſilentij portum compendium noſtræ ruſticitatis attraxit. In quo quidem profundo quanto nos interius flatus diuini ſpiritus introduxerit, tanto diffuſior præcedens oculorum aciem ſemper aperietur immenſitas, ac ſecundum ſententiam Salomonis, longius fiet a nobis magis quàm erat; & alta profunditas, quis inueniet eã? Quamobrem Dominum deprecemur vt in nobis vel timor eius, vel charitas quæ cadere neſcit, immobilis perſeueret; quæ nos & ſapientes in omnibus faciat, & a diaboli telis protegat ſemper illæſos. His etenim cuſtodibus impoſſibile eſt quempiam laqueos † eius incurrere. Inter perfectos autem & imperfectos iſta diſtantia eſt, quòd in illis quidẽ fixa, & (vt ita dixerim) maturior charitas tenacius perſeuerans, firmius eos ac facilius facit in ſanctitate dũrare; in his vero velut infirmius collocata, ac facilius refrigeſcẽs, cito ac ſæpius eos peccatorũ compellit laqueis implicari. Quibus auditis ita nos collationis huius ſermo flãmauit, vt maiore mentis ardore abeuntes a cella ſenis, quàm antea veniẽtes, doctrinæ eius plenitudinẽ ſitiremus.

Eſai. 14.
Gen. 3.
Gen. 4.
Eccls. 7.
ſec. LXX.
1. Cor. 13.
al. mortis

COLLATIONIS SECVNDAE Abbatis Sereni de Principatibus, & Poteſtatibus Finis.

COLLATIO NONA, QVAE EST PRIMA ABBATIS ISAAC, DE ORATIONE.

Proœmium collationis.

DE perpetua orationis atq. inceſſabili iugitate, quod in ſecundo inſtitutionum libro promiſſum eſt, collationes huius ſenis, quem nunc in medium proferemus, id eſt abbatis Iſaac, Domino fauente complebunt. Quibus explicatis, & præceptis beatiſſimæ memoriæ Papæ Caſtoris, & deſiderio veſtro, o beatiſſime Papa Leonti, & ſancte frater Helladi, ſatisfeciſſe me credo; voluminis amplitudine primitus excuſata, quæ ſtudentibus nobis non ſolum ſermone ſuccincto narranda perſtringere, ſed etiam plurima ſilentio præterire, in maiorem modum quàm diſpoſueramus extenſa eſt. Præmiſſa namque ſuper diuerſis inſtitutis diſputatione copioſa, quam nos ſtudio breuitatis reſecare maluimus, hæc ad extremum beatus Iſaac intulit verba. *Cap. 1.*

Verba abbatis Iſaac ſuper orationis qualitate. *Cap. I.*

OMnis monachi finis, cordiſque perfectio, ad iugem atque indiruptam orationis perſeuerantiam tendit, & quantum humanæ fragilitati conceditur, ad immobilem tranquillitatem mentis ac perpetuam nititur puritatem. Ob quam omnem tam laborem corporis, quàm cõtritionem ſpiritus indefeſſe quærimus, & iugiter exercemus, & eſt inter alterutrum reciproca quædam inſeparabiliſque coniunctio Nam ſicut ad orationis perfectionem omniũ tendit ſtructura virtutum, ita niſi huius culmine hæc omnia fuerint colligata atque compacta, nullo modo firmæ poterunt vel ſtabilia perdurare. Quemadmodum enim ſine illis acquiri vel conſummari non poteſt hæc de qua loquimur, perpetua orationis iugiſque tranquillitas, ita ne illæ quidem virtutes quæ hanc præſtruunt, abſque huius poſſunt aſſiduitate compleri. Et ideo nec recte tractare

al. effectu de orationis † affectu, nec ad eius principalem finem, qui vniuerſarum virtutum molitione perficitur, ſubitanea diſputatione poterimus intrare, niſi prius vniuerſa quæ illius obtentu vel abſcidenda ſunt vel paranda, per ordinem dinumerata fuerint ac diſcuſſa; & ſecundum euangelicæ *Luc. 14.* parabolæ diſciplinam, ea quæ ad ſpiritalis ac ſublimiſſimæ illius extructionem pertinent turris, ſupputata fuerint ac diligenter ante congeſta. Quæ tamen nec proderunt præparata, nec recte ſuperponi ſibimet excelſa culmina *al. niſi egeſto prius omni &c.* perfectionis admittent, † quia nec ſuperpoſita poterunt molem tantæ celſitudinis ſuſtinere, niſi prius, vt communi vſus verbo proprius aliquid exprimam, diligenter ege*al. effuſis ſuccidiis.* ſto omni repurgio vitiorum, & † effoſſis ſucciduis mortuiſq. ruderibus paſſionum, viuæ (vt aiunt) ac ſolidæ terræ *Luc. 6.* pectoris noſtri, immo illi euangelicæ petræ ſuperiecta fuerint ſimplicitatis & humilitatis firmiſſima fundamenta, quibus hæc turris ſpiritalium virtutum molitionibus extruenda, & immobiliter valeat ſtabiliri, & ad ſumma cælorum faſtigia confidentia propriæ firmitatis attolli. Fun*Matth. 7.* damentis etenim talibus innitentem, quamuis paſſionum imbres largiſſimi profundātur, quamuis ei perſecutionum violenti torrentes inſtar arietis illidantur, quamuis irruat & incumbat aduerſariorum ſpirituum ſæua tempeſtas, non ſolum ruina non diruet, ſed nec ipſa aliquatenus vexabit impulſio.

Quemadmodum pura ac ſincera pariatur oratio. Cap. II.

ET idcirco vt eo feruore ac puritate qua debet, emitti poſſit oratio, hæc ſunt omnimodis obſeruanda. Primū ſolicitudo rerum carnalium generaliter abſcidenda eſt, deinde nullius negotij cauſæve non ſolū cura, ſed ne memoria quidem penitus admittenda, detractiones, vaniloquia ſeu multiloquia, ſcurrilitates quoq. ſimiliter amputādæ, iræ præ omnibus ſiue triſtitiæ perturbatio funditus eruenda, concupiſcentiæ carnalis ac philargyriæ noxius fomes radicitus euellendus; & ita his ac ſimilibus vitiis extruſis penitus & abſciſis, quæ hominum poſſunt patere conſpectibus, taliq. vt diximus, repurgii emundatione præmiſſa, quæ ſimplicitatis & innocentiæ puritate perficitur, iacienda ſunt primum profundæ inconcuſſa humilitatis fundamina, quæ ſcilicet turrem cælos pulſaturam valeant ſuſtinere; deinde ſuperponenda virtutum ſpiritalis

extructio, & ab omni diſcurſu atq. euagatione lubrica animus inhibendus, vt ita paulatim ad contemplationem Dei ac ſpiritales intuitus incipiat ſublimari. Quidquid enim ante orationis horam anima noſtra conceperit, neceſſe eſt vt orantibus nobis per ingeſtionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus. Ex præcedenti enim ſtatu mens in ſupplicatione formatur, eorundemq. actuum procumbentibus nobis ad precem, verborũ quoq. vel ſenſuum ante oculos imago præludẽs, aut iraſci nos ſecundum præcedentem qualitatem, aut triſtari, aut concupiſcentias cauſasve præteritas retractare, aut riſu fatuo (quod etiam pudet dicere) cuiuſquam ſcurrilis dicti vel facti titillatione pulſari, aut ad priores faciet volitare diſcurſus. Et idcirco quidquid orantibus nobis nolumus vt irrepat, ante orationem de abditis noſtri pectoris extrudere feſtinemus, vt apoſtolicum illud poſſimus implere: Sine intermiſſione orate. &: In omni loco leuantes *1. Theſſ. 5.*
puras manus ſine ira & diſceptatione. Aliàs namq. man- *1. Tim. 2.*
datum iſtud perficere non valebimus, niſi mens noſtra ab omni vitiorum purificata contagio, virtutibus tantum velut naturalibus bonis dedita, iugi omnipotentis Dei contemplatione paſcatur.

De mobilitate animæ plumæ vel pennulæ comparatæ, Cap. III.

VT enim qualitas animæ non inepte ſubtiliſſimæ plumæ ſeu pennæ leuiſſimæ comparatur, quæ ſi humoris cuiuſpiam extrinſecus accidentis corruptione vitiata non fuerit vel infuſa, mobilitate ſubſtantiæ ſuæ tenuiſſimi ſpiritus adiumento, velut naturaliter ad ſublimia cæleſtiaq. ſuſtollitur; ſin vero humoris cuiuſquam aſpergine vel infuſione fuerit prægrauata, non modo in nullos aereos volatus naturali mobilitate raptabitur, ſed etiam ad ima terræ concepti humoris pondere deprimetur: ita mens quoq. noſtra ſi accedentibus vitiis curiſq. mundanis aggrauata nõn fuerit, noxiæve libidinis humore corrupta, velut naturali puritatis ſuæ beneficio ſubleuata, leuiſſimo ſpiritalis meditationis afflatu ſublimabitur ad ſuperna, & humilia deferens atq. terrena, ad cæleſtia & inuiſibilia transferetur. Vnde proprie ſatis præceptis Dominicis admonemur: Videte nequando grauentur corda veſtra in crapula & *Luc. 21.*
ebrietate, & curis ſæcularibus. Et idcirco ſi volumus ora-

tiones noſtras non ſolum cælos, ſed etiam quæ ſuper cælos ſunt penetrare, curemus mentem ab omnibus terrenis vitiis expurgatam, cunctiſque mundatam fæcibus paſſionum, ad ſubtilitatem perducere naturalem, vt ita ad Deum oratio eius nullo vitiorum pondere prægrauata conſcendat.

De cauſis quibus mens noſtra grauatur. Cap. IV.

NOtandum tamen quibus ex cauſis grauari mentem Dominus deſignauerit. Non enim adulteria, non fornicationes, non homicidia, non blaſphemias, non rapinas, quæ mortalia eſſe & damnabilia nullus ignorat, ſed crapulam poſuit & ebrietatem, & curas ſiue ſolicitudines ſæculares. Quæ intantum nemo hominum mundi huius cauet, aut damnabilia iudicat, vt etiam nonnulli (quod pudet dicere) ſemetipſos monachos nuncupantes, iiſdem ipſis diſtentionibus velut innoxiis & vtilibus implicentur. Quæ tria licet ſecundum litteram perpetrata aggrauent animã, atq. a Deo ſeparent, ac deprimant ad terrena, eſt tamen eorum facilis declinatio, & maxime nobis, qui tam longa remotione ab omni ſæculi huius conuerſatione diſiungimur, & iſtis viſibilibus curis atq. ebrietatibus & crapulis penitus nulla occaſione miſcemur. Verum eſt alia quoque crapula non minus noxia, & ebrietas ſpiritalis difficilius euitanda, cura quoq. ac ſæcularis ſolicitudo, quæ nos etiam poſt omnium facultatum noſtrarũm perfectam renuntiationem, & vini epularumq. continentiam cunctarum, & quidem in ſolitudine conſtitutos frequenter inuol-
Ioel. 1. uũt, de quibus propheta: Expergiſcimini, inquit, qui eſtis
ſec. LXX. ebrij, & non a vino. Alius quoque: Obſtupeſcite & admi-
Eſai. 29. ramini, fluctuate & vacillate, inebriamini, & non a vino, mouemini, & non ab ebrietate. Cuius ebrietatis & crapulæ vinum conſequenter neceſſe eſt vt ſecundum prophe-
Deut. 32. tã, furor draconum ſit. Ipſumq. vinũ de qua radice proce-
Ibidem dat aduerte: Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum; &
ſec. LXX. ſarmentum eorum ex Gomorrha. Vis etiam fructum vitis
Ibid. iſtius atq. ſarmenti germen agnoſcere? Vua eorum vua fellis, botrus amaritudinis ipſis. Propter quæ omnia niſi fuerimus cunctis vitiis expurgati, & ab omnium paſſionum crapula ſobrij, abſq. ebrietate vini epularumq. omnium affluentia erit cor noſtrum ebrietate & crapula magis noxia prægrauatum. Nam quia ſæculares curæ etiam in nos qui

qui nullis iſtius mundi actibus admiſcemur, cadere nonnumquam poſſint, manifeſta ratione monſtratur, ſecundũ regulam ſeniorum, qui quidquid neceſſitatem victus quotidiani, & ineuitabilem vſum carnis excedit, ad ſæcularem definierunt curam & ſolicitudinem pertinere: vt verbi gratia, ſi cum poſſit operatio vnius ſolidi neceſſitatem noſtri corporis expedire, ad duorum vel trium ſolidorum acquiſitionem noſmetipſos propenſiore velimus opere ac labore diſtendere; & cum duarum velamen ſufficiat tunicarum, ad vſum ſcilicet noctis atq. diei, trium vel quattuor fieri domini procuremus; cumq. vnius ſiue duarum habitatio ſufficiat cellularum, ambitione ſæculari atq. amplitudine delectati, quattuor ſeu quinque cellas, & has eaſdem exquiſitius ornatas, & capàciores quàm vſus deſiderat extruamus, paſſionem libidinis mundialis in quibus poſſumus præferentes.

De viſione cuiuſdam ſenis, quam ſuper fratris inquieta operatione perſpexit. Cap. V.

QVod non ſine inſtinctu dæmonum fieri manifeſtiſſima nos experimenta docuerunt. Nam quidam probatiſſimus ſeniorum cum tranſiret iuxta cellam fratris cuiuſdam, hac animi, quam diximus, ægritudine laborantis, vtpote qui in extruendis reparandiſq. ſuperfluis inquietus quotidianis diſtentionibus deſudaret; & eminus conſpexiſſet eum graui malleo ſaxum duriſſimum conterentem, vidiſſetq. Aethiopem quendam adſtantem illi, & vna cum eodem ictus mallei iunctis conſertiſq. manibus illidentem, eumq. ad operis illius inſtantiam ignitis facibus inſtigantem, diutiſſime ſubſtitit, vel impreſſionem diriſſimi dæmonis, vel fraudem tantæ illuſionis admirans. Cum enim nimia laſſitudine fatigatus frater, requieſcere iam, finemq. operi voluiſſet imponere, inſtigatione illius ſpiritus animatus iterum reſumere malleum, nec deſinere ab intentione cœpti operis vrgebatur, ita vt iiſdem eius incitamentis infatigabiliter ſuſtentatus, tanti laboris non ſentiret iniuriam. Tandem igitur ſenex tam dira dæmonis ludificatione permotus, ad cellam fratris diuertit, ſalutanſq. eum: Quod eſt frater, inquit, iſtud opus quod agis? At ille: Laborauimus, ait, contra iſtud duriſſimum ſaxum, vixq. illud potuimus aliquando conterere. Ad hæc ſenex: Bene di

xiſti; potuimus: non enim ſolus eras cum illud cæderes, ſed fuit alius tecum, quem non vidiſti, qui tibi in hoc opere non tam adiutor quàm violẽtiſſimus impulſor adſtabat. Et idcirco morbum ambitus ſæcularis noſtris mentibus non ineſſe, non vtiq. eorum tantum negotiorum abſtinentia comprobabit, quæ etiam ſi velimus explere nõ poſſumus; neq. illarum deſpectus rerum, quas ſi affectauerimus tam apud ſpiritales viros quàm apud ſæculi homines notabiles prima fronte reddemur; ſed cum etiam illa quæ noſtræ ſuppetunt poteſtati, & honeſtate quadam videntur obnubi, rigida mentis diſtrictione reſpuimus. Et reuera non minus hæc quæ parua videntur & minima, quæq. ab his qui noſtræ profeſſionis ſunt cernimus indifferenter admitti, pro qualitate ſua aggrauant mentem, quàm illa maiora quæ ſecundum ſuum ſtatum ſæcularium ſenſus inebriare conſueuerunt, non ſinentes, depoſita fæce terrena, ad Deum, in quo ſemper defixa eſſe debet intentio, monachum reſpirare, cui ab illo ſummo bono vel parua ſeparatio, mors præſens ac pernicioſiſſimus interitus eſt credendus. Cumque mens tali fuerit tranquillitate fundata, vel ab omnium carnalium paſſionum nexibus abſoluta, & illi vni ſummoq. bono tenaciſſime adhæſerit cordis intentio, apoſtolicum
1. *Theſſ.* 5. illud implebit: Sine intermiſſione orate. & : In omni loco
1. *Tim.* 2. leuantes puras manus, ſine ira & diſceptatione. Hac enim puritate, ſi dici poteſt, ſenſu mentis abſorpto, ac de terreno ſitu ad ſpiritalem atq. angelicam ſimilitudinem reformato, quidquid in ſe receperit, quidquid tractauerit, quidquid egerit, puriſſima ac ſinceriſſima erit oratio.

Vtrum maioris difficultatis ſit cuſtodire cogitationes bonas, quam parare. Cap. VI.

GERMANVS

VTinam ſimili modo atq. eadem facilitate qua ſemina ſpiritalium cogitationum plerumq. concipimus, etiã perpetuitatem earum poſſidere poſſemus. Cum enim fuerint ſiue per memoriam ſcripturarum, ſeu per recordationem ſpiritalium quorumq. actuum, vel certe per intuitum ſacramentorum cæleſtium noſtro corde conceptæ, inſenſibili quadam fuga dilapſæ quantocius euaneſcunt. Cumque alias quaſlibet occaſiones ſpiritalium ſenſuum mens noſtra repererit, rurſus aliis irrepentibus, ipſæ quoq. quæ apprehenſæ fuerant, lubrica volubilitate diffugiunt, ita vt nullam conſtantiã ſui retinens animus, nec poteſtate pro-

pria ſanctarum cogitationum poſſidens firmitatem, etiam tunc cum eas vtcumq. retinere videtur, fortuito illas, & non de induſtria concepiſſe credatur. Quomodo enim ortus earum noſtro arbitrio putabitur adſcribendus, quarum perſeuerantia non conſiſtit in nobis? Sed ne forte ſub huius quæſtionis indagine a cœpto narrationis ordine longius euagantes expoſitionem propoſitam ſuper orationis ſtatu diutius retardemus, ſuo hanc tempori reſeruantes, de qualitate orationis inſtantiſſime quæſumus informari, præſertim cum nullo tempore nos ab ea ceſſare beatus Apoſtolus moneat, dicens: Sine intermiſſione orate. Et ideo primum de qualitate eius deſideramus inſtitui, id eſt, qualis debeat emitti ſemper oratio: deinde qualiter hanc eandem, quæcumque eſt, poſſidere vel exercere ſine intermiſſione poſſimus. Non enim parua cordis intentione eam perfici poſſe, & experientia quotidiana, & proſecutio tuæ ſanctitatis oſtendit, qua finem monachi ac totius perfectionis culmen in orationis conſummatione conſiſtere definiſti.

1. Theſſ. 5.

Reſponſio de diuerſis orationum qualitatibus.

ISAAC *Cap.* VII.

VNiuerſas orationum ſpecies abſq. ingenti cordis atq. animi puritate & illuminatione ſancti Spiritus arbitror comprehendi non poſſe. Tot enim ſunt quot in anima vna, immo in cunctis animabus, ſtatus queunt qualitateſque generari. Et ideo licet ſciamus nos pro hebetudine cordis noſtri vniuerſas orationum ſpecies non poſſe perſpicere, tamen inquantum mediocritas experientiæ noſtræ aſſequi præualuerit, digerere eas vtcumq. tentabimus. Secundum menſuram namq. puritatis in qua mens vnaquæque profecit, & qualitatem ſtatus in quo vel ex accidentibus inclinatur, vel per ſuam renouatur induſtriam, ipſæ quoque momentis ſingulis reformantur; & idcirco vniformes orationes emitti ſemper a nemine poſſe certiſſimum eſt. Aliter enim ſupplicat quiſque cum alacer eſt, aliter cum triſtitiæ ſeu deſperationis pondere prægrauatur; aliter cum ſpiritalibus ſucceſſibus viget, aliter cum impugnationum mole deprimitur; aliter cum veniam peccatorum, aliter cum acquiſitionem gratiæ, ſeu cuiuſlibet virtutis expoſcit, vel certe extinctionem cuiuſlibet vitij deprecatur; aliter cum conſideratione ge-

gehennæ ac futuri iudicij timore compũgitur, aliter cum ſpe futurorum bonorum deſiderioq. flammatur; aliter cũ in neceſſitatibus ac periculis, aliter cum in ſecuritate ac tranquillitate verſatur; aliter cum ſacramentorum cæleſtium reuelationibus illuſtratur, aliter cum ſterilitate virtutum ac ſenſuum ariditate conſtringitur.

De quadripartita orationum ſpecie. Cap. VIII.

ET idcirco his ſuper orationum qualitate digeſtis, licet non quantum expoſcit materiæ magnitudo, ſed quantum vel temporis admittit anguſtia, vel certe capere tenuitas noſtri ingenij & cordis prævalet hebetudo, maior nobis nunc imminet difficultas, vt ipſas ſingillatim orationum ſpecies exponamus, quas Apoſtolus quadripartita
1.Tim. 2. ratione diſtinxit, ita dicens: Deprecor itaq. primo omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones. Quæ non inaniter ab Apoſtolo ita fuiſſe diuiſa minime dubitandum eſt. Et primitus indagandum quid obſecratione, quid oratione, quid poſtulatione, quid gratiarum actione ſignetur: dein perquirendũ, vtrum hæ quattuor ſpecies ab orante ſint pariter aſſumendæ, id eſt, vt omnes ſimul in vnaquaq. ſupplicatione iungantur; an viciſſim ſingillatimq. ſint offerendæ, vtputa nunc quidem obſecrationes, nunc vero orationes, nunc autem poſtulationes ſeu gratiarum actiones oporteat promi; an certe alius quidem obſecrationes, alius vero orationes, alius autem poſtulationes, alius gratiarum actiones Deo debeat exhibere; ſecundum menſuram ſcilicet ætatis ſuæ, in qua vnaquæque mens per intentionis profecit induſtriam.

De ordine ſpecierum orationis. Cap. IX.

ET ideo primum proprietates ipſæ ſunt nominum verborumq. tractandæ, ac diſcutiendum, quid inter orationem, & obſecrationem, ac poſtulationem, & gratiarum actionem interſit. Dein ſimiliter perſcrutãdum, vtrum ſingillatim ſint, an pariter exhibendæ. Tertio indagandum, vtrum etiam ipſe ordo qui ita eſt Apoſtoli auctoritate diſpoſitus, aliquid amplius inſtruat auditorem, an ſimpliciter accipienda ſit iſta diſtinctio, & indifferenter putanda ſit ab illo taliter fuiſſe digeſta; quod mihi ſatis videtur abſurdum. Non enim credendum eſt aliquid tranſitorie ac ſine ratione Spiritum ſanctum per Apoſtolum protuliſſe: & idcirco eodem quo cœpimus ordine, prout donauerit

Domi-

Dominus, ſingula retractemus.

De obſecratione. Cap. X.

DEprecor itaq. primo omnium fieri obſecrationes. Obſecratio imploratio eſt ſeu petitio pro peccatis; qua vel pro præſentibus vel pro præteritis admiſſis ſuis, vnuſquiſq. compunctus veniam deprecatur. 1. *Tim.* 2.

De oratione. Cap. X I.

ORationes ſunt quibus aliquid offerimus ſeu vouemus Deo: quod Græce dicitur, εὐχὴ, id eſt, votũ. nã vbi eſt in Græco; τὰς εὐχάς μου [illegible]; in Latino legitur: Vota mea Domino reddã. Quod ſecundũ proprietatẽ verbi ita exprimi poteſt: Orationes meas Domino reddã. Et illud quod legimus in Eccleſiaſte: Si voueris votũ Deo, ne moram feceris reddere illud; in Græco ſimiliter ſcribitur; ἐὰν εὔξῃ εὐχὴν τῷ θεῷ; id eſt: Si oraueris orationem Deo, ne morã feceris reddere illã. Quod ita ab vnoquoq. noſtrum implebitur: Oramus cum renuntiantes huic mundo ſpondemus nos mortificatos cunctis actibus & conuerſationi mundanæ, tota cordis intentione Domino ſeruituros. Oramus cum pollicemur ſæculari honore cõtempto, ac terrenis opibus ſpretis, in omni contritione cordis ac paupertate ſpiritus nos Domino cohæſuros. Oramus cum promittimus nos puriſſimam corporis caſtitatem, ſeu immobilem patientiam exhibituros eſſe perpetuo, vel cum de corde noſtro radices iræ, ſiue triſtitiæ mortem operantis vouemus funditus eruendas; quæ cum deſidia reſoluti, atq. ad antiqua vitia recurrentes, minime fecerimus, erimus orationum noſtrarum ac votorum rei, diceturq. nobis: Melius eſt non vouere te, quàm vouere & non reddere. Quod ſecundum Græcum dici poteſt: Melius eſt non orare te, quàm orare & non reddere.

τῷ κυρίῳ ἀποδώσω

Pſal. 115.

Eccls. 5.

ſec. LXX.

Ibid.

ἀγαθὸν τὸ μὴ εὔξασθαί σε, ἢ εὐξάμενον μὴ ἀποδοῦναι

De poſtulatione. Cap. X I I.

TErtio loco ponũtur poſtulationes, quas pro aliis quoq. dum ſumus in feruore ſpiritus conſtituti, ſolemus em[i]ttere, vel pro caris ſcilicet noſtris, vel pro totius mundi pace poſcentes, &, vt ipſius Apoſtoli verbis eloquar, cũ pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate ſunt, ſupplicamus. 1. *Tim.* 2.

De gratiarum actione. Cap. X I I I.

QVarto deinde loco gratiarum actiones ponũtur, quas mens vel cum præterita Dei recolit beneficia, vel

cum

cum præſentia contemplatur, ſeu cum in futurum, quæ & quanta præparauerit Deus his qui diligunt eum proſpicit, per ineffabiles exceſſus Domino refert. Qua etiam intentione nonnumquam preces vberiores emitti ſolent, dum illa quæ repoſita ſunt in futuro ſanctorum præmia puriſſimis oculis intuendo, ineffabiles Deo gratias cum immenſo gaudio ſpiritus noſter inſtigatur effundere.

Vtrum quattuor orationum ſpecies ſimul & omnibus, an ſingillatim & viciſſim vnicuiq; ſint neceſſariæ. Cap. XIV.

EX quibus quattuor ſpeciebus licet nonnumquam ſoleant occaſiones ſupplicationum pinguium generari; nam & de obſecrationis ſpecie, quæ de compunctione naſcitur peccatorum, & de orationis ſtatu quæ de fiducia oblationum & conſummatione votorum pro conſcientiæ profluit puritate, & de poſtulatione quæ de charitatis ardore procedit; & de gratiarum actione quæ de beneficiorum Dei & magnitudinis ac pietatis eius conſideratione generatur, feruentiſſimas ſæpiſſime nouimus preces ignitaſq. prodire, ita vt conſtet omnes has quas prædiximus ſpecies, omnibus hominibus vtiles ac neceſſarias inueniri, vt in vno eodemq. viro nunc quidem obſecrationum, nunc autem orationum, nunc poſtulationum puras ac feruentiſſimas ſupplicationes variatus emittat affectus; tamen prima ad incipiẽtes videtur peculiarius pertinere, qui adhuc vitiorum ſuorum aculeis ac memoria remordentur. Secunda ad illos qui in profectu iam ſpirituali appetituq. virtutum quadam mentis ſublimitate conſiſtunt. Tertia ad eos qui perfectionem votorum ſuorum operibus adimplentes intercedere pro aliis quoq. conſideratione fragilitatis eorum & charitatis ſtudio prouocantur. Quarta ad illos qui iam pœnali ſpina euulſa de cordibus, ſecuri munificentias Domini ac miſerationes, quas vel in præterito tribuit, vel in præſenti largitur, vel præparat in futuro, mente puriſſima retractantes ad illam ignitam, & quæ ore hominum nec comprehendi nec exprimi poteſt, † orationem feruentiſſimo corde raptantur. Nonnumquam tamen mens quæ in illum verum puritatis profecit affectum, atq. in eo iam cœperit radicari, ſolet hæc omnia ſimul pariterq. concipiens atq. in modum cuiuſdam incomprehenſibilis ac rapaciſſimæ flammæ cuncta peruolitans, ineffabiles ad Deum preces puriſſimi vigoris effundere, quas ipſe ſpiritus

al, ecſtaſim

tus interpellans gemitibus inenarrabilibus, ignorantibus nobis emittit ad Deum; tanta ſcilicet in illius horæ momento concipiens, & ineffabiliter in ſupplicatione profundens, quanta non dicam ore percurrere, ſed ne ipſa quidē mente valeat alio tempore recordari. Et inde eſt quod in qualibet menſura quis poſitus nonnumquam puras intentaſq. preces inuenitur emittere, quia & de illo primo & humili ordine qui eſt ſuper recordatione futuri iudicij, is qui adhuc ſub terroris eſt pœna ac metu examinis conſtitutus, ita ad horam compungitur, vt non minore ſpiritus alacritate de obſecrationis pinguedine repleatur, quàm ille qui per puritatem cordis ſui munificentias Dei perluſtrans atq. percurrens, ineffabili gaudio lætitiaq. reſoluitur. incipit enim ſecundum ſententiam Domini plus diligere, quia ſibimet ampliora cognoſcit indulta. Luc. 7.

Ad quas orationum ſpecies noſmetipſos tendere debeamus. Cap. XV.

TAmen expetendæ ſunt nobis per profectū vitæ cōſummationemq. virtutum illæ potius ſupplicationū ſpecies, quæ vel de contemplatione futurorum bonorum, vel de charitatis ardore funduntur: ſeu certe, vt humilius & ſecundum incipientium menſuram loquar, pro acquiſitione quarumq. virtutum, ſeu vitij cuiuſlibet extinctione generantur. Aliter enim ad illa ſublimiora quæ prædiximus, ſupplicationum genera peruenire nullatenus poterimus, niſi per ordinem poſtulationum †iſtarum ſenſim mens noſtra fuerit gradatimq. prouecta. *al. ipſarum*

Quod hæc quattuor ſupplicationum genera a Domino ſint initiata. Cap. XVI.

HAs quattuor ſupplicationum ſpecies ita etiam Dominus exēplo ſuo nobis initiare dignatus eſt, vt in hoc quoq. impleret illud quod de ipſo dicitur: Quæ cœpit Ieſus facere, & docere. Nam obſecrationis genus aſſumit cū dicit: Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. Vel illud quod ex perſona eius cātatur in pſalmo: Deus Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti? aliaque his ſimilia. Oratio eſt cum dicit: Ego te clarificaui ſuper terram, opus conſummaui quod dediſti mihi vt facerem. Siue illud: Et pro eis ſanctifico meipſum, vt ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Poſtulatio eſt cum dicit: Pater quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum, vt videant gloriam Act. 1. Matth. 26. Pſal. 21. Ioan. 17. Ibid. Ibid.

Luc. 23. meam quam dediſti mihi. Vel certe cum dicit: Pater igno
ſce eis; non enim ſciunt quid faciunt. Gratiarum actio eſt
Matth. 11. cum dicit: Confiteor tibi Domine pater cæli & terræ, quia
abſcondiſti hæc a ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti
ea paruulis: ita pater, quia ſic fuit placitum ante te. Vel cer
Ioan. 11. te cum dicit: Pater gratias ago tibi quoniam audiſti me:
ego autem ſciebã quia ſemper me audis. Quæ tamen quat
tuor ſupplicationum genera licet ſingillatim ac diuerſo tẽ
pore ſecundum illum quem comprehendimus modum
idem Dominus noſter diſtinxerit offerenda, tamen etiam
ſimul ea in ſupplicatione perfecta comprehendi poſſe idẽ
ſuis oſtendit exemplis, per illam ſcilicet quam ad finem
Ioan. 17. Euangelij ſecundum Ioannem legimus eum copioſiſſime
profudiſſe. Ex cuius textu quia longum eſt vniuerſa per-
currere, diligens inquiſitor hæc ita eſſe lectionis ipſius ſe-
rie poterit edoceri. Quẽm ſenſum Apoſtolus quoq. in epi-
ſtola ad Philippenſes has quattuor ſupplicationum ſpe-
cies aliquantũm immutato ordine ponens, euidenter ex-
preſſit, oſtenditq. eas nonnumquã ſimul ſub ardore vnius
Philip. 4. ſupplicationis offerri, ita dicens: Sed in omni oratione, &
obſecratione, cum gratiarum actione, petitiones veſtræ
innoteſcant apud Deum. per quod voluit nos in hoc ſpe-
cialius erudire, quòd & in oratione, & in obſecratione gra
tiarum actio debeat cum poſtulatione miſceri.

De oratione Dominica. Cap. XVII.

HAec itaq. ſupplicationum genera ſublimior adhuc ſta
tus præcelſiorq. ſubſequitur, qui cõtemplatione Dei
ſolius & charitatis ardore formatur, per quem mens in di
lectionem illius reſoluta atq. reiecta, familiariſſime Deo,
velut patri proprio, peculiari pietate colloquitur. Quem
ſtatum debere nos diligenter expetere, forma Dominicæ
Matth. 6. orationis inſtituit, dicens: Pater noſter. Cum ergo vniuer-
ſitatis Deum ac Dominum patrem noſtrum eſſe voce pro-
pria confitemur, profecto de cõdicione ſeruili in adoptio-
nem filiorũ Dei nos profitemur adſcitos; adiiciẽtes dein-
de: Qui es in cælis; vt commorationem vitæ præſentis, qua
in hac degimus terra, velut peregrinam, atq. a noſtro pa-
tre nos longiſſime ſeparantem, toto horrore vitantes, ad il
lam potius regionẽ in qua patrem noſtrum commorari fa
temur, ſummo deſiderio properemus, nihilque admitta-
mus eiuſmodi, quod indi gnos nos hac noſtra profeſſione
ac no-

ac nobilitate tantæ adoptionis efficiens, & hereditate paterna velut degeneres priuet, & irã nos faciat iuſtitiæ eius ac ſeueritatis incurrere. In quem filiorum ordinem gradumq. prouecti, illa continuo quæ eſt in bonis filijs, pietate flagrabimus, vt iam non pro noſtris vtilitatibus, ſed pro noſtri patris gloria totum impendamus affectum, dicentes ei: Sanctificetur nomen tuum; noſtrum deſiderium, noſtrũ gaudium, gloriam noſtri patris eſſe teſtantes, imitatores effecti illius qui dixit: Qui a ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit; qui autem quærit gloriam eius qui miſit illum, hic verax eſt, & iniuſtitia in eo non eſt. Deniq. vas electionis hoc repletus affectu, etiam anathema fieri optat a Chriſto, dummodo ei familia multiplex acquiratur, & ad gloriam ſui patris ſalus totius Iſraeliticæ plebis accreſcat. Securus enim optat interire pro Chriſto, qui nouit neminem mori poſſe pro vita. Et iterum: Gaudemus, inquit, quando nos infirmi ſumus, vos autẽ potentes eſtis. Et quid mirum, ſi vas electionis pro Chriſti gloria & fratrum ſuorum conuerſione gentiſq. priuilegio anathema fieri optet a Chriſto, cum Micheas quoq. propheta vellet ſe mendacem fieri, & ab inſpiratione ſancti Spiritus alienum, dũmodo plagas illas & captiuitatis exitia quæ ſua vaticinatione prædixerat, plebs Iudaicæ nationis euadat? Vtinam, inquiens, non eſſem vir habens ſpiritum, & mendacium potius loquerer; vt prætermittamus illum legiſlatoris affectum, qui cum fratribus ſuis etiam perituris interire non renuit, dicens: Obſecro Domine, peccauit populus iſte peccatum magnum; aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Poteſt autem congrue ſatis illud quod dicitur: Sanctificetur nomen tuum; etiam taliter accipi. Sanctificatio Dei noſtra perfectio eſt. Itaq. dicentes ei: Sanctificetur nomen tuum; aliis verbis hoc dicimus: Tales nos † facito pater, vt ſanctificationem tuam vel intelligere quanta ſit, vel capere mereamur; vel certe, vt in noſtra conuerſatione ſpiritali ſanctus appareas. Quod tunc efficaciter impletur in nobis, quando vident homines opera noſtra bona, & glorificant patrem noſtrum qui in cælis eſt.

Ioan. 7. *Rom. 9.* *2. Cor. 13.* *Mich. 2.* *Exod. 32.* *al. fac o pater.* *Matth. 5.*

De eo quod dicit: Adueniat regnum tuum. Cap. XVIII.

SEcunda petitio mentis puriſſimæ aduenire iam tamque regnum ſui patris exoptat: vel iſtud ſcilicet quo quotidie

die Chriſtus regnat in ſanctis; quod ita fit, cum diaboli im perio per extinctionem fœtentiũ vitiorum de noſtris cordibus pulſo, Deus in nobis per virtutum bonam fragrantiam cœperit dominari, & deuicta fornicatione caſtitas, ſuperato furore tranquillitas, calcata ſuperbia humilitas in noſtra mente regnauerit: vel certe illud quod præſtituto tẽpore omnibus eſt perfectis ac Dei filiis generaliter repromiſſum, in quo eis dicetur a Chriſto: Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum a conſtitutione mundi; intentis illud quodammodo obtutibus ac defixis deſiderans & expectans, dicenſq. ad eum: Adueniat regnum tuum. Nouit enim teſtimonio conſcientiæ ſuæ, cum apparuerit, mox eius ſe futurum eſſe cõſortem. Hæc enim dicere vel optare criminoſorum nullus audebit, quia nec videre tribunal iudicis volet, quiſquis ſub aduentu eius non palmam nec præmia ſuis meritis, ſed pœnam nouit protinus repenſandam.

Matth. 25.

De eo quod dicit: Fiat voluntas tua. Cap. XIX.

TErtia ſupplicatio filiorum eſt: Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Non poteſt eſſe iam maior oratio, quàm optare vt terrena mereantur cæleſtibus coæquari. Nam quid eſt aliud dicere: Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra, quàm vt ſint homines ſimiles angelis? & ſicut voluntas Dei ab illis impletur in cælo, ita etiam hi qui in terra ſunt, non ſuam, ſed eius vniuerſi faciant voluntatem? Hoc quoq. nemo ex affectu dicere præualebit, niſi is ſolus qui Deum credit omnia quæ videtur vel aduerſa vel proſpera pro noſtris vtilitatibus diſpenſare, magiſq. eum pro ſuorum ſalute & commodis prouidum atque ſolicitum, quàm nos ipſos eſſe pro nobis. Vel certe taliter accipiendum: Voluntas Dei ſalus omnium eſt, ſecundũ illam beati Pauli ſententiam: Qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. De qua etiam voluntate Eſaias propheta ex perſona Dei patris: Et omnis, inquit, voluntas mea fiet. Dicentes ergo ei: Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra; hoc eum aliis verbis oramus, vt ſicut hi qui in cælo ſunt, ita omnes qui in terra conſiſtunt, tua pater agnitione ſaluentur.

1. Tim. 2.

Eſai. 46.

De pane ſuperſubſtantiali ſiue quotidiano. Cap. XX.

DEinde: Panem noſtrum ἐπιούσιον, id eſt, ſuperſubſtantialem da nobis hodie; quod alius Euangeliſta quo-

quotidianum dixit. Illud nobilitatis ac ſubſtantiæ eius ſignificat qualitatem, qua ſcilicet ſuper omnes ſubſtantias ſit, atq. omnes creaturas ſublimitas magnificentiæ eius ac ſanctificationis excedat; hoc vero proprietatem vſus ipſius atq. vtilitatis expreſſit. Nam cum dicit: Quotidianum; oſtẽdit quòd ſine ipſo nullo die ſpiritalem vitam capere valeamus. Cum dicit: Hodie, oſtendit eum quotidie eſſe ſumendum, & heſternam præbitionem eiuſ non ſufficere, niſi nobis hodie quoq. ſimiliter fuerit attributus; omniq. nos tempore hanc orationem debere profundere, indigentia eius quotidiana commoneat, quia non eſt dies quo non opus ſit nobis huius eſu ac perceptione cor noſtri interioris hominis confirmare. Licet iſtud quod dicitur: Hodie, & ad præſentem vitam poſſit intelligi, id eſt, dum in hoc ſæculo commoramur præſtą nobis hunc panem. Nouimus enim eum his qui meruerint, a te & in futuro eſſe præſtandum, ſed rogamus vt eum nobis hodie largiaris, quia niſi eum percipere quis in hac vita meruerit, in illa eius particeps eſſe non poterit. Luc. 11.

De eo quo dicit: Dimitte nobis debita noſtra, & reliqua.

Cap. XXI.

ET dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. O ineffabilis Dei clementia, quæ non ſolum nobis orationis tradidit formam, & acceptabilem ſibi morum noſtrorum inſtituit diſciplinam, ac per neceſſitatem traditæ formulæ qua ſe præcepit a nobis ſemper orari, iræ pariter & triſtitiæ radices euellit, ſed etiã rogantibus tribuit, eiſq. reſerat viam qua clemens ac pium erga ſe prouocent Dei iudicium promulgari, & quodammodo poteſtatem tribuit qua iudicis noſtri poſſimus ſententiam temperare, ad veniam delictorum noſtrorum exẽplo eum noſtræ remiſſionis artantes, dum dicimus ei: Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus. Itaq. ſecurus huius orationis fiducia de ſuis admiſſis veniam poſtulabit, quiſquis remiſſor erga ſuos dumtaxat, nõ erga domini ſui extiterit debitores. Solemus nãq. nonnulli (quod eſt deterius) erga illa quidem quæ ad iniuriam Dei admittuntur, quãuis magnorum ſint criminum, placidos nos & clementiſſimos exhibere; erga noſtrarum vero vel paruiſſimarum offenſionũ debita, exactores immittes atq. inexorabiles inueniri. Quiſquis igitur in ſe delinquenti fratri non ex corde

remiſerit, non indulgentiam, ſed condemnationem deprecatione hac ſibimet impetrabit, ſuaq. profeſſione ſemetipſum poſcet durius iudicari, dicens: Remitte mihi, ſicut & ego remiſi. Quod cum illi ſecundum ſuam petitionem fuerit repenſatum, quid aliud ſubſequetur, quàm vt exemplo ſuo, implacabili ira & irremiſſa ſententia puniatur? Ideoq. ſi clementer volumus iudicari, nos quoq. erga illos qui in nos deliquerint, opõrtet eſſe clementes. Tantum enim remittetur nobis, quantũ remiſerimus nos eis qui nobis quacumq. malignitate nocuerint. Quod formidantes nonnulli, cum in eccleſia hæc oratio ab vniuerſa plebe cõcinitur, hunc locum taciti prætermittunt, ne ſcilicet ſemetipſos obligare potius quàm excuſare ſua profeſſione videantur: non intelligentes quòd fruſtra cauillationes has iudici omnium prætendere moliantur, qui quemadmodum iudicaturus ſit ſupplicibus ſuis voluit præmonſtrare. Dum enim erga eos non vult immitis atq. inexorabilis inueniri, formam ſui iudicij deſignauit, vt quemadmodum nos ab illo iudicari cupimus, ita noſtros fratres, ſi quid in nos deliquerint, iu-
Iacob. 2. dicemus: quia iudicium ſine miſericordia ei qui non fecit miſericordiam.

De eo quod dicit: Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos a malo. Cap. XXII.

DEinde ſequitur: Et ne nos inducas in tentationem. De quo non minima naſcitur quæſtio. Si enim oramus, ne permittamur tentari, vnde erit in nobis virtus conſtantiæ comprobanda, ſecundum illam ſententiam: Omnis vir qui
Iacob. 1. non eſt tentatus, non eſt probatus. & iterum: Beatus vir qui ſuffert tentationem. Non ergo hoc ſonat: Ne inducas nos in tentationem, id eſt, non permittas nos aliquando tẽtari; ſed ne permittas in tentatione poſitos ſuperari. Tentatus eſt enim Iob, ſed non eſt inductus in tentationem. Non enim dedit inſipientiam Deo, nec ad illam ad quam trahebatur tentatoris voluntatem, ore impio blaſphemus intra-
Gen. 22. uit. Tentatus eſt Abraham, tentatus eſt Ioſeph, ſed neuter il
Gen. 39. lorum eſt in tentationem inductus, quia nullus eorum conſenſum præbuit tentatori. Deinde ſequitur: Sed libera nos a malo, id eſt, ne permittas nos a diabolo tentari ſupra id
1. Cor. 10. quod poſſumus, ſed fac cum tentatione & exitum, vt ſuſtinere poſſimus.

Quod

Quod non debeant alia poſtulari quam hæc tantum quæ orationis Dominicæ modulo continentur. Cap. XXIII.

VIdetis ergo qualis nobis ab ipſo qui per illam exorandus eſt iudice, orationis ſit modulus & forma propoſita, in qua nulla diuitiarum petitio, nulla memoria dignitatum, nulla potentatus ac fortitudinis poſtulatio, nulla corporeæ † ſanitatis, ſeu temporalis vitæ mentio continetur. Nihil enim caducum vult a ſe, nihil vile, nihil tẽporale, æternitatum conditor implorari. Itaq. magnificentiæ eius ac munificentiæ maximam irrogabit iniuriam, quiſquis ſempiternis petitionibus prætermiſſis, tranſitorium aliquid & caducum ab eo maluerit poſtulare; & offenſam potius quàm propitiationẽ iudicis ſui, vilitate orationis incurret. *al. neceſſitatis,*

De qualitate ſublimioris orationis. Cap. XXIV.

HAec igitur oratio licet omnem videatur perfectionis plenitudinem continere, vtpote quæ ipſius Domini auctoritate vel initiata ſit vel ſtatuta, prouehit tamen domeſticos ſuos ad illum præcelſiorem, quem ſuperius commemorauimus, ſtatum, eoſque ad illam igneam ac perpaucis cognitam vel expertam, immo (vt proprius dixerim) ineffabilem orationem, gradu eminentiore perducit, quæ omnem tranſcendens humanum ſenſum, nullo non dicam ſono vocis, nec linguæ motu, nec vlla verborum pronuntiatione diſtinguitur, ſed quam mens infuſione cæleſtis illius luminis illuſtrata, non humanis atq. anguſtis deſignat eloquiis, ſed conglobatis ſenſibus, velut de fonte quodam copioſiſſimo effundit vbertim, atque ineffabiliter eructat ad Dominum, tanta promens in illo breuiſſimo temporis puncto, quanta nec eloqui facile, nec mens percurrere in ſemetipſam reuerſa præualeat. Quem ſtatum Dominus quoq. inter illarum ſupplicationum formulas, quas vel ſolus in montem ſecedens, vel tacite fudiſſe deſcribitur, ſimiliter figurauit, cum in orationis agonia conſtitutus, etiam guttas ſanguinis inimitabili profudit exemplo. *Luc. 5.* *Luc. 22.*

De diuerſis compunctionum cauſis quibus mens ad orationem incitatur. Cap. XXV.

QVis vero poſſit diuerſitates & cauſas ipſas atq. origines compunctionum quantalibet experientia præditus ſufficienter exponere, quibus mens inflammata atque ſuccenſa ad orationes puras ac feruentiſſimas inci-

tatur? Quarum pauca quantum potuerimus ad præſens per illuminationē Domini reminiſci, exempli gratia proponemus. Nonnumquam etenim pſalmi cuiuſcumq. verſiculus occaſionem orationis ignitæ nobis decantantibus præbuit; interdum canora fraternæ vocis modulatio, ad intentam ſupplicationem ſtupentium animos excitauit. Nouimus quoq. diſtinctionem grauitatemq. pſallentis, etiam adſtantibus plurimum contuliſſe feruoris; necnon exhortatio viri perfecti, & collatio ſpiritalis, frequenter ad vberrimas preces iacentium erexit affectum. Scimus etiam fratris ſeu cari cuiuſquam interitu non minus nos ad plenam compunctionem fuiſſe raptatos. Recordatio quoque teporis ac negligentiæ noſtræ nonnumquam nobis ſalutarem ſpiritus inuexit ardorem. Atq. in hunc modum nulli dubium eſt occaſiones innumeras non deeſſe, quibus per Dei gratiam torpor ac ſomnolentia noſtrarum mentium valeat excitari.

De varijs compunctionum qualitatibus. Cap. XXVI.

QVemadmodum vero, vel quibus modis iſtæ ipſæ compunctiones de intimis animæ conclauibus proferantur, nō minoris difficultatis eſt indagare. Frequenter enim per ineffabile gaudium & alacritatem ſpiritus ſaluberrimæ compunctionis † fructus emergit, ita vt etiam in clamores quoſdam intolerabilis gaudij immenſitate prorumpat, & cellam vicini iucunditas cordis, & exultationis penetret magnitudo. Nonnumquam vero tanto ſilentio mens intra ſecretum profundæ taciturnitatis abſconditur, vt omnem penitus ſonum vocis ſtupor ſubitæ illuminationis includat, omneſq. ſenſus attonitus ſpiritus vel contineat intrinſecus, vel † emittat, ac deſideria ſua gemitibus inenarrabilibus effundat ad Deum. Interdum vero tanta compunctionis abundantia ac dolore ſuppletur, vt aliàs eam digerere niſi lacrymarum euaporatione non poſſit.

al. fletus

al. amittat

Interrogatio de eo quod non ſit in noſtra poteſtate profuſio lacrymarum. Cap. XXVII.

GERMANVS

HVnc equidem compunctionis affectum ex parte aliqua mea quoq. exiguitas non ignorat. Frequenter enim recordatione delictorum meorum obortis lacrymis, ita ſum hoc ineffabili, vt præfatus es, gaudio, viſitante Domino, vegetatus, vt deſperare me illorum veniā nō debere lætitiæ ipſius magnitudo dictaret. Quo ſtatu nihil reor eſſe ſu-

ſe ſublimius, ſi reparatio eius noſtro ſubiaceret arbitrio. Nam nonnumquam cupiens ad ſimilem me lacrymarum compunctionem totis viribus excitare, omneſq. errores meos atq. peccata ante oculos ſtatuens vbertatem illam fletuum reuocare, non poſſum; & ita oculi mei in modum cuiuſdam duriſſimæ ſilicis prædurantur, vt nulla prorſus ex eis humoris gutta diſtillet. & ideo quantum mihi in illa lacrymarum profuſione congaudeo, tantum doleo, quòd illam cum voluero, recuperare non valeo.

Reſponſio de diuerſitate compunctionum, quæ per lacrymas
ISAAC *digeruntur. Cap.* XXVIII.

NOn omnis lacrymarum profuſio vno affectu, vel vna virtute depromitur. Aliter enim ille fletus emanat, qui peccatorum ſpina cor noſtrum compungente profertur, de quo dicitur: Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo. Et iterum: Deduc quaſi torrentem lacrymas per diem & per noctem, & non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui. Aliter qui de contemplatione æternorum bonorum, & deſiderio illius futuræ claritatis exoritur; pro qua etiam vberiores lacrymarum fontes de intolerantia gaudij & alacritatis immenſitate prorumpūt, dū ſitit anima noſtra ad Deū fontem viuum, dicēs: Quādo veniam, & apparebo ante conſpectum Dei? Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte; cum eiulatu quotidie & lamentatione proclamans: Heu mihi, quoniam incolatus meus prolongatus eſt. &: Multum incola fuit anima mea. Aliter profluunt lacrymæ quæ abſq. vlla quidem talium criminum conſcientia, ſed tamen de metu gehennæ, & terribilis illius iudicij recordatione procedunt, cuius terrore propheta perculſus orat ad Deum: Non intres, inquiens, in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Eſt etiam aliud lacrymarum genus, quod non pro ſua conſcientia, ſed pro aliena duritia peccatiſque generatur, quo Samuel Saulem, quo illam quoque ciuitatem Hieruſalem vel in Euangelio Dominus, vel in Threnis Hieremias fleuiſſe deſcribitur, ita dicens: Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo in die & in nocte interfectos filiæ populi mei? Vel certe quales illæ ſunt lacrymæ, de quibus in Pſalmo centeſimo primo canitur:

Pſal. 6. *Thren. 2.* *Pſal. 41.* *Pſal. 119.* *Ibid.* *Pſal. 142.* *1. Reg. 15.* *Luc. 19.* *Hiere. 9.*

Pſal. 101. Quia cinerem ſicut panem manducabam, & poculum
meum cum fletu miſcebam. Quas certum eſt non illo affe
ctu promi quo in ſexto pſalmo ex perſona pœnitẽtis emer
gunt; ſed pro anxietatibus vitæ atq. anguſtiis & ærumnis,
quibus iuſti in hoc mundo poſiti deprimuntur. Quod etiã
pſalmi ipſius non ſolum textus, ſed etiam titulus euidenter
oſtendit, qui ex perſona illius pauperis de quo in Euange-
Matth. 5. lio dicitur: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt re
Pſal. 6. gnum cælorum, ita deſcribitur: Oratio pauperis cum an-
xiatus fuerit, & coram Deo effuderit precem ſuam.

Quod elici non debeant lacrymæ quando non ſpontaneæ proferuntur. Cap. XXIX.

AB his ergo lacrymis multum diſtant illæ quæ corde
obdurato de ſiccis oculis exprimuntur, quas licet non
penitus infructuoſas eſſe credamus (bono enim propoſito
earum attentatur emiſſio, ab his præſertim qui necdum
vel ad ſcientiam peruenire perfectam, vel priſtinorum ſeu
præſentium vitiorum potuerũt ad purum labe mundari)
ab his tamen qui in affectum iam tranſiere virtutum ne-
quaquam debet hoc modo extorqueri profuſio lacryma-
rum, neq. exterioris hominis magnopere affectandi ſunt
fletus, qui etiam ſi fuerint vtcumq. producti, numquam
pertingere ad illam ſpontanearum lacrymarum poterunt
vbertatem. Magis enim ſupplicantis animum ſuis conati-
bus diſtrahentes humiliabunt atq. ad ima demergent, &
ab illa cæleſti ſublimitate deponent, in qua attonita mens
orantis indeclinabiliter debet eſſe defixa, eamq. compel-
lent precum ſuarum intentione laxata erga ſteriles & coa-
ctitias lacrymarum guttulas ægrotare.

Sententia abbatis Antonij ſuper orationis ſtatu. Cap. XXX.

ET vt orationis veræ percipiatis affectum, non meam
vobis, ſed beati Antonij ſententiam proferam: quem
ita nonnumquam in oratione nouimus perſtitiſſe, vt eo-
dem in exceſſu mentis frequenter orante, cum ſolis ortus
cœpiſſet infundi, audierimus eum in feruore ſpiritus pro-
clamantem: Quid me impedis ſol, qui ad hoc iam oriris,
vt me ab huius veri luminis abſtrahas claritate? Cuius etiã
hæc quoq. eſt ſuper orationis fine cæleſtis & plus quàm hu
mana ſententia: Non eſt, inquit, perfecta oratio, in qua ſe
monachus, vel hoc ipſum quod orat, intelligit. Et vt nos
quoque ſecundum menſuram tenuitatis noſtræ huic admi

randæ

randæ ſentētiæ ſuperadiicere aliquid audeamus, orationis quæ exauditur a Domino, inquantum experti ſumus, indicia proferemus.

De exauditionis indicio. Cap. XXXI.

CVm orantes nos nulla interpellauerit hæſitatio, & fiduciam petitionis noſtræ quadam deſperatione deiecerit, ſed obtinuiſſe nos in ipſa orationis effuſione quod poſcimus ſenſerimus, non ambigamus preces noſtras ad Deum efficaciter penetraſſe. Tantum enim quis exaudiri atq. obtinere merebitur, quantum vel inſpici ſe a Deo vel Deum crediderit poſſe præſtare. Irretractabilis namq. eſt Saluatoris illa ſententia: Quæcumq. orantes petitis, credite quia accipietis, & † venient vobis. *Marc. 11.* *al. fient*

Obiectio, quod prædicta exauditionis fiducia tantum ſanctis conueniat. GERMANVS. Cap. XXXII.

HAnc exauditionis fiduciam nimirum de conſcientiæ puritate credimus emanare. Ceterum nos quorum cor adhuc peccatorum ſpina compungit, quemadmodum eam habere poſſimus nullis patrocinantibus meritis, quibus exaudiendas orationes noſtras fiducialiter præſumamus?

Reſponſio de diuerſis exauditionum cauſis. ISAAC. Cap. XXXIII.

DIuerſas exauditionum cauſas eſſe ſecundum animarum diuerſum ac varium ſtatum, euangelica, ſiue prophetica teſtantur eloquia. Habes enim in duorum cōſenſione fructum exauditionis Dominica voce ſignatum, ſecundum illud: Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terrā, de omni re quāmcumq. petierint, fiet illis a patre meo qui in cælis eſt. Habes aliam in fidei plenitudine, quæ grano ſinapis comparatur: Si enim, inquit, habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic: Tranſi hinc, & tranſibit; & nihil impoſſibile erit vobis. Habes in aſſiduitate orationum, quam propter indeſeſſam petitionū perſeuerātiam, importunitatem ſermo Dominicus nominauit: Amen enim dico vobis, quia ſi non propter amicitiam, vel propter importunitatem eius ſurget, & dabit ei quantum opus habuerit. Habes in eleemoſynarum fructu: Cōclude, inquit, eleemoſynam in corde pauperis, & ipſa orabit pro te in tempore tribulationis. Habes in emendatione vitæ & operibus miſericordiæ, ſecundum illud; Diſſolue *Matth. 18.* *Matth. 17.* *Luc. 11.* *Eccli. 29.* *Eſai. 58.*

colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes. Et
poſt pauca quibus infructuoſa ieiunii ſterilitas caſtigatur,
Ibid. Tunc, inquit, inuocabis, & Dominus exaudiet te, clamabis, & dicet, Ecce adſum. Nonnumquam ſane exaudiri etiã
Pſal. 119. tribulationum nimietas facit, ſecundum illud: Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Et iterum:
Exod. 22. Ne affixeris aduenam, quia ſi clamauerit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. Videtis ergo quot modis obtineatur exauditionis gratia, vt nullus ad impetranda ea quæ ſalutaria ſunt & æterna, conſcientiæ ſuæ deſperatione frangatur. Vt enim miſeriarum noſtrarum contemplatione concedamus nos omnibus illis quas ſupra memorauimus, penitus deſtitutos eſſe virtutibus, & nec illam nos habere laudabilem conſenſionem duorum, nec illam fidẽ grano ſinapis cõparatam, nec illa pietatis opera quæ propheta deſcribit: tamen vel importunitatẽ quæ omni volenti ſuppeditat, habere poſſumus; per quam etiam ſolam da-
Luc. 11. turum ſe Dominus quidquid oratus fuerit, repromittit. Et idcirco abſque hæſitationis infidelitate precibus inſiſtendum eſt, obtẽturoſq. nos earum iugitate cuncta quæ ſecundum Deum popoſcerimus minime dubitandum. Hortatur enim nos Dominus, volens ea quæ ſunt æterna cæleſtiaq. præſtare, vt eum importunitate noſtra quodammodo coartemus, qui importunos non modo non deſpicit nec refutat, ſed etiam inuitat & laudat; eiſq. præſtaturum ſe quidquid perſeueranter petierint benigniſſime polli-
Ibid. cetur, dicens: Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis; pulſate, & aperietur vobis. omnis enim qui petit, accipit;
Matth. 21. & qui quærit, inuenit; & pulſanti aperietur. Et iterum: Omnia quæcumq. petieritis in oratione, credentes accipietis.
Matth. 17. &: Nihil impoſſibile erit vobis. Idcirco ſi cunctæ nos exauditionum quas prædiximus cauſæ omnino deficiunt, ſaltem animet importunitatis inſtantia, quæ abſque vlla vel meriti vel laboris difficultate, in cuiuſcumq. volentis ſita eſt poteſtate. Pro certo autem non exaudiendum ſe ſupplicans quiſque non dubitet, cum ſe dubitauerit exaudiri.
Quod autem infatigabiliter Domino ſupplicandum ſit,
Dan. 10. etiam illo beati Danielis docemur exemplo, qui exauditus a prima die qua cœpit orare, poſt primam & viceſimã diem conſequitur ſuæ petitionis effectum. Vnde nos quoq. non debemus a cœpta orationum noſtrarum intentione
ceſſare,

-ceſſare, ſi nos exaudiri tardius ſenſerimus; ne forte aut exauditionis gratia diſpenſatióne Domini vtiliter differatur, aut angelus diuinum ad nos beneficium delaturus, a facie omnipotentis egreſſus, reſiſtente diabolo demoretur; quem certum eſt tranſmiſſum a nobis deſiderium inferre non poſſe, ſi nos a propoſitæ petitionis intentione ceſſare repererit. Quod etiam ſupradicto prophetæ proculdubio accidere potuiſſet, niſi virtute incomparabili in primum atq. viceſimum diem orationum ſuarum perſeuerantiam protelaſſet. Ab huius igitur fidei confidentia, nulla penitus deſperatione frangamur, cum orationem noſtram nos obtinuiſſe minime ſenſerimus, nec hæſitemus ſuper Domini ſponſione dicentis: Omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. Retractare namq. nos conuenit illam beati Ioannis Euangeliſtæ ſententiam, qua ambiguitas huius quæſtionis euidenter abſoluitur: Hæc eſt, inquit, fiducia quam habemus ad Deum, quia quidquid petierimus ſecundum voluntatem eius, audit nos. Ergo ſuper his tantum plenam nos & indubitabilem iuſſit exauditionis habere fiduciam, quæ non noſtris commodis nec ſolatiis temporalibus, ſed Domini congruunt voluntati. Quod etiam in oratione Dominica admiſcere præcipimus, dicentes: Fiat voluntas, tua ſcilicet, non noſtra. Si enim & illud Apoſtoli recordemur: Quoniam quid oremus, ſecundum quod oportet neſcimus; intelligemus nõ nũquam nos ſaluti noſtræ contraria poſtulare, & commodiſſime nobis ab eo qui vtilitates noſtras rectius quàm nos ac veracius intuetur, ea quæ poſcimus denegari. Quod illi quoq. magiſtro gentium accidiſſe non dubium eſt, cum oraret auferri a ſe angelum ſatanæ, qui vtiliter ad colaphizãdum eum appoſitus fuerat voluntate Domini, dicẽs: Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet a me; & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur. Quem ſenſum etiã Dominus noſter orans ex perſona hominis aſſumpti, vt formam quoque orandi nobis quemadmodũ cetera ſuo præberet exemplo, ita cum oraret expreſſit: Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte; verumtamẽ non ſicut ego volo, ſed ſicut tu; cum vtiq. eius a patris voluntate non diſcreparet voluntas. Venerat enim ſaluare quod perierat; & dare animam ſuam redemptionem pro multis; de qua ipſe dicit: Nemo tollit animam meam

Matth. 21.
1. Ioan. 5.
Matth. 6.
Rom. 8.
2. Cor. 12.
Matth. 26.
Matth. 18.
Matth. 20.
Ioan. 10.

meam à me, ſed ego pono eam a meipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam; & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Ex cuius perſona ſuper vnitate voluntatis ſuæ quam cum patre iugiter poſſidebat, per beatum quoq. Dauid in
Pſal. 39. xxxix. Pſalmo ita cãtatur: Vt facerẽ voluntatem tuã Deus
Ioan. 3. meus volui. Nam & ſi de patre legimus: Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret, & de filio nihilominus inuenimus: Qui dedit ſemetipſum pro
Galat. 1.
Rom. 8. peccatis noſtris. Et quemadmodum de illo refertur: Qui etiam proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus
Eſai. 53. tradidit eum; ita de iſto narratur: Oblatus eſt quia ipſe voluit, & ita patris & filii voluntas vna per omnia deſignatur, vt etiam in ipſo reſurrectionis Dominicæ ſacramento operatio non diſſona fuiſſe doceatur. Nam ſicut reſurrectionẽ corporis eius patrem operatum beatus Apoſtolus
Galat. 1. prædicat, dicens: Et Deum patrem qui ſuſcitauit eum à mortuis; ita filius ſuſcitaturum ſe templum ſui corporis
Ioan. 2. proteſtatur: Soluite, inquiens, templum hoc, & ego in tribus diebus ſuſcitabo illud. Et idcirco his quæ prædiximus exemplis Dominicis eruditi, cunctas obſecrationes noſtras ſimili nos quoque debemus oratione concludere, & hanc vocem cunctis petitionibus noſtris ſemper adiungere: Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Satis vero
Matth. 26.
al. orationis conſtat, illum trinæ † curuationis numerum qui ſolet in congregatione fratrum ad concludendam ſynaxim celebrari, eum qui intento animo † non ſupplicat, obſeruare non poſſe.
al. abſtinegatio

De oratione intra cubiculum, & clauſo oſtio deferenda.

Cap. XXXIV.

Ante omnia ſane illud euangelicum præceptũ diligentius obſeruandum eſt, vt intrantes in cubiculũ noſtrũ
Matth. 6. clauſo oſtio noſtro oremus patrem noſtrum; quod ita a nobis implebitur. Intra noſtrum cubiculum ſupplicamus, cũ ab omnium cogitationum ſeu ſolicitudinum ſtrepitu cor noſtrum penitus amouentes, ſecreto quodammodo ac familiariter preces noſtras Domino referamus. Clauſo oramus oſtio, cum ſtrictis labiis omniq. ſilentio ſupplicamus non vocum, ſed cordium ſcrutatori. In abſcondito oramus quando corde tantum, & intenta mente petitiones noſtras ſoli pandimus Deo; ita vt ne ipſæ quidem aduerſæ valeant poteſtates genus noſtræ petitionis agnoſcere. Propter

quod

quòd ſummo eſt orandum ſilentio, non ſolum ne fratres adſtantes noſtris ſuſurris vel clamoribus auocemus, & orantium ſenſibus obſtrepamus, ſed vt ipſos quoq. inimicos noſtros, qui nobis orantibus maxime inſidiantur, lateat noſtræ petitionis intentio. Ita enim præceptum illud implebimus: Ab ea quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui. *Miche. 7.*

De vtilitate breuis & tacitæ orationis. Cap. XXXV.

OB quod frequenter quidem, ſed breuiter eſt orãdum, ne immorantibus nobis inſerere aliquid cordi noſtro poſſit inſidiator. Iſtud namq. eſt ſacrificium verum, quia: Sacrificium Deo ſpiritus contritus. Hæc ſalutaris oblatio, *Pſal. 50.* iſta ſunt pura libamina, iſtud ſacrificium iuſtitiæ, iſtud eſt *Leuit. 10.* ſacrificiũ laudis, hæ veræ ac pingues hoſtiæ, iſta ſunt holo *Pſal. 4.* cauſtomata medullata, quæ contritis & humiliatis cordi- *Pſal. 65.* bus offeruntur; quæq. hac qua diximus diſciplina & intentione ſpiritus exhibentes, efficaci poterimus virtute cantare: Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, *Pſal. 140.* eleuatio manuũ mearum ſacrificium veſpertinum. Quod etiam nos oportuna commonet deuotione perſoluere, horæ ipſius ac noctis aduentus: de quo quidem licet pro tenuitatis noſtræ menſura multa prolata videantur, diuq. ſit protracta collatio; pro ſublimitate tamen ac difficultate materiæ paucis admodum credimus diſputatum. His ſancti Iſaac ſermonibus ſtupefacti potius quàm repleti, veſpertina ſynaxi celebrata, ſopore paululum membra laxauimus, primoq. diluculo, ſub placito plenioris tractatus, iterum reuerſuri ad noſtra diſceſſimus, tam de præceptorum acquiſitione, quàm de promiſſorum ſecuritate gaudentes. Excellentiam ſiquidem orationis nobis tantummodo præmonſtratam, ordinem vero atq. virtutem qua etiam perpetuitas eius vel acquirenda eſt, vel tenenda, necdum nos integre percepiſſe illius diſputationibus ſenſeramus.

COLLATIONIS PRIMAE abbatis Iſaac de Oratione, Finis.

A COLLA-

COLLATIO DECIMA, QVAE EST SECVNDA ABBATIS ISAAC, DE ORATIONE.

Proœmium collationis.

INter hæc anachoretarum inſtituta ſublimia, quæ vtcumque, donante Deo, licet imperito digeſta ſunt ſtilo, quiddam nos interſerere atq. contexere, quod velut pulchro corpori næuum quendam videatur apponere, narrationis ipſius † ordo compellit: quamquam non dubitem ex hoc ipſo nō minimam inſtructionem ſuper omnipotentis Dei quæ in Geneſi legitur imagine, quibuſq. ſimplicioribus conferendam; præſertim cum tāti dogmatis cauſa vertatur, vt ignoratio eius ſine ingenti blaſphemia, & catholicæ fidei detrimento eſſe non poſſit.

ol. cauſa

Gen. 1.

De conſuetudine quæ ſuper ſignificatione Paſchæ intra Aegypti prouinciam retentatur. Cap. I.

INtra Aegypti regionem mos iſte antiqua traditione ſeruatur, vt peracto Epiphaniorum die, quem prouinciæ illius ſacerdotes vel Dominici baptiſmi, vel ſecundum carnem natiuitatis eſſe definiunt, & idcirco vtriuſq. ſacramenti ſolemnitatem non bifarie, vt in occiduis prouinciis, ſed ſub vna diei huius feſtiuitate concelebrant, epiſtolæ pontificis Alexandrini per vniuerſas Aegypti eccleſias dirigantur, quibus & initium Quadrageſimæ, & dies Paſchæ non ſolum per ciuitates omnes, ſed etiam per vniuerſa monaſteria deſignentur. Secundum hunc igitur morē poſt dies admodum paucos quàm ſuperior cum abbate Iſaac fuerat agitata collatio, Theophili prædictæ vrbis epiſcopi ſolēnes epiſtolæ commearunt; quibus cum denuntiatione Paſchali contra ineptam quoq. Anthropomorphitarum hæreſim longa diſputatione diſſeruit, eamq. copioſo ſermone deſtruxit. Quod tanta eſt amaritudine ab vniuerſo propemodum genere monachorum, qui per totam prouinciam

Aegypti morabantur, pro ſimplicitatis errore ſuſceptum, vt econtrario memoratum pontificem, velut hæreſi grauiſſima deprauatum, pars maxima ſeniorum ab vniuerſo fraternitatis corpore decerneret deteſtandum, quòd ſcilicet impugnare ſcripturæ ſanctæ ſententiam videretur, negans omnipotentem Deum humanæ figuræ compoſitione formatum, cum ad eius imaginem creatum Adam ſcriptura manifeſtiſſime teſtaretur. Deniq. & ab his qui erant in Scithi eremo commorantes, quiq. perfectione ac ſcientia omnibus qui erant in Aegypti monaſteriis præeminebãt, ita eſt hæc epiſtola refutata, vt præter abbatem Paphnutium noſtræ congregationis presbyterum, nullus eam ceterorum presbyterorum, qui in eadem eremo aliis tribus eccleſiis præſidebant, nec legi quidem aut recitari in ſuis conuentibus prorſus admitterent. Gen. 1.

De abbate Serapione, & Antropomorphitarum hæreſi, quam ſimplicitatis errore contraxit. Cap. II.

INter eos ergo qui hoc detinebantur errore, fuit antiquiſſimæ diſtrictionis atq. in actuali diſciplinâ per omnia cõſummatus nomine Serapion, cuius imperitia ſuper prædicti dogmatis opinione tantum præiudicabat cunctis veram tenentibus fidem, quantum ipſe vel vitæ merito vel antiquitate tẽporis, omnes fere monachos anteibat. Cũq. hic ſancti presbyteri Paphnutij multis adhortationibus ad trámitem rectæ fidei non poſſet adduci, eo quòd nouella ei hæc perſuaſio, nec ab anterioribus aliquãdo comperta vel tradita videretur, accidit vt quidam diaconus vir ſummæ ſcientiæ nomine Photinus, deſiderio videndi fratres qui in eadem eremo commanebant, de Cappadociæ partibus aduenirer. Quem beatus Paphnutius ſumma gratulatione ſuſcipiens, & ad confirmationẽ fidei, quæ fuerat prædicti pontificis litteris cõprehenſa producens in medium, corã cunctis fratribus ſciſcitatur, quemadmodum illud quod in Geneſi dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram; catholicæ Orientis interpretarentur eccleſiæ. Cumq. ille non ſecundum humilem litteræ ſonum, ſed ſpiritaliter imaginẽ Dei ac ſimilitudinẽ tradi ab vniuerſis eccleſiarum principibus explanaret, idq. copioſo ſermone ac plurimis ſcripturarũ teſtimoniis approbaſſet, nec poſſe in illã immenſam & incomprehenſibilẽ atq. inuiſibilem maieſtatẽ aliquid eiuſmodi cadere quod hu- Ibid.

mana

mana compoſitione valeat ac ſimilitudine circumſcribi, quippe qui incorporea & incompoſita ſimplexque natura ſit, quiq. ſicut oculis deprehendi, ita mente non valeat æſtimari: tandem ſenex multis ac validiſſimis doctiſſimi viri aſſertionibus motus, ad fidem catholicæ traditionis attractus eſt. Cumq. ſuper hoc eius aſſenſu, infinita vel abbatẽ Paphnutiũ, vel nos omnes lætitia repleuiſſet; quòd ſcilicet virũ tantæ antiquitatis, tantiſq. virtutibus conſummatum, imperitia ſola & ſimplicitate ruſticitatis errantem, nequaquam vſq. ad finem deuiare Dominus a tramite rectæ fidei permiſiſſet, & pro gratiarum actione ſurgentes preces Domino pariter funderemus, ita eſt in oratione ſenex mente confuſus, eo quòd illam ἀνθρωπόμορφον imaginem deitatis quam proponere ſibi in oratione conſueuerat, aboleri de ſuo corde ſentiret, vt in amariſſimos fletus crebroſq. ſingultus repente prorumpens, in terramq. proſtratus, cum eiulatu validiſſimo proclamaret: Heu me miſerum, tulerũt a me Deum meum, & quem nunc teneam non habeo, vel quem adorẽ aut interpellẽ iam neſcio. Super quare valde permoti, necnõ etiam præteritæ collationis virtute adhuc in noſtris cordibus inſidente, ad abbatem rediuimus Iſaac, quem cominus intuentes his ſermonibus ſumus adorſi.

De reditu noſtro ad abbatem Iſaac, & inquiſitionẽ erroris quem ſenex prædictus incurrit. Cap. III.

LIcet nos præteritæ collationis, quæ ſuper orationis ſtatu digeſta eſt, deſiderium, recurrere ad tuam beatitudinem poſtpoſitis omnibus inuitaret, adiecit tamen aliquid huic cupiditati etiam abbatis Serapionis tam grauis error, nequiſſimorum (vt arbitramur) dæmonum calliditate conceptus. Non enim parua deſperatione deiicimur, conſiderantes eum labores tantos quos per quinquaginta annos in hac eremo laudabiliter exegit, ignorantiæ huius vitio non ſolum penitus perdidiſſe, ſed etiam perpetuæ mortis incurriſſe diſcrimen. Vnde ergo, vel cur ei hic tam grauis error irrepſerit, primum deſideramus agnoſcere, deinde quæſumus edoceri, quemadmodum ad illam orationis qualitatem de qua pridem non ſolum copioſe, ſed etiam magnifice diſputaſti, peruenire poſſimus. In hoc enim profecit nobis admirabilis illa collatio, vt ſtuporem tantummodo mentis incuteret, non quemadmodum eam perficere vel apprehendere valeremus oſtenderet.

Reſponſio de origine hæreſeos ſuperius comprehenſæ.

ISAAC Cap. IV.

NOn eſt mirandum hominem ſimpliciſſimum, & de ſubſtantia ac natura diuinitatis numquam penitus eruditum, ruſticitatis vitio & conſuetudine erroris antiqui nunc decipi, vel (vt verius dicam) in errore priſtino perdurare, qui nō recenti, ſicut putatis, dæmonum illuſione, ſed ignorantia priſtinæ gentilitatis infertur, dum ſecundum conſuetudinem erroris illius quo dæmones hominū figura compoſitos excolebant, nunc quoque illam incomprehenſibilem atq. ineffabilem veri numinis maieſtatem ſub circumſcriptione alicuius æſtimant imaginis adorandam, nihil ſe tenere credentes, ſi propoſitam non habuerint imaginē quādam quam in ſupplicatione poſiti iugiter interpellent, eamq. circūferant mēte ac præ oculis teneant ſemper affixam. Super quorum errore competenter dirigitur illa ſententia: Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis. Hieremias quoque: Populus, inquit, meus mutauit gloriam ſuam in idolum. Qui error licet origine hac qua prædiximus quorundam ſenſibus ſit inolitus, nihilominus tamen in illorum quoq. animis qui numquam gētili ſuperſtitione polluti ſunt, ſub colore teſtimonij huius quo dicitur: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrā; imperitia ſeu ruſticitate faciente, contractus eſt, ita vt etiā hæreſis quæ dicitur Anthropomorphitarum, ſub occaſione deteſtandæ huius interpretationis emerſerit, quæ immenſam illam ac ſimplicem diuinitatis ſubſtantiam lineamentis noſtris & humana figuratione compoſitam pertinaci peruerſitate contendit; quam tamen ſi quis fuerit catholicis dogmatibus inſtitutus, vt gentilem blaſphemiam deteſtabitur; & ita ad illam orationis puriſſimam perueniet qualitatem, quæ non ſolum nullam diuinitatis effigiem, nec lineamenta corporea (quod dictu quoque nefas eſt) in ſua ſupplicatione miſcebit, ſed nec vllam quidem in ſe memoriam dicti cuiuſquam, vel facti ſpeciem, ſeu formam cuiuſlibet characteris admittet.

Rom. 1.

Hiere. 2.

Gen. 1.

Quibus ex cauſis vnicuiq. noſtrum aut humilis Chriſtus Ieſus, aut glorificatus appareat. Cap. V.

SEcundum menſuram namq. puritatis ſuæ, ſicut ſuperiore collatione præfatus ſum, vnaquæq. mens in oratione

ne ſua vel erigitur vel formatur; tantum ſcilicet a terrenarum ac materialium rerum contẽplatione diſcedens, quantum eã ſtatus ſuæ prouexerit puritatis, feceritq. Ieſum vel humilem adhuc & carneum, vel glorificatum & in maieſtatis ſuæ gloria venientem, internis obtutibus animæ peruideri. Non enim poterunt Ieſum intueri venientem in regno ſuo, qui adhuc ſub illa quodãmodo Iudaica infirmi-
2.Cor. 5. tate detenti, non queunt dicere cum Apoſtolo: Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus. Sed illi ſoli puriſſimis oculis diuinitatẽ ipſius ſpeculantur, qui de humilibus ac terrenis operibus & cogita-
Matth. 17. tionibus aſcendentes cum illo ſecedunt in excelſo ſolitudinis monte; quo liber ab omnium terrenarum cogitationũ ac perturbationum tumultu, & a cũctorum vitiorum permixtione ſecretus, fide puriſſima ac virtutum eminentia ſublimatus, gloriam vultus eius ac claritatis reuelat imaginem his qui mundis eum merentur animæ obtutibus intueri. Ceterum videtur etiã Ieſus ab his qui in ciuitatibus & caſtellis ac viculis commorantur, id eſt, qui in actuali conuerſatione ſunt atq. in operibus conſtituti; ſed non in illa claritate qua illis apparuit qui cũ ipſo poſſunt in præ-
Ibid. dicto virtutum monte conſcendere, id eſt, Petro, Iacobo &
Exod. 3. Ioanni. Ita enim in ſolitudine & Moſi apparuit, & Eliæ lo-
3. Reg. 19. cutus eſt. Quod volens noſter Dominus cõfirmare, ac perfectæ nobis relinquere puritatis exempla, & quidem cum ipſe fons inuiolabilis ſanctitatis ad obtinendam eam ſeceſſionis adiutorio ac ſolitudinis beneficio extrinſecus nõ egeret (non enim vllis turbarum ſordibus puritatis plenitudo poterat maculari, nec contaminari humano conſortio qui vniuerſa polluta mundat atq. ſanctificat) ſeceſſit tamẽ
Matth. 14. in montem ſolus orare, per hoc ſcilicet nos inſtruens ſuæ
Luc. 5. ſeceſſionis exemplo, vt ſi interpellare nos quoq. Deum voluerimus puro & integro cordis affectu, ab omni inquietudine & confuſione turbarum ſimiliter ſecedamus, vt in hoc corpore commorantes ad ſimilitudinem quandam illius beatitudinis quæ in futuro repromittitur ſanctis, vel
1. Cor. 15. ex parte aliqua nos aptare poſſimus, ſitq. nobis omnia & in omnibus Deus.

In quo noſter finis ſeu perfecta beatitudo conſiſtat. Cap. VI.

TVnc enim perfecte conſummabitur in nobis illa noſtri Saluatoris oratio, qua pro ſuis diſcipulis orauit ad

patrem

patrem dicẽs: Vt dilectio qua dilexiſti me, in eis ſit, & ipſi *Ioan. 17.*
in nobis. & iterum: Vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater in *Ibid.*
me & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint; quando illa
Dei perfecta dilectio, qua prior nos ille dilexit, in noſtri *1. Ioan. 4.*
quoq. tranſierit cordis affectum, hac Dominica oratione
completa quam credimus, nullo modo poſſe caſſari. Quod
ita fiet, cum omnis amor, omne deſiderium, omne ſtudium, omnis conatus, omnis cogitatio noſtra, omne quod videmus, quod loquimur, quod ſperamus, Deus erit, illaq. vnitas, quæ nunc eſt patris cum filio, & filij cum patre, in noſtrum fuerit ſenſum mentemq. transfuſa, id eſt, vt quẽadmodum nos ille ſincera & pura atq. indiſſolubili diligit charitate, nos quoq. ei perpetua & inſeparabili dilectione iungamur, ita eidem ſcilicet copulati, vt quidquid ſperamus, quidquid intelligimus, quidquid loquimur, Deus ſit, in illum, inquam, peruenientes quem prædiximus finem, quem idem Dominus orans in nobis optat impleri: Vt omnes ſint vnũ, ſicut nos vnum ſumus: ego in eis & *Ioan. 17.*
tu in me, vt ſint & ipſi cõſummati in vnum. & iterum: Pa- *Ibid.*
ter quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum & ipſi ſint mecum. Hæc igitur deſtinatio ſolitarij, hæc eſſe debet omnis intentio, vt imaginem futuræ beatitudinis in hoc corpore poſſidere mereatur, & quodammodo arrham cæleſtis illius conuerſationis & gloriæ incipiat in hoc vaſculo prægustare. Hic, inquam, finis totius perfectionis eſt, vt eo vſque extenuata mẽs ab omni ſitu carnali ad ſpiritalia quotidie ſublimetur, donec omnis eius conuerſatio, omnis volutatio cordis, vna & iugis efficiatur oratio.

Interrogatio ſuper eruditione perfectionis, per quam poſſimus ad perpetuam Dei memoriam peruenire.

GERMANVS Cap. VIII.

MAior nobis ad præteritæ illius collationis admirationem ob quam huc recurrimus, magnitudo ſtuporis accreſcit. Quantum enim incitamento doctrinæ huius ad deſiderium perfectæ beatitudinis inflammamur, tantum maiore deſperatione concidimus, ignorantes quemadmodum diſciplinam tantæ ſublimitatis expetere vel obtinere poſſimus. Quapropter quæ in cella poſiti meditatione diutina voluere cœperamus, quia neceſſe eſt loquaci forſitan proſecutione proferre, quæſumus vt ea explicari a nobis patienter admittas. Quamquam ſciamus beatitudinẽ tuam

nullis offendi ſolere ineptiis infirmorum, quæ vel ob hoc ſunt in medium proferendæ, vt quæ in eis abſurda ſunt corrigantur. Quantum itaq; opinio noſtra ſe habet, cuiuſlibet artis ſeu diſciplinæ perfectio neceſſe eſt vt a quibuſdam mollibus incipiens rudimentis, facilioribus primo ac teneris initiis imbuatur, vt quodam rationabili lacte nutrita paulatim, educataq; ſuccreſcat, atque ita ab imis ad ſumma ſenſim gradatimq; conſcendat: quibus cum fuerit planiora principia & quodámodo ianuas arreptæ profeſſionis ingreſſa, ad penetralia quoq; perfectionis & excelſa faſtigia conſequenter & abſq; labore perueniat. Nã quémadmodum pronuntiare puerorum quiſpiam ſimplices copulàs poterit ſyllabarum, niſi prius elementorum characteres diligenter agnouerit? Vel quomodo citatam legendi peritiam conſequetur, qui breues & perанguſtas deſcriptiones nominum necdum eſt idoneus coniugare? Qua autem ratione is qui peritia grammaticæ diſciplinæ minus inſtructus eſt, vel facundiam rhetoricam vel philoſophicam ſciẽtiam conſequetur? Quapropter huic quoq; ſublimiſſimæ diſciplinæ, per quam inſtruimur Deo iugiter inhærere, non dubito quædam inſtitutionis ineſſe fundamina, quibus primum firmiſſime collocatis, poſt hac ſuperpoſita extollantur perfectionis celſa faſtigia. Cuius hæc eſſe principia tenuiter ſuſpicamur, vt primum nouerimus qua meditatione teneatur vel cogitetur Deus. Deinde hanc eandem, quæcumque eſt, materiam quemadmodum valeamus immobiliter cuſtodire, quod etiam non ambigimus culmen totius perfectionis exiſtere. Et idcirco quandam memoriæ huius materiam qua Deus mente concipiatur, vel perpetuo teneatur nobis cupimus demõſtrari, vt eam præ oculis retentantes, cum elapſos nos ab eadem ſenſerimus, habeamus in promptu quò reſpicientes illico reuertamur, ac reſumere illam ſine vlla circuitus mora & inquiſitionis difficultate poſſimus. Euenit namq; vt cum de theoriis ſpiritalibus euagati, ad noſmetipſos velut de letali ſopore conuertimur, & tamquam expergefacti materiã quærimus, qua illam, quæ obruta eſt, ſpiritalem memoriam reſuſcitare poſſimus, retardati ipſius inquiſitionis mora, priuſquam repeꝛiamus eam a noſtro conatu iterum deuoluamur, & antequam ſpiritalis quidam † pariatur intuitus, concepta cordis euaneſcat intentio. Quam confuſionem idcirco nobis accidere

† al. aperiatur

cidere ſatis certũ eſt, quia ſpeciale aliquid præ oculis propoſitum velut formulam quandam ſtabiliter non tenemus, ad quam poſſit vagus animus poſt multos anfractus ac diſcurſus varios reuocari, & poſt longa naufragia velut portum quietis intrare. Itaq. fit, vt hac ignoratione ac difficultate mens iugiter præpedita, errabunda ſemper & velut ebria, per diuerſa iactetur, & ne illud quidem quod caſu potius quàm induſtria ſibimet occurrerit ſpiritale, diu ac firmiter teneat, dum aliud ex alio ſemper recipiens, ſicut introitus eorum atque principia, ita etiam finem diſceſſumq. non ſentit.

Reſponſio de efficacia intellectus qui per experientiam
ISAAC *colligitur. Cap. VIII.*

INquiſitio veſtra tam minuta atq. ſubtilis proximæ puritatis præſignat indicium. Nec enim de his ſaltem interrogare, non dicam introſpicere atq. diſcernere quiſpiam præualebit, niſi quem diligens & efficax mentis induſtria ac ſolicitudo peruigil ad perſcrutandam iſtarum profunditatem prouexerit quæſtionum, caſtigatæq. vitæ iugis intentio per experientiam fecerit actualem, attentare puritatis huius limina ianuaſq. pulſare. Et idcirco quoniam video vos non dicam pro foribus orationis illius †veræ de qua diximus adſtitiſſe, ſed ipſis quodammodo experientiæ manibus penetralia eius & interiora palpare, & quædam mẽbra iam iamq. contingere, nec me laboraturum credo, vt iam intra aulã quodammodo ipſius oberrantes in †abdita quoque in quantum Dominus direxerit introducam, nec vos ad introſpicienda hæc quæ demonſtranda ſunt, vllo difficultatis obſtaculo retardandos. Proximus enim cognitioni eſt, qui quid inquirere debeat prudenter agnoſcit, nec a ſcientia longe eſt qui cœpit intelligere quid ignoret. Et idcirco non vereor notam proditionis vel leuitatis incurrere, ſi ea quæ in ſuperiore tractatu de perfectione orationis ediſſerens diſputationi ſubtraxeram, propalauero, quorum virtutem vobis in hoc exercitio ac ſtudio collocatis etiam ſine miniſterio noſtri ſermonis per Dei gratiam arbitror reſerandam.

al. abeſt, veræ

al. adyta

De inſtitutione orationis perpetuæ. Cap. IX.

QVapropter ſecundum illam inſtitutionem quam paruulorum eruditioni prudentiſſime comparaſtis (qui aliàs elemẽtorum traditionẽ primam percipere haud poſ-

ſunt, nec eorum vel agnoſcere lineas, vel intrepida manu queunt deſcribere characteres, quàm protypis quibuſdam & formulis ceræ diligenter impreſſis, effigies eorum exprimere contemplatione iugi & quotidiana imitatione conſueſcant, huius quoq. ſpiritalis theoriæ tradenda vobis eſt formula, ad quam ſemper tenaciſſime veſtrum intuitum defigentes, vel eadem ſalubriter voluere indirupta iugitate diſcatis, vel ſublimiores intuitus ſcandere illius vſu ac meditatione poſſitis. Hæc igitur vobis huius quam quæritis diſciplinæ atq. orationis formula proponetur, quam vnuſquiſque monachus ad iugem Dei memoriam tendens inceſſabili cordis volutatione meditari, expulſa omnium cogitationum varietate conſueſcat, quia nec aliàs eam vllo modo poterit retentare, niſi ab omnibus fuerit corporalibus curis ac ſolicitudinibus abſolutus. quæ ſicut nobis a paucis qui antiquiſſimorum patrum reſidui erant tradita eſt, ita a nobis quoq. non niſi rariſſimis ac vere ſitientibus intimatur. Erit itaq. ad perpetuam Dei memoriam poſſidendam, hæc inſeparabiliter propoſita vobis formula pie-
Pſal. 69. tatis: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Hic namq. verſiculus non immerito de toto ſcripturarũ excerptus eſt inſtrumẽto. Recipit enim omnes affectus quicumq. inferri humanæ naturæ poſſunt, & ad omnem ſtatum atq. vniuerſos incurſus proprie ſatis & competenter aptatur. Habet ſiquidem aduerſus vniuerſa diſcrimina inuocationem Dei, habet humilitatem piæ confeſſionis, habet ſolicitudinis ac timoris perpetui vigilantiam, habet conſiderationem fragilitatis ſuæ, exauditionis fiduciam, confidentiam præſentis ſemper adſtantiſque præſidij. Qui enim iugiter ſuum inuocat protectorem, certus eſt eum ſemper eſſe præſentem. Habet amoris & charitatis ardorem, habet inſidiarum contemplationem, inimicorumq. formidinem, quibus perſpiciẽs ſemetipſum die noctuq. vallatum, cõfitetur ſe non poſſe ſine ſui defenſoris auxilio liberari. Hic verſiculus omnibus infeſtatione dæmonum laborantibus inexpugnabilis murus eſt, lorica impenetrabilis, ac munitiſſimus clypeus. Iſte in acedia & anxietate animi collocatos, ſeu triſtitia vel cogitationibus quibuſcumq. depreſſos, ſalutis remedia deſperare non patitur, oſtendens illũ quem inuocat inſpicere iugiter noſtra certamina, atq. a ſuis ſupplicibus non abeſſe.
Iſte

Iſte nos in ſpiritalibus ſucceſſibus cordiſq. lætitia conſtitutos admonet extolli penitus nō debere, nec inflari de proſperó ſtatu quem ſine protectore Deo retineri non poſſe teſtatur, dum non ſolum eum ſemper, ſed etiam velociter vt ſibi auxilietur implorat. Iſte, inquã, verſiculus vnicuiq. noſtrum in qualibet qualitate degenti neceſſarius & vtilis inuenitur. Nam qui ſe ſemper & in omnibus deſiderat adiuuari, manifeſtat quòd non tantum in rebus duris ac triſtibus, ſed etiam in ſecundis ac lætis pari modo Deo egeat adiutore; vt quemadmodum ex illis erui, ita in iſtis eum faciat immorari, in neutro ſciens humanam fragilitatem ſine illius opitulatione ſubſiſtere. Gaſtrimargiæ paſſione perſtringor, cibos quos eremus ignorat inquiro, & in ſqualida ſolitudine ingeruntur mihi nidores regalium ferculorum, atq. ad illorum deſideria ſentio me inuitiſſimum trahi; dicẽdum mihi proinde eſt: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Anticipare horam ſtatutæ refectionis inſtigor, ſeu modum iuſtæ ac ſolitæ parcitatis retinere cum magno cordis mei dolore contendo; cum gemitu mihi eſt proclamandum: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Ieiuniis me ob impugnationem carnis diſtrictioribus indigentem ſtomachi prohibet laſſitudo, ſeu ventris aridítas conſtrictióq. deterret; vt effectus meo deſiderio tribuatur, vel certe vt æſtus carnalis concupiſcentiæ abſq. temperamento diſtrictioris ieiunij conquieſcat, orandum mihi eſt: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Accedens ad refectionem hora legitima ſuggerente, perceptionem panis exhorreo, atq. ab omni eſu naturalis neceſſitatis excludor; cum eiulatu proclamandum eſt mihi: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Volentem me ob ſtabilitatem cordis inſiſtere lectioni, interpellans dolor capitis prohibet, horaq. tertia faciem meam ad ſacram paginam ſomnus allidit, ac deputatum quieti tempus vel tranſgredi vel præuenire compellor, ipſum denique canonicum ſynaxeos pſalmorumque modum intercidere me grauiſſima ſomni cogit impreſſio; ſimiliter proclamandum eſt mihi: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Sublato ab oculis meis ſopore, multis me noctibus diabolicis inſomniis video fatigatum,

omnemq. a palpebris meis refectionem nocturnæ quietis excluſam, cum ſuſpiriis orandum eſt mihi: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Adhuc me in colluctatione poſitum vitiorum titillatio carnis repente compungit, & ad conſenſum pertrahere dormientem blanda oblectatione conatur; ne ignis alienus exæſtuans vrat ſuaueolentes floſculos caſtitatis, clamandum mihi eſt: Deus in adiutorium meũ intende, Domine ad adiuuandũ me feſtina. Extincta ſentio libidinis incentiua, & genitalẽ membris meis intepuiſſe feruorem; vt parta hæc virtus, immo gratia Dei in me diutius vel perpetuo perſeueret, intente dicendum eſt mihi: Deus in adiutoriũ meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Iræ, philargyriæ, triſtitiæ ſtimulis inquietor, cogorq. propoſitam atq. amicam mihi interrumpere lenitatem; ne in amaritudinem fellis perturbatione furoris abducar, cum ſummo mihi gemitu proclamandum eſt: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Acediæ, cenodoxiæ, ſuperbiæ elatione pertentor, ac de aliorum negligentia vel tepore quiddam ſibi mens ſubtili cogitatione blanditur; ne in me præualeat hæc inimici pernicioſa ſuggeſtio, cum omni cõtritione cordis orandum eſt mihi: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Humilitatis & ſimplicitatis gratiam ſuperbiæ tumore depoſito, iugi compunctione ſpiritus acquiſiui; ne rurſum veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatoris ne moueat me, grauiuſq. de victoriæ meæ elatione confodiar, totis mihi proclamandum eſt viribus: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Euagationibus animæ innumeris ac diuerſis, & inſtabilitate cordis exæſtuo, nec cogitationum diſperſiones valeo coercere, ipſamq. orationem meam fundere abſq. interpellatione atq. phantaſmate inanium figurarum, ſermonumq. & actuum retractatione non poſſum, tantaq. me ſentio ſterilitatis huius ariditate conſtrictum, vt nullas omnino ſpiritalium ſenſuum generationes parturire me ſentiam; vt de hoc animi ſqualore merear liberari, vnde me gemitibus multis atq. ſuſpiriis expedire non poſſum, neceſſariè proclamabo: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Directionem rurſus animæ, ſtabilitatem cogitationum, alacritatem cordis

Pſal. 35.

dis cum ineffabili gaudio & mentis exceſſu, viſitatione ſancti Spiritus me ſentio conſecutum, exuberantia quoq. ſpiritalium ſenſuum redundare, reuelationem ſacratiſſimorum intellectuum, & antea mihi penitus occultorum repentina Domini illuſtratione percepi; vt in his merear diutius immorari, ſolicite mihi eſt frequenterq. clamandum: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Nocturnis dæmonum terroribus circumuallatus exagitor, & immundorum ſpirituum phantaſmatibus inquietor, ſpes ipſa mihi ſalutis ac vitæ trepidationis horrore ſubtrahitur; ad ſalutarem verſiculi huius portum confugiens totis viribus exclamabo: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Rurſum cum fuero conſolatione Domini reparatus, & ipſius animatus aduentu velut innumeris angelorum millibus me ſenſero circumſeptum, ita vt eorum quos morte grauius antea tremiſcebam, & quorum prius tactum, immo viciniam horrore mentis & corporis ſentiebam, repente congreſſus expetere audeam, ac prouocare conflictus; vt in me conſtantiæ huius vigor per Dei gratiam diutius immoretur, totis mihi eſt viribus proclamandum: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina. Huius igitur verſiculi oratio in aduerſis vt eruamur, in proſperis vt ſeruemur ne extollamur, inceſſabili iugitate fundenda eſt. Huius, inquam, verſiculi meditatio in tuo pectore indirupta voluatur. Hunc in opere quolibet, ſeu miniſterio, vel itinere conſtitutus decantare non deſinas. Hunc dormiens, & reficiens, & in vltimis naturæ neceſſitatibus meditare. Hæc volutatio cordis velut formula tibi ſalutaris effecta, non ſolum illæſum ab omni dæmonũ incurſione cuſtodiet, ſed etiam cunctis te vitiis terrenæ cõtagionis expurgans, ad illas inuiſibiles theorias cæleſteſq. perducet, atq. ad illum ineffabilem ac perpaucis expertũ prouehet orationis ardorem. Hunc verſiculum meditanti tibi ſomnus irrepat, donec inceſſabili eius exercitatione formatus etiam per ſoporem eum decantare conſueſcas. Hic tibi expergefacto primus occurrat, iſte euigilantis cogitationes anticipet vniuerſas, iſte te de tuo conſurgentem cubili curuationi genuum tradat, atq. deinceps ad omne opus actuſq. deducat; hic te omni tempore proſequatur, hunc meditaberis ſecundum præcepta legiſlatoris: Sedens *Deut. 6.*
 in

in domo, & ambulans in itinere, dormiens atq; conſurgẽs,
hunc ſcribes in limine & ianuis oris tui; hunc in parieti-
bus domus tuæ ac penetralibus tui pectoris collocabis, ita
vt hæc ad orationem procumbenti ſit tibi acclinis decan-
tatio, & exinde ſurgenti, atq; ad omnes vſus vitæ neceſſa
rios incedenti, fiat erecta & iugis oratio.

De perfectione orationis ad quam prædicta traditione conſcenditur. Cap. X.

Iſtam mens indeſinenter formulã teneat, donec vſu eius
inceſſabili & iugi meditatione firmata, cunctarum co-
gitationum diuitias amplaſq; ſubſtantias abiiciat & reſti-
tet, atq. ita verſiculi huius paupertate conſtricta, ad illam
euangelicam beatitudinem, quæ inter ceteras beatitudi-
Matth. 5. nes primatũ tenet, prona facilitate perueniat. Beati enim,
inquit, pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cæ
lorum. Et ita quis per iſtiuſmodi paupertatem egregius
pauper exiſtens, illud propheticum implebit eloquium:
Pſal. 73. Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Et revera quæ
maior aut ſanctior poteſt eſſe paupertas, quàm illius qui ni
hil ſe præſidij, nihil virium habere cognoſcens, de aliena
largitate quotidianum poſcit auxilium, & vitam ſuam at-
que ſubſtantiam ſingulis quibuſq; momentis diuina ope
intelligens ſuſtentari, verum ſe mendicum Domini non
immerito profitetur, ſuppliciter ad eum quotidie clamans:
Pſal. 39. Ego autem mendicus ſum & pauper, Deus adiuua me? Et
ſic ad illam quoq; multiformem ſcientiam Dei ipſo illu-
minante conſcendens, incipiat deinceps ſublimioribus ac
ſacratioribus myſteriis ſaginari, ſecundum illud quod di-
Pſal. 103. citur per Prophetam: Montes excelſi ceruis, petra refugiũ
erinaciis. Quod ſatis propriè huic quem diximus ſenſui co
aptatur, eo quòd quiſquis in ſimplicitate atque innocentia
perſeuerans nulli eſt noxius vel moleſtus, ſed ſua tantum
ſimplicitate cõtentus, ſolummodo ſe ab inſidiantium præ-
da deſiderat contutari, velut erinacius ſpiritalis effectus, iu
gi euãgelicæ illius petræ velamine protegatur, id eſt, me-
moria Dominicæ paſſionis, prædictiq. verſiculi inceſſabili
meditatione munitus, infeſtantis inimici declinet inſidias.
Prou. 30. De his ſpiritalibus erinaciis & in Prouerbiis ita dicitur: Et
ſec. LXX. erinacij gens inualida, qui fecerunt in petris domos ſuas.
Et revera quid Chriſtiano inualidius? quid monacho in-
firmius, cui non ſolum nulla iniuriarum vindicta ſuppe-
ditat,

ditat, ſed ne leuis quidem tacitaque commotio ſaltem
intrinſecus pullulare conceditur? Quiſquis autem ex
hoc proficiens ſtatu, non ſolum innocentiæ ſimplicitatem
poſſidet, ſed etiam diſcretionis virtute munitus, virulen-
torum ſerpentium exterminator effectus eſt, habens con-
tritum ſatanam ſub pedibus ſuis, & ad figuram rationa-
bilis cerui mentis alacritate peruenit, paſcetur in pro-
pheticis atque apoſtolicis montibus, id eſt, excelſiſſimis
eorum ac ſublimiſſimis ſacramentis, quorum iugi pa-
ſcuo vegetatus, omnes quoque pſalmorum affectus in ſe
recipiens, ita incipiet decantare; vt eos non tamquam a
Propheta compoſitos, ſed velut a ſe editos, quaſi ora-
tionem propriam profunda cordis compunctione depro-
mat, vel certe ad ſuam perſonam æſtimet eos fuiſſe dire-
ctos; eorumque ſententias non tunc tantummodo per
Prophetam aut in Propheta fuiſſe completas, ſed in ſe
quotidie geri impleriq. cognoſcat. Tunc enim ſcripturæ
diuinæ nobis perpateſcunt clarius, & quodammodo earum
venæ medullæque panduntur, quando experientia noſtra
earum non tantum percipit, ſed etiam præuenit notio-
nem, ſenſuſque verborum non per expoſitionem nobis,
ſed per documenta referantur. Eundem namque recipien-
tes cordis affectum quo quiſque decantatus vel conſcri-
ptus eſt pſalmus, velut auctores eius facti, præcedemus
magis intellectum ipſius quàm ſequemur; id eſt, vt prius
dictorum virtutem quàm notitiam colligentes, quid in no-
bis geſtum ſit vel quotidianis geratur incurſibus, ſuperue-
niente eorum meditatione quodammodo recordemur; &
quid in nobis vel negligentia noſtra pepererit, vel diligen-
tia conquiſierit, vel prouidentia diuina contulerit, vel inſti-
gatio fraudauerit inimici, vel ſubtraxerit lubrica ac ſubti-
lis obliuio, vel intulerit humana fragilitas, ſeu improui-
da fefellerit ignoratio, decantantes reminiſcamur. Om-
nes namq. hos affectus in Pſalmis inuenimus expreſſos;
vt ea quæ incurrerint, velut in ſpeculo puriſſimo peruі-
dentes, efficacius agnoſcamus, & ita magiſtris affectibus
eruditi, non vt audita, ſed tamquam perſpecta palpemus;
nec tamquam memoriæ commendata, ſed velut ipſi re-
rum naturæ inſita, de interno cordis parturiamus affe-
ctu, vt eorum ſenſus non textu lectionis, ſed experien-
tia præcedente penetremus; atque ita ad illam oratio-

nis

nis incorruptionem mens noſtra perueniet, ad quam in ſu periori tractatu, quantum Dominus donare dignatus eſt, ordo collationis aſcendit, quæ non ſolum nullius imaginis occupatur intuitu, ſed etiam nulla vocis, nulla verborum proſecutione diſtinguitur, ignita vero mentis intentione per ineffabilem cordis exceſſum inexplicabili ſpiritus alacritate profertur, quamq. mens extra omnes ſenſus ac viſibiles effecta materias, gemitibus inenarrabilibus atq. ſuſpiriis profundit ad Deum.

Interrogatio quemadmodum ſpiritales cogitationes immobiliter teneantur. Cap. XI.

GERMANVS

NOn ſolum nobis traditionem ſpiritalis huius quam popoſcimus diſciplinæ, ſed ipſam plane perfectionē ſatis aperte atq. dilucide putamus expreſſam. Quid enim poteſt eſſe perfectius, quidve ſublimius, quàm Dei memoriam tam compendioſa meditatione complecti, atq. vnius verſiculi volutatione a cunctis viſibilium terminis emigrare, & quodammodo affectus orationum cunctarū breui ſermone concludere? Et idcirco vnum quod ſupereſt adhuc nobis precamur exponi, quemadmodum hunc eundē verſiculum quem nobis vice formulæ tradidiſti, ſtabiliter retinere poſſimus, vt ſicut per Dei gratiam ſumus a ſæcularium cogitationum ineptiis liberati, ita ſpiritales quaſq. immobiliter retentemus.

De mobilitate cogitationum. Cap. XII.

CVm enim capitulum cuiuſlibet pſalmi mens noſtra cō ceperit, inſenſibiliter eo ſubtracto, ad alterius ſcripturæ textum neſciens ſtupenſq. deuoluitur. Cumq. illud in ſemetipſa cœperit volutare, necdum illo ad integrum vē tilato, oborta alterius teſtimonij memoria, meditationem materiæ prioris excludit; de hac quoque ad alteram, ſubintrante alia meditatione, transfertur: & ita animus ſemper de pſalmo rotatus ad pſalmum, de Euangelij textu ad Apoſtoli tranſiliens lectionem, de hac quoq. ad prophetica deuolutus eloquia, & exinde ad quaſdam ſpiritales delatus hiſtorias, per omne ſcripturarum corpus inſtabilis vaguſque iactatur; nihil pro arbitrio ſuo præualens vel abiicere, vel tenere, nec pleno quidquam iudicio & examinatione finire, palpator tantummodo ſpiritalium ſenſuum ac degu ſtator, non generator nec poſſeſſor effectus: atq. ita mens mobilis ſemper ac vaga, in tempore quoq. ſynaxeos velut ebria,

ebria per diuerſa diſtrahitur, nullum officium competenter exſoluens. Verbi gratia: Cum orat pſalmum, aliquam recolit lectionem; cum decantat, aliud quid meditatur quàm textus ipſius continet pſalmi; cum lectionem recitat, faciendum aliquid voluit, factumve reminiſcitur; atque in hunc modum nihil diſciplinate nec oportune recipiẽs vel admittens, velut fortuitis agi videtur incurſibus, retinendi ea quibus delectatur, vel immorandi in eis non habens poteſtatem. Neceſſarium ergo nobis eſt præ omnibus noſſe, quemadmodum hæc ſpiritalia competenter explere poſſimus officia; vel certe hunc eundem verſiculum, quem nobis vice formulæ tradidiſti, immobiliter cuſtodire; vt omnium ſenſuum ortus ac finis non in volubilitate ſua fluctuent, ſed in noſtra ditione conſiſtant.

ISAAC *Reſponſio quemadmodum ſtabilitas cordis ſeu cogitationum poſſit acquiri. Cap. XIII.*

Licet pridem ſuper hac re diſputantibus nobis de orationis ſtatu, quantum reor, ſit ſufficienter expreſſum, tamen quia vobis hæc eadem poſcitis iterari, de confirmatione cordis breuiter intimabo. Tria ſunt quæ vagam mentem ſtabilem faciunt; vigiliæ, meditatio, & oratio: quarũ aſſiduitas & iugis intentio conferunt animæ ſtabilem firmitatem. Quæ tamen aliàs nullo modo poterit apprehendi, niſi per operis non philargyriæ, ſed ſacri cœnobij vſibus dedicati, infatigabilem iugitatem omnes omnino ſolicitudines & curæ vitæ præſentis prius fuerint abdicatæ, atq. in hanc ſolam obſeruantiam defixerit ſe tota mentis intentio, vt ita illud apoſtolicum mandatum: Sine intermiſſione orate, poſſimus implere. Perparum namq. orat, quiſquis illo tantum tempore quo genua flectit, orare cõſueuit. Numquam vero orat, quiſquis etiam flexis genibus euagatione cordis qualicumq. diſtrahitur. Et idcirco quales orantes volumus inueniri, tales nos eſſe oportet ante tẽpus orandi. Neceſſe eſt enim mentem in tempore ſupplicationis ſuæ de ſtatu præcedenti formari, illiſq. eam cogitationibus orantem vel ad cæleſtia ſublimari, vel ad terrena demergi, quibus ante orationem fuerit immorata. Hucuſq. abbas Iſaac attonitis nobis ſecundam collationem de orationis qualitate digeſſit. Cuius doctrinam ſuper illius prædicti verſiculi meditatione, quam velut informationis loco ab incipientibus tradiderat retinendam, admirantes

1. Theſſ. 5.

admo

admodum, & excolere tenaciſſime cupientes, vt pote quam compendioſam ac facilem credebamus, difficiliorem ſatis ad obſeruandum experti ſumus, quàm illud ſtudium noſtrum quo ſolebamus antea per omne ſcripturarum corpus abſq. vllius obſeruantiæ vinculo varia paſſim meditatione diſcurrere. Conſtat igitur neminem prorſus ob imperitiam litterarum a perfectione cordis excludi, nec ruſticitatem obeſſe ad capeſſendam animæ puritatem, quæ compendioſiſſime adiacet cunctis; ſi modo ſanam & integram intentionem mentis iugi ad Deum verſiculi huius meditatione ſeruauerint.

COLLATIONIS SECVNDAE Abbatis Iſaac de Oratione, & decem Collationum Patrum in Scithica eremo commorantium, Finis.

IOAN-

IOANNIS
CASSIANI
EREMITAE
IN SEPTEM ALIAS COLLA-
TIONES PATRVM IN THEBAIDE
AEGYPTI REGIONE CON-
SISTENTIVM,

Ad Honoratum Epiſcopum & Eucherium

PRAEFATIO.

CVM virtutem †perfectionis veſtræ, qua velut magna quædam luminaria in hoc mũdo admirabili claritate fulgetis, multi ſanctorum qui veſtro erudiuntur exemplo, æmulari vix queant; tamen vos, o ſancti fratres, Honorate & Eucheri, tanta illorũ ſublimiũ virorum, a quibus prima anachoreſeos inſtituta ſuſcepimus, laude flãmamini, vt vnus quidẽ veſtrum ingenti fratrum cœnobio præſidens, congregationẽ ſuam, quæ quotidiano ſanctæ cõuerſationis veſtræ docetur intuitu, illorum quoq. patrum præceptis optet inſtitui: alter vero, vt etiam corporali eorundẽ ædificaretur aſpectu, Aegyptũ penetrare voluerit, vt hanc quaſi frigoris Gallicani rigore torpentẽ prouinciam derelinquens, ad illas quas ſol iuſtitiæ proximius reſpicit terras, maturis virtutũ frugibus redundantes, velut turtur caſtiſſimus trãſuolare; neceſſario hoc mihi virtus charitatis extorſit, vt vnius deſiderio, alterius etiã labori conſulens tã abruptum ſcribẽdi periculũ non vitarẽ, dummodo & priori apud filios adderetur auctoritas, & ſecundo tã periculoſæ nauigationis neceſſitas demeretur. Proinde quia fidei veſtræ atq. feruori nec illa inſtituta cœnobiorum, quæ duodecim libellis ad beatæ memoriæ epiſcopũ Caſtorẽ, quo potuimus ſermone cõſcripſimus, nec decem collationes in Scithica eremo

al. profeſſionis

com-

cõmorantium patrũ, quas præcipientibus ſanctis Helladio & Leontio epiſcopis, vtcumq. digeſſimus, ſatisfacere potuerunt, nunc vt etiam itineris noſtri ratio cognoſcatur, trium in alia eremo cõſiſtentium, quos primos vidimus, patrum ſeptem collationes, pari conſcriptas ſtilo, vobis credidi conſecrandas; quibus ea quæ de perfectione in præteritis opuſculis noſtris obſcurius forſitan ſunt comprehenſa vel prætermiſſa, ſuppleantur. Si vero ſanctam ſtudij veſtri ſitim etiam hæc ſatiare non quiuerint, ſeptem aliæ collationes quæ ad ſanctos qui in Stœchadibus conſiſtunt inſulis emittendæ ſunt fratres, deſiderium (vt arbitror) veſtri ardoris explebunt.

COLLATIO VNDECIMA,

QVAE EST PRIMA ABBATIS CHAEREMONIS,

DE PERFECTIONE.

Deſcriptio Thenneſi oppidi. Cap. I.

CVM in cœnobio Syriæ conſiſtentes, poſt prima fidei rudimenta ſuccedentibus aliquatenus incremẽtis, maiorem perfectionis deſiderare gratiam cœpiſſemus, ſtatuimus confeſtim Aegyptum petere, ac remotiſſima etiam Thebaidis eremo penetrata, ſanctorum plurimos, quorum gloriam fama per vniuerſa diffuderat, ſi nõ æmulandi ſtudio, agnoſcendi ſaltem inuiſere. Igitur ad oppidum Aegypti, cui Thenneſus nomen eſt, emenſa nauigatione peruenimus. Cuius accolæ ita vel mari, vel ſtagnis ſalſis vndiq. circumluuntur, vt ſolis, quia terra deeſt, negotiationibus deditì, opes atq. ſubſtantiam nauali commercio parent, ita vt ædificiis cum voluerint extruendis terra non ſuppetat, niſi de longinquo nauigiis apportetur.

De epiſcopo Archebio. Cap. II.

VBi cum aduenientibus nobis, fauens deſiderio noſtro diuinitas, beatiſſimi atq. præcipui viri Archebij epiſco-

ſcopi præſtitiſſet aduentum, qui raptus de anachoretarum cœtu, & epiſcopus Panephyſi oppido datus, tanta diſtri-ctione omni æuo ſuo propoſitum ſolitudinis cuſtodiuit, vt nihil de præteritæ humilitatis tenore laxauerit, aut de adie-cto ſibi honore blanditus ſit. Non enim tamquam idoneũ ſe ad iſtud officiũ teſtabatur adſcitum, ſed velut indignũ ab illa anachoreſeos diſciplina querebatur expulſum, eo quòd trigintaſeptẽ annis in eadem commoratus, ad puritatem tantæ profeſſionis nequaquam peruenire potuiſſet. Hic igi-tur cum in ſupradicta Thenneſo, quo eum eligendi illic epiſcopi cauſa perduxerat, pie nos atq. humaniſſime ſuſce-piſſet, agnito deſiderio noſtro, quo ſanctos patres etiam in vlterioribus Aegypti partibus inuiſere deſiderabamus: Venite, inquit, & videte interim ſenes haud longe a no-ſtro monaſterio conſiſtentes, quorum ita & antiquitas in corporibus iam curuatis, & ſanctitas in ipſo etiam fulget aſpectu, vt vel ſola contemplatio eorum magnam intuen-tibus poſſit cõferre doctrinam: a quibus id quod ego amiſ-ſum doleo, quodq. tradere iam perditum nequeo, non tam verbis quàm ipſo ſanctæ vitæ diſcatis exemplo. Credo autem inopiam meam hoc ſtudio aliquatenus ſuble-uandam, ſi inquirentibus vobis illam euangelicam mar- *Matth. 13.* garitam quam ipſe non habeo, ſaltem prouidero, vbi eam commodius comparetis.

Deſcriptio eremi, in qua commorabantur Chæremon, Neſteros & Ioſeph. Cap. III.

SVmpto itaq. baculo & pera, vt illic cunctis viam ingre-dientibus monachis moris eſt, ad ciuitatem nos ſuam, id eſt Panephyſin, itineris dux ipſe perduxit. Cuius terras, immo etiam contiguæ regionis plurimam partem quon-dam opulentiſſimam (ſiquidem ex ea cuncta, vt fama eſt, in regios cibos ſubminiſtrabantur) repentino terræmotu excuſſum mare tranſgreſſis limitibus occupauit, atq. ita collapſis ferme omnibus vicis, opimas olim terras ſalſis paludibus ſupertexit, vt illud quod in pſalmo ſpiritaliter decantatur: Poſuit flumina in deſertum, & exitus aqua- *Pſal. 106.* rum in ſitim: terram fructiferam in ſalſuginem, a malitia inhabitantium in ea; ſecundum litteram de illa putent re-gione prædictum. In his igitur locis multa in hunc mo-dum oppida eminentioribus tumulis collocata, fugatis ha-bitatoribus eluuies illa, velut inſulas fecit, quæ deſidera-

tam

tam ſecedentibus ſanctis ſolitudinem præbent, in quibus tres ſenes, id eſt, Chæremon, Neſteros, & Ioſeph, anachoretæ antiquiſſimi conſiſtebant.

De abbate Chæremone, & excuſatione eius ſuper poſtulata doctrina. Cap. I V.

ITaq. beatus Archebius primum nos perducere ad Chæremonē maluit, qui & monaſterio eius propior, & duobus aliis prouectior eſſet ætate. Nam cum centenarium vitæ annum ſpiritu † tātum alacer exceſſiſſet, ita dorſum eius temporis fuerat vetuſtate, atq. orationum iugitate curuatum, vt quaſi in primæuam redactus infantiam, ſubmiſſis ac protentis terratenus manibus graderetur. Huius igitur & mirabilem vultum & inceſſum pariter intuentes (ſiquidem defectis iam mortificatiſq. omnibus mēbris, nequaquam cenſuram præteritæ diſtrictionis amiſerat) cum ſermonem atq. doctrinam ſuppliciter poſceremus, ac deſiderium tantum ſpiritalium inſtitutionū aduentus noſtri cauſam fuiſſe proteſtaremur, grauiter ille ſuſpirans: Quid vobis, ait, poſſum conſerre doctrinæ, cui imbecillitas ſenectutis, vt rigorem priſtinum relaxauit, ita loquendi quoq. fiduciam ademit? Quemadmodum enim docere præſumam, quod ipſe non facio; aut alium in eo inſtruam, quod me iam vel minus vel tepidius exercere cognoſco? Ob quam rem nullum iuniorum mihi in hanc vſq. ætatem cohabitare permiſi, ne exemplo meo alterius diſtrictio laxaretur. Numquam enim erit efficax inſtituentis auctoritas, niſi eam effectu operis ſui cordi affixerit audientis.

al. tamen

De reſponſione noſtra contra excuſationem eius. Cap. V.

AD hæc nos non mediocri confuſione compuncti, ita reſpondimus: Licet ſufficere nobis ad omnem inſtitutionem debeat, vel loci iſtius difficultas, vel ipſa etiam ſolitaria adhuc vita, quam iuuentus quoq. robuſta vix tolerat, quæ nos etiam te tacente, ſatis abundeq. inſtruunt atque compungunt; rogamus tamen vt taciturnitate paululum prætermiſſa, ea nobis potius dignanter infundas, per quæ hanc quam videmus in te virtutē, non tam † admiratione cōplecti quàm † imitatione poſſimus. Nam etiā ſi reuelatus tibi tepor noſter impetrare id quod expetimus nō meretur, debet hoc ſaltē labor tanti itineris obtinere, quòd huc de Bethleemitici cœnobij rudimentis, inſtitutionis veſtræ deſiderio, & profectus noſtri amore properauerimus.

al. imitatione

al. admiratione

Pro-

Propoſitio abbatis Chæremonis, quod tribus modis vitia vincantur. Cap. VI.

TVnc beatus Chæremon: Tria ſunt, inquit, quæ faciunt homines a vitiis temperare, id eſt, aut metus gehenæ; ſiue præſentium legum; aut ſpes atq. deſiderium regni cælorum, aut affectus boni ipſius amorq. virtutum. Nam timor mali contagium ita legitur execrari: Timor Domini odit malitiam. Spes etiam vitiorum omnium excludit incurſum: Non enim delinquent omnes qui ſperant in eum. Amor quoq. ruinam non metuit peccatorum, quia charitas numquam cadit. & iterum: Charitas operit multitudinem peccatorum. Et idcirco beatus Apoſtolus omnem ſalutis ſummam in iſtarum trium virtutum conſummatione concludens: Nunc, inquit, manent fides, ſpes, charitas; tria hæc. Fides namq. eſt quæ futuri iudicij ac ſuppliciorũ metu, vitiorũ facit contagia declinari. Spes quæ mentẽ noſtrã de præſentibus auocans, vniuerſas corporis voluptates cæleſtiũ præmiorũ expectatione contemnit. Charitas quæ nos ad amorẽ Chriſti & ſpiritaliũ virtutũ fructum mentis ardore ſuccendens, quidquid illis contrarium eſt, toto facit odio deteſtari. Quæ tria licet ad vnũ finem tendere videantur (prouocant enim nos a rebus illicitis abſtinere) magnis tamen excellentiæ ſuæ gradibus ab inuicẽ diſparãtur. Duo nãq. ſuperiora proprie ſunt hominũ eorũ qui ad profectũ tendentes, necdũ affectũ concepere virtutũ. Tertium ſpecialiter Dei eſt, & eorũ qui in ſeſe imaginẽ Dei ac ſimilitudinem receperunt. Ille namq. ſolus ea quæ bona ſunt, nullo metu, nulla remunerationis gratia prouocante, ſed ſolo bonitatis operatur affectu. Omnia enim; vt ait Salomon, operatus eſt Dominus propter ſemetipſum. Suæ namq. bonitatis obtentu, omnem bonorum copiam dignis indignisque largitur, quia nec fatigari iniuriis poteſt, nec iniquitatibus hominum paſſibiliter permoueri, ſemper ſcilicet manens perfecta bonitas immutabiliſq. natura.

Prou. 8.
Pſal. 33.
1. Cor. 13.
1. Petr. 4.
1. Cor. 13.
Prou. 16.

Quibus gradibus ad ſublimitatem charitatis poſſit aſcendi, & quã ſit in ea ſtabilitas. Cap. VII.

SI quis igitur ad perfectionem tendit, de illo primo timoris gradu, quem proprie diximus eſſe ſeruilem, de quo dicitur: Cum omnia feceritis, dicite; quia ſerui inutiles ſumus; ad altiorem ſpei tramitem gradu proficiente cõſcendet; qui iam non ſeruo, ſed mercenario comparatur,

Luc. 17.

quia mercedem retributionis expectat, & quaſi de peccatorum abſolutione & pœnali timore ſecurus, ac bonorum ſibi operum conſcius, licet placiti præmium videatur expetere, tamen ad affectum illum filij qui de paternæ indulgé-
Luc. 15. tiæ liberalitate confidens, omnia quæ patris ſunt, ſua eſſe non ambigit, peruenire non potuit. Ad quẽ etiam ille prodigus, qui cum ſubſtantia † patris etiã filij nomen amiſerat, aſpirare non audet, dicens: Iam non ſum dignus vocari filius tuus. Poſt illas enim porcorum ſiliquas, quarum ei ſatietas negabatur, id eſt, vitiorum ſordidos cibos, quia in ſemetipſum reuerſus, & ſalutari timore compunctus, immunditiam porcorum horrere iam cœperat, ac diræ famis ſupplicia formidabat, velut ſeruus effectus, mercenariis tantum, de mercede iam cogitans, adæquari concupiſcit, ac dicit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereo? Reuertar ergo ad patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui in cælum & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.

al. abeſt, patris — *Ibid.* — *Ibid.*

Quantum excellant qui pro charitatis affectu declinant a vitiis. Cap. VIII.

SEd emiſſa iſta humilis pœnitentiæ voce, in occurſum eius pater proſiliens, maiore eũ quàm fuerat pietate ſuſcepit, & non contentus minora concedere, vtroq. gradu ſine dilatione tranſcurſo, priſtinæ filiorum reſtituit dignitati. Feſtinandum proinde etiam nobis eſt, vt ad tertium filiorum gradum, qui omnia quæ patris ſunt, ſua eſſe credunt, per indiſſolubilem charitatis gratiam cõſcendentes, cæleſtis illius patris imaginem ac ſimilitudinem recipere mereamur, & ad imitationem illius veri filij proclamare
Ioan. 16. poſſimus: Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Quod etiam
1. Cor. 3. de nobis beatus Apoſtolus profitetur, dicens: Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura, omnia veſtra ſunt. Ad quã etiam ſimilitudinẽ Saluatoris præcepta
Matth. 5. nos prouocãt: Eſtote ergo, inquit, & vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt. In illis enim nonnumquam ſolet interrumpi bonitatis affectus, cum vel tepore aliquo vel lætitia vel oblectatione vigor animi relaxatus, aut metum ad præſens gehennæ, aut deſiderium ſubtrahit futurorũ. Et eſt quidem in illis gradus cuiuſdam profectus im-

imbuens nos, vt dum vel pœnarum metu vel præmiorum ſpe incipimus vitia declinare, ad charitatis gradum tranſire poſſimus: Quia timor, inquit, nõ eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnã habet. Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. Nos ergo diligamus Deum, quia Deus prior dilexit nos. Non ergo aliter ad illam verãm perfectionem conſcendere poterimus, niſi quemadmodum nullius alterius rei niſi noſtræ ſalutis gratia, prior nos ille dilexit, ita eum nos quoq; nullius alterius rei niſi ſui tantũ amoris dilexerimus obtentu. Quamobrẽ ſtudendũ nobis eſt, vt de timore ad ſpem, de ſpe ad charitatẽ Dei, vel ipſarũ virtutum amorẽ, perfecto mentis conſcendamus ardore, vt tranſmigrantes in affectum boni ipſius, immobiliter, quantum humanæ eſt naturæ poſſibile, quod bonum eſt retentemus. *1. Ioan. 4.* *Ibid.*

Quod charitas non ſolum de ſeruis filios faciat, ſed etiam imaginem Dei ac ſimilitudinem conſerat. Cap. IX.

MVltum namq. differt inter eum qui metu gehennæ vel ſpe retributionis futuræ vitiorum in ſe extinguit incendia, & eum qui diuinæ charitatis affectu ipſam malitiam & immunditiam perhorreſcit, ac puritatis poſſidet bonum amore tantum ac deſiderio caſtitatis, nec iam remunerationem futuræ promiſſionis aſpiciens, ſed præſentis boni delectatus conſcientia agit omnia non contemplatione pœnarum, ſed delectatione virtutum. Hic namq. ſtatus nec ſubmotis cunctorum hominum teſtimoniis abuti occaſione peccati, nec occultis cogitationum violari oblectationibus poteſt, dum affectum virtutis ipſius medullitùs retinens, quidquid illi contrarium eſt, non ſolum corde non recipit, verum etiam ſummo deteſtatur horrore. Aliud namq. eſt præſenti bono quempiam delectatum, odio habere vitiorum carniſve contagia, aliud futuræ remunerationis intuitu illicitas concupiſcentias refrænare; aliudque eſt præſens metuere detrimentum, & aliud futurum formidare ſupplicium. Poſtremo multo maius eſt propter bonum ipſum a bono nolle diſcedere, quàm propter metum mali malis non præbere conſenſum. In illo enim voluntarium bonum eſt, in iſto vero velut coactum & tamquam nolenti violenter extortum, vel metu ſupplicij vel cupiditate præmiorum. Nam qui timoris obtentu a vitiorum abſtinet blandimentis, adempto timoris obſtaculo, rurſum ad

illud quod diligit reuertetur, & ob id nec ſtabilitatem boni iugiter obtinebit, ſed nec ab impugnatione quidem aliquando requieſcet, quia nec firmam ac perpetuam pacem caſtimoniæ poſſidebit. Vbi eſt enim inquietudo bellorũ, non poſſunt non etiam vulnerum interuenire diſcrimina. Neceſſe eſt enim quempiam in conflictu poſitum, quamuis bellator ſit, ac fortiter dimicans letalia aduerſariis vulnera frequenter infligat, nonnumquam tamen hoſtili mucrone perſtringi. Qui vero ſuperata impugnatione vitiorum pacis iam ſecuritate perfruitur, & tranſit in ipſius vir-
al. totus tutis affectum, iugem ſtatum illius boni cuius iam † totus eſt, retentabit, quia damno intimæ caſtitatis nihil credit eſſe damnoſius. Nec enim carius ac pretioſius quidquam præſenti iudicat puritate, cui pœna grauis eſt, vel virtutũ pernicioſa tranſgreſſio, vel ipſius vitij virulenta contagio. Huic, inquam, nec reuerentia humanæ præſentiæ quidquã adiiciet honeſtatis, nec minuet ſolitudo, ſed vbiq. ſecũm ſemperq. circumferens arbitram non ſolum actuum, ſed etiam cogitationum ſuarum conſcientiam, illi potiſſimum ſtudere contendit, quem nec circumueniri, nec falli, nec ſubterfugere ſe poſſe cognoſcit.

Quod perfectio charitatis ſit pro inimicis orare, & quo indicio anima necdum purgata noſcatur. Cap. X.

QVem ſtatum ſi quis de adiutorio Dei non de ſtudij ſui labore præſumens, meruerit poſſidere, de conditione ſeruili, in qua timor eſt, & mercenaria ſpei cupiditate, in qua non tam bonitas largientis, quàm præmium retributionis expetitur, in adoptionem incipiet tranſire filiorum, vbi iam non timor, nõ cupiditas, ſed illa charitas,
1. Cor. 13. quæ numquã cadit, iugiter perſeuerat. De quo timore & charitate quoſdam increpans Dominus, quid cui perſonæ
Malac. 1. conueniret, oſtendit: Filius honorat patrem, & ſeruus do-
ſec. LXX. minum ſuum timebit. Et ſi pater ego ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi dominus ego ſum, vbi eſt timor meus? Neceſſe
Luc. 12. eſt enim eũ timere qui ſeruus eſt, quia qui ſciẽs voluntatẽ domini ſui fecerit digna plagis, vapulabit multis. Per hãc itaq. charitatẽ quiſquis ad imaginem Dei ſimilitudinẽq. peruenerit, bono iã propter boni ipſius delectabitur voluntatem, ac ſimilẽ quodammodo poſſidens patientiæ ac lenitatis affectum, nullis deinceps peccantiũ vitiis iraſcetur, ſed veniam potius, infirmitatibus eorum condolens, atq.

com-

compatiens, implorabit, ſeq. reminiſcens tamdiu ſimilium paſſionum ſtimulis impugnatum, donec miſeratione Domini ſaluaretur; nec ſuo erutum ſtudio ab impugnatione carnali, ſed Dei protectione ſaluatum, non iracundiam ſed miſericordiam errantibus intelliget impendendam, illum verſiculum ad Deum cum omni cordis tranquillitate decantans: Tu dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. &: Niſi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitauerat in inferno anima mea. Et in hac mentis humilitate conſiſtens, poterit etiam euangelicũ illud perfectionis explere mandatũ: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos: & ita ad illud præmium quod ſubiungitur poterit peruenire, per quod non ſolum imaginẽ Dei & ſimilitudinẽ præferamus, verum etiam filij Dei nuncupemur: Vt ſitis, inquit, filij patris veſtri qui in cælis eſt, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Quem affectum beatus Ioannes aſſecutum ſe eſſe cognoſcens, ait: Vt fiduciam habeamus in die iudicij, quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo. In quo enim infirma & fragilis humana natura eſſe ſicut ille eſt, poteſt, niſi ſe in bonos & malos, iuſtos & iniuſtos ad imitationem Dei placida ſemper ſui cordis extenderit charitate? Et vt bonum propter boni ipſius operetur affectum, perueniens ad illam veram adoptionem filiorum Dei, de qua idem beatus Apoſtolus ita pronuntiat: Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum nõ facit, quia ſemen ipſius in eo eſt, & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt. Et iterum: Scimus quia omnis qui natus eſt ex Deo, non peccat, ſed generatio Dei conſeruat eum, & malignus non tangit eum. Quod intelligendum eſt non de omni genere peccatorum, ſed de capitalibus tantum criminibus dici. A quibus quiſquis ſe abſtrahere atq. emundare noluerit, pro illo in alio loco prædictus Apoſtolus ne orari quidem debere pronuntiat: Qui ſcit, inquiens, fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabit ei vitam peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis. Ceterum de illis quæ pronuntiantur nõ eſſe ad mortẽ, a quibus etiam hi qui fideliter Chriſto deſeruiunt, quantalibet ſemetipſos circumſpectione cuſtodiant, immunes eſſe non poſſunt, ita dicitur: Si dixerimus

Pſal. 115.
Pſal. 93.
Matth. 5.
Ibid.
1. Ioan. 4.
1. Ioan. 3.
1. Ioan. 5.
Ibid.
1. Ioan. 1.

quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & *Ibid.* veritas in nobis non eſt. & iterum: Si dixerimus quia non peccauimus, mendacem facimus eum, & verbum eius nõ eſt in nobis. Impoſſibile namq. eſt quemlibet ſanctorum non in iſtis minutis quæ per ſermonem, per cogitationem, per ignorantiam, per obliuionem, per neceſſitatem, per voluntatem, per obreptionem, per ſomnium admittuntur incurrere. Quæ licet ab illo peccato, quod ad mortem eſſe dicitur, aliena ſint, culpa tamen ac reprehenſione carere non poſſunt. Cum ergo quis hunc quem prædiximus bonitatis affectum, & imitationem Dei fuerit aſſecutus, tunc viſceribus Dominicæ longanimitatis indutus, pro perſecutoribus *Luc. 23.* quoq. ſuis orabit, ſimiliter dicens: Pater ignoſce eis, non enim ſciunt quid faciunt. Ceterum euidens indicium eſt animæ necdum vitiorum fæcibus eliquatæ, in criminibus alienis non affectu miſericordiæ condolere, ſed rigidam iudicantis tenere cenſuram. Nam quemadmodum perfectionem cordis poterit obtinere is qui non habet illud, quod Apoſtolus plenitudinem legis conſummare ſi*Galat. 6.* gnauit: Alterutrum, inquiens, onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti? Sed nec illam virtutem poſſi*1. Cor. 13.* det charitatis, quæ non irritatur, non inflatur, non cogitat malũ, quæ omnia ſuffert, omnia ſuſtinet, omnia credit. In*Prou. 12.* ſtus enim miſeretur animas pecorum ſuorum; viſcera au*ſec. LXX.* tem impiorum ſine miſericordia. Ideoq. iiſdem vitiis monachum ſubiacere certiſſimum eſt, quæ in alio inclementi *Prou. 13.* atq. inhumana ſeueritate condemnat. Rex enim rigidus *ſec. LXX.* incurret in mala. Et: Qui obturat aures ſuas ne audiat in*Prou. 21.* firmum, & ipſe inuocabit, & non erit qui exaudiat eum. *ſec. LXX.*

Interrogatio cur affectum timoris & ſpei dixerit
GERMANVS. *imperfectum.* Cap. XI.

POtenter quidem atque magnifice de perfecta Dei charitate diſſertum eſt; verumtamen illud nos permouet, quòd cum eam tanta laude prætuleris, timorem Dei & ſpem retributionis æternæ imperfecta eſſe dixiſti, cum vtiq. multo aliud videatur de eis Propheta ſenſiſſe, dicens: *Pſal. 33.* Timete Dominum omnes ſancti eius, quia nihil deeſt timentibus eum. Et iterum in obſeruandis iuſtificationibus Dei, retributionis ſe cõtemplatione fateatur exercitatum: *Pſal. 118.* Inclinaui, inquiens, cor meum ad faciendas iuſtificationes *Hebr. 11.* tuas in æternum, propter retributionẽ. Et Apoſtolus: Fide,

inquit,

inquit, Moſes grandis factus, negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æſtimans theſauris Aegyptiorum improperium Chriſti. Aſpiciebat enim in remunerationem. Quomodo ergo imperfecta eſſe credenda eſt, cum & beatus Dauid retributionis obtentu iuſtificationes Domini ſe feciſſe glorietur, & legiſlator præmia futura proſpiciens, ſpreuiſſe adoptionem regiæ dignitatis, & afflictionem duriſſimam Aegyptiorum theſauris prætuliſſe dicatur?

Reſponſio de diuerſitate perfectionum.

CHAEREMON. Cap. XII.

PRo ſtatu atq. mēſura vniuſcuiuſq. mentis ſcriptura diuina ad diuerſos perfectionū gradus arbitrij noſtri prouocat libertatem. Nec enim poterat vniformis omnibus perfectionis corona proponi, quia nec omnibus vna virtus aut voluntas aut feruor eſt, & idcirco ipſarum quodammodo perfectionum diuerſos ordines diuerſaſq. menſuras ſermo diuinus inſtituit. Quod ita eſſe euangelicarum quoque beatitudinum varietas euidenter oſtendit. Licet enim beati dicantur quorum ſunt regna cælorum, & beati qui poſſidebunt terram, & beati qui conſolationem recipient, & beati qui ſaturitate potientur; tamen multum credimus intereſſe inter habitationem regni cælorum, & poſſeſſionem illius quæcumq. eſt terræ, & inter perceptionem conſolationis, & plenitudinem ſaturitatemq. iuſtitiæ; multumq. diſtare inter illos qui miſericordiam conſequentur, & illos qui glorioſiſſima viſione Dei perfrui merebuntur. Alia enim gloria ſolis, & alia gloria lunæ, & alia gloria ſtellarum. Stella enim a ſtella differt in gloria, ita & reſurrectio mortuorum. Cum igitur iuxta hunc modum ſcriptura diuina timentes Deum laudet, & dicat: Beati omnes qui timent Dominum; & plenam per hoc illis beatitudinem repromittat, iterum tamen dicit: Timor non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. Qui autem timet, non eſt perfectus in charitate. Et rurſus cum ſeruire Deo glorioſum ſit, & dicatur: Seruite Domino in timore. &: Magnum tibi eſt vocari ſeruum meum. &: Beatus ſeruus ille, quem cum venerit Dominus ſuus, inuenerit ſic facientem; tamen ad Apoſtolos dicitur: Iam nō dico vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat

Matth. 5. *1. Cor. 15.* *Pſal. 127.* *1. Ioan. 4.* *Pſal. 2.* *Eſai. 49.* *ſec. lxx.* *Matth. 24.* *Ioan. 15.*

faciat dominus ſuus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumq. audiui a patre meo, nota feci vobis. & iterum:
Ibid. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis ea quæ præcipio vobis. Videtis ergo perfectionum gradus eſſe diuerſos, & de excelſis ad excelſiora nos a Domino prouocari, ita vt is qui in timore Dei beatus & perfectus extiterit, ambulans, ſicut ſcri
Pſal. 83. ptum eſt, de virtute in virtutem, & de perfectione ad aliã perfectionẽ, id eſt, de timore ad ſpem mentis alacritate cõſcendens, ad beatiorem denuo ſtatũ, quod eſt charitas, inui
Matth. 24. tetur. Et qui fuerit fidelis ſeruus ac prudens, ad amicitiæ ſo
Galat. 4. dalitatem & adoptionem tranſeat filiorum. Secundum hũc ergo ſenſum noſtra quoq. eſt intelligenda ſententia, non quod contemplationem perpetuæ illius pœnæ, vel beatiſſimæ retributionis quæ promittitur ſanctis, nullius pronuntiemus eſſe momenti, ſed quia cum ſint vtiles, & ſectatores ſuos ad initia beatitudinis introducãt, charitas rurſum, in qua plenior fiducia perpetuumq. iam gaudium eſt, aſſumens eos de timore ſeruili & mercenaria ſpe, ad dilectionem Dei, & adoptionem transferat filiorum, & quodam
Ioan. 14. modo perfectiores faciat de perfectis: Multæ enim, ait Saluator, manſiones ſunt apud patrem meum. Et licet omnia
1. Cor. 15. aſtra eſſe videantur in cælo, inter claritatem tamen ſolis, & lunæ, atq. luciferi, ceterarumq. ſtellarum multa diſtantia eſt. Et idcirco beatus Apoſtolus non ſolum timori ac ſpei, ſed etiam cunctis chariſmatibus quæ magna ac mirifica habentur, eam præferens, ſupra modum excellentiorem omnibus viam charitatis oſtendit. Nam cum vellet, expleto omni catalogo ſpiritalium chariſmatum, virtutis
1. Cor. 12. & 13. eius membra deſcribere, ita præfatus eſt: Et adhuc ſupra modum excellentiorem viam vobis demonſtro: Si linguis hominum loquar & angelorum; & ſi habuero prophetiã, & nouerim myſteria omnia, & omnẽ ſcientiam, & ſi habuero omnem fidẽ, ita vt montes trãsferam, & ſi diſtribuero in cibos pauperũ omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meũ vt ardeam, charitatẽ autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Videtis ergo nihil pretioſius, nihil perfectius, nihilq. ſublimius, & (vt ita dixerim) nihil charitate
Ibid. perennius inueniri. Siue enim prophetiæ euacuabũtur, ſiue linguæ ceſſabũt, ſiue ſcientia deſtruetur, charitas autem numquã excidit, ſine qua non ſolũ illa præcellẽtiſſima chariſmatum genera, ſed etiã martyrij ipſius gloria vacuatur.

De.

De timore qui de charitatis magnitudine generatur.

Cap. XIII.

QVisquis igitur in huius fuerit charitatis perfectione fundatus, neceſſe eſt vt ad illum ſublimiorem timorem gradu excellentiore conſcendat, quem non pœnarum terror, non cupido præmiorum, ſed amoris generat magnitudo, quo vel filius indulgentiſſimum patrem, vel frater fratrem, vel amicum amicus, vel coniugem coniunx ſolicito reueretur affectu, dum eius non verbera neq. conuicia, ſed vel tenuem amoris formidat offenſam, atq. in omnibus nō ſolum actibus, verumetiam verbis, attonita ſemper pietate diſtenditur, né erga ſe quantulumcumq. feruer dilectionis illius intepeſcat. Cuius timoris magnificentiā, vnus prophetarum eleganter expreſſit: Diuitiæ, inquiens, ſalutis ſapientia & ſcientia, timor Domini ipſe theſaurus eius. Non potuit timoris iſtius dignitatem ac meritum magis euidenter exprimere, quàm vt diuitias ſalutis noſtræ, quæ in vera ſapientia Dei ſcientiaq. conſiſtunt, diceret niſi a timore Domini non poſſe ſeruari. Ad hunc igitur metum non peccatores, ſed ſancti propheticis inuitantur eloquiis, dicente pſalmographo: Timete Dominum omnes ſancti eius, quia nihil deeſt timentibus eum. Qui enim hoc timore Dominum metuit, perfectioni eius certum eſt nihil deeſſe. Nam de illo timore pœnali euidenter Ioannes Apoſtolus dicit: Qui timet, non eſt perfectus in charitate, quia timor pœnam habet. Multa ergo diſtantia eſt inter iſtum timorem cui nihil deeſt, qui ſapientiæ ſcientiæq. theſaurus eſt, & illum imperfectum, qui principium ſapientiæ nuncupatur, quiq. pœnam in ſeſe continens, de perfectorum cordibus ſuperueniente plenitudine charitatis extruditur. Timor enim non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. Et revera ſi principium ſapientiæ in timore conſiſtit, quæ erit eius niſi in Chriſti charitate perfectio, quæ illum in ſeſe perfectæ dilectionis continens metum, non iam principium, ſed theſaurus ſapientiæ & ſcientiæ nuncupatur? Et idcirco duplex timoris eſt gradus, vnus incipientium, id eſt, eorum qui adhuc ſub iugo & terrore ſeruili ſunt, de quo dicitur: Et ſeruus dominum ſuū timebit. Et in Euangelio: Iam nō dico vos ſeruos, quia ſeruus neſcit quid faciat dominus eius. Et iterū: Seruus, inquit, nō manet in domo in æternū. Imbuit enim nos

Eſai. 33.

Pſal. 33.

1. *Ioan.* 4.

Pſal. 110.

1. *Ioan.* 4.

Malac. 1.

ſec. LXX.

Ioan. 15.

Ioan. 8.

vt ab

vt ab illo pœnali metu ad charitatis pleniſſimam libertatem, & amicorum filiorumq. Dei fiduciam tranſeamus. Deniq. beatus Apoſtolus qui ſeruilem illum timoris gradum, olim charitatis Dominicæ virtute tranſcenderat, inferiora deſpiciens, maioribus ſe ditatum donis a Domino
2. Tim. 1. profitetur: Non enim, inquit, dedit nobis Deus ſpiritum timoris, ſed virtutis & dilectionis & ſobrietatis. Eos etiam qui perfecta cæleſtis illius patris dilectione flagrabãt, quoſque ex ſeruis filios adoptio diuina iam fecerat, hoc adhor-
Rom. 8. tatur eloquio: Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorũ, in quo clamamus; Abba, pater. De hoc etiam metu, cum illam ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam propheta deſcriberet, quem in homine illo Dominico ſecundum incarnationis diſpenſationem deſcendiſſe non dubium eſt, dixiſ-
Eſai. 11. ſetque: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis; nouiſſime velut quiddam præci-
Ibid. puum intulit dicens: Et replebit eum ſpiritus timoris Domini. In quo primitus illud eſt diligentius intuendũ, quòd non dixerit: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus timoris Domini, ſicut de illis prioribus dixerat, ſed: Replebit, inquit, eum ſpiritus timoris Domini. Tanta enim vbertatis eius eſt magnitudo, vt quem ſemel ſua virtute poſſederit, non partem, ſed totam eius occupet mentem. Nec immerito. Il-
1. Cor. 13. li etenim quæ numquam excidit charitati cohærens, non ſolum replet, ſed etiam perpetua & inſeparabili eum quẽ ceperit poſſidet iugitate, nullis lætitiæ temporalis vel voluptatum oblectationibus imminutus. Quod nonnumquã
1. Ioan. 4. illi qui foras mittitur timori euenire conſueuit. Hic eſt igitur perfectionis timor, quo homo ille Dominicus, qui non ſolum redimere humanum genus, ſed etiam præbere venerat perfectionis formam & exempla virtutum, repletus fuiſſe narratur. Illum enim ſeruilem ſuppliciorum timo-
1. Petr. 2. rem, verus Dei filius qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius, habere non potuit.

Interrogatio de conſummatione caſtitatis.

GERMANVS. *Cap.* XIV.

QVoniam de perfectione charitatis ſermo digeſtus eſt, volumus etiam de caſtitatis fine aliqua liberius ſciſcitari. Non enim ambigimus illud præcelſum faſtigium charitatis,

ritatis, per quam ſicut hucuſq. diſſertum eſt, ad imaginem Dei ſimilitudinemq. conſcenditur, ſine caſtitatis perfectione ſubſiſtere omnino non poſſe; ſed vtrum ita eius poſſit perpetuitas obtineri, vt numquam libidinis titillatio integritatem noſtri cordis infeſtet, & ita valeamus ab hac paſſione carnali in carne degentes peregrinari, vt nũquam incentiuorum æſtibus aduramur, volumus edoceri.

Dilatio expoſitionis poſtulata.

CHAEREMON. Cap. XV.

SVmmæ quidem beatitudinis ac ſingularis eſt meriti, ita iſtum per quem Domino cohæremus affectum, vel diſcere iugiter vel docere; vt meditatio eius, ſecundum pſalmographi ſententiam, omnes vitæ noſtræ dies noctesque conſumat; & mentem noſtram inſatiabiliter eſurientem ſitientemq. iuſtitiam, cæleſtis huius cibi perpetua ruminatione ſuſtentet. Sed cõſulendum eſt etiam iumento corporis noſtri, ſecundum Saluatoris noſtri benigniſſimam prouidentiam, ne deficiat in via. Spiritus enim promptus, caro autem infirma; quæ etiam nunc vel exigui cibi perceptione curanda eſt, vt poſt refectionem eius etiam ad ea quæ deſideratis diligentius indaganda, mentis quoque addatur intentio.

Pſal. 1.
Matth. 15.
Matth. 26.

COLLATIONIS PRIMAE
Abbatis Chæremonis de Perfectione, Finis.

COLLA

COLLATIO DVODECIMA,

QVAE EST SECVNDA ABBATIS CHAEREMONIS,

DE CASTITATE.

Verba abbatis Charemonis de caſtitate. Cap. I.

REFECTIONE tranſacta, quæ doctrinæ cibum deſiderantibus nobis oneroſa magis viſa eſt quàm iucũda, cum ilico nos promiſſi ſermonis debitum ſenex expectare ſenſiſſet: Grata eſt, inquit, mihi nõ ſolum attonita ad diſcendum veſtræ mẽtis intentio, ſed etiam propoſitæ diſciplinæ quæſtionis. Rationabilis enim reuera interrogationis à vobis ordo ſeruatus eſt. Neceſſe eſt enim vt tam excelſæ plenitudinem charitatis immenſa illa perfectæ atq. perpetuæ caſtimoniæ præmia conſequantur, parq. ſit gaudium in tanta parilitate palmarum. Tanta enim ſibi ſocietate fœderantur, vt vna abſq. altera nequeat poſſideri. Hoc igitur propoſitio veſtra complexa eſt, vt vtrum ignis ille concupiſcentiæ, cuius hæc caro velut inſitum ſentit ardorem, ad plenum poſſit extingui, diſputatione ſimili panderemus. De quo primum quid beatus Apoſtolus ſenſerit, diligen-

Coloſ. 3. tius inquiramus: Mortificate, inquit, membra veſtra quæ ſunt ſuper terram. Prius ergo quàm cetera perſcrutemur, quæ iſta ſint membra quæ mortificari præceperit, indagemus. Neq. enim beatus Apoſtolus ad abſciſionem manuum, aut pedum, aut genitalium immiti nos præceptione compellit, ſed corpus peccati quod vtique conſtat ex membris, quantocius deſtrui zelo perfectæ deſiderat ſan-

Rom. 6. ctitatis, de quo corpore alibi: Vt deſtruatur, inquit, corpus

Ibid. peccati. Et quæ ſit eius deſtructio cõſequenter exponit: Vt iam, inquit, non ſeruiamus peccato. A quo etiam ſe libe-

Rom. 7. rari cum eiulatu poſtulat, dicens: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?

De corpore peccati & membris eius. Cap. II.

HOc itaq. peccati corpus multis vitiorum membris probatur extructũ, & ad eius attinere portionẽ quid-

quid vel facto, vel dicto, vel cogitatione peccatur, cuius membra rectiſſime ſuper terram eſſe dicuntur. Non enim poſſunt hi qui miniſterio vtuntur eorũ, veſidice profiteri: Noſtra autem conuerſatio in cælis eſt. Huius igitur corporis in hoc loco Apoſtolus membra deſcribens: Mortificate, inquit, membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationẽ, immunditiã, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulachrorum ſeruitus. Primo itaq. loco fornicationem credidit inferendam, quæ carnali cõmixtione perficitur. Secundum etiam membrum immunditiã nuncupauit, quæ nonnumquam abſq. vllo mulieris tactu vel dormientibus vel vigilãtibus per incuriam incircumſpectæ mentis obrepit; & ideo notatur ac prohibetur in lege, quæ immundos quoſq. non ſolum ſacrarum carnium participatione priuauit, verumetiam ne contactu ſuo ſancta polluerent, a caſtrorum iuſſit congregatione ſecerni, dicens: Anima quæcumq. comederit de carnibus ſacrificij ſalutaris (quod eſt Domini) in qua eſt immunditia, peribit coram Domino; & quidquid tetigerit immundus, immũdum erit. In Deuteronomio quoque: Si fuerit, inquit, inter vos homo qui nocturno pollutus eſt ſomnio, egredietur extra caſtra, & non reuertetur priuſquam ad veſperam lauetur aqua, & poſt ſolis occaſum regredietur in caſtra. Deinde tertiũ peccati membrum libidinem ponit, quæ in receſſibus animæ coaleſcens, accidere cuipiam etiam ſine paſſione corporis poteſt. Libidinẽ enim ab eo quòd libeat dictam eſſe non dubium eſt. Poſt hæc de maioribus peccatis ad minora deſcendens, quartum intulit membrum: Concupiſcentiam malam, quæ non ſolum ad prædictam impudicitiæ paſſionem, verumetiã ad omnes noxias cupiditates generaliter poteſt referri, quæ corruptæ tantummodo voluntatis eſt ægritudo. De qua Dominus in Euangelio: Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Multo enim maius eſt etiam tunc mentis lubricæ deſiderium continere, cum ei illecebroſi aſpectus offertur occaſio. Quibus manifeſtiſſime comprobatur, ad perfectionem puritatis caſtimoniam continentiæ corporalis ſolam non poſſe ſufficere, niſi etiam mentis addatur integritas. Poſt quæ omnia nouiſſimum illius corporis membrum: Et auaritiam, inquit, proculdubio oſtendens non ſolum ab appetitu rerum

Philip. 3. A
Coloſ. 3.
Leuit. 7. ſec. LXX.
Deut. 23.
Matth. 5. 31

alie-

alienarum animum cōtinendum, verumetiam propria ma
gnanimiter contemnenda. Hoc enim & in Actibus Apo-
ſtolorum feciſſe legitur credentium multitudo, de qua di
Act. 4. citur: Multitudinis autē credentium erat cor vnum & ani-
ma vna, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid
ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Quot-
quot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, ven-
dentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & pone-
bant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingu-
lis prout cuiq; opus erat. Et ne ad paucos pertinere videre-
Coloſ. 3. tur iſta perfectio, auaritiam ſeruitutem ſimulachrorum eſ-
ſe teſtatus eſt: nec immerito. Quiſquis enim non commu-
nicat neceſſitatibus egenorum, & pecuniæ ſuæ, quam infi
deli tenacitate conſeruat, Chriſti præcepta poſtponit, idolo
latriæ crimen incurrit, amorem ſcilicet materiæ mundialis
diuinæ præferens charitati.

De mortificatione fornicationis & immunditiæ, Cap. III.

SI ergo multos ita pro Chriſto ſuas vidimus abieciſſe
ſubſtantias, vt non ſolum poſſeſſionem pecuniarum, ve
rumetiam deſiderium de cordibus eorum imperpetuum
probemus abſciſum, conſequens eſt vt eodem modo etiam
fornicationis ardorem extingui poſſe credamus. Neque
enim impoſſibilem rem Apoſtolus cum poſſibili coniun-
xiſſet, ſed vtraq; poſſibilia eſſe ſciens, pari modo mortifi-
Ibid. canda decreuit. Et in tantum beatus Apoſtolus fornicatio-
nem ſiue immunditiam de noſtris membris extirpari poſ-
ſe confidit, vt non ſolū mortificari ea, ſed ne nominari qui-
Epheſ. 5. dem in nobis debere pronunciet: Fornicatio, inquiens, &
omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis,
aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rē
non pertinet. Quæ etiam pari modo perniciosa eſſe, & æ-
quali nos a regno Dei excluſione depellere, edocet dicens:
Ibid. Illud autem ſcitote, quòd omnis fornicator, aut immun-
dus, aut auarus (quod eſt idolorum ſeruitus) non habet he-
1. Cor. 6. reditatem in regno Chriſti & Dei. Et iterum: Nolite erra-
re, neq; fornicarij, neq; idolis ſeruientes, neq; adulteri, ne-
que molles, neq; maſculorum concubitores, neque fures,
neq; auari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces regnū
Dei poſſidebunt. Dubium proinde eſſe nō debet, fornica-
tionis & immunditiæ de membris noſtris aboleri poſſe cō
tagium, quandoquidem nō aliter ea quàm auaritiam, ſtul-
tilo-

tiloquium, ſcurrilitatem, ebrietatem, ac furta, quorum facilis amputatio eſt, mandauerit abſcidenda.

Quod ad obtinendam caſtimoniæ puritatem non ſufficiat humani laboris intentio. Cap. IV.

CErtos tamen eſſe nos conuenit, quòd licet omnem continentiæ diſtrictionem, famem ac ſitim ſcilicet, vigilias quoq. & operis iugitatem, atq. inceſſabile ſubeamus lectionis ſtudium, perpetuam tamen caſtimoniæ puritatẽ horum laborum merito contingere nequeamus, niſi in his iugiter deſudantes experientiæ magiſterio doceamur incorruptionem eius diuinæ gratiæ largitate donari. Ob hoc ſane ſolummodo ſe vnuſquiſq. infatigabiliter in his exercitiis perdurare debere cognoſcat, vt per illorum afflictionẽ miſericordiã Domini cõſecutus, de impugnatione carnis, ac præpotentiũ dominatione vitiorũ diuino mereatur munere liberari, non quòd adepturũ ſe per illa confidat iſtam quã cupit inuiolatã corporis caſtitatem. Tanto autẽ erga acquiſitionem caſtimoniæ deſiderio atq. amore flammemur, quanto quis pecuniarum cupidiſſimus appetitor, vel qui ſumma honorum ambitione diſtenditur, vel qui intolerabili pulchræ mulieris amore raptatur, deſiderium ſuũ impatientiſſimo ardore optat expleri, & ita fiet, vt dũ pro integritatis perpetuitate inſatiabili cupiditate ſuccẽdimur, deſiderabilis deſpiciatur cibus, neceſſarius horreat potus, ſomnus deniq. ipſi naturæ debitus reſpuatur, vel certe vt deceptor fraudulẽtiſſimus puritatis, & æmulus atq. cõtrarius caſtitati, attonita atq. ſuſpecta mente capiatur, & ita vnuſquiſq. quotidie integritatis ſuæ matutinus explorator effectus, de collata ſibi purificatione congaudeat, eamq. ſe non ſuo ſtudio nec vigilãtia, ſed protectione Domini ſentiat conſecutum; ac tamdiu illius perſeuerantiam ſuo corpori intelligat cohæſuram, quamdiu eam Dominus ſua fuerit miſeratione largitus. Qui enim hanc ſtabiliter obtinet fidem, nequaquam ſuperbum ſapiens de ſua virtute cõfidet, neq. ſeductus longis obſcœni liquoris induciis, blandiſſima ſecuritate ſoluetur, ſciens impuriſſimæ colluuionis aſpergine ſe protinus maculandum, ſi vel paululum quid ab eo protectio diuina diſceſſerit; ac proinde pro perpetuitate eius cum omni contritione & humilitate cordis, indefeſſis eſt orationibus incubandum.

De vtilitate impugnationis quæ nobis de incentiuorum æstibus generatur. Cap. V.

VVltis autem capere ſuper huius rei quam dicimus veritate euidens argumentum, per quod & hæc quæ dicta ſunt approbetis, & iſtam corporis pugnam quæ inimica nobis putatur ac noxia, vtiliter membris noſtris inſertam eſſe doceamini? Conſiderate quæſo illos qui corpore ſunt ſpadones, quæ præcipue cauſa in virtutibus appetendis deſides reddat ac tepidos. nonne quia corrumpendæ caſtitatis credunt ſe periculum non habere? Quod tamen nemo ita propoſuiſſe me credat, vt neminem eorum penitus inueniri poſſe confirmem, perfecta abrenunciatione flagrantem, ſed quia naturā ſuam quodammodo vincant, ſi qui forte eorum ad propoſitam perfectionis palmā ſumma animi diſtrictione contendunt, cuius ardor ad deſiderium enim quem ſemel accenderit, famem, ſitim, vigilias, nuditatem, cunctoſq. labores corporis, non ſolum patien-
Prou. 16. ter, verumetiam libenter ſuſtinere compellit. Vir enim in
sec. LXX. laboribus laborat ſibi, & vim facit perditioni ſuæ. & ite-
Prou. 27. rū: Animæ autem egenti etiā amara dulcia videntur. Alias
sec. LXX. namq. non poſſunt deſideria præſentium rerum reprimi vel auelli, niſi pro iſtis affectibus noxiis quos cupimus amputari, alij ſalutares fuerint intromiſſi. Nullatenus enim valet viuacitas mentis abſq. alicuius deſiderij vel timoris, gaudij vel mœroris affectione ſubſiſtere, niſi hæc eadē in bonam partem fuerint immutata. Et idcirco ſi carnales cōcupiſcētias de cordibus noſtris deſideramus extrudere, ſpiritales in earum locis plantemus protinus voluntates, vt his noſter animus ſemper innexus, & habeat quibus iugiter immoretur; & illecebras præſentium ac temporalium reſpuat gaudiorum. Cumq. in hunc ſtatum mens noſtra quotidianis exercitiis erudita profecerit, tunc verſiculi illius affectum experientia docente concipiet, quem omnes quidem ſolita pſallendi modulatione concinimus, virtutē
Pſal. 15. vero eius non niſi pauci expertiq. percipiunt: Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam a dextris eſt mihi ne commouear. Ille etenim ſolus vim atq. intellectum huius carminis efficaciter aſſequetur, qui perueniēs ad iſtam de qua loquimur corporis atq. animæ puritatem, intelligit ſe cunctis momentis ne rurſus ad eadem reuoluatur a Domino conſeruari, dextraſq. ſuas, id eſt, operationes ſan-

ſanctas ab eodem iugiter communiri. Dominus enim ſanctis ſuis non a ſiniſtris (quia nihil habet ſiniſtrum vir ſanctus) ſed a dextris ſemper aſſiſtit: a peccatoribus vero & impiis non videtur, quia nō habent illas dexteras quibus Dominus conſueuit aſſiſtere, nec poſſunt dicere cum Propheta: Oculi mei ſemper ad Dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. Quod nullus poterit veridice profiteri, niſi qui vniuerſa quæ ſunt in hoc mundo, aut noxia aut ſuperflua aut certe inferiora ſummis virtutibus iudicans, omnem intuitum ſuum, omne ſtudium, omnem curam erga cultum ſui cordis & caſtimoniæ defixerit puritatem, atq. ita mens iſtis exercitiis elimata, & profectibus expolita, ad perfectam corporis atque animæ perueniet ſanctitatem. *Ibid.* *Pſal. 24.*

Quod patientia ardorem fornicationis extinguat. Cap. VI.

QVantum enim quis in lenitate ac patientia cordis, tantum in corporis puritate proficiet; quantoq. longius iracundiæ propulerit paſſionem, tanto caſtitatem tenacius obtinebit. Non enim æſtus corporis declinabit, niſi qui animi motus ante compreſſerit. Quod apertiſſime Saluatoris noſtri ore laudata beatitudo declarat: Beati, inquiēs, mites, quoniā ipſi poſſidebunt terrā. Non ergo aliter nos poſſidebimus terrā, id eſt, non alias ditioni noſtræ rebellis huius corporis terra ſubdetur, niſi mēs noſtra prius fuerit patientiæ lenitate fundata; nec poterit quis aduerſus carnē ſuam inſurgentia libidinis bella comprimere, niſi prius armis manſuetudinis inſtruatur: Manſueti enim poſſidebunt terram, & inhabitabunt in ſæculum ſæculi ſuper eā. Hanc, inquam, terrā quemadmodū obtinere poſſimus, idem Propheta in Pſalmi ipſius conſequentibus edocet: Expecta Dominum, & cuſtodi viā eius, & exaltabit te, vt hereditetes terram. Conſtat ergo ad poſſeſſionem terræ firmiter obtinendam neminem poſſe conſcendere, niſi illos tantum qui per immobilem patientiæ lenitatem vias Domini duras, ac præcepta ſeruantes, de cœno carnalium paſſionum extrahente eodem fuerint exaltati. Manſueti ergo poſſidebunt terram, & non ſolum poſſidebunt eam, ſed etiam delectabuntur in multitudine pacis, qua nemo, in cuius carne adhuc bella concupiſcentiæ ſuſcitantur, ſtabiliter perfruetur. Neceſſe eſt enim infeſtari eum diriſſimis dæmonum præliis, & ignitis luxuriæ iaculis ſauciatum a *Matth. 5.* *Pſal. 36.* *Ibid.* *Pſal. 16.* *Pſal. 36.*

Pſal. 45. terræ ſuæ poſſeſſione deuolui, donec Dominus auferat bella vſq. ad fines terræ, arcum conterat & confringat arma, *Luc. 12.* & ſcuta comburat igni; illo ſcilicet, quem venit Dominus mittere ſuper terram; & arcus etiam & arma confringat; quibus aduerſus eum nequitiæ ſpiritales diebus ac noctibus dimicantes, ignitis configebant cor eius iaculis paſſionum. Et ita cum eum Dominus conterens bella ab omnibus incentiuorum æſtibus liberarit, ad illum puritatis perueniet ſtatum, vt depoſita confuſione qua ſemetipſum, id eſt, carnem ſuam dum impugnaretur horrebat, incipiat *Pſal. 90.* ea velut puriſſimo tabernaculo delectari. Non enim accedent ad eum mala, & flagellum non appropinquabit tabernaculo eius; ad illud ſcilicet propheticum patientiæ virtute perueniens, vt manſuetudinis merito non modo *Pſal. 36.* ſuam hereditet terram, verumetiam delectetur in multitudine pacis. Vbi autem adhuc ſupereſt ſolicitudo certaminis, pacis eſſe multitudo non poteſt. Nõ enim ait, Delectabuntur in pace, ſed, in multitudine pacis. Per quod euidenter oſtenditur, ita efficaciſſimam medicinam cordis eſſe *Prou. 14.* patientiam, ſecundũ illud Salomonis: Manſuetus vir cor- *ſec. LXX.* dis eſt medicus; vt non ſolum iræ, triſtitiæ, acediæ, cenodoxiæ, ſuperbiæ, verum etiam libidinis omniumq. pariter ex- *Prou. 25.* tirpet fomitem vitiorum: In longanimitate enim (vt ait Sa- *ſec. LXX.* lomon) proſperitas regis. Nam qui mitis ſemper atque tranquillus eſt, nec iracundiæ perturbatione ſuccenditur, nec acediæ atque triſtitiæ angore conſumitur, nec cenodoxiæ vanitate diſtenditur, nec ſuperbiæ tumore ſuſtolli- *Pſal. 118.* tur: Pax enim multa diligentibus nomen Domini, & non eſt illis ſcandalum. Et ideo non immerito pronuntiatur *Prou. 16.* melior vir patiens forte, & qui continet iram, capiente vr- *ſec. LXX.* bem. Hanc igitur pacem donec firmam atque perpetuam obtinere mereamur, multis neceſſe eſt nos impugnationibus attentari, frequenterque nobis eſt verſiculus iſte cum *Pſal. 37.* gemitu ac lacrymis repetendus: Miſer factus ſum & curuatus ſum vſquequaque, tota die contriſtatus ingrediebar, quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ, non eſt pax oſſibus meis a facie inſipientiæ meæ. Tunc enim competenter hæc & in veritate deflebimus, quãdo poſt longã puritatem corporis noſtri ſperantes carnalia iam nos omnimodis euaſiſſe contagia, ſtimulos carnis ob elationem

cordis

cordis aduerſum nos rurſum ſentimus inſurgere, vel certe per fallaciam ſomniorum impuritas nos priſtinæ colluuionis aſpergit. Cum ergo cœperit quis diuturna cordis & corporis puritate gaudere, neceſſe eſt vt dum ſe credit vlterius iam non poſſe ab illa ſinceritate deuolui, intra ſemetipſum quodammodo glorietur, & dicat: Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Sed cum vtiliter a Domino ſubrelictus illum puritatis ſtatum in quo ſibimet confidebat ſenſerit perturbari, ſeſeq. in illo ſpiritali viderit titubare ſucceſſu, recurrat protinus ad illius integritatis auctorem, & agnoſcens infirmitatem ſuam, confiteatur & dicat: Domine non in mea, ſed in tua voluntate præſtitiſti decori meo virtutem. Auertiſti faciem tuam a me, & factus ſum conturbatus. Illud quoq. beati Iob: Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea. Quod tamen is qui ſuo vitio ſe in ſordibus tingit, non poteſt ſuo dicere creatori. Donec ergo ad puritatis perfectum ſtatum perueniat, neceſſe eſt eum inæqualitatibus iſtis frequentius erudiri, quoaduſque per Dei gratiam confirmatus in illa quam appetit puritate efficaciter dicere mereatur: Expectans expectaui Dominum, & reſpexit me, & exaudiuit deprecationem meam, & eduxit me de lacu miſeriæ & de luto fæcis, & ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos.

Pſal. 29. *Ibid.* *Iob. 9.* *Pſal. 39.*

De differentijs & gradibus caſtitatis. Cap. VII.

MVlti ſunt enim caſtimoniæ gradus, quibus ad illam inuiolabilem conſcenditur puritatem, quos licet nec perſpicere nec enuntiare vt dignum eſt virtus noſtra ſufficiat, tamen quia series narrationis expoſcit, ſecundum mediocritatem experientiæ noſtræ vtcumq. proferre tentabimus; reſeruantes perfectiora perfectis, nec præiudicantes his qui feruentiore ſtudio puriorem caſtimoniam poſſidētes, quanto maioris induſtriæ ſunt, tanto etiam perſpicaciæ vigore præcellunt. Proinde ſex gradibus licet multa a ſe inuicem ſublimitate diſtantibus, faſtigia caſtitatis præcelſa diſtinguā (ita vt quædam media, quæ tamen multa ſunt, prætermittā, quorū ſubtilitas ita humanos ſubterfugit ſenſus, vt eam nec mens inſpicere, nec proloqui lingua præualeat) quibus ſenſim caſtitatis ipſius perfectio quotidianis profectibus adoleſcit. Secundum ſimilitudinem namq.

corporum terrenorum, quæ ſingulis diebus inſenſibiliter ſui capiunt incrementa, & ita dum neſciunt ad perfectum habitum prouehuntur, animæ quoq. robur & maturitas caſtitatis acquiritur. Primus itaq. pudicitiæ gradus eſt, ne vigilans impugnatione carnali monachus elidatur. Secundus, ne mens illius voluptariis cogitationibus immoretur. Tertius, ne femineo vel tenuiter ad concupiſcentiam moueatur aſpectu. Quartus, ne vigilans vel ſimplicem carnis perferat motum. Quintus, ne cum memoriam generationis humanæ, vel tractatus ratio vel neceſſitas lectionis ingeſſerit, ſubtiliſſimus mẽtem voluptariæ actionis perſtringat aſſenſus, ſed velut opus quoddam ſimplex, ac miniſterium humano generi neceſſario contributum, tranquillo ac puro cordis contempletur intuitu, nihilq. amplius de eius recordatione concipiat, quàm ſi operationem laterũ vel cuiuſlibet alterius officinæ mente pertractet. Sextus caſtimoniæ gradus eſt, ne illecebroſis phantaſmatibus feminarum vel dormiens illudatur. Licet enim hãc ludificationem peccato eſſe obnoxiam non credamus, concupiſcentiæ tamen adhuc medullitus latitantis indicium eſt. Quã tamen illuſionem diuerſis modis conſtat accidere. Nã ſecundũ illum vſum quem vigilans exercere vel cogitare cõſueuerat, etiam dormiens vnuſquiſq. tentatur. Aliter enim falluntur hi qui carnalem copulam norunt: aliter qui femineæ ſunt commixtionis expertes. Hi enim ſicut ſimplicioribus ac purioribus ſomniis inquietari ſolent, ita etiam faciliore diligentia ac minore poſſunt labore purgari. Illi autem ſordidioribus magiſq. expreſſis phantaſmatibus illuduntur, donec paulatim ſecundum menſuram caſtitatis, ad quam vnuſquiſque contendit, in odium illius rei quam voluptariam antea ſentiebat, mẽs etiam ſomno ſopita vertatur, illudq. ei quod fortibus viris pro ſummo laborum ſtipendio repromittitur per prophetam, concedatur a Domino: Et arcum, & gladium, & bellum conteram de terra, & dormire eos faciam fiducialiter; & ita demum quis ad illã beati Sereni paucorumq. ſimilium virorũ perueniet puritatem. Quã idcirco a prædictis ſex caſtimoniæ gradibus ſequeſtraui, quia non ſolum poſſideri, ſed etiã credi non niſi a rariſſimis poteſt. Et quia id quod illi ſpecialiter diuini muneris largitate collatum eſt, proponi ad generalis præcepti non poteſt formam, ſcilicet vt eo vſque mens noſtra

Oſee. 2.

Collat. 7. cap. 1.

caſtitatis ipſius puritate ſ formetur, vt etiam ipſo naturali *al. firmetur,* motu carnis emortuo, illum obſcœnum liquorem omnino nõ perferat. Opinionẽ ſane quorundam quã ſuper hac carnis colluuione definiunt, ſilere non debeo, qui dicunt non idcirco eam dormiẽtibus euenire, quòd eam producat fallacia ſomniorum, ſed potius quia redundantia humoris illius aliquas in ægrotanti corde fingat illecebras. Denique aiunt quòd illo tempore quo non inquietat illa concretio, quemadmodum fluxus eius, ita etiam illuſio conquieſcat.

Quod de natura caſtitatis & effectu eius inexperti tractare non poſſint. Cap. VIII.

SEd hæc ſuſcipere vel probare, & vtrum poſſibilia an impoſſibilia ſint, certo examine definire poterit nemo, niſi per experientiã longam & puritatem cordis, ad confinia carnis ac ſpiritus verbo Domini dirigente peruenerit. De quo beatus Apoſtolus: Viuus eſt, inquit, ſermo Dei & effi- *Hebr. 4.* cax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vſq. ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoq. ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis. Et ita inter illorum quodammodo terminos collocatus, quid humanæ condicioni neceſſario ſit atq. ineuitabiliter attributum, quidve conſuetudine vitioſa & incuria iuuentutis inuectum, velut inſpector & arbiter iuſta trutinatione diſcernet; ac ſuper eorum effectu atq. natura non falſis vulgi opinionibus abducetur, nec præiudicatis inexpertorum definitionibus acquieſcet; ſed puritatis modum certæ experientiæ ſuæ libra & iuſta examinatione perpendens, nequaquam illorum decipietur errore, qui negligentiæ ſuæ vitio crebrioribus quàm natura compellit egeſtionibus ſordidati, de naturali condicione cauſantur. Cumq. eos conſtet inferre potius vim naturæ, & extorquere ab ea pollutionem quam ipſa non ingerit, intemperantiam ſuã ad neceſſitatem carnis, immo ad eius referunt creatorem, proprias culpas ad naturæ infamiam trãsferentes: de quibus in Prouerbiis eleganter exprimitur: Inſipientia viri *Prou. 18.* corrumpit vias eius, Deum autem cauſatur in corde ſuo. *ſec. LXX.* Poſtremo ſi quis huic aſſertioni noſtræ fidem derogare voluerit, quæſo vt non ante præiudicata nobiſcum opinione diſceptet, quàm diſciplinæ huius ſuſcipiat inſtituta. Cũq. hæc perpaucis menſibus illa qua traditur moderatione ſeruauerit, profectò hæc quæ diximus, vero poterit probare iudi-

iudicio. Ceterum fruſtra de cuiuſlibet artis ac diſciplinæ ſine contendit, quiſq. non prius omnia quæ ad conſummationem eius pertinent, ſummo fuerit ſtudio ac virtute ſectatus. Velut ſi, verbi gratia, ſimilitudinem mellis ex tritico, aut rurſum ex eo ſicut etiam ex raphani liniq. ſeminibus leniſſimi olei liquorem produci poſſe confirmem; ſi quis horum penitus ignarus adſiſtat, nonne contra rerum naturam hoc eſſe conclamans, me velut apertiſſimi auctorem mendacij deridebit? Cui ſi ego teſtes innumeros qui hæc ſe & vidiſſe & guſtaſſe & feciſſe teſtentur exhibeam, rationem inſuper atq. ordinem quo illæ ſpecies, vel in olei pinguedinem, vel in mellis dulcedinem transformentur, ediſſeram, ille autem in ſtultiſſimæ perſuaſionis obſtinatione perſiſtens, neget ab illis ſeminibus quidquam vel dulcedinis vel pinguedinis poſſe produci; nonne magis notanda erit irrationabilis eius pertinaxq. contentio, quàm ſermonis mei veritas irridenda, quæ multorum ac fideliũ teſtium grauitate, & euidẽtibus documentis, &(quod his amplius eſt) experientiæ probatione fulcitur? Et ideo quiſquis ad illũ puritatis ſtatum iugi cordis intentione peruenerit, vt iam mente ab huius paſſionis titillatione penitus abſoluta, per ſoporem caro eius velut redundantiã ſuperflui humoris expellat, condicionem modumq. naturæ certiſſime deprehendet; & ita cum expergefactus inuenerit carnem ſuam poſt longa tempora ſe inſcio atq. ignorante pollutam, tum demum de naturali neceſſitate cauſetur, ad illum ſine dubio perueniens ſtatum, vt talis inueniatur in nocte, qualis in die; talis in lecto, qualis in oratione; talis ſolus, qualis turbis hominum circumſeptus. Poſtremo vt nũquam ſe talem ſecretus aſpiciat, qualem videri ab hominibus erubeſcit, nec in eo tale aliquid ineuitabilis ille oculus deprehẽdat, quod ab humanis aſpectibus velit eſſe celatum: & ita cum cœperit ſuauiſſimo lumine caſtitatis iugiter delectari, dicere poterit cum Propheta: Et nox illuminatio mea in deliciis meis; quia tenebræ non obſcurabuntur a te, & nox ſicut dies illuminabitur, ſicut tenebræ eius ita & lumen eius. Deniq. hoc ipſum, quia ſupra condicionem naturæ videtur humanæ, qualiter obtinuerit, idem Propheta ſubiungit, dicens: Quia tu poſſediſti renes meos; id eſt, non induſtria mea neq. virtute hanc promerui puritatem, ſed quia tu mortificaſti, inſitum renibus meis

Pſal. 138.

Ibid.

libidinoſæ voluptatis ardorem.

Interrogatio an corporis motum etiam dormientes poſſimus euadere. Cap. IX.

GERMANVS.

PErpetuam quidem corporis puritatem ex parte aliqua experti ſumus, a vigilantibus poſſe per Dei gratiã poſſideri, & commotionem carnis diſtrictionis rigore atq. iudicio reſiſtente, vigilantibus poſſe non contingere non negamus. Vtrum autem & dormientes hac inquietudine carere poſſimus, volumus edoceri. Duabus namq. de cauſis poſſibile hoc eſſe non credimus, quas licet abſq. verecundia nequeamus effari, tamen quoniam hoc medicinæ ipſius neceſſitas cogit, quæſumus, vt cum venia tui, ſi qua forte inuerecundius fuerint denudata, ſuſcipias. Primum ergo eſt, quòd per ſomni quietem mentis vigore laxato, obſeruari nequaquam illius valeat cõmotionis obreptio. Secundo, quòd etiam vrinæ collectio cum veſicæ capacitatemq; quieſcentibus nobis, indeſinenti confluxu interni humoris oppleuerit, excitet membra marcentia, quod etiã paruulis, vel ſpadonibus eadem nihilominus lege contingit. Vnde fit, vt ſi non oblectatio libidinis vulneret mentis aſſenſum, confuſione tamen eam humiliet turpitudo membrorum.

Reſponſio quod per ſomnum accidens carnis commotio non efficiat caſtitati. Cap. X.

CHAEREMON.

APparet vos necdum veræ caſtitatis agnouiſſe virtutẽ, quandoquidem diſtrictionis auxilio eam a vigilantibus tantum creditis retentari. Et inde eſt quòd putatis a dormientibus quaſi rigore animi reſoluto, integritatem nõ poſſe ſeruari. Porro caſtitas non, vt arbitramini, diſtrictionis præſidio, ſed amore ſui & propriæ puritatis delectatione ſubſiſtit. Non enim caſtitas, ſed continentia dicitur, vbi adhuc aliqua reſiſtit aduerſitas voluptatis. Videtis ergo his qui caſtitatis affectum per Dei gratiam medullitus receperunt, diſtrictionis ceſſationem cum dormiunt non obeſſe, quæ infida etiam vigilantibus ratione certiſſima comprobatur. Quidquid enim cum labore comprimitur, temporales dimicanti præſtat inducias, non tamen perpetuam ſecuritatis quietem tribuit poſt laborem. Quidquid autem profunda fuerit virtute deuictum, & abſq. vlla inquietudinis ſuſpicione compoſitum, iugem pacis victori conferet firmitatem. Quamobrem donec pulſari nos carnis com-

motione ſentimus, nouerimus nos ad caſtitatis necdũ perueniſſe faſtigia, ſed adhuc ſub infirmitate continentiæ conſtitutos prælijs fatigari, in quibus neceſſe eſt dubios eſſe ſemper euentus. Quòd autem ineuitabilem eſſe commotionẽ carnis hoc adſtruere voluiſtis indicio, quòd ea ne ipſi quidẽ eunuchi carere demptis genitalibus poſſunt; ſciendum eſt non eis carnales æſtus nec affectum libidinis, ſed ſolam ſatiuæ generationis deeſſe virtutem. Vnde manifeſtum eſt, ne illos quidem ſi ad hanc ad quam nos nitimur caſtitatem cupiunt peruenire, ab humilitate & contritione cordis vel continentiæ diſtrictione debere laxari, licet nequaquam ſit diſcredendum, minore ab eis caſtimoniam poſſe labore ac ſtudio comprehendi.

Quod multũ interſit inter continentiam & caſtitatẽ. Cap. XI.

QVamobrem perfectio caſtitatis, a laborioſis continentiæ rudimentis perpetua tranquillitate diſcernitur. Hæc eſt enim veræ conſummatio caſtitatis, quæ nõ impugnans carnalis concupiſcentiæ motus, ſed toto horrore deteſtans, iugem atq; inuiolabilem ſui retinet puritatẽ; nec poteſt aliud quid eſſe quàm ſanctitas. Hoc autem fiet,
Galat. 5. quando iam definens caro aduerſus ſpiritum cõcupiſcere, deſiderijs eius virtutiq. conſenſerint, cœperintq; ſibi inuicem pace firmiſſima fœderari, & ſecundum pſalmigraphi
Pſal. 132. ſententiam, habitarint fratres in vnum, illam repromiſſam
Matth. 18. à Domino beatitudinem poſſidentes, de qua ait: Si duo ex vobis cõſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumq. petierint, fiet illis a patre meo qui in cælis eſt. Quiſquis ergò
Gen. 27. intellectualis illius Iacob, id eſt, ſupplantatoris trãſcende-
& 32. rit gradum, ab illa continentiæ colluctatione ac ſupplantatione vitiorũ, obſtupefacto femoris neruo, ad Iſraelis meritum perpetua cordis directione conſcendet. Quem ordinem etiam beatus Dauid ita Spiritus ſancti vaticinatione
al. Pſalmis diſtinxit, in † primis inquiens: Notus in Iudæa Deus, id eſt,
Pſal. 75. in anima quæ adhuc ſub peccatorum confeſſione tenetur.
Ibid. Iudæa enim confeſſio interpretatur: In Iſrael autem, id eſt, in eo qui videt Deum, ſiue (vt quidam interpretantur) rectiſſimus Dei eſt, non ſolum notus, ſed etiam magnum eſt nomen eius. Deinde ad ſublimiora nos prouocans, ac volens etiam locum ipſum quo Dominus delectatur, oſten-
Ibid. dere: Et factus eſt, inquit, in pace locus eius, id eſt, non in conflictu certaminis & colluctatione vitiorum, ſed in caſtimo-

ſtimoniæ pace & in cordis tranquillitate perpetua. Hunc igitur pacis locum extinctione carnalium paſſionũ ſi quis meruerit obtinere, ex hoc quoq. proficiens gradu, ac Sion ſpiritalis, id eſt, ſpecula Dei conſequenter effectus, erit etiã habitatio eius. Non enim in conflictu continentiæ, ſed in iugi virtutum ſpecula Dominus commoratur, vbi iam nõ retundit, non comprimit, ſed in perpetuum confregit potentias arcuum, ex quibus videlicet aduerſum nos libidinum quondã iacula dirigebantur ignita. Videtis ergo quia ſicut non eſt in colluctatione continentiæ, ſed in caſtitatis pace locus Domini, ita etiam habitatio eius in ſpecula ſit & contemplatione virtutum. Vnde non immerito portæ Sion cunctis Iacob tabernaculis præferũtur: Diligit enim Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob. *Pſal. 86.* Quod autem per hoc ineuitabilem eſſe cõmotionem carnis aſſeritis, quòd vrina cum veſicam iugi ſtillatione replẽuerit, quieta ſuſcitet membra, licet veris ſectatoribus puritatis ad obtinendam eam nihil præiudicet iſta cõmotio; quam hæc ſolet interdum etiã per ſoporẽ neceſſitas excitare; ſciendũ tamen eſt, quòd ita ſi commota fuerint, ad quietem propriam reducantur caſtitatis imperio, vt non modo cum nullo pruritu, ſed ne cum minima quidem libidinis recordatione ſedentur. Et idcirco vt cum lege animi lex quoq. congruat corporalis, etiam in ipſius aquæ potu ita eſt nimietas caſtiganda, vt humoris † quotidiana illa collectio pigrius arefactis influens membris, illum quem ineuitabilem putatis corporis motum, nõ ſolum rariſſimum, verum etiam lentum reddat ac tepidum, frigidumq. (vt ita dixerim) ignem, & abſq. vllius aduſtionis ardore rorantem ſuſcitet flammam, inſtar admirabilis illius Moſaicæ viſionis, vt carnis noſtræ rubus innoxio igne circumdatus non vratur; vel ſicut illorũ trium iuuenũ, quibus ita rorante ſpiritu Chaldaicæ fornacis flãma diſcuſſa eſt, vt nec capillos eorum aut fimbrias odor ignis afflaret; vt illud quodãmodo quod ſanctis repromittitur per prophetam, incipiamus iam in hoc corpore poſſidere: Cum ambulaueris per ignẽ non combureris, flamma non ardebit in te.

† al. quotidianæ · *Exod. 3.* · *Dan. 3.* · *Eſai. 43.*

De mirabilibus quæ peculiariter in ſanctis ſuis Dominus operatur. Cap. XII.

MAgna enim vere atque mirifica ſunt, nec vlli hominum penitus, niſi his tantum qui experti ſunt nota, quæ

quæ Dominus fidelibus ſuis adhuc in iſto corruptionis vâ ſculo conſtitutis, ineffabili liberalitate largitur. Quæ Propheta mentis puritate perluſtrans, tam ex ſua quàm ex illorum perſona qui in hunc ſtatum affectumq. perueniūt,
Pſal. 138. exclamauit: Mira opera tua, & anima mea nouit nimis. Alioquin nihil noui nec magni intelligitur Propheta dixiſſe, ſi alio cordis affectu vel de aliis operibus Dei hæc pronuntiaſſe credatur. Nullus eſt enim hominum qui mira eſſe opera Dei etiam ex ipſius creaturæ magnitudine non agnoſcat. Ceterum illa quæ in ſanctis ſuis quotidiana operatione diſpenſat, ac ſpeciali munificentia affluenter effundit, nullus alius niſi anima perfruentis agnoſcit; quæ in ſecreto conſcientiæ ſuæ ita eſt beneficiorum eius arbitrâ ſingularis, vt ea non ſolum nullo valeat ſermone differere, ſed ne ſenſu quidem & cogitatione complecti; cum ab illo ignito feruore diſcedens ad iſtos materiales ac terrenos intuitus fuerit deuoluta. Quis enim in ſe opera Domini non miretur, cum inſatiabilem ventris ingluuiem, & ſumptuoſam gulæ pernicioſamq. luxuriam ita in ſe viderit eſſe compreſſam, vt vix ipſum exiguum ac viliſſimum cibum raro inuituſq. percipiat? Quis nō obſtupeſcat opera Dei, cum illum ignem libidinis, quem naturalem antea & velut inextinguibilem eſſe credebat, ita refrigiuiſſe perſenſerit, vt ne ſimplici quidem corporis motu ſe ſentiat incitari? Quomodo non virtutem Domini contremiſcat quiſque, cum homines quondam diros ac truculentos, qui ad ſummum iracundiæ furorem etiam blandiſſimis ſubditorum irritabantur obſequiis, ad tantam tranſiſſe viderit lenitatem, vt non ſolum iam nullis commoueantur iniuriis, ſed etiam cum illatæ fuerint, ſumma magnanimitate congaudeant? Quis plane non miretur opera Dei, ac toto pro-
Pſal. 134. clamet affectu: Quia ego cognoui quòd magnus eſt Dominus; cum vel ſe vel alium quempiam ex rapaciſſimo liberalem, ex prodigo continentem, ex ſuperbo humilem, ex delicato ac tenero ſqualidum hirtumq. perſpexerit, & egeſtate atque anguſtia præſentium rerum etiam voluntarie perfruentem? Iſta ſunt profecto mira opera Dei, quæ peculiariter anima Prophetæ ſimiliumq. eius mirificæ contemplationis intuitu ſtupefacta cognoſcit. Iſta ſunt prodigia quæ poſuit Dominus ſuper terram, quæ idem Propheta cōſiderans, ad admirationem eorum cunctos populos aduocat,

dat, dicens: Venite & videte opera Dei, quæ poſuit prodi- *Pſal. 45.*
gia ſuper terram, auferens bella vſq. ad fines terræ; arcum
conteret, & cõfringet arma, & ſcuta comburet igni. Quod
enim maius poteſt eſſe prodigium, quàm ſub momento
breuiſſimo ex rapaciſſimis publicanis Apoſtolos fieri, ex *Matth. 9.*
perſecutoribus truculentis Euangelij prædicatores patien- *Act. 9.*
tiſſimos reddi, ita vt eam quam perſequebantur fidem, etiã
effuſione ſui ſanguinis propagarent? Iſta ſunt opera Dei
quæ ſe quotidie vna cum patre operari filius proteſtatur, di-
cens: Pater meus vſq. modo operatur, & ego operor. De *Ioan. 5.*
iſtis operibus beatus Dauid in ſpiritu canens: Benedictus, *Pſal. 71.*
inquit, Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia magna ſo-
lus. De iſtis & Amos propheta: Qui facit, inquit, omnia, & *Amos. 5.*
conuertit ea, & tranſmutat in matutinum vmbram mortis. *ſec. LXX.*
Hæc nempe eſt mutatio dexteræ excelſi. De hac ſalutari *Pſal. 76.*
operatione Dei orat Propheta Dominum, dicens: Confir- *Pſal. 67.*
ma Deus hoc quod operatus es in nobis. Et vt prætermit-
tam illas ſecretas atq. abſconditas diſpenſationes Dei,
quas intra ſe peculiariter exerceri mens ſanctorum omniũ
momentis ſingulis intuetur, illam cæleſtem infuſionem læ-
titiæ ſpiritalis, qua deiectus animus inſperati gaudij alacri-
tate ſuſtollitur, illoſq; ignitos cordis exceſſus, & tam inef- *al. ignotos*
fabilia quàm inaudita ſolatia gaudiorum, quibus nonnun-
quam ignauiſſimo ſtupore torpentes, ad orationem feruen-
tiſſimam velut de ſomno profundiſſimo ſuſcitamur. Hoc,
inquam, eſt gaudium de quo beatus Apoſtolus: Quod ocu- *1. Cor. 2.*
lus, inquit, non vidit, nec auris audiuit, nec in cor homi-
nis aſcendit; eius ſcilicet, qui terrenis vitiis hebetatus ad-
huc homo eſt, & humanis inhæret affectibus, nihilque de
illis Dei muneribus intuetur. Deniq. idem Apoſtolus tam
de ſe quàm de ſui ſimilibus qui iam de humana conuer-
ſatione diſceſſerant, ſubiicit, dicens: Nobis autem reuela- *Ibid.*
uit Deus per ſpiritum ſuum.

Quod ſoli qui experiuntur agnoſcunt dulcedinem caſtitatis. Cap. XIII.

IN his igitur omnibus quantum mens ad ſubtiliorẽ pro-
fecerit puritatem, tanto ſublimius intuebitur Deum, &
admirationis intra ſemetipſam potius capiet incrementa,
quàm loquendi facultatem aut ſermonem narrationis in-
ueniet. Vt enim vim lætitiæ huius inexpertus mente perci-
pere, ita explicare ſermone nõ valebit expertus; tanquam

ſi quis

ſi quis dulcedinem mellis ei qui numquam quidquam dulce guſtauerit velit ſermonibus enarrare, profectò nec ille ſaporis ſuauitatem quam numquam ore percepit, auribus capiet, nec ille dulcedinem quam guſtus voluptate cognouit, verbis poterit indicare, ſed propria tantum agnitione ſuauitatis illectus, neceſſe eſt, vt experti ſaporis iucunditatem intra ſemetipſum ſolummodo tacitus admiretur. Ita igitur quiſquis in hunc quem prædiximus virtutum ſtatũ meruerit peruenire, hæc omnia quæ in ſuis peculiari gratia Dominus operatus, tacita mente perluſtrans, horumq. omnium attonita conſideratione flammatus, cum intimo cordis exclamabit affectu: Mira opera tua, & anima mea nouit nimis. Iſtud ergo eſt mirabile opus Dei, hominem carneum, carnales affectus in carne poſitum reſpuiſſe, & in tanta rerum atq. incurſuum varietate vnum tenere animi ſtatum, atq. immobilem in omni accidentium permutatione durare. Qua virtute fundatus ſenex quidam, cum apud Alexandriam turbis infidelium circumfuſus, non ſolum maledictis, verumetiam grauiſſimis impellentium vrgeretur iniuriis, eiq. a ſubſannantibus diceretur: Quid miraculi Chriſtus veſter quẽ colitis fecit? Ille inquit: Vt his ac maioribus, ſi intuleretis, nõ mouear nec offendar iniuriis.

Pſal. 138.

Interrogatio de continentiæ qualitate & temporis modo, in quo caſtitas perfici poßit. GERMANVS. *Cap.* XIV.

QVoniam nos admiratio non humanæ huius neq. terrenæ, ſed plane cæleſtis atq. angelicæ caſtitatis, ita ſubito ſtupore confudit, vt terrorem magis deſperationis incuteret, quàm ad expetendam ſe noſtros animos prouocaret; quæſumus, vt nos de obſeruantiæ qualitate, ac tẽporis modo, quo acquiri vel perfici valeat, doctrina pleniſſimæ diſputationis inſtituas, quatenus & conſummari eam poſſe credamus, & ad expetendam deinceps ſpatio conſtituti temporis animemur. Incomprehenſibilem namq. eam in carne hac poſitis quodammodo iudicamus, niſi nobis ordo quidam, ac via qua ad illam valeat perueniri, certa ratione pandatur.

Reſponſio, intra quod tempus poßibilitas caſtitatis poßit agnoſci. CHAEREMON. *Cap.* XV.

TEmerarium ſatis eſt ſuper conſummatione huius de qua loquimnr caſtitatis, in tanta præſertim vel voluntatum diuerſitate, vel virium, certam temporis definire men-

menſuram, quæ non facile etiam in iſtis materialibus artibus, ac viſibilibus diſciplinis decerni poteſt; ſecundũ intentionem namq. animi, atq. ingenij qualitatem, neceſſe eſt eas ab vnoquoq. vel celerius vel tardius apprehendi; rationem tamen obſeruantiæ & temporis modum intra quẽ eius poſſibilitas agnoſcatur, conſtantiſſime poſſumus præfinire. Quiſquis igitur extractus a cunctis otioſis confabulationibus, & mortificatus ab omni ira ac ſolicitudine curaq. mundana, duobus tantum paxamaciis fuerit quotidiana refectione contentus, & aquæ ſatietate ſubtracta, quietem ſomni trium, ſiue (vt alij ſtatuerunt) quattuor horarũ ſpatio terminarit, nec tamen laborum aut continentiæ huius merito, ſed miſeratione Domini eam ſe crediderit adepturum (quia ſine hac fide vana eſt omnis humani laboris intentio) non amplius quàm ſex menſibus perfectionem iſtius impoſſibilem ſibi non eſſe cognoſcet. Euidens tamẽ eſt iam proximæ puritatis indicium, incipere eam de proprij laboris induſtria non ſperare. Si enim vim verſiculi illius vnuſquiſque in veritate conceperit: Niſi Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam; ſequitur, vt nec de puritatis ſuæ meritis extollatur, intelligens eam ſe non ſua diligentia, ſed Domini miſericordia conſecutum; nec contra alios immiti rigore moueatur, ſciens humanam nihil eſſe virtutem, ſi eam virtus diuina non iuuerit. Pſal. 126.

De fine ac remedio caſtitatis. Cap. XVI.

PRoinde vnicuiq. noſtrũ aduerſus ſpiritum fornicationis totis viribus deſudanti, victoria ſingularis eſt, de merito conatus ſui remedium non ſperare; quæ fides licet facilis ac plana omnibus videatur, tamen tam difficile ab incipientibus quàm ipſius caſtitatis perfectio poſſidetur. Nam cum eis vel particula puritatis arriſerit, continuo in cõſcientiæ ſuæ ſecretis elatione quadam ſubtiliter illabente ſibimet blandiuntur, credenteſq. eã ſe diligentiæ ſuæ ſtudio conſecutos, neceſſe eſt vt ſuperno illo præſidio paululum denudati, tamdiu illis quas diuina virtus extinxerat paſſionibus opprimantur, quamdiu experientia docẽte cognoſcant ſe viribus atq. induſtria ſua puritatis bonum obtinere non poſſe. Et vt diſputationem noſtram de fine pleniſſimæ caſtitatis longa lucubratione confectam breuiter concludamus, in vnum omnia quæ copioſe ſparſimq. digeſta

geſta ſunt colligentes, hæc eſt conſummatio caſtitatis, vt vigilantem monachum oblectatio libidinis nulla perſtringat, vt quieſcentem ſomniorum non fallat illuſio; ſed cum dormienti tantum per ſopitæ mentis incuriam commotio carnis obrepſerit, quemadmodum ſine vlla titillatione voluptatis excitata eſt, ita etiam ſine vllo pruritu corporis conquieſcat. Hæc de caſtitatis fine, quantum potuimus, nō verbis, ſed experientia magiſtrante digeſſimus. Quæ licet a deſidioſis ac negligentibus arbitrer impoſſibilia forſitan iudicanda, certus tamen ſum a ſtudioſis ac ſpiritalibus viris agnoſcenda pariter ac probanda. Tantum namq. inter hominem diſtat & hominem, quantum & illa ad quæ animi eorum tendit intentio ab inuicem diſparantur, id eſt, vel cælum ab inferno, vel Chriſtus a Belial, ſecundum ſententiam Domini Saluatoris: Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, & vbi ego ſum, illic & miniſter meus erit; & iterum: Vbi eſt theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Hucuſq. beatus Chæremon de caſtitatis perfectione diſſeruit, admirabilemq. doctrinam ſublimiſſimæ puritatis tali ſermone concluſit, ſuadens ſtupentibus atq. anxiis nobis, vt quia iam noctis pars maior effluxerat, tradita quieti paulum membra naturali ſoporis cibo minime fraudaremus, ne languens torpore corporis ſui etiam mens vigorem ſanctæ intentionis amitteret.

Ioan. 12. *Matth. 6.*

COLLATIONIS SECVNDAE abbatis Chæremonis de Caſtitate, Finis.

COLLATIO XIII. QVAE EST TERTIA ABBATIS CHAEREMONIS DE PROTECTIONE DEI.

CAPVT PRIMVM.

CVM ad ſynaxim matutinam, percepto paululum ſopore, remeantem ſenem operiremur, ingenti abbas Germanus ſcrupulo mouebatur; quòd in præterita diſputatione, cuius virtus ſummum deſiderium incognitæ nobis caſtitatis infuderat, vnius adiectione ſententiæ beatus ſenex meritū humanæ caſſaſſet induſtriæ; adſtruens hominem quamuis ſummis ad bonam frugem viribus enitatur, tamen boni compotem eſſe non poſſe; niſi id diuini tantum muneris largitate, non operis ſui ſtudio percepiſſet. Hanc igitur quæſtionem attonite voluentibus nobis, progreſſus cellula beatus Chæremon, cum quiddam nos inuicem muſſitare ſenſiſſet, ſolito breuius orationum atq; pſalmorum ſolemnitate tranſcurſa, quid moueret inquirit.

Contra hanc collationem ſcripſit librū Proſper Aquitanicus.

Interrogatio quare non merita virtutum laborantis induſtriæ deputentur. Cap. II.

TVnc Germanus: Quantum excellentiſſimæ, inquit, ſublimitate virtutis quæ nocturna diſputatione patefacta eſt, penè (vt ita dixerim) a fide noſtræ poſſibilitatis excludimur, tātum nobis (pace tui dictum ſit) videtur abſurdum, ſi laborum ſtipēdium, id eſt, perfectio caſtitatis quæ inſtantia proprij ſudoris acquiritur, non ſpecialiter laborantis deputetur induſtriæ. Ineptū eſt enim, vt ſi verbi gratia, agricolā erga culturā terræ irremiſſum ſtudium viderimus impēdere, nō illius efficaciæ adſcribamus & fructū.

Reſponſio, quod ſine adiutorio Dei non ſolum perfectio caſtitatis, ſed omnino nihil boni perfici poſſit. CHAEREMON. Cap. III.

HOc ipſo quod propoſuiſtis exemplo, euidētius approbatur nihil poſſe proficere ſine adiutorio Dei laborantis

rantis induſtriam. Nec enim agricola cum omnes conatus ſuos in excolendis expenderit terris, confeſtim etiam prouentum ſegetum & vbertatem frugum ſuæ poterit induſtriæ deputare, quam irritam eſſe frequenter expertus eſt, niſi eam & oportunitas pluuiarum, & hiemis tranquilla ſerenitas ſubſequatur; ita vt adultos iam fructus ac perfecta maturitate ſolidatos, de manu quodammodo tenentiũ viderimus plerumq. præreptos, nihilq. laborantibus illam iugem ſudoris inſtantiam contuliſſe, quia non fuit Domini opitulatione directa. Sicut igitur inertibus agricolis, qui ſua frequenti vomere arua non ſubigunt, hanc vbertatem ſegetum pietas diuina non confert, ita laborantibus pernox ſolicitudo non proderit, niſi miſericordia Domini fuerit proſperata. In quo tamen humana ſuperbia nullatenus ſe gratiæ Dei vel exæquare vel admiſcere contendat, participemq. ſe in muneribus Dei per hoc conetur inſerere, vt laborem ſuum auctorem eſſe diuinæ exiſtimet largitatis, ac prouentum copioſiſſimarum frugum induſtriæ ſuæ meritis reſpondiſſe glorietur. Conſideret namq. ac veridica examinatione perpendat, quòd ne ipſos quidem conatus, quos pro deſiderio opulentiæ intentus exercuit, ſuis viribus impendere potuiſſet, niſi eum ad exercendum omne opus ruris, protectio Domini ac miſericordia roboraſſet; & inefficax eius voluntas fuiſſet ac virtus, niſi etiam peragendi copiam, quæ nonnumquam vel ſiccitatis vel imbriũ nimietate fraudatur, diuina clementia præſtitiſſet. Nam cũ & † bonũ virtutis, & ſanitas corporis, & omnium effectus operum actuumq. proſperitas à Domino fuerit condonata, orãdum eſt ne fiat ei ſicut ſcriptum eſt: Cælum æreum, & terra ferrea: Et ne reſiduum locuſtæ comedat bruchus, & reſiduum bruchi eruca deuoret, & reſiduum erucæ rubigo conſumat. Nec in hoc tantum eget diuinitatis auxilio agricolæ laborantis induſtria, niſi etiam inſperatos caſus auertat, quibus etiam ſi deſiderata fructuum fœcunditate ager fuerit opimatus, non ſolum ſpei ſuæ vana expectatione fruſtrabitur, verumetiam perceptarum & recõditarum iam vel in area vel in horreo frugum vbertate fraudabitur. Quibus manifeſte colligitur, non ſolum actuum, verumetiam cogitationum bonarum ex Deo eſſe principiũ, qui nobis & initia ſanctæ voluntatis inſpirat, & virtutem atq. oportunitatem eorum quæ recte cupimus tribuit per- agen-

† al. boum virtus

Deut. 28.

Ioel. 1.

agendi. Omne enim datum bonum, & omne donum perfe- *Iacob.1.*
ctum deſurſum eſt, deſcẽdens a patre luminum: qui & in-
cipit quæ bona ſunt, & exequitur, & conſummat in nobis,
dicente Apoſtolo: Qui autem dat ſemen ſeminanti, & pa- *2.Cor.9.*
nem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen
veſtrum, & creſcere faciet fructus iuſtitiæ veſtræ. Noſtrum
vero eſt, vt quotidie attrahentem nos gratiam Dei humi-
liter ſubſequamur, † vel certe] dura ceruice & incircumci- *Apud Proſpe-*
ſis, vt ſcriptum eſt, auribus eidem reſiſtentes, per Hiere- *rum eſt, ne*
miam mereamur audire: Numquid qui cadit non reſurget? *Act.7.*
Aut qui auerſus eſt non reuertetur? Quare ergo auerſus eſt *Hiere.8.*
populus iſte in Hieruſalem auerſione contentioſa? Indura- *Hiere.5.*
uerunt facies ſuas, noluerunt reuerti.

Obiectio quemadmodum gentiles abſq. gratia Dei caſtimoniam
GERMANVS. *habuiſſe dicantur.* Cap. IV.

HVic ſenſui cuius pietas abrupte a nobis improbari nõ poteſt, illud videtur obſiſtere, quod ad deſtructionem liberi tendit arbitrij. Nam cum multos gentilium qui vtique diuini adiutorij gratiam non merentur, nõ ſolum frugalitatis atq; patientiæ, ſed (quod magis mirum eſt) etiam caſtitatis videamus fulgere virtutibus, quomodo captiuato liberæ voluntatis arbitrio, Dei munere collatæ illis credendæ ſunt; cum vtiq. mundanæ ſapientiæ ſectatores, non ſolum Dei gratiam, ſed ipſum etiam verum Deum penitus ignorantes, quantum vel lectionis ſerie, vel quorundam traditione cognouimus, ſummã caſtimoniæ puritatem proprij laboris induſtria poſſediſſe dicantur?

Reſponſio de philoſophorum imaginaria caſtitate.
CHAEREMON. Cap. V.

GRatum mihi eſt quòd dum ſummo agnoſcendæ veritatis amore flammamini, quædam etiam inepta proponitis, quorum obiectione probatior, atque (vt ita dixerim) exploratior catholicæ fidei virtus appareat. Quis etenim ſapiens tam contrariis propoſitionibus vteretur, vt cæleſtem caſtimoniæ puritatem, quam heſterna die nec per Dei gratiam mortalium cuiquam aſſerebatis poſſe cõferri, nunc eandem etiam a gentilibus crederetis virtute propria fuiſſe poſſeſſam? Sed quia hæc explorandæ procul dubio (vt dictũ eſt) ſtudio veritatis opponitis, quid de his teneamus aduertite. Primũ philoſophos nequaquã credendum eſt talem animi caſtitatẽ, qualis a nobis exigitur affe-

cutos, quibus iniungitur, vt non ſolùm fornicatiõ, ſed ne immunditia quidem nominetur in nobis. Habuerunt autẽ illi quandã † μερικὴν, hoc eſt, portiunculã caſtitatis, id eſt, abſtinentiam carnis, vt tantum a coitu libidinem coercerent; hanc autem internam mentis ac perpetuam corporis puritatem, non dicã opere aſſequi, ſed nec cogitatione potuerunt. Denique famoſiſſimus ille philoſophorum Socrates, hoc (vt ipſi concelebrant) de ſe non erubuit profiteri. Nam cum intuens eum quidam phyſiognomon dixiſſet: ὄμματα παιδεραστοῦ, id eſt, oculi corruptoris puerorum; & irruentes in eum diſcipuli eius, vlciſci illatum magiſtro vellent conuicium, indignationem eorum hac dicitur compreſſiſſe ſententia; παύσασθε ἑταῖροι, εἰμὶ γάρ, ἐπέχω δέ, hoc eſt, quieſcite o ſodales; etenim ſum, ſed contineo. Apertiſſime igitur non ſolum aſſertione noſtra, ſed etiam ipſorum profeſſione monſtratur, conſummationem tantummodo impudicitiæ, id eſt, commixtionis turpitudinem, violenta ab illis neceſſitate compreſſam; non tamen deſiderium de cordibus eorum & oblectationem illius paſſionis excluſam. Cum quo autem horrore proferenda eſt illa ſententia Diogenis? Factum enim quod philoſophos mundi huius velut quiddam memorabile proferre nõ puduit, neque dici a nobis, neq. audiri ſine verecundia poteſt. Nã cuidã in adulterij crimine puniendo (vt ferunt) ait: τὸ δωρεὰν πωλούμενον θανάτῳ μὴ ἀγόραζε, id eſt, quod gratis venditur morte non emas. Conſtat ergo illos veræ caſtitatis quæ a nobis expetitur, nec agnouiſſe virtutem. Et ideo ſatis certum eſt circumciſionem noſtram quæ in ſpiritu eſt, non poſſe niſi Dei tantũ munere poſſideri, & his ineſſe ſolummodo, qui Deo tota ſpiritus contritione deſeruiunt.

Ephes. 5.

† al. μερίδα

Quod ſine gratia Dei nullos induſtrios conatus exequi valeamus. Cap. VI.

ET idcirco licet in multis, immo in omnibus poſſit oſtẽdi, ſemper auxilio Dei homines indigere, nec aliquid humanam fragilitatem quod ad ſalutem pertinet, per ſe ſolam, id eſt, ſine adiutorio Dei poſſe perficere, in nullo tamen euidentius quàm in acquiſitione atque cuſtodia caſtitatis oſtenditur. Vt enim tantiſper de integritatis difficultate diſputatio differatur, de inſtrumentis eius breuiter interim diſputemus. Quis quæſo præualeat, quamuis feruens ſpiritu, vel ſqualorem ſolitudinis, vel ſicci panis

non dicam quotidianam eſuriem, ſed ipſam ſaturitatẽ nul la hominum laude ſuffultus, ſuis viribus ſuſtinere? Quis aquæ perpetuam ſitim ſine conſolatione Domini tolerare? illoq. dulci ac delectabili matutino ſopore humanos fraudare oculos, & intra terminos horarum quatuor omnem refectionem quietis iugi lege concludere? Quis indeſinentem lectionis inſtantiam, quis operis irremiſſam ſedulitatem, nullum præſentis lucri commodum captans, abſque Dei gratia explere ſufficiat? Quæ omnia ſicut deſiderari a nobis iugiter abſq. diuina inſpiratione non poſſunt, ita ne perfici quidem ſine auxilio eius vllatenus queũt. Et vt hæc eadem non ſolum probata † nobis experientiæ diſciplina, al. vobis ſed etiam certis indiciis & argumentis manifeſtiora reddamus, nonne in multis quæ vtiliter optamus implere, cũ deſiderij plenus ardor ac voluntas perfecta non deſit, interpellans quæcumq. fragilitas caſſat vota concepta, nec propoſito noſtro aſſiſtit effectus, niſi virtus perficiendi Domini fuerit miſeratione donata, ita vt cum ſit innumera multitudo illorum qui fideliter virtutum ſtudiis deſiderẽt inhærere, ſummam tamen eorum qui hæc perficere vel tolerare præualeant inuenias raritatem; vt prætermittã quòd ne tunc quidem, cum omnino nulla nos arcet infirmitas, facultas vniuerſa quæ volumus peragendi noſtræ ſubiacet poteſtati? Nã neq. remotionis ſilẽtium, nec diſtrictionẽ ieiuniorum, nec lectionis inſtantiam, illo etiam quo poſſumus tempore pro noſtro retentamus arbitrio, ſed quibuſdã occurrentibus cauſis, etiam inuitiſſimi frequenter retrahimur a ſalutaribus inſtitutis, ita vt vel loci vel temporis copiam in quo hoc exercere poſſimus, neceſſe ſit nos a Domino deprecari, nec ſufficere nobis id quod poſſumus certum eſſe, niſi etiam oportunitas peragendi ea quæ nobis vtique poſſibilia ſunt a Domino tribuatur, de quibus & Apoſtolus: Quoniam voluimus, inquit, venire ad vos & ſemel & iterum, & impediuit nos ſatanas; ita vt nonnumquam nos etiam vtiliter ab iſtis ſpiritalibus ſentiamus ſtudiis auocari, vt dum nolentibus nobis interrumpitur noſtri curſus intentio, & infirmitati carnis aliquid relaxamus, etiam inuiti ad ſalutarem perſeuerantiam referuemur. De qua diſpenſatione Dei, ſimile aliquid beatus Apoſtolus: Propter quod, inquit, ter Dominum rogaui vt diſcederet a me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nã virtus

1. Theſſ. 2.

1. Cor. 12.

Rom. 8. in infirmitate perficitur. & iterum: Quid enim oremus ſecundum quod oportet neſcimus.

De principali propoſito Dei & prouidentia quotidiana, Cap. VII.

PRopoſitum namq. Dei, quo non ob hoc hominem fecerat vt periret, ſed vt in perpetuũ viueret, manet immobile. Cuius benignitas cum bonæ volũtatis in nobis quantulamcumq. ſcintillam emicuiſſe perſpexerit, vel quã ipſe tamquam de dura ſilice noſtri cordis excuſſerit, confouet eam & exſuſcitat, ſuaq. inſpiratione confortat, volens omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis veni-
1. Tim. 2.
Matth. 18. re. Quia non eſt, inquit, voluntas ante patrem veſtrum qui
2. Reg. 14. in cælis eſt, vt pereat vnus ex puſillis iſtis. & iterum: Nec vult, inquit, Deus perire animam, ſed retractat, cogitans ne penitus pereat qui abiectus eſt. Verax namq. eſt & non
Ezech. 33. mentitur, cum obteſtatione definiens: Viuo ego, dicit Dominus Deus; quia nolo mortem impij, ſed vt conuertatur a via ſua & viuat. Qui enim vt pereat vnus ex puſillis non habet voluntatem, quomodo ſine ingenti ſacrilegio putandus eſt, non vniuerſaliter omnes, ſed quoſdam ſaluos fieri velle pro omnibus? Ergo quicumq. pereunt, contra illius pereunt voluntatem, ita eo contra vnumquemque eorum quotidie proclamante: Conuertimini a viis veſtris peſſi-
Ibid.
Matth. 23. mis; & quare moriemini domus Iſrael? & iterum: Quoties volui congregare filios tuos ſicut gallina congregat pul-
Hiere. 8. los ſuos ſub alas ſuas, & noluiſti? &: Quare, inquit, auerſus eſt populus iſte in Hieruſalem auerſione contentioſa?
Hiere. 5. Indurauerunt facies ſuas, noluerunt reuerti. Præſto eſt er-
1. Tim. 2. go quotidie Chriſti gratia, quæ dum vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, cunctos abſ-
Matth. 11. que vlla exceptione conuocat, dicens: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiã vos. Si autẽ non omnes vniuerſaliter, ſed quoſdam aduocat, ſequitur vt nec omnes ſint onerati vel originali vel actuali peccato, nec vera ſit illa ſententia: Omnes enim peccauerunt, & egẽt
Rom. 3.
Rom. 5. gloria Dei; nec per omnes homines mors pertranſiſſe credatur. Et in tantum omnes qui pereunt, contra Dei pereunt voluntatem, vt nec ipſam mortem Deus feciſſe dicatur, ita
Sap. 1. ſcriptura teſtante: Quia Deus mortem non fecit, nec gaudet in perditione viuorũ. Et inde eſt quod plerumq. dum pro bonis contraria poſtulamus, vel tardius vel nequaquã noſtra exauditur oratio; & rurſus, ea quæ credimus eſſe

con-

contraria, vtiliter, vt benigniſſimus medicus, etiã inuitiſſimis Dominus inferre dignatur, ac nonnunquã pernicioſas diſpoſitiones noſtras letaleſq. conatus, a deteſtabili effectu retardat ac reuocat, & properantes ad mortem, retrahit ad ſalutem, & de inferni faucibus extrahit ignorantes.

De gratia Dei & arbitrij libertate. Cap. VIII.

QVam curam ac prouidentiam circa nos ſuam, ſub figura meretricis Hieruſalem & pernicioſa ad idolorũ cultum alacritate tendentis, per Oſee prophetam ſermo diuinus eleganter expreſſit. Dicente namq. ea: Vadam poſt amatores meos, qui dant panes mihi & aquas meas, lanã meam & linum meum, oleum meum & potum meum; reſpondet, ſaluti eius non volun:ati conſulens diuina dignatio: Ecce ego ſepiam viam eius ſpinis, & ſepiam eam maceria, & ſemitas ſuas non inueniet, & ſequetur amatores ſuos, & non apprehendet eos, & quæret eos, nec inueniet illos, & dicet: Reuertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. Ac rurſus contumacias noſtras atq. conteptus, quibus eũ ad ſalutares inuitantem recurſus rebelli ſpiritu dedignamur, tali comparatione deſcribit: Et dixi, inquit, Patrẽ vocabis me, & poſt me ingredi nõ ceſſabis. Sed quomodo ſi contẽnat mulier amatorem ſuum, ſic cõtẽpſit me domus Iſrael, ait Dominus. Satis congrue, quoniã Hieruſalẽ adulteræ comparauerat a ſuo coniuge diſcedenti, amorẽ quoq. ac perſeuerantiã benignitatis ſuæ viro qui feminam deperit cõparuit. Pietas enim ac dilectio Dei, quam circa humanum genus ſemper impendit, eo quòd nullis ita vincatur iniuriis, vt a cura noſtræ ſalutis abſcedat, & quodammodo ſuperata iniquitatibus noſtris a principali ſuo propoſito reuocetur, magis proprie exprimi alia comparatione non potuit, quàm exẽplo viri ardentiſſimo amore feminam diligentis, qui quanto magis negligi ſe ac deſpici ab ea ſenſerit, tanto vehemẽtiori circa eã zeli ardore flammatur. Adeſt igitur inſeparabiliter nobis ſemper diuina protectio; tantaq. eſt erga creaturam ſuam pietas creatoris, vt non ſolum comitetur eam, ſed etiam præcedat iugiter prouidentia. Quam expertus Propheta apertiſſime confitetur, dicens: Deus meus, miſericordia eius præueniet me. Qui cũ in nobis ortum quendam bonæ voluntatis inſpexerit, illuminat eam confeſtim atque confortat & incitat ad ſalutem; incrementum

Oſee. 2.
Ibid.
Hiere. 3.
Pſal. 58.

tribuens ei, quam vel ipſe plantauit, vel noſtro conatu vi-
Eſai. 65. derit emerſiſſe: Nam antequam clament, inquit, ego exau-
Eſai. 30. diam, adhuc loquẽtibus eis ego audiam. Et iterum: Ad vo-
cem clamoris tui ſtatim vt audierit reſpondebit tibi. Et nõ
ſolum deſideria ſancta benignus inſpirat, ſed etiam occa-
ſiones præſtruit vitæ, & oportunitatem boni effectus, ac ſa-
lutaris viæ directionem demonſtrat errantibus.

De virtute bonæ voluntatis noſtræ & gratia Dei. Cap. IX.

VNde non facile humana ratione diſcernitur, quemad-
Math. 7. modum Dominus petentibus tribuat, à quærentibus
Rom. 10. inueniatur, aperiatq. pulſantibus: & rurſus inueniatur à nõ
ex Eſai. 65. quærentibus ſe, palam appareat inter illos qui eum non
interrogabant, tota die expandat manus ſuas ad populum
non credentem ſibi & contradicentem; reſiſtentes ac lon-
ge poſitos vocet, inuitos attrahat ad ſalutem; peccare cu-
pientibus explẽdæ copiam ſubtrahat voluntatis, ad nequi-
tiam properantibus benignus obſiſtat. Cui autem facile pa-
teat, quomodo ſalutis ſumma noſtro tribuatur arbitrio, de
Eſai. 1. quo dicitur: Si volueritis & audieritis me, quæ bona ſunt
Rom. 9. terræ manducabitis: & quomodo non volentis neq. currẽ-
Rom. 2. tis, ſed miſerentis ſit Dei? Quid etiam ſit illud; quòd Deus
Philip. 2. reddet vnicuiq. ſecundum opera eius. &: Deus eſt qui ope-
ratur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate; &
Epheſ. 2. hoc non ex vobis, ſed Dei donum eſt, non ex operibus, vt
Iacob. 4. ne quis glorietur? Quid ſit etiam illud quod dicitur: Appro-
pinquate Deo, & appropinquabit vobis. & quod alibi di-
Ioan. 6. cit: Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me attraxerit
Prou. 4. eũ? Quid ſit quod dicitur: Rectos curſus fac pedibus tuis,
ſec. LXX. & vias tuas dirige: & quid ſit quod orantes dicimus: Diri-
Pſal. 5. ge in conſpectu tuo viam meam. &: Perfice greſſus meos
Pſal. 16. in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea? Quid etiã
Ezech. 18. ſit quod iterum commonemur: Facite vobis cor nouum &
Ezech. 11. ſpiritum nouum. & quid ſit illud quod repromittitur: Da-
bo eis cor nouum, & ſpiritum nouum tribuam in viſceri-
bus eorum; & auferam cor lapideum de carne eorum, &
dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent, &
iudicia mea cuſtodiãt? Quid ſit quod præcepit Dominus,
Hiere. 4. dicens: Laua à malitia cor tuum Hieruſalem, vt ſalua fias:
& quid ſit quod id ipſum propheta à Domino poſtulat, di-
Pſal. 50. cens: Cor mundum creã in me Deus. & iterum: Lauabis
Ibid. me, & ſuper niuem dealbabor? Quid ſit quod ad nos dici-
tur:

tur: Illuminate vobis lumen ſcientiæ. & quid ſit quod de *Oſee. 10.*
Deo dicitur: Qui docet hominem ſcientiam. &: Dominus *ſec. LXX.*
illuminat cæcos. vel certe quod orãtes dicimus cum Pro- *Pſal. 93.*
pheta: Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in *Pſal. 145.*
mortem: niſi quòd in his omnibus & gratia Dei, & liber- *Pſal. 12.*
tas noſtri declaratur arbitrij? & quia etiam ſuis interdum
motibus homo ad virtutum appetitus poſſit extendi, ſem-
per vero a Domino indigeat adiuuari? Nec enim cum vo-
luerit quis ſanitate perfruitur; aut de ægritudinis morbo
pro arbitrij ſui deſiderio liberatur. Quid autem prodeſt ſa-
nitatis gratiam concupiſſe, niſi Dominus qui vitæ ipſius
vſum tribuit, etiam vigorem incolumitatis impartiat? Vt
autem euidentius clareat, etiam per naturæ bonum quod
beneficio creatoris indultum eſt, nonnunquam bonarum
voluntatum prodire principia, quæ tamen niſi a Domino
dirigantur, ad conſummationem virtutum peruenire non
poſſint, Apoſtolus teſtis eſt dicẽs: Velle adiacet mihi, per- *Rom. 7.*
ficere autem bonum non inuenio.

De liberi arbitrij infirmitate. Cap. X.

NAm libertatem ſcriptura diuina noſtri confirmat arbi-
trij, dicens: Omni cuſtodia ſerua cor tuum. Sed infir- *Prou. 4.*
mitatem eius manifeſtat Apoſtolus, dicens: Dominus cu- *Philip. 4.*
ſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras, in Chriſto Ie-
ſu. Virtutem liberi arbitrij Dauid enuntiat, dicens: Inclina- *Pſal. 118.*
ui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas. Sed infirmi-
tatem eius idem orans ſimiliter docet: Inclina, inquiens, *Ibid.*
cor meũ in teſtimonia tua, & non in auaritiam. Salomon
quoque ait: Inclinet corda noſtra ad ſe, vt ambulemus in *3. Reg. 8.*
vniuerſis viis eius, & cuſtodiamus mandata eius, & ceri-
monias eius, & iudicia. Poteſtatem deſignat arbitrij noſtri
pſalmographus, dicens: Cohibe linguam tuam a malo, & *Pſal. 33.*
labia tua ne loquantur dolum. Infirmitatẽ eius noſtra pro-
teſtatur oratio, dicentibus nobis: Pone Domine cuſtodiam *Pſal. 140.*
ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis. Arbitrij no-
ſtri facultas a Domino declaratur, cum dicitur: Solue vin- *Eſai. 52.*
cula colli tui captiua filia Sion. Fragilitatem eius Prophe-
ta decantat, dicens: Dominus ſoluit compeditos. &: Diru- *Pſal. 145.*
piſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Audiui- *Pſal. 115.*
mus in Euangelio Dominum conuocantem vt ad eum per
liberum properemus arbitrium: Venite ad me omnes qui *Matth. 11.*
laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Sed infirmi-

Ioan. 6. tatem eius idem Dominus proteſtatur, dicens: Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me attraxerit eum.
1. Cor. 9. Apoſtolus liberum arbitrium noſtrum incitat, dicens: Sic currite, vt comprehendatis. Sed infirmitatem eius Ioannes
Ioan. 3. Baptiſta teſtatur, cum ait: Non poteſt homo accipere quidquam, niſi fuerit ei datum de cælo. Iubemur animas noſtras ſollicite cuſtodire, propheta dicente: Cuſtodite animas veſtras. Sed eodem ſpiritu alius proclamat propheta:
Hiere. 17.
Pſal. 126. Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, in vanū vigilauit qui cuſtodit eam. Apoſtolus Philippenſibus ſcribens, vt liberum eorum deſignet arbitrium: Cum metu & tremore, inquit, veſtram ſalutem operamini. Sed vt infirmitatem eius
Philip. 2.
Ibid. oſtendat, adiungit: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.

Vtrum bonam voluntatem noſtram ſequatur an præcedat gratia Dei. Cap. XI.

ET ita ſunt hæc quodammodo indiſcrete permixta atque confuſa, vt quid ex quo pendeat, inter multos magna quæſtione voluatur. Id eſt, vtrum quia initium bonæ voluntatis præbuerimus, miſereatur noſtri Deus; an quia Deus miſeretur, conſequamur bonæ voluntatis initium. Multi
al. quærētes, enim ſingula hæc credentes, ac iuſto amplius aſſerentes, varijs ſibique contrarijs ſunt erroribus inuoluti. Si enim dixerimus noſtrū eſſe bonæ voluntatis principium, quid fuit in perſecutore Paulo, quid in publicano Matthæo, quorum
Act. 9. vnus cruori ac ſupplicijs innocētum, alius violentijs ac ra-
Matth. 9. pinis publicis incubans attrahitur ad ſalutem? Sin vero gratia Dei ſemper inſpirari bonæ voluntatis principia dixeri-
Luc. 19. mus, quid de Zacchæi fide, quid de illius in cruce latronis
Luc. 23. pietate dicemus, qui deſiderio ſuo vim quandam regnis cæleſtibus inferentes, ſpecialia vocationis monita præuenerunt? Conſummationem vero virtutum & executionem mandatorum Dei, ſi noſtro deputauerimus arbitrio, quo-
Pſal. 67. modo oramus: Confirma Deus hoc quod operatus es in no-
Pſal. 89. bis. &: Opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos? Sci-
Num. 22. mus ad maledicendum Iſraeli Balaam fuiſſe conductum, ſed videmus maledicere cupienti non fuiſſe permiſſum.
Gen. 26. Cuſtoditur Abimelech, ne Rebeccam tangens peccet in
Gen. 37. Deum. Ioſeph fratrum liuore diſtrahitur, vt deſcenſio filiorum Iſrael in Aegyptio fieret, & illis de germani nece tractantibus, futuræ famis remedia pararētur. Quod idem Io-

ſeph

ſeph a fratribus agnitus manifeſtat, dicens: Nolite pauere, *Gen. 45.*
nec durum vobis videatur, quòd vendidiſtis me in his re-
gionibus: pro ſalute enim veſtra miſit me Dominus ante
vos. Et infra: Præmiſit enim me Deus, vt reſeruemini ſu- *Ibid.*
per terram, & eſcas ad viuendum habere poſſitis. Non ve-
ſtro conſilio, ſed Dei voluntate huc miſſus ſum, qui fecit
me quaſi patrem Pharaonis, & dominum totius domus
eius, & principem in omni terra Aegypti. Et cum poſt obi
tum patris formidãtibus fratribus ſuſpicionem timoris au-
ferret: Nolite, inquit, timere; numquid Dei poſſumus re- *Gen. 50.*
nuere voluntati? Vos cogitaſtis aduerſum me in malũ, ſed
Deus vertit illud in bonum, vt exaltaret me ſicut in præſen
tiarum cernitis, vt ſaluos faceret populos multos. Quod
etiam beatus Dauid œconomice tunc factum in pſalmo
centeſimoquarto ſimiliter declarauit, dicens: Et vocauit fa- *Pſal. 104.*
mem ſuper terram, & omne firmamẽtum panis contriuit.
Miſit ante eos virum, in ſeruum venũdatus eſt Ioſeph. Hæc
duo, id eſt, vel gratia Dei, vel liberum arbitrium, ſibi qui-
dem inuicem videntur aduerſa, ſed vtraq. concordãt, & v-
traq. nos pariter debere ſuſcipere pietatis ratione colligi-
mus, ne vnũ horum homini ſubtrahentes eccleſiaſticæ fi-
dei exceſſiſſe regulã videamur. Nã cũ viderit nos Deus ad
bonũ velle deflectere, occurrit, dirigit, ac confortat: Ad vo- *Eſai. 30.*
cẽ enim clamoris tui, ſtatim vt audierit, reſpõdebit tibi: Et
inuoca me, inquit, in die tribulationis tuæ, & eripiã te, & *Pſal. 49.*
glorificabis me. Et rurſus ſi nos nolle, vel intepuiſſe perſpe-
xerit, adhortationes ſalutiferas admouet cordibus noſtris,
quibus volũtas bona vel formetur vel reparetur in nobis.

Quod voluntas bona nec ſemper gratiæ nec ſemper ſit homini tribuenda. Cap. XII.

NEc enim talem Deus hominem feciſſe credendus eſt,
qui nec velit vmquam, nec poſſit bonum. Alioquin
nec liberum ei permiſit arbitrium, ſi ei tantummodo ma-
lum vt velit & poſſit, bonum vero a ſemetipſo nec velle
nec poſſe conceſſit. Et quomodo ſtabit illa Domini poſt
præuaricationem primi hominis lata ſententia: Ecce Adã *Gen. 3.*
factus eſt ſicut vnus ex nobis, ſciens bonum & malum?
Non enim talis ante fuiſſe putãdus eſt, qui boni eſſet pror-
ſus ignarus: alioquin velut quoddam irrationabile atq. in-
ſenſatum animal eum fatendum eſt fuiſſe formatum.
Quod ſatis abſurdum atque a catholica fide omnimodis

eſt

eſt alienum. Quinimmo ſecundũ ſapientiſſimi Salomonis
Eccls. 7. ſententiam: Fecit Deus hominem rectum, id eſt, vt tantũ-
ſec. LXX. modo boni ſcientia iugiter frueretur; ſed ipſi quæſierunt
Ibid. cogitationes multas; facti enim ſunt (vt dictum eſt) ſcien-
tes bonum & malum. Concepit ergo Adam poſt præua-
ricationem quam non habuerat ſcientiam mali, boni verò
quam acceperat non amiſit. Deniq. non amiſiſſe genus hu
manum poſt præuaricationẽ Adæ ſciẽtiam boni, etiã Apo
Rom. 2. ſtoli ſententia euidẽtiſſime declaratur, qua dicit: Cũ enim
gentes quæ legem nõ habẽt, naturaliter ea quæ legis ſunt
faciunt; hi legẽ non habẽtes, ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendũt
opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium redden
te illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitatio-
nibus accuſantibus, aut etiam defendentibũs, in die qua iu
dicabit Deus occulta hominum. Quo ſenſu etiam Domi-
nus per prophetam increpat Iudæorum non naturalem,
ſed voluntariam cæcitatem, quam ſibi ipſi contumaciter
Eſai. 42. inferebant: Surdi, inquit, audite, & cæci intuemini ad vi-
dendum. Quis ſurdus niſi ſeruus meus? & cæcus niſi ad
quem nuntios meos miſi? Et ne forte hanc eorũm cæcita-
tẽ aliquis naturæ nõ voluntati poſſit adſcribere, alibi ait:
Eſai. 43. Educ foras populum cæcum & oculos habentem, ſurdum
Hier. 5. & aures ei ſunt. Et iterum: Qui habentes, inquit, oculos
non videtis, & aures & non auditis. Dominus etiã in Euan
Matth. 13. gẽlio: Quia videntes, inquit, non vident, & audientes non
audiunt, neq. intelligunt. Et adimpletur in eis prophetia
Act. 28. Eſaiæ, dicentis: Auditu audietis & non intelligetis, & vi-
ex Eſai. 6. dentes videbitis & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor
populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos
concluſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiãt,
& corde intelligãt, & conuertantur, & ſanem illos. De-
niq. vt poſſibilitatem boni eis ineſſe ſignaret, increpans
Luc. 12. Phariſæos: Quid autem, inquit, etiam ex vobis ipſis non
iudicatis quod iuſtum eſt? Quod vtiq. eis non dixiſſet, niſi
eos iudicio naturali id quod æquum eſt ſciſſet poſſe diſcer
nere. Vnde cauendum eſt nobis, ne ita ad Deum omnia ſan
ctorum merita referamus, vt nihil niſi quod malum atq.
peruerſum eſt naturæ adſcribamus humanæ. In quo quidẽ
ſapientiſſimi Salomonis, immo Domini cuius hæc verba
ſunt, teſtimonio confutamur. Ita enim cum conſummata
3. Reg. 8. templi extructione oraret effatus eſt: Voluitq. Dauid pater

meus

meus ædificare domum nomini Domini Dei Iſrael; & ait Dominus ad Dauid patrem meum: Quòd cogitaſti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene feciſti hoc ipſum mente pertractans, verumtamen non tu ædificabis domum nomini meo. Hæc ergo cogitatio atq. iſte tractatus regis Dauid, vtrum ne bonus & ex Deo, an malus & ab homine fuiſſe dicendus eſt? Si enim bona & ex Deo fuit illa cogitatio, cur ab eo a quo inſpirata eſt, eidem negatur effectus? Si autem mala & ex homine fuit, cur laudatur a Domino? Reſtat ergo vt & bona & ex homine fuiſſe credatur. In quem modum etiam noſtras quotidie cogitationes poſſumus iudicare. Neq. enim aut ſoli Dauid bonum ex ſemetipſo cogitare conceſſum eſt, aut nobis ne quid boni vnquam ſapere aut cogitare poſſimus naturaliter denegatur. Dubitari ergo non poteſt ineſſe quidem omni animæ naturaliter virtutum ſemina beneficio creatoris inſerta, ſed niſi hæc opitulatione Dei fuerint excitata, ad incrementũ perfectionis peruenire non poterunt, quia ſecundum beatũ Apoſtolum, neq. qui plantat eſt aliquid, neq. qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Adiacere autem homini in quamlibet partem arbitrij libertatem etiam liber ille qui dicitur Paſtoris apertiſſime docet, in quo duo angeli vnicuiq. noſtrum adhærere dicuntur, id eſt, bonus ac malus, in hominis vero optione conſiſtere vt eligat quem ſequatur. Et idcirco manet in homine liberum ſemper arbitrium, quo gratiam Dei poſſit vel negligere, vel amare. Nõ enim præcepiſſet Apoſtolus, dicens: Cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini; niſi ſciſſet eam vel excoli a nobis poſſe vel negligi. Sed ne crederent ſe ad opus ſalutis diuino auxilio nõ egere, ſubiungit: Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate. Et idcirco Timotheum monens: Noli, inquit, negligere gratiam Dei quæ eſt in te. Et iterum: Ob quam cauſam moneo te, vt reſuſcites gratiã Dei quæ eſt in te. Inde eſt quòd etiam Corinthiis ſcribens hortatur & commonet, ne indignos ſe gratia Dei infructuoſis operibus exhiberent, dicẽs: Adiuuantes autem & obſecramus ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Quam ſine dubio quia in vacuũ receperat Simon, non profuit ei perceptio gratiæ ſalutaris. Nõ enim præceptis beati Petri maluit obedire dicentis: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua, & ora Deum ſi forte remittatur

1. Cor. 3. *Liber Paſtoris.* *Philip. 2.* *Ibid.* *1. Tim. 4.* *2. Tim. 1.* *2. Cor. 6.* *Act. 8.*

tatur tibi hæc cogitatio cordis tui; in felle enim amaritu-
dinis & obligatione iniquitatis video te eſſe. Præuenit er-
go hominis voluntatem miſericordia Domini, de qua di-
Pſal. 58. citur: Deus meus, miſericordia eius præueniet me. Et rur-
ſus Dominum remorantem atq. vtiliter quodammodo ſub
ſiſtentem, vt noſtrum experiatur arbitrium, voluntas præ-
Pſal. 87. uenit noſtra, cum dicitur: Et mane oratio mea præueniet
Pſal. 118. te. & iterũ: Præueni in maturitate & clamaui. &: Præuene-
Ibid. runt oculi mei ad te diluculo. Aduocat etiam nos & inui-
Rom. 10. tat cum dicit: Tota die expandi manus meas ad populum
ex Eſai. 65. non credentem mihi & contradicentem. Et inuitatur a no-
Pſal. 87. bis cum dicimus ei: Tota die expandi manus meas ad te.
Eſai. 30. Expectat nos cum dicitur per prophetam: Propterea expe-
ctat Dominus vt miſereatur noſtri. Et expectatur a nobis
Pſal. 39. cum dicimus: Expectans expectaui Dominum, &. in-
Pſal. 118. tendit me. &: Expectabam ſalutare tuum Domine. Con-
Oſee. 7. fortat nos cum dicit: Et ego erudiui & confortaui brachia
eorum, & in me cogitauerunt malitiam. Et vt noſmetipſos
Eſai. 35. confortemus hortatur cum dicit: Confortate manus diſſo-
Ioan. 7. lutas, & genua debilia roborate. Clamat Ieſus: Si quis ſitit,
Pſal. 68. veniat ad me & bibat. Clamat etiam ad eum Propheta: La-
boraui clamans, raucæ factæ ſunt fauces meæ, defecerunt
oculi mei dum ſpero in Deum meum. Quærit nos Domi-
Eſai. 50. nus, dicens: Quæſiui & non erat vir, vocaui & non erat
qui reſponderet. Quæritur & ipſe a ſponſa flebiliter con-
Cantic. 3. querente: In cubili meo in noctibus quæſiui quem dile-
ſec. xx. xit anima mea, quæſiui eum, & non inueni, vocaui eum,
& non reſpondit mihi.

Quod gratiæ Dei humani conatus compenſare non poßint. Cap. XIII.

ET ita ſemper gratia Dei noſtro in bonam partem coo-
peratur arbitrio, atque illud in omnibus adiuuat, pro-
tegit ac defendit, vt nonnumquam etiam ab eo quoſ-
dam conatus bonæ voluntatis vel exigat vel expectet, ne
penitus dormienti aut inerti otio diſſoluto, ſua videatur do-
na conferre, occaſiones quodammodo quærens, quibus
humanæ ſegnitiæ torpore diſcuſſo, non irrationabilis mu-
nificentiæ ſuæ largitas videatur, dum eam ſub colore cu-
iuſdam deſiderij ac laboris impartit; & nihilominus gra-
tia Dei gratuita perſeueret, dum exiguis quibuſdã paruiſq.
conatibus tantam immortalitatis gloriam, tanta perennis
bea-

beatitudinis dona inæſtimabili tribuit largitate. Nec enim
quia illius in cruce latronis præceſſerat fides, idcirco pro- *Luc. 23.*
nuntiandum eſt non ei beatam commorationem paradiſi
gratuito eſſe promiſſam; aut pœnitentiam Dauid regis il-
lam vnius verbi, qua dixit: Peccaui Domino; duo tam gra *2. Reg. 12*
uia eius crimina, & non potius clementiam Dei abſtuliſſe
credendum eſt, vt per Nathan prophetam mereretur audi-
re: Et Dominus tranſtulit iniquitatem tuam, non morieris. *Ibid.*
Quòd igitur homicidium adulterio addidit, liberi vtiq. ar-
bitrij fuit; quòd autem arguitur per prophetam, diuinæ di-
gnationis eſt gratia. Rurſum quòd peccatum ſuum humi-
liatus agnoſcit, propriæ libertatis eſt opus; quòd vero ſub
breuiſſimo temporis puncto indulgentiam tantorum cri-
minum promeretur, Domini miſerentis eſt donũ. Et quid
de hac tam breui confeſſione, & incomparabili diuinæ re-
tributionis immenſitate dicamus, cũ beatus Apoſtolus ad
illam magnitudinẽ futuræ remunerationis aſpiciens, quid
de illis tam innumeris perſecutionibus ſuis pronuntiaue-
rit, conſiderare perfacile ſit? Nam momentaneum hoc, in- *2. Cor. 4.*
quit, & leue tribulationis noſtræ ſupra modum vltra com-
parationem, æternũm pondus gloriæ operatur in nobis. De
quo & alibi conſtanter enuntiat, dicens: Quia non ſunt cõ *Rom. 8.*
dignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ
reuelabitur in nobis. Quantumlibet ergo eniſa fuerit hu-
mana fragilitas, futuræ retributioni par eſſe non poterit;
nec ita laboribus ſuis diuinã imminuet gratiam, vt nõ ſem
per gratuita perſeueret. Et idcirco prædictus magiſter gen
tiũ, licet gratia Dei apoſtolatus gradũ ſortitũ ſe fuiſſe teſte
tur, dicẽs: Gratia Dei ſum quod ſum; tamen ſe quoq. diui- *1. Cor. 15.*
næ gratiæ reſpondiſſe pronuntiat, dicens: Et gratia eius in *Ibid.*
me vacua nõ fuit, ſed abundãtius illis omnibus laboraui,
nõ autem ego, ſed gratia Dei mecũ. Nam cum dicit: Labo
raui, conatum proprij ſignat arbitrij. Cum dicit: Non autẽ
ego, ſed gratia Dei, virtutem diuinæ protectionis oſtendit.
Cum dicit: Mecum, non otioſo neq. ſecuro, ſed laboranti
ac deſudanti eam cooperatam fuiſſe declarat.

Quod tentationibus ſuis Deus virtutem humani experiatur arbitrij. Cap. XIV.

QVod etiam in Iob probatiſſimo athleta ſuo, cum eum
diabolus expetiſſet ad ſingulare certamen, diuinam le-
gimus prouidiſſe iuſtitiam. Si enim contra inimi-

cum non ſua virtute, ſed Dei ſolius fuiſſet gratia protegente congreſſus, & abſq. vlla virtute patientiæ ſuæ diuina tantũ opitulatione ſuffultus, multiplices illas ac tota inimici crudelitate quæſitas tentationum moles & exitia pertuliſſet, quomodo non illam calumnioſam diabolus quã prius
Iob. 1. emiſerat vocem aduerſus eum iuſtius iteraſſet: Numquid
Sec. LXX. gratis Iob colit Deum? Nonne tu vallaſti eum ac domum eius, & vniuerſam ſubſtantiam eius per circuitum? Sed auſer manum tuam, id eſt, ſine eum ſuis mecum viribus decertare; niſi in faciem tuam benedixerit tibi. Sed cum nullam eiuſcemodi querimoniam calumnioſus hoſtis poſt cõflictum audeat iterare, non Dei, ſed illius ſe victum viribus confitetur; licet etiam gratia Dei non in totum illi deſuiſſe credenda ſit, quæ tantam tentatori tentandi tribuit poteſtatem, quantam & illum reſiſtendi nouerat habere virtutem, non eum ab illius impugnatione ſic protegens, vt nullum virtuti humanæ relinqueret locum, ſed hoc tantum procurans, ne violentiſſimus inimicus animam eius amentem faciens, & impotem ſenſu, impari eum atq. iniquo certaminis pondere prægrauaret. Quòd ergo ſoleat interdum tentare Dominus fidem noſtram, vt fortior vel glorioſior fiat, euangelici illius Centurionis edocemur exẽplo, cuius puerum cum ſciret vtiq. poteſtate ſermonis ſui ſe Dominus curaturum, offerre maluit præſentiam corpo-
Matth. 8. ralem, dicens: Ego veniam, & curabo eum. Sed illo hanc eius oblationem feruentioris fidei flagrantia ſupergredien-
Ibid. te atq. dicente: Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed dic tantũ verbo, & ſanabitur puer meus; miratur eum Dominus atq. collaudat, cunctiſq. illis qui
Ibid. ex Iſraelis populo crediderant præfert, dicens: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael. Nullius enim laudis eſſet ac meriti, ſi id in eo Chriſtus quod ipſe donauerat prætuliſſet. alioquin dixiſſet: Non dedi tantam fidem in Iſrael. Quam explorationem fidei etiam in illo magnificentiſſimo patriarcha diuinam legimus diſpenſaſſe iuſtitiam, cum dicitur: Et factum eſt poſt hæc verba, tentauit Deus
Gen. 22. Abraham. Non enim illam fidem quam ei Dominus inſpirarat, ſed illam, quam vocatus ſemel atq. illuminatus a Domino, per arbitrij libertatem poterat exhibere, experiri voluit diuina iuſtitia. Vnde non immerito fidei eius conſtantia comprobatur, atq. ad eum ſubueniente gratia Dei, quæ pau-

paulisper eum ſubreliquerat vt probaret, ita dicitur: Ne in- *Ibid.*
feras manum tuam in puerum, neq. facias ei quidquam;
nunc enim ſcio quia times ~~Dominum~~ tu, & non peperci- Deum
ſti filio tuo dilecto propter me. Quod tentationis genus no
bis quoq. ad probationis meritum poſſe contingere, ſatis
euidenter a legiſlatore in Deuteronomio prædicatur: Si ſur *Deut.* 13.
rexerit, inquit, inter vos propheta, aut qui ſomnium vidiſſe *ſec.* LXX.
ſe dicat, & prædixerit ſignum atq. portentum, & euenerit
quod locutus eſt, & dixerit tibi, Eamus & ſeruiamus diis
alienis quos ignoratis, ne audias verba prophetæ illius aut
ſomniatoris; quia tentans tentat te Dominus Deus tuus,
vtrum diligas eum in toto corde tuo, & cuſtodias manda-
ta illius, an non. Quid ergo? Cum iſtum prophetam aut
ſomniatorem ſurgere permiſerit Deus, ita ne eos quorum
fidem probare diſponit protecturus eſſe credendus eſt, vt
nullum penitus locum quo ſuis viribus cum tentatore con
fligant, libero eorum reſeruet arbitrio? Et quid eos neceſſe
eſt vel tentari, quos ita infirmos nouit ac fragiles, vt nequa
quam virtute ſua valeant reſiſtere tentatori? Sed vtiq. nec
tentari eos iuſtitia Domini permiſiſſet, niſi parem in eis
reſiſtendi ſciſſet ineſſe virtutem, qua poſſent æquitatis indi
cio in vtroq. merito vel rei, vel laudabiles iudicari. Tale
eſt & illud quod ab Apoſtolo dicitur: Itaq. qui ſe exiſtimat *1. Cor.* 10.
ſtare, videat ne cadat. Tentatio vos non apprehendit niſi
humana. Fidelis autem Deus, qui non permittet vos tenta-
ri ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione & exi-
tum, vt ſuſtinere poſſitis. Cum enim dicit: Qui ſtat, videat
ne cadat, ſolicitam reddit arbitrij libertatem, quam vtique
nouerat percepta gratia, vel ſtare per induſtriam, vel cade-
re per negligentiam poſſe. Cum autem infert: Tentatio vos
non apprehendit niſi humana; infirmitatem eorum & in-
conſtantiam necdum robuſtæ mẽtis exprobrat, qua adhuc
ſpiritalium nequitiarum turbinibus non poterant impu-
gnari, aduerſum quos ſemetipſum vel illos perfectos noue
rat quotidie dimicare, de quibus ad Epheſios dicit: Iam nõ *Epheſ.* 6.
eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem; ſed
aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi
rectores tenebrarum harum; contra ſpiritalia nequitiæ in
cæleſtibus. Cum vero ſubiungit: Fidelis autem Deus, qui
non permittet vos tentari ſupra id quod poteſtis, non vtiq.
optat ne eos Dominus tentari permitteret, ſed ne ſupra id

quod

quod ſuſtinere poterant tentarentur. Illud enim indicat humani arbitrij facultatem, hoc verò Domini gratiam tentationum luctamina moderantis oſtendit. In his igitur omnibus approbatur ita ſemper diuinam gratiam arbitrium hominis incitare, vt illud non in omnibus taliter protegat ac defendat, vt non etiam propriis eum conatibus congredi aduerſum ſpiritales faciat inimicos, in quibus vel gratiam Dei victor, vel infirmitatem ſuam ſuperatus intelligat, & ita diſcat non de ſua fortitudine, ſed de diuino ſemper ſperare ſuffragio, atq; ad ſuum iugiter recurrere protectorem. Et vt hoc non noſtra coniectura, ſed euidentioribus ſcripturæ adhuc teſtimoniis approbetur, illud quod in

Iudic. 3. Ieſu Naue legitur retractemus: Has, inquit, gentes dimiſit Dominus, ac diſperdere noluit, vt in eis experiretur Iſraelem, vtrum cuſtodiret mandata Domini Dei ſui, & haberent conſuetudinem cum hoſtibus præliandi. Et vt incomparabili creatoris noſtri clementiæ mortale aliquid, non pro pietatis æqualitate, ſed ex aliqua indulgentiæ ſimilitudine comparemus, Si nutrix pia atq; ſolicita diu ſinu paruulum geſtat, vt quandoq; ingredi doceat, & primum quidem eum reptare permittit, dehinc erectum vt alternis paſſibus innitatur, dextræ ſuæ virtute ſuſtentat, mox paululum derelictum, ſi titubantem viderit, protinus apprehendit, nutãtem ſuſcipit, lapſum erigit, & vel arcet a caſu, vel etiam decidere leuiter ſinens, eleuat poſt ruinam; cum autem eum ad pueritiam vel adoleſcentiæ ac iuuentutis perduxerit robur, quædam etiã pondera vel labores quibus nõ opprimatur, ſed exerceatur iniungit, & cum æmulis decertare permittit: quanto magis cæleſtis ille omnium pater nouit quẽ ſinu gratiæ ſuæ geſtet, quem liberæ volũtatis arbitrio in conſpectu ſuo exerceat ad virtutem, & tamen adiuuat laborantem, exaudit vocantem, non relinquit quærentem, eripit de periculo interdum etiam neſcientem?

De multiplici vocationum gratia. Cap. XV.

Rom. 11. PEr quæ euidenter oſtenditur, inſcrutabilia eſſe iudicia Dei, & inueſtigabiles vias eius, quibus ad ſalutem humanum attrahit genus: Quod etiam euangelicarum vocationum exemplis poſſumus approbare. Andream namq.

Matth. 4. ac Petrum cæteroſq. Apoſtolos, nihil de ſalutis ſuæ remedio cogitantes, ſpontanea gratiæ ſuæ dignatione prælegit.

Luc. 19. Zacchæum ad cõſpectum ſe Domini fideliter extendentẽ,

& exiguitatem ſtaturæ ſuæ ſycomori celſitudine ſubleuantem, non ſolum ſuſcipit, verumetiam benedictione cohabitationis illuſtrat. Inuitū ac repugnantē attrahit Paulum. *Act. 9.* Alium ita præcipit ſibi inſeparabiliter inhærere, vt ei poſtulanti breuiſſimas pro ſepultura patris non cōcedat inducias. *Matth. 8.* Cornelio precibus & eleemoſynis iugiter inſiſtenti, velut remunerationis vice via ſalutis oſtenditur, eiq. angeli viſione præcipitur, vt accerſiens Petrum verba ſalutis ab eo, quibus vna cum omnibus ſuis ſaluaretur, agnoſcat. *Act. 10.* Et ita multiformis illa ſapientia Dei, ſalutē hominum multiplici atq. inſcrutabili pietate diſpenſat, ac ſecundum capacitatē vniuſcuiuſque, gratiā ſuæ largitatis impertit, vt ipſas quoq. curationes nō ſecundum vniformem maieſtatis ſuæ potentiā, ſed ſecundum menſurā fidei in qua vnumquemq. reperit, vel ſicut vnicuiq. ipſe partitus eſt, maluerit exercere. Credentem namq. quòd ad emundationē lepræ ſuæ voluntas Chriſti ſola ſufficeret, ſolo voluntatis ſuæ curauit aſſenſu, dicēs: Volo, mundare. Alteri deprecanti, vt adueniens per impoſitionem manus ſuæ defunctam filiā ſuſcitaret, ingreſſus domum eius, eodē modo quo ille ſperauerat, id quod rogabatur indulſit. *Matth. 8.* *Matth. 9.* Alij credenti ſummā ſalutis in verbi eius præceptione conſiſtere, ac reſpondenti: Dic tantum verbo, & ſanabitur puer meus, per ſermonis imperium reſolutos artus priſtino robore ſolidauit, dicens: Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi. *Matth. 8.* Aliis de tactu fimbriæ eius ſperantibus medicinā, vbertim ſanitatis dona largitus eſt. *Ibid.* *Matth. 9.* Aliorum morbis medelā rogatus indulſit. Aliis ſpontaneā præſtitit medicinā. Alios hortatus eſt vt ſperarent, dicēs: Vis ſanus fieri? *Ioan. 5.* Aliis non ſperantibus vltro ingeſſit auxilium. Aliorum deſideria priuſquàm voluntati eorum ſatisfaceret explorauit, dicēs: Quid vultis vt faciā vobis? *Matth. 20.* Alij ignoranti viā qua id quod concupierat obtineret, benignus oſtendit: Si crediderìs, inquiēs, videbis gloriam Dei. *Ioan. 11.* Inter alios ita virtutē curationum affluenter effudit, vt de eis Euangeliſta cōmemoret: Et curauit omnes languidos eorum. *Matt. 14.* Inter alios vero immenſa illa Chriſti beneficiorum abyſſus ita obturata eſt, vt dicatur: Et nō poterat inter illos Ieſus virtutes facere propter incredulitatem illorum. *Marc. 6.* Et ita largitas Dei ſecundum capacitatem humanæ fidei etiam ipſa formatur, vt huic quidem dicat: Secundum fidem tuam fiat tibi; *Matth. 9.* illi vero; Vade, & ſicut credidiſti *Matth. 8.*

Luc. 8. fiat tibi; alij autẽ: Fiat tibi ſicut vis. & rurſum alteri: Fides tua te ſaluum fecit.

Quod gratia Dei humanæ fidei tranſcendat anguſtias. Cap. XVI.

NEmo autem exiſtimet hæc à nobis ob hoc fuiſſe prolata, vt nitamur adſtruere ſummã ſalutis in noſtræ fidei deuotione conſiſtere, ſecundum quorundam profanã opinionem, qui totum libero deputantes arbitrio, gratiam Dei diſpenſari ſecundum meritum vniuſcuiuſq. definiunt. Sed abſoluta plane pronuntiamus ſententia, etiam exuberare gratiam Dei, & tranſgredi humanæ interdum infidelitatis anguſtias. Quod in illo euangelico factum regulo meminimus, qui dum facilius credit ægrotantem filium ſuum poſſe curari, quàm mortuum ſuſcitari, præſentiam Domini feſtinus implorat, dicens: Domine deſcende, priuſquam
Ioan. 4. moriatur filius meus. Cuius infidelitatem licet his ſermo-
Ibid. nibus Chriſtus arguerit: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis; tamen non ſecundum infirmitatem fidei eius gratiam ſuæ diuinitatis exercuit, nec præſentia corporali quemadmodum ille crediderat, letales febrium morbos,
Ibid. ſed verbo ſuæ poteſtatis excluſit, dicens: Vade, filius tuus viuit. Quam ſuperabundantiam gratiæ, etiam in illius paralytici curatione Dominum legimus effudiſſe, cum ei languoris ſui tantum quo corpus fuerat reſolutum, reme-
Matth. 9. dia depoſcenti, animæ prius ſoſpitatẽ ingerit, dicens: Conſtans eſto fili, dimittuntur tibi peccata tua. Poſt quod non credẽtibus Scribis poſſe eum humana peccata remittere, ad confundendam incredulitatem eorum, etiam membra eius paralyſeos valitudine reſoluta, poteſtatis ſuæ ſermone
Ibid. reſtrinxit, dicens: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quid eſt facilius, dicere, Remittuntur tibi peccata; an dicere; Surge, & ambula? Vt ſciatis autẽ quia filius hominis poteſtatem habet in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.
Ioan. 5. Similiter autem in illo qui triginta & octo annos iuxta natatoriæ crepidinem fruſtra decumbens, de aquæ illius motu ſperauerat medicinam, munificentiam vltroneæ largitatis oſtendit. Nam cum volens eum ad ſalutis remedia pro-
Ibid. uocare, dixiſſet ei: Vis ſanus fieri? Cumq. ille de humani adiutorij inopia quereretur, ac diceret: Hominem nõ habeo, vt cum turbata fuerit aqua mittat me in piſcinam; incre-

dulitati

dulitati eius & ignorantiæ veniam tribuens, priſtinæ eum ſanitati, non illa qua ſperauerat via, ſed qua Dominus voluit miſeratione reſtituit, dicens: Surge, tolle lectum tuum, *Ibid.* & vade in domum tuam. Et quid mirum ſi hæc Domini poteſtate geſta narrentur, cum ſimilia etiã per ſeruos ſuos diuina gratia fuerit operata? Ingredientibus namq. templũ *Act. 3.* Petro & Ioanne, cum ille qui claudus ex vtero matris greſſum penitus ignorabat, eleemoſynam poſtularet; illi non vilia æra quæ poſcebat infirmus, ſed greſſus officia largiuntur, & paruiſſimæ ſtipis ſperantem ſolatia, inſperatæ ſalutis præmiis locupletant, dicente Petro: Argentum & *Ibid.* aurum non eſt mihi, quod autem habeo hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni, ſurge, & ambula.

De inſcrutabili diſpenſatione Dei. Cap. XVII.

PEr hæc igitur exempla quæ de euangelicis protulimus monumentis, euidentiſſime poterimus aduertere, diuerſis atque innumeris modis & inſcrutabilibus viis, Deum ſalutem humani generis procurare; & quorundam quidẽ volentium & ſitientium curſum ad maiorem incitare flagrantiam, quoſdam vero etiam nolentes inuitoſq. compellere, & nunc quidem vt impleantur ea quæ vtiliter a nobis deſiderata perſpexerit adiuuare, nunc vero etiam ipſius ſancti deſiderij inſpirare principia, & vel initium boni operis, vel perſeuerantiam condonare. Inde eſt quòd orantes non ſolum protectorem ac ſaluatorem, ſed etiam adiutorem ac ſuſceptorem Dominum proclamamus. In eo enim *Pſal. 118.* quòd prior aduocat, & ignorantes nos atq. inuitos attrahit ad ſalutem, protector atque ſaluator eſt; in eo autem *Pſal. 17. & 24.* quòd nobis annitentibus opem ferre, refugienteſque ſuſcipere ac munire conſueuit, ſuſceptor ac refugium nominatur. *Pſal. 58.* Denique hanc diſpenſationis Dei multiplicem largitatem, beatus Apoſtolus mente pertractans, & in quoddam immenſum atq. interminabile pietatis Dei pelagus ſe incidiſſe conſpiciens, exclamauit: O altitudo diuitiarum *Rom. 11.* ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius? Quis enim cognouit ſenſum Domini? Huius ergo ſcientiæ admirationem quam talis ac tantus ille gentium magiſter expauit, euacuare conabitur quiſque crediderit illius inæſtimabilis abyſſi profunditatem humana ſe poſſe ratione metiri. Nam qui ad plenum diſpenſationes Dei, quibus ſalutem in hominibus

operatur, vel mente concipere, vel diſſerere ſe poſſe confidit, proculdubio impugnãs apoſtolicæ ſententiæ veritatẽ, ſcrutabilia eſſe Dei iudicia, & veſtigabiles vias eius, profana pronuntiabit audacia, ipſo quoque Domino hæc
Iſai. 55. ad eos ita teſtante: Non enim cogitationes meæ cogitationes veſtræ, neque viæ meæ viæ veſtræ, dicit Dominus: quia ſicut exaltantur cæli a terra, ſic exaltatæ ſunt viæ meæ a viis veſtris, & cogitationes meæ a cogitationibus veſtris. Hanc igitur diſpenſationem atq. amorem ſuum, quem nobis tribuere Dominus indefeſſa pietate dignatur, volens motu humanæ affectionis exprimere, nec inueniens in hac creatura talem charitatis affectum, cui eum comparare dignius poſſet, tenerrimis piæ matris viſceribus comparauit; & vtitur quidem hoc exemplo, quia carius aliud in
Eſai. 49. natura hominũ inueniri non poteſt, dicens: Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, vt non miſereatur filio vteri ſui? Sed non contentus hac comparatione, tranſcendit
Ibid. eam confeſtim atque ſubiungit, dicens: Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiſcar tui.

Definitio patrum eo quod liberum arbitrium ad ſaluandum non ſit idoneum. Cap. XVIII.

PEr quod euidenti ratione colligitur ab his qui non loquacibus verbis, ſed experientia duce, vel magnitudinem gratiæ, vel modulum humani metiũtur arbitrii, quia non leuibus curſus, nec fortibus prælium, nec ſapientibus panis, nec prudentibus diuitiæ, nec ſcientibus gratia,
1. Cor. 12. ſed operatur hæc omnia vnus atq. idem ſpiritus, diuidens vnicuiq. prout vult. Et idcirco fide non dubia, &, vt ita dicam, palpabili experientia comprobatur, vniuerſitatis Deũ velut piiſſimum patrem benigniſſimumq. medicum, ſecun-
Ibid. dum Apoſtolum, indifferenter omnia in omnibus operari, & nũc quidem ſalutis inſpirare principia & inſerere vnicuiq. bonæ voluntatis ardorem, nunc vero ipſius operationis effectum & conſummationẽ donare virtutum, & nunc a ruina iam proxima lapſuque præcipiti etiam inuitos & inſcios reuocare, nunc autem occaſiones & oportunitates ſalutis ingerere, ac præcipites violentoſq. conatus a letalibus diſpoſitionibus inhibere, & alios quidem volentes currenteſque ſuſcipere, alios vero nolentes renitenteſque pertrahere, & ad bonam cogere voluntatem. Totum vero non ſemper reſiſtentibus nec perſeueranter inuitis nobis a

diuinitate

diuinitate concedi, & ſummam ſalutis noſtræ, non operũ noſtrorum merito, ſed cæleſti gratiæ deputandam, ita Domini ipſius vocibus edocemur: Et recordabimini viarum veſtrarum, & omnium ſcelerum veſtrorum quibus polluti eſtis in eis, & diſplicebitis vobis in conſpectu veſtro, in omnibus maliciis veſtris quas feciſtis, & ſcietis quia ego Dominus cum bene fecero vobis propter nomen meum, non ſecundum vias veſtras malas, neq. ſecundum ſcelera veſtra peſſima domus Iſrael. Et idcirco hoc ab omnibus catholicis patribus definitur, qui perfectionem cordis non inani diſputatione verborum, ſed re atq. opere didicerunt, diuini eſſe muneris; primum, vt accendatur vnuſquiſq. ad deſiderandum omne quod bonum eſt, ſed ita vt in alterutrã partem plenum ſit liberæ voluntatis arbitrium. Itemq. etiam ſecundum, diuinæ eſſe gratiæ, vt effici valeant exercitia prædicta virtutum, ſed ita vt poſſibilitas non extinguatur arbitrij. Tertium quoque, ad Dei munera pertinere, vt acquiſitæ virtutis perſeuerantia teneatur, ſed ita vt captiuitatem libertas addicta non ſentiat. Sic enim vniuerſitatis Deus omnia in omnibus credẽdus eſt operari, vt incitet, protegat & confirmet, non vt auferat quam ſemel ipſe conceſſit arbitrij libertatem. Si quid ſane verſutius humana argumentatione collectum, huic ſenſui videtur obſiſtere, vitandum magis eſt quàm ad deſtructionem fidei prouocandum. Non enim fidem ex intellectu, ſed intellectum meremur ex fide, ſicut ſcriptum eſt: Niſi credideritis, non intelligetis. quia quemadmodum & Deus omnia operetur in nobis, & totum libero adſcribatur arbitrio, cui dicitur: Si volueritis & audieritis me, quæ bona ſunt terræ manducabitis, ad plenum humano ſenſu ac ratione non poteſt (vt arbitror) cõprehendi. Hoc nos beatus Chæremon confirmatos cibo laborem fecit tam inuij itineris non ſentire.

Ezech. 20. *1. Cor. 12.* *Eſai. 7.* *ſec. LXX.* *Eſai. 1.*

COLLATIONIS TERTIAE *abbatis Chæremonis de Protectione Dei, Finis.*

COLLATIO XIV. QVAE EST PRIMA ABBATIS NESTEROTIS

DE SPIRITALI SCIENTIA.

Verba Abbatis Neſterotis de religioſorum ſcientia, Cap. I.

SPONSIONIS noſtræ & itineris ordo cōpellit, vt abbatis Neſterotis, præclari in omnibus ſummæq. ſcientiæ viri, inſtitutio ſubſequatur. Qui cum ſacrarum ſcripturarum nos aliqua memoriæ commēdaſſe, & eorum intelligentiam deſideraſſe ſenſiſſet, talibus nos adorſus eſt verbis. Multa quidem ſcientiarum in hoc mundo ſunt genera; tanta ſiquidem earum quanta & artium diſciplinarumque varietas eſt. Sed cum omnes aut omnino inutiles ſint, aut præſentis tantum vitæ commodis proſint, nulla eſt tamen quæ non habeat proprium doctrinæ ſuæ ordinem ac rationem, per quam ab expetentibus poſſit attingi. Si ergo illæ artes ad inſinuationem ſui certis ac propriis lineis diriguntur, quanto magis religionis noſtræ diſciplina atq. profeſſio, quæ ad contemplanda inuiſibiliū ſacramentorum tendit arcana, nec præſentis quæſtus, ſed æternorum retributionem expetit præmiorum, certo ordine ac ratione ſubſiſtat? Cuius quidē duplex eſt ſcientia. Prima πρακτικὴ, id eſt, actualis, quæ emendatione morum, & vitiorum purgatione perficitur: altera θεωρητικὴ, id eſt, quæ in contemplatione diuinarum rerum & ſacratiſſimorum ſenſuum † cognitione conſiſtit.

De apprehendenda ſpiritalium rerum cognitione. Cap. II.

QVisquis igitur ad theoreticen voluerit peruenire, neceſſe eſt vt omni ſtudio atq. virtute actualem primum ſcientiam conſequatur. Nam hæc quidem abſq. theoretice poſſideri poteſt, theoretice vero ſine actuali omnimodis apprehendi non poteſt. Gradus enim quidam ita ſunt ordinati atq. diſtincti, vt his humilitas humana poſſit ad ſublime conſcendere; qui ſi inuicem ſibi ea qua diximus ratio-

ratione ſuccedant, poteſt ad altitudinem perueniri, ad quã ſublato primo gradu non poterit tranſuolari. Fruſtra igitur ad conſpectum Dei tendit, qui vitiorum contagia non declinat: Spiritus namque Dei effugiet fictum, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Sap. 1.

Quod actualis perfectio duplici ratione ſubſiſtat. Cap. III.

HAec autẽ actualis perfectio duplici ratione ſubſiſtit. Nam primus eius eſt modus, vt omnium natura vitiorum & curationis ratio cognoſcatur. Secundus, vt ita diſcernatur ordo virtutum, earumq. perfectione mens noſtra formetur, vt illis non iam velut coacta, & quaſi violento imperio ſubdita famuletur, ſed tamquam naturali bono delectetur atq. paſcatur, & arduam illam atque anguſtã viam cum oblectatione conſcẽdat. Quo enim modo, vel virtutũ rationem (qui ſecundus in actuali diſciplina gradus eſt) vel rerum ſpiritalium & cæleſtium ſacramenta, quæ in theoreticæ gradu ſublimiore conſiſtunt, valebit attingere, qui naturam vitiorum ſuorum nec potuit intelligere, nec niſus eſt extirpare? Conſequenter enim pronuntiabitur progredi ad excelſiora non poſſe, qui non euicerit planiora, multoque minus ea quæ ſunt extrinſecus apprehendet, quiſque intelligere ea quæ ſibi ſunt inſerta non quiuerit. Sciendum tamen eſt duplici nobis laboris intentione ſudandum in expellendis vitiis, quàm in virtutibus acquirendis. Et hoc non noſtra capimus coniectura, ſed illius ſententia perdocemur, qui ſolus opificij ſui vires rationemq. cognoſcit: Ecce, inquit, conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. In expulſione enim noxiarum rerum quatuor eſſe neceſſaria deſignauit, id eſt, euellere, deſtruere, diſperdere, diſſipare. In perficiendis vero virtutibus, & his quæ ad iuſtitiam pertinent acquirendis, ædificare tantummodo atq. plantare. Vnde liquido patet difficilius euelli ac deſtrui corporis animæq. paſſiones, quàm ſpiritales extrui plantariq. virtutes. Hiere. 1.

Quod actualis vita erga multas profeſſiones ac ſtudia dirimatur. Cap. IV.

HAec igitur practice quæ duobus, vt dictum eſt, modis ſubſiſtit, erga multas profeſſiones ſtudiaq. diuiditur. Quidã enim ſummã intentionis ſuæ erga eremi ſecreta, & cordis conſtituunt puritatem, vt in præteritis Eliam &

Eliſæum, noſtriſq. temporibus beatum Antonium, alioſq. eiuſdem propoſiti ſectatores, familiariſſime Deo per ſolitudinis ſilentium cohæſiſſe cognoſcimus. Quidam erga inſtitutionem fratrum, & peruigilem cœnobiorum curam, omnem ſtudij ſui ſolicitudinem dediderunt, vt nuper abbatem Ioannem qui in vicinia ciuitatis cui nomen eſt Thmuis, grandi cœnobio præfuit, ac nõnullos eiuſdẽ meriti viros, apoſtolicis etiam ſignis meminimus claruiſſe. Quoſdam xenodochij & ſuſceptionis pium delectat obſe-
Gen. 18. quium, per quod etiam in præteritus Abraham patriarchã,
Gen. 19. & Lot Domino placuiſſe ſcimus, & nuper beatum Ma-
Hebr. 13. carium ſingularis manſuetudinis ac patientiæ virum, qui xenodochio ita apud Alexandriam præfuit, vt nulli eorum qui ſolitudinis ſunt ſecreta ſectati, inferior ſit credendus. Quidam eligentes ægrotantium curam, alij interceſſionẽ quæ pro miſeris atque oppreſſis impenditur exequentes, aut doctrinæ inſtantes, aut eleemoſynas pauperibus largiẽtes, inter magnos ac ſummos viros, pro affectu ſuo ac pietate viguerunt.

De profeſſionis arreptæ perſeuerantia. Cap. V.

QVapropter hoc vnicuique vtile atque cõueniẽs eſt, vt ſecundum propoſitum quod elegit, ſiue gratiam quam accepit, ſummo ſtudio ac diligẽtia ad operis arrepti perfectionem peruenire feſtinet, & aliorum quidem laudans admiranſq. virtutes, nequaquam a ſua quam ſemel elegit profeſſione diſcedat, ſciens ſecundum Apoſtolum,
Rom. 12. vnum quidem eſſe corpus Eccleſiæ, multa autẽ membra; & habere eam donationes ſecundum gratiam quæ nobis data eſt differentes, ſiue prophetiam ſecundum rationem fidei, ſiue miniſterium in miniſtrando, ſiue qui docet in doctrina, ſiue qui exhortatur in exhortatione, qui tribuit in ſimplicitate, qui præeſt in ſolicitudine, qui miſeretur in hilaritate. Nec enim vlla membrã aliorum ſibi membrorum poſſunt miniſteria vindicare, quia nec oculi manuũ,
1. Cor. 12. nec nares aurium vtuntur officio; & idcirco non omnes Apoſtoli, non omnes prophetæ, non omnes doctores, non omnes gratias habent curationum, non omnes linguis loquuntur, non omnes interpretantur.

De infirmorum mobilitate. Cap. VI.

SOlent enim hi qui necdum ſunt in illa quam arripuerunt profeſſione fundati, cum audierint quoſdam in di-

uerſis ſtudiis ac virtutibus prædicari, ita eorum laude ſuccendi, vt imitari eorum prounus geſtiant diſciplinam; in quo irritos neceſſario impedit conatus humana fragilitas. Impoſſibile namque eſt vnum eundemq. hominem ſimul vniuerſis quas ſuperius comprehendi, fulgere virtutibus. Quas ſi quis voluerit pariter affectare, in id eum incidere neceſſe eſt, vt dum omnes ſequitur, nullam integre conſequatur, magiſq. ex hac mutatione ac varietate diſpendium capiat quàm profectum. Multis enim viis ad Deum tenditur, & ideo vnuſquiſq. illam quam ſemel arripuit, irreuocabili curſus ſui intentione conficiat, vt ſit in qualibet proſeſſione perfectus.

Exemplum caſtitatis cuiuſdam, quo docetur non omnia ab omnibus æmulanda. Cap. VII.

ABſque illo namq. diſpendio quo feriri monachum diximus, qui mobilitate mentis ad ſtudia cupit tranſire diuerſa; etiã hinc periculum mortis incurritur, quòd nonnumquam recte quædã ab aliis geſta, malo ab aliis præſumuntur exemplo, & quæ nonnullis bene ceſſerunt, pernicioſa ab aliis ſentiuntur (vt quiddã exempli gratia proferamus) velut ſi quis illam viri illius imitari virtutem velit, quam ſolet abbas Ioannes, non ad imitationis formulam, ſed tantummodo pro admiratione proferre. Nam quidam veniens ad prædictum ſenem habitu ſæculari, cum ei quaſdam frugum ſuarũ primitias detuliſſet, ferociſſimo quendam dæmonio arreptũ ibidem reperit. Qui cũ abbàtis Ioãnis obteſtationes ac præcepta deſpiciens, teſtaretur ſe nũquàm ad illius imperiũ de corpore quod obſederat migraturũ, huius aduentu perterritus, cum reuerentiſſima nominis illius inclamatione diſceſſit. Cuius tam euidentẽ gratiã ſenex non mediocriter admiratus, eoq. amplius obſtupeſcens, quòd eum habitu cerneret ſæculari, cœpit ab eo vitæ ac profeſſionis eius ordinẽ diligenter inquirere. Cũq. ille ſæcularem ſe atq. vxorio vinculo colligatum eſſe dixiſſet, beatus Ioannes excellentiam virtutis eius & gratiæ mẽte pertractans, quænam illi eſſet conuerſatio attentius explorabat. Ille ſe ruſticum, & quotidiano manuum opere victum quærere, nec vllius boni eſſe ſe cõſcium teſtabatur, niſi quòd numquàm ad ruris opera mane exercenda procederet, neq. veſpere domũ reuerteretur, niſi in eccleſia pro quotidianæ vitæ cõmeatu, largitori eius Deo gratias retuliſſet;

tuliſſet; neque ſe vmquam de fructibus ſuis aliquid vſurpaſſe, niſi prius Deo primitias eorum ac decimas obtuliſſet, & numquam ſe boues ſuos per alienæ meſſis traduxiſſe confinium, niſi eorum prius ora clauſiſſet, ne vel paruũ damni per incuriam eius proximus ſuſtineret. Et cum hæc quoq. abbati Ioanni necdum ad comparationem tantæ gratiæ qua eum ſibi prælatum eſſe cernebat, idonea viderentur, atq. ab eo quidnam eſſet illud quod tantæ gratiæ meritis conferri poſſet ſciſcitans ſcrutaretur, ille reuerentia tam ſolicitæ inquiſitionis adſtrictus, vxorem ſe parentum vi imperioq. compulſum, cum profiteri monachum vellet, ante vndecim annos accepiſſe confeſſus eſt, quam nemine etiam nunc conſcio ſororis loco a ſe virginem cu ſtodiri. Quod factum cum audiſſet ſenex, tanta eſt admiratione permotus, vt coram ipſo publice proclamaret: Non immerito dæmonem qui ſe deſpexerat, illius non toleraſſe præſentiam, cuius ipſe virtutem non ſolum in iuuentutis ardore, ſed ne nunc quidem ſine diſcrimine caſtitatis auderet appetere. Quod factum abbas Ioannes licet
al. protulerit, ſumma admiratione † prætulerit, tamen neminem monachorum vt experiretur hortatus eſt, ſciens multa recte ab aliis geſta, magnam aliis imitantibus intuliſſe perniciem, nec vſurpari ab omnibus poſſe, quod paucis Dominus ſpeciali munere contuliſſet.

De ſpiritali ſcientia, Cap. VIII.

SEd ad expoſitionem ſciẽtiæ de qua ſumptum eſt ſermonis exordiũ reuertamur. Itaque, ſicut ſuperius diximus, practice erga multas profeſſiones ac ſtudia deriuatur. Theoretice vero in duas diuiditur partes, id eſt, in hiſtoricam interpretationem, & intelligentiam ſpiritalem. Vnde etiã Salomon cum Eccleſiæ multiformẽ gratiam enumeraſſet,
Prou. 31. ſec. LXX. adiecit: Omnes enim qui apud eam ſunt, veſtiti ſunt dupliciter. Spiritalis autem ſcientiæ genera ſunt tria, Tropologia, Allegoria, Anagoge, de quibus in Prouerbiis ita dicitur:
Prou. 22. ſec. LXX. Tu autem deſcribe tibi ea tripliciter, ſuper latitudinem cordis tui. Itaq. hiſtoria præteritarum ac viſibilium agnitionem complectitur rerum, quæ ita ab Apoſtolo replicatur:
Galat. 4. Gen. 16. & 21. Scriptum eſt enim, quia Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & alium de libera: ſed qui de ancilla, ſecundum carnem natus eſt, qui autem de libera, per repromiſſionem. Ad allegoriam autem pertinent quæ ſequuntur,

quia

quia ea quæ in veritate geſta ſunt, alterius ſacramenti formam præfiguraſſe dicuntur: Hæc enim, inquit, ſunt duo teſtamenta: vnum quidem de monte Sina, in ſeruitutem generans, †quod eſt Agar. Sina enim mons eſt in Arabia, qui cōparatur huic quæ nunc eſt Hieruſalē, & ſeruit cum filiis ſuis. Anagoge vero de ſpiritalibus myſterijs ad ſublimiora quædam & ſacratiora cælorum ſecreta conſcendens, ab Apoſtolo ita ſubiicitur: Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalē, libera eſt, quæ eſt mater noſtra. Scriptum eſt enim: Lætare ſterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis, quia multi filii deſertæ, magis quàm eius quæ habet virū. Tropologia eſt moralis explanatio, ad emendationem vitæ & inſtructionem pertinens actualem, velut ſi hæc eadē duo teſtamenta intelligamus practicen & theoreticen diſciplinam: vel certe ſi Hieruſalem aut Sion animam hominis velimus accipere, ſecundum illud: Lauda Hieruſalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. Igitur prædictæ quattuor figuræ in vnum ita ſi volumus confluunt, vt vna atq; eadem Hieruſalem quadrifariam poſſit intelligi; ſecundū hiſtoriam ciuitas Iudæorum, ſecundum allegoriam Eccleſia Chriſti, ſecundum anagogen ciuitas illa cæleſtis, quæ eſt mater omniū noſtrum; ſecundum tropologiam anima hominis quæ frequenter hoc nomine aut increpatur, aut laudatur a Domino. De his quattuor interpretationū generibus beatus Apoſtolus ita dicit: Nūc autē fratres, ſi venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, niſi vobis loquar aut in reuelatione, aut in ſciētia, aut in prophetia, aut in doctrina? Reuelatio namq; ad Allegoriam pertinet, per quam ea quæ tegit narratio hiſtorica, ſpiritali ſenſu & expoſitione referantur; vt verbi gratia: Si illud aperire tentemus, quemadmodum patres noſtri omnes ſub nube fuerint, & omnes in Moſe baptizati ſint in nube & in mari, & quemadmodum omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerint, & eundem ſpiritalem de conſequenti petra biberint potum; petra autem erat Chriſtus. Quæ expoſitio præfigurationi corporis & ſanguinis Chriſti quem quotidie ſumimus comparata, Allegoriæ rationem continet. Scientia vero quæ ſimiliter ab Apoſtolo memoratur, Tropologia eſt, qua vniuerſa quæ ad diſcretionem pertinent actualem, vtrum vtilia vel honeſta ſint, prudenti examinatione diſcernimus, vt eſt illud; cum apud noſmetipſos iudicare

Galat. 4. — al. quæ — Ibid. — Eſai. 54. — Pſal. 147. — Galat. 4. — 1. Cor. 14. — 1. Cor. 10. — 1. Cor. 14. — 1. Cor. 11.

care præcipimur, vtrum deceat mulierem non velato capite orare Deum. Quæ ratio, vt dictum eſt, moralem continet intellectum. Item prophetia, quam tertio Apoſtolus intulit loco, Anagogen ſonat, per quam ad inuiſibilia ac futura ſermo transfertur, vt eſt illud: Nolumus autem ignorare vos fratres de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & ceteri qui ſpem non habẽt. Si enim credimus quòd Ieſus mortuus eſt, & reſurrexit, ita & Deus eos qui dormierũt per Ieſum adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quoniam nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentum Domini, nõ præueniemus eos qui dormierunt, quoniam ipſe Dominus in iuſſu & in voce archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgẽt primi. Qua exhortationis ſpecie Anagoges figura præfertur. Doctrina vero ſimplicem hiſtoricæ expoſitionis ordinem pandit, in qua nullus occultior intellectus, niſi qui verbis reſonat, continetur, ſicut eſt illud: Tradidi enim vobis in primis, quod & accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris, ſecundum ſcripturas, & quia ſepultus eſt, & quia reſurrexit tertia die, & quia viſus eſt Cephæ. & : Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere, factum ſub lege, vt eos qui ſub lege erant redimeret. Siue illud: Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Deus vnus eſt.

1. Theſſ. 4. *1. Cor. 15.* *Galat. 4.* *Deut. 6.*

Quod de actuali ſcientia proficiatur ad ſpiritalem.

Cap. IX.

QVapropter ſi vobis curæ eſt ad ſpiritalis ſcientiæ lumen, non inanis iactantiæ vitio, ſed emundationis gratia peruenire, illius primum beatitudinis cupiditate flammamini, de qua dictum eſt: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt; vt etiam ad illam ſcientiã peruenire poſſitis, de qua angelus ad Danielem ait: Qui autem docti fuerint, fulgebunt ſicut ſplendor firmamenti; & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Et in alio propheta: Illuminate vobis lumen ſcientiæ dum tempus eſt. Tenentes itaq. illam quam habere vos ſentio diligentiam lectionis, omni ſtudio feſtinate actualem, id eſt, ethicam, quàm primum ad integrum comprehendere diſciplinam. Abſq. hac namq. illa quam diximus theoretica puritas non poterit apprehendi, quam hi tantum qui non aliorum docẽtium verbis, ſed propriorum

Matth. 5. *Dan. 12.* *Oſee. 10. ſec. LXX.*

rum actuum virtute perfecti ſunt, poſt multa operum ac laborum ſtipendia, iam quaſi in præmio conſequuntur. Non enim a meditatione legis intelligentiam, ſed de fructu operis acquirentes, cum pſalmographo canunt: A mandatis tuis intellexi. *Pſal. 118.* Et excoctis paſſionibus vniuerſis fiducialiter dicunt: Pſallam & intelligã in via immaculata. *Pſal. 100.* Ille enim pſallens intelligit quæ canuntur, qui in via immaculata greſſu puri cordis innititur. Et idcirco ſi ſcientiæ ſpiritali ſacrum in corde veſtro vultis tabernaculum præparare, ab omni vos vitiorum contagione purgate, & curis ſæculi præſentis exuite. Impoſſibile namq. eſt animam quæ mundanis vel tenuiter diſtentionibus occupatur, donum ſcientiæ promereri, vel generatricem ſpiritalium ſenſuum, aut tenacem ſacrarum lectionum fieri. Obſeruate igitur in primis, & maxime tu Ioannes, cui magis ad cuſtodienda hæc quæ dicturus ſum, ætas adoleſcentior ſuffragatur, ne ſtudiũ lectionis, ac deſiderij tui labor, vana elatione caſſetur, vt indicas ſummum ori tuo ſilentiũ; hic eſt enim primus diſciplinæ actualis ingreſſus: Omnis quippe labor hominis in ore ipſius; *Eccl. 6.* & vt omnium ſeniorũ inſtituta atq. ſententias intento corde & quaſi muto ore ſuſcipias, ac diligenter in tuo pectore condens, ad perficienda ea potius quàm ad docenda feſtines. Ex hoc enim cenodoxiæ pernicioſa præſumptio, ex illo autẽ fructus ſpiritalis intelligentiæ pullulabunt. Nihil itaq. in collatione ſeniorum proferre audeas, niſi quod interrogare te aut ignoratio nocitura, aut ratio neceſſariæ cognitionis impulerit, vt quidã vanæ gloriæ amore diſtenti, pro oſtentatione doctrinæ, ea quæ optime norunt, interrogare ſe ſimulant. Impoſſibile eſt enim eum qui propoſito acquirendæ laudis humanæ, ſtudio lectionis inſiſtit, donum veræ ſcientiæ promereri. Nam qui hac paſſione deuinctus eſt, neceſſe eſt vt aliis quoq. & maxime ſuperbiæ vitiis obligetur, & ita in actuali atq. ethica congreſſione proſtratus, ſcientiam ſpiritalem quæ ex ea naſcitur, minime conſequetur. Eſto ergo per omnia citus ad audiendum, tardus autem ad loquendum, *Iacob. 1.* ne cadat in te illud quod notatur a Salomone: Si videris virũ *Prou. 29.* velocem in verbis, ſcito quia ſpem habet magis inſipiens *ſec. lxx.* quàm ille. Nec quemquam verbis docere præſumas, quod opere ante non feceris. Hunc enim nos ordinem tenere debere, etiam exemplis ſuis Dominus noſter inſtituit, de quo

Act. 1. ita dicitur: Quæ cœpit Ieſus facere, & docere. Caue ergo
ne ante actum proſiliens ad docendum, in illorum nume-
rũ deputeris, de quibus in Euãgelio Dominus ad diſcipu-
Matth. 23. los loquitur: Quæ dicunt vobis ſeruate, & facite; ſecundũ
vero opera eorum nolite facere: dicũt enim & non faciũt.
Alligãt enim onera grauia & importabilia, & imponunt
ea ſuper humeros hominum, digito autem ſuo nolunt eã
Matth. 5. mouere. Si enim ille qui vnum mandatum minimum ſol-
uens docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno
cælorum, qui multa & maiora negligens docere præſum-
pſerit, cõſequens profecto eſt, vt non iã minimus in regno
cælorum, ſed in gehennæ ſupplicio maximus habeatur. Et
ideo cauendum tibi eſt ne illorum ad docendum inciteris
exemplis, qui peritiam diſputãdi ac ſermonis affluentiam
conſecuti, quia poſſunt ea quæ volunt ornate copioſeque
differere, ſcientiam ſpiritalem poſſidere creduntur ab his
qui vim eius & qualitatem diſcernere nõ nouerunt. Aliud
namq. eſt facilitatem oris & nitorem habere ſermonis, &
aliud venas ac medullas cæleſtium intrare dictorum, ac
profunda & abſcondita ſacramenta puriſſimo cordis ocu-
lo contemplari, quod nullatenus humana doctrina, nec eru-
ditio ſæcularis, ſed ſola puritas mentis per illuminationem
ſancti Spiritus obtinebit.

De apprehendenda veræ ſcientiæ diſciplina. Cap. X.

FEſtinandum igitur tibi eſt, ſi ad veram ſcripturarum
ſcientiam peruenire deſideras, vt humilitatem cordis
immobilem primitus conſequaris, quæ te non ad illã quæ
1. Cor. 8. inflat, ſed ad eam quæ illuminat ſcientiam, charitatis con-
ſummatione perducat. Impoſſibile namq; eſt immundam
mentem donum ſcientiæ ſpiritalis adipiſci. Et idcirco om-
ni cautione deuita, ne tibi per ſtudium lectionis, non ſciẽ-
tiæ lumen, nec illa perpetua quæ per illuminationem do-
ctrinæ promittitur gloria, ſed inſtrumenta perditionis de
arrogantiæ vanitate naſcantur. Deinde hoc tibi eſt omni-
modis enitendum, vt expulſa omni ſolicitudine & cogita-
tione terrena, aſſiduum te ac potius iugem ſacræ præbeas
lectioni, donec continua meditatio imbuat mentem tuã,
Hebr. 9. & quaſi in ſui ſimilitudinem formet, arcam quodammodo
ex ea faciens teſtamenti, habentem ſcilicet in ſe duas tabu-
las lapideas, id eſt, duplicis inſtrumenti perpetuam firmita-
tem: vrnam quoq. auream, hoc eſt, memoriam puram atq;
ſin-

ſinceram, quæ reconditum in ſe manna perpetua tenacitate conſeruet, ſpiritalium ſcilicet ſenſuum, & angelici illius panis perennem cæleſtemq. dulcedinem; necnon etiã virgam Aaron, id eſt, ſummi veriq. pontificis noſtri Ieſu Christi ſalutare vexillum, immortalis memoriæ ſemper viriditate frondeſcens. Hæc namq. eſt virga, quæ poſtquam de radice Ieſſe ſuccisa eſt, viuacius mortificata reuiueſcit. *Eſai. 11.* Hæc autem omnia duobus Cherubim, id eſt, hiſtoricæ & ſpiritalis ſcientiæ plenitudine proteguntur; Cherubim enim interpretatur ſciẽtiæ multitudo; quæ propitiatorium Dei, id eſt, placiditatem pectoris tui iugiter protegent, & a cunctis ſpiritalium nequitiarum incurſibus obumbrabunt. Et ita mens tua non ſolum in arcam teſtamenti diuini, verum etiam in regnum ſacerdotale prouecta, per indiſſolubilem puritatis affectũ, quodammodo abſorpta ſpiritalibus diſciplinis, illud implebit pontificale mandatum, quod a legiſlatore ita præcipitur; Et de ſanctis non egredietur, ne polluat ſanctuariũ Dei; id eſt, cor ſuum, in quo iugiter habitaturum ſe Dominus repromittit, dicens; Inhabitabo in eis, & inter illos ambulabo. Quamobrem diligenter memoriæ commendanda eſt, & inceſſabiliter recenſenda ſacrarum ſeries ſcripturarum. Hæc enim meditationis iugitas duplicem nobis conferet fructum. Primum, quod dum in legendis ac parandis lectionibus occupatur mentis intentio, neceſſe eſt vt nullis noxiarum cogitationũ laqueis captiuetur; deinde quod ea quæ creberrima repetitione percurſa, dum memoriæ tradere laboramus, intelligere id temporis obligata mente non quiuimus, poſtea ab omnium actuum ac viſionũ illecebris abſolutu, præcipueq. nocturna meditatione taciti reuoluentes, clarius intuemur, ita vt occultiſſimorum ſenſuum, quos ne tenui quidem vigilantes opinatione percepimus, quieſcentibus nobis, & velut ſoporis ſtupore demerſis, intelligentia reueletur.

Lenit. 21. *2. Cor. 6.* *ex Leuit. 26*

De multiplici intellectu diuinarum ſcripturarum.

Cap. XI.

CReſcente autem per hoc ſtudium innouatione mentis noſtræ, etiam ſcripturarum facies incipiet innouari, & ſacratioris intelligentiæ pulchritudo quodammodo cum proficiẽte proficiet. Pro capacitate enim humanorum ſenſuum, earum quoq. ſpecies coaptatur, & vel terrena carnalibus, vel diuina ſpiritalibus apparebit, ita vt hi quibus

antea videbatur craſſis quibuſdam nebulis inuolúta, nec ſubtilitatem eius deprehendere, nec fulgorem valeant ſuſtinere. Sed vt hoc ipſum quod adſtruere nitimur, aliquo clarius pandatur exemplo, vnum legis teſtimonium protuliſſe ſufficiat, per quod etiã omnia præcepta cæleſtia ſecũdum menſuram ſtatus noſtri ad omne hominum genus

Exod. 20. probemus extendi. Scriptum eſt in lege: Non fornicaberis. Hoc ab homine carnalium adhuc obſcœnitatum paſſionibus obligato ſecundum ſimplicem litteræ ſonum ſalubriter cuſtoditur. Ab eo autem qui iam ab hac lutulenta actione, & impuro diſceſſit affectu, neceſſe eſt idipſum ſpiritaliter obſeruari, vt ſcilicet non ſolum a cæremoniis idolorum, ſed etiam ab omni ſuperſtitione gentilium &

Galat. 4. auguriorum, omniumque ſignorum & dierum ac temporum obſeruatione diſcedat, vel certe ne quorũdam verborum aut nominum coniecturis, quæ ſinceritatem fidei polluunt implicetur. Hac enim fornicatione etiam Hieruſalẽ

Hiere. 3. dicitur conſtuprata, quæ fornicata eſt in omni colle ſublimi, & ſub omni ligno frondoſo. Et quam iterum Domi-

Eſai. 47. nus increpans per prophetam: Stent, inquit, & ſaluent te augures cæli, qui contemplabantur ſidera, & ſupputabant menſes, vt ex eis annuntiarent ventura tibi. De qua forni-

Oſee. 4. catione & alibi arguens eos Dominus, ait: Spiritus fornicationis decepit eos, & fornicati ſunt a Deo ſuo. Quiſque vero a gemina hac fornicatione diſceſſerit, habebit tertiã quam deuitet, quæ in legis & Iudaiſmi ſuperſtitionibus cõ

Galat. 4. tinetur. De quibus Apoſtolus: Dies, inquit, obſeruatis, &

Coloſ. 2. menſes, & tempora & annos. & iterum: Ne tetigeris, neq. guſtaueris, neq. contrectaueris. Quæ de ſuperſtitionibus legis dicta eſſe non dubium eſt, in quas ſi quis inciderit, proculdubio mœchatus a Chriſto, ab Apoſtolo non me-

2. Cor. 11. retur audire: Deſpõdi enim vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto; ſed illud ad eũ quod ſequitur voce eiuſ-

Ibid. dem Apoſtoli dirigetur: Timeo autem ne ſicut ſerpens ſe-

Gen. 3. duxit Euam aſtutia ſua, ita corrumpãtur ſenſus veſtri a ſimplicitate quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quod ſi immunditiam huius quoq. fornicationis effugerit, habebit quartam, quæ hæretici dogmatis adulterio perpetratur. De qua idem beatus

Act. 20. Apoſtolus: Ego, inquit, ſcio, quia poſt diſceſſionem meam intrabunt lupi graues in vos, non parcentes gregi, & ex vobis ipſis exſurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant

diſcipulos poſt ſe. Hanc etiam qui potuerit declinare, caueat ne ſubtiliore peccato in fornicationis vitium collabatur, quæ ſcilicet in cogitationum peruagatione conſiſtit, quia omnis cogitatio non ſolum turpis, ſed etiam otioſa & a Deo quantulumcunq. diſcedens, a perfecto viro immundiſſima fornicatio deputatur.

Interrogatio quomodo poſſit ad obliuionem ſæcularium carminum perueniri. Cap. XII.

GERMANVS. AD hæc ego occulta primum compunctione permotus, ac deinde grauiter ingemiſcens, Hæc, inquam, omnia quæ copioſiſſime digeſſiſti, maiorem mihi intulerunt deſperationis augmentum, quam hactenus ſuſtinebam. Quippe cui præter illas generales animæ captiuitates, quibus non dubito infirmos quoſq. pulſari, extrinſecus ſpeciale impedimentum ſalutis accedit, per illam quam tenuiter videor attigiſſe notitiam litterarum: in qua me ita vel inſtantia pædagogi, vel continuæ lectionis macerauit intentio, vt nunc mens mea poeticis velut infecta carminibus, illas fabularum nugas hiſtoriasq. bellorum quibus a paruulo primis ſtudiorum imbuta eſt rudimentis, orationis etiam tempore meditetur, pſallentique, vel pro peccatorum indulgentia ſupplicanti, aut impudens poematum memoria ſuggeratur, aut quaſi bellantium heroum ante oculos imago verſetur, taliumq. me phantaſmatum imaginatio ſemper illudens, ita mentem meam ad ſuperiores intuitus aſpirare non patitur, vt quotidianis fletibus non poſſit expelli.

Reſponſio quo pacto memoriam eorum poſſimus abluere. Cap. XIII.

NESTEROS. DE hac ipſa re vnde tibi purgationis maxima naſcitur deſperatio, citum ſatis atq. efficax remedium poterit oboriri, ſi eandem inſtantiam ac diligentiam quam te in illis ſæcularibus ſtudiis habuiſſe dixiſti, ad ſpiritalium ſcripturarum volueris lectionem meditationemq. transferre. Neceſſe eſt enim mentem tuam tamdiu illis carminibus occupari, quãdiu ſibi aliqua quæ intra ſemetipſam recolat, ſimili ſtudio & aſſiduitate conquirat, ac pro illis infructuoſis atq; terrenis, ſpiritalia ac diuina parturiat. Quæ cum profunde alteq. conceperit, atq. in illis fuerit enutrita, vel expelli priores ſenſim poterunt, vel penitus aboleri. Vacare enim cunctis cogitationibus mens humana non poteſt, & ideo quãdiu ſpiritalibus ſtudiis non fuerit occupata,

neceſſe eſt eam illis quæ pridem didicit implicari. Quãdiu
enim nõ habuerit quo recurrat, & indefeſſos exerceat mo
tus, neceſſe eſt vt ad illa quibus ab infantia imbuta eſt col
labatur, eaq. ſemper reuoluat, quæ longo vſu ac medita-
tione concepit. Vt igitur hæc in te ſcientia ſpiritalis ſolidi-
tate perpetua roboretur, nec ea iam temporarie perfruaris,
ſicut illi qui eam non ſuo ſtudio, ſed aliena relatione con-
tingunt, & velut aereo, vt ita dixerim, odore percipiunt,
ſed vt ſenſibus tuis inuiſcerata quodammodo & perſpecta
atq. palpata condatur, illud omni obſeruantia cuſtodire te
conuenit, vt etiamſi ea quæ optime noſti, forte audieris in
collatione proferri, non ex hoc quòd tibi iam nota ſint, aſ-
pernanter faſtidioſeq. ſuſcipias, ſed ea cordi tuo illa aui-
ditate commendes, qua debẽt deſiderabilia ſalutis verba,
vel auribus noſtris indeſinenter infundi, vel de noſtro iu-
giter ore proferri. Quamuis enim adhibeatur ſanctarũ re-
rum crebra narratio, numquam tamen animæ ſitim veræ
ſcientiæ ſuſtinẽti, ſatietas generabit horrorem, ſed ea quo-
tidie velut noua ac deſiderata ſuſcipiens, quanto frequen-
tius hauſerit, tanto auidius vel audiet vel loquetur, & con
firmationem potius perceptæ ſcientiæ ex eorum repetitio-
ne quàm vllum ex frequenti capiet collatione faſtidium.
Euidens namq. eſt tepidæ ac ſuperbæ mentis indicium, ſi
verborum ſalutarium medicinam, quamuis ſtudio nimiæ
aſſiduitatis ingeſtam, faſtidioſe negligenterque ſuſcipiat.
Prou. 27. ſec. LXX. Anima enim quæ in ſatietate eſt, fauis illudit; animæ au-
tem egenti etiam amara dulcia videntur. Si itaque hæc di-
ligenter excepta, & in receſſu mentis condita, atq. indicta
fuerint taciturnitate ſignata, poſtea vt vina quædam ſuaue
olentia & lætificantia cor hominis, cum ſenſus canitie &
patientiæ fuerint vetuſtate decocta, cum magna ſui fra-
grantia de vaſe tui pectoris proferentur, & tamquam pe-
rennis fons de experientiæ venis & irriguis virtutum mea-
tibus redundabunt, fluentaque continua velut de qua-
dam abyſſo tui cordis effundent. Eueniet namque in te
illud quod in Prouerbiis ad illum dicitur, qui hæc ope-
Prou. 5. ſec. LXX. re conſummauit: Bibe aquas de tuis vaſis, & de puteo-
rum tuorum fonte. ſuperefluant tibi aquæ de tuo fonte,
in tuas autem plateas pertranſeant aquæ tuæ. Ac ſecun-
Eſai. 58. dum Eſaiam prophetã: Eris quaſi hortus irriguus, & ſicut
fons aquarum cuius non deficient aquæ: & ædificabuntur

in te deſerta a ſæculis; fundamenta generationis & generationis ſuſcitabis: & vocaberis ædificator ſepium, auertens ſemitas in quietem. Illa etiam tibi beatitudo proueniet, quam idem propheta promittit: Et non faciet Dominus auolare a te vltra doctorem tuum; & erunt oculi tui Eſai. 30.
videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbũ poſt tergum monentis: Hæc via, ambulate in ea, neque ad dextram, neq. ad ſiniſtram. Atq. ita fiet vt non ſolum omnis directio ac meditatio cordis tui, verum etiam cunctæ euagationes atq. diſcurſus cogitationum tuarum, ſint tibi diuinæ legis ſancta & inceſſabilis ruminatio.

Quod immunda anima neq. tradere neq. percipere poſſit ſcientiam ſpiritalem. Cap. XIV.

IMpoſſibile eſt autem hæc, ſicut præfati ſumus, inexpertum quemquam vel agnoſcere vel docere. Nam qui ne ad percipiẽdum quidem capax eſt, quomodo erit idoneus ad tradendum? De quibus tamen etiam ſi aliquid docere præſumpſerit, inefficax proculdubio & inutilis vſq. ad aures tantummodo audientium eius ſermo perueniet, cor autem eorum penetrare non poterit, inertia operum & infructuoſitate ſuæ proditus vanitatis; quia non de theſauro bonæ promitur conſcientiæ, ſed de inani iactantiæ præſumptione. Impoſſibile namq. eſt immundam animam quantalibet deſudauerit lectionis inſtantia, adipiſci ſcientiam ſpiritalem. Nemo enim in vas fœtidum atq. corruptũ vnguentum aliquod nobile, aut mel optimum, aut pretioſi quidquam liquoris infundit. Facilius enim quamuis odoratiſſimum myrum ſemel horrendis imbuta fœtoribus teſta contaminat, quàm vt aliquid ex eo ſuauitatis aut gratiæ ipſa concipiat: quia multo citius mũda corrumpuntur, quàm corrupta mundantur. Ita igitur & vas pectoris noſtri niſi prius fuerit ab omni fœtidiſſima vitiorum contagione purgatum, nõ merebitur ſuſcipere illud benedictionis vnguentum, de quo dicitur per Prophetam: Sicut vn- Pſal. 132.
guentum in capite, quod deſcẽdit in barbam Aaron, quod deſcendit in oram veſtimenti eius: nec illam ſcientiam ſpiritalem & eloquia ſcripturarum, quæ ſunt dulciora ſuper Pſal. 18.
mel & fauum, impolluta ſeruabit. Quæ enim participatio 2. Cor. 6.
iuſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas luci cum tenebris? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial?

Obiectio de eo quod multi immundi ſcientiam habeant, & ſancti
GERMANVS. *eam non habeant.* Cap. XV.

DEfinitio iſta nequaquam videtur nobis veritate ſuffulta, aut probabili ratione ſubnixa. Cùm enim omnes qui fidem Chriſti aut nequaquam ſuſcipiunt, aut impia dogmatum prauitate corrumpunt, immundi eſſe cordis manifeſtum ſit; quomodò multi Iudæorum atq. hæreticorũ, vel etiam catholicorũ qui diuerſis vitiis inuoluuntur, perfectam ſcripturarum ſcientiam conſecuti, de ſpiritalis doctrinæ magnitudine gloriantur; & econtra ſanctorum virorum innumera multitudo, quorum cor ab omni peccatorum contagione purgatum eſt, ſimplicis fidei pietate cõtenta, profundioris ſcientiæ ignorat arcana? Quemadmodum ergo ſtabit iſta ſententia, quæ ſcientiam ſpiritalem ſoli cordis tribuit puritati?

Reſponſio, quod mali ſcientiam veram habere non
NESTEROS. *poſſunt.* Cap. XVI.

HAud rectè virtutem definitionis explorat, qui non omnia diligenter prolatæ ſententiæ verba perpendit. Prædiximus namq. huiuſmodi homines diſputandi tantum habere peritiam & elocutionis ornatum; ceterum ſcripturarum venas & arcana ſpiritalium ſenſuum intrare non poſſe. Etenim vera ſcientia non niſi à veris Dei cultoribus poſ-
Hiere. 5. ſidetur; quam is vtiq. non habet populus cui dicitur: Audi populi ſtulte qui non habes cor; qui habentes oculos non
Oſee. 4. videtis, & aures non auditis. & iterum: Quia tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.
Coloſ. 2. Cum enim in Chriſto omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi eſſe dicantur, quomodo is qui Chriſtum inuenire contempſit, aut inuentum ſacrilego ore blaſphemat; aut certe catholicam fidem immundis operibus polluit;
Sap. 1. veram ſcientiã aſſecutus eſſe credendus eſt? Spiritus enim Dei effugiet fictum, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Non ergo aliàs ad ſcientiam ſpiritalem niſi hoc ordi-
Oſee. 10. ne peruenitur, quem vnus prophetarum eleganter expreſ-
Sec. LXX. ſit, dicens: Seminate vobis ad iuſtitiam; metite † ſpem
f. ſpecism καρπὸν. vitæ; illuminate vobis lumen ſcientiæ. Primum ergo ſeminandum nobis eſt ad iuſtitiam, hoc eſt, vt actualem perfectionem operibus iuſtitiæ propagemus; deinde metenda eſt nobis † ſpes vitæ, id eſt, virtutum ſpiritalium fructus
f. ſpecies expulſione vitiorum carnaliũ cõgregandi; & ita illumina-

re no-

re nobis lumen ſcientiæ poterimus. Quem ordinem etiam pſalmographus teneri debere decernit, dicens: Beati imma culati in via, qui ambulant in lege Domini, beati qui ſcru tantur teſtimonia eius. *Pſal. 118.* Non enim prius dixit: Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius, & poſtea intulit: Beati immacu lati in via; ſed prius inquit: Beati immaculati in via: per hoc euidenter oſtendens, neminem recte poſſe ad perſcru tanda Dei teſtimonia peruenire, niſi prius per actualem conuerſationem in via Chriſti immaculatus incedat. Hi er go quos dixiſtis non iſtam quam immundi habere nō poſ ſunt, ſed ψευδωνύμου, hoc eſt, falſi nominis ſcientiam poſ ſident, de qua beatus Apoſtolus: O, inquit, Timothee depo ſitum cuſtodi; deuitans profanas vocum nouitates, & op poſitiones falſi nominis ſcientiæ, quod in Græco dici tur: ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. *1. Tim. 6.* De iſtis ergo qui imaginem quandam ſcientiæ videntur acquirere, vel de his qui cū ſacrorum voluminū lectioni ac memoriæ ſcriptu rarum diligenter inſiſtant, carnalia tamen vitia non relin quunt, in Prouerbiis eleganter exprimitur: Sicut inauris aurea in naribus ſuis, ita mulieri male moratæ ſpecies. *Prou. 11. ſec. LXX.* Quid enim prodeſt quempiam ornamentum eloquiorum cæleſtium & illam pretioſiſſimam ſcripturarum ſpeciem conſequi, ſi eam lutulentis operibus vel ſenſibus inhæren do, quaſi immundiſſimam terram ſubigendo confringat, aut cœnoſis libidinum ſuarum polluat volutabris? Fiet enim vt id quod recte vtentibus decori eſſe conſueuit, non ſolum iſtos ornare non poſſit, verum etiam maioris cœni colluuione ſordeſcat: Ex ore enim peccatoris non eſt pul chra laudatio, *Eccli. 15.* cui dicitur per Prophetam: Quare tu enar ras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? *Pſal. 49.* De huiuſmodi animabus, quæ nequaquam ſtabili ter timorem Domini poſſidētes (de quo dicitur: Timor Do mini diſciplina & ſapientia eſt) *Prou. 15. & 16. ſec. LXX.* ſcripturarum acquirere ſen ſum de earum memoria & iugi meditatione conantur, ſa tis proprie in Prouerbiis memoratur: Vt quid fuerunt di uitiæ inſipienti? Poſſidere enim ſapientiam excors non po terit. *Prou. 17. ſec. LXX.* Intantum vero ab illa eruditione ſæculari quæ car nalium vitiorū ſorde polluitur, vera hæc & ſpiritalis ſcien tia ſubmouetur, vt eam in nonnullis elinguibus ac pene il litteratis ſciamus nōnunquam mirabiliter viguiſſe. Quod in Apoſtolis, multiſque etiam ſanctis viris euidentiſſime

comprobatur, qui non inani foliorũ dilatabantur luxuria, ſed veris ſpiritalis ſcientiæ fructibus curuabantur. De quibus in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt: Videntes autem Petri conſtantiam & Ioannis, & comperto quòd homines eſſent ſine litteris & idiotæ, admirabãtur. Et idcirco ſi tibi curæ eſt ad eius immarceſcibilem fragrantiam peruenire, cunctis primum conatibus elabora, vt a Domino puritatem caſtitatis obtineas. Nullus enim in quo adhuc carnalium paſſionum, & maxime fornicationis dominatur affectus, ſpiritalem poterit ſcientiam poſſidere. In corde enim bono requieſcet ſapientia. &: Qui timet Dominum, inueniet ſcientiam cum iuſtitia. Hoc autem quo prædiximus ordine ad ſpiritalem ſcientiam perueniri, etiam beatus Apoſtolus docet. Nam cum vniuerſarum virtutum ſuarum nõ ſolum catalogum texere, verumetiam ordinem vellet exponere, vt quæ quam ſequeretur, vel quæ quam parturiret exprimeret, poſt aliqua intulit, dicens: In vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu ſancto, in charitate non ficta. In qua † coniugatione virtutum euidentiſſime nos voluit erudire, de vigiliis atq. ieiuniis ad caſtitatem, de caſtitate ad ſcientiam, de ſcientia ad longanimitatem, de longanimitate ad ſuauitatem, de ſuauitate ad Spiritum ſanctum, de Spiritu ſancto ad charitatis non fictæ præmia perueniri. Cum igitur hac diſciplina atq. hoc ordine tu quoq. ad ſcientiam ſpiritalem perueneris, habebis proculdubio, ſicut diximus, nec ſterilem, nec inertem, ſed viuidam fructuoſamq. doctrinã; ſemenq. ſalutaris verbi quod a te fuerit audientium cordibus commendatũ, ſubſequens Spiritus ſancti imber largiſſimus fœcundabit; ac ſecundũ id quod pollicitus eſt propheta, dabitur pluuia ſemini tuo, vbicumq. ſeminaueris in terra, & panis frugũ terræ tuæ erit vberrimus & pinguis.

Act. 4. — *Prou. 14.* — *Eccli. 32.* — *2. Cor. 6.* — *al. coniunctione* — *Iſai. 30.*

Quibus ratio perfectionis debeat aperiri. Cap. XVII.

CAue etiam ne hæc quæ tam lectione quàm experientiæ ſudore didiceris, cum te ætas maturior prouexerit ad docendum, vanæ gloriæ ſeductus amore, immundis hominibus paſſim ingeras, illudq. quod ſapientiſſimus Salomon interdixit, incurras: [a]Noli applicare impium ad paſcua iuſti, neq. ſeducaris ſaturitate ventris. [b]Nõ enim expediũt ſtulto deliciæ. [c] Nec opus eſt ſapiẽtia vbi deeſt ſenſus; magis enim ducitur inſipientia; quia; [d] Seruus durus non

a Prou. 24. ſec. LXX. — *b Prou. 19. ſec. LXX.* — *c Prou. 18. ſec. LXX.* — *d Prou. 29. ſec. LXX.*

emen-

emendabitur verbis; ſi enim & intellexerit, non obediet. &: In aures imprudentis noli quidquam dicere, ne forte irrideat ſapientes ſermones tuos. &: Ne dederitis ſanctum canibus, neq; miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & conuerſi dirumpât vos. Oportet itaq; vt huiuſmodi hominibus ſpiritalium ſenſuû contegens ſacramenta efficaciter canas: In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi. Sed dicas forſitan: Et quibus diuinarum ſcripturarum diſpēſanda ſunt ſacramenta? Docet te ſapientiſſimus Salomō: Date, inquit, ebrietatem his qui in triſtitia ſunt, & vinum bibere his qui in doloribus ſunt, vt obliuiſcantur paupertatis, & dolorum ſuorum non meminerint amplius; id eſt, his qui pro pœnitudine actuum priſtinorum mœrore atq; triſtitia deprimuntur, ſpiritalis ſcientiæ iucunditatem, velut vinû quod lætificat cor hominis, affluenter infundite, eoſq; ſalutaris verbi crapula refouete, ne forte iugitate mœroris ac letali deſperatione demerſi, abundātiore triſtitia abſorbeantur qui eiuſmodi ſunt. De illis vero qui in tepore ac negligentia conſtituti, nullo cordis ſui dolore mordētur, ita dicitur: Nam qui ſuauis & ſinè dolore eſt, in egeſtate erit. Quanta potes igitur cautione deuita, ne vanæ gloriæ amore detentus, illius quem Propheta collaudat, particeps eſſe non poſſis: Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Omnis enim qui eloquia Dei (de quibus dicitur: Eloquia Domini eloquia caſta, argentũm igne examinatum, probatum terræ, purgatum ſeptuplum.) humanæ laudis amore diſpenſat, pecuniam ſuam erogat ad vſuram, nō ſolum nulla pro hoc præmia, ſed etiam ſupplicia meriturus. Ob hoc enim pecunias Domini maluit profligare, vt ex ea temporalem conſequeretur ipſe mercedem, non vt Dominus (ſicut ſcriptum eſt) veniens, quod ſuum eſt reciperet cum vſura.

Prou. 23. ſec. LXX. Matth. 7. Pſal. 118. Prou. 31. ſec. LXX. Pſal. 103. 2. Cor. 2. Prou. 14. ſec. LXX. Pſal. 14. Pſal. 11. Matth. 25.

Quibus de cauſis ſpiritalis doctrina infructuoſa ſit.

Cap. XVII.

DVabus autem ex cauſis inefficacem ſpiritalium terrū conſtat eſſe doctrinā. Nam aut ille qui docet inexperta commendans, vano verborum ſono inſtruere nititur auditorem, aut certe nequam ac vitiis refertus auditor, ſalutarem ſpiritalis viri ſanctamq; doctrinā obturato corde nō recipit. De quibus dicitur per prophetam: Excæcatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audie-

Matth. 13. ex Eſai. 6.

runt, & oculos ſuos concluſerunt, ne quando videant oculis ſuis, & auribus ſuis audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem illos.

Quod plerumq. etiam indigni gratiam ſalutiferi ſermonis accipiant. Cap. XIX.

1. Tim. 2. NOnnumquam tamen diſpenſatoris noſtri Dei, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, munifica liberalitate conceditur, vt is qui dignum ſe euangelicæ prædicationi irreprehenſibili conuerſatione non præbuit, pro ſalute multorum ſpiritalis doctrinæ gratiam conſequatur. Quibus autem modis etiã chariſmata curationum ad expellendos dæmones, à Domino concedantur, conſequens eſt vt ſimili diſputatione pandamus, quam conſurgentes ad refectionem in veſperam referuemus; quia efficacius ſemper corde cõcipitur, quidquid ſenſim & abſq. nimio labore corporis intimatur.

COLLATIONIS PRIMAE abbatis Neſterotis de Spiritali ſcientia, Finis.

COLLATIO XV. QVAE EST SECVNDA ABBATIS NESTEROTIS DE CHARISMATIBVS DIVINIS.

Diſputatio abbatis Neſterotis de tripertita chariſmatum ratione. Cap. I.

POST ſynaxin veſpertinam ad repromiſſam narrationem intenti, pſiathiis pariter ex more conſedimus. Cumq. ſilentium aliquantiſper pro ſenis reuerentia præberemus, taciturnitatem verecundiæ noſtræ tali præuenit eloquio: Vſque ad ſpiritaliũ rationem chariſmatum proferendam, præcedens diſputationis

tionis ordo peruenit, quam tripertitam eſſe maiorum tradi
tione percepimus. Prima ſiquidem curationum cauſa eſt,
cum pro merito ſanctitatis electos quoſq. ac iuſtos viros
ſignorum gratia comitatur, ſicut Apoſtolos, multoſq. ſan-
ctorum ſigna ac prodigia ſecundum auctoritatem Domi-
ni feciſſe manifeſtum eſt, ita dictis: Infirmos curate, mor- *Matth. 10.*
tuos ſuſcitate, leproſos mundate, dæmones eiicite; gratis
accepiſtis, gratis date. Secunda, cum ob ædificationem Ec
cleſiæ, vel eorum qui infirmos ſuos ingerunt, vel eorum
qui curandi ſunt fidem, ſanitatum virtus etiam a peccato-
ribus indigniſq. procedit. De quibus Saluator in Euange-
lio: Multi, inquit, dicent mihi in illa die: Domine, Domi- *Matth. 7.*
ne, nonne in nomine tuo prophetauimus; & in nomine *Luc. 13.*
tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas
fecimus? & tunc confitebor illis, Quia numquã noui vos:
diſcedite a me operarij iniquitatis. Et econtrario ſi offeren
tium vel infirmorum deſit fides, etiam illos quibus cura-
tionum dona collata ſunt, non ſinit ſanitatum exercere vir
tutem. De qua re Lucas Euangeliſta: Et non poterat, in- *Marc. 6.*
quit, Ieſus facere inter eos virtutes propter incredulitatẽ il
lorũ. Vnde idẽ Dominus: Multi, inquit, leproſi erãt in Iſrael *Luc. 4.*
ſub Eliſæo propheta; & nemo eorũ mundatus eſt niſi Naa- *4. Reg. 5.*
mam Syrus. Tertius curationũ modus, etiam colludio ac
factione dæmonũ ſimulatur, vt dum homo manifeſtis cri-
minibus obligatus propter admirationem ſignorum ſan-
ctus ac Dei famulus creditur, etiam vitiorum eius æmula-
tio ſuadeatur, & per hoc obtrectationis aditu reſerato, etiã
religionis ſanctitas infametur; vel certe, vt is qui curatio-
num dona habere ſe credit, ſuperbia cordis elatus gra-
uius elidatur. Inde eſt quòd inuocantes eorum nomina,
quos nulla merita ſanctitatis, nec vllos ſpiritales fructus
habere cognoſcunt, vti ſe eorum meritis, ac de obſeſſis
ſimulant corporibus effugati. De quibus in Deutero-
nomio: Si ſurrexerit, inquit, in medio tui propheta, aut *Deut. 13.*
qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque
portentum; & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi:
Eamus & ſequamur deos alienos, quos ignoras, & ſer-
uiamus eis; non audias verba prophetæ illius aut ſomnia-
toris, quia tentat vos Dominus Deus veſter vt palam fiat,
vtrum diligatis eum an non, in toto corde & in tota anima
veſtra. Et in Euangelio: Exſurgent, inquit, pſeudochri- *Matt. 24.*

ſti, &

ſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita vt in errorē inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.

In quo quis ſanctos viros debeat admirari. Cap. II.

QVa propter numquam debemus eos qui hoc affectāt in his virtutibus admirari, ſed potius intueri, vtrum vitiorum omnium expulſione, & morum emendatione perfecti ſint. Quod vtiq. non pro alterius fide, aut diuerſitate cauſarum, ſed pro vniuſcuiuſq. ſtudio Dei gratia diſpenſante conceditur. Hæc namq. eſt actualis ſciētia,
1. Cor. 13. quæ alio vocabulo charitas ab Apoſtolo nuncupatur, & vniuerſis linguis hominum & angelorum, & plenitudini fidei quæ etiam montes transferat, & omni ſcientiæ, ac prophetiæ, & erogationi omnium facultatum, ipſiq. poſtremo glorioſo martyrio, apoſtolica auctoritate præfertur. Nam cum dinumeraſſet vniuerſa chariſmatum genera,
1. Cor. 12. atq. dixiſſet: Alij datur per ſpiritum ſermo ſapiētiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, & reliqua; de charitate dicturus, quemadmodū
Ibid. eam cunctis prætulerit chariſmatibus paucis aduerte: Et adhuc, inquit, ſupra modum excellentiorem viam vobis demonſtro. Per quod euidenter oſtenditur perfectionis ac beatitudinis ſummam, non in illorum mirabilium operatione, ſed in charitatis puritate conſiſtere. Nec immerito:
1. Cor. 13. Omnia enim illa euacuāda ac deſtruenda ſunt, charitas vero perpetuo permāſura. Ideoq. a patribus noſtris opera iſta ſignorū nequaquam vidimus affectata; quinimmo cum ea Spiritus ſancti gratia poſſiderent, numquam exercere voluerunt, niſi forte extrema illos & ineuitabilis neceſſitas coartaſſet.

De ſuſcitato mortuo ab abbate Macario. Cap. III.

SIcut & ab abbate Macario, qui habitationē Scithicæ ſolitudinis primus inuenit, mortuum reminiſcimur ſuſcitatum. Nam cum hæreticus quidam qui Eunomij perfidiā ſectabatur, ſinceritatem catholicæ fidei arte dialectica ſubuertere conaretur, magnamq. iam hominum multitudinem decepiſſet, rogatus a catholicis viris, qui tantæ ſubuerſionis ruina grauiſſime mouebantur, beatus Macarius, vt ſimplicitatem totius Aegypti ab infidelitatis naufragio liberaret, aduenit. Quem cum hæreticus arte dialectica fuiſſet aggreſſus, & ad Ariſtotelicas ignorantem ſpinas vellet abducere, beatus Macarius apoſtolica multiloquium eius bre-

breuitate concludens: Non eſt, inquit, in verbo regnum 1.Cor. 4.
Dei, ſed in virtute. Eamus igitur ad ſepulchra, & nomen
Domini ſuper mortuum qui primus inuentus fuerit inuo-
cemus, ac, ſicut ſcriptum eſt, oſtendamus ex operibus fidẽ Iacob. 2.
noſtram, vt manifeſtiſſime rectæ fidei documenta eius te-
ſtimonio declarentur, & perſpicuam veritatem non inani
diſputatione verborum, ſed virtute ſignorum, & illo quod
non poteſt falli iudicio comprobemus. Quo audito, hære-
ticus coram circumſtanti plebe pudore conſtrictus, cum
ad præſens præbere ſe cõdicioni propoſitæ ſimulaſſet aſſen
ſum, ſeq. affuturum in craſtinũ promiſiſſet, poſtero die ex-
pectantibus vniuerſis qui ſtudioſius ad condictum locum,
ſpectaculi huius cupiditate confluxerant, exterritus con-
ſcientia ſuæ infidelitatis aufugit, ac ab vniuerſa Aegypto
protinus tranſmigrauit. Quem cum beatus Macarius vſq.
ad horam nonam cũ populis præſtolatus, pro ſua conſcien-
tia declinaſſe vidiſſet, aſſumens plebem quæ ab illo fuerat
deprauata, ad condita ſepulchra perrexit. Hunc autem Ae-
gyptiis morem Nili fluminis inuexit eluuies, vt quoniam
vniuerſa terræ illius latitudo inſtar immenſi pelagi, non
paruo anni tempore ſolita aquarum eruptione contegitur,
ita vt nulla tunc cuiquam viandi copia niſi lemborum trã-
uectione tribuatur, corpora mortuorum pigmentis condi-
ta redolentibus, in editioribus cellulis recondantur. Nam
madens ebrietate continua terræ illius ſolum, humandi
arcet officium. Si qua enim cadauera defoſſa ſuſceperit,
euomere ad ſuperficiem ſuam inundationum nimietate
compellitur. Cum igitur antiquiſſimo cuidam cadaue- insigne miracul
ri beatus Macarius adſtitiſſet, O homo, inquit, ſi veniſſet excitandi mortu
huc mecũ hæreticus ille filius perditionis, & adſtãte ipſo, multis antea ſep
nomen Chriſti Dei mei inuocans exclamaſſem, vtrum ne tum ſaeculis..
corã his qui pene eius fuerant fraude ſubuerſi, ſurrecturus
fuiſſes edicito. Tum ille cõſurgens adnuentis voce reſpon
dit. Quem interrogans abbas Macarius, quinam aliquan-
do fuiſſet cum frueretur hac vita, vel qua hominum fuiſſet
ætate, aut ſi nomen Chriſti tunc temporis cognouiſſet: ille
ſe ſub antiquiſſimis regibus vixiſſe reſpondit, Chriſtique
nomen aſſeruit illis ſe non audiſſe temporibus. Cui rurſus
abbas Macarius: Dormi, inquit, in pace cum ceteris in
tuo ordine a Chriſto in fine temporum ſuſcitandus. Hæc 1.Cor. 15.
igitur eius virtus & gratia quantum in ipſo fuit, ſemper for-

taſſe

taſſe latuiſſet, niſi eum neceſſitas totius prouinciæ periclitantis, & erga Chriſtum plena deuotio amorq. ſincerus, iſtud exercere miraculum compuliſſet. Quod vtiq. vt ab eo fieret, non oſtentatio gloriæ, ſed charitas Chriſti & totius plebis extorſit vtilitas, vt beatum quoq. Eliam feciſ-
3.Reg.18. ſe Regnorum lectio manifeſtat, qui ignem de cælo ſuper hoſtias impoſitas pyræ idcirco deſcendere poſtulauit, vt periclitantem pſeudoprophetarum præſtigiis fidem totius populi liberaret.

De miraculo quod abbas Abraham in mulieris fecit vberibus. Cap. IV.

QVid etiam abbatis Abrahæ geſta commemorem, qui ἁπλοῦς pro ſimplicitate & innocentia morum cognominatur? Qui cum metendi gratia ad Aegyptum de eremo diebus quinquageſimæ perrexiſſet, & a muliere quadam paruulum ſuum lactis inopia iam tabidũ atq. ſeminecem præferente, lacrymoſis precibus fuiſſet obſtrictus, calicem ei aquæ potandum impreſſo crucis ſignaculo dedit, cuius hauſtu cõfeſtim mirum in modum arida iam penitus vbera copia lactis redundante fluxerunt.

De claudi cuiuſdam curatione, quam eſt operatus. Cap. V.

VEl cum idem ipſe pergens ad vicum, circumdatus eſt illudentium turbis, qui ſubſannantes oſtendebant ei quendam hominem cõtracto genu, multis iam annis greſſus officio deſtitutum, & antiqua debilitate reptantem; ac tentantes eum, Oſtende, aiebant, abba Abraham, ſi ſeruus es Dei, & reſtitue hunc priſtinæ ſanitati, vt nomen Chriſti quem colis, vanum non eſſe credamus. Tunc ille cõfeſtim inuocato Chriſti nomine, inclinans ſe & apprehẽdes aridũ pedem hominis traxit, cuius tactu ſiccum continuo genu incuruumq. directum eſt, ac recepto vſu greſſuum, quem obliuioni tradiderat annoſa debilitas, lætus abſceſſit.

Quod meritum vniuſcuiuſq. non ex ſignis debeat æſtimari. Cap. VI.

HI itaq. viri nihil ſibi pro talium mirabilium virtute donabant, quia non hæc ſuo merito agi, ſed Domini miſericordia fatebãtur, his apoſtolicis verbis in admiratione ſignorum humanã gloriam refutantes: Viri fratres, quid
Act. 3. admiramini in hoc; aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute aut pietate fecerimus hunc ambulare? Nec quemquam in donis ac mirabilibus Dei, ſed potius ex propriis

virtu-

virtutum fructibus prædicandum eſſe cenſebant, qui indu ſtria mentis & virtute operum generãtur. Plerumq. enim, vt ſupra iam dictum eſt, homines mente corrupti ac reprobi circa fidem, in nomine Domini & dæmonia expellunt, & virtutes maximas operantur. De quibus cũ Apoſtoli cauſarentur, & diceret: Præceptor vidimus quendã in nomine tuo eiicientẽ dæmonia, & prohibuimus eum, quia nõ ſequitur nobiſcum; licet eiſdem ad præſens reſponderit Chriſtus: Nolite prohibere; qui enim nõ eſt aduerſum nos, pro nobis eſt; tamen eis in fine dicentibus: Domine, Domine, nõne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Reſponſurũ ſe eſſe teſtatur, Quia nunquam noui vos; diſcedite a me operarij iniquitatis. Et idcirco etiam iſtos quibus hanc gloriam ſignorum atq. virtutum pro merito ſanctitatis ipſe conceſſit, ne in his extollantur admonet, dicens: Nolite gaudere quia dæmonia vobis ſubiiciũtur; gaudete autem, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. Luc. 9. Ibid. Matth. 7. Luc. 13. Luc. 10.

Quod chariſmatum virtus non in mirabilibus, ſed in humilitate conſiſtat. Cap. VII.

DEniq. ipſe auctor ſignorum omnium atq. virtutum, cum ad doctrinæ ſuæ magiſterium diſcipulos aduocaret, quid ab eo veri atq. rectiſſimi ſectatores peculiariter diſcere deberent, euidenter oſtendit: Venite, inquit, & diſcite a me, non vtiq. vt dæmones cæleſti poteſtate pellatis, non vt leproſos mundetis, non vt cæcos illuminetis, non vt mortuos ſuſcitetis: Hæc enim etiamſi per quoſdam ſeruos meos operor, non poteſt ſe inſerere laudibus Dei humana condicio, nec vllam ſibi in hoc miniſter & famulus decerpere portionẽ, vbi ſolius diuinitatis eſt gloria. Vos autẽ, inquit, hoc diſcite a me, quia mitis ſum & humilis corde. Hoc enim eſt quod cunctis generaliter diſcere & exercere poſſibile eſt, opera autem ſignorum atq. virtutũ nec ſemper neceſſaria, nec omnibus cõceduntur. Humilitas eſt ergo omniũ magiſtra virtutum; ipſa eſt cæleſtis ædificij firmiſſimum fundamentum, ipſa eſt donum proprium atque magnificum Saluatoris. Is etenim vniuerſa miracula quæ Chriſtus operatus eſt, ſine periculo elationis exercet, qui mitem Dominum, non ſublimitate ſignorum, ſed patientiæ atq. humilitatis virtute ſectatur. Qui vero immundis ſpiritibus imperare, aut languentibus ſanitatum dona Matth. 11.

con-

conferre, aut aliquod ſignum mirabile populis geſtit oſtẽdere, quamuis in oſtentation ibus ſuis Chriſti inuocet nomen, tamen alienus a Chriſto eſt, quia humilitatis magiſtrum ſuperba mente non ſequitur. Nam etiam cum ad patrem remeans quoddam, vt ita dixerim, conderet teſtamentum, hoc ſuis diſcipulis dereliquit: Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt diligatis inuicẽ ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. Statimq. ſubiunxit: In hoc cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis in inuicem. Non ait, Si ſigna atq. virtutes ſimiliter feceritis, ſed ſi dilectionem in inuicem habueritis, quam certũ eſt niſi mites atq. humiles ſeruare non poſſe. Quapropter numquam monachos probos nec morbo cenodoxiæ vacuos noſtri maiores eſſe dixerunt, qui ſemetipſos exorciſtas coram hominibus profitentur, & inter admirantium turbas hanc quam vel meruerunt, vel præſumpſerunt gratiam iactantiſſima oſtentatione diffamant; ſed incaſſum. Qui enim nititur mendaciis, hic paſcit vẽtos, idem autem ipſe ſequitur aues volantes. Sine dubio enim eueniet eis illud quod in Prouerbiis dicitur: Sicut venti & nubes & pluuiæ manifeſtiſſimæ ſunt, ita qui gloriantur in dato falſo. Et ideo ſi quis coram nobis horum aliquid fecerit, non de admiratione ſignorum, ſed de ornatu morũ debet apud nos eſſe laudabilis; nec vtrum dæmonia ei ſubiecta ſint, ſed vtrum charitatis membra quæ deſcribit Apoſtolus, poſſideat, inquirendum.

Ioan. 13. — *Ibid.* — *Prou. 10.* — *Prou. 25. ſec. LXX.* — *1. Cor. 13.*

Quod mirabilius ſit de ſemetipſo vitia, quam de altero dæmones extruſiſſe. Cap. VIII.

ET revera maius miraculum eſt de propria carne fomitem eradicare luxuriæ, quàm expellere immundos ſpiritus de corporibus alienis; & magnificentius ſignum eſt, virtute patientiæ truculentos motus iracundiæ cohibere, quàm aereis principibus imperare; pluſque eſt excluſiſſe edaciſſimos de corde proprio triſtitiæ morbos, quàm valitudines alterius febreſq. corporeas expuliſſe. Poſtremò multis modis præclarior virtus ſublimiorq. profectus eſt, animæ propriæ curare languores, quàm corporis alieni. Quanto enim hæc ſublimior carne eſt, tanto præſtantior eius eſt ſalus; quantoq. pretioſioris excellentioriſq. eſt ſubſtantiæ, tanto grauioris ac pernicioſioris eſt & ruinæ.

Quan-

Quantum præcellat vitæ probitas opera ſignorum. Cap. IX.

ET de illis quidem curationibus ita beatiſſimis Apoſto-
lis dicitur: Nolite gaudere, quia dæmonia vobis ſubii- Luc. 10.
ciuntur. Hoc enim faciebat non eorum poteſtas, ſed virtus
nominis inuocati; & idcirco monentur, vt ex hac parte ni
hil ſibi beatitudinis aut gloriç audeant vindicare, quæ Dei
tantum potentia ac virtute perficitur, ſed ex illa vitæ ſuæ
cordiſq. intima puritate, ob quam nomina eorum ſcribi
merentur in cælis.

Reuelatio de perfectæ caſtitatis experimento. Cap. X.

ET vt hoc ipſum quod diximus vel teſtimoniis veterum,
vel diuinis oraculis approbemus, quid beatus Paphnu
tius vel de admiratione ſignorum, vel de gratia ſenſerit pu
ritatis, immo quid angeli relatione cognouerit, ipſius
verbis atq. experimentis rectius proferemus. Hic namq. ita
multis vigens annis diſtrictione præcipua, vt crederet ſe
etiam carnalis concupiſcentiæ laqueis penitus abſolutum
(eo quòd cunctis infeſtationibus dæmonum, quibus diu
aperteq. conflixerat, ſuperiorem ſe factum eſſe ſentiret) dũ
aduenientibus viris ſanctis pulmentum lenticulæ quod il-
li atheran nominant, præpararet, manus eius in clibano,
vt aſſolet, flamma ſuperuolante combuſta eſt. Quo facto
triſtificatus magnum in modum, cœpit ſecum tacitus vol
uere, Cur ignis, inquiens, mecum non habet pacem, cum
diriora mihi dæmonum ceſſerint prælia? aut quemadmo-
dum me in illo metuendo examinis die per ſe tranſiturum
ille ignis inextinguibilis, & inquiſitor meritorum om-
nium non tenebit, cui nunc extrinſecus hic temporalis ac
paruulus non pepercit? Cumq. æſtuanti huiuſcemodi co-
gitationibus atq. triſtitia ſopor ſubitus obrepſiſſet, adue-
niens angelus Domini: Cur, inquit, Paphnuti, triſtis es,
quòd necdum pacatus tibi ſit ignis iſte terrenus, cum ad-
huc reſideat in membris tuis carnalium motuum necdum
ad purum excocta commotio? Cuius radices donec in tuis
viuunt medullis, ignem iſtum materialem nequaquam ti-
bi pacificum eſſe permittent. Quem vtiq. innoxium aliàs
ſentire non poteris, niſi omnes internos motus his indi-
ciis in temetipſo experiaris extinctos. Vade apprehende
nudam & pulcherrimam virginem, & ſi illam tenens, trã-
quillitatem tui cordis immobilem æſtuſq. carnales pacifi-
cos in te ſenſeris perduraſſe, huius quoque viſibilis flam-

Dan. 3. mæ mitis atq. innoxius in modum illorum trium in Babylonia puerorum te allambet attactus. Itaq. ſenex huiuſmodi reuelatione perculſus, non quidem experimenti diuinitus demonſtrati pericula conſuluit, ſed interrogans conſcientiam ſuam, & puritatem ſui cordis examinans, nec adhuc pondus caſtimoniæ ſuæ huius probationis ponderi compenſare coniectans; Non mirum eſt, ait, ſi cedentibus mihi immundorum ſpirituum prælíis, aduſtiones ignis quas diriſſimis congreſſibus dæmonum inferiores eſſe credebam, adhuc aduerſum me ſenſerim ſæuientes. Maior quippe eſt virtus ac ſublimior gratia, internam libidinem carnis extinguere, quàm nequitias dæmonum extrinſecus irruentes ſigno Domini ac virtutis Altiſſimi potentia ſubiugare, vel de obſeſſis corporibus diuini nominis inuocatione propellere. Hucuſq. abbas Neſteros orationem de vera charíſmatum operatione conſummans, nos ad ſenis Ioſeph cellam, quæ ſex fere millibus ab ipſo aberat properantes, doctrinæ ſuæ inſtitutione proſecutus eſt.

COLLATIONIS SECVNDAE abbatis Neſterotis de Chariſmatibus diuinis, Finis.

COLLA-

COLLATIO XVI. QVAE EST PRIMA ABBATIS IOSEPH

DE AMICITIA.

Quid a nobis abbas Ioſeph primitus inquiſierit. Cap. I.

BEATVS Ioſeph, cuius nunc inſtituta ac præcepta pandenda ſunt, vnus ex tribus quorum in prima collatione fecimus mentionem, claræ admodum familiæ, ac primarius ciuitatis ſuæ intra Aegyptum fuit quæ appellatur Thmuis, & ita non ſolum Aegyptia, ſed etiam Græca facundia diligenter edoctus, vt vel nobis, vel his qui Aegyptiam linguam penitus ignorabant, non vt ceteri per interpretem, ſed per ſemetipſum elegantiſſime diſputaret. Qui cum inſtitutionem ſuam nos deſiderare ſenſiſſet, percontatus primum, vtrumnam eſſemus germani fratres, audienſque a nobis quòd non carnali ſed ſpiritali eſſemus fraternitate deuincti, noſque ab exordio renuntiationis noſtræ, tam in peregrinatione, quæ ab vtroque noſtrum fuerat obtentu militiæ ſpiritalis arrepta, quàm in cœnobij ſtudio indiuidua ſemper coniunctione ſociatos, tali vſus eſt ſermonis exordio. Collat. XI. cap. 3.

Diſputatio eiuſdem ſenis, de infido amicitiarum genere. Cap. II.

AMicitiarum ac ſodalitatis multa ſunt genera, quæ diuerſis modis humanum genus dilectionis ſocietate connectunt. Quoſdam enim præcedens commendatio, primum notitiæ, poſt etiam amicitiæ fecit inire commercia. In quibuſdam vero contractus quidam ſeu dati acceptive depactio, charitatis fœdera copulauit. Quoſdam negotiationis ſeu militiæ vel artis ac ſtudij ſimilitudo atque communio amicitiæ vinculis nexuerunt, per quam ita etiam effera ſibi inuicem corda manſueſcunt, vt etiam hi qui in ſiluis ac montibus la-

trociniis gaudent, & effuſione humani ſanguinis delectan tur, ſuorum ſcelerum participes amplectantur ac foueant. Eſt etiam aliud dilectionis genus, quod inſtinctu naturæ ipſius & conſanguinitatis lege connectitur, quo vel cõtribules, vel coniuges, vel parentes, ſeu fratres, ac filij naturaliter ceteris præferuntur, quod non ſolum humano generi, verumetiam omnibus alitibus atq. animantibus ineſſe deprehenditur. Nam pullos vel catulos ſuos naturali affectu inſtigante ſic protegunt ac defendunt, vt frequenter pro ipſis etiam obiicere ſe periculis mortiq. non metuãt. Deniq. etiam illa beſtiarum vel ſerpentium vel alitum genera, quæ intolerabilis feritas, ac letale virus ab omnibus ſeparat ac ſecernit, vt ſunt baſiliſci, vel monocerotes, vel gryphes, cum etiam viſu ipſo cunctis pernicioſa eſſe dicantur, inter ſe tamen pro originis ipſius affectioniſq. conſortio pacata & innoxia perſeuerant. Sed hæc omnia quæ diximus genera charitatis, ſicut malis ac bonis, feris etiam atq. ſerpentibus videmus eſſe communia, ita etiam vſq. in finem certum eſt perſeuerare non poſſe. Etenim interrumpit ea frequenter ac diuidit locorum diſcretio, & obliuio temporalis, & verbi vel cauſæ negotiorumq. cõtractus. Vt enim ex diuerſis vel lucri, vel libidinis, vel conſanguinitatis ac neceſſitudinum variarum ſocietatibus acquiri ſolẽt, ita intercedente qualibet diuortij occaſione ſoluuntur.

Vnde inſolubilis amicitia ſit. Cap. III.

IN his igitur cunctis vnum genus eſt inſolubile charitatis, quod nec commendationis gratia, nec officij vel munerum magnitudo, contractuſq. cuiuſquam ratio, vel naturæ neceſſitas iungit, ſed ſola ſimilitudo virtutum. Hæc, inquam, eſt quæ nullis vmquam caſibus ſcinditur, quam nõ ſolum diſſociare vel delere locorum vel temporum interualla non præualent, ſed ne mors quidẽ ipſa diuellit. Hæc eſt vera & indirupta dilectio, quæ gemina amicorum perfectione ac virtute concreſcit. Cuius ſemel initum fœdus, nec deſideriorum varietas, nec contentioſa dirumpet contrarietas voluntatum. Ceterũ multos nouimus in hoc propoſito conſtitutos, qui cum pro charitate Chriſti flagrantiſſima eſſent ſodalitate deuincti, non perpetuo eam, nec indirupte ſeruare potuerunt, quia licet bono ſocietatis principio niterentur, non tamen vno nec pari ſtudio arreptum propoſitum tenuerunt, fuitq. inter eos quædam tempora-

lis

lis affectio, quia non æquali vtriuſq. virtute, ſed vnius patientia ſeruabatur. Quæ quamuis ab vno magnanimiter atque infatigabiliter retentetur, neceſſe eſt tamen eam alterius puſillanimitate dirumpi. Infirmitates namq. eorũ qui tepidius perfectionis expetunt ſanitatem, quantalibet fortiũ tolerantia ſuſtententur, ab ipſis tamen qui infirmi ſunt nõ feruntur, &(vt ita dicam) ipſum tolerari non tolerant. Habent enim inſitas commotionum cauſas, quæ eos quietos eſſe non ſinant, vt ſolent hi qui carnali ægritudine detinentur, ſtomachi ſui infirmitatiſq. faſtidia, coquorum vel miniſtrantium negligentiis imputare, & quantalibet eis obſequentium ſolicitudo deſeruiat, nihilominus tamen ſanis cauſas ſuæ commotionis adſcribere, quas ſibi vtiq. vitio ſuæ valitudinis ineſſe non ſentiunt. Quamobrem hæc eſt amicitiæ, vt diximus, fida inſolubiliſq. coniunctio, quæ ſola virtutum parilitate fundatur: Dominus enim inhabitare facit vnius moris in domo. *Pſal. 67.* Et idcirco in his tantum indirupta poteſt dilectio permanere, in quibus vnum propoſitum ac voluntas, vnum velle ac nolle conſiſtit. Quam ſi vos quoq. cupitis inuiolabilem retentare, feſtinandũ eſt vobis vt expulſis primitus vitiis, mortificetis proprias voluntates; & vt vnito ſtudio atq. propoſito, illud quo Propheta admodum delectatur, gnauiter impleatis: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. *Pſal. 132.* Quod non localiter, ſed ſpiritaliter oportet intelligi. Nihil enim prodeſt, ſi moribus ac propoſito diſſidentes vna habitatione iungantur; nec obeſt parili virtute fundatis, per locorum interualla diſiungi. Apud Deum namq. morum cohabitatio, non locorum vnita fratres habitatio coniungit; nec poteſt vmquam pacis integritas cuſtodiri, vbi voluntatum diuerſitas inuenitur.

Interrogatio vtrum vtile aliquid etiam contra votum fratris effici debeat. Cap. IV.

GERMANVS.

QVid ergo ſi vno volente perficere aliquid quod ſecundum Deum commodũ & ſalubre perſpexerit, alius non præſtet aſſenſum, exequendumne etiam contra votum fratris eſt, an pro eius arbitrio negligendum?

Reſponſio quod perpetua amicitia niſi inter perfectos ſtare non poſſit. Cap. V.

IOSEPH.

IDcirco diximus plenam atq. perfectam amicitiæ gratiã, niſi inter perfectos viros eiuſdemq. virtutis perſeuerare

non poſſe, quos eadem voluntas vnumq. propoſitum, aut numquam, aut certe raro facit diuerſa ſentire, aut in his quæ ad profectum ſpiritalis pertinent vitæ, patitur diſſidere. Quòd ſi animoſis cœperint contentionibus æſtuare, liquet vtiq. eos numquam ſecundum regulam quam prædiximus fuiſſe concordes. Sed quia nemo poteſt a perfectione habere principium, niſi qui ab ipſo eius cœperit fundamento, & vos non quanta eius ſit magnitudo, ſed quẽadmodum ad eam perueniri poſſit inquiritis, neceſſariũ reor vt paucis regulam vobis eius ac tramitem quendam, per quem greſſus veſtri dirigantur, aperiam, vt patientiæ ac pacis bonum facilius obtinere poſſitis.

Quibus modis inuiolabilis poßit ſocietas retentari. Cap. VI.

PRima igitur ſunt veræ amicitiæ in contemptu ſubſtantiæ mundialis, & omnium quas habemus rerum deſpectione fundamina. Perquam enim iniuſtum atq. impium eſt, ſi poſt abrenuntiatam mundi & omnium quæ in eo ſunt vanitatem, pretioſiſſimæ fratris dilectioni ſupellex viliſſima quæ ſuperfuit præferatur. Secundũ eſt, vt ita ſuas vnuſquiſq. reſecet voluntates, ne ſapientem atq. conſultũ eſſe ſe iudicãs, ſuis malit quàm proximi definitionibus obedire. Tertiũ eſt, vt ſciat omnia etiam quæ vtilia ac neceſſaria æſtimat, poſtponenda bono charitatis ac pacis. Quartũ, vt credat nec iuſtis nec iniuſtis de cauſis penitus iraſcendum. Quintum, vt aduerſus ſe iracundiam fratris, etiam ſine ratione conceptam, eodem modo quo ſuam curare deſideret, ſciens æqualiter ſibi pernicioſam alterius eſſe triſtitiam ac ſi aduerſus alium ipſe moueatur, niſi eam quantũ in ſe eſt etiam de fratris mente depulerit. Poſtremum illud eſt, quod generaliter vitiorum omnrũ peremptorium eſſe non dubiũ eſt, vt ſe de hoc mundo credat quotidie migraturum. Quæ perſuaſio non ſolum nullam in corde triſtitiã reſidere permittet, verum etiam vniuerſos concupiſcentiarum ac peccatorum omnium comprimet motus. Hæc igitur quicumq. tenuerit, amaritudinem iræ atq. diſcordiæ nec pati poterit, nec inferre. His autem ceſſantibus, cũ primum ille æmulus charitatis in cordibus amicorum triſtitiæ ſenſim venena ſuffuderit, neceſſe eſt vt frequẽtibus iurgiis paulatim dilectio tepefacta, amantium corda diu exulcerata quãdoq. diſſociet. Nam qui per callem prædictæ directionis ingreditur, in quo ab amico vnquam ſuo pote-

rit diffidere, qui primam litium cauſam quæ ex paruulis rebus, viliſſimiſq. materiis generari ſolet, nihil ſuum vindicans radicitus amputarit, illud quod in actibus Apoſtolorum legimus de vnitate credentium omni virtute cuſtodiens: Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna, nec quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia? Deinde quemadmodum ab eo ſeminarium diſſenſionis exſurget, qui non ſuæ ſed fratris ſeruiens voluntati, Domini atque auctoris ſui fuerit imitator effectus, qui loquens ex perſona hominis quem gerebat: Non veni, inquit, vt facerem voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me? Quo autem modo vllum contentionis fomitem ſuſcitabit, qui de intelligentia ac ſenſu ſuo, non tam proprio iudicio quàm fratris credere decreuit examini, pro eius ſcilicet arbitrio, vel probans ſua inuenta, vel improbans, & euangelicum illud pij cordis humilitate conſummans: Verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu? Aut qua ratione aliquid quo frater mœſtificetur admittet, qui bono pacis nihil pretioſius iudicat, Dominicæ illius ſententiæ memoriam non amittens: In hoc cognoſcent omnes quòd mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis in inuicem, per quam velut ſpeciali ſignaculo gregem ouium ſuarum in hoc mundo voluit Chriſtus agnoſci, atq. hoc à ceteris, vt ita dixerim, charactere diſcerni? Qua vero ex cauſa vel in ſe recipere, vel in alio reſidere rancorem triſtitiæ ſuſtinebit, cui ſumma definitio eſt, iracundiæ quæ pernicioſa & illicita eſt, iuſtas cauſas eſſe non poſſe, eodemq. ſe modo ſuccenſente ſibi fratre orare nõ poſſe, quo ſi fratri ſuo ipſe ſuccenſeat, illam Domini Saluatoris humili ſemper retinens corde ſententiam: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & ſic veniens offer munus tuum? Nihil enim proderit ſi te quidem aſſeras non iraſci, & credas te illud implere mandatum quo dicitur: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. &: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio; alterius vero triſtitiam quam delinire tua manſuetudine potuiſti, contumaci corde deſpicias. Eodẽ namq. modo præcepti Dominici præuaricatione plecteris. Qui enim dixit iraſci te aduerſus alterum non debere,

Act. 4.

Ioan. 5.

Matth. 26.

Ioan. 13.

Matth. 5.

Epheſ. 4.

Matth. 5.

dixit nec alterius contemni debere triſtitiam; quia non in-
1. Tim. 2. tereſt apud Deum qui omnes homines vult ſaluos fieri, vtrum te an alium quempiam perdas. Vnum ſiquidem cuiuſlibet interitu ei naſcitur detrimentum, itidemq. illi cui grata omnium perditio eſt, vnum lucrum, vel tua vel fratris morte conquiritur. Quemadmodum poſtremo poterit vel tenuem contra fratrem retinere triſtitiam, qui ſe credit quotidie, immo continuo ab hoc ſæculo migraturum?

Quod nihil charitati præponendum ſit, nec iracundiæ poſtponendum. Cap. VII.

SIcut ergo nihil præponendum eſt charitati, ita furori vel iracundiæ nihil eſt econtrario poſtponendum. Omnia namq. quamuis vtilia ac neceſſaria videantur, ſpernenda tamen ſunt, vt iræ perturbatio deuitetur; & omnia etiã quæ putantur aduerſa, ſuſcipienda atq. toleranda ſunt, vt dilectionis paciſq. tranquillitas illibata ſeruetur; quia nec ira atq. triſtitia pernicioſius quidquam, nec charitate vtilius eſt credendum.

Quibus de cauſis inter ſpiritales naſcatur diſſenſio. Cap. VIII.

NAm quemadmodum carnales adhuc & imbecilles fratres ob vilem terrenamq. ſubſtantiam cito inimicus ille diſiungit, ita etiam inter ſpiritales gignit pro intellectuum diuerſitate diſcordiã. Ex qua ſine dubio contentio-
Galat. 5. nes rixæq. verborum, quas Apoſtolus damnat, plerumq. cõſurgunt, vnde conſequenter diuortia inter vnanimes fratres hoſtis inuidus ac malignus interſerit. Vera eſt namq.
Prou. 10. ſapientiſſimi Salomonis illa ſententia: Odiũ ſuſcitat cõtẽ-
ſec. LXX. tio, vniuerſos vero qui non contendunt proteget amicitia.

De amputandis etiam ſpiritalibus cauſis diſcordiarũ. Cap. IX.

QVapropter ad conſeruandam perpetuam & indiuiduã charitatem, nihil prodeſt primam cauſam amputaſſe diſſidij, quæ ſolet naſci de rebus caducis atq. terrenis; & vniuerſa deſpexiſſe carnalia, atq. omnium quibus noſter vſus indiget rerum indiſcretam cõmunionem fratribus permiſiſſe, niſi etiam ſecundã quæ ſub ſpecie ſpiritalium ſenſuum naſci ſolet, ſimiliter abſcidentes, acquiſierimus in omnibus humilẽ ſenſum, & conſonã voluntatem.

De optimo examine veritatis. Cap. X.

MEmini namq. cum me adhuc adhærere cõſortio ætas iunior hortaretur, huiuſmodi nobis intelligentiam

vel in moralibus diſciplinis, vel in ſcripturis ſacris frequēter inſertā, vt nihil ea verius, nihilq́; rationabilius crederemus. Sed cum in vnum conuenientes ſententias noſtras promere cœpiſſemus, quædam communi examinatione diſcuſſa, primum ab altero falſa ac noxia notabantur, mox deinde vt pernicioſa communi pronuntiata iudicio damnabantur, quæ in tantum prius infuſa a diabolo velut luce fulgebant, vt facile potuiſſent generare diſcordiā, niſi præceptum ſeniorum velut diuinum quoddam oraculum cuſtoditum ab omni contentione nos reuocaſſet, quo ab illis legali quadam ſanctione præſcriptum eſt, vt neuter noſtrū plus iudicio ſuo quàm fratris crederet, ſi numquam vellet diaboli calliditate deludi.

Quod impoßibile ſit quemquam qui proprio fidit iudicio, diaboli illuſione non decipi. Cap. XI.

ETenim ſæpe illud quod Apoſtolus dicit, probatum eſt euenire: Ipſe enim ſatanas transfigurat ſe in angelum lucis, vt obſcuram ac tetram caliginem ſenſuum pro vero lumine ſcientiæ fraudulenter offundat. Qui niſi humili & manſueto corde ſuſcepti, maturiſſimi fratris vel probatiſſimi ſenioris reſeruentur examini, & eorum iudicio diligenter excuſſi, aut abiiciantur, aut recipiantur a nobis; ſine dubio venerantes in cogitationibus noſtris pro angelo lucis angelum tenebrarū, grauiſſimo feriemur interitu. Quam perniciem impoſſibile eſt euadere quempiam iudicio proprio confidentem, niſi humilitatis veræ amator & executor effectus, illud quod Apoſtolus magnopere deprecatur, omni contritione cordis impleuerit: Si qua ergo, inquit, conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua viſcera miſerationis, implete gaudium meum, vt idem ſapiatis, eandem charitatem habentes, vnanimes idipſum ſentientes, nihil per contentionem neque per inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores vobiſmetipſis alterutrum arbitrantes. & illud: Honore alterutrum præuenientes; vt plus vnuſquiſq́; conſorti ſuo ſcientiæ & ſanctitatis adſcribens, ſummam diſcretionis veræ, in alterius magis quàm in ſuo credat ſtare iudicio.

2. Cor. 11.

Philip. 2.

Rom. 12.

Quam ob cauſam non debeant inferiores in collatione contemni. Cap. XII.

SAepe autem accidit, ſiue illuſione diaboli, ſiue interceſſu erroris humani, quòd nullus eſt in hac carne qui falli

velut homo non poſſit, vt & ille interdum qui acrioris ingenij ſcientiæq. maioris eſt, aliquid falſum mente concipiat, & ille qui tardioris ingenij ac minoris eſt meriti, rectius aliquid veriuſq. perſentiat. Et idcirco nullus ſibi quãuis ſcientia præditus, inani tumore perſuadeat, quòd poſſit collatione alterius non egere. Nam etiã ſi iudiciũ eius diabolica non fallat illuſio, elationis tamen & ſuperbiæ grauiores laqueos nõ euadet. Quis enim hoc ſibi abſq. ingẽti poterit vſurpare pernicie, cum vas electionis in quo Chri-
2. Cor. 13. ſtus, vt ipſe profeſſus eſt, loquebatur, ob hoc ſolũmodo ſe aſſerat Hieroſolymam cõſcendiſſe, vt cũ ſuis coapoſtolis
Gal. 1. & 2. Euangeliũ, quod gentibus reuelante & cooperante Domino prædicabat, ſecreta examinatione conferret? Per quod, oſtenditur non ſolum vnanimitatem atq. concordiam per hæc præcepta ſeruari, verumetiam cunctas diaboli aduerſantis inſidias & illuſionum eius laqueos non timeri.

Quod charitas non ſolum res Dei, ſed etiam Deus ſit.

Cap. XIII.

DEniq. in tantum virtus charitatis extollitur, vt eã beatus Ioannes Apoſtolus, non ſolum rem Dei, ſed etiam
1. Ioan. 4. Deum eſſe pronuntiet, dicens: Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet & Deus in eo. Nam vſq. adeo illam diuinam eſſe perſpicimus, vt illud Apoſtoli ma-
Rom. 5. nifeſtiſſime vigere ſentiamus in nobis: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui habitat in nobis. Quod tale eſt, ac ſi dicat: Quoniam Deus diffuſus eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctũ
Rom. 8. qui habitat in nobis. Qui etiam cum ignoremus quid debeamus orare, interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: Qui autem ſcrutatur corda ſcit quid deſideret ſpiritus, quia ſecundum Deum poſtulat pro ſanctis.

De gradibus charitatis. *Cap.* XIV.

ILlam igitur charitatem quæ *ἀγάπη* dicitur, poſſibile eſt
Galat. 6. omnibus exhibere, de qua beatus Apoſtolus: Ergo dum tempus habemus, inquit, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. Quæ in tantum omnibus eſt generaliter exhibenda, vt eam etiam inimicis noſtris a
Matth. 5. Domino iubeamur impendere. nam, Diligite, inquit, inimicos veſtros; *διάθεσις* autem, id eſt affectio, paucis admodum, & his qui vel paritate morum, vel virtutũ ſocietate connexi ſunt exhibetur, licet etiam ipſa diatheſis multam

in ſe differentiam habere videatur. Aliter enim parẽtes, ali
ter coniuges, aliter fratres, aliter filij diliguntur, & in ipſo
quoq; harum affectu neceſſitudinum magna diſtantia eſt,
nec vniformis parentũ dilectio erga filios inuenitur. Quod
etiam Iacob patriarchæ probatur exemplo, qui cum eſſet
duodecim filiorum pater, omneſq. paterna charitate dili-
geret, tamẽ propenſiore Ioſeph dilexit affectu, vt de eo aper
te ſcriptura commemoret: Inuidebant autem ei fratres ſui, *Gen. 37.*
eo quòd diligeret eum pater ſuus; non ſcilicet quòd vir iu-
ſtus, & pater, non valde diligeret etiam ceteram prolem,
ſed quòd huius qui typum Domini præferebat, affectui dul
cius quodammodo atque indulgentius inhæreret. Hoc etiã
de Ioanne Euangeliſta euidentiſſime legimus deſignari;
cum de ipſo dicitur: Diſcipulus ille quem diligebat Ieſus; *Ioan. 13.*
cum vtique etiam reliquos vndecim ſimiliter lectos, ita
præcipua dilectione complexus ſit, vt hoc etiam euange-
lica atteſtatione deſignet, dicens: Sicut dilexi vos, & vos *Ibid.*
diligite inuicem. De quibus & alibi dicitur: Diligens ſuos *Ibid.*
qui erãt in mundo, vſq. in finem dilexit eos; ſed † hic vnius *al. hac*
dilectio non erga reliquos diſcipulos teporem charitatis,
ſed largiorem erga hunc ſuperabundantiam amoris expreſ
ſit, quam ei virginitatis priuilegium & carnis incorruptio
conferebat. Quæ idcirco velut ſublimior cum quadam ex-
ceptione ſignatur, quia non eam odij comparatio, ſed af-
fluentior gratia exuberantiſſimi amoris extollit. Tale quid
etiam ex perſona ſponſæ legimus in Cantico canticorum,
dicentis: Ordinate in me charitatem. Hæc enim eſt vero *Cant. 2.*
charitas ordinata, quæ odio habens neminẽ, quoſdã meri- *ſec. LXX.*
torum iure plus diligit, quæq. cum generaliter diligat cun
ctos, excipit tamen ſibi ex his quos debeat peculiari affe-
ctione complecti, & rurſum inter ipſos qui in dilectione
ſummi atq. præcipui ſunt, aliquos ſibi, qui ceterorum affe
ctui ſuperextollantur excerpit.

De his qui vel ſuam vel fratrum commotionem diſſimulatione corroborant. Cap. XV.

EContra nouimus (quod vtinam neſciremus) nonnullos
fratrum tantæ obſtinationis atque duritiæ, vt cum
vel ſuos aduerſus fratrem, vel fratris aduerſum ſe ſenſe-
rint animos excitatos, ad diſſimulandam mentis ſuæ triſti-
tiam, quæ ex indignatione alterutræ commotionis exorta
eſt, ſecedentes ab eis quos humili ſatisfactione ac collo-

quio lenire debuerant, aliquos pſalmorum incipiunt decantare verſiculos. Qui dum conceptam cordis amaritudinem delinire ſe putant, inſultando augent quod ſtatim extinguere potuerunt, ſi magis anxij atq. humiles eſſe voluiſſent; vt oportuna compunctio & ipſorum cordibus mederetur, & fratrum animos deliniret. Nam illo vtiq; modo puſillanimitatis, immo ſuperbiæ ſuæ vitium palpant, & nutriunt potius quàm extirpant fomitem iurgiorum, Dominicæ illius præceptionis immemores, quæ ait: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. &: Si recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.

Matth. 5.

Ibid.

De eo quod ſi frater aduerſum nos aliquid habeat ſimultatis, munera orationum noſtrarum a Domino reſpuantur. Cap. XVI.

IN tantum igitur non vult nos Dominus noſter alterius deſpectui habere triſtitiam, vt ſi aliquid aduerſum nos frater habuerit, nec munera noſtra ſuſcipiat, id eſt, nec orationes ſibi a nobis permittat offerri, donec de animo eius triſtitiam iuſte iniuſteve conceptam, celeri ſatisfactione tollamus. Neq. enim ait: Si habet veram querelam aduerſum te frater tuus, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare ei, ſed: Si recordatus fueris, inquit, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, id eſt, etiam ſi leue aliquid ac vile ſit quo fratris in te fuerit excitata commotio, & hoc memoriam tuam ſubita recordatione pulſauerit, ſcias te offerre precum tuarum ſpiritalia muneta nō debere, niſi prius qualibet ex cauſa ortā triſtitiam de corde fratris benigna ſatisfactione depuleris. Si igitur euangelicus ſermo etiam pro præterita & minima ſimultate, ac de exiguis cauſis oborta, ſatisfacere nos iraſcentibus iubet, quid de nobis miſeris fiet, qui recentes & maximas cauſas noſtroque errore commiſſas, pertinaci diſſimulatione contemnimus, & tumore diabolico inflati, dum humiliari erubeſcimus, auctores nos fraternæ triſtitiæ denegamus, ac rebelli ſpiritu ſubiici præceptis Domini dedignantes, nequaquam ea vel obſeruari debere, vel impleri poſſe contendimus? Eoq. fit vt iudicantes eum impoſſibilia vel incongrua præcepiſſe, efficiamur ſecundum Apoſtolum non factores, ſed iudices legis.

Ibid.

Iacob. 4.

De

De his qui patientiam ſæcularibus magis putant impendendam eſſe quam fratribus. Cap. XVII.

ILlud quoque quibus lacrymis eſt deflendum, quòd nonnulli fratrum cum fuerint contumelia cuiuſlibet ſermonis accenſi, ſi alterius cuiuſpiam qui eam lenire deſiderat precibus fatigētur, cum audierint nequaquam debere aduerſus fratrem concipi teneriue triſtitiam, ſecundum illud quod ſcriptum eſt: Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. & Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram; proclamāt illico: Si paganus aliquis, ſi hoc ſæcularis feciſſet, aut iſta dixiſſet, recte debuit ſuſtineri; quis autem ferat fratrem tam grauis conſcium culpæ, aut tam inſolens de ore conuicium proferentem? Quaſi vero patientia infidelibus tantum, atq. ſacrilegis, & non omnibus ſit generaliter exhibēda; aut iracundia contra gentilem noxia, cōtra fratrem vtilis æſtimanda ſit; cum vtiq. perturbatæ mentis obſtinata commotio, non diſſimile, contra quemuis fuerit excitata, ſibi inferat detrimentum. Quantæ autem obſtinationis, immo quantæ vecordiæ eſt, vt nec ipſam verborum proprietatem brutæ mentis ſtupore diſcernat. Quia non dicitur: Omnis qui iraſcitur alienigenæ, reus erit iudicio, quod fortaſſe poterat ſecundum illorum ſenſum, conſortes noſtræ fidei & conuerſationis excipere; ſed ſignificanter expreſſit euangelicus ſermo, dicens: Omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Licet itaq. ſecundum regulam veritatis omnem hominem fratrem debeamus accipere, tamen hoc in loco magis fidelis ac noſtræ conuerſationis particeps quàm ethnicus ipſo fratris vocabulo deſignatur.

Matth. 5. Ephes. 4. Matth. 5.

De his qui patientiam mentientes, ad iracundiam fratres ſilentio accendunt. Cap. XVIII.

ILlud vero quale eſt, quòd interdum patientes eſſe nos credimus, quia reſpondere cōtemnimus laceſſiti, ſed ita commotos fratres amara taciturnitate, vel motu geſtuq. irriſorio ſubſannamus, vt eos magis ad iracundiam vultu tacito prouocemus, quàm tumida potuiſſent incitare conuicia: in eo nos æſtimantes minime apud Deum reos, quia nihil ore protulimus quod nos notare hominum iudicio aut condemnare potuiſſet? Quaſi vero apud Deum verba tantummodo, & non præcipue voluntas vocetur in culpā, & opus ſolum peccati, non etiam votum ac propoſitum habeatur in crimine; aut hoc tantū quòd vnuſquiſq. fecerit

rit per loquelam, & non quod etiam per taciturnitatem
facere ſtuduerit, in iudicio ſit quærendum. Non enim ſola
commotionis illatæ qualitas, ſed etiam propoſitum irritan-
tis in noxa eſt. Et idcirco nõ quemadmodum iurgium fue-
rit excitatum, ſed cuius conflagrauerit vitio, verum iudicis
al. Affectus noſtri perquiret examen: † Effectus enim peccati, non ordo
eſt conſiderandus admiſſi. Quid enim differt vtrum quis
gladio ipſe peremerit fratrem, an aliqua ad mortem fraude
compulerit, cum ipſius eum dolo vel crimine conſtet extin-
ctum? Quaſi vero cæcum in præceps manu propria non
impegiſſe ſufficiat, cum ſimiliter reus ſit qui pronum &
imminentem iam foueæ, cum potuerit reuocare contem-
pſerit; aut ille ſolus in crimine ſit qui manu ſua quempiam
laqueauerit, & non etiam is qui vel parauerit vel ingeſſerit
laqueum, vel certe cum potuerit auferre noluerit. Ita igitur
tacere nil prodeſt, ſi idcirco nobis indicamus ſilentium,
vt quod agendum conuicio fuerat, hoc taciturnitate facia-
al. aſſimu- mus, † aſſimilantes quoſdam geſtus, quibus & ille quẽ cu-
lantes rari oportuit, iracundia vehementiori inardeſcat, & nos ſi-
per hęc omnia damno illius ac perditione laudemur, quaſi
vero non etiam ex hoc ipſo quis criminoſior ſit, quòd glo-
riam ſibi de fratris voluerit perditione conquirere. Vtriq;
enim tale ſilentium erit æqualiter noxium: quia ſicut exag-
gerat in alterius corde triſtitiam, ita in ſuo non permittit
extingui. Contra quos illa prophetæ ſatis proprie directa
Habac. 2. eſt maledictio: Væ qui potat amicũ ſuum, mittens fel ſuũ,
& inebrians vt aſpiciat nuditatem eius: repletus eſt igno-
minia pro gloria. Illud quoque quod per alium de talibus
Hiere. 9. dicitur: Quia omnis frater ſupplantans ſupplantabit, & om-
nis amicus fraudulenter incedet, & vir fratrem ſuum deri-
Ibid. debit, & veritatem non loquentur. Extenderunt enim lin-
guam ſuam quaſi arcum mendacij & non veritatis. Sæpe
autem ficta patientia etiam acrius ad iracundiam quàm
ſermo ſuccendit, & atrociſſimas verborum tranſcendit in-
iurias maligna taciturnitas; leuiuſq. tolerantur inimicorũ
vulnera quàm irridentium ſubdola blandimenta. De qui-
Pſal. 54. bus proprie dicitur per Prophetam: Molliti ſunt ſermones
Prou. 26. eius ſuper oleũ, & ipſi ſunt iacula. Et alibi: Verba callido-
ſec. LXX. rum mollia, hæc autem feriunt in penetralia ventris. Qui-
Hiere. 9. bus etiam illud poteſt eleganter aptari: In ore pacem cum
amico ſuo loquitur, & occulte ponit ei inſidias; quibus ta-

men

men magis decipitur ipſe qui decipit. Nam qui præparat *Prou. 29.*
ante faciem amici ſui rete, circumdat illud pedibus ſuis. *ſec. LXX.*
&: Qui fodit foueam proximo ſuo, incidet in eã ipſe. De- *Prou. 26.*
niq; cum magna ad comprehendendum Dominum cum *ſec. LXX.*
gladiis & fuſtibus multitudo veniſſet, nemo in auctorem *Matth. 26.*
vitæ illo cruentior extitit parricida, qui cunctos ficto ſalu-
tationis honore præueniens, oſculum ſubdolæ charitatis
ingeſſit. Cui Dominus: Iuda, inquit, oſculo filium hominis *Luc. 22.*
tradis? Id eſt, amaritudo perſecutionis atq. odij tui hoc te-
gmẽ aſſumpſit, quo dulcedo veri amoris exprimitur? Aper-
tius quoq. ac vehementius per Prophetam vim huius do-
loris exaggerat: Quoniam ſi inimicus meus, inquit, male- *Pſal. 54.*
dixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique; & ſi is qui oderat me,
aduerſum me magna locutus fuiſſet, ac abſcondiſſem me
vtiq. ab eo. Tu vero homo vnanimis, dux meus, & notus
meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo
Dei ambulauimus cum conſenſu.

De his qui ex indignatione ieiunant, Cap. XIX.

ALiud quoq. profanum triſtitiæ genus eſt, quod dignũ commemoratione non fuerat, niſi id a nonnullis fratribus ſciremus admitti, qui cum triſtificati fuerint vel irati, ab ipſo etiam pertinaciter abſtinẽt cibo; ita vt (quod etiã dicere abſq. pudore non poſſumus) illi qui dum placidi ſunt refectionem cibi vſq. ad horam ſextam, vel vt multũ nonam, negant ſe poſſe differre, cum fuerint triſtitia vel furore ſuppleti, ieiunia etiam biduana non ſentiãt, tantamq. inediæ defectionem iracundiæ ſatietate ſuſtentent. In quo plane ſacrilegij crimen euidenter incurrunt, ieiunia ſcilicet quæ ſoli Deo pro humiliatione cordis & purgatione vitiorum ſunt ſpecialiter offerenda, pro tumore diabolico tolerantes. Quod tale eſt, ac ſi orationes atq. ſacrificia non Deo ſed dæmoniis deferant, illamq. Moſaicam increpationem mereantur audire: Sacrificauerunt dæmoniis & *Deut. 32.*
non Deo, diis quos ignorabant.

De quorundam ſimulata patientia qui maxillam alteram ingerunt verberandam. Cap. XX.

NOn ignoramus etiam aliud dementiæ genus, quod ſub colore fucatæ patientiæ in nonnullis fratribus inuenitur, quibus parum eſt iurgia commouiſſe, niſi etiam inſtigatoriis verbis vt feriantur † irritent; cumq. vel leui *al. inuitent;*
fuerint impulſione contacti, aliam quoq. partem corpo-

ris ingerunt verberandam, quaſi per hoc perfectionẽ man
Matth. 5. dati illius impleturi, quo dicitur: Si quis te percuſſerit in dextram maxillã tuam, præbe illi & alteram; ſcripturæ vim ac propoſitum penitus ignorantes: euangelicam namq. patientiam per iracundiæ vitium exercere ſe putant, ob quod radicitus excidendum, non ſolum viciſſitudo talionis, & concertandi irritatio prohibetur, ſed etiam furorem verberantis geminatæ iubemur iniuriæ tolerantia mitigare.

Interrogatio quemadmodum Chriſti mandatis obtemperantes euangelica perfectione fraudentur.

GERMANVS. *Cap.* XXI.

QVomodo reprehendendus eſt is qui præcepto euangelico ſatisfaciens, non ſolum nõ intulit talionem, ſed etiam paratus eſt vt ſibi geminetur iniuria?

Reſponſio quod Chriſtus non ſolum facti, ſed etiam voluntatis inſpector ſit.

IOSEPH. *Cap.* XXII.

SIcut paulo ante dictum eſt, non ſolum res ipſa quæ geritur, ſed etiam qualitas mentis & propoſitum facientis eſt intuendum. Et idcirco ſi id quod ab vnoquoq. perficitur, quo animo fiat, vel quo procedat affectu, intimo perpendatis cordis examine, videbitis patientiæ lenitatiſque virtutem nequaquam poſſe contrario ſpiritu, id eſt, impatientiæ ac furoris impleri. Siquidem Dominus noſter atq. Saluator ad profundam nos inſtruens patientiæ lenitatiſq. virtutem, id eſt, vt non labiis eam tantummodo præferamus, ſed vt in intimis animæ noſtræ † abditis recondamus, (al. adytis) iſtam nobis perfectionis euangelicæ formulam dedit, dicens: Si quis te percuſſerit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alterã; (Ibid.) ſubauditur ſine dubio, dextram. Quæ alia dextra, niſi interioris hominis, vt ita dixerim, facies accipi poteſt? Per hoc omnem penitus iracundiæ fomitẽ de profundis cupiens animæ penetralibus extirpare, id eſt, vt ſi exterior dextera tua impetum ferientis exceperit, interior quoq. homo per humilitatis aſſenſum dexteram ſuam præbeat verberandam, compatiens exterioris hominis paſſioni, & quodammodo ſuccumbens atq. ſubiiciẽs ſuum corpus ferientis iniuriæ, ne exterioris hominis cæde vel tacitus moueatur interior. Vidètis ergo longe eos ab euangelica perfectione diſtare, quæ patientiam docet, nõ verbis, ſed interiore cordis tranquillitate ſeruandam, eamq. a nobis cum quid aduerſi euenerit ita præcipit cuſtodiri, vt nõ ſolum

ſolum noſmetipſos alienos ab iracundiæ perturbatione ſer-
uemus, ſed etiam illos qui ſuo cōmoti ſunt vitio, ſuccum-
bentes iniuriis eorum ad placiditatem expleta cædis ſatie-
tate cogamus, furorem eorum noſtra lenitate vincentes. Et
ita etiam apoſtolicum illud implebimus: Noli vinci a ma- Rom. 12.
lo, ſed vince in bono malum. Quod ab illis impleri nō poſ
ſe certiſſimum eſt, qui illo ſpiritu ac tumore verba humili-
tatis ac lenitatis emittunt, vt non ſolum non mitigent con-
ceptum furoris incendiū, ſed magis illud tam in ſuo quàm
in fratris commoti ſenſu faciant conflagrare, qui tamen
etiam ſi poſſent aliquo modo ipſi mites ac placidi perma-
nere, nec ſic quidē aliquos iuſtitiæ caperent fructus, cum
dāno proximi patientiæ ſibi gloriā vindicantes, & per hoc
ab illa apoſtolica charitate omnimodis alieni, quæ non
quærit quæ ſua ſunt, ſed ea quæ aliorum. non enim ita di- 1. Cor. 13.
uitias concupiſcit, vt lucrum ſibi de proximi faciat detri-
mēto, nec acquirere quidquā cū alterius deſiderat nuditate.

Quod ille ſit fortis & ſanus qui ſuccumbit alterius voluntati. Cap. XXIII.

SCiendum ſane generaliter illum partes agere fortiores,
qui voluntati fratris ſuam ſubiicit voluntatem, quàm
eum qui in defendēdis ſuis definitionibus ac tenendis per-
tinacior inuenitur. Ille enim ſuſtentans ac tolerans proxi-
mum ſani ac validi, hic autem infirmi quodammodo &
ægrotantis obtinet locum, quem ita palpari neceſſe eſt ac
foueri, vt interdum etiā a rebus neceſſariis pro eius quiete
ac pace ſalubre ſit aliquid relaxari. In quo quidem non ſe
credat quis aliquid de ſua perfectione minuiſſe, tametſi
quiddam de propoſita diſtrictione condeſcēdendo ſubmi-
ſerit; ſed econtrario multo amplius ſe pro longanimitatis
& patientiæ bono nouerit acquiſiſſe. Apoſtolicum namq.
præceptum eſt: Vos qui fortes eſtis, imbecillitates infirmo- Rom. 15.
rum ſuſtinete. & Alterutrum onera veſtra portate, & ſic Galat. 6.
adimplebitis legem Chriſti. Numquam enim infirmus ſu-
ſtentat infirmum, nec tolerare poterit, aut curare languen-
tem is qui ſimul ægrotat; ſed ille medelam tribuit imbecil-
lo, qui imbecillitati ipſe non ſubiacet. Merito enim ei di-
citur: Medice, cura teipſum. Luc. 4.

Quod infirmi iniurioſi ſint, & iniurias ferre nō poſſint. Cap. XXIV.

NOtandum etiam illud eſt, infirmorum naturam eſſe
ſemper eiuſmodi, vt prompti quidem ac faciles ſint ad

con-

contumelias ingerendas, & iurgia conferenda, ipſi verò ne minima quidem iniuriæ velint ſuſpicione cõtingi; cumque inferentes proterua conuicia inconſiderata ſuperequitent libertate, ne parua quidem atque leuiſſima ſuſtinere contenti ſunt. Ideoq. ſecundum prædictam ſeniorum ſententiam, charitas ſtabilis atq. indirupta non poterit perdurare, niſi inter viros eiuſdem virtutis atq. propoſiti. Scindi etenim neceſſe eſt eam quocumq. tempore, quantalibet fuerit cautione ab altero cuſtodita.

Interrogatio quomodo fortis ſit qui non ſemper ſuſtentat infirmum. Cap. XXV.

GERMANVS.

IN quo ergo laudabilis perfecti viri poteſt eſſe patientia, ſi tolerare non valet ſemper infirmum?

Reſponſio quod infirmus ſe non ſinat ſuſtentari. Cap. XXVI.

IOSEPH.

NEc ego dixi quòd illius qui fortis eſt ac robuſtus, virtus tolerantiaq. vincenda ſit, ſed quòd infirmi peſſima valitudo, illius qui ſanus eſt ſuſtentatione nutrita, atq. in deterius quotidie prolabens, generatura ſit cauſas ob quas vel ipſe vltra non debeat ſuſtineri, vel certe patientiã proximi notam, ac deformationem impatientiæ ſuæ eſſe conſiciens, abire quandoq. malit, quàm magnanimitate ſemper alterius ſuſtineri. Hæc ergo ab his qui ſodalitatis affectum cupiunt inuiolabilem cuſtodire, præ omnibus obſeruanda cenſemus, vt primum quibuſlibet iniuriis laceſſitus non ſolum labia, ſed etiam profunda pectoris ſui monachus tranquilla cuſtodiat; quæ tamen ſi vel tenuiter ſenſerit fuiſſe turbata, omni ſemetipſum taciturnitate contineat, & il-
Pſal. 76. lud quod Pſalmiſta commemorat diligenter obſeruet: Tur-
Pſal. 38. batus ſum, & non ſum locutus. & : Dixi, cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea; poſui ori meo cuſtodiam dum conſiſteret peccator aduerſum me; obmutui & humiliatus ſum, & ſilui a bonis: nec præſentem conſiderans ſtatum, ea proferat quæ ad horam turbulentus ſuggerit furor dictatq. animus aſperatus, ſed vel præteritæ charitatis recolat gratiam, vel reformandæ pacis redintegrationem mente perſpiciat, eamq. velut continuo reuerſurã, etiam in ipſo commotionis tempore contempletur. Dumque ſe ad dulcedinem ſeruat concordiæ mox futuræ, amaritudinem præſentium non ſentiet iurgiorum, & ea potiſſimum reſpondebit, e quibus vel a ſemetipſo reus fieri, vel

ab alio reprehendi reſtituta charitate non poſſit, ſicq; adim
plebit propheticum illud eloquium: In ira miſericordiæ Habac. 3.
memor eris.

Quomodo ſit iracundia comprimenda. Cap. XXVII.

COhibere ergo nos oportet omnes iracundiæ motus, &
diſcretione gubernatrice moderari, ne in illud quod a
Salomone damnatur, præcipiti furore raptemur: Totam Prou. 29.
iram ſuam profert ſtultus, ſapiens autem diſpenſat per par- ſec. LXX.
tes: id eſt, ſtultus quidem ad vltionem ſui iræ perturbatio-
ne ſuccenditur, ſapiens autem paulatim eam maturitate
conſilij ac moderationis extenuat, & expellit. Tale eſt & il
lud quod ab Apoſtolo dicitur: Non voſmetipſos vindican- Rom. 12.
tes chariſſimi, ſed date locum iræ: id eſt, nequaquam ad
vindictam iracundia cogente tendatis, ſed date locum iræ:
hoc eſt, non ſint corda veſtra ſic impatientiæ ac puſilla-
nimitatis anguſtijs coartata, vt violentam commotionis
procellam cum irruerit ſuſtinere non poſſint; ſed dilata-
mini in cordibus veſtris, ſuſcipientes aduerſos iracundiæ
fluctus in illis extentis finibus charitatis, quæ omnia ſuf- 1. Cor. 13.
fert, omnia ſuſtinet. & ita mens veſtra amplitudine longa-
nimitatis ac patientiæ dilatata, habeat in ſe conſiliorum ſa
lutares receſſus, in quibus receptus quodammodo atq. dif
fuſus teterrimus iracundiæ fumus, protinus euaneſcat. Vel
certe ita intelligendum eſt: Damus locum iræ quotiens
commotioni alterius humili atque tranquilla mente ſuc-
cumbimus, & quodammodo dignos nos qualibet iniuria
profitentes, impatientiæ ſæuientis obſequimur. Ceterum
hi qui ita ſenſum apoſtolicæ perfectionis inclinant, vt lo-
cum iræ illos dare exiſtiment, qui ab iraſcente diſcedunt,
videntur mihi diſſenſionum fomitem nõ abſcidere, ſed nu
trire. Niſi enim iracundia proximi humili ſtatim ſatisfa-
ctione vincatur, prouocat eam fugiens potius quàm decli-
nat. Illud quoq. huic ſimile eſt quod Salomon ait: Noli fe- Eccle. 7.
ſtinare in ſpiritu tuo iraſci, quia ira in ſinu inſipiẽtium re- ſec. LXX.
quieſcit: & ; Noli procurrere in rixam cito, ne pœniteat te Prou. 25.
in nouiſſimo. Neq. enim ita feſtinationẽ rixæ vel iracun- ſec. LXX.
diæ culpat, vt earundem approbet tarditatẽ. Similiter & il
lud ſuſcipiendũ eſt: Stultus eadem ipſa hora pronuntiat irã Prou. 12.
ſuam, occultat autem ignominiam ſuam aſtutus. Nõ enim ſec. LXX.
ignominioſam iracundiæ paſſionẽ ita a ſapiẽtibus occul-
tari debere decernit, vt iracundiæ velocitatem culpãs, non

prohibeat tarditatem, quam vtiq. ſi per neceſſitatem humanæ infirmitatis irruerit, ideo cenſuit occultandam, vt dum ad præſens ſapienter obtegitur, in perpetuum deleatur. Hæc enim natura eſt iræ, vt dilata lãgueſcat & pereat, prolata vero magis magiſq; conflagret. Dilatanda ergo atque amplianda ſunt pectora, ne anguſtiis puſillanimitatis artata, iracundiæ turbulentis æſtibus oppleantur, & recipere, ſecundum Prophetam, illud nimis latum mandatũ Dei
Pſal. 118. anguſto corde nequeamus, nec dicere cum Propheta: Viã
Ibid. mandatorum tuorum cucurri, cum dilatares cor meum. Nam quia longanimitas ſapientia ſit, euidentiſſimis ſcripturæ teſtimoniis edocemur: Lõganimis enim vir nimius
Prou. 14. *ſec.* LXX. in prudentia, puſillanimis autem valde inſipiens eſt. Etidcirco de illo qui ſapientiæ donum laudabiliter a Domino
3. *Reg.* 4. poſtulauit, ſcriptura commemorat: Et dedit Dominus Salomoni ſapientiam prudentiamq. multam nimis, & latitudinem cordis quaſi arenam maris innumerabilem.

Amicitias coniuratione initas, firmas eſſe non poſſe.

Cap. XXVIII.

ILlud quoq. multis experimentis eſt ſæpiſſime cõprobatum, nullo modo eos qui amicitiarum fœdus coniurationis iniere principio, indiruptam potuiſſe ſeruare concordiam, ſiue quòd eam non pro deſiderio perfectionis, nec pro apoſtolicæ charitatis imperio, ſed pro amore terreno, & per neceſſitatem ac vinculum pacti retinere conati ſunt, ſiue quòd ille callidiſſimus inimicus vt eos præuaricatores ſui faciat ſacramenti, celerius ad irrumpenda amicitiarum vincla præcipitat. Certiſſima ergo eſt prudentiſſimorum
Supr. cap. 5. virorum illa ſententia, Veram concordiam & indiuiduam ſocietatẽ, niſi inter emendatos mores, eiuſdemq; virtutis ac propoſiti viros ſtare non poſſe. Hæc de amicitia beatus Ioſeph ſpiritali narratione diſſeruit, noſq. ad cuſtodiendam ſodalitatis perpetuam charitatem ardentius incitauit.

COLLATIONIS PRIMAE abbatis Ioſeph de Amicitia, Finis.

COLLA-

COLLATIO XVII. QVAE EST SECVNDA ABBATIS IOSEPH

DE DEFINIENDO.

De vigilijs quas pertulimus. Cap. I.

PRAECEDENTE igitur collatione finita, pariterq. nocturno intercedente ſilentio, cum fuiſſemus a ſancto abbate Ioſeph ad ſepoſitam cellulā cauſa quietis adducti, & ſermonibus eius igne quodam in noſtris cordibus excitato, totam noctem habuiſſemus inſomnem, egreſſi cellam, & centum fere ab ea paſſibus ſecedentes, in loco remotiore conſedimus. Cum itaq. ſecreti colloquij nobis familiariter etiam nocturnis tenebris opportunitas præberetur, ilico vt reſedimus abbas Germanus grauiter ingemiſcens.

De abbatis Germani anxietate ſuper ſponſionis noſtræ recordatione. Cap. II.

QVid agimus, inquit? Ingenti namq. diſcrimine nos videmus, & perquàm miſerabili condicione conſtrictos, quos & ratio ipſa conuerſatioque ſanctorum quid ſalubrius ſit ad profectum vitæ ſpiritalis efficaciter docet, & eligere id quod expedit, data ſenioribus ſponſio non admittit. Etenim potuimus exemplis talium ac tantorum virorum ad perfectiorem vitam propoſitumq. formari, niſi nos inſtanter ad cœnobiū recurrere promiſſi pactio coartaret. Quo ſi reuerſi fuerimus, nulla nobis copia vlterius remeādi tribuetur. Sin vero hic reſidentes deſideriū noſtrum maluerimus explere, quid agimus de ſpōſionis fide, quam ſenioribus noſtris velociſſimum reditum pollicentes dediſſe nos nouimus, vt vel curſim liceret nobis huius prouinciæ ſanctos ac monaſteria circumire? Cumq. ſic æſtuantes quid ſuper ſtatu ſalutis noſtræ definiendum eſſet, nequaquam inuenire poſſemus, ſolo gemitu teſtabamur duriſſimæ cōdicionis neceſſitatem, accuſantes teneritudinem frontis noſtræ, & ingenitam nobis verecundiam dete-

ſtantes, cuius onere prægrauati, etiam contra vtilitatem ac propoſitum noſtrum, retinentium precibus alias nō potuiſſemus obſiſtere, niſi maturiſſimo reditu repromiſſo illius ſcilicet nos pudoris vitio laboraſſe deflentes, de quo
Prou. 26. ſec. LXX. dicitur: Eſt pudor afferens peccatum.

Quid mihi ad hoc viſum ſit, Cap. III.

TVm ego: Compendium, inquam, angoribus afferat noſtris conſilium, immo auctoritas ſenis, ad quem oportet vt noſtras ſolicitudines deſeramus; & quidquid fuerit eius ſententia definitum, velut diuinum & cæleſte reſponſum cunctis æſtibus noſtris terminum ponat. Quod quidē nobis per os ſancti huius a Domino tribuendum, & ob illius meritum & ob noſtram fidem minime dubitemus. Ipſius enim munere ſalubre cōſilium & creduli ab indignis, & increduli a ſanctis frequenter adepti ſunt, Domino id vel propter meritum reſpondentium, vel propter fidem cōſulentium largiente. His itaq. ſermonibus a ſancto abbate Germano ea alacritate ſuſceptis, ac ſi eos non a memetipſo, ſed inſtinctu Domini protuliſſem, aduentum ſenis atq. inſtantem iam horam nocturnæ ſynaxeos paululum præſtolati, poſtquam eum ſolita ſalutatione ſuſcepimus, & legitimus orationum atq. pſalmorum impletus eſt numerus, iiſdem rurſus quibus ad quietem compoſitu fueramus pſiathiis ex more conſedimus.

Interrogatio abbatis Ioſeph, noſtraq. reſponſio, vnde anxietas emerſiſſet. Cap. IV.

TVm venerabilis Ioſeph deiectiores nos animo contemplatus, atq. hoc nobis non ſine cauſa coniiciens accidiſſe, illo nos patriarchæ Ioſeph ſermone compellat: Quid
Gen. 40. vtiq. vultus veſtri triſtes ſunt hodie? Cui nos, non ſicut vinculati illi Pharaonis miniſtri: Somnium vidimus; & qui
Ibid. interpretetur non eſt, ſed: Inſomnem, inquam, duximus noctem, & qui æſtuum noſtrorum moles ſubleuet non eſt, niſi eas Dominus tua diſcretione ſubmouerit. Tum ille qui patriarchæ virtutem & merito referret & nomine: Nonne per Dominum, inquit, eſt humanarum cogitationum curatio? Proferantur in medium; potens eſt enim diuina clementia ſecundum fidem veſtram noſtro eis medelam præbere conſilio.

Expoſitio abbatis Germani cur vel in Aegypto reſidere mallemus, vel retraheremur ad Syriam. Cap. V.

AD hæc Germanus: Credebamus, inquit, nos veſtræ beatitudinis viſione, non ſolũ lætitia ſpiritali, ſed etiã profectu abunde repletos, ad noſtrum cœnobium recurſuros, & ea quæ fuiſſemus veſtro magiſterio conſecuti, a nobis poſt reditum vel tenui æmulatione ſectãda. Hoc enim & ſeniorum noſtrorum dilectio ſibi ſpondere nos compulit, dum ſublimitatem vitæ veſtræ atq. doctrinæ poſſe nos aliquatenus imitari in illo cœnobio crederemus. Vnde cũ ex hoc nobis omnem æſtimaremus lætitiam conferendã, intolerabili econtrario dolore conficimur, conſiderantes illo nos ordine id quod ſalutare nobis eſſe cognoſcimus obtinere non poſſe. Ex vtroque ergo nunc latere coartamur. Si enim promiſſioni quam coram cũctis fratribus in ſpelæo, in quo Dominus noſter ex aula vteri virginalis effulſit, ipſo teſte deprompſimus, ſatisfacere voluerimus, ſummum ſpiritalis vitæ detrimentum incurrimus. Sin autem ſponſionis immemores, & in his regionibus reſidentes, vtilitati perfectionis noſtræ illam voluerimus poſtponere pactionem, abrupta mendacij pericula formidamus: Sed ne hoc quidem æſtus noſtros poſſumus releuare conſilio, vt poſtquam velociſſimo reditu ſponſionis fuerit impleta condicio, hæc denuo loca celeri petamus recurſu. Nam quamuis ad profectum ſpiritalium rerum virtutemque tendentibus periculoſa ac noxia ſit etiam parua dilatio, tamen pollicitationem fidei noſtræ, quamuis moroſo reditu ſolueremus, niſi nos non ſolum auctoritate, verumetiam charitate ſeniorũ noſtrorum ſciremus inexſolubiliter colligandos, ita vt remeandi ad hæc loca nobis poteſtas deinceps nullo modo tribuatur.

Interrogatio abbatis Ioſeph an in Aegypto maior profectus nobis quam in Syria conferretur.
Cap. VI.

AD hæc beatus Ioſeph, interpoſito aliquantiſper ſilentio: Certi, inquit, eſtis maiorem ſpiritalium rerũ profectum in regione hac vobis poſſe conferri?

Reſponſio de differentia inſtitutionum vtriuſq.
GERMANVS. *prouinciæ.* Cap. VII.

QVamuis etiam illorum doctrinæ ſummas grates rependere debeamus, qui nos docuerunt a paruulis

magna conari, & dato boni ſui guſtu, egregiam perfectionis ſitim noſtris viſceribus indiderunt, ſi quid tamen iudicio noſtro creditur, nullam ducimus comparationem inter hæc atq. illa quæ illic percepimus inſtituta; vt ſileamus cõuerſationis veſtræ inimitabilem puritatem, quam vobis nõ ſolum mentis ac propoſiti diſtrictione, ſed etiam locorum credimus beneficio patrocinante conferri. Vnde non dubitamus ad imitandam perfectionis veſtræ magnificentiam, hanc quæ curſim traditur doctrinam non poſſe ſufficere, niſi nobis etiam commorationis ipſius affuerint adiumenta; longiq. temporis eruditio quotidiana inſtitutione torporem noſtri cordis vtcumq. diſcuſſerit.

Quod perfecti viri nihil abſolute debeant definire, vel vtrum ſine IOSEPH. *peccato poßint definita reſcindere.* Cap. VIII.

SAnum quidem eſt atq. perfectum, noſtræq. profeſſioni omnino conueniens, vt ea quæ ſub aliqua ſponſione decernimus, efficaciter impleamus. Ob quam rem nihil oportet abrupte monachum definire, ne aut id quod incaute promiſit implere cogatur, aut conſideratione honeſtioris intuitus reuocatus, ſponſionis ſuæ præuaricator exiſtat. Sed quia nunc propoſitum nobis eſt, non tam de ſanitatis ſtatu quàm de infirmitatis curatione tractare, nõ quid priore loco a vobis fuerat actitandum, ſed quemadmodum de ſcopulo huius pernicioſi naufragij poſſitis euadere ſalubri eſt conſilio requirendum. Quando igitur nullum nos coartat vinculum, nulla condicio conſtringit, de comparatione ſecundarum rerum optione propoſita, id quod maioris eſt commodi præeligatur; quando vero aliqua diſpendiorum obſiſtit aduerſitas, in comparatione damnorum illud eſt appetendum quod leuioribus ſubiacet detrimentis, vt a quodam dictum eſt: De maximis malis minima deligas. Proinde quantum veſtra patefacit aſſertio, cum ad id vos loci ſponſio inconſulta perduxerit, vt ex vtroq. vobis grauis incommodi ſubeunda iactura ſit, in eam partem inclinandum eſt electionis arbitrium, quæ vel tolerabiliora diſpendia inferat, vel ſatisfactionis remedio facilius expietur. Si ergo maiora ſpiritui veſtro lucra ex hac commoratione creditis conferenda, quàm illa ſunt quæ vobis de conuerſatione illius cœnobij naſcebantur, neq. ſine iactura ingentium commodorum poteſt condicio veſtræ ſponſionis impleri, ſatius eſt hoc vos mendacij vel non impletæ pro-

miſſionis ſubire diſpendium, quod ſemel præteritum nec ipſum vltra iam repeti, nec alia per ſemet poterit generare peccata, quàm in illud incidere, per quod tepidioris vitæ, vt dicitis, ſtatus, quotidiano vos atq. interminabili afficiat detrimento. Veniabiliter enim, immo vero etiam laudabiliter definitio incauta mutabitur, ſi ad ſalubrioré tranſeat partem; nec conſtantiæ præuaricatio, ſed temeritatis emendatio eſſe credenda eſt, quotiens ſponſio vitioſa corrigitur. Quæ omnia ſcripturarum quoq. poſſunt teſtimoniis apertiſſime comprobari, quàm multis etiam letaliter ceſſerit ſtatuta compleſſe, & ecõtrario quàm multis eadem refugiſſe commodum fuerit ac ſalubre.

Quod plerumq. vtilius ſit ſtatuta dirumpere, quam implere. Cap. IX.

QVod vtrumq. liquidiſſime ſancti Apoſtoli Petri, & Iudæ traditoris exempla teſtantur. Ille enim quia diſceſſit ab inconſultæ definitionis ſententia qua dixerat: Non mihi lauabis pedes in æternum; immortale Chriſti *Ioan. 13.*
omniumq. ſanctorum conſortium promeretur: abſcidendus proculdubio ab huius beatitudinis gratia, ſi in ſermonis ſui obſtinatione manſiſſet. hic vero pertinaciam ſuæ retinens ſponſionis, perpetua morte damnatur: qua fuiſſet proculdubio liberatus, ſi definitionis ſuæ maluiſſet deſtitutor potius quàm pertinax inueniri. Quod in illis quoque duobus filiis qui in Euangelio ad operationé vineæ deſti- *Matth. 21.*
nantur, euidétiſſime perdocemur, quorũ vnus patris reſiſtit imperio, alius prona reſponſione cõſentit. Sed nec illi profuit humilis obſecũdaq. reſpõſio, quia præceptũ patris opere detrectauit implere, nec illi refragatio iuſſionis obfuit, eo quòd ſtatuti ſermonis obſtinatione mutata, ſcopon patris operis executione cõpleuit, & id quod reprehéſibiliter ſtatuerat, definitione correcta laudabiliter emédauit. Necnon & Herodis cruentiſſimi regis exemplum, qui fidé in- *Matth. 14.*
conſulte retinens ſacramenti, cruentiſſimus Præcurſoris Domini extitit interemptor, vanoq. timore periurij damnationi ſemetipſum atq. ſuppliciis perpetuæ mortis immerſit. Primum etenim eſt optima ſtatuere; quòd ſi aliter ceſſerit, ſequens eſt in melius ea quæ ſunt ſtatuta mutare, ordinationibuſq. noſtris iam iacentibus, vt ita dixerim, dexteram manum porrigere. Vbi principia conſilij non approbantur, prudentia eſt, vt vtili prouiſione addita reparentur;

Si ad prima ſtatuta claudicat diſpoſitio, adhibeatur ad ſecunda correctio. In omnibus ergo rebus conſiderandus eſt finis, & ſecundum eum propoſiti noſtri dirigendus eſt curſus; quem ſi ſuperueniente ſalubriore conſilio ad deteriorem partem vergere viderimus, rectiùs eſt incongrua conſtitutione ſubmota, ad meliorem tranſire ſententiam, quàm ſtatutis pertinaciter inhærendo, peccatus grauioribus obligari.

Interrogatio noſtra de metu præbitæ in cœnobio Syriæ ſponſionis. Cap. X.

GERMANVS.

QVantum ſpectat ad deſiderium noſtrum quod a nobis pro ſpiritalis commodi vtilitate ſuſceptum eſt, optaremus ædificari veſtri iugitate conſortij. Si enim ad cœnobium noſtrum fuerimus reuerſi, non ſolum nos ab hoc tam ſublimi propoſito relapſuros, ſed etiam pro mediocritate conuerſationis illius, multis certum eſt diſpendiis quatiendos. Verum illud nos euangelicum mandatum
Matth. 5. vehemēter abſterret: Sit ſermo veſter, eſt, eſt; non, nō: quod autem his abundantius eſt, a malo eſt. Credimus enim tanti tranſgreſſionem præcepti nulla poſſe iuſtitia compenſari, nec in extremis rectè cedere, quod malo initio ſemel fuerit inchoatum.

Reſponſio quod propoſitum gerentis, non negotij ſit conſiderandus effectus. Cap. XI.

IOSEPH.

IN omnibus, vt diximus, cauſis non proceſſus operis, ſed voluntas operantis eſt intuenda; nec ſtatim quid quis egerit, ſed quo voto egerit inquirendum, ita vt nonnullos pro his factis, de quibus bona poſtea orta ſunt, reperiamus fuiſſe damnatos; & econtrario quoſdam per reprehenſibiles actus ad ſummam perueniſſe iuſtitiam. Et nec illi vtilis rerum exitus profuit, qui peſſimo rem aggreſſus propoſito, non illam quæ ſubſecuta eſt vtilitatem, ſed quiddam cōtrarium voluit operari; nec huic nocuit reprehenſibiliter inchoaſſe, qui non pro contemptu Dei, nec delinquendi propoſito, ſed neceſſarij & ſancti finis intuitu, vituperabilis initij neceſſitatem ſuſtinuit.

Quod boni prouentus maligni auctoribus non profuerint, nec bonis mala geſta nocuerint. Cap. XII.

ET vt hæc eadem ſanctarum ſcripturarum dilucidemus exemplis, quid ſalubrius, quidve vtilius vniuerſo orbi potuit procurari, quàm Dominicæ paſſionis ſalutare remedium?

dium? Et tamen non ſolum non profuit, verumetiam in tantum illi obfuit traditori, cuius miniſterio probatur impletum, vt abſolute pronuntietur de illo: Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Nō enim ſecundum hoc quod euenit fructus illi eſt ſui operis repenſandus, ſed ſecundū id quod facere voluit, vel effecturum eſſe ſe credidit. Et rurſus, quid crimînoſius dolo atque mendacio, etiam in extraneum, ne dixerim in germanum fratrem commiſſo? Et tamen non ſolum nullam pro his damnationem aut reprehenſionem Iacob patriarcha contraxit, verumetiam perpetua benedictionis hereditate ditatus eſt. Nec immerito, quia & iſte benedictionem primogenito deſtinatam, non ex præſentis lucri auaritia, ſed ex fide ſanctificationis perpetuæ concupiuit, & ille non humanæ ſalutis obtentu, ſed philargyriæ crimine morti tradidit omnium redemptorem. Et idcirco vtrique eorum fructus operationis ſuæ ſecundum deſtinationem mentis ac propoſitum voluntatis adſcriptus eſt, quia nec ille fraudem, nec iſte ſalutem ſtatuit operari. Illud enim pro retributione mercedis iuſte vnicuique repenſatur, quod principaliter mente conceperit, non quod exinde bene vel male contra votum operantis emerſerit. Ideoque iuſtiſſimus iudex excuſabilem, immo laudabilem talis mendacij cenſuit præſumptorem, quia ſine eo ad benedictionem primitiuorum non poterat peruenire. Nec debuit in crimen vocari, quod deſiderio benedictionis exortum eſt. Alioquin non modo iniquus in fratrem patriarcha prædictus, ſed etiam circumuentor in patrem, & ſacrilegus extitiſſet, ſi habens aliam viam qua ad benedictionis illius gratiam perueniret, hanc quæ fratri damnoſa eſſet ac noxia expetere maluiſſet. Videtis ergo apud Deum non proceſſum operis, ſed deſtinationem mentis inquiri. His itaque præſtructis, vt ad propoſitam quæſtionem ob quam hæc vniuerſa præmiſſa ſunt reuertamur, reſpondeatis mihi primitus velim, cuius rei cauſa vos illius ſponſionis nexibus vinxeritis.

Matth. 26.

Gen. 27.

Reſponſio noſtra, qua cauſa a nobis exegerit ſponſionem.

GERMANVS. Cap. XIII.

Prima, vt diximus, extitit cauſa, quia noſtros mœſtificare ſeniores ac præceptis eorum obſiſtere verebamur. Secunda, quia ſiquid perfectum atq; magnificum vel viſu,

vel

vel auditu percepiſſemus a vobis, cum reuerſi ad cœnobium fuiſſemus, exercere nos poſſe inconſultiſſima perſuaſione credidimus.

Diſputatio ſenis quod ſine culpa actionis ordo mutetur, dummodo boni ſtudij capiatur effectus. Cap. XIV.

IOSEPH. Sicut præfati ſumus, deſtinatio mentis vel remunerat hominem, vel condemnat, ſecundum illud: Et inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus, in die qua iudicabit Deus occulta hominum. Illud etiam: Ego autem opera & cogitationes eorum venio vt congregem cum omnibus gentibus & linguis. Quamobrē deſiderio perfectionis, vt video, hoc vos ſponſionis vinculo colligaſtis, dum credidiſtis illo eam poſſe ordine comprehendi, quo nunc ſuperueniente pleniore iudicio, ad ſublimitatem eius conſcendi non poſſe perſpicitis. Non ergo præiudicat quidquid diſcrepans ab illa diſpoſitione viſum fuerit accidiſſe, ſi modo nulla principalis illius propoſiti diuerſitas ſubſequatur. Neq. enim opificij cuiuſquam deſertio eſt, demutatio ferramenti; aut ſegnitiem arguit viatoris, viæ compendioſioris ac directioris electio. Ita igitur & in hac parte emendatio diſpoſitionis improuidæ, nō ſpiritalis voti eſt iudicanda tranſgreſſio. Quidquid enim pro charitate Dei & pietatis amore perficitur, quæ promiſſionem habet vitæ quæ nunc eſt, & futuræ, tametſi duris atq; aduerſis videatur principiis inchoare, non ſolum nulla reprehenſione, ſed etiam laude digniſſimum eſt. Et idcirco nihil præiudicat refragatio ſponſionis incautæ, ſi quolibet genere ſcopos tantum, id eſt, propoſita pietatis deſtinatio teneatur. Omnia namq; ob hoc agimus, vt Deo cor mundum exhibere poſſimus; cuius conſummatio ſi in his locis facilior iudicatur, nihil vobis oberit extortæ mutatio pactionis, dūmodo principalis illius perfectio puritatis, pro qua ſponſio veſtra proceſſerat, ſecundum Domini voluntatem maturius acquiratur. Non enim ex hac immutatione vllum poteſt iudicari mendacium, ſed inconſultæ definitionis prudens ſalutariſq. correctio. Et vt etiam de phyſicis quod nodum propoſitæ quæſtionis abſoluat aliquid inferamus, natura ipſa in nobis opera ſua de conſilio diuinæ maieſtatis immutat. Nam de infantia in pueritiam, de pueritia in iuuentam, de iuuenta in ſenectutis vlteriora transferimur, atq; ita hæc in nobis conditoris noſtri peragit

Margin notes: Rom. 2. — Eſai. 66. — 1. Tim. 4.

conſummatio, vt ex hac permutatione nullum menda-
cium adſcribatur ætati. Ita etiam interior homo noſter ab-
lactatus à primordiorum tenerrimis inſtitutis, cum per di-
uerſas prouectus ætates ad robuſtiorem de vnaquaq. profe
cerit, atq. exinde ad canitiem ſenſuum, ac virum perfectũ *Ephes. 4.*
& menſuram ætatis plenitudinis Chriſti perueniens, depo
ſuerit ea quæ erant paruuli, numquid varietatem incurriſ- *1. Cor. 13.*
ſe mendacij, & non potius perfectionis plenitudinem con
ſecutus eſſe credendus eſt? Sic rudimenta veteris inſtrumẽ
ti, diſpenſatione legiſlatoris Dei, ad perfectionem beatitu-
dinis euangelicæ transferuntur, nec tamen ex hoc immu-
tatio aut diuerſitas præteritæ ſanctionis interueniſſe cre-
denda eſt, ſed adimpletio & cumulus ſublimiorum & cæ-
leſtium præceptorum: nec ſacræ promulgationis illius æ-
ſtimanda eſt abolitio, ſed aſcenſus; nec varietas, ſed profe-
ctus. Vnde & Dominus noſter: Nolite, inquit, æſtimare *Matth. 5.*
quòd veni ſoluere legem aut prophetas; non veni ſoluere,
ſed adimplere; id eſt, non antiquare priora, ſed ad perfe-
ctionem imperfecta perducere.

Interrogatio an abſq. peccato ſit quod infirmis noſtra conſcientia
GERMANVS. *occaſionem ingerit mentiendi.* Cap. XV.

QVantum ſpectat ad vim ſermonum, qui rationabili-
ter prudenterq. digeſti ſunt, haud difficile ſponſionis
noſtræ ſcrupulus a nobis potuiſſet extrudi, niſi illud
nos vehementiſſime deterreret, quod infirmioribus qui-
buſq. intromitti fortaſſe per hæc videtur exempla occaſio
mentiendi, ſi vllo modo pacti fidem diſſolui poſſe cogno-
uerint; quippe cum tantis hoc ipſum & tam minacibus
interdicatur eloquiis, Propheta dicente: Perdes omnes *Pſal. 5.*
qui loquuntur mendacium. &: Os quod mentitur, occi- *Sap. 1.*
dit animam.

Reſponſio, quòd non propter infirmorum ſcandalum ſcripturarum
IOSEPH. *veritas ſit mutanda.* Cap. XVI.

OCcaſiones cauſæque perditionum his qui perituri
ſunt, immo qui perire deſiderant, deeſſe non poſſunt.
Neq. enim abiicienda ſunt teſtimonia ſcripturarum, ac de
ſuo corpore penitus abradenda, quibus vel hæreticorum
prauitas animatur, vel Iudæorum infidelitas obduratur,
vel tumor ſapientiæ gentilis offenditur; ſed vtiq. & pie cre
denda & immobiliter ſunt tenenda, & ſecundum veritatis
regulam prædicanda. Et idcirco non debemus alienæ infi-
deli-

delitatis obtentu οἰκονομίας, id eſt, diſpenſationes prophetarum atq. ſanctorum, quas ſcriptura commemorat abdicare; ne dum infirmitati eorum condeſcendere debere nos credimus, non ſolum mendacij, verum etiam ſacrilegij crimine polluamur; ſed quemadmodũ diximus, oportet nos ea, & ſecundum hiſtoriam confiteri, & quemadmodum pie geſta ſint explanare. Ceterum his qui praui propoſiti ſunt, non ex hoc metiendi aditus obſtruetur, ſi earum rerũ quas vel prolaturi ſumus, vel protulimus veritatem, aut penitus abnegare, aut extenuare allegoricis interpretationibus laboremus. Quid enim illis horum teſtimoniorum nocebit auctoritas, quibus etiam ſola corruptio ſufficit voluntatis?

Quòd venialiter mendacio ſancti tamquam helleboro vſi ſint. Cap. XVII.

Itaq. taliter de mendacio ſentiendum, atq. ita eo vtendũ eſt, quaſi natura ei inſit hellebori. Quod ſi imminente exitiali morbo ſumptum fuerit, fit ſalubre; ceterum abſque ſummi diſcriminis neceſſitate perceptũ præſentis exitij eſt. Ita namq. etiam ſanctos ac probatiſſimos Deo viros
Ioſu. 2. & 6. veniabiliter legimus vſos fuiſſe mendacio, ſicut Rhaab, cuius cum non ſolum nulla virtutum, ſed etiam impudicitiæ monimenta ſcriptura commemoret, pro tali mẽdacio quo exploratores maluit occultare quàm prodere, admiſceri populo Dei æterna benedictione promeruit. Quæ ſi veritatẽ loqui, aut ſaluti ciuium conſulere maluiſſet, nulli dubium, quòd nec imminentem cum vniuerſa domo ſua fugiſſet
Matth. 1. interitum, nec auctoribus Dominicæ natiuitatis inſerta, & in patriarcharum annumerata catalogo, per ſucceſſionem ſuæ prolis edere meruiſſet omnium Saluatorem. Deniq.
Iudic. 16. Dalida quæ vtilitati ciuium conſulens, exploratam prodidit veritatem, perpetuæ perditionis viciſſitudinem conſecuta, ſolam criminis ſui cunctis memoriam dereliquit. Quando igitur graue aliquod imminet de veritatis confeſſione diſcrimen, tunc mendaciorum ſunt recipienda perfugia, ita tamen vt reatu humilis conſcientiæ ſalubriter mordeamur. Vbi autem nulla condicio ſummæ neceſſitatis incumbit, omni cautione mendacium velut mortiferũ deuitandum eſt, quemadmodũ de hellebori diximus potu, quod ſalubre eſt quidem ſi tunc demum ſumatur, cum ineuitabilis atq. mortifera imminet ægritudo; ſin vero integra

tegra & imperturbata corporis ſanitate ſumatur, ſtatim ad præoccupanda vitalia vis perniciosa pertendit. Quod de Rhaab Hierichontia, & de Iacob patriarcha euidenter oſtenſum eſt, e quibus nec illa mortem aliàs quàm hoc remedio potuiſſet euadere, nec iſte ad benedictionē primogeniti peruenire. Non enim Deus verborū tātum actuumque noſtrorum diſcuſſor & iudex, ſed etiam propoſiti ac deſtinationis inſpector eſt. Qui ſi quid cauſa ſalutis æternæ ac diuinæ contemplationis intuitu, ab vnoquoq. vel factum viderit vel promiſſum; tametſi hominibus durum atq. iniquum eſſe videatur, ille tamen intimam cordis inſpiciens pietatem, non verborum ſonum, ſed votum diiudicat voluntatis; quia finis operis & affectus conſiderandus eſt perpetrantis, quo potuerunt quidam, vt ſupra dictū eſt, etiam per mendacium iuſtificari, & alij per veritatis aſſertionem peccatum perpetuæ mortis incurrere. Ad quē finem etiam Iacob patriarcha reſpiciens, hiſpidam fraterni corporis ſpeciem, obuolutione pellium ſimulare non timuit, & inſtiganti ad hoc mendacium matri laudabiliter acquieuit. Videbat enim ex hoc maiora ſibi lucra benedictionis atq. iuſtitiæ, quàm per ſimplicitatis obſeruantiam conferenda. Non enim dubitabat mendacij huius maculam inundatione paternæ benedictionis protinus abluendam, & velut nubeculam quādam flatu Spiritus ſancti velociter abſumendam, atq. vberiora ſibi per hanc affectatitiam ſimulationem, quàm per illam ingenitam veritatem, meritorum præmia conferenda. *Ioſu. 2.* *Gen. 27.* *Ibid.*

Obiectio, quod illi tantum impune mendacio vſi ſint qui ſub lege vixerunt. GERMANVS. *Cap.* XVIII.

NOn mirum eſt has diſpenſationes in veteri teſtamento licentius vſurpatas, ac nonnumquam viros ſanctos veniabiliter fuiſſe meritos, cùm multo maiora eis pro temporum rudimentis licuiſſe videamus. Cur enim mirum ſit, quòd beatus Dauid fugiens Saulem, percontanti Achimelech ſacerdoti atque dicenti: Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum? ita reſpondit: Rex, inquit, præcepit mihi ſermonem, & dixit: Nemo ſciat rem propter quā miſſus es: nam & pueris condixi in illum & illum locū. & iterum: Si habes hic ad manum haſtam aut gladiū? quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum; ſermo enim regis vrgebat. Vel illud: Cū perductus ad Achis *1. Reg. 21.* *Ibid.* *Ibid.*

regem

regem Geth, inſanum ſe furioſumq. ſimulauit, ac mutauit os ſuum coram eis, & collabebatur inter manus eorum, & impingebat in oſtium portæ, defluebantq. ſaliuæ eius in barbam. Cum etiam vxorum concubinarumq. gregibus licite fruerētur, nec vllum eis imputaretur ex hac parte peccatum; inſuper etiam inimicorum ſanguinem propria manu frequenter effunderent, idq. non ſolum irreprehenſibile, verum etiam laudabile crederetur. Quæ ita nunc, Euangelio coruſcante, videmus omnimodis interdicta, vt ſine ingenti crimine ac ſacrilegio quidquam horum non poſſit admitti. In quem modum nec mendacium vllum quamlibet pio colore contectum, veniabiliter a quoquam credi-
Matth. 5. mus vſurpari, dicente Domino: Sit ſermo veſter, eſt, eſt; non, non: quod autem his abundantius eſt, a malo eſt. Apo-
Coloſ. 3. ſtolo quoq. in eadem congruente: Nolite mentiri inuicē.

Reſponſio, quod licentia mendacij quæ ne in veteri quidem indulta eſt teſtamento, veniabiliter a multis fuerit vſurpata. Cap. XIX.

IOSEPH.

Vxorum quidem concubinarumq. multarum antiqua illa libertas, inſtante iam temporum fine, & multiplicatione humanæ generationis expleta, non immerito velut minus iam neceſſaria per euangelicam perfectionem debuit amputari. Nam vſque ad aduentum Chriſti oportuit benedictionem primordialis illius vigere ſententiæ,
Gen. 1. qua dictum eſt: Creſcite & multiplicamini & replete terram. Et idcirco iuſtiſſimum fuit, vt ex illa radice fœcunditatis humanæ quæ in ſynagoga pro diſpenſatione tēporis vtiliter viguit, angelicæ virginitatis floſculi germinarēt, ac ſuaueolentes continentiæ fructus in Eccleſia gignerentur. Mendacia vero etiam tunc fuiſſe damnata, totius veteris
Pſal. 5. inſtrumenti textus euidenter oſtendit, dicens: Perdes om-
Prou. 20. nes qui loquuntur mendacium. Et iterum: Suauis eſt homini panis mendacij, & poſtea replebitur os eius calculo. Et
Exod. 23. ipſe legiſlator: Mendacium, inquit, fugies. Sed tunc demū id veniabiliter diximus vſurpatum, cum ei neceſſitas aliqua ſeu diſpenſatio ſalutaris adiuncta eſt, ob quam nō debuerit condemnari; quale eſt illud quod commemoraſtis de Dauid rege, cum fugiens inſectationem Saulis iniuſtā,
1. Reg. 21. ad Achimelech ſacerdotem, non propoſito cuiuſquam lucri, nec ſtudio lædendi quempiam, ſed vt tantummodo ſemetipſum ab impiiſſima eius inſectatione ſaluaret, men-

dacibus vtitur verbis, quippe qui manus ſuas inimici regis ſanguine, & quidem a Deo ſibi totiens traditi, contaminare noluerit, dicens: Propitius mihi ſit Deus, ne faciã rem hanc domino meo chriſto Domini; vt mittam manũ meam in eum, quia chriſtus Domini eſt. Et idcirco diſpẽſationes has quas vel ob voluntatem Dei, vel ob præfigurationem ſpiritalium ſacramentorum, vel ob quorundã ſalutem, ſanctos viros in veteri teſtamento legimus executos, intantum nos quoq. cum neceſſitas coartauerit nõ poſſumus abdicare, vt ne ipſos quidem Apoſtolos, vbi conſideratio alicuius vtilitatis exegit, ab eis declinaſſe cernamus. Quæ pauliſper interim differentes, digeſtis primitus quæ adhuc de veteri teſtamento proferre diſponimus, poſt hæc congruentius inſeremus, vt facilius approbetur viros iuſtos & ſanctos, tam in nouo quàm in veteri teſtamento in his œconomiis ſibi per omnia concordaſſe. Quid enim de illo Chuſi ad Abſalon pro ſalute regis Dauid pia ſimulatione dicemus, quæ cum toto fallentis & circumuenientis promatur affectu, & vtilitatem conſulentis impugnet, ſcripturæ diuinæ teſtimonio comprobatur, ita dicentis: Domini autem nutu diſſipatum eſt cõſilium Achitophel vtile, vt induceret Dominus ſuper Abſalon malum? Nec enim reprehendi poterat id quod recto propoſito ac pio iudicio pro iuſtis partibus gerebatur, ac pro illius cuius pietas Deo placebat ſalute atq. victoria, religioſa fuerat ſimulatione conceptum. Quid etiam de illius feminæ pronuntiabimus facto, quæ ſuſcipiens illos, qui ad regem Dauid a prædicto Chuſi fuerant deſtinati, abſcondit in puteo, & expandens velamen ſuper os eius, cum ptiſanas ſe torrere ſimulaſſet: Tranſierunt, inquit, guſtata paulolum aqua, atque hoc eos figmento ab inſequentium manibus liberauit? Quapropter reſpõdete quæſo mihi, quid fuiſſetis acturi, ſi qua vobis nunc ſub Euangelio cõſtitutis ſimilis fuiſſet exorta condicio, vtrum nam maluiſſetis eos ſimili cælare mendacio, dicentes eodem modo: Tranſierunt guſtata paululũ aqua, & implere illud quod præcipitur: Erue eos qui ducuntur ad mortem, & redimere eos qui interficiuntur ne parcas: an veritatis confeſſione, latitantes prodere peremptoris? Et vbi eſt illud Apoſtoli: Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius. & Charitas non quærit quæ ſua ſunt, ſed quæ aliorum? Ac de ſeipſo: Nõ quæro, inquit, quod

1. Reg. 24.

2. Reg. 17.

Ibid.

Prou. 24. ſec. LXX.

1. Cor. 10.

1. Cor. 13.

Philip. 2.

1. Cor. 10.

quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant? Si enim
ea quæ noſtra ſunt quærimus, & id quod nobis vtile eſt
pertinaciter volumus retentare, etiam in huiuſmodi neceſ-
ſitatibus nos loqui neceſſe eſt veritatem, & reos fieri alie-
næ mortis. Si vero ea quæ aliis ſalutaria ſunt, noſtris vtili-
tatibus præponentes, apoſtolico ſatisfecerimus imperio, ſi-
ne dubio ſubeunda eſt nobis neceſſitas mentiendi. Et idcir
co nec integra charitatis viſcera poſſidere, nec ea quæ a-
liorum ſunt, ſecundum apoſtolicam diſciplinam quærere
poterimus, niſi his quæ diſtrictioni noſtræ perfectioniq; cõ
ueniunt paululum relaxatis, condeſcendere vtilitatibus a-
liorum prono maluerimus affectu, & ita cum Apoſtolo in-
1.Cor. 9. firmis efficiamur infirmi, vt lucrari poſſimus infirmos.

Quod veniabile plerumq; mendacium, & noxiam veritatem eſſe etiam Apoſtoli cenſuerunt. Cap. XX.

QVibus eruditus exemplis beatus quoq; Iacobus Apo-
ſtolus omneſque illius Eccleſiæ primitiuæ præcipui
Act. 21. principes, Apoſtolum Paulum ad ſimulationis fi-
gmenta deſcendere, pro imbecillitate infirmantium cohor
tantur, eumq; purificari ſecundum obſeruantiam legis, cã
put radere, vota offerre compellunt, præſens illud diſpen-
dium, quod ex hac hypocriſi gignebatur, nihili reputantes,
ſed contemplantes potius lucra, quæ erant ex illius diuti-
na prædicatione parienda. Non enim tãtum Apoſtolo Pau
lo lucrum ex hac eius fuerat diſtrictione collatum, quan-
tum celeri eius exitio vniuerſis gentibus detrimentum.
Quod ſine dubio vniuerſæ tunc eueniſſet Eccleſiæ, niſi il-
lum hæc vtilis ac ſalubris hypocriſis prædicationi euange
licæ reſeruaſſet. Tunc enim neceſſario ac veniabiliter ac-
quieſcitur detrimento mendacij, quando maius, vt dixi-
mus, imminet de veritatis confeſſione diſpendium, & vti-
litas quæ nobis de veritate confertur, compenſare illa quæ
generanda ſunt damna non præualet. Quod temperamen-
tum etiam aliis verbis idem beatus Apoſtolus vbiq; ſe ſem
1.Cor. 9. per tenuiſſe teſtatur. Nam cum dicit: Factus ſum Iudæis
tamquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem: his qui ſub lege
erant, quaſi ſub lege eſſem, cum ipſe ſub lege nõ eſſem, vt
eos qui ſub lege erant lucrifacerem: his qui ſine lege erãt,
tamquam ſine lege eſſem, cum ſine lege Dei non eſſem,
ſed in lege eſſem Chriſti, vt eos qui ſine lege erant lucrifa-
cerem: factus ſum infirmis infirmus, vt infirmos lucriface-

rem.

rem: omnibus omnia factus ſum; vt omnes facerē ſaluos? quid aliud oſtendit, quàm ſecundum infirmitatem atq; menſuram eorum qui inſtituebantur cōdeſcendiſſe ſe ſemper, & a perfectionis rigore aliquid relaxaſſe, nec tenuiſſe ſe id quod diſtrictio poſcere videbatur, ſed illud magis præpoſuiſſe quod infirmantium vtilitas exigebat? Et vt hæc eadem attentius indagantes, ſingillatim apoſtolicarum virtutum inſignia replicemus, quæret aliquis quomodo omnibus per omnia beatus Apoſtolus ſuam probetur aptaſſe perſonam? Vbi factus ſit Iudæis ſicut Iudæus? Profecto ibi, vbi illam ſententiam intimo corde cuſtodiens, quam Galatis denuntiauerat, dicēs: Ecce ego Paulus dico vobis, quia ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit. In Timothei tamen circumciſione imaginem quodammodo Iudaicæ ſuperſtitionis aſſumpſit. Et rurſus: Vbi factus eſt ſub lege eis qui ſub lege erant? Nempe ibi, vbi Iacobus omneſq; ſeniores Eccleſiæ formidantes ne in eum illa irrueret Iudæorum credentium, immo Chriſtianorum Iudaizantium multitudo, quæ ita fidem Chriſti receperat, vt adhuc ritu cæremoniarum legalium teneretur, diſcrimini eius hac perſuaſione ac conſilio ſuccurrerunt, dicentes: Vides frater quot milia ſunt in Iudæis qui crediderunt, & hi omnes æmulatores ſunt legis. Audierunt autem de te, quia diſceſſionem doceas a Moyſe eorum qui per gentes ſunt Iudæorum, dicens non debere eos circumcidere filios ſuos. Et infra: Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis, ſanctifica te cum illis, & impende in illis vt radant capita, & ſcient omnes quoniam ea quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem. Et ita pro illorum qui ſub lege erant ſalute, illam pauliſper diſtrictionem ſententiæ ſuæ calcans, qua dixerat: Ego enim per legem legi mortuus ſum, vt Deo viuam; caput radere, purificari ſecundum legem, atque in templo Moſaico ritu vota offerre compellitur. Quæris etiam vbi pro ſalute eorum qui legem Dei penitus ignorabant, tamquam & ipſe ſine lege eſſet effectus ſit? Lege in Athenienſi vrbe, vbi gentilium vigebat impietas, quo vſus ſit prædicationis exordio: Præteriens, inquit, vidi ſimulachra veſtra, & aram in qua ſcriptum erat: Ignoto Deo. Cumque de eorum ſuperſtitione ſermonem fuiſſet exorſus, tamquam ſi & ipſe abſq; lege eſſet, ſub

Galat. 5.
Act. 16.
Act. 21.
Ibid.
Galat. 2.
Act. 17.

occaſione profani illius tituli fidem Chriſti intulit, dicens:
Ibid. Quod ergo vos ignorãtes colitis, hoc ego annuntio vobis.
Et poſt pauca, velut ſi diuinæ legis penitus eſſet ignarus, gentilis poetæ verſum, potius quàm Moſi aut Chriſti ma-
Ibid. luit proferre ſententiam: Et ſicut quidam, inquiens, veſtrorum poetarum dixerunt, Ipſius enim & genus ſumus. Cum itaq. ſuis eos quæ refutare non poſſent teſtimoniis fuiſſet
Ibid. aggreſſus, ita de falſis vera confirmans ſubdidit, dicens: Genus ergo cum ſimus Dei, non debemus æſtimare auro vel argento aut lapidi ſculpturæ artis & cogitationis hominis diuinitatem eſſe ſimilem. Infirmis autem infirmus effe-
1. Cor. 7. ctus eſt, cum ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium his qui ſe continere non poterant, in idipſum redi-
1. Cor. 3. re conceſſit; ſiue cum lacte, non eſca Corinthios potans, in infirmitate, & timore, & tremore multo apud eos fuiſſe ſe
1. Cor. 2. dicit. Omnia autem omnibus factus eſt, vt omnes ſaluos fa-
Rom. 14. ceret, cum dicit: Qui mãducat, non manducantem nõ ſpernat; & qui non manducat, manducantem non iudicet. &:
1. Cor. 7. Qui matrimonio iungit virginem ſuam, bene facit; & qui
2. Cor. 11. non iungit, melius facit. Et alibi: Quis, inquit, infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? Atq. hoc modo illud quod Corinthiis præceperat, adim-
1. Cor. 10. pleuit, dicens: Sine offenſione eſtote Iudæis, & Græcis, & Eccleſiæ Chriſti, ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. Vtile enim ſine dubio ſibi fuerat Timotheũ non circumcidere, caput nõ radere, purificationem Iudaicam nõ aſſumere, nudipedalia non exercere, vota legalia non offerre; ſed facit hæc omnia dum illorũ ſaluti plus conſulit, quia nõ quærit quod ſibi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant. Quod quamuis Dei contemplatione ſit factum, tamẽ
Galat. 2. ſimulatione non caruit. Qui enim per legem Chriſti legi mortuus fuerat, vt Deo viueret; quiq. illam iuſtitiam legis
Philip. 3. in qua conuerſatus fuerat ſine querela detrimentum fecerat, & arbitrabatur vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaceret; ea quæ legis erant, vero cordis affectu offerre non potuit, nec
Galat. 2. fas eſt credi eũ qui dixerat: Si enim quæ deſtruxi, hæc iterum reædifico, præuaricatorem me conſtituo; in id incidere quod ipſe damnauerat. Et intantum non magis res ipſa quæ geritur, quàm gerentis penſatur affectus, vt econtrario quibuſdam reperiatur veritas nocuiſſe, & profuiſſe mendacium.

cium. Nam Doec Idumæus regi Sauli de fuga Dauid co-
ram famulis conquerenti, ac dicenti: Numquid omnibus 1. Reg. 22.
vobis dabit filius Ieſſe agros & vineas, & vniuerſos vos fa-
ciet tribunos & centuriones, quoniam coniuraſtis omnes
aduerſus me, & non eſt qui mihi renuntiet? quid niſi verũ
prodidit, dicens: Vidi filium Ieſſe in Nobe ad Achimelech Ibid.
filiũ Achitob ſacerdotẽ, qui cõſuluit pro eo Dominum, &
cibaria dedit ei, ſed & gladium Goliath Philiſtæi dedit ei?
Pro qua veritate eradicari de terra viuentium meruit, ac
de eo dicitur per Prophetam: Propterea Deus deſtruet te in Pſal. 51.
finẽ, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radi
cem tuã de terra viuentiũ. Ex illa igitur terra hic pro indi-
cio veritatis perpetua eradicatione conuellitur, in qua Rha
ab meretrix pro mẽdacio cũ ſua cognatione plantatur. Si- Ioſu. 6.
cut etiam Samſon illã diu occultatã mendacio veritatem Iudic. 16.
impiæ coniugi pernicioſiſſime prodidiſſe reminiſcimur;
cui propterea deceptionẽ intulit veritas inconſultiſſime pa
tefacta, quia illud mandatum propheticũ cuſtodire negle-
xit: Ab ea quæ dormit in ſinu tuo, cuſtodi clauſtra oris tui. Miche. 7.

An interrogantibus occultam continentiam ſine mendacio oporteat propalari; & an ſuſcipienda ſint quæ ſemel fuerint recuſata. Cap. XX.

ET vt exempla quædam de noſtris quoq. ineuitabilibus
ac pene quotidianis neceſſitatibus proferamus, quas
quantalibet obſeruantia numquam ita poſſumus præcaue
re, vt non vel inuiti vel volentes in eas cogamur incurre-
re: quid quæſo faciendum eſt, cum refectionem procraſti-
nare diſponentibus nobis, vtrum refecerimus ad veſperam
frater adueniens percontatur, celãdum ne ieiunium eſt, &
virtus parſimoniæ cõtegenda, an veritatis profeſſione pro-
denda? Si celamus, vt Dominico ſatisfaciamus imperio,
quo dicitur: Non videaris hominibus ieiunãs, ſed patri tuo Matth. 6.
qui eſt in abſcondito. & iterũ: Neſciat ſiniſtra tua quid fa- Ibid.
ciat dextera tua: profecto mentimur. Si virtutẽ continẽtiæ
propalamus, euangelica nos ſententia iure percellet: Amẽ Ibid.
dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Quid ſi oblatum
a fratre quiſpiam poculum cum definitione renuerit, abſo
lute accepturum ſe eſſe denegans, quod ille gaudẽs aduen
tu eius ſuppliciter vt ſumatur exorat? rectũ ne eſt vt fratri
ad genua prouoluto, in terramq. proſtrato, qui non niſi his
officiis viſcera charitatis expleturum eſſe ſe credit, etiam

cum labore ſuo pareat, an in ſermonis ſui atq; propoſiti pertinacia perſeueret?

Obiectio, quod oporteat quidem abſcondi continentiam, ſed ſuſcipi GERMANVS. *recuſata non debeant.* Cap. XXII.

IN illo quidem priori exemplo dubium, vt credimus, non eſt, quin expediat abſcondi continentiam noſtram potius quàm percontantibus prodi; ac ſuper huiuſcemodi cauſis nos quoq; fatemur ineuitabile eſſe mendacium. In ſecundo autem nulla nobis incumbit neceſſitas mentiendi. Primum, quia poſſumus ea quæ fratrum miniſterio porriguntur ita renuere, vt nullo nos definitionis vinculo colligemus: deinde, quòd ſemel renuentes poſſumus immobilem tenere ſententiam.

Reſponſio, quod irrationabilis ſit pertinacia huius definitionis. IOSEPH. Cap. XXIII.

HAs definitiones illorum monaſteriorum eſſe non dubium eſt, in quibus renuntiationis veſtræ, vt dicitis, rudimenta formata ſunt, quorum principes fratrum refectioni ſuas aſſolent præponere voluntates, & obſtinatiſſime id quod ſemel mente conceperint exequuntur. Ceterũ ſeniores noſtri, quorum fidei apoſtolicarum ſigna virtutũ teſtimonium reddiderunt, quiq; vniuerſa iudicio potius ac diſcretione ſpiritus, quàm rigida animi obſtinatione geſſerunt, eos qui alienis infirmitatibus acquieſcerẽt, multo vberiores fructus, quàm eos qui in ſuis definitionibus perdurarent, capere cenſuerunt; ſublimioriſq; pronuntiauerunt eſſe virtutis, contegere potius continentiam neceſſario, vt dictum eſt, humiliq; mendacio, quàm patefacere ſuperbo veritatis indicio.

Quomodo abbas Piammon ſuam continentiam celare maluerit. Cap. XXIV.

DEniq; abbas Piammon poſt viginti & quinq; annos oblatam ſibi a quodam fratre vuam ac vinum, abſq; hæſitatione ſuſcipiens, confeſtim ea quæ ingeſta fuerant, contra conſuetudinem deguſtare, quàm ignotæ cunctis cõtinentiæ maluit propalare virtutem. Nam ſi illud quoque conſiderare velimus, quod ſeniores noſtros incunctanter feciſſe meminimus, qui mirabilia virtutum ſuarũ, vel proprios actus, quos neceſſe erat ad inſtructionem iuniorum in collatione proferri, ſub aliorũ ſolebant colorare perſonis; quid aliud poſſumus quàm apertum ſuper his iudicare

men-

mendacium? Atq. vtinam nos quoq. dignum aliquid haberemus, quod ad incitandam fidem proponi iunioribus poſſet; profecto minime vereremur huiuſcemodi illorum figmenta ſectari. Rectius enim eſt ſub talis figuræ colore mentiri, quàm pro obſeruantia irrationabilis iſtius veritatis, aut ea quæ audientes ædificare potuerant incongrua taciturnitate contegere, aut ſi ex noſtra perſona veraciter proferantur, iactãtiam noxiæ vanitatis incurrere. Ad quod etiam nos magiſterio ſuo doctor gentium euidenter inſtituit, qui reuelationum ſuarum magnitudinem ex alterius maluit proferre perſona, dicens: Scio hominem in Chriſto (ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio, Deus ſcit) raptum vſq. ad tertium cælum; & ſcio huiuſmodi hominem quia raptus eſt in paradiſum, & audiuit ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui. 2. Cor. 12.

Teſtimonia ſcripturarum de commutatis definitionibus. Cap. XXV.

IMpoſſibile nobis eſt breuiter vniuerſa percurrere. Quis etenim enumerare ſufficiat omnes propemodũ patriarchas, ſanctoſq. innumerabiles, alios pro vitæ tutamine, alios pro deſiderio benedictionis, alios pro miſericordia, alios pro alicuius occultatione myſterij, alios pro zelo Dei, alios pro veritatis examinatione, patrocinium (vt ita dixerim) aſſumpſiſſe mendacij? Quæ ſicut enumerari cuncta non poſſunt, ita prætermitti penitus vniuerſa non debent. Nã beatum Ioſeph pietas cõpulit vt falſum fratribus crimen etiam cum obteſtatione regiæ ſalutis impingeret, dicẽs: Exploratores eſtis, infirmiora terræ veniſtis inſpicere. Gen. 42. Et infra: Mittite, inquit, ex veſtris vnum, & adducite fratrem veſtrum huc, vos autem cuſtodiemini hic, vſq. dum manifeſta fiant verba veſtra, an verum dicatis, an non; ſin autem, per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis. Ibid. Si enim non eos hoc miſericordi mendacio terruiſſet, nec patrem fratremq. reuiſere, nec eos in tantis inopiæ periculis alere, nec conſcientiam poſtremo fratrum a reatu venditionis ſuæ purgare potuiſſet. Non ergo tam reprehenſibile fuit metum fratribus incuſſiſſe mendacio, quàm ſanctum atq. laudabile occaſione ficti periculi inimicos ac venditores ſuos ad ſalutarem pœnitentiam compuliſſe. Deniq. cũ grauiſſimæ inſimulationis vrgerentur inuidia, nõ illius quod falſo obiiciebatur, ſed anterioris criminis conſcientia fran

Ibidem ſec. LXX. gebantur, dicentes ad inuicem: Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, quia deſpeximus tribulationem animæ eius, cum rogaret nos, & non audiuimus eum. propter hoc venit in nos tribulatio hæc. Quæ quidem confeſſio, non ſolum apud fratrem, in quem impia crudelitate peccauerant, verumetiam apud Deum ſaluberrima humilitate, tantum eorum facinus, vt credimus, expiauit. Quid Salomon, qui perceptum a Deo ſapientiæ donum, in primo iudicio ſuo non niſi aſſumptione mendacij declarauit? Nam vt veritatem quæ muliebri mendacio tegebatur, exculperet, etiam ipſe mendacij vtiq. aſtutiſſime
3. Reg. 3. excogitati vſurpauit auxilium, dicens: Afferte mihi gladiũ, & diuidite infantem viuum in duas partes, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Quæ ſimulatio crudelitatis cum veræ matris viſcera permouiſſet, ab ea autem quæ mater non erat, laudaretur; tunc demum ſagaciſſimo veritatis indicio illam ſententiam promulgauit,
Ibid. quam nemo a Deo inſpiratam eſſe non credidit: Date, inquiens, huic infantem viuum, & non occidatur; hæc eſt enim mater eius. Proinde nec debere nec poſſe nos vniuerſa complere, quæ vel cum quiete animi, vel cum commotione decernimus, etiam aliis ſcripturarum teſtimoniis copioſius edocemur, quibus vel viros ſanctos, vel angelos, vel ipſum omnipotentem Deum, ea quæ definierant, frequenter legimus immutaſſe. Nam beatus Dauid cum ius-
1. Reg. 25. iurandi definitione decreuit, dicens: Hæc faciat Deus inimicis Dauid, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus quæ pertinent ad Nabal vſq. mane, mingentem ad parietem. Et continuo intercedente Abigail vxore eius, ac pro eodem ſupplicante, remittit minas, mollit ſententiam, & mauult tranſgreſſor propoſiti iudicari, quàm ſacramenti ſui fidem
Ibid. cum crudelitatis executione ſeruare, dicens: Viuit Dominus Deus, niſi cito veniſſes in occurſum mihi, non remanſiſſet Nabal vſq. ad lucem matutinam, mingens ad parietem. Cuius ſicut illam præcipitis ſacramenti facilitatem, quæ de perturbatæ mentis commotione deſcenderat, nequaquam imitandam eſſe cenſemus, ita remiſſionem atq. emendationem ſtatuti ſectandam eſſe decernimus. Paulus quoq. vas electionis Corinthiis ſcribens, reditum ſuũ abſo-
1. Cor. 16. luta definitione promittit, dicens: Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertranſiero. Macedoniã enim pertran-

ſibo,

ſibo, apud vos autem manebo, vel etiam hiemabo, vt vos me deducatis quocumq. iero. Nolo enim vos modo in tranſitu videre; ſpero enim me aliquantum temporis manere apud vos. Cuius rei etiam in ſecũda epiſtola meminit ita: Et hac confidentia volui prius venire ad vos, vt ſecundam gratiam haberetis, & per vos tranſirem in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Iudæam. Sed ſuperueniente ſalubriore conſilio, nequaquã ſe id quod promiſerat, executum, euidentiſſime confitetur: Cum hoc, inquit, voluiſſem, numquid leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito, ſecundum carnem cogito, vt ſit apud me, eſt, &c, non? Deniq. cur maluerit definitionem ſui præterire ſermonis, quàm aduentu ſuo oneroſam diſcipulis inferre triſtitiam, etiam cum ſacramenti obteſtatione declarat: Ego autem teſtem Deum inuoco in animam meam, quòd parcens vobis, non veni vltra Corinthum. Statui enim hoc ipſum apud me, vt non in triſtitia venirem ad vos. Cũ intraturos ſe domum Lot Sodomis angeli denegaſſent, dicẽtes ad eum: Non intrabimus, ſed in platea manebimus; cõtinuo eius precibus cõpelluntur ſtatutum mutare ſermonem, ſicut ſcriptura ſubiungit: Et coegit eos Lot, & diuerterunt ad eum. Qui vtiq. ſi diuerſuros ad eum eſſe ſe nouerant, inuitantis petitionem ſimulatoria excuſatione renuerunt; ſin autem veraciter excuſabant, euidenter immutaſſe ſententiam comprobantur. Quæ vtiq. non ob aliam credimus cauſam Spiritum ſanctum ſacris voluminibus indidiſſe, niſi vt iſtis erudiamur exemplis, in definitionibus noſtris nõ pertinaciter permanere, ſed eas arbitrio noſtro debere ſubiicere; & ita iudicium noſtrum ab omni legis vinculo liberum cõſeruare, vt promptum ſit ad ſequendum quocumq. vocauerit ſalubre conſilium, nec differat aut recuſet ad id quod vtilius diſcretio ſalutaris inuenerit abſq. vlla cunctatione tranſire. Et vt ad ſublimiora adhuc aſcendamus exempla, decumbentem in lecto regem Ezechiam, grauiq. ægritudine laborantem, ex perſona Dei propheta Eſaias adorſus eſt, dicẽs: Hæc dicit Dominus, Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Et conuertit, inquit, Ezechias faciem ſuam ad parietem, & orauit ad Dominũ, & dixit: Obſecro Domine, memento quæſo quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quòd bonum eſt in oculis tuis fecerim. Et

2. Cor. 1. *Ibid.* *Ibid.* *2. Cor. 2.* *Gen. 19.* *Ibid.* *4. Reg. 20.* *sec. LXX.*

fleuit Ezechias fletu magno. Poſt quæ rurſus dicitur ad
Ibid. eundem: Reuertere & dic Ezechiæ regi Iuda, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Dauid patris tui: Audiui orationem tuam, & vidi lacrymas tuas, & ecce adiiciam ſuper dies tuos quindecim annos, & de manu regis Aſſyriorū liberabo te, & ciuitatē hanc protegā propter me, & propter Dauid ſeruū meū. Quid euidentius hoc teſtimonio, quo miſericordiæ ac pietatis intuitu mauult Dominus ſuum caſſare ſermonē, & a præſtituto mortis termino quindecim annis vitā precantis extēdere, quàm per immobilitatē decreti ſui inexorabilis inueniri? Similiter etiam ad Niniuitas
Ionæ. 3. loquitur cenſura diuina: Adhuc triduū & Niniue ſubuer-
ſec. lxx. tetur. Moxq. pœnitentia eorum ieiuniiſq. mollitur tam minax & abrupta ſententia, atq. ad partē miſericordiæ prona pietate defleẞctitur. Quod ſi quis velut præſciū cōuerſionis eorum, ſubuerſionem ciuitatis ad hoc eis Dominum aſſerat comminatum, vt eos ad ſalutarem pœnitentiam prouocaret, conſequens eſt, vt hi qui fratribus præſunt, abſq. reprehenſione mendacij, his qui indigent emendari aliqua etiam diſtrictiora quàm facturi ſunt, ſi opus fuerit, comminentur: Sin vero dixerit Deum ſeueram illam ſententiam ſuam pœnitentiæ eorum conſideratione reuocaſſe, ſecun-
Ezech. 33. dum illud quod per Ezechielem ait: Si dixero impio, morte morieris; & egerit pœnitentiam a peccato ſuo, feceritq. iudicium & iuſtitiam, vita viuet & non morietur; ſimiliter edocemur, non debere nos obſtinate in noſtris definitionibus perdurare, ſed comminationē ex neceſſitate propoſitam, clementi miſeratione mollire. Quod ne ſolis ſpecialiter Niniuitis crederetur Dominus præſtitiſſe, etiam generaliter erga omnes eadem ſe eſſe facturum per Hieremiā perpetuo proteſtatur, & cum neceſſe fuerit, incunctanter ſuam ſe ſententiam mutaturum pro noſtris meritis repro-
Hiere. 18. mittit, dicens: Repente loquar aduerſus gentem & aduerſus regnum, vt euellam, & deſtruam, & diſperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa a malo quod locutus ſum aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui vt facerem ei. Et ſubito loquar de gente & regno, vt ædificem, & plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam; pœnitentiam agam ſu-
Hiere. 26. per bono quod locutus ſum, vt facerem ei. Ad Ezechielem quoq. ait: Noli ſubtrahere verbum, ſi forte audiant & con-
uerta-

uertatur vnuſquiſq. a via ſua mala, & pœnitebit me mali quod cogitaui facere eis propter malitiam ſtudiorum eorum. Quibus teſtimoniis declaratur, non oportere vt perti naciter in noſtris definitionibus hæreamus, ſed ratione eas ac iudicio temperandas, ſemperq. prælegenda ac præferenda eſſe meliora, & ad illam quæ vtilior diiudicata fuerit partem, ſine cunctatione aliqua tranſeundum.

Quod non ſecundum immenſitatem præſcientiæ diuina clementia, ſed ſecundum præſentes actus vel remuneret vnumquemq. vel puniat. Cap. XXVI.

ILlud etiam præ omnibus inæſtimabilis illa cenſura nos inſtruit, quòd cum ſit ei ante ortum vniuſcuiuſq. præcognitus finis, ita ordine ac ratione communi & humanis quodammodo omnia diſpēſat affectibus, vt non potentialiter, nec ſecundū ineffabilem præſcientiæ ſuæ notitiā, ſed ſecundum præſentes hominum actus vniuerſa diiudicans, vel reſpuat vnumquemque, vel attrahat, & vel infundat quotidie ſuam gratiam, vel auertat. Quod ita eſſe etiam illa Saulis manifeſtat electio, cuius vtique cum vituperabilem finem præſcientia Dei ignorare non poſſet, de tot millibus Iſraelis elegit eum & vnxit in regem, præſentis in illo meritum vitæ remunerans, non peccatum futuræ præuaricationis intendens: ita vt poſtquam reprobus factus eſt, velut pœnitudinem gerens electionis ſuæ Deus, humanis quodammodo de eodem vocibus atq. affectibus conqueratur, dicens: Pœnitet me quòd conſtituerim Saul regem, quia dereliquit me, & verba mea opere nō impleuit. & iterum: Verumtamen lugebat Samuel Saulem, quoniā Dominum pœnitebat quòd conſtituiſſet regem Saul ſuper Iſrael. Deniq. hoc quod iam opere fuerat executus, poſtea etiam per Ezechielem prophetam Dominus proteſtatur cum omnibus ſe hominibus quotidiano geſturum eſſe iudicio: Etiam ſi dixero, inquiens, iuſto quòd vita viuat, & confiſus in iuſtitia ſua fecerit iniquitatem; omnes iuſtitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate quam operatus eſt, in ipſa morietur. Sin autem dixero impio, Morte morieris; & egerit pœnitentiam a peccato ſuo, feceritq. iudicium & iuſtitiam, pignus reſtituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quidquam iniuſtum, vita viuet & nō morietur, omnia peccata eius quæ peccauit non imputabuntur ei. Deniq. cum

1. Reg. 10.

1. Reg. 15.

Ibid.

Ezech. 33.

ab illo populo quem ex omnibus gentibus Dominus ado-
ptauit, propter ſubitam vituli præuaricationem miſericor-
diæ ſuæ auertiſſet aſpectum, interueniens pro eo legiſla-
Exod. 32. tor, exclamat: Obſecro Domine, peccauit populus iſte pec
ſec. LXX. catum magnum, fecerunt ſibi deos aureos; & nunc ſi re-
mittis peccatum eorum, remitte: ſin aliàs, dele me de libro
Ibid. tuo quem ſcripſiſti. Cui Dominus: Si quis, inquit, pecca-
uerit coram me, delebo eum de libro meo. Dauid quoque
dum de Iuda & perſecutoribus Chriſti prophetico ſpiritu
Pſal. 68. quereretur: Deleantur, inquit, de libro viuentium. Et quia
non merebantur ad pœnitentiam ſalutarem pro reatu tan
Ibid. ti criminis peruenire, ſubiungit: Et cum iuſtis non ſcriban
tur. Deniq; in ipſo Iuda vis propheticæ maledictionis eui-
Matth. 27. denter impleta eſt. Nam proditionis crimine expleto, ſu-
ſpendio ſe necauit, ne poſt deletionem nominis ſui con-
uerſus ad pœnitentiam, iterum cum iuſtis ſcribi mere-
retur in cælo. Non ergo eſt ambigendum, etiam Iudæ no-
men illo tempore quo electus a Chriſto apoſtolatus ſorti-
tus eſt gradum, in libro viuentium fuiſſe conſcriptum, ac
Luc. 10. pariter eum audiſſe cum ceteris: Nolite gaudere quia dæ-
monia vobis ſubiiciuntur; gaudete autem quia nomina
veſtra ſcripta ſunt in cælis. Sed quia philargyriæ peſte cor
ruptus, de ſcriptione cæleſti ad terrena deiectus eſt, com-
petenter de eo ac ſimilibus eius dicitur per prophetam:
Hiere. 17. Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur; rece-
dentes a te, in terra ſcribentur: quia dereliquerunt venam
Ezech. 13. aquarum viuentium Dominum. Et alibi: In concilio popu
li mei non erunt, & in ſcriptura domus Iſrael non ſcriben
tur, & in terram Iſrael non ingredientur.

Quod ſancti viri pertinaces ac duri eſſe non poſſunt.

Cap. XXVII.

NEc illius præcepti vtilitas eſt ſilenda, quòd etiam ſi in-
ſtigante ira vel qualibet alia paſſione, ſacramẽto nos
aliquo vinxerimus (quod a nemine quidem monachorum
fieri penitus debet) vtriuſq; tamẽ rei cauſa integro mentis
eſt penſanda iudicio, & comparanda eſt illa res quam ſta-
tuimus, huic ad quam tranſire compellimur, atque ad eam
ſine cunctatione eſt tranſeundum, quæ ſuperueniente ſa-
niore tractatu, iuſtior fuerit iudicata. Rectius enim eſt no-
ſtrum nos præterire ſermonem, quàm rei ſalubrioris ac
piæ ſubire iacturam. Deniq; numquã rationabiles ac pro-

batos patres duros aut irreuocabiles fuiſſe in huiuſmodi definitionibus reminiſcimur, ſed velut ceram calore, ita eos ratione mollitos, & intercedente ſalubriore conſilio melioribus partibus ſine hæſitatione ceſſiſſe. Quoſcumq. autẽ vidimus definitionibus ſuis pertinaciter inhærere, irrationabiles ſemper probauimus ac diſcretionis expertes.

Interrogatio an ſit cõtrarium prædictæ ſententiæ illud quod dicitur, Iuraui & ſtatui, &c. GERMANVS. *Cap.* XXVIII.

QVantum ad hanc rationem pertinet quæ euidenter copioſeq. digeſta eſt, nihil oportet monachum definire, ne aut præuaricator inueniatur aut pertinax. Sed vbi illud Pſalmiſtæ ponemus eloquium: Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ? Quid eſt enim aliud iurare & ſtatuere, quàm definita immobiliter cuſtodire? *Pſal.* 118.

Reſponſio in quibus immobilis definitio ſit tenenda, & in quibus ſi oportuerit reſcindenda. IOSEPH. *Cap.* XXIX.

NOs non de principalibus mandatis, ſine quibus non poteſt ſalus noſtra omnino ſubſiſtere, iſta decernimus, ſed de his quæ ſine periculo ſtatus noſtri vel relaxare poſſumus, vel tenere; vtputa de irremiſſo rigore ieiunij, de vini ſiue olei perpetua abſtinentia, de progreſſu cellæ penitus cohibendo, de lectionis ſeu meditationis inceſſabili iugitate, quæ ſine iactura profeſſionis ac propoſiti noſtri & exerceri cum libuerit poſſunt, & cum neceſſe fuerit irreprehenſibiliter prætermitti. Ceterum ſuper obſeruantia illorum principalium mandatorum cõſtantiſſime definiendum eſt, ac pro his etiam mors ſi neceſſe fuerit non vitanda, pro quibus immobiliter eſt dicendum: Iuraui & ſtatui. *Ibid.* Quod fieri debet pro cuſtodia charitatis, pro qua ſpernenda ſunt vniuerſa, ne bonum trãquillitatis illius perfectioque maculetur. Similiterq. iurandum eſt pro caſtimoniæ puritate, nec aliud nos facere oportet pro fide, pro ſobrietate atq. iuſtitia, quæ omnia indemutabili perſeuerantia ſunt tenenda, & a quibus paululum receſſiſſe damnabile eſt. De illis vero corporalibus exercitiis quæ ad modicum eſſe dicuntur vtilia, ita eſt vt diximus ſtatuendum, vt ſi qua *1. Tim.* 4. ſuperuenerit certior pietatis occaſio quæ illa ſuadeat relaxari, nulla ſuper his lege teneamur, ſed prætermiſſis eis ad vtiliora libere tranſeamus. In illis enim corporalibus exercitiis ſi pro tempore relinquantur, periculum non eſt; ab his vero vel ad momentum declinaſſe mortiferum eſt.

Quemadmodum debeant celanda committi. Cap. XXX.

HOc quoq. ſimili cautione curandum eſt, vt ſi quis for ſitan ſermo quem eſſe vultis occultum, de veſtro fuerit ore prolapſus, nulla occultationis præcepta ſollicitent audientem; magis enim latebit ſi negligenter atq. ſimpliciter tranſeatur: quia non tanta quilibet fratrum ſuper diuulgatione eius impugnatione torquebitur, exiſtimans rē vilem aliquam tranſitoria confabulatione prolatam, & quæ ex hoc ipſo ſit leuior, quia cautiſſimo ſilentij præcepto ſenſibus audientis commēdata non fuerit. Nam ſi etiā fidem eius aliqua ſacramētorum obteſtatione deuinxeris, citius illud prodendum eſſe non ambigas. Maior enim aduerſus ipſum vis diabolicæ impugnationis inſurget, vt & te mœſtificet vel denudet, & illum quantocius tranſgreſſorem ſui faciat ſacramenti.

Nihil ſuper his quæ ad vſum communis vitæ attinent definiendum. Cap. XXXI.

ET idcirco nihil debet abrupte monachus, ſuper his dūtaxat quæ ad corporales exercitationes pertinent, definire, ne aduerſarium ad impugnationem eorū quæ velut ſub legis obſeruatione cuſtodit, magis incitans, citius ea violare cogatur. Præfigens ſiquidem ſibi legem vnuſquiſq. ſub libertatis gratia cōſtitutus, pernicioſa ſemetipſum obligat ſeruitute, vt ea quæ licite, immo etiam laudabiliter cum gratiarum actione præſumere potuiſſet, ſi neceſſitas fortaſſe compulerit velut tranſgreſſor percipere compellatur cum præuaricationis peccato. Vbi enim nō eſt lex, nec præuaricatio. Hac beatiſſimi Ioſeph inſtitutione atq. doctrina velut diuino oraculo confirmati, in Aegypto reſidere maluimus. Sed licet parum deinceps de noſtra eſſemus promiſſione ſoliciti, tamen expleto ſeptem annorum numero, ſponſionem noſtram gratanter impleuimus. Excurrentes namq. ad cœnobium noſtrum illo iam tempore quo de impetrando ad eremum reditu fiduciam gerebamus, primum ſenioribus noſtris honorem debitum ſoluimus; deinde animis eorum qui pro charitatis ardore creberrimis litterarum noſtrarum ſatisfactionibus nequaquā fuerāt deliniti, priſtinam redintegrauimus charitatem, tandemq. ad plenū aculeo noſtræ ſponſionis auulſo, ipſis quoque cum gaudio proſequentibus ad Scithicæ ſecreta ſolitudinis remeauimus. Hāc vobis, o ſancti fratres, illuſtrium

Rom. 4.

patrum

patrum ſcientiam atq. doctrinam noſtrã, vt potuit, elucubrauit inſcitia, quam etiam ſi incultus forſitan ſermo confudit potiùs quàm digeſſit, quæſo ne laudem inſignium virorum reprehenſio noſtræ ruſticitatis euacuet. Tutius ſiquidem nobis in conſpectu noſtri iudicis viſum eſt, doctrinæ huius magnificentiam vel incultis ſermonibus prodere, quàm ſilere: quippe cum & profectui lectoris, ſi ſublimitatem ſenſuum contempletur, id quod imperitia noſtri ſermonis offendit obeſſe non poſſit, & maior ſit nobis vtilitatis cura quàm laudis. Neq. enim hoc quòd ſanctorum virorum dicta deſcripſi, & plenum periculi, & egenum laudis eſſe non noueram, ſed prudens, vt dicitur, laqueo indidi pedem, nec me indubitato diſcrimini ſub incerta ſpe alieni profectus tradere recuſaui. Hoc ſane omnes ad quorum manus opuſcula iſta peruenerint moneo, vt quidquid in eis placuerit, patrum, noſtrum vero ſciant eſſe quod diſplicet.

COLLATIONIS SECVNDAE abbatis Ioſeph de definiendo, & ſeptem Collationum patrum in Thebaide Aegypti regione conſiſtentium, Finis.

IOANNIS
CASSIANI
EREMITAE
IN SEPTEM VLTIMAS COLLATIONES PATRVM IN AEGYPTO COMMORANTIVM,

Ad Iouinianum, Mineruium, Leontium, & Theodorum, Præfatio.

E MISSIS † [al. Emenſis] gratia Chriſti iuuante decẽ collationibus patrum, quæ exigentibus beatiſſimis epiſcopis Helladio ac Leontio, vtcumq. digeſtæ ſunt:ſeptem alias beato epiſcopo Honorato, ſancto quoq. famulo Chriſti Eucherio dedicaui. Totidem & nunc vobis, o ſancti fratres Iouiniane, Minerui, Leonti, & Theodore, credidi conſecrandas. Poſterior ſiquidem veſtrum illam cœnobiorum ſanctam atq. egregiam diſciplinam in prouinciis Gallicanis antiquarum virtutum diſtrictione fundauit; ceteri vero nõ ſolum cœnobialem profeſſionem monachos apprime expetere, verumetiam anachoreticã ſitire ſublimitatem, veſtris inſtitutionibus prouocaſtis. Ea namq. collationes iſtæ ſummorum patrum diſputatione contextæ ſunt, & ita in omnibus temperatæ, vt vtriq. profeſſioni, qua non ſolum occiduas regiones, verumetiam inſulas, maximis fratrum cateruis feciſtis florere, conueniant; id eſt, vt non ſolum hi qui adhuc in congregatione laudabili ſubiectione perdurant, ſed etiam illi qui haud longe a veſtris cœnobiis ſecedentes anachoretarum ſectari geſtiunt diſciplinam, pro condicione locorum ac ſtatus ſui mẽſura plenius inſtruantur. Quibus hoc præcipuum contulit præcedens veſtri la-

boris induſtria, vt parati iam atq. in iiſdem exercitiis deprehenſi, facilius præcepta ſeniorum atq. inſtituta ſuſcipiant, ipſoſq. in cellulas ſuas auctores collationum cum ipſis collationum voluminibus recipientes, & quotidianis quodammodo cum eis interrogationibus ac reſponſionibus colloquentes, non propriis adinuentionibus arduam iſtam & incognitam fere in hac regione appetant viam, ſed periculoſam etiam illic vbi iam tritiſſimi calles & innumera præcedentium exempla non deſunt, anachoreſeos diſciplinam illorum potius præceptis capere conſueſcant, quos in omnibus & antiqua traditio, & longæ experientiæ inſtruxit induſtria.

Præfationis Finis.

COLLATIO XVIII. QVAE EST ABBATIS PIAMMONIS

DE TRIBVS GENERIBVS MONACHORVM, ET QVARTO NVPER EXORTO.

Quemadmodum Diolco venientes, ab abbate Piammone fuerimus excepti Cap. I.

POST conſpectum atq. colloquium trium illorum ſenum, quorum collationes ſancto fratre noſtro Eucherio compellente, vtcumq. digeſſimus, cum etiam vlterioris Aegypti partes, in quibus amplior atque perfectior ſanctorum numerus conſiſtebat, maiore flagrantia deſideraremus expetere, ad vicum cui nomen eſt Diolcos, vni ex ſeptem Nili fluminis oſtiis imminentem, non tam itineris neceſſitate, quàm deſiderio ſanctorum illic commorantium compellente, peruenimus.

Cum

Cum enim velut cupidiſſimi mercatores plurima illic celeberrimaq. cœnobia ab antiquis audiſſemus patribus inſtituta, continuò quaſi nauigationem inquiſitionis incertæ, ſpe maioris lucri perſuadente, ſuſcepimus. Vbi cũ diutiſſime fluctuantes, ad illos virtutum ſublimitate conſpicuos montes vndiq. curioſos oculos tenderemus, abbatem Piammonem omnium anachoretarum illic inhabitantiũ ſeniorem, eorundemq. presbyterum, velut quandam ſubliniſſimam pharum, primus circumſpectantium notauit
Matth. 5. intuitus. Hic etenim ſicut euangelica illa ciuitas in excelſi montis vertice conſtitutus, noſtro protinus refulſit aſpectui. Cuius virtutes atq. miracula quæ per eum, etiam ſub conſpectu noſtro, diuina gratia teſtimonium meritis eius reddente, perfecta ſunt, ne vel propoſiti noſtri formam, vel modum huius voluminis excedamus, prætermittenda credidimus. Non enim de mirabilibus Dei, ſed de inſtitutis ſtudiiſq. ſanctorum quædam quæ reminiſci poſſibile eſt, nos ſpopondimus tradituros, vt neceſſariam tantum perfectæ vitæ inſtructionem non inutilem abſq. vlla emendatione vitiorum ac ſuperuacuam admirationem legentibus præberemus. Cum itaq. beatus Piammon ſumma nos gratulatione ſuſceptos, humanitate etiam congrua refeciſſet, intelligens nos non eiuſdem eſſe regionis, primum vnde vel cur Aegyptum petiſſemus ſolicite percunctatus, ac de cœnobio Syriæ ob deſiderium perfectionis nos illo aduenisse cognoſcens, ita exorſus eſt.

Quomodo rudes monachi exemplo ſeniorum debeant erudiri. Cap. II.

QViſquis hominum, o filij, cuiuſlibet artis peritiam affequi concupiſcit, niſi omni cura atq. vigilantia eius ſe quam noſſe deſiderat diſciplinæ ſtudiis manciparit, ac perfectiſſimorum quorumq. opificij ipſius vel ſcientiæ magiſtrorum præcepta atq. inſtituta ſeruauerit, fruſtra inanibus votis eorum ſimilitudinem exoptat attingere, quorum curam atq. induſtriam æmulari detrectat. Nouimus enim nonnullos ita ad hæc loca de veſtris regionibus aduenisse, vt cognoſcendi tantummodo gratia fratrum monaſteria circumirent, non vt has regulas, ob quas huc commeauerant, atq. inſtituta ſuſciperent, ac ſecedentes, in cellulis conarentur ea quæ vel viſu vel traditione perceperãt, operibus experiri. Qui mores ſuos ac ſtudia quibus imbuti fue-

ti fuerant re entantes, vt eis exprobrari a nonnullis ſolet, non profectus ſui gratia, ſed vitandæ egeſtatis neceſſitate æſtimati ſunt prouincias commutaſſe. Non ſolum enim nihil eruditionis acquirere, ſed ne diutius quidem in his partibus commorari, pertinacis animi obſtinatione potuerūt. Cum enim nec ieiuniorum morem, neq. pſalmorum ordinem, nec ipſorum deniq. indumentorum habitum permutaſſent; quid aliud in hac regione ſectari quàm ſola victus ſui compendia crederentur?

Quod iuniores ſeniorum diſcutere præcepta non debeant. Cap. III.

QVamobrem ſi vos, quemadmodum credimus, Dei cauſa ad æmulationem noſtræ cognitionis attraxit, omnibus inſtitutis quibus illic primordia veſtra præuenta ſunt penitus abdicatis, quæcumq. ſeniores noſtros agere vel tradere videritis, ſumma humilitate ſectamini. Neq. vos moueat, aut ab imitatione diuertat ac retrahat, etiam ſi vobis ad præſens alicuius rei vel facti ratio, vel cauſa non liqueat; quia eos qui bene de cunctis ac ſimpliciter ſentiunt, & vniuerſa quæ a ſenioribus tradi gerive perſpexerint, fideliter imitari magis quàm diſcutere ſtudēt, per operis experientiam rerum etiam omnium ſcientia ſubſequetur. Ceterum numquam rationem veritatis intrabit, quiſquis a diſcuſſione cœperit erudiri: quia videns eum inimicus ſuo potius quàm patrum iudicio confidentem, facile in id vſq. propellit, vt etiam illa quæ maxime vtilia ac ſaluberrima ſunt, ſuperflua ei videantur & noxia. Atq. ita præſumptioni eius callidus hoſtis illudit, vt irrationabilibus definitionibus ſuis pertinaciter inhærendo, hoc ſolummodo ſibi ſanctum eſſe perſuadeat, quod rectū atq. iuſtiſſimum ſuæ tantum obſtinationis errore cēſuerit.

De tribus generibus monachorum quæ intra Aegyptum ſunt. Cap. IV.

QVamobrem ordo atq. principium profeſſionis noſtræ, quemadmodum, vel vnde deſcenderit, primum debetis agnoſcere. Tūc etenim poterit quis deſideratæ artis efficacius aſſequi diſciplinam, & ad exercendam eam ardentius incitari, cum auctorum & fundatorum eius agnouerit dignitatem. Tria ſunt in Aegypto genera monachorum, quorum duo ſunt optima, tertium tepidum atq. omnimodis euitandū. Primum eſt cœnobitarū, qui ſcilicet

 in con-

Ex hoc etiam loco ... probare ... obedientia ... ſuos ... poſitos ... idem ſupra lib. ... cap. x.

cœnobitæ qui ſint.

in congregatione pariter conſiſtentes, vnius ſenioris iudicio gubernantur, cuius generis maximus numerus monachorum per vniuerſam commoratur Aegyptum. Secundum anachoretarum, qui prius in cœnobiis inſtituti, iamque in actuali conuerſatione perfecti, ſolitudinis elegere ſecreta; cuius profeſſionis nos quoq. optamus eſſe participes. Tertium reprehenſibile Sarabaitarum eſt: de quibus ſingillatim per ordinem plenius differemus. Harum igitur trium profeſſionum fundatores primum, vt diximus, debetis agnoſcere. Nam profecto ex hoc ipſo, vel odium profeſſionis illius naſci poterit, quæ vitanda eſt; vel eius deſiderium quæ ſequenda: quia neceſſe eſt vnamquamq. viam ad illum finem ſuum pertrahere ſectatorem, ad quem auctor ipſius inuentorq. peruenit.

Quibus auctoribus cœnobitarum ſit inſtituta profeſſio. Cap. V.

COenobitarum itaque diſciplina a tempore apoſtolicæ prædicationis ſumpſit exordium. Nam talis extitit in Hieroſolymis omnis illa credentium multitudo, quæ in Actibus Apoſtolorũ ita deſcribitur: Multitudinis credentiũ erat cor vnum & anima vna; nec quiſquam eorũ quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant ea omnibus prout cuiq. opus erat. & iterum: Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebãt pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis prout cuique opus erat. Talis, inquam, erat tunc omnis Eccleſia, quales nunc perpaucos in cœnobiis inuenire difficile eſt. Sed cum poſt Apoſtolorum exceſſum tepeſcere cœpiſſet credẽtium multitudo; ea vel maxime quæ ad fidem Chriſti de alienigenis ac diuerſis gentibus confluebat, a quibus Apoſtoli pro ipſis fidei rudimentis ac inueterata gentilitatis conſuetudine nihil amplius expetebant, niſi vt ab immolatitiis idolorũ, & fornicatione, & ſuffocatis, & ſanguine temperarent, atque iſta libertas quæ gentibus propter infirmitatem primæ credulitatis indulta eſt, etiã illius Eccleſiæ perfectionem quæ Hieroſolymis conſiſtebat, paulatim cõtaminare cœpiſſet, & creſcente quotidie vel indigenarum numero, vel aduenarum, primæ illius fidei refrigeſceret feruor, non

Act. 4. Ibid. Act. 15.

ſolum hi qui ad fidem Chriſti confluxerant, verum etiam illi qui erant Eccleſiæ principes, ab illa diſtrictione laxati ſunt. Nonnulli enim exiſtimantes id quod videbant gentibus pro infirmitate conceſſum, ſibi etiam licitum, nihil ſe detrimenti perpeti crediderunt, ſi cum ſubſtantiis ac facultatibus ſuis fidem Chriſti confeſſionemq. ſequerentur. Hi autem quibus adhuc apoſtolicus inerat feruor, memores illius priſtinæ perfectionis, diſcedentes a ciuitatibus ſuis, illorumq. conſortio qui ſibi vel Eccleſiæ Dei remiſſioris vitæ negligentiam licitam eſſe credebant, in locis ſuburbanis ac ſecretioribus commanere, & ea quæ ab Apoſtolis per vniuerſum corpus Eccleſiæ generaliter meminerant inſtituta, priuatim ac peculiariter exercere cœperunt, atq. ita coaluit iſta quam diximus diſcipulorum qui ſe ab illorum cõtagio ſequeſtrauerãt, diſciplina. Qui paulatim procedẽte tempore, ſegregati à credentiũ turbis, ab eo quòd a cõiugiis abſtinerent, & a parentum ſe conſortio mundiq. iſtius conuerſatione ſecernerent, † monachi, ſiue monazontes, ſingularis ac ſolitariæ vitæ diſtrictione, nominati ſunt. Vnde cõſequens fuit, vt ex communione conſortij † cœnobitæ, cellæq. ac diuerſoria eorum † cœnobia vocarentur. Iſtud ergo ſolum fuit antiquiſſimum monachorum genus, quod non modo tempore, ſed etiam gratia primum eſt, quodq. per annos plurimos inuiolabile vſq. ad abbatis Pauli vel Antonij durauit ætatem. Cuius etiam nunc in diſtrictis cœnobiis cernimus reſidere veſtigia.

μοναχοὶ, ſiue, μονάζοντες, κοινοβιῶται κοινόβια.

De anachoretarum ordine atq. principio. Cap. VI.

DE hoc perfectorum numero, &, vt ita dixerim, fœcundiſſima radice, ſanctorum etiam anachoretarum poſt hæc flores fructuſque prolati ſunt. Cuius profeſſionis principes hos quos paulo ante memorauimus, ſanctum videlicet Paulum vel Antonium, nouimus extitiſſe. Qui non vt quidam puſillanimitatis cauſa vel impatiẽtiæ morbo, ſed deſiderio ſublimioris profectus contemplationiſq. diuinæ, ſolitudinis ſecreta ſectati ſunt, licet eorum prior neceſſitatis obtentu, dum tempore perſecutionis affinium ſuorum deuitat inſidias, eremum penetraſſe dicatur. Ita ergo proceſſit ex illa quam diximus diſciplina, aliud perfectionis genus, cuius ſectatores † anachoretæ, id eſt, ſeceſſores merito nuncupantur, eo quòd nequaquam cõtenti hac victoria, qua inter homines occultas inſidias diaboli cal-

ἀναχωρῆται

cauerunt, aperto certamine ac manifeſto conflictu dæmonibus congredi cupientes, vaſtos eremi receſſus penetrare
Matth. 3. non timeant, ad imitationem ſcilicet Ioannis Baptiſtæ, qui in eremo tota permanſit ætate: Eliæ quoq. & Eliſæi, atq. il
Hebr. 11. lorum de quibus Apoſtolus ita memorat: Circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, & montibus, & ſpeluncis, & cauernis terræ. De quibus
Iob. 39. etiã figuraliter Dominus ad Iob: Quis autẽ eſt qui dimiſit
ſec. LXX. onagrum liberũ, & vincula eius quis reſoluit? Poſui autẽ habitaculum eius deſertum, & tabernacula eius ſalſuginẽ. Irridens multitudinem ciuitatis, & querelam exactoris nõ audiens. Conſiderauit montes paſcuæ ſuæ, & poſt omne vi
Pſal. 106. ride quærit. In Pſalmis quoque: Dicant nunc qui redempti ſunt a Domino, quos redemit de manu inimici. Et poſt
Ibid. pauca: Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Eſurientes & ſitientes, anima eorum in ipſis defecit. Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit
Thren. 3. eos. Quos etiam Hieremias ita deſcribit: Beatus qui tulit iugum ab adoleſcentia ſua, ſedebit ſolitarius & tacebit, quia leuauit ſe ſuper ſe. Quiq. illud Pſalmiſtæ affectu &
Pſal. 101. opere concinunt: Similis factus ſum pellicano ſolitudinis. Vigilaui & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.

De Sarabaitarum principio & conuerſatione.

Cap. VII.

CVmq. his duabus profeſſionibus monachorum religio Chriſtiana gauderet, cœpiſſet autem in deterius paulatim hic quoq. ordo recidere, emerſit poſt hæc illud deterrimum & infidele monachorum genus, vel potius no
Act. 5. xia illa plantatio rediuiua concreuit, quæ per Ananiam & Sapphirã in exordio Eccleſiæ pullulans, Apoſtoli Petri ſeueritate ſuccisa eſt; quæ inter monachos tamdiu deteſtabilis execrandaq. iudicata eſt, nec a quoquam vlterius vſurpata, quamdiu illis tam diſtrictæ formido ſententiæ memoriæ fidelium inſerta durauit, qua beatus Apoſtolus prædictos noui facinoris principes, non pœnitentia, non vlla paſſus eſt ſatisfactione curari, ſed pernicioſiſſimum germẽ celeri morte ſuccidit. Illo igitur exemplo quod in Ananiã & Sapphirã apoſtolica diſtrictione punitũ eſt, a nonnullorũ contemplatione paulatim longa incuria, & temporis obs

litera-

literatione ſubtracto, emerſit iſtud Sarabaitarum genus, qui ab eo quòd ſemetipſos a cœnobiorum congregationibus ſequeſtrarent, ac ſingillatim ſuas curarẽt neceſſitates, Aegyptiæ linguæ proprietate, Sarabaitæ nũcupati ſunt, de illorum quos ſupra diximus numero procedẽtes, qui euangelicam perfectionem ſimulare potius quàm in veritate arripere maluerunt: æmulatione ſcilicet eorum vel laudibus prouocati, qui vniuerſis diuitiis mundi perfectam Chriſti præferunt nuditatem. Hi igitur dum imbecillo animo rem ſummæ virtutis affectãt, vel neceſſitate ad hanc profeſſionem venire compulſi, dum cenſeri tantummodo nomine monachorum abſq. vlla ſtudiorum æmulatione feſtinant, cœnobiorum nullatenus expetunt diſciplinam, nec ſeniorũ ſubduntur arbitrio, aut eorũ traditionibus inſtituti, ſuas diſcunt vincere voluntates, nec vllam ſanæ diſcretionis regulam legitima eruditione ſuſcipiunt, ſed ad publicam tantummodo, id eſt, ad hominum faciem renuntiantes, aut in ſuis domiciliis ſub priuilegio huius nominis iiſdem obſtricti occupationibus perſeuerant, aut conſtituentes ſibi cellulas, eaſq. monaſteria nuncupantes, ſuo in eis iure ac libertate conſiſtunt, nequaquam euangelicis præceptionibus ſuccumbentes, vt nulla ſcilicet quotidiani victus ſollicitudine, nullis rei familiaris diſtentionibus occupentur. *Matth. 6.* Quod illi ſoli abſq. vlla infideli dubitatione conſummãt, qui cunctis mundi huius facultatibus abſoluti, ita ſe cœnobiorum præpoſitis ſubdiderunt, vt ne ſui quidem ipſius fateantur eſſe ſe dominos. Illi autem qui diſtrictionem, vt diximus, cœnobij declinantes, bini vel terni in cellulis commorantur, non contenti abbatis cura atq. imperio gubernari, ſed hoc præcipue procurantes, vt abſoluti a ſeniorũ iugo, exercendi voluntates ſuas, & procedẽdi, vel quo placuerit euagandi, agendive quod libitum fuerit habeant libertatem, etiam amplius in operibus diurnis, quàm hi qui in cœnobiis degunt, diebus ac noctibus conſumuntur, ſed non ea fide, eodemque propoſito. Hoc enim iſti faciunt, non vt fructum ſui operis ſubiiciant diſpenſatoris arbitrio, ſed vt acquirant pecunias quas recondant. Inter quos quantum interſit aduertite. Illi nihil de craſtino cogitantes, gratiſſimos Deo ſudoris ſui offerunt fructus: Iſti vero non ſolum in craſtinum, ſed etiam in multorum annorum ſpatia infidelẽ ſolicitudinem protogantes, aut men-

 dacem

dacem Deum aut inopem credunt, qui promiſſam quotidiani victus atq. indumentorum ſufficientiam præbere eis aut non poſſit, aut nolit. Illi hoc omnibus expetunt votis, vt ἀκτημοσύνην, id eſt, nuditatem omnium rerum paupertatemq. poſſideant: Iſti vt omnium copiarũ affluentiam cõſequantur. Illi ob hoc certatim ſtatutũ tranſcendere canonem diurnis operibus elaborant, vt quidquid monaſterij ſanctis vſibus redundarit, vel carceribus, vel xenodochio, vel noſocomio, vel indigẽtibus pro abbatis diſpenſetur arbitrio: Iſti vt quidquid quotidianæ ſuperfuerit gulæ, aut profuſiori proficiat voluptati, aut certe philargyriæ vitio recondatur. Poſtremo vt concedamus ab iſtis hæc quoq; quæ nõ optimo propoſito congeruntur, melius quàm diximus poſſe diſtribui, ne ſic quidẽ ad meritũ virtutis illorũ ac perfectionis aſpirant. Illi enim tantos monaſterio redditus conferentes, eiſq. quotidie renuntiantes, in tanta ſubiectionis humilitate perdurant, vt queadmodum ſui, ita etiã eorũ quæ proprio ſudore cõquirunt poteſtate priuẽtur, ab renuntiationis primæ feruorẽ, dũ quotidie ſemetipſos laboris ſui fructibus nudant, iugiter innouantes: Iſti autẽ eo ipſo quòd aliquid pauperibus largiuntur elati, in præceps quotidie collabuntur. Illos patientia atq. diſtrictio, qua tã deuote in hac quam ſemel arripuerunt profeſſione perdurant, vt numquam ſuas expleãt voluntates, crucifixos huic mundo quotidie viuoſq. martyres facit: Hos arbitrij ſui tepor viuos ad inferna demergit. Hæc igitur duo genera monachorum in hac quidem prouincia æquali propemodum inter ſe numeroſitate contendunt. Ceterum per alias regiones quas me neceſſitas catholicæ fidei compulit peragrare, iſtud tertiũ Sarabaitarum genus abundare, ac prope ſolum eſſe cognouimus. Temporibus ſiquidem Lucij qui Arianæ perfidiæ epiſcopus fuit, ſub Valẽtis imperio dum diaconiam noſtris fratribus deferremus, his videlicet qui de Aegypto ac Thebaide fuerant ob catholicæ fidei perſeuerantiam metallis Ponti atq. Armeniæ relegati, licet cœnobiorum diſciplinam in quibuſdam ciuitatibus rariſſimam viderimus, anachoretarum tamen apud illos, ne ipſum quidem nomen auditum fuiſſe comperimus.

De quarto genere monachorum. Cap. VIII.

SAne eſt etiam aliud quartum genus quod nuper cernimus emerſiſſe in his qui anachoretarum ſibi ſpecie atq;

imagine blādiuntur, quiq. in primordiis ſuis feruore quodam breui, cœnobij perfectionem videntur expetere, ſed continuo tepefacti, dum priſtinos mores ac vitia reſecare contemnūt, nec iugū humilitatis ac patientiæ diutius ſuſtinere contenti ſunt, ſubdiq. ſeniorum imperio dedignātur, ſeparatas expetunt cellas, ac ſolitarij ſedere deſiderant, vt ita ſcilicet a nemine laceſſiti, patiētes, manſueti, vel humiles poſſint ab hominibus æſtimari. Quæ inſtitutio, immo tepor, eos quos ſemel infecerit, ad perfectionē numquam permittit accedere. Hoc enim modo non ſolū nō abſciduntur, verumetiam in deterius eorum vitia conualeſcent, dum a nemine prouocati, vt quoddam letale & inteſtinum virus, quanto amplius celatum fuerit, tanto profundius ſerpens inſanabilem morbum generat ægrotanti. Pro reuerentia enim ſingularis cellæ, nullus iam vitia ſolitarij audet arguere, quæ ille ignorari maluit quàm curari. Porro virtutes non occultatione vitiorum, ſed expugnatione pariuntur.

Interrogatio quid interſit inter cœnobium & monaſterium. Cap. IX.

GERMANVS. EST ne aliqua inter cœnobium monaſteriumq. diſtantia, an vtroq. nomine res vna cenſetur?

PIAMMON. *Reſponſio. Cap. X.*

LIcet a nonnullis ſoleant indifferenter monaſteria pro cœnobiis appellari, tamen hoc intereſt, quòd monaſterium nomen eſt diuerſorij, nihil amplius quàm locum, id eſt, habitaculum ſignificans monachorum; cœnobium vero etiam profeſſionis ipſius qualitatem diſciplinamq. deſignat. Et monaſterium poteſt etiam vnius monachi habitatio nominari, cœnobium autem appellari non poteſt, niſi vbi plurimorum cohabitantium degit vnita communio. Dicuntur ſane monaſteria, etiam in quibus Sarabaitarum collegia commorantur.

De vera humilitate, & quomodo falſam cuiuſdam humilitatem prodiderit abbas Serapion. Cap. XI.

QVamobrem quoniam de optimo genere monachorū video vos profeſſionis huius arripuiſſe principia, id eſt, de laudabili cœnobiorum palæſtra ad excelſa faſtigia anachoreticæ tendere diſciplinæ, humilitatis patientiæq. virtutem, quam vos illic didiciſſe non dubito, vero ſectamini cordis affectu, non eam ſicut quidam falſa hu-

miliatione verborum, nec affectata atq. ſuperflua in quibuſdam officiis corporis inclinatione fingentes. Quod humilitatis figmentum abbas Serapion quodam tempore eleganter irriſit. Cum enim quidam ad eum ſummam ſui abiectionem habitu ac verbis præferens aduenisset, eumque ſenex, ſecundum morem, vt orationem colligeret hortaretur, ille nequaquam annuens deprecanti, tantis ſe ſubiiciés afferebat flagitiis inuolutum, vt ne vſum quidem huius cõmunis aeris carpere mereretur, pſiathij quoq. ipſius refugiens ſeſſionem, humi potius inſidebat. Cum vero etiam ad ablutionem pedum multo minus præbuiſſet aſſenſum; tum abbas Serapion refectione tranſacta, collationis conſuetudine prouocante, monere eum benigne ac leniter cœpit, ne otioſus ac vagus præſertim iuuenis tam robuſtus, inſtabili leuitate per vniuerſa diſcurreret, ſed vt in cella reſidens, ſecundum regulam ſeniorum, ſuo potius opere, quàm aliena mallet munificentia ſuſtétari: in quod ne Apoſtolus Paulus incideret, & quidẽ cum ei in Euãgelio labo-
2. Theſſ. 3. ranti hæc præbitio merito deberetur, diebus tamen ac no-
Act. 20. ctibus maluit operari, vt quotidianũ victum vel ſibi, vel his qui eidẽ miniſtrantes opus exercere non poterant, ſuis manibus prępararet. Ad hæc ille tanta eſt triſtitia & dolore ſuppletus, vt amaritudinem corde conceptam, ne vultu quidem diſſimulare potuerit. Cui ſenex: Hactenus, inquit, o fili, cunctis te facinorum ponderibus onerabas, non metuens ne confeſſione tam atrocium criminum, notam exiſtimationis incurreres; quid quæſo nunc eſt quòd ad ſimplicem admonitiunculam noſtram, quæ tamẽ in ſe non modo nullum opprobrium, ſed etiam ædificationis habuit ac dilectionis affectum, tanta te video indignatione permotum, vt eã ne vultu quidem occulere, aut frontis ſerenitate diſſimulare potueris? An fortaſſe illam dum te humiliabas
Prov. 18. expectabas a noſtro ore ſententiam: Iuſtus accuſator ſui eſt
ſec. LXX. in primordio ſermonis? Proinde vera eſt cordis humilitas retinenda, quæ non de affectata corporis atq. verborum, ſed de intima mentis humiliatione deſcendit. Quæ tunc demum euidentiſſimis patientiæ ſuæ fulgebit indiciis, cũ quis nõ ipſe de ſe crimina ab aliis nõ credenda iactauerit, ſed ab aliis ſibimet arroganter ingeſta contempſerit, & irrogatas iniurias manſueta cordis æquanimitate tolerarit.

GERMANVS. *Interrogatio quemadmodum vera patientia poſſit acquiri. Cap. XII.*

QVemadmodum acquiri vel retineri poſſit iſta tranquillitas optamus agnoſcere, vt ſicut indicto nobis ſilentio, oris clauſtra præcludimus, verborumq. licentiã coercemus, ita etiam cordis lenitatem cuſtodire poſſimus: quod nonnumquam etiam cum lingua frænatur, intrinſecus tamen ſtatum ſuæ placiditatis amittit. Et idcirco manſuetudinis bonum non aliàs tenere quempiam niſi remotione cellæ ac ſolitario putamus habitaculo poſſe.

PIAMMON. *Reſponſio. Cap. XIII.*

PAtientia vera atq. tranquillitas, abſq. profunda cordis humilitate nec acquiritur nec tenetur. Quæ ſi de hoc fonte deſcenderit, nec beneficio cellæ, nec perfugio ſolitudinis indigebit. Non enim patrocinium cuiuſquam rei extrinſecus quæret, quæ humilitatis, id eſt, generatricis atq. cuſtodis ſuæ intrinſecus virtute fulcitur. Ceterum ſi mouemur ab aliquo laceſſiti, certum eſt non eſſe in nobis fundamenta humilitatis firmiter ſtabilita, & ideo ad incurſum vel exiguæ tempeſtatis, ædificium noſtrum ruinoſa commotione concutitur. Non enim eſſet laudabilis nec admiranda patientia, ſi nullis inimicorum iaculis impetita tranquillitatis propoſitum retentaret, ſed in eo eſt præclara atque glorioſa, quòd irruentibus in ſe tentationum procellis immobilis perſeuerat. Nam in quo vexari frangiq. aduerſitatibus creditur, in eo potius roboratur, & in eo magis acuitur in quo putatur obtundi. A paſſionibus enim & ſuſtentatione patientiam dici nullus ignorat; ideoq. conſtat patientem pronuntiari neminem poſſe, niſi eum qui vniuerſa quæ ſibi fuerint irrogata, abſq. indignatione tolerauerit. Et ideo non immerito ita a Salomone laudatur: Melior vir patiens forte, & qui continet iram capiente vrbe. *Prou. 16. ſec. LXX.* & iterum: Longanimis vir nimius in prudentia, puſillanimis autem valde inſipiens eſt. *Prou. 14. ſec. LXX.* Cum ergo quis victus iniuria iracundiæ igne ſuccenditur, nõ cauſa peccati eius acerbitas illatæ contumeliæ extitiſſe credenda eſt, ſed potius manifeſtatio infirmitatis occultæ, ſecundum illam parabolam Saluatoris quam de duabus domibus ponit: Vna quæ fundata erat ſupra petram, & alia quæ ſuper arenã; *Matth. 7.* quibus æqualiter dicit, pluuiarum ac fluminum vel tempeſtatum turbines irruiſſe; ſed illam quæ in petræ ſoliditate fundata

eſt

eſt, nihil penitus detrimenti ex illa tam violenta colliſione ſenſiſſe; quæ vero in arenarum pendula mobilitate cõſtructa eſt, ſtatim fuiſſe collapſam. Quam vtiq. apparet non propterea corruiſſe, quia imbrium vel torrentium inundatione pulſata, ſed quia ſuper arenam imprudenter extructa eſt. Non enim in hoc differt a peccatore vir ſanctus, quia nõ ſimiliter & ipſe tentatur, ſed quia hic etiam magna impugnatione non vincitur, ille autem etiam parua tentatione ſuperatur. Neq. enim eſſet, vt diximus, iuſti alicuius laudabilis fortitudo, ſi vinceret intentatus, cum vtiq. victoria

Iacob. 1. locum habere non poſſit abſq. aduerſitate certaminũ: Beatus enim vir qui ſuffert tentationem, quia cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus

2. *Cor.* 12. gentibus ſe. Secundum Apoſtolum quoq. virtus nõ in otio

Hiere. 1. atq. deliciis, ſed in infirmitate perficitur. Ecce enim, inquit, dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnã ferream, & in murum æreum, ſuper omnem terram regibus Iuda, principibus eius, & ſacerdotibus eius, & omni populo terræ, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt; quia ego tecum ſum, ait Dominus, vt eruam te.

De exemplo patientiæ cuiuſdam religioſæ feminæ.

Cap. XIV.

HVius ergo patientiæ volo vobis duo ſaltem exempla proponere, vnum religioſæ cuiuſdam feminæ, quæ patientiæ virtutem tanta auiditate ſectata eſt, vt non ſolũ tentationum nõ vitaret incurſus, ſed etiam occaſiones moleſtiarum ſibimet procuraret, quibus frequentius inſtigata non cederet. Hæc namq. cum Alexandriæ commaneret, eſſetq. non obſcuris orta maioribus, atq. in domo quæ ſibi fuerat a parentibus derelicta religioſe Domino deſeruiret, veniens ad beatæ memoriæ epiſcopum Athanaſium, precabatur vt aliquam ſibi alendam viduam daret, quæ eccleſiaſticis ſumptibus paſcebatur. Et vt petitionem eius verbis ipſius exprimamus: Da mihi, inquit, aliquam de ſororibus quam repauſem. Sacerdos igitur cum laudaſſet propoſitum feminæ, quòd eam ad opus miſericordiæ vidiſſet eſſe promptiſſimam, iuſſit ex omnibus eligi viduam, quæ & honeſtate morum, & grauitate ac diſciplina omnibus præferretur, ne forte deſiderium largitatis percipientis vitio vinceretur, & quæ mercedem quæreret in egena, damnum fidei prauis eius offenſa moribus pateretur. Cui cum

domum

domum adductæ omnibus deſeruiret obſequiis, virtutem modeſtiæ eius ac lenitatis experta, videnſq. ſe ab ipſa momentis ſingulis gratiarum actione pro humanitatis officio onerari, poſt dies paucos ad memoratũ reuerſa pontificẽ, Rogaueră, inquit, vt mihi dari præciperes quã ego reficerẽ, & cui morigeris famularer obſequiis. Cumq. ille necdum propoſitum feminæ ac deſiderium intelligens, æſtimaſſet petitionem eius diſſimulatione præpoſiti fuiſſe neglectam, cauſaſq. moræ illius non abſq. animi ſui commotione perquirens, protinus agnouiſſet honeſtiorem ei ceteris viduam deputatam, occulte præcepit vt ea illi quæ eſſet cunctis nequior traderetur, quæ ſcilicet vel iracũdia, vel rixis, vel † violentia, ſeu verboſitate cunctas quibus hæc vitia dominarẽtur excederet. Quam cũ multo facilius inuentam ſibiq. traditam domi habere cœpiſſet, atq. eadem ei diligentia qua priori illi viduæ, vel etiam ſtudioſius miniſtraret; hoc ſolum ab ea pro tantis obſequiis recipiebat gratiæ, vt indignis iugiter afficeretur iniuriis, conuiciis quoq. ab ea exprobrationibuſq. continuis vexaretur, obiiciente ei & maledicis obtrectationibus increpãte, eo quòd ſe nõ ad refrigerium, ſed potius ad cruciatum & contumeliam ab epiſcopo popoſciſſet, magiſq. ſe de requie ad laborem, quàm de labore trãſtuliſſet ad requiem. Cum ergo aſſiduitas iurgiorũ eò vſq. prorumperet, vt ne ab iniectione quidem manuum procax mulier temperaret, illa autem humilioris obſequij geminaret officia, non furentem vincere renitendo, ſed ſemetipſam humilius ſubiiciendo diſcebat, vt multimodis indignitatibus laceſſita, iurgantis inſaniam † humanitatis manſuetudine deliniret. Quibus ad plenum exercitiis confirmata, perfectamq. virtutem deſideratæ patientiæ conſecuta, ad memoratum pontificem, tam pro electionis illius iudicio, quàm etiam pro beneficio exercitationis ſuæ, gratias relatura perrexit, eo quòd ſecundum deſiderium ſuum tandem ei magiſtram patientiæ digniſſimam prouidiſſet, cuius iniuriis iugibus, vt quodam palæſtræ oleo quotidie roborata, ad ſummam animi patientiã perueniret. Tandem, inquiens, dediſti mihi quam repauſem; nam illa prior ſuis me potius onerabat ac refrigerabat obſequiis. Hæc de ſexu muliebri dixiſſe ſufficiat, vt cõmemoratione hac nõ ſolum ædificemur, verumetiam confundamur, qui niſi fuerimus ferarum more retruſi in caueas

al. vinolẽtia

al. humilitatis

ueas cellularum, patientiam retinere non poſſumus.

De exemplo patientiæ abbatis Paphnutij. Cap. XV.

NVnc aliud abbatis Paphnutij pandamus exemplũ; qui in illius inſignis & vbiq. prædicabilis Scithicæ eremi, in qua nunc presbyter eſt, ſecretis, tanto ſtudio ſemper inſedit, vt ei ceteri anachoretæ Bubali cognomen indiderint, eo quòd ingenito (vt ita dixerim) deſiderio, ſolitudinis ſemper habitatione gauderet. Itaq. cum tantæ in pueritia ſua eſſet virtutis & gratiæ, vt etiam præclari ac ſummi id temporis viri, grauitatem eius & immobilem conſtantiam mirarentur, eumq. licet minor eſſet ætate, pro virtutum tamen merito ſenioribus exæquarent, ſuoq. ordi-
Gen. 37. ni ducerent inſerendum, liuor ille qui aduerſum Ioſeph patriarcham fraternos quondam animos inſtigauit, quendam de numero fratrum edacis zeli igne ſuccẽdit. Qui næuo quodam ac macula pulchritudinem eius cupiens deformare, hoc genus malignitatis excogitat, vt temporis oportunitatem captaret, quo Paphnutius ad eccleſiam die Dominico proceſſurus abeſſet a cella. In quam furtim irruẽs, codicem ſuum inter eius plectas, quas de palmarum foliis ſolebat intexere, latenter abſcondit, ac de concinnata factione ſecurus, ipſe quoq. velut puræ ac ſimplicis conſcientiæ ad eccleſiam venit. Cumq. celebrata omnis fuiſſet ex more ſolemnitas, querelam ſancto Iſidoro qui ante hunc eundem Paphnutium eiuſdem eremi presbyter fuit, coram cunctis fratribus detulit, aſſerens ſibi codicem de cella furto fuiſſe ſublatum. Quæ eius querimonia cum ita cunctorum fratrum, præcipueq. presbyteri animos permouiſſet, vt quid primum ſuſpicarentur, quidve decernerent non haberent, ſumma cunctis admiratione perculſis, de tam inaudita illic facinoris nouitate, ille qui rem detulerat accuſator vrgebat, vt retentis in eccleſia omnibus, miſſi electi quiq. cunctorum ſingillatim fratrum cellulas ſcrutarentur. Quod cum tribus ſenioribus a presbytero fuiſſet iniunctum, vniuerſorum cubilia reuoluentes, ad extremũ in Paphnutij cellula abſconditum codicem inter plectas palmarum quas illi ſiras vocant, ſicut eum inſidiator occuluerat repererunt. Quem cum inquiſitores confeſtim ad eccleſiam delatũ coram omnibus protuliſſent, Paphnutius licet de cõſcientiæ ſuæ eſſet ſinceritate ſecurus, tamen velut qui furti crimen agnoſceret, ſatisfactioni ſe totũ tradens,

dens, locum pœnitentiæ ſuppliciter poſtulauit, hoc verecundiæ ſuæ modeſtiæq. proſpiciens, ne ſi maculã furti verbis conaretur abluere, inſuper etiam mendacij notaretur, nemine ſcilicet aliud quàm id quod inuentum fuerat ſuſpicante. Cumq. de eccleſia non tam mente deiectus, quàm iudicio Dei fidens protinus abſceſſiſſet, profuſis in oratione iugiter lacrymis triplicatiſq. ieiuniis, ſumma ſe etiam in conſpectu hominum mentis humiliate proſtrauit. Sed cum duabus ferme hebdomadibus ita ſe omni contritione carnis ac ſpiritus ſubieciſſet, vt die ſabbati vel Dominico, non ad percipiendam communionem ſacram, ſed ad proſternendum ſe in limine eccleſiæ atq. ad veniam ſuppliciter poſtulandam, matutinus occurreret, nequaquam paſſus eſt eum occultorum omniũ teſtis & cognitor, vel a ſe amplius conteri, vel ab aliis infamari. Nam quod ille inuentor ſceleris, rei ſuæ fur improbus, laudis alienæ callidus infamator, nullo hominum teſte commiſerat, per diabolũ qui criminis ipſius incentor fuerat publicauit. Arreptus namq. diriſſimo dæmone cunctas factionis occultæ patefecit inſidias, criminationumq. ac fraudum idem fuit proditor qui commentor. Ita autem ſpiritu illo immundo grauiter diuq. vexatus eſt, vt ne orationibus quidem ſanctorũ illic conſiſtentium, qui diuinorum chariſmatũ merito dæmonibus imperabant, potuerit emũdari, ſed ne ipſius quidem Iſidori presbyteri gratia ſingularis crudeliſſimum ab eo extruſerit vexatorem: Cui tanta erat virtus Domini largitate collata, vt ne vſq. ad limina quidem eius quiſquam arreptitius qui tardius ſanaretur, aliquando perductus ſit, Chriſto hanc adoleſcenti Paphnutio gloriam reſeruante, vt illius tantum orationibus cui inſidiatus fuerat purgaretur, & cuius laudi aliquid inuidus inimicus decerpere ſe poſſe crediderat, eius nomen proclamans, & delicti ſui veniam & finem ſupplicij præſentis acciperet. Hæc ergo ille in adoleſcentia ſua futuræ indolis iam tunc indicia præfigurans, lineas quaſdam perfectionis illius quæ erat maturitate ætatis augenda, adhuc in annis puerilibus deſignauit. Si igitur ad culmen virtutum eius volumus peruenire, talia nobis exordiorum fundamina iacienda ſunt.

De perfectione patientiæ. Cap. XVI.

DVplex ſane ad narrationem facti huius cauſa me compulit. Primũ, vt hãc immobilitatem viri conſtãtiamq.

pen-

penſantes, quanto minoribus quàm ille eſt appetitus, inimici impugnamur inſidiis, tanto maiorem tranquillitatis atq. patientiæ ſumamus affectum: deinde, vt firma definitione teneamus, a tentationum procellis impugnationibuſque diaboli tutos nos eſſe non poſſe, ſi omne præſidium patientiæ noſtræ omnemq. fiduciam, non in interioris hominis noſtri viribus, ſed in cellulæ clauſtris, aut in receſſu ſolitudinis, ſanctorumve conſortio, vel cuiuſquam quæ extra nos ſit rei præſidio, collocemus. Niſi enim mentem noſtrã virtute ſuæ protectionis ille firmauerit, qui in Euangelio
Luc. 17. ait: Regnum Dei intra vos eſt; fruſtra aerij hoſtis inſidias, aut auxilio cohabitantium hominum vincere, aut localibus ſpaciis declinare, aut munitione tectorum excludere poſſe nos credimus. Nam cum hæc omnia ſancto Paphnutio non deeſſent, non tamen impugnationis aditum aduerſus eum tentator inuenire non potuit, neque illum nequiſſimum ſpiritum, ſepta parietum aut eremi ſolitudo, aut tot in illa congregatione ſanctorum merita repulerunt. Sed quia ſanctus Dei famulus non in his quæ extrinſecus ſunt, ſed in ipſo occultorum omnium iudice ſpem ſui cordis affixerat, tantæ impugnationis machinis nequaquam potuit commoueri. Econtra ille quem ad tantum facinus præcipitauit inuidia, nonne & ſolitudinis beneficio, & munitione habitaculi remotioris, & beati Iſidori abbatis atq. preſbyteri aliorumq. ſanctorum conſortio fruebatur? & tamẽ quia eum ſuper arenam turbo diabolicus reperit, non ſolũ impegit eius, verum etiam ſubuertit habitaculum. Non ergo quietem noſtram extrinſecus inquiramus, nec opitulari vitiis impatientiæ noſtræ alienam putemus poſſe patien-
Ibid. tiam. Sicut enim regnum Dei intra nos eſt, ita inimici ho-
Matth. 10. minis domeſtici eius. Nemo enim mihi magis quàm ſenſus meus, qui eſt mihi vere intimus domeſticus, aduerſatur. Et idcirco ſi fuerimus ſoliciti, ab inteſtinis hoſtibus lædi minime poterimus. Vbi enim nobis noſtri domeſtici non aduerſantur, ibi & regnum Dei tranquillitate mentis acquiritur. Nam ſi rationem diligenter excutias, lædi ab homine quamuis malignante non potero, ſi ipſe impacifico aduerſum me corde non dimicem. Si autem lædor, non eſt vitium impugnationis alienæ, ſed impatientiæ meæ. Sicut enim grauis ac ſolidus cibus ſano vtilis, ita pernicioſus eſt ægrotanti. Non autem lædere ſumentem poteſt, niſi ei ad
nocen-

nocendum vires adiecerit percipientis infirmitas. Si vmquam ergo ſimilis inter fratres fuerit oborta tentatio, nequaquam a curſu tranquillitatis excuſſi, blaſphemis ſæcularium obtrectationibus aditum reſeremus. Nec peruerſos atque execrabiles quoſq. ſanctorum virorum numero inſertos latitare miremur, quia dum in huius ſæculi area conculcamur atq; conterimur, neceſſe eſt etiam paleas igni perpetuo deputandas, inter electiſſima frumenta miſceri. Deniq. ſi vel ſatan inter angelos, vel Iudam inter Apoſtolos, vel Nicolaum prauiſſimæ hæreſeos inuentorem inter diaconos reminiſcamur electos, hoc quòd nequiſſimi homines ſanctorum ordini deprehenduntur inſerti, mirum eſſe non poterit. Nam licet hunc Nicolaum quidam aſſerant non illum fuiſſe qui ad opus miniſterij ab Apoſtolis eſt electus, nihilominus tamen eum de illo diſcipulorum fuiſſe numero negare non poſſunt, quos omnes tales tamque perfectos id temporis fuiſſe manifeſtum eſt, quales nunc perpaucos vix in cœnobiis inuenimus. Non ergo ruinam illius ſupradicti fratris, qui in illa eremo tam lugubri lapſus eſt caſu, neq. illam horribilem maculam, quam tamē ille ingentibus pœnitentiæ lacrymis poſt deleuit, ſed beati potius Paphnutij nobis proponamus exempla. Nec ſubuerſione illius deſtruamur, cuius antiquum inuidiæ vitiū etiam auxit in peius affectata religio, ſed huius humilitatem tota virtute ſectemur, quam non illi quies eremi ſubito genuit, ſed inter homines acquiſitam conſummauit atq. excoluit ſolitudo.

Iob. 1. Matth. 10. Act. 6. Apoc. 2.

De inuidiæ malo. Cap. XVII.

SCiendum ſane eſt, inuidiæ morbum difficilius ad medelam quàm cetera vitia perduci. Nam eum quem ſemel veneni ſui peſte corruperit, pene dixerim carere remedio. Ipſa namq. eſt lues, de qua figuraliter dicitur per prophetam: Ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos quibus non eſt incantatio, & mordebunt vos. Recte igitur a propheta mortiferis baſiliſci venenis morſus inuidiæ comparatur, qua primus ille venenorum omnium auctor & princeps & periit, & peremit. Nam ante ſuus quàm eius cui inuiderat interemptor, priuſquam in hominem mortis virus effunderet, ipſe ſe perdidit. Inuidia enim diaboli mors introiuit in orbem terrarum, imitantur autem illum qui ſunt ex parte illius. Sicut enim ille qui primus eiuſdem mali pe-

Hiere. 8. Sap. 2.

ſte corruptus eſt, nec medelam pœnitentiæ, nec fomentum alicuius curationis admiſit; ita & hi qui iiſdem ſe percutiendos morſibus tradiderunt, omnem opem ſancti incantatoris excludunt, quia cum vtiq. non culpa eorum quibus liuent, ſed proſperitate crucientur, erubeſcētes ipſam prodere veritatem, extrinſecus ſibi quaſdam ſuperfluas & ineptas cauſas offenſionis inquirunt. Quarum quia omnimodis falſæ ſunt, vana curatio eſt, cum illud mortiferum virus quod nolunt prodere, lateat in medullis. De quibus ali
Eccle. 10. bi ſapientiſſimus ille competenter expreſſit: Si momorde-
Sec. LXX. rit ſerpens non in ſibilo, non eſt abundantia incantatori. Iſti enim ſunt taciti morſus, quibus ſolis ſapientium medicina non ſubuenit. Nam vſq. adeo indurabilis eſt iſta pernicies, vt blandimentis exaſperetur, inflatur obſequiis, mu
Prou. 27. neribus irritetur; quia vt idem Salomon ait: Nihil ſuſtinet
Sec. LXX. zelus. Quanto enim amplius alius, aut humilitatis ſubiectione, aut patientiæ virtute, aut munificentiæ laude profecerit, tanto ille maioribus inuidiæ ſtimulis incitatur, qui non niſi ruinam aut mortem eius cui inuidet concupiſcit. Deniq. illorum vndecim patriarcharum zelus in tantum nulla innoxij fratris ſubiectione potuit deliniri, vt de his
Gen. 37. ſcriptura commemoret: Inuidebant autem ei fratres ſui, eo quòd diligeret eum pater ſuus, & non poterant ei loqui quidquam pacificum, donec zelus eorum, qui nulla germani obſequentis atq. ſubiecti ſuſtinuit blandimenta, mortem eius cupiens, vix poſſet venditionis fraternæ crimine ſatiari. Cunctis ergo vitiis pernicioſiorem atq. ad purgandum difficiliorem eſſe conſtat inuidiam, quæ ipſis remedijs quibus reliqua extinguuntur accenditur. Nam verbi gratia, qui damnum ſibi illatum dolet, largitatis compēſatione curatur; qui de illata indignatur iniuria, humili ſatisfactione placatur: Quid illi facias qui hoc ipſo magis quòd te humiliorem atq. benigniorem ſentit offenditur, quem non ad iracundiam cupiditas quæ præmio delinitur, non iniuriæ læſio aut amor vltionis accendit, quæ officiorum vincitur blandimentis, ſed ſucceſſus tantum alienæ felicitatis irritat? Quis autem eſt qui ſe vt ſatisfaciat inuidenti, à bonis corruere, aut a proſperis alienari, aut calamitate aliqua exoptet inuolui? Quapropter ne totū quidquid in nobis viuidum eſt, & quaſi vitali vegetatione ſancti Spiritus animatur, vno tantum huius mali morſu baſi-

liſcus

liſcus interimat, diuinum cui nihil impoſſibile eſt iugiter imploremus auxilium. Cetera enim venena ſerpentum, id eſt, carnalia peccata vel vitia, quibus vt cito inuoluitur, ita facile expurgatur humana fragilitas, habent aliqua vulnerum ſuorum in carne veſtigiá, quibus quamuis terrenum corpus pernicioſiſſime cõtumeſcat, tamen ſi theriacæ remedium, aut illam ſalutarium verborum medelam aliquis peritiſſimus carminum diuinorum incantator admouerit, ad perpetuam animæ mortem pernicies virulenta non peruenit. Inuidiæ autem quaſi a regulo ſerpente virus effuſum, vitam ipſam religionis ac fidei priuſquam vulnus in corpore ſentiatur excludit. Non enim aduerſus hominem, ſed plane aduerſus Deum blaſphemus extollitur, qui nihil in fratre aliud niſi bonum meritum carpens, non hominis culpam, ſed Dei tantum iudicia reprehendit. Hæc ergo eſt illa *Hebr. 12.*
furſum germinans amaritudinis radix, quæ ſe erigens ad ſuperna, in contumeliam ipſius qui bona homini confert tendit auctoris. Nec quemquam moueat, quòd Deus miſſurũ *Hiere. 8.*
ſe ſerpentes regulos, qui eos quorum criminibus offenditur mordeant, comminatur. Nam licet certum ſit Deum auctorem inuidiæ eſſe non poſſe, æquum tamen & diuino dignum iudicio eſt, vt dum bona data humilibus conferuntur, & ſuperbis ac reprobis denegantur, eos qui ſecundum Apoſtolum tradi in reprobum ſenſum merentur, quaſi ab *Rom. 1.*
ipſo miſſa percutiat & conſumat inuidia, ſecundum illud: Ipſi me ad æmulationem irritauerunt in non Deo, & ego *Deut. 32.*
ad æmulationem inducam eos in non gente. Hac beatus *ſec. LXX.*
Piammon diſputatione deſiderium noſtrum, quo de primis cœnobij ſcholis ad ſecundum anachoreſeos gradum tendere cœperamus, ardentius inflammauit. Nam primordia ſolitariæ commorationis cuius ſcientiam poſtea ſumus Scithi plenius aſſecuti, ipſo primum imbuẽte percepimus.

COLLATIONIS ABBATIS
Piammonis de tribus antiquis generibus monachorum, & quarto nuper exorto, Finis.

COLLATIO XIX. QVAE EST ABBATIS IOANNIS DE FINE COENOBITAE ET EREMITAE.

De cœnobio abbatis Pauli, & patientia cuiuſdã fratris. Cap. I.

POST dies admodum paucos maioris doctrinæ deſiderio pertrahẽte, rurſus ad abbatis Pauli cœnobiũ ſumma ſpiritus alacritate perreximus: vbi licet pluſquam ducentorum fratrum numerus moraretur, in honorem tamen ſolemnitatis quæ id temporis agebatur, infinita quoq. de aliis cœnobiis monachorum turba confluxerat. Nam prioris abbatis qui eidẽ cœnobio præfuerat, anniuerſaria depoſitio ſolemniter curabatur. Cuius conuentus idcirco mentionem facimus, vt patientiam cuiuſdam fratris, quæ ſub præſentia totius congregationis immobili eius claruit lenitate, breuiter perſtringamus. Nam licet aliò operis huius tendat intentio, vt ſcilicet abbatis Ioannis, qui relicta eremo illi ſe cœnobio ſumma humilitatis virtute ſubdiderat, proferamus eloquia; nequaquam tamẽ putamus abſurdum, ſi abſq. vlla circuitione verborum, magna, vt credimus, ſtudioſis quibuſq. virtutum ædificatio conferatur. In ingenti itaq. atrio ſubdiuali illa monachorum multitudine per duodenarium numerũ diſtinctis ordinibus conſidente, cum quidam fratrum ſuſceptum ferculũ paulo tardius intuliſſet, ſub occaſione iſtius tarditatis, prædictus abbas Paulus, qui inter turbas miniſtrantium fratrum ſolicite diſcurrebat, exertà manu, palma eum ſub omnium percuſſit intuitu, ita vt ſonitus etiã auerſorum, vel longius conſidentium auribus reſultaret. Hoc autem idcirco ab eo factũ eſt, vt cunctis qui aderant iuuenis patientiã patefaceret, & omnes qui interfuiſſent tali ſpectaculo, modeſtiæ erudirẽtur exẽplo. Quàm maturo autẽ id ſenior conſilio fecerit, res probauit. Nã memorabilis patiẽtiæ iuuenis tãta id animi lenitate ſuſcepit, vt nõ modo nullus fuerit ex ore eius ſermo prolapſus, vel tenuiſſimũ mur-

mur tacita labiorum agitatione ſignatum, ſed ne ipſa quidē oris modeſtia atq. tranquillitas, aut color ſaltem quantulumcumq. mutatus. Quod factum non ſolum nobis qui nuper de Syriæ monaſterio venientes patientiæ huius virtutem non tam euidentibus perceperamus exemplis, ſed etiā cunctis qui expertes talium non erant ſtudiorum ita mirū fuit, vt etiam ſummis viris præcipua per hoc factum conferretur inſtructio; quòd ſcilicet etiam ſi patientiam eius correptio paterna non mouerat, ne ſpectaculum quidē tantæ multitudinis vllo vultum eius ruboris tinxiſſet indicio.

De humilitate abbatis Ioannis, & interrogatione noſtra. Cap. II.

IN hoc itaq. cœnobio reperimus antiquiſſimum ſenem nomine Ioannem, cuius verba pariter & humilitatē qua ſanctis omnibus præminebat, nequaquam ſilentio prætereunda cenſuimus, ſcientes eum hac maxime perfectione viguiſſe, quæ cum ſit virtutū omnium mater, ac totius ſpiritalis ſtructuræ ſolidiſſimum fundamentum, a noſtris penitus exulat inſtitutis. Vnde non mirum eſt nec ad illorum ſublimitatem nos poſſe conſcendere, qui non dicam vſque ad ſenectam ſub cœnobij permanere non poſſumus diſciplina, ſed vix biennio ſubiectionis iugum ferre contenti, ad præſumptionem noxiæ libertatis protinus euolamus, cum tamen ipſo illo paruo tempore non ſecundum illam diſtrictionis regulam, ſed pro noſtri arbitrij libertate vtcumque ſenioris ſubiiciamur imperio, vt nō patientiæ ſructum ediſcere, ſed tempus adipiſcendæ licētiæ expectare videamur. Hunc igitur ſenem cum in abbatis Pauli cœnobio vidiſſemus, ætatem primum, & gratiam viri qua erat præditus admirati, demiſſo in terram vultu precari cœpimus, vt nobis pandere dignaretur, quam ob cauſam relicta eremi libertate, & illa profeſſione ſublimi, qua eū præ ceteris eiuſdem vitæ viris fama celeberrima commendabat, ſubire iugum cœnobij maluiſſet. Ille velut imparem ſe anachoreticæ diſciplinæ, & ſublimitate tantæ perfectionis indignū, ad iuniorum ſcholas reuertiſſe dicebat, ſi tamen vel ipſorū inſtituta ſecundum profeſſionis meritum poſſet implere. Cuius reſponſionis humilitatē cum refragatio noſtræ deprecationis excluderet, ad extremum ita exorſus eſt.

Reſponſio abbatis Ioannis cur eremum reliquiſſet. Cap. III.

ANachoreticam diſciplinam quam me deſeruiſſe miramini, non ſolum nō reſpuo nec refuto, ſed tota potius

veneratione complector atq. ſuſcipio. In qua poſt triginta annos, quos in cœnobij congregatione tranſegeram, ita alios viginti expleſſe me gaudeo, vt inter illos qui eam vel mediocriter appetebant, non vſquequaq. ſegnitiæ denotarer. Sed quia deguſtata eius puritas ſolicitudine interdum carnalium rerum interpolata ſordebat, recurrere ad cœnobium commodius viſum eſt, vt & promptior arrepti planioris propoſiti cõſummatio ſequeretur, & minus de præſumptæ ſublimioris profeſſionis difficultate periculum. Melius enim eſt deuotum in minoribus, quàm indeuotum in maioribus profeſſionibus inueniri. Et idcirco ſi quid elatius, immo liberius fortaſſe protulero, quæſo vt non iactantiæ vitio, ſed ædificationis veſtræ depromptum ſtudio cenſeatis, quia vobis tam ſtudioſe quærentibus, nihil de veritate exiſtimo ſubtrahendum. Arbitror enim inſtructionis vobis aliquid poſſe conferri, ſi pauliſper humilitate ſepoſita, ſimpliciter omnem propoſiti mei patefecero veritatem. Confido enim, quia nec apud vos de libertate dictorum cenodoxiæ notam, neque apud conſcientiam meam de ſuppreſſione veritatis quoddam mendacij crimen incurram.

De virtute prædicti ſenis, quam in anachoretica exercuit diſciplina. *Cap.* IV.

SI quis igitur alius ſecretis eremi delectatus, obliuioni tradere potuit humana conſortia, ac ſecundum Hieremiam dicere: Et diem hominis non deſideraui, tu ſcis; ego quoque id Domino ſua gratia largiente vel aſſecutum, vel certe aſſequi adniſum fuiſſe me fateor. Itaque pio Domini noſtri munere memini me in huiuſmodi raptum frequenter exceſſum, vt obliuiſcerer me ſarcina corporeæ fragilitatis indutum, mentemque meam ita omnes exteriores ſenſus ſubito reſpuiſſe, & a cunctis materialibus rebus omnimodis exulaſſe, vt neque oculi neque aures meæ proprio fungerentur officio; & ita diuinis meditationibus ac ſpiritalibus theoriis animus replebatur, vt ſæpe ad veſperam cibum me percepiſſe neſcirem, ac ſequenti die de heſterna abſolutione ieiunij penitus dubitarem. Ob quam etiam cauſam ſeptem dierum cibus, hoc eſt, ſeptem paxamaciorum paria ſequeſtratim in procherio, id eſt amanuenſi ſporta, die ſabbati reponuntur, vt refectio prætermiſſa non lateat. Qua conſuetudine, illius quoq. obliuionis error excluditur,

Hiere. 17.

cluditur, vt expletum hebdomadæ curſum, ac ſolénitatem diei ipſius reuolutam, finitus panum indicet numerus, feſtiuitaſq. diei ſacræ & congregationis ſolemnitas ſolitariũ latere non poſſit. Quòd ſi etiam hunc ordinem ille quem prædiximus mentis exceſſus forte turbauerit, nihilominus quotidiani operis modus, dierum numerum ſignans, arcet errorem. Et vt ceteras eremi virtutes ſilentio prætermittã, (non eſt enim nobis de earum numeroſitate ac multitudine, ſed de ſolitudinis ac cœnobij fine tractandũ) cauſas potius ob quas illam deſerere maluerim, quas etiã vos agnoſcere voluiſtis, breuiter explicabo, omneſq. illos quos memorani ſolitudinis fructus, quibus e diuerſo ſublimioribus meritis duxerim poſtponendos, breui oratione perſtringã.

De commodis eremi. Cap. V.

QVamdiu igitur raritas eorum qui in eremo tunc temporis morabantur, libertatem nobis largiendo, diffuſiore ſolitudinis vaſtitate blandita eſt, & quamdiu maioribus remoti ſecretis, frequentiſſime ad cæleſtes illos rapiebamur exceſſus, nec tanta viſitantium fratrum irruẽs multitudo, parãdæ humanitatis neceſſitate, ſenſus noſtros ingentium curarum diſtentionibus aggrauabat, ſolitudinis plane tranquilla ſecreta, & illam conuerſationem angelicæ beatitudini comparandam, inſatiabili deſiderio ac toto animi ardore ſectatus ſum. Sed cũ maior (vt dixi) numerus fratrum, habitationẽ illius ſolitudinis cœpiſſet expetere, & coanguſtata vaſtioris eremi libertate, non modo ignem illum diuinæ contemplationis frigere feciſſet; ſed etiam multimodis mentem carnalium rerum vinculis impediret, elegi huius diſciplinæ vtcumq. implere propoſitum, quàm in illa tam ſublimi profeſſione carnalium neceſſitatum prouiſione torpere, vt ſi mihi illa libertas ac ſpiritalis alacritas denegantur, abiecta tamen penitus diei craſtinæ ſolicitudine, euangelici me præcepti conſummatio conſoletur, & id quod mihi de illa theoretica ſublimitate ſubtrahitur, hac obedientiæ ſubiectione penſetur. Miſerũ namq. eſt cuiuſlibet artis ac ſtudij diſciplinam quempiam profiteri, & ad perfectionem eius minime peruenire. *Matth. 6.*

De vtilitate cœnobij. Cap. VI.

QVamobrem quantis nunc in hac conuerſatione perfruar commodis, breuiter explicabo; vos vtrum illa ſolitudinis lucra his beneficiis valeant compenſari,

digeſta narratione perpendite, per quam etiam hoc proba re poſſibile eſt, vtrum faſtidio an deſiderio illius ſolitariæ puritatis his maluerim cœnobij anguſtiis coartari. In hac igitur conuerſatione diurni operis nulla prouiſio, venditionis, vel coemptionis nulla diſtentio, non annui panis ineuitabilis cura, non ſolicitudo corporalium rerum, qua non tantum propriis, verumetiam multorũ aduenientium vſibus neceſſaria præparantur, poſtremo nulla arrogantia laudis humanæ, quæ immundior his omnibus in conſpectu Dei, etiam magnos eremi labores frequẽter euacuat. Verum vt in illa anachoretica diſciplina illos elationum ſpiritalium fluctus & exitiabilis cenodoxiæ pericla prætercam, ad hoc generale cunctorum pondus, id eſt, cõmunem parandi victus ſolicitudinem reuertamur, quæ eo uſq. menſuram non dico illius antiquæ diſtrictionis exceſſit, quæ vſum olei penitus neſciebat, ſed ne hac quidem noſtri temporis remiſſione cœpit eſſe contenta, in qua vno olei ſextario, itidemq. lenticulæ modio aduenientium vſibus præparato, totius annuæ refectionis explebantur officia, ita vt duplicato nunc, ac triplicato modio neceſſitas victualis vix queat expediri. Et in tantum apud nõnullos vis noxiæ huius remiſſionis increuit, vt aceto muriaq. permixtis, non illam vnam olei admiſceant guttam, quam prædeceſſores noſtri, qui eremi inſtituta maiore abſtinentiæ virtute ſectati ſunt, repellendæ tantum cenodoxiæ gratia inſtillare conſuerant, ſed infringentes Aegyptiacum pro ſalibus caſeum, plus olei quâm neceſſe eſt ſuperſundant, & ita duos cibos propria ſuauitate diſtinctos, qui ſingillatim diuerſoq. tempore monachum reficere iucundiſſime potuiſſent, ſub vnius ſaporis oblectatione percipiant. In tantum ſane hæc κτῆσις, id eſt, materialium rerum poſſeſſio ſupercreuit, vt fagum quoque (quod abſq. verecundia referre non poſſum) ſub obtentu humanitatis ac ſuſceptionis huius, anachoretæ in ſuis habere cellulis cœperint; vt illa prætermittam, quibus attonita anima, ac ſpiritalibus theoriis ſemper intenta, ſpecialius ingrauatur, concurſus ſcilicet fratrum, ſuſceptionis quoque ac deductionis officia, mutuas viſitationes, diuerſarumq. confabulationum, atq. occupationum interminabilem curam; quarum etiam illo tẽpore quo hæc videntur impedimenta ceſſare, tamen animũ conſuetudinariæ inquietudinis aſſiduitate ſuſpenſum,

expectatio ipſa diſtendit. Atq. ita fit, vt anachoreſeos illa libertas huiuſcemodi nexibus impedita, ad illam ineffabilem cordis alacritatem præpedito non perueniat aſcenſu, ac fructum eremiticæ profeſſionis amittat. Qui ſi mihi in congregatione nunc atq. in turbis ſito fuerit denegatus, ſaltem quies animæ cordiſq. tranquillitas omnibus occupationibus abſoluta non deerit. Quæ niſi illis quoq. qui in ſolitudine commorantur præſto fuerit, labores quidem anachoreſeos ſuſtinebunt, fructu vero ipſius fraudabuntur, qui non niſi quieta mentis ſtabilitate conquiritur. Poſtremo etiam ſi mihi in cœnobio conſtituto ab illa puritate cordis aliquid fuerit imminutum, ero ſolius euangelici præcepti compenſatione contentus, quod certum eſt omnibus illis eremi fructibus non poſſe poſtponi, vt ſcilicet de craſtino nihil cogitem, & vſq. ad finem ſubiectus abbati, illum aliquatenus videar æmulari de quo dicitur: Humiliauit ſemetipſum, factus obediẽs vſq. ad mortẽ; merearque illius verbis humiliter dicere: Quia non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me patris. Matth. 6. Philip. 2. Ioan. 6.

Interrogatio de cœnobij vel ſolitudinis fructu.

GERMANVS. Cap. VII.

QVi ergo vtriuſque profeſſionis non quemadmodũ multos principia tantummodo contigiſſe, ſed ipſa faſtigia conſcendiſſe manifeſtum eſt, quiſnam cœnobitæ, quis eremitæ ſit finis, optamus agnoſcere. Nulli namq. dubium eſt neminem de his vel fidelius poſſe vel plenius diſputare, quàm illum qui vtramque perfectionem longo vſu & magiſtra experientia conſecutus, meritum earum ac finem veridica poteſt inſinuare doctrina.

IOANNES. *Reſpõſio ſuper interrogatione propoſita.* Cap. VIII.

VNum eundemq. hominem in vtraq. profeſſione perfectum eſſe non poſſe abſolute pronuntiare potuiſſem, niſi me paucorum admodum retardaret exemplum. Magnum ſiquidem eſt in qualibet earũ conſummatũ quempiam reperiri, quo magis ad plenum vtramq. perficere, arduum ac pene, vt ita dixerim, homini impoſſibile eſſe perſpicuum eſt. Quod tamen ſi quando prouenerit, non ſtatum ad generalem formulam poteſt referri. Non enim a parte minima, id eſt, de conſideratione paucorum, ſed de his quæ multorum, immo omnium ſubiacent facultati, vniuerſalis eſt regula proponenda. Si qua vero rariſſime

atque a pauciſſimis obtinentur, ac poſſibilitatem commu-
nis virtutis excedunt, velut ſupra condicionem humanæ
fragilitatis naturamq. conceſſa, a præceptis ſunt generali-
bus ſequeſtranda, nec tam pro exemplo quàm pro miracu-
lo proferenda. Quamobrem id quod inquiritis ſecundum
mediocritatem ſenſus mei breuiter intimabo. Finis quidẽ
cœnobitæ eſt, omnes ſuas mortificare & crucifigere vo-
luntates, ac ſecundum euangelicæ perfectionis ſalutare
Matth. 6. mandatum, nihil de craſtino cogitare. Quam perfectionẽ
prorſus a nemine niſi a cœnobita impleri poſſe certiſſimũ
eſt. Quem virum Eſaias propheta deſcribens, ita beatificat
Eſai. 58. atq. collaudat: Si auerteris a ſabbato pedem tuum, facere
voluntatem tuam in die ſancto meo, & glorificaueris eum
dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua vt
loquaris ſermonem, tunc delectaberis ſuper Domino, &
ſuſtollam te ſuper altitudinem terræ, & cibabo te heredi-
tate Iacob patris tui. Os enim Domini locutum eſt. Eremi-
tæ vero perfectio eſt, exutam mentem a cunctis habere ter-
renis, eamq. quantum humana imbecillitas ſinit, vnire cũ
Thren. 3. Chriſto. Quem virum Hieremias propheta deſcribens: Bea-
tus, inquit, vir qui tulit iugum ab adoleſcentia ſua, ſedebit
ſolitarius & tacebit, quia leuauit ſe ſuper ſe. Pſalmiſta
Pſal. 101. quoque: Similis factus ſum pelicano ſolitudinis. Vigilaui
& factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto. Ad hunc igi-
tur finem, quem vniuſcuiuſq. profeſſionis eſſe prædixi-
mus, niſi eorum vterq. peruenerit, fruſtra & ille cœnobij,
& iſte anachoreſeos expetiit diſciplinam. Neuter enim
virtutem ſuæ profeſſionis impleuit.

De conſummata ac vera perfectione. Cap. IX.

SEd hoc μερικὰ id eſt, non integra & in omnibus con-
ſummata perfectio, ſed pars perfectionis eſt. Rara eſt er-
go & pauciſſimis dono Dei conceſſa perfectio. Is etenim
vere & non ex parte perfectus eſt, qui & in eremo ſqualo-
rem ſolitudinis, & in cœnobio infirmitates fratrũ æquali
magnanimitate ſuſtentat. Et ideo in vtraq. profeſſione per
omnia conſummatum inuenire difficile eſt, quia nec ana-
choreta ἀκτημοσύνην, id eſt, cõtemptum ac priuationẽ ma-
terialium rerum, nec cœnobita theoreticam ad integrum
poteſt aſſequi puritatem, licet vtrumq. perfecte abbatem
Moſen atq. Paphnutium duoſq. Macarios nouerim poſſe-
diſſe. Qui ita erant in vtraq. profeſſione perfecti, vt eum

vltra

vltra omnes eremi accolas ſecedentes, inſatiabiliter ſecreto ſolitudinis paſcerentur, quantumq. in ipſis erat, nequaquam inquirerent humana conſortia, tamen ita frequentiã ac fragilitates ad ſe concurrentium ſuſtinebant, vt cum ad eos viſitationis vel profectus gratia innumera fratrũ multitudo confluerer, tam iugem pene ſuſceptionis inquietudinem immobili patientia tolerantes, nihil aliud vel didiciſſe vel exercuiſſe omni vitæ ſuæ tempore crederentur, quàm vt communibus tantum aduenientium officiis deſeruirent, ita vt apud cunctos eſſet ambiguum, in qua potiſſimum profeſſione eorundem maior eſſet induſtria: id eſt, vtrum in illa eremitica puritate, an in iſta conuerſatione communi, magnanimitas eorum mirabilius aptaretur.

De his qui imperfecti eremum petunt. Cap. X.

SOlent autem nonnulli ita diuturno ſilentio ſolitudinis efferari, vt prorſus hominum conſortia perhorreſcant, & cum vel paululum a ſecreti ſui conſuetudine, interueniente fratrum viſitatione, diſceſſerint, notabili mentis angore & euidentibus puſillanimitatis indiciis æſtuare. Quod vel maxime his euenire conſueuit, qui non perfecte in cœnobiis inſtituti, nec excoctis prioribus vitiis ad ſolitariam ſe vitam immaturo deſiderio tranſtulerunt. Qui in vtramq. partem imperfecti ſemper ac fragiles, quocumq. aura commotionis impulerit, inclinantur. Nam quemadmodum conſortio vel interpellatione fratrum impatienter exæſtuant, ita in ſolitudine conſiſtentes eius ipſius quod expetunt ſilentij vaſtitatem non ferũt, quippe qui ne ipſam quidem rationem norũt, cuius cauſa deſiderari vel expeti debeat ſolitudo; ſed hanc eſſe virtutis ac profeſſionis huius æſtimant ſummam, vt fratrum conſortia declinantes, humanos tantummodo refugiant ac deteſtentur aſpectus.

Interrogatio de remedio eorum qui cito de cœnobij congregatione GERMANVS. *diſcedunt.* Cap. XI.

QVo ergo vel nobis vel ceteris qui eiuſdẽ fragilitatis atque mẽſuræ ſunt remedio poterit ſubueniri, qui cœnobialibus diſciplinis tenuiter inſtituti, ante expulſionẽ omnium vitiorum, habitationem ſolitudinis cœpimus affectare? vel quo pacto imperturbatæ mentis cõſtantiam, & immobilem patientiæ poterimus apprehendere firmitatẽ, qui ipſas quodammodo ſcholas & exercitationis huius palæſtram, in qua ad plenum erudiri ac perfici principia noſtra

ſtra debuerant, intempeſtiue intermiſſa cœnobij congregatione reliquimus? Qualiter ergo nunc ſolitarie commorantes, perfectionem longanimitatis ac patientiæ conſequemur, vel quemadmodum has ſibi ineſſe vel deeſſe virtutes exploratrix internorum motuum conſcientia deprehendet, ne forte quia ab hominum conſortio ſegregati, nullis eorundem irritationibus prouocamur, falſa æſtimatione decepti, tranquillitatem mentis nos immobilem poſſidere credamus?

Reſponſio, quomodo ſolitarius vitia ſua poßit agnoſcere.

IOANNES. Cap. XII.

IN veritate quærentibus medicinam, remedia curationũ ab illo veriſſimo animarum medico deeſſe non poſſunt, his præſertim qui valitudines ſuas non deſperãdo aut negligendo contempſerint, nec vulnerum ſuorum pericla celauerint, aut medelam pœnitentiæ procaci mente reſpuerint, ſed pro languoribus ignorantia vel errore vel neceſſitate contractis, humili & tandem cauta ad medicum cæleſtem mente confugerint. Ideoq. noſſe debemus, quòd ſi ad ſolitudinem vel ad abdita loca nondum curatis vitiis ſeceſſamus, effectus eorum tantummodo reprimatur, non extinguatur affectus. Latitat enim intra nos, immo etiam ſerpit radix omnium quæ extirpata non fuerit peccatorum, quam adhuc in nobis viuere his deprehendemus indiciis. Verbi gratia: Cum in ſolitudine conſtituti, aduentum fratrum vel breuiſſimam eorum moram cum quadam æſtuantis animi anxietate ſuſcipimus, ineſſe adhuc in nobis viuaciſſimum impatiẽtiæ fomitem nouerimus. Cum vero cuiuſquam fratris ſperamus aduentum, ſi eo pro neceſſitate aliqua paulũ forſitan demorante vel tacita indignatio nimiam eius culpauerit tarditatem, & mentem noſtram immodicæ expectationis ſolicitudo turbarit, iræ atq. triſtitiæ manifeſte in nobis vitia reſidere, conſcientiæ noſtræ probauit examen. Item ſi fratre vel codicem ad legendum, vel quamlibet aliã ad vtendum ſpeciem poſtulante, aut nos illius petitio contriſtarit, aut illum negatio noſtra repulerit, dubium non eſt nos adhuc auaritiæ ſeu philargyriæ laqueis compediri. Quòd ſi recordationem feminæ nobis vel cogitatio ſubita vel ſacræ ſeries lectionis attulerit, & in ea quadam nos ſenſerimus titillatione pulſatos, ſciamus necdum extinctũ in membris noſtris fornicationis ardorem. Si vero de compara-

ratione diſtrictionis noſtræ & remiſſionis alienæ vel te-nuiſſima mentem noſtram tentarit elatio, certum eſt dira nos ſuperbiæ peſte corruptos. Cum hæc ergo in corde no-ſtro vitiorum deprehenderimus indicia, manifeſte cogno-ſcamus nobis non affectum, ſed effectum deeſſe peccati. Quæ vtiq. paſſiones ſi nos quandoque conuerſationi mi-ſcuerimus humanæ, protinus de cauernis noſtrorum ſen-ſuum procedentes, probant ſe non tunc primum cum eru-perint naſci, ſed tunc demum quum diu latuerint publica-ri. Et ita vniuſcuiuſq. vitij radices in ſe eſſe defixas certis indiciis etiam ſolitarius deprehendet, quiſque puritatem ſuam non hominibus oſtentare, ſed illius conſpectui inuio-latam ſtuduerit exhibere, quem latere omnia cordis arca-na non poſſunt.

Interrogatio quomodo ſanari poßit qui non expurgatu vitijs ſolitudinem ſit ingreſſus. Cap. XIII.

GERMANVS.

ARgumenta quibus infirmitatum indicia colligantur, & rationem diſcernendarum ægritudinum, id eſt, quo pacto vitia quæ celantur in nobis valeant deprehendi, lu-cide ſatis aperteque percepimus. Omnia ſiquidem quoti-diana experientia ac diuturnis cogitationum noſtrarum motibus, ita vt dicta ſunt, intuemur. Supereſt igitur vt quemadmodum probationes cauſæq. morborum euiden-tiſſima nobis ratione ſunt patefactæ, ita etiam curationum medela monſtretur. Nulli namq. dubium eſt, illum poſſe rectiſſime de remediis malarum valitudinum diſputare, qui earum prius cauſas atq. origines ægrotantium conſcię-tia atteſtante deprehenderit. Itaq. licet doctrina beatitudi-nis tuæ vulnerum noſtrorum arcana nudauerit, quo fit vt ſperare aliquid etiam de remediis audeamus, quia tam eui-dens declaratio morbi ſpem remedij pollicetur; tamē quia primum, vt ais, in congregationibus initium ſalutis acqui-ritur, & ſani in ſolitudine eſſe non poſſunt, niſi quos prius cœnobiorum medicina ſanarit, pernicioſa rurſum deſpe-ratione concidimus, ne forte qui imperfecti cœnobium re-liquimus, nequaquā iam in eremo perfecti eſſe valeamus.

Reſponſio ſuper eorum medicina. Cap. XIV.

IOANNES.

DE morborum ſuorum curatione ſolicitis remedium ſa-lutare deeſſe non poterit, & idcirco eodem modo quo vniuſcuiuſq. vitij deprehenduntur indicia, etiam remedia ſunt quærenda. Nam quemadmodum ſolitariis humanæ cō-

uerſationis vitia diximus non deeſſe, ita virtutum ſtudia & inſtrumenta ſanitatum, omnibus etiam ab humana conuerſatione diſcretis poſſe ſuppetere non negamus. Cum ſe igitur impatientiæ ſiue iræ perturbationibus incurſari, illis quæ ſupra oſtendimus indiciis vnuſquiſq. deprehenderit, contrariis ſemetipſum obiectionibus ſemper exerceat, & propoſitis ſibi multimodis iniuriarum diſpendiorumq. generibus velut ab alio ſibimet irrogatis, aſſuefaciat mentē ſuam omnibus quæ inferre improbitas poteſt, perfecta humilitate ſuccumbere, atq. aſpera ſibi quæq. & intolerabilia frequenter opponens, quanta eis occurrere debeat lenitate omni iugiter cordis contritione meditetur. Et ita reſpiciens ad illas ſanctorum omnium ſiue ipſius Domini paſſiones, vniuerſa non ſolum conuiciorum, ſed etiam pœnarum genera, inferiora meritis ſuis eſſe pronuntians, ad omnem ſe dolorum tolerantiā præparabit. Cumq. aliquando ad cœtus fratrū aliqua fuerit inuitatione reuocatus (quod non poteſt non vel raro etiam diſtrictiſſimis eremi accolis prouenire) ſi mentem ſuam etiam pro leuibus quibuſq. rebus deprehenderit tacite fuiſſe commotam, vt quidam occultorum motuum ſeueriſſimus cenſor, mox ſibi illa duriſſima iniuriarum genera quibus ad perfectam tolerantiam ſemetipſum quotidianis exercebat meditationibus, exprobret, atq. ita ſe obiurgans & increpans alloquatur: Tu ne ille es bone vir, qui te dum in illa ſolitudinis tuæ exerceres palæſtra, omnia ſuperaturum mala conſtantiſſime præſumebas, qui dum tibi non ſolum ſummas conuiciorum acerbitates, verum etiam intoleranda ſupplicia ipſe proponeres, ſatis validum atq. ad omnes procellas immobilem te credebas? Quomodo inuicta illa patientia tua leuiſſimi verbi proluſione confoſſa eſt? Quomodo domum tuam ſuper illam ſolidiſſimam petram tāta, vt tibi videbatur, mole cōſtructam, leuis aura commouit? Vbi eſt illud quod inani
Pſal. 118. fiducia bellum in pace deſiderans proclamabas: Paratus
ſum & non ſum turbatus? Et cum Propheta ſæpe dixiſti:
Pſal. 25. Proba me Domine & tēta me, vre renes meos & cor meū.
Pſal. 138. Et: Proba me Domine, & ſcito cor meum; interroga me, &
cognoſce ſemitas meas; & vide ſi via iniquitatis in me eſt?
Quomodo ingentem certaminis apparatum exigua hoſtis vmbra conterruit? Tali ergo ſemetipſum compunctionis animaduerſione condemnans, inultam animi ſui commo-

tiun-

tiunculam eſſe non ſinat, ſed artiore carnem ſuam ieiunij ac vigiliarum correptione caſtigans, ac iugibus continentiæ pœnis culpam ſuæ mobilitatis excrucians, id quod ad plenum excoquere in cœnobij conuerſatione debuerat, in ſolitudine conſtitutus hoc exercitationis igne conſumat. Illud ſane ad obtinendam iugem ac ſtabilem patientiam cõſtanter atq. immobiliter eſt tenẽdum, non licere nobis quibus lege diuina non ſolum vltio iniuriarum, ſed etiam memoria prohibetur, cuiuſlibet detrimẽti vel irritationis obtentu ad iracũdiam cõmoueri. Quod enim animæ grauius poteſt euenire diſpendiũ, quàm vt per commotionis ſubitã cæcitatem veri atq. æterni luminis claritate priuata, ab illius qui mitis & humilis corde eſt, contemplatione diſcedat? Quid ergo perniciofius, quidve deformius, quã vt quis honeſtatis iudicium & regulam ac diſciplinã rectæ diſcretionis amittat, & ea ſanus ac ſobrius perpetret, quæ nec temulentus quidem quis ac ſenſu indigens veniabiliter admiſiſſet? Hæc ergo & his ſimilia detrimenta quiſq. perpenderit, non ſolum vniuerſa damnorũ genera, ſed etiam iniuriarum atq. pœnarum quæcunq. poſſunt a crudeliſſimis irrogari, facili ſuſtentatione deſpiciet, nihil diſpendioſius iracundia, nec pretioſius tranquillitate animi, ac perpetua cordis ſui iudicans puritate. Ob quam non ſolum carnalium, ſed etiam illarum quæ ſpiritales videntur rerum ſpernenda ſunt commoda, ſi aliàs acquiri vel perfici, niſi cum huius tranquillitatis perturbatione non poſſunt.

Leuit. 19

Matth. 11.

Interrogatio, an ita caſtitas ſicut & ceteræ paſſiones debeat
GERMANVS. *explorari. Cap.* XV.

SIcut ceterorum vulnerum, id eſt, iræ, triſtitiæ, impatientiæ, per obiectionem contrariarum rerum medela monſtrata eſt, ita etiam contra ſpiritum fornicationis quod curationis genus nos oporteat adhibere, volumus edoceri; id eſt, vtrum etiam concupiſcentiæ ignis propoſitis, ſicut illic, maioribus irritationũ augmentis poſſit extingui; quod ſatis caſtitati credimus eſſe contrarium, ſi non ſolum libidinis incentiua exaggerentur in nobis, ſed vel prætereunte mentis oculo perſtringantur.

Reſponſio, quibus documentis poſſit agnoſci.
IOANNES. *Cap.* XVI.

QVæſtionem quæ etiam tacentibus vobis narrationem noſtram fuerat ſecutura, ſagax interrogatio veſtra præ-

præuenit,& idcirco efficaciter eam ſenſibus veſtris concipiendam eſſe non ambigo, quandoquidem inſtitutionem noſtram acumen veſtri præceſſit ingenij. Sine labore enim cuiuſlibet quæſtionis dilucidatur obſcuritas, cum abſolutionem eius anticipans inquiſitio quo ducenda eſt antecedit. Itaq. remediis quidem illorum quæ ſupra diximus vitiorum,non ſolum nihil officiunt,verum etiam multum cõferunt humana conſortia. Nam frequẽtia impatientiæ ſuæ crebrius patefacta,quanto magis aſſiduum ſuperatis dolorem compunctionis intulerint, tanto velociorem laborantibus conſerunt ſanitatem. Ob quod etiam in ſolitudine conſiſtentes, cum irritationum fomes atq. materia ab hominibus non poſſit exurgere,tamen earundem incitamenta debemus etiam de induſtria retractare, vt aduerſus ea iugi cogitationum colluctatione pugnantibus nobis medela promptior conferatur. Contra fornicationis vero ſpiritum diuerſa ratio,& diſpar eſt cauſa. Nam quemadmodum corpori vſus libidinis carniſq. vicinia, ita etiam menti memoria eius eſt penitus ſubtrahenda. Satis enim pernicioſum eſt adhuc infirmis ægriſq. pectoribus,vel tenuiſſimam recordationem huius paſſionis admittere, ita vt nonnumquã eis, etiam ſub recordatione ſanctarum feminarum, vel ſub ſacræ lectionis hiſtoria, noxiæ titillationis ſtimulus excitetur. Cuius cauſa ſeniores noſtri huiuſcemodi lectiones ſub præſentia iuniorum ſolent conſultiſſime præterire. Sane perfectiſſimis quibuſq. & ſummo iam affectu caſtimoniæ conſummatis, probationes quibus examinare ſe valeãt deeſſe non poſſunt, quibus perfectiſſima cordis integritas incorrupto conſcientiæ iudicio comprobetur. Erit ergo conſummatiſſimo viro ſimilis etiam ſuper hac paſſione probatio, vt qui ſe radices morbi huius iam penitus extirpaſſe cognouerit, explorandæ ſi volet gratia caſtitatis, interdum etiam aliquam exploratricem ſui imaginationẽ poſſit admittere. Ceterum ab his qui adhuc infirmi ſunt, hanc examinationem nullatenus conuenit vſurpari, vt coniunctionem femineam,& palpationem quodammodo teneram atque mollem corde pertractent; erit enim eis magis noxia quàm ſalubris. Quod enim experimentũ huiuſcemodi hominibus poteſt in hac ratione ſuppetere, vbi & in experimento ipſum eſt quod vitatur, & in ipſa exploratione diſcrimen? Cum ergo perfectiſſima quis virtute fundatus, ad illece-

illecebram blandientium cogitationum, nullum mentis aſſenſum, nullam commotionem carnis in ſe deprehenderit excitari, certiſſima puritatis ſuæ capiet documenta, ita vt ad hanc ſe firmitatem puritatis exercens, caſtitatis atq. incorruptionis bonum non ſolum mente poſſideat, ſed etiam ſi corporalem feminæ attactum cauſa cuiuſcumque, vt ſolet, neceſſitatis attulerit, penitus ſenſum paſſionis ignoret. Hoc abbas Ioannes, cum horæ nonæ refectionem imminere ſenſiſſet, collationem fine concluſit.

COLLATIONIS ABBATIS Ioannis, de fine cœnobitæ & eremitæ, Finis.

COLLATIO XX. QVAE EST ABBATIS PYNVPHII, DE POENITENTIAE FINE, ET SATISFACTIONIS INDICIO.

De abbatis Pynuphij humilitate, & eiuſdem latebra. Cap. I.

PRAECLARI ac ſingularis viri abbatis Pynuphij de pœnitentiæ fine præcepta dicturus, magnam materiæ partem mihi videor amputare, ſi humilitatis eius laudem, quam in quarto inſtitutionũ libro, qui eſt ſuper inſtituendis renuntiãtibus titulatus, *Lib. 4. cap. 30.* breui ſermone perſtrinxi, lectoris faſtidio conſulens, hic ſilentio prætermittam, cum præſertim multi illius opuſculi notitiam non habentes in hanc poſſint incurrere lectioné, & omnis dictorum vacillet auctoritas, ſi dicentis meritum ſubtrahatur. Hic ſiquidem cum haud longe a Panephyſi, Aegypti, vt illic dictum eſt, ciuitate, abbas & presbyter

ingenti

ingenti cœnobio præſideret, tantumq. eum in omni illa prouincia virtutum ſuarum atq. ſignorum gloria ſublimaſſet, vt ſibi iam videretur retributione laudis humanæ ſuorum laborum recepiſſe mercedem, timens ne ſibi ſpecialiter inuiſa popularis fauoris inanitas, fructum præmij vacuaret æterni, occulte monaſterium ſuum fugiens, ad intima Tabennenſium monachorum ſecreta contendit, vbi non eremi ſolitudinem, nõ ſingularis vitæ† libertatem, quã etiam imperfecti quiq. laborem obedientiæ in cœnobiis non ferentes, ſuperba nonnumquam præſumptione ſectantur, ſed celeberrimo prælegit cœnobio ſubiugari. Vbi tamen ne vllo habitus ſui proderetur indicio, veſtem ſæcularem indutus, multis, vt illic moris eſt, diebus lacrymans pro foribus excubauit, atq. ad omnium genua prouolutus, poſt eorum diuturna faſtidia qui ad eius deſiderium explorandum in vltima eum iam ætate velut panis egeſtate compulſum, non ſincere illius propoſiti ſanctitatem expetiſſe dicebant, tandem vt ſuſciperetur obtinuit. Vbi adoleſcenti cuidam fratri qui hortum ſuſceperat excolendum, in adminiculum deputatus, cum non ſolum omnia quæ idem præpoſitus imperaſſet, vel quæ iniuncti operis cura poſcebat, cum admiratione tam ſanctæ humilitatis impleret, verum etiam quædam neceſſaria opera, quæ propter horrorem ſui a ceteris vitabantur, ita furtiuo per noctem labore perficeret, vt diluculo omnis cõgregatio tam vilium operum admirans ignoraret auctorem. Cumq. ita triennium ferme illic, gaudens deſideratis tam iniurioſæ ſubiectionis laboribus, exegiſſet, accidit vt quidam frater eidem cognitus ex illis vnde ille diſceſſerat Aegypti partibus adueniret. Qui cum de indumentorum eius atq. officij vilitate promptiſſimæ agnitionis facilitatem diu hæſitans cohiberet, poſt explorationem manifeſtiſſimam ad eius genua prouolutus, primum ſtuporem fratribus cunctis, dehinc prodito etiam nomine, quod apud illos quoq. præcipue ſanctitatis fama vulgauerat, etiam dolorem compunctionis incuſſit, quòd ſcilicet tanti meriti ac ſacerdotij virum tam iniurioſis operibus deputaſſent. Sed poſtquam flens vbertim, & diabolicæ inuidiæ quaſi grauem proditionis ſuæ imputãs caſum, ad monaſterium ſuum honorifica fratrum cuſtodia ambiẽte perductus eſt, exiguo illic tempore demoratus, rurſus offenſus ipſis honoris ſui, ac primatus obſequiis, furtim aſcen-

al. ſecuritatem

aſcendens nauem, ad Palæſtinam Syriæ prouinciam tranſmeauit, vbi velut incipiens atq. nouitius in illo in quo nos degebamus monaſterio receptus, in noſtra cella ab abbate præceptus eſt commanere. Sed ne illic quidem diu virtutes eius ac merita latuerunt. nam ſimili proditione detectus, atq. ad monaſterium ſuũ cum ingenti laude ac honorificentia reuocatus, tandem quod erat eſſe compulſus eſt.

De aduentu noſtro ad abbatem Pynuphium. Cap. II.

CVm igitur poſt non longum tempus nos quoque Aegyptum petere ſanctæ inſtitutionis deſiderium compuliſſet, ſummo cum affectu ac deſiderio perquirentes, tanta eius ſumus gratia atq. humanitate ſuſcepti, vt nos tamquam priſtinos ſyncellitas etiam cellæ ſuæ quàm in extrema horti parte conſtruxerat, honoraret hoſpitio. Vbi cũ ſatis ardua atq. præcelſa, cuidam fratri monaſterij regulam ſubeũti, coram omnibus in ſynaxi fratribus tradidiſſet præcepta (quæ in quarto, vt prædiximus, inſtitutionum libro, Libr. 4. quanta potui breuitate complexus ſum) tam incomprehenſibilia nobis tamq. mirifica veræ abrenuntiationis culmina videbantur, vt nullo modo illuc humilitatem noſtram crederemus poſſe conſcendere. Igitur deſperatione deiecti, cap. 32. & ipſo etiam vultu intimam cogitationum amaritudinem non celantes, ad beatum ſenem ſatis anxia mente recurrimus. Cui protinus cauſam tantæ mœſtitudinis inquirenti, abbas Germanus granniter ingemiſcens, ita reſpondit.

Interrogatio de pœnitentiæ fine, & ſatisfactionis indicio. Cap. III.

QVanto magnificentior atq. ſublimior incognitæ nobis ſermo doctrinæ, iter arduum præcelſiſſimæ renuntiationis aperuit, & quaſi remota oculorum noſtrorum caligine conditum cælo culmen eius oſtendit, tanto maiore deſperationis mole deprimimur. Immenſitatem ſiquidem eius cum exiguitate virium noſtrarum metientes, & nimiã abiectionem ignauiæ noſtræ, cum infinita virtutis oſtenſæ celſitudine conferentes, paruitatem noſtram non ſolum ad illa non poſſe proficere, verum etiam ab eo quod eſt deficere poſſe ſentimus. Nam ponderibus nimiæ deſperationis oppreſſi, quodammodo de infimis ad inferiora prolabimur. Vnum proinde ac ſingulare præſidium medelam noſtris poteſt conferre vulneribus, vt de pœnitentiæ fine, & maxime de ſatisfactionis indicio aliqua a te diſcamus, vt

certi de remiſſione præcedentium delictorum, poſſimus etiã ad conſcendenda faſtigia perfectionis prædictæ animari.

Reſponſio de humilitate interrogationis noſtræ.

PYNVPHIVS. *Cap.* V.

DElector quidem admodum copioſis humilitatis veſtræ fructibus, quos etiam cellulæ illius quondam habitatione ſuſceptus nõ incurioſa æſtimatione perſpexi, valdéq; congaudeo, quia id quod a nobis omnium Chriſtianorum infimis ſola forſan verborũ vbertate præcipitur, tanta admiratione ſuſcipitis, vt cum ea (ſi non fallor) haud ſegnius quàm a nobis dicta ſunt impleatis, cumq; (ſicut memini) induſtria laboris veſtri pene dictorũ noſtrorum exæquetur inſtructio, ita meritũ veſtræ virtutis occulitis, tanquã ſi nulla ad vos eorũ quæ quotidie exercetis aura peruenerit. Sed quia i pſum ſumma eſt laude digniſſimũ, quod velut adhuc rudes incognita vobis eſſe illa ſanctorum inſtituta teſtamini, id quod a nobis ſedulò poſtulatis, breuiter vt poſſumus complectemur. Neceſſe eſt enim vt vltra poſſibilitatẽ noſtram atq; virtutem, antiquæ familiaritatis veſtræ pareamus imperio. Itaq. de pœnitentiæ exhortatione vel merito multi non ſolum dictis, verumetiam ſcriptis plurima vulgauerunt, monſtrantes quanta eius vtilitas, quanta virtus, quantaq. ſit gratia, ita vt Deo præteritis facinoribus noſtris offenſo, iam iamq. iuſtiſſimam pœnam pro tantis criminibus inferenti (ſi dici fas eſt) quodammodo obſiſtat, & quaſi inuiti (vt ita dixerim) dextram ſuſpendat vltoris. Verum hæc omnia vobis, vel pro ſapientia ſupernaturali, vel pro indefeſſo ſacrarum ſtudio litterarum, ita cognita eſſe non ambigo, vt de his prima plantatio conuerſationis veſtræ inoleuerit. Deniq. non de pœnitentiæ qualitate, ſed de eius fine, ac ſatisfactionis indicio ſoliciti, id quod ab aliis prætermiſſum eſt ſagaciſſima interrogatione diſquiritis. Quapropter omni breuitate atque compendio propoſitionis veſtræ deſiderio ſatisfacere nitimur.

De modò pœnitentiæ & indulgentiæ documento. *Cap.* V.

POenitẽtiæ plena & perfecta definitio eſt, vt peccata pro quibus pœnitudinem gerimus, vel quibus noſtra conſcientia remordetur, nequaquã vlterius admittamus. Indiciũ vero ſatisfactionis & indulgentiæ eſt, affectus quoq. eorũ de noſtris cordibus expuliſſe. Nouerit enim vnuſquiſque necdum ſe peccatis priſtinis abſolutum, quamdiu ſibi ſatiſ-

factio-

ſactioni & gemitibus incubanti, vel illorum quæ egit, vel ſimilium criminũ ante oculos imago præluſerit, eorumque non dicam oblectatio, ſed vel recordatio infeſtauerit mentis arcana. Itaq. tunc ſe is qui pro ſatisfactione peruigilat, a criminibus abſolutũ, ac de præteritis admiſſis veniã percepiſſe cognoſcat, cũ nequaquam cor ſuũ eorundem vitiorũ illecebris ſenſerit vel imaginatione perſtringi. Quamobrẽ veriſſimus quidã examinator pœnitẽtiæ & indulgentiæ iudex in conſcientia reſidet noſtra, qui abſolutionem reatus noſtri ante cognitionis & iudicij diem adhuc nobis in hac carne cõmorãtibus detegit, & ſatisfactionis finem ac remiſſionis gratiã pandit. Et vt hæc eadẽ quæ dicta ſunt, ſignificantius exprimantur, tũ demum præterita nobis vitiorũ cõtagia remiſſa eſſe credẽda ſunt, cũ fuerint de corde noſtro præſentiũ voluptatũ deſideria pariter paſſioneſq. depulſæ.

Interrogatio an reminiſcenda ſint pro cordis compunctione

GERMANVS. *peccata.* Cap. VI.

ET vnde nobis gigni poterit humiliationis illa ſancta ſalutariſq. compunctio, quæ ex perſona pœnitẽtis ita deſcribitur: Peccatum meum cognitũ tibi feci, & iniuſtitiam meã non operui; dixi, pronunciabo aduerſum me iniuſtitiã meam Domino; vt illud quoq. quod ſequitur efficaciter dicere mereamur: Et tu remiſiſti impietatem cordis mei? Vel quẽadmodum in oratione proſtrati, noſmetipſos ad confeſſionis lacrymas valebimus excitare, per quas delictorũ veniam conſequi mereamur, ſecundũ illud: Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo; ſi peccatorum noſtrorũ memoriã de noſtris cordibus extrudamus, quã iubemur ecõtrario tenaciter cuſtodire, dicente Domino: Et iniquitatũ tuarũ non recordabor, tu vero memento? Ob quam rem non ſolum operãs, verum etiã orans ad peccatorum meorum recordationem mentem meam etiam de induſtria reuocare contendo, vt ad humilitatem veram & contritionem cordis efficacius inclinatus, audeam dicere cum Propheta: Vide humilitatem meã & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea.

Pſal. 31.

Ibid.

Pſal. 6.

Eſai. 43. ſec. LXX.

Pſal. 24.

Reſponſio, quouſq. anteriorum actuum recordatio ſit

PYNVPHIVS. *habenda.* Cap. VII.

INterrogatio veſtra, vt ſupra iam dictum eſt, non de pœnitentiæ qualitate, ſed de eius fine propoſita eſt, & de ſatisfactionis indicio, ad quam congrue (vt arbitror) con-

 ſeque-

ſequenterque reſponſum eſt. Ceterum hoc quod de peccatorum recordatione dixiſtis, vtile ſatis ac neceſſarium eſt, ſed adhuc agentibus pœnitentiam, vt cum iugi pectoris ſui
Pſal. 50. contuſione proclament: Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. Illud
Pſal. 37. etiam: Et cogitabo pro peccato meo. Dum ergo agimus pœnitentiam, & adhuc vitioſorum actuum recordatione mordemur, neceſſarium eſt vt ignem conſcientiæ noſtræ obortus ex confeſſione culpæ lacrymarum imber extinguat. Cum vero cuiquam in hac humilitate cordis & ſpiritus contritione defixo, atque in labore & gemitu perduranti, horum fuerit recordatio conſopita, & conſcientiæ ſpina de medullis animæ gratia Dei miſerantis euulſa, certum eſt eum ad ſatisfactionis finem atq. indulgentiæ merita perueniſſe, & ab vniuerſorum criminum labe purgatum. Ad quam tamen obliuionem non aliàs peruenitur, niſi per obliterationem vitiorum atq. affectuum priſtinorũ, & perfectam cordis atq. integram puritatem; quam ſine dubio nullus eorum qui per ignauiam ſiue cõtemptum vitia ſua purgare neglexerit, aſſequetur, niſi qui gemitus atq. ſuſpiria mœſta iugitate continuans, omnem ſordium priſtinarum excoxerit labem, & virtute animi atq. opere proclamarit ad Deũ: Delictum meũ cognitum tibi feci, & in-
Pſal. 31.
Pſal. 41. iuſtitiam meam non operui. &: Fuerũt mihi lacrymæ meæ
Hiere. 31. panes die ac nocte; vt conſequenter mereatur audire: Quieſcat vox tua a ploratu, & oculi tui a lacrymis, quia eſt merces operi tuo, ait Dominus. Illud quoq. ſimiliter ad eum vo
Eſai. 44. ce Domini dirigatur: Deleui vt nubem iniquitates tuas, &
Eſai. 43. quaſi nebulam peccata tua. & iterum: Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum iam non recordabor; & ita funiculis peccatorum ſuo-
Prou. 5. rum quibus vnuſquiſq. conſtringitur, abſolutus, Domino
ſec. LXX. cum omni gratiarum actione cantabit: Dirupiſti vincula
Pſal. 115. mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.

De diuerſis pœnitentiæ fructibus. Cap. VIII.

POST illam namq. generalem baptiſmi gratiã, & illud pretioſiſſimum martyrij donum quod ſanguinis ablutione conquiritur, multi ſunt pœnitentiæ fructus, per quos ad expiationem criminum peruenitur. Non enim tantum ſimplici illo pœnitentiæ nomine ſalus æterna promittitur,

de qua

de qua beatus Apoſtolus Petrus: Pœnitemini, inquit, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra. Et Ioannes Bapti ſta, vel ipſe Dominus: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum: ſed etiam per charitatis affectum peccatorum moles obruitur: Charitas enim operit multitudinem peccatorum. Similiter etiam per eleemoſynarũ fructum vulneribus noſtris medela præſtatur: quia ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum. Ita & per lacrymarum profuſionem conquiritur ablutio peccatorum: Lauabo enim per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo. Deniq; ſubiungit, oſtẽdens eas non inaniter fuiſſe profuſas: Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Necnon per criminum confeſſionẽm eorum abolitio condonatur: Dixi enim, ait, pronuntiabo aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem cordis mei. & iterum: Narra tu iniquitates tuas primus, vt iuſtificeris. Per afflictionem quoq. cordis & corporis, admiſſorum ſcelerum remiſſio ſimiliter obtinetur. nam, Vide, inquit, humilitatem meã & laborem meũ, & dimitte omnia peccata mea. Præcipueq. per emendationem morum: nam, Auferte, inquit, malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite agere peruerſe, diſcite bene facere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite & arguite me, dicit Dominus. Et ſi fuerint peccata veſtra vt coccinũ, velut nix dealbabuntur; & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. Interdum etiam interceſſione ſanctorum impetratur venia delictorum: Qui enim ſcit fratrẽ ſuum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabit ei vitam Deus peccanti non ad mortem. & iterum: Infirmatur quis ex vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus, & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Nonnumquam miſericordiæ ac fidei merito labes excoquitur vitiorũ, ſecundum illud: Per miſericordiam & fidem purgantur peccata. Per conuerſionem plerumq. & ſalutem eorum qui noſtris monitis ac prædicatione ſaluantur, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluat animã eius a morte, & operit multitudinem peccatorum. Per indulgentiã nihilominus & re-

Act. 3. *Matth. 3.* *1. Petr. 4.* *Eccli. 3.* *Pſal. 6.* *Ibid.* *Pſal. 31.* *Eſai. 43.* *ſec. LXX.* *Pſal. 24.* *Eſai. 1.* *1. Ioan. 5.* *Iacob. 5.* *Prou. 15.* *Iacob. 5.*

miſſionem noſtram, ad indulgentiam noſtrorum facinorũ
Matth. 6. peruenitur: Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Videtis ergo quantos miſericordiæ aditus patefecerit clementia Saluatoris, vt nemo ſalutem cupiens, deſperatione frangatur, cum videat ſe tantis ad vitã remediis inuitari. Si enim pro infirmitate carnis afflictione ieiuniorum abolere te tua
Pſal. 108. peccata nõ poſſe cauſaris, nec potes dicere: Genua mea infirmata ſunt a ieiunio, & caro mea immutata eſt propter
Pſal. 101. oleum: Quia cinerem tamquam panem manducabam, & poculum meum cum fletu miſcebam; eleemoſynarum ea redime largitate. Indigenti ſi non habes quod impartias (licet nullum ab hoc opere neceſſitas inopiæ ac paupertatis
Luc. 21. excludat, quandoquidem & illius viduæ duo minuta tantum æra, ingentibus diuitum muneribus præferantur; &
Matth. 10. pro calice aquæ frigidæ mercedem ſe redditurum Dominus repromittat) morum certe poteris emendatione purgari. Quòd ſi perfectionem virtutum extinctione vitiorũ omnium adipiſci non potes, ſolicitudinem piam erga vtilitatem alienæ ſalutis impende. Si autem idoneum te huic miniſterio non eſſe conquereris, operire peccata poteris charitatis affectu. In hoc quoque ſi te fragilem fecerit quælibet mentis ignauia, oratione ſaltem atq. interceſſione ſanctorũ remedia vulneribus tuis humilitatis affectu ſubmiſſus implora. Poſtremo quis eſt qui non poſſit ſuppliciter dicere:
Pſal. 31. Peccatum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non operui; vt per hanc confeſſionem etiam illud confidenter
Ibid. ſubiungere mereatur: Et tu remiſiſti impietatem cordis mei? Quòd ſi verecundia retrahente reuelare ea coram hominibus erubeſcis, illi quem latere non poſſunt, confiteri
Pſal. 50. ea ingi ſupplicatione non deſinas, ac dicere: Iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum cõtra me eſt ſemper; tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci; qui & abſq; vllius verecundiæ publicatione curare, & ſine improperio peccata donare conſueuit. Poſt iſtud quoq. tam promptum certumq. ſubſidium, aliud quoq. adhuc facilius largita eſt nobis diuina dignatio, ipſamq. remedij opem noſtro commiſit arbitrio, vt indulgentiam noſtrorum ſcelerum pro
Matth. 6. noſtro præſumamus affectu, dicẽtes ei: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quiſquis igitur ad indulgentiam ſuorum criminum deſiderat

perue-

peruenire, iſtis ſemetipſum aptare ſtudeat inſtrumẽtis, nec obdurati cordis peruicacia a remedio ſalutari fontem tantæ pietatis auertat; quia etiam ſi hæc omnia fecerimus, nõ erunt idonea ad expiationem ſcelerum noſtrorum, niſi ea bonitas Domini clementiaq. deleuerit. Qui cum religioſi conatus obſequia ſupplici mente a nobis oblata perſpexerit, exiguos paruoſq. conatus immenſa liberalitate proſequitur, dicens: Ego ſum, ego ſum qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum iam non recordabor. *Eſai. 43.* Ad hunc ergo quem prædiximus ſtatum, quiſq. conſcenderit, ſatisfactionis gratiam quotidianis ieiuniis, & mortificatione cordis & corporis aſſequetur, quia ſicut ſcriptum eſt: Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Nec immerito. *Hebr. 9.* Caro enim & ſanguis regnum Dei poſſidere non poſſunt. *1. Cor. 15.* Et ideo quiſquis ab huius ſanguinis effuſione gladiũ ſpiritus, quod eſt verbum Dei, voluerit inhibere, abſq. dubio illa Hieremiæ prophetæ maledictione plectetur: *Hebr. 4.* Nam maledictus, inquit, qui prohibet ſuum gladium a ſanguine. *Hiere. 48.* Hic namq. eſt gladius qui illum noxium ſanguinem quo animatur materia peccatorum ſalubriter fundẽs, quidquid repererit in membris noſtris carnale terrenumve concretum, reſecat & abſcidit, ac mortificatos vitiis viuere Deo & ſpiritalibus facit vigere virtutibus; & ita iam non veteris admiſſi recordatione, ſed ſpe futurorũ flere incipiet gaudiorum; nec tam de præteritis malis quàm de venturis cogitans bonis, non ex peccatorum mœrore lacrymas, ſed ex æternæ illius lætitiæ alacritate profundet; atq. obliuiſcens ea quæ poſteriora ſunt, id eſt, carnalia vitia, ad ea quæ in ante ſunt extenditur, hoc eſt, ſpiritalia dona atq. virtutes. *Philip. 3.*

Quòd vtilis ſit perfectis obliuio peccati, & quòd flagitiorum recordatio ſit vitanda. Cap. IX.

CEterum quod paulo ante dixiſti, te etiam de induſtria præteritorum peccatorum memoriam retractare, hoc fieri penitus non oportet, quinimmo etiam ſi violenter irreperit, protinus extrudatur. Multum namq. retrahit mentẽ a contemplatione puritatis, eius præcipue qui in ſolitudine commoratur, implicans eam ſordibus mundi huius, & præfocans fœtore vitiorum. Dum enim recolis ea quæ ſecundum principem huius ſæculi per ignorantiam, ſiue laſciuiam commiſiſti, vt concedam tibi quòd in hac cogitatione poſito oblectatio nulla ſubrepat, certe antiquæ putre-

dinis vel ſola contagio, neceſſe eſt vt tetro mentem fœtore corrumpat, & ſpiritalem virtutum fragrantiam, id eſt, ſuauitatem boni odoris excludat. Cum ergo præteritorum memoria vitiorum pulſauerit ſenſum, ita ab ea reſiliẽdum eſt, ſicut refugit vir honeſtus & grauis ſi impudicæ ac procacis feminæ in publico aut colloquiis, aut amplexibus appetatur. Qui vtiq; niſi ſe a contactu eius feſtinus abſtraxerit, & vel breuiſſimam moram inhoneſtæ confabulationis admiſerit, etiam ſi cõſenſum pudendæ reſpuat voluptatis, infamiæ tamen ac reprehenſionis notam cunctorum prætereuntium iudicio non euadet. Ita igitur etiam nos oportet cum fuerimus in huiuſmodi cogitationes peſtifera recordatione deducti, raptim ab earum cõtemplatione diſcedere, & implere illud quod a Salomone præcipitur: Sed exi-
Prou. 9. ſec. LXX. li, inquit, noli demorari in loco eius, neq; intendas oculum tuum in eam: ne vidẽtes nos angeli immundis ac turpibus cogitationibus inuolutos, non poſſint de nobis prætereuntes dicere: Benedictio Domini ſuper vos, benediximus vobis in nomine Domini. Impoſſibile namque eſt mentem
Pſal. 128. bonis cogitationibus immorari, cum principale cordis ad turpes atq; terrenos intuitus fuerit deuolutum. Vera eſt
Prou. 23. ſec. LXX. enim illa Salomonis ſententia: Oculi tui cum viderint alienam, os tuum tunc loquetur praua, & iacebis tanquam in corde maris, & ſicut gubernator in magna tempeſtate: dices autem, Ferierunt me, ſed non dolui; & deluſerunt me, ego autem neſciui. Relictis ergo non ſolum turpibus, ſed etiam terrenis cogitationibus vniuerſis, erigenda eſt ſemper ad cæleſtia noſtræ mentis intentio, ſecundum Saluato-
Ioan. 12. ris noſtri ſententiam: Vbi enim ego ſum, inquit, illic & miniſter meus erit. Solet enim frequẽter accidere, vt dum vel ſuos vel aliorum lapſus, imperitorum quiſpiam miſerantis retractat affectu, ipſe etiam ſubtiliſſimi teli voluptuario perſtringatur aſſenſu, & initium ſub ſpecie pietatis exor-
Prou. 14. & 16. ſec. LXX. tum, obſcœno ac noxio fine concludat. Sunt enim viæ quæ videntur apud homines rectæ, nouiſſima autem earum veniunt in profundum inferni. Quapropter ſtudendum eſt nobis, vt virtutum potius appetitu & deſiderio regni cælorum quàm noxiis vitiorũ recordationibus noſmetipſos ad compunctionẽ laudabilẽ prouocemus; quia neceſſe eſt tamdiu quempiã peſtilentiſſimis cloacæ fœtoribus præfocari, quãdiu ſupra eam ſtare, vel cœnum eius voluerit cõmouere.
De

De ſatisfactionis indicio, & præteritorum criminum obliuione. Cap. X.

NOuerimus autem nos, vt ſuperius diximus, tunc demum pro præteritis ſatisfeciſſe peccatis, cum ipſi motus atque affectus per quos pœnitenda commiſimus, fuerint de noſtris cordibus amputati. Quod tamen nullus obtinere poſſe ſe credat, qui non prius ipſas cauſas atque materias, pro quibus in illa collapſus eſt crimina, omni ſpiritus feruore ſucciderit; vt verbi gratia, ſi in fornicationem vel adulterium pernicioſa feminarum familiaritate collapſus eſt, ſumma feſtinatione etiam ipſum earum deuitet aſpectum: aut certe, ſi per abundantiam vini epularumque eſt nimietate ſuccenſus, illicientiam ciborum crapulam ſumma diſtrictione caſtiget. Et rurſum, ſi in periurium, aut furtum, aut homicidium, aut blaſphemiam, pecuniarum deſiderio atq. amore corruptus incurrit, materiam auaritiæ illectricem ſuæ deceptionis abſcidat. Si in iracundiæ vitium, ſuperbiæ paſſione propellitur, arrogantiæ ipſius fomitem ſumma humilitatis virtute conuellat. Et ita vt vnumquodq. peccatum poſſit extingui, cauſa atq. occaſio per quam vel ob quã eſt admiſſum, debet primitus amputari. Iſto etenim curationum remedio, ad obliuionem quoque admiſſorum criminum ſine dubio peruenitur.

In quo temporaliter ſit agenda pœnitudo, & in quo finem habere non poſſit. Cap. XI.

VErum iſta prædictæ obliuionis definitio ſuper capitalibus tantum ſit criminibus conſtituta, quæ Moſaica quoque lege damnantur; quorum ſicut per conuerſationẽ bonam abiiciuntur vel conſumuntur affectus, ita etiam accipit pœnitentia finem. Ceterum ab iſtis minutis in quibus ſepties in die iuſtus cadit, vt ſcriptum eſt, & reſurgit, *Prou. 24.* numquam deerit pœnitudo. Aut enim per ignorantiam, aut per obliuionẽ, aut per cogitationem, aut per ſermonẽ, aut per obreptionem, aut per neceſſitatem, aut per fragilitatem carnis, ſingulis diebus vel inuiti vel volentes frequẽter incurrimus, pro quibus & Dauid orans Dominum, purificationem atq. indulgentiã deprecatur, dicẽs: Delicta quis *Pſal. 18.* intelligit? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo. Et Apoſtolus: Nõ enim quod volo bonũ, hoc facio, ſed quod odi malũ, hoc ago. Et pro quibus idẽ etiã eiulans proclamauit: Infelix ego homo, quis me liberabit de *Rom. 7.* *Ibid.*

corpore mortis huius? Tanta enim in his facilitate tãquam naturali lege prolabimur, vt quantalibet circumſpectione atque cuſtodia caueantur, non poſſint ad plenum iſta vitari. De his ſiquidem vnus diſcipulorum quem diligebat Ieſus abrupta definitione pronuntiat, dicens: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & verum non eſt in nobis. Proinde perfectionis culmen pertingere cupienti, non ſatis proderit ad finem pœnitentiæ perueniſſe, id eſt, ab illicitis temperare, niſi etiam in illis virtutibus indefeſſo curſu ſemetipſum ſemper extenderit, quibus ad ſatisfactionis indicia peruenitur. Nec enim a fœtidiſſimis criminũ ſordibus quæ abhorret Dominus quenquam abſtinuiſſe ſufficiet, niſi etiam illam bonam virtutum fragrantiam qua Dominus delectatur, puritate cordis & apoſtolicæ charitatis perfectione poſſederit. Hucuſque abbas Pynuphius de ſatisfactionis indicio ac pœnitentiæ fine diſſeruit. Qui licet vt in eius cœnobio reſidere mallemus, ſolicito precaretur affectu, tamen fama Scithicæ ſolitudinis inuitatos, cum retinere non poſſet, emiſit.

Ioan. 13.
1. Ioan. 1.

COLLATIONIS ABBATIS *Pynuphij de pœnitudinis fine, & ſatisfactionis indicio, Finis.*

COLLA-

COLLATIO XXI. QVAE EST PRIMA ABBATIS THEONAE

DE REMISSIONE QVINQVAGESIMAE.

Quomodo Theonas ad abbatem Ioannem venerit. Cap. I.

PRIVSQVAM verba collationis huius habitæ cum ſummo viro abbate Theona incipiamus euoluere, neceſſarium reor, vt initium conuerſionis eius breui ſermone perſtringam; quia ex hoc vel meritum viri, vel gratia, euidentius poterit patere lectori. Hic igitur adoleſcens admodum, parentum ſtudio imperioq. connexus eſt vinculo coniugali. Nam dum pudicitiæ eius †religioſa ſedulitate proſpiciunt, & ancipitem lapſum lubricæ verentur ætatis, præueniendos adoleſcentiæ motus licito nuptiarum remedio crediderunt. Cum ergo hic vnius luſtri tempus cum coniuge peregiſſet, venit ad abbatem Ioannem, qui tunc temporis merito ſanctitatis electus diaconiæ præſidebat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate aut ambitione prouehitur, ſed is quem cunctorum ſeniorum cœtus, ætatis prærogatiua & fidei atq. virtutum teſtimonio excellentiorem omnibus ſublimioremq. cenſuerit. Ad hunc, inquam, beatum Ioannem cum piæ deuotionis ſtudio prædictus tunc iuuenis aduenisset, deferens religioſa munera inter ceteros poſſeſſores, qui certatim decimas vel primitias frugū ſuarū memorato ſeni de ſuis ſubſtantiis offerebant, videretq. eos ſenex cum multis ad ſe muneribus confluxiſſe, & deuotioni eorū viciſſitudinem cuperet repenſare, cœpit eis ſecundū Apoſtolum ſpiritalia ſeminare, quorum metebat dona carnalia: deniq. ita ſermonem adhortationis inſtituit. 1. Cor. 9.

† al. religioſam ſedulitatem

Exhortatio abbatis Ioannis ad Theonam & ceteros qui cum eo venerant. Cap. II.

DElector quidem o filij, pia veſtrorum munerum largitate, & deuotionem huius oblationis, cuius diſpenſatio

tio mihi credita eſt, gratanter amplector, quia fideliter primitias veſtras ac decimas indigentium vſibus profuturas velut ſacrificium Domino bonæ ſuauitatis offertis; harum ſcilicet oblatione, plenitudinem quoq. fructuum vniuerſæque ſubſtātiæ veſtræ, ex qua hæc Domino delibaſtis, vbertim benedicenda credentes, voſq. ſecundum mandati illius fidem multiplici vbertate bonorum omnium etiam in

Prou. 3. hoc ſæculo cumulandos: Honora Dominum de tuis iuſtis
ſec. LXX. laboribus, & deliba ei de fructibus iuſtitiæ tuæ, vt impleantur horrea tua abundantia tritici, vino autem torcularia tua redundent. Quam deuotionem fideliter exequentes, ſcitote vos legis antiquæ iuſtitiam conſummaſſe, ſub qua

Leuit. 27. tunc poſiti & tranſgredientes eam, reatum ineuitabiliter incurrebant, & implentes ad perfectionis apicem peruenire non poterant.

De decimarum & primitiarum oblatione; Cap. III.

Num. 5. & 18. Num. 31. DEcimæ ſiquidem præcepto Domini vſibus Leuitarum, oblationes vero ac primitiæ erant ſacerdotibus conſecratæ; ſed primitiarum hic erat modus, vt quinquageſima pars vel frugum vel animalium, templi vel ſacerdotum miniſterio præberetur. Quem modum tepidiores quiq. infideliter minuentes, religioſiores vero etiam cumulantes, illi ex ſexageſima, hi autem ex quadrageſima fructuum ſuorū

1. Tim. 1. parte pendebant. Iuſti enim quibus lex non eſt poſita, ſic probantur non eſſe ſub lege, vt iuſtitias legis nō ſolum implere, verum etiam ſuperare contendant, ſitq. deuotio eorum legali maior imperio, quæ obſeruantiam cumulans præceptorum voluntaria addat ad debita.

Quòd Abraham, Dauid, & ceteri ſancti, mandata legis fuerint ſupergreſſi. Cap. IV.

ITa namq. & Abraham futuræ legis præcepta legimus ſupergreſſum, cum ſuperatis quattuor regibus, de ſpoliis Sodomorum, quæ ſibi velut victori non immerito debebantur, & quidem rege ipſo cuius ſpolia retulerat, ſuppliciter offerente, nihil penitus acquieuit attingere, ſub diuini no-

Gen. 14. minis teſtificatione proclamans: Extendo manum meam ad Deum excelſum, qui fecit cælum & terram, ſi a filo ſubtegminis vſq. ad corrigiam caligæ accipiam ex omnibus quæ tua ſunt. Sic Dauid præcepta legis cognoſcimus ſuper-

Exod. 21. greſſum, qui præcipiente Moſe vt inimicis talio redderetur, non ſolum hoc non fecit, verum etiam dilectione complexus

plexus eſt perſequentes, & pro his Domino pie ſupplicās, 1. Reg. 24.
etiam lugubriter fleuit, & vltus eſt interfectos. Ita Eliam quoque & Hieremiam probamus non fuiſſe ſub lege, qui cum licito vti coniugio abſq. reprehenſione potuerint, perſeuerare tamen virgines maluerūt. Sic Eliſæum ac reliquos eiuſdem propoſiti viros Moſaica legimus ſuperaſſe mandata, de quibus Apoſtolus ita dicit: Circumierunt in melotis, Hebr. 11.
in pellibus caprinis, anguſtiati, afflicti, egentes, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, & in mōtibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ. Quid de filiis Ionadab filij Rechab dicam, quos Hieremiæ prophetæ offerenti ex præcepto Domini vinum, ita legimus reſpondiſſe: Non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noſter præcepit nobis, dicens; Non bibetis vinum vos & filij veſtri, vſq. in ſempiternum, & domum non ædificabitis, & ſementem non ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis; ſed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus veſtris? Hiere. 35.
Vnde etiam ab eodem propheta merentur audire: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filij Rechab, ſtans in cōſpectu meo cunctis diebus. Qui omnes offerre poſſeſſionum ſuarum decimas non contenti, ſed ipſa prædia reſpuentes, ſemetipſos potius Deo ac ſuas animas obtulerunt, pro quibus nulla ab homine fieri commutatio poteſt, ſicut Dominus in Euangelio conteſtatur: Quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Ibid. Matth. 16.

Quòd ſub Euangelij gratia degentes, ſuperare debeant mandata legalia. Cap. V.

QVapropter ſcire debemus nos (a quibus non iam exigitur legale mandatum, ſed quibus euangelicus quotidie intonat ſermo: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me) cum decimas de ſubſtantiis noſtris offerimus Deo, adhuc quodammodo ſub legis ſarcina detineri, & nec dum ad euangelicum illud faſtigiū perueniſſe, quod obtemperantes ſibi, non tantum præſentis vitæ beneficiis, ſed etiam futuræ præmiis muneratur. Lex enim factoribus ſuis non regnorū cæleſtium præmia, ſed vitæ huius ſolatia repromiſit, dicens: Qui fecerit hæc viuet in eis. Dominus autem diſcipulis & amicis ſuis: Beati, inquit, pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Matth. 19. Galat. 3. ex Leuit. 18 Matth. 5.

rum.

Matth. 19. rum. &: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorē, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Nec immerito. Non enim tam laudabile eſt ſi ab illicitis, quàm ſi etiam a licitis temperemus, & his propter eius reuerentiam non vtamur, qui ea nobis propter infirmitatem noſtram vtenda permiſit. Itaq. ſi etiam hi qui decimas fructuum ſuorum fideliter offerētes præceptis Domini antiquioribus famulantur, necdum poſſunt euangelicum culmen aſcendere; illi qui ne hæc quidem faciunt, quantum ab eo abſint manifeſtiſſime peruidetis. Nam quēadmodū poterūt euangelicæ gratiæ eſſe participes, qui con ſummare etiam leuiora legis præcepta contemnunt? Quorum facilitatem vſq. adeo imperioſa legiſlatoris verba teſtantur, vt etiam maledictum non implentibus proponatur:

Galat. 3. *ex Deut.* 27 Maledictus enim, inquit, qui nón permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis huius, vt faciat ea. Hic

Matth. 19. autē pro ſublimitate & excellentia mandatorū dicitur: Qui poteſt capere capiat. Illic legiferi violenta compulſio præceptorum indicat paruitatem:

Deut. 4. Conteſtor enim, inquit, vobis hodie cælum & terram, quòd ſi non cuſtodieritis præcepta Domini Dei veſtri, peribitis a facie terræ. His magnificentia ſublimium mandatorum, ipſa non tam imperantis quàm adhortantis condicione ſignatur:

Matth. 19. Si vis perfectus eſſe, fac hoc aut illud. Ibi inexcuſabile etiam recuſantibus Moſes pondus imponit: Hic conſilio tantum volentibus & ad perfectionem feſtinantibus Paulus occurrit. Nō enim generaliter præcipiendum erat, nec, vt ita dixerim, canonice ab omnibus exigendum, id quod propter mirificā ſublimitatem non poteſt paſſim ab omnibus apprehendi, ſed conſilio potius prouocantur omnes & gratia; vt hi qui magni ſunt, poſſint perfectione virtutum non immerito coronari;

Epheſ. 4. qui autem parui ſunt, & menſuram ætatis plenitudinis Chriſti implere non poſſunt, licet fulgore maiorum velut ſiderum tecti latere videantur; tamen a tenebris maledictionum quæ in lege ſunt, alieni, nec præſentium malorum cladibus addicantur, nec ſupplicio plectantur æterno. Non ergo Chriſtus ad illa virtutum excelſa faſtigia præcepti quemquam neceſſitate conſtringit, ſed liberi arbitrij prouocat poteſtate; & ſalubritate conſilij & deſiderio perfectionis accendit. Vbi enim præceptum, ibi neceſſitas; &

vbi

vbi neceſſitas, ibi & difficultas; vbi difficultas, ibi & negligentia; vbi negligentia, ibi peccatum; vbi peccatum, ibi cõſequetur & pœna. Cuſtodientes vero hæc ad quæ præfixæ legis ſeueritate coguntur, pœnã potius quæ ab illa intentabatur effugiunt, quàm mercedẽ aut præmia conſequuntur.

Quòd Euangelij gratia, ſicut perfectis tribuit regna cælorum, ita veniabiliter ſuſtentet infirmos. Cap. VI.

ITaq. ſicut fortes ad ſublimia atque præcelſa euangelicus ſermo ſuſtollit, ita infirmos non patitur ad ima demergi: perfectis quidem tribuens beatitudinis plenitudinem, veniam vero infirmitate ſuperatis impartiens. Lex enim conſummantes præcepta ſua, in vtriuſque meriti velut quodam meditullio collocauit, quantum a tranſgreſſorum damnatione ſecernens, tantùm ſeparans a gloria perfectorum. Quod quidem quàm infimum quàmq. miſerabile ſit, vel ex præſentis vitæ ſtatu & comparatione perſpicite, in qua miſerrimum ducitur, ſi hoc tantum quis ſtudeat ac laboret, ne reus modo inter honeſtos homines, & non etiam locuples, honorabilis & glorioſus habeatur.

Quòd in noſtra ſitum ſit poteſtate, vtrum ſub Euangelij gratia, an ſub legis velimus terrore conſiſtere. Cap. VII.

QVamobrem in noſtra hodie ſitum eſt poteſtate, vtrum ſub Euangelij gratia, an ſub legis velimus terrore conſiſtere? Cuilibet enim parti pro qualitate actus ſui vnumquemq. neceſſe eſt aggregari. Nam aut ſupergredientes legem, ſuſcipit Chriſti gratia, aut certe inferiores velut debitores ſuos ſibiq. obnoxios lex retentat. Reus namq. legalium præceptorum nequaquam euangelicam perfectionem valebit attingere, quamuis Chriſtianum ſe, & Domini gratia liberatum inaniter glorietur. Non ſolum enim hic credendus eſt adhuc eſſe ſub lege, qui ea quæ lex præcipit, detrectat implere, ſed etiam ille qui ea tantum quæ lex iubet, obſeruare contentus eſt, ac nequaquã vocationi & gratiæ Chriſti condignos exhibet fructus, vbi non dicitur: Decimas tuas & primitias offeres Domino Deo tuo, ſed: Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni ſequere me: vbi ob perfectionis magnificentiã diſcipulo poſtulanti, ne breuiſſimũ quidem horæ ſpatium pro patris conceditur ſepultura, & humanæ charitatis officium, diuini amoris virtute præuertitur.

Exod. 22. *Matth. 19.* *Matth. 8.*

Quemadmodum Theonas coniugem ſuam vt & ipſa renuntiaret hortatus ſit. Cap. VIII.

QVibus auditis, beatus Theonas inextinguibili deſiderio euangelicæ perfectionis accenſus, ſemen verbi fœcundo corde conceptum, quaſi profundis atq. edomitis condidit ſulcis, in eo vel maximè humiliatus atq. compunctus, quòd eum ſenex non ſolum euangelicã perfectionem non attigiſſe dixiſſet, ſed etiam vix legis ipſius adimpleſſe mandata. Siquidem cum decimas frugum ſuarũ diaconiæ annis ſingulis pendere ſolitus eſſet, primitiarum rationem ne audiſſet quidem aliquando, quam tamen etiam ſi ſimiliter adimpleſſet, longe nihilominus, ſecundum ſenis ſententiam, ab euãgelica perfectione diſtaret. Domum

2. Cor. 7. itaq. reuertitur mœſtus, illaq. affectus triſtitia, quæ pœnitentiam ad ſalutem ſtabilem operatur, ac de ſua iam voluntate & definitione non dubius, erga ſalutem coniugis, omnem mentis ſolicitudinem curamq. conuertit, eamq. ad deſiderium quo fuerat ipſe ſuccenſus, cœpit exhortatione ſimili prouocare, & vt Deo pariter in ſanctimonia & caſtitate ſeruirent, diuturnis nocturniſque fletibus admonere, dicens conuerſionem melioris vitæ nequaquam eſſe protelandam, quia neceſſitati ſubitæ mortis vana ſpes immaturæ non præiudicaret ætatis, quippe quæ infantes, pueros, adoleſcentes, pari vt ſenes, ſorte præriperet.

Quemadmodum non acquieſcente vxore ſua ad monaſterium peruolarit. Cap. IX.

CVmq. huiuſmodi obſecrationibus iugiter perſiſtenti coniunx duriſſima nõ præberet aſſenſum, ſeſeq. diceret ſolatio maritali pro ætatis ſuæ flore penitus abſtinere non poſſe, ac proinde ſiquid deſerta ab eo criminis admiſiſſet, illi potius adſcribendum, qui cõiugij fœdera dirupiſſet. Ad hæc ille cum diu condicionem naturæ prætendiſſet humanæ quàm fragilem & incertam, periculoſum eſſe carnalibus deſideriis & operibus diutius implicari; adiiciens adſtruebat, non licere cuiquam eius ſe boni extorrem facere quod didiciſſet, maioriſq. eſſe noxæ deſpicere cognitam bonitatem, quàm incognitam non amare; proinde ſe iam reatu etiam præuaricationis inuolui, ſi inuentis tam præclaris tamq. cæleſtibus donis, terrena ac ſordida prætuliſſet. Ad omnem ſane ætatem, omnemq. ſexum perfectionis magnificentiam pertinere, & vniuerſa Eccleſiæ membra ad

conſcendendā ſublimium meritorum celſitudinem prouocari, dicente Apoſtolo: Sic currite vt comprehendatis; nec propter lentorum & ſegnium moras, paratos atq. alacres debere ſubſiſtere, cum rectius ſit, vt deſides a præcurrentibus incitentur, quàm vt properantes a reſidentibus obligentur. Proinde ſtatutū ſibi decretūq. eſſe renuntiare ſæculo, ac mori mundo, vt viuere poſſit Deo; & ſi hanc beatitudinem nequeat obtinere, vt cum ſocia ſua in conſortium tranſeat Christi, malle ſe vel cum vnius membri diſpendio ſaluum fieri, & velut debilem introire in regnum cælorum, quàm cum ſoliditate corporis condemnari. Adiiciebat autem etiā iſta: Si Moſes pro duritia cordis dimitti permiſit vxores, quare hoc non ſinat Chriſtus pro deſiderio caſtitatis, præſertim cum idem Dominus inter ceteras affectiones (id eſt, patrum matrumq. ac filiorum quibus omnem reuerentiā non ſolum lex, ſed etiam ipſe præceperat exhibere, tamen pro nomine ſuo ac deſiderio perfectionis non ſolum contemnenda ſimpliciter, ſed etiam odio habenda eſſe decernens) coniungat ſimiliter etiam nomen vxorum, dicens: Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrē, aut matrē, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternā poſſidebit. In tantum enim perfectioni quam prædicat nihil patitur comparari, vt illam quoq. neceſſitudinem ſoluat patris ac matris, quæ ſecundum Apoſtolum primum obtinet in repromiſſione mandatum: Honora ſcilicet patrē & matrem, quod eſt mandatum primum in repromiſſione, vt bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram; eamq. deſpici pro ſuo amore præcipiat. Euidenter itaq. ſicut eos euangelicus ſermo condemnat, qui non interueniēte adulterij crimine, vxoria vincla dirumpunt, ita ob amorem Chriſti & deſiderium caſtitatis, his qui iugum carnale reiecerint, centupla etiam præmia repromittit. Quapropter ſi fieri poteſt, vt ad hanc mihi optatiſſimam partē, accepta tandem ratione flectaris, ſcilicet vt Domino ſeruientes, pœnam gehennæ pariter euitemus, charitatem coniugij non refuto, immo etiā maiore adhuc dilectione complector. agnoſco enim & veneror adiutricem meam, Domini mihi ſentētia deputatam, & indirupto eidem fœdere charitatis in Chriſto cohærere nō reſpuo, nec a me ſeparo quod Dominus mihi primæ ſtatim condicionis lege coniunxit, dūmodo ſis &

1. Cor. 9. — *Matth. 18.* — *Matth. 19.* — *Ibid.* — *Epheſ. 6.* — *Matth. 5.* — *Matth. 19.*

Gen. 2. ipſa quod conditor eſſe te voluit. Si vero nō in adiutorium eſſe volueris, ſed in deceptionem, & adminiculum te non mihi, ſed aduerſario malueris exhibere, atq. ob hoc attributum putas coniugij ſacramentum, vt te hac quæ ingeritur fraudans ſalute, inſuper etiam me a diſcipulatu retrahas Saluatoris; ita illam abbatis Ioannis, immo Chriſti ore prolatam ſententiam viriliter apprehendam, vt me a ſpiritali bono nulla carnalis auellere poſſit affectio: Qui enim,
Luc. 14. inquit, non odit patrem, & matrem, & filios, & fratres, & ſorores, & vxorem, & agros, adhuc autem & animã ſuam, nō poteſt meus eſſe diſcipulus. Cum ergo his atq. huiuſmodi verbis muliebris non flecteretur intentio, & in eadẽ obſtinationis duritia permaneret: Si ego te, inquit beatus Theonas, abſtrahere a morte non poſſum, nec tu me ſeparabis a Chriſto. Tutius eſt enim mihi cum homine, quam cum Deo habere diuortium. Aſpirante itaq. gratia Dei, definitionis ſuæ executionem inſtanter aggreſſus eſt, nec intepeſcere per aliquam moram deſiderij ſui eſt paſſus ardorem: nam confeſtim omni mundana facultate nudatus ad monaſterium peruolauit. Vbi in breui tanto ſplendore ſanctitatis & humilitatis enituit, vt beatæ memoriæ Ioanne ad Dominum ex hac luce migrãte, ſancto quoq. Elia, viro qui haud minor deceſſore ſuo fuit, ſimiliter decedente, tertius Theonas vniuerſorum prælectus iudicio, in diaconiæ eis diſpenſatione ſucceſſerit.

Satisfactio pro eo ne diſsidia coniugibus ſuadere videamur. Cap. X.

Nemo autem exiſtimet nos hæc ad prouocanda coniugiorum diuortia texuiſſe, qui non ſolum nuptias minime condemnamus, verum etiam apoſtolicam ſequentes
Hebr. 13. ſententiam, dicimus honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus; ſed vt lectori initium cõuerſionis, quo tantus ille vir Deo dicatus eſt, fideliter panderemus. A quo bona gratia hoc primum depoſco, vt ſiue hoc ei placeat, ſiue diſpliceat, quoquo modo me a calumnia alienũ eſſe concedens, in ſuo hoc factũ aut laudet, aut reprehendat auctore. Ego autem qui non meam ſuper hac re ſententiam prompſi, ſed rei geſtæ hiſtoriam ſimplici narratione complexus ſum, æquum eſt vt ſicut mihi de eorum qui hoc factum probant laude nil vindico, ita eorum qui id improbant non pulſer inuidia. Habeat ergo ſuum de illo, vt dixi-

diximus, vnuſquiſq. iudicium; ſed moneo vt ita cenſuram ſui caſtiget examinis, ne ſe æquiorem aut ſanctiorem diuino credat eſſe iudicio, quo in eum etiã apoſtolicarum collata ſunt ſigna virtutum; vt taceam de tantorum patrũ ſententia, à quibus factum eius non ſolum minime reprehenſum, verum etiam vſq. adeo collaudatum eſſe manifeſtum eſt, vt eum ſummis ac ſublimiſſimis viris in diaconiæ electione prætulerint. Et puto tot ſpiritalium virorum Deo auctore prolatum non erraſſe iudicium, quod etiã tanta ſignorum, vt ſupra iam dictum eſt, admiratio confirmabat.

Inquiſitio cur in Aegypto totis diebus quinquageſimæ non ieiunetur, nec genua in oratione curuentur. Cap. XI.

SEd iam tempus eſt vt promiſſæ diſputationis ordinem proſequamur. Igitur abbas Theonas cũ diebus quinquageſimæ nos in noſtra cellula viſitaſſet, veſpertina orationũ ſolẽnitate tranſacta, humi paululũ cõſidentes, cœpimus diligentius percõtari, cur apud eos tãta obſeruantia caueretur, ne quis totis penitus quinquageſimæ diebus vel genua in oratione curuaret, vel vſq. ad horã nonã ieiunare præſumeret: eoq. id diligẽtius ſcrutabamur, quòd nequaquã hoc tanta cautione ſeruari in Syriæ monaſteriis videramus.

Reſponſio de natura eorum quæ bona ſunt vel mala, vel media. Cap. XII.

AD hæc abbas Theonas tali vſus eſt ſermonis exordio: Oportet quidem nos auctoritati patrum, conſuetudiniq. maiorum vſque ad noſtrum tempus per tantam annorum ſeriem protelatæ, etiam non percepta ratione cõcedere, eamq; vt antiquitus tradita eſt, iugi obſeruantia ac reuerẽtia cuſtodire. Verumtamẽ quoniã cauſam huius rei & rationẽ vultis agnoſcere, accipite breuiter ea quæ a ſenioribus noſtris tradita ſuper hac inſtitutione cõperimus. Verumtamẽ antequàm ſcripturæ diuinæ auctoritas proferatur, ſi placet, de natura ipſius ieiunij & qualitate pauca dicamus, vt diſputatiõnẽ noſtrã ſubſequẽs ſcripturarũ confirmet auctoritas. Diuina ſapientia per Eccleſiaſtẽ omni rei, id eſt, vniuerſis ſeu proſperis, ſeu quæ aduerſa putantur & triſtia, tẽpus eſſe proprium deſignauit, dicens: Omnibus tẽpus eſt, & tempus omni rei ſub cælo. Tempus pariendi, & tẽpus moriendi; tempus plantandi, & tẽpus euellendi quod plantatum eſt; tempus occidendi, & tempus ſanandi; tem- *Eccl. 3. ſec. LXX.*

pus deſtruendi, & tempus ædificandi; tempus plorandi, & tempus ridendi; tempus plangendi, & tempus ſaltandi; tempus mittendi lapides, & tempus colligendi lapides; tempus amplectendi, & tempus longe fieri ab amplexibus; tempus acquirendi, & tempus perdendi; tempus cuſtodiendi, & tẽpus expellendi; tempus dirumpendi, & tempus farciendi; tempus tacendi, & tempus loquendi; tempus amandi, &
Ibid. tempus odiendi; tempus belli, & tẽpus pacis. Et infra: Quia tempus eſt, inquit, omni rei, & omni facto. Nihil igitur ex his bonum eſſe perpetuum definuit, niſi cum fuerit horũ quid oportune & competenter expletum, ita vt hæc eadem quæ nunc oportune geſta bene cedunt, ſi importuno vel incongruo tempore præſumantur, inutilia inueniantur & noxia; abſque his dumtaxat quæ per ſe principaliter vel bona vel mala ſunt, nec aliquando poſſunt in contrarium deriuari: vt eſt iuſtitia, prudentia, fortitudo, temperantia, ceteræq. virtutes: ſiue ediuerſo vitia, quorum definitiones in aliam partem cadere omnino mutarive non poſſunt. Si qua vero in vtrumq. affectum poſſunt aliquando tranſire, vt pro qualitate vtentium vel bona inueniantur vel mala, hæc non abſolute pro ſui natura, ſed pro perpetrantis affectu & temporis oportunitate, vel vtilia interdum, vel noxia ſentiuntur.

Quale bonum ſit ieiunium. Cap. XIII.

QVamobrem nunc quærendum eſt, quid ſuper ieiuniorum ſtatu decernere debeamus, vtrum nam ſimiliter & ipſum bonum eſſe eo modo quo iuſtitiam, prudentiam, fortitudinem, ac temperantiam diximus, quæ in partem contrariam penitus tranſire non poſſunt: an medium quid, quod interdum factum poſſit prodeſſe, interdum prætermiſſum condemnare non poſſit; quodq. nonnumquam egiſſe reprehenſibile ſit, nonnumquam prætermiſiſſe laudabile. Si enim in illa definitione virtutum, etiã ieiunium cẽſeamus, vt inter principalia bona ciborum abſtinentia collocetur, erit profecto eorum mala & criminoſa perceptio. Quidquid enim principali bono contrarium eſt, ſine dubio principale malũ eſſe cenſendũ eſt; quod definiri a nobis ſcripturarum ſanctarum non permittit auctoritas. Si enim tali ſenſu ac propoſito ieiunemus vt peccatum contrahi in eſcarum perceptione credamus, non modo nullos fructus pro abſtinentia conſequemur, ſed etiam

reatum

reatum maximum ac ſacrilegij crimen, ſecundum Apoſto lum, contrahemus, abſtinentes a cibis quos Deus creauit ad percipiendũ cum gratiarũ actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem, quia omnis creatura Dei bona, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Qui enim putat quid commune eſſe, illi cõmune eſt; & idcirco ob ſolam perceptionem eſcæ neminem legimus condemnatum, niſi forte iunctum quid fuerit, vel poſtea ſubſecutum, per quod meruerit condemnari. 1. Tim. 4. Rom. 14.

Quod non ſit principale bonum ieiunium. Cap. XIV.

ITaq. hoc medium eſſe etiam ex hoc manifeſtiſſime declaratur, quia ſicut iuſtificat cuſtoditum, ita non condemnat irruptum, niſi forte præcepti tranſgreſſio magis quàm eſcarum perceptio puniatur. Principali autem bono ita nullum vacuum eſſe tempus oportet, vt ſine eo cuiquã eſſe non liceat, quia neceſſe eſt ceſſatione eius in malum corruere negligentem. Nec rurſum principali malo vllum conceditur tempus, quia quod noxium ſemper eſt, numquam poterit, ſi admiſſum fuerit, non nocere, vel in partem vmquam laudabilem cõmutari. Ac proinde hæc quibus qualitates ſtatutas videmus & tẽpora, & quæ ſic obſeruata ſanctificant, vt omiſſa non polluãt, media eſſe manifeſtũ eſt, vt puta nuptias, agriculturam, diuitias, ſolitudinis remotionem, vigilias, ſacrorum lectionem meditationemque librorum, ipſaq. ieiunia, de quibus principium ſermonis exortũ eſt. Quæ omnia diuina præceptio, vel ſanctarum auctoritas ſcripturarum, non ita inceſſabiliter obtinenda, nec iugiter cuſtodiẽda decreuit, vt ea paululum intermiſiſſe nefariũ ſit. Quidquid enim imperatiue decernitur, mortem irrogat non impletũ; quæcumq. vero ſuadentur potius quàm iubentur, facta proſunt, infecta non puniunt. Et idcirco aut omnia hæc, aut certe quædam, pro cauſa, pro loco, pro modo, pro tempore, circumſpecte agere nos maiores noſtri & prouide obſeruare iuſſerunt: quia ſi congrue horum aliquid actitetur, aptũ atq. conueniens; ſi incõgrue, ineptum eſſe conſtat ac noxiũ: ac ſi velit quis in fratris aduentu, in quo Chriſtum debet humanitate reficere, & gratiſſima ſuſceptione complecti, auſteritatem ieiunij cuſtodire, nonne inhumanitatis potius crimen incurrat, quàm laudẽ & meritum religionis acquirat? Vel ſi cum defectio & imbecillitas carnis reparationẽ viriũ eſcæ perceptione

depoſcit, non acquieſcat rigorem abſtinentiæ relaxare, nõne magis crudelis ſui corporis homicida, quàm ſalutis prouiſor eſt æſtimandus? Ita etiam cũ tempus feſtiuitatis eſcarum cõgruum fotum & refectionem neceſſariæ abſolutionis indulget, ſi quis ieiuniorum rigidam obſeruantiam indirupte voluerit retentare, neceſſe eſt vt non tam religioſus quàm inconditus atq. irrationabilis habeatur. Sed & illis hæc nihilominus reperiũtur aduerſa, qui humanam laudem ieiuniis aucupantur, & inani oſtentatione palloris, famam ſanctitatis acquirunt, quos in præſenti ſuam recepiſſe
Matth. 6. mercedem euangelicus ſermo pronunciat; vel quorum per prophetam Dominus ieiuniũ deteſtatur, ex quorũ perſona
Eſai. 58. cũ ſibi obiiciens ante dixiſſet: Quare ieiunauimus, & non aſpexiſti; humiliauimus animas noſtras, & neſciſti? confeſtim ſubiiciens prodidit cauſas cur nõ mererentur audiri:
Ibid. Ecce, inquit, in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis. Ecce ad lites & cõtentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie. Nolite ieiunare ſicut vſq. ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter. Numquid tale eſt ieiunium quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? Numquid cõtorquere quaſi circulum caput ſuum, & ſaccũ & cinerem ſternere? Numquid iſtud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem Domino? Deinde infert, quomodo acceptabilis fiat continentia ieiunantis, atque euidenter enuntiat per ſe ſolum ieiunium prodeſſe non poſſe, niſi has quæ ſubiiciuntur cauſas habue
Ibid. rit conſequentes: Nonne hoc eſt magis, inquiens, ieiunium quod elegi? Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes, dimitte eos qui confracti ſunt, liberoſ, & omne onus dirumpe. Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſq. induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanitas tua citius orietur; & anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria Domini colliget te. Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet; clamabis, & dicet, Ecce adſum. Videtis ergo ieiunium nequaquam principale bonum a Domino iudicari, eo quòd non per ſe-ipſum, ſed per alia opera bonum ac placitum Deo fiat, & rurſum ex accidentibus cauſis non ſolum vanum, verum-
Hiere. 14. etiam odibile cenſeatur, dicente Domino: Cum ieiunauerint, non exaudiam preces eorum.

Quòd

Quòd principale bonum non propter inferius bonum teneri debeat, ſed econtra. Cap. XV.

NOn enim miſericordia, patientia, & charitas, vel illa prædictarum præcepta virtutum, in quibus vtiq. bonum eſt principale, propter ieiunia ſunt tenenda, ſed potius ieiunia propter illa. Elaborandum eſt enim vt virtutes illæ quæ vere bonæ ſunt, ieiuniis acquirantur, non vt ad ieiuniorum terminum tendant illarum geſta virtutum. Ob hoc ergo eſt vtilis carnis afflictio, ob hoc adhibenda eſt inediæ medicina, vt per illam ad charitatem in qua immobile ac ſine vlla temporis exceptione perpetuum bonum eſt, peruenire poſſimus. Neq. enim medicinæ, aurificinæ, vel ceterarum quæ in hoc mundo ſunt artium diſciplina, propter inſtrumenta, quæ ad opus eius pertinent exercetur, & non potius ferramenta propter artis ſtudium præparantur; quæ ſicut vtilia ſunt peritis, ita ſuperflua his qui artis ipſius neſciunt diſciplinam. Et ſicut his qui ad efficiendum opus ſuum eorum miniſterio fulciuntur, plurimum proſunt; ita illis qui cuius rei gratia inſtituta ſint ignorantes, ſola eorum profeſſione contenti ſunt, penitus prodeſſe non poſſunt, quia vtilitatis ſuæ ſummam in retentione eorum tantum, non in operis conſummatione conſtituunt. Illud ergo eſt optimum principaliter, propter quod fiunt illa quæ media ſunt; ipſum vero præcipuum bonum, non ob aliam cauſam, ſed propter ſuam tantum agitur bonitatem.

pòſſeſſione

Quomodo a ceteris bonis principale bonum diſcernatur. Cap. XVI.

QVod quidem a ceteris quæ media eſſe prædiximus, his ſecernitur modis, ſi per ſe bonum ſit, & non per aliud aliquid, ſi propter ſe neceſſarium ſit, & non propter aliud, ſi immutabiliter ſemperq. ſit bonum, ac perpetuo ſuam retinens qualitatem numquam poſſit in partem tranſire contrariam, ſi ademptio vel ceſſatio eius non poſſit nõ ſummam inferre perniciem, ſi id quod illi contrarium eſt, ſimiliter principale ſit malum, nec in partem bonam poſſit aliquando tranſire. Quæ definitiones quibus principalium bonorũ natura diſcernitur, adſcribi ieiuniis omnino non poſſunt. Neq. enim ex ſemetipſis bona, aut propter ſe neceſſaria ſunt, quæ propter acquirendam cordis & corporis puritatem ſalubriter exercentur, vt aculeis carnis obtuſis, mens pacifica ſuo concilietur auctori, nec immutabili-

ter ſemperq. ſunt bona, quia plerumq. eorum intermiſſione non lædimur, immo etiam in perniciem interdum animæ importuniùs celebrata vertuntur. Sed nec principale malũ eſt id quod illi videtur aduerſum, id eſt, ciborum naturaliter iucunda perceptio, quæ niſi intemperantia atq. luxuria, vel alia quædam vitia ſubſequantur, mala non poteſt
Matth. 15. definiri; quia non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quæ procedunt de ore, hæc coinquinãt hominem. Principali itaq. derogat bono, nec perfecte aut ſine peccato illud exequitur quiſquis hoc non propter idipſum, ſed propter aliud aliquid facit. Omnia enim huius gratia facienda ſunt, ipſum vero propter ſe ſolum eſt expetendum.

De ratione & vtilitate ieiunij. Cap. XVII.

TAlem igitur definitionem ſuper ieiunij qualitate iugiter retinentes, ita illud totis animi viribus appetamus, vt tamen tunc demum id nobis congruum nouerimus, ſi in eo temporũ ratio, ſi qualitas, ſi menſura ſeruetur; nec ita vt in ipſo ſpei noſtræ terminũ defigamus, ſed vt per ipſum ad puritatem cordis & apoſtolicam charitatem peruenire poſſimus. Igitur ex hoc ipſo ieiunium cui non ſolum ſpecialia præfixa ſunt tempora, quibus vel exerceri debeat vel remitti, ſed etiam qualitas modusq. propoſitus eſt, non principale bonum, ſed medium quiddam eſſe manifeſtum eſt. Ceterum hæc quæ præcepti auctoritate, vel mandantur vt bona, vel interdicuntur vt noxia, numquam ita exceptioni temporum ſubiacent, vt interdum, aut quæ vetita ſunt fieri debeãt, aut quæ imperata ſunt prætermitti. Nec enim vllus iuſtitiæ, patiẽtiæ, ſobrietati, pudicitiæ, charitati, ſtatutus eſt modus; nec rurſum iniuſtitiæ, impatientiæ, furori, impudicitiæ, inuidiæ atq. ſuperbiæ libertas aliquãdo permiſſa eſt.

Non ſemper congruum eſſe ieiunium. Cap. XVIII.

QVamobrem his de ieiunij qualitate præmiſſis, ſubdenda adhuc ſanctarũ ſcripturarũ videtur auctoritas, per quã manifeſtius approbetur ieiuniũ perpetuo custodiri nec debere, nec poſſe. In Euãgelio ieiunantibus Phariſæis vna cũ diſcipulis Ioannis Baptiſtæ, cũ Apoſtoli, vtpote amici & conuiuæ illius cæleſtis ſponſi, necdum ieiuniorum obſeruantiam cuſtodirent, diſcipuli Ioannis qui ſummam iuſtitiæ ſe de ieiuniis poſſidere credebant, quippe illius ſectatores qui eximius pœnitentiæ prædicator ita cunctis populis formam ſuo præbebat exemplo, vt non ſolum
varia

varia eſcarum genera, quæ humanis vſibus ſuggerūtur abnueret, verumetiam communem panis ipſius eſum penitus ignoraret, Domino conqueruntur, dicentes: Quare nos & Phariſæi ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? Quibus reſpondens Dominus euidenter oſtendit non omni tempore congruum eſſe ieiunium, nec neceſſarium, cum aliqua vel feſtiuitas temporū, vel interueniens charitatis occaſio, indulgētiam refectionis admittit: Numquid poſſunt, inquiens, filij ſponſi lugere quamdiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. Quæ verba licet ante reſurrectionem ſui corporis dixerit, tamen proprie quinquageſimæ tempus oſtendunt, in quo poſt reſurrectionē per quadraginta dies Domino cum diſcipulis epulante, ieiunare illos quotidianæ eius præſentiæ gaudium non ſinebat. *Matth. 9.* *Ibid.*

Interrogatio, cur totis quinquaginta diebus ieiunium
GERMANVS. *relaxetur.* *Cap.* XIX.

QVare igitur tota quinquageſima abſtinentiæ rigorem prandiis relaxamus, cum vtique Chriſtus quadraginta tantum diebus poſt reſurrectionem cum diſcipulis fuerit commoratus?

THEONAS. *Reſponſio.* *Cap.* XX.

NOn incongrua interrogatio veſtra rationem integerrimæ veritatis meretur agnoſcere. Poſt aſcenſionem Saluatoris noſtri, quæ quadrageſimo reſurrectionis eius acta eſt die, Apoſtoli reuerſi de monte oliueti, in quo ſe ad patrem pergens præbuit intuendum, ſicut etiam Actuum Apoſtolorum lectio conteſtatur, ingreſſi Hieroſolymam, decem diebus aduentum Spiritus ſancti expectaſſe feruntur, quibus expletis quinquageſima eum die cum gaudio ſuſceperunt, & ita eſt per hæc feſtiuitatis huius numerus euidenter impletus. Quem in veteri quoque teſtamento legimus figuraliter adumbratum; in quo conſummatis hebdomadibus ſeptem, primitiarum panis per ſacerdotes Domino iubebatur offerri; qui veriſſime per Apoſtolorum prædicationem, qua in illo die concionati leguntur ad populū, oblatus Domino cōprobatur; verus ſcilicet primitiarum panis, qui nouæ doctrinæ inſtitutione prolatus, quinque milibus virorum eſcæ ſuæ munere ſatiatis, primitiuum de Iudæis Chriſtianorum populum Domino conſecrauit. Et idcirco hi quoque decem dies cū ſuperioribus *Act. 1.* *Act. 2.* *Exod. 23. & 34.* *Act. 2.*

quadraginta pari ſolemnitate ſunt ac lætitia celebrandi. Cuius feſtiuitatis traditio, per apoſtolicos viros ad nos vſque tranſmiſſa, eodem tenore ſeruanda eſt. Ideo namq. in ipſis diebus nec genua in oratione curuantur, quia inflexio genuum velut pœnitẽtiæ ac luctus indicium eſt. Vnde etiam per omnia eandem in illis ſolemnitatem quam die Dominica cuſtodimus, in qua maiores noſtri, nec ieiunium agendum, nec genu eſſe flectendum, ob reuerẽtiam reſurrectionis Dominicæ tradiderunt.

Interrogatio, vtrum abſtinentia ieiunij relaxata obſit corporis caſtitati. GERMANVS. *Cap.* XXI.

POteſt ne hæc caro inſolitis blandimentis tam longe feſtiuitatis illecta, non aliquid ſentuoſum de illo, quamuis abſciſo vitiorum fomite germinare; aut mens præſumptis vltra conſuetudinem dapibus onerata, non erga famulum corpus rigorem dominationis inflectere, præſertim cũ in nobis viridior ætas, cito ad rebellionem ſubdita poſſit membra compellere, ſi vel eſcas ſolitas abundantius, vel certe inſolitas licentius præſumamus?

Reſponſio, de ſeruando continentiæ temperamento. THEONAS. *Cap.* XXII.

SI vniuerſa quæ gerimus rationabili mẽtis appendamus examine, & de puritate cordis noſtri non aliorum iudicium, ſed noſtram ſemper conſcientiam conſulamus, certum eſt iſtam refectionis intercapedinem iuſtæ diſtrictioni obeſſe non poſſe, ſi modo, vt dictum eſt, æquam indulgẽtiæ cõtinentiæq. menſuram pari lance perpendens, vtramque ſimiliter nimietatem mens incorrupta caſtiget, & vtrũ ſpiritum noſtrum deliciarum deprimat pondus, an vero alteram, hoc eſt corporis partem, maior abſtinentiæ inclinet auſteritas, vera diſcretione diſtinguat, illam vel comprimens, vel ſubleuans portionem, quam vel extolli ſenſerit, vel grauari. Nihil enim Dominus noſter ad cultum atq. ho-
Pſal. 98. norem ſuum abſq. iudicij moderatione vult fieri, quia: Honor regis iudicium diligit. Et idcirco ſapientiſſimus Salomon, vt in neutram partem vergente iudicio declinemus,
Prou. 3. ſec. LXX. admonet, dicens: Honora Dominum de tuis iuſtis laboribus, & deliba ei de fructibus iuſtitiæ tuæ. Etenim reſidet in conſcientia noſtra incorruptus quidam ac verus iudex, qui nonnumquam ſuper ſtatu puritatis noſtræ cunctis errantibus ſolus ipſe non fallitur. Omni igitur cautione atq.

ſolertia, iugis circumſpecti cordis ſeruetur intentio, ne quo modo iudicio noſtræ diſcretionis errante, aut inconſideratæ continentiæ cupiditate ſuccenſi, aut deſiderio nimiæ remiſſionis illecti, ſubſtantiam virium noſtrarum iniquæ trutinæ examinatione libremus, ſed in altera quidē lance animæ puritatem, in altera vires corporis collocantes, ita vero conſcientiæ iudicio vtraq. pendamus, vt in neutram partē vnius rei affectu præponderante peruerſi, vel ad immodicā diſtrictionem, vel ad nimiam remiſſionem, æqualitatis libram propenſius inclinemus, & illud nobis, vel pro remiſſionis, vel pro diſtrictionis nimietate dicatur: Nonne ſi recte offeras, recte autem non diuidas peccaſti? Illas etenim ieiuniorum victimas, quas nobis violenta viſcerum cōuulſione inconſiderate extorquētes, Domino recte offerre nos credimus, ille qui diligit miſericordiam & iudicium execratur, dicens: Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſto. Illos etiam qui oblationum, id eſt, officiorum atq. actuum ſuorum præcipua ad ſotum carnis, atq. vſus proprios præſumentes, reliquias eorū Domino ac minimam deferūt portionē, velut operarios fraudulentos ſermo diuinus ita condemnat: Maledictus qui facit opera Domini fraudulenter. Non ergo immerito eum qui ſe ita iniquo fallit examine increpat Dominus, dicens: Verumtamen vani filij hominum, mendaces filij hominū in ſtateris, vt decipiant. Et idcirco beatus Apoſtolus vt diſcretionis moderamina retinentes, in neutram partem illecti nimietate vergamus, admonet dicens: Rationabile obſequium veſtrum. Quam rem etiam legiſlator ſimiliter interdicit, ita præcipiens: Statera iuſta, & æqua ſint pondera: iuſtus modius, æquuſq. ſextarius. Salomone quoq. parem ſuper hoc ſententiam proferente: Pondus magnum & puſillum, & menſuræ duplices, immunda ſunt apud Dominū vtraque, & qui facit ea in adinuentionibus ſuis compedietur. Proinde nō ſolum illo quo diximus, ſed etiam hoc modo ſtudendum eſt nobis, vt nec iniqua pondera in cordibus noſtris, nec in horreis conſcientiæ noſtræ menſuras duplices habeamus; id eſt, ne ipſi ea quæ diſtrictionis regulam molliunt, remiſſiore indulgentia præſumentes, eos quibus verbum Domini prædicamus, diſtrictioribus præceptis & grauioribus quàm ipſi perferre poſſimus ponderibus obruamus. Quod cum facimus, quid niſi duplici pōdere atq.

Gen. 4. ſec. LXX.
Pſal. 32.
Eſai. 61.
Hiere. 48. ſec. LXX.
Pſal. 61.
Rom. 12.
Leuit. 19.
Prou. 20. ſec. LXX.

menſura præceptorum Domini mercem frugemq. vel appendimus vel metimur? Si enim aliter ea nobis, aliter noſtris fratribus diſpenſemus, recte increpamur a Domino, eo quòd ſtateras doloſas ac menſuras duplices habeamus, ſecundum illam ſententiam Salomonis qua dicitur: Abominatio eſt Domino pondus duplex, & ſtatera doloſa non eſt bonum in conſpectu eius. Hoc etiam modo reatum doloſi ponderis dupliciſq. menſuræ euidenter incurrimus, ſi diſtrictiora quædam quæ priuatim per noſtras cellulas exercere cõſueuimus, humanæ laudis cupiditate corã fratribus oſtentemus, abſtinentiores ſcilicet & ſanctiores apparere affectantes humano conſpectui quàm diuino. Qui morbus præcipue non modo vitandus, verumetiam abominandus eſt nobis. Sed interim a quæſtione propoſita paulo longius euagati, ad eandem a qua diſceſſimus reuertamur.

Ibid.

De refectionis tempore atq. menſura. Cap. XXIII.

IGitur prædictorum dierum ita eſt cuſtodienda ſolemnitas, vt corporis atq. animæ cultui profit magis remiſſio indulta quàm noceat; quia nec vllius feſtiuitatis gaudium aculeos carnis obtundere, nec immitis ille aduerſarius dierum nouit reuerentia mitigari. Vt ergo & diebus feſtis ſtatuta conſuetudinis ſolemnitas cõſeruetur, & ſaluberrimus parſimoniæ modus minime tranſcendatur, ſufficit vt indulgétiam remiſſionis eouſq. progredi patiamur, vt cibus qui hora diei nona fuerat capiendus, paulo citius, id eſt, ſexta hora pro feſtiuitatis tempore capiatur, ea ratione dumtaxat vt eſcarum ſolitus modus vel qualitas non mutetur, ne puritas corporis, vel integritas mentis, abſtinentia quadrageſimæ diligentius acquiſita, quinquageſimæ remiſſione depereat; nihilque nobis proſit obtinuiſſe ieiuniis quod mox amitti cogat incauta † ſaturitas: præſertim cum etiam hoſtis noſtri non ignota verſutia, tunc præcipue munitionem noſtræ puritatis impugnet, cum eius cuſtodiam ſenſerit ſolénitatis celebritate laxatam. Quamobrẽ vigilantiſſime prouidendum eſt, ne vnquam mentis noſtræ vigor, blandis ſeductionibus eneruetur, neve, vt ſupra iam dictum eſt, caſtimoniæ puritatem quadrageſimæ labore quæſitam, quinquageſimæ requie ac ſecuritate perdamus. Et idcirco nulla penitus in ciborum qualitate vel modo admittatur adiectio, ſed ab eſcis quarum continentia diebus profeſtis integritatem pudicitiæ tuebamur, etiam celeberrimis

† al. ſecuritas

ſimili-

ſimiliter temperemus; ne lætitia feſtiuitatis pernicioſiſſimam nobis carnalium incentiuorum ſuſcitans pugnam, *Amos. 8.*
vertatur in luctum; illamque excellentiorem nobis quæ gaudio incorruptionis exultat feſtiuitatem mentis eripiat, & incipiamus poſt breuem carnalis lætitiæ vanitatem, amiſſam cordis pudicitiam longo pœnitentiæ mœrore deflere. Studendum quinimmo eſt, vt non fruſtra ad nos illa propheticæ adhortationis commonitio dirigatur: Celebra *Nahum 1.*
Iuda feſtiuitates tuas, & redde vota tua. Si enim continentiæ iugitatem interiecta dierum ſolemnitas non mutarit, ſpiritalibus feriis iugiter perfruemur, & ita nobis a ſeruili operatione ceſſantibus, menſis ex menſe, & ſabbatum reddetur ex ſabbato. *Eſai. 66.*

Interrogatio de diuerſa obſeruatione quadrageſimæ.

GERMANVS. *Cap.* XXIV.

QVid cauſæ eſt vt ſex hebdomadibus quadrageſima celebretur, licet in quibuſdam prouinciis religionis forſitan propenſior cura adieciſſe hebdomadam etiam ſeptimam videatur, cum neuter numerus, die Dominico ſabbatoq. ſubtracto, quadraginta dierum impleat ſummam? Sex enim & triginta dies in ipſis hebdomadibus tantummodo concluduntur.

Reſponſio eo quòd ad anni decimas quadrageſimæ ieiunium

THEONAS. *referatur. Cap.* XXV.

LIcet pia quorundam ſimplicitas huius rei amputet quæſtionem, tamen quia etiam illa quæ alius interrogatione indigna duxiſſet ſcrupuloſius perſcrutantes integrã obſeruantiæ noſtræ ac myſterij veritatem deſideratis agnoſcere, euidentiſſimam huius etiam rei percipite rationem, vt manifeſtius approbetis nihil irrationabile noſtros tradidiſſe maiores. Lege Moſaica vniuerſo populo generalis promulgata præceptio eſt: Decimas tuas & primitias offeres *Exod. 22.*
Domino Deo tuo. Itaq. qui ſubſtantiarum noſtrarum omniumq. fructuũ decimas offerre præcipimur, multo magis neceſſe eſt vt ipſius quoq. conuerſationis noſtræ, & humani vſus, operumq. noſtrorum decimas offeramus; quæ profecto in ſupputatione quadrageſimæ euidenter implentur. Omnium enim dierũ numerus quibus reuolutus in orbem annus includitur, triginta ſex ſemis dierum numero decimatur. In ſeptem vero hebdomadibus ſi dies Dominici & ſabbata ſubtrahãtur, quinq. & triginta ſuperſunt dies ieiunio

nio deputati, ſed adiecta illa vigiliarum die, qua vſq. in gallorum cantum illuceſcente Dominica ieiunium ſabbati protelatur, non ſolum ſex & triginta dierum numerus adimpletur, verumetiam pro decimis quinq. dierum qui reſidui videbantur, ſi illud quod ſuperadiectum eſt noctis ſpatium computetur, plenitudini totius ſummæ omnino nil deerit.

Quomodo etiam primitias noſtras Domino debeamus offerre.
Cap. XXVI.

QVid vero de primitiis dicam, quas ab omnibus qui Chriſto fideliter famulantur quotidie certum eſt exhiberi? Nam cum expergefacti a ſomno, & quaſi rediuiua poſt ſoporem alacritate ſurgentes, priuſquàm motum ſenſus vllius corde concipiant, vel memoriam aut curam rei familiaris admittant, cogitationum ſuarum ortus atq. principia, diuinis conſecrant holocauſtis; quid niſi primitias vere ſuorum fructuum, per ſummum ſacerdotem Ieſum Chriſtum, pro vſu vitæ huius & imagine quotidianæ reſurrectionis exoluunt? Quiq. etiam a ſomno excitati, hoſtiam iubilationis ſuæ Deo ſimiliter offerentes, primo linguæ ſuæ motu ipſum inuocant, ipſius nomen laudeſq. concelebrant, atq. ad canendos ei hymnos, prima labiorũ clauſtra reſerantes, immolant Deo ſui oris officia. Cui etiam pari deferunt modo prima manuum ſuarum greſſuumq. libamina, cum e cubilibus conſurgentes in oratione conſiſtũt, & priuſquàm in propriis cauſis membrorum ſuorum funguntur officio, nihil ſibi de miniſterio eorum ante decerpunt, ſed ad ipſius honorem promouent greſſum, atque in eius laudatione defigunt; & ita cunctorum motuum ſuorũ primitias protenſione manuum, incuruatione genuum, & totius corporis proſtratione perſoluunt. Illud enim quod
Pſal. 118. decantatur in Pſalmo aliàs implere non poſſumus: Præuoni in maturitate & clamaui. & Præuenerunt oculi mei ad
Ibid.
Pſal. 87. te diluculo, vt meditarer eloquia tua. & Mane oratio mea præueniet te: niſi vt poſt quietem ſomni in hanc lucem, vt ſupra diximus, velut e tenebris & morte imaginaria reuocati, de vniuerſis officiis mentis & corporis nihil omnino in noſtris præſumere neceſſitatibus audeamus. Nullus namq. eſt alius quem aut propheta præuenerit matutinus, aut nos præuenire ſimiliter debeamus, niſi aut noſmetipſos, id eſt, occupationes noſtras & affectus, curaſq. mortales,

les, ſine quibus eſſe non poſſumus, aut ſuggeſtiones ſubtiliſſimas inimici, quas nobis adhuc quieſcentibus ac ſopore demerſis, per phãtaſias inanium ſomniorum inferre conatur, quibus nos mox euigilaturos occupet & inuoluat, vt primitiarum noſtrarum opima deflorans primus ipſe decerpat. Quamobrem omni nobis cautione curandum eſt, ſi tamen vim prædicti verſiculi opere volumus adimplere, vt ita primos matutinarũ cogitationum ortus ſollers vigilantia tueatur, ne quid ex eis feſtina præſumptio liuentis attaminet inimici, noſtraſq. primitias tamquam viles iam atq. communes a Domino faciat reprobari. Qui ſi præuentus a nobis peruigili mentis circumſpectione nõ fuerit, anticipationis nequiſſimæ conſuetudinem non deponens quotidie nos fraudibus ſuis præuenire non deſinet. Et idcirco ſi placitas & acceptabiles Deo primitias ex fructibus mentis noſtræ optamus offerre, non mediocrem ſolicitudinem debemus impendere, vt omnes noſtri corporis ſenſus, matutinis præcipue horis tamquam ſacroſancta Domini holocauſta in omnibus illibata atq. intacta ſeruemus. Quod deuotionis genus multi etiam ſæcularium ſumma cautione cuſtodiunt, qui ante lucem vel diluculo conſurgentes, nequaquam familiaribus ac neceſſariis mundi huius actibus implicantur, priuſquam cunctorum actuum ſuorum operationumq. primitias, ad eccleſiam concurrentes diuino ſtudeant ſacrare conſpectui.

Cur diuerſo dierum numero quadrageſima a pleriſq. obſeruetur. Cap. XXVII.

PОrro quod dicitis, diuerſo more, id eſt, ſex vel ſeptem hebdomadibus per nonnullas prouincias quadrageſimã celebrari, vna ratio, idemq; ieiuniorum modus diuerſa hebdomadarum obſeruatione concluditur. Hi enim ſibi ſex hebdomadarum obſeruantiam præfixerunt, qui putant die quoque ſabbati ieiunandum. Sex ergo in hebdomada ieiunia perſoluunt, quæ eoſdem ſex & triginta dies ſexies reuoluta conſummant.

Quare vocetur quadrageſima, cum triginta & ſex tantummodo diebus ieiunetur. Cap. XXVIII.

VNa ergo, quemadmodum diximus, ratio, idemq; eſt ieiuniorum modus, licet in hebdomadarum numero diſcrepare videatur. Sed profecto cum rationem huius rei humana obliteraſſet incuria, tempus hoc quo anniuerſa-

riæ,

riæ, vt dictum eſt, decimæ Deo triginta & ſex ſemis ieiuniis offeruntur, quadrageſimæ nomen accepit, quòd fortaſſe vel propter hoc viſum ſit hoc vocabulo debere cenſeri, quòd Moſes, vel Elias, vel ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus quadraginta diebus ieiunaſſe traduntur. Ad cuius numeri ſacramentum illi quoque quadraginta anni quibus Iſrael eſt in ſolitudine commoratus, & quadraginta ſimiliter manſiones quibus eam myſtice pertranſiſſe deſcribitur, non incongrue coaptantur. Et fortaſſe ipſa decimatio rectè quaſi ab vſu telonei quadrageſimæ nomen acceperit. Ita enim illa publica vulgo vocatur exactio, ex qua tanta lucri portio regis commodis deputatur, quantum & a nobis a Rege omnium ſæculorum pro vſu vitæ noſtræ legitimum quadrageſimæ vectigal exigitur. Sane licet ad propoſitam non pertineat quæſtionem, tamen quia ſe obtulit narrationis occaſio, nec hoc quidem prætereundum puto, quòd frequentiſſime ſeniores noſtri idcirco illis diebus maxime impugnari omne monachorum genus antiqua inimicæ gentis conſuetudine teſtabantur, & ad trāſmigrandum de ſuis ſedibus acrius perurgeri, eo quòd ſecundum illam ſimilitudinem qua tunc Aegyptij filios Iſrael violentis afflictionibus opprimebant, nunc quoq. verum Iſrael, id eſt, monachorum plebem intellectuales Aegyptij duris ac lutulentis operibus incuruare conentur, ne per amicam Deo quietem terram Aegyptiam deſerentes, ad eremum virtutum ſaluberiter tranſeamus: ita vt aduerſum nos Pharao infremens dicat: Otioſi ſunt, & idcirco vociferantur dicentes, Eamus & ſacrificemus Domino Deo noſtro. Opprimantur laboribus, & ſoliciti ſint in operibus ſuis, & non ſint ſoliciti in verbis vanis. Nam vtiq. vanitas impiorum ſanctum Domini ſacrificium quod non niſi in eremo liberi cordis offertur, ſummam eſſe adſtruit vanitatem: Abominatio eſt enim peccatori religio.

Exod. 34.
3. Reg. 19.
Matth. 4.
Deut. 29.
Exod. 5.
Ibid. ſeq. XX.

Quòd perfecti ſupergradiantur legem quadrageſimæ. Cap. XXIX.

HAc igitur quadrageſimæ lege qui iuſtus atq. perfectus eſt, non tenetur; nec exigui huius canonis ſubiectione contentus eſt, quem profecto illis qui per totum anni ſpatium deliciis vel negotiis ſæcularibus implicantur eccleſiarum principes ſtatuerūt; vt vel hac legali quodammodo neceſſitate conſtricti, his ſaltem diebus vacare Domino

mino cogerentur, ac dierum vitæ ſuæ quos totos quaſi fructus quoſdam fuerant voraturi, vel decimas Domino dedicarent. Ceterum iuſti quibus lex non eſt poſita, quiq. ſpiritalibus non exiguam illam, id eſt, decimam partem, ſed totum vitæ ſuæ tempus impendunt, quia liberi ſunt a decimarum legalium functione, idcirco ſi eos ſuperueniens honeſta & ſancta neceſſitas coartarit, audent ſtationem ieiunij abſque vlla diſceptatione laxare. Non enim ab eis decimarum exiguitas mutilatur, qui omnia ſua Domino ſecum pariter obtulerunt. Quod profecto abſque ſummo fraudis reatu facere ille non poterit, qui nihil voluntarie offerens Deo, inexcuſabiliter ſoluere decimas ſuas legis neceſſitate compellitur. Quapropter liquido comprobatur perfectum eſſe non poſſe famulum legis, qui vel illa quæ prohibentur cauet, vel illa quæ præcipiuntur exequitur; ſed illos vere eſſe perfectos qui etiam his quæ a lege conceſſa ſunt non vtuntur. Et hac ratione cum de Moſaica lege dicatur: Nihil enim ad perfectum perduxit lex; nonnullos ſanctorum in veteri teſtamento perfectos legimus extitiſſe, quia tranſcendentes legis imperium ſub euangelica perfectione vixerunt, ſcientes quòd iuſtis non eſt lex poſita, ſed iniuſtis & non ſubditis, impiis & peccatoribus, ſceleratis & contaminatis, & cetera.

1. Tim. 1. *Hebr. 7.* *1. Tim. 1.*

De cauſa & initio quadrageſimæ. Cap. XXX.

SCiendum ſane hanc obſeruantiam quadrageſimæ, quãdiu Eccleſiæ illius primitiuæ perfectio inuiolata permanſit, penitus non fuiſſe. Non enim præcepti huius neceſſitate, nec quaſi legali ſanctione conſtricti, artiſſimis ieiuniorum terminis claudebantur, qui totum anni ſpatium æquali ieiunio concludebant. Verum cum ab illa apoſtolica deuotione † deſciſcens quotidie credentium multitudo ſuis opibus incubaret, nec eas vſui cunctorum ſecundum Apoſtolorum inſtituta diuideret, ſed priuatim impendiis ſuis conſulens nõ ſeruare tantum, ſed etiam augere contenderet, Ananiæ & Sapphiræ exemplum non contenta ſectari, id vniuerſis tunc ſacerdotibus placuit, vt homines curis ſæcularibus illigatos, & pene (vt ita dixerim) continentiæ vel compunctionis ignaros, ad opus ſanctum canonica ieiuniorum indictione reuocarent, & velut legalium decimarũ neceſſitate compellerent, quæ vtique infirmis prodeſſe poſſet, perfectis præiudicare non

al. diſcedẽs *Act. 4.* *Act. 5.*

poſſet, qui ſub gratia Euangelij conſtituti volũtaria legem deuotione tranſcendunt, vt ad illam apoſtolicæ ſententiæ
Rom. 6. peruenire beatitudinem poſſint: Peccatum enim in vobis non dominabitur; non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Vere enim dominationem in illo non poteſt exercere peccatum, qui fideliter ſub gratiæ libertate conſiſtit.

Interrogatio quemadmodum intelligi debeat quod ait Apoſtolus: Peccatum in vobis non dominabitur.

GERMANVS. *Cap.* XXXI.

QVia non poteſt fallax hæc Apoſtoli eſſe ſententia, quæ ſecuritatem non ſolum monachis ſed etiam omnibus Chriſtianis generaliter repromittit, nimium nobis videtur obſcura. Cum enim cunctos qui Euangelio credunt, a iugo & dominatione peccati liberos atq. alienos eſſe pronuntiet, quomodo pene in omnibus baptizatis viget domina-
Ioan. 8. tio peccatorum, ſecũdum ſententiam Domini qua ait: Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati?

Reſponſio de differentia gratiæ & legalium præceptorum.

THEONAS. *Cap.* XXXII.

QVæſtionem nobis rurſus immodicam inquiſitio veſtra commouit; cuius vim licet ſciã ab inexpertis nec tradi poſſe nec percipi, tamen in quantum potero verbis abſoluere & breuiter expedire tentabo, ſi modo intellectus veſter ea quæ dicimus etiam operibus ſubſequatur. Quæcumq. enim non per doctrinam ſed per experientiam cognoſcũtur, ſicut tradi ab inexperto nõ queunt, ita nec mente concipi vel teneri, niſi ab eo qui ſimili ſtudio fuerit atq. inſtitutione fundatus. Et idcirco neceſſarium reor, vt primum diligentius inquiramus, quodnam ſit propoſitum vel voluntas legis, vel quæ gratiæ diſciplina atq. perfectio; vt conſequenter ex his, ſiue dominationem peccati, ſiue expulſionem eius poſſimus agnoſcere. Itaq. lex principaliter iu-
Eſai. 31. ſec. LXX. bet expeti copulam nuptiarum, dicens: Beatus qui habet ſemen in Sion, & domeſticos in Hieruſalem. & : Maledicta ſterilis quæ non peperit. Econtrario gratia ad incorruptionis perpetuæ puritatem, & caſtimoniam nos beatæ virgi-
Luc. 23. nitatis inuitat: Beatæ, inquiens, ſteriles quæ non genuerũt,
Luc. 14. & vbera quæ non lactauerunt. & : Qui non oderit patrem, & matrem, & vxorem, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et
1. Cor. 7. illud Apoſtoli: Reliquum eſt, vt & qui habent vxores, tam-
Exod. 22. quam non habentes ſint. Lex dicit: Decimas tuas & primitias

tias non tardabis offerre; Gratia: Si vis perfectus eſſe, vade *Matth. 19.*
& vende omnia quæ habes, & da pauperibus. Lex conui-
ciorum & iniuriarum non prohibet vltionem, dicens: Ocu *Exod. 21.*
lum pro oculo, dentem pro dente: Gratia congeminatione
iniuriarum vel cædis quæ fuerint irrogata, noſtram patien
tiam vult probari, & ad duplicis diſpendij tolerantiam pa-
ratos eſſe nos præcipit: Qui te percuſſerit, inquiens, in dex- *Matth. 5.*
teram maxillam, præbe ei & alteram, & illi qui vult tecum
iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei
& pallium. Illa inimicos odio habendos: Hæc ita dili- *Ibid.*
gendos eſſe decernit, vt pro ipſis Deo ſemper cenſeat ſup-
plicandum.

Quòd leuiora ſint Euangelij præcepta quàm legis.

Cap. XXXIII.

Quiſquis igitur hoc euangelicæ perfectionis culmen
aſcenderit, iſte profectò ſupra omnem legem tantarum
virtutum meritis ſublimatus, & vniuerſa quæ per Mo-
ſen præcepta ſunt quaſi parua deſpiciens, tantum ſub gra-
tia Saluatoris ſe eſſe cognoſcit, cuius adiutorio ſe ad illum
ſublimiſſimum ſtatum intelligit perueniſſe. Non ergo do-
minatur in eo peccatum, quia charitas Dei quæ diffuſa eſt *Rom. 5.*
in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nõ
bis, omnem alterius cuiuſq. rei excludit affectum, nec po-
teſt aut vetita cõcupiſcere aut imperata contemnere, cuius
totum ſtudium, totumq. deſiderium diuino amori ſemper
intentum, vſq. adeo vilium rerum oblectatióne non capi-
tur, vt etiam his quæ conceſſa ſunt non vtatur. In lege autẽ
in qua coniugiorum iura ſeruantur, quamuis cohibita lu-
xuriæ euagatio vni tantum feminæ mancipetur, tamen ne-
quaquam poſſunt carnalis cõcupiſcentiæ aculei non vige-
re, & difficile eſt vt ignis cui etiam ſtudioſe pabula ſugge-
runtur, ita præfixis terminis includatur, vt non etiam extra
euagatus amburat quidquid attigerit. Cui etiam ſi ſua illa
ita ſemper occurrat obiectio, vt exæſtuare extrinſecus non
ſinatur, tamen etiam dum cohibetur incendit; quia volun-
tas ipſa culpabilis eſt, & ad velociſſimos adulteriorum ra-
ptatur exceſſus conſuetudo concubitus. Ceterum quos gra-
tia Saluatoris ſancto incorruptionis amore flammarit, ita
omnes carnalium deſideriorum ſpinas Dominicæ cha-
ritatis igne conſumunt, vt nec tepens fauilla vitiorum re-
frigerium integritatis imminuat. Legis ergo famuli lici-

torum vſu ad illicita prolabuntur; gratiæ participes dum contemnunt licita, illicita non nouerunt. Sicut autem viuit in coniugij amatore peccatum, ita etiã in eo qui decimas ſuas ac primitias tantũ eſt redhibere contentus: neceſſe eſt enim eum dum tardat aut negligit, aut in qualitate earum, aut in quantitate, aut in quotidiana diſtributione peccare. Qui enim iubetur ea quæ ſua ſunt infatigabiliter indigentibus miniſtrare, quamlibet ea ſumma fide ac deuotione diſpenſet, tamen difficile eſt vt non laqueos peccatorum frequenter incurrat. In illis vero qui conſilium Domini non ſpreuerunt, ſed omnem ſubſtantiam ſuam pauperibus præ-
Matth. 16. rogantes, ſumpta cruce ſua largitorem cæleſtis gratiæ ſubſequuntur, peccatum non poteſt dominari. Non enim eum ſacratas iam Chriſto opes & quaſi alienas pia diſtributione pecunias diſpenſantẽ, infidelis ſeruandi victus cura mordebit, nec eleemoſynæ hilaritatem abiget mœſta cunctatio; quia quod ſemel totum obtulit Deo, id iam alienum ſine propriæ neceſſitatis recordatione, aut anguſti victus timore diſpergit, qui ſe certus eſt cum ad deſideratam perue-
Matth. 10. nerit nuditatem, multo magis à Deo quàm volucrem cæli eſſe paſcendum. E contrario is qui ſubſtantiam retinens mũdialem, aut decimas fructuum ſuorum atq. primitias, aut partem pecuniarum conſtrictus legis antiquæ ſanctione diſtribuit, licet peccatorum ſuorum ignem maxime hoc eleemoſynæ rore reſtinguat; tamen quantauis opes ſuas magnanimitate diſpenſet, impoſſibile eſt vt ſe ad plenũ eruat a dominatione peccati, niſi forte per gratiam Saluatoris, cũ re etiam ipſum affectum depoſuerit poſſidendi. Pari modo non poteſt non cruento peccati imperio famulari, quicum-
Exod. 21. que oculum pro oculo, dentem pro dente, ex præcepto legis eruere, aut inimicum ſuum odio mauult habere; quia neceſſe eſt eum dum talionis viciſſitudine vlciſci ſuam optat iniuriam, dum contra inimicos odij amaritudinẽ ſeruat, furoris atq. iræ perturbatione ſemper accendi. Quicumq. vero ſub euangelicæ gratiæ illuminatione verſatur, ac malum non reſiſtendo ſuperans ſed ferendo, dexteram
Matth. 5. percutienti maxillam, etiam alteram præbere voluntarius non moratur; & volenti aduerſum ſe de tunica litigiũ commouere, remittit & pallium; quiq. diligit inimicos ſuos, & orat pro calumniantibus ſe, hic peccati repulit iugum ac vincla dirupit. Non enim viuit ſub lege (quæ non in-
terimit

terimit ſeminaria peccatorum. vnde non immerito de ipſa beatus Apoſtolus: Reprobatio, inquit, fit præcedentis man dati propter infirmitatem eius & inutilitatem; nihil enim ad perfectum perduxit lex. & Dominus per prophetam: Et dedi, inquit, eis præcepta non bona, & iuſtificationes in quibus non viuent in eis) ſed ſub gratia, quæ non ramos tantum nequitiæ amputat, ſed ipſas penitus radices noxiæ voluntatis euellit. *Hebr. 7.* *Ezech. 20.*

Quemadmodum quis probetur eſſe ſub gratia. Cap. XXXIV.

QVisquis ergo perfectionem euangelicæ ſtuduerit tenere doctrinæ, hic ſub gratia conſtitutus peccati dominatione non premitur. Hoc eſt enim eſſe ſub gratia, quæ a gratia mandantur implere. Quicumq. vero perfectionis euangelicæ plenitudini ſubiectus eſſe noluerit, non ignoret ſe quamuis baptizatus ſibi videatur ac monachus, non eſſe ſub gratia, ſed legis adhuc vinculis præpeditum peccati pondere prægrauari. Propoſitum namq. eſt eius qui omnes a quibus receptus fuerit gratia adoptionis aſſumit, non deſtruere ſed ſuperædificare, nec euacuare ſed adimplere Moſaicas ſanctiones. Quod nonnulli penitus ignorantes, & conſiliorum atq. exhortationum Chriſti magnificentiam negligentes, ita præſumptiuæ libertatis ſecuritate ſoluuntur, vt non ſolum Chriſti præcepta tamquam ardua non attingant, verumetiã ipſa illa quæ illis incipientibus paruuliſq. Moſaica lege mandata ſunt, velut antiquata contemnant, illud quod Apoſtolus execratur noxia libertate dicentes: Peccabimus, quia non ſumus ſub lege, ſed ſub gratia? Qui ergo nec ſub gratia eſt, quia nequaquam ad Dominicæ doctrinæ culmen aſcendit, nec ſub lege, quia etiam ipſa illa paruula legis mandata non ſuſcipit, hic duplici peccatorum oppreſſus imperio, ob hoc ſolum gratiã Chriſti percepiſſe ſe credit, vt per noxiam libertatem ab eo fieret alienus; in illud incidens quod Apoſtolus Petrus ne incurramus denuntiat: Quaſi liberi, inquiẽs, agite, & non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem. Beatus quoq. Apoſtolus Paulus: Vos enim, inquit, in libertatem vocati eſtis fratres, id eſt, vt abſoluti ſitis a dominatione peccati; tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis, id eſt, fruſtrationem legalium mandatorum credatis eſſe licentiam vitiorum. Hæc vero libertas, quia nuſquam niſi ibi ſit tantum vbi Dominus commoratur, Paulus Apoſtolus docet: *Rom. 6.* *1. Petr. 2.* *Galat. 5.*

2. Cor. 3. Dominus, inquiens, ſpiritus eſt, vbi autem ſpiritus Domi- ni, ibi libertas. Quapropter neſcio vtrum hunc beati Apoſtoli ſenſum ſicut hi qui experti ſunt ſapiunt, exprimere atque elucidare potuerim: vnum ſcio, apertiſſime illum etiã ſine expoſitione cuiuſquam omnibus reſerari, qui πρακτικὴν, id eſt, actualem perfecte tenuerint diſciplinam. Non enim laborabunt vt quod iam operando didicerint, intelligant diſputando.

Interrogatio cur interdum propenſius ieiunantes carnalibus incentiuis acrius vrgeamur.

GERMANVS. Cap. XXXV.

OBſcuriſſimam quæſtionem & multis etiã, vt putamus, incognitam apertiſſime reuelaſti. Vnde vt hoc quoq. profectui noſtro adiicias deprecamur, vt cur interdum etiã propenſius ieiunantibus nobis, & exhauſtis atq. defectis, vehementiores pugnæ corporis excitentur, diligenter ediſſeras. Nam plerumq. etiam expergefacti a ſomno, cum deprehenderimus nos corporalis veneni contagium pertuliſſe, ita cõſcientia deiicimur, vt ne ad ipſam quidem orationem conſurgere fiducialiter audeamus.

Reſponſio quòd hæc quæſtio futuræ collationi debeat reſeruari.

THEONAS. Cap. XXXVI.

STudium quidem veſtrum, quo perfectionis viam non tranſitorie, ſed plene atq. perfecte deſideratis attingere, infatigabiliter huic diſputationi nos prouocat inhærere: nec enim de exteriore caſtimonia & circumciſione manifeſta, ſed de illa quæ in occulto eſt diligenter inquiritis, ſciẽtes in hac viſibili carnis continentia, perfectionis plenitudinẽ non ineſſe, quæ haberi vel per neceſſitatẽ, vel per hypocriſim etiã ab infidelibus poteſt, ſed in illa cordis voluntaria & inuiſibili puritate, quam beatus Apoſtolus ita prædicat; Non enim qui in manifeſto Iudæus, neq. quæ in manifeſto in carne eſt circũciſio, ſed qui in occulto Iudæus, & circumciſio cordis in ſpiritu, non littera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt, qui ſolus ſcilicet cordium ſecreta rimatur: tamen quia ſatisfieri deſiderio veſtro ad plenũ modo non poteſt (breue enim quod ſupereſt ſpatium noctis, ad indagandam hanc abſtruſiſſimam non ſufficit quæſtionem) cõgruum reor vt interim differatur. Senſim enim hæc & corde ab omni cogitationum ſtrepitu penitus abſoluto, vt a nobis proferri, ita veſtris debent mentibus inti-

Rom. 2.

mari;

mari; quæ ſicut propter conſcientiæ purificationẽ oportet inquiri, ita niſi ab eo qui donũ integritatis expertus eſt, tradi aſſignariq. non poſſunt. Non enim quæritur quid inanium argumenta verborum, ſed quid interna conſcientiæ fides & maior vis veritatis inculcet. Et idcirco de emundationis huius ſcientia atque doctrina, nec proferri aliquid niſi ab experto, nec transfundi quidquam poteſt, niſi in cupidiſſimum valdeq. ſolicitum virtutis ipſius amatorem, qui non eam vacuis nudiſq. ſermonibus ſuſcitando, ſed totis animi viribus annitendo optet attingere; ſcilicet non ſtudio loquacitatis infructuoſæ, ſed deſiderio puritatis internæ.

COLLATIONIS PRIMAE abbatis Theonæ de remiſſione Quinquageſimæ, Finis.

COLLATIO XXII. QVAE EST SECVNDA ABBATIS THEONAE, DE NOCTVRNIS ILLVSIONIBVS.

De iterato reditu noſtro ad abbatem Theonam, eiuſq. exhortatione. Cap. I.

POST dies ferme ſeptem, Quinquageſimæ ſolemnitate tranſacta, cum ipſo noctis initio, id eſt, poſt ſynaxin veſpertinam promiſſæ diſputationis expectatione ſuſpenſi, ſancti Theonæ cellam fuiſſemus ingreſſi, alacer ſenex hilari ac blando vultu nos prior ſermone compellans: Mirabar, inquit, ardentiſſimum ſtudium veſtrum his ſeptẽ diebus abſolutionem quæſtionis propoſitæ potuiſſe differre, & debitori ſuo præcipue

non roganti, dilationem tanti temporis præſtitiſſe. Iuſtiſſimum proinde eſt, vt quia vltro mihi benignitas veſtra tam largas conceſſit inducias, ego quoq; moram in debiti redditione non faciam. Grata namq. eſt huius fœnoris occupatio, quæ maiora dum ſoluitur augmenta conquirit; & non ſolum percipientem ditat, verum etiam nihil imminuit largienti. Duplices ſiquidem congregat quæſtus rerum ſpiritalium diſpenſator. Lucrum enim non ſolum in illius qui audit profectu, verum etiam in ſua diſputatione conſequitur, non minus ſemetipſum ad deſiderium perfectionis accendens, dum inſtruit auditorem. Quamobrem veſter ardor, meus profectus eſt; veſtra ſolicitudo, mea compunctio eſt. Nam vtiq. & ipſe nunc mente torperem, nihilq. in meo corde de his quæ expetitis retractarem, niſi me veſter feruor atq. expectatio ad rerum ſpiritalium recordationem ſuſcitaret quodammodo dormitantem. Et idcirco proferatur in medium quæſtio ſi videtur, cuius pridem pro anguſtia temporis abſolutionem procraſtinare maluimus.

Cõmemoratio interrogationis noſtræ, cur maiorem abſtinentiam maior interdum carnis impugnatio ſubſequatur. Cap. II.

HOc enim, ni fallor, inquiſitio veſtra complexa eſt, cur interdum remiſſius ieiunantes, leuioribus carnis huius aculeis titillemur, & nonnumquam diſtrictius abſtinentes, afflicto exhauſtoque corpore, incentiuis acrioribus vrgeamur, ita vt quemadmodum patefecit veſtra confeſſio, experrecti reperiamus nos humorum naturalium egeſtione reſperſos.

Quòd triplici ratione proueniat genitalis fluxus egeſtio. Cap. III.

HVius ergo infeſtationis triplicem cauſam noſtri prodidere maiores, quæ modum temporis conſtituti intempeſtiuis irrumpat exceſſibus. Aut enim ſuperflua eſcarũ nimietate congeritur, aut per incuriam mentis elabitur, aut inimici illudentis inſidiis prouocatur. Primum igitur gaſtrimargiæ, id eſt, voracitatis vel gulæ vitiũ, hanc redundãtiam obſcœni humoris extrudit. Nã & cũ diſtrictioris abſtinentiæ tempore ſtatũ polluit puritatis, nõ de præſenti vt putatis inedia, ſed de nimietate præteritæ ſaturitatis effunditur. Quod enim per voracitatis ingluuiẽ concretum fuerat in medullis, neceſſe eſt vt per pruritum, aut certe per ignorantiam quamuis magno ieiunio tabefacti corporis egeratur,

tur. Quamobrem nō ſolū a lautioribus epulis abſtinēdum, ſed etiā a vilioribus cibis æquali eſt continentia temperandū; immo ipſius etiā panis & aquæ ſatietas eſt cauenda, vt poſſit diu in nobis acquiſita corporis puritas permanere, atque imitari quodāmodo intemeratā ſpiritus caſtitatē, licet nos neceſſe ſit confiteri, interdū etiam abſq. vlla mentis induſtria, vel per tēperiem corporum, vel per ætatis maturitatem, quodā rarius ſordidari, vel certe fluxus iſtius egeſtione non pollui. Sed alterius meriti eſt, qui pacem inerti felicitate conſequitur, alterius qui triumphū glorioſis virtutibus promeretur. Huius enim potentia vitiorū omnium debellatrix digna miraculo eſt, illum quem facultas boni in ſua tuetur ignauia † cenſendum magis duxerim ſecuritate quā laude.]Secunda impuri illius profluuij cauſa eſt, ſi mens ſpiritalibus ſtudiis atq. exercitiis vacuata, nec diſciplinis interioris hominis inſtituta, quendam ſibi ſegnitiæ ſitum per conſuetudinem continui torporis obduxerit, aut cum ſordidarum cogitationū minutias non cauendo, ita illam cordis ſublimiſſimā puritatem ſegniter concupiſcit, vt omnem perfectionis & caſtimoniæ ſummam in ſpla credat exterioris hominis caſtigatione cōſiſtere. Cuius erroris atque ſocordiæ vitio conſequenter eueniet, vt non ſolum cogitationum multimoda peruagatio, inuerecunde atq. procaciter ſecretum mentis irrumpat, ſed etiam pristinarum omnium paſſionū intra eam ſemina perſeuerent. Quæ quādiu in eius abditis deliteſcunt, quamuis rigido corpus ieiunio caſtigetur, tamen nihilominus dormientem illecebroſis phantaſmatibus inquietant. Quarum ante legitimi temporis curſum, non iam ex naturæ neceſſitate, ſed adhuc ex fraude nequitiæ obſcœni eliciantur humores, qui non tam inanitate carnis, quàm mentis circumſpectione atque virtute ſi inhiberi penitus nequeunt, ſaltem ad illam egeſtionis ſimplicem qualitatem, auxiliante Dei gratia, perducantur. Ideoque in primis diſcurſus ſunt ſenſuum coercendi, ne mens iſtis exceſſibus aſſuefacta, ad fœdiora incitamenta luxuriæ ſomnians pertrahatur. Tertia cauſa eſt, cum per ordinatam quidem atque ſolicitam continentiæ diſciplinam, cōtritione cordis & corporis perpetuam caſtimoniæ puritatem optamus acquirere, ſed nos vtilitati carnis ac ſpiritus egregie conſulentes, fraudulentiſſimi hoſtis ita impugnat inuidia, vt dum deiicere fiduciam conſcientiæ

al. dignum magis dixerim miseratione quàm laude.

 noſtræ,

noſtræ, noſq; velut reatu aliquo humiliare conatur, illis præcipue diebus, quibus maiore merito integritatis deſideramus diuino placere conſpectui, abſq. vllo quidem carnis pruritu, mentiſve conſenſu, nec per illuſionem phantaſmatis alicuius, ſed tantum ſimplici fluxus illius egeſtione nos polluit, vt à ſacroſancta communione deterreat; licet in quoſdam incipientium, & quorum corpora necdum longa ieiuniorum caſtigatione tenuata ſunt, ob hoc diabolica factione hæc euenire credatur illuſio, vt cum eos intentioribus ieiuniis ſtudere cognouerit, omnes eorum conatus hac arte ſubuertat, vt dum ſe non ſolum nihil ad puritatem corporis diſtrictiore ieiunio profeciſſe, verum etiam grauius ſe ſentiũt fuiſſe pulſatos, magiſtram incorruptionis ac puritatis altricem abſtinentiæ diſtrictionem, tamquam æmulam perhorreſcant. Quapropter noſſe debemus non idcirco nos tantum ab vnoquoq. vitio debere purgari, quia ſuis perturbationibus noſtrum occupet ſenſum, ſed quia cõtentum non ſit ſolum abſq. aliorũ conſortio dominari, ſed intromiſſo omnium vitiorum diriore collegio, ſubditã ſibi mentem multiplicata captiuitate populetur. Et idcirco gaſtrimargia vincenda eſt, non propter ſe tantum, ne ſcilicet oneroſa nos voracitate corrumpat, nec propter hoc ſolum, ne carnalis concupiſcentiæ nos igne ſuccendat, ſed ne etiã iracundiæ vel furoris atq. triſtitiæ, ceterarumq. omnium paſſionum faciat eſſe mancipia. Nam cum nobis eſca ac potus vel minus, vel negligentius, vel tardius miniſtratur, ſi gulæ dominatione deprimimur, conſequens eſt, vt etiam iracundiæ ſtimulis incitemur. Et rurſus voluptuoſis ſaporibus demulceri abſq. philargyriæ peſte non poſſumus, per cuius ſuperfluos apparatus magnis luxuria gaudet impendiis. Philargyriæ vero, cenodoxia, atq. ſuperbia, & omniũ multitudo vitiorum, indiuidua ſocietate iunguntur, atq. ita vnumquodq. vitium ſi vigere in nobis vel ſolum cœperit, etiam ceteris ſuggerit incrementa.

Interrogatio an ad ſacroſanctam communionem accedere liceat,
GERMANVS. *nocturna illuſione pollutum.* Cap. IV.

Diſpenſatione Dei credimus hanc quæſtionem in medium fuiſſe prolatam, vt illud quod verecũdia interrogandi fiduciam cohibente, numquam potuimus edoceri, nunc oportunitate collationis cauſæq. ipſius ordine prouocati, ſciſcitari fiducialiter audeamus. Si igitur eo tempore

quo

quo accedi oportet ad ſacroſancta myſteria, ſenſerimus nos ſomni illuſione pollutos, præſumenda eſt, an vitanda illa ſalutaris eſcæ ſacroſancta perceptio?

Reſponſio, quando reatum contrahat hæc paſſio
THEONAS. *dormienti.* Cap. V.

OMni quidem induſtria quantum in nobis eſt ſtudere debemus, vt immaculatam caſtimoniæ puritatem illo vel maxime tempore teneamus, quo venerandis aſſiſtere debemus altaribus; & vigilantiſſima circumſpectione cauendum eſt, ne carnis integritas præcedente tempore cuſtodita, in ea præcipue in qua nos ad communionem ſalutaris conuiuij præparamus nocte, fraudetur. Verum ſi hoſtis ille nequiſſimus vt nobis cæleſtis remedij ſubtrahat medicinam, cuſtodiam ſopitæ mentis illuſerit, ita duntaxat vt nullo reprehenſibili interueniente pruritu, nullo oble ctationis contaminetur aſſenſu, ſed egeſtionem aut naturali neceſſitate propulſam, aut certe impugnatione diaboli abſq; ſenſu voluptatis elicitam, ad impedimentum noſtræ ſanctificationis obtenderit, poſſumus & debemus ad gratiam ſalutaris cibi confidenter accedere. Sin vero noſtro vitio hæc fuerit egeſta concretio, conuenientes conſcientiã noſtram illud apoſtolicum formidemus: Qui manducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Probet autem primum ſeipſum homo, & ſic de pane illo manducet & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diſcernens corpus Domini: id eſt, nequaquam illum cæleſtem cibum a communium eſcarum vilitate ſecernens, nec talem eſſe diiudicans quem non niſi pura liceat mente vel carne præſumere. Deniq. infert: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi; ſpiritales ſcilicet infirmitates ac mortes ex hac præſumptione dicens ſpecialiter generari. Multi enim qui eum illicita vſurpatione præſumunt, infirmantur fide, & imbecilli ſunt mente, paſſionum ſcilicet lãguoribus inuoluti, & dormiunt ſomno peccati, ab hoc ſopore letali nequaquam ſalutari ſolicitudine reſurgẽtes. Deinde ſequitur: Quòd ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtiq. iudicaremur; hoc eſt, ſi noſmetipſos perceptione ſacramentorum quotieſcumque peccati vulnere præuenimur, iudicaremus indignos, impẽderemus vtiq. ſtudium, vt per pœnitudinis emendationem

1. Cor. 11.

Ibid.

Ibid.

ad ea digne poſſemus accedere, & non tamquam indigni
al. ſæuiſſimis ſeueriſſimis infirmitatum flagris caſtigaremur a Domino, vt vel ſic compuncti ad remedia noſtrorum vulnerum recurramus, ne digni præſentis ſæculi breuiſſima correptione non habiti, in futuro ſimul cum huius mundi peccatoribus condemnemur. Quod etiam in Leuitico euidenti denuntiatione præcipitur: Omnis mundus manducabit carnes, & anima quæcumq. comederit de carnibus ſacrificij ſalutaris quod eſt Domini, in qua eſt immunditia, peribit coram Domino. In Deuteronomio quoque a ſpiritalibus caſtris immundus ſimiliter myſtice ſegregatur: Si fuerit, inquit, inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, & non reuertetur priuſquam ad veſperam lauetur aqua, & poſt ſolis occaſum regredietur in caſtra.

Leuit. 7. ſec. LXX.

Deut. 23.

Quòd nonnumquam etiam inimici factione hæc contingat illuſio. Cap. VI.

VErum vt manifeſtius approbetur, quòd etiam inimici factione nonnumquam hæc eliciatur impuritas; nouimus fratrem, qui cùm caſtimoniam cordis & corporis ſumma circumſpectione atq. humilitate promeritam, iugiter poſſideret, ac nequaquam nocturnis ludificationibus tentaretur, quotienſcumq. ſe tamen ad percipiendam communionem Dominicam præparaſſet, immundo fluxu dormiens fœdabatur. Qui cum multo ſe tempore a ſacroſanctis myſteriis trepidus abſtineret, tandem hanc ad ſeniores detulit quæſtionem, remedium impugnationum ac doloris ſui medicabili eorum conſilio conſecuturum ſe eſſe confidens. Sed cum primam cauſam morbi huius ſpiritalium medicorum doctrina diſcuteret, quæ ſolet ex abundanti ciborum perceptione deſcendere, eamq. memorato fratri deprehenderent non ineſſe, atq. hanc illuſionem nequaquam vitio ſaturitatis conſtaret emergere, eo quòd nec fratris nota diſtrictio, nec ſolemnium dierum quibus illa pollutio cõtingebat, ſpecialis exceptio hoc illos pateretur opinari, ad ſecundam huius valitudinis cauſam ilico tranſtulerũt inquiſitionis indaginem, diſcutientes ne animæ forſitan culpa, caro exhauſta ieiunio, impuris illuſionibus vrgeretur, quibus etiam diſtrictiſſimi viri, cum paululum elati de ſui corporis fuerint puritate, per ſuperbiæ vitium polluuntur, quod ſcilicet donum præcipuum Dei, id eſt, corporis caſti-

tatem,

tatem, humanis ſe viribus obtinuiſſe crediderint. Interrogatus igitur verũ induſtriam ſuam ita capacẽ huius crederet eſſe virtutis, vt ope diuini non egeret auxilij, ſumma hunc impium ſenſum execratione deteſtãs, cum ſe humiliter adſtruxiſſet ne ceteris quidem diebus corporis puritatẽ retinere potuiſſe, niſi diuina in omnibus gratia fuiſſet adiutus: illi confeſtim ad cauſam tertiam recurrentes, occultas diabolicæ factionis inſidias peruiderunt, probantesque nec animæ culpam eſſe, nec carnis, ſacroſanctis enim epulis debere miſceri confidentiſſime cenſuerunt, ne ſcilicet ſi in hac obſtinatione duraſſet, verſutis maligni hoſtis laqueis obligatus, ſanctificationis & corporis Chriſti particeps eſſe non poſſet, & per hanc fraudẽ medicina remedij ſalutaris in perpetuũ fraudaretur. Quo facto ita omnis diabolicæ factionis ſcena detecta eſt, vt mox virtute Dominici corporis protegente, illa præteritæ illuſionis conſuetudo ceſſaret; in quo inimici dolus euidenter apparuit, & expoſita eſt pariter ac probata ſententia ſeniorum, quæ plerumq. hunc impuriſſimum fluxum non carnis, nec animæ vitio, ſed aduerſarij factioſa docuit ludificatione propelli. Vt ergo fallax imaginatio ſomniorũ, illectrix egeſtionis impuræ, vel in perpetuũ, vel certe ſecundũ humiliorẽ (ſiue cõmunẽ dixerim) ſtatum certis menſibus ignoretur, poſt illam fidem, qua de Dei ſpecialiter gratia puritatis donum iugiter ſperare nos conuenit, eſcæ potuſq. eſt nimietas caſtiganda. Horum namq. redundantia iſtiuſmodi humores propenſius gigni neceſſe eſt, qui quoniam concreti nõ poſſunt nõ egeri, atq. ab ipſius naturæ lege propelli, ſub occaſione cuiuſcũq. pruritus atq. illuſionis emergunt. Eſcarum vero ſatietate ſubtracta, conſequens eſt illas quoq. immundas egeſtiones tardius generari, & ita fit vt quemadmodũ fluxus earum, ita etiã illuſio dormientes vel rarius, vel ſubtilius inquietet; quia non ſolum egeſtio ex imaginatione, ſed imaginatio ex egeſtionis nimietate deſcendit. Quapropter ſi volumus ab illuſionũ iſtarum illecebris liberari, omni virtute nobis eſt enitendũ: Primũ, vt fornicationis paſſione deuicta, iuxta beatum Apoſtolũ, non regnet peccatũ *Rom. 6.* in noſtro mortali corpore, ad obediendum concupiſcentiis eius. Secundo, vt ipſo quoq. illecebroſo corporis motu ſedato penitus ac ſopito, nequaquam exhibeamus membra *Ibid.* noſtra arma iniquitatis peccato. Tertio, vt interiore quo-

que

que homine noſtro, ab illa libidinis titillatione omnimodis ac medullitus mortificato, exhibeamus nos Deo tamquam ex mortuis viuentes, & ita per hunc profectum peruenientes ad perpetuam quietem corporis noſtri, exhibeamus etiam membra noſtra arma non iam libidinis, ſed iuſtitiæ Deo. In qua nobis caſtimoniæ puritate fundatis, peccatum in nobis iam non dominabitur. Nō enim ſumus ſub lege, quæ dum licita nuptiarum iura commendat, etiam illum cuius miniſterio opus illicitæ fornicationis expletur, in noſtris medullis nutrit ac reſeruat ardorem; ſed ſub gratia, quæ dum incorruptionem virginitatis inſinuat, etiam iſtum innoxium ac ſimplicem corporis motum, & ipſius quoq. liciti coitus interimit † voluptatem, atq. ita cunctis impuriſſimæ colluuionis humoribus arefactis, egregij ac laudabiles eunuchi qui per Eſaiam prædicantur, effecti, merebimur illam quæ eis repromittitur beatitudinē poſſidere. Hæc enim ait Dominus eunuchis: Qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ volui, & tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus; nomen ſempiternum dabo eis quod nō peribit. Qui ſunt filij & filiæ, quibus intantum iſti præferuntur eunuchi, vt etiam locum ac nomen melius accepturi eſſe dicantur, niſi illi ſancti qui ſub veteri teſtamento in coniugiorum copula permanētes, per obſeruantiam mandatorum in adoptionem filiorum Dei non immerito peruenerunt? Quod etiam nomen eſt illud quod eis velut præcipuum quiddam vice remunerationis ſummæ promittitur, niſi hoc quod Chriſti vocabulo dicuntur eſſe cenſendi? De quo nomine & alibi idem propheta: Et ſeruos ſuos, inquit, vocabit nomine alio, in quo qui benedictus eſt ſuper terram, benedicetur in Deo amen; & qui iurat in terra, iurabit in Deo amen. & iterum: Et vocabitur, inquit, tibi nomen nouum quod os Domini nominauit. Quiq. pro hac cordis & corporis puritate, etiam illa præcipua ac ſingulari beatitudine perfruentur, vt illud cāticum iugiter canant, quod nemo alius ſanctorum canere poteſt, niſi iſti ſoli qui ſequuntur agnum quocumq. vadit. Virgines enim ſunt, & cum mulieribus ſe non coinquinauerunt. Proinde ſi ad hanc ſublimiſſimam virginum gloriam volumus peruenire, omni virtute incorruptionem mentis ac ſpiritus excolamus, ne in illarum inſipientium virginum nu-

Ibid.

Ibid.

al. voluntatem

Eſai. 56.

Eſai. 65.

Eſai. 62.

Apoc. 14.

mero

mero collabamur, quibus idcirco non fuit reputata virginitas, quia a commixtione carnali immunes ſe tantummodo ſeruauerunt, & ob hoc virgines quidem, ſed fatuæ nuncupantur, quia deficiente in vaſis eorum oleo puritatis internæ, claritas ac ſplendor corporalis virginitatis extinguitur. Interioris enim fotu ac pabulo puritatis, ſubminiſtrari neceſſe eſt etiam exteriori homini caſtitatem, eamq. iugiter ad perſeuerantiam perpetuæ incorruptionis animari. Et ideo fatuæ illæ virgines glorioſum ſponſi thalamum cum illis prudentibus non merentur intrare, quæ integrum ſpiritum ſuum, & animam, & corpus ſine querela in die Domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruarunt. Illi namq. ſunt veri atque incorrupti virgines Chriſti, illi admirabiles atq. egregij reputantur eunuchi, non qui metuunt, ſed quibus non libet fornicari, nec qui impudicitiæ reprimunt fræna, ſed qui ipſam quoq. minimam mentis titillationem & tenuiſſima libidinis incitamenta vicerunt, & eo vſque extenuauerunt illum carnis (vt ita dixerim) ſenſum, vt non ſolum ex commotione eius nulla oblectatione, ſed ne exigua quidem titillatione tangantur.

Matth. 25.

1. Theſſ. 5.

Quòd numquam dignum ſe communione Dominica quiſpiam debeat iudicare. Cap. VII.

TAnta autem cor noſtrum humilitatis debemus vallare cuſtodia, vt hanc definitionem perpetua ſenſuum ſtabilitate teneamus, nequaquam nos poſſe ad tantum purificationis meritum peruenire, vt licet hæc quæ ſupra dixi per Dei gratiam omnia fecerimus, dignos tamen nos communione ſacri corporis eſſe credamus. Primum quia cæleſtis illius mannæ tanta maieſtas eſt, vt nemo hac lutea carne circumdatus pro ſuo merito eius edulium, & non ex gratuita Domini largitate percipiat. Deinde quia nullus ita circumſpectus in huius mundi poteſt eſſe cõflictu, vt eum ſaltem rara vel leuia peccatorum tela non feriant, quia impoſſibile eſt, vt non aut ignorantia, aut negligentia, aut vanitate, aut obreptione, aut cogitatione, aut neceſſitate, aut obliuione peccetur. Nam & ſi ad tam præcelſum quis virtutũ culmen aſcenderit, vt apoſtolicum illud nõ iactanter exclamet: Mihi autem pro minimo eſt vt a vobis diiudicer, aut ab humano die; ſed neq. me ipſum iudico: nihil enim mihi conſcius ſum; ſciat ſe tamen abſq. peccato eſſe non poſſe. Neq. enim fruſtra idem doctor adiunxit: Sed non in hoc

1. Cor. 4.

Ibid.

iuſtifi-

iuſtificatus ſum; id eſt, non ſi ego iuſtum me eſſe credidero, veram confeſtim iuſtitiæ gloriam poſſidebo; vel quia me conſcientia mea nullius peccati reprehēſione compungit, idcirco nullius ſordis contagione fuſcatus ſum: multa enim meam conſcientiam latent, quæ cum ſint mihi incognita vel obſcura, Deo nota atq. manifeſta ſunt. Ideoq. ſu-

Ibid. biicit: Qui autem me iudicat, Dominus eſt; id eſt, ab illo ſolo quem ſecreta ſordium non latent, verum iudicij in me profertur examen.

GERMANVS. *Obiectio eo quòd omnes Dominica communione priuandi ſint ſi nullus eſt abſq. peccato.* Cap. VIII.

SVpra dictum eſt non niſi ſanctos cæleſtium ſacramentorum eſſe debere participes, nunc adiicitur impoſſibile eſſe homini, vt immunis ſit penitus a delicto. Si nullus ergo liber a noxa, nullus eſt ſanctus, & conſequens eſt vt homo cui ſanctitas deeſt, myſteriorum Chriſti particeps eſſe non poſſit; regnum etiam cælorum ſperare non debeat, quod ſolis ſanctis Dominus pollicetur.

THEONAS. *Reſponſio eo quòd multi ſancti eſſe poſſint, nemo tamen abſq. peccato niſi Chriſtus.* Cap. IX.

MVltos quidem eſſe ſanctos ac iuſtos negare non poſſumus, ſed inter ſanctum & immaculatum multa diſtātia eſt. Aliud eſt enim eſſe quempiam ſanctum, id eſt, diuino cultui conſecratum (hoc enim nomen non ſolum homi-

Pſal. 23. nibus, ſed etiam locis, & vaſculis templi, atq. lebetibus, at-

Num. 31. teſtante ſcriptura, commune eſt) aliud eſt autem eſſe abſq. peccato, quod vnius Domini noſtri Ieſu Chriſti ſingulariter conuenit maieſtati; de quo etiam Apoſtolus velut præci-

1. Petr. 2. puum quid ac ſpeciale pronuntiat, dicens: Qui peccatum

ex Eſai. 53 non fecit. Satis enim vilem atq. indignam eius præconiis laudem quaſi incōparabile ac diuinum ei aliquid aſſignauit, ſi etiam nos illibatam ab omni peccato poſſumus tran-

Hebr. 4. ſigere vitā. Rurſus Apoſtolus ad Hebræos: Non enim habemus, inquit, pontificem qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia ſecundum ſimilitudinem abſq. peccato. Si igitur etiam terrenæ humilitatis noſtræ, cum illo excelſo diuinoq. pontifice hæc poteſt eſſe communio, vt etiam nos abſq. vlla peccati offenſione tentemur, cur in illo hoc Apoſtolus velut vnicum ac ſingulare ſuſpiciens, tanta eius meritum ab vniuerſis hominibus diuiſione diſcreuit? Hac ergo ſola ab omnibus nobis exce-

ptione

ptione diſtinguitur, quia nos non abſq. peccato, illum ſine peccato conſtat fuiſſe tentatum. Quis etenim hominum quamuis fortis atq. bellator ſit, hoſtilibus tamen telis plerumq. non pateat? Quis velut impenetrabili carne circūdatus, tantis præliorum periculis ſine periculo miſceatur? Ille autem ſolus, ſpecioſus forma præ filiis hominum, cōdicionem mortis humanæ cum vniuerſa carnis fragilitate ſuſcipiens, nullius vmquam eſt ſordis maculatus attactu. *Pſal. 44.*

Quòd ſolus filius Dei abſq. vllo peccati vulnere vicerit tentatorem. Cap. X.

TEntatus eſt autem ſecundum ſimilitudinem noſtram gaſtrimargiæ primum vitio, vt ei callidus ille ſerpens eo ordine quo Adā ante ſeduxerat eſurienti eſcæ deſiderio conaretur illudere: Si filius, inquiens, Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Sed nullum recipiens ex hac tentatione peccatum, cū ei facultas indubitata ſuppeteret, reſpuit cibum quē deceptionis artifex ingerebat, dicens: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Tentatus eſt etiam cenodoxia ſecundum ſimilitudinē noſtrā, cum ei dictū eſt: Si filius Dei es, mitte te deorſum: ſed ſubdola diaboli ſuggeſtione non captus eſt, & vaniſſimū ſeductorē etiam ſcripturarum obiectione cōfutans: Nō tentabis, inquit, Dominū Deum tuū. Tentatus eſt etiam tumore ſuperbiæ ſecundū ſimilitudinem noſtrā, cum ei a diabolo promitterentur omnia regna mundi & gloria eorum; ſed irriſa atque obiurgata eſt † nequitia tentatoris. Reſpondit enim ei: Vade ſatana: ſcriptum eſt enim, Dominū Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. His autem teſtimoniis edocemur, vt fraudulētis ſuggeſtionibus inimici nos quoque ſimiliter memoria ſcripturarum debeamus obſiſtere. Ruſum tentatus eſt ſuperbia ſecundū ſimilitudinē noſtrā, cum idem inſidiarum artifex, regnū quod ab ipſo oblatum ante reſpuerat, per homines ei moliretur ingerere; ſed abſque peccato inſidias tentantis irriſit. Cum enim cognouiſſet Ieſus, quòd venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montē ipſe ſolus. Tentatus eſt ſecundum ſimilitudinem noſtram, cum verberatus flagris, cum palmis cæſus, cum ſputorum horrore reſperſus eſt, cū ad extremum pertulit crucis exquiſita ſupplicia; ſed nullis vmquam non dicam contumeliis, verum ne ſuppliciis quidem ad tumorem vel leuiſſimæ indignationis impulſus

Hebr. 4. *Gen. 3.* *Matth. 4.* *Ibid. ex Deut. 8.* *Ibid.* *Ibid. ex Deut. 6.* *al. vanitas* *Ibid. ex Deut. 6.* *Ioan. 6.* *Matth. 27.*

eſt, quin in patibulo conſtitutus miſericorditer proclamauit: Pater ignoſce eis, non enim ſciunt quid faciunt. Luc. 23.

Quod in ſimilitudine carnis peccati ſolus venerit Chriſtus. Cap. XI.

QVemadmodum vero & illud accipietur, quod eũ Apoſtolus in ſimilitudine carnis peccati veniſſe commemorat, ſi etiam nos nulla peccati labe pollutam habere poſſumus carnẽ? Nam & hoc de illo qui ſolus eſt abſque peccato tamquã ſingulare memoratur: Miſit Deus filiũ ſuum in ſimilitudine carnis peccati; (Rom. 8.) quia verã atq. integram ſuſcipiens ſubſtantiã carnis humanæ, non ipſum peccatũ in ea, ſed ſimilitudinẽ peccati ſuſcepiſſe credẽdus eſt. Similitudo enim non ad carnis veritatẽ, ſecundum prauũ quorundam hæreticorum ſenſum, ſed ad peccati eſt imaginem referenda. Erat enim in ipſo vera quidem caro, ſed abſque peccato, ſimilis ſcilicet peccatrici. Illud ſiquidẽ ad humanæ ſubſtantiæ pertinet veritatẽ, hoc vero ad vitia refertur & mores. Habebat ſimilitudinem carnis peccati, cum velut homo ignarus ac pro cibo ſolicitus quæreret: (Matth. 15.) Quot panes habetis? ſed ſicut peccato nequaquam caro illius, ita nec anima ignorantiæ ſubiacebat. Deniq. ſtatim Euangeliſta ſubiungit: (Ioan. 6.) Hoc autẽ dicebat tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Habebat carnẽ ſimilem peccatrici, cũm velut ſitiens a Samaritana muliere poſceret potũ; (Ioan. 4.) ſed non erat peccati ſorde polluta, quia econtrario mulier prouocata eſt petere aquã viuam; quæ illã numquã ſitire permitteret, ſed fieret in ea fons aquæ ſalientis in vitã æternã. Habebat carnis iſtius veritatẽ cum dormiret in naui, (Luc. 8.) ſed ne pariter nauigantes peccati ſimilitudine fallerentur, ſurgẽs increpauit ventos & mare, & facta eſt tranquillitas magna. Communi cum omnibus ſorte peccato ſubditus videbatur, cũm diceretur de ipſo: (Luc. 7.) Hic homo ſi eſſet propheta, ſciret vtiq. quæ & qualis eſt mulier quæ tangit eũ, quia peccatrix eſt: ſed peccati non habuit veritatem, quia blaſphemam cogitationem arguens Pharisæi, (Ibid.) ſtatim mulieri peccata dimiſit. Peccatricem cum ceteris carnem gerere putabatur, cum velut homo in mortis diſcrimine cõſtitutus, & imminentium ſuppliciorũ terrore perculſus oraret: (Matth. 26.) Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte. &: (Ibid.) Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem: ſed peccati contagium neſciebat illa triſtitia, quia vitæ auctor mortem formidare nõ poterat.

Ait enim: Nemo tollit a me animam meam, ſed ego pono eam a me ipſo: poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. *Ioan. 10.*

Quòd iuſti & ſancti omnes non fuerunt in ſimilitudine ſed in veritate peccati. Cap. XII.

IN hoc ergo ille homo qui natus ex virgine eſt, magna a cunctis qui ex vtriuſq. ſexus commixtione producimur, diſtantia ſegregatur, quòd cum omnes non ſimilitudinem ſed veritatem peccati in carne geſtemus, ille non veritatẽ, ſed ſimilitudinem peccati in veræ carnis aſſumptione ſuſcepit. Denique licet ſcriptum de eo in Eſaia propheta Phariſæi apertiſſime meminiſſent: Qui peccatum nõ fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius; tamen ita ſimilitudine carnis peccati fallebãtur, vt dicerent: Ecce homo vorax & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et ad illum qui illuminatus fuerat cæcum: Da gloriam Deo, nos enim ſcimus quia hic homo peccator eſt. Et ad Pilatũ: Niſi eſſet hic malefactor, non vtiq. eum tradidiſſemus tibi. Huius ergo rei quæ illi tãtum ſingularis ac propria eſt, æqualitatem ſibi blaſphemæ ſuperbiæ crimine vindicabit, quiſquis ſe eſſe ſine peccato auſus fuerit profiteri. Conſequens enim eſt vt ſimilitudinem carnis peccati, & non veritatem peccati habere ſe dicat. *1. Petr. 2. ex Eſai. 53. Matth. 11. Ioan. 9. Ioan. 18.*

Quòd non ſint tam grauia peccata ſanctorum, vt eis auferant meritum ſanctitatis. Cap. XIII.

CEterum iuſtos ac ſanctos viros non eſſe immunes a culpa, manifeſte ſcriptura pronunciat, dicens: Septies in die cadit iuſtus & reſurgit. Quid enim aliud eſt cadere, quàm peccare? Et tamen cum dicatur ſepties cadere, iuſtus nihilominus pronuntiatur, nec iuſtitiæ eius præiudicat lapſus fragilitatis humanæ, quia multum intereſt inter ſancti & peccatoris hominis lapſum. Aliud enim eſt admittere mortale peccatum, & aliud eſt cogitatione quæ peccato nõ careat præueniri, vel ignorantiæ, aut obliuionis errore, aut facilitate otioſi ſermonis offendere, aut ad punctũ in fidei theoria aliquid hæſitare, aut ſubtili quadam cenodoxiæ titillatione pulſari, aut neceſſitate naturæ aliquantiſper a ſumma perfectione recedere. Hæc enim ſunt ſeptem lapſuum genera, in quibus vir ſanctus licet nonnumquam cadat, tamen iuſtus eſſe non deſinit; quæ quamuis leuia videantur ac parua, tamen faciunt eum ſine peccato eſſe *Prou. 24.*

 non

non poſſe. Habet enim pro quibus quotidianã gerens pœnitudinẽ, & veniam veraciter debeat poſtulare, & pro ſuis
Matth. 6. indeſinenter orare peccatis; dicens: Dimitte nobis debita noſtra. Et vt euidentiſſimis probemus exemplis & erraſſe nonnullos ſanctorum, & tamen a ſua non diſceſſiſſe iuſtitia, certe ille beatiſſimus & Apoſtolorum eximius Petrus, quid aliud credendus eſt fuiſſe quàm ſanctus, præſertim id
Matth. 16. temporis quo ei a Domino dicebatur: Beatus es Simon Bar iona, quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus
Ibid. qui in cælis eſt. &: Tibi dabo claues regni cælorũ, & quodcũq. ligaueris ſuper terram, erit ligatũ & in cælis; & quodcumq. ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis? Quid hac Dominica laude præclarius? quid hac poteſtate ac beatitudine poteſt eſſe ſublimius? & tamen poſt paululum, cũ ignorans myſterium paſſionis, tantæ vtilitati humani gene
Ibid. ris inſcius obuiaret, dicens: Abſit a te Domine, non erit tibi
Ibid. hoc; ilico meretur audire: Vade poſt me ſatana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Numquid nam cum his eum verbis ipſa æquitas increparet, aut nequaquam cecidiſſe, aut in ſanctitate atq. iuſtitia non permanſiſſe credendus eſt? Quid? illo etiam tépore numquid ruinam manifeſte negandus eſt pertuliſſe, quo
Matth. 26. imminente perſecutorum metu, ter Dominum negare cõpulſus eſt? Sed confeſtim pœnitudine ſubſequente amariſſimis lacrymis maculam tanti criminis abluendo, ſanctitatis atq. iuſtitiæ merita non amiſit. De ipſo igitur ac de eius ſimilibus ſanctis illud etiam quod a Dauid canitur, debe-
Pſal. 36. mus accipere: A Domino greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet nimis. Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus ſupponit manum ſuam. Cuius enim greſſus a Domino diriguntur, quid aliud poteſt eſſe quàm iuſtus? Et tamẽ de hoc ipſo dicitur; Cũ ceciderit nõ collidetur. Quid eſt, cum ceciderit, niſi cũ lapſum peccati alicuius incurrerit? Non collidetur, inquit, id eſt, nequaquã diu opprimetur incurſione peccati, ſed licet ad præſens videatur eliſus, tamen diuino quod implorat erectus auxilio, celeri reſurrectione ſtabilitatẽ iuſtitiæ nõ amittet; vel etiã ſi ad præſens per fragilitatẽ carnis amiſerit, ſuppoſitio manus Dominicæ reparabit. Nec enim ſanctus eſſe deſinit poſt ruinã, qui tum ſe fiducia operum ſuorum iuſtificari non poſſe cognoſcat, & a tantis peccatorum nexibus credat ſola Domini

gratia

gratia liberandum, cum Apoſtolo proclamare non deſinit: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. *Rom. 7.*

Quomodo intelligendum ſit illud Apoſtoli: Non enim quod volo facio bonum. Cap. XIV.

NAm cum Apoſtolus Paulus inæſtimabilem puritatis abyſſum, reſiſtentibus cogitationum æſtibus penetrari ab homine non poſſe cognoſcens, diu velut per profunda iactatus, ante dixiſſet: Non enim quod volo facio bonum, *Ibid.* ſed quod odi malum hoc ago. Et rurſum: Si autem quod no *Ibid.* lo hoc facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ. &: Condelector legi Dei ſecundum interiorem *Ibid.* hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati quæ eſt in membris meis; omni vel ſua, vel naturæ ipſius fragilitate perſpecta, tam immenſæ altitudinis vaſtitate conterritus, ad tutiſſimum portum diuini confugit auxilij, & quaſi de nauigij ſui oneribus mortalitatis oppreſſi, naturali infirmitate deſperans, ab eo cui impoſſibile nihil eſt, naufragiorum depoſcit remedia, cum quodam miſerabili vociferans eiulatu: Infelix ego homo, quis me libe- *Ibid.* rabit de corpore mortis huius? Statimq. abſolutionem quã deſperauit de imbecillitate naturæ, de Dei benignitate præſumpſit, confidenter adiungens: Gratia Dei per Ieſum Chri *Ibid.* ſtum Dominum noſtrum.

Obiectio quod ex peccatorum potius perſona hoc Apoſtolus GERMANVS. *dixiſſe credendus ſit.* Cap. XV.

MVlti hunc Apoſtoli locum ita intelligi debere definiunt, vt hoc eum non ex ſua, ſed ex peccantium perſona dixiſſe confirment, eorum ſcilicet qui volentes ſemetipſos a corporalibus illecebris, ac voluptatibus abſtinere, obſtricti vitiis priſtinis, & oblectatione paſſionum carnalium captiuati, ſemetipſos cohibere non poſſunt, dum inolita conſuetudine vitiorum, velut immiti quadam tyrannidis dominatione depreſſi, ad libertatem pudicitiæ reſpirare non poſſunt. Quomodo enim beato Apoſtolo quem ad ſummum perfectionis totius culmen certum eſt perueniſſe, illud poterit conuenire quod dicit: Non enim quod volo *Ibid.* facio bonum, ſed quod odi malum hoc ago? Illud etiam quod ſubiungit: Si autem quod nolo hoc ago, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum? Necnon

Ibid. etiam hoc: Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, video autem aliam legē in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis. In quo igitur hæc perſonæ apoſtolicæ poterunt coaptari? Quid enim eſt boni quod ille non potuerit adimplere? Et econtrario, quid illud eſt mali quod nolens & odiens, tamen cogente natura irruitus admiſerit? Ad quam vero peccati legem electionis vas
2. Cor. 13. in quo Chriſtus Dominus loquebatur, potuit captiuus ab-
2. Cor. 10. duci? Qui cum omnem inobedientiam, & omnem extollentem ſe aduerſus Deum altitudinem captiuaſſet, de ſe-
2. Tim. 4. metipſo cum fiducia proclamabat: Bonum agonem certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui; de cetero repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.

Dilatio propoſitæ quæſtionis.

THEONAS *Cap.* XVI.

INtrantem me tutiſſimum ſilentij portum, rurſus ad immenſum profundiſſimæ quæſtionis pelagus reuocare conamini; ſed oportunitatem fidæ ſtationis amplexi, hic interim curſu tam longæ collationis emēſo, taciturnitatis anchoram iaciemus, vt craſtina die, ſi tamen nulla vis tempeſtatis obſtiterit, flatu proſperi ſpiritus explorato, diſputationis vela pandamus.

COLLATIONIS SECVNDAE *abbatis Theonæ, de nocturnis illuſionibus, Finis.*

COLLA-

COLLATIO XXIII. QVAE EST TERTIA ABBATIS THEONAE,

DE EO QVOD DICIT APOSTOLVS, NON ENIM QVOD VOLO FACIO BONVM, SED QVOD NOLO MALVM HOC AGO.

Diſputatio abbatis Theonæ de eo quod dicit Apoſtolus: Non enim quod volo facio bonum. Cap. I.

REVERSA igitur luce, cum ad perſcrutandũ abyſſum apoſtolicæ quæſtionis ſummâ a nobis ſenex compelleretur inſtãtia, ita effatus eſt: Teſtimonia quibus probare conamini Apoſtolum Paulum non ex ſua ſed ex peccantium dixiſſe perſona: Non enim quod volo facio bonum, ſed quod odi malum hoc ago. vel illud: Si autem quod nolo hoc facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum: vel quod ſequitur: Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuũ me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis; è contrario euidenter oſtendunt peccatorum perſonæ hæc non poſſe omnimodis cõuenire, ſed ad ſolos quæ dicta ſunt attinere perfectos, & eorum tantum qui Apoſtolorum merita ſubſequuntur congruere ſanctitati. Ceterum quo pacto hoc peccatorum perſonæ poterit conuenire, quod dicit: Nõ enim quod volo facio bonum, ſed quod odi malum hoc ago? Sed nec illud quidem: Si autem quod nolo hoc facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ? Quis enim delinquentium nolens ſe adulteriis fornicationibuſq; contaminet? Quis inuitus proximo tendat inſidias? Quis ineuitabili neceſſitate cogatur, vt falſo teſtimonio hominem opprimat, furtove decipiat, aut alterius ſpolia concupiſcat, vel ſanguinem fundat? Quinimmo, vt ſcriptum

Rom. 7.

Ibid.

Ibid.

Gen. 8. secundum lxx. eſt: Humanum genus diligenter intentum eſt ad nequitiam a iuuentute ſua. Intantum enim omnes vitiorum amore flagrantes deſiderant implere quæ cupiunt, vt etiam peruigili cura oportunitatem committendi ſceleris aucupentur, ac de ignominia ſua, & criminum cumulo gloriantes, ſecundũ ſententiam obiurgantis Apoſtoli, laudem ſibi quandam de confuſione conquirant. Quos etiã Hieremias propheta non ſolũ non nolentes nec cum requie corporis flagitiorũ crimina perpetrare, verumetiam intantum eos aſſerit laborioſis conatibus vt ad effectum eorum perueniant deſudare, vt a letali ſcelerum appetitu nec obſiſtẽtibus arduis difficultatibus reuocentur, dicens: Vt inique agerent laborauerunt. Illud quoq. quis dixerit peccatoribus conuenire: Itaq. ego ipſe mẽte ſeruio legi Dei, carne autẽ legi peccati; quos nec mente nec carne Deo ſeruire manifeſtum eſt? aut quẽadmodum hi peccent corpore, mente ſeruiant Deo, cum vitiorum fomitem caro ex corde concipiat, & ipſe auctor vtriuſq. naturæ, fontem atq. originem peccatorum ex eo pronuntiet emanare? De corde, inquiens, procedunt cogitationes malæ, adulteria, fornicationes, furta, & cetera. Quamobrem euidenter oſtenditur nullo modo hoc de peccatorum intelligi poſſe perſonis, qui non ſolum non oderunt, ſed etiam diligunt mala; & intantum Deo nec mente nec carne deſeruiunt, vt ante delinquant mente quàm corpore; & priuſquam carnis expleant † voluptatem, præueniãtur mentis ſuæ cogitationumq. peccato.

Philip. 3. · Hiere. 9. · Rom. 7. · Matth. 15. · † al. voluntatem

Multa bona Apoſtolum conſummaſſe. Cap. II.

SVpereſt igitur vt virtutem ſenſus ex intimo dicẽtis metiamur affectu, & quid beatus Apoſtolus dixerit bonũ, quidve comparatione eius pronuntiauerit malum, non nuda ſignificatione verborum, ſed eodem quo ille diſcutiamus intuitu, intellectum quoq. eius ſecundum dignitatem pronuntiantis ac meritum perſcrutemur. Tunc enim ſententias Deo inſpirante prolatas, ſecundum propoſitum ac voluntatem eius comprehendere poterimus, cum eorum a quibus promulgatæ ſunt ſtatum ac meritum perpendentes, non verbo, ſed experimentis parẽ induerimus affectũ, pro cuius qualitate ſine dubio vel concipiuntur vniuerſi ſenſus, vel ſententiæ proferuntur. Quamobrem quid ſit principaliter bonum, quod Apoſtolus cum vellet perficere non potuerit, diligentius indagemus. Multa enim nouimus

bona, quæ beatum Apoſtolum omneſq. illius meriti viros & per naturam habuiſſe, & acquiſiſſe per gratiam negare non poſſumus. Eſt enim bona caſtitas, laudabilis continentia, miranda prudentia, larga humanitas, circumſpecta ſobrietas, modeſta temperantia, pia miſericordia, ſancta iuſtitia, quæ omnia in Apoſtolo Paulo eiuſq. conſortibus, ita plena atq. perfecta fuiſſe dubium non eſt, vt virtutum potius quàm verborum magiſterio ab eis religio doceretur. Quid quòd iugi eccleſiarum omnium cura, ac peruigili ſolicitudine ſemper exuſti ſunt? Quantum hoc miſericordiæ bonum, quanta perfectio eſt, pro ſcandalizantibus vri, cum infirmantibus infirmari? Cum ergo tantis Apoſtolus abundauerit bonis, quod illud ſit bonum cuius perfectione caruerit, non poterimus agnoſcere, niſi in illum quo ipſe locutus eſt, profecerimus affectum. Omnes itaq. quas eum diximus habuiſſe virtutes, quamuis velut gemmæ ſplendidiſſimæ atq. pretioſæ ſint, tamen ſi præclaro illi atq. præcipuo margarito, quod ille euangelicus negotiator inquirés, vniuerſis quæ poſſidet venditis comparare deſiderat, conferantur, ita earum meritum euileſcit atq. contemnitur, vt eis ſine cunctatione diſtractis, vnius tantum boni poſſeſſio locupletet bonorum innumerabilium venditorem. 2. Cor. 11. Matth. 13.

Quod ſit vere bonum quod Apoſtolus ſemetipſum perficere non poſſe teſtatur. Cap. III.

QVid ergo eſt vnum quod illis tantis tamq. innumeris bonis tam incomparabiliter præponatur, vt ſpretis abiectiſq. omnibus ſolum debeat poſſideri? Nimirum illa pars optima, cuius magnificentiam ac perpetuitatem cũ relicto ſuſceptionis atq. humanitatis officio Maria prælegiſſet, ita prædicatur a Domino: Martha Martha ſolicita es, & turbaris circa multa, paucis vero opus eſt, aut etiam vno. Maria optimã partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Vna ergo & ſola eſt theoria, id eſt, contemplatio Dei, cui merito omnia iuſtificationum merita, vniuerſa virtutũ ſtudia poſtponuntur, & illa quidem omnia quæ in Apoſtolo Paulo fuiſſe prædiximus, non ſolum bona & vtilia, verum etiã magna atq. præclara ſunt: Sed ſicut, verbi gratia, ſtanni metallũ, quod alicuius vtilitatis & gratiæ putabatur, fit argenti cõtẽplatione viliſſimũ; & rurſum auri cõparatione meritum euaneſcit argenti, aurum quoq. ipſum gemmarum collatione contemnitur, & ipſarũ nihilominus quatiuis Luc. 10.

uis inſignium multitudo gemmarum vnius margariti vincitur claritate; ita illa omnia merita ſanctitatis, quamuis nō ſolum ad præſens bona & vtilia ſint, verum etiam donum æternitatis acquirant, tamen ſi diuinæ cōtemplationis meritis conferantur, vilia atq; (vt ita dixerim) vendibilia cenſebuntur. Et vt hanc eandem comparationem etiam ſcripturarum confirmet auctoritas, nonne de vniuerſis quæ a Deo

Gen. 1. creata ſunt, generaliter ſcriptura pronuntiat, dicens: Et ecce

ſec. LXX. omnia quæ fecit Deus bona valde? & iterū: Vniuerſa quæ

Eccli. 39. fecit Deus bona in tempore ſuo? Hæc igitur quæ in præſenti non ſolum bona ſimpliciter, verum etiam cum additamento valde bona pronuntiantur (ſunt enim revera in hoc mundo commorantibus nobis, aut ad vſum vitæ, aut ad corporis medicinam, aut ad aliquam cauſam ignotæ nobis vtilitatis accommoda; vel certe in eo etiā valde bona, quòd

Rom. 1. faciunt nos inuiſibilia Dei a creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpicere, ſempiternam quoq; virtutem eius, ac diuinitatem, ex tanta, tamq; ordinata molitione fabricæ mundialis; & omnium quæ in ea ſūnt ſubſiſtentia contemplari) hæc tamen omnia nec boni nomen tenebūt, ſi futuro illi ſæculo comparentur, vbi bonorum nulla immutatio, nulla eſt veræ beatitudinis formidanda corruptio.

Eſai. 30. Cuius mundi ita beatitudo deſcribitur: Erit lux lunæ ſicut lux ſolis; & lux ſolis ſeptempliciter ſicut lux ſeptem dierū. Magna igitur hæc & præclara intuitu atq; mirifica, ſi futuris ex fide repromiſſionibus conferantur, continuo vanitas

Pſal. 101. apparebunt, dicente Dauid: Omnes ſicut veſtimentum veteraſcēt, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur; tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient. Ergo quia nihil eſt per ſemetipſum ſtabile, nihil immutabile, nihil bonum niſi deitas ſola, omnes vero creaturæ vt beatitudinem æternitatis vel immutabilitatis obtineant, non hoc per ſuam naturam, ſed per creatoris ſui participationem & gratiam conſequuntur, tenere meritum bonitatis creatori ſuo collatæ non poſſunt.

Bonitatem humanam atq; iuſtitiam non eſſe bonam ſi diuinæ bonitati ac iuſtitiæ conferatur. Cap. IV.

QVod ſi etiam manifeſtioribus adhuc teſtimoniis huius ſententiæ rationem voluerimus adſtruere, nonne multa pronuntiari bona in Euangelio legimus, & arborem bonam, & theſaurum bonum, & bonum hominē,

& bo-

& bonum ſeruum: Quia non poteſt, inquit, arbor bona ma los fructus facere. &: Bonus homo de bono theſauro cordis ſui profert bona. &: Euge ſerue bone & fidelis. & vtiq. hos omnes cum ſecundum ſe bonos eſſe non dubium ſit; ſi reſpiciamus ad bonitatem Dei, nullus eorum pronuntiabitur bonus, dicente Domino: Nemo bonus niſi ſolus Deus. Cuius intuitu etiam ipſi Apoſtoli, qui electionis merito bonitatem generis humani multis excellerant modis, mali eſſe dicuntur, Domino ad eos ita loquente: Si ergo vos cum ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris; quanto magis pater veſter qui in cælis eſt, dabit bona petentibus ſe? Denique ſicut bonitas noſtra ſupernæ bonitatis intuitu in malitiam vertitur; ita etiam iuſtitia noſtra diuinæ collata iuſtitiæ panno menſtruatæ ſimilis deputatur, dicente Eſaia propheta: Sicut pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Et vt aliquid adhuc euidentius inferamus, legis quoq. ipſius præcepta vitalia quæ dicitur ordinata per angelos in manu mediatoris, & de qua idem Apoſtolus: Itaq. lex, inquit, ſancta, & mandatum ſanctum, & iuſtum, & bonum; ſi perfectioni euangelicæ conferantur, minime bona diuino pronuntiantur oraculo; ait enim: Et dedi eis præcepta non bona, & iuſtitias in quibus non viuent in eis. Apoſtolus quoq. ita noui luminе teſtamenti gloriam legis affirmat obtundi, vt eam euãgelici comparatione fulgoris nec glorificatam eſſe pronũtiet, dicens: Nam nec glorioſum eſt id quod glorificatum eſt, propter excellẽtem gloriam. Quã comparationem etiam in parte contraria, id eſt, in peccatorum meritis compenſandis ſcriptura cõſeruat, vt eos qui multo minus peccauerunt, peiorum collatione iuſtificet, dicens: Iuſtificata eſt Sodoma ex te. & iterũ: Quid enim peccauit ſoror tua Sodoma? &: Iuſtificauit animam ſuam auerſatrix Iſrael, comparatione præuaricatricis Iudæ. Ita igitur & vniuerſarum virtutum merita, quæ ſuperius comprehendi, cum per ſe bona atq. pretioſa ſint, tamen theoreticæ claritatis comparatione fuſcantur. Multum etenim ſanctos, quamuis bonorum operum, terrenis tamẽ ſtudiis occupatos, a contẽplatione ſummi illius boni retrahũt ac retardãt.

Matth. 7. Matth. 12. Matth. 25. Luc. 18. Matth. 7. Eſai. 64. Galat. 3. Rom. 7. Ezech. 20. 2. Cor. 3. Ezech. 16. Ibid. Hiere. 3.

Neminem ſummo illi bono intentum eſſe iugiter poſſe. Cap. V.

NAm quis eripiens inopem de manu fortiorum eius, & egenum & pauperem a diripientibus eum; quis conterens

Pſal. 34.

terens molas iniquorum, & de medio dentium eorum ra-
pinas extorquens, in ipſo interceſſionis opere diuinæ glo-
riam maieſtatis quieta mente ſuſpiciat? Quis alimoniam
pauperibus ſubminiſtrans, aut aduenientium turbas beni-
uola humanitate ſuſcipiens, in eo temporis puncto quo pro
neceſſitatibus fratrum ſolicita mente diſtenditur, immen-
ſitatem ſupernæ beatitudinis ſpeculetur, & cum præſentis
vitæ angoribus curiſq. concutitur, futuri ſæculi ſtatum ele
uato a terrenis contagiis corde proſpiciat? Vnde beatus Da
uid ſolum hoc bonum homini eſſe definiens, Deo iugiter
Pſal. 72. inhærere deſiderat, dicens: Mihi autem adhærere Deo bo-
num eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. Quod etiam
Eccleſiaſtes a nemine iuſtorum ſine querela perfici poſſe
Eccl. 7. pronuntians: Quia non eſt homo iuſtus, ait, in terra, qui fa-
ſec. LXX. ciat bonum & non peccabit. Quis enim vmquam quam-
uis præcipuus omnium iuſtorum atq. ſanctorum corporis
huius vinculis illigatus, ſummum hoc bonum ita poſſi-
dere potuiſſe credendus eſt, vt numquam a diuina contem
platione diſcedens, ne paruo quidem tempore ab eo qui ſo
lus bonus eſt, terrenis cogitationibus putetur abſtractus?
qui numquam vllam cibi, vllam indumenti, aliarumve car
nalium rerum geſſerit curam, numquam de fratrum ſuſce-
ptione, de loci commutatione, de cellulæ ſtructione ſolici-
tus, aut opem aliquam humani concupierit adiumenti, aut
inopiæ ſterilitate vexatus, illam ſententiam Dominicæ in-
Luc. 12. crepationis incurrerit: Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid
manducetis, neq. corpori veſtro quid induamini? Deniq. ip
ſum illum Apoſtolum Paulum, qui omnium ſanctorum la-
borem, paſſionum numeroſitate tranſcenderat, nequaquã
hoc implere potuiſſe confidenter adſtruimus, ipſo in Acti-
Act. 20. bus Apoſtolorum diſcipulis atteſtante: Ipſi ſcitis quoniam
ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, mini-
ſtrauerunt manus iſtæ. Vel cum Theſſalonicenſibus ſcri-
2. Theſſ. 3. bens, in labore & fatigatione nocte & die operatum ſe fuiſ
ſe teſtatur. Quibus licet magna eidem meritorum ſtipen-
dia pararentur, tamen mens eius quamuis ſancta atq. ſubli
mis, non poterat non ab illa cæleſti theoria, intentione ter-
reni operis aliquando diuelli. Deniq. cum ſe tantis ac tali-
bus ditari fructibus cerneret, & econtrario theoriæ bonum
corde penſaret, ac velut in vna lance tantorum laborũ pro-
fectum, in altera delectationem diuinæ contemplationis
appen-

appenderet, diu examine pectoris ſui quodammodo caſtigato, dum illum hinc laborum ſtipendia immenſa delectant, illinc deſiderium vnitatis & inſeparabilis Chriſti ſocietas, etiam ad reſolutionem carnis inuitat, anxius tandem proclamat & dicit: Quid eligam ignoro; coartor autẽ e duobus, deſiderium habens diſſolui & cum Chriſto eſſe; multo enim melius; permanere autem in carne magis neceſſarium propter vos. *Philip. 1.*

Quòd lippis ſimiles ſint hi qui ſe credunt eſſe ſine peccato. Cap. VI.

CVm igitur multis modis boni huius excellentiam, cunctis etiam prædicationis ſuæ fructibus prætuliſſet, támen charitatis, ſine qua nemo Dominum promeretur, contemplatione ſubmittitur, ac propter illos quibus adhuc lac velut nutricula, vberibus euangelicis immulgebat, diuulſionem a Chriſto ſibi quidem noxiam, ſed ceteris neceſſariam non recuſat. Etenim ad electionẽ huius potiſſimũ rei, illa nimia pietatis virtute compellitur, qua pro ſalute fratrũ ſuorum ſi eſſet poſſibile etiam vltimum anathematis malum optaſſet incurrere. Optarem enim, inquit, ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ; hoc eſt, vellẽ ego non ſolum temporalibus, verum etiam perpetuis addici pœnis, dummodo omnes, ſi fieri poſſit, homines Chriſti cõſortio fruerentur. Certus etenim ſum vtiliorem Chriſto & mihi omnium ſalutem eſſe, quàm meam. *Nulla eſt diſtinctio cap. in v. c.* *Rom. 9.*

Quòd hi qui pronuntiant hominem poſſe eſſe ſine peccato, duplici in hoc agantur errore. Cap. VII.

BOnum ergo hoc ſummum (id eſt, Dei conſpectu frui, & Chriſto iugiter inhærere) vt perfecte Apoſtolus poſſit adipiſci, diſſolui optat a corpore, quod caducum & multis fragilitatis ſuæ neceſſitatibus impeditum non poteſt a Chriſti conſortio non auelli. Impoſſibile eſt enim etiam mẽti quæ tam crebris diſtenditur curis, tam variis, tam moleſtis angoribus præpeditur, diuino frui ſemper intuitu. Quod enim tam pertinax ſanctorum ſtudium, quod tam arduum poteſt eſſe propoſitum, cui non aliquando ille verſutus inſidiator illudat? Quis ita ſolitudinis ſecreta ſectatus eſt, vniuerſorumq; mortalium conſortia declinauit, vt numquam cogitationibus ſuperfluis laberetur, & intuitu rerum vel occupatione actuum terrenorum ab illa quæ *Philip. 1.*

vere

vere ſola & bona eſt Dei contemplatione deciderit? Quis tantum ſpiritus vnquam potuit retinere feruorem, vt non interdum lubricis cogitationibus ab ipſa quoq. orationis intentione tranſlatus repente de cæleſtibus ad terrena corruerit? Quis noſtrum, vt cetera peruagationum tēpora prætermittam, non illo etiam momento quo Deo ſupplicās ad ſublimia erigit mentem, quodam ſtupore collapſus, etiam per id vel inuitus offendat, per quod ſperabat veniam delictorum? Quis, inquā, tam expergitus ac vigilans eſt, vt dū pſalmum Deo canit, nunquàm a ſcripturæ ſenſu eius animus abducatur? Quis tam familiaris Deo tamq. coniun-

1. *Theſſ.* 5. ctus, qui apoſtolicum illud imperium, quo ſine intermiſſione orare nos præcipit, vel vno die ſe gaudeat executum? Quæ licet omnia nonnullis qui ſunt craſſioribus vitiis inuoluti, leuia atque a peccato pene aliena videantur, ſcientibus tamen perfectionis bonum, etiam minimarum

Hoc eſt initium Cap. VII. in v. c. rerum multitudo grauiſſima eſt. *Velut ſi in aliquam magnam domum multis inſtrumentis, vaſculis, ſarcinis, impeditam, vnum integra viſuum acie perſpicacem, alterum cui oculorum lumen obtuderit lippitudo, pariter ponamus ingreſſos, nonne cum ille cui ad videnda omnia hebes obſiſtit obtutus, nihil illic aliud eſſe æſtimet niſi armaria, lectos, ſcamna, præſepia, & quidquid non tam oculis ſpeculantis quàm manibus palpantis occurrerit; ecōtra hic qui clariſſimo luminum ſidere etiam occulta rimatus eſt, multa illic minutiſſima & quæ vix poſſint etiam numero comprehendi ineſſe pronuntiet, quæ ſi aliquando in vnum cumulum cōgregentur, paucorum quæ ille palpauerat magnitudinem numeroſitate compenſent, aut etiam fortaſſe tranſcendant? Ita igitur ſancti atq. (vt ita dicam) videntes, quibus ſummum perfectionis eſt ſtudium, etiam illa quæ velut tenebroſus animi noſtri non intuetur aſpectus, in ſemetipſis ſagaciter deprehendunt, acerrimeq. condemnant; vſque adeo vt qui ſicut noſtræ videtur incuriæ, ne tenuis quidem peccati næuo candorem conſcientiæ fuſcauerunt, multis ſibi maculis videantur aſperſi, ſi, non dicam vanæ cogitationis improbitas in atria mentis irrepſerit, ſed vel pſalmi qui dicendus eſt recordatio orationis tempore intentionem ſupplicantis auerterit. Si enim, inquiunt, cum ſublimi homini, non dicam pro vita ac ſalute noſtra, ſed etiam pro alicuius lucri commodo ſupplicamus, totam in eum &

mentis

mentis & corporis aciem defigentes, de nutu eius trepida expectatione pendemus, non mediocriter formidantes, ne quod forte ineptum aut incongruum verbum miſericordiā audientis auertat; tum deinde ſi nobis in foro aut iudicum ſæcularium tribunalibus conſtitutis, aſſiſtente etiam econtra aduerſario in media proſecutione atq. conflictu, tuſſis, ſcreatus, riſus, oſcitatio, ſomnus obrepſerit, quanta in perniciem noſtram vigilantiſſimus inimicus ſeueritatem iudicis commouebit inuidia? Quanto magis cum illi occultorum omnium cognitori pro imminenti perpetuæ mortis periculo ſupplicamus, præſertim cum ediuerſo callidus ſeductor pariter & criminator aſſiſtat, intenta atq. ſolicita oratione iudicantis pietas imploranda eſt? Nec iniuſte non ſolum leui peccato, ſed etiam grauiſſimo crimine impietatis adſtringitur, qui precem Domino fundens, ſubito a conſpectu eius quaſi ab oculis non videntis nec audientis, cogitationis improbæ vanitatem ſecutus abſceſſerit. Illi autē qui oculos cordis ſui contegunt craſſo velamine vitiorum, ac ſecundum ſententiam Saluatoris, videntes non vident, Matth. 13. & audientes non audiunt, neq. intelligunt, vix in receſſibus pectoris ſui etiam illa quæ magna ſunt & capitalia crimina contemplantur, nullas autem cogitationum ſubreptiones, ſed neq. illos in ſelubricos occultoſq. pruritus qui mentem tenui atq. ſubtili ſuggeſtione compungunt, nec captiuitates animæ ſuæ poſſunt purgatis obtutibus intueri, ſed inuerecundis ſemper cogitationibus euagantes, nec dolere norunt cum ab illa contemplatione, quæ ſingularis eſt, diſtrahuntur, nec habent quod ſe doleant amiſiſſe, quippe qui mentem ſuam ingruentibus, vt libitum eſt, cogitationibus expandentes, nihil habent propoſitum quod principaliter teneant, vel quod omnimodis concupiſcant.* Hæc Cap. VIII. ſane nos in hūc errorē cauſa præcipitat, quia ἀναμαρτήτου, in v. c. id eſt, impeccantiæ ipſius virtutem penitus ignorantes, exiſtimamus nullam omnino culpam ex iſtis otioſis ac lubricis cogitationum excurſibus nos poſſe contrahere, ſed hebetudine ſtupefacti, & velut oculorum cæcitate percuſſi, nihil in nobis niſi capitalia crimina contemplamur, eaq. tantummodo credimus euitanda, quæ legum quoq. ſæculariū ſeueritate damnantur, a quibus ſi nos immunes vel paululū ſenſerimus, nihil nobis ineſſe peccati protinus arbitramur.* Proinde ab illo videntiū numero ſegregati, quia mi Cap. IX. in
nutias v. c.

nutias multarum ſordium quæ intra nos aggeſtæ ſunt non videmus, nequaquam ſalubri compunctione mordemur, ſi ſenſum noſtrum interpellauerit ægritudo triſtitiæ, nec dolemus vanæ gloriæ ſubtili ſuggeſtione pulſati, nec de emiſſa tardius vel tepidius oratione defleuimus, nec reputamus ad culpam cur pſallentibus vel orantibus nobis aliquid aliud quàm ipſa oratio vel pſalmus occurrerit, nec illud horremus, quòd multa quæ vel loqui vel agere coram hominibus pudet, non erubeſcimus vel ad horam corde concipere, quod diuino nouimus patere conſpectui, nec pollutionem turpium ſomniorum larga fletuum ablutione purgamus, nec lugemus quòd in ipſa eleemoſynæ pietate, cum vel fratrum neceſſitatibus ſubuenimus, vel alimoniam pauperibus miniſtramus, ſerenitatem noſtræ hilaritatis obnubilat auara cunctatio; nec feriri nos vllo credimus detrimento, cum derelicta memoria Dei, ea quæ ſunt tẽporalia ac corporea cogitamus, ita vt nobis ſatis congrue Salomo-
Prou. 23. nis illud aptetur eloquium: Ferierunt me, ſed non dolui; & deluſerunt me, ego autem neſciui.

Quòd paucorum ſit intelligere peccata. Cap. VIII.

E Contra hi qui ſummam totius voluptatis & gaudij & beatitudinis ſuæ, in diuinarum ac ſpiritalium rerũ tantum contemplatione conſtituunt, cum ab ea inuiti vel paululum violentis cogitationibus abſtrahuntur, velut quoddã in ſe ſacrilegij genus præſenti pœnitudinis puniunt vltione, ac viliſſimam creaturam ad quam ſit detortus mentis intuitus, creatori ſuo ſe prætuliſſe lugentes, pene dixerim impietatis ſibi crimen adſcribunt: & licet ad conſpiciendã diuinæ gloriæ claritatem, oculos cordis ſumma alacritatẽ conuertant, tamen etiam breuiſſimas carnalium cogitationum tenebras non ferentes, quidquid ab illo vero lumine mentis aſpectum retrahit execrantur. Deniq. cum hunc beatus Apoſtolus Ioannes affectum cunctis vellet infundere:
1. Ioan. 2. Filioli, inquit, nolite diligere mundum, neq. ea quæ in mũdo ſunt. ſi quis diligit mundum, non eſt charitas Dei in ipſo, quia omne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum eſt, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex patre, ſed ex mundo eſt; & mundus præterit, & concupiſcentia eius; qui autem facit voluntatẽ Dei, manet in æternum. Faſtidiunt ergo ſancti vniuerſa in quibus mũdus iſte verſatur, ſed impoſſibile eſt vt non ad ea vel breui cogita-

tionum

tionum rapiantur exceſſu, nulluſque etiam nunc hominum (excepto Domino & Saluatore noſtro) naturalem peruagationem mentis, ita † defixus ſemper in Dei contemplatione continuit, vt numquam ab ea raptus mundanæ cuiuſquam rei dilectione peccarit, dicente ſcriptura: Sidera ipſa non ſunt munda in conſpectu eius. & iterum: Si in ſanctis ſuis non confidit, & in angelis ſuis reperit prauitatem; ſiue, vt emendatior tranſlatio habet: Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis, & cæli non ſunt mundi in conſpectu eius.

al. defixam
Iob. 25.
Iob. 15. ſec. LXX.

Qua cautione memoriam Dei monachus debeat cuſtodire. Cap. IX.

Recte igitur ſanctos qui memoriam Dei ſtabiliter retinentes, quaſi per extentas in ſublime lineas ſuſpenſo feruntur inceſſu, ſchœnobatis, quos vulgo funambulos vocant, dixerim comparandos, qui ſummam ſuæ ſalutis ac vitæ in anguſtiſſimo funiculi illius tramite collocantes, atrociſſimam ſe mortem protinus incurſuros eſſe non ambigunt, ſi vel exigua pes eorum titubatione deuiauerit, aut modum illius ſalutaris directionis exceſſerit. Qui dum arte mirifica aerios greſſus per inania moliuntur, ſi illam anguſtiorem veſtigio ſemitam, non cauta atq. ſolicita moderatione ſeruauerint, terra quæ omnibus velut naturalis eſt baſis, & ſolidiſſimum cunctis ac tutiſſimum firmamentum, fit illis præſens ac manifeſta pernicies; non quia illius natura mutetur, ſed quia illi ad eam præcipiti carnis pondere delabantur. Ita etiam indefeſſa illa Dei bonitas, immutabiliſque ſubſtantia, ipſa quidem neminem lædit, ſed nos declinando a ſummis atq. ad ima tendendo, nobis ipſis cõſciſcimus mortem, immo declinatio ipſa mors efficitur declinanti. Væ enim, inquit, eis quoniam receſſerunt a me. *Oſee. 7.*
Vaſtabuntur, quoniam præuaricati ſunt in me. & iterum: *Oſee. 9.*
Væ eis cum receſſero ab eis. Arguet namq. te malitia tua, *Hiere. 2.*
& auerſio tua increpabit te. Scito & vide, quia malum & amarum eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum. Funiculis namq. ſuorum peccatorum vnuſquiſq. conſtringitur. *Prou. 5.*
Ad quos ſatis competenter a Domino increpatio illa dirigitur: Ecce, inquit, omnes vos accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis *Eſai. 50.*
quas ſuccẽdiſtis. & iterum: Qui incendit, inquit, malitiam, *Prou. 19.*
peribit ab ea. *ſec. LXX.*

Quòd hi qui ad perfectionem tendunt in veritate humilientur, & Dei gratia ſemper ſe ſentiant indigere. Cap. X.

CVm ergo ſancti ſemetipſos quotidie ſentiant terrenæ cogitationis pondere prægrauatos, ab illa mentis ſublimitate decidere, & inuitos, immo vero etiam neſcientes in legem peccati mortiſq. traduci, atque, vt cætera prætermittam, illis ſaltem quæ ſuperius comprehendi, bonis quidem ac iuſtis, ſed tamen terrenis, a conſpectu Dei operibus auocari, habent profectò pro quibus ad Deum iugiter ingemiſcant, habent pro quibus in veritate humiliati atq. compūcti, non verbis tantùmmodo, ſed affectu ſemetipſos pronūtient peccatores, & veniam pro omnibus quæ quotidie ſuperati fragilitate carnis incurrunt, ac gratiam Domini iugiter poſtulantes, veras pœnitentiæ lacrymas indeſinenter effundant; quippe qui videant iiſdem ipſis ſe pro quibus continuo dolore vexati ſunt, etiam vſq. ad vltimum vitæ finem æſtibus inuolutos, ipſaſq. etiam ſupplicationes ſuas offerre ſe ſine cogitationum anxietate non poſſe. Experti igitur ſe humanis viribus deſideratum finem obſiſtente carnis ſarcina non poſſe contingere, neq. illi præcipuo ſummoq. bono ſecundum cordis ſui deſiderium poſſe coniungi, ſed ab eius intuitu captiuos ad mundana traduci, ad gratiam Dei qui impios iuſtificat conuolantes, cum Apoſtolo proteſtantur: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei, per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrū. Sentiunt enim ſe bonum iſtud quod volunt non poſſe perficere, ſed in illud quod nolunt, quodq. oderunt malum, id eſt, cogitationum motus & curam corporalium rerum ſemper incidere.

Rom. 4.

Rom. 7.

Ibid.

Expoſitio illius ſententiæ: Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, &c. Cap. XI.

ET condelectantur quidem legi Dei ſecundum interiorem hominem, qui viſibilia vniuerſa tranſcendens, conatur Deo ſoli ſemper vniri; ſed vident aliam legem in mēbris ſuis, id eſt, in natura humanæ condicionis inſertā, quæ repugnans legi mentis eorum, captiuum pertrahit ſenſum violentæ lege peccati, compellens ſcilicet eum, relicto illo principali bono, terrenæ cogitationi ſubmitti. Quæ quamnis neceſſaria atq. vtilis videatur, cum diſpenſationi religioſæ cuiuſpiam neceſſitatis impenditur, comparatione tamen illius boni quod ſanctorum omnium oblectat intuitum,

tum, mala vtq. ab eis, ac fugienda decernitur, qui per eam quoquomodo vel ad modicum tempus ab illius perfectæ beatitudinis gaudio retrahuntur. Vere enim lex peccati eſt quam humano generi prævaricatio ſui induxit auctoris, per illius noxam in quem lata eſt æquiſſimi iudicis illa ſententia: Maledicta terra in operibus tuis, ſpinas & tribulos germinabit tibi, & in ſudore vultus tui edes panem tuum. Gen. 3. Hæc, inquam, eſt lex membris omnium inſerta mortaliũ, quæ repugnat legi mentis noſtræ, eamq. a diuino arcet intuitu; & qua maledicta terra in operibus noſtris, poſt agnitionem boni & mali, cogitationum ſpinas cœpit ac tribulos germinare, quarum aculeis naturalia virtutum ſemina præfocantur, ne illum panem noſtrum qui de cælo deſcendit, quiq. confortat cor hominis, edere abſq. vultus noſtri ſudore poſſimus. Matth. 13. Ioan. 6. Pſal. 103.

Item expoſitio illius: Scimus quoniam lex ſpiritalis eſt, & reliqua. Cap. XII.

OMne igitur humanum genus huic generaliter legi ſine vlla exceptione ſubiicitur. Nullus enim eſt quamuis ſanctus qui ſupradictum panem nõ cum ſudore vultus ſui, & ſolicita cordis intentione percipiat. Ceterum communi iſto pane multi, vt videmus, diuites ſine vllo vultus ſui ſudore veſcuntur. Quam etiam legem beatus Apoſtolus ſpiritalem aſſerit, dicens: Scimus quia lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum venũdatus ſub peccato. Spiritalis enim eſt lex quæ iubet nobis vt in ſudore vultus noſtri comedamus illũ panem verum qui de cælo deſcendit, ſed nos carnales fecit venundatio illa peccati. Quod rogo iſtud, cuiuſve peccatũ eſt? Sine dubio Adæ, cuius prævaricatione, & (vt ita dicã) negotiatione damnoſa, fraudulentoq. commercio venditi ſumus. Omnem enim prolem ſuam ſerpentis perſuaſione ſeductus, illiciti cibi perceptione diſtractã, iugo perpetuæ ſeruitutis addixit. Hic namq. mos ſolet inter vendentem ementemq. ſeruari, vt is qui ſe alieno cupit dominio mancipare, aliquid pretij pro iactura propriæ libertatis & addictione perpetuæ ſeruitutis a ſuo cõſequatur emptore. Quod etiam inter Adam atq. ſerpentem manifeſtiſſime videmus impletum. Ille enim a ſerpẽte pretium libertatis ſuæ eſum interdictæ arboris capiens a naturæ libertate diſceſſit, illiq. maluit ſemetipſum perpetua dedere ſeruitute, a quo vetiti pomi letale pretium fuerat aſſecutus: qua deinceps condi- Rom. 7. Ioan. 6.

cione conſtrictus, non immerito omnem poſteritatis ſuæ progeniem, perpetuo eidem cuius effectus eſt ſeruus ſubdidit famulatu. Quid enim aliud ſeruile coniugium poteſt procreare quàm ſeruos? Quid ergo? Numquid emptor iſte verſutus & callidus, domino vero atq. legitimo ius dominationis eripuit? Non ita eſt. Neq. enim ſic ille omne peculium Dei, vnius fraudis doloſitate peruaſit, vt potentiam domini ſui verus dominator amitteret, qui ipſum quoq. emptorem quamuis refugam ac rebellem, tamen iugo deprimit ſeruitutis; ſed quia omnibus rationabilibus creaturis arbitrij libertatem creator indulſerat, eos qui ſe contra fas edacis concupiſcentiæ tranſgreſſione vendiderant, inuitos ad ingenitam libertatem reuocare non debuit. Abhorret ſiquidem ab illo iuſtitiæ & pietatis auctore, quidquid bonitati æquitatiq. contrarium eſt. Malum enim fuerat ſi conceſſæ libertatis beneficium reuocaſſet, iniuſtum ſi liberum hominem potentia ſua opprimens & captiuans, libertatis acceptæ † pontificium exequi non ſiuiſſet, cuius ſalutem in futura tunc ſæcula reſeruauit, vt recto ordine compleretur ſtatuti temporis plenitudo. Oportebat enim eius ſobolem tamdiu ſub auita condicione durare, quouſque eam de originalibus vinculis liberatam, in antiquũ libertatis ſtatum, prioris Domini gratia pretio ſui ſanguinis reformaret, quam pietatis inſtinctu potuit etiam tunc ſaluare, ſed noluit; quia eum decreti ſui ſanctionem irrumpere æquitas non ſinebat. Vis noſſe cauſam venditionis tuæ? Audi ipſum redemptorem tuum per Eſaiam prophetam apertiſſime proclamantem: Quis eſt iſte liber repudij matris veſtræ quo dimiſi eam? Aut quis eſt creditor meus cui vendidi vos? Ecce in iniquitatibus veſtris venditi eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi matrem veſtram. Vis etiam euidenter agnoſcere cur te iugo ſeruitutis addictum redimere potentiæ ſuæ virtute noluerit? Audi quid ad ſuperiora eiſdem quibus cauſam voluntariæ venditionis exprobrarat adiecit: Numquid abbreuiata & paruula facta eſt manus mea, vt non poſſim redimere, aut non eſt in me virtus ad liberandum? Sed quid huic potentiſſimæ miſericordiæ eius ſemper obſtiterit, idem propheta demonſtrans: Ecce, inquit, non eſt abbreuiata manus Domini vt ſaluare nequeat, neq. aggrauata eſt auris eius vt nõ exaudiat; ſed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deũ veſtrum, & pec-

al. priuilegium

Eſai. 50.

Ibid.

Eſai. 59.

cata

cata veſtra abſconderunt faciem eius a vobis ne exaudiret.

Item expoſitio illius; Scio autem quòd non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum. Cap. XIII. Rom. 7.

QVia ergo carnales nos fecit, & ſpinis ac tribulis condemnauit illa prima Dei maledictio, noſq. ita iniquo pater noſter venundauit commercio, vt bonũ quod volumus agere nequeamus, dum diuulſi a memoria ſummi Dei, ea quæ fragilitatis humanæ ſunt cogitare compellimur, dum puritatis amore flagrantes, incentiuis naturalibus quæ penitus ignorare vellemus etiam inuiti plerumque compungimur, ſcimus quia non habitat in carne noſtra bonum, id eſt, huius quam diximus theoriæ atq. puritatis perpetua iugiſq. tranquillitas. Sed factum eſt in nobis iſtud peſſimum ac lugubre diuortium, vt cum mente legi Dei ſeruire velimus, numquã ſcilicet volentes a claritate diuina dimouere conſpectum, tamen carnalibus tenebris circumfuſi quadam lege peccati ab eo quod bonum nouimus cogamur auelli, ſcilicet ad curas cogitationeſq. terrenas, ab illa mentis celſitudine decidentes, ad quas nos lex peccati, id eſt, illa ſententia Dei non immerito condemnauit, quã primus delictor excepit; & inde eſt quòd beatus Apoſtolus, cum apertiſſime fateatur ineuitabili ſe vel omnes ſanctos peccati huius neceſſitate conſtringi, tamen neminem eorum ob hoc eſſe damnandum audenter enuntiat, dicens: Nihil ergo nunc damnationis eſt his qui ſunt in Chriſto Ieſu. Lex enim ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu liberauit me a lege peccati & mortis; id eſt, quotidiana gratia Chriſti omnes ſanctos ſuos ab hac lege peccati & mortis (in quam iugiter vel nolentes coguntur incurrere) cum remiſſionem debitorum ſuorum a Domino deprecantur, abſoluit. Videtis ergo non ex perſona peccatorum, ſed ex illorum qui vere ſancti atq. perfecti ſunt, hanc beatum Apoſtolum prompſiſſe ſententiam: Non enim quod volo facio bonum, ſed quod odi malum hoc ago. &: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati, quæ eſt in membris meis.

Gen. 3. — Rom. 8. — Rom. 7. — Ibid.

Obiectio quòd neq. infidelium perſonis conueniat neq. ſanctorum quod Apoſtolus ait: Non enim quod volo facio bonum. Cap. XIV. Ibid.

GERMANVS.

NEque eorum qui capitalibus criminibus implicantur, neque Apoſtoli vel illorum qui ad eius profecere

menſurã, hoc dicimus congruere poſſe perſõnis, ſed de his proprie hoc intelligi debere cenſemus, qui poſt Dei gratiã agnitionemq. veritatis a carnalibus ſe vitiis abſtinere cupientes, antiqua adhuc conſuetudine velut naturali lege in membris ſuis violentiſſime dominante, ad inolitam paſſionum concupiſcentiam pertrahuntur. Vſus enim ac frequentia delinquendi, velut lex efficitur naturalis, quæ membris humanæ infirmitatis inſerta, affectus animæ necdum plenis virtutum ſtudiis eruditæ, ſed adhuc rudis ac teneræ (vt ita dixerim) caſtitatis, captiuos rapit ad vitia, ac morti eos antiqua lege ſubiiciens, iugo peccati dominantis addicit, non ſinens eos bonum quod diligunt puritatis adipiſci, ſed potius malum quod execrantur exercere compellens.

Reſponſio ad obiectionem propoſitam.

THEONAS. *Cap.* X V.

NOn parum veſtra profecit opinio, ſiquidem etiam vos ipſi adſtruere iam cœpiſtis in illorum perſona qui omnino peccatores ſunt, hoc penitus ſtare non poſſe, illis autẽ qui ſe a vitiis carnalibus abſtinere contendunt, proprie cõuenire. Quos quoniam a peccatorum iam numero ſegregaſtis, conſequens eſt vt etiam fidelium atq. ſanctorum paulatim cœtibus inſeratis. Quæ enim genera peccatorũ iſtos dicitis poſſe committere, quibus ſi fuerint poſt gratiam baptiſmatis inuoluti, rurſum per quotidianam Chriſti gratiã liberẽtur? Aut de quo mortis corpore Apoſtolus dixiſſe credendus eſt: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Nõne manifeſtum eſt, ſicut vos quoq. ipſos veritas compulit confiteri, non de illis capitalium criminum membris, per quæ ſtipendium æternæ mortis acquiritur, id eſt, homicidij, fornicationis, adulteriorum, ebrietatis, furtorum atq. rapinarũ, ſed de illo prædicto cui gratia Chriſti quotidiana ſuccurrit corpore memorari? Quiſquis enim poſt baptiſmum ac ſciẽtiam Dei, in illud mortis corpus irruerit, ſciat ſe non quotidiana gratia Dei, id eſt, facili remiſſione, quam momentis ſingulis exoratus Dominus erroribus noſtris donare cõſueuit, ſed aut diuturna pœnitudinis afflictione ac pœnali dolore purgãdum, aut certe pro his in futuro æterni ignis ſuppliciis addicendum, ita eodem Apoſtolo pronuntiante: Nolite falli; neq. fornicarij, neq. idolis ſeruientes, neq. adulteri, neq. molles, neq. maſculorum concubitores, neq. fures,

Rom. 7.

1. Cor. 6.

neq. auari, neq. ebrioſi, neq. maledici, neq. rapaces regnũ Dei poſſidebunt. Aut quæ eſt iſta lex militans in membris *Rom. 7.* noſtris quæ repugnet legi mentis noſtræ, cumq. nos reſiſtentes, atq. captiuos in lege peccati ac mortis abduxerit, eiq. nos fecerit carne ſeruire, nihilominus mente legi Dei ſeruire permittat? Nec enim hic puto legem peccati flagitia deſignare, aut hoc de illis ſupradictis intelligi poſſe criminibus, quæ ſi quis facit, legi Dei mẽti non ſeruit, a qua neceſſe eſt eum animo ante deſciſcere quàm aliquid eorum carne committat. Quid eſt enim ſeruire legi peccati, niſi ea quæ a peccato imperantur implere? Quod ergo peccati genus eſt, quo cum ſe tanta ſanctitas atque perfectio ſentiat captiuari, gratia tamen Chriſti non ambigat liberandũ, dicẽs: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. *Ibid.* Quam, inquam, legem membris noſtris ineſſe firmabitis, quæ abſtrahens nos a lege Dei, & captiuans in lege peccati, infelices nos potius faciat quàm nocentes; vt nõ æternis ſupplicijs addicamur, ſed quaſi de interrupto beatitudinis gaudio ſuſpiremus, & auxiliatorem qui nos ad id retrahat inquirentes, cum Apoſtolo proclamemus: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? *Ibid.* Abduci namq. captiuum in lege peccati, quid eſt aliud quàm in effectu peccati atq. opere permanere? Aut quod aliud principale dabitur bonum, quod ſancti explere nõ poſſint, niſi id ad cuius comparationem, vt ſupra diximus, vniuerſa nec bona ſunt? Equidem nouimus multa eſſe in hoc mundo bona, præcipueq. pudicitiam, continentiam, ſobrietatem, humilitatem, iuſtitiam, miſericordiam, temperantiam, pietatem; ſed hæc omnia & ſummo illi bono paria eſſe non poſſunt, & perfici non dicam ab Apoſtolis, ſed etiam a mediocribus poſſunt, & a quibus impleta non fuerint, aut æterno ſupplicio puniuntur, aut grandi, vt ſupra dictum eſt, labore pœnitentiæ, non quotidiana Chriſti gratia liberantur. Supereſt igitur, vt hanc ſententiã Apoſtoli ſoli ſanctorũ perſonæ recte fateamur aptari, qui in hanc quã prædiximus incurrẽtes quotidie peccati non criminũ legẽ, de ſtatu ſalutis ſuæ certi non præcipitantur in facinus, ſed, vt ſæpe dictũ eſt, de contẽplatione diuina ad miſeriam cogitationum corporalium deuoluti, veræ illius beatitudinis bono plerumq. fraudantur. Si enim ſe per hanc membro-

rum ſuorum legem quotidianis ſentirent ſceleribus illigari, non vtiq. de felicitatis amiſſione, ſed de innocentiæ cau
Ibid. ſarentur, nec diceret Apoſtolus Paulus: Infelix ego homo; ſed, Impurus aut ſceleſtus ego homo: nec de corpore mortis huius, hoc eſt, de condicione mortali, ſed, a flagitiis atq. criminibus carnis huius vellet abſolui. Sed quia ſe pro condicione fragilitatis humanæ ſenſerat captiuatũ, id eſt, abductũ ad ſolicitudines curaſq. carnales, quas lex peccati operatur & mortis, ingemiſcens ſuper hac quam inuitus incurrerat lege peccati, confeſtim recurrit ad Chriſtum, & præſentiſſima gratiæ eius redemptione ſaluatur. Quidquid ergo lex illa peccati, quæ ſpinas ac tribulos cogitationum curarumq. mortalium naturaliter gignit, etiam in apoſtolici pectoris terra ſolicitudinis germinarit, iſta lex gratiæ mox
Rom. 8. auellit: Lex enim, inquit, ſpiritus vitæ in Chriſto Ieſu, liberauit me a lege peccati & mortis.

Quid ſit corpus peccati. Cap. XVI.

Pſal. 33. HOc ergo ineuitabile corpus eſt mortis, in quo perfecti quique, qui guſtauerunt quàm ſuauis eſt Dominus,
Hiere. 2. quotidie reuoluti, ſentiunt cũ propheta, quàm malũ ſibi & amarũ ſit diſcedere a Domino Deo. Hoc eſt corpus mortis, quod a cæleſti eos intuitu retrahẽs ad terrena deducit, quod, pſallentes eos atque in oratione proſtratos, vel humanas effigies, vel ſermones, vel negotia, vel actus facit ſuperfluos retractare. Hoc eſt corpus mortis, propter quod æmulantes angelicam ſanctitatẽ, & volentes Domino iugiter inhærere, perfectionem tamen huius boni, quia corpus mortis obſiſtit, inuenire non poſſunt, ſed faciunt malũ quod nolũt, id eſt, traducuntur mente etiam ad illa quæ ad profectum virtutũ perfectionemq. non pertinent. Deniq. vt hoc de ſanctis atq. perfectis ſibiq. ſimilibus, ſe dixiſſe beatus Apoſtolus euidẽter exprimeret, digito quodammodo ſemetipſum
Rom. 7. tactuq. deſignans, continuo infert: Itaq. ego ipſe, id eſt, qui hæc pronuntio, meæ non alterius conſcientiæ latebras pando. Hoc ſane locutionis genere familiariter vti Apoſtolus ſolet, ſi quando vult ſe ſpecialiter deſignare, ſicut ibi: Ipſe
2. Cor. 10. ego Paulus obſecro vos per manſuetudinem & mode-
2. Cor. 12. ſtiam Chriſti; & rurſum: Niſi quòd ego ipſe non grauaui
Ibid. vos; & iterum: Sed eſto, ego ipſe non grauaui vos; & alibi:
Galat. 5. Ego ipſe Paulus dico vobis, ſi circũcidamini, Chriſtus vo-
Rom. 9. bis nil proderit. & ad Romanos; Optabam enim ego ipſe anathe-

anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis. Poteſt autem non abſurde etiam ſic accipi, vt expreſſius cum emphaſi pronuntietur: Itaq. ego ipſe, id eſt, quem noſtis eſſe Apoſtolum Chriſti, quem tota ſuſpicientia veneramini, quem creditis ſummum eſſe atq. perfectum, & in quo loquitur Chriſtus, cũ mente ſeruiam legi Dei, carne tamẽ legi peccati ſeruire me fateor, hoc eſt, diſtentione condicionis humanæ interdũ de cæleſtibus ad terrena deuoluor, & ad cu ras humiliũ rerũ mentis meæ altitudo prolabitur, per quã peccati legem ita momentis ſingulis me ſentio captiuari, vt quamuis immobili circa legem Dei deſiderio perſeuerẽ, nullo tamẽ modo vim huius captiuitatis euadere poſſe me ſentiam, niſi confugero ſemper ad gratiam Saluatoris.

Quod ſancti omnes veraciter immundos ſe & peccatores eſſe confeſſi ſunt. Cap. XVII.

ET idcirco quotidianis ſuſpiriis ſancti omnes pro hac ſubſtantiæ ſuæ fragilitate compuncti, dum cogitationum varietates, & conſcientiæ ſuæ latebras ac penetralia perſcrutantur, ſuppliciter clamant: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens. Et illud: Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis fiduciam habebit mundum ſe eſſe a peccato? & iterum: Non eſt iuſtus homo in terra, qui faciat bonum, & non peccabit. Et ita infirmam hominum imperfectamque iuſtitiam, ac Dei miſericordiæ ſemper indigam eſſe ſenſerũt, vt vnus ex his cuius iniquitates atq. peccata Deus miſſo de altari ignito verbi ſui carbone purgauit, poſt illã mirificam contemplationem Dei, poſt intuitum ſublimium Seraphim, & reuelationem ſacramentorum cæleſtium dicat: Væ mihi, quia vir pollutus labiis ego ſum, & in medio populi polluta labia habẽtis ego habito. Qui ſicut arbitror labiorum ſuorum immunditiam nec tunc quidem fortaſſe ſenſiſſet, niſi veram perfectionis & integrã puritatem contemplatione Dei meruiſſet agnoſcere, cuius intuitu pollutionẽ ſuam ſibi ante incognitam repente cognouit. Cum enim ait: Væ mihi, quia vir pollutus labiis ego ſum; de ſuorum hoc labiorum, non de populi pollutione confeſſum id quod ſequitur manifeſtat: Et in medio populi polluta labia habentis ego habito. Sed etiam cum orans peccatorũ quaſi vniuerſalium immunditiam confitetur, non iniquorum tantum, ſed etiam iuſtorum plebem generali ſupplicatione

Pſal. 142.
Prou. 20. *ſec. LXX.*
Eccl. 7. *ſec. LXX.*
Eſai. 6.
Ibid.

Eſai. 64. complectitur, dicens: Ecce tu iratus es, & peccauimus; in ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur; facti ſumus vt immundi omnes nos, tamquam pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Rogo quid euidentius hac poteſt eſſe ſententia, qua non vnam tantum, ſed vniuerſas iuſtitias noſtras propheta complexus, & circumſpiciens omnia quæ vel immunda vel horrida iudicantur, quia nihil in hominum conuerſatione ſordidius neq. impurius potuit reperire, panno eas comparare maluit menſtruatæ?

Etiam iuſtos & ſanctos ſine peccato non eſſe.

Cap. XVIII.

FRuſtra ergo manifeſtiſſimæ veritati ſpinoſæ obiectionis acumen opponitur, ſicut paulo ante dixiſtis, ſi nemo ſine peccato, nullus eſt ſanctus, & ſi nemo ſanctus, nullus ergo ſaluabitur. Hoc enim prophetæ teſtimonio poteſt Ibid. nodus huius quæſtionis abſolui. Ecce, inquit, tu iratus es, & peccauimus; id eſt, cum elationem noſtri cordis vel negligentias auerſatus, tuo nos auxilio denudaſti, confeſtim nos vorago abſorbuit peccatorum, velut ſi quis ſplendidiſſimo ſolis diceret elemento: Ecce tu occubuiſti, & nos ilico tenebroſa contexit obſcuritas. Et tamē cum hic ſanctus peccaſſe ſe dicat, & non ſolum peccaſſe, ſed etiam in ipſis ſemper permanſiſſe peccatis, non deſperat penitus de ſalu-Ibid. te, ſed ſubdit: In ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur. Hanc ergo ſententiam: Ecce tu iratus es, & peccauimus; illi apo-Rom. 7. ſtolicæ comparabo: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Rurſumq. id quod propheta ſubiungit: In ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur; conſequentibus Apoſtoli cognoſcit verbis: Gratia Dei per Ieſum Chriſtū Do-Eſai. 6. minum noſtrū. Similiter etiā illud eiuſdem prophetæ: Væ mihi, quia vir pollutus labiis ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito; ſupradictos ſapere ſermones videtur: Infelix ego homo, quis me liberabit de cor-Ibid. pore mortis huius? Itemq. quod ſequitur in propheta: Et ecce volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius carbunculus ſiue calculus, quem forcipe tulerat de altari; & tetigit os meum, & dixit: Ecce hoc tetigi labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mūdabitur; tale eſt, Rom. 7. vt Pauli videatur ore prolatum, qui ait: Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Videtis ergo quemadmodum omnes ſancti non tam ex perſona populi quàm ex

ſua, &

ſua, & peccatores ſe veraciter fateantur, & tamen nequaquam de ſua ſalute deſperent, ſed iuſtificationis plenitudinem, quã pro condicione fragilitatis humanæ conſequi ſe poſſe diffidunt, de gratia Domini & miſeratione præſumãt.

Quòd in ipſa quoq. orationis hora peccatum declinari vix poſſit. Cap. XIX.

NEminem vero in hac vita quamuis ſanctum, immunem eſſe a debitis peccatorum, etiam magiſteriũ nos edocet Saluatoris, qui diſcipulis ſuis perfectæ orationis formulam tradens, inter reliqua illa ſublimia ſacratiſſimaque mandata, quæ quoniam non niſi ſanctis perfectiſq. ſunt tradita, malis & infidelibus conuenire non poſſunt, hoc iuſſit interſeri: Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Matth. 6.* Si ergo vere hæc a ſanctis profertur oratio, ſicut indubitanter credere nos oportet, quis tam contumax & præſumptor, tamq. ſuperbia diabolici furoris elatus poterit inueniri, qui ſine peccato ſe eſſe pronũtians, non ſolum maiorem ſe Apoſtolis credat, verumetiã ipſum quaſi ignorantiæ aut vanitatis arguat Saluatorem, vt ſcilicet aut neſcierit eſſe poſſe aliquos immunes a debitis, aut fruſtra docuerit eos quos ſcierit orationis iſtius remedio non egere? Sed cum regis ſui præcepta ſeruãtes, omnes omnino ſancti quotidie dicant: Dimitte nobis debita noſtra; ſi verum dicunt, vere nemo eſt immunis a culpa; ſi autem fallunt, æque verum eſt eos mendacij nõ carere peccato. Vnde etiam ille ſapientiſſimus Eccleſiaſtes vniuerſos actus & humana ſtudia mente percurrens, ſine vlla exceptione pronuntiat: Quia non eſt iuſtus homo in terra, qui *Eccls. 7.* faciat bonum, & non peccabit; id eſt, nemo in hac terra tã *ſec. LXX.* ſanctus, tam diligens, tam intentus, vel potuit vmquam vel poterit inueniri, qui vero illi ac ſingulari bono ita iugiter valeat inhærere, vt non quotidie ab eo diſtractum ſe ſentiat deliquiſſe. Qui tamen cum pronuntietur immunis a noxa eſſe non poſſe, iuſtus eſſe nihilominus non negatur.

A quibus ſit peccati euacuatio, & virtutum diſcenda perfectio. Cap. XX.

QVisquis igitur ἀναμάρτητον, id eſt, impeccantiam naturæ adſcribit humanæ, non inanibus verbis, ſed conſcientiæ ſuæ teſtimonio nobiſcum ac probatione confligat, & tunc demum ſe abſq. peccato eſſe pronuntiet, cum ſe ab hoc ſummo bono ſenſerit non auulſum: immo ve-

mo vero quiſquis cōſiderans conſcientiā ſuam, vt non dicā amplius, vnā ſaltem ſynaxin ſine vlla verbi, vel facti, vel cogitationis interpellatione ſe deprehenderit celebraſſe, abſque peccato ſe eſſe pronuntiet. Proinde quia his omnibus otioſis ac ſuperfluis rebus volucrem humanæ mentis excurſum fatemur carere non poſſe, per hoc vtiq. conſequenter ſine peccato nos non eſſe veraciter confitemur. Nam quantauis circumſpectione vnuſquiſq. cor ſuum ſeruare contendat, numquam id ſecūdum deſiderium ſpiritus ſui, repugnante carnis condicione cuſtodiet. Quanto enim magis profecerit mens humana, & ad ſinceriorem cōtemplationis peruenerit puritatem, tanto ſe immundiorem quaſi per ſpeculum ſuæ puritatis inſpiciet, quia neceſſe eſt vt dū animus ad ſublimiorem ſe extendit intuitum, & maiora quàm agit proſpiciens concupiſcit, illa in quibus eſt, vt inferiora ac ſemper viliora deſpiciat.

Quòd licet agnoſcamus nos ſine peccato non eſſe, non debeamus tamen nos à Dominica communione ſuſpendere. Cap. XXI.

PLura ſiquidē denotat ſincerior obtutus, paritq. ſibi maiorem reprehenſionis dolorem irreprehenſibilis vita. & multiplicat gemitus atq. ſuſpiria emendatio morum & æmulatio attenta virtutum. Nemo enim illo in quo profecerit gradu poteſt eſſe contentus, & quantum quis fuerit mente purgatior, tanto ſe ſordidiorem videns magis humilitatis quàm elationis inuenit cauſas, quantoq. pernicius ad ſublimiora † conſcenderit, tanto amplius præuidet ſibi ſupereſſe quo tendat. Deniq. ille Apoſtolorum eximius quē diligebat Ieſus, recumbens ſupra pectus eius, hanc quaſi ex Dominico protulit corde ſentētiam: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Itaq. ſi dicentes nos non habere peccatum, veritatem, id eſt, Chriſtum non habemus in nobis, quid aliud proficimus, niſi vt nos hac ipſa profeſſione ex peccatoribus ſceleratos atq. impios approbemus? Poſtremo ſi cordi eſt verius explorare, vtrum poſſibile ſit humanæ ſubſtantiæ ἀναμάρτητον poſſidere, a quibus hoc manifeſtius diſcere poterimus, quàm ab his qui carnem ſuam crucifixerunt cū vitiis & concupiſcentiis; & quibus vere crucifixus eſt mundus? Qui cum de cordibus ſuis non ſolum radicitus vitia vniuerſa conuulſerint, verumetiam cogitationes ac memoriam

al. contēderit — *Ioan. 13.* — *1. Ioan. 1.* — *Galat. 5.* — *Galat. 6.*

riam peccatorum conentur excludere, nihilominus tamen quotidie fideliter profitentur, ne vna quidē hora macula ſe poſſe carere peccati. Nec tamē ex eo debemus nos a Dominica communione ſuſpendere, quia nos agnoſcimus peccatores, ſed ad eam magis ac magis eſt propter animæ medicinam & purificationem ſpiritus auide feſtinandum: verumtamen ea humilitate mentis ac fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedia potius noſtris vulneribus expetamus. Alioquin nec anniuerſaria quidem digne eſt præſumenda communio, vt quidam faciunt qui in monaſteriis conſiſtentes, ita ſacramentorū cæleſtium dignitatem & ſanctificationem ac meritum metiuntur, vt æſtiment ea non niſi ſanctos atq. immaculatos debere præſumere, & non potius vt ſanctos mundoſq. nos ſua participatione perficiant. Qui profecto maiorem arrogantiæ præſumptionem, quam declinare ſibi videntur, incurrunt, quia vel tunc cum ea percipiunt, dignos ſe eius perceptione diiudicant. Multo enim iuſtius eſt, vt cum hac cordis humilitate qua credimus & fatemur illa ſacroſancta myſteria numquam pro merito nos poſſe contingere, ſingulis ea Dominicis ob remedium noſtrarum ægritudinum præſumamus, quàm vt vana perſuaſione cordis elati, vel poſt annum dignos eorum participio nos eſſe credamus. Quapropter vt hæc intelligere & fructuoſe tenere poſſimus, miſericordiam Domini, vt nos ad perficienda hæc adiuuet attentius imploremus, quæ nequaquam ita vt ceteræ humanæ artes præcedente quadam ratione verborum, ſed actu potius & experientia præeunte diſcuntur, quæq. rurſum, niſi tam collationibus ſpiritalium virorum frequenter examinata fuerint & polita, quàm documentis & quotidiana experientia ſolicite ventilata, aut obſoleſcunt incuria, aut otioſa obliuione depereunt.

COLLATIONIS TERTIAE abbatis Theonæ, Finis.

COLLA-

COLLATIO XXIV. ET VLTIMA, QVAE EST ABBATIS ABRAHAE

DE MORTIFICATIONE.

Quomodo abbati Abrahæ cogitationum noſtrarum prodiderimus arcana. Cap. I.

QVARTA atq. viceſima iſta collatio abbatis Abrahæ Chriſto fauente procuditur, omnium ſeniorum traditiones atq. inſtituta concludens, qua veſtris orationibus conſummata, illorum vigintiquattuor ſeniorũ, qui in ſancta Apocalypſi coronas ſuas agno offerre dicuntur numero myſtice cõgruente, cunctarum promiſſionum noſtrarum debitis nos credimus liberandos. Si qua proinde gloria hi vigintiquattuor ſenes noſtri ob inſtitutionis ſuæ meritũ fuerint coronati, illi qui pro ſalute mundi immolatus eſt agno proſtratis ſunt capitibus oblaturi. Ipſe enim & illis tam eximium ſenſum, & nobis qualemcumq. ſermonem, quo tanta profunditas promeretur propter honorem ſui nominis donare dignatus eſt. Et neceſſe eſt, vt ad auctorem honorũ omniũ muneris ſui merita referatur, cui hoc ipſo debetur amplius quò magis ſoluitur. Igitur ad hunc Abraham impugnationem cogitationum noſtrarum anxia cõfeſſione detulimus, quia ad repetendam prouinciam noſtram, atq. ad reuiſendos parentes, quotidianis æſtibus vrgebamur. Hinc etenim nobis maxima deſideriorum naſcebatur occaſio, quòd tanta religione atq. pietate parentes noſtros præditos recordabamur, vt eos nequaquam impedituros noſtrum propoſitũ præſumeremus, hoc iugiter mente voluentes, quòd profectum magis ex illorum eſſemus aſſiduitate capturi, nullaque nos corporalium rerum ſolicitudine, nullis proſpiciendi victus diſtentionibus occupandos, illis affatim omnem cum gaudio præbitionem noſtræ neceſſitatis explentibus. Inſuper etiam ſpe inanium gaudiorum animum paſcebamus,

Apoc. 4.

mus,

mus,credentes fructum nos maximum percepturos de conuerſione multorum, qui velut noſtro eſſent ad viam ſalutis exemplo ac monitis dirigendi:tum præterea ipſorum locorum ſitus, in quibus erat a maioribus noſtris auita poſſeſſio; ipſarumq. amœnitas iucunda regionum ante oculos pingebatur,quàm gratæ & congruæ ſolitudinis ſpatiis tenderetur, ita vt non ſolum delectare monachum poſſent ſecreta ſiluarum, ſed etiam magna victus præbere compendia.Quæ omnia prædicto ſeni,cum ſecundum fidem conſcientiæ noſtræ ſimpliciter pâderemus,nec iam impugnationum vim tolerare nos poſſe, niſi nobis per illius medicinam Dei gratia ſubueniſſet, profuſis lacrymis teſtaremur, tacitus ille,diuq. cunctatus, atq. ad extremum grauiter ingemiſcens, ita reſpondit.

Quomodo ſenex noſtros patefecerit errores. Cap. II.

NEc dum vos deſideriis renuntiaſſe mundanis, nec mortificaſſe concupiſcentias priſtinas, cogitationum veſtrarum prodit infirmitas. Nam ſicut deſidiã cordis veſtri, deſideriorum veſtrorum peruagatio proteſtatur,hanc peregrinationem ac parentum abſentiam, quam mente potius ſuſcipere debuiſtis, carne tantummodo ſuſtinetis. Sepulta enim hæc omnia, ac de cordibus veſtris euulſa penitus iã fuiſſent,ſi vel rationem ipſius abrenuntiationis,vel principalem ſolitudinis cauſam in qua conſiſtimus cœpiſſetis. Ideoq. vos illa otij ægritudine ſentio laborare quæ in Prouerbiis ita notatur:In deſideriis eſt omnis otioſus.& iterũ: Prou. 13. Deſideria pigrum occidunt. Nam & nobis poterant hæc ſec. LXX. quæ cõmendaſtis carnalium commodorum nõn deeſſe cõ Prou. 21. pendia,ſi credidiſſemus ea noſtro conuenire propoſito,aut talem ex illis amœnitatum voluptatibus fructum nobis iudicaſſemus poſſe conferri, qualis ille eſt qui de hoc locorũ ſqualore & corporis contritione cõquiritur. Nec ſumus ita parentum ſolatio deſtituti, vt nobis deſint qui de ſuis ſubſtantiis ſuſtentare nos gaudeãt,niſi nobis illa ſententia Saluatoris occurrés, quidquid ad fotum huius pertinet carnis excluderet:Qui non reliquerit, ſiue oderit patrem, & ma- Luc. 14. trem, & filios, & fratres, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Quòd ſi parentum quoq. eſſemus præſidio deſtituti, certe vel potentum mundi iſtius obſequia deeſſe nõ poſſent, qui promptiſſima largitate neceſſitatibus noſtris cũ omni gratiarũ actione ſubminiſtrare gauderent, quorũ munificentia

ſuſten-

ſuſtentati, parandi victus ſolicitudine careremus, niſi nos
Hiere. 17. vehementer illa prophetica maledictio deterreret: Nam maledictus, inquit, homo, qui ſpem ſuam ponit in homine. &c.
Pſal. 145. Nolite confidere in principibus. Potuimus etiam cellulas ſaltē noſtras ſuper Nili fluminis alueum collocantes, aquā habere pro foribus, ne eam a quattuor milibus paſſuum noſtris cogeremur deferre ceruicibus, niſi nos ad tolerantiam laboris iſtius indefeſſos beatus Apoſtolus reddens hoc iugiter animaret eloquio:
1. Cor. 3. Vnuſquiſque, inquiens, propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. Nec ignoramus eſſe nonnulla etiam in regionibus noſtris amœna ſecreta, in quibus pomorum copia, & hortorum gratia, vel vbertas, neceſſitatem victus noſtri minimo labore corporis expedirent, niſi impingendam nobis illam exprobrationē, quæ ad illum in Euangelio directa eſt diuitem, vereremur:
Luc. 16. Quia recepiſti conſolationem tuam in vita tua. Sed deſpectis illis omnibus, & cum vniuerſa mundi huius voluptate contemptis, his tantū ſqualoribus delectamur, vniuerſiſque deliciis horrendam ſolitudinis iſtius præferimus vaſtitatē, neq. huic arenarum amaritudini quantaſvis vberis glebæ diuitias comparamus, non temporalia huius corporis lucra, ſed æterna ſpiritus emolumenta ſectantes. Parum eſt enim renuntiaſſe monachum ſemel, id eſt, in primordio cōuerſionis ſuæ contempſiſſe præſentia, niſi eis quotidie renūtiare perſtiterit. Vſq. ad finem namq. huius vitæ illud nobis
Hiere. 17. dicendum eſt cum propheta: Et diem hominis non deſideraui, tu ſcis.
Luc. 9. Vnde & Dominus in Euangelio: Si quis vult, inquit, poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.

De qualitate locorum quæ ab anachoretis expeti debeant. Cap. III.

ET idcirco ei qui de interioris hominis puritate peruigilem ſolicitudinem gerit, expetenda ſunt loca, quæ mētem eius nulla ad culturæ diſtentionem vbertatis ſuæ fœcunditate ſolicitent, nec de cellulæ fixa atq. immobili ſtatione proturbent, atq. ad aliquod ſubdiuale opus prodire compellant; & ita velut in apertum effuſis cogitationibus omnem mentis directionem ac ſubtiliſſimum certe illius deſtinationis intuitum per diuerſa diſpergat, quæ a nemine prorſus quamuis ſolicito ac vigilanti vel caueri poterūt vel videri, niſi qui corpus atq. animum iugiter intra parietum

ſepta

ſepta concluſerit, vt ita quis velut piſcator egregius, victũ ſibi apoſtolica arte proſpiciens, in tranquilliſſimo cordis ſui profundo, agmina cogitationum natantia intentus atq. immobilis captet, & tamquam de prominenti ſcopulo curioſe profunda proſpectãs, quas ad ſe hamo trahere debeat ſalutari, quas vero tamquam malos ac noxios piſces negligat ac refutet, ſagaci diſcretione diiudicet.

Quæ a ſolitariis operationum genera debeant eligi. Cap. IV.

IN hac ergo vnuſquiſq. cuſtodia iugiter perſeuerans, efficaciter illud implebit, quod per Habacuc prophetã ſatis euidenter exprimitur: Super cuſtodiam meam ſtabo, & aſcendam ſuper petram, & ſpeculabor vt videam quid loquatur in me, & quid reſpõdeam ad arguentem me. Quòd quanti laboris ac difficultatis ſit, experimentis illorum qui in illa Calami ſiue Porphyrionis eremo commorantur maniſeſtiſſime comprobatur. Nam cum longiore ſolitudinis interuallo ab vniuerſis vrbibus & habitaculis hominum quàm Scithi eremus diuidantur (ſeptem ſiquidem vel octo manſionibus vaſtiſſimæ ſolitudinis deſerta penetrantes vix ad cellularum ſuarum ſecreta perueniunt) tamen quia illic agriculturæ dediti, clauſtris minime cohibentur, cũ ad hæc ſqualida in quibus degimus, vel ad illa Scithica venerint loca, tantis cogitationum æſtibus, tantaq. animi anxietate vexantur, vt quaſi rudes & qui ſolitudinis exercitia ne leuiter quidem aliquando contigerint, commorationem cellæ & quietis ſilentia tolerare non poſſint, atq. ex eis ſtatim excuſſi, tamquam expertes & nouitij perturbentur. Non enim ſedare interioris hominis motus & cogitationũ ſuarum tempeſtatibus obuiare, iugi ſolicitudine ac perſeuerãti intentione didicerunt, qui ſubdiualibus quotidie operibus deſudantes, tota die ſub aerea inanitate, non ſolũ corpore, verumetiam mente peruolitant, & cogitationes ſuas cũ mobilitate corporea paſſim in aperta diffundunt. Et idcirco nec multiuolam animi ſui ſentiunt vanitatẽ, nec eius lubricos poſſunt coercere diſcurſus, & contritionem ſpiritus non ferentes, intolerabilem ſibi ipſam ſilentij ſui æſtimant iugitatem, ac laborioſis ruris operibus indefeſſi, vincuntur otio, & quietis ſuæ diuturnitate laſſantur. Habac. 2. ſec. LXX.

Quòd euagatione corporis grauetur magis quàm releuetur cordis anxietas. Cap. V.

NEc mirum ſi in cella quis reſidens quaſi intra artiſſimum clauſtrũ cogitationibus cõgregatis, anxietatum

 mul-

multitudine ſuffocetur, quæ de carceribus habitaculi cum homine prorumpentes, continuo velut equi effrænes in diuerſa peruolitant. Sed cum ad præſens de ſuis velut ſtabulis euagentur, capitur ſtatim aliquod vel breue ac triſte ſolatium, cum vero corpore ad cellam propriam remeante, rurſus quaſi ad ſedem ſuam cuncta cogitationũ caterua recurrerit, grauiores excitat ſtimulos ipſa inueteratæ licentiæ cõſuetudo. Hi ergo qui necdum poſſunt vel nolunt voluntatũ ſuarum inſtigationibus reluctari, cum acedia pectus inſolitum vehementius impugnante, intra cellam fuerint anxiati, ſi progrediendi ſæpius libertatem ſibi remiſſa diſtrictionis lege conceſſerint, acriorem aduerſum ſe peſtem hoc vt putant remedio ſuſcitabunt, ſicut gelidiſſimæ aquæ hauſtu vim internarum febrium quidam reſtinguere poſſe ſe credunt, cum vtiq. accendi ex hoc ignem illum conſtet potius quàm ſedari, ſi quidem momentaneam illam releuationem multo grauior conſequetur afflictio.

Ad quam comparationem monachus cogitationes ſuas debeat cuſtodire. Cap. VI.

QVamobrem ita monachi omnis intentio in vnum ſemper eſt defigenda, cunctarumq. cogitationum eius ortus atq. circumitus in idipſum, id eſt, ad memoriam Dei ſtrenue reuocandi, velut ſi quis abſidis cameram volẽs in ſublime concludere, ſubtiliſſimi illius centri lineam iugiter circumducat, ac ſecundum certiſſimam normam omnem rotunditatis parilitatem, & ſtructuræ colligat diſciplinam. Qui vero eam abſq. illius medietatis examine conſummare, quamuis ſumma artis aut ingenij præſumptione tentauerit, impoſſibile eſt, vt æqualitatem circuitus illius ſine errore cuſtodiat, aut quantum veræ rotunditatis pulchritudini errando ſubtraxerit ſolo deprehendat aſpectu, niſi ad illum indicem veritatis ſemper recurrens, atq. eius arbitrio interiorem operis ſui ambitum exterioremq. caſtigans, tam excelſæ magnitudinis molem vnius puncti lege concludat. Ita etiam mens noſtra niſi ſolam Domini charitatem, velut centrum immobiliter fixum, per vniuerſa operum molitionumq. noſtrarum momenta circumagens, probabili (vt ita dixerim) circino charitatis, omnium cogitationum vel aptauerit, vel repulerit qualitatem, nequaquam
1. Cor. 3. ſtructuram illam ædificij ſpiritalis, cuius Paulus eſt architectus, probabili arte molietur, nec pulchritudinẽ domus illius

illius poſſidebit, quam beatus Dauid in corde ſuo Domino cupiens exhibere: Domine, inquit, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ; ſed indecoram in corde ſuo atq. indignam Spiritu ſancto domum, continuoque lapſuram imprudenter attollet, non glorificandus beati cohabitatoris hoſpitio, ſed ruina conſtructionis ſuæ lugubriter opprimendus. *Pſal. 25.*

Interrogatio cur obeſſe nobis parentum vicinia putaretur quæ in Aegypto conſiſtentibus non obeſſet.

GERMANVS. *Cap.* VII.

SAtis vtili ac neceſſario præcipitur inſtituto hoc operum genus quod intra cellulam exerceri poteſt. Etenim non ſolum exemplo beatitudinis veſtræ apoſtolicarum virtutũ imitatione fundatæ, verumetiam experientiæ noſtræ teſtimonio commoditas huius rei nobis ſæpe comperta eſt. Sed parentum vicinia quam nec vos nimium reſpuiſtis, cur tantopere a nobis debeat euitari non ſatis claret. Cum enim vos in omni perfectionis via irreprehẽſibiliter incedentes, non ſolum in propriis reſidere regionibus, ſed nec longe a viculis ſuis quoſdam receſſiſſe cernamus, cur id quod vobis noxium non eſt, nobis putetur aduerſum?

Reſponſio quomodo non omnibus conueniant omnia.

ABRAHAM. *Cap.* VIII.

NOnnumquam mala ex bonis rebus ſumi videmus exempla. Nam ſi eadem quis agere, non eodem affectu atque propoſito, aut diſſimili virtute præſumpſerit, profecto exinde laqueum deceptionis & mortis incurret, vnde aliis æternæ vitæ fructus acquiritur. Quod ille quoq. puer manufortis, bellicoſiſſimo illi giganti in certamine comparatus, haud dubie pertuliſſet, ſi virilibus atq. fortiſſimis Saulis armis fuiſſet indutus; & quibus ætas robuſtior innumerabiles cateruas hoſtium proſtrauiſſet, hæc indubitatam primæuæ potuerunt inferre perniciem, niſi prudenti diſcretione congrua adoleſcentiæ ſuæ armorum genera delegiſſet, & aduerſus hoſtem teterrimum, non lorica & clypeo quibus ceteros videbat inſtructos, ſed illis quibus ipſe dimicare telis poterat fuiſſet armatus. Quamobrem menſuram virium ſuarum vnumquemque noſtrum conuenit diligentius ante penſare, atque ad eius modulum arripere quam libuerit diſciplinam; quia quamuis omnes vtiles ſint, tamen aptæ cunctis cunctæ eſſe nõ poſſunt. *1. Reg. 17.*

Non enim quia bona eſt anachoreſis, vniuerſis eam congruam comprobamus. A multis enim nō ſolum infructuoſa, ſed etiam pernicioſa ſentitur. Nec quia inſtitutionē cœnobiorum vel curam fratrum ſanctam atq. laudabilem merito profitemur, idcirco ab vniuerſis eam expetendam eſſe cenſemus. Ita etiam xenodochij vberrimus fructus eſt, ſed ab omnibus expeti ſine patientiæ detrimento non poteſt. Proinde primum regionis veſtræ, atq. huius inter ſe penſanda ſunt inſtituta, deinde vires hominum iugi vel virtutum, vel vitiorum aſſiduitate collectæ, diuerſa lance inuicem trutinandæ. Fieri etenim poteſt vt quod alterius gentis homini arduum atq. impoſſibile eſt, hoc aliis inſita cōſuetudo quodammodo verterit in naturā, ſicut nationes quædam ingenti plagarum diuerſitate diſiunctæ magnam vim frigoris, vel ardorem ſolis abſq. vllo corporis perferunt tegumento, quæ vtiq. alij illam cæli inclementiam non experti, quantiuis roboris fuerint, ſuſtentare non poſſunt. Ita etiam vos qui ſummo animi & corporis niſu, in hac regione dumtaxat, quaſi naturam patriæ veſtræ in multis impugnare conamini, diligenter expendite, vtrum in illis torpidis (vt fama eſt) regionibus, & velut frigore nimiæ infidelitatis obſtrictis, hanc (vt ita dixerim) nuditatem ſuſtentare poſſitis. Noſtris enim iſtam propoſiti fortitudinem naturaliter quodammodo indidit ſanctæ conuerſationis antiquitas, quorum ſi conſtantiæ atq. virtuti pares eſſe vos cernitis, viciniam parentum fratrumq. veſtrorum ſimiliter fugere non debetis.

Quod hi poſſint parentum viciniam non timere, qui abbatis Apollo mortificationem potuerint æmulari. Cap. IX.

VT vero ad certum diſtrictionis examen veſtrarum virium quantitatem metiri congrua æſtimatione poſſitis, cuiuſdam vobis ſenis, id eſt, abbatis Apollo factum breuiter indicabo, vt ſi vos intimum veſtri cordis examen huius propoſito atq. virtuti haud inferiores eſſe cenſuerit, abſque iactura profectus veſtri profeſſioniſq. periculo, patriæ inhabitationem ac parentū viciniā præſumatis; certi quòd diſtrictionem humilitatis huius, quam vobis in hac prouincia non ſolum voluntas, ſed etiam neceſſitas peregrinationis extorquet, propinquitatis affectus aut locorum oblectatio non poſſit euincere. Ad hunc igitur quem prædiximus

ſenem,

ſenem, cum germanus ſuus intempeſtà nocte veniſſet, implorans, vt de monaſterio ſuo pauliſper egreſſus, ad euellendum bouē, quem cœno paluſtri eminus inhærere flebiliter quærebatur, ei eſſet auxilio, quia eum ſolus nequaquam poſſet eruere, abbas Apollo pertinaciter obſecranti: Cur, ait, iuniorem fratrem noſtrum, quem præteriens propiorē quam me habueras, non rogaſti? Cumq. ille eum mortem olim ſepulti fratris oblitum, & ex nimia continentiæ ac ſolitudinis ingtate velut impotem mentis exiſtimans reſpondiſſet: Quemadmodum poteram de ſepulchro eum qui ante annos quindecim obiit inuocare? abbas Apollo: Ignoras ergo, ait, me quoq. ante annos viginti huic mundo fuiſſe defunctum, nullaq. iam poſſe de huius cellæ ſepulchro, quæ ad præſentis vitæ pertineant ſtatum, tibi conferre ſolatia? quem intantum Chriſtus ab intentione mortificationis arreptæ, vel modicum ad extrahēdum bouem tuum nō patitur relaxari, vt ne breuiſſimi quidem momenti inducias pro patris indulſerit ſepultura, quæ multo vtiq. celerius, honeſtius, & religioſius fuerat exhibenda. Rimamini itaq. nunc arcana pectoris veſtri, prudenterq. coniicite, an talem etiam vos iuxta parentes veſtros diſtrictionem mentis iugiter retentare poſſitis. Cumq. vos in hac animi mortificatione eidem conſimiles ſenſeritis, tum demum ſcitote parentum fratrumq. viciniam, vobis quoq. ſimiliter noxiā non futuram, vt ſcilicet eis, quamuis in proximo conſtitutis, velut mortuos vos eſſe credatis, ita vt nec illos veſtris foueri ſolatiis, nec vos illorum ſinatis obſequiis relaxari. Matth. 8.

Interrogatio an obſit monacho ſi a parentibus neceſſaria ſuggerantur. Cap. X.

GERMANVS.

SVper hoc plane iam nullum ambiguitati locum vlterius reliquiſti. Certi etenim ſumus tam præſentis huius habitus vilitatem, quàm quotidiana hæc nudipedalia in illorum vicinia nullatenus exercere nos poſſe, ſed ne labore quidem illic ſimili ea quæ ſunt ad victum neceſſaria prouiſuros, ſicut hic etiam ipſam quotidie aquam ceruicibus noſtris ex tribus milibus exhibere compellimur; nec noſtra enim nec illorum verecundia, hæc nos coram illis agere omnino patietur. Sane quid noſtro propoſito oberit, ſi illis ſubminiſtrantibus vniuerſa, nos ſolicitudine parandi victus penitus abſoluti, lectioni tantum & orationi operam dederimus, vt iſto quo nunc diſtrahimur labo-

re ſublato, ſpiritalibus tantū ſtudiis intentius incubemus?

Reſponſio quid ſanctus Antonius ſuper hoc pronuntiauerit.

ABRAHAM. Cap. XI.

NOn meam contra hoc vobis, ſed beati Antonij ſententiam proferam, qua ille ita cuiuſdam fratris hoc quo dicitis tepore torpentis ſegnitiam confutauit, vt etiam nodum veſtræ propoſitionis abſcideret. Nam cum ad prædictum virum quidam, vt dixi, veniens, anachoreticam diſciplinam minime diceret admirandam, maioris pronuntians eſſe virtutis, ſi ea quæ perfectionis ſunt inter homines quiſpiā quàm in eremo poſitus exerceret, beatus Antonius vbi nam ipſe conſiſteret, percontatur. Cumq. ille ſe iuxta parentes ſuos habitare dixiſſet, & eorum præbitione ab omni cura & ſolicitudine diurni operis abſolutum, lectioni tantum & orationi, abſq. vlla diſtentione ſpiritus indeſinenter glo riaretur inſiſtere; rurſum beatus Antonius: Dic, inquit, fili, vtrum in eorum damnis vel aduerſis caſibus contriſteris, pariq. etiam modo ſuper eorum proſperitate congaudeas. Ille vtriuſq. rei ſe participem eſſe confeſſus eſt. Cui ſenex: Noueris te, inquit, etiam in futuro ſæculo eorum ſorte cenſendum, cum quibus in hac vita in lucri detrimentique conſortio, vel gaudio vel mœrore concuteris. Nec hac contentus ſententia beatus Antonius, maiorem inſuper campū diſputationis ingreſſus eſt: Hæc, inquiens, conuerſatio atq. hic tepidiſſimus ſtatus, non hoc ſolo quod dixi te feriunt detrimento (licet id nunc ipſe non ſentias, dicens quodammodo ſecundum illam Prouerbiorum parabolam: Ferierūt

Prou. 23. *ſec.* LXX. me, ſed nō dolui; & deluſerunt me, ego autem neſciui. vel

Oſee. 7. illud quod dicitur in propheta: Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit) quòd ſcilicet diebus ſingulis mentem tuam pro caſuum varietate mutantes, indeſinenter ad terrena demergunt, verum etiam quòd fructu manuum tuarū, & iuſta laboris proprij mercede te fraudant, non permittentes te horum præbitione ſuffultum ſecundum beati Apoſto

Act. 20. li regulam, quotidianum tibi victum tuis manibus præparare, quam ille vltima Epheſiorū eccleſiæ principibus præcepta promulgans, ſe etiam ſanctis euangelicæ prædicationis ſtudiis occupatum, nō ſolum ſibi, verum etiam his qui erant erga miniſterium ſuum neceſſariis obſequiis præpe

Ibid. diti, præbuiſſe ſe memorat, dicens: Ipſi ſcitis quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtraue-

runt

runt manus iſtæ. Quod tamen vt ſe feciſſe pro forma noſtræ vtilitatis oſtenderet, alibi ait: Non otioſi fuimus inter vos, neq. gratis panem ab aliquo manducauimus, ſed in labore & fatigatione nocte ac die operantes, ne quem veſtrũ grauaremus: non quia non habuerimus poteſtatem, ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos. *2. Theſſ. 3.*

De vtilitate operationis, & otij detrimento. Cap. XII.

ET ideo cum etiam nobis parentum præſidia non deeſſent, tamen hanc cunctis opibus prætulimus nuditatẽ, & quotidiana corporis alimenta noſtris maluimus ſudoribus præparare, quàm ſecura parentum præbitione fulciri, laborioſiſſimæ huic penuriæ illam quã prædicas otioſam ſcripturarum meditationẽ, atq. infructuoſam lectionis inſtantiam poſtponentes, quam proculdubio libentiſſime ſectaremur, ſi hoc eſſe vtilius vel exemplis ſuis apoſtolica tradidiſſet auctoritas, vel inſtituta ſeniorum ſalubriter præfiniſſent. Noueris autem te etiam ex hoc non leuius quàm ex illo quod ſupra diximus affici detrimento, quia cum ſis ſani corporis ac robuſti, ſtipe ſuſtentaris aliena, quæ iuſte ſolis eſt debilibus attributa. Nam vtiq. omne hominum genus abſque illo tantum genere monachorum, quod ſecundum præceptum Apoſtoli quotidianis manuum ſuarum laboribus viuit, agapen alienæ operationis expectat. Vnde nõ ſolum eos qui ſemetipſos, vel parentum facultatibus, vel famulorum laboribus, vel fundorum ſuorum fructibus gloriantur, ſed ipſos etiam reges mundi huius, agape certum eſt ſuſtentari. Hoc deniq. maiorum noſtrorum definitio habet, qui quidquid ad neceſſitatem quotidiani victus inſumitur, quod opere manuum noſtrarum effectum partumq. non fuerit, ad agapen referri debere ſanxerunt, ſecundum Apoſtolum, qui otioſis penitus interdicens opem largitatis alienæ: Qui, inquit, nõn operatur, nec manducet. His verbis aduerſus quędam vſus beatus Antonius, etiam nos magiſterij ſui informauit exemplo, vt parentum pernicioſiſſima blandimenta, & omnium qui victus neceſſaria ſubminiſtrant ~~agapen~~, inſuper etiam omnem amœnæ habitationis gratiam deuitemus, ſqualenteſq. naturali amaritudine arenas, & peruſtas ſalſa inundatione regiones, nulliq. ob idipſum hominum iuri dominioq. ſubiectas, cunctis mundi huius opibus præponamus, vt non ſolum frequentias hominum obtentu inuiæ ſolitudinis declinemus, ſed etiam vt *Ibid.*

Eſai. 64. complectitur, dicens: Ecce tu iratus es, & peccauimus; in ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur; facti ſumus vt immundi omnes nos, tamquam pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ. Rogo quid euidentius hac poteſt eſſe ſententia, qua non vnam tantum, ſed vniuerſas iuſtitias noſtras propheta complexus, & circumſpiciens omnia quæ vel immunda vel horrida iudicantur, quia nihil in hominum conuerſatione ſordidius neq. impurius potuit reperire, panno eas comparare maluit menſtruatæ?

Etiam iuſtos & ſanctos ſine peccato non eſſe.

Cap. XVIII.

FRuſtra ergo manifeſtiſſimæ veritati ſpinoſæ obiectionis acumen opponitur, ſicut paulo ante dixiſtis, ſi nemo ſine peccato, nullus eſt ſanctus, & ſi nemo ſanctus, nullus ergo ſaluabitur. Hoc enim prophetæ teſtimonio poteſt
Ibid. nodus huius quæſtionis abſolui. Ecce, inquit, tu iratus es, & peccauimus; id eſt, cum elationem noſtri cordis vel negligentias auerſatus, tuo nos auxilio denudaſti, confeſtim nos vorago abſorbuit peccatorum, velut ſi quis ſplendidiſſimo ſolis diceret elemento: Ecce tu occubuiſti, & nos illico tenebroſa contexit obſcuritas. Et tamē cum hic ſanctus peccaſſe ſe dicat, & non ſolum peccaſſe, ſed etiam in ipſis ſemper permanſiſſe peccatis, non deſperat penitus de ſalu-
Ibid. te, ſed ſubdit: In ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur. Hanc ergo ſententiam: Ecce tu iratus es, & peccauimus; illi apo-
Rom. 7. ſtolicæ comparabo: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Rurſumq. id quod propheta ſubiungit: In ipſis fuimus ſemper, & ſaluabimur; conſequentibus Apoſtoli cōgruit verbis: Gratia Dei per Ieſum Chriſtū Do-
Eſai. 6. minum noſtrū. Similiter etiā illud eiuſdem prophetæ: Væ mihi, quia vir pollutus labiis ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito; ſupradictos ſapere ſermones videtur: Infelix ego homo, quis me liberabit de cor-
Ibid. pore mortis huius? Itemq. quod ſequitur in propheta: Et ecce volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius carbunculus ſiue calculus, quem forcipe tulerat de altari; & tetigit os meum, & dixit: Ecce hoc tetigi labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mūdabitur; tale eſt,
Rom. 7. vt Pauli videatur ore prolatum, qui ait: Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum. Videtis ergo quemadmodum omnes ſancti non tam ex perſona populi quàm ex

ſua, &

ſua, & peccatores ſe veraciter fateantur, & tamen nequaquam de ſua ſalute deſperent, ſed iuſtificationis plenitudinem, quã pro condicione fragilitatis humanæ conſequi ſe poſſe diffidunt, de gratia Domini & miſeratione præſumãt.

Quòd in ipſa quoq. orationis hora peccatum declinari vix poßit. Cap. XIX.

NEminem vero in hac vita quamuis ſanctum, immunem eſſe a debitis peccatorum, etiam magiſteriũ nos edocet Saluatoris, qui diſcipulis ſuis perfectæ orationis formulam tradens, inter reliqua illa ſublimia ſacratiſſimaque mandata, quæ quoniam non niſi ſanctis perfectiſq. ſunt tradita, malis & infidelibus conuenire non poſſunt, hoc iuſſit interſeri: Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si ergo vere hæc a ſanctis profertur oratio, ſicut indubitanter credere nos oportet, quis tam contumax & præſumptor, tamq. ſuperbia diabolici furoris elatus poterit inueniri, qui ſine peccato ſe eſſe pronũtians, non ſolum maiorem ſe Apoſtolis credat, verumetiã ipſum quaſi ignorantiæ aut vanitatis arguat Saluatorem, vt ſcilicet aut neſcierit eſſe poſſe aliquos immunes a debitis, aut fruſtra docuerit eos quos ſcierit orationis iſtius remedio non egere? Sed cum regis ſui præcepta ſeruãtes, omnes omnino ſancti quotidie dicant: Dimitte nobis debita noſtra; ſi verum dicunt, vere nemo eſt immunis a culpa; ſi autem fallunt, æque verum eſt eos mendacij nõ carere peccato. Vnde etiam ille ſapientiſſimus Eccleſiaſtes vniuerſos actus & humana ſtudia mente percurrens, ſine vlla exceptione pronuntiat: Quia non eſt iuſtus homo in terra, qui faciat bonum, & non peccabit; id eſt, nemo in hac terra tã ſanctus, tam diligens, tam intentus, vel potuit vmquam vel poterit inueniri, qui vero illi ac ſingulari bono ita iugiter valeat inhærere, vt non quotidie ab eo diſtractum ſe ſentiat deliquiſſe. Qui tamen cum pronuntietur immunis a noxa eſſe non poſſe, iuſtus eſſe nihilominus non negatur.

Matth. 6.

Eccls. 7. ſec. LXX.

A quibus ſit peccati euacuatio, & virtutum diſcenda perfectio. Cap. XX.

QVisquis igitur ἀναμάρτητον, id eſt, impeccantiam naturæ adſcribit humanæ, non inanibus verbis, ſed conſcientiæ ſuæ teſtimonio nobiſcum ac probatione confligat, & tunc demum ſe abſq. peccato eſſe pronuntiet, cum ſe ab hoc ſummo bono ſenſerit non auulſum: immo ve-

mo vero quiſquis cõſiderans conſcientiã ſuam, vt non dicã amplius, vnã ſaltem ſynaxin ſine vlla verbi, vel facti, vel cogitationis interpellatione ſe deprehenderit celebraſſe, abſque peccato ſe eſſe pronuntiet. Proinde quia his omnibus otioſis ac ſuperfluis rebus volucrem humanæ mentis excurſum fatemur carere non poſſe, per hoc vtiq. conſequenter ſine peccato nos non eſſe veraciter confitemur. Nam quantauis circumſpectione vnuſquiſq. cor ſuum ſeruare contendat, numquam id ſecũdum deſiderium ſpiritus ſui, repugnante carnis condicione cuſtodiet. Quanto enim magis profecerit mens humana, & ad ſinceriorem cõtemplationis peruenerit puritatem, tanto ſe immundiorem quaſi per ſpeculum ſuæ puritatis inſpiciet, quia neceſſe eſt vt dũ animus ad ſublimiorem ſe extendit intuitum, & maiora quàm agit proſpiciens concupiſcit, illa in quibus eſt, vt inferiora ac ſemper viliora deſpiciat.

Quòd licet agnoſcamus nos ſine peccato non eſſe, non debeamus tamen nos à Dominica communione ſuſpendere. Cap. XXI.

PLura ſiquidẽ denotat ſincerior obtutus, paritq. ſibi maiorem reprehenſionis dolorem irreprehenſibilis vita. & multiplicat gemitus atq. ſuſpiria emendatio morum & æmulatio attenta virtutum. Nemo enim illo in quo profecerit gradu poteſt eſſe contentus, & quantum quis fuerit mente purgatior, tanto ſe ſordidiorem videns magis humilitatis quàm elationis inuenit cauſas, quantoq. pernicius ad ſublimiora †conſcenderit, tanto amplius præuidet ſibi ſupereſſe quo tendat. Deniq. ille Apoſtolorum eximius quẽ diligebat Ieſus, recumbens ſupra pectus eius, hanc quaſi ex Dominico protulit corde ſentẽtiam: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Itaq. ſi dicentes nos non habere peccatum, veritatem, id eſt, Chriſtum non habemus in nobis, quid aliud proficimus, niſi vt nos hac ipſa profeſſione ex peccatoribus ſceleratos atq. impios approbemus? Poſtremo ſi cordi eſt verius explorare, vtrum poſſibile ſit humanæ ſubſtantiæ ἀναμάρτητον poſſidere, a quibus hoc manifeſtius diſcere poterimus, quàm ab his qui carnem ſuam crucifixerunt cũ vitiis & concupiſcentiis; & quibus vere crucifixus eſt mundus? Qui cum de cordibus ſuis non ſolum radicitus vitia vniuerſa conuulſerint, verumetiam cogitationes ac memo riam

al. contẽderit *Ioan. 13.* *1. Ioan. 1.* *Galat. 5.* *Galat. 6.*

riàm peccatorum conentur excludere, nihilominus tamen quotidie fideliter profitentur, ne vna quidẽ hora macula ſe poſſe carere peccati. Nec tamẽ ex eo debemus nos a Dominica communione ſuſpendere, quia nos agnoſcimus peccatores, ſed ad eam magis ac magis eſt propter animæ medicinam & purificationem ſpiritus auide feſtinandum: verumtamen ea humilitate mentis ac fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedia potius noſtris vulneribus expetamus. Alioquin nec anniuerſaria quidem digne eſt præſumenda communio, vt quidam faciunt qui in monaſteriis conſiſtentes, ita ſacramentorũ cæleſtium dignitatem & ſanctificationem ac meritum metiuntur, vt æſtiment ea non niſi ſanctos atq. immaculatos debere præſumere, & non potius vt ſanctos mundoſq. nos ſua participatione perficiant. Qui profecto maiorem arrogantiæ præſumptionem, quam declinare ſibi videntur, incurrunt, quia vel tunc cum ea percipiunt, dignos ſe eius perceptione diiudicant. Multo enim iuſtius eſt, vt cum hac cordis humilitate qua credimus & fatemur illa ſacroſancta myſteria numquam pro merito nos poſſe contingere, ſingulis ea Dominicis ob remedium noſtrarum ægritudinum præſumamus, quàm vt vana perſuaſione cordis elati, vel poſt annum dignos eorum participio nos eſſe credamus. Quapropter vt hæc intelligere & fructuoſe tenere poſſimus, miſericordiam Domini, vt nos ad perficienda hæc adiuuet attentius imploremus, quæ nequaquam ita vt ceteræ humanæ artes præcedente quadam ratione verborum, ſed actu potius & experientia præeunte diſcuntur, quæq. rurſum, niſi tam collationibus ſpiritalium virorum frequenter examinata fuerint & polita, quàm documentis & quotidiana experientia ſolicite ventilata, aut obſoleſcunt incuria, aut otioſa obliuione depereunt.

COLLATIONIS TERTIAE abbatis Theonæ, Finis.

COLLA-

COLLATIO XXIV. ET VLTIMA, QVAE EST ABBATIS ABRAHAE

DE MORTIFICATIONE.

Quomodo abbati Abrahæ cogitationum noſtrarum prodiderimus arcana. Cap. I.

QVARTA atq. viceſima iſta collatio abbatis Abrahæ Chriſto fauente procuditur, omnium ſeniorum traditiones atq. inſtituta concludens; qua veſtris orationibus conſummata, illorum vigintiquattuor ſeniorũ, qui in ſancta Apocalypſi coronas ſuas agno offerre dicuntur numero myſtice cõgruente, cunctarum promiſſionum noſtrarum debitis nos credimus liberandos. Si qua proinde gloria hi vigintiquattuor ſenes noſtri ob inſtitutionis ſuæ meritũ fuerint coronati, illi qui pro ſalute mundi immolatus eſt agno proſtratis ſunt capitibus oblaturi. Ipſe enim & illis tam eximium ſenſum, & nobis qualemcumq. ſermonem, quo tanta profunditas promeretur propter honorem ſui nominis donare dignatus eſt. Et neceſſe eſt, vt ad auctorem bonorũ omniũ muneris ſui merita referatur, cui hoc ipſo debetur amplius quò magis ſoluitur. Igitur ad hunc Abraham impugnationem cogitationum noſtrarum anxia cõfeſſione detulimus, quia ad repetendam prouinciam noſtram, atq. ad reuiſendos parentes, quotidianis æſtibus vrgebamur. Hinc etenim nobis maxima deſideriorum naſcebatur occaſio, quòd tanta religione atq. pietate parentes noſtros præditos recordabamur, vt eos nequaquam impedituros noſtrum propoſitũ præſumeremus, hoc iugiter mente voluentes, quòd profectum magis ex illorum eſſemus aſſiduitate capturi, nullaque nos corporalium rerum ſolicitudine, nullis proſpiciendi victus diſtentionibus occupandos, illis affatim omnem cum gaudio præbitionem noſtræ neceſſitatis explentibus. Inſuper etiam ſpe inanium gaudiorum animum paſcebamus,

Apoc. 4.

mus, credentes fructum nos maximum percepturos de conuerſione multorum, qui velut noſtro eſſent ad viam ſalutis exemplo ac monitis dirigendi: tum præterea ipſorum locorum ſitus, in quibus erat a maioribus noſtris auita poſſeſſio; ipſarumq; amœnitas iucunda regionum ante oculos pingebatur, quàm gratæ & congruæ ſolitudinis ſpatiis tenderetur, ita vt non ſolum delectare monachum poſſent ſecreta ſiluarum, ſed etiam magna victus præbere compendia. Quæ omnia prædicto ſeni, cum ſecundum fidem conſcientiæ noſtræ ſimpliciter păderemus, nec iam impugnationum vim tolerare nos poſſe, niſi nobis per illius medicinam Dei gratia ſubueniſſet, profuſis lacrymis teſtaremur, tacitus ille, diuq; cunctatus, atq; ad extremum grauiter ingemiſcens, ita reſpondit.

Quomodo ſenex noſtros patefecerit errores. Cap. II.

NEc dum vos deſideriis renuntiaſſe mundanis, nec mortificaſſe concupiſcentias priſtinas; cogitationum veſtrarum prodit infirmitas. Nam ſicut deſidiă cordis veſtri, deſideriorum veſtrorum peruagatio proteſtatur, hanc peregrinationem ac parentum abſentiam, quam mente potius ſuſcipere debuiſtis, carne tantummodo ſuſtinetis. Sepulta enim hæc omnia, ac de cordibus veſtris euulſa penitus iă fuiſſent, ſi vel rationem ipſius abrenuntiationis, vel principalem ſolitudinis cauſam in qua conſiſtimus cœpiſſetis. Ideoq; vos illa otij ægritudine ſentio laborare quæ in Prouerbiis ita notatur: In deſideriis eſt omnis otioſus. & iterŭ: Prou. 13. Deſideria pigrum occidunt. Nam & nobis poterant hæc ſec. LXX. quæ cŏmendaſtis carnalium commodorum nŏn deeſſe cŏ Prou. 21. pendia, ſi credidiſſemus ea noſtro conuenire propoſito; aut talem ex illis amœnitatum voluptatibus fructum nobis iudicaſſemus poſſe conferri, qualis iſte eſt qui de hoc locorŭ ſqualore & corporis contritione cŏquiritur. Nec ſumus ita parentum ſolatio deſtituti, vt nobis deſint qui de ſuis ſubſtantiis ſuſtentare nos gaudeăt, niſi nobis illa ſententia Saluatoris occurrĕs, quidquid ad fotum huius pertinet carnis excluderet: Qui non reliquerit, ſiue oderit patrem, & ma- Luc. 14. trem, & filios, & fratres, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Quòd ſi parentum quoq; eſſemus præſidio deſtituti, certe vel potentum mundi iſtius obſequia deeſſe nŏ poſſent, qui promptiſſima largitate neceſſitatibus noſtris cŭ omni gratiarŭ actione ſubminiſtrare gauderent, quorŭ munificentia

ſuſten-

ſuſtentari, parandi victus ſolicitudine careremus, niſi nos
Hiere. 17. vehementer illa prophetica maledictio deterreret: Nam maledictus, inquit, homo, qui ſpem ſuam ponit in homine. &c.
Pſal. 145. Nolite confidere in principibus. Potuimus etiam cellulas ſaltē noſtras ſuper Nili fluminis alueum collocantes, aquā habere pro foribus, ne eam a quattuor milibus paſſuum noſtris cogeremur deferre ceruicibus, niſi nos ad tolerantiam laboris iſtius indefeſſos beatus Apoſtolus reddens hoc iugiter animaret eloquio: Vnuſquiſque, inquiens, propriam
1. Cor. 3. mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. Nec ignoramus eſſe nonnulla etiam in regionibus noſtris amoena ſecreta, in quibus pomorum copia, & hortorum gratia, vel vbertas, neceſſitatem victus noſtri minimo labore corporis expedirent, niſi impingendam nobis illam exprobrationē, quæ ad illum in Euangelio directa eſt diuitem, vereremur:
Luc. 16. Quia recepiſti conſolationem tuam in vita tua. Sed deſpectis illis omnibus, & cum vniuerſa mundi huius voluptate contemptis, his tantū ſqualoribus delectamur, vniuerſiſque deliciis horrendam ſolitudinis iſtius præferimus vaſtitatē, neq. huic arenarum amaritudini quantaſvis vberis glebæ diuitias comparamus, non temporalia huius corporis lucra, ſed æterna ſpiritus emolumenta ſectantes. Parum eſt enim renuntiaſſe monachum ſemel, id eſt, in primordio cōuerſionis ſuæ contempſiſſe præſentia, niſi eis quotidie renūtiare perſtiterit. Vſq. ad finem namq. huius vitæ illud nobis
Hiere. 17. dicendum eſt cum propheta: Et diem hominis non deſideraui, tu ſcis. Vnde & Dominus in Euangelio: Si quis vult,
Luc. 9. inquit, poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.

De qualitate locorum quæ ab anachoretis expeti debeant. Cap. III.

ET idcirco ei qui de interioris hominis puritate peruigilem ſolicitudinem gerit, expetenda ſunt loca, quæ mētem eius nulla ad culturæ diſtentionem vbertatis ſuæ foecunditate ſolicitent, nec de cellulæ fixa atq. immobili ſtatione proturbent, atq. ad aliquod ſubdiuale opus prodire compellant; & ita velut in apertum effuſis cogitationibus omnem mentis directionem ac ſubtiliſſimum certe illius deſtinationis intuitum per diuerſa diſpergat; quæ a nemine prorſus quamuis ſolicito ac vigilanti vel caueri poterūt vel videri, niſi qui corpus atq. animum iugiter intra parietum

ſepta concluſerit, vt ita quis velut piſcator egregius, victũ ſibi apoſtolica arte proſpiciens, in tranquilliſſimo cordis ſui profundo, agmina cogitationum natantia intentus atq. immobilis captet, & tamquam de prominenti ſcopulo curioſe profunda proſpectās, quas ad ſe hamo trahere debeat ſalutari, quas vero tamquam malos ac noxios piſces negligat ac refutet, ſagaci diſcretione diiudicet.

Quæ a ſolitarijs operationum genera debeant eligi. Cap. IV.

IN hac ergo vnuſquiſq. cuſtodia iugiter perſeuerans, efficaciter illud implebit, quod per Habacuc prophetā ſatis euidenter exprimitur: Super cuſtodiam meam ſtabo, & aſcendam ſuper petram, & ſpeculabor vt videam quid loquatur in me, & quid reſpōdeam ad arguentem me. Quòd quanti laboris ac difficultatis ſit, experimentis illorum qui in illa Calami ſiue Porphyrionis eremo commorantur maniſeſtiſſime comprobatur. Nam cum longiore ſolitudinis interuallo ab vniuerſis vrbibus & habitaculis hominum quàm Scithi eremus diuidantur (ſeptem ſiquidem vel octo manſionibus vaſtiſſimæ ſolitudinis deſerta penetrantes vix ad cellularum ſuarum ſecreta perueniunt) tamen quia illic agriculturæ dediti, clauſtris minime cohibentur, cū ad hæc ſqualida in quibus degimus, vel ad illa Scithica venerint loca, tantis cogitationum æſtibus, tantaq. animi anxietate vexantur, vt quaſi rudes & qui ſolitudinis exercitia ne leuiter quidem aliquando contigerint, commorationem cellæ & quietis ſilentia tolerare non poſſint, atq. ex eis ſtatim excuſſi, tamquam expertes & nouitij perturbentur. Non enim ſedare interioris hominis motus & cogitationū ſuarum tempeſtatibus obuiare, iugi ſolicitudine ac perſeuerāti intentione didicerunt, qui ſubdiualibus quotidie operibus deſudantes, tota die ſub aerea inanitate, non ſolū corpore, verumetiam mente peruolitant, & cogitationes ſuas cū mobilitate corporea paſſim in aperta diffundunt. Et idcirco nec multiuolam animi ſui ſentiunt vanitatē, nec eius lubricos poſſunt coercere diſcurſus, & contritionem ſpiritus non ferentes, intolerabilem ſibi ipſam ſilentij ſui æſtimant iugitatem, ac laborioſis ruris operibus indefeſſi, vincuntur otio, & quietis ſuæ diuturnitate laſſantur.

Habac. 2. ſec. LXX.

Quòd euagatione corporis grauetur magis quàm releuetur cordis anxietas. Cap. V.

NEc mirum ſi in cella quis reſidens quaſi intra artiſſimum clauſtrū cogitationibus cōgregatis, anxietatum mul-

multitudine ſuffocetur, quæ de carceribus habitaculi cum homine prorumpentes, continuo velut equi effrænes in diuerſa peruolitant. Sed cum ad præſens de ſuis velut ſtabulis euagentur, capitur ſtatim aliquod vel breue ac triſte ſolatium, cum vero corpore ad cellam propriam remeante, rurſus quaſi ad ſedem ſuam cuncta cogitationũ caterua recurrerit, grauiores excitat ſtimulos ipſa inueteratæ licentiæ cõſuetudo. Hi ergo qui necdum poſſunt vel nolunt voluntatũ ſuarum inſtigationibus reluctari, cum acedia pectus inſolitum vehementius impugnante, intra cellam fuerint anxiati, ſi progrediendi ſæpius libertatem ſibi remiſſa diſtrictionis lege conceſſerint, acriorem aduerſum ſe peſtem hoc vt putant remedio ſuſcitabunt, ſicut gelidiſſimæ aquæ hauſtu vim internarum febrium quidam reſtinguere poſſe ſe credunt, cum vtiq. accendi ex hoc ignem illum conſtet potius quàm ſedari, ſi quidem momentaneam illam releuationem multo grauior conſequetur afflictio.

Ad quam comparationem monachus cogitationes ſuas debeat cuſtodire. Cap. VI.

QVamobrem ita monachi omnis intentio in vnum ſemper eſt defigenda, cunctarumq. cogitationum eius ortus atq. circumitus in idipſum, id eſt, ad memoriam Dei ſtrenue reuocandi, velut ſi quis abſidis cameram volẽs in ſublime concludere, ſubtiliſſimi illius centri lineam iugiter circumducat, ac ſecundum certiſſimam normam omnem rotunditatis parilitatem, & ſtructuræ colligat diſciplinam. Qui vero eam abſq. illius medietatis examine conſummare, quamuis ſumma artis aut ingenij præſumptione tentauerit, impoſſibile eſt, vt æqualitatem circuitus illius ſine errore cuſtodiat, aut quantum veræ rotunditatis pulchritudini errando ſubtraxerit ſolo deprehendat aſpectu, niſi ad illum indicem veritatis ſemper recurrens, atq. eius arbitrio interiorem operis ſui ambitum exterioremq. caſtigans, tam excelſæ magnitudinis molem vnius puncti lege concludat. Ita etiam mens noſtra niſi ſolam Domini charitatem, velut centrum immobiliter fixum, per vniuerſa operum molitionumq. noſtrarum momenta circumagens, probabili (vt ita dixerim) circino charitatis, omnium cogitationum vel aptauerit, vel repulerit qualitatem, nequaquam
1. Cor. 3. ſtructuram illam ædificij ſpiritalis, cuius Paulus eſt architectus, probabili arte molietur, nec pulchritudinẽ domus illius

illius poſſidebit, quam beatus Dauid in corde ſuo Domino cupiens exhibere: Domine, inquit, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ; ſed indecoram in corde ſuo atq. indignam Spiritu ſancto domum, continuoque lapſuram imprudenter attollet, non glorificandus beati cohabitatoris hoſpitio, ſed ruina conſtructionis ſuæ lugubriter opprimendus. Pſal. 25.

Interrogatio cur obeſſe nobis parentum vicinia putaretur quæ in Aegypto conſiſtentibus non obeſſet.

GERMANVS. *Cap.* VII.

SAtis vtili ac neceſſario præcipitur inſtituto hoc operum genus quod intra cellulam exerceri poteſt. Etenim non ſolum exemplo beatitudinis veſtræ apoſtolicarum virtutũ imitatione fundatæ, verumetiam experientiæ noſtræ teſtimonio commoditas huius rei nobis ſæpe comperta eſt. Sed parentum vicinia quam nec vos nimium reſpuiſtis, cur tantopere a nobis debeat euitari non ſatis claret. Cum enim vos in omni perfectionis via irreprehẽſibiliter incedentes, non ſolum in propriis reſidere regionibus, ſed nec longe a viculis ſuis quoſdam receſſiſſe cernamus, cur id quod vobis noxium non eſt, nobis putetur aduerſum?

Reſponſio quomodo non omnibus conueniant omnia.

ABRAHAM. *Cap.* VIII.

NOnnumquam mala ex bonis rebus ſumi videmus exempla. Nam ſi eadem quis agere, non eodem affectu atque propoſito, aut diſſimili virtute præſumpſerit, profecto exinde laqueum deceptionis & mortis incurret, vnde aliis æternæ vitæ fructus acquiritur. Quod ille quoq. puer manufortis, bellicoſiſſimo illi giganti in certamine comparatus, haud dubie pertuliſſet, ſi virilibus atq. fortiſſimis Saulis armis fuiſſet indutus; & quibus ætas robuſtior innumerabiles cateruas hoſtium proſtrauiſſet, hæc indubitatam primæuæ potuerunt inferre perniciem, niſi prudenti diſcretione congrua adoleſcentiæ ſuæ armorum genera delegiſſet, & aduerſus hoſtem teterrimum, non lorica & clypeo quibus ceteros videbat inſtructos, ſed illis quibus ipſe dimicare telis poterat fuiſſet armatus. Quamobrem menſuram virium ſuarum vnumquemque noſtrum conuenit diligentius ante penſare, atque ad eius modulum arripere quam libuerit diſciplinam; quia quamuis omnes vtiles ſint, tamen aptæ cunctis cunctæ eſſe nõ poſſunt. 1. Reg. 17.

Non enim quia bona eſt anachoreſis, vniuerſis eam congruam comprobamus. A multis enim nō ſolum infructuoſa, ſed etiam pernicioſa ſentitur. Nec quia institutionē cœnobiorum vel curam fratrum ſanctam atq. laudabilem merito profitemur, idcirco ab vniuerſis eam expetendam eſſe cenſemus. Ita etiam xenodochij vberrimus fructus eſt, ſed ab omnibus expeti ſine patientiæ detrimento non poteſt. Proinde primum regionis veſtræ, atq. huius inter ſe penſanda ſunt instituta, deinde vires hominum iugi vel virtutum, vel vitiorum aſſiduitate collectæ, diuerſa lance inuicem trutinandæ. Fieri etenim poteſt vt quod alterius gentis homini arduum atq. impoſſibile eſt, hoc aliis inſita cōſuetudo quodammodo verterit in naturā, ſicut nationes quædam ingenti plagarum diuerſitate diſiunctæ magnam vim frigoris, vel ardorem ſolis abſq. vllo corporis perferunt tegumento, quæ vtiq. alij illam cæli inclementiam non experti, quantivis roboris fuerint, ſuſtentare non poſſunt. Ita etiam vos qui ſummo animi & corporis niſu, in hac regione dumtaxat, quaſi naturam patriæ veſtræ in multis impugnare conamini, diligenter expendite, vtrum in illis torpidis (vt fama eſt) regionibus, & velut frigore nimiæ infidelitatis obſtrictis, hanc (vt ita dixerim) nuditatem ſuſtentare poſſitis. Noſtris enim iſtam propoſiti fortitudinem naturaliter quodammodo indidit ſanctæ conuerſationis antiquitas, quorum ſi conſtantiæ atq. virtuti pares eſſe vos cernitis, viciniam parentum fratrumq. veſtrorum ſimiliter fugere non debetis.

Quod hi poſſint parentum viciniam non timere, qui abbatis Apollo mortificationem potuerint æmulari. Cap. IX.

Vt vero ad certum diſtrictionis examen veſtrarum virium quantitatem metiri congrua æſtimatione poſſitis, cuiuſdam vobis ſenis, id eſt, abbatis Apollo factum breuiter indicabo, vt ſi vos intimum veſtri cordis examen huius propoſito atq. virtuti haud inferiores eſſe cenſuerit, abſque iactura profectus veſtri profeſſioniſq. periculo, patriæ inhabitationem ac parentū viciniā præſumatis; certi quòd diſtrictionem humilitatis huius, quam vobis in hac prouincia non ſolum voluntas, ſed etiam neceſſitas peregrinationis extorquet, propinquitatis affectus aut locorum oblectatio non poſſit euincere. Ad hunc igitur quem prædiximus

ſenem,

ſenem, cum germanus ſuus intempeſta nocte veniſſet, implorans, vt de monaſterio ſuo paulſper egreſſus, ad euellendum boue̅, quem cœno paluſtri eminus inhærere flebiliter querebatur, ei eſſet auxilio, quia eum ſolus nequaquam poſſet eruere, abbas Apollo pertinaciter obſecranti: Cur, ait, iuniorem fratrem noſtrum, quem præteriens propiore quam me habueras, non rogaſti? Cumq. ille eum mortem olim ſepulti fratris oblitum, & ex nimia continentiæ ac ſolitudinis iugitate velut impotem mentis exiſtimans reſpondiſſet: Quemadmodum poteram de ſepulchro eum, qui ante annos quindecim obiit inuocare? abbas Apollo: Ignoras ergo, ait, me quoq. ante annos viginti huic mundo fuiſſe defunctum, nullaq. iam poſſe de huius cellæ ſepulchro, quæ ad præſentis vitæ pertineant ſtatum, tibi conferre ſolatia? quem intantum Chriſtus ab intentione mortificationis arreptæ, vel modicum ad extrahe̅dum bouem tuum no̅ patitur relaxari, vt ne breuiſſimi quidem momenti inducias pro patris indulſerit ſepultura, quæ multo vtiq. celerius, honeſtius, & religioſius fuerat exhibenda. Rimamini itaq. nunc arcana pectoris veſtri, prudenterq. coniicite, an talem etiam vos iuxta parentes veſtros diſtrictionem mentis iugiter retentare poſſitis. Cumq. vos in hac animi mortificatione eidem conſimiles ſenſeritis, tum demum ſcitote parentum fratrumq. viciniam, vobis quoq. ſimiliter noxiã non futuram, vt ſcilicet eis, quamuis in proximo conſtitutis, velut mortuos vos eſſe credatis, ita vt nec illos veſtris foueri ſolatiis, nec vos illorum ſinatis obſequiis relaxari. Matth. 8.

Interrogatio an obſit monacho ſi a parentibus neceſſaria ſuggerantur. Cap. X.

GERMANVS.

SVper hoc plane iam nullum ambiguitati locum vlterius reliquiſti. Certi etenim ſumus tam præſentis huius habitus vilitatem, quàm quotidiana hæc nudipedalia in illorum vicinia nullatenus exercere nos poſſe, ſed ne labore quidem illic ſimili ea quæ ſunt ad victum neceſſaria prouiſuros, ſicut hic etiam ipſam quotidie aquam ceruicibus noſtris ex tribus milibus exhibere compellimur; nec noſtra enim nec illorum verecundia, hæc nos coram illis agere omnino patietur. Sane quid noſtro propoſito oberit, ſi illis ſubminiſtrantibus vniuerſa, nos ſolicitudine parandi victus penitus abſoluti, lectioni tantum & orationi operam dederimus, vt iſto quo nunc diſtrahimur labo-

re ſublato, ſpiritalibus tantũ ſtudiis intentius incubemus?

Reſponſio quid ſanctus Antonius ſuper hoc pronuntiauerit.

ABRAHAM. *Cap.* XI.

NOn meam contra hoc vobis, ſed beati Antonij ſententiam proferam, qua ille ita cuiuſdam fratris hoc quo dicitis tepore torpentis ſegnitiam confutauit, vt etiam nodum veſtræ propoſitionis abſcideret. Nam cum ad prædictum virum quidam, vt dixi, veniens, anachoreticam diſciplinam minime diceret admirandam, maioris pronuntians eſſe virtutis, ſi ea quæ perfectionis ſunt inter homines quiſpiã quàm in eremo poſitus exerceret, beatus Antonius vbi nam ipſe conſiſteret, percontatur. Cumq. ille ſe iuxta parentes ſuos habitare dixiſſet, & eorum præbitione ab omni cura & ſolicitudine diurni operis abſolutum, lectioni tantum & orationi, abſq. vlla diſtentione ſpiritus indeſinenter gloriaretur inſiſtere; rurſum beatus Antonius: Dic, inquit, fili, vtrum in eorum damnis vel aduerſis caſibus contriſteris, pariq. etiam modo ſuper eorum proſperitate congaudeas. Ille vtriuſq. rei ſe participem eſſe confeſſus eſt. Cui ſenex: Noueris te, inquit, etiam in futuro ſæculo eorum ſorte cenſendum, cum quibus in hac vita in lucri detrimentique conſortio, vel gaudio vel mœrore concuteris. Nec hac contentus ſententia beatus Antonius, maiorem inſuper campũ diſputationis ingreſſus eſt: Hæc, inquiens, conuerſatio atq. hic tepidiſſimus ſtatus, non hoc ſolo quod dixi te feriunt detrimento (licet id nunc ipſe non ſentias, dicens quodam-

Prou. 23. modo ſecundum illam Prouerbiorum parabolam: Ferierũt

ſec. LXX. me, ſed nõ dolui; & deluſerunt me, ego autem neſciui. vel

Oſee. 7. illud quod dicitur in propheta: Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit) quòd ſcilicet diebus ſingulis mentem tuam pro caſuum varietate mutantes, indeſinenter ad terrena demergunt, verum etiam quòd fructu manuum tuarũ, & iuſta laboris proprij mercede te fraudant, non permittentes te horum præbitione ſuffultum ſecundum beati Apoſto

Act. 20. li regulam, quotidianum tibi victum tuis manibus præparare, quam ille vltima Epheſiorũ eccleſiæ principibus præcepta promulgans, ſe etiam ſanctis euangelicæ prædicationis ſtudiis occupatum, nõ ſolum ſibi, verum etiam his qui erant erga miniſterium ſuum neceſſariis obſequiis præpe-

Ibid. diti, præbuiſſe ſe memorat, dicens: Ipſi ſcitis quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtrauerunt

runt manus iſtæ. Quod tamen vt ſe feciſſe pro forma no-
ſtræ vtilitatis oſtenderet, alibi ait: Non otioſi fuimus inter 2. *Theſſ.* 3.
vos, neq. gratis panem ab aliquo manducauimus, ſed in la-
bore & fatigatione nocte ac die operantes, ne quem veſtrû
grauaremus: non quia non habuerimus poteſtatem, ſed vt
noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos.

De vtilitate operationis, & otij detrimento. Cap. XII.

ET ideo cum etiam nobis parentum præſidia non deeſ-
ſent, tamen hanc cunctis opibus prætulimus nuditatẽ,
& quotidiana corporis alimenta noſtris maluimus ſudori-
bus præparare, quàm ſecura parentum præbitione fulciri,
laborioſiſſimæ huic penuriæ illam quã prædicas otioſam
ſcripturarum meditationẽ, atq. infructuoſam lectionis in-
ſtantiam poſtponentes, quam procul dubio libentiſſime ſe-
ctaremur, ſi hoc eſſe vtilius vel exemplis ſuis apoſtolica tra
didiſſet auctoritas, vel inſtituta ſeniorum ſalubriter præfiniſ
ſent. Noueris autem te etiam ex hoc non leuius quàm ex il
lo quod ſupra diximus affici detrimento, quia cum ſis ſani
corporis ac robuſti, ſtipe ſuſtentaris aliena, quæ iuſte ſolis
eſt debilibus attributa. Nam vtiq. omne hominum genus
abſque illo tantum genere monachorum, quod ſecundum
præceptum Apoſtoli quotidianis manuum ſuarum labori-
bus viuit, agapen alienæ operationis expectat. Vnde nõ ſo-
lum eos qui ſemetipſos, vel parentum facultatibus, vel fa-
mulorum laboribus, vel fundorum ſuorum fructibus glo-
riantur, ſed ipſos etiam reges mundi huius, agape certum
eſt ſuſtentari. Hoc deniq. maiorum noſtrorum definitio ha
bet, qui quidquid ad neceſſitatem quotidiani victus inſu-
mitur, quod opere manuum noſtrarum effectum partumq.
non fuerit, ad agapen referri debere ſanxerunt, ſecundum
Apoſtolum, qui otioſis penitus interdicens opem largitatis
alienæ: Qui, inquit, non operatur, nec manducet. His ver- *Ibid.*
bis aduerſus quẽdam vſus beatus Antonius, etiam nos ma
giſterij ſui informauit exemplo, vt parentum pernicioſiſſi-
ma blandimenta, & omnium qui victus neceſſaria ſubmi-
niſtrant agapen, inſuper etiam omnem amœnæ habitatio-
nis gratiam deuitemus, ſqualenteſq. naturali amaritudine
arenas, & peruſtas ſalſa inundatione regiones, nulliq. ob
idipſum hominum iuri dominioq. ſubiectas, cunctis mun-
di huius opibus præponamus, vt non ſolum frequentias ho
minum obtentu inuiæ ſolitudinis declinemus, ſed etiam vt

nequaquam nos ad qualiſcumque culturæ diſtentionem vberis ſoli natura ſolicitet, per quam mens ab illa principali cordis obſeruatione diſtracta, ſpiritalibus ſtudiis redderetur effœta.

Fabula de tonſoris mercede compoſita ad illuſiones diaboli cognoſcendas. Cap. XIII.

NAm quod alios quoq. ſaluare vos poſſe confiditis, & ſpe maioris lucri ad reuiſendam patriam feſtinaris, audite etiam ſuper hoc quandam abbatis Macarij fabulam, iucundiſſime atq. aptiſſime figuratam, quam & ille cuidã ſimilibus deſideriis æſtuanti, medicina opportuniſſimæ narrationis ingeſſit. Erat, inquit, in ciuitate quadam peritiſſimus tonſor, qui denariis ternis vnumquemq. detondẽs, tenuem vilemq. mercedem ſui operis acquirendo, ex hac eadem quantitate neceſſaria victui quotidie comparabat: centumq. denarios expleta omni corporis cura, marſupio ſuo diebus ſingulis inferebat. Sed cum indeſinenter hunc conderet quæſtum, audiuit in quadam longe poſita ciuitate, ſingulorum ſolidorum ſingulos homines tonſori præbere mercedem. Quo ille comperto, Quamdiu ero, inquit, hac mendicitate contentus, vt trium denariorum ſtipem cum labore conquiram, cum poſſim illo pergens ingenti ſolidorum quæſtu diuitias congregare? Itaq. ſumẽs artis ſuæ protinus inſtrumenta, expenſis in ſumptu omnibus quæ hic multo tempore collecta ſeruarat, ad vrbem illam quæſtuoſiſſimam cum ſummo labore peruenit. Vbi cum ea qua ingreſſus eſt die ſecundum id quod compererat ab vnoquoque mercedem ſui operis recepiſſet, ad veſperam ſe videns grandem ſolidorum numerum conquiſiſſe, ad macellum lætus incedit, eſcas refectioni ſuæ neceſſarias coempturus. Quas cum cœpiſſet magno ſolidorum pretio comparare, expenſis in perexiguo victu vniuerſis quos acquiſierat ſolidis, ne vnius quidem denarij intulit lucrum. Cumq. ita ſingulis diebus acquiſitionem ſuam vidiſſet inſumi, vt nõ ſolũ nihil redigere, ſed vix ipſam quotidianæ ſubſtãtiæ neceſſitatem poſſet explere, apud ſemetipſum recogitans: Reuertar, inquit, ad ciuitatem meam, illumq. repetam tenuiſſimum quæſtum, ex quo mihi expleta omni corporis cura, quod ad ſuſtentationem ſenectutis accreſceret, quotidiana exuberantia conferebas. Quod quamuis paruum videretur & tenue, non mediocrem tamen ſummam iugi pariebat

augmen-

augmento. Quæſtuoſior quippe mihi fuit ille nummorum quàm iſte ſolidorum imaginarius quæſtus, ex quo non ſolùm nihil exuberat quod recondam, ſed etiam vix ipſa quotidiani victus neceſſitas ſuſtinetur. Et idcirco rectius nobis eſt, hunc ſolitudinis huius tenuiſſimum fructum indirupta iugitate ſectari, quem nullæ ſæculares curæ, nullæ mundanæ diſtentiones, nulla cenodoxiæ ac vanitatis arrodat elatio, nullæ ſolicitudines diurnæ neceſſitatis imminuãt (Melius eſt enim modicum iuſto ſuper diuitias peccatorũ multas) quàm affectare lucra illa maiora, quæ etiam ſi parta fuerint quæſtuoſiſſima conuerſione multorum, neceſſitate tamen mundanæ conuerſationis, & quotidianis diſtentionũ diminutionibus abſumentur. Melior namq. eſt, ſecundum ſententiam Salomonis, pugillus vnus cũ requie, quàm duo pugilli cum labore & præſumptione ſpiritus. Quibus illuſionibus atq. diſpendiis omnes admodum infirmos neceſſe eſt implicari, qui cum etiam de ſua ſalute ſint dubij, ipſiq. adhuc magiſterio atq. inſtitutione egeant aliena, ad cõuertendos alios & regendos diabolicis illuſionibus inſtigantur, quiq. etiam ſi potuerint lucri aliquid ex quorundam conuerſione conquirere, impatientia ſua atq. inconditis moribus quidquid acquiſierint profligabũt. Illud namque eis quod Aggæus propheta deſcribit, eueniet: Et qui mercedes congregat, miſit eas in ſacculum pertuſum. Vere enim lucra ſua in pertuſum ſacculum condit, qui quidquid per aliorũ conuerſionẽ videtur acquirere, intẽperantia cordis ſui & quotidiana animi diſtentione diſperdit. Itaq. fiet vt dũ vberiora lucra per aliorum credũt inſtitutionẽ parare ſe poſſe, etiã ſua correctione priuentur. Sunt enim qui ſe diuites ferunt, nihil habentes, & ſunt qui ſe humiliãt in multis diuitiis. &: Melior eſt vir in ignobilitate ſeruiens ſibi, quàm qui dignitatem ſibi acquirit, & indiget pane.

Pſal. 36. *Eccls. 4. ſec. LXX.* *Agge. 1. ſec. LXX.* *Prou. 13. ſec. LXX.* *Prou. 12. ſec. LXX.*

GERMANVS. *Interrogatio, vnde nobis talium cogitationum error irrepſerit.* Cap. XIV.

SAtis congrue nobis his comparationibus diſputatio tua cogitationum noſtrarum manifeſtauit errores, quorũ cauſas & curationes ſimiliter optamus agnoſcere, & vnde acciderit nobis iſta deceptio, pariter cupimus edoceri. Nulli etenim eſt dubium neminem admodum poſſe remedia malis valitudinibus adhibere, niſi eum qui ipſas morborum origines ante prædixerit.

Reſpon-

Reſponſio de tripartito animæ motu.

ABRAHAM. *Cap.* XV.

OMnium vitiorum vnus fons atq. principium eſt, ſecũdum qualitatem vero partis illius, &(vt ita dixerim) membri quod in anima fuerit vitiatum, diuerſa vocabula paſſionum corruptionumq. ſortitur. Quod nonnumquam etiam morborum corporalium probatur exemplo, quorũ cum vna ſit cauſa, in diuerſa tamen ægritudinum genera pro qualitate membrorum quæ fuerint occupata, diſtinguitur. Etenim cum arcem corporis, id eſt, caput, vis noxij humoris obſederit, cephalalgiæ procreat paſſionem; cum vero aures, oculoſve peruaſerit, in otalgicũ, ſiue in ophthalmicum vertitur morbum; cumq. ſe ad articulos quoſq. & ad manuum ſumma transfuderit, articularis atq. chiragrica dicitur valitudo: cum autem ad pedum ima defluxerit, podagra mutato nomine nuncupatur: tot poſtremo cenſenda vocabulis, quot membrorum ceperit portiones. Eodem modo de viſibilibus ad inuiſibilia tranſeuntes, animæ noſtræ partibus, atq. (vt ita dixerim) membris, vim cuiuſque vitij ineſſe credamus. Quã cum ſapientiſſimi quiq. tripartitæ definiant eſſe virtutis, neceſſe eſt vt aut λογικὸν, id eſt, rationabile, aut θυμικὸν, id eſt, iraſcibile, aut ἐπιθυμητικὸν, id eſt, concupiſcibile eius, aliquo corrũpatur incurſu. Cum ergo aliquem ex his affectibus vis noxiæ paſſionis obſederit, pro illius corruptione etiam vitio nomen imponitur. Nam ſi rationabilem eius partem vitiorum peſtis infecerit, cenodoxiæ, elationis, inuidiæ, ſuperbiæ, præſumptionis, hæreſeos vitia procreabit. Si iraſcibilem vulnerauerit ſenſum, furorem, impatientiam, triſtitiam, acediam, puſillanimitatem, crudelitatemq. parturiet. Si cõcupiſcibilem corruperit portionem, gaſtrimargiam, fornicationem, philargyriam, & deſideria noxia terrenaq. germinabit.

Rationabilem noſtræ animæ partem corruptam principio eſſe curandam. Cap. XVI.

ET idcirco ſi fontem vitij huius & originẽ vultis agnoſcere, rationabilem mentis veſtræ atq. animæ portionem noueritis eſſe corruptam, ex qua vel præſumptionum vel cenodoxiæ ſolent vitia pullulare. Proinde hoc primum vobis animæ (vt ita dixerim) membrum rectæ diſcretionis iudicio & humilitatis virtute curandum eſt; quo vitiato dum non ſolum ad perfectionis iam perueniſſe faſtigia, ſed etiam

etiam docere alios poſſe vos creditis, & ad eruditionem ce terorum ſufficientes atq. idoneos iudicatis per elationem cenodoxiæ hac, quam patefecit veſtra confeſſio, peruaga- tionum vanitate raptamini; quas amputare deinceps abſq. difficultate poteritis, ſi veræ diſcretionis, vt dixi, humilita- te fundati, quàm laborioſum quàmq. difficile ſit vnicuiq. noſtrum ſaluare animam ſuam mentis veſtræ contritione diſcatis, & intimo cordis affectu, non modo longe vos ab illa docendi præſumptione ſubmotos, verum etiam adhuc egere doctoris agnoſcatis auxilio.

Quòd infirmior pars animæ diabolicis tentationibus prima ſuccumbat. Cap. XVII.

ADhibete ergo huic membro vel parti animæ veſtræ, quam ſpecialiter diximus vulneratam, veræ humilita- tis medelam; quæ quoniam ceteris animæ partibus in vo- bis, quantum apparet, infirmior eſt, neceſſe eſt vt diaboli- cæ infeſtationi prima ſuccumbat. Quemadmodum enim ingruentibus quibuſdam iniuriis, quæ vel ex accidenti la- bore, vel de aeris corruptione gignuntur, fieri etiã in corpo ribus humanis ſolet, vt illa quæ fuerint infirmiora, caſibus iſtis prima conſentiant atq. ſuccumbant; cumq. peculia- rius in eis morbus inſederit, reliquas quoq. partes corporis tabeſaciat; ita & animam vniuſcuiuſq. noſtrum flante quo- dammodo peſtilenti halitu vitiorum, illa maxime paſſione neceſſe eſt attentari, in qua tenerior atq. infirmior eius por tio, validis inimici non tam fortiter reſiſtit impulſibus, & ex illis periculum captiuitatis incurrere, in quibus facilio- rem proditioni aditum reſerat incauta cuſtodia. Sic namq. Balaam populum Dei poſſe decipi, certa ratione collegit, *Apoc. 2. ex* dans conſilium vt ex illa parte qua infirmari nouerat filios *Num. 24.* Iſrael, pernicioſi eis laquei tenderentur, non dubitans eos oblata copia feminarum fornicationis ruina protinus col- lapſuros, quia concupiſcibiles animæ eorum partes ſciebat eſſe corruptas. Ita ergo vnumquemq. noſtrum nequitiæ ſpi ritales verſuta malignitate pertentant, illis præcipue affe- ctibus animæ inſidioſos laqueos præſtruentes, quibus eam ſenſerint ægrotare; vt verbi gratia, cum viderint rationabi- les animæ noſtræ partes eſſe vitiatas, illo nos ordine deci- pere moliantur, quo Achab regem ab illis Syris deceptum ſcriptura commemorat, qui dixerunt: Scimus quoniam re- *3. Reg. 20.* ges Iſrael miſericordes ſunt; ponamus itaq. ſaccos in lum-

bis no-

bis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris, & egrediamur ad regem Iſrael, & dicemus: Seruus tuus Benadad dicit, Viuat oro anima mea. Quibus ille non vera pietate, ſed vana
Ibid. miſericordiæ laude permotus: Si adhuc, inquit, viuit, frater meus eſt. Et hoc exemplo etiam nos rationabilis illius partis errore deceptos, inde incurrere offenſam Dei faciat, vnde conſecuturos mercedem, ac recepturos pietatis nos præmia credebamus, ſimiliq. nobis etiam increpatione di-
Ibid. catur: Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo
3. Reg. 22. eius. Siue cum immundus ſpiritus dicit: Egrediar & ero ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius; per ra-
al. apertum tionabilem proculdubio affectum quem letalibus † aptum norat inſidiis, laqueum deceptionis ac mortis intendit. Sic
Matth. 2. etiam Herodem per iraſcibilem animæ partem ad illam tantorum infantium necem callidiſſimus hoſtis impegit, eo quod iſtam propenſius in eo nouerat vitiatã. Quod etiã de Domino noſtro idem ſpiritus opinatus, cum in his eum tribus animæ tentaſſet affectibus, in quibus omne hominũ genus nouerat captiuari, nihil tamen verſutis profecit inſidiis. Nam concupiſcibilem mentis eius aggreſſus eſt partẽ,
Matth. 4. dicens: Dic vt lapides iſti panes fiant. Iraſcibilem, cum eum ad expetendam præſentis ſæculi poteſtatem & regna mun-
Ibid. di huius inſtigare conatus eſt. Rationabilem, cum ait: Si filius Dei es, mitte te deorſum. In quibus idcirco nihil eius profecit illuſio, quia nihil ſecundum coniecturam ſuam, quam falſa opinatione conceperat, in eo reperit vitiatum. Vnde etiam nulla pars animæ eius, inimici inſidiis atten-
Ioan. 14. tata conſenſit: Ecce enim, inquit, venit princeps mundi huius, & in me inuenit nihil.

Interrogatio, an vtili deſiderio maioris ſilentij retraheremur ad patriam. Cap. XVIII.

GERMANVS.

INter cetera illuſionum errorumque noſtrorum genera, quæ nos ad deſiderium patriæ noſtræ, ſicut beatitudo tua ſolerti mentis perſpexit intuitu, vana ſpiritalium commodorum pollicitatione flammauerant, etiam hæc vel maxima exitit cauſa, quod interdum a fratribus frequentati, iugi ſecreto, ac diuturno ſilentio, ſecundum deſiderium noſtrum nequaquã poſſumus inhærere. Per quod neceſſe eſt curſum atq. menſuram quotidianæ continentiæ, quam pro caſtigatione corporis indiruptam perpetuo cupimus retentare,

tare, nonnullis ſuperuenientibus fratribus, intercidi. Quod ſine dubio nullatenus in noſtra prouincia credimus euenturum, in qua aut nullum, aut certe rariſſimum profeſſionis huius virum inuenire poſſibile eſt.

Reſponſio de illuſione diaboli eo quòd vaſtioris ſolitudinis requiem
ABRAHAM. *repromittat. Cap.* XIX.

IRrationabilis atq. inconſideratæ diſtrictionis, immo potius ſummi teporis indicium eſt, nequaquam ab hominibus frequentari. Qui enim in hac quam arripuit via nimium tardis paſſibus graditur, ac ſecundum anteriorem hominem conuerſatur, æquum eſt vt ad eum, non dicam ſanctorum, ſed ne hominum quidem vllus adueniat. Vos autẽ ſi vera atq. perfecta Domini dilectione flagratis, & Deum, qui vtiq. charitas eſt, pleno ſpiritus feruore ſectamini, ad quælibet loca inacceſſibilia fugeritis, neceſſe eſt ea ab hominibus frequentari; quantoq. vos propiores Deo amoris diuini ardor effecerit, tanto ad vos maior ſanctorum fratrum confluet multitudo. Non enim poteſt, ſecundum ſententiã Domini, ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: Quia diligentes me, inquit Dominus, glorificabo; qui autem me cõtemnunt erunt ignobiles. Verumtamen noſſe debetis hanc eſſe ſubtiliſſimam diaboli calliditatem, hanc occultiſſimã foueam, in quam miſerabiles & incautos quoſq. præcipitat; vt dum eis maiora promittit, neceſſaria quotidiani fructus emolumenta ſubripiat, abſtruſiores ſcilicet & vaſtiores ſolitudines expeti debere perſuadens, eaſq. velut miris amœnitatibus conſitas in eorum corde depingens, ignota etiã quædam & quæ penitus nuſquã ſunt loca, velut cognita ac præparata, noſtræq. poteſtati iam dedita, & abſq. vlla difficultate poſſidenda confingit. Homines quoq. regionis illius tractabiles, & ad viam ſalutis ſequaces eſſe mentitur, vt dũ illic vberiores fructus animæ pollicetur, præſentia lucra fraudulenter auertat. Nam cum vnuſquiſq. hac vana ſpe a ſeniorũ ſalutari cõtubernio ſeparatus, atq. omnibus quæ ſibimet fruſtra in ſuo corde depinxerat, fuerit deſtitutus, velut de profundiſſimo ſopore conſurgens, nihil ex his quæ ſomniauerat expergefactus inueniet. Itaq. eum diabolus maioribus vitę huius neceſſitatibus & inextricabilibus laqueis irretitũ ne reſpirare quidẽ ad hæc quæ ſibi ipſe promiſerat, aliquando permittit, eumq. nõ iam illis quas ante vitauerat raris ac ſpiritalibus fratrũ viſitationibus, ſed quotidia-

1. Ioan. 4.
Matth. 5.
1. Reg. 2.
ſec. LXX.

tidianis ſæcularium incurſionibus obligatum, ne ad mediocrem quidem anachoreſeos quietem ac diſciplinam vm quam redire patietur.

Quam vtilis ſit remiſſio in aduentu fratrum. Cap. X X.

ILla quoq. remiſſionis atq. humanitatis intercapedo gratiſſima, quæ nonnumquam pro aduentu fratrum interuenire conſueuit, licet moleſta vobis ac fugienda videatur, tamen quàm ſit vtilis ac ſalubris tam corpori quàm ſpiritui veſtro paucis patienter attendite. Sæpe accidit, non dicam nouitiis & infirmis, ſed etiam experientiſſimis atq. perfectis, vt niſi mentis eorum directio atq. cenſura, quibuſdam mollita fuerit viciſſitudinum laxamentis, aut in teporem ſpiritus, aut certe in perniciosſam corporis valitudinem collabatur. Et idcirco a prudentibus atq. perfectis, cum intercesſerit fratrum etiam crebra viſitatio nõ ſolum toleranda patienter, ſed etiam gratanter eſt amplectenda. Primum quòd prouocat nos auidius ſemper ſolitudinis deſiderare ſecreta; nam quodammodo curſum noſtrum dum interpolare creditur, infatigabilem iugemq. conſeruat; qui ſi nullo interdum obice tardaretur, vſq. ad finem contendere indefeſſa pernicitate non poſſet. Deinde quòd neceſſitatem reficiendi corpuſculi cum fructu humanitatis indulget, maiora nobis conferens lucra cum iucundiſſimo corporis laxamento, quàm illa ſunt quæ per abſtinẽtiæ fatigationem fuerant acquirenda. Super qua re aptiſſimam comparationem, antiqua narratione vulgatam breuiter indicabo.

Quomodo Euangeliſta Ioannes vtilitatem remiſſionis oſtendiſſe dicatur. Cap. X X I.

FErtur beatiſſimus Euangeliſta Ioannes cum perdicem manibus molliter demulceret, quendam ad ſe habitu venatorio venientem ſubito conſpexiſſe. Qui miratus quòd vir tantæ opinionis ac famæ ad tam parua & humilia ſe oblectamenta ſubmitteret: Tu ne es, inquit, ille Ioannes, cuius fama inſignis ac celeberrima, me quoq. ſummo deſiderio tuæ agnitionis illexit? Cur ergo oblectamentis tam vilibus occuparis? Cui beatus Ioannes: Quid eſt, inquit, quod manu tua geſtas? At ille: Arcus. Et cur, ait, non eum tenſum, ſemper vbiq. circumfers? Cui ille reſpondit: Non oportet, ne iugi curuamine rigoris fortitudo laxata molleſcat atque depereat, & cum oportuerit vt fortiora in aliquam feram ſpicula dirigantur, rigore iam per nimietatem continuæ

tenſio-

tenſionis amiſſo, violentior ictus non poſſit emitti. Nec noſtri, inquit, beatus Ioannes, animi te offendat, o iuuenis, tã parua hæc breuiſq. laxatio, quæ niſi remiſſione quadam rigorem intentionis ſuæ interdum releuet ac relaxet, irremiſſo vigore lenteſcens, virtuti ſpiritus, cum neceſſitas poſcet obſecundare non poterit.

Interrogatio qualiter intelligendum ſit quod in Euangelio dicitur: Iugum meum ſuaue, & onus meum leue eſt. Cap. XXII.

GERMANVS.

QVoniam nobis illuſionum cunctarum remedia contuliſti, & diabolicæ quibus quatiebamur inſidiæ, per doctrinam tuam Domino donante detectæ ſunt, hoc quoq. nobis ſimiliter precamur ediſſeri, quod in Euãgelio dicitur: Iugum meum ſuaue, & onus meum leue eſt. Satis *Matth. 11.* enim propheticæ illi ſententiæ videtur aduerſum, qua dicitur: Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias *Pſal. 16.* duras. Quippe cum etiam Apoſtolus dicat: Omnes qui volunt pie viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. Quid- *2. Tim. 3.* quid autem durum & perſecutionibus eſt refertum, nec ſuaue poteſt eſſe nec leue.

Reſponſio cum expoſitione ſententiæ. Cap. XXIII.

ABRAHAM.

VEriſſimam Domini ac Saluatoris noſtri eſſe ſententiã experiẽtiæ ipſius facili probabimus documẽto, ſi perfectionis viam legitime & ſecundum voluntatẽ Chriſti fuerimus aggreſſi, & mortificantes omnia deſideria noſtra ac voluntates noxias abſcidentes, nõ ſolũ nihil reſidere nobis de mundi huius ſubſtantia ſiuerimus, per quam vtiq. cum libitum fuerit vaſtandi nos ac dilacerandi poteſtatem inimicus inueniat, ſed etiam noſtri ipſius non eſſe nos dominos ſenſerimus, illud apoſtolicum in veritate complentes: Viuo autem iam non ego, viuit vero in me Chriſtus. Quid *Galat. 2.* enim graue poterit eſſe, quid durum ei, qui iugum Chriſti tota mente ſuſceperit, qui vera humilitate fundatus, ſemperq. ad Domini reſpiciens paſſiones, in omnibus quæ ſibi fuerint irrogatæ lętatur iniuriis, dicens: Propter quod cõ *2. Cor. 12.* placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in neceſſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto; cũ enim infirmor tunc potens ſum? Quo, inquam, familiaris rei cruciabitur damno, qui perfecta nuditate glorioſus, voluntarie pro Chriſto vniuerſas mundi huius reſpuit facultates, omneſq.

Philip. 3. omneſq. eius concupiſcentias generaliter arbitratur vt ſter cora, vt Chriſtum lucrifaciat, euãgelici illius præcepti meditatione continua, cunctorum diſpendiorum æſtus deſpi- *Matth. 16.* ciens & excludens: Quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Super cuius rei priuatione triſtabitur, qui omnia quæ ab aliis auferri poſſunt ſua non eſſe cognoſcit, illud inuicta *1. Tim. 6.* virtute proclamans: Nihil intulimus in hunc mundũ, haud dubium quia nec auferre quid poſſumus? Cuius autem inopiæ neceſſitate eius ſuperabitur fortitudo, qui perã in via, *Marc. 6.* æs in zona, veſtem in tempora habere non nouit, ſed cum *2. Cor. 11.* Apoſtolo gloriatur in ieiuniis multis, in fame & ſiti, in frigore & nuditate? Quis labor, quodve tam arduum ſenioris præceptum, pectoris eius tranquillitatem poterit perturbare, qui nullam habens propriam voluntatem, omnibus quæ ſibi fuerint imperata, non ſolum patienter, ſed etiam gratanter occurrit, noſtriq. Saluatoris exemplo non quærit ſuam, ſed patris facere voluntatem, dicens & ipſe ad patrẽ *Matth. 26.* ſuum: Verumtamen nõ ſicut ego volo, ſed ſicut tu? Quibus etiam iniuriis, qua perſecutione terrebitur, immo quod ei non etiam iucundum poteſt eſſe ſupplicium, qui in omni- *Act. 5.* bus plagis cum Apoſtolis ſemper exultans, optat vt dignus habeatur pro Chriſti nomine contumeliam pati?

Cur amarum iugum & graue onus Domini ſentiatur.
Cap. XXIV.

VT autem nobis econtrario iugum Chriſti non leue nec ſuaue videatur, contumaciæ noſtræ eſt iuſtius adſcribendum, qui diffidentia atq. incredulitate deiecti, contra il- *Matth. 19.* lius imperium, qui ait: Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia tua, & veni ſequere me; inepta peruerſitate pugnamus, terrenarum ſcilicet facultatum materias retentantes, quarũ cum nexibus animum noſtrum diabolus teneat illigatum, quid ſupereſt niſi vt cum voluerit nos a ſpiritalibus gaudiis ſeparare, earundem imminutione ac priuatione mœſtificet? id verſutis fraudibus elaborans, vt cum iugis illius ſuauitas & oneris leuitas, vitioſæ concupiſcentiæ prauitate nobis fuerit aggrauata, ipſius facultatis atq. ſubſtantiæ, quam nobis pro requie ac ſolatio reſeruamus, vinculis irretitos, ſæcularium curarum flagris ſemper excruciet, ex no- *Prov. 5.* bisſmetipſis quo dilaceremur exculpens: Funiculis namque *ſec. LXX.* pecca-

peccatorum ſuorum vnuſquiſq. conſtringitur, audiens per prophetam: Ecce omnes vos accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis veſtri, & in flammis quas ſuccendiſtis. Per hæc ſiquidem, vt Salomon teſtis eſt, vnuſquiſq. per quæ peccauerit, & punitur. Ipſæ enim nobis tormento ſunt, quibus vtimur voluptates, & oblectamenta huius carnis atq. deliciæ carnificum vice in ſuū retorquentur auctorē, quia neceſſe eſt eum qui facultatibus priſtinis opibuſq. ſuffultus eſt, nec integram humilitatem cordis nec mortificationem plenam noxiarum ſuſcipere voluntatum. His autem virtutū patrocinantibus inſtrumentis, omnes vitæ præſentis anguſtiæ, & cuncta quæ inimicus poteſt inferre diſpendia, non modo patientiſſime, verum etiam iucundiſſime ſuſtinentur, quibus rurſum exulantibus elatio tam pernicioſa ſuccreſcit, vt etiam pro leuiſſima contumelia mortiferis impatientiæ ictibus vulneremur, dicaturq. nobis per Hieremiam prophetam: Et nunc quid tibi vis in via Aegypti, vt bibas aquam turbidam? Et quid tibi vis cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis? Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Scito, & vide quia malum & amarū eſt reliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem mei apud te, dicit Dominus. Quod ergo iugi Dominici mirifica ſuauitas amara ſentitur, quid eſt niſi quia eam auerſionis noſtræ amaritudo corrumpit? Quòd diuini oneris tam iucunda leuitas ingraueſcit, quid eſt niſi quia eum a quo ſuſtinebatur contumaci præſumptione contemnimus, quippe cum euidenter idipſum ſcriptura teſtetur, dicens: Nam ſi ambularent ſemitas rectas, inueniſſent vtiq. ſemitas iuſtitiæ leues? Nos, inquā, nos eſſe manifeſtum eſt, qui ſemitas Domini rectas ac leues, prauis duriſq. deſideriorum cautibus aſperamus. qui viam regiam apoſtolicis ac propheticis ſilicibus communitam, ſanctorumq. omnium atque ipſius Domini veſtigiis complanatam, amentiſſime deſerentes, deuia quæq. ac dumoſa ſectamur, & præſentium oblectationum illecebris obcæcati, per obſcuros impeditoſq. vitiorum ſentibus calles, laceratis cruribus, & dirupta illa nuptiali veſte reptamus, non modo acutiſſimis veprium aculeis configendi, ſed etiam virulentorum ſerpentum vel ſcorpionum illic latitantium ictibus proſternendi. Tribuli enim & laquei in viis prauis, qui autem timet Dominum abſtinebit ab eis.

Eſai. 50. *Sap. 11.* [redacted] *Hiere. 2.* *Prou. 2. ſec. LXX.* *Prou. 22. ſec. LXX.*

Hiere. 18. De talibus & alibi Dominus per prophetam : Oblitus eſt mei, inquit, populus meus, fruſtra libantes & impingentes in viis ſuis, in ſemitis ſæculi, vt ambularent per eas in itinere non trito. Viæ enim, ſecundum ſententiam Salomonis,
Prou. 15. ſec. LXX. nihil operantium, ſtratæ ſunt ſpinis, fortiũ vero tritæ ſunt: & ita ab itinere regio deuiantes, ad illam metropolim, vbi noſter curſus indeclinabiliter ſemper debet eſſe directus, non poterunt peruenire. Quod etiam Eccleſiaſtes ſatis ſi-
Eccls. 10. ſec. LXX. gnificanter expreſſit: Labor, inquiẽs, ſtultorum affliget eos, qui non nouerunt ire in ciuitatem; illam ſcilicet Hieruſa-
Galat. 4. lem cæleſtem, quæ eſt mater omnium noſtrum.

Quid vtilitatis conferat tentationum incurſio. Cap. XXV.

QVisquis autem in veritate huic mundo renuntians ſuper ſe tulerit iugum Chriſti, & didicerit ab eo quoti-
Matth. 11. dianis iniuriarũ exercitiis eruditus, quia mitis eſt & humilis corde, in cũctis tentationibus manebit ſemper im-
Rom. 8. mobilis, omniaq. illi cooperabuntur in bonũ. Verba enim
Mich. 2. Dei, ſecundũ prophetã, bona ſunt cũ eo qui rectè graditur.
Oſee. 14. & iterum: Quia rectæ viæ Domini, & iuſti incedent in eis: præuaricatores vero corruẽt in eis. Maiora igitur nobis per colluctationẽ tentationum laudis cõtulit præmia, benigna erga nos gratia Saluatoris quàm ſi omnem a nobis neceſſitatem certaminis abſtuliſſet. Etenim ſublimioris præſtantiorisq. virtutis eſt perſecutionibus ærumniſq. vallatũ, manere ſemper immobilem, & aduerſum ſe ſæuientibus cunctis, certũ de præſidio Dei atq. intrepidũ perdurare, humaniſq. incurſibus velut armis inuictæ virtutis accinctũ, glo-
al. patiẽtia riosiſſime de impatiẽtia triumphare, & acquirere quodã-
2. Cor. 12. modo de infirmitate virtutẽ, quia virtus in infirmitate per-
Hiere. 1. ficitur: Ecce enim dedi te, inquit Dominus, in columnã ferreã, & in murũ æreum ſuper omnẽ terram regibus Iuda, & principibus eius, & ſacerdotibus, & omni populo terræ, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt, quia ego tecũ ſum, vt eruã te, dicit Dominus. Ergo ſecundũ verã Domini traditionẽ, via regia ſuauis ac leuis eſt, licet dura & aſpera ſentiatur. Pie enim ac fideliter ſeruiẽtes cũ tulerint iugum
Matth. 11. Domini ſuper ſe, & didicerint ab eo, quia mitis eſt & humilis corde, iam quodãmodo terrenarũ paſſionũ ſarcinam deponẽtes, nõ laborem, ſed requiẽ animabus ſuis Domino præſtante reperient, ſicut per Hieremiã prophetã ipſe teſta-
Hiere. 6. tus eſt, dicens: State ſuper vias & videte, & interrogate de

ſemitis

ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus veſtris. fient namq. eis cōtinuo praua in directa, & aſpera in vias planas, & guſtantes *Eſai. 40.*
videbunt quoniā ſuauis eſt Dominus, audienteſq. Chriſtū *Pſal. 33.*
in Euangelio proclamantem: Venite ad me omnes qui la- *Matth. 11.*
boratis & onerati eſtis, & ego reficiā vos; depoſitis ponderibus vitiorū, ea quæ ſequuntur intelligent: Quia iugum *Ibid.*
meum ſuaue, & onus meū leue eſt. Habet ergo refrigerium via Domini, ſi ſecundū legē ipſius teneatur. Sed nos ſumus qui dolores nobis atq. tormenta, turbulentis diſtentionibus procuramus, dum malumus vias ſæculi huius prauas atque peruerſas, etiam cū ſummo diſcrimine ac difficultate ſectari. Cum vero hoc modo graue nobis ac durum iugum Domini fecerimus blaſphemo iam ſpiritu, vel de ipſius iugi, vel de Chriſti qui illud imponit, duritia atq. aſperitate cauſamur, ſecundum illud: Inſipiētia viri corrumpit vias eius: *Prou. 18.*
Deū autem cauſatur in corde ſuo. Et ſecundum prophetā, *ſec. LXX.*
cum dixerimus quia via Domini non dirigit, congrue no- *Ezech. 18.*
bis reſpondetur a Domino: Numquid via mea non dirigit? *ſec. LXX.*
nonne magis viæ veſtræ ſunt prauæ? Et revera ſi comparare volueris ſuaueolentem virginitatis florem, & tenerrimā caſtimoniæ puritatem, tetris ac fœtidis libidinum volutabris; quietem ſecuritatemq. monachorū, periculis & ærūnis quibus mundi huius homines implicantur, paupertatis noſtræ requiem, edacibus diuitum triſtitiis ac peruigilibus curis, quibus non abſq. ſummo vitæ periculo diebus ac noctibus conſumuntur, ſuauiſſimum iugum Chriſti onuſq. leuiſſimum facillime comprobabis.

Quemadmodum perfecte renuntiantibus centuplum in hoc mundo repromittatur. Cap. XXVI.

PRoinde etiam illa retributio præmiorum, qua perfecte renuntiantibus in hac vita centuplum Dominus repromiſit, dicens: Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres *Matth. 19.*
aut ſorores, aut patrem aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet *Marc. 10.*
in præſenti, & vitam æternam poſſidebit; recte atque veriſſime eodem ſenſu abſque vlla fidei perturbatione ſuſcipitur. Multi enim occaſionem huius ſententiæ nacti craſſo intellectu, hæc in illo mille annorum tempore carnaliter ſanctis reſtituenda confirmant, cum vtique illud ſæculum quod poſt reſurrectionem futurum dicunt, præſens intel-

 ligi

ligi non poſſe fateantur. Multo ergo credibilius multoque manifeſtius eſt, eum qui aliquid ſæcularium vel affectuum vel bonorum Chriſto ſuadente contempſerit, a fratribus atque conſortibus propoſiti ſui qui ei ſpiritali glutino colligantur, centuplo gratiorem etiam in hac vita recipere charitatem. Hanc ſiquidem quam inter parentes ac filios atque germanos, coniuges vel propinquos, ſiue ſocietas copulæ ſeu cõſanguinitatis neceſſitudo coniungit, ſatis breuem eſſe conſtat ac fragilem. Deniq. etiam boni ac pij cum adoleuerint filij, a parentum domibus nonnumquam ac ſubſtãtiis excluduntur, communio quoq. conſortij coniugalis interdum etiam honeſta cauſa interueniente diuellitur, fratres dirimit facultatum contentioſa diuiſio. Monachi ſoli perpetuæ coniunctionis retinent vnitatem, atq. indiſcrete poſſident vniuerſa, qui omnia ſua eſſe quæ fratrum, omnia fratrum credunt eſſe quæ ſua ſunt. Si ergo iſtis quibus carnalis charitas copulatur affectibus, dilectionis noſtræ gratia conferatur, profecto centuplo hæc dulcior atque ſublimior eſt. Recipietur ſane etiam de continentia coniugali maior centuplo ſuauitas, ab illa quæ eis inuicem per commixtionem ſexuum præbebatur. Pro lætitia quoq. illa quã in vnius agri ac domus poſſeſſione quis habuit, centuplo maiore diuitiarũm gaudio perfruetur, qui in adoptionem
Epheſ. 1. tranſiens filiorum Dei, vniuerſa quæ æterni ſunt patris, vt propria, poſſidebit, & affectu atq. virtute ad imitationem
Ioan. 16. veri illius filij proclamabit: Omnia quæ habet pater, mea ſunt. Nec iam cum illa pœnali diſtentionis ac ſolicitudinis cura, ſed ſecurus ac lætus velut in propriis vbiq. ſuccedet,
1. *Cor.* 3. audiens quotidie ſibimet ab Apoſtolo prædicari: Omnia enim veſtra ſunt, ſiue mundus, ſiue præſentia, ſiue futu-
Prou. 17. ra. Et a Salomone: Fidelis viri totus mundus diuitiarum.
ſec. LXX. Habes ergo iſtam centupli retributionem, in magnitudine meriti, & in diſcretione tam incomparabilis qualitatis expreſſam. Neque enim ſi pro æris aut ferri, aut vilioris cuiuſquam metalli certo pondere, tantundem ponderis, auri quiſpiam reddidiſſet, non etiam amplius quàm centuplum reſtituiſſe videretur; ita cum pro contemptu voluptatum atque affectuum terrenorum, ſpiritale gaudium & pretioſiſſimæ charitatis iucunditas repenſatur, etiam ſi ipſe ſit numerus, centuplo tamen hæc maior atq. præclarior eſt. Atque vt hoc euidentius crebra repetitione
redda-

redditur, vxorem antea in paſſione fragilis deſiderij poſſi- 1. Theſſ. 4.
debam, hanc eandẽ in honore ſanctificationis & vera Chri-
ſti dilectione poſſideo. Vna eſt mulier, ſed centuplum cre-
uit meritum charitatis. Si autem & pro iræ ac furoris per-
turbatione, iugem animi lenitatem; pro ſolicitudinis ac di-
ſtentionis angore, ſecuritatis quietem; pro infructuoſa hu-
ius ſæculi pœnaliq; triſtitia, ſalutaris triſtitiæ fructum pro
vanitate lætitiæ temporalis, gaudij ſpiritalis appenderis
vbertatem, retributionem in horum affectuum commuta-
tione centuplam peruidebis. Et ſi vniuſcuiuſq; vitij breui
ac lubricæ voluptati contrariarum virtutum merita confe-
rantur, centuplo eſſe meliora multiplicata iucunditas ap-
probabit. Centenarius enim numerus de ſiniſtra transfer-
tur ad dextram, & licet eandem in ſupputatione digitorum
figuram tenere videatur, nimium tamen quantitatis ma-
gnitudine ſupercreſcit. Fiet enim vt qui hœdi formam ge-
rere videbamur in leua, ouis meritum tranſlati conſequa- Matth. 25.
mur ad dextram. Nunc ad quantitatem earum rerum quas
pro contemptu mundialium commodorum nobis in hoc
ſæculo Chriſtus reſtituit, tranſeamus; præcipue ſecundum
Euangelium Marci ita dicentis: Nemo eſt qui reliquit do- Marc. 10.
mum, aut fratres, aut ſorores, aut matrem, aut filios, aut
agros propter me & propter Euangelium, qui non accipiet
centies tantum nunc in tempore hoc, domos, fratres & ſo-
rores, & matres, & filios, & agros cum perſecutionibus, &
in ſæculo futuro vitam æternam. Centuplam namque fra-
trum, parentumve recipiet quantitatem, quiſquis patris
vnius vel matris ſeu filij pro Chriſti nomine charitate con-
tempta, in omnium qui Chriſto deſeruiunt dilectionem ſin
ceriſſimam tranſit, pro vno ſcilicet tot inueniens patres, fra
treſque, feruentiore ac præſtantiore ſibi affectione deuin-
ctos. Multiplicata etiam domorum atq; agrorum poſſeſſio-
ne ditabitur, quiſquis vna domo pro Chriſti dilectione re-
iecta, innumera monaſteriorum habitacula tamquam pro-
pria poſſidebit, in quacumque orbis parte velut in ſuo
iure ſuccedens. Quomodo enim non centuplum, & (ſi
Domini noſtri ſententiæ ſuperadiici aliquid fas eſt) plus
quam centuplum recipit, qui decem vel viginti ſeruo-
rum miniſteria infida & coactitia derelinquens, tot in-
genuorum ac nobilium ſpontaneo fulcitur obſequio?
Quod ita eſſe etiam veſtris experimẽtis probare potuiſtis,

qui ſingulis patribus matribuſq; ac domibus derelictis,
quamlibet mundi partem fueritis ingreſſi, patres, matres,
fratreſq. innumeros, domos quoque, & agros, ſeruoſq. fi-
deliſſimos, abſq. vllo ſolicitudinis labore conquiritis, qui
vos vt proprios dominos ſummis ſuſcipiūt, amplectuntur,
fouent, venerantur officiis. Sed hoc tam ſancto miniſterio
merito ac fiducialiter perfruentur, qui prius in ſeruitutem
fraternitatis ſemetipſos ſuaq. omnia voluntaria deuotione
Matth. 7. ſubdiderint. Recipient enim ſecundum ſententiam Domi-
ni libere, id quod ipſi aliis dependerunt. Quiſquis autem
hæc humilitate ſincera conſortibus ſuis ante non detulit,
quomodo deferri ſibi ab aliis patienter admittet, cum gra-
uari ſe eorum obſequiis intelligat potius quàm foueri, quia
accipere mauult fratrum quàm deferre famulatum? Hæc ta
men omnia non cum remiſſa ſecuritate nec cum inerti ob-
Matth. 10. lectatione percipiet, ſed ſecundum verbum Domini, cum
perſecutionibus; id eſt, cum preſſuris ſæculi huius, ac ſum-
mis angoribus paſſionum, quia ſicut ille ſapientiſſimus cō
Prou. 14. teſtatur: Qui ſuauis & ſine dolore eſt, in egeſtate erit. Re-
ſec. LXX. gnum etenim cælorum non deſides, non remiſſi, non deli-
cati, non teneri, ſed violenti diripiunt. Qui ergo hi violenti
ſunt? Nempe illi qui non aliis, ſed voluntatibus ſuis præcla
ram inferunt violentiam, qui direptione laudabili omni ſe
præſentium rerum voluptate fraudantes, voce Dominica
egregij direptores pronuntiantur, & per huiuſcemodi rapi-
Matth. 11. nam regnum cælorum violenter inuadunt. Regnum enim
cælorum, ſecundum ſentētiam Domini, vim patitur, & vio
lenti diripiunt illud. Iſti profecto ſunt laudabiles violenti,
Prou. 16. qui vim faciunt perditioni ſuæ: Homo enim, vt ſcriptū eſt,
ſec. LXX. in laboribus laborat ſibi, & vim facit perditioni ſuæ. Per-
ditio noſtra eſt oblectatio vitæ præſentis, & (vt expreſſius
dicam) executio deſideriorum voluntatumq. noſtrarū; quas
ſi quis ab anima ſua ſubtraxerit ac mortificauerit, glorio-
ſam profecto & vtilem perditioni ſuæ vim facit, abnegans
dumtaxat ei iucundiſſimas voluntates, quas per prophetā
Eſai. 58. ſermo diuinus frequenter incuſat, dicens: Quia in diebus
Ibid. ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra. & iterum: Si auer-
teris a ſabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in
die ſancto meo, & glorificaueris eum dum non facis vias
tuas, & non inuenitur voluntas tua vt loquaris ſermonem.
Cui etiam quanta beatitudo promittatur, cōfeſtim prophe

ta ſub-

ta ſubiungit: Tunc, inquies, delectaberis ſuper Dominum, *Ibid.*
& ſuſtollam te ſuper altitudinem terræ, & ciba bo te here-
ditate Iacob patris tui: os enim Domini loquutum eſt. Et id-
circo Dominus noſter atq. Saluator vt nobis amputandarũ
voluntatum noſtrarum formam traderet: Non veni, inquit, *Ioan. 6.*
facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit
me. & iterum: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Quam virtu- *Matth. 26.*
tem illi ſpecialiter exercent, qui in cœnobiis commoran-
tes, ſenioris reguntur imperio, qui nihil omnino arbitrio
ſuo agunt, ſed voluntas eorum ex voluntate pẽdet abbatis.
Poſtremo vt iam diſputationis huius ſermo claudatur, nõ-
ne obſecro etiam in hoc centuplam gratiam euidentiſſime
qui fideliter Chriſto deſeruiunt conſequuntur, dum pro no
mine eius a ſummis principibus honorantur, ac licet ipſi
humanam gloriam non requirant, venerabiles tamen etiã
in perſecutionum anguſtiis iudicibus cunctis ac poteſtati-
bus fiunt, quorum vilitas etiam mediocribus forſitan de-
ſpicabilis eſſe potuiſſet, vel pro obſcuritate natalium, vel
pro condicione ſeruili, ſi in ſæculari conuerſatione manſiſ-
ſent? Pro Chriſti autem militia nemo ſtatus calumniam cõ
mouere, nemo obſcuritatẽ generis audebit opponere; quin
potius illis ipſis viliſſimæ condicionis opprobriis quibus
confundi & dehoneſtari ceteri ſolent, Chriſti famuli glo-
rioſius adornantur. Quod euidentius in abbate Ioanne, qui
in illa eremo, quæ Lyco oppido adiacet, cõmoratur, poſſu-
mus approbare. Qui perobſcuris maioribus natus, ita pro
Chriſti nomine vniuerſo pene humano generi admirabilis
factus eſt, vt eũ ipſi quoq. rerum præſentium domini, qui
mundi † huius atq. imperij gubernacula retinentes, etiam *al. int*
potentibus cunctis regibuſq. terrori ſunt, velut dominum
venerentur, & oracula eius de tam longinquis regionibus
expetentes, imperij ſui apicem & ſtatum ſalutis, bellorum-
que prouentus illius orationibus meritiſq. committant. Ta
li beatus Abraham de illuſionis noſtræ vel origine vel me-
dela diſputatione diſſeruit, atq. oculis quodãmodo noſtris
cogitationum quas diabolus auctor ingeſſerat propalauit
inſidias, noſq. ad deſiderium veræ mortificationis accen-
dit, quo etiam multos, licet incompto hæc omnia ſermone
digeſta ſint, credimus inflammandos. Nam licet ſummo-
rum patrum flagrantiſſimos ſenſus tepida eloquij noſtri fa
uilla contexerit, plurimorum tamen algorem qui remotis

verborum cineribus viuacitatem latentium ſenſuum ſuſci-
tare voluerint, calefaciendum putamus. Sed ad vos, o ſancti
Luc. 12. fratres, non vtq. hunc ignem quem Dominus venit mitte-
re in terram, & quem nimium ardere deſiderat, ita ſpiritu
præſumptionis elatus emiſi, vt quaſi feruentiſſimum propo
ſitum veſtrum caloris huius adiectione ſuccenderem, ſed
vt vobis maior apud filios eſſet auctoritas, ſi id quod ipſi
non mortuo verborum ſono, ſed viuo docetis exemplo, etiã
ſummorum atq. antiquiſſimorum patrum præcepta confir
ment. Supereſt vt me periculoſiſſima hactenus tempeſtate
iactatum, nunc ad tutiſſimum ſilentij portum ſpiritalis
orationum veſtrarum aura comitetur.

al. in tutiſſimo ſilentij portu orationum veſtrarum tutela conſeruet.

COLLATIONVM XXIV. A *Ioanne Caſſiano conſcriptarum*

FINIS.

S. PACHOMII
REGVLA
A S. HIERONYMO IN LATINVM SERMONEM CONVERSA.

Præfatio Sancti Hieronymi.

QVAMVIS acutus gladius & leuigatus, ſi diu in vagina conditus fuerit, ſordeſcit rubigine, & ſplendorē priſtini decoris amittit. Vnde ego mærens ſuper dormitione ſanctæ & venerabilis Paulæ, non quo contra præceptum Apoſtoli facerem, ſed quo multorum inciſa illius morte refrigeria ſuſpirarem, accepi libros ab homine Dei Siluano presbytero mihi directos, quos ille Alexandria miſſos ſuſceperat, vt mihi iniungeret transferendos. Aiebat enim quòd in Thebaidis cœnobiis, & in monaſterio †Metanœæ, quod de Tanobo in Pœnitentiam felicis nominis conuerſione mutatū eſt, habitarent plurimi Latinorum, qui ignorarent Aegyptiacum Græcumq. ſermonem, quo Pachomij & Theodori & Orſieſij præcepta conſcripta ſunt. Qui primi per Thebaidem & Aegyptum cœnobiorum fundamenta iecerunt iuxta præceptum Dei, & angeli, qui a Deo ſub hanc ipſam inſtitutionem miſſus fuerit. Itaq. quia diu tacueram, & dolorem meum ſilentio deuoraram, vrgebant autem miſſi ad me ob hanc ipſam cauſam Leontius presbyter, & ceteri cū eo fratres, accito notario, vt erant de Aegyptiaca in Græcam linguam verſa noſtro ſermone dictaui, vt & tantis viris imperantibus, ne dicam rogantibus obedirem; & bono, vt aiunt, auſpicio longum ſilentium rumperem, reddens me priſtinis ſtudiis, & ſanctæ feminæ refrigerans animam, quæ monaſteriorū ſemper amore flagrauit, & quod viſura erat in cælo, hoc in terris meditata eſt. Venerabilis quoque virgo Chriſti Euſtochiū haberet quod ſororibus †agendum

1. Theſſ. 4.

Metanœa Latine eſt pœnitentia.

f. legendū

tribue-

tribueret, noſtriq. fratres Aegyptiorum, hoc eſt, Tabennenſium monachorũ exempla ſequerentur, qui habent per ſingula monaſteria patres, & diſpẽſatores, & hebdomadarios, ac miniſtros, & ſingularum domorum præpoſitos, ita vt in vna domo quadraginta plus minuſve fratres habitent, qui obediant præpoſito; ſintq. pro numero fratrum triginta, vel quadraginta domus in vno monaſterio, & ternæ vel quaternæ domus in vnam tribum fœderentur, vt vel ad opera ſimul vadant, vel in hebdomadarum miniſterio ſibi ſuccedant per ordinem. Quicumq. autem monaſterium primus ingreditur, primus ſedet, primus ambulat, primus pſalmũ dicit, primus in menſa manum extendit, prior in eccleſia communicat, nec ætas inter eos quæritur, ſed profeſſio. Nihil habent in cellulis præter pſiathium & duo lebitonaria (quod Aegyptiis monachis genus veſtimenti eſt ſine manicis) & vnum iam attritum ad dormiendum vel operandum, & amictum lineum, cucullaſq. duas & caprinam pelliculam, quam meloten vocant, balteolum lineum & caligas, ac baculum itineris ſocium. Aegrotantes miris ſuſtentantur obſequiis; & ad omnem copiam præparatis cibis: ſani maiori pollent abſtinentia. Bis in hebdomada, die quarta & ſexta ſabbati, ab omnibus ieiunatur, excepto pentecoſte. Aliis diebus comedunt qui volunt poſt meridiem, & in cœna ſimiliter menſa ponitur propter laborantes, ſenes & pueros, æſtuſq. grauiſſimos. Sunt qui ſecundo parum comedunt, alij qui prandij, ſiue cœnæ vno tãtum cibo contenti ſunt. Nonnulli guſtato paululum pane egrediuntur. Omnes pariter comedunt; qui ad menſam ire noluerit, in cellula ſua panem tantum, & aquam, ac ſal accipit, ſiue vno die voluerit, ſiue biduo. Cumq. maior, vel ſtans priorum gradu, manu percuſſerit, de ſcripturis quidpiam reuoluens memoriter, vt oratio finitur, nullus conſurgit tardius, ſed omnes pariter eleuantur. Nemo aſpicit alterum operantem, vel orantem, ſed defixis luminibus vnuſquiſq. in ſuo opere intentus eſt, &c.

INCI-

INCIPIT REGVLA
S. PACHOMII.

HAEC ſunt præcepta vitalia † tribus a maioribus tradita. Pachomio, Theodoro, Orſieſio.

1 Si acciderit vt pſallendi tempore, vel orandi, aut in medio lectionis aliquis loquatur, aut rideat, ſoluet cingulum, & inclinata ceruice manibus ad inferiora depreſſis ſtabit ante altare, & a principe monaſterij increpabitur. hoc idem faciet & in conuentu fratrum, cũ ad veſcendum pariter cõuenerint.

2 Quando ad collectam tuba inſonuerit per diem, qui
vna oratione tardius venerit, ſuperioris increpationis ordine increpabitur, & ſtabit in loco conuiuij. Noctu vero quia corporis infirmitati plus aliquid conceditur, qui
poſt † tres orationes venerit, eodem, & in collecta, & in f. duas
veſcendi loco, ordine corripietur.

3 Quando in collecta orãt fratres, nemo egrediatur abſque iuſſione maiorum, niſi interrogauerit, conceſſumq. ei fuerit exire pro naturæ neceſſitate.

4 Omnes memoriter retexent quæ ſibi fuerint imperata, de quibus ſiquis oblitus aliquid fuerit, aut hæſitauerit in dicendo, negligentiæ & obliuionis increpabitur.

5 In die Dominica in collecta in qua offerenda eſt oblatio, abſque præpoſito domus, & maioribus monaſterij, qui alicuius nominis ſunt, nemo pſallendi habeat poteſtatem. Pſallente autem quolibet de maioribus, id eſt, dicente reſponſorium, ſi quis defuerit, ſtatim ante altare pœnitentiæ & increpationis ordinem ſuſtinebit.

6 De collecta in qua offerenda eſt oblatio, qui ſine præcepto maioris exierit, ſtatim increpabitur.

7 Mane per ſingulas domos finitis orationibus, non ſtatim ad ſuas cellas reuertentur, ſed conferent inter ſe quæ præpoſitos audierint diſputantes, & intrabunt cubilia ſua. Diſputatio autem a præpoſitis domorum per ſingulas hebdomadas tertio fiet, & in ipſa diſputatione ſedentes, ſiue ſtantes fratres ſuum ordinem nõ mutabunt, iuxta domorum ordinem, & hominum ſingulorum.

8 Si quis

8 Si quis dormitauerit ſedens, præpoſito domus vel monaſterij principe diſputante, ſurgere ſtatim compellitur, & tamdiu ſtabit, donec ei videatur vt ſedeat.

9 Quando ſignum inſonuerit, vt conueniant & audiant præcepta maiorum, nullus remanebit; nec ſuccendetur focus anteqüam diſputatio compleatur. qui vnum mandatũ de his præterierit, prædictæ correptioni ſubiacebit.

10 Dimiſſa collecta ſinguli egredientes vſq. ad cellulas ſuas, & vſq. ad veſcendi locum de ſcripturis aliquid meditabuntur, nulluſque habebit opertum caput meditationis tempore.

11 Cum autem ad veſcendum venerint, ſedebunt per ordinem ſtatutis locis; & operient capita. Statim vt tibi a maiore fuerit imperatum, vt de alia mẽſa ad aliam tranſeas, ire debebis, in nullo penitus contradicens. Nec ante præpoſitum domus tuæ manum in menſa extendas; nec circumſpicias veſcentes alios. Vnuſquiſq. præpoſitorum docebit in domo ſua quomodo debeant cum diſciplina & mãſuetudine comedere. Quòd ſi quis vel locutus fuerit, vel riſerit in veſcendi tempore, aget pœnitentiam, & in eodem loco mox increpabitur, & ſtabit donec ſurgant alij de veſcendo.

12 Si quis ad comedendum tardius aduenerit, excepto maioris imperio, ſimiliter aget pœnitentiam; aut ad domum ieiunus reuertetur.

13 Si aliquid neceſſarium fuerit ad mẽſam, nemo audebit loqui; ſed miniſtrantibus ſigni ſonitum dabit.

14 Si egreſſus fueris a cibo, ne loquaris in redeundo, donec ad locum tuum perueneris.

15 Miniſtri abſq. his quæ in commune fratribus præparata ſunt, nihil aliud comedant, nec mutatos cibos ſibi audeant præparare.

id eſt, qui ſignum dat

16 †Qui percutit ad veſcendum, dum congregantur fratres, meditetur aliquid in percutiendo.

17 Qui ante fores cõuiuij egredientibus erogat fratribus dulciamina, in tribuẽdo meditetur aliquid de ſcipturis.

18 Qui ſuſcipit, ea quæ dantur non in cuculla, ſed in pelle accipiat, neq. guſtabit de his quæ acceperit, donec ad domum peruenerit. Ipſe autem qui ceteris diuidit, ſuam partem a præpoſito accipiet. Quod & ceteri miniſtri faciant accipientes ab alio, & nil ſibi ſuo arbitrio vindicantes.

cantes. Nemini plus alteri dabit, quàm alter acceperit. quòd ſi obtenditur infirmitas, præpoſitus domus perget ad miniſtros ægrotantium, & ab his quæ neceſſaria ſunt, accipiet.

19 Si de ipſis miniſtris aliquis ægrotauerit, non habebit licentiam introeundi in coquinam, vel cellarium, & ſibi aliquid auferendi, ſed ei ceteri miniſtri id quod neceſſarium viderint, dabũt. nec permittitur coquere ſibi quod deſiderabit, ſed præpoſiti domorum quæ neceſſaria viderint ei, ab aliis miniſtris accipient.

20 Nullus introeat locum ægrotantium, qui non ægrotat. Qui ægrotauerit, a præpoſito domus ducetur in triclinium ægrotantium. quòd ſi opus habuerit palliolo, aut tunica, aut ceteris quæ ad operiendum, vel ad veſcendum neceſſaria ſunt, ipſe præpoſitus accipiet a miniſtris, & dabit ægrotanti. Nec poterit languidus ingredi cellam veſcentium, & comedere quæ deſiderat, niſi a miniſtro qui huic rei præpoſitus eſt, ducatur ad veſcendũ. Non ei licebit de his quæ acceperit in loco ægrotantiũ ferre ad cellulam ſuam, nec pomum quidem.

21 Qui pulmentaria coquunt, ipſi nihil guſtantes edentibus miniſtrabunt.

22 Vinum, & liquamen, abſq. loco ægrotantium nullus attingat.

23 Si aliquis eorum qui peregre mittuntur, in itinere, vel in via ægrotauerit, & habuerit neceſſitatem, ſiue deſiderium comedendi liquamen de piſcibus, vel aliquid eorum quæ comedere non conſueuerunt, non manducabit cum fratribus ceteris, ſed ſeparabitur, & dabitur ei a miniſtris ad omnem abundantiam, vt in nullo frater languidus contriſtetur.

24 Aegrotantem abſq. conceſſu maioris nullus audeat viſitare, nec propinquus quidem atq. germanus ſine imperio præpoſiti domus miniſtrandi habebunt poteſtatem.

25 Si vnum ex his ab aliquo fuerit prætermiſſum atque neglectum, increpatione ſolita emendabitur.

26 Si quis acceſſerit ad oſtium monaſterij volens ſæculo renuntiare, & fratrum congregari numero, non habebit intrãdi poteſtatẽ; ſed prius nuntiabitur patri monaſterij, & manebit paucis diebus foris ante ianuam, & docebitur orationẽ Dominicã, & pſalmos quãtos potuerit diſcere,

diſcere, & diligenter ſui experimentum dabit, ne forte aliquid fecerit, & turbatus ad horam diſceſſerit, aut ſub aliqua poteſtate ſit, & vtrum poſſit renuntiare parentibus ſuis, & propriam facultatem contemnere. Si eum viderint aptum ad omnia, tūc docebitur & reliquas monaſterij diſciplinas, quas facere debeat, quibuſq. ſeruire ſiue in collecta omnium fratrum, ſiue in domo cui tradendus eſt, ſiue in veſcēdi ordine, & inſtructus atq. perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Tunc nudabunt eum veſtimentis ſæcularibus, & induent habitum monachorum. tradetur oſtiario, vt orationis tempore adducat eum in conſpectum omnium fratrum. ſedebit in eo loco, in quo ei præceptum fuerit. veſtimenta autem quæ ſecum detulerat, accipient qui huic rei præpoſiti ſunt, & inferentur in repoſitorio, & erunt in poteſtate principis monaſterij.

27 Nemo manens in monaſterio ſuſcipiendi quempiam ad veſcendum habet poteſtatem, ſed mittet eum ad oſtium xenodochij, & ſuſcipiatur ab his qui huic rei præpoſiti ſunt.

28 Quando ad oſtium monaſterij aliqui venerint, ſi clerici fuerint, aut monachi, maiori honore ſuſcipiantur. lauabunt pedes eorū, ſeruabūt Euangelij præcepta, & deducent ad locum xenodochij. præbebūt omnia quæ apta ſunt vſui monachorum. Quòd ſi voluerint orationis tempore atq. collectæ venire ad conuentum fratrum, ſi eiuſdem fidei fuerint, miniſter xenodochij nuntiabit patri monaſterij, & ſic deducentur ad orandum.

29 Si ſæculares homines, aut debiles, aut vaſa infirmiora, id eſt, mulierculæ venerint ad oſtium, ſuſcipient ſingulos in diuerſis locis iuxta ordinem propoſiti, & ſexus ſui, præcipue feminas maiori honore & diligentia curabunt, cum omni timore Dei, & locum ſeparatum ab omni virorum vicinia eis tribuent, vt nulla ſit occaſio blaſphemandi. Quòd ſi ad veſperam venerint, abiicere eas nefas eſt, ſed accipient, vt diximus, ſeparatum locū, & clauſum cum omni diſciplina atq. cautela, vt grex fratrum libere ſuo officio ſeruiat, & nulli detur offendiculum detrahendi.

30 Si quis ante oſtium ſteterit monaſterij dicens ſe velle videre fratrem ſuum, vel propinquum, ianitor nuntiabit

patri

patri monaſterij, & ille accitum interrogabit præpoſitum domus, ſi apud eum ſit, & permittente eo accipiet comitem egreſſionis ſuæ, cuius fides probata eſt, & ſic mittetur ad fratrem videndum, vel ad proximum. Si forte aliquid attulerit ciborum, quibus in monaſterio veſci licitum eſt, ſuſcipere ipſe non poterit, ſed vocabit ianitorem, & ille allata ſuſcipiet. quæ ſi talia fuerint, quæ cum pane veſcenda ſint, nihil horũ ij quibus allata ſunt, accipient, ſed cuncta ad loca ægrotantium deferentur.

31 Si fuerit nuntiatum quòd de propinquis quis ægrotet, ianitor primus nuntiabit patri monaſterij, & ille accitum interrogabit præpoſitum domus. Videbunt virum cuius fides & diſciplina probata ſit, & mittent cum eo, vt viſitet ægrotantem. tantum accipiet viatici, quantum præpoſitus domus eius decreuerit.

32 Quòd ſi neceſſitas impulerit, vt foris maneat, & veſcatur in paterna aut in propinquorum domo, hoc non faciet, ſed manebit in † Dominico, vel in monaſterio eiuſdem fidei. Quòd ſi ei adfines vel cognati præparauerint cibos & appoſuerint, nec accipient omnino, nec veſcentur niſi his quæ in monaſterio edere conſueuerunt. non guſtabunt liquamen, nec vinum bibẽt, nec aliud quidpiam quorum edendi non habent conſuetudinem. Si a parentibus quidpiam acceperint, tantum comedẽt quantum in via ſufficit. Cetera quæ remanſerint, dabunt præpoſito domus ſuæ, & ille portabit in cellam languentiũ.

id eſt, in eccleſiis vel locis Domino conſecratis.

33 Si propinquus alicuius, aut conſanguineus mortuus fuerit, proſequendi funus non habebit poteſtatem, niſi pater monaſterij præceperit.

34 Nullus ſolus mittatur foras ad aliquod negotium, niſi iuncto ei altero. Quando autem reuerſi fuerint in monaſterium, ſi viderint ante oſtium quærẽtem aliquem ſuorum affinium de his qui in monaſterio commorantur, non audebunt ire ad eum & nuntiare, vel vocare. & omnino quidquid foris geſſerint, aut audierint, in monaſterio narrare non poterunt.

35 Si ſignum datum fuerit vt egrediantur ad opus, præpoſitus antecedet eos, & nullus in monaſterio remanebit, niſi is cui pater præceperit; & hi qui vadunt, quo pergũt non interrogabunt, ſed vnuſquiſq. de ſcripturis aliquid meditabitur. Si forte aliquis eis occurrerit, vel voluerit

cum aliquo eorum loqui, præpoſitus, vel alius cui hoc iniunctum fuerit, occurrentibus reſpondebit. Operantes nihil loquantur ſæculare, ſed aut meditentur quæ ſancta ſunt, aut certe ſilebunt. Nemo palliolum tollet ſecum vadens ad operandum, niſi conceſſione maioris. Operans non ſedebit ſine maioris imperio. Omnia autem ferramenta poſt operationem ad domum reportabuntur.

36 Abſq. præpoſiti iuſſione nemo fratrum, ſi neceſſarium habuerit, aliquem mittere poterit. quòd ſi ipſe qui maior eſt, cogitur neceſſitate ire ad aliquem locum, officium ſuum ei qui poſt ſe eſt in ordine, delegabit.

37 Si quis lauare voluerit veſtimentum, cômonebit præpoſitum ſuum, & ille mittet cum eo alium, & lota veſte reuertuntur domum, & ſiccatam reponit ille, cui hoc iniunctum eſt.

38 Nullus de horto tollat olera, niſi ab hortulano acceperit.

39 Palmarum folia vnde texuntur ſportæ, nemo ſuo iure tollat, abſq. eo cui palmæ ſunt creditæ.

40 Nullus vuas, aut ſpicas adhuc immaturas comedere audeat præter ordinem diſciplinæ, & omnino de omnibus quæ in agro ſunt vel in pomario nemo comedet ſeparatim antequam cunctis fratribus pater exhibeat.

41 Qui coquent, ante quam fratres comedant, non audebunt edere.

42 Qui ſuper arbores pomarias, & ſuper vineas ſunt, nô comedent de fructibus earum, niſi fratres prius comederint. Si iuſſi fuerint pomorum vel vinearum fructus colligere, præpoſitus colligentium dabit in eodem loco ſingulis ad veſcendum modica: & cum ad monaſterium venerint, inter ceteros fratres partes ſuas accipient. Si autê inuenerint ſub arboribus poma cecidiſſe, comedere nô audebunt, ſed inuenta in tranſitu iuxta radices arborum collocabunt. Ipſe quoq. qui ceteris colligentibus diſtribuit, guſtare non poterit, ſed portabit ad diſpenſatorem, qui cum ceteris dederit, & ipſi tribuat partem ſuam.

43 Nullus in cella ſua reponat aliquid ad veſcêdum abſque his quæ a diſpenſatore acceperit.

44 Qui nolunt in commune veſci cum ceteris, quaſi maiori abſtinentiæ ſe dicantes, quando edere debuerint

quod

quod eis vna die ſufficiat, panem & ſal accipiant tantū. Præter monaſterij autem coquinam nulli coquendi cibos habeant poteſtatem.

45 Nemo in cella ſua habeat præter ea quæ monaſterij lege præcepta ſunt, nec paucos nummos, nec proprium aliquid. extra habitū ſuum ſi quid inueneris, abſq. contradictione auferes.

46 Si quis transfertur de domo in alteram domum, excepto ea quæ vſui quotidiano ad habitum neceſſaria ſunt, ſecum transferre nihil poterit.

47 Nullus neq. ambulandi in monaſterio, neq. extra murum monaſterij procedendi habeat facultatem, niſi interrogauerit præpoſitum, & ille conceſſerit.

48 Cauendū eſt autem ne quis de domo in alterā domum verba transferat, nec de monaſterio in monaſteriū, nec de monaſterio in agrum, nec de agro in monaſterium.

49 Si quis ambulauerit in via, vel nauigauerit, aut operatus fuerit foris, non loquatur in monaſterio quæ ibi geri viderit.

50 Non dormiat præter reclinem ſellulam; cumq. ad dormiendum ſe collocauerit, alteri non loquatur. poſtquā obdormierit, ſi poſt ſomnum nocte euigilauerit, oret.

51 Si ieiunii inſtat dies, & ſitire cœperit, bibere non audebit.

52 Nemo lauare alterum poterit aut vngere, niſi ei fuerit imperatum.

53 Nemo in tenebris alteri loquatur. Nullus cum altero dormiat. Manum alterius nemo teneat. Siue ambulauerit, ſiue ſederit, aut ſteterit, vno cubito diſtet ab altero.

54 Nullus attondeat caput abſque maioris arbitrio.

55 Mutare de his quæ a præpoſito acceperit cum altero nemo audebit, nec accipiet melius, & dabit deterius; aut econtrario dans melius, deterius accipiet: & in veſtimento & in habitu ſuo nil noui præter ceteros cauſa decoris inueniet.

56 Nemo vadens in congregationem ad veſcendum, dimittat codicem non ligatum. Codices poſt nonam atten dat ad quem pertinet.

57 Si quis fratrum læſus fuerit, aut percuſſus, tamen lectulo non decumbit, ſed ambulat inualidus, & aliqua re indigebit, veſtimēto, vel palliolo, & ceteris vtenſilibus,

præpoſitus accipiet, & dabit. Cumq. ſanus fuerit, reportabit ſine mora vlla.

58 Nemo ab altero accipiet quidpiã, niſi præpoſitus iuſſerit.

59 In villam nullus vadat niſi miſſus. ſuper nudũ dorſum aſini duo pariter nõ ſedebũt, nec ſuper temonẽ plauſtri.

60 Ad officinas diuerſarum artium ſoli pergent præpoſiti, vt accipiant quod neceſſarium eſt.

61 Ad alterius cellulam intrare nullus audebit.

62 Commendatum aliquid etiam a germano fratre nullus accipiat.

63 Nihil in cella ſuã abſq. præpoſiti iuſſione quiſpiam condet, nec poma quidem.

64 Si præpoſitus profectus fuerit, aut alter præpoſitus, aut qui ſecũdus eſt, curã proficiſcentis exerceat, vel quẽ ipſe præpoſitus elegerit de fratribus, & curã ei ſuã iniũxerit.

65 Quando farinã conſpergũt aqua, & maſſam ſubigant, nemo alteri loquatur. & quando tabulis ad furnũ deportant panes, ſimile ſilentium habebunt; tantũ de pſalmis aut de ſcripturis aliquid meditabuntur, donec opus impleant. Si quid neceſſariũ fuerit, non loquantur, ſed dent ſignũ his qui poſſunt adferre quæ neceſſaria ſunt. Quando ad miſcendam farinam vocati fuerint, nullus reſedeat in loco panes coquentium, exceptis his qui coctioni ſufficient, & quibus iuſſum fuerit.

66 In nauibus ſimilis diſciplina eſt. Nemo a terra ſoluit nauigij funiculum, nec mouet nauigium abſq. iuſſione patris. In interiore parte nauis cęteris fratribus ſuper trãſtra & tabulata quieſcẽtibus, nullus dormiat. Et ſæculares homines dormire ſecum nullus patiatur. † Vaſa infirmiora cum eis non nauigabũt, niſi forte pater monaſterij præceperit.

† Id eſt, mulierculæ, vt ſup. verſ. 29.

67 Nullus in domo ſua audebit focum facere, niſi in commune omnibus ſuccendatur.

68 Qui vna oratione tardius venerit, vel qui muſſitauerit, aut locutus fuerit ad alterum, vel qui riſerit in reliquis orationibus, conſtituto ordine aget pœnitentiam.

69 Quando domi reſidẽt, nõ eis liceat loqui aliquid ſæculare, ſed ſi quid præpoſitus de ſcripturis docuerit, viciſſim inter ſe ruminent, & referent quæ audierint, vel quæ memoriter tenent.

70 Qui vas fictile fregerit, vel aliquam vtilem rem ad vſus mona-

monaſterij, aget pœnitentiam.
71 Si frater dormierit, omnis eum fraternitas proſequatur.
72 Nemo exeat foras, nemo loquatur, nemo remaneat, excepto maioris imperio.
73 Audito ſigno excitantis, aut voce pſallentis, omnes ſurgant currentes ad orationes. Nullus ante pſallat, niſi ei iuſſum fuerit, nec completo pſalmo alterum ſine præpoſiti iuſſione audeat iungere.
74 Nemo ante præpoſitum ſuum, & ducē ſuum ambulet. Nullus remaneat de ordine ſuo.
75 Si quis aliquid perdiderit, ante altare publice corripietur. ſi vero de proprijs veſticulis fuerit quod perditum eſt, tribus hebdomadibus non accipiet, & in quarta acta pœnitentia dabitur ei quod amiſit.
76 Qui inuenerit aliquid, per tres dies ante collectam fratrum ſuſpendat, vt tollat qui cognouerit.
77 Lotum in domo nemo faciat abſq. præpoſito, & omne quod nouum eſt, illius ſententia diſponetur.
78 Omnis correptio ita fiet, vt diſcincti ſint qui corripiuntur, & demiſſis manibus & humiliato capite, emendaturos ſe promittentes vitia in quibus arguuntur, veniam deprecentur.
79 Qui abſq. ordine fratrū receſſerit, & poſtea acta pœnitētia redierit, nō erit in ordine ſuo abſq. maioris imperio.
80 Qui rudis in monaſterio fuerit ingreſſus, docebitur prius quæ debeat obſeruare, & cum doctus ad vniuerſa cōſenſerit, dabūt ei viginti pſalmos, aut duas epiſtolas Apoſtoli, aut alterius ſcripturæ partem. Et ſi litteras ignoraue rit, hora prima, tertia, & ſexta vadat ad eum qui docere poteſt, & qui ei fuerit delegatus, & ſtabit ante eum, & diſcet ſtudioſiſſime cum omni gratiarū actione. Poſtea ſcribentur ei elementa, ſyllabæ, verba ac nomina, & etiā nolens legere compellatur, & omnino nullus erit in monaſterio qui non diſcat litteras, & de ſcripturis aliquid teneat, quod minimum eſt vſq. ad nouum teſtamētum, & Pſalterium. Omne quod in conuentu fratrum audierint diſputatum, cogentur inter ſe vt recolant.
81 Ad pſallendum, & ad orandum nullus ſibi occaſiones inueniat, quibus ſe dicat occupatum, quaſi ire non poſſit, & ſi in naui fuerit, & in agro, & in itinere, vel in monaſterio quolibet miniſterio detentus, orandi &

pſallendi tempora non prætermittat.

82 †De puellarum diſciplina. Nemo ad eas vadat viſitandas, niſi qui habet ibi matrem, vel ſororem, aut propinquas, & conſobrinas, ſeu matrem filiorũ ſuorum. Si autem de ante conuerſione paterna eis debetur hereditas, aut aliqua cauſa manifeſta eſt, mittent cum his probatæ ætatis virũ ac vitæ, & videbunt eas, & pariter reuertentur. Nemo vadat ad illas, niſi hi quos ſupra diximus. Ita vt primum faciant renuntiari patri monaſterij, & ille mittet ad ſeniores qui monaſterio virginũ delegati ſunt. qui occurrent eis, & cum ipſis videbunt eas quas neceſſe habebunt, cum omni diſciplina & timore Dei. Non eis loquentur de rebus ſæcularibus.

† Refert Palladius in vita abbatis Aphthonii, trans fluuium Nilũ ex aduerſo huius monaſterij fratrũ, fuiſſe aliud monaſteriũ circa, puellarũ ſequentiũ eadẽ inſtituta Pachomii, ad quas præter presbyterũ nemo tranſiret.

83 Quicumq. de his mandatis aliquid præterierit, abſq. vlla dubitatione, negligentiæ atq. contemptus aget pœnitentiam, vt poſſidere valeamus regna cælorum.

¶ Præcepta & inſtituta patris noſtri Pachomij hominis Dei, qui fundauit ab exordio ſanctæ vitæ communionẽ iuxta imperium Dei. Plenitudo legis charitas, ſcientes tempus quòd inſtet hora vt de ſomno cõſurgamus, quòd vicinior ſit ſalus noſtra, quàm eo tempore cum credidimus. nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Deponamus opera tenebrarum, quæ ſunt contentiones, detractiones, odia, & tumentis animi ſuperbia.

Rom. 13.

84 Qui facilis eſt ad detrahendum, & dicit quod non eſt, qui in hoc peccato fuerit deprehenſus, monebunt eum ſecundò, & ſi audire contempſerit, ſeparabũt eum extra conuentum fratrum ſeptem diebus, & panem tantum cum aqua accipiet, donec polliceatur atq. confirmet ſe ab hoc vitio receſſurum, & ſic dimittetur ei.

85 Si quis iracundus & furioſus frequenter iraſcitur ſine cauſa, & propter rem inanem & vacuam, per ſex vices commonebitur, & in ſeptima facient eum ſurgere de ordine ſeſſionis ſuæ, & inter vltimos collocabitur, docebuntq. eum, vt ab hac mentis perturbatione mundetur. cumq. tres teſtes dignos teſtimonio adduxerit, qui pro eo polliceantur, nequaquam ſimile quid eſſe facturum, recipiet ſeſſionem ſuam. alioqui ſi permanſerit in vitio, moretur inter vltimos perdito priore loco.

86 Qui falſum cupit probare contra alterũ, vt opprimat innocentẽ, tertio commonebitur, & poſtea reus erit iniquitatis,

quitatis, ſiue de priori loco fuerit, ſiue de inferioribus.

87 Qui habet peſſimam conſuetudinem, vt fratres ſuo ſermone ſollicitet, & peruertat animos ſimpliciorum, tertio commonebitur; ſi contempſerit, & obſtinato animo in duritia perſeuerauerit, ſeparabunt eum extra monaſterium, & verberabunt eum ante fores, triginta nouē. dabuntq. ei ad veſcendum panem ſolum & aquam, donec mundetur a ſordibus.

88 Qui habet peſſimam conſuetudinem murmurandi, & quaſi graui opere ſe opprimi queritur, docebunt eum quinquies quòd ſine cauſa murmuret, & oſtendent perſpicue veritatem; ſi poſt hæc inobediens fuerit, & eſt perfectæ ætatis, ita eum habebunt, vt vnum de ægrotantibus, & ponetur in loco infirmorum, ibiq. aletur otioſus, donec redeat ad veritatem. Si autem iuſta eſt illius querela, & a maiore inique opprimitur, qui eum ſcandalizauit, eidem ſententiæ ſubiacebit.

89 Si inobediens quis fuerit, aut contentioſus, aut contradictor, aut mendax, & eſt perfectæ ætatis, decies commonebitur vt deſiſtat a vitiis: ſi autem audire noluerit, monaſterij legibus increpabitur. quòd ſi alterius culpa ad hæc vitia deuoluitur, & hoc fuerit comprobatū, ille qui cauſa extitit, reus erit vltionis.

90 Si deprehenſus fuerit aliquis de fratribus libenter cū pueris ridere & ludere, & habere amicitias ætatis infirmæ, tertio commonebitur vt recedat ab eorū neceſſitudine, & memor ſit honeſtatis ac timoris Dei. Si nō ceſſauerit, corripietur, vt dignus eſt, correptione ſeueriſſima.

91 Qui contemnunt præcepta maiorum, & regulas monaſterij, quæ Dei præcepto conſtitutæ ſunt, & paruipendunt ſeniorum conſilia, corripientur iuxta ordinem conſtitutum, donec corrigantur.

92 Qui iudex eſt omnium peccatorū, & peruerſitate mentis ac negligentia reliquerit veritatem, viginti viri ſancti & timentes Deū, ſiue decē, & vſq. ad quinq. de quibus omnes dent teſtimoniū, ſedebunt & iudicabunt eū, & degradabunt in vltimum gradum, donec corrigatur.

93 Qui conturbat fratrum animos, & facilis eſt ad detrahendum, lites ferens & iurgia, decies commonebitur, & ſi non fuerit emendatus, corripietur ordine monaſterij, donec corrigatur.

tribueret, noſtriq́ fratres Aegyptiorum, hoc eſt, Tabennenſium monachorũ exempla ſequerentur, qui habent per ſingula monaſteria patres, & diſpẽſatores, & hebdomadarios, ac miniſtos, & ſingularum domorum præpoſitos, ita vt in vna domo quadraginta plùs minuſve fratres habitent, qui obediant præpoſito; ſintq. pro numero fratrum triginta, vel quadraginta domus in vno monaſterio, & ternæ vel quaternæ domus in vnam tribum fœderentur, vt vel ad opera ſimul vadant, vel in hebdomadarum miniſterio ſibi ſuccedant per ordinem. Quicumq. autem monaſterium primus ingreditur, primus ſedet, primus ambulat, primus pſalmũ dicit, primus in menſa manum extendit, prior in eccleſia communicat, nec ætas inter eos quæritur, ſed profeſſio. Nihil habent in cellulis præter pſiathium & duo lebitonaria (quod Aegyptiis monachis genus veſtimenti eſt ſine manicis) & vnum iam attritum ad dormiendum vel operandum, & amictum lineum, cucullaſq. duas & caprinam pelliculam, quam meloten vocant, balteolum lineum & caligas, ac baculum itineris ſocium. Aegrotantes miris ſuſtentantur obſequiis, & ad omnem copiam præparatis cibis: ſani maiori pollent abſtinentia. Bis in hebdomada, die quarta & ſexta ſabbati, ab omnibus ieiunatur, excepto pentecoſte. Aliis diebus comedunt qui volunt poſt meridiem, & in cœna ſimiliter menſa ponitur propter laborantes, ſenes & pueros, æſtuſq. grauiſſimos. Sunt qui ſecundo parum comedunt, alij qui prandij, ſiue cœnæ vno tãtum cibo contenti ſunt. Nonnulli guſtato paululum pane egrediuntur. Omnes pariter comedunt; qui ad menſam ire noluerit, in cellula ſua panem tantum, & aquam, ac ſal accipit, ſiue vno die voluerit, ſiue biduo. Cumq. maior, vel ſtans prior in gradu, manu percuſſerit, de ſcripturis quidpiam reuoluens memoriter, vt oratio finitur, nullus conſurgit tardius, ſed omnes pariter eleuantur. Nemo aſpicit alterum operantem, vel orantem, ſed defixis luminibus vnuſquiſq. in ſuo opere intentus eſt, &c.

INCI-

INCIPIT REGVLA
S. PACHOMII.

HAEC ſunt præcepta vitalia † tribus a maioribus tradita. *Pachomio, Theodoro, Orſieſio.*

1 Si acciderit vt pſallendi tempore, vel orandi, aut in medio lectionis aliquis loquatur, aut rideat, ſoluet cingulum, & inclinata ceruice manibus ad inferiora depreſſis ſtabit ante altare, & a principe monaſterij increpabitur. hoc idem faciet & in conuentu fratrum, cũ ad veſcendum pariter cõuenerint.

2 Quando ad collectam tuba inſonuerit per diem, qui vna oratione tardius venerit, ſuperioris increpationis ordine increpabitur, & ſtabit in loco conuiuij. Noctu vero quia corporis infirmitati plus aliquid conceditur, qui poſt † tres orationes venerit, eodem, & in collecta, & in veſcendi loco, ordine corripietur. *non cum aderat ad canonem.* *f. duas*

3 Quando in collecta orãt fratres, nemo egrediatur abſque iuſſione maiorum, niſi interrogauerit, conceſſumq. ei fuerit exire pro naturæ neceſſitate.

4 Omnes memoriter retexent quæ ſibi fuerint imperata, de quibus ſiquis oblitus aliquid fuerit, aut hæſitauerit in dicendo, negligentiæ & obliuionis increpabitur.

5 In die Dominica in collecta in qua offerenda eſt oblatio, abſque præpoſito domus, & maioribus monaſterij qui alicuius nominis ſunt, nemo pſallendi habeat poteſtatem. Pſallente autem quolibet de maioribus, id eſt, dicente reſponſorium, ſi quis defuerit, ſtatim ante altare pœnitentiæ & increpationis ordinem ſuſtinebit.

6 De collecta in qua offerenda eſt oblatio, qui ſine præcepto maioris exierit, ſtatim increpabitur.

7 Mane per ſingulas domos finitis orationibus, non ſtatim ad ſuas cellas reuertentur, ſed conferent inter ſe quæ præpoſitos audierint diſputantes, & intrabunt cubilia ſua. Diſputatio autem a præpoſitis domorum per ſingulas hebdomadas tertio fiet, & in ipſa diſputatione ſedentes, ſiue ſtantes fratres ſuum ordinem nõ mutabunt, iuxta domorum ordinem, & hominum ſingulorum.

8 Si quis

8 Si quis dormitauerit ſedens, præpoſito domus vel monaſterij principe diſputante, ſurgere ſtatim compellitur, & tamdiu ſtabit, donec ei videatur vt ſedeat.

9 Quando ſignum inſonuerit, vt conueniant & audiant præcepta maiorum, nullus remanebit; nec ſuccendetur focus antequam diſputatio compleatur. qui vnum mandatũ de his præterierit, prædictæ correptioni ſubiacebit.

10 Dimiſſa collecta ſinguli egredientes vſq. ad cellulas ſuas, & vſq. ad veſcendi locum de ſcripturis aliquid meditabuntur, nulluſque habebit opertum caput meditationis tempore.

11 Cum autem ad veſcendum venerint, ſedebunt per ordinem ſtatutis locis; & operient capita. Statim vt tibi a maiore fuerit imperatum, vt de alia mẽſa ad aliam tranſeas, ire debebis, in nullo penitus contradicens. Nec ante præpoſitum domus tuæ manum in menſa extendas; nec circumſpicias veſcentes alios. Vnuſquiſq. præpoſitorum docebit in domo ſua quomodo debeant cum diſciplina & mãſuetudine comedere. Quòd ſi quis vel locutus fuerit, vel riſerit in veſcendi tempore, aget pœnitentiam, & in eodem loco mox increpabitur, & ſtabit donec ſurgant alij de veſcendo.

12 Si quis ad comedendum tardius aduenerit, excepto maioris imperio, ſimiliter aget pœnitentiam; aut ad domum ieiunus reuertetur.

13 Si aliquid neceſſarium fuerit ad mẽſam, nemo audebit loqui; ſed miniſtrantibus ſigni ſonitum dabit.

14 Si egreſſus fueris a cibo, ne loquaris in redeundo, donec ad locum tuum perueneris.

15 Miniſtri abſq. his quæ in commune fratribus præparata ſunt, nihil aliud comedant, nec mutatos cibos ſibi audeant præparare.

16 †Qui percutit ad veſcendum, dum congregantur fratres, meditetur aliquid in percutiendo. *id eſt, qui ſignum dat*

17 Qui ante fores cõuiuij egredientibus erogat fratribus dulciamina, in tribuẽdo meditetur aliquid de ſcripturis.

18 Qui ſuſcipit, ea quæ dantur non in cuculla, ſed in pelle accipiat, neq. guſtabit de his quæ acceperit, donec ad domum peruenerit. Ipſe autem qui ceteris diuidit, ſuam partem a præpoſito accipiet. Quod & ceteri miniſtri faciant accipientes ab alio, & nil ſibi ſuo arbitrio vindicantes.

cantes. Nemini plus alteri dabit, quàm alter acceperit. quòd ſi obtenditur infirmitas, præpoſitus domus perget ad miniſtros ægrotantium, & ab his quæ neceſſaria ſunt, accipiet.

19 Si de ipſis miniſtris aliquis ægrotauerit, non habebit licentiam introeundi in coquinam, vel cellarium, & ſibi aliquid auferendi, ſed ei ceteri miniſtri id quod neceſſarium viderint, dabũt. nec permittitur coquere ſibi quod deſiderabit, ſed præpoſiti domorum quæ neceſſaria viderint ei, ab aliis miniſtris accipient.

20 Nullus introeat locum ægrotantium, qui non ægrotat. Qui ægrotauerit, a præpoſito domus ducetur in triclinium ægrotantium. quòd ſi opus habuerit palliolo, aut tunica, aut ceteris quæ ad operiendum, vel ad veſcendum neceſſaria ſunt, ipſe præpoſitus accipiet a miniſtris, & dabit ægrotanti. Nec poterit languidus ingredi cellam veſcentium, & comedere quæ deſiderat, niſi a miniſtro qui huic rei præpoſitus eſt, ducatur ad veſcendũ. Non ei licebit de his quæ acceperit in loco ægrotantiũ ferre ad cellulam ſuam, nec pomum quidem.

21 Qui pulmentaria coquunt, ipſi nihil guſtantes edentibus miniſtrabunt.

22 Vinum, & liquamen, abſq. loco ægrotantium nullus attingat.

23 Si aliquis eorum qui peregre mittuntur, in itinere, vel in via ægrotauerit, & habuerit neceſſitatem, ſiue deſiderium comedendi liquamen de piſcibus, vel aliquid eorum quæ comedere non conſueuerunt, non manducabit cum fratribus ceteris, ſed ſeparabitur, & dabitur ei a miniſtris ad omnem abundantiam, vt in nullo frater languidus contriſtetur.

24 Aegrotantem abſq. conceſſu maioris nullus audeat viſitare, nec propinquus quidem atq. germanus ſine imperio præpoſiti domus miniſtrandi habebunt poteſtatem.

25 Si vnum ex his ab aliquo fuerit prætermiſſum atque neglectum, increpatione ſolita emendabitur.

26 Si quis acceſſerit ad oſtium monaſterij volens ſæculo renuntiare, & fratrum congregari numero, non habebit intrãdi poteſtatẽ; ſed prius nuntiabitur patri monaſterij, & manebit paucis diebus foris ante ianuam, & docebitur orationẽ Dominicã, & pſalmos quãtos potuerit

diſcere,

diſcere, & diligenter ſui experimentum dabit, ne forte aliquid fecerit, & turbatus ad horam diſceſſerit, aut ſub aliqua poteſtate ſit, & vtrum poſſit renuntiare parentibus ſuis, & propriam facultatem contemnere. Si eum viderint aptum ad omnia, tūc docebitur & reliquas monaſterij diſciplinas, quas facere debeat, quibuſq. ſeruire ſiue in collecta omnium fratrum, ſiue in domo cui tradendus eſt, ſiue in veſcēdi ordine, & inſtructus atq. perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Tunc nudabunt eum veſtimentis ſæcularibus, & induent habitum monachorum. tradetur oſtiario, vt orationis tempore adducat eum in conſpectum omnium fratrum. ſedebit in eo loco, in quo ei præceptum fuerit. veſtimenta autem quæ ſecum detulerat, accipient qui huic rei præpoſiti ſunt, & inferentur in repoſitorio, & erunt in poteſtate principis monaſterij.

27 Nemo manens in monaſterio ſuſcipiendi quempiam ad veſcendum habet poteſtatem, ſed mittet eum ad oſtium xenodochij, & ſuſcipiatur ab his qui huic rei præpoſiti ſunt.

28 Quando ad oſtium monaſterij aliqui venerint, ſi clerici fuerint, aut monachi, maiori honore ſuſcipiantur. lauabunt pedes eorū, ſeruabūt Euangelij præcepta, & deducent ad locum xenodochij. præbebūt omnia quæ apta ſunt vſui monachorum. Quòd ſi voluerint orationis tempore atq. collectæ venire ad conuentum fratrum, ſi eiuſdem fidei fuerint, miniſter xenodochij nuntiabit patri monaſterij, & ſic deducentur ad orandum.

29 Si ſæculares homines, aut debiles, aut vaſa infirmiora, id eſt, mulierculæ venerint ad oſtium, ſuſcipient ſingulos in diuerſis locis iuxta ordinem propoſiti, & ſexus ſui, præcipue feminas maiori honore & diligentia curabunt, cum omni timore Dei, & locum ſeparatum ab omni virorum vicinia eis tribuent, vt nulla ſit occaſio blaſphemandi. Quòd ſi ad veſperam venerint, abiicere eas nefas eſt, ſed accipient, vt diximus, ſeparatum locū, & clauſum cum omni diſciplina atq. cautela, vt grex fratrum libere ſuo officio ſeruiat, & nulli detur offendiculum detrahendi.

30 Si quis ante oſtium ſteterit monaſterij dicens ſe velle videre fratrem ſuum, vel propinquum, ianitor nuntiabit

patri

patri monaſterij, & ille accitum interrogabit præpoſitum domus, ſi apud eum ſit, & permittente eo accipiet comitem egreſſionis ſuæ, cuius fides probata eſt, & ſic mittetur ad fratrem videndum, vel ad proximum. Si forte aliquid attulerit ciborum, quibus in monaſterio veſci licitum eſt, ſuſcipere ipſe non poterit, ſed vocabit ianitorem, & ille allata ſuſcipiet. quæ ſi talia fuerint, quæ cum pane veſcenda ſint, nihil horũ ij quibus allata ſunt, accipient, ſed cuncta ad loca ægrotantium deferentur.

31 Si fuerit nuntiatum quòd de propinquis quis ægrotet, ianitor primus nuntiabit patri monaſterij, & ille accitum interrogabit præpoſitum domus. Videbunt virum cuius fides & diſciplina probata ſit, & mittent cum eo, vt viſitet ægrotantem. tantum accipiet viatici, quantum præpoſitus domus eius decreuerit.

32 Quòd ſi neceſſitas impulerit, vt foris maneat, & veſcatur in paterna aut in propinquorum domo, hoc non faciet, ſed manebit in † Dominico, vel in monaſterio eiuſdem fidei. Quòd ſi ei adfines vel cognati præparauerint cibos & appoſuerint, nec accipient omnino, nec veſcentur niſi his quæ in monaſterio edere conſueuerunt. non guſtabunt liquamen, nec vinum bibẽt, nec aliud quidpiam quorum edendi non habent conſuetudinem. Si a parentibus quidpiam acceperint, tantum comedẽt quantum in via ſufficit. Cetera quæ remanſerint, dabunt præpoſito domus ſuæ, & ille portabit in cellam languentiũ.

id eſt, in eccleſiis vel locis Dominico conſecratis.

33 Si propinquus alicuius, aut conſanguineus mortuus fuerit, proſequendi funus non habebit poteſtatem, niſi pater monaſterij præceperit.

34 Nullus ſolus mittatur foras ad aliquod negotium, niſi iuncto ei altero. Quando autem reuerſi fuerint in monaſterium, ſi viderint ante oſtium quærẽtem aliquem ſuorum affinium de his qui in monaſterio commorantur, non audebunt ire ad eum & nuntiare, vel vocare. & omnino quidquid foris geſſerint, aut audierint, in monaſterio narrare non poterunt.

35 Si ſignum datum fuerit vt egrediantur ad opus, præpoſitus antecedet eos, & nullus in monaſterio remanebit, niſi is cui pater præceperit; & hi qui vadunt, quo pergũt non interrogabunt, ſed vnuſquiſq. de ſcripturis aliquid meditabitur. Si forte aliquis eis occurrerit, vel voluerit

cum

cum aliquo eorum loqui, præpoſitus, vel alius cui hoc iniunctum fuerit, occurrentibus reſpondebit. Operantes nihil loquantur ſæculare, ſed aut meditentur quæ ſancta ſunt, aut certe ſilebunt. Nemo palliolum tollet ſecum vadens ad operandum, niſi conceſſione maioris. Operans non ſedebit ſine maioris imperio. Omnia autem ferramenta poſt operationem ad domum reportabuntur.

36 Abſq. præpoſiti iuſſione nemo fratrum, ſi neceſſarium habuerit, aliquem mittere poterit. quòd ſi ipſe qui maior eſt, cogitur neceſſitate ire ad aliquem locum, officium ſuum ei qui poſt ſe eſt in ordine, delegabit.

37 Si quis lauare voluerit veſtimentum, cõmonebit præpoſitum ſuum, & ille mittet cum eo alium, & lota veſte reuertuntur domum, & ſiccatam reponit ille, cui hoc iniunctum eſt.

38 Nullus de horto tollat olera, niſi ab hortulano acceperit.

39 Palmarum folia vnde texuntur ſportæ, nemo ſuo iure tollat, abſq. eo cui palmæ ſunt creditæ.

40 Nullus vuas, aut ſpicas adhuc immaturas comedere audeat præter ordinem diſciplinæ, & omnino de omnibus quæ in agro ſunt vel in pomario nemo comedet ſeparatim antequam cunctis fratribus pater exhibeat.

41 Qui coquent, ante quam fratres comedant, non audebunt edere.

42 Qui ſuper arbores pomarias, & ſuper vineas ſunt, nõ comedent de fructibus earum, niſi fratres prius comederint. Si iuſſi fuerint pomorum vel vinearum fructus colligere, præpoſitus colligentium dabit in eodem loco ſingulis ad veſcendum modica: & cum ad monaſterium venerint, inter ceteros fratres partes ſuas accipient. Si autẽ inuenerint ſub arboribus poma cecidiſſe, comedere nõ audebunt, ſed inuenta in tranſitu iuxta radices arborum collocabunt. Ipſe quoq. qui ceteris colligentibus diſtribuit, guſtare non poterit, ſed portabit ad diſpenſatorem, qui cum ceteris dederit, & ipſi tribuat partem ſuam.

43 Nullus in cella ſua reponat aliquid ad veſcẽdum abſque his quæ a diſpenſatore acceperit.

44 Qui nolunt in commune veſci cum ceteris, quaſi maiori abſtinentiæ ſe dicantes, quando edere debuerint

quod eis vna die ſufficiat,panem & ſal accipiant tantũ. Præter monaſterij autem coquinam nulli coquendi cibos habeant poteſtatem.

45 Nemo in cella ſua habeat præter ea quæ monaſterij lege præcepta ſunt,nec paucos nummos, nec proprium aliquid.extra habitũ ſuum ſi quid inueneris, abſq. contradictione auferes.

46 Si quis transfertur de domo in alteram domum, excepto ea quæ vſui quotidiano ad habitum neceſſaria ſunt, ſecum transferre nihil poterit.

47 Nullus neq. ambulandi in monaſterio,neq. extra murum monaſterij procedendi habeat facultatem, niſi interrogauerit præpoſitum,& ille conceſſerit.

48 Cauendũ eſt autem ne quis de domo in alterã domum verba transferat,nec de monaſterio in monaſteriũ, nec de monaſterio in agrum, nec de agro in monaſterium.

49 Si quis ambulauerit in via,vel nauigauerit,aut operatus fuerit foris,non loquatur in monaſterio quæ ibi geri viderit.

50 Non dormiat præter reclinem ſellulam; cumq. ad dormiendum ſe collocauerit, alteri non loquatur. poſtquã obdormierit,ſi poſt ſomnum nocte euigilauerit,oret.

51 Si ieiunij inſtat dies,& ſitire cœperit, bibere non audebit.

52 Nemo lauare alterum poterit aut vngere,niſi ei fuerit imperatum.

53 Nemo in tenebris alteri loquatur. Nullus cum altero dormiat. Manum alterius nemo teneat. Siue ambulauerit,ſiue ſederit,aut ſteterit,vno cubito diſtet ab altero.

54 Nullus attondeat caput abſque maioris arbitrio.

55 Mutare de his quæ a præpoſito acceperit cum altero nemo audebit, nec accipiet melius, & dabit deterius; aut econtrario dans melius,deterius accipiet: & in veſtimento & in habitu ſuo nil noui præter ceteros cauſa decoris inueniet.

56 Nemo vadens in congregationem ad veſcendum, dimittat codicem non ligatum. Codices poſt nonam attendat ad quem pertinet.

57 Si quis fratrum læſus fuerit, aut percuſſus, tamen lectulo non decumbit,ſed ambulat inualidus,& aliqua re indigebit,veſtimẽto,vel palliolo, & ceteris vtenſilibus,

præpoſitus accipiet, & dabit. Cumq. ſanus fuerit, reportabit ſine mora vlla.

58 Nemo ab altero accipiet quidpiã, niſi præpoſitus iuſſerit.

59 In villam nullus vadat niſi miſſus. ſuper nudũ dorſum aſini duo pariter nõ ſedebũt, nec ſuper temonẽ plauſtri.

60 Ad officinas diuerſarum artium ſoli pergent præpoſiti, vt accipiant quod neceſſarium eſt.

61 Ad alterius cellulam intrare nullus audebit.

62 Commendatum aliquid etiam a germano fratre nullus accipiat.

63 Nihil in cella ſuã abſq. præpoſiti iuſſione quiſpiam condet, nec poma quidem.

64 Si præpoſitus profectus fuerit, aut alter præpoſitus, aut qui ſecũdus eſt, curã proficiſcentis exerceat, vel quẽ ipſe præpoſitus elegerit de fratribus, & curã ei ſuã iniũxerit.

65 Quando farinã conſpergũt aqua, & maſſam ſubigant, nemo alteri loquatur. & quando tabulis ad furnũ deportant panes, ſimile ſilentium habebunt; tantũ de pſalmis aut de ſcripturis aliquid meditabuntur, donec opus impleant. Si quid neceſſariũ fuerit, non loquantur, ſed dent ſignũ his qui poſſunt adferre quæ neceſſaria ſunt. Quando ad miſcendam farinam vocati fuerint, nullus reſedeat in loco panes coquentium, exceptis his qui coctioni ſufficient, & quibus iuſſum fuerit.

66 In nauibus ſimilis diſciplina eſt. Nemo a terra ſoluit nauigij funiculum, nec mouet nauigium abſq. iuſſione patris. In interiorẽ parte nauis cæteris fratribus ſuper trãſtra & tabulata quieſcẽtibus, nullus dormiat. Et ſæculares homines dormire ſecum nullus patiatur. † Vaſa infirmiora cum eis non nauigabunt, niſi forte pater monaſterij præceperit.

† Id eſt, mulierculæ, vt ſup. verſ. 29.

67 Nullus in domo ſua audebit focum facere, niſi in commune omnibus ſuccendatur.

68 Qui vna oratione tardius venerit, vel qui muſſitauerit, aut locutus fuerit ad alterum, vel qui riſerit in reliquis orationibus, conſtituto ordine aget pœnitentiam.

69 Quando domi reſidẽt, nõ eis liceat loqui aliquid ſæculare, ſed ſi quid præpoſitus de ſcripturis docuerit, viciſſim inter ſe ruminent, & referent quæ audierint, vel quæ memoriter tenent.

70 Qui vas fictile fregerit, vel aliquam vtilem rem ad vſus mona-

monaſterij, aget pœnitentiam.

71 Si frater dormierit, omnis eum fraternitas proſequatur.

72 Nemo exeat foras, nemo loquatur, nemo remaneat, excepto maioris imperio.

73 Audito ſigno excitantis, aut voce pſallentis, omnes ſurgant currentes ad orationes. Nullus ante pſallat, niſi ei iuſſum fuerit, nec completo pſalmo alterum ſine præpoſiti iuſſione audeat iungere.

74 Nemo ante præpoſitum ſuum, & ducē ſuum ambulet. Nullus remaneat de ordine ſuo.

75 Si quis aliquid perdiderit, ante altare publice corripietur: ſi vero de proprijs veſticulis fuerit quod perditum eſt, tribus hebdomadibus non accipiet, & in quarta acta pœnitentia dabitur ei quod amiſit.

76 Qui inuenerit aliquid, per tres dies ante collectam fratrum ſuſpendat, vt tollat qui cognouerit.

77 Lotum in domo nemo faciat abſq. præpoſito, & omne quod nouum eſt, illius ſententia diſponetur.

78 Omnis correptio ita fiet, vt diſcincti ſint qui corripiuntur, & demiſſis manibus & humiliato capite, emendaturos ſe promittentes vitia in quibus arguuntur, veniam deprecentur.

79 Qui abſq. ordine fratrū receſſerit, & poſtea acta pœnitētia redierit, nō erit in ordine ſuo abſq. maioris imperio.

80 Qui rudis in monaſterio fuerit ingreſſus, docebitur prius quæ debeat obſeruare, & cum doctus ad vniuerſa cōſenſerit, dabūt ei viginti pſalmos, aut duas epiſtolas Apoſtoli, aut alterius ſcripturæ partem. Et ſi litteras ignorauerit, hora prima, tertia, & ſexta vadat ad eum qui docere poteſt, & qui ei fuerit delegatus, & ſtabit ante eum, & diſcet ſtudioſiſſime cum omni gratiarū actione. Poſtea ſcribentur ei elementa, ſyllabæ, verba ac nomina, & etiā nolens legere compellatur, & omnino nullus erit in monaſterio qui non diſcat litteras, & de ſcripturis aliquid teneat, quod minimum eſt vſq. ad nouum teſtamētum, & Pſalterium. Omne quod in conuentu fratrum audierint diſputatum, cogentur inter ſe vt recolant.

81 Ad pſallendum, & ad orandum nullus ſibi occaſiones inueniat, quibus ſe dicat occupatum, quaſi ire non poſſit, & ſi in naui fuerit, & in agro, & in itinere, vel in monaſterio quolibet miniſterio detentus, orandi &

pſallendi tempora non prætermittat.

† Refert Palladius in vita abbatis Aphthonii, trans fluuium Nilū ex aduerſo huius monaſterij fratrū, fuiſſe aliud monaſteriū c̄cc, puellarū ſequentiū eadē inſtituta Pachomii, ad quas præter presbyterū nemo tráſiret.

82 †De puellarum diſciplina. Nemo ad eas vadat viſitandas, niſi qui habet ibi matrem, vel ſororem, aut propinquas, & conſobrinas, ſeu matrem filiorū ſuorum. Si autem de ante conuerſione paterna eis debetur hereditas, aut aliqua cauſa manifeſta eſt, mittent cum his probatæ ætatis viri ac vitæ, & v^i lebunt eas, & pariter reuertentur. Nemo vadat ad illas, niſi hi quos ſupra diximus. Ita vt primum faciant renuntiari patri monaſterij, & ille mittet ad ſe iiores qui monaſterio virginū delegati ſunt. qui occurrent eis, & cum ipſis videbunt eas quas neceſſe habebunt, cum omni diſciplina & timore Dei. Non eis loquentur de rebus ſæcularibus.

83 Quicumq. de his mandatis aliquid præterierit, abſq. vlla dubitatione, negligentiæ atq. contemptus aget pœnitentiam, vt poſſidere valeamus regna cælorum.

¶ Præcepta & inſtituta patris noſtri Pachomij hominis Dei, qui fundauit ab exordio ſanctæ vitæ communionē iuxta imperium Dei. Plenitudo legis charitas, ſcientes tempus quòd inſtet hora vt de ſomno cōſurgamus, quòd vicinior ſit ſalus noſtra, quàm eo tempore cum credidimus. nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Deponamus opera tenebrarum, quæ ſunt contentiones, detractiones, odia, & tumentis animi ſuperbia.

Rom. 13.

84 Qui facilis eſt ad detrahendum, & dicit quod non eſt, qui in hoc peccato fuerit deprehenſus, monebunt eum ſecundò, & ſi audire contempſerit, ſeparabūt eum extra conuentum fratrum ſeptem diebus, & panem tantum cum aqua accipiet, donec polliceatur atq. confirmet ſe ab hoc vitio receſſurum, & ſic dimittetur ei.

85 Si quis iracundus & furioſus frequenter iraſcitur ſine cauſa, & propter rem inanem & vacuam, per ſex vices commonebitur, & in ſeptima facient eum ſurgere de ordine ſeſſionis ſuæ, & inter vltimos collocabitur, docebuntq. eum, vt ab hac mentis perturbatione mundetur. cumq. tres teſtes dignos teſtimonio adduxerit, qui pro eo polliceantur, nequaquam ſimile quid eſſe facturum, recipiet ſeſſionem ſuam. alioqui ſi permanſerit in vitio, morietur inter vltimos perdito priore loco.

86 Qui falſum cupit probare contra alterū; vt opprimat innocentē, tertio commonebitur, & poſtea reus erit iniquitatis,

quitatis, ſiue de priori loco fuerit, ſiue de inferioribus.

87 Qui habet peſſimam conſuetudinem, vt fratres ſuo ſermone ſollicitet, & peruertat animos ſimpliciorum, tertio commonebitur; ſi contempſerit, & obſtinato animo in duritia perſeuerauerit, ſeparabunt eum extra monaſterium, & verberabunt eum ante fores, triginta nouẽ. dabuntq. ei ad veſcendum panem ſolum & aquam, donec mundetur a ſordibus.

88 Qui habet peſſimam conſuetudinem murmurandi, & quaſi graui opere ſe opprimi queritur, docebunt eum quinquies quòd ſine cauſa murmuret, & oſtendent perſpicue veritatem; ſi poſt hæc inobediens fuerit, & eſt perfectæ ætatis, ita eum habebunt, vt vnum de ægrotantibus, & ponetur in loco infirmorum, ibiq. aletur otioſus, donec redeat ad veritatem. Si autem iuſta eſt illius querela, & a maiore inique opprimitur, qui eum ſcandalizauit, eidem ſententiæ ſubiacebit.

89 Si inobediens quis fuerit, aut contentioſus, aut contradictor, aut mendax, & eſt perfectæ ætatis, decies commonebitur vt deſiſtat a vitiis: ſi autem audire noluerit, monaſterij legibus increpabitur. quòd ſi alterius culpa ad hæc vitia deuoluitur, & hoc fuerit comprobatũ, ille qui cauſa extitit, reus erit vltionis.

90 Si deprehenſus fuerit aliquis de fratribus libenter cũ pueris ridere & ludere, & habere amicitias ætatis infirmæ, tertio commonebitur vt recedat ab eorũ neceſſitudine, & memor ſit honeſtatis ac timoris Dei. Si nõ ceſſauerit, corripietur, vt dignus eſt, correptione ſeueriſſima.

91 Qui contemnunt præcepta maiorum, & regulas monaſterij, quæ Dei præcepto conſtitutæ ſunt, & paruipendunt ſeniorum conſilia, corripientur iuxta ordinem conſtitutum, donec corrigantur.

92 Qui iudex eſt omnium peccatorũ, & peruerſitate mentis ac negligentia reliquerit veritatem, viginti viri ſancti & timentes Deũ, ſiue decẽ, & vſq. ad quinq. de quibus omnes dent teſtimoniũ, ſedebunt & iudicabunt eũ, & degradabunt in vltimum gradum, donec corrigatur.

93 Qui conturbat fratrum animos, & facilis eſt ad detrahendum, lites ferens & iurgia, decies commonebitur, & ſi non fuerit emendatus, corripietur ordine monaſterij, donec corrigatur.

94 Qui viderit de maioribus & præpoſitis fratrum ſuorum tribulationem, & noluerit cauſam tribulationis inquirere, eamq. contempſerit, quæretur cauſa a ſupradictis iudicibus inter fratrē atq. præpoſitum, & ſi deprehenderint negligentia præpoſiti, vel ſuperbia coanguſtatum fratrem, & iudicaſſe eum non ſecundum veritatem, ſed ſecundum perſonā, degradabitur de ſolio ſuo, donec corrigatur, & ab iniuſtitiæ ſordibus emundetur, quia non conſiderauit veritatem, ſed perſonas, & ſeruiuit prauitati animæ ſuæ, & non Dei iudicio.

95 Si quis promiſerit obſeruare regulas monaſterij, & facere cœperit, easq. dimiſerit, poſtea autem reuerſus egerit pœnitentiam obtendens infirmitatem corpuſculi, per quam non poſſit implere quod dixerat, faciant eum inter languentes cōmorari, & paſcetur inter otioſos, donec acta pœnitentia impleat quod promiſit.

96 Pueri in domo ſi fuerint dediti luſibus & otio, & correpti non potuerint emendari, debet præpoſitus vſq. ad dies triginta ipſe eos monere, & corripere. Si viderit in prauitate perſiſtere, & non nuntiauerit patri monaſterij, & aliquod peccatum in eis fuerit deprehenſum, ipſe pro eis culpæ ſubiacebit, iuxta quod peccatum fuerit inuentum.

97 Omnes autem pueri qui non timent confundi pro peccato, & per imprudentiam iudicium Dei non cogitant, & correpti verbo non emendauerint, verberētur quamdiu diſciplinam accipiant & timorem.

98 Qui iniuſte iudicauerit, iuſte ab alijs condemnabitur.

99 Qui conſentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deū & homines, & corripietur increpatione ſeueriſſima. Quòd ſi per ignorantiam deceptus eſt, & non ita putauit vt verum eſt, ignoſcetur ei. Et omnis qui per ignorantiam peccat, facile accipiet veniam. Qui autem ſciens peccauerit, ſuſtinebit increpationem iuxta menſuram opusq. peccati.

11. q. 1. c. qui conſentit.

100 ¶ Præcepta & leges Pachomij. Ne plus operis fratres facere compellantur, ſed moderatus labor omnes ad laborandum prouocet. Sit inter eos pax & concordia, & libenter maioribus ſubijciantur; ſedentes, & ambulantes, & ſtantes inuicem de humilitate decertent.

101 Siquis

101 Si quis peccatum fecerit, patres monaſteriorum emendare poterunt, & conſtituere quid ſequi debeat.

102 Præpoſitus autem domus, & qui ſecundus ab eo eſt, hoc tantum iuris habebunt, vt compellant fratres in peccatis ſingulis vel in collecta domus, ſiue in collecta maiore, hoc eſt omnium fratrum, ſubiacere pœnitentiæ.

103 Quòd ſi præpoſitus peregre fuerit, qui ſecundus eſt, locum eius implebit tam in pœnitentia fratrum recipienda, quàm in quocumq. alio eorum quæ in domo neceſſaria ſunt.

104 Si quis abſq. conſcientia duorum ierit ad alteram domum, vel alterius domus fratrem codicem ad legendum mutuum poſtulauerit, vel quodlibet aliud, monaſterij ordine increpabitur.

105 Qui vult ſine macula & contemptu in domo cui deputatus eſt viuere, omnia quæ præcepta ſunt, coram Deo obſeruare debebit.

106 Quidquid neceſſarium eſt ſiue in agro, ſiue in monaſterio, præpoſitus etiam non poſtulatus impleat.

107 Sex orationes facient veſpertinas iuxta exemplũ maioris collectæ, in qua omnes fratres pariter cõgregãtur.

108 † Summæ dilectionis eſt, etiã ſi facile fuerit, vt nullum onus habeant, & ex onere naſcatur tædium. *

109 Siquis deforis venerit, & æſtu laborauerit, alijq. fratres orationẽ celebrauerint, ſi ire nõ poteſt, nõ cogatur.

110 Quando præpoſiti domorum fratres de conuerſatione ſanctæ vitæ docebunt, abſq. grauiſſima ægritudine nullus aberit.

111 Maiores quicumq. e fratribus mittuntur foras, quamdiu ibi fuerint, habebunt ius præpoſitorum. cuncta gerentur arbitrio eorum. docebunt fratres per conſtitutos dies. & ſi forte aliquid inter eos ortum fuerit ſimultatis, audient ipſi maiores & iudicabunt cauſam, & dignum culpa increpabunt, & ad imperium eorum ſtatim ad pacem pleno corde conſentient.

112 Si quis de fratribus contra præpoſitum domus ſuæ triſtitiam habuerit, aut ipſe præpoſitus contra fratrem aliquam querimoniam, fratres probatæ conuerſationis & fidei, audire eos debebunt, & iudicabunt inter eos. Si tamen abſens eſt pater monaſterij, vel aliquo profectus, primum quidem expectabunt eum; ſi autem

diutius foris commorari viderint, tunc audient inter præpoſitum & fratrem, ne de ſuſpenſo iudicio maior triſtitia oriatur: & ille qui præpoſitus eſt, & ille qui ſubiectus eſt, & hi qui audiunt, iuxta timorem Dei cuncta faciant, & in nullo dent occaſionem.

113 De veſticulis. Siquis de his quæ præcepta ſunt amplius habuerit abſq. conceſſione maioris, deferentur ad cuſtodem veſtium, & introeundi illuc vel poſtulandi non habebit poteſtatem, ſed erunt ſub præpoſiti arbitrio, aut qui ſecundus ab eo eſt.

¶ Præcepta Pachomij de collecta fratrum, quomodo collecta fieri debeat, & fratres ſint congregandi ad audiendum verbum Dei, iuxta præcepta maiorum, & doctrinam ſanctarum ſcripturarum, vt liberentur de errore animæ conuerſorum, & glorificent Deum in luce viuentium: vt ſciant quomodo oporteat in domo Dei conuerſari ſine ruina & ſcandalo, vt non inebrientur aliqua † poſſeſſione, ſed ſtent in menſura veritatis, & traditionibus Apoſtolorum & prophetarum, & ſolemnitatum ordinem teneant, imitantes conuerſationem eorum in domo Dei, & ieiunia atq. orationes ex more complentes. Qui enim bene miniſtrant, ſequuntur regulam ſcripturarum.

al. paſsione

114 Hoc eſt ergo miniſterium quod miniſtri Eccleſiæ implere debebunt. Congregent fratres orationis tempore, & omnia faciant quæ rite complenda ſunt, vt nullam occaſionem detractioni tribuant. nec ſinant quempiam ambulare contra ritum diſciplinæ. Si codicem poſtulauerint, deferant eis.

115 Si quis deforis venerit veſperi, & non occurrerit accipere opus quod poſtera die facturus eſt, mane tribuāt. ſi defecerit opus quod habebat in manibus, referat ad maioris ſententiam, & quod ille præceperit, faciat.

116 Qui miniſter eſt, habeat ſtudium ne quid operis pereat in monaſterio, in vlla omnino arte quæ exercetur a fratribus. Quòd ſi quid perierit, & negligentia fuerit diſſipatum, increpabitur a patre miniſter operum ſingulorum, & ipſe increpabit alterum qui opus perdiderit, dumtaxat iuxta voluntatem & ſententiā principis, abſq. qua nullus increpandi fratrem habebit poteſtatem.

117 Si veſtimentum ad ſolem expanſum tertius inuenerit

dies,

dies, dominus veſtimenti pro eo increpabitur, & aget pœnitentiã publice in collecta, ſtabitq. in veſcẽdi loco.

118 Si inuentus fuerit vnus e fratribus aliquid per contentionem agens, vel contradicens maioris imperio, increpabitur iuxta menſuram peccati ſui.

119 Qui mentitur, aut odio quemquam habere fuerit deprehenſus, aut inobediens, aut plus ioco quàm honeſtũ eſt deditus, aut otioſus, aut dure reſpondens, aut conſuetudinem habens fratribus detrahendi, vel his qui foris ſunt, & omnino quidquid contra regulam ſcripturarum eſt & monaſterij diſciplinam, audiet pater monaſterij, & vindicabit iuxta menſuram opuſq. peccati.

120 Pellicula, & caligæ, & cingulum, & ſi quid aliud perierit, qui perdiderit, increpabitur.

121 Siquis tulerit rem non ſuam, ponetur ſuper humeros eius, & aget pœnitentiam publice in collecta, ſtabitq. in veſcendi loco. Si autem in furto fuerit deprehenſus, triginta nouem verberabunt eum, & foris dabunt ei edere panem & aquam tantum, & opertum cilicio & cinere, per ſingula orationũ tempora cogent eum agere pœnitentiam. Eadem lex in fugitiuis obſeruabitur.

122 Præpoſitus domus increpationi ſubiacebit, ſi ante tres dies non nuntiauerit patri, ſiue in via, ſiue in agro, ſiuę in monaſterio quid perierit. & aget pœnitentiam iuxta ordinem conſtitutum.

123 Quòd ſi homo fugerit, & ante tres horas nõ nuntiauerit patri, reus erit perditionis eius, niſi eũ iterũ inuenerit.

124 Hæc eſt vltio in eum qui fratrem de domo perdiderit; tribus diebus aget publicã pœnitentiã. Quòd ſi eadẽ hora qua fugerit, nuntiauerit patri, reus non erit peccati.

125 Si in domo ſua præpoſitus viderit delinquentem, & non nuntiauerit patri monaſterii, ipſe increpationis ordini ſubiacebit.

126 Per domos ſingulas veſperi ſex orationes pſalmoſq. complebunt iuxta ordinem maioris collectæ, quæ a cunctis fratribus in commune celebratur. Per ſingulas hebdomadas diſpoſitiones a præpoſitis complebuntur. Nullus in domo quidpiã faciet, niſi quod præpoſitus iuſſerit.

127 Si omnes fratres qui in domo ſunt, viderint præpoſitũ nimium negligentem, & menſuram monaſterij excedentem, referent ad patrem, & ab eo increpabitur.

Ipſe

Ipſe autem præpoſitus nihil faciat præter id quod pater iuſſerit, maxime in re noua: nam quæ ex more deſcendit, obſeruabit regulas monaſterij.

128 Præpoſitus nō inebrietur, nec ſedeat in humilioribus locis iuxta vaſa monaſterij. Ne rumpat vincula quæ Deus in cælo condidit, vt obſeruentur in terris. † ne lugeat in die feſto Domini Saluatoris. Dominetur carni ſuæ iuxta menſuram ſanctorum. Non inueniatur in excelſis cubilibus, imitatus morem gentilium. Non ſit duplicis fidei. Non ſequatur cogitationes cordis ſui; & ſublimioribus non reſiſtat tumenti animo poteſtatibus, non fremat, nec irruat ſuper humiliores. non transferat terminos. non ſit fraudulentus, nec in cogitationibus verſet dolos. nō negligat peccatum animæ ſuæ exſtirpare, nec vincatur carnis luxuria. non ambulet negligenter, non cito loquatur verbum otioſum. Non ponat ſcandalum ante pedes cæci. Nō doceat voluptates animam ſuam. Non ſoluatur ſtultorum riſu ac ioco, nō rapiatur cor eius ab his qui inepta loquuntur aut dulcia. Non vincatur muneribus, non paruulorum ſermone ducatur. Non affligatur in tribulatione. nō timeat mortem, ſed Deum. ne præuaricator ſit propter eminentem timorē. Ne relinquat † verum lumen propter modicos † cibos. Non uacillet nec fluctuet in operibus ſuis. non mutet ſententiam veram, ſed firmus ſit ſolidiq. decreti, iuſta cuncta conſiderans, iudicans in veritate, abſq. appetitu gloriæ, manifeſtus Deo & hominibus, & elōgans ſe a fraude. Non ignoret conuerſationem ſanctorum, nec ad eorum ſcientiam cæcus exiſtat. Nulli noceat per ſuperbiam. ne ſequatur concupiſcentias oculorum ſuorum. non eum ſuperent incentiua vitiorum. veritatem numquam prætereat. oderit iniuſtitiam, & perſonam numquam iudicet pro muneribus, nec condemnet innocentem per ſuperbiam. Non rideat inter pueros. non deſerat veritatem timore ſuperatus. Non comedat panem de fraudulentia. Non deſideret alienam terram. non opprimat animam propter aliorum ſpolia. Non deſpiciat eos qui indigent miſericordia, nec falſum teſtimonium dicat ſeductus lucro, nec mentiatur propter ſuperbiam, nec contendat contra veritatem ob tumorem animi, nec deſerat iuſtitiam propter laſſitudinem, ne perdat animam ſuam propter verecundiā. Ne reſpiciat dapes lautioris menſæ, ne pulchra veſtimenta

† id eſt, ne ieiunet die Dominico.

Rom. 13.

Leuit. 19.

† purum flumen

† riuos

ſtimenta deſideret, ne ſenes negligat. ſemper diiudicet cogitationes ſuas. ne inebrietur vino, ſed humilitatem iunctam habeat veritati quando iudicat. Sequatur præcepta maiorum, & legem Dei quæ toto orbe prædicata eſt. Si quidquam de his prætererit, reddetur ei menſura iuxta quam menſus eſt, & recipiet ſecundum opera ſua, quia mœchatus eſt in ligno & lapide, & propter fulgorem auri, & ſplendorem argenti dimiſit iudicium, & deſiderijs temporalis lucri laqueis ſe induit iniquorum. Et eueniet ei contritio Heli & filiorum eius; maledictio Dei qua impre- catus eſt Cain; perditio qua peccatores terræ hiatus abſorbuit, & interitus Chananæorum; & contritio hydriæ ad fontem, & arenarum comminutio in litoribus quæ ſalſis fluctibus verberantur; & confractio virgæ glorioſæ, vt ſit quaſi cæcus palpans manu parietem. Hæc omnia euenient ei, quia non ſeruauit veritatem in iudicio, & inique egit in omnibus quæ ei credita ſunt.

Hiere. 3. *1. Reg. 4.* *Gen. 4.* *Num. 16.* *Eccli. 12.* *Hiere. 48.* *Eſa. 59.*

Regulæ S. Pachomij Finis.

CVM IN HIS CASSIANI SCRIPTIS multa eſſent vocabula Græca, quædam Latina quæ rudiores poſſent retardare, atq. ex his nonnulla in impreſſis hucusq. codicibus vitioſa circumferrẽtur; viſum eſt nobis futurum operæpretium, ſi ea in ordinem alphabeti digeſta, adductis aliorum auctorum teſtimonijs quos ipſe videtur ſecutus, explicaremus. Exhibuimus etiam quandam notitiam propriorũ nominũ tam hominũ quàm locorum.

Collat. 24. cap. 6. A*BSIS, ἀψὶς Græce, fornicem ſiue arcũ ſignificat. Dio ἀψὶς τε τροπαιοφόρος ᾠκοδομήθη, ideſt, fornix ſiue arcus triũphalis erectus fuit. Significat etiam teſtudinem, aut cameram, in hemiſpharij formam constructã. Heſychius namq. & Suidas ἀψῖδας eſſe καμάρας tradunt. Plinius pro planetarum orbibus aliquoties vſurpat lib. 2. Porro ita Caſſianus hoc loco abſidis cameram dixit, vt alibi ſtationem ieiunij, cum ſtatio idem ſit quod ieiunium.*

Lib. 10. cap. 1 Acceſſiones *ſunt ardentiores æſtus qui ſtatis temporibus, in febribus periodicis, quotidianis videlicet, aut tertianis, recurrunt; de quibus multa Cornelius Celſus lib. 3. cap. 3. Notum eſt illud Veſpaſiani Imp. dictum, cum grauiter decumberet: Prima acceſſione deus fio.*

Lib. 5. cap. 1. Acedia *eſt, vt Caſſianus interpretatur, anxietas ſiue tædiũ cordis. Ideo autem hanc vocem Græce retulit quòd vno vocabulo exprimi Latine non poſſet. In Pſal. tamen 118. vbi in Græco eſt: ἐνύσταξεν ἡ ψυχή μου ἀπ' ἀκηδίας, antiquus interpres trãſtulit: Dormitauit anima mea præ tædio.*

Collat. 19. cap. 9. Ακτημοσύνη *aliquid magis eſt quàm penuria & egeſtas. nam ἀκτήμων is dicitur qui nihil omnino poſſidet, vt anachoretæ apud Aegyptios; cõtra κτῆσις rei alicuius poſſeſſio eſt, quam Caſſianus in ſolitario maxime improbat Collat. 19. cap. 6. quamuis in huc uſq. excuſis codicibus ἀλκῆς χρῆσις corrupte legatur, pro κτῆσις.*

Collat. 24. cap. 12. Agape, *ἀγάπη Græcis dilectio & charitas dicitur, vt ipſe Caſſianus ſcribit Collat. 16. cap. 14. cũ ait: Illã igitur charitatẽ quæ ἀγάπη dicitur, poſſibile eſt omnibus exhibere. & Cyprianus lib. 3. teſtimon. cap. 3. Agapen, inquit, & dilectionem fraternã, et c. Vſurpabatur tamen ab antiquis pro cœna ad quã Chriſtiani, ſed pauperes maxime, adhibebantur. Tertullianus in Apologetico:*

logetico: De ſolo, inquit, Chriſtianorum triclinio retractatur. cœna noſtra de nomine rationem ſuam oſtendit, vocatur ἀγάπη, *id quod dilectio penes Græcos eſt. quantiſcumq. ſumptibus conſtet, lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum, ſiquidem inopes quoſq. refrigerio iſto iuuamus.* Hieronymus *etiam ad Euſtochium, de cuſtod. virgin. Cum manum egenti porrexerint, buccinant: cum ad agapen vocauerint, præco conducitur. Significabatur etiam eo vocabulo quidquid in egenos & pauperes erogabatur.* Tertull. *lib. ad martyres, de his qui in carcere detinebantur martyrio proximi: Ipſam conuerſationem ſeculi & carceris comparemus, ſi nõ plus in carcere ſpiritus adquirit quàm caro amittit: immo & quæ iuſta ſunt caro non amittit, per curam Eccleſiæ & agapen fratrum.* Hinc Caſsianus *id quod otioſis hominibus & non laborantibus a quibuſcumq. tribuitur, agapen vocat.*

Ἀγνὸς *eſt caſtus, purus, integer. Corrupte vero in impreſsis libris legebatur* ἄκιος. Lib. 6. cap. 4.

Agonotheta *eſt qui agoni, hoc eſt, certamini præeſt, vel qui certantibus præmia proponit.* S. Hieronymus *lib.* 1. *contra Iouinianum: Proponit, inquit, agonothetes præmium, inuitat ad curſum &c.* Ambroſ. *etiam lib. de* Elia *cap.* 21. *ex quo nonnulla huc tranſtulit* Caſsianus: *Si quis, inquit, ingrediatur ſtadium, videat vacuum celebritatis, dicat agonotheta: Cur vacat ſtadium? cur ſilent certamina? cur ſolemnia feriantur? Reſpondebit qui agoni præeſt: Oportet feriari athletas. Cum dixit, Qui agoni præeſt, vim verbi agonothetes expreſsit.* Lib. 6. cap. 9

Anachoreſis, ἀναχώρησις *eſt Græce ſeceſsio, inde anachoretæ dicti qui ab hominum conſortio recedunt, & ſe in ſolitudines abdunt, vt cœleſtium rerum contemplationi liberius vacent. Hos* ἡσυχαστὰς *etiam, hoc eſt, in quiete & ſilentio degentes appellari ſolitos ſcribit* Iuſtinianus *Nouella* 5. *alij eremitas,* Caſsianus *ſolitarios frequenter vocat.*

Analaboys: *ſic legitur hæc vox in omnibus quæ viderim* Caſsiani *exemplaribus, atq. ipſe reſticulas ſiue rebrachiatoria eſſe ait. exiſtimo tamen legendum, anaboleas, ſiue Græce potius* ἀναβολίας. *nam* Sozomenus *lib.* 3. *cap.* 13. *de his monachorum reſticulis ita ſcribit:* Ζώνη δὲ καὶ ἀναβολεὺς, ἡ μὲν τὴν ὀσφὺν περισφίγγουσα, ὁ δὲ τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας ἀνέχων, ἑτοίμους εἶναι εἰς διακονίαν θεοῦ καὶ ἐργασίαν ὧν δὴ παρακελεύεται. *Nolui tamen id ſine librorum veterum auctoritate mutare.* Lib. 1. cap. 6.

Ἀναμάρτητον *eſt impeccabilitas, ſiue impeccãtia, de qua S. Hie-* Collat. 23. cap. 7. & 21.

ronymus

ronymus in epiſtola ad Cteſiphontē, aduerſus Pelagianos, ſic ſcribit: Pudeat ergò eos principum & ſociorum ſuorum, qui aiunt, poſſe hominem ſine peccato eſſe, ſi velit: quod Græci dicunt ἀναμάρτητον. Et quia hoc eccleſiarū per Orientē aures ferre non poſſunt, ſimulant ſe ſine peccato quidem dicere, ſed ἀναμάρτητον dicere non audere: quaſi aliud ſit ſine peccato, aliud ἀναμάρτητον & non Græcum ſermonem, qui apud illos compoſitus eſt, duobus verbis ſermo Latinus expreſſerit. hæc ille.

Collat. 10. cap. 2. Anthropomorphitæ hæretici Deo humanam formā tribuebant. ἄνθρωπος enim homo, μορφὴ eſt forma. S. Auguſtinus lib. de hæreſib. Vadianos, inquit, alij vocāt Anthropomorphitas, quoniam Deum ſibi fingunt cogitatione carnali in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis: quod ruſticitati eorum tribuit Epiphanius, parcens eis ne dicantur hæretici.

Lib. 8. cap. 4. Ἀνθρωποπάθως eſt humano affectu. vtitur hoc aduerbio frequenter S. Hieronymus, cum in ſacris litteris de Deo humano more aliquid dicitur.

Collat. 24. cap. 11. Antonius abbas, huius vitam ſcripſerunt S. Athanaſius & Hieronymus.

Collat. 24. cap. 9. Apollo abbas, meminit huius Sozomenus lib. 6. cap. 29. & ex eo Nicephorus lib. 11. cap. 34.

Collat. 15. cap. 10. Athera, ἀθάρα ſiue ἀθάρα Heſychio eſt eduliū quoddā quod Aegyptij ex tritico & lacte conficiunt, Euſtathio ἡ ἑψομένη σεμίδαλις, Plinio potius medicamentum eſt, nam lib. 22. cap. 25. ſic ſcribit: Olyram arincam diximus vocari. Hac cocta fit medicamentum, quod Aegyptij atharan vocant, infantibus vtiliſſimum, ſed & adultos illinunt eo. Idem fere Dioſcorid. lib. 2. cap. 114. S. Hieronymus in quæſt. in Geneſim, ad illud cap. 45. Et dedit eis cibaria in viā: Verbū, inquit, Zeda, quod hic omnes orè coſono ἐπισιτισμὸν, ideſt, cibaria, ſiue ſitarcia interpretati ſunt; Pſal. 131. in Pſalterio quoq. habetur. vbi enim noſtri legunt: Viduam eius benedicens benedicam, licet in pleriſq. codicibus pro, vidua, hoc eſt, pro χήραν nonnulli legunt θήραν, in Hebræo habet Zedā, ideſt, Cibaria eius benedicens benedicam. Porro θήραν venationem magis poteſt ſonare quàm fruges: tametſi moris ſit Aegyptiorum θήραν etiam far vocare, quod nunc corrupte atherā nuncupant. hæc ille. Caßianus vero lenticulæ pulmentum eſſe dicit.

Collat. 21. cap. 26. Attaminare eſt contingere, aut deguſtare. Vtitur eo verbo frequenter S. Ambroſius: apud quem etiam ille locus Coloſſ. 2. ſic legitur: Ne tetigeritis, ne attaminaueritis, ne guſtaueritis quæ ſunt ad corruptelam ipſo vſu.

Bacuceos

Bacuceos, *ſiue vt in mmſſ. libris legitur, Bacucos, homines cer-to quodam dæmonum genere correptos vulgus appellare ſolitum Caſsianus ſcribit, quæ vox fortaſſe quia vulgi erat, apud alios auctores infrequens eſt.* Coll. 7. c. 12.

Biothanatos *Græce is dicitur qui non naturali morte ſed violenta occubuerit. βία enim vis eſt, θάνατος mors. vox eſt frequens Iulio Firmico in aſtrologicis libris. Seruius Aen. 4. Dicunt, inquit, phyſici biothanatorum animas non recipi in originem ſuam. Lampridius in Heliogabalo: Et prædictum ei erat a ſacerdotibus Syriæ biothanatum ſe futurum. Apud Tertullianum vero lib. de anima, βιαιοθανάτους legitur, ſi codex non fallit. Verum hoc loco apud Caſſianum biothanatos is eſt qui vim attulit vitæ ſuæ, αὐτοθάνατος alio nomine Græce dicitur: pro his vero Conciliorum decreta prohibent oblationem offerri.* Collat. 2. c. 5.

Birros *magnificas & laciniosas veſtes fuiſſe colligitur ex Concilio Gangrenſi. in eo enim ſic ſcribitur cap. 12. Si quis amictu pallij vtitur, & eos qui cum reuerentia birris vtuntur deſpicit, anathema ſit. Græce eſt βήροις. Iſidorus in regula ſua eorum vſum monachis interdicit: Linteo, inquiens, non oportet monachum vti, orarium, planetas, birros, non eſt fas indui. Hos apud Atrebates præcipuos fuiſſe oſtendit Vopiſcus in Carino, cum ſcribit: Birros ab Atrebatis petitos. Ex Græco hanc vocem deductam quidam ſcribunt, ſed Suidas eſſe Latinam tradit.* Lib. 1. cap. 7.

Bubalum *animal ſolitudine ſemper gaudere ex his locis Caſſiani diſcimus. Ceterum apud Palladium cap. 91. (ſi tamen ita ille ſcripſit) Paphnutius nõ Bubalus ſed Cephala cognominatur. ſic enim legitur in vulgatis libris: Cũ cõueniſſet Paphnutius qui vocabatur Cephala. Niſi ſi apud Aegyptios bubalus ſic vocatur.* Collat. 3. c. 1. & Collat. 18. cap. 15.

Cæſtus, *vt ait Seruius, per diphthongum pugilum arma ſignificat. Appoſite ergo Caſſianus hac voce vſus eſt cum pugilis mentionem feciſſet, ſed impreſſorum incuria ſine diphthongo ceſtibus eſt excuſum.* Lib. 5. ca 18.

Calamus, *locus ſolitudinis fuit in Aegypto, in quo Paulus eremita habitauit. meminit huius rurſus Caſſianus Collat. 7. cap. 26. & Collat. 24. cap. 4.* Collat. 3. c. 5.

Caligæ *calcei ſunt, Græci σανδάλια vocant. S. Hieronym. in cap. 20. Eſaiæ: Calceamenta, inquit, LXX. σανδάλια, ideſt, caligas vocãt. Et Act. 12. quod Græce eſt, ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου, Latinus interpres tranſtulit: Calcia te caligas tuas.* Lib. 1. c. 10.

Canon, *penſitationis annuæ genus eſt Aſconio Pediano & Iuriſconſultis, præcipue in Imperatorum conſtitutionibus.* Collat. 21. cap. 29.

Caſtigata

Lib. 5. cap. 5. Caſtigata refectio *eſt cibus moderate ſumptus. Macrobius lib. 2 Saturnal. cap. 1. At cum heroes, inquit, caſtigatis dapibus aſſidunt: & Tertullianus lib. de ieiunio: Nunc ſi temere rationes caſtigati a Deo victus &c. S. Hieronymus lib. 2. contra Iouinianum: Niſi tenui, inquit, & caſtigato victu, quæ λιτὴ δίαιτα dicitur. Sic rurſus lib. 2. cap. vlt. caſtigatum modum Caſſianus ſcripſit, pro iuſto & conuenienti.*

Lib. 1. cap. 3. Catholice *dicitur vniuerſaliter. Tertull. lib. de perſecutione: Ab eo imperetur neceſſe eſt catholice fieri, a quo & ex parte.*

Lib. 5. cap. 5. Cauſam *pro vitio poſuit Caſſianus, cum ſcribit: In illam cauſam nihilominus incidentes. vt ſolent iuriſconſulti, qui rem cum ſua cauſa ſuisq. vitijs transferri dicunt. Aliquoties vero Caſſianus cauſam ponit pro re, vt* Collat. 21. cap. 14. *cum ſcribit: Niſi has quæ ſubijciuntur cauſas habuerint conſequentes.*

Lib 10. c. 7. & Collat 6. c. 11. Cauſtica medicamenta *dicuntur quæ extrinſecus impoſita vi ſua adurunt, quòd ſint vehementer calida & ſicca; Græce καυστικὰ ab vrendo vocantur. vtuntur tamen hac voce quaſi Romana Plinius; & Latini medici. S. Ambroſius quoq. in expoſitione Pſal. 38. Grauiora, inquit, vulnera cauſtico medicamento vel admoto igne curantur. Hieronymus vero in Michæam cap. 2. Græca vti maluit. ſic enim ſcribit: In vulneribus putridis ne cancer ſerpat, & emortuum corpus viuas carnes depaſcat, medici ſtatuunt vulnus, & vrunt cauterio, vel puluere καυστικῷ.*

Collat. 6. c. 11. Cellæ. *Locus fuit in Aegypti eremo, a cellis monachorum quæ frequẽtes in eo & ſparſæ viſebãtur, ita vocatus. Sozomenus lib. 6. cap. 30. Cum iter facias, inquit, in interiorem ſolitudinem, locus eſt alius qui abeſt a Nitria (Nitria autẽ ita appellatur, propterea quod eſt pagus finitimus in quo nitrum colligunt) ſtadia fere LXX. cui nomen Cellæ, in eo ſunt cellæ monachorum permultæ ſparſim poſitæ, quæ de cauſa hoc nomen habuit.*

Collat. 24. cap. 15. Cephalalgia *dolor capitis eſt. κεφαλὴ enim caput dicitur, ἀλγῶ doleo.*

Lib. 5. cap. 1. & alibi. Cenodoxia *Græcis eſt vana gloria; ac neſcio an Latinorum aliquis (ex his ſaltem qui extant) ante Caſſianum hac voce ſit vſus. ipſe vero eam vſurpaſſe videtur quòd vno Latino verbo nõ poſſet reddi. Vtitur ea S. Paulus ad Philip. cap. 2.*

Collat. 11. c. 3 Chæremon. *ita eſt hoc nomen ſcribendum, χαιρήμων.*

Collat. 24. cap. 15. Chiragra *eſt manuum captura, χεὶρ enim manus, ἄγρα captura dicitur; hinc chiragrica valitudo, quæ & articularis morbus dicitur, quòd manuum articulos captet & contrahat. Sunt qui chiragram manuum dolorem interpretentur.*

Cente-

Centenarius numerus de ſiniſtra transfertur ad dexterã. Collat. 24. cap. 26.
Hanc ſentẽtiã a S. Hieronymo mutuatus eſt Caſſianus. Ille enim initio libri 1, contra Iouinianum ſic ſcribit: Centeſimus numerus de ſiniſtra transfertur ad dextram, & iiſdem quidem digitis, ſed nõ eadem manu, quibus in læua nuptæ ſignificantur, & viduæ, circulum faciens exprimit virginitatis coronam. Ceterum hanc antiquam computandi rationẽ per digitos, petant ſtudioſi ex Beda, qui omnia minutiſſime exequitur: hoc tantum hic dixerim, vſq. ad centum per varias digitorum figuras in ſiniſtra computari, centum vero in dextra iiſdem digitis demonſtrari quibus in ſiniſtra decem. Hinc ille ait: Atq. ſuos iam dextra computat annos.

Colobium Græca vox eſt, κολόβιον, ſed a Latinis etiam vſurpata. eſt autem tunica ſine manicis. Seruius Aen. 9. ad illud: Et tunicæ manicas & habent redimicula mitræ: Tunicæ, inquit, veſtræ habent manicas, quod etiam Cicero vituperat dicens: Manicatis & talaribus tunicis, nam colobiis vtebantur antiqui. hæc ille. quæ totidem fere verbis refert S. Hierony. in Hebraicis quæſt. Porro Sozomenus lib. 3. cap. 13. Aegypti monachos χιτῶνας ἀχειροδότους, ideſt, tunicas ſine manicis habuiſſe ſcribit, vt eo ſigno oſtenderent manus ſe ab iniuria & cõtumelia faciẽda habere penitus alienas. Ceterum Caſſiani colobia manicis non omnino carebant, ſed ea citra cubitum deſinebant, cuiuſmodi hodie in veſtibus ſacris dalmaticas, ſeu tunicellas videmus. Anſelmus antiquus decretorum collector, hæc tamquam ex Euſebio (ſed incertum quo) citat: A ſancto Silueſtro & presbyteris eius colobiorum vſus ſumpſit initium, & Marcus, & Iulius, & Liberius eo ordine ſunt vſi. Poſt hos autem colobia in dalmaticas cõmutata ſunt: viſum eſt enim melius huic propoſito conuenire, quòd accuratius magis aſpectibus placere valeat. hæc ille. Dicitur autem & lebitonarium. Iſidorus lib. 19. Etymol. cap. 22. Lebitonarium eſt colobium ſine manicis, quali monachi Aegyptii vtuntur. Lib. 1. cap. 5.

Comes. poſtquam Romanum Imperium Conſtantinopolim tranſlatum fuit, & reip. forma mutata, principalium fere omnium officiorum præfecti comites dicebantur, atq. ii etiã qui prouincias regebant. eorum eſt frequentiſſima mentio in Imperialibus conſtitutionibus, & notitia Imperii. Lib. 4. ca. 29.

Conhibentia pro conniuentia conſtanter legitur apud Caſſianum in Vaticanis codicibus, atq. ea vox ita ſcripta in C. Theodoſiano paſſim occurrit. in Gloſſario etiã eſt, conhibẽtia, ῥαθυμία. Lib. 6. c. 9. & Lib. 8. cap. 8.

Conſultor is eſt qui ab alio conſiliũ petit, ſed hoc loco pro eo ponitur qui alii conſulit, vt etiam apud S. Ambroſ. in Oratione de Collat. 1. cap. 23.

 obitu

obitu Valentin. Quid de amore prouincialium loquat, vel quo eos ipſe complectebatur, vel qui ab his conſultori ſuo rependebatur. Salluſtius in Iugurth. Ab eo, inquit, petit vt ſibi fautor conſultorq. adſit.

Lib. 1. cap. 3. Corpus fraternitatis, *corpus pro collegio ſiue vniuerſitate in Imperialibus conſtitutionibus paßim reperias. eſt ergo apud Caſſianum corpus fraternitatis, vniuerſitas monachorum, fraternitas dicta, quòd ſe inter ſe fratres vocabant.*

Collat. 19. cap. 6. Κτῆσις, *dixi in* ἄλλῃ μονῇ *hanc vocem dominium & poſſeſſionem alicuius rei ſignificare, atq. in omnibus huc vſq. impreſſis libris Caßiani corrupte legi, cum integra ſit in Vatic. cod.*

Lib. 1. cap. 4. Cuculla *apud Caſsianum capitis indumentū eſt, quo monachi Aegyptij vtebantur. Sozomenus lib. 3. cap. 13. de iiſdem monachis agens: Caput, inquit, integumento quod cucullū* (κουκούλλιον) *appellare ſolent, operiebant, quo oſtenderent ſe vitā perinde ſimplicem atq. ſinceram agere, atq. pueros lacte nutritos, quorum caput eiuſmodi tiaris obuoluitur, vt tegatur ſimul & foueatur. Addit Nicephorus lib. 9. cap. 14. tegmen illud acuminatum fuiſſe. Apud Hieronymum in Hilarionis vita, vt etiā in mmſſ. Caſſiani libris, cuculla dicitur; ſic enim ſcribitur: Omnes diuitias ſuas ei relinquens, Euangelium ſcilicet, & tunicam ſacceam, cucullam, & palliolum.*

Lib. 4. c. 17. Decania, *in monaſterijs olim conſtituebantur decani, qui nouem monachis præeſſent, hi autem decem monachi decuria ſiue decania vocabantur. S. Hieron. epiſt. 22. de cœnobitis agens: Diuiſi ſunt, inquit, per decurias atq. centurias, ita vt nouem hominibus decimus præſit, & rurſus decem præpoſitos ſub ſe centeſimus habeat. Auguſtinus verò lib. 1. de moribus Eccleſiæ, ait decanos eſſe qui decem monachis præſint.*

Lib. 4. cap. 14. & alijs locis. Denarius *vbiq. apud Caßianum non nummum argenteū qui olim ſeptima pars vnciæ fuit, ſed aſſem, hoc eſt, æreū nummū qui decima pars erat denarij argentei, ſignificat, quod declarare ipſe videtur, cum Collat. 1. cap. 10. ita ſcribit: Aereo quoq; viliq. denario ſi pretioſum numiſma ſub colore ſeu indumento auri fulgentis imitetur. Sic & Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 7. cum dixiſſet aſſes altera parte Ianum ſignatum habere, altera nauim, ſubijcit: Pueri denarios in ſublime iactantes, capita aut nauim exclamant. Hieronymus etiam denarium pro nummo poſuit in epiſt. ad Euſtoch. de cuſtod. virginit.*

Collat. 18. cap. 7. Diaconia *collectam ſignificat ſeu collationem quæ fiebat in Chriſtianos pauperes. Vtitur hac voce S. Paulus 2. Cor. 8. & cap. 9.*

cap. 9. ita ſcribit: Περὶ μὲν διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. Eſt etiam diaconia diſpenſatio ſiue œconomia rerum ad monaſteria pertinentium, quæ probatiſſimo cuidam monacho cunctorum ſeniorum ſuffragio deferebatur, vt tradit Caſſian. Collat. 21. cap. 1. 8. & 9. diſpenſationem eam appellat Lib. 5. cap. 40.

Dilectus eſt electio militum a ducibus habita: Feſtus: Dilectus, inquit, militũ, & is qui ſignificatur amatus, a legendo dicti ſunt. Collat. 7. cap. 5. Confirmant hanc huius nominis orthographiam marmora & antiqui libri. certe hoc loco in Vatic. lib. dilectu legitur.

Diolcos oppidum fuit vni ex ſeptem Nili oſtijs appoſitum, vt Lib. 5. cap. 36 tradit Caſſian. Collat. 18. cap. 1. ſed Ptolemæus ipſum Nili oſtium, ſiue pſeudoſtomum potius, Diolcon appellat: & fieri poteſt vt oppidũ ex flumine qui præterfluit nomen acceperit. In eo complures monachos vitam egiſſe Palladius refert, & Sozomenus lib. 6. cap. 29.

Ἐγκρατὴς continentem ſignificat, vt ipſe Caſſianus exponit: Lib. 6. cap. 4. ſed in omnibus excuſis libris vitioſe legebatur ἀκρατος, in Vatican. vero ἐγκρατὴς conſtanter eſt ſcriptum, vt in epiſt. ad Tit. cap. 1.

Embrimium quid ſit Caſſianus explicat: ceterum hanc vocem Collat. 1. alibi non memini me legiſſe, niſi apud Metaphraſten in vita Eu- cap. 23. thymij abbatis, & cum y Græca Embrymium.

Energumeni ſunt quos alio nomine Caſſianus vocat arreptitios, Collat. 7. & immundis ſpiritibus afflatos, ita dicti putantur ἀπὸ τῶν cap. 12. ἐνεργειῶν, ideſt, ab operationibus dæmonum quas in ipſis præcipue videmus. S. Ambroſ. ſerm. 25. dicit vtique a diabolo energumenum non niſi ieiunijs poſſe purgari.

Entheca horreum, penum, aut repoſitoriam cellam ſignificat, Lib. 4. cap. 14 Græce ἐνθήκη. vtitur hac voce S. Auguſt. & Gelaſius Papa in epiſtolis, vt quidem legitur in mmſſ. codicibus Gratiani. 12. q. 2. c. vobis enim. Alij enthecam eſſe aiunt repoſitam rei copioſam ſubſtantiam.

Ἐπιθυμητικὸν concupiſcibile eſt, vt Caſſianus ait, tres vero Collat. 24. illas animæ partes Græce a me in Vatic. codicib. inuẽtas repoſui. cap. 15.

Eſculentiores cibos dicit etiam Tertullianus pro exquiſitis Lib. 5. cap. 7. & ſuauibus epulis, cum lib. de Ieiunio: Ideo, inquit, tam ingra- & 23. tis gratiora & eſculentiora quæq. detracta ſunt.

Exagium quid eſſet neſciremus, niſi nos id docuiſſet marmorea Collat. 1. tabula quæ eſt Romæ in palatio Columnenſium, in qua ſic eſt ſcri- cap. 22. ptum: Ex auctoritate Turci Aproniani V. C. præfecti vrbis.

Ratio docuit, vtilitate ſuadente, cõſuetudine micandi ſummota, ſub exagio potius pecora vendere, quàm digitis cõludentibus tradere, vt adpenſo pecore, capite, pedibus, & ſeuo lactunte & ſubgulari lanio cedẽtibus, reliqua caro cũ pelle & interaneis proficiat vẽditori, ſub cõſpectu publico fide ponderis cõprobatas vt quantũ caro occiſi pecoris adpendat, & emptor norit, & venditor &c. Ergo exagio aliquid adæquatur, cum ad fidẽ põderis id exigitur.

Lib. 5. cap. 1. Gaſtrimargia *eſt inſania circa gulæ ventrisq. delicias, nam* γαςὴρ *venter dicitur,* μάργη *inſania. Exiſtimo autem hanc vocẽ in ſacris litteris non reperiri. Vtitur tamen ea Clemens Alexandrinus lib. 2. pædagogi, cap. 1. Latini auctores gulæ nomine contenti fuere, ſed non viſum eſt Caſsiano id verbum vim omnem gaſtrimargiæ exprimere, ideo Græco potius vti maluit.*

Lib. 4. c. 16. Gillonem *genus eſſe vaſis, atq. baucalẽ vocatũ Caſsianus ſcribit. & baucalium quidem Græca vox eſt. Legi eam apud Alexãdrum (ſiue ille Aphrodiſienſis, ſiue Trallianus eſt) lib 1. problem. 94.* διὰ τὶ τὰ λεγόμενα βαυκάλια ἐν τῷ πληροῦσθαι ὕδατος ψόφον τινὰ ἀποτελεῖ. *Hiſpani nunc cangilonem, Itali bocalem vocant.*

Lib. 4. cap. 22 Homophagia, ὠμοφαγία *crudarum rerum eſus eſt, & earum quæ igne non fuerint emollitæ.*

Collat. 5. cap. 4. Illicitatio *idem eſt quod incitamentum, a verbo illicio. vtitur rurſus hac voce Collat. 5. cap. 6.*

Collat. 5. cap. 21. Indictio *penſitationis aut tributi genus fuit, quod patrimonijs aut perſonis indicebatur, vt Aſconius Pædianus ſcribit, & Paulus in l. quæro. D. de vſufructu legato. apud Caſsianum vero pro exactione dictum videtur.*

Lib. 5. cap. 37 in ſumma capit. 6 Inſtructus, *in Pandectis Iuſtiniani titulus quidam eſt: De inſtructu ſeu inſtrumento legato. quid autem ſit, Caſsianus oſtendit cum ait: Cellam cum omni ſupellectili vtenſilibusq. ſuſcepimus. Eſt enim quidquid paterfamilias cõparauit quo eſſet inſtructior. Tertullianus lib. de Anima: Quam dicimus cum omni inſtructu ſuo naſci.*

Collat. 1. in præfatione Intellectualis *ſiue intelligibilis is dicitur nõ qui voce proferetur, ſed qui per allegoriã intellectu cõprehenditur. ipſe Caſsianus Lib. 12. cap. 22. Quibus, inquit, manifeſte probatur omnẽ animã quæ ſuperbiæ fuerit tumore poſſeſſa, intellectualibus Syris, ideſt, nequitijs ſpiritalibus tradi. & S. Ambroſ. lib. de fuga ſæculi cap. 5. Hic autẽ adhuc in ſpelunca eſt, ideſt in carne, in antro quodã iſtius corporis, cum rege Saul filio duritiæ, & intelligibilis illius principis poteſtate decernens, qui non videtur, ſed intelligitur.*

Intem-

Intẽpeſta nox *dicitur cũ iam tẽpus aliquid agẽdi nõ eſt. Apuleius lib. 2. Metamorph. Cũ ſtatim, inquit, ecce crepuſculũ, & nox prouecta, & nox altior, & deinde concubia, & iã nox intempeſta.* Lib. 5. cap. 35

Ioannes *abbas, huius vitam ſcribit Palladius, meminit eius Sozomenus lib. 6. cap. 28.* Lib. 4. cap. 25

Lapſanum, λαψάνη *eſt olus agreſte, inde prouerbium: Lapſana viuere, pro tenui & paupere victu. Dioſcorides lib. 2. λαμψάνην vocat.* Lib. 4. c. 11.

Lenticula olei *quid ſit declarat S. Hierony. in Habac. cap. 3. cum ſcribit: Iehu & Azael perfunduntur lenticula; vas autem fictile ſic vocatur, ideſt, φακός. hæc Hierony. Id autem vas a forma lentis ita fuiſſe appellatum innuere videtur Apuleius lib. 2. Florid. his verbis: Ampullam quoq. oleariã quam geſtabat lenticulari forma, tereti ambitu, preſſula rotũditate &c. Eſt & vas aquarium lib. 1. Reg. cap. 26. cum Dauid ex tabernaculo Saulis ſubduxit haſtam quæ erat ad caput eius, & φακὸν ὕδατος, ideſt, lentem aquæ, vt legitur in antiqua LXX. interpretum tranſlatione Latina, quam citat Lucifer Caralitanus lib. 1. pro Athanaſio. in vulgata editione legitur ſcyphum aquæ.* Lib 4. cap. 25

Linea *funiculus eſt ſeu filum, ita dicta putatur quòd ex lino plerumq. fiat. Columella lib. 8. cap. 4. Emiſſa ligato pede longa linea gallina cuſtoditur. Apud Caſsianum vero pro validiore fune ex canabi, aut ſparto confecto, per quem extentum funambulus ire poſſit, accipitur.* Collat. 23. cap. 9.

Λογικὸν. *Dixi aliàs hanc Græcam vocem quæ ab excuſis omnibus libris aberat, ex Vat. cod. a me repoſitam.* Collat. 4. cap. 15.

Lucernaris hora *a Caſſiano, vt videtur, vndecima dicitur, quæ extendebatur ad ſolis occaſum; nam Caſſiani ætate tempus quod eſt ab exortu ad occaſum ſolis, duodecim horis diſtinguebatur. Lucernaris autem hora dicta videtur quia tunc lucernariũ fieri conſueuerat, de quo in expoſitione Pſal. 119. quæ Hieronymi nomine circumfertur, ita eſt ſcriptum: Hora tertia oramus, hora ſexta oramus, nona Lucernarium facimus, media nocte conſurgimus, dein gallicinio oramus. Auguſtinus etiam in Regula 2. Hoc idem, inquit, in Veſperis & Completorio ſeruetur, ad Lucernarium autem pſalmus vnus, reſponſorium vnum, antiphonæ tres, lectiones tres. Iſidorus in regula monachorum cap. de officiis: Poſt Tertiã, Sextam, Nonam, in veſpertinis officijs primo Lucernarium, deinde pſalmi duo, reſponſorius vnus, & laudes, hymnus atq. oratio dicenda eſt, hæc Iſidorus. Apud quem, vt hoc obiter moneam, laudes alleluia ſignificat, ſita enim id verbum expo-* Lib. 3. cap. 3.

nit ipſe lib. 1. officiorum cap. 13. Lucernarium vero inde dictum videtur quòd tunc fieret cum lucernæ primum accendebantur. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 29. Viſum eſt patribus noſtris veſpertini luminis gratiã haud quaquam ſilẽtio arripere, ſed mox vt apparuit, gratias agere. Quis autem fuerit auctor illorum verborum quæ dicuntur in gratiarum actione ad lucernas, dicerẽ nõ poſſumus: populus tamen antiquam profert vocem, neq. cuiquam vmquam viſi ſunt impietatem committere, qui dicunt: Laudemus Patrem, *&* Filium, *&* Spiritum *ſanctum* Dei. *Lucernarij etiam mentio fit in* Concil. Toletano. 1. *cap.* 9.

Collat. 18. cap. 7. Lucius, *fuit hic Alexandriæ epiſcopus Arianæ partis, tempore* Valentis *Imp. qui catholicis omnibus & maxime Aegypti monachis perſecutionẽ commouit, in qua partim eorum martyrio affecti fuerunt, partim in exilium acti aut in metalla damnati. auctor* Nicephorus. S. Hierony. *in* Catalogo *ſcriptor. Eccleſiaſticorum: Lucius, inquit, poſt Athanaſium Arianæ partis epiſcopus Alexandrinam eccleſiam tenuit.*

Lib. 4. cap. 23. & Collat 24. cap. vlt. Lycos *oppidum fuit in extrema parte* Thebaidis. *Plinius lib.* 5. *Lycos, inquit, vbi montes finiũt* Thebaidẽ. *Apud Hieronymũ vero in* Hilarionis *vita, vbi nũc legitur: Qui in vicina eremo erãt, & in loco qui dicitur* Lyelmos: *neſcio an Lycos ſcribendum ſit.*

Lib. 5. cap. 40 Macarius *huius & S.* Hieronymus *& auctores hiſtoriæ Eccleſiaſticæ meminere. Scribendum vero eſt hoc nomen ſine aſpiratione, eſt enim* Græce *μακάριος, quod beatum ſignificat.*

Lib. 4. cap. 20. Mænidia. *Parua licentia in hoc vocabulo corrigendo vſus ſum, cum enim mmſſ. libri partim menominia haberent, partim menomia, ipſe mænidia feci. Sunt autem μαινίδια Ariſtoteli minuti piſciculi, quos* Plinius *mænulas vertit,* Gaza *haleculas.*

Lib. 1. cap. 7. Maſortes. *Seruius Aen.* 1. *Ricinus, inquit, dicitur ab eo quòd poſt tergum reijcitur, quod vulgo mauorte dicitur. Hierony. etiam ad Euſtochiũ ſic ſcribit: Et per humeros hiacinthina læua mauorte volitãs. Mauorte vero idem eſt quod maforte, nam* V, *litterã cum vocalibus præponitur, pro digamma, hoc eſt,* F, *littera ſolitam ſcribi veteres grammatici tradunt. Quoniam vero Aegyptiorum etiam lingua mafortem appellari hanc veſtem* Caſſianus *ſcribit, fortaſſe apud* Palladium *in vita* Ammæ Taor *cum dicitur: Ea veſtem nouam, aut μαφόριον, aut calceum noluit accipere, μαφόρτιον legendum eſt. Mafortis voce pro pallio vtitur* Fortunatus *in vita* S. Hilarij *lib.* 2.

Lib. 5. cap. 40 Mareotis Libya *regio eſt* Alexandriæ *vicina.* Plin. *lib.* 5. *cap.* 6. *Ea, inquit, quæ ſequitur regio, Mareotis Libya appellatur,*

Aegypto

Aegypto contermina. Quidam vero cod. Caſſiani mſſ. tantum habent: De Mareotæ partibus, ſine voce Libyæ, quæ lectio vera fortaſſe eſt: frequenter enim ita appellatur hac regio. Iuſtinianus in edicto XIII. *cap.* 21. ὥςτε διὰ τὸ τὸν μαρεώτην καὶ γείτονα εἶναι τῆς Ἀλεξανδρείας, *&c.*

Matta *ſtorea vel teges eſt ex palma aut iunco ſimiliue materia confecta.* Collat. 4. cap. 21.

Mazices, μάζικας *Ptolemæus in ea Aegypti ſiue Africæ parte locat in qua eſſe eos tradit Caßianus. Eorum vt barbarorum* Collat. 2. cap. 6. *& immanium hominum meminit Palladius in Arſacio, & Neſtorius apud Euagrium lib.* 1. *Eccleſiaſt. hiſt. cap.* 7. *& Nicephor. lib.* 14. *cap.* 13. *In vulgatis Stephani de vrbibus libris vitioſe legitur:* μάζυες οἱ λιβύης νομάδες, *pro* μάζικες. *Fit etiam Mazicum mentio in Aethici coſmographia.*

Melotes *ſiue melote, Græce enim eſt* μηλωτὴ, *proprie dicitur pellis ouina; nam* μῆλον *ouis vocatur, ſed & de quacumq. pelle dicitur. Sozomenus lib.* 3. *cap.* 13. *has monachorum melotas* διφθέρας *vocat, & ſine his aut cibum aut ſomnum capere Aegypti monachos nefas eſſe commemorat.* Lib. 1. cap. 8.

Μῆνις *eſt permanens & pertinax ira. Suidas* μῆνις, *inquit,* Collat. 5. ὀργὴ ἔμμονος, *alij eſſe dicunt* ὀργὴν πεπαλαιωμένην, *hoc eſt,* cap. 11. *odium, ſiue inueteratam iram. In impreßis libris corrupte antea legebatur* ἄχνες *in Vaticanis eſt* μῆνις.

Μερικὴ *Græce, Latine particularis dicitur, atq. in Vatic. cod. ita hæc vox legitur duobus locis in margine a me citatis, in vulgatis vero vitioſe* μερὶς, *&* μεριστικὴ. Collat. 3. c. 5. & Collat. 19. cap. 9.

Miſſa *pro quacumq. ſynaxi ſiue congregatione quã monachi publice orandi cauſa faciebant, apud Caſſianum ſumitur, nempe Tertia, Sexta, Nona, & alijs; ſiue noctu fieret, ſiue interdiu. id quod ex adductis eius locis lectori perſuadebitur. Lib.* 2. *de inſtit. monach. cap.* 7. *In hac, inquit, regione nec dum bene finito pſalmo in orationem procumbere feſtinamus, ad celeritatẽ miſſæ quàm tocius feſtinantes. & in titulo capitis* 13. *Quare poſt miſſam nocturnam dormire non oporteat. & in titulo capitis* 15. *Qua lege modeſtiæ poſt orationum miſſam vnuſquiſq. ad ſuam cellulam redeat. Lib. item* 3. *cap.* 5. *Quidam in hac regione expletis matutinalibus hymnis iterum reuertuntur ad ſomnũ. & paulo poſt: Quod Aegyptij ne incurrant, equidem cum ſoleant certis temporibus etiam ante gallorum cantum conſurgere, miſſa canonica celebrata vſq. ad lucem poſt hæc vigilias extendunt. & cap.* 6. *Illud quoq. noſſe debemus nihil a ſenioribus noſtris qui eandem ma-* Lib. 2. cap. 13. 15. & Lib. 3. cap. 5. 6. 8.

tutinam ſolemnitatem addi debere cenſuerunt, de antiqua pſalmorum conſuetudine eſſe mutatum, ſed eodem ordine miſſam quo prius, in nocturnis conuentibus perpetuo celebratam. & cap. 8. Quod nos quoq. cum omni obſeruatione cuſtodire conuenit, vt ſcilicet contenti ſomno qui nobis poſt vigiliarum miſſam vſq. ad lucis indulgetur aduentũ, ideſt, vſq. ad matutinos pſalmos. &c. *Capite etiam* 11. Verum ne hoc quidem ignorandum, die Dominico vnam tantummodo miſſam ante prandium celebrari, in qua pſalmorum atq. orationum, ſeu lectionum, pro ipſius collectæ vel communionis Dominicæ reuerẽtia, ſolemnius aliquid ac propenſius impendentes, in ipſa Tertiam, Sextamq. pariter conſummatam putant. *Ita etiam Victor lib. 2. de perſecut. Vandalica:* Liberum arbitrium, inquit, habetis in eccleſiis veſtris miſſas agere. *& aliquanto poſt:* Contra interdictum vos miſſas in ſortibus Vandalorum egiſſe. *Paulo tamen aliter Iſidorus Hiſpalenſis in regula monachorum cap. 6. cuius hæc ſunt:* In quotidianis officijs vigiliarum, primum tres pſalmi canonici recitandi ſunt, deinde tres miſſæ pſalmorum, quarta canticorum, quinta matutinorum officiorum: in Dominicis vero diebus vel feſtiuitatibus martyrum, ſolemnitatis cauſa ſingulæ ſuperadijciendæ ſunt miſſæ. *Et Smaragdus:* Orationes, inquit, ideſt collectæ quæ in fine curſus a ſacerdote dicuntur, miſſæ, ideſt, Deo tranſmiſſæ vocantur. *Poteſt etiã videri Caſſianus miſſam pro fine ſynaxeos poſuiſſe lib. 3. cap. 7. cum ita ſcribit:* Is vero qui in Tertia, Sexta, Nona, priuſquam pſalmus cœptus finiatur ad orationem non occurrerit, vlterius oratorium introire non audet, nec ſemetipſum admiſcere pſallentibus: ſed congregationis miſſam ſtans pro foribus præſtolatur. *Vt etiam S. Benedictus in regula cap. 17.* Prima hora dicantur pſalmi tres, hymnus, poſt expletionem vero trium pſalmorum recitetur lectio vna, verſus, Kyrie eleiſon, & miſſæ ſint. *nam cap. 9. dixerat:* Verſus, Kyrie eleiſon, & ſic finiantur vigiliæ nocturnæ. *& cap. 12.* Verſus, canticum de Euangelio, Kyrie eleiſon, & completum eſt. *Sed de his hactenus.*

Collat. 18. cap. 5. Monazontes *ſunt qui ſeorſum vitam agunt, & ſolitarij degunt. in mmſſ. cod. Græce legitur* μονάζοντας, *vt in C. Theodoſiano. In hiſtoria etiam Eccleſiaſtica ſcribitur:* Οἱ πλείους γὰρ ἦσαν μονάζοντες, ἔρημον οἰκοῦντες δι' ἄσκησιν. *Vitioſe ergo in vulgatis erat, monoZontes.*

Collat. 14. cap. 14. Myrum *Græcis vnguentum eſt* μύρον, *vnguenta autem olim odoratiſſima ac pretioſiſſima fieri ſolita etiã S. Ioãnes in Euãgelio cap. 12. teſtatur, cum narrat Mariã accepiſſe librã vnguenti nardi piſti-*

di piſtici pretioſi, & vnxiſſe pedes Ieſu, domumq. impletam fuiſſe ex odore vnguenti. Vtitur hac voce tamquam Latina S. Hieronymus in tranſlatione commentariorum Origenis in epiſtolam ad Rom. cap. 5. cum ſcribit: Vel iterum cum peccatricem mulierem non prohibebat contingere pedes ſuos, vel lacrymis rigare, vel capillis tergere, vel myro perungere. In excuſis Caſſianus legebatur: Odoratiſſimũ myrrhum, aut vitioſius: odoratiſſimam mirrham.

Myxaria vocantur pruna Damaſcenis minora nucleo intus triangulari, μυξάρια. Coll. 8. cap. 1

Naphtha quid ſit S. Hieronymus in cap. 3. Danielis Salluſtij verbis ſic explicat: Salluſtius ſcribit in hiſtorijs quòd naphtha ſit genus fomitis apud Perſas, quo vel maxime nutriantur incendia. Et Plin. lib. 2. cap. 105. Similis eſt, inquit, natura naphthæ, ita appellatur in Babylonia & in Auſtagenis Parthiæ, profluens bitu minis liquidi modo. huic magna cognatio igniũ, tranſiliuntq. protinus in eam vndiq. viſam. Dioſcorid. lib. 1. cap. 102. νάφθα. Lib. 5. cap. 14

Neceſſitudo nus eſt cognationis & affinitatis. Cicero in epiſtolis: Coniunctio quæſturæ liberorum neceſſitudini proxima eſt. Vtitur hac voce frequenter S. Ambroſius. Collat. 16. cap. 14.

Nimietates æqualitates ſunt, Caſſianus hanc ſententiã vt antiquam citat. Fauſtus epiſcopus lib. 1. de libero arbitr. cap. 17. vt Græcam, ſic enim ſcribit: Cum inter hæc vnus labori, alter totum gratiæ iudicet deputandum, impletur in vtroq. Græca ſententia: Nimietates, inquit, æqualitates ſunt, ſimiliſq. improbitas & par eſſe probatur impietas, ſi totum ſoli gratiæ, vel totum ſoli adſcribatur labori. hæc Fauſtus: atq. ideo Caſſianus eam ſententiam Græce retulit. Collat. 2. cap. 16.

Νοῦς, mens apud Latinos multa ſignificat, ideoq. auctores vt vagam & multiplicem eius notionem aliquo fine coerceant, per aliud verbum Latinum, ſed maxime per hanc vocem νοῦς ſolent exponere. Lactantius lib. 7. cap. 12. Mens ergo, inquit, ideſt, intelligentia, vel augetur vel minuitur pro ætate. S. Ambroſ. epiſtola 1. Quòd diligat, inquit, mundum, vel mentem ſuam, ideſt, νοῦν huius auctorem voluntatis. & lib. de Paradiſo cap. 2. Deceptam autem per ſenſum præuaricatricem, ſecundum hiſtoriã, mentem aſſeruit, quam Græci νοῦν vocant. S. etiam Hieronymus in Nahum cap. 3. Senſum, inquit, hic non accipias pro animo & mente, quæ Græce νοῦς dicitur, ſed pro αἰσθήσει. Lib. 8. cap. 9.

Obducere ſolem & lunam, ſi ita ſcripſit Caſſianus, obducere valet obtenebrare ſiue operire, ſicut Cicero dixit in Academicis: Clariſſimis rebus tenebras obducere. ſi autẽ Caſſianus deducere, Collat. 8. cap. 18.

non

non obducere ſcripſit, imitatus videbitur Virgiliũ qui dixit: Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam. nam de magicis artibus vtrobiq. agitur.

Collat. 24. cap. 15. Ophthalmicus *morbus dicitur qui ægritudinem adducit oculis. ὀφθαλμὸς enim oculus eſt.*

Collat. 23. cap. 12. Originales, *ſiue Originarij ſerui ſiue coloni dicebantur qui prædio aſcripti in venditione cum eo ſimul addicebantur. horum fit mentio in l. hi penes quos. & l. quemadmodum, & l. Originarios. C. de agricolis & cenſitis lib. XI. Inde Caſſianus originalia vincula pro ſeruilibus poſuit.*

Collat. 24. cap. 15. Otalgicus *morbus eſt qui auribus affert dolorem, nam ὦτα aures ſunt, ἀλγέω doleo, inde ὠταλγικός. Porro hæc vox in omnibus hactenus impreſſis codicibus deſiderabatur, eam nos repoſuimus ex Vaticanis.*

Lib. 5. cap. 26 Pæſius, *Nicephorus lib. 9. cap. 14. Paſium inter primos Aegypti monachos numerat. Palladius etiam, licet in vulgatis libris vitioſe apud eum legatur Paeſius, vt apud Caſſianum Pheſius ſiue Peſius.*

Collat. 5. cap. 14. Pancarpum *fuiſſe ſpectaculi genus in quo homines ad id mercede conducti cum beſtijs omnis generis decertabant, Caſſianus auctor eſt, cui maxime huius vocis intelligentiam debemus. Vtitur ea Secundinus hæreticus in epiſtola ad Auguſtinũ his verbis: Sed forte poſt Daretis & Entelli certamen, Iacob & ipſius pammachiã ſpectare volueras? An numerum Amorrhæorum, an pancarpum in arca Noe conſpicere diſpoſueras? hæc ille. Cui S. Auguſtinus lib. aduerſus eum ſcripto cap. 23. ita reſpondet: Nomine pancarpi, qui in ludicris muneribus edi ſolet, propter omnium generum quæ inerant beſtias exagitatis arcam Noe, quæ per omne genus animalium, futuram ex omnibus gentibus figurabat Eccleſiam. Imperator etiam Iuſtinianus Nouella conſtitutione. CV. ſic ſcribit. Μετ' ἐκεῖνον τὴν τοῦ λεγομένου μονημερίου, ἔνθα πολλοῖς ἡ δυπαθείας ἀπειλήσει τὸν δῆμον, τό, τε καλούμενον πάγκαρπον, θεώμενον καὶ θηρίοις προσμαχομένους ἀνθρώπους, καὶ εὐδοκιμοῦντας τῇ τόλμῃ, καὶ πρός γε ἀναιρούμενα τὰ θηρία. Quæ ideo Græce retuli quòd apud eius Nouellæ interpretes aut locus vitioſus ſit, aut (quòd in Auguſtini & Caſſiani loca nondum inciderant) ab illis non ſatis intellectus fuiſſe videatur. Quòd ſiquis a me quærat qua ratione venationẽ illã in qua homines cũ beſtijs omnis generis depugnabãt, pancarpum (quæ vox omnem fructum ſignificat) appellarint; dicam, fortaſſe id per tranſlationem factum. Cum enim lancem quam omni genere fructuum refertam deorum templis in-*

fere-

ferebant, ab re pancarpiam dicerent (*πᾶν enim omne, καρπὸς fructus interpretatur*) *per trãſlationẽ coronas etiã ex varijs floribus contextas, licet nihil fructus ineſſet, Feſto Pompeio teſte, pancarpias vocabant. Inde ergo & venationem quæ omni genere beſtiarum conſtabat, pancarpum appellauerunt.*

Panephyſis. *ita ſcribitur huius vrbis nomen apud Ptolemæũ, & in Vatic. codi. Caßiani.* Lib. 4. cap. 10.

Paphnutius. *ſic ſcribitur hoc nomen in Vatic. codicib. Sozomeno & Palladio. παφνούτιος.* Lib. 5. cap. 40.

Paracharaximum *ſiue* (*vt legendum exiſtimo*) *paracharagmum, eſt falſa moneta Græce παραχάραγμα dicta, hinc parachaɾactæ qui falſos nummos cudunt, vt lib. IX. C. Theodoſiani titul. de falſa moneta, l. 8. Falſæ monetæ rei, quos vulgo paracharactas vocant, maieſtatis crimine tenentur obnoxij. Sic & Caßianus Collat. 1. cap. 9. paracharagma vulgare verbũ fuiſſe tradit. nec dubito quin id ex Origene acceperit, cuius hæc ſunt ex homil. 3. in Leuit. Solus eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus qui te huiuſmodi artem poßit docere, per quam ſcias diſcernere quæ ſit pecunia quæ veri regis imaginẽ tenet, quæ vero ſit adulterina, & vt vulgo dicitur, extra monetam formata; quæ nomen quidem habeat regis, veritatem autem regiæ figuræ non teneat. Quod Latinus interpres vertit: Extra monetam formata, id Græce fuiſſe exiſtimo παραχάραγμα, nam eas homilias mihi Græce videre non contigit. Porro charagma imaginem nummo impreſſam ſignificare oſtendit auctor, quẽ vocant, Imperfecti, homil. 38. in Matth. cum ita ſcribit: Nummus qui non habet charagma Cæſaris, reprobus eſt. Ergo ſi recte auguror, Caßianus Latina terminatione, vt alia etiam Græca nomina, paracharagmum declinauit.* Collat. 1. cap. 20.

Participium *pro participatione dixit, vt pontificium propoteſtate.* Collat. 23. cap. 21.

Paßiuus, *vox hæc Tertulliano familiaris eſt, ſignificatq. apud eum, ambiguum, commune, promiſcuum, inconſtans, & vagum, id quod apud Caßianum ſignificare videtur, vt etiam apud Auguſtinum, cuius hæc ſunt verba in lib. aduerſus Adimantum: Si hoc dictũ eſt vt non ſeruetur panis incraſtinũ, magis hoc implent vagi Romanorum, quos paßiuos appellant, qui annona quotidiana ſaturato ventre, aut donant ſtatim quod reſtat, aut abijciunt. Et quidem adeo hoc vocabulum apud Africanos ſcriptores frequenter occurrit, vt eorum peculiare fuiſſe videatur. Vtitur tamen eo S. Hierony. in Ezech. cap. 16. cum paßiuam libidinem, dixit vagam & maritalibus legibus non obſtrictam. Et in Matth.* Coll. 1. cap. 5.

cap-

cap. 10. Non nobis, inquiens, tribuitur libera intelligentia, & allegoriæ interpretatio paſſiua. Gregorius *etiam* Bæticus, *ſiue* Fauſtinus *eſt (nam vtriuſq. nomine liber contra Arianos vulgatus eſt;)* Ego, *inquit, in patre, & pater in me, non vtiq. per quandā paſſiuam confuſionem &c.*

Lib. 10 c. 24. Paulus abbas. *huius omnes meminere, &* S. Hieronymus *eius vitam luculenter ſcripſit.*

Collat. 2. c. 5. Pauſantes *eos vocat Caſſianus qui pauſa, hoc eſt fine, viuendi facta in* Domino *requieſcunt.*

Lib. 4. cap. 14 & alibi. Paxamacium *paruus eſt panis ſex fere vnciarum; atq. ſtatutus modus refectionis diurnæ monachis Aegypti fuere duo paxamacia, quæ integram libram non æquabant, vt Caſſianus ſcribit* Collat. 2. *cap.* 19. & Collat. 12. *cap.* 15. Palladius *etiam in vita* Pauli Simplicis: Fert, *inquit, panes* Antonius, *& imponit menſæ quattuor paxamidia ſex vnciarum, & ſibi quidem vnū madefecit, erant enim ſicci. Ceterum* Suidas *vocem* Latinam *eſſe, & panem bis coctum ſignificare ſic tradit:* Παξαμὰς ὁ δίπυρος ἄρτος, ἔςι δὲ λέξις ῥωμαϊκή. Vatic. *autem libri paxamacium habent.*

Collat. 18. cap. 1. Pharus *turris fuit maxima quam* Ptolemæus *iuxta* Alexandriam *conſtruxit, vt noctu in ſummo eius ignes accenſi, nauigantibus prænuntiarent vada & introitus portus: nam* Alexandria *fallacibus vadis inſidioſos acceſſus habet.* Inde *omnes huiuſmodi turres alibi exædificatæ* Phari *ſunt dictæ, nunc vulgo* Lanternas *vocant.* Ergo Piammon *abbas qui tamquam ciuitas ſupra montem poſita latere non poſſet, ſed quaſi lucerna ſuper candelabrū luceret omnibus qui in* Aegypto *erant, apte a* Caſſiano *pharo huiuſmodi comparatur.*

Lib. 5. cap. 1. & alibi. Philargyria *eſt amor ſiue ſtudium pecuniæ, nam* φίλος *amicus eſt,* ἀργύριον *licet proprie argentum dicatur, frequenter tamen pro pecuniā generaliter ponitur quocūq. metallo conſtet.* Vtitur *hac voce* S. Paulus 1. Timoth. 6. & Caſſianus *eam Græce vſurpauit, quòd auaritiæ vocabulum vim eius plene exprimere non videretur.*

Collat. 18. cap. 1. Piammon, *ita eſt ſcribendum hoc nomen.* Sozomenus *lib.* 6. *cap.* 29. καὶ πιαμμὼν καὶ ἰωάννης περὶ διολκὸν τῆς αἰγύπτου πρεσβύτεροι ὄντες. Et Nicephorus *lib.* 11. *cap.* 35.

Collat. 9. cap. 36. Placitum *pro conuentione & pacto, vox eſt* Iuriſconſultis *familiaris, vt l.* 1. D. *de pactis, & alibi ſæpe.*

Lib. 1. cap. 7. Planeticæ, *planetas alij has veſtes appellant, & à* πλανάω, *quod eſt vagor, & erro dictas exiſtimant.* Erāt *enim ampliſſimæ*

ac laci-

ac lacinioſæ, & oris errantibus euagabantur, totumq. hominem contegebant, Iſidorus in regula has ſuis monachis interdicit, vt dixi in voce Birri.

Plectæ *quas Aegyptij Siras vocant, habenæ ſunt e palma, iunco, aut ſparto contextæ, ex quibus ſportæ, caniſtra aliaq. ſimilia conficiuntur; dictæ a verbo πλέκω, quod necto ſignificat & contexo. Similiter Græci πλεκτὴν σειρὰν interpretantur. Hiſpani pleitas vocant eas habenas, & quas ex ijs conficiunt ſeras.* Collat. 18. cap. 15.

Pontificium *pro poteſtate frequens eſt in conſtitutionibus Principum, vt C. Theodoſiano lib. XVI. titulo de fide catholica. l. 3. Neq: his penitus poſt hac obtinendarum eccleſiarum pontificiũ facultatemq. permitti &c. & eod. lib. titul. de hæreticis, l. 13. Omnes igitur qui harum profeßionum, vel pontificium vel miniſterium vindicarunt. Apud Arnobium etiam lib. 2. cõtra gentes in v. c. ſic legitur: Vt enim dij certi certas apud vos habent tutelas, licentias, poteſtates, neq. eorum ab aliquo id quod eius non ſit poteſtatis ac licentiæ poſtulatis: ita vnius pontificium Chriſti eſt dare animis ſalutem, & ſpiritum perpetuitatis apponere. Sic etiam de S. Petro canit Eccleſia: Deus qui beato Petro Apoſtolo tuo collatis clauibus regni cæleſtis, animas ligandi atq. ſoluendi pontificium tradidiſti &c.* Collat. 23. cap. 12.

Porphyrio, *meminit rurſus huius eremi Collat. 24. cap. 4. his verbis: Qui in illa Calami ſiue Porphyrionis eremo commoratur. Ptolemæus in ea regione Porphyriten montem locat, & Palladius cum ſcribit: Sanctus Pitirum anachoreta qui ſedebat in Porphyrite. Euſebius etiam lib. 8. Eccleſiaſt. hiſt. cap. 18. Forte, inquit, in loco quodam Thebaidis Porphyrite appellato, qui iam antea ex vena lapidis porphyritis quæ ibi naſcitur, nomen duxerat.* Lib. 10. c. 24.

Poſterulam *pro paruo poſtico dixiſſe videtur, quod in auerſa murorum ſiue domorum parte eſſe conſueuit; poſticulum vocat Plautus, Apuleius poſticulam.* Lib. 5. cap. 11

Præfigurauere lineas. *Solent pictores futuram imaginem ductis lineamentis præfigurare, deinde vero colores inducere: inde Caſsianus ait illos patres qui in veteri teſtamento circumierunt in melotis & pellibus caprinis, iam tum præfigurauiſſe habitum conuerſationemq. monachorum.* Lib. 1. cap. 8.

Πρακτικὴ, *Græce ſcriptam hanc vocem reperi in Vatic. cod. quid ſignificet ſatis Caßianus exponit.* Collat. 14. cap. 1.

Principale cordis, *quid ſit docet Origenes homil. 9. in Exodum his verbis: Poteſt intra ſe agere pontificatum pars illa quæ* Collat. 6. cap. 10 &. Colla. 7. cap. 12.

in eo

in eo eſt pretioſiſsima omnium, quod quidam principale cordis appellant, alij rationalem ſenſum, aut intellectualem ſubſtantiam, vel quocumq. modo appellari poteſt in nobis portio noſtri illa, per quam capaces eſſe poſſumus Dei. S. Hierony. principale cordis dixit & ipſe lib. 1. contr. Iouinian. Fratruelis meus mihi, & ego illi, in medio vberum meorũ commorabitur, in principali cordis, vbi ſermo Dei habet hoſpitium. Ideo autem principale cordis dictum videtur, quòd cum Platonici principale animæ, hoc eſt, τὸ ἡγεμονικὸν in cerebro eſſe cenſerent, Chriſtiani viri illud potius in corde collocandũ putarunt. Hierony. in epiſt. ad Fabiolam de veſte ſacerdotali: Quæritur, inquit, vbi ſit animæ principale: Plato in cerebro, Chriſtus monſtrat in corde: Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. Et: De corde procedunt cogitationes malæ. Et: Quid cogitatis nequam in cordibus veſtris?

Collat. 19. cap. 4. Prochenium, *ita hanc vocẽ ſcriptam inueni in omnibus Vatic. lib. ſed cùm Græce πρόχειρον dicatur quidquid ad manum eſt, & Plutarchus πρόχειρα σκεύη appellet vaſa quæ ad manum ſunt, exiſtimare quis poſſet hoc loco apud Caßianum legendum eſſe: In prochiro, ideſt, amanuenſi ſporta. præcipue cùm vt procherium in ſe ſportam contineat, nulla etymologiæ ratio poßit admittere: certe eam dictionem alibi me legiſſe non memini.*

Collat. 8. cap. 16. Proſecutio *pro relatione ſiue narratione alijs quoq. auctoribus vſitatum.*

Collat. 10. cap. 9. Protypum *eſt forma ſeu exemplar cuiuſq. rei, πρωτότυπον. Vtuntur hac voce Plinius & alij. In uulgatis codicib. vitioſe erat ſcriptum diuiſe, pro typis, in alijs vitioſius, typis tantum.*

Lib. 4. cap. 13 & alibi. Pſiathium *Græcis teges ſiue ſtorea eſt iunco aut papyro confecta, ea pro lecto & ſtragulo vtebãtur monachi Aegyptij. Vide in Collat. 1. cap. 23. & lib. 5. cap. 35. Gloſſarium: Teges, inquit, ψιάθιον.*

Coll. 15. c. 3. Pyra *lignorum congeries eſt Seruio auctore.*

Collat. 21. cap. 28. Quadrageſimæ vectigal, *Varia vectigalium genera Romæ fuiſſe, diuerſis tamẽ temporibus, apud auctores inuenio. Viceſima enim hereditatum vectigal fuit ab Auguſto extraneis heredibus irrogatum. Fit eius mentio in l. ult. C. de edict. Diui Adriani tollen. & alibi. Fuit & quinquageſima mancipiorum venalium, de qua Dio lib. 51. Deinde quinta & viceſima eorundem mancipiorum, cuius meminit Cornel. Tacit. lib. 13. Fuit & centeſima rerum venalium, eodem Tacito auctore lib. 1. De quadrageſima verò lib. 13. ſic idem auctor ſcribit: Manet tamen abolitio quadrageſimæ quinquageſimæque, & quæ alia exactionibus illicitis*

nomina

nomina publicani inuenerant. Tempore tamen Caßiani quadrageſimæ vectigal Imperatoribus pendi ſolitum ex hoc loco diſcimus.

Quinquageſimam *appellat Caßianus Latine quod Græce dicitur Pentecoſte, hoc eſt, ſpatium illud quinquaginta dierum a reſurrectione Domini ad Spiritus ſancti aduentum. Vtitur hac voce rurſus lib. 2. cap. 18. & Collat. 21. cap. 8. Ambroſ. ſerm. 61. In Dominica, inquit, reſurgens Saluator reuerſus ad homines eſt, & poſt reſurrectionem tota quinquageſima cum hominibus commoratus eſt: & infra: Non igitur ieiunamus in quinquageſima, quia in his diebus nobiſcum Dominus commoratur.* Lib. 2. cap 6.

Repauſare *eſt reficere ac recreare, & quaſi laboribus pauſam, hoc eſt, finem imponere.* Collat. 18. cap. 14.

Sabbato & Dominico die *ſolere Aegypti monachos ſolemniter conuenire & collectas facere, ex Caßiano, & ex regula S. Pachomij quã ſimul cum Caßiano imprimendã curauimus, diſcas. Quin etiam in omnibus Chriſtiani orbis eccleſijs, præter Romanam & Alexandrinam, eam conſuetudinem ſeruari ſolitam traditur in Tripartita hiſtoria lib. 9. cap. 38. his verbis: Cum per eccleſias in vniuerſo terrarum orbe conſtitutas die ſabbatorum per ſingulas hebdomadas ſacrificia celebrentur, in Alexandrina & Romana, priſca quadam traditione, non faciunt. Aegypti vero Alexandriæ vicini, & Thebaidis habitatores ſabbato quidem collectas agunt; ſed Dominica, ſicut moris eſt, ſacramẽta percipiunt. Hæc ibi, quæ ſunt fere Sozomeni lib. 7. cap. 19.* Lib. 5. ca. 26.

Sagum *apud Romanos ſpecies fuit pallij, quo præcipue in bello vtebantur, vt in vrbe toga. verũ id Caßianus & alij pro ſtragulæ veſtis genere vſurpant quæ lectis inijciebatur: eo diſtrictioris profeßionis monachi non vtebantur, ſed pſiathio tantum, hoc eſt, ſtorea vel tegete.* Lib. 5. cap. 30.

Scamma *Græcis eſt ſtadium, arena, ſeu locus in quo athletæ certabant, ita dictus a verbo σκάπτω, hoc eſt, fodio, quod foſſa eſſet circumſcriptus. Vox eſt Græcis auctoribus, & Chryſoſtomo præcipue frequens. Vtitur ea, metaphorice tamen, vt fere alij, Tertullianus in libro ad martyres, cuius hæc ſunt verba: Epiſtates veſter Chriſtus Ieſus, qui vos ſpiritu vnxit, & ad hoc ſcamma perduxit. S. etiam Hierony. epiſt. 61. contra errores Ioannis Hieroſolymitani: Cur tu, inquit, omißis ſuper quibus pugna eſt, de ſcãmate & loco certaminis egrediẽs, in peregrinis & longe alienis diſputationibus immoraris? Apud eundem in commentarijs epiſtolæ ad Galat. cap. 5. vitioſe legitur: Videus pleroſq. de ſcripturis inter ſe contendere, & athleticum ſcomma Dei facere ſermonem.* Collat. 6. cap. 16.

monem;cum plane legendũ ſit, ſcamma. Aeque vitioſe legitur apud S. Ambroſ. lib. 1. officior. cap. 16. Quid epulari geſtis ante quam ſtadium ſoluatur? adhuc populus ſpectat, adhuc athletæ in ſtemmate ſunt, & tu iam otium petis? Aliјs vero locis apud eum integre legitur, vt lib. de Elia & ieiunio cap. 13. In ſcammate ſi quis te manu leuat, exors quidem palmæ, ſed immunis iniuriæ es. & cap. 21. Progreſſus in ſcamma neceſſe eſt vt excipias puluerem. & rurſus: Luctator in ſcammate, puluis in ſtadio. Paulinus in epiſt. 2. ad Seuerum: Noli, inquit, interim dum in ſcammate ſumus &c. Cælius etiam Aurelianus lib. 2. tardarum paſſionum cap. 1. ſic ſcribit: Ordinat idem in arenæ ſpatio, quod appellant ſcamma. Ceterum corrupte legebatur in omnibus vulgatis Caſſiani libris ſchemmate, aut multo vitioſius caumate, cũ in Vatic. codice ſcriptum ſit ſcammate.

Collat. 6. c. 1 & alibi. Scandalizantes fratres *dixit, pro ſcandalum patientes.*

Collat. 23. cap. 9. Schœnobates *recte Caſſianus* σχοινοβάτην *funambulum interpretatur, nam* σχοῖνος *eſt funis,* βαίνω *ambulo. Iuuenalis ſatyr. 3. Græce vt Caſſianus retulit. Augur, ſchœnobates &c. & Cælius in epiſt. ad Ciceronem lib. 8. ſchœnobaticam facere.*

Lib. 5. cap. 40 & alibi. Scithi eremus, *hunc montem ac ſolitudinem Palladius, Sozomenus, Nicephorus nõ Scithin vocant, ſed Scetin. Quin & is qui primam collationem Caſſiani Græce in compendium redegit, id quod Caſſianus initio ſtatim ſcripſit: Cum in eremo Scithi vbi monachorum probatiſſimi patres &c. in hunc modum tranſtulit:* ὅτι τοίνυν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς σκήτεως ὅπου τῶν μονάχων οἱ δοκιμώτατοι πατέρες *&c. Verum Caſſiani veteres libri, Palladiј etiam priſca verſio, & aliј, legunt Scithin, quibus fauere videtur Ptolemæus, e cuius lib. 4. cum de Aegypto agit, hæc verba deſcripſi:* Καὶ ἐν τῇ σκιθιακῇ χώρᾳ ἡ σκιθὶς. *hoc eſt, & in Scithiaca regione vrbs Scithis. & eodem lib.* Τοῦ δὲ μαρεώτου τὰ μὲν ἐπὶ θαλάσσῃ καλεῖται ταινίας, τὰ δὲ ἐντὸς κατέχουσι γυναικῶται καὶ προσοδῖται, μεθ' οὓς ἡ σκιθιακὴ χώρα, καὶ οἱ μαρεῖται, τὰ δὲ μεσημβρινώτερα νέμονται νιτριῶται. *quo loco Mareotin, Scithiacam regionem, & Nitriotas vicinos facit. & Sozomenus lib. 1. cap. 14. Lacum Mareos, Scetin, & Nitriam contermina ſibi eſſe ait. verba eius ne quis requirat appoſui:* Καὶ πρὸς μεσημβρίαν τῆς μαρείας λίμνης καταλαβὼν ἐρημίαν ἀμφὶ τὴν σκῆτιν καὶ τὸ καλούμενον τῆς νιτρίας ὄρος. *Vtram quis orthographiam ſequi maluerit, habebit auctorem, dum ſine y Græca ſcribat Scithi.*

Collat. 1. c. 2. Σκοπὸς, *ſcopus etiam Latine dicitur, eſtq. ſignum ad*

quod

quod tela dirigunt ſagittarij, per tranſlationem vero, intentio ſiue propoſitum eo verbo ſignificatur. S. Hieronymus lib. 3. aduerſ. Pelagianos: Sed inſtar ſagittarij ad propoſitum & ad ſignum iacula dirigere, quod ſignificantius Græci σκοπὸν nominant.

Scripulum. *Sic reperi hanc vocem ſcriptam in Vatic. lib. & quidem recte. eſt enim ſcripulum paruum pondus, nempe viceſimaquarta pars vnciæ. dicitur etiam ſcriptulum ſiue ſcribulum, a verbo ſcribo vbiq. deriuato vocabulo, Græcorum imitatione qui huiuſmodi pondus γράμμα, ideſt, litterã vocant, propterea quòd vt littera apud eos viceſimaquarta pars eſt alphabeti, ita gramma ſeu ſcripulum viceſimaquarta pars vnciæ ſit.* Colla. 1. c. 21

Sexta ſabbati. *Olim hebdomadæ dies a Dominica incipiendo ita numerabantur, Prima ſabbati, ſecunda ſabbati, tertia ſabbati &c. S. Hierony. in quæſt. ad Hedibiam, quæſt. 4. Vna ſabbati, inquit, dies Dominica intelligenda eſt, quia omnis hebdomada in ſabbatum, & in primam, & ſecundam, & tertiam, & quartam, & quintam, & ſextam ſabbati diuiditur: quam ethnici idolorum & elementorum nominibus appellant. Sic rurſus Caſſianus lib. 4. cap. 19. ſecundam ſabbati dixit.* Lib. 3. cap. 9

Spelæum *vocabulum Græcum eſt σπήλαιον, iam inde a Virgilio Latinitate donatum. is enim Eclog. 10. dixit: Inter ſpelæa ferarum. ſignificat autem ſpeluncam. Vtitur eo Tertullianus lib. de Corona militis, & S. Ambroſius non ſemel.* Lib. 4. cap. 31 & Collat. 17 cap. 5.

Statio *ieiunium ſignificat apud Caſſianum, vt apud Ambroſiũ etiam ſermone 25. cuius hæc ſunt verba: Caſtra enim nobis ſunt noſtra ieiunia, quæ nos a diabolica impugnatione defendunt. Denique ſtationes vocantur, quòd ſtantes & commorantes in eis inimicos inſidiantes repellamus. In antiquiſſimo illo libro licet apocrypho, qui Paſtoris inſcribitur, Hermas eius libri auctor, ſic introducit Paſtorẽ ſecum loquentem: Quid tam mane huc veniſti? Reſpondi: Quoniam domine ſtationem habeo. Quid eſt, inquit, ſtatio? Et dixi: Ieiunium. Et dixit: Quid eſt iſtud ieiunium? Sicut ſolebam, inquam, ſic ieiuno. hæc ille. Quidam vero ieiunium & ſtationẽ eo differre exiſtimant, quòd ieiuniũ ſit voluntarij muneris, ſtatio autẽ quæ ſub lege præcepti ſeruatur: quorum opinioni fauere videtur S. Hieronymus, qui lib. 2. contra Iouinianum ſic ſcribit: Ieſus filius Naue ſtationem imperauit ſoli & lunæ, & inediam pluſquam vnius diei victor exercitus protelauit. Saul, ſicut in Regnorum 1. lib. ſcribitur: Maledictus, inquit, qui ederet panem vſq. ad veſperam, donec vlciſcar me de inimicis meis. Et* Lib. 5. cap. 24

non guſtauit omnis populus eius, & tota terra prandebat. Tantiq. fuit auctoritas ſtationis ſemel Domino deſtinatæ, vt Ionathas qui cauſa victoriæ extiterat, deprehenderetur ſorte, & ignorantiæ crimen declinare non poſſet. Et quidem aliquid intereſſe apparet ex Tertulliano, *cuius hæc ſunt verba in libro de* Ieiunio: *Arguunt nos quòd ieiunia propria cuſtodiamus, quòd ſtationes plerumq. in veſperam producamus. Caſsianus vtrumq. coniunxit, cum* Collat. 21. *cap.* 29. *dixit:* Stationem ieiunij.

Collat. 24 cap. 26. Status *apud iuriſconſultos dicitur perſonarũ condicio, ſecundum quam alij ingenui ſunt, alij libertini, alij ſerui. Teſtimonia habes in* Pandectis *titul.* De ſtatu hominum, & *titul.* Ne de ſtatu defunctorum poſt quinquenniũ quæratur. *Ergo apud Caſsianum ſtatus calumniam alicui commouere eſt, liberæ ne aliquis an ſeruilis ſit condicionis per calumniam quæſtionem mouere.*

Lib. 2. cap. 16 Submiſſa in terram pœnitentia. *Sic loquitur rurſus Caſsianus lib.* 3. *cap.* 7. & *quid ſit declarat lib.* 4. *cap.* 16. *cum ita ſcribit:* Tamdiu proſtratus in terram veniam poſtulabit, donec orationum &c.

Lib. 4. cap. 15 Suppleri iracundia *dixit lib.* 4. *cap.* 15. *ſuppleri mærore* Collat. 9. *cap.* 27. & Collat. 18. *cap.* 11. *furore ſuppleri* Collat. 16. *cap.* 19. *caligine ſuppleri lib.* 9. *cap.* 2. *ſed frequentius abſolute pro a dæmone corripi vſurpat.*

Lib. 10. c. 7 & 14 Suſceptos *vocat Caſsianus ægrotos quos medicus curandos ſuſcepit. Sic is qui Ambroſij nomine circumfertur in cap.* 1. *epiſt.* 2. *ad* Corinth. *Quis, inquit, medicorum non arguat ſuſceptum ſuum negligentius ſe tractantem, ne cura medicinæ ſuæ ſine effectu remaneat?* S. *Ambroſ. ſerm.* 27. *Si medicum animarũ noſtrarum fideliter exoremus, & præcepta eius tamquam ſuſcepti idonei minimè diſpernamus.* Et Tertullianus *aduerſ.* Valentinianos: *Hic opinor ille ſuſceptam confirmat, & omnibus iniurijs paſſionis expumicat.* Dicebantur *etiam ſuſcepti clientes quos patroni tuendos ſuſceperant.* Seruius *Aen.* 6. *ad illud:* Aut fraus innexa clienti: *Vult, inquit, intelligi præuaricatores qui patroni ſunt clientium, quos nunc ſuſceptos vocamus. Et ille qui inter Auguſtini opera ſub eius nomine delitescit, in quæſt. noui & vet. teſtam. quæſt.* 102. *Numquid ſi male vitæ ſit aduocatus, contra ſuſceptum ſuum pronuntiabitur?* Ambroſ. *ſerm.* 93. Intantum *vicina præſentia efficacis præbebitur aduocati, inquantum fuerit fides deuota ſuſcepti.*

Lib. 2. cap. 10 Synaxis. Cùm *monachi conueniebant ſiue ad orandum ſiue ad ſacroſancta myſteria celebranda, is conuentus* Synaxis *a verbo*

συνάξ

ſυνάγω, hoc eſt, congrego, ſiue colligo, dicebatur. ea vox varie ab ſcriptoribus eccleſiaſticis Latine redditur: Collecta, conuentus, congregatio, conuenticulum, celebritas, ſolemnitas: & his omnibus, alijs atq; alijs locis vtitur Caßianus.

Syncellitas appellare videtur Caßianus, eos qui in eadem cella cohabitant. Apud Zonaram & Georgium Cedrenum vocabulum Syncellus Σύγκελλος frequenter occurrit, neq. vna ſemper ſignificatione. Collat. 20 cap. 2

Syncleticus Græce, Latine ſenator dicitur, συγκλητικός. Porro hic locus vitioſe legebatur in omnibus quæ viderim exemplaribus. in illis enim Syncletium erat nullo ſenſu. nos ex Epitome Græca huius libri, quæ extat in Vatic. bibliotheca, locum in integrum reſtituimus. Græca verba ſi quis requirat, hæc ſunt: καὶ τὸν συγκλητικὸν ἀπόλεσας, καὶ μοναχὸν οὐκ ἐποίησας. Lib. 7. c. 19

Tabennenſiotæ. Tabenna inſula fuit in Nilo flumine, in qua Pachomius inſigne monaſterium condidit, quod reliquis eius inſtituti caput & quaſi metropolis erat, auctores ſunt Palladius atq; Sozomenus. ab ea monachi qui Pachomij inſtituta ſequebantur, Tabennenſiotæ appellati. Lib. 4. cap. 1

Tamenetſi. ſic eſt in Vatic. codic. non tametſi: quam particulam (quoniã ea Cicero vtitur, & iuriſconſulti freqũter. Ambroſius etiam epiſt. 58. cum ſcribit: Quod tamenetſi cognitum tibi foret, non otioſe ſciſcitandum putaſti) conſeruandam putauimus. Lib. 12. c. 33

Τέλος. Latine dicitur finis, & Græce ſcriptam hanc vocem reperi in omnibus mnſſ. libris. Coll. 1. c. 2.

Teneritudo frontis dicitur Caßiano pudor quidam ſubruſticus, quo impediti plerumq. homines id quod ſibi vtile ſperant futurum non exequuntur: contra vero frons dura pro impudentia ponitur. S. Hierony. aduerſus Pelagianos: Vt duræ frontis, inquit, impudentia conteratur. Ferream frontẽ pro eodem ſcripſit Plinius in Panegyrico: Exanguem illam & ferream frontẽ nequidquam conuulnerandam punctis præbeant. vt in Eunucho Terentius, os durum pro impudente dixit. Collat. 17 cap. 2

Thecue viculus fuit non longe a Bethleem, Amos prophetæ patria. Verum totus hic locus mihi ſuſpectus eſt, nam S. Hierony. in præfat. commentar. in Amos ſic ſcribit: Thecue ſex milibus ad meridianam plagam abeſt a ſancta Bethleem, & vltra nullus eſt viculus, ne agreſtes quidem caſæ. tanta eſt eremi vaſtitudo, quæ vſq; ad mare Rubrũ, Perſarumq. & Aethiopum atq. Indorum terminos dilatatur. Ex hoc viculo fuit Amos propheta. hæc Hierony. Ceterum apud Caßianum vaſtiſſimam ſolitudinem ampliſ- Collat. 6. c. 1

ſima extenſione porrectam, ad mare tantum Mortuum extendi dicitur, quod a Bethleem non ita multum aberat. Itaq. veriſimile eſt quædam hic falſo adiecta, & ad hunc modum legendum eſſe: Solitudo vaſtiſſima eſt, vſq. Arabiam & mare Rubrũ ampliſſima extenſione porrecta. Niſi enim fallor, Caſſianus Hieronymum in hac parte ſecutus eſt.

Collat. 10 cap. 2. Theophili ſolemnes epiſtolæ. Extant tres epiſtolæ paſchales Theophili huius epiſcopi Alexandrini, a S. Hieronymo in Latinum ſermonem conuerſæ.

Collat. 1. c 1 Theoretica vita ea dicitur quæ in contemplatione conſiſtit, vt actualis quæ in actione. Ceterum in omnibus excuſis codicibus vitioſe antea legebatur: Theorica virtute flagrabat. in Vatican. vero emendate legitur: Theoretica vita fragrabat. de floribus enim ſermo præceſſerat. Vitæ autem practicæ & theoreticæ frequens eſt apud philoſophos mentio. Cicero ad Atticum lib. 2. Quoniam tanta, inquit, controuerſia eſt Dicearcho familiari tuo cũ Theophraſto amico meo, vt ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον, ideſt, practicã vitã, longe omnibus anteponat; hic autem τὸν θεωρητικόν, ideſt, theoreticam. Apud Chriſtianos vero in Martha & Maria practicam & theoreticã vitam deſignari notiſſimũ eſt. Has voces Caſſianus Græce ſcripſit, & latius explicauit Collat. 14. cap. 1.

Collat. 23 cap. 5. Theoria, θεωρία contemplatio eſt, ſiue vt Lactantius exponit, ſpectatio. ſic enim ſcribit lib. 7. cap. 9. Cum ſtatus ſit hominis rectus, originem ſuam quærit, & quaſi contempta humilitate terrena ad altum nititur, quia ſentit ſummum bonum in ſummo eſſe quærendũ, memorq. condicionis ſuæ, quã Deus illum fecit eximium, ad artificem ſuũ ſpectat. quam ſpectationem Triſmegiſtus θεωρίαν rectiſſime nominauit; quæ in mutis animalibus nulla eſt.

Collat. 18. cap. vlt. Theriaca, θηριακὴ, (ſubauditur autem, antidotus) dicitur quodcumq. medicamentũ aduerſus venena efficax; præcipue tamẽ hoc nomen obtinuit celeberrimũ illud ex ſimplicibus pluribus & viperarũ carne confectũ, θηριακὴ vero appellatũ eſt, quaſi ἐκ θηρίων ex venenatis beſtijs confectũ. nam apud medicos θηρία peculiariter dicuntur beſtiæ quæ ictu aut morſu venenum infigunt, & maxime viperæ, ex quorũ carnibus medicamentũ illud componitur.

Colla. 14. c. 4 & Collat. 16 cap. 1. Thmuis. Corrupte legebatur huius vrbis nomen in omnibus impreſſis codicibus, in quibus Thimius, aut Thymus eſt ſcriptum. Meminit eius Ptolemæus, Stephanus, aliq. Geographi. Hieronỹ etiã in Catalogo. Phileas, inquit, de vrbe Aegypti, quæ vocatur Thmuis. Ab hirco vero ſic dictam tradit idem lib. 2. contra Iouinianũ, his verbis: Vrbes quoque apud Aegyptios ex animalium

vocabulis

vocabulis nuncupantur, Leonton, Cynon, Lycon, Buſyris, Thmuis, quod interpretatur hircus. Et in Eſai. cap. 46. Nam pleraq. oppida apud Aegyptios ex beſtijs & iumentis habent cognomina: κυνῶν a cane, λεὼν a leone, θμοῦις lingua Aegyptia ab hirco, λύκων a lupo.

Trapezita Latine nummularius dicitur, menſarius ad verbũ Collat. 1
reddi poteſt, nam τράπεζα menſa eſt, & nummularij menſa poſita cap. 10.
munus ſuum exercebant. inde Dominus noſter templum ingreſſus nummulariorum menſas euertit. Horum quæſtus etiam apud gentiles parum probatus fuit, quòd fœnore plerumq. conſtaret. Ceterum erant alij trapezitæ quorum ars erat monetam falſam a vera diſtinguere: hi grati populo fuere. nam de ijs ita ſcribit Plin. lib. 33. cap. 9. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, vt Mario Gratidiano vicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirumq. in hac artium ſola vitia diſcuntur, & falſi denarij ſpectatur exemplar, pluribuſq. veris denarijs adulterinus emitur. Hos etiam a Domino commendatos & Caſſianus hoc loco, & fere omnes ſacri doctores referunt. S. Hierony. in epiſtola ad Mineruium & Alexandrum: Sciat, inquit, me illud Apoſtoli libenter audire: Omnia probate, quod melius eſt tenete: & Saluatoris verba dicentis: Eſtote probabiles nummularij, vt ſi quis nummus adulter eſt, & figurã Cæſaris non habet, nec ſignatus eſt moneta publica, reprobetur: qui autẽ Chriſti faciem claro præfert lumine, in cordis noſtri marſupium recondatur. Origenes tom. 19. in Ioannem: Seruantibus, inquit, illud Ieſu mandatum: Eſtote probi trapezitæ: & Pauli doctrinam, dicentis: Omnia probantes, quod melius eſt tenete. Clemens etiam Alexand. Stromate 1. nõ lõge a fine ſic ſcribit: Εἰκότως ἄρα ἡ γραφὴ τοιούτους τινὰς ἡμᾶς διαλεκτικοὺς, οὕτως θέλουσα γενέσθαι παραινεῖ: γίνεσθαι δὲ δόκιμοι τραπεζῖται, πάντα μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. hoc eſt, Merito ſcriptura tales nos volens eſſe dialecticos, ſic hortatur: Eſtote probi trapezitæ, omnia quidem probantes, quod autem bonum eſt tenentes. Ad id alludens S. Hierony. in epiſt. ad Epheſ. cap. 4. Omni ſtudio, inquit, legendæ nobis ſcripturæ ſunt, & in lege Domini meditandum die ac nocte, vt probati trapezitæ ſciamus quis nummus probus ſit, quis adulter. Alludit ad id etiam S. Ambroſ. lib. 1. in Lucam cap. 1. & lib. 9. cap. 20. & Baſilius in Eſai. cap. 1. Clemens in Conſtitution. Apoſtolicis lib. 2. cap. 21. Verum, vt id obiter dixerim, ea ſententia in teſtamento omni nouo non legitur. quare in eam opinionem diſceſſi vt exiſtimem eam fuiſſe deſumptam

ptam ex Euangelio ſecundum Hebræos, *ex quo antiquiſsimi auctores* Ignatius, Clemens, Origenes *& alij, quædã ſuis ſcriptis inſeruerunt, vt teſtatur aliquoties S. Hierony. in Catal. ſcript. Eccleſiaſtic.*

Collat. 8 c. 1 Trogalia, τρωγάλια *Græce, bellaria, hoc eſt, dulciaria, & gulæ delicias eſſe dicunt hi qui gloſſas ſcripſerunt: ſed in eremo Scithi cicer frictum monachis pro bellarijs erat, & inde ita vocabant.*

Lib. 2. cap. 2 Typus *Græce lex ſiue conſtitutio eſt, vt in Nouellis Iuſtiniani 165. 166. 167. atq. in quibuſdam edictis eius videre eſt: Latini formam dicunt. nam in l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccles. ita legitur: Caſſatis & reſciſsis quæ per huiuſmodi ſceleratas iuſsiones, aut pragmaticas ſanctiones, aut conſtitutiones impias ſeu formas ſubſecuta ſunt. Accipitur etiã pro modo & via, quemadmodum accepit S. Ambroſius cum ſcribit epiſtola 78. Qua de re quoniam proprijs texuiſti litteris poſſe typum reperiri aliquem quo poſsit auferri fratrum diſcordia &c.*

Lib. 5. cap. 30 Vua *eſt excreſcens caro intra fauces a pituita deducta, quæ frequenter præcidi ſolet. de ea Cornelius Celſus lib. 7. cap. 12. Vua, inquit, ſi cum inflammatione deſcendit, doloriq. eſt, & ſubrubicundi coloris, præcidi ſine periculo non poteſt.*

Lib. 4. cap. 21 Xerophagia, ξηροφαγία *eſum rerum aridarum ſignificat. Vtitur hac voce nõ ſemel Tertullianus, & quid ſit initio libri de Ieiunio exponit his verbis: Arguũt nos quòd xerophagias obſeruemus, ſiccantes cibum ab omni carne & omni iurulẽtia & vuidioribus quibuſq. pomis, ne quid vinoſitatis vel edamus vel potemus: lauacri quoq. abſtinentiam conuenientem arido victui: hæc ille. Verum hæ tam ſcrupuloſe obſeruatæ xerophagiæ Montaniſtarum fortaſſe fuerunt, pro quorum defenſione librum illum Tertullianus ſcripſit. Fuere tamen xerophagiæ catholicis vſitatæ, de quibus in Laodicenſi Concilio dicitur canone 50.* δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντας, *hoc eſt, oportet totam quadrageſimam ieiunare, xerophagijs vtentes.*

FINIS ANNOTATIONVM.

CAS.

CASSIANVS TESTIMONIA ſacræ ſcripturæ fere omnia ex vulgata editione adducit: quam meliorem eſſe interpretationem, & ad veritatem Hebraicam expreſſam affirmat. Verum quoniam LXX. interpretes, qui in omniũ tunc manibus verſabantur, imbiberat; fit vt loca quædam (ſed præcipue ex Prouerbijs, quæ fortaſſe iam olim in eius memoria inſederant) ſecundum eorum interpretationem citet. Ea nos, maiori ex parte ab alijs non animaduerſa, aut negligentius caſtigata, & ſiqua alia a uulgata noſtra editione aliquantulum diſcrepabant, in indicis formam redegimus, atq. his Græca vnde deſumpta ſunt, ex vetuſtiſſimo Vaticanæ bibliothecæ libro, & alijs correctioribus adiunximus.

Ex Geneſi.

Cap. 1. *Et ecce omnia quæ fecit Deus bona valde.)* καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν. Collat. 21. cap. 3.

4 *Nonne ſi recte offeras, recte autem non diuidas, peccaſti?)* οὐκ ἐὰν ὀρθῶς προσενέγκῃς, ὀρθῶς δὲ μὴ διέλῃς, ἥμαρτες; Collat. 21. cap 22.

8 *Humanum genus diligenter intentum eſt ad nequitiam a iuuentute ſua.)* ἔγκειται ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ. Collat. 23. cap. 1.

Ex Exodo.

Cap. 5. *Opprimatur laboribus, & ſoliciti ſint in operibus ſuis, & non ſint ſoliciti in verbis vanis.)* βαρυνέσθω τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ μεριμνάτωσαν ταῦτα, καὶ μὴ μεριμνάτωσαν ἐν λόγοις κενοῖς. Collat. 21. cap. 28.

Ex Leuitico.

Cap. 7. *Omnis mundus manducabit carnes. Et anima quæcũq. comederit de carnibus ſacrificij ſalutaris, quod eſt Domini, in qua eſt immunditia, peribit coram Domino.) Sic citat rurſus hunc locum Collat. 22. cap. 5. Sed videtur legendum: In quo eſt immunditia, vt ad hominem potius, quem ſub nomine animæ voluit intelligi, quàm ad animam, referatur: nam Græce eſt:* καὶ ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ. *atque ita legitur apud Cyprianum & alios.* Lib. 6. cap. 8. & Collat. 12. cap. 2.

Ex Deuteronomio.

Lib. 7. c 15 *Cap.* 20. *Siquis eſt homo formidoloſus & corde pauido, non egrediatur ad bellum: vadat & reuertatur.* Verba illa: *Non egrediatur ad bellum: neq. in vulgata editione, neq. apud* LXX. *leguntur; ſed quia erant in omnib. mmſſ. codicib. & epitome Græca huius libri, ea retinuimus.*

Collat. 7. cap. 18 32 *Inimici noſtri inſenſati.*) οἱ δὲ ἐχθροὶ ἡμῶν ἀνόητοι. *vulgata editio:* Et inimici noſtri ſunt iudices. *In vulgatis libris hoc teſtimonium coniunctum erat ſuperiori quod citatur ex* Prouerbijs.

Collat 9. cap. 4 *Ex vinea enim Sodomorum vitis eorum, & ſarmentum eorum ex Gomorrha. vua eorũ vua fellis, botrus amaritudinis in ipſis.*) ἐκ γὰρ ἀμπέλου σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ γομόῤῥας. ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτοῖς.

Ex 3. Regum.

Collat. 7 cap. 13 *Cap.* 8. *Quia tu noſti corda filiorum hominum.*) *Hic locus Iob tribuebatur in omnibus impreſſis libris, cum legi debeat: Salomon quoque: Quia tu noſti &c. Sunt enim Salomonis verba ad Deum* 3. *Reg.* 8. *atq. inde illa citat nominatim* S. *Hieronym. in cap.* 16. *Ezechielis.*

Ex 2. Paralipomenon.

Lib. 12. c. 21 *Cap.* 24. *Vniuerſam prædam miſerunt regi Darmaſcum.*) *Sic legitur in vno* Vatic. *cod. & vulg. edit.* In Hebræo etiam eſt Darmaſec. *in vulgatis.* Caſsiani *libris* Damaſcũ *legebatur.*

Lib. 11. c. 11 26 *Et egreſſum eſt nomen Oziæ procul, eo quòd auxiliaretur eum Dominus &c.*) *Vitioſe in omnibus impreſſis codicib. legebatur antea:* Nomen Oziæ propter quod auxiliaretur eum Dominus. *nos ex mmſſ. & vulg. edit. locum reſtituimus.*

Ex Iob.

Collat. 4 c. 6 *Cap.* 1. *Numquid gratis* Iob *colit* Deũ?) μὴ δωρεὰν ἰὼβ σέβεται τὸν θεόν;

Coll. 6. c. 6. 3 Mors viro requies, cuius vita abſcõdita eſt.) Sic legit etiã hunc locum S. Auguſtinus in annotationibus ad Iob: Mors, inquit, viro requies, cuius vita abſcondita eſt, vel quia coram Deo, vel quia paucis nota. De ea vero morte accipiendum, per quam morimur mundo. hæc Aug. In Græcis vero codicib. etiã antiquiſs. tantum eſt: θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυμα: id eſt, Mors viro requies. In vulgatis antea legebatur:

Mors

Mors viro iuſto requies. ſed vox, iuſto, additi tia eſt.

5 *Ipſe dolere facit, & rurſus medetur; percutit, & manus* Colla.2.c.13
eius ſanant.

10 *Nonne ſicut lac mulſiſti me, & coagulaſti me vt caſeũ? oſ-* Colla.8.c.25
ſibus & neruis inſeruiſti me.) Pro, *Inſeruiſti me*, *Græce eſt*,
μὲ ἐνείρας, *hoc eſt, me inſuiſti.*

15 *Si in ſanctis ſuis non cõfidit, & in angelis ſuis reperit pra-* Collat.23.
uitatem.) In omnibus *Græcis libris hic locus ſic legitur:* εἰ cap. 8
κατὰ ἁγίων οὐ πιστεύει, οὐρανὸς δὲ οὐ καθαρὸς ἐναντίον αὐ-
τοῦ. *Similiter S. Auguſtinus in annot. in* Iob: *Si in ſanctis*
eius non eſt fides, & cælum non eſt mundum ante eum. Verũ
Iob *cap.* 4. *eſt:* εἰ κατὰ παίδων αὐτοῦ οὐ πιστεύει, κατὰ δὲ
ἀγγέλων αὐτοῦ σκολιόν τι ἐπενόησε. *&* Auguſt. *legit:* Si *con-*
tra ſeruos ſuos nõ credit, & aduerſus angelos prauum quid
reperit. vulg. vero editio: Ecce *qui ſeruiũt ei non ſunt ſta-*
biles, & in angelis ſuis reperit prauitatem. Confuderit *hæc*
duo loca Caſſianus, an ita vt ſcripſit apud Iob *legerit, in-*
certum eſt.

38 *Quando facta ſunt ſimul ſidera, laudauerunt me voce ma-* Colla.7. c.7
gna omnes angeli mei.) ὅταν ἐγενήθησαν ἄστρα, ᾔνεσάν με
φωνῇ μεγάλῃ πάντες ἄγγελοί μου.

39 *Quis autem eſt qui dimiſit onagrum liberum, & vincula* Collat.18
eius quis reſoluit? Poſui autem habitaculum eius deſertum, cap.6.
& tabernacula eius ſalſuginem. Irridens multitudinem ci-
uitatis, & querelam exactoris non audiens. Conſiderauit
montes paſcuæ ſuæ, & poſt omne viride quærit.) τίς δέ ἐστιν
ὁ ἀφεὶς ὄνον ἄγριον ἐλεύθερον, δεσμοὺς δὲ αὐτοῦ τίς ἔλυσεν.
ἐθέμην δὲ τὴν δίαιταν αὐτοῦ ἔρημον, καὶ τὰ σκηνώματα αὐ-
τοῦ ἁλμυρίδα. καταγελῶν πολυοχλίας πόλεως, μέμψιν δὲ
φορολόγου οὐκ ἀκούων. κατασκέψεται ὄρη νομὴν αὐτοῦ, καὶ
ὀπίσω παντὸς χλωροῦ ζητεῖ. *In uulgatis libris legebatur:*
Poſuit autem habitaculum.

40 *An putas me tibi aliter locutum, quàm vt appareres iu-* Collat.6
ſtus?) οἴει δέ με μὴ ἄλλως σοὶ κεχρηματικέναι, ἢ ἵνα ἀνα- cap. 11.
φανῇς δίκαιος;

Ecce virtus eius in lumbis.) Sic *legitur in vetuſto cod. atq.* Coll.5.c.4
ita citat hunc locum S. Ambroſ. in expoſit. Pſal. 37. *nam*
Græce eſt: ἰδοὺ δὴ ἡ αὐτοῦ ἰσχὺς ἐπ᾽ ὀσφύϊ. *antea erat:* Et
virtus eius &c.

Ex Pſalmis.

117 *Impulſus verſatus ſum vt caderẽ &c.)* Hic *verſus, & reli-* Lib.12.c.17
qua

qua huius Pſalmi quæ Caßianus aliter citat quàm nunc leguntur in vulgat. edit. eodem modo ſunt apud S. Auguſt. & Caſsiodorum.

Collat. 13. cap. 14

118 *Ne me derelinquas vſquequaque; quod* Græce *dicitur,* ἕως σφόδρα, *ideſt, vſq. ad nimietatẽ. Sic legitur hic locus in* Vatic. cod. *in excuſis vero vitioſe erat: Quod* Græce *dicitur,* μέχρι πρὸς ἀγαντεῖον. *Latinus enim interpres vbi in Pſalmis eſt,* ἕως σφόδρα, *conſtanter transfert, vſquequaque.*

Lib. 12. c. 9

126 *Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilauit qui cuſtodit eam.) Sic legitur hic locus in Vatic. codic. & ita eum citat S. Hieronym. aliquoties. Eſt enim Græce,* εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων.

Ex Prouerbijs.

Collat. 24. cap. 24

Cap. 2. Nam ſi ambularent ſemitas rectas, inueniſſent vtiq. ſemitas iuſtitiæ leues.) εἰ γὰρ ἐπορεύοντο τρίβους ἀγαθάς, εὕροσαν ἂν τρίβους δικαιοσύνης λείας. *Sed Caßianus pro* τρίβους ἀγαθάς, *ideſt, vias bonas, legiſſe videtur* τρίβους ὀρθάς, *ideſt, vias rectas. In quibuſdam impreßis libris vitioſe ſatis legebatur; Inueniſſent vtiq. ſemitas iuſtitiæ? Leues nos, inquam, eſſe manifeſtum eſt.*

Collat. 21 cap. 2. & 22

3 *Honora Dominum de tuis iuſtis laboribus, & deliba ei de fructibus iuſtitiæ tuæ, vt impleantur horrea tua abundantia tritici, vino autem torcularia tua redundent.)* τίμα τὸν κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων, καὶ ἀπάρχου αὐτῷ ἀπὸ σῶν καρπῶν δικαιοσύνης, ἵνα πίμπλωνται τὰ ταμιεῖα σου πλησμονῆς σίτου, οἴνῳ δὲ αἱ ληνοί σου ἐκβλύζωσιν.

Lib. 6. c. 2

4 *Omni cuſtodia ſerua cor tuum, ex his enim ſunt exitus vitæ.)* πάσῃ φυλακῇ τήρει σὴν καρδίαν, ἐκ γὰρ τούτων ἔξοδοι ζωῆς.

Collat. 13. cap. 9

Rectos curſus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige.) ὀρθὰς τροχιὰς ποίει σοῖς ποσί, καὶ τὰς ὁδούς σου κατεύθυνε.

Collat. 20 cap. 9

9 *Sed exili, noli demorari in loco eius, neq. intendas oculum tuum in eam.)* ἀλλὰ ἀποπήδησον, μὴ χρονίσῃς ἐν τῷ τόπῳ αὐτῆς, μηδὲ ἐπιστήσῃς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς αὐτήν.

Collat. 16 cap. 8.

10 *Odium ſuſcitat contentio, vniuerſos vero qui non contendunt proteget amicitia.)* μῖσος ἐγείρει νεῖκος, πάντας δὲ τοὺς μὴ φιλονεικοῦντας καλύψει φιλία. *in vulgatis erat, protegit.*

Collat. 2. cap. 4

11 *Quibus non eſt gubernatio, cadunt vt folia.)* οἷς μὴ ὑπάρχει κυβέρνησις, πίπτουσιν ὥσπερ φύλλα.

Mali-

Malignus nocet cum ſe cõmiſcuerit iuſto: odit autem ſonũ Collat.1
tutelæ.) πονηρὸς κακοποιεῖ ὅταν συμμίξῃ δικαίῳ· μισεῖ δὲ cap.20.
ἦχον ἀσφαλείας.

Sicut inauris aurea in naribus ſuis, ita mulieri male mo- Collat.14
ratæ ſpecies.) ὥσπερ ἐνώτιον χρυσοῦν ἐν ῥινὶ ὑὸς, οὕτω γυ- cap.16.
ναικὶ κακόφρονι κάλλος.

Vir iracũdus inhoneſtus eſt.) ἀνὴρ θυμώδης οὐκ εὐσχήμων. Lib.8. cap. 1

12 *Melior eſt vir in ignobilitate ſeruiens ſibi, quàm qui di-* Collat.24
gnitatem ſibi acquirit, & indiget pane.) κρείσσων ἀνὴρ ἐν cap.13
ἀτιμίᾳ δουλεύων ἑαυτῷ, ἢ τιμὴν ἑαυτῷ περιτεθεὶς, καὶ προς-
δεόμενος ἄρτου.

Iuſtus miſeretur animas pecorum ſuorum, viſcera autem Collat.11
impiorũ ſine miſericordia.) δίκαιος οἰκτείρει ψυχὰς κτηνῶν cap.10
αὐτοῦ, τὰ δὲ σπλάγχνα τῶν ἀσεβῶν ἀνελεήμονα.

Stultus eadem ipſa hora pronuntiat iram ſuam, occultat Collat.16
autem ignominiam ſuam aſtutus.) ἄφρων αὐθημερὸν ἐξαγγέλ- cap.27
λει ὀργὴν αὐτοῦ, κρύπτει δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀτιμίαν πανοῦργος.

Itinera eorum qui memoriam retinent malefacti, in mor- Lib 8.cap.14
tem.) ὁδοὶ μνησικάκων, εἰς θάνατον.

13 *In deſiderijs eſt omnis otioſus.*) ἐν ἐπιθυμίαις ἐστὶ πᾶς Coll. 24. c.1
ἀεργός. &Lib. 10.c.21

Sunt qui ſe diuites ferunt nihil habentes, & ſunt qui ſe Collat.24
humiliant in multis diuitijs.) εἰσὶν οἱ πλουτίζοντες ἑαυ- cap.13
τοὺς μηδὲν ἔχοντες, καί εἰσιν οἱ ταπεινοῦντες ἑαυτοὺς ἐν
πολλῷ πλούτῳ.

Rex rigidus incurret in mala.) βασιλεὺς θρασὺς πεσεῖται Collat.11
εἰς κακά. cap.10

14 *Quæres ſapientiam apud malos, & nõ inuenies.*) ζητήσεις Collat.7.
σοφίαν παρὰ κακοῖς, καὶ οὐχ εὑρήσεις. *in excuſis legebatur:* cap.18
Quære ſapientiam.

Omnia aduerſa viro inſipienti.) πάντα ἐναντία ἀνδρὶ Collat.6.c.5
ἄφρονι.

Vir iracundus agit ſine conſilio) ὀξύθυμος πράσσει μετὰ Lib.8.cap.1
ἀβουλίας.

In omni ſolicito ineſt amplius: at qui ſuauis & ſine do- Coll 7.c.6.&
lore eſt, in egeſtate erit.) ἐν παντὶ μεριμνῶντι ἔνεστι περισ- colla.24 cap.
σὸν, ὁ δὲ ἡδὺς καὶ ἀνάλγητος ἐν ἐνδείᾳ ἔσται. *In quibuſ-* vlt.& Collat.
dam impreſsis vitioſe legebatur: Nam qui ſanus & ſine do- 14.cap.17.
lore eſt.

Longanimis vir nimius in prudentia, puſillanimis autem Coll.16 c.17
valde inſipiens eſt.) μακρόθυμος ἀνὴρ πολὺς ἐν φρονήσει, ὁ & Collat. 18
δὲ cap.13.

δὲ ὀλιγόψυχος ἰσχυρῶς ἄφρων.

Collat. 12. cap. 6. *Manſuetus vir cordis eſt medicus.)* πραΰθυμος ἀνὴρ καρδίας ἰατρός.

Lib. 8. c. 1. 15 *Ira perdit etiam prudẽtes.)* ὀργὴ ἀπόλλυσι καὶ φρονίμους.

Lib. 8. cap. 1. *Vir animoſus parat rixas, vir autem iracundus effodit peccata.)* In epiſt. Firmiliani ad S. Cyprianum hic Prouerb. locus ſic legitur: Vir animoſus parit lites. ſed legendũ apud eum, Parat lites, ipſe teſtatur cum ſubdit: Lites enim & diſſenſiones quantas paraſti per eccleſias totius mundi? Parat etiam legit S. Hieron. in Apologia contra Ruffinum. Ceterum Caßianus hoc teſtimonium ex duobus Prouerbiorum locis conflaſſe videtur. nam cum cap. 15. legatur: ἀνὴρ θυμώδης παρασκευάζει μάχας. & cap. 29. ἀνὴρ θυμώδης ἐγείρει νεῖκος, ἀνὴρ δὲ ὀργίλος ἐξώρυξεν ἁμαρτίας, primam partem ex 15. ſecundam ex 29. accepit. Vulgati libri vitioſe habent; Parit rixas.

Col. 24. c. 24. Lib. 10. c. 21. *Via nihil operantium ſtratæ ſunt ſpinis, fortium vero tritæ ſunt.)* ὁδοὶ ἀεργῶν ἐστρωμέναι ἀκάνθαις, αἱ δὲ τῶν ἀνδρείων τετριμμέναι.

Collat. 14. cap. 16. 16 *Timor Domini diſciplina & ſapientia eſt.)* φόβος κυρίου παιδεία καὶ σοφία.

Lib. 12. cap. 6. *Immundus eſt apud Deum omnis qui exaltat cor ſuum.)* ἀκάθαρτος παρὰ θεῷ πᾶς ὑψηλοκάρδιος.

Collat. 6. cap. 17. *Ante contritionem præcedit iniuria, & ante ruinam mala cogitatio.)* πρὸ συντριβῆς ἡγεῖται ὕβρις, πρὸ δὲ πτώματος κακοφροσύνη. Vitioſe in quibuſdam impreßis legitur, Præcedit ruina, aut, præcedit incuria. nam eodem modo quo eſt apud Caßianũ citat Hieron. in Apolog. cont. Ruffinum.

Collat. 1. cap. 20. *Sunt viæ quæ videntur rectæ eſſe viro, nouiſsima autem eorum veniunt in profundum inferni.)* Duo Prouerbiorum loca coniunxit Caßianus, alterum cap. 16. in quo eſt: εἰσὶν ὁδοὶ δοκοῦσαι ὀρθαὶ εἶναι ἀνδρί, τὰ μέντοι τελευταῖα αὐτῶν βλέπει εἰς πυθμένα ᾅδου. quem ita citat S. Hieron. in Eſa. cap. 2. & aduerſ. Pelagian. lib. 2. Nouißima autem earum reſpiciunt in profundũ inferni: alterum cap. 14. in quo eſt: τὰ δὲ τελευταῖα αὐτοῦ ἔρχεται εἰς πυθμένα ᾅδου. quem Cyprianus ita citat: Nouißima vero eius veniunt in profundum inferni, vt etiam S. Hieron. lib. 1. aduerſus Pelagianos. Excuſa exemplaria Caßiani vitioſe habent: venient.

Vir

Vir in laboribus laborat ſibi, & vim facit perditioni Collat. 7. c. 6
ſuæ.) ἀνὴρ ἐν πόνοις πονεῖ ἑαυτῷ, καὶ ἐκβιάζεται αὐτοῦ τὴν & Coll. 12. c. 5
ἀπώλειαν. & Collat. 24. cap. vlt.

Melior vir patiens forte, & qui continet iram; capiete Coll. 12. c. 6
vrbem.) Hic locus in Vaticano codice vetuſtiſſimo ſic legi- & Collat. 18
tur, vt eſt apud Caßianũ: κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμος ἰσχυ- cap. 13.
ροῦ, ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς κρείσσων καταλαμβανομένου πόλιν.
Quare fortaſſe legendum: At qui continet iram &c.

17 *Sicut probatur argentum & aurum in camino, ita eli-* Coll. 7. c. 25
git corda Dominus.) ὥσπερ δοκιμάζεται ἐν καμίνῳ ἄργυρος
καὶ χρυσός, οὕτως ἐκλεκταὶ καρδίαι παρὰ κυρίῳ. Quamuis
poſterior pars huius teſtimonij non nihil diſtrepet, ſonat
enim: Sic electa corda apud Dominum.

Fidelis viri totus mundus diuitiarum.) τοῦ πιστοῦ ὅλος ὁ Collat. 24
κόσμος τῶν χρημάτων. cap. 26.

Vt quid fuerunt diuitiæ inſipienti?) ἵνα τί ὑπῆρξε χρή- Collat. 14.
ματα ἄφρονι; cap. 16

Inſipienti interroganti ſapientiam, ſapientia reputabi- Collat. 4.
tur.) Mancus antea erat hic locus in omnibus Caßiani li- cap. 9
bris, in quibus magno conſenſu ita erat ſcriptum: Inſipien-
ti interroganti ſapientia reputabitur. Verum tamen quid le-
gerit apud Salomonẽ, manifeſte ipſe declaret, ſubdens: Quia
licet is qui interrogat, vim propoſitæ quæſtionis ignoret, ta-
men quia prudenter inquirit &c. Nos veram lectionem re-
poſuimus ex LXX. Interpretibus, qui ita hunc locum verte-
runt: ἀνοήτῳ ἐπερωτήσαντι σοφίαν, σοφία λογισθήσεται.
Verum vitioſius adhuc legitur apud S. Hilarium in expoſit.
Pſal. 118. littera H E. In Prouerbijs, inquit, Salomonis
ſcriptum inuenimus: Ignorando ſapientiam ſapienter in-
terrogantibus ſapientia deputatur: cum in perantiquo li-
bro eruditiſſimi Cardinalis Sirleti appareat ſcriptũ fuiſ-
ſe: Inintelligẽti ſapientiã interroganti, ſapiẽtia deputatur.

18 *Non opus eſt ſapientia vbi deeſt ſenſus, magis autem du-* Collat. 14.
citur inſipientia.) οὐ χρείαν ἔχει σοφίας ἐνδεὴς φρενῶν, μᾶλ- cap. 17.
λον γὰρ ἄγεται ἀφροσύνῃ. In vulgatis libris vitioſe lege-
batur: Magis autem dicitur inſipientia. Et neſcio an Caßia-
nus ſcripſerit: Cui deeſt ſenſus.

Iuſtus accuſator ſui eſt in primordio ſermonis.) δίκαιος Collat. 18
ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ. cap. 11

Inſipientia viri corrumpit vias eius, Deum autem cau- Coll. 12. c. 8
ſatur in corde ſuo.) ἀφροσύνη ἀνδρὸς λυμαίνεται τὰς ὁδοὺς & Collat. 24
cap. 25.

αὐτοῦ

αὐτοῦ, τὸν δὲ θεὸν αἰτιᾶται τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Coll. 7. c. 4 19 *Cogitatio bona ſcientibus eam appropinquat, vir autem prudens inueniet eam.)* ἔννοια ἀγαθὴ τοῖς εἰδόσιν αὐτὴν ἐγγιεῖ, ἀνὴρ δὲ φρόνιμος εὑρήσει αὐτήν.

Coll. 23. c. 9 *Qui incendit malitiam, peribit ab ea.)* ὃς δ᾽ ἂν ἐκκαύσῃ κακίαν ἀπολεῖται ὑπ᾽ αὐτῆς. *vt legendũ fortaſſe ſit: Qui incenderit malitiam.*

Coll 14. c. 17 *Non expediunt ſtulto deliciæ.)* οὐ συμφέρει ἄφρονι τρυφή.

Collat. 23. cap. 17. 20 *Quis gloriabitur caſtũ ſe habere cor, aut quis fiduciã habebit caſtum ſe eſſe a peccato?)* τίς καυχήσεται ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν; ἢ τίς παρρησιάσεται καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτιῶν;

Collat. 21 cap. 22. *Pondus magnum & puſillum, & menſuræ duplices, immunda ſunt apud Dominum vtraque: & qui facit ea, in adinuentionibus ſuis cõpedietur.)* στάθμιον μέγα καὶ μικρόν, καὶ μέτρα δισσά, ἀκάθαρτα ἐναντίον κυρίῳ ἀμφότερα, καὶ ὁ ποιῶν αὐτὰ ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτοῦ συμποδισθήσεται. *ita legitur in Vaticano codice.*

Lib. 5. c. 22 & Collat. 5. cap. 16. *Noli diligere detrahere, ne eradiceris.)* μὴ ἀγάπα καταλαλεῖν, ἵνα μὴ ἐξαρθῇς, *& eradiceris legit etiã Hieronymus in Apologia contra Ruffinũ. Sed Cyprianus: Ne extollaris.*

Collat. 11 cap. 10 21 *Qui obturat aures ſuas ne audiat infirmum, & ipſe inuocabit, & non erit qui exaudiat eum.)* ὃς φράσσει τὰ ὦτα αὐτοῦ τοῦ μὴ ἀκοῦσαι ἀσθενοῦς, καὶ αὐτὸς ἐπικαλέσεται, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐπακούων.

Collat. 7 cap. 18 *Non eſt ſapientia, non eſt fortitudo, non eſt conſilium apud impios.)* οὐκ ἔστι σοφία, οὐκ ἔστιν ἀνδρεία, οὐκ ἔστι βουλὴ πρὸς τὸν ἀσεβῆ.

Colla. 3. c. 15 *Equus paratur in diem belli, a Domino autem eſt adiutorium.)* ἵππος ἑτοιμάζεται εἰς ἡμέραν πολέμου, παρὰ δὲ κυρίου ἡ βοήθεια.

Collat. 24 cap. 24 22 *Tribuli & laquei in vijs prauis, qui autem timet Dominum, abſtinebit ab eis.)* τρίβολοι καὶ παγίδες ἐν ὁδοῖς σκολιαῖς, ὁ δὲ φυλάσσων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἀφέξεται αὐτῶν. *hoc eſt: Qui autem cuſtodit animam ſuam, abſtinebit ab eis. Caßianus aliter legiſſe videtur.*

Collat. 14. cap. 8 *Tu autẽ deſcribe tibi ea tripliciter, ſuper latitudinẽ cordis tui.)* σὺ δὲ ἀπόγραψαι αὐτὰ σεαυτῷ τρισσῶς εἰς βουλὴν, καὶ γνῶσιν, ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς ψυχῆς σου.

Collat. 2. c. 1 23 *Si ſederis cænare ad menſam potentis, ſapienter intellige quæ apponũtur tibi, & immitte manum tuam, ſciens quia talia te oportet præparare.) Græca omnino concordant.*

In an-

In aures imprudẽtis noli quidquam dicere, ne forte irri- Collat. 14
deat ſapientes ſermones tuos.) εἰς ὦτα ἄφρονος μηδὲν λέγε, cap. 17
μήποτε μυκτηρίσῃ τοὺς συνετοὺς λόγους σου.

Et veſtietur conſciſſa veſte & pannoſa omnis ſomniculo- Lib. 10. c. 21
ſus.) καὶ ἐνδύσεται διεῤῥηγμένα καὶ ῥακώδη πᾶς ὑπνώδης.

Oculi tui cum viderint alienam, os tuum tunc loquetur Coll. 20. c. 9
praua, & iacebis tamquam in corde maris, & ſicut guber-
nator in magna tempeſtate: dices autem: Ferierunt me,
ſed non dolui; & deluſerunt me, ego autẽ neſciui.) οἱ ὀφθαλ
μοί σου ὅταν ἴδωσιν ἀλλοτρίαν, τὸ στόμα σου τότε λαλήσει
σκολιά, καὶ κατακείσῃ ὥσπερ ἐν καρδίᾳ θαλάσσης, καὶ ὥσπερ
κυβερνήτης ἐν πολλῷ κλύδωνι. ἐρεῖς δὲ, ἔτυπτόν με, καὶ οὐκ
ἐπόνεσα, καὶ ἐνέπαιξάν μοι, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν.

24 *Cum ſapientia ædificatur domus, & cum intellectu iterũ* Colla. 1. c. 4
erigitur, cum ſenſu implentur cellaria omnibus diuitijs pre-
tioſis & bonis.) μετὰ σοφίας οἰκοδομεῖται οἶκος, καὶ μετὰ
συνέσεως ἀνορθοῦται, μετὰ αἰσθήσεως ἐμπίπλανται ταμεῖα
ἐκ παντὸς πλούτου τιμίου καὶ καλοῦ.

Eruere eos qui ducũtur ad mortem, & redimere eos qui Colla. 1. c. 15
interficiuntur ne parcas.) ῥῦσαι ἀγομένους εἰς θάνατον, καὶ
ἐκπριοῦ κτεινομένους μὴ φείσῃ. *fortaſſe Caſſianus ſcripſit:*
Erue eos qui ducuntur ad mortem, vt Collat. 17. cap. 19. le-
gitur etiam in vulgatis libris.

Noli applicare impium ad paſcua iuſti; neq. seducaris ſa- Collat. 14
turitate ventris.) μὴ προσαγάγῃς ἀσεβῆ νομῇ δικαίου, cap. 17
μηδὲ ἀπατηθῇς χορτασίᾳ κοιλίας. *Ita quidem habent*
vulgati & mmſſ. libri Græci: & totidem verbis hoc teſtimo-
nium refert Lucifer Caralitanus lib. de non conueniendo
cum hæreticis. Sed Cyprianus lib. 3. ad Quirinum cap.
95. non videtur legiſſe νομῇ, *hoc eſt, pabulo iuſti, ſed* μονῇ,
hoc eſt, habitaculo. ſic enim ſcribit: Ne adduxeris impium in
tabernaculum iuſtorum. Et S. Hierony. in Micheam cap. 3.
Ne inducas impiũ in tabernaculum iuſtorũ. quod & ipſum
magis conuenit cum vulg. edit, quæ habet: Ne inſidieris &
quæras iniquitatem in domo iuſti.

Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari; in ſupplanta- Collat. 5.
tione autem eius noli extolli, ne videat Dominus. & nõ pla- cap. 15.
ceat ei, & auertat iram ſuam ab eo.

25 *Noli procurrere in rixã cito, ne pœniteat te in nouiſſi-* Collat. 16
mo.) μὴ πρόσπιπτε εἰς μάχην ταχέως, ἵνα μὴ μεταμεληθῇς
ἐπ' ἐσχάτῳ. cap. 27.

Sicut

Collat. 15. cap. 7 Sicut venti & nubes & pluuia manifeſtiſſimę ſunt, ita qui gloriantur in dato falſo.) ὥσπερ ἄνεμοι καὶ νέφη καὶ ὑετοὶ ἐπιφανέστατοι, οὕτως οἱ καυχώμενοι ἐπὶ δόσει ψευδεῖ.

Collat. 12. cap. 6 In longanimitate proſperitas regibus.) ἐν μακροθυμίᾳ εὐοδία βασιλεῦσι.

Coll. 2. c. 4. Sicut ciuitas muris diruta & nō circūdata, ſic eſt vir qui nō cū coſilio aliquid agit.) ὥσπερ πόλις τὰ τείχη καταβεβλημένη καὶ ἀτείχιστος, οὕτως ἀνὴρ ὃς οὐ μετὰ βουλῆς τι πράσσει.

Collat. 17 cap. 2 26 Eſt pudor afferens peccatum.) ἔστιν αἰσχύνη ἐπάγουσα ἁμαρτίαν.

Collat. 16 cap. 18 Verba callidorum mollia, hæc autem feriunt in penetralia ventris.) λόγοι κερκώπων μαλακοί, οὗτοι δὲ τύπτουσιν εἰς ταμιεῖα σπλάγχνων.

Collat. 8 cap. 25. Si te rogauerit inimicus magna voce, ne conſenſeris ei. ſeptem enim nequitiæ ſunt in anima eius.) ἐάν σου δέηται ὁ ἐχθρὸς μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μὴ πεισθῇς· ἑπτὰ γάρ εἰσι πονηρίαι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ.

Collat. 16. cap. 18. Qui fodit foueam proximo ſuo, incidet in eam ipſe.) ὁ ὀρύσσων βόθρον τῷ πλησίον, ἐμπεσεῖται εἰς αὐτόν.

Collat. 8 cap vlt. 27 Nihil ſuſtinet Zelus.) οὐδὲν ὑφίσταται ζῆλος. S. Hieron. legit: Zelus impatiens eſt.

Coll. 14 c. 13 Coll. 12. c. 5 Anima quę in ſatietate eſt, fauis illudit: animę autem egenti etiam amara dulcia videntur.) ψυχὴ ἐν πλησμονῇ οὖσα κηρίοις ἐμπαίζει, ψυχῇ δὲ ἐνδεεῖ καὶ τὰ πικρὰ γλυκέα φαίνεται.

Collat. 6 cap. 17 Stillicidia ejiciunt hominem in die hiemali de domo ſua.) σταγόνες ἐκβάλλουσιν ἄνθρωπον ἐν ἡμέρᾳ χειμερινῇ ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ.

Collat. 16 cap. 18 29 Qui pręparat ante faciē amici ſui rete, circumdat illud pedibus ſuis.) ὃς παρασκευάζεται ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ἑαυτοῦ φίλου δίκτυον, περιβάλλει αὐτὸ τοῖς ἑαυτοῦ ποσίν.

Collat. 16 cap. 27. Totam iram ſuam profert ſtultus, ſapiens autem diſpenſat per partes.) ὅλον τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐκφαίνει ἄφρων, σοφὸς δὲ ταμιεύεται κατὰ μέρος. In vulgatis libris Caſsiani legebatur: Totam iram ſuam profert impius.

Collat. 14 cap. 17 Seruus durus non emendabitur verbis, ſi enim & intellexerit, non obediet.) λόγοις οὐ παιδευθήσεται οἰκέτης σκληρός, ἐὰν γὰρ καὶ νοήσῃ, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπακούσεται.

Collat. 14 cap. 9. Si videris virum velocem in verbis, ſcito quia ſpem habet magis inſipiens quam ille.) ἐὰν ἴδῃς ἄνδρα ταχὺν ἐν λόγοις, γίνωσκε ὅτι ἐλπίδα ἔχει μᾶλλον ὁ ἄφρων αὐτοῦ.

30 Eſt

30 *Et erinacij gens inualida, qui fecerunt in petris domos* Collat. 10.
ſuas.) καὶ οἱ χοιρογρύλλιοι ἔθνος οὐκ ἰσχυρὸν, οἱ ἐποιήσαν- cap. 10.
το ἐν πέτραις τοὺς αὐτῶν οἴκους.

31. *Cum conſilio omnia fac, cum conſilio vinum bibe.*) μετὰ Coll. 2. cap. 4.
βουλῆς πάντα ποίει, μετὰ βουλῆς οἰνοπότει.

Date ebrietatem his qui in triſtitia ſunt, & vinum bibe- Collat. 14.
re his qui in doloribus ſunt, vt obliuiſcantur paupertatis, cap. 17.
& dolorum ſuorum non meminerint amplius.) δότε μέθην
τοῖς ἐν λύπαις, καὶ οἶνον πίνειν τοῖς ἐν ὀδύναις, ἵνα ἐπιλά-
θωνται τῆς πενίας, καὶ τῶν πόνων μὴ μνησθῶσιν ἔτι.

Omnes enim qui apud eam ſunt veſtiti ſunt dupliciter.) Coll. 14. c. 8.
Variat aliquantũ a Græcis codicibus, in quibus nũc ita legi-
tur: πάντες γὰρ οἱ παρ᾽ αὐτῇ ἐνδεδυσκόνται. διττὰς χλαί-
νας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. *hoc eſt: Omnes qui apud eam*
ſunt, veſtiti ſunt. duplices veſtes fecit viro ſuo. Sed in vetu-
ſtiſsimo libro hic locus ſic ſcribitur: πάντες οἱ παρ᾽ αὐτῇ
ἐνδεδυμένοι εἰσὶ διττὰς. στόλας καὶ χλαίνας, *&c. quam le-*
ctionẽ Caſsianus videtur agnoſcere, niſi quod δισσῶς *pro*
διττὰς *fortaſſe legit, hoc eſt, dupliciter, pro duplices.*

Fortitudine & decore induta eſt, & lætata eſt in die- Lib. 10. c. 21.
bus nouiſsimis.

Ex Eccleſiaſte.

Cap. 3. *Cognoui quoniam omnia quæ fecit Deus ab initio, ipſa* Coll. 8. c. 24.
erunt in æternum.) ἔγνων ὅτι πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς,
αὐτὰ ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. *Ceterũ verba illa, Ab initio, neq.*
vulg. edit. neq. LXX. habent.

4. *Melior eſt pugillus vnus cum requie, quàm duo pugilli cũ* Collat. 24.
labore & præſumptione ſpiritus.) ἀγαθὸν ἐστι πλήρωμα cap. 13.
δρακὸς ἀναπαύσεως, ὑπὲρ πληρώματα δύο δρακῶν μόχθου
καὶ προαιρέσεως πνεύματος.

7. *Quia non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum &* Coll. 23. c. 5.
non peccabit.) ὅτι ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν δίκαιος ἐν τῇ γῇ, ὃς 17. & 19.
ποιήσει ἀγαθὸν, καὶ οὐχ ἁμαρτήσεται. *In vulgatis erat: Et*
non peccet. ſed in Vatic. cod. vt in Græco; Et non peccabit.

Fecit Deus hominem rectum, & ipſi quæſierunt cogita- Coll. 7. c. 4.
tiones multas.) ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ, καὶ αὐ- & Collat. 13.
τοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλούς.) *Vitioſe autem legitur in* cap. 12.
quibuſdam libris Caſsiani impreſsis: Cogitationes malas.

8. *Quia non fit contradictio ab his qui faciunt malum cito,* Collat. 2.
ideo repletum eſt cor filiorum hominum in ipſis, vt faciant cap. 11.

 malum.)

& Collat. 7. cap. 8. *malum.)* In vulgatis libris atq; etiam in Vaticano omnium vetuſtiſſimo legitur: ὅτι οὐκ ἔστιν γινομένη ἀντίῤῥησις ἀπὸ τῶν ποιούντων τὸ πονηρὸν ταχὺ, διὰ τοῦτο ἐπληροφορήθη καρδία υἱῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐν αὐτοῖς τοῦ ποιῆσαι τὸ πονηρόν. Hieronym. tamen legiſſe videtur: ὅτι οὐκ ἔστι ἀντίῤῥησις. tranſtulit enim: Quoniam non eſt contradictio. Caſſianus vero: ὅτι οὐ γίνεται ἀντίῤῥησις.

Coll. 2. c. 11. & Collat. 18 cap. vlt. 10. *Si momorderit ſerpens non in ſibilo, nõ eſt abundãtia incantatori.)* ἐὰν δάκῃ ὄφις ἐν οὐ ψιθυρισμῷ, καὶ οὐκ ἔστι περισσεία τῷ ἐπάδοντι. S. Hierony. tranſtulit: Si momorderit ſerpens in ſilentio, non eſt amplius habenti linguam.

Lib. 3. cap. 9. 11. *Da partem his ſeptem, & quidem his octo.)* δὸς μερίδα τοῖς ἑπτὰ, καί γε τοῖς ὀκτῶ.

Ex Canticis canticorum.

Coll. 16. c. 14. Cap. 2. *Ordinate in me charitatem.)* τάξατε ἐπ' ἐμὲ ἀγάπην.

Collat. 13. cap. 12. 3. *In cubili meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea, quæſiui eum & non inueni, vocaui eum & non reſpondit mihi.)* ἐπὶ κοίτην μου ἐν νυξὶν ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχή μου. ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ εὗρον αὐτὸν, ἐκάλεσα αὐτὸν καὶ οὐχ ὑπήκουσέν μου.

Ex Sapientia.

Coll. 7. c. 4. Cap. 9. *Terrenum habitaculum aggrauat mentem multa cogitantem.)* Hic locus in Vatic. codic. Caſſiani, vt in libris etiã Græcis, Sap. 9. ſic legitur: τὸ γεῶδες σκῆνος βρίθει νοῦν πολυφροντίδα. in impreſſis vitioſe: γήινον οἴκημα βαρύνει νοῦν πολὺ φροντίζοντα.

Ex Eſaia.

Coll. 13. c. 18 Cap. 7. *Niſi credideritis, non intelligetis.)* ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε.

Coll 8. c. 21. 8. *Legẽ dedit in adiutoriũ.)* νόμον γὰρ εἰς βοήθειαν ἔδωκεν.

Coll. 6. cap. 6. 26. *Adde illis mala Domine, adde mala glorioſis terræ.)* πρόσθες αὐτοῖς κακὰ κύριε, πρόσθες κακὰ τοῖς ἐνδόξοις τῆς γῆς.

Collat. 21. cap. 32. 31. *Beatus qui habet ſemen in Sion, & domeſticos in Hieruſalem.)* μακάριος ὃς ἔχει ἐν σιὼν σπέρμα, καὶ οἰκείους ἐν ἱερουσαλήμ.

Collat. 20. cap. 6. 43. *Et iniquitatũ tuarũ nõ recordabor, tu vero memento.)* καὶ τὰς ἁμαρτίας σου, οὐ μὴ μνησθήσομαι, σὺ δὲ μνήσθητι.

Coll. 20. c. 8. *Narra tu iniquitates tuas primus, vt iuſtificeris.)* λέγε

σὺ

σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς.

49. Magnum tibi eſt vocari ſeruum meum.) μέγα σοί ἐστι τοῦ κληθῆναί σε παῖδά μου. Collat. 11. cap. 12.

50. Quæſiui & non erat vir, vocaui & non erat qui reſpon deret.) Paulo aliter vulg. edit. Quia veni & non erat vir, vocaui & non erat qui audiret. Collat. 13. cap. 12.

58. Et vocaberis ædificator ſepium, auertens ſemitas in quietem.) In omnibus excuſis Caſſiani libris erat: Auertens ſemitas iniquitatum. in vno Vaticano: Auertens ſemitas inquietum. vulg. editio, & LXX. In quietem, atq. ita ſcripſi. Collat. 14. cap. 13.

65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentē mihi, & contradicentem.) Potius retulit verba Apoſtoli ad Rom. 1. Eſaiam ex verſione LXX. citantē, quàm Eſaiam ipſum, apud quem pronomen, mihi, non legitur. Coll. 3. c. 22.

66. Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem verba meā? Lib. 12. c. 3.

Ex Hieremia.

Cap. 2. Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſciplinam non recepiſtis.) μάτην ἐπάταξα τὰ τέκνα ὑμῶν, παιδείαν οὐκ ἐδέξασθε. Collat. 6. cap. 11.

5. Indurauerunt facies ſuas, noluerunt reuerti.) Sic legitur hic locus infra cap. 7. & ita eſt etiam in vulgata editione. impreſſi libri vitioſe habent: Indurauerunt ceruices ſuas. Collat. 13. cap. 3. & 7.

17. Induc ſuper eos iram furoris tui, & duplici contritione contere eos.) Pro: Iram furoris tui, vulg. edit. habet: Diē afflictionis. LXX. ἡμέραν πονηράν, hoc eſt, diem malum. Vnde Caſſianus id hauſerit mihi eſt incertum. Collat. 7. cap. 21.

Ego autem non laboraui te ſequens. Lib. 1. cap. 10.

Ex Ezechiele.

Cap. 29. Mea ſunt flumina, & ego feci ea.) ἐμοῦ εἰσιν οἱ ποταμοί, καὶ ἐγὼ ἐποίησα αὐτούς. Lib. 12. c. 8.

Ex Oſee.

Cap. 2. Et dormire eos faciam fiducialiter.) Sic legitur in mmſſ. codic. & vulg. edit. & LXX. non autē: Dormire vos faciam, vt eſt in Caſſiano impreſſo. Collat. 12. cap. 7.

7. Emendabo eos in auditu tribulationis ſuæ.) παιδεύσω αὐτοὺς ἐν τῇ ἀκοῇ τῆς θλίψεως αὐτῶν. Apud Origenē homil. 16. in Numer. vitioſe legitur: Terret Deus vt corripiat hominem in auditionis tribulatione. pro, in auditione tribulationis. Collat. 6. cap. 11.

lationis. vt apud eundem homil. 1. in Ezech. Arguam eos in auditu anguſtiæ eorum.

Collat. 14. cap. 9. & 16. Coll. 13. c. 9. 10. *Seminate vobis ad iuſtitiam, metite ſpem vitæ, illuminate vobis lumen ſcientiæ.)* σπείρατε ἑαυτοῖς δικαιοσύνην, τρυγήσατε εἰς καρπὸν ζωῆς, φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως. *In omnibus, quæ viderim, exẽplaribus legitur: Metite ſpem vitæ. verum cum Græce ſit,* καρπὸν ζωῆς, *ideſt, fructum vitæ, & ſpecies fructum ſæpe ſignificet etiam apud probatos auctores; fortaſſe Caßianus ſpeciem pro ſpem ſcripſerit. Porro hoc loco imitatus uidetur Hierony. in Eccleſiaſtẽ cap. 2.*

Ex Ioele.

Coll. 9. c. 4. *Cap. 1. Expergiſcimini qui eſtis ebrij & non a vino.) In omnibus, quos videre contigit, libris Græce legitur:* ἐκνήψατε οἱ μεθύοντες ἐξ οἴνου αὐτῶν. *hoc eſt, expergiſcimini qui ebrij eſtis ex vino veſtro. Ceterũ S. Hierony. fatetur apud LXX. interpretes eſſe: Et non a vino. Eius verba ſunt in cap. 1. Ioelis: Euigilate & expergiſcimini qui ebrij eſtis nequaquã vino (vt in ſolis LXX. continetur) ſed omni perturbatione vitiorum. Ergo Caßianus germanam LXX. lectionem citauit.*

Coll. 7. cap. 5. 3. *Infirmus dicat: quia fortis ſum ego.) & infra: Qui patiẽs eſt, ſit pugnator.)* ὁ ἀδύνατος λεγέτω ὅτι ἰσχύω ἐγώ. *& infra:* ὁ πραῢς ἔστω μαχητής.

Ex Amos.

Coll. 6. cap. 5. *Cap. 3. Si eſt malitia in ciuitate quam Dominus non fecit?)* εἰ ἔσται κακία ἐν πόλει ἣν κύριος οὐκ ἐποίησεν;

Collat. 12. cap. 12. 5. *Qui facit omnia, & conuertit ea, & tranſmutat in matutinum vmbram mortis.)* ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων, καὶ ἐκτρέπων εἰς τὸ πρωῒ σκιὰν θανάτου. *&. matutinum legitur in Vat. cod. non, matutinã, vt eſt in vulgatis.*

Lib. 8. cap. 9. 8. *Occidet eis ſol in meridie.) Neq. in vulg. edit. neq. apud LXX. legitur pronomen, eis.*

Ex Iona.

Collat. 17. cap. 25. *Cap. 3. Adhuc triduũ & Niniue ſubuertetur.) Vulg. edit. Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur. Et miratur S. Hierony. cur LXX. interpretes triduum trãſtulerint, cum in Hebræo nec litterarum, nec ſyllabarum, nec accentuum ſit vlla communitas inter tres, & quadraginta.*

4 Quia

4 *Quia tu Domine miſericors, & miſerator, patiens &* Collat. 6. c. 6
multũ miſericors, & pœnitẽs in malitiis.) ὅτι ὁ θεὸς ἐλεήμων
καὶ οἰκτίρμων, μακρόθυμος; καὶ μετανοῶν ἐπὶ ταῖς κακίαις.

Ex Habacuc.

Cap. 1. *Et eſca eius electa.*) *Sic legitur hic locus in Vatic. lib.* Lib 12 cap. 6. & 21.
nam Græce eſt: καὶ τὰ βρώματα αὐτοῦ ἐκλεκτά.

Ex Zacharia.

Cap. 9. *Quia ſiquid bonum, ipſius eſt: & ſiquid optimũ, ab ipſo.*) Collat. 3. cap. 16
ὅτι εἴτι ἀγαθὸν αὐτοῦ, καὶ εἴτι καλὸν παρ᾽ αὐτοῦ.
12. *Et erit qui infirmatur inter eos ſicut domus David.*) καὶ Coll. 7. c. 5.
ἔσται ὁ ἀσθενῶν ἐν αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὡς οἶκος Δαυίδ.

Ex Malachia.

Cap. 1. *Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum timebit.* Coll. 11. c. 10 & 13.
Et ſi pater ego ſum, vbi eſt honor meus? Et ſi dominus ego ſum, vbi eſt timor meus?) υἱὸς δοξάζει πατέρα, καὶ δοῦλος τὸν κύριον ἑαυτοῦ φοβηθήσεται. καὶ εἰ πατήρ εἰμι ἐγώ, ποῦ ἐστιν ἡ δόξα μου; καὶ εἰ κύριός εἰμι ἐγώ, ποῦ ἐστιν ὁ φόβος μου.

Ex Matthæo.

Cap. 26. *Numquid non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo pluſquã duodecim milia legiones angelorũ?*) Lib. 12. cap. 8.
Eandem lectionem agnoſcunt Vatic. cod. mmſſ. atq; ita videtur legiſſe Hilarius. nam in comment. Pſalmi 54. Sed inter hæc, inquit, habens poteſtatem duodecim milia legionũ cæleſtium euocare, non ad iram commouetur, non ad ultionem exacerbatur. Et lib. 10. de Trinitate: Nec ſibi, inquit, angelus mittitur, qui ſi vellet duodecim milia legionum de cælis deduceret. Sed impreſſorum incuria vox, milia, apud Caſſianum omiſſa fuit: quia nõ legitur in vulgata editione.

Ex Luca.

Cap. 10. *Num tibi placet quia ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare?*) *Codices aliquot mmſſ. habent cum vulgata edit: Non eſt tibi curæ? Sed vetuſtiores legunt: Non tibi ſedet. & quantum exiſtimo, Caſſianus ſcripſit: Num tibi ſedet. nam ſedere pro placere S. Hierony. ſcribit Deut. 21. Si antẽ, inquit, non ſederit animo tuo, dimittes eam liberã, nec vendere poteris pecunia &c. id eſt, ſi non placuerit animo tuo.* Collat. 1. cap. 8.

Ex Ioanne.

Colla. 1. c. 13. *Cap. 16. Mundus iſte gaudebit.)* In *vulg. edit. Mundus autem gaudebit. Græce in vulgatis libris legitur,* ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. *Caſsianus legiſſe videtur:* ὅδε κόσμος. *id eſt, iſte, ſiue ipſe mundus.*

Ex epiſt. ad Roman.

Coll. 3. c. 20. *Cap. 1. Quia non crediderunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus &c.) Vulg. editio: Sed ſicut non probauerunt Deũ habere in notitia. Verum mmſſ. aliquot Caſsiani libri legunt: Quia non decreuerunt. Græce autem legitur:* καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν. *vt fortaſſe legerit Caſsianus,* ἐδόκασαν.

Collat. 16 cap. 13 5 *Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui habitat in nobis.) Vulgata editio, & Commentaria quæ extant Ambroſij nomine, legunt: Per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. & ita etiam habent Græci libri.* τοῦ δοθέντος.

Ex epiſt. 1. ad Corinth.

Collat. 4. cap. 19 *Cap. 3. Lac potum vobis dedi, non eſcam: necdum enim poteratis, ſed nec adhuc nũc poteſtis.) Sic eſt in Vat. cod. & in Græco.* ἀλλ' οὐ(δὲ) ἔτι νῦν. *vulg. edit. Sed nec adhuc quidẽ poteſtis.*

Colla. 3. c. 17 Collat. 13. cap. 14. 10 *Tentatio vos non apprehendit niſi humana. Fidelis autẽ Deus, qui non permittet vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum, vt ſuſtinere poſsitis.) Fere in omnibus libris vulgatæ editionis legitur: Tentatio vos non apprehendat niſi humana. verum in antiquiſsimis mmſſ. eſt, apprehendit, vt in Græco* εἴληφεν. *& Cyprianus lib. 3. Teſtimon. ad Quirin. cap. 91. Tentatio vos non occupauit niſi humana. eamq; veram lectionem eſſe docet Caſsianus lib. 5. Inſtitut. cap. 16. his verbis: Hoc Apoſtoli teſtimonium non intelligentes quidam, poſuerunt pro indicatiuo optatiuum modum, id eſt; Tẽtatio vos non apprehendat niſi humana. Quod ab ipſo magis dici manifeſtum eſt, non optãtis, ſed pronuntiãtis, vel exprobrãtis affectu. Quod vero ait: Sed faciet cum tentatione etiã exitũ, ſic citat hunc locum S. Hieron. ad cap. 2. Ionæ. Græce eſt:* ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν. *Cyprianus: Qui faciet cum tentatione & euadendi facultatem. vulg. edit. Cum tentatione prouentum.*

Coll. 11. c. 12 12 *Et adhuc ſupra modum excellentiorem viam vobis demonſtro.)*

monſtro.) Cõment. nomine Ambroſij legunt : Et adhuc magis excellentiorem viam. Graece, καὶ ἔτι καθ᾽ ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. *vulg. edit : Et adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro.* & Collat. 15. cap. 2.

Ex epiſt. 2. ad Corinth.

Cap. 10. Ad deſtructionem munitionum cogitationes purgantes.) Vulg. edit. S. Ambroſ. & Hierony. legunt: Cogitationes deſtruentes. verum cum Graece ſit: τοὺς λογισμοὺς καθαιροῦντες, *is cuius interpretationẽ ſequitur Caßianus, legiſſe videtur:* τοὺς λογισμοὺς καθαροῦντες. Collat. 7. c. 5

Ex epiſtola ad Galat.

Cap. 4. Hae enim ſunt duo teſtamenta; vnum quidem de monte Sina, in ſeruitutem generans, quod eſt Agar.) Sic etiam legitur in commentarijs in epiſt. Pauli quae Ambroſij nomine circumferuntur. verum vulgat. edit. & Graeci libri: Quae eſt Agar: ἥτις ἐστὶν Ἀγάρ. Collat. 14. cap. 8

Sina enim mõs eſt in Arabia, qui cõparatur huic quae nũc eſt Hieruſalem, & ſeruit cum filijs ſuis.) τὸ γὰρ σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλὴμ. *verbum* συστοιχεῖ *tranſtulit comparatur, quaſi dicat : Mons Sina comparatur, hoc eſt, proportione confertur, ſeruienti Hieruſalem, quae in terris eſt. Vulg. edit. legit: Qui coniunctus eſt ei quae nunc eſt Hieruſalem.* Collat. 14. cap. 8.

Ex epiſtola ad Philippen.

Cap. 3. Noſter autem municipatus in caelis eſt.) ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. *In vulgata editione nunc legitur: Conuerſatio autem noſtra in caelis eſt; ſed apud S. Hieronymum frequenter eſt ſcriptum : Municipatus noſter in caelis eſt. atq. Tertullianus lib. 3. contra Marcionẽ, Graecã etiam vocem appoſuit, ait enim : Hieruſalem quam Apoſtolus matrem noſtram ſurſum aßignat, &* πολίτευμα *noſtrũ, ideſt, municipatum in caelis eſſe pronuntiat. Hilarius vero lib. 11. de Trinitate legit: Noſtra autem expectatio in caelis eſt: Quorum finis, inquit, eſt interitus, noſtra autem expectatio in caelis eſt. Ac ne quis locum vitioſum putet, ita legitur in vetuſtiſsimis libris, & ipſe Hilarius expectationem ſe ſcripſiſſe palam oſtendit.* Collat. 6 cap. 6. & 7

Ex epiſtola ad Epheſ.

Colla. 5 c. 16 & Collat. 6. cap. 11 Cap. 4. *Qui deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem omnis erroris, in immunditiam.)* Vulg. edit. & Græci libri: *In operationem immunditiæ omnis, in auaritia.*

Ex epiſtola ad Hebræos.

Coll. 5 c. 5. Cap. 4. *Tentatus per omnia ſecundum ſimilitudinem noſtram.)* Sic citat hunc Apoſtoli locum S. Hierony. ad cap. 2. Ionæ. in vulg. tamen edit. & Græcis codicibus non eſt pronomen, noſtram.

Collat. 3. cap. 17 13. *Deus autem pacis qui eduxit de tenebris paſtorem magnũ ouium, &c.)* Cum in vulg. edit. legatur: *Qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ouium,* & Græce etiam ſit: ἐκ νεκρῶν, hoc eſt, ex mortuis, neſcio vnde vox, tenebris, apud Caſſianum irrepſerit. niſi forte ille ſcripſit, de terris. reſpexit enim Apoſtolus ad illud Eſaiæ 63. ὁ ἀναβιβάσας ἐκ τῆς γῆς τὸν, ποιμένα τῶν προβάτων. quem locũ Ruffinus in expoſitione Symboli ad hunc modum citat: *Qui eduxit de terris paſtorem magnum ouium.*

Ex 2. epiſtola Petri.

Lib. 5. c. 13. Cap. 2. *A quo enim quis vincitur, ei & ſeruus addicitur.)* Sic legitur hic locus in Vatic. cod. nam Græce eſt: ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. in omnibus vulgatis libris antea legebatur: *Eius & ſeruus eſt.* In epiſt. quæ Hieronymi nomine circumfertur ad Ruſticum Narbonenſ. epiſcopum ſcripta, ad hunc modum citatur: *Quis enim a quo ſuperatur, eius ſeruus adijcitur.* ſed ex Caſſiano & ex Græco eſt corrigendum: *Ei & ſeruus addicitur.*

F I N I S.

OBSER-

OBSERVATIONES IN IOANNEM CASSIANVM.

Has obſeruationes ſcripſit Romæ tem[pore] Gregorij. xiij. Stephanus Tuth[...] jeſuita.

QVONIAM Gelaſius Pontifex maximus in Concilio LXX. Epiſcoporum Ioannis Caſſiani opera apocrypha iudicauit, idq. ea ratione potiſſimum, quòd Collat. 13. aliiſq. locis de gratia & libero hominis arbitrio more Pelagianorũ locutus, a Proſpero Aquitanico, ſcripto aduerſus eum libro, conuictus eſſet; diſpiciendũ quid in eius ſcriptis reſpuendum ſit, quid autem piam recipere poſſit interpretationem. Loca igitur omnia quæ Pelagianiſmi ſuſpicionem generare poſſent, vndecim propoſitionibus comprehendam.

Prima Caſſiani propoſitio.

PRiuſquam primam propoſitionẽ hic adſcribã, illud commonendum videtur: Liberum hominis arbitriũ ad gloriam promerendam, vel ad gratiam augendam, Spiritus ſancti gratia inhærente penitus indigere: neque totam legem Dei implere poſſe ſuis viribus, neque ad gratiam ſe præparare ex propinquo, niſi Spiritus ſancti motione ſubleuatum: neque demum aliquid, quod ad æternam ſalutem ſpectet, ex ſeipſo velle ſeu facere: qua de cauſa Dominus dixit: Sine me nihil poteſtis facere. Contra vero Dei gratia communitũ hæc omnia poſſe præſtare: ita fit vt ſanctæ actiones, ac recte facta neque ſint ſolius gratiæ, neque ſolius liberi arbitrij, ſed vtriuſque, quemadmodum rectum iter conficitur & gradientis equi labore, & equitis dirigentis induſtria. Ceterũ præter hæc opera veræ iuſtitiæ intima, ſunt & alia quæ non poteſt: poteſt tamẽn nonnulla; alioquin non differret a mortuo. Tuentur hanc ſententiam inter ſcholaſticos S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 2. & 2. 2. q. 10. art. 4. & vtrobiq. Caietanus. Alenſis par. 3. q. 69. memb. 3. art. 3. ad fin. Bonauent. lib. 2 ſent. diſt. 28. art. 2. &

ceteri

ceteri fere omnes. Horum doctrinæ fauent plerique patres: ac primum S. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos: Hoc eſt, inquit, quod tibi in principio dixeram in noſtra eſſe poſitũ poteſtate, vel peccare, vel non peccare: & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, vt liberum ſeruetur arbitriũ: ſed hoc pro modo & tempore & condicione fragilitatis humanæ: perpetuitatẽ autem impeccantiæ ſoli reſeruari Deo, & ei qui verbum caro factus, carnis detrimenta & peccata non pertulit. Nec quia ad breue poſſum, coges me vt poßim iugiter. Poſſum ieiunare, vigilare, ambulare, legere, pſallere, ſedere, dormire; numquid in perpetuum? & aliquanto ſuperius: Hoc & nos dicimus, poſſe hominem non peccare, ſi velit, pro tempore, pro loco, pro imbecillitate corporea, quãdiu intentus eſt animus, quamdiu chorda nullo vitio laxatur in cithara. quòd ſi paululum ſe remiſerit; quomodo qui aduerſo flumine lembum trahit, ſi remiſerit manus, ſtatim retrolabitur, & fluentibus aquis quo non vult ducitur: ſic humana condicio ſi paululum ſe remiſerit, diſcit fragilitatem ſuam, & multa ſe non poſſe cognoſcit. Multa in eandem ſententiam Origenes lib. 2. in epiſtolam ad Rom. cap. 2. atq. homil. 6. & 14. in Geneſim. Baſilius in quæſt. fuſius explicatis ad q. 2. Proſper lib. 1. de vocatione gentium cap. 2. Oecumenius in cap. 9. epiſtolæ ad Rom. Solent & Patres laudare nonnullorum philoſophorum honeſtiſsimas actiones ex viribus naturæ profectas: vt Baſilius in epiſt. ad adoleſcentes. Hierony. lib. 2. aduerſus Iouin. Clemens Alexand. in lib. Stromatum. Auguſtinus lib. 3. Hypognoſticon, & lib. de ſpiritu & littera cap. 28. & lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 25. & lib. 21. cap. 16. & lib. 4. contra Iulian. Pelag. cap. 3. Quibus locis Auguſtinus concedit ſine Spiritus ſancti gratia potuiſſe philoſophos ea quæ ex ſuo genere honeſta ſunt exequi, rectæ rationis præſcriptum ſequentes, tametſi nolit ea nomine virtutis ornare: quia ad verum ſummumq. bonum, nempe Deum, non referebant. Iuxta hanc ſanctorum Patrũ doctrinã exponi poſſe videtur de morali ſolũ bono prima illa Caßiani propoſitio, videlicet:

Poſſe nos aliquid boni velle & facere ex naturæ viribus.]

Hoc enim affirmat Coll. 23. cap. 2. & Coll. 13. cap. 4. 5. & 12. Quibus locis illum de morali bono locutum eſſe inde perſpicuum eſt, quòd alibi non ſemel negat nos aliquid ex nobis aut perficere, aut incipere, aut velle poſſe, niſi Deus opituletur. Quæ quidem apte nõ cohærent, niſi poſteriora hæc de bono quod Chriſtianæ iuſtitiæ eſt intimum exponantur, priora vero illa de honeſto moraliterq. laudabili. Tametſi non negarim, Caßianũ licet de hac

ipſa re non male ſentientem, ad eam tamen probandam Coll. 13. *cap.* 12. *abuſum vtcumq. fuiſſe exemplo Dauid de ædificando templo cogitantis ex ſemetipſo. etenim non ex ſemetipſo, ſed ex Dei gratia id cogitaſſe probabilius eſt propter ipſius operis religionem.*

Secunda Caſſiani propoſitio.

PEr aliquod recte factum, ac bonam voluntatem poſſe nos ex nobis vtcumq. ad gratiam præparare, ita vt Spiritus ſancti motionem voluntas interdũ noſtra præueniat.] *Ita videtur docere lib.* 12. *de Inſtit. renunt. cap.* 14. Coll. 7. *cap.* 7. Coll. 13. *cap.* 7. 9. 11. 12. & 13. *Hæc ſecunda propoſitio vt intelligatur catholice, illud præfandum eſt, duplicem a Theologis diſtingui diſpoſitionem ſeu præparationem ad gratiam; remotam vnam, quæ per opera quædam moraliter bona fieri ſolet, tamquã initiũ quoddam redeundi ad Deum, eiq. obtemperandi, dum naturalem quis rationem, quod eſt lumen vultus diuini ſignatum ſuper nos, recte aliquid agendo incipit audire; qua ex re aliqualiter idoneus efficitur cui Deus opituletur ad ſuam gratiam conſequendã, cum ei docilẽ tractabilemq. aliqua ex parte ſe præbeat: Alteram quam appellant proximam diſpoſitionem, quæ in eo poſita eſt, vt animus noſter diuina ope ſubuixus credat, ſperet, & diligat Deũ, vt oportet, & propter eum peccatũ omne deteſtetur. Huiuſmodi præparationẽ Tridentina Synodus ſeß.* 6. *cap.* 6. *deſcribit, ſubditq. cap.* 7. *Hanc diſpoſitionẽ ſeu præparationẽ iuſtificatio ipſa cõſequitur; quæ non eſt ſola peccatorũ remiſsio, ſed & ſanctificatio & renouatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionẽ gratiæ, & donorum. vnde homo ex iniuſto fit iuſtus, & ex inimico amicus, vt ſit heres ſecundum ſpem vitæ æternæ. hæc ibi. Et quidẽ certa fide credimus proximæ præparationis non niſi adiuuante Deo compotes eſſe nos poſſe. Conſtat deinde, etiam ſi remota diſpoſitio adſit, non eſſe ſatis ad gratiam; nec oportere vt ſemper adſit, cum interdum ſine ea ad proximam veniatur. Illud etiam inter Theologos conuenit, nonnumquã impium adeo male eſſe affectum, & tanta peccatorum ſarcina oppreſſum, vt ne remote quidem ad gratiam ipſe ſe præparet, etiam ſi forte poſsit, niſi Spiritu ſancto ſtimulante incitetur. Contra vero accidit ſæpenumero, vt nonnulli quorũ animi aciem vitia minus hebetarint, ſicut ſola naturæ vi, multa quæ officij honeſtiq. ratio exigit præſtare poſſunt; ita per ea remote ſe præparent ad gratiæ donum adipiſcendũ, facientes aliqua ex parte quod in ipſis eſt. Quam ſententiam amplexi ſunt Theologi ſcholaſtici quamplures. Neq. obeſt huic ſententiæ*

*can.8. Concilij Arauſicani,quo alienus a fide cenſetur,qui putat
alium miſericordia,alium ad baptiſmi gratiã poſſe per liberũ ar-
bitrium peruenire. non obeſt,inquam,nam ad baptiſmi gratiam
non venitur ſine proxima diſpoſitione,quæ non currentis hominis;
nec volentis eſt,ſed miſerentis Dei. Huic doctrinæ fauent aliquã-
do pleriq. Patres,dum docent nonnumquam Deum a nobis præ-
ueniri; vel eum non præſtare auxilium gratiæ niſi ijs qui ſe
dignos effecerint; vel tum nobis adeſſe, cum nos quod in nobis
eſt præſtiterimus; vel bonum aliquem noſtræ voluntatis affectum
aut conatum expectari a Deo priuſquam nobis opituletur. Ad quæ
omnia cõprobãda teſtimonia quædã Patrũ adducã. Primũ Chryſo-
ſtomus homil.de conuerſ.Pauli, & lib.1.de compunctione cordis:
Venit,inquit,ad vnumquemq. gratia Dei,ſed apud eos qui digne
explẽt ea quæ in ipſis ſunt,permanet: ab ijs vero qui minus digne
agunt,cito diſcedit:ad eos autẽ qui nec initiũ faciunt conuerten-
di ad Dominũ,omnino nõ venit. rectas enim mentes diligit,& ſine
fuco propoſitũ. Quod etiam in Paulo perſpiciens, licet adhuc alio
itinere videretur incedere,tamen quia propoſito recto, & Zelo
Dei hoc agebat,dicit de eo Dominus: Quia vas electionis eſt mihi
iſte. Idem homil. 19.in Acta Apoſt. Dignum profecto mirari Eu-
nuchum illum Candacis reginæ. non viderat Ieſum Chriſtum,non
viderat ſignũ: vltra viderat quis ſtatus Hieroſolymis,& credidit
Philippo. Vnde igitur talis factus eſt? Solicita erat anima illius,
attendit ſcripturis,vacauit lectionibus. Idem tradit pluribus alijs
locis. Hieronymus initio lib.3.contra Pelag. Scito,inquit,baptiſ-
mum præterita donare peccata,non futurã ſeruare iuſtitiam,quæ
labore & induſtria,ac diligentia, & ſemper ſuper omnia Dei cle-
mentia cuſtoditur; vt noſtrũ ſit rogare,illius tribuere quod roga-
tur; noſtrũ incipere,illius perficere; noſtrũ offerre quod poſſumus,
illius implere quod non poſſumus. Scribunt nõnulla in hanc partẽ
Auguſt.lib.83.quæſt.q.68. Ambroſ.lib.2.de Abraham.cap.10.
& in Pſal.118.ſerm.10. Hilarius in Pſal.118.in verba: Inclina
cor meũ Deus in teſtimonia tua. Clemẽs Alexan.lib.7. Stromatũ.
Cyrillus Alexãdrinus in apologia contra Iulianũ,lib.3. Origenes
lib.7.in 8.cap. epiſt.ad Rom.in verba: Qui ſecundũ propoſitũ vo-
cati ſunt ſancti. Hæc illi Patres,quæ Caſſiani ſentẽtiæ ſuffragari
videntur. Neq. vero ſi aliquo noſtro conatu poſſumus ad Deũ pauli-
ſper accedere,attractio diuina tollitur. Hæc enim proprie acceſſũ
iſtũ cõſummat,nõ ille conatus,cum nec ſatis ſit ſolus, nec neceſſa-
rius ſemper,nec niſi improprie tanto dignus acceſſu: neque inde
ſit conſequens portionem quandam credentium Chriſti gratia*

iuſti-

iuſtificari, ceteras naturæ viribus id enim alienum eſt à Caſsiano, qui omnium redemptionem adſcribit Chriſto paſsim in libris VII. de Incarnatione. Omnis namq. iuſtificatio gratiæ eſt, nō tamen omnis præparatio ad eam: nam proxima quidem ſemper eſt Spiritus ſancti, remota in quibuſdam eſt fructus gratiæ, in alijs naturæ. Neq. aduerſantur Caſsiano nonnulla ſcripturarum, Conciliorum, patrumq. loca, quæ nihil nos boni ex nobis aut facere aut inchoare, aut cogitare poſſe, frequenter inculcant. id enim & Caſsianus docet identidem. Illa ergo erit horum omnium cōciliatio, quòd cum boni quidquam noſtræ tribuitur facultati, intelligatur de ea operum voluntatumq. bonitate, quæ & in honeſti officijq. ratione ſpectatur, & ad gratiam diſponit e longinquo: cum vero omnis ad bonum conatus ac poteſtas noſtra denegatur naturæ, de eo exponatur bono, quod aut gloriam mereatur, aut ad gratiā præparet e propinquo, quodq. veræ pietati, Chriſtianæ iuſtitiæ, vitæq. ſecundum Deum inſtituendæ intimum ſit. Auguſtinus de naturæ viribus prius tenuiſsime ſentiens, demū ita ſe explicat lib. 4. contra duas epiſt. Pelag. cap. 6. lib. 2. de bono perſeuerantiæ, cap. 13. lib. 4. contra Iulian. Pelag. cap. 3. tractatu 45. in Ioan. & lib. de ſpiritu & littera, cap. 28. Et Tridentina Synodus ſeſſ. 6. can. 3. huc reſpiciens ita decernit: Si quis dixerit ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione atque eius adiutorio hominē credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.

Tertia Caſſiani propoſitio.

ALiquod vel initium pœnitentiæ, vel propoſitum mutandæ vitæ, vel conſilium reuertendi ad Deum ex nobis eſſe.] *Sic ſentire videtur Coll. 13. cap. 11. 13. & 15. Hæc pœnitentia ſeu conuerſio, de qua Caſsianus agit, inchoata quædā attritio eſt, quam pleriq. Theologi in poteſtate naturæ collocant, vt S. Thom. lib. 4. ſent. diſt. 17. q. 2. art. 1. quæſt. 3. Bonauētura lib. 2. ſent. diſt. 28. art. 2. q. 1. ad fin. & alij. idq. ea ratione, quia ſicut omni naturæ inſitus eſt naturalis amor ſui, ita & naturalis timor eorum quæ vt noxia concipiuntur. Iam vero cum peccatum valde noceat, & hominis dignitati ob ſuam turpitudinem, & famæ atq. honori ſi alijs innoteſcat, & rei familiari ſi ea dilapidetur, & corpori ſi morbos pariat; cumq. ex culpa reatus omnis exiſtat pœnarum, quas vel humana lex vel diuina decernit, non eſt omnino ſupra naturam odiſſe peccatum, quod naturam ipſam tot malis ac nocumentis facit obnoxiam. Atq. hoc initium*

quoddam

quoddam pœnitentiæ eſt & reuerſionis ad Deum. Quare ita conſtituta, tolerari poteſt illa diſtinctio (licet paulo durior ſit) quã Caſsianus tradit Coll. 13. cap. 17. Quorundam, inquit, Deus eſt ſuſceptor, quorundam ſaluator. Non enim ibi de gratia iuſtificante loqui videtur (ſecundum eam namq. omnium ſaluator eſt, quia quicumq. iuſtificantur, ab hoc ſaluatore iuſtificantur) ſed de remoto conatu acceſſuq. ad iuſtificationem, ſecũdum quem eorum vocat Deum ſaluatorem, quos ex otio & ignauia ſaluat in totum: eorum vero ſuſceptorem, quorum bonam aliquã ſolicitudinem beneuole ſuſcipit, & miſericorditer promouet. Poſtrema quod ait Caſsianus Coll. 13. cap. 13. diuinæ fuiſſe dignationis quòd Dauid per prophetam fuerit reprehenſus: quòd vero peccatũ ſuũ agnouerit, propriæ fuiſſe libertatis opus; exponi poteſt iuxta id quod ipſe ibidem præcedẽti capite ſcripſerat, nempe in hominis eſſe libertate & arbitrio gratiam Dei negligere vel amare, eiq; vel obſequi vel reſiſtere; vt decernit Trid. Concil. ſeſſ. 6. cap. 4. ita tamen vt numquam intelligatur excluſa ſpecialis Dei motio, qua fit vt vocanti obſequatur, & peccatum efficaciter deteſtetur. Quare cum Caſsianus præmiſiſſet Dei gratiam, quæ non ſolũ intus, ſed etiam foris arguebat Dauidem, ſubdit propriæ fuiſſe libertatis opus, quòd peccatum ſuum agnouerit.

Quarta Caſſiani propoſitio.

NOnnullum fidei motum ex nobis incipere.] *Significatur id Collat. 13. cap. 11. & 13. clarius vero cap. 15. vbi exercuiſſe Chriſtum ſcribit curationes ſecundum menſuram fidei, in qua vnumquemq. reperit, vel ſicut vnicuiq. ipſe partitus eſt: ac ſi dicat, fidem aliquam nos habere ex nobis, quandam vero Deũ impartiri. Multo rectius ſenſerat Coll. 3. cap. 16. donari & augeri fidem a Deo. Niſi hæc, & id genus alia loca intelligantur de fide ſeu perſuaſione humana, cum ijs quæ reuelat Deus per Eccleſiam incipimus ſaltem probabiliter aſſentiri propter aliquas rationes, argumenta, miracula, ſanctitatem euangeliZantis Chriſtum, cuiuſmodi fidem naturaliter acquiri poſſe auctores ſunt Scotus lib. 3. ſent. diſt. 27. q. vnica. Durand. lib. 2. ſent. diſt. 28. q. 1. Alex. Alenſis part. 3. q. 68. memb. 2. Bonauentura lib. 3. ſent. diſt. 23. art. 2. q. 2. Caiet. 1. 2. q. 109. art. 1. notab. 3. Capreol. lib. 3. ſent. diſt. 24. q. vnic. art. 3. ad arg. Scoti cont. 2. concl. vbi etiam multa loca S. Thomæ adducit pro hac ſententia: a qua certe nec videtur abhorrere ipſemet S. Tho. 2. 2. q. 6. art. 1. vbi concedit poſſe eſſe aliquam perſuaſionem humanam inducen-*

tem

tem ad credendum, ſed non ſufficientẽ, nempe ad fidem catholicã: nam ad humanam non negaret, cum omnis perſuaſio humana naturaliter apta ſit ad gignendum aliquam opinionem & aſſenſum leuem ſaltem. Quare ibidem quæſt. 5. art. 3. hæretico non credenti vnum articulum denegat fidem catholicam etiam circa reliqua quæ credit: concedit tamen humanam ex proprio iudicio ac volũtate naſcentem. id quod hæretico poſſet obtingere etiã ante acquiſitum fidei humanæ habitum, vt ſi qua hora credidit, poſtmodum non credat. Hoc ipſum etiam rationi valde conſentaneũ eſt: quia ea quæ extrinſecus nos ad fidem mouent, qualia ſunt miracula, vitæ ſanctitas, prophetiæ, & cetera id genus, etſi non pariunt euidentiam veritatis, afferunt tamen euidentiam credibilitatis, id eſt, oſtendunt non eſſe temeritatis vel imprudentiæ credere: & propterea in aſſenſum aliquem poteſt ſua ſponte natura prorumpere; non catholicũ tamen, niſi Spiritus ſancti lumine colluſtretur. Sed qualis qualis fuerit Caſsiani ſententia, certũ eſt multo magis probandam eſſe Proſperi expoſitionem contendentis tam Andreæ, Petri, Pauli, aliorumq. Apoſtolorũ fidẽ, quam Zacchei, Cornelij, centurionis, & latronis vocationem, gratiæ adſcribendam; & non modo non illos, ſed ne hos quidem habuiſſe vllum fidei motum, antequam gratia præuenirentur: quia licet Spiritus ſanctus foris eos non traxerit, traxit tamen intus, qui ſuos varie trahit ad ſalutem: Neq. enim (inquit Proſper) putandũ eſt, quòd potentia gratiæ eos tantũ ad filiũ attrahat, quos aut voce increpauit, aut pœna attriuerit, aut terrore tremefecerit; illorũ autem mẽtibus nihil ſuæ virtutis admoueat per trãquillã cohortationẽ. hæc Proſper. Certe hic locus præter alios cauſam videtur præbuiſſe Gelaſio Papæ vt Caſsiani opera inter apocrypha numeraret.

Quinta Caſſiani propoſitio.

NOſtris orationibus nonnumquam Dei gratiam præueniri, iuxta illud: Et mane oratio mea præueniet te.] *Traditur id Coll. 3. cap. 19. & Coll. 13. cap. 9. & 12. Nihil hæc ſententia habere videtur abſurdi. Licet enim ipſe orandi Deum affectus ſit donum Dei, nihil tamen prohibet aliquem eius conatum ex naturæ bono poſſe depromi, & per eum nos Dei adiutorio quadamtenus dignos effici. Id enim quodammodo ſignificant hæc verba Patrum. Chryſoſtomus homil. 2. in epiſt. 2. ad Corinth. Tu quoq. & illud iam mihi conſidera, quòd etiam ſiquid Deus præſtat ex miſericordia, tamen multum hæc momenti afferat deprecatio. Initio ſi quidem miſericordijs Dei ſalutem ſuam acceptam*

ferebat:

ſerebat: Deus, inquit, miſericordiarum ipſe nos eripiet; hic vero illorum etiam precibus acceptã refert. Nam & illum qui tam multa talenta debebat, vbi procubuiſſet ad genua miſeratus eſt. Sic enim ſcriptũ eſt: Miſericordia motus dimiſit illũ. Quin & Chananæa poſt multã inſtantiã & importunos clamores, tandẽ largitus eſt filiæ ſalutẽ, & tamen illã ex miſericordia ſeruauit. Hinc itaq. diſcimus quòd quamquam miſericordiam ſumus experturi, tamẽ vt nos ipſos prius miſericordia dignos præbeamus oportet. Hieronymus lib. 3. cõtra Pelagianos: Scito, inquit, baptiſmũ præterita donare peccata, non futura ſeruare iuſtitiam, quæ labore & induſtria, ac diligentia, & ſemper ſuper omnia Dei clementia cuſtoditur; vt noſtrum ſit rogare, illius tribuere quod rogatur; noſtrum incipere, illius perficere. & infra: Totus ſermo ſanctorum ad Deum oratio eſt, tota oratio & deprecatio extorquet clementiam Saluatoris: vt qui noſtris viribus & ſtudio ſaluari non poſſumus, illius miſericordia conſeruemur. Vbi autem miſericordia & gratia eſt, liberum ex parte ceſſat arbitrium; quod in eo tantum eſt, vt velimus atq. cupiamus, & placitis tribuamus aſſenſum. Iam in Domini poteſtate eſt, vt id quod cupimus, quod laboramus ac nitimur, illius ope & auxilio implere valeamus. Hilarius in Pſal. 118. Eſt a nobis, inquit, cum oramus, exordium, vt munus a Deo ſit. Nec S. Thomas ab hac doctrina videtur alienus. nam 2. 2. q. 83. art. 16. concedit peccatoribus orationem ex bono naturæ deſiderio procedere, eamq. a Deo exaudiri, non ex debito iuſtitiæ, ſed ex pura miſericordia. ſi neceſſaria ad ſalutẽ perſeueranter ac pie pro ſe homines petant: quod vltimum Caietanus exponit de intentione, qua etiam peccator poteſt in aliquo opere diligere Deum propter ipſum Deum. Si quis autem contendat hanc pietatem ad impetrandum neceſſariam, non poſſe eſſe ſine aliquo ſpeciali auxilio, vt ſignificare videtur ibidem art. 15. ad 1. certe is negare nõ poterit ex ſententia S. Thomæ aliquam orationem poſſe ex naturæ bono prodire, quamuis impetratura nõ ſit, niſi ex diuino auxilio aliqua illi pietas adiũgatur. Neq. quem moueat canon 3. Concilij Arauſicani ſic ſtatuentiũ: Si quis inuocationem humanam gratiæ Dei dicit conferri, non autem ipſam gratiam facere vt inuocetur a nobis, contradicit Eſaiæ prophetæ vel Apoſtolo idem dicenti: Inuentus ſum a non quærentibus me, palam apparui ijs qui me non interrogabant. Ipſum enim Conciliũ can. 6. ſemet exponit, cum affirmat ſine gratia Dei non poſſe orari ſicut oportet. id enim vt oportet fieri non poteſt ſine fide & ſpe. Vnde Auguſtinus in Pſal. 87. Ego, inquit, ad Dominum cla-

mani

mani, hoc eſt, Dominum vt ſaluus eſſem inuocaui. Quemodo autem inuocarem, niſi crederem? quomodo crederem, niſi audirem? Sed ut audita crederẽ, ipſe me attraxit. Ex quo fit, vt recte Concilium ſtatuat gratia faciente nos orare, quia non oramus niſi ex fide, quæ gratiæ donum eſt: & qui ſentiat ſolam fidem abſq. nouo auxilio ad aliqualiter Deum deprecandum ſatis eſſe, a prolatis modo ſanctorum ſententijs non aberrabit, dummodo non neget etiam ipſis iam credentibus perfectum orandi ſtudium non prouenire niſi ex Spiritu ſancto, qui poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: tametſi cum naturaliter diuinam prouidentiam agnoſci poſſe recipiamus, nihil ſit abſurdi ex naturæ viribus citra vllam fidem diuinam poſſe eſſe orantis affectum, ſi non efficacẽ & ardentem, at aliquem tamen: cum ipſæ gentes ijs quos deos putabant, templa dicarint, aras, victimas, pæana, ſacerdotes inſtituerint. Senſiſſe autem Caſsianum modico quodam ſolum conatu orandiq. affectu Deum a nobis præueniri, plenum autem ac perfectum a Deo præueniẽte proficiſci ſignificari videtur Coll. 13. cap. 12. ad fin. Præuenit, inquit, hominis voluntatem miſericordia Domini, de qua dicitur: Deus meus, miſericordia eius præueniet me. Et rurſus Dominum remorantem atq. vtiliter quodammodo ſubſiſtentem, vt noſtrum experiatur arbitrium, voluntas præuenit noſtra, cum dicitur: Et mane oratio mea præueniet te. & iterum: Præueni in maturitate, & clamaui. &: Præuenerunt oculi mei ad te diluculo. Aduocat etiam nos & inuitat cum dicit: Tota die expandi manus meas ad populum non credentem mihi, & contradicentem. Et inuitatur a nobis cum dicimus ei: Tota die expãdi manus meas ad te. Expectat nos cum dicitur per Prophetam: Propterea expectat Dominus, vt miſereatur veſtri. Et expectatur a nobis cum dicimus: Expectans expectaui Dominum, & intendit me, &: Expectabam ſalutare tuum Domine. Confortat nos cum dicit: Et ego erudiui & confortaui brachia eorum, & in me cogitauerunt malitiam. Et vt noſmetipſos confortemus, hortatur cũ dicit: Confortate manus diſſolutas, & genua debilia roborate. Clamat Ieſus: Si quis ſitit, veniat ad me & bibat. Clamat etiam ad eum Propheta: Laboraui clamãs, raucæ factæ ſunt fauces meæ, defecerunt oculi mei dum ſpero in Deum meum. Quærit nos Dominus, dicens: Quæſiui & non erat vir, vocaui & non erat qui reſponderet. Quæritur & ipſe a ſponſa flebiliter conquerente: In cubili meo in noctibus quæſiui quem dilexit anima mea, quæſiui eum, & non inueni; vocaui eum, & nõ reſpondit mihi.] Et cap. 7. Diuina, inquit, benignitas cum bonæ voluntatis in nobis quantu-

lamcumque ſcintillam emicuiſſe perſpexerit, vel quam ipſe tamquam de dura ſilice noſtri cordis excuſſerit, confouet eam, & exſuſcitat, ſuaq. inſpiratione confortat.] *Vides in ijs locis non ſolum præueniri nos interdum, præuenire nonnumquam, ſed noſtrũ etiã præuenire eſſe modicum aliquod initium, quod vt perficiamus præuenimur a Deo.*

Sexta Caſſiani propoſitio.

ETiam poſt præuaricationis lapſum manſiſſe in Adam ſcientiam boni, cum ſit lex ipſa naturalis, & quædam virtutum ſemina omni animæ beneficio creatoris inſerta.] *Id ad uerbum ſcriptum reliquit Coll.13. cap.12. Ne autem quis exiſtimet ſcientiam boni cum labe peccati non potuiſſe conſiſtere, fere omnes ſancti Patres & naturalem aliquam, licet minus claram quàm quæ fuerat innocentis Adæ, ſcientiã boni in nobis agnoſcunt, & quædam virtutum ſemina propenſionesq. ad ea quæ recta ſunt. Ita Baſilius in quæſt. fuſius explicatis ad q. 2. Ambroſ. epiſt. 71. S. Hieronymus epiſt. 151. ad Algaſiam, q. 8. Cyrillus Alex. lib. 3. contra Iulianum. Chryſoſtomus homil. 9. de pænitentia, atq. interpretes fere omnes in cap. 2. ad Rom. ſuper illud: Gentes quæ legem nõ habent, vt Chryſoſt. Hieronym. Oecum. & alij. Quin quod ad veri boniq. ſcientiam pertinet, Auguſtinus retractat aperte quod lib. 2. Soliloquiorum aduerſus hanc ſententiam ſcripſiſſe videbatur:* Non approbo, *inquit lib. 1. Retractat. cap. 4. quod in oratione dixi:* Deus qui niſi mundos verum ſcire noluiſti. *Reſponderi enim poteſt, multos etiam non mundos multa ſcire vera. De ſeminibus vero virtutum ita ſcribit lib. 2. de libero arbitrio, cap. 10. Satis enim eſt quòd iſtas tamquam regulas & quædam lumina virtutum & vera & incommutabilia, & ſiue ſingula, ſiue omnia communiter adeſſe ad contemplandum eis qui hæc valent ſua quiſq. ratione ac mente conſpicere, pariter mecum vides, certiſſimumq. eſſe concedis.*

Septima Caſſiani propoſitio.

CAuendum eſſe nobis ne ita ad Dominum omnia ſanctorum merita referamus, vt nihil niſi id quod malum eſt atq. peruerſum humanæ adſcribamus naturæ.] *Verba ſunt Caſſiani Coll. 13. cap. 12. Ex quibus ne colligas quoſdam naturæ meritis, quoſdam diuina gratia ſaluos fieri. Non enim id tradidit Caſſianus, ſed docere voluit, non ſicut omnia mala ſunt ex nobis, ita omnia merita eſſe ex Deo ſolo, ſed & Dei & noſtra ſint omnia.*

omnia. Cooperatur enim gratiæ noſtra voluntas in merendo. Ita paſſim ſcribit Caſſianus, vt lib. 12. de Inſtit. renunt. cap. 14. Coll. 3. cap. 11. 12. 15. & 19. Coll. 5. cap. 16. & 24 & Coll. 13. cap. 9. 10. 11. & vlt. Nec Caſſianus ſolum, ſed & vniuerſi Patres docent liberi arbitrij vim nõ ſolum in eo ſitam eſſe vt aliquis recte faciat ex ſeipſo, vtq. vocanti mouentiq. Deo poſſit obniti, ſed etiam vt opus bonum & meritoriũ non ſolus Deus perficiat, ſed Deus & voluntas noſtra; & totum quidem ille, totũ & iſta. Ita Patres fere omnes docent. S. Hieronym. in epiſtola ad Demetriadẽ de virgin. ſeruãda. & lib. 2. & 3. contra Pelag. Auguſt. lib. de natura & gratia, cap. 16. & 29. & lib. de gratia & libero arb. cap. 4. & 5. & lib. 3. Hypognoſticon. Chryſoſtomus homil. 2. in epiſt. 2. ad Corinth. Anſelmus in epiſt. 1. ad Corinth. cap. 15. ſuper illa verba : Non ego, ſed gratia Dei mecum. S. Gregorius homil. 9. in Ezechielem; Bernardus lib. de gratia & libero arb. & Concilium Tridentin. ſeſſ. 6. can. 32.

Octaua Caſſiani propoſitio.

NOſtrarum qualitatem cogitationum aut recordationũ in noſtra poſitam eſſe poteſtate.] *Id affirmat Coll. 1. cap. 17. & 19. & Coll. 7. cap. 4. Hoc loco illud adnotandum eſt quod ſcribit Anſelmus in lib. de concordia præſcientiæ & prædeſtinationis, gratiæq. ac liberi arbitrij, cap. 3. Si bene, inquit, conſiderentur quæ dicta ſunt, aperte cognoſcitur, quia cum aliquid dicit ſcriptura pro gratia, nõ amouet omnino liberum arbitrium; neq. cum loquitur pro libero arbitrio, excludit gratiã, quaſi ſola gratia, aut liberum arbitrium ſolum ſufficiat ad ſaluandũ hominẽ.] Recte quidem, quia cum aliquid ex multis cauſis depẽdet, nunc vni earum, nunc alteri poteſt adſcribi, dummodo cetera non excipiantur. Hinc illæ ſcripturarum voces: Spe ſalui facti eſtis : Iuſtus ex fide viuit; Charitas operit multitudinem peccatorum: Pænitentiã agite, appropinquabit regnum cælorum : Fides tua te ſaluam fecit: Eleemoſyna extinguit peccatum. Nihil horum certe ſolum iuſtitiam perficit Chriſtianã, quæ tamen nunc iſti, nũc illi tribuitur ſeorſim, quia his omnibus vera pietas nititur. Sic etiam loquuntur & ſancti Patres; ex quo magna nobis ad intelligendum Caſſianum præſidia comparantur. Nam quod ad cogitationum qualitatem ſpectat, Auguſtinus lib. 3. de libero arbitrio ita ſcribit : Quoniam voluntatem non allicit ad faciendum quodlibet, niſi aliquid viſum; quod autem quiſq. vel ſumat vel reſpuat, eſt in poteſtate; ſed quo viſo tangatur, nulla poteſtas eſt : faten-*

dum eſt & ex ſuperioribus & ex inferioribus viſis animum tangi, vt rationalis ſubſtantia & ex vtroq. ſumat quod voluerit, & ex merito ſumendi vel miſeria vel beatitas ſubſequatur. Idem tradit Baſilius in homilia, Attende tibi ipſi. Auguſtinum & Baſilium ſequitur Caſsianus, *docens qualitatem noſtrarũ cogitationum a nobis pendere: ſed neuter id nobis ſolum deputat, verũ indicare voluerunt eſſe etiã penes nos, adiuuãte Deo, viſa quibus tangimur reſpuere, vel probare: & ita pijs meditationibus conſueſcere, vt turpibus viſis aditus præcludatur.*

Nona Caſsiani propoſitio.

POſt recentem hominis lapſum clarius fuiſſe lumen rationis, vt minus Deo tunc egeret illuminante quàm poſtmodum.] *Sic habetur Coll. 8. cap. 23. Quod quidem nouum iudicari non debet, cum id ante Caſsianum docuerit* Hieronȳ. *epiſt.* 8. *de virginit. ad Demetriad. diſertis verbis. Cuius rei hæc ratio poteſt aſsignari. Notiſsimum eſt philoſophis, affectus qui ſentientem animum perturbant, ſine corporis commutatione quadam non excitari; ſanguis enim nunc efferueſcit, nunc tepeſcit, fluit, refluit, procurrit, recurrit. Cor etiam varie aut cõtrahitur, aut dilatatur.* His *cordis & ſanguinis affectionibus afficiuntur varie parentum corpora, eorumq. facultas ſeminalis, quæ vitium quod hauſit a fonte, ad liberos tamquam ad riuos transfundit, & dum filij naturæ quam acceperunt a parentibus vitiatam, nouam ſuis ipſi moribus adijciunt corruptelam, fit vt quo diuturnior temporum decurſus eſt, eo bona naturæ ſemina magis obruãtur, maiorq. nepotibus quàm eorum maioribus neceſsitas gratiæ illuminantis accedat.*

Decima Caſsiani propoſitio.

DIuidere Spiritum ſanctum varios gratiæ gradus pro vario hominũ captu, labore, induſtria, conatu.] *Id ſignificat lib. 6. de* Inſtit. *renunt. cap.* 18. *Coll.* 3. *cap.* 11. & 12. & *Coll.* 13. *cap.* 15. & 16. *Hoc vt catholice intelligatur, illud tenendum eſt, noſtrum hunc captum & conatum, cui Deus ſuæ gratiæ dicitur adaptare menſuram, referri poſſe ad tria. Primum quidẽ ad remotam præparationem, quæ cum nonnulla eſſe poſsit ex nobis, cum Deus eam miſericorditer reſpicit, & iuxta eam ſua dona largitur, dici poteſt vtcumq. noſter conatus menſura gratiæ. vtcumq. dixi, quia non proprie & perfecte; tum quia iſthæc præparatio vix fines meriti congruentis ingreditur; tum quia illius modum*

dum diuinæ largitatis magnitudo frequenter excedit. quod diſerte Caſsianus *affirmat* Coll.13. *cap.* 16. *additq. cap.* 11. & 15. *nonnullos eſſe quos de ſalutis ſuæ remedio nihil cogitantes, neq; ad id ſe præparantes,* Deus *ſpontanea gratiæ ſuæ dignatione præeligit.* Referri *poteſt ſecũdo loco noſter ille conatus & captus ad proximã diſpoſitionẽ; cuius quia* Deus *eſt auctor, cum eius modulo* Deus *iuſtificantem gratiam metitur, non poteſt noſtra volũtas dici menſura gratiæ, ſed diuina, quæ tantũ gratiæ qua iuſtificamur infundit, quantum gratiæ preuenientis admouerat, licet etiam hic noſtræ voluntatis conatus exigatur, qui tamen cum diuina licet motione coniunctus, ad iuſtitiam conſequendã, nullam meriti obtinet condignitatem, vt in* Concil. Trident. *ſeſſ.* 6. *cap.* 8. *decernitur. Poſtremo noſter ille captus & conatus ſpectari poteſt in eo qui gratia iam inhærente iuſtus eſt: & negari non poteſt illam eſſe menſuram ex condignitate parem augendæ gratiæ & charitati.* Charitas, *inquit* Auguſtinus *tract.* 5. *in epiſt.* Ioan. *meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici.* Idem Concil. Triden. *ſeſſ.* 6. *cap.* 10. Et *licet vir iuſtus ſolo habitu gratiæ virtutumq. infuſarum nõ ſatis munitus ſit ad pietatis opera vel omnia vel ſemper obeunda; ad nonnulla tamen & aliquandiu inhabitantem gratiam & virtutes ſatis eſſe citra noui auxilij neceſsitatem ſentiũt* Caietan. 1. 2. *q.* 109. *art.* 8. Dominicus Sotus *lib.* 3. *de natura & gratia, cap.* 4. & Decanus Louanienſis *art.* 7. *de lib. arbitr.* Et *ſicut in poteſtate eſt obtinentis gratiam, ea nihil uti ad operandum (propter quod rogat* Apoſtolus, *ne in vacuũ gratiam* Dei *recipiamus; & ipſe de ſe predicat:* Gratia *eius in me vacua non fuit) ita etiam iuſto vnicuiq. liberum eſt vel tantum operari quantum poteſt ex gratia, vel minus: ita vt poſſe operari tantum, aut tantum, ſit ex gratia; operari vero lentius aut enixius, intra menſuram & latitudinem acceptæ gratiæ; & per gratiam quam poſſidet, aliam maiorem, minoremve lucrari, ex noſtra pendeat libertate, vt ait* Caſsianus, *nec ad id nouo ſemper ſit opus auxilio.* Multa *ſunt in hanc ſententiam ſanctorum* Patrum *teſtimonia, præſertim* Hieronymi *lib.* 2. *aduerſ.* Iouinianum, & *lib.* 1. *contra* Pelag. Dionyſ. Areop. *lib. de cæleſti hierarch. cap.* 9. & *lib. de diuin. nominib. cap.* 4. Origen. *lib.* 7. *in cap.* 8. *ad* Rom. Chryſoſt. *homil.* 9. *quòd nemo læditur niſi a ſeipſo.* Immo *idem hic ſanctiſsimus doctor homil.* 19. *in* Act. Apoſt. *ſignificat id quod* Caſsianus *lib.* 6. *cap.* 18. *docet de peculiari progreſſu* S. Pauli *in ſcientia ob vehemens ſcripturarum ſtudium.*

Vndecima Caſſiani propoſitio.

EOs quorum Deus fidem ac virtutem per ſe vel per aliũ tentatorem explorat, a diuina gratia pauliſper ſubrelinqui, vt probentur, & ſuis non Dei viribus vincant.] *Totidẽ verbis id aſſerit Coll. 13 cap. 14. atq. ita tentatam putat tolerantiam Iob traditi in manus ſatanæ, obedientiam Abrahæ in filio immolando, & fidem Centurionis cui Dominus ſuam præſentiã obtulit, dicens: Ego veniam & curabo eum. Mirabitur quiſquam tam glorioſam de teterrimo hoſte victoriam fortiſſimo Iob obtingere potuiſſe ſine gratia, vt ei videantur nec martyres in ſuis agonibus gratiæ viribus eguiſſe, ſi Iob tam grauem oppugnatorem Deo non iuuãte proſtrauit. Duplex huic loco poteſt adhiberi interpretatio. Prior quidem, quòd hic Caſſianus vſurpet gratiæ nomen iuxta latiſſimã eius ſignificationẽ, qua non ſolũ internas Spiritus ſancti motiones, habitusq. infuſos, ſed omnem etiam gratuitam Dei curam, iuſtorumq. protectionem extrinſecus adhibitam comprehendit; quo ſane modo eos deſtituere diuina gratia dicitur quos a moleſtijs, laboribus, ærumnis, nocumentis non ſeruat aut liberat. Hinc illi iuſtorum gemitus & querelæ: Deus Deus meus, quare me dereliquiſti? Dicentes, Deus dereliquit eum, perſequimini & comprehendite eum, quia non eſt qui eripiat: Et dixit Sion, Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus eſt mei &c. Et hæc derelictio ſanctorum vexationem cruciatumq. deſignat, non internæ fortitudinis amotionem. De hac enim præcipue ſunt illæ promiſſiones: Non te deſeram neq. derelinquã: Cum ipſo ſum in tribulatione: Non vidi iuſtum derelictum: Sapientia venditũ iuſtum non dereliquit, &c. Caſſianum vero non loqui de interna derelictione, ſed de externa; nec de gratia auxiliante ad perferendum, ſed de gratia nos protegente a malis, patet ex illis verbis quæ de Iob in hunc modum ſcribit: Licet etiam gratia Dei nõ in totum illi defuiſſe credenda ſit, quæ tantam tentatori tentandi tribuit poteſtatem, quantam & illum reſiſtendi nouerat habere virtutem, non eum ab illius impugnatione ſic protegens, vt nullum virtuti humanæ relinqueret locum, ſed hoc tantum procurans, ne violentiſſimus inimicus animam eius amentem faciens & impotem ſenſu, impari eum atq. iniquo certaminis pondere prægrauaret. Et infra de Abraham: Vnde, inquit, non immerito fidei eius conſtantia comprobatur, atq. ad eum ſubueniente gratia Dei, quæ eum pauliſper ſubreliquerat vt probaret, ita dicitur: Ne inferas manum tuam in puerum, neq. facias ei quidquã: nunc*

enim

enim ſcio, quia times Deum tu, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Itaq. docere tantum voluit, iuſtos deſtitui gratia quæ vindicat ab aduerſis, non ea quæ eos in aduerſis fouet ac ſuſtinet ne ſuccumbant; & pugnare eos non Dei viribus ait, ſed ſuis. Dei namque viribus tunc pugnarent, cum Deo agente ſeruarentur illæſi; ſuis vero pugnant, cum læſi tolerant ea quæ lædunt. Suis dixit, non ſuis tantum, vt noſtræ voluntatis conflictum & conatũ adhibendum eſſe moneret, non autẽ ſoli gratiæ fidendum. Ideo dixerat de Iob, eum contra inimicũ ſua virtute, nõ Dei ſolius gratia protegente congreſſum eſſe; nec abſq. vlla virtute patientiæ ſuæ, diuina tantum opitulatione ſuffultum. Et infra: Cum iſtum, inquit, prophetam aut ſomniatorem ſurgere permiſerit Deus, ita ne eos quorum fidem probare diſponit, protecturus eſſe credendus eſt, vt nullum penitus locum quo ſuis viribus cum tentatore confligant, libero eorum reſeruet arbitrio? Alteram ſubijciam interpretationem, vt licet gratia proprie pro dono intus opitulate aut etiam inhabitante ſumatur, hac tamen bifariam deſtitui nos poſſe intelligamus. Primum, cum non ſuppeditatur facultas ad ſuſtinendum neceſſaria. Iterum, cum licet quantum ſatis eſt ſuppetat, nil vltra tamen additur, quo id quod pati poſſumus, ex gratia minus laborioſum moleſtumq. reddatur. Priori quidem modo numquam Deus quærentes ſe derelinquit: poſteriore autem frequenter. Vult enim ſuos athletas, virtutes quas ipſis impertijt exercere, nec quærere vt nullo dolorum moleſtiarumq. ſenſu tangãtur; tamquam diuinæ dulcedinis ebrietate conſopiti, ſed acceptæ gratiæ vim totam experiantur perferendo, & quanta illa eſt in praxim & opus adhibendo, licet id ipſis multum triſtitiæ & angoris ſit allaturum, vt in eas quadrent illæ voces: Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: Omnis creatura ingemiſcit, & parturit vſq. adhuc: non ſolum autem illa, ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes: Mulier cum parit, triſtitiam habet, quia venit hora eius, &c. Derelinquit igitur ſuos Deus, cum nouam gratiã non ſuggerit, ſed collatæ vſum exigit. Præclare totum hunc locũ illuſtrat Origenes lib. 3. περὶ ἀρχῶν: Sicut hi, inquiens, qui agonibus præſunt, eos qui ad certamen veniunt, non vtcumq. neq. fortuito inter ſe ſinunt inire certamina, ſed diligenti examinatione prout corpora viderint vel ætates, æquiſſima comparatione iungentes illum cum illo, verbi gratia, pueros cum pueris, viros cum viris, qui ſibi vel æui vel roboris propinquitate conueniant. Ita intelligendum eſt etiam de diuina prouidentia, quòd omnes qui in hos humanæ vitæ deſcenderint agones, iuſtiſſima mode-

ratione diſperſet ſecundum rationem vniuſcuiuſq. virtutis, quã ipſe ſolus, qui ſolus corda hominum intuetur, agnoſcit; vt alius quidem pugnet aduerſus carnem talem, & alius quidem in tantũ tempus, alius vero in tantum; & vt alter inſtiget carnẽ in hoc vel illud, alius vero in aliud: tum vero vt alius reſiſtat aduerſus inimicã poteſtatẽ illã vel illã, alius vero aduerſus duas vel tres ſimul; aut nunc quidẽ aduerſus aliam, nunc iterũ aduerſus aliã: & certo tempore quo aduerſus illam, & certo tempore quo aduerſus illã; vel poſt quæ geſta aduerſus quas pugnent, poſt quæ vero aduerſus quas malitias. Intuere enim ne forte tale aliquid indicetur per hoc quod dicit Apoſtolus: Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: id eſt, prò eo quòd ſinguli pro virtutis ſuæ quantitate vel poſsibilitate tentantur. Nec tamen quoniã diximus iuſto iudicio vnumquemq. pro virtutis ſuæ quantitate tentari, idcirco putandũ eſt quia omni genere debeat vincere qui tentatur. Sicut ille quidem qui in agone contendit, quamuis æqua moderatione comparatus ſit aduerſario, non tamen omni genere vincere poterit. Verum niſi æqualis fuerit certantiũ virtus, nõ erit iuſta palma vincentis, nec iuſte culpabitur victus, propterea quòd permittit quidem nos tentari, non tamen ſupra id quod poſſumus. pro viribus enim noſtris tentamur; vt vero hoc quod poſſe nobis ipſe dedit, vel ſtrenue vel ſegniter impleamus, in nobis eſt. Dubium enim non eſt quin in omni tentatione adſit nobis tolerandi virtus, ſi tamen nos competenter vtamur virtute conceſſa. Non enim idem eſt habere vincẽdi virtutem, & vincere; ſicut ipſe Apoſtolus cautiſsimo ſermone ſignauit, dicens: Quia dabit Deus exitum vt ſuſtinere poſsitis, non vt ſuſtineatis. Multi enim ſuſtinent; ſed in tentatione vincuntur. A Deo autem datur, non vt ſuſtineamus (alioquin nullum iam videretur eſſe certamen) ſed vt ſuſtinere poſsimus. Ea autem virtute quia nobis data eſt ut vincere poſsimus ſecundum liberi arbitrij facultatem, aut induſtrie vtimur, & vincimus; aut ſegniter, & ſuperamur. Si enim totum nobis hoc detur vt omni genere ſuperemus, & nullo modo vincamur; quæ iam ſupereſt cauſa certandi ei qui vinci non poteſt? aut quod palmæ meritum, vbi repugnandi adimitur vincendiq. facultas? Si vero æque quidem omnibus nobis vincendi poſsibilitas præbeatur, in noſtra autem poſitum ſit poteſtate, quomodo hac poſsibilitate vti debeamus, id eſt, vel induſtrie vel ſegniter, iuſta erit vel victi culpa, vel palma victoris. hæc Origenes. Cui cõſimilia ſcribit S. Gregorius, ſed breuius; lib. 2 moraliũ cap. 11. Idem vero cum Origene ſenſiſſe Caſsianum, ex Coll. 13. cap. 13.

cap. 13. poteſt intelligi. namq. ſic ſcribit: Magiſter gentium licet gratia Dei apoſtolatus gradum ſortitum ſe fuiſſe teſtetur, dicens: Gratia Dei ſum id quod ſum: tamen ſe quoq. diuinæ gratiæ reſpondiſſe pronuntiat, dicens: Et gratia eius in me vacua nō fuit, ſed abundantius illis omnibus laboraui; nō autem ego, ſed gratia Dei mecum. Nam cum dicit: Laboraui, conatum proprij ſignat arbitrij. Cum dicit: Non autem ego, ſed gratia Dei; virtutem diuinæ protectionis oſtendit. Cum dicit: Mecum, non otioſo neq. ſecuro, ſed laboranti ac deſudanti eam cooperatam fuiſſe declarat. hæc Caſſianus, & ſubdit ſtatim initio capitū 14. Quod etiam in Iob probatiſſimo athleta ſuo, cum eū diabolus expetiſſet ad ſingulare certamen, diuinam legimus prouidiſſe iuſtitiam. Vides quod de Paulo dixerat, transferre etiā in Iob, nempe vt laborauerit quidem, nō tamen ſolus, ſed gratia Dei cum ipſo, & gratia Dei in eo vacua non fuerit, quod & ſequentibus confirmat verbis: Si contra inimicum, inquit, non ſua virtute, ſed Dei ſolius fuiſſet gratia protegente congreſſus, & abſq. vlla virtute patientiæ ſuæ, diuina tantum opitulatione ſuffultus (animaduerte non excludi gratiā, ſed ſolam fuiſſe negari, quia Iob ex ſe adhibuit vſum gratiæ, & hoc appellat Caſſianus ſua illum virtute pugnare) multiplices illas tentationū moles pertuliſſet: quomodo non illam calumnioſam diabolus, quam prius emiſerat vocem aduerſus eum iuſtius iteraſſet: Numquid gratis Iob colit Deum? Non ne tu vallaſti eum ac domum eius, & vniuerſam ſubſtantiam eius per circuitum? Sed aufer manum tuam, id eſt, ſine eum ſuis mecum viribus decertare; niſi in faciem tuam benedixerit tibi. Sed cum nullam eiuſcemodi querimoniam calumnioſus hoſtis poſt conflictum audeat iterare, non Dei ſed illius ſe victum viribus confitetur.] Illius, inquit, viribus, quia ſuis ille viribus vſus eſt, gratia perferens omnem moleſtiam, nec expectans tantā ſibi ſuperinfundi gratiā, quæ omnem moleſtiā abſorberet; ſed exprompſit quidquid in ipſo erat, vt gratiæ cooperaretur; quæ quidē abſq. dubio pugnæ erat æqualis, licet atrociſſimæ. Non enim ſine copioſa gratiæ vbertate ad tantam perueniſſet ſanctitatem, quantam diuinum illud præconium declarat: Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus, ac timens Deū, & recedens a malo? Hanc præterea Caſſiani fuiſſe ſententiam declarat quod de Abraham ibidem ſubdit: Explorationē, inquit, fidei in Abraham quoq. diuina diſpenſauit iuſtitia cum dicitur: Et factum eſt poſt hæc verba, tentauit Deus Abraham. Non enim illam fidem quam ei Dominus inſpirabat, ſed illam quam, vocatus

ſemel

ſemel atq. illuminatus a Domino, per arbitrij libertatem poterat exhibere, experiri voluit diuina iuſtitia. Vides augmentũ ſolum gratiæ tempore tentationis remoueri, non gratiam ante collatam, cuius vſum in tentatione poterat exhibere. Eadem ratione exponi poteſt tam quod ſubdit de Deo nos probante per pſeudoprophetam aut ſomniatorẽ, quàm quod ſcribit de gentibus in circuitu Hebræorũ relictis vt Iſrael exerceretur ad prælium; illud. etiã quod de Centurionis fide affirmat, de qua Dominus in Euangelio: Non inueni tantam fidem in Iſrael. Non enim Caſsianus, qui ſæpe docuerat fidem eſſe donum Dei, negat Centurionis fidem a patre luminum deſcendiſſe; ſed ſupra fidem qua iam Centurio credebat in Chriſtum, aliam adiectam fuiſſe, vt in magnificam illam profeſsionem erumperet: Domine nõ ſum dignus, &c. Illam enim contendit exhiberi potuiſſe ex fide quam iam habebat. Cui rei quædam fauere videntur argumenta. Primum, quòd ſcribit, cum Dominus ei ſuam obtulit præſentiam, ideo obtuliſſe vt fidem tentaret, in qua fidei exploratione ſimilem illum facit Abrahæ: Abrahæ vero nõ fidem adſcribit, ſed vſum. Deinde, quòd ſubdit hæc verba: Tale eſt & illud quod ab Apoſtolo dicitur: Itaq. qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Tentatio vos nõ apprehẽdit niſi humana. Fidelis autem Deus, qui non permittet vos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione & exitum, vt ſuſtinere poſsitis. Cum enim dicit: Qui ſtat, videat ne cadat; ſolicitam reddit arbitrij libertatem, quam vtique nouerat percepta gratia vel ſtare per induſtriam, vel cadere per negligentiam poſſe. Cum autem infert: Tentatio vos non apprehendit niſi humana; infirmitatem eorum & inconſtantiam needum robuſtæ mentis exprobrat, qua adhuc ſpiritalium nequitiarum turbinibus non poterãt impugnari, aduerſum quos ſemetipſum: vel illos perfectos nouerat quotidie dimicare, de quibus ad Epheſios dicit: Iam nõ eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cæleſtibus. Cum vero ſubiungit: Fidelis autem Deus, qui non permittet vos tentari ſupra id quod poteſtis; non vtiq. optat ne eos Dominus tentari permitteret, ſed ne ſupra id quod ſuſtinere poterãt tentarẽtur. Illud enim indicat humani arbitrij facultatem; hoc vero Domini gratiã tentationum luctamina moderantis oſtendit. In his igitur omnibus approbatur ita ſemper diuinam gratiam arbitrium hominis incitare, vt illud non in omnibus taliter protegat ac defendat, vt non etiam proprijs eum conatibus cõgredi aduerſum ſpiritales faciat

ciat inimicos, in quibus vel gratiam Dei victor, vel infirmitatem ſuam ſuperatus intelligat; & ita diſcat non de ſua fortitudine, ſed de diuino ſemper ſperare ſuffragio, atq. ad ſuum iugiter recurrere protectorem.] *Neq. moneat quemquam quod de Centurionis fide paulo ante dixerat: Nullius laudis eſſet ac meriti, ſi id in eo Chriſtus quod ipſe donauerat, prætuliſſet; alioquin dixiſſet: Non dedi tantam fidem in Iſrael.*] *Non enim de fidei habitu, vt oſtendimus, loquitur, ſed de vſu atq. actu quē exhibere noſtræ poteſtatis eſt: & in hoc poſita eſt ratio meriti naſcentis ex opere operantis, de quo hic erat ſermo. Hæ duæ expoſitiones huic capiti poſſe conuenire videntur, quarum alteram niſi cautus lector adhibeat, Caſſianum hac in re cum Pelagianis ſenſiſſe facile iudicabit.*

ET QVAESTIONE IAM DE GRATIA & libero arbitrio pertractata, reſtant paucæ quædam aliæ Caſſiani ſententiæ, quæ piam interpretationem deſiderant: eas infra ſubiecimus.

Coll. 8. cap. 17. & Coll. 13. cap. 12.

VNicuiq. noſtrum duo cohærent angeli, ideſt, bonus & malus, vt liber Paſtoris docet.] *De hoc libro Paſtoris ita ſcribit Hieronymus in Catalogo virorū illuſtrium: Hermas, cuius Apoſtolus Paulus ad Romanos ſcribens meminit, aſſeritur auctor eſſe libri, qui appellatur Paſtor, & apud quaſdam Græciæ eccleſias etiam publice legitur. Re verà vtilis liber, multiq. de eo ſcriptorum veterum vſurpauerunt teſtimonia: ſed apud Latinos ignotus eſt. hæc Hieronym. Ceterum tanto ante Tertullianus in lib. de Pudicitia, eam ſcripturam ab omni concilio eccleſiarum inter apocrypha & falſa iudicatam affirmat: & demum Gelaſius Papa in c. ſancta Romana. diſt. 15. vt apocrypham repulit. Itaq. quod de malo angelo liber ille Paſtoris affirmat falſum eſt, licet id ſcripſerit etiam Origenes homil. 35. in Lucam. niſi forte figurate mali angeli nomine, qui nobis cohæret, fomes ipſe intelligatur peccati, qui ex mali angeli ſuggeſtione traxit originem.*

Coll.

Collat. 9. cap. 19.

QVi mentis eſt puriſſimæ, nouit teſtimonio conſcientiæ ſuæ, cum apparuerit Chriſtus, mox eius ſe futurum eſſe conſortem.] *Huc pertinet illud Pauli ad Rom. cap. 8. Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei. & illud 2. ad Corinth. 1. Gloria noſtra hæc eſt, teſtimoniũ conſcientiæ noſtræ. Ex hoc teſtimonio dicit Caſsianus noſſe iuſtos fore ſe Chriſti conſortes, ſed non affirmat eos id certo noſſe: quia hæc notitia certior incertiorve eſſe poteſt, prout Spiritus ſanctus per clariora vel obſcuriora ſigna reddit nobis de noſtra ſalute teſtimonium, qualia ſunt interna dulcedo, mentis illuſtratio, vitæ puritas, & id genus alia, in quibus tamen nihil eſt indubitatum, niſi certiſsima accedat reuelatio, qua ſi humanæ menti opus eſt, vt in agnoſcenda Spiritus ſancti præſentia non fallatur, multo magis vt de ſua perſeuerantia in bono certior fiat. Quare quod ponit Caſsianus teſtimonium conſcientiæ de obtinendo Chriſti conſortio, nec de perſeuerante, nec de præſente iuſtitia poteſt eſſe certum, ſed vel de altera, vel de vtraq. probabiliter verum.*

Coll. 9. cap. 23. ſiue 24.

IN Oratione Dominica nihil caducũ vult a ſe Chriſtus, nihil vile, nihil temporale æternitatũ conditor implorari.] *Non quòd putet Caſsianus temporalia non eſſe petenda, ſed non eſſe eorum cauſa petitionem ſpiritalium poſthabendam. Subdit enim: Magnificentiæ Dei ac munificentiæ maximam irrogabit iniuriam quiſquis his ſempiternis petitionibus prætermiſsis tranſitorium aliquid & caducum ab eo maluerit poſtulare.*

Coll. 17. cap. 15. & ſeqq. & Lib. 5. de Inſtit. renunt. cap. 37. & 39.

EX quadam œconomia & diſpenſatione licere officioſe mentiri. Et hanc maculam ſeu nubeculam quandam ſubire potius quàm veritatem profiteri nobis alijsve noxiã, probatur ex patriarcharum multis prophetarumq. mendacijs, qui omnibus omnia facti, aliquid a perfectionis rigore relaxauere mentiendo.] *Hæc ſententia tuta non eſt, vt fuſe probat Auguſtinus libris duobus contra mendacium ad Conſentium, eamq. damnat in Priſcillianiſtis hæreticis. Vnde Innocentius III. in c. ſuper eo. de vſuris. decernit diuini verbi præcepto vetari, ne quis etiam pro alterius vita ſeruanda mentiatur. Verum*

priuſquam

priuſquam ea veritas ab Eccleſia definiretur, nonnulli patres Platonem lib. 3. de Rep. ſecuti ſenſerunt virum prudentem poſſe officioſo mendacio non ſecus vti quàm medicamẽto. Ita Origenes lib. 6. & 10. Stromat. Chryſoſtomus in fine libri primi de ſacerdotio, & homil. 32. & 53. in Geneſim, & epiſtola ad Olympiam. S. Hieronymus in 2. cap. epiſtolæ ad Galatas: quod ei per litteras obijcit Auguſtinus. Horum itaq. ſententiã ſecutus eſt Caſsianus, priusquam Eccleſia contrarium decerneret.

Collat. 10. cap. 8.

QVis eſt qui non poſſit ſuppliciter dicere: Peccatũ meũ cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non operui, vt per hanc confeſſionem etiam illud confidenter ſubiungere mereatur: Et tu remiſiſti impietatẽ cordis mei? Quòd ſi verecundia retrahente reuelare coram hominibus erubeſcis, illi quem latere non poſſunt, cõfiteri ea iugi ſupplicatione non deſinas, ac dicere: Iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper. tibi ſoli peccaui, & malum cõram te feci; qui & absq. vllius verecundiæ publicatione curare, & ſine improperio peccata donare conſueuit.] *Non videtur negare neceſsitatem pænitentiæ & confeſsionis ſecretæ, ſed publicæ, cuius ipſemet Caſsianus meminit lib. 2. de Inſtit. renunt. cap. 15. & 16. lib. 3. cap. 7. lib. 4. cap. 16. & 20. lib. 1. di Incarnat. cap. 4. Et certe ſi quis attente eius verba perſpiciat, animaduertet ea in publicã quadrare pænitentiã de peccatis ſecretis: Si reuelare, inquit, peccata tua coram hominibus erubeſcis. non dixit coram homine, vel ſacerdote: & ſubdit: Deus remittere conſueuit abſq. vllius verecundiæ publicatione, & ſine improperio. nam a ſecreta confeſsione longe abſunt & publicatio & improperium: de qua illum non eſſe locutum, illud argumento eſt, quòd nullus veterum aut recentiorum, hunc illi errorem obiecerit. Quare ſecutus videtur doctorem ſuũ Chryſoſtomum ita paſsim loquentem, qui tamen numquam, ſicut nec eius prædeceſſor Nectarius, ſecretam ſuſtulit confeſsionem, ſed publicam, vt fuſe aduerſus Caluinum probat Decanus Louanienſis art. 5. de Confeſsione.*

Collat. 21. cap. 4.

SIc Dauid præcepta legis cognoſcimus ſupergreſſum, qui præcipiente Moſe vt inimicis talio redderetur, non ſolũ hoc non fecit, verumetiam dilectione complexus eſt perſequentes,

ſequentes, & pro his Domino pie ſupplicans etiam lugubriter fleuit, & vltus eſt interfectos.] *Præcipiente, inquit; & vere: præcipitur enim Exod. 21. Leuit. 24. Deuter. 19. ſed iudicibus præcipitur, qui miniſtri Dei ſunt ad vindictam malorum, laudem vero bonorum: priuatis autem id non præcipitur, immo prohibetur, cum dicitur Deuter. 32. Mea eſt vltio, & ego retribuam. quod Paulus Apoſtolus in epiſt. ad Rom. cap. 12. ijs verbis refert: Scriptum eſt: Mihi vindictam, & ego retribuam. Tametſi neq. Moſes, neq. vlla lex vetuit, quin depoſito odio & ceſſante ſcādalo, poſſent priuati a iudicibus expoſcere vltionē ſtudio iuſtitiæ, boni ve publici, vel ad emendationē peccantis, vt fuſe declarat S. Thomas 2. 2. q. 108. Nam quæ de perferendis iniurijs ac remittendis habentur in Euangelio, non ſecundum operis exhibitionē ſemper, ſed ſecundū animi præparationē exponit Auguſt. lib. de ſerm. Domini in monte cap. 34. Hanc legis conceſſionē dicitur Dauid ſupergreſſus, quòd nollet vti lege quæ præcipiebat iudicibus, vt talionem redderent, præſertim cum id qui læſi erant poſtularent.*

Ibidem, cap. 10.

FActum Theonæ, qui poſt conſummatum matrimoniū relicta coniuge monaſticam vitam profeſſus eſt, Caſſianus narrat ſi nō ſtudio laudatoris, at fide narratoris, & ſubdit: Puto tot ſpiritalium virorum Deo auctore prolatū non erraſſe iudicium, quod etiam tanta ſignorum, vt ſupra iam dictum eſt, admiratio confirmabat.] *Quæ verba ſignificant peculiarem aliquem inſtinctum ſancti Spiritus interueniſſe vel impellentis ad faciendum, vel factum comprobātis virtute miraculorum: idq. præter ordinem & legem, vt haberemus quod miraremur, non quod imitaremur.*

Ibidem, cap. 29.

PRo intelligendo capite 29. Coll. 21. illud videtur præmonendum, duplicem a Theologis diſtingui legis tam diuinæ quam humanæ vim ac poteſtatē. Vnam quidem, quæ inſtar regulæ, humanas dirigit actiones, ſuiq. tranſgreſſores peccati vinculo deuincit. Alteram vero quæ ſubditos ad ſui obſeruantiam cogit, minis eos pœniſq. coercendo. Et quidem conſtat inter omnes catholicos, quod ad vim directricē pertinet, omnes legi ſubiacere, ſiue iniuſtos ſiue iuſtos, ſiue imperfectos, ſiue perfectos, ita vt qui eam violant ſcientes & volentes, licet antea ſanctiſſimi fuerint, & culpæ & pœnæ reatum incurrant. Quod vero ſpectat ad cogendi

punien-

puniendiq. poteſtatem, perfectos viros a lege Paulus Apoſt. exi-mit, cum dicit: Iuſto non eſt lex poſita; quia non coacti metu pœnarum obtemperant legi, ſed ex charitate, quæ ſi perfecta eſt, foras mittit timorem. Ita ſentit Auguſt. concione 10. *in Pſalmum* 118. *ita & Caſsianus lib.* 4. *de Inſtitut. renunt. cap.* 39. *& Coll.* 21. *cap.* 13. *His expoſitis facile eſt catholice interpretari quod de Quadrageſima ſcribit eadē Coll. cap.* 29. *ſic enim ait:* Hac igitur Quadrageſimæ lege qui iuſtus atq. perfectus eſt non tenetur; nec exigui huius canonis ſubiectione contentus eſt, quem profecto illis qui per totum anni ſpatium delicijs vel negotijs ſæcularibus implicantur Eccleſiarum principes ſtatuerunt; vt vel hac legali quodammodo neceſſitate conſtricti, his ſaltem diebus vacare Domino cogerentur, ac dierum vitæ ſuæ, quos totos quaſi fructus quoſdam fuerant voraturi, vel decimas Domino dedicarent. Ceterum iuſti quibus lex non eſt poſita, quiq. ſpiritalibus non exiguam illam, ideſt, decimam partem, ſed totum vitæ ſuæ tempus impendunt, quia liberi ſunt a decimarum legaliū functione, idcirco ſi eos ſuperueniēs honeſta & ſancta neceſſitas coartarit, audent ſtationem ieiunij abſq. vlla diſceptatione laxare.] *Hoc ipſum probat Rabanus lib.* 2. *de Inſtit. cleric. cap.* 20. *& Iſidorus lib.* 1. *de eccleſiaſticis officijs cap.* 36. *& vterq. Caſsiani teſtimonio id confirmat. Non deſunt tamen qui ſuſpicentur hoc loco fauere Caſsianū Begardis & Beguinis, quorum hæreſes damnatæ ſunt ſub Clemente V. in Concilio Viennenſi, relato inter Clementinas in Clem. ad noſtrum. de hæreticis. De ſecundo enim & tertio illorū errore ita ſcribit Concilium: Aſſerunt ſecundo quòd ieiunare non oportet hominem nec orare poſtquam gradum perfectionis huiuſmodi fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas eſt ita perfecte ſpiritui & rationi ſubiecta, quòd homo poteſt libere corpori concedere quidquid placet. Tertio, quòd illi qui ſunt in prædicto gradu perfectionis & ſpiritu libertatis, non ſunt humanæ ſubiecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Eccleſiæ obligantur: quia (vt aſſerunt) vbi ſpiritus Domini, ibi libertas.] Neutrum errorem ſapit Caſsianus, qui Coll.* 10. *cap.* 10. *perfectos toto anno affirmat ieiunare, orare vero omnibus momētis & actionibus: & præter frequentiſsimas obedietiæ laudes, quibus omnes ſuas Inſtitutiones & Collationes aſperſit, Collatione etiam* 19. *cap.* 6. *inter alia commoda vitæ ſocialis, quæ eſſe cōmemorat in cœnobio, illud adijcit abbas Ioannes, quòd vſq. ad finem, inquit, ſubiectus abbati, illum aliquatenus videar æmulari,*

lari,

lari, de quo dicitur: Humiliauit ſemetipſum factus obediens vſq. ad mortem; merearq. illius verbum humiliter dicere: Quia non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me patris.] A lege itaq. Quadrageſimæ non eximit perfectos, vel nomine perfectionis, vel prætextu vanæ libertatis quo nitebantur Begardi & Beguini, dicentes: Vbi ſpiritus Domini, ibi libertas; ſed tribus de cauſis, quæ ex eius verbis colligi poſſunt. Primũ, quia iuſto non eſt lex poſita, ait Apoſtolus 1. Timoth. 1. Deinde, quia qui totum vitæ tempus ſpiritalibus officÿs impendunt, liberi ſunt a decimarũ legaliũ functione, qualem dicit eſſe Quadrageſimam, per quam tamquam decimatio quædam dierũ anni Deo redditur. Poſtremo, ſi eos ſuperueniens honeſta & ſancta neceſsitas coartarit. Atq. hæ tres cauſæ, ſi recte intelligantur, veræ ſunt. Quod enim ad primam attinet, notiſsimum eſt, viros iuſtos ac perfectos teneri quidem lege, & culpæ pœnæq. obnoxios eſſe ſi eam ut recte viuendi ducem non ſequantur: liberos tamen a lege dici, qua parte terroribus ac pœnis homines ad ſui cultum obſeruantiamq. compellit. hoc enim ſeueritatis metu non indigent viri iuſti, quibus Spiritus ſancti gratia & charitas dilatauit cor ad currendam viam mandatorum Dei. In quem ſenſum ſe ipſum explicat Caſsianus in hac Coll. cap. 23. & lib. 4. de Inſtit. renunt. cap. 39. Altera vero cauſa vim habet apud eos qui ſentiunt non teneri eos lege, præſertim humana, apud quos finis & ratio legis locum non habet. Nam ſi quadragenarium ieiunium inſtitutum fuit vt decimæ quædam annui temporis auctori temporũ ſoluerentur, abũde eas ſoluunt qui omne vitæ tempus & ſe totos Deo tanquam holocauſta quædam exhibent, in multa patientia, in tribulationibus, in neceſsitatibus, in anguſtÿs, in laboribus, in vigilÿs, in ieiunÿs, in caſtitate, in ſcientia, in longanimitate, &c. Certe ſi legis poteſtas legis fine nititur, non poſſunt non probare ſecundam Caſsiani rationem, qui legis obligationem ex eius fine deſumunt. Quorum ſententia licet eam Eccleſia nuſquam damnauerit, quinimmo a pleriſq. viris doctiſsimis defendatur, mihi tamen non vſquequaq. probatur, niſi tertia Caſsiani ratio accedat, hoc eſt, honeſta & ſancta neceſsitas, quæ ſi ſit euidens, nec ad Prælatos, penes quos ius eſt diſpenſandi in huiuſmodi Eccleſiæ ſanctionibus, facilis patet acceſſus, poteſt per ſe ipſum vnuſquiſq. ieiunium ſoluere, vt auctor eſt D. Thomas 2. 2. q. 147. art. 4.

Coll.

Coll. 21. cap. 30.

SCiendum ſane hanc obſeruantiã Quadrageſimæ quamdiu Eccleſiæ illius primitiuæ perfectio inuiolata permãſit, penitus non fuiſſe. Non enim præcepti huius neceſſitate, nec quaſi legali ſanctione conſtricti, artiſſimis ieiuniorũ terminis claudebantur, qui totum anni ſpatium æquali ieiunio concludebant. Verum cum ab illa apoſtolica deuotione deſciſcens quotidie credentium multitudo ſuis opibus incubaret, nec eas vſui cunctorum ſecundum Apoſtolorum inſtituta diuideret, ſed priuatim impendijs ſuis conſulens non ſeruare tantum, ſed etiam augere contenderet, Ananiæ & Sapphiræ exemplum non contenta ſectari; id vniuerſis tunc ſacerdotibus placuit, vt homines curis ſæcularibus illigatos, & pene (vt ita dixerim) continentiæ vel compunctionis ignaros, ad opus ſanctum canonica ieiuniorum indictione reuocarent, & velut legaliũ decimarum neceſſitate compellerent, quæ vtiq. infirmis prodeſſe poſſet, perfectis præiudicare non poſſet, qui ſub gratia Euangelij conſtituti, voluntaria legem deuotione tranſcendunt.] *Hic locus non pugnat vſquequaq. cum Patrum conſtantiſſima ſententia, qui Quadrageſimam ad Apoſtolorum referunt traditionem. Licet enim inſtituendi quadrageſimale ieiunium ratio conſecrata fuerit tum in Moſis, Eliæ, & Chriſti ieiunio, tum in præcepto Domini de ieiunando generaliter, cum dicit Lucæ 5. Venient autẽ dies, cum ablatus fuerit ab illis ſponſus, & tunc ieiunabunt, &c, tum in multis commodis quæ ex ieiunio oriuntur: fieri tamen potuit, vt cum primis illis naſcentis Eccleſiæ annis ferè quotidie ieiunarent vniuerſi, nullum fuerit de Quadrageſima præceptum, ſed illud poſtmodum ad pullulantem iam quorundam licentiam coercendam acceſſerit de ſententia omnium ſacerdotũ, hoc eſt, Apoſtolorum & ſeniorum. Nam etiam hos adhiberi ſolitos in concilium ab Apoſtolis, Lucas Actorum 15. cap. teſtatur. Certum itaq. eſt Quadrageſimam Apoſtolorum eſſe inſtitutum: probabile etiam cum ipſa incœpiſſe Eccleſia: hoc tamen nõ vſque adeo certum, vt catholice nõ potuerit opinari Caſſianus poſt aliquot, hoc eſt, decem vel duodecim annos inſtitutam; & ita quidẽ, vt eius inſtitutio & perfectis nõ præiudicaret, vt Caſſianus ait, eo modo quem expoſuimus ſuperiore capite, & incontinentes ad officij munus reuocaret, ob quos præcipue inſtituebatur: quod non obſcure ſignificat S. Leo ſermone 4. de Quadrageſima: Debe-*

batur, inquit, quidem tantis myſterijs ita inceſſabilis deuotio, & continuata reuerentia, vt tales permaneremus in conſpectu Dei, quales nos in ipſo Paſchali feſto dignum eſt inueniri. Sed quia hæc fortitudo paucorum eſt, & dum carnis fragilitate auſterior obſeruantia relaxatur, dumq. per varias actiones vitæ huius ſolicitudo diſtẽditur, neceſſe eſt de mundano puluere etiã religioſa corda ſordeſcere: magna diuinæ inſtitutionis ſalubritate prouiſum eſt, vt ad reparandam mentium puritatem, quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas & pia opera redimerent, & ieiunia caſta decoquerent.

Lib. 5. de Inſtit. renunt. cap. 40.

LAudat duos adoleſcentes, qui vitam amittere maluerũt, quàm citra ſeniorum mandatũ veſci ficubus, cum aliud non haberent.] *Recte quidem laudat obedientiam & ſimplicitatem, ob quam ipſis id vitio datum non eſt, tametſi ex ſuo genere non ſapienter id factum ſit, cum potuiſſent (niſi ætatis imperitia obſtitiſſet) mandatum ſenioris in extrema neceſsitate pro ſe interpretari, ſi id ad vitam tuendam ſufficere potuiſſet.*

Lib. 12. de Inſtit. renunt. cap. 4. & 5.

AMiſit diabolus beatitudinem, qua Dei munere fruebatur.] *Beatitudinem viæ intellige, non patriæ. Illa in fide, ſpe, amore & contemplatione abſentis boni poſita eſt: hæc vero in Deo videndo facie ad faciem, atq. eo ſicut cogniti ſumus, cognoſcendo.*

Lib. 3. de Inſtit. renunt. cap. 2.

GRatius eſt voluntarium munus, quàm functiones quæ canonica compulſione redduntur.] *Gratius, ſubaudi, nobis, non Deo, non item, niſi ex accidenti, cum triſtitia ex præcepto multitudo demit ex animi hilaritate, cuiuſmodi affectio aptior eſt ad incrementa charismatum, quàm triſtitia ex neceſsitate: Hilarem enim datorem diligit Deus.*

Ibidem, cap. 9. & 10.

CAuſam cur in Vrbe ſabbato olim ieiunaretur, putat eſſe, quia Apoſtolum Petrum eodem die contra Simonem magum conflictaturum Romani aſſererent ieiunaſſe, cum antea non ieiunaretur.] *At Innocentius primus epiſt. 1. ad Eugubinum epiſcopum cap. 4. feria ſexta & ſabbato ieiunandum*

dum eſſe tradit, quia eo bidao mœſti Apoſtoli ob Chriſti Domini mortem ieiunarunt. Si ambæ cauſæ nequeunt eſſe veræ, error eſt Caßiani in hiſtoria, quam cum ipſe ab Vrbe longe abeſſet, ita retulit ſicut acceperat a quibuſdam Romanorum, quos in ea ſententia fuiſſe refert Auguſtinus epiſtola 86. ad Caſulanum; tametſi addat a plerisq. Romanis eam falſam iudicari. Quod vero adijcit Caßianus toto Oriente ieiunari ex traditione apoſtolica quinis hebdomadæ diebus, ſabbato vero & Dominico die ieiuniũ ſolui, ne corpus inedia flacceſcat; id obſeruari a multis, maxime a monachis, teſtatur Auguſtinus. Romæ etiã paucißimos clericos aut monachos ſex diebus ieiunare, vt ſolo die Dominico ieiuniũ relaxent. Illud etiam Caßiano cum Auguſtino conuenit, nec in Oriente, nec in multis Occidentis partibus ſabbato ieiunari; ex quo colligunt hoc ieiunium ex Apoſtolorum traditione non deſcendiſſe, & recte. Neq. Innocentius ieiunium ſabbati Apoſtolorum præcepto inſtitutum tradit, ſed exemplo; nempe quia Apoſtoli cum Chriſtus pateretur ieiunarunt. Quartam tamen & ſextam ferias ieiunio deputatas ab Apoſtolis ſenſit Auguſtinus; illam, quia tunc conſiliũ iniere de occidẽdo Domino; hanc vero, quia in ea mortuus eſt; ſabbato autem, quia quieuit in ſepulchro poſt opus redemptionis, vt olim Deus peracto creationis opificio. Inde, ait Auguſtinus, orta varietas, vt alij ſint (maxime Orientis populi) qui propter requiem ſignificandam mallent relaxare ieiunium; alij propter humilitatẽ mortis Domini ieiunare; ſicut Romana & nonnulla Occidentis eccleſiæ; inter quas fuit Africana, a qua Mediolanũ profecta mater Auguſtini, cum ibi non ieiunantes ſabbato reperiſſet, huiuſmodi reſponſum ab Ambroſio accepit: Quando Romæ ſum, ieiuno ſabbato; quando hic ſum, non ieiuno: vt ibidem Auguſtinus, & epiſtola 118. ad Ianuarium narrat. Et quidem non de ſabbati, ſed de quartæ & ſextæ feriæ per annum ieiunio, tamquã per totam Eccleſiam recepto, & ab Apoſtolis tradito, idem cum Auguſtino ſcribunt Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromatum. Epiphanius hereſi 75. Origenes homilia 10. in Leuit. Damaſcenus lib. de hereſibus, in Aerianis.

Lib. 5. de Inſtitut. renunt. cap. 34.

ABbas Theodorus monet monachum ad ſcripturarum notitiam pertingere cupientem, in animo potius purgando, quàm in commentatorum libris operam atq. induſtriam debere collocare.] *Non aliud certe docet, quàm quod vniuerſi Patres, præcipuum nempe intelligendarum ſcripturarũ præſidium*

præſidium in cordis poſitum eſſe puritate, tametſi commentatorum libros, præſertim ſanctorum nequaquam damnet: ſe ipſum enim damnaret, qui libro vltimo de Incarnatione Domini, ad finem, ex Patrum libris clariſsima aduerſus Neſtoriũ teſtimonia depromit, nec depromere potuiſſet, niſi eos diligenter perlegiſſet.

Collat. 1. cap. 20.

QVo genere illi quoq. decepti ſunt, qui poſt profeſſionem monachi, nitore ſermonis & quibuſdã ſunt philoſophorũ dogmatibus incitati, quæ prima fronte pijs quibuſdam ſenſibus ac religioni conſonis audientes velut auri fulgore fallentia, quos ſemel ſuperficie illexerant, velut numiſmatibus æreis falſisq. deceptos, perpetuo nudos ac miſeros reddiderunt, vel ad ſæculi eos ſtrepitum reuocantes, vel ad hæreticos errores, ac præſumptiones tumidas pertrahentes. Quod etiam Achar in libro Ieſu Naue legimus fuiſſe perpeſſum, qui de caſtris allophylorum regulã auream concupiſcens atq. furatus, anathemate percuti atq. æterna meruit morte damnari.] *Non damnat. Caſsianus eloquentiæ vel philoſophiæ ſtudium, quo adiuti & inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intelligimus, & diuinorum dogmatum veritatem explicamus, tuemur, & exornamus; ſed incautos reprehendit, qui vanis quibuſdam inuentis philoſophorum capiuntur potius quàm ex ipſorum ſtercore aurum excernant, & Aegyptiorum ſe ſuperſtitione contaminant potius quàm ipſis tamquã iniuſtis poſſeſſoribus vaſa detrahant ad veri Dei cultum transferenda: quod faciendũ eſſe docet Auguſtinus lib. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 4. cum ethnicorum libris vacatur: quo delectu ac diſcrimine qui vſi non ſunt, multarum hæreſum ſegetem ac pabulum habuere philoſophiam, vt ſcribit Tertullianus lib. de Præſcriptionib. hæreticorum, & lib. aduerſus Hermogenem.*

Lib. 8. de Inſtit. renunt. cap. 20.

SCiendum tamen in eo quod in quibuſdã exemplaribus inuenitur: Qui iraſcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio; ſuperfluum eſſe, Sine cauſa, & adiectum ab his qui amputandam iram pro iuſtis cauſis minime putauerunt; cum vtiq. nullus quamlibet abſq. ratione commotus, ſine cauſa ſe dicat iraſci. Quamobrem apparet ab eis adiectum qui propoſitum non intellexerunt ſcripturæ volentis fomitem iracundiæ omnimodis amputare, nullamq. indignationis

tionis occaſionem penitus reſeruare, ne dum iubemur iraſci cum cauſa, etiam ſine cauſa iraſcendi nobis intromittatur occaſio. Finis enim patientiæ non in iraſcēdo iuſte, ſed penitus in non iraſcendo conſiſtit. Licet a quibuſdam hoc ipſum quod dicitur, Sine cauſa, ita interpretari ſciam, quòd ſcilicet ſine cauſa iraſcatur is, cui expetere vltionem irato non liceat. Melius tamen eſt ita tenere, vt & nouella exemplaria multa, & antiqua omnia inueniuntur eſſe perſcripta.] *Idem ante Caſsianum dixerat Hieronymus ſuper illud Matthei, 5. Qui iraſcitur fratri ſuo, In quibusdam, inquit, codicibus additur, Sine cauſa. ceterum in veris definita ſentētia eſt, & ira penitus tollitur.] Auguſtinus etiam lib. 1. Retractat. cap. 19. Neq. tamen hos doctores credendum eſt cōmendare voluiſſe Stoicorum* ἀπάθειαν, *quam refellit Auguſt. lib. 9. de Ciuitate Dei, cap. 4. & merito. Nam ſi ira non fuerit cum cauſa ſubeſt, ut ait Chryſoſtomus homil. 11. in Matthaeum, nec doctrina proficit, nec iudicia ſtant, nec crimina compeſcuntur. Iræ itaq. nomine Hieronymus & Caſsianus affectum quendam intellexerunt, qui rationem anteuertit. Hic enim etiam ſi ex iuſta cauſa erumpat, modum ſeruare non poteſt, ideo penitus non iraſcendum monent. Ceteri iram aliquando concedunt; quia eam intelligunt, quæ imperium rationis excitat ac moderatur. Vnde S. Greg. lib. 1. Moral. cap. 33. Curandum, inquit, ſummopere eſt ne ira, quæ inſtrumentum virtutis aſſumitur, mēti dominetur: nec quaſi domina præeat, ſed quaſi ancilla ad obſequium parata, a rationis tergo nunquam recedat. Et licet Caſsianus eodem lib. cap. 6. 7. & 8. ſignificet iræ miniſterium ad hoc ſolum nobis eſſe inſertum, vt laſciuientibus motibus ac vitijs animi noſtri iraſcamur, tamen eadem de cauſa nonnumquam etiam erga alios iram proferendam eſſe cum ratio poſtularit, non obſcure ſignificat Coll. 16. cap. 26. cum ſcribit: Nec ego dixi quòd illius qui fortis eſt ac robuſtus, virtus tolerantiaq. vincenda ſit, ſed quòd infirmi peſsima valitudo, illius qui ſanus eſt ſuſtentatione nutrita, atq. in deterius quotidie prolabens, generatura ſit cauſas, ob quas ipſe vltra non debeat ſuſtineri.*

Collat. 11. cap. 13.

CAſsianus Chriſtū vocat hominē Dominicū, quomodo & ante vocarāt multi antiqui patres, & Auguſtinus lib. 83. queſt. q. 36. tametſi hanc locutionē poſtmodū emendarit lib. 1. Retract. cap. 19. quia cum Chriſtus Dominus ſit, Dominicus improprie

 dicere-

diceretur: ſignificaretur enim illum hominem non eſſe Deum ac Dominum, ſed Dominicum, hoc eſt, eſſe ſuppoſitum humanum vnitum Domino, ſeu ſuppoſito Domini: quare duo ſuppoſita in Christo fingerentur, quod Neſtorianum eſt. Et quoniam conſtat Caſſianum non ſolum non conſenſiſſe Neſtorio, ſed contra eum ſeptem libros ſcripſiſſe, quibus probat nō duas, ſed vnam eſſe Chriſti perſonam; ideo homo Dominicus apud eum excuſandus eſt eo modo quem ponit S. Thomas 3. par. q. 16. art. 3. Homo, inquit, Dominicus nonnulla ratione poſſet defendi, quia ſcilicet poſſet aliquis dicere, quod dicitur homo Dominicus ratione humanæ naturæ, quā ſignificat hoc nomen homo, non autem ratione ſuppoſiti.

FINIS.

INDEX

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

INDEX QVARVNDAM RERVM memorabilium quæ in operibus Caſſiani continentur.

Cetera quære in expoſitione vocabulorum, & duobus indicibus locorum ſacræ ſcripturæ.

A

ABBAS *qualis eſſe debeat.* 13
Abrenuntiatio quid ſit. 53
ea triplex eſt, rerum, affectuum, & memoriæ omnium inferiorum. 223
his tribus eius generibus tres Salomonis libri coaptantur. ibid.
ea non prodeſt ſi quibus renũtiauimus implicemur. 54
Abſtinentia antiquorum patrũ. 39
quo occultior, eò magis tentat. 118.
cæteris virtutibus coniuncta ſit oportet. 64
qualis eſſe debeat ad ſuperandũ ſpiritum fornicationis. 88
Acedia quid ſit. 127
Triſtitiæ affinis eſt. ibid.
Dæmonium meridianum dicitur. 128.
ſolitarios circa meridiem maxime infeſtat. 127
eius virus quomodo monachos corripiat. 129
Monacho pernicioſa eſt. 260
vnde oriatur. 255
eius duo genera. 263
quomodo ſuperanda ſit. 142
Actualis vita in præſenti tantum exercenda eſt. 181
poſt hanc vitam auferenda. 182
Aduerſis qui frangi non potuit, ſæpe eliditur proſperis. 147. 283
Aegyptij monachi Syris perfectiores. 468
Aereæ poteſtates quæ dicatur. 325
Affectus operantis, non operis effectus eſt intuendus. 282
Ἀγάπη & διάθεσις quid differãt. 472.
Agonis ſpiritalis fundamentum in corporis caſtigatione collocatũ. 69.
Allegoriæ vſus in ſcripturis ſacris. 320. 442.
Ambidextri in Scriptura qui dicantur. 283
Amicitia illa indiſſolubilis eſt, quã virtutũ ſimilitudo cõciliat. 466
eius diuerſa genera. 465
quomodo poßit inuiolabiliter retineri. 468
Anachoretæ vnde orti & appellati. 515
qualia loca expetere debeant. 624
eorum qualia ſtudia eſſe conueniat. 625
Anagoge in ſcripturis quid. 442 *& ſequent.*
Angeli an ante cœlum & terram creati. 444

creati. 322
ſtabiles ſunt ex Dei munere. 291
angeli mali inter ſe pugnãt. 326
cur dicantur principatus ac poteſtates. 327
nomina illis vnde ſint indita. ibid.
eorum ruina. 324
Anima humana æterna eſt. 185
poſt hanc mortalem vitam viuacior futura. 187
numquam poteſt eſſe otioſa. 296
molæ aquariæ ſimilis. 190
eius pulchritudo vel fœditas in quibus conſiſtat. 227
eius tres ſtatus. 249
motus triplex. 634
Anniuerſarius depoſitionis defuncti dies celebratur. 530
Anthropomorphitarũ hæreſis. 365
Antiphonarũ cum melodÿs vſus. 12
Antonÿ eremitæ laus. 515
eius de perfecta oratione ſententia. 358
Archebius anachoreta laudatur. 81
vocatur ad epiſcopatum. 383
Auaritia ſimulachrorum ſeruitus. 398
reliqua vide in Philargyria.

B

BAculi quem geſtant monachi Aegyptÿ ſignificatio. 9
Baſilÿ magni ſententia de virginitate ſua. 93
eiuſdem de monacho non perfecte huic mundo renuntiante. 106
Bona quæ dicantur. 278. 564. & ſequent.

C

CAlceamentis quare non vterentur monachi Aegyptÿ. 9
Caligæ monachorum. 10
Canonicæ orationes diurnæ & nocturnæ. 12
Canonicus orandi modus ab angelo traditus. 16
Canonicus pſalmorum modus. 372 & ſequent.
Caro multa ſignificat. 243
ſemper cum ſpiritu pugnat. 245
eius deſideria quomodo reprimantur. 400
Carnalia vitia & ſpiritalia. 256 & ſequent.
Caſtitas ſanctimonia ab Apoſtolo nominatur. 92
homines angelis quodammodo æquat. 88
non poteſt perpetuo obtineri noſtro tantum labore. 399
quomodo paranda caſtitas cordis ſit. 89
ieiunÿs & orationibus acquiritur. 94
quomodo conſeruetur. 72
quomodo exploranda. 942
a continentia differt. 86
laudatur. 92
eius inexperti de ipſius natura tractare non poſſunt. 405
Caſtitas S. Baſilÿ. 93
abbatis Pauli. 311
abbatis Sereni. 293
cuiuſdam ruſtici. 442
eius ſex gradus. 404
ei non nocet carnis commotio per ſomnium accidens. 407
magna ſuauitas illi coniuncta eſt. 412
philoſophi caſtitatem tantũ imaginariam habuerunt. 417
Cellæ & ſolitudinis vtilitas. 291
Cenodoxia quid. 143

cepe aut bulbis comparata. 144
alijs virtutibus inſidiatur. 261
aliquando vtilis eſt. 263
eius duo genera. ibid.
quomodo curanda. 150
Cenſuræ eccleſiaſticæ. 23
Centuplū recipere in hac vita, quomodo intelligatur. 643
Chæremon abbas laudatur. 384
Chā filius Noe maleficas artes metallorum laminis, & duriſſimis lapidibus inſculpſit. 353
Chariſmatum diuinorum tripartita ratio. 457
Charitas non ſolum res Dei, ſed etiam Deus eſt. 472
etiam pro inimicis orat. 388
cum fide & ſpe comparatur. 385
de ſeruis filios facit, & imaginē Dei confert. 387
eius officijs ſpecialiter beatitudo promittitur. 392
eius dignitas, 185. & ſequent.
eius gradus. 472
eam nihil vtilius. 470
nihil illi præferendum. ibid.
Chriſtus ſolus liber ab omni peccato. 592
ſolus venit in ſimilitudinem carnis peccati. 594
ſolus abſq. peccato tētatus. 256
qua ratione tentatus ſit a diabolo. 257
Cibus monachorum qualis eſſe debeat. 74
monachorū Aegypti qualis ſit. 39
neceſſitati, non voluptati. 67
etiam neceſſarius non ſine cordis anxietate ſumendus. ibid.
cibi quotidiani optimus modus. 214
cibi animæ noxij qui ſint. 72
Cilicina veſtis quare a monachis Aegyptijs refutata. 7
Cingulum monachorum quid ſignificet. 510
Cœnobitica diſciplina a tēpore Apoſtolorum ſumpſit exordiū. 514
Cœnobitarum quis ſit finis. 536
Cœnobitæ vnde dicti. 515
Cœnobium vnde dictum. ibid.
eius vtilitas. 534
eius a monaſterio differētia. 519
Cogitationum noſtrarum tria eſſe principia. 390
earum ſtatus deſcribitur. 389
origines & principia diligenter examinanda. 391
earum mutabilitas. 378
Cogitationes ſuas monachi ſenioribus patefaciebant. 206. & ſequ.
Cogitationes noſtras quomodo cognoſcant dæmones. 303
Colobijs quare vtantur monachi Aegyptij. 8
Communionem Dominicam ſingulis Dominicis frequentandam. 621
eam venialibus peccatis non impediri debere. ibid.
Compunctionum diuerſitas. 357
Concupiſcentia carnis cur ſit in homine relicta. 342
qualiter extingui debeat. 65
Confeſſio peccati quàm vtilis. 206
Conſuetudines maiorum non ſunt antiquanda. 563
Cōtēplatiua vita, vide Theoretica.
Continentia quid differt a caſtitate. 407
Corpus peccati quid ſit. 616
Correptio proximi qualiter facienda.

da. 137
moderata eſſe debet. 209
Crucifigi ſpiritaliter quid ſit. 53
Crux impreſſa fronti aut pectori dæmones appropinquare non ſinit. 330
Crux noſtra eſt timor Domini. 54
Cucullæ monachorum Aegypti. 7

D

Dæmones ſine permiſſione diuina nocere non poſſunt. 308
ignorant cogitationes internas hominum. 303
non ſine labore cum hominibus confligunt. 306
alij alijs vitijs præſunt. 304
in impugnando homines quendã ordinem ſeruant. 305
non ſunt omnes eiuſdem fortitudinis. 306
non obſident hominum corpora, niſi prius eorum mentes & cogitationes poſſederint. 310
pernicioſius poſſident hominum animas quàm corpora. ibid.
quomodo humanis mentibus copulentur. 301
quomodo energumenis dominentur. ibid.
quomodo repellendi & ſuperandi ſint. 330
duobus modis hominibus obediunt. ibid.
e corporibus quæ obſidet, ſanctorum orationibus expelluntur. 441
ſcripturæ auctoritatibus conuincendi. 593
ocioſorum ſermonum inſtigatores ſunt. 78
Dæmonum poteſtas poſt Chriſtum imminuta. 309
eorum peccata veniam nõ merentur. 247
dæmonum genera diuerſa. 315
eorum vires & ingenia etiam diuerſa. 306
Dæmon aperte confeſſus eſt hæreſim ſe per Arium & Eunomium hominibus ſuaſiſſe. 316
Danielis abbatis vita deſcribitur. 238
Decimarum & primitiarum oblatio gratum Deo munus. 556
Deus nihil creauit quod ſubſtãtialiter malum ſit. 320
ſolus Deus incorporeus. 302
omnium ſitit ſalutem. 420
propter ſe amandus. 387
Deo quædam ex conſuetudine noſtra adſcribimus. 112
Deo tribuuntur membra humani corporis per metaphoram. 113
Dei ira qualis. 112
Deum relinquere mors eſt. 609
Deus ſecundum præſentem iuſtitiam iudicat. 305
Diaconia ſiue diſpenſatio rerũ monaſterij deferebatur probatiſſimo cuidam ſeniorum. 555
Diaconiæ præfectus populi oblationes accipiebat. 556
Diaconatus ordinem abbas Daniel ſuſcepit. 238
Diogenis ſententia. 418
Diolci eremi deſcriptio. 80. 511
Diſcretionis virtus oculus & lucerna in Euangelio dicitur. 199
inter nobiliſſima Spiritus ſancti dona numeratur ab Apoſtolo. 198
a ſolo Deo datur hominibus. ibid.
eius commendatio. 200

& to-

& tota fere Collat. 2. [illegible]
Diuitiæ propriæ noſtræ ſunt quas nemo aut conferre aut auferre poteſt. 227
tripartitæ in ſcripturis ſanctis intelliguntur, malæ, bonæ, mediæ. ibid.
diuitiarum vſus qualis eſſe debeat. 278
Docere alios præſumentes reprehenduntur. 635
Dominico die nec ieiunandum, nec genuflectendum maiores cenſuerunt. 24. & 570
Dominicis diebus ſacram communionem frequentandum. 621
eiſdem diebus ad eccleſiam procedendum. 317
Dominos noſtri nos non eſſe. 639
E
EBrietas non ex vino tantum cauſatur. 62
Ecſtaſes frequentes abbatis Ioannis. 532
Energumenis quomodo maligni ſpiritus copulentur. 301
Energumeni ſanctorum inuocatione a dæmonib. liberantur. 312 & 441
pro energumenis orandum. 313
energumeni an ſint a ſacra communione repellendi. ibid.
Epiphaniorum diem quomodo celebrabant Aegyptij. 364
Epiſtolæ paſchales a patriarchis per prouincias ſuas mittebantur. 364
Eremi commoda. 533
eremi & ſolitudinis finis. 535
Eua an grauius peccauerit quam Adam. 325
Euangelij præcepta leuiora quàm legalia. 559
Euangelij filios præcepta legalia ſupergredi debere. 557
Euchariſtiæ ſumptio contra diabolicas illuſiones maxime confert. 589
ea nemo ſe dignum debet iudicare. 591
Eunuchis non deſunt incentiua libidinis. 408
Eunuchorum tepor circa caſtitatem. 249
Eunuchi laudabiles qui. 590
Excitatoris in monaſterio munus. 23
Excommunicatio. 23
eam incurrit qui orat cum excommunicato. ibid.
Exempla vitæ a paucis ſed melioribus expetenda. 57
F
FIdes & eius incrementum ex Deo eſt. 233
cum ſpe & charitate comparatur. 385
Finis conſideratio in omni re neceſſaria. 374
Finis cœnobitæ quis ſit. 536
finis eremitæ. ibid.
finis Chriſtiani. 375
Fornicatio ſpiritalis eſt omnis cogitatio a Deo diſcedens. 449
Fornicationis ſpiritus quomodo ſuperetur. 86. 255
ſine Dei gratia non ſubigitur. 87
eius ſtimulos & cogitationes immundas ſtatim reprimere oportet. 91
fornicationis genera tria. 262
fornicatio quadruplex in ſcripturis reperitur. 448
Fortis & ſanus eſt qui ſuccumbit alterius voluntati. 479

Furo

Furtum confeſsione purgatum. 206

G

Gaſtrimargia quid ſit. 59. 254
eius tria genera. 74. 262
quomodo poſsit ſuperari. 67
Genua in oratione non curuabantur totis Pentecoſtes diebus. 24. 563. 570
nec diebus Dominicis. 24. 570
Gratiæ diuinæ bona omnia adſcribẽda ſunt. 229. & ſequent. 610. & multis alijs locis.
Gratia & auxilio Dei ſemper homines indigent. 418
gratia pro merito vel deſiderio audientium miniſtrat ſermonem diſputantibus. 255
ſub gratia quemadmodum quis eſſe probetur. 581
Gratiarum actio quid. 348

H

Habitus ſolus monachum non facit. 251
Habitus monachorum Aegypti. 5. & ſequent.
lineis tantum indumentis, atq; ijs ſimplicibus vtebantur, non laneis. 38
habitus pro regionum varietate variandus. 10
qualis eſſe debeat. 6
habitum mutabant monachi Aegypti cum religionem ingrediebantur. 36
Hæreſis Anthropomorphitarum vnde traxerit originem. 367
Horaria officia, Tertia, Sexta, Nona, &c. ſignificatio. 12. 27
quomodo Domino ſoluerentur. 29
Hoſpitalitas commendatur. 37
etiam otioſis hominibus impertienda. 137
Humilitas omniũ virtutum magiſtra. 461. 531
miraculorũ dono præfertur. 461
humilitas vera abſq; nuditate conquiri non poteſt. 169
in quo conſiſtat. 520
quomodo adquirenda. 169
Humilitas abbatis Ioannis. 531
Pynuphij abbatis. 51. 544
cuiuſdam fratris ſummæ familia. 50

I

Ieiuniũ tunc gratum eſt Deo, cum fructibus charitatis eſt conſummatum. 80
ab omni iactantia alienum eſſe debet. 318
In die Sabbati cur Romæ & in Occidentalibus ciuitatibus abſoluaretur. 32
cur idẽ ieiuniũ Sabbato per Orientis ecclesias relaxaretur. ibid.
diebus Dominicis, & toto Pẽtecoſte ſoluẽdum eſt. 24. 563. 570
ieiunium quotidianum in aduentu hoſpitum ſoluebant monachi Aegyptij. 75
ieiunium quartæ & ſextæ feriæ cur ſoluebatur illa ratione. ibid.
ieiunium quale bonum ſit. 566
ieiunium Quadrageſimæ decima totius anni. 574
ieiunium corporale ad ſpiritale ieiunium ordinatur. 72
non ſemper congruum. 568
ieiuniorũ eadem regula ab omnibus obſeruari non poteſt. 61
quis ſit ieiunij finis. 73. 567
Ieiunij relaxatio vtrum obſit caſtitati.

tati. 570
Ieiunantes ex indignatione reprehenduntur. 477
Infirmitas carnis puritati cordis nõ officit. 63
Infirmioribus condolendum. 209
Iniuriam Dei mitius quàm propriã nonnulli vindicant. 353
Iniurijs laceßiti quid agere debeant. 480
Inuidiæ morbus difficile curatur. 527.
Inuocatione ſanctorum dæmones expelluntur. 441
Ioannes abbas laudatur. 76. 531
Ira etiam breuis cauenda. 117
quanta mala generet. 111
quæ iuſta vel iniuſta. 114
quomodo curanda. 122
eius tria genera. 263
Ira Dei qualis ſit. 112
Iracundia maxime cauenda. 470
quomodo comprimenda ſit. 481
Iraſci nobis & vitijs noſtris debemus. 115
Iudicare proximũ non debemus. 76
Iugum Domini ſuaue. 639
Iuſtitiam humanam, ſi diuinæ iuſtitia cõferatur, bonã non eſſe. 603

L

Labore manuum Apoſtolus Paulus viuebat. 134
Lacrymæ exteriores non ſunt magnopere affectandæ. 358
Lectiones ſacræ in cœnobijs dũ fratres reficiuntur vnde proceſſerint. 42
Lex peccati quid ſit. 611
Legis Dei ſcientia homini ab initio creationis infuſa. 335
Legiſ tranſgreſſores etiã ante eius promulgationem a Deo iuſte punitos. 336
Legem Moyſi conuenienti tempore datam. ibid.
De libero arbitrio vide in obſeruationibus in Caßianum propoſitiones vndecim.
Libido vnde dicatur. 397
Libidinis etiam memoria penitus ſubtrahenda. 542
Luxuria. vide Fornicatio.

M

Macarij abbatis ſententia de monachi obſeruantia. 84
eiuſdem fabula de tõſoris cuiuſdam facto. 632
eiuſdem pulchra reſponſio. 264
Maforte veſtis monachorum Aegypti. 9
Malum a Deo creatum non eſt. 321
non infertur inuito. 279
Mala in hoc mundo quæ ſint. 278
Mala pro afflictionibus in ſcripturæ ponuntur. 280
Manuum ſuarum labore monachos ſuſtentandos. 13
eo orationes eorũ nõ impediri. 25.
Martha & Maria in Euangelio quid deſignent. 180
Matutinæ precationes quo tempore & vbi inſtitutæ. 28
Matutinis orationibus finitis, ad ſomnũ reuerti non oportere. 29
Media bona ſunt propter principale bonum. 567
Melotes monachorum Aegypti & pellis caprina. 9
De mendacio vide in obſeruationib. pag. 732. (296
Mens humana otioſa eſſe nõ poteſt. neq. in vno eodemq. ſtatu manere.

nere. 291
Meritum vniuſcuiuſq. non debet ex miraculis æſtimari. 460
Miraculum maius eſt a ſe luxuriæ fomitē expellere, quàm dæmones ex aliorum corporibus. 462
Miracula Abrahæ abbatis. 460
Miraculis præponderat humilitas. 461
Monachi vnde dicti. 515.
ab Apoſtolis exorti. 514
olim diu probabantur priusquā ad monaſteriū admitterētur. 35 37. 48-51. & ſeqq. 544
ingreſſu religionis habitum mutabant. 36
Monachi Tabennenſiotæ nō permittebantur facultates ſuas in monaſterio conferre. 35
recens admiſſi quomodo probarentur. 37
primumomnium docebātur ſuas vincere voluntates. ibid.
iuniores ſeniorum veſtigia ſequi debent. 512
a coniugijs ſemper abſtinuerunt. 515.
quomodo ſe inſtituere debeāt. 84
quomodo ſe gerere debeant erga eos a quibus afficiūtur iniuria. 480.
non tantùm ſemel initio profeſſionis renuntiare debent mūdialib. rebus, ſed per totā vitā. 624
puritati cordis ſemper debent eſſe intenti. 68
placidi & manſueti eſſe debent. 114.
in congregatione ſingularitatē fugere debent. 156
epiſcoporum & feminarum conuerſationem vitare debent. 149
iuniores monachi etiā cogitationes ſenioribus ſuis aperire debent. 38
ijdem ſeniorum præcepta diſcutere non debent. 513
monachi ambitioſi aut alios docere præſumentes taxātur. 252
quomodo vitia ſua explorare debeant 538
eadem quomodo corrigere. 540
Cenodoxia maxime impugnantur. 144
Acedia corripiuntur. 128. 129
eorū tria genera in Aegypto. 513
quartum genus eorum poſtremo exortum. 518
Monachorū Aegypti quales cibi. 39
eorum obedientia. 38. 39
eorum obſequia mutua. 43. 44
Monachis recordationem parentum & amicorum etiam per litteras ingeſtam damnoſam eſſe. 78
Monaſterium quid differat a cœnobio. 519
Mortificatio Apollo abbatis. 629
Mortuorum anniuerſarius depoſitionis dies celebratus. 536
pro mortuis oblationes fiebant. 102
Moſes abbas. 174

N

NOſtrum id tantū eſt quod corde poſſidetur & animæ adhæret. 228
Nouitij monachi ſecularia veſtimēta deponebāt, & ab abbate monaſticū induebantur. 38
eadem a diſpenſatore cur ſeruarentur. ibid.
quomodo probabantur. 35. 37

qua

qua cauſa ex cœnobÿs expellebantur. 36
Nuditate tantum philargyria vincitur. 108

O.

OBedientia omnibus virtutibus antelata. 39
Obedientia abbatis Ioānis. 46. 47. & 48
abbatis Mucÿ. 481
cuiuſdam fratris. 49
Tabennenſiotarū monachorum. 34. 38. & 39.
Oblationes pro mortuis facta. 102
Obſecratio quid ſit. 347
Obſequia monachorum mutua. 43. 44.
Octo principalia vitia. 269
& in octo poſterioribus libris inſtitutionum.
Operatio manuum multa vitia amputat. 136
Operis valor ex operantis affectu, non ex euentu metiēdus eſt. 181
Orātes ſecularia carmina & curas quomodo debeāt excludere. 449
Orare cum ſuſpenſo ab oratione nō licet. 231
Oratio quid ſit. 347
frequēs & breuis eſſe debet. 363
cum magno ſilentio fiebat a monachis Aegypti. 181
qualis eſſe debeat ex ſententia B. Antonÿ. 358
oratio ſincera ac pura quomodo comparetur. 340
nō impeditur manuali opere. 25
Orationis Dominicæ expoſitio. 450 & ſequent.
Orationis ipſa hora peccatum declinari uix poſſe. 619
Orationem ſacerdos concludit. 18
exauditam eſſe quo indicio cognoſci poſſit. 359
Orationum quadripartita ſpecies. 346.
Orationibus magis quàm ſtudio ad ſcripturarum notitiam pertingitur. 72
Oratione quæ debeant a Deo poſtulari. 355
Ordines angelorū quid ſignificent. 327.
Otioſis etiam & negligentibus humanitatem impertiendam. 136

P.

PAesÿ abbatis laus. 76
Paphnutÿ anachoretæ laus. 218
eius patientia. 524
illi Bubali cognomen inditum. 219. 524.
Paſchæ dies a pontifice Alexandrino per omnes Aegypti vrbes & monaſteria quotannis per epiſtolas deſignabatur. 364
Paſtoris liber citatur. 329. 427
Patientia vnde dicatur. 521
omnibus eſt generaliter exhibenda. 475
non eſt de aliorum virtute ſperanda, ſed de propria lōganimitate. 58
quomodo adquiri & retineri poſſit. 521
patientia ſimulata quæ ſit. 477
patientia cuiuſdam religioſæ fœminæ. 522
Paphnutÿ anachoretæ. 524. 537
cuiuſdam monachi. 530
Pauli eremitæ laus. 142. 515
Peccata omnia voluntaria eſſe. 599
venialia quomodo committantur.

Proper.

tur. 553. 595
multis modis deleri poſſunt. 549
Peccatorum *magnitudinem pauci intelligunt.* 68
eorum recordatio quouſq. vtilis ſit. 547. *& ſequent.*
Pecuniam *ſuam ad vſuram qui dare dicantur.* 455
Pera *& baculus monachis Aegypti iter facientibus familiare geſtamen.* 383
Perfectio *in quibus rebus conſiſtat.* 178.
ad eam quibus gradibus perueniatur. 56. 58
attingi niſi humilitatis virtute non poteſt. 164
ad eius faſtigium facilius ſecularis accedit, quàm monachus qui non ſecundum profeſſam regulam viuit. 250
Perfectionis *doctrina non paſſim omnibus tradenda eſt.* 174
eius exempla a paucis expetẽda. 57.
Perfectionis *viam a quibus diſcere debeamus.* 158
eius diuerſa genera. 391
Perſeuerantia *maxime monacho neceſſaria.* 55
Perſeuerandum *monacho in profeſſione ſemel arrepta.* 440
Philargyria *quid ſit, & vnde naſcatur.* 95
eam non pecunia, ſed amor pecuniæ facit. 107
cunctis animi morbis pernicioſior. 96
ſemel admiſſa quàm difficile expellatur. 97
quantorum malorum ſit procreatrix. 98
ea triplex eſt. 102
ab ea vinci ignominioſum eſt. 116
quomodo ſit ſuperanda. ibid.
niſi nuditate vinci non poteſt. 108. 109.
ante diluuium ignota. 260
Philargyria *Iudæ proditoris.* 107. 108.
Pœnitentiæ *plena definitio.* 546
eius diuerſi fructus. 548
quanto tempore ſit agenda. 553
Pollutio *nocturna ex quibus cauſis procedat.* 90. 584
an per ſomnum accidens officiat caſtitati. 407. 587
non ſemper impedit Euchariſtiæ perceptionem. 586
nonnumquam inimici factione contingit. 588
quomodo vitanda. 95
Poſſeſſio *etiam minutarum rerum monacho pernicioſa.* 165. 178
Poſtulatio *quid ſit.* 253. 347. 349
Poteſtates *aereæ quæ dicantur.* 325
quare principatus & poteſtates appellentur. 327
Practice *in quo conſiſtat.* 438
per eam ad Theoreticen peruenitur. ibid.
quomodo acquiratur. 439
Præcepta *Euangelij leniora legis præceptis.* 579
Presbyter *ordinatur Daniel abbas.* 238
Priuatiæ *ſpiritales quæ ſint.* 574
Probari *diligentiſſime debent qui ad religionem admittendi ſunt* 35. 37. *&* 544.
Profeſſio *monachorum quibus auctoribus inſtituta ſit.* 514

Proprio iudicio ac conſilio conſidere periculoſum. 207
Proſperis facilius quis eliditur quã aduerſis. 283
Prouidentia Dei omnia in hoc mundo geruntur. 236
Pſalmorum modus canonicus. 25
Pſalmorum intelligentia quomodo adquirenda. 377
Puritas cordis monacho ſemper curæ eſſe debet. 68
quo modo ea adquiratur. 89. 94
eam tota virtute adquirere debemus. 179
puritatis perfectæ indicium. 89
qualiter cuſtodiatur. 91
Pynuphy abbatis humilitas & latebra. 50. 51. 543. & ſeq.

Q

QVadrageſima cur ita vocetur cum triginta ſex diebus tantummodo ieiunetur. 575
diuerſo dierũ numero per diuerſas prouincias ſeruabatur. ibid.
eius ieiunium ad animæ decimas refertur. 573
quadrageſimæ cauſa & initium. 577
quadrageſimæ tẽpore monachos maxime oppugnari. 576
Quartum genus monachorum. 516
Quinquageſimæ, hoc eſt, Pentecoſtes tempore cur laxentur ieiunia. 563. 569
eodem tempore genua in oratione publica nõ flectebantur. ibidẽ & 24.
quinquageſimæ figura in veteri teſtamento præceſſit. 569

R

REbrachiatoria monachorum quid. 8
Recedere a Deo mors eſt. 609
Reconciliatio fraterna. 118. 468. & 474.
Recordatio peccatorum quouſq; ſit vtilis. 547. & ſeq.
Refectionis monachorũ tempus atq; mẽſura. 214. 216. 217. & 572
Refectio monachorum extra communem menſam aut tempus vituperatur. 42. 72. & 74
Refectionis tẽpore vt ſacræ lectiones recitarentur quibus auctoribus ſit inſtitutum. 42.
refectionis tempore a monachis Aegypti ſummum ſilentium ſeruabatur. 42
Regnum Dei & regnum diaboli deſcribitur. 184
Regnum cælorum tripliciter accipiendum. 185
Reliquiæ ſanctorum deuotiſſime veneratæ. 276
Remiſſio peccatorum multis modis fit. 549
Renuntiatio. vide Abrenuntiatio.
Roma cur ſabbato ieiunaretur. 32

S

SAbbato per omnem Orientem cur non ieiunaretur. 32
Sabbato veſpera illuceſcẽte vigiliæ celebrabantur. 31. 32
Sabbato Romæ cur ieiunetur. 32
Sacerdos precem concludebat. 18
Sacerdos ſpiritales hoſtias Deo offert. ibid.
Salomonis tres libri tribus abrenũtiationũ generibus aptãtur. 223
Sanctus & immaculatus quid differant.

bb

ferant. 592
Sancti omnes peccatores ſe & immundos eſſe veraciter confeſſi ſunt. 595.617
Sanctorum interceſſione delictorũ venia impetratur. 549
eorum internentione pelluntur dæmones. 441
Sanctos veteris teſtamenti mãdata legis ſupergreſſos fuiſſe. 556
Sarabaitarum origo & conuerſatio. 516
Saturitas omnis cauenda. 62. 64
ea in refectione quærenda non eſt. 215
Scientia legis Dei illuminatione confertur. 231
Scientia ſine caſtitate obtineri non poteſt. 93
Scientia actualis gradus eſt ad ſpiritalem. 444
Scopus noſtrarum actionũ quis eſſe debeat. 299
Scopus & finis eſſe debet in qualibet diſciplina vel arte. 174
Scripturarũ diuinarum ſacramẽta quibus ſint diſpenſanda. 455
earum intelligẽtia magis oratione quàm ſtudio adquiritur. 79
ad eam quibus gradibus perueniatur. 446
Scripturarum diuinarum varij ſenſus. 447
cur eas Deus obſcuras eſſe voluerit. 319
eas quidam in prauũ ſenſum detorquent. 192
earum auctoritate dæmones conuincendi. 593
Scriptura diuina agro fertili comparatur. 319
Sereni abbatis commendatio. 293
Silentium mirum orationis tempore apud Aegypti monachos. 18
Silentij commendatio. 22
Socratis continentia. 418
Solitariam vitam qui petere debeant. 119. 537
Solitarios acedia circa meridiem maxime infeſtat. 127
Solitudinis commẽdatio. 291. 383. & 533.
Somni moderata refectio neceſſaria eſt. 31
Somnus deceptor fraudulentus puritatis. 399
Somni canonicum tempus monachi excedere non debent. 72. 213
Spadones plerũq. tepidi. 249. 400
Spes cum fide & charitate comparatur. 385
Spiritalis doctrina quibus de cauſis infructuoſa reddatur. 455
Spiritalis ſciẽtia in illitteratis quandoq. mirabiliter viget. 453
Spiritalia peccata quæ ſint. 255
Superbia cunctis vitijs immanior beſtia. 151
perfectos viros maxime impugnat. ibid.
omnes virtutes exhaurit. ibid.
ea duplex eſt, ſpiritalis, atq. carnalis. ibid.
ſpiritalis ſuperbia quos pulſet, quoſq. carnalis. 164
ex ſuperbia quanta vitia generentur. 165
quibus indicijs animæ ineſſe cognoſcitur. 167
Superbia luciferũ ex ſublimi cælorũ ſede ad ima detruſit. 152. 259
ea quomodo ſuperari poſſit. 155
169

169.
Superbi alijs præeſſe volunt. 168
Suum monachus nihil quidquam dicere debet. 39

T

Tabennenſiotæ monachi eos quos ſuſcipiebant nihil rerum temporalium monaſterio inferre volebant. 35
eorum ſumma obedientia. 34
Taciturnitatis & ſilentij commendatio. 22
Taciturnitas quæ noceat. 206
Temporali caſtigatione reprobos homines indignos eſſe. 314
Tentationum tolerantia a Deo tribuitur. 234
Tentationum diuerſa genera. 286
Tentationum Chriſti ordo & ratio. 258
Tentationes quid vtilitatis afferant. 642
Tentationibus vt careamus non eſſe petendum. 354
Theonæ abbatis commendatio. 555. 560.
Tepidi monachi ſecularibus inferiores ſunt. 253
Theoretice quid ſit, & in quo conſiſtat. 438
eius partes & genera. 442
quomodo apprehendi poſſit. 446
Theoretica vita laudatur. 480
Theoriæ, id eſt, contemplationi Dei, vniuerſa virtutum ſtudia poſtponuntur. 601
illi nemo perpetuo intentus eſſe poteſt. 603
Theoriæ an ſemper aliquis affixus eſſe poſſit. 183
Timore compulſus quis bonum, an charitate faciat, plurimum differt. 387
Timor ſanctus quis. 393
Triſtitia vnde oriatur. 124
eius ſpiritus homini pernicioſus. 123.
deſperationem nonnumquam inducit. 126
in quo ſit vtilis. ibid.
eius genera duo. 263
quomodo ſit repellenda. 127
Tropologia quid ſit. 443

V

Vanagloria. vide Cenodoxia.
Venundati diabolo quomodo dicamur. 611
Venialia peccata non poſſunt in hac vita ſemper vitari. 389. 592. 605.
ea non tollunt ſanctitatis aut iuſtitiæ nomen. 395
non impediunt ſacram communionem. 620
quomodo cõmittãtur. 553. 595
non ſunt paruipendenda. 606
Veritas quomodo ſit examinanda. 470.
Vigiliæ ſabbato celebratæ. 31. 32
Virgines fuerunt Elias & Hieremias. 87. 557
Virgines fuerunt vterq. Ioannes & Daniel. 87
Virginitatis laus. 590
Virtus animi ſola per ſe principale bonum eſt. 278
Virtus vnaquæq. ab eo qui eam peculiarius poſſidet expetenda eſt. 60.
Virtutes difficilius plantantur, quàm eradicantur vitia. 439
Vitia octo principalia. vide per totos

tos octo poſtremos libros inſtitutionum, & 254. 269

Vitia quædam ſunt carnalia; quædam ſpiritalia. 257

facilius euelluntur quàm virtutes plantantur. 439

quæ extra naturam ſunt, pene incurabilia eſſe. 97

curari non poſſunt niſi radices eorum & cauſæ fuerint publicatæ. 149

vitijs quomodo contra nitendũ: 265.

Vitiorum nos impugnantium numerus amplior quàm virtutum. 103.

Vitium illud potiſſimum quis impugnare debet a quo ſe magis oppugnari ſentit. 275

Voluntati alienæ ſuã ſubijcere fortis eſt. 479

Voluntatibus proprijs monachi renuntiare debent. 37

X

XEnodochij vberrimus fructus. 628.

FINIS.

CATALOGVS LOCORVM ſacræ ſcripturæ, quæ a Caſſiano in his libris obiter explicantur.

Ex Geneſi.

1. *IN principio fecit Deus cælũ & terram.* 322

Et ecce omnia quæ fecit Deus, bona valde. 602

Faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtram. 365

3. *Serpens autem erat ſapiẽtior cunctis beſtijs terræ.* 324

Ipſa conteret caput tuum: & tu obſeruabis calcaneum illius. 55. 91. 107.

Maledicta terra in operibus tuis, ſpinas & tribulas germinabit tibi, &c. 611

4. *Nõne ſi recte offeras, recte autem non diuidas, peccaſti?* 571

6. *Cũ vidiſſent filij Dei filias hominũ eo quòd eſſent pulchræ, acceperũt ſibi vxores.* 331. *& ſeq.*

Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, eo quòd caro ſunt. 243

8. *Humanum genus diligẽter intentum eſt ad nequitiam a iuuẽtute ſua.* 600

12. *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui.* 222

Et veni in terram quam tibi monſtrauero. 229

15. *Semini tuo dabo terrã hanc, a flumine Aegypti vſq. ad fluuiũ magnum Euphraten, Cinæos, & Cenezæos, Cedmonæos, & Ethæos, &c.* 292. *& ſeq.*

Ex Exodo.

5. *Otioſi ſunt, &c. Opprimantur laboribus, & ſoliciti ſint in operibus ſuis, & non ſint ſolicitè in verbis vanis.* 576

20. *Non fornicaberis.* 448

22. *Decimas tuas & primitias offeres Domino Deo tuo.* 573. *& ſeq.*

33. *Quia non poteris videre faciẽ meam: non enim videbit me homo, & viuet.* 189

Ex Leuitico.

7. *Anima quæcumq. comederit de carnib. ſacrificij ſalutaris, quod eſt Domini, in qua eſt immũditia, peribit corã Domino.* 89. 397

21. *Et de ſanctis non egredietur, ne polluat ſanctuariũ Dei.* 447

Ex Numeris.

11. *Quis dabit nobis ad veſcendũ carnes?* 270

Ex Deuteronom.

7. *Cum introduxerit te Dominus Deus tuus in terram quam poſſeſſurus ingrederis, & deleuerit gentes multas corã te, Ethæũ & Gergeſæũ, &c.* 268. *& ſeq.*

Non timebis eos, &c. Deus magnus & terribilis, ipſe conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim atq. per partes. Non poteris delere eas pariter, &c. 266

8. *Ne poſtquam comederis & ſatiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, &c. nõ reminiſcaris* Domini Dei tui. 266

9. *Ne dicas in corde tuo, &c. Propter iuſtitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hanc poßiderem.* 267

20. *Si quis eſt homo formidoloſus & corde pauido, non egrediatur ad bellum: vadat & reuertatur in domum ſuam, ne pauere faciat corda fratrum, &c.* 103

23. *Non abominaberis Aegyptiũ, quia fuiſti incola in terra eius.* 270.

Ex lib. Iudic.

3. *Hæ ſunt gentes quas Dominus dereliquit vt erudiret in eis Iſraelẽ, & haberẽt conſuetudinẽ cum hoſtibus præliandi.* 241

Ex 1. Reg.

3. *Vocauit Dominus Samuelẽ, dicens: Samuel Samuel, &c.* 212

Ex Iob.

1. *Numquid gratis Iob colit Deum? Sed aufer manũ tuã.* 430

2. *Ecce trado eũ in manus tuas, tantum animã eius cuſtodi.* 302

3. *Mors viro requies, cuius vita abſcondita eſt.* 281

15. *Si in ſanctis ſuis non confidit, & in angelis ſuis reperit prauitatem.* 609

38. *Quando facta ſunt ſimul ſidera, laudauerunt me voce magna omnes angeli mei.* 322

39. *Quis eſt qui dimiſit onegrum*

liberum, &c. Poſui autem habitaculum eius deſertũ, &c. 516

40. *An putas me tibi aliter locutum, quàm vt appareres iuſtus?* 286.

Ex Pſalmis.

4. *Iraſcimini, & nolite peccare: quæ dicitis in cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimini.* 115

6. *Non eſt in morte qui memor ſit Dei; in inferno autem quis confitebitur Domino?* 185

14. *Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram.* 455

15. *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, &c.* 470

18. *Ab occultis meis munda me, & ab alienis, &c.* 553

34. *Veniat illi laqueus quẽ ignorat, & captio quam abſcondit, apprehendat eum, &c.* 307

35. *Homines & iumenta ſaluabis Domine.* 320

36. *Cum ceciderit non collidetur. &c.* 596

37. *Ego autem tamquam ſurdus non audiebam, &c.* 57

44. *Audi filia & vide, & inclina aurẽ tuã, & obliuiſcere populũ tuum, & domũ patris tui.* 222

45. *Venite & videte opera Dei, quæ poſuit prodigia ſuper terram, auferẽs bella vſq. ad finem terræ, &c.* 402. 411

61. *Verumtamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant.* 571

65. *Trãſiuimus per ignẽ & aquã, et eduxiſti nos in refrigeriũ.* 60

69. Deus

69. *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina.* 372

72. *In laboribus hominũ non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* 287. 314

73. *Pauper & inops laudabunt nomen tuum.* 376

75. *Notus in Iudaea Deus, in Iſrael autẽ magnũ nomen eius.* 408

80. *Si populus meus audiſſet me. Et nõ audiuit populus meus vocem meam.* 236. & ſeq.

81. *Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut vnus de principibus cadetis.* 323

87. *Mane oratio mea praeueniet te.* 574

90. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.* 192

93. *Si dicebam, Motus eſt pes meus, miſericordia tua Domine adiuuabat me.* 231

100. *Pſallam & intelligã in via immaculata.* 445

101. *Quia cinerem ſicut panem manducabam, & poculũ meum cum fletu miſcebam.* 358

103. *Montes excelſi ceruis, petra refugium erinacijs.* 376

113. *Non mortui laudabunt te Domine, neq. omnes qui deſcendũt in infernum.* 187

117. *Impulſus verſatus ſum vt caderem, & Dominus ſuſcepit me.* 230

118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. beati qui ſcrutantur teſtimonia eius.* 453.

Non me derelinquas vſquequaque. 241

Dormitauit anima mea prae tedio. 129

Bonum mihi quia humiliaſti me. 241

Quia factus ſum ſicut vter in pruina. 11

A mãdatis tuis intellexi. 445

Affige timore tuo carnes meas. 53. 54

Seruus tuus ego ſum, da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua. 232

Praeueni in maturitate, & clamaui. 27. 574

Septies in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtitiae tuae. 29

132. *Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum.* 467

136. *Beatus qui tenebit & allidet paruulos Babylonis ad petrã.* 91

138. *Quia tu poſſediſti renes meos.* 406

Mira opera tua, & anima mea nouit nimis. 410. 412

140. *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in cõſpectu tuo, eleuatio manuum mearum ſacrificiũ veſpertinum.* 27

141. *In via hac qua ambulabam, abſconderunt laqueũ mihi.* 145

Ex Prouerbijs.

2. *Nam ſi ambularent ſemitas rectas, inueniſſent vtiq. ſemitas iuſtitiae leues.* 641

3. *Honora Deum de tuis iuſtis laboribus, & deliba ei de fructibus iuſtitiae tuae.* 139

4. *Omni cuſtodia ſerua cor tuum.* 85.90.91
Ne diuertaris ad dextrā neq. ad ſiniſtram. 144
9. *Sed exili,noli demorari in loco eius,neq. intendas oculū tuum in eam.* 552
11. *Quibus non eſt gubernatio,cadunt vt folia.* 200
Malignus nocet cum ſe commiſcuerit iuſto. 193
Sicut inauris aurea in naribus ſuis,ita mulieri malemorata ſpecies. 453
12. *Melior eſt vir in ignobilitate ſeruiens ſibi, quàm qui dignitatem ſibi acquirit, & indiget pane.* 633
Itinera eorum qui memoriam retinēt malefacti,in mortē. 119
14. *Qui ſuauis & ſine dolore eſt, in ęgeſtate erit.* 455. 646
Longanimis vir nimius in prudentia,puſillanimis autem valde inſipiens eſt. 482. 521
15. *Viæ nihil operantium ſtratæ ſunt ſpinis.* 141
16. *Omnia operatus eſt Dominus propter ſemetipſum.* 385
Ante contritionē precedit iniuria, & ante ruinam mala cogitatio. 292
Homo in laboribus laborat ſibi, & vim facit perditioni ſuæ. 646.
17. *Fidelis viri totus mundus diuitiarum.* 644
Vt quid fuerunt diuitiæ inſipienti? 453
Inſipienti interroganti ſapientiam,ſapiētia reputabitur. 243
18. *Inſipientia viri corrūpit vias eius, Deum autem cauſatur in corde ſuo.* 405. 643
19. *Cogitatio bona ſcientibus eam appropinquat; vir autem prudens inueniet eam.* 296
20. *Pondus magnum & puſillum, & menſuræ duplices, immunda ſunt apud Dominū vtraq.* 571
22. *Tu autem deſcribe tibi ea tripliciter, ſuper latitudinem cordis tui.* 442
23. *Si ſederis cœnare ad menſam potentis, ſapienter intellige quæ apponuntur tibi, &c.* 197
Et veſtietur contriſta veſte & pānoſa omnis ſomniculoſus. 140
24. *Cum ſapientia ædificatur domus, & cum intellectu iterum erigitur, &c.* 261
Erue eos qui ducuntur ad mortem, & redimere eos qui interficiuntur nē pareas. 211
Noli applicare impium ad paſcua iuſti, neq. ſedatarii ſatuitate ventris. 454
Septies in die cadit iuſtus, & reſurgit. 553. 595
Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari; in ſupplantatione autem eius noli extolli, &c. 267
25. *Sicut tinea veſtimēto, & vermis ligno, ita triſtitia viri nocet cordi.* 123. 124
26. *Verba callidorum mollia, hæc autem feriūt in penetralia ventris.* 476
Si te rogauerit inimicus magna voce, ne conſenſeris ei: ſeptē enim nequitiæ ſunt in anima eius. 274

27. Ni-

27. *Nihil ſuſtinet Zelus.* 528

Anima quæ in ſatietate eſt, fa-nis illudit: animæ autem egenti etiã amara dulcia videtur. 450

Stillicidia eÿciunt hominem in die hiemali de domo ſua. 292

28. *Qui ſectatur otiũ, replebitur paupertate.* 140

29. *Totam iram ſuam profert ſtultus, ſapiens autem diſpenſat per partes.* 481

30. *Et erinacij gens inualida, qui fecerunt in petris domos ſuas.* 376.

31. *Cum conſilio omnia fac, tum conſilio vinum bibe.* 200

Date ebrietatem his qui in triſtitia ſunt, & vinum bibere his qui in doloribus ſunt, &c. 455

Omnes enim qui apud eã ſunt, veſtiti ſunt dupliciter. 442

Fortitudine & decore induta eſt, & lætata eſt in diebus nouiſſimis. 140

Ex Eccleſiaſte.

4. *Melior eſt pugillus vnus cum requie, quàm duo pugilli cũ labore et præſumptione ſpiritus.* 633

5. *Si voueris votum Deo, ne moram feceris reddere illud. &c.*

Melius eſt nõ vouere te, quàm voueri & non reddere. 347

6. *Omnis labor hominis in ore ipſius.* 445

7. *Quia nõ eſt iuſtus homo in terra, qui faciat bonum, & nõ peccabit.* 619

Fecit Deus hominẽ rectum, & ipſi quæſierunt cogitationes multas. 426

10. *Si momorderit ſerpens non in ſibilo, non eſt abundantia incantatori.* 207. 528

Labor ſtultorum affliget eos, qui non nouerunt ire in ciuitatem. 642

In pigritÿs humiliabitur contignatio, & in ſegnitie manuũ ſtillabit domus. 292

11. *Da partem his ſeptem, & quidem his octo.* 32

12. *Priuſquam conuertatur puluis in terram ſicut fuit, & ſpiritus reuertatur ad Deum qui dedit illum.* 337

Ex Canticis cantic.

1. *Trabes noſtræ cypreſſus, tigna domorum noſtrarum cedri.* 129

2. *Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* 28

Ordinate in me charitatem. 473

Ex Sapientia.

4. *Senectus enim honorabilis eſt, non diuturna, neq; numero annorum computata: Cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis vita immaculata.* 208

Ex Eccleſiaſtico.

11. *Ne beatifices hominem ante exitum ſuum.* 293

25. *Quæ non congregaſti in iuuentute, quomodo inuenies in ſenectute tua?* 208

39. *Vniuerſa quæ fecit Deus, bona in tempore ſuo.* 602

Ex Eſaia.

11. Et replebit eum ſpiritus timoris Domini. 394
26. Adde illis mala Domine, adde mala glorioſis terræ. 280
29. Obſtupeſcite & admiramini, fluctuate & vacillate, inebriamini & nõ à vino, mouemini & non ab ebrietate. 342
45. Ego ante te ibo, & potentes terræ humiliabo, &c. 79
Abſque me non eſt Deus, ego Dominus, & non eſt alter, formãs lucem, & creans tenebras, faciens pacẽ, & creans mala. 280
48. Propter me longe faciam furorem meũ, & laude mea infrænabo te, ne intereas. 264
52. Exurge, exurge Hieruſalem, induere veſtimentis gloriæ tuæ. 140
56. Qui cuſtodierint ſabbata mea, &c. dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus: nomẽ ſempiternũ dabo eis quod non peribit. 590
61. Ego Dominus diligẽs iudiciũ, & odio habens rapinam in holocauſto. 571
66. Erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato. 573

Ex Hieremia.

1. Ego conſtitui te hodie ſuper gẽtes & ſuper regna, vt euellas & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plãtes. 439
2. Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſciplinam non recepiſtis. 287
4. Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. 251
5. Percuſſiſti eos & non doluerunt, & induruerunt facies ſuas ſuper petram, & noluerũt reuerti. 288
6. Malitiæ eorum non ſunt conſumptæ, argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos. ibid.
8. Ecce ego mittã vobis ſerpentes regulos, quibus nõ eſt incãtatio, & mordebunt vos. 527. 529
11. Ecce inducam ſuper eos mala. 280.
15. Interfeci & perdidi populum meum, & tamen à vijs ſuis non ſunt reuerſi. 287
17. Confundantur illi, & non confundar ego, &c. & duplici contritione contere eos. 307
26. Et pœnituit Deus ſuper malitiam quam locutus eſt vt faceret eis, & non fecit. 280
30. Faciam conſummationem in cunctis gentibus, &c. caſtigabo te in iudicio, vt non tibi videaris innoxius. 287
48. Maledictus qui facit opera Domini fraudulenter. 571
Maledictus qui prohibet ſuum gladium à ſanguine. 551
51. Subito cecidit Babylon, & contrita eſt, &c. Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata, &c. 315

Ex Baruc.

3. Quare inueteratus es in terra aliena? 265

Ex Ezechiele.

16. Iam nõ iraſcar tibi, & Zelus meus

meum receſsit a te. 288

20\. *Et dedi eis præcepta nō bona, & iuſtificationes in quibus non viuent in eis.* 581

24\. *Pone eam ſuper prunas vacuam, vt incaleſcat & liqueſiat æs eius, &c.* 288

Ex Daniele.

10\. *Princeps regni Perſarum reſtitit mihi, &c.* 326

Ex Oſee.

2\. *Et dormire eos faciā fiducialiter.* 404

7\. *Et comederūt alieni robur eius, & ipſe neſciuit, ſed & cani effuſi sūt in eo, & ipſe ignorauit.* 208

Emendabo eos iux auditu tribulationis ſuæ. 288

10\. *Seminate vobis ad iuſtitiam, metite ſpem vitæ, illuminate vobis lumen ſcientiæ.* 452

Ex Ioele.

1\. *Expergiſcimini qui eſtis ebrij, & non a vino.* 342

3\. *Infirmus dicat, quia fortis ſum ego, & qui patiens eſt, ſit pugnator.* 299

Ex Amos.

3\. *Si eſt malitia in ciuitate, quā Dominus non fecit?* 280

4\. *Subuerti vos ſicut ſubuertit Deus Sodomam, &c. & nec ſic rediſtis ad me, dicit Dominus.* 287

5\. *Qui facit omnia, & conuertit ea, & transſmutat in matutinum vmbram mortis.* 411

8\. *Occidet eis ſol in meridie.* 116

Ex Iona.

4\. *Quia tu Domine miſericors & miſerator, patiens & multum miſericors, & pœnitens in malitijs.* 280

Ex Michæa.

7\. *Ab ea quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui.* 363

Ex Habacuc.

1\. *Et eſca eius electa.* 154

2\. *Super cuſtodiam meam ſtabo, & aſcendam ſuper petram, & ſpeculabor, &c.* 625

Væ qui potat amicum ſuum, mittens fel ſuum, & inebrians, &c. 476

Ex Aggæo.

1\. *Et qui mercedes cōgregat, miſit eas in ſacculū pertuſum.* 633

Ex Malachia.

1\. *Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum timebit.* 388. 393.

4\. *Timentibus nomen meum orietur ſol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius.* 116

Ex Matthæo.

4\. *Dic vt lapides iſti panes fiāt.* 257. 636.

5\. *Beati pauperes ſpiritu, &c.* 376.

Beati mites, quoniā ipſi poſſidebunt terram. 401

Noliite æſtimare quòd veni ſoluere

uere legem aut prophetas: non veni ſoluere, ſed adimplere. 491
Qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. 121
Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, &c. 117. 118. 469. 474
Si quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. 478
6. Tu autem cum oraueris, intra in cubiculũ tuũ, & clauſo oſtio ora patrẽ tuũ in abſcõdito. 362
Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum, &c. 350 & ſeqq.
Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, vbi ærugo & tinea, &c. 194
Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum. 190
Lucerna corporis tui eſt oculus tuus, &c. 199
7. Qui audit verba mea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petrã. &c. 340
8. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habẽs ſub me milites; & dico huic, Vade, & vadit, &c. 297
9. Numquid poſſunt filij ſponſi lugere quãdiu cum illis eſt ſponſus? 569
10. Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus. 53. 54
11. Regnum cælorũ vim patitur, & violenti diripiunt illud. 646
Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt. 639. & ſeqq.
12. Arundinem quaſſatam non conteret, & linum fumigãs non extinguet. 211
Cum immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, &c. Tunc vadit, & aſſumit alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe, &c. 273
13. Simile eſt regnum cælorum homini negotiatori quærẽti bonas margaritas. 601
18. Si manus tua vel pes tuus ſcãdalizat te, abſcide eũ & proijce abs te, &c. 193
19. Ecce nos reliquimus omnia, &c. In regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, &c. 228
Omnis qui reliquerit domum, &c. centuplum accipiet in præſenti, & vitam æternam poſſidebit. 643
24. Qui in tecto eſt, nõ deſcendat tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro, non reuertatur tollere tunicam ſuam. 54. 109
25. Simile eſt regnũ cælorum decẽ virginibus, &c. quinq. autem ex eis erant fatuæ, & quinq. prudentes. 591

Ex Marco.

10. Nemo eſt qui reliquit domum, &c. qui non accipiet cẽties tantum nunc in tempore hoc, domos, fratres & ſorores, & matrem, & filios, & agros cum perſecutionibus, &c. 645. 646

Ex Luca.

9. Nemo mittens manum ſuam ad

ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. 54. 109
10. Martha Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima: pauca vero opus eſt; aut etiam vno. Maria bonã partem elegit quæ non auferetur ab ea. 180. 601
11. Dum fortis domum ſuam cuſtodit armatus, in pace erit omnis ſubſtantia eius, &c. 91
16. Si in alienis fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis? 228
17. Regnũ Dei intra vos eſt. 184
21. Videte nequando grauentur corda veſtra in crapula et ebrietate, & curis ſecularibus. 341
22. Iuda, oſculo filium hominis tradis? 477
23. Hodie mecum eris in paradiſo. 386

Ex Ioanne.

8. Diabolus mendax eſt, & pater eius. 337
12. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur, &c. 185

Ex Actis Apoſt.

10. Vidit Petrus cælum apertum, & deſcendens vas quoddã, quaſi linteum magnum, quattuor initijs de cælo ſubmiſſum in terrã, &c. 26
20. Omnia oſtendi vobis, quia ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos: quoniam ipſe Dominus dixit: Beatius eſt magis dare quàm accipere. 103. 138

Ex epiſt. ad Rom.

6. Vt deſtruatur corpus peccati. 396
Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore, &c. 589
Peccatum in vobis non dominabitur. 578. & ſeq.
Habentes fructum veſtrum in ſanctificatione, &c. 177
7. Scimus quia lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato. 611
Scio autẽ quòd nõ habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonũ. 613
Non enim quod volo facio bonum, ſed quod odi malũ hoc ago. 597. & tota fere Collat. 23. & præſertim pag. 613. & ſeq.
Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem, &c. 610. & ſeq.
Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? 614. & ſeq.
8. Miſit Deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati. 257. 594
Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu. 243
Diligentibus Deum omnia cooperantur ad bonum. 282
9. Optarem enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis. 351. 605
12. Vnum quidẽ eſt corpus Eccleſiæ, multa autẽ membra: quæ habet donationes ſecundum gratiam quæ nobis data eſt differentes, &c. 440
Non voſmetipſos vindicantes, ſed date locum iræ. 481
13. Et carnis curam ne feceritis in deſiderijs. 637

Ex 1. ad Corint.

4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* 591

5. *Dum ſumus in corpore, peregrinamur a Domino.* 187

9. *Omnis qui in agone cõtendit, ab omnibus ſe abſtinet.* 88.89

Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum; ſic pugno, non quaſi aerẽ verberans; ſed caſtigo corpus meum, &c. 69. 70.71

10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Tẽtatio vos nõ apprehendit niſi humana.* 69.71.431

11. *Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diſcernens corpus Domini.* 587

13. *Si diſtribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* 178.225

Charitas non æmulatur, non inflatur, non irritatur, non agit perperam, &c. 178

Charitas numquã excidit. 183

14. *Si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, niſi vobis loquar aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?* 443

15. *Cum tradiderit regnum Deo & patri, cum euacuauerit omnem principatũ, & poteſtatem, & dominationem.* 327

Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. 243

Ex 2. ad Corint.

5. *Et ſi cognouimus ſecundũ carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus.* 368

6. *Per arma iuſtitiæ quæ ſunt a dextris & a ſiniſtris.* 282.283

7. *Quæ ſecundum Deum eſt triſtitia, pœnitentiam ad ſalutem ſtabilem operatur.* 126

10. *Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed potẽtia Deo.* 297

Ex epiſt. ad Galat.

5. *Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres; tantũ ne libertatẽ in occaſionẽ detis carnis.* 581

Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem, &c. 242

6. *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* 53.54

Ex epiſt. ad Epheſ.

4. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, neq. detis locum diabolo.* 116

Omnis ira, & indignatio, & clamor; & blaſphemia tollatur a vobis. 114

6. *Sumite ſcutũ fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignita reſtinguere.* 298

Ex epiſt. ad Philip.

1. *Deſiderium habeo diſſolui, & cum Chriſto eſſe, multo magis melius.* 187

3. *Quæ poſteriora ſunt obliuiſcẽs, ad ea vero quæ ante ſunt extendens me, ad deſtinatũ perſequor brauium ſupernæ vocationis Domini.* 177.551

Ex epiſt. ad Coloſ.

3. *Mortificate mēbra veſtra quæ ſunt ſuper terrā, &c.* 396. 397

Et auaritia, quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus. 99. 398

Ex 1. ad Theſſ.

4. *Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra, &c.* 92

De charitate fraternitatis non neceſſe habemus ſcribere vobis, &c. 130. & ſeqq.

5. *Sine intermiſſione orate.* 341. 344. & ſeq. & 379.

Ex 2. ad Theſſ.

3. *Denuntiamus vobis fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate.* 132. vſq. ad 137.

Ex 1. ad Tim.

1. *Iuſto lex non eſt poſita.* 556. & ſeq.

2. *Deprecor primo omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones.* 346. & ſeq.

In omni loco leuantes puras manus ſine ira & diſceptatione. 341. 344.

4. *Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt, pietas autem ad omnia.* 182

6. *Habentes alimenta & operimenta, his contenti ſimus.* 6

Radix omnium malorum eſt Philargyria. 96. & ſeq.

Ex 2. ad Tim.

2. *Qui in agone contendit, non coronabitur niſi legitime certauerit.* 65

Ex epiſt. ad Hebr.

4. *Tentatum per omnia ſecundū ſimilitudinem noſtram abſq. peccato.* 256. 593

9. *Tabernaculum enim, &c. & arcam teſtamenti habentem in ſe duas tabulas lapideas, & vrnā auream, &c.* 446

Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. 551

12. *Pacem ſectamini cum omnibus & ſanctimoniam.* 93

Ex epiſt. Iacobi.

4. *Deus ſuperbis reſiſtit.* 154

Ex epiſt. 1. Ioan.

3. *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* 121

5. *Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico vt roget quis.* 389

Ex Apocal.

3. *Vtinam calidus eſſes aut frigidus.* 250

FINIS.

CVRA.

CVRAVIMVS QVANTA FIERI POTVIT

diligentia vt hic liber emendate excuderetur: quędam tamen minuta nos effugerunt, alia ex vetuſtiſſimo libro ita ſunt reſtituenda.

Pagina 6. lin. 2. dele, ac. ibid. lin. 21. leg. & dici. ibid. lin. 31. leg. gratia. Pagin. 21 lin. 14. leg. inceſſabiliter. Pag. 24. in margine, leg. capi 20. Pag. 32. 11. ſomni quietem. lin. 14. Itidem. 33. 6. lege. CAP. XI. 47. 29. frænare 45. 32. dele, ſe. Ante paginam 61. pro 48. ſcribe. 60. & in titulo. LIB. V. 70. 27. caſtibus. 83. 30. Scithi. 102. 34. partem quandam. 120. in margine leg. al. noxia. 140. in marg. Prou. 23. Pag. 155. 17. duodecim milia legiones. 191. in marg. leg. al. ementitur. 234. in marg. Hierem. 32. & dele, ſec. LXX. 281. 34. cuius vita. 267. 13. recepiſtis. ibid. in marg. Amos 4. dele, ſec. LXX. 296. 10. Deus fecit hominem. 347. 10. τοῦ κυρίου λεγοντος. ibid. in marg. 2. 431. 3. Deum tu. 495. in marg. dele, ſec. LXX. 540. 8. appone in marg. Leuit. 19. Pag. 552. 36. veniunt. 560. 33. quam fragilem. 567. 20. poſſeſſione. 580. in titulo lege. XXI. 631. 36. dele, agapen. 641. in marg. Sap. 11. & dele, ſec. LXX. 646. 17. appone in margine. Marc. 10.

In adnotationibus:

Pag. 668. lin. 7. videretur. 669. in Anachoreſis, appone in marg. Coll. 2. cap. 2. & collat. 18. cap. 6. Pag. 674. in Denarius, lege: altera parte bicipitem Ianum. 677. in Lucernaris, ita diſtingue: Nona, Lucernarium facimus. 678. in Maforter, lege, Recinius. 691. in Theoria, in marg. leg. cap. 8. 696 poſt loca Deuteronomij adde: Ex 1. Reg. cap. 2. Quia non in fortitudine potens vir. ὅτι οὐκ ἐν ἰσχύϊ δυνατὸς ἀνήρ. in marg. Collat. 5. cap. 15. Pag. 711. ex epiſt. ad Philip. cap. 3. in marg. lege, Collat. 3.

REGESTVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz aa bb.

Omnes ſunt quaterniones.

ROMAE

Excudebat Franciſcus Zanettus

Anno CIↃ IↃ LXXX.

4-3-5